SPANOV

GYUJTOGATÓK

Meg kell magyarázni az embereknek, hogy milyen reális körülmények között, milyen nagy titokban születik a háború...

LENIN

SPANOV

GYUJTOGATÓK

ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1952

A mű eredeti címe

ПОДЖИГАТЕЛИ

Írta: Н ШПАНОВ

Az 1950-ben megjelent átdolgozott orosz kiadásból

fordította

GYÖNGYI LÁSZLÓ

Megjelent a Magyar-Szovjet Barátság Hónapjában, 1952

Nem tudom, sikerül-e Churchill úrnak és társainak a második világháború után egy új hadjáratot megszervezni „Keleteurópa" ellen. De ha sikerülne is — ami alig valószínű, hiszen az „egyszerű emberek" milliói állnak őrt a béke ügye mellett — meggyőződéssel mondhatjuk, hogy Churchill és társai épp úgy vereséget szenvednek majd, mint ahogy vereséget szenvedtek a multban . . .

SZTÁLIN

Elhalt a szovjet tüzérség hüszezer ágyújának mennydörgése. Hitler Berlinje a Szovjet Hadsereg lábánál hevert.

Az orosz katona megállt a Reichstag füstölgő romjain és kelet felé tekintett. Sokáig, figyelmesen nézett. Úgy tűnt előtte, hogy most egyszerre lát minden utat, amelyen négy esztendő alatt végighaladt a hatalmas Volgától idáig, a Spreeig. Lát minden sírhalmot, amelyen keresztül kellett lépnie, hogy eljusson ide, a füstölgő kövek közé; látja a felégetett szovjet városokat és falvakat — a gyászos füstszag beivódott zubbonyába. Látja a drága Moszkvát a Kremllel és a Mauzóleummal... Kelet felé nézett és látta a Volga lankáján büszkén emelkedő erődöt: Sztálingrádot; a várost a Néva mellett, amely felett Lenin szelleme lebeg és Szevasztopol szent kövein a matrózok napégette vérét...

A legyőzött fasiszta főváros romjai a katona lábánál füstölögtek, de a katona nem ezt nézte. Az ő drága szovjet embereinek szenvedéseire, gyötrelmeire gondolt, a sebekre, vérre, halálra és arra az izzó gyűlöletre, amely elhozta őt ide, a fasizmus fekete barlangjába.

A katona sokáig állt és nézett kelet felé. Azután felsóhajtott és nyugat felé fordult. És újra olyan állhatatosan, hosszan nézett, mintha gondolatban követni akarná mindazt, amit a nyugatról tudott.

— Nos, megkapták, amit megérdemeltek... — mondta hangosan. Még egyszer végigtekintett a holt köveken, aztán lefelé indult.

Lent, a főbejárat maradványainál felemelt egy hegyes gránátszilánkot és az egyik korommal vastagon belepett kőoszlopra írni kezdett vele. A katona keze elnehezedett a hadjárat fáradalmaitól, a betűk egyenlőtlenek voltak, de világosan kifehérlettek a sötét alapból és messzire látszottak:

„AKI KARDDAL TÁMAD RÁNK, KARD ÁLTAL VÉSZ EL"

Ez 1945 májusában történt, a győzelem második napján.

ELSŐ RÉSZ

Az országban, ahol a hierarchikus osztályjellegű rendszer uralkodik, tombol a fasizmus, amely lényegénél fogva a legaljasabb bitangok és gazemberek válogatott szervezete valamennyi többi ember leigázására, hogy azokból a kapitalisták háziállatait kineveljék.

Gorkij

1

1932 decemberének egyik estéjén a „Hamburg—Amerika" német tengerhajózási társaság egyik new-yorki dokkjában történt valami, amire eddig még nem volt példa: az akkori idők legnagyobb és leggyorsabb járatú motoros személyhajója, a „Friedrich der Grosse" két és fél órával később indult el útjára, mint ahogy menetrendszerüen indulnia kellett volna!

Az amerikai parton maradók, a hajó kétezernégyszázhatvan utasa és a „Friedrich" négyszáznegyven főből álló személyzete csupán találgathatta, mi az oka ennek a hallatlan késésnek. Kevés reményük lehetett arra, hogy megtudják az igazi okot. A „Friedrich" kapitánya, Hugo Hammer, kétségkivül tisztességes ember és jóravaló tengerész volt. Feltehető, ha az Atlanti-óceánon való átkelés időpontjában látta volna, milyen következményei lesznek a német nép számára ennek a késedelemnek, sőt az egész útnak — valószínűleg arra határozta volna el magát, hogy hajóstul inkább az óceán fenekére süllyed, semmint átvezesse hajóját az európai partra.

Néhány utas, akinek kajütje a „különleges folyosó" környékén, a „nászutasok lakosztályának" nevezett rész közelében volt, felvilágositást adhatott volna az indulás késedelmeskedésének okairól, sőt mesélhettek volna arról is, hogy ők maguk miért tartózkodnak a „Friedrich" fedélzetén. De ezek az utasok hallgattak. Az újságíróktól és más kíváncsiskodóktól megbizhatóan megvédték őket azok a szótlan, hatalmastermetü, civilruhás fiatalemberek, akik szabályszerű, kétórás őrtállás után leváltották egymást a „különleges folyosó"-ra nyiló ajtók előtt.

Dehát alig akad olyan titok, amelyre előbb-utóbb ne derülne napfény. Ismertté vált, hogy a „Friedrich der Grosse" elindulását Németország amerikai követének intézkedése késleltette. Később minden kétséget kizáró módon azt is megállapitották, hogy a német követ abban az időben a *State Departement* épületében tartózkodott. Szombat volt és az épületben már egyetlen magasabbrangú tisztviselő sem maradt. Csupán az állam-

titkár szobájának ablakából szűrődött ki fény és ebből a körülményből nem volt nehéz arra következtetni, hogy a német követ abban a szobában van. A követen és az államtitkáron kívül még egy harmadik ember is volt a szobában, de ennek az embernek a neve sokáig ismeretlen maradt. Az illető néhány titkosrendőr kíséretében Washingtonból a newyorki Ellis Island repülőterére érkezett, onnan pedig egyenesen a „Friedrich der Grosse" fedélzetére sietett és rögtön eltűnt a „nászutasok lakosztályának" ajtói mögött.

Ennek a lakosztálynak a vendégei angol lordok és indiai maharádzsák, királyok és hercegek, követek és miniszterek szoktak lenni, akiknek nevét bárki megtalálhatta a „Hamburg—Amerika" hajóstársaság utasjegyzékeiben és egyéb közleményeiben. De soha és seholsem jelent meg annak az utasnak a neve, aki 1932 decemberében, ezen az estén beköltözött a lakosztályba erre az útra. Egyébként ennek az utasnak nem volt semmiféle címe vagy rangja.

Magastermetű, izmos férfi volt, arca fiatalos, bár halántékánál — amely éppen olyan egészségesen rózsás volt, mint húsos, kerek arca — rövidrenyírt haja már ezüstösen csillogott. Széles, előreugró álla és tengeri kagylóra emlékeztető, porcos füle volt. Csöppet sem hasonlított azokra a „kékvérű", gyakran csenevész arisztokratákra, akik ebben a lakosztályban szoktak utazni. Nagy, vizeskék szemének tekintete szórakozottságot és egykedvűséget árult el, de csak addig, amíg nem nézett arra, akivel beszélt, vagy nem lobbant fel benne a harag tüze. Ilyenkor a szeme villanása rögtön elárulta, mennyi akaraterő és makacsság van benne.

III. John Allan Vandenheim volt a neve... Nem dicsekedhetett azzal, hogy ősei a „Mayflower"-rel érkeztek Amerikába. Általában jobbnak látta, ha nem hozakodik elő a családfájával. Magában eleget szidta boldogult apját: II. John Vandenheimet, mert az öreg félig tréfásan gyakran elhencegett származásával és azt mesélte, hogy a család őse egy karibi-tengeri kalóz volt, aki nem sok dicsőséget, de kerek egymillió dollárt hagyott örököseire, amit azok félmilliárdra szaporítottak. Nagyon egyszerű a magyarázata annak, hogy III. John Vandenheim miért nem szerette ezt a kalóz-legendát: tudta és rajta kívül mások is tudták, hogy ez a „kalóz" valójában nem volt más, mint Jan Van Den Heim, szökött hollandi kényszermunkás és közönséges csavargó, akinek működési területe nem a Karibi-tenger volt, hanem Chicago nyomornegyede. Mese volt a millió dollár, a sok gyöngy és rubin, amit a megtámadott hajók szekrényeiből harácsolt össze; legfeljebb olyan

bankjegyekről lehetett szó, amiket közönséges — vagy esetleg gyilkossággal párosult — rablással szerzett.

A legifjabb John nem látta ezeket a bankjegyeket. Ő már milliárdos csemete volt és alig tudta, milyen a közönséges készpénz. A készpénzt nála a csekk-könyvek helyettesítették, amelyek az ő bankházához kapcsolódó féltucat amerikai és európai bankra szóltak.

John Vandenheim nem volt nászutas, sőt azt sem tudta, hogy nagyszerű pompával berendezett négyszobás lakosztálya az említett idillikus néven ismeretes. Éjszaka rosszul aludt. Hánykolódott az ágyában, amely olyan rendkívül nagy volt, hogy akár pólózni is lehetett volna rajta. Jónéhányszor felébredt és nyitott szemmel feküdt, mintha a most elhagyott amerikai valóság borús látomásai a „Friedrich" fedélzetére is elkísérték volna.

Ő, III. John Vandenheim csak tudta, mi történik a világban! Legalább is azt hitte, hogy tudja. Azt képzelte magáról, hogy ő egyike azoknak a középpontoknak, amelyek körül a mindenség forog — vagy, ha nem is az egész mindenség, legalább is az a része, amelyet ő ismert: a bankok és a sajtó, az olaj és az acél, a vegyipar és a vasút világa; a szavazógépes politika világa. Ez utóbbi szállítja a gépembereket, hogy elfogadtassák a kongresszussal a johnoknak szükséges törvényeket; a bírákat, akik harcolnak a johnoknak kellemetlen törvények ellen; a kormányzókat, akik harcolnak a johnok sztrájkoló munkásai ellen. III. John Vandenheim ismerte a sárga szakszervezetek világát és vezetőiket, akik a johnok zsoldjában állnak és az a feladatuk, hogy leverjék a sztrájkokat, ha már a kormányzók nem tudnak velük boldogulni. Ismerte az egyház világát, amely befejezi azt, amit sem a kormányzók, sem a sárga szakszervezetek vezetői nem tudnak megcsinálni — beférkőzik az éhezők és elégedetlenek lelkébe és kenyér helyett imádsággal táplálja őket. Mindezek olyan világok, amelyeknek értelmét John felfogta. Vonzási középpontjaik a Mellonok, DuPontok, Rockefellerek és Morganok voltak, az olajforrások, a fegyverkezési ipar, a konzervgyártás és a különféle hajózási vállalatok világrendszerének „napjai" — ugyanolyan „napok", mint ő, III. John Vandenheim, aki úgy képzelte, hogy az „ő" rendszere is az ő esze és akarata szerint forog jobbra vagy balra.

John önmagát a saját bűvkörébe vont dollármennyiséggel mérhető erőnek képzeli és ez az elképzelés olyan szervesen hozzátartozik lelki világához, annyira elválaszthatatlan tőle, hogy teljesen magától értetődőnek tűnt előtte: olyasminek,

ami nem szorul semmiféle elemzésre. Hatalmának lényegét elemezni, ez John szempontjából ugyanolyan ostoba időtöltés lett volna, mint a világ vonzási törvényeit ellenőrizni; ennek a hatalomnak örökkévalóságában és isteni eredetében kételkedni pedig ugyanolyan istenkáromlás lett volna, mint amilyet elkövet a jó katolikus, ha a pápának, isten földi helytartójának szentségében kételkedik.

Vandenheim sziklaszilárdan hitte, hogy az élet menetét az amerikai földön, amelytől a „Friedrich" távolodik, a johnok készítette törvények irányítják. Igaz, fiatal korában olvasott valami olyasfélét, hogy miként Darwin felfedezte a szerves világ fejlődésének törvényét, ugyanúgy Marx feltárta az emberi történelem fejlődésének törvényét. De miként Darwin felfedezéséről csak egyszer gondolkodott, mégpedig akkor, amikor a lapokban a „majomperről" szóló tudósításokat olvasta, úgy Marx is csak akkor jutott az eszébe, amikor a kommunistákról hallott. Johnnak sejtelme sem volt arról, hogy saját „világát" és az emberiség történetének egész menetét végső fokon nem a johnok zsoldjában álló államférfiak és szenátorok irányítják, sem pedig annak a kevés embernek nézetei, akik a többiek számára meghatározzák, hogy jóllakni van-e joguk, vagy éhenhalni. A történelem menetét az emberi társadalom fejlődésének Marx által felfedezett nagy törvénye irányította a fejlődés minden fokán. Ez a törvény pontosan felfedte az élet ösztönző erőit és alapjait a barbárság korszakában éppen úgy, mint a johnok mostani eszeveszett „civilizációja" idején. Ez a törvény könyörtelen erővel hat és meghatározta a johnok fáradhatatlan profit utáni hajszáját is, tőkéjének szüntelen növekedését is, de ugyanakkor meghatározta a bérmunka, a bérmunkások tömegének növekedését is. Ez a törvény a johnokat a bűvészinas fonák helyzetébe hozta, aki hatalmas erőket idézett fel — a termelési és csereeszközöket — de gyengének bizonyult arra, hogy úrrá legyen felettük. Sőt mi több: filozófiájának osztályhelyzetéből eredő korlátoltsága következtében ez a „bűvészinas" még csak meg se látta, hogy a profit utáni hajszában elsősorban ő maga teremti meg saját sírásóit, a — proletárokat. John végül nem is sejtette, hogy nem a saját „szabad" akaratából és nem érdektársai „független" elhatározása következtében, hanem éppen ennek a törvénynek kényszerítő erejénél fogva történik, hogy ő, III. John, a „Vandenheim világrendszer" napja ma Európába utazik.

Abban a számára és a vele egyforma gondolkozásúak számára oly tragikus pillanatban kellett elhagynia Amerikát, amikor elnökjelöltjük, Hoover, akinek pozícióját a válság alá-

ásta, megbukott a választásokon és kénytelen volt átadni helyét a demokrata párt jelöltjének: Franklin Delano Rooseveltnek. Azt beszélték, hogy az új elnök még a Szovjetunió elismerésének kérdését is fel akarja vetni.

És mindez abban az időben történt, amelyben az angol kormány hivatalos véleménye szerint a kapitalista rendszer bomlásának általános folyamata már ahhoz a ponthoz érkezett, amikor „nemcsak egyes tőkéket és vállalatokat kezdenek felszámolni, hanem egész országokat", amikor „minden irányban mutatkoznak a kereskedelem megbénulásának jelei — a csőd és a pénzügyi összeomlás veszélye", amikor „a nemzetközi pénzügyi gépezet, amely nélkül a mai világ nem létezhetik, darabokra tört."

Johnnak éppen akkor kellett elutaznia hazulról, amikor a francia sajtó így jajveszékelt: „A láthatár sötét. A vezetőknek a legnagyobb feladatot kell megoldaniuk, amely valaha is valamely felelős kormányfőre hárult — meg kell menteniök veszélyben forgó civilizációnkat." Ez volt az az idő, amikor a kapitalizmus fellegvárában, az Északamerikai Egyesült Államokban megeshetett, hogy egy huszonötezer főnyi hadsereg — a háború kétségbeesésbe taszított veteránjai — „éhségfelvonulást" rendeztek Washingtonban és a vezérkari főnök, Mac Arthur tábornok, a katonaságnak parancsot adott, hogy lőjön az éhező bajtársakra, nehogy bejussanak a Fehér Házba. Az óvatos „Times" is kénytelen volt beismerni, hogy „annak ellenére, hogy az amerikai bankok páncélpincéiben huszonkilenc nagy állam aranykészletének majdnem a fele tárol — odaát olyan nagy a szükség és a nyomor, amilyenre nem volt még példa az Egyesült Államok történetében!" New-York munkaképes lakosságának egyharmada hajlandó lett volna bármily csekély bérért is dolgozni, hogy családját megmentse az éhhaláltól.

A farmerek helyzete még rosszabb volt. Az Egyesült Államok farmer-lakosságát csaknem mind egy szálig a teljes tönkremenés és kétségbeesés fenyegette. Emberek milliói váltak otthontalan csavargókká és barangoltak szerte-széjjel az országban. Egyetlen vigaszuk az a tény lehetett csupán, hogy a tizenhét milliónyi amerikai munkanélküli még a felét sem teszi ki annak a tömegnek, amely a nyugati világ úgynevezett civilizált országaiban a városok utcáin bolyong — munkát és kenyeret keresve.

Európában és Amerikában nap-nap után sokmillió ember nyitotta ki reménykedve az újságot. A sokat szenvedett emberek naiv módon még reménykedtek: hátha csak átmeneti

zavarokról van szó és a hiba nem a kapitalista gazdasági rendszerben van; ez az „ideiglenes" zűrzavar talán csak a nemrég lezajlott háború következményeként jött létre és ámbár a pangás oka sokféle lehet, közismert dolog, hogy a hanyatlás egyik főoka a háborús adósság meg a jóvátétel. Majd ha ezek az adósságok rendeződnek — gondolták — és a világ megszabadul a velükjáró, fenyegető bajoktól, akkor meglesz az általános fellendülés minden előfeltétele.

John Vandenheim és az emberi sorsok többi, hozzá hasonló „intézője" csupán a tények külső oldalát látta és nem értette meg az események történelmi lényegét. Valamennyien, a zsoldjukban álló filozófusokkal együtt, ugyanabban az irányban dolgoztak: kilátástalan kísérleteket tettek, hogy megcáfolják az egyetlen törvényt, amely megnyitja az utat a történelem igazi értelmének megismeréséhez — Marx törvényét. Az egyszerű emberek milliói azzal a hamisított történelemmel táplálkoztak, amelyet nekik a Hearst-ök, Mac Cormickok, Pattersonok kotyvasztottak a Morganok, Rockefellerek és Vandenheimek parancsára. Az egyszerű emberek kénytelenek voltak elhinni a mesét, hogy minden bajt a jóvátételek okoznak, amelyeket a versaillesi megállapodás értelmében a németeknek kell kifizetniük a győzteseknek és a háborús adósság, amit a szövetségeseknek kell befizetniük az amerikai kincstárba. Állítólag csak ez a háborús adósság és a jóvátétel borította fel a világ gazdasági egyensúlyát. Ha a németeknek elengedik a jóvátétel fizetését és meghosszabbítják az angol meg a francia kölcsönök visszafizetési határidejét, rendbejön minden. Ugyan melyik éhes amerikai munkás vagy farmer nem egyezett volna bele, hogy az ugyanolyan éhes németeknek és franciáknak elengedjenek néhány milliárdot — amelynek számára úgyis csak tisztán elméleti jelentősége van — amikor ilymódon talán már holnap megint el tudja adni munkáját és hazavihet gyermekeinek egy karéj kenyeret? Különösen akkor, amikor gondosan eltitkolták előtte, hogy az állami adósságok elengedése azért szükséges, mert különben a német, francia és angol bankárok nem tudják fizetni az amerikai bankároktól felvett magánkölcsönök kamatait. Hogy az adósságokat azért kell elengedni, hogy talpra állíthassák a dögrováson lévő fenevadat: az európai fasizmust, amelynek segítsége nélkül az összes amerikai és európai Vandenheimek nem tudják megakadályozni, hogy a Szovjetunióból ne áradjon mind tüzesebb lobogással a nagy lenini igazság fénye! A szociális demagógia a fasizmust a világújító törekvések egyik válfajaként hirdette. A szociáldemokraták pedig, akik sok millió munkást és dolgozó értelmi-

ségit még mindig szellemi rabságban tartottak, a gyakorlatban a fasizmus támaszának bizonyultak, ahelyett, hogy azt leleplezték volna. Hogy igazában mi a fasizmus — a burzsoázia harcos szervezete, amely a szociáldemokrácia aktív segítségére támaszkodik — tudták a kommunisták, akik ellen a korrupt kapitalista és az úgynevezett „szocialista" sajtó szüntelenül ontotta a hazugságok özönét. A kommunisták ellen mind vadabbul támadt az összes európai, amerikai és ázsiai burzsoáziák rendőrsége. De mindez nem tudta elzárni a kommunista eszmék világos és egyszerű igazságát az egész világ egyszerű emberei elől.

A kommunizmus ellenségei növekvő félelemmel figyelték, hogy mi történik a Szovjetunióban. A nagy munkálatok terve — az első sztálini ötéves terv — megdöbbentette őket. Még 1929-ben nyiltan így írtak a tervről: „Ha ez a kisérlet csak háromnegyed részben is sikerül, nem kételkedhetünk többé végleges győzelmében. Akkor ez a szocialista módszer győzelme lenne, amelyet egy fiatal, hinni tudó, tehetséges nép vívott ki." Amikor pedig a szovjet nép ezt az ötéves tervet nem öt, hanem négy év alatt fejezte be, a reakciós „Temps" keserűen elismerte: „A kommunizmus gigantikus ütemben hajtja végre az újjáépitést ugyanakkor, amikor a kapitalista rendszer csak a lassú mozgást teszi lehetővé. Ebben a versenyben a bolsevikok győztek."

Igen, a bolsevikok győztek! A munkásdelegációk és sok nemzet egyszerű turistái, akik megfordultak a Szovjetunióban, saját szemükkel látták és meggyőződtek róla, hogy a sztálini ötéves terv nem utópia, nem fantázia, hanem valami reális, hatalmas és politikailag minden akadályon győzedelmeskedő tény. Ezt már nem lehetett fecsegéssel elintézni, agyonhallgatni sem lehetett. És lehetetlen volt lekicsinyíteni nemzetközi politikai jelentőségét. Bármennyire igyekeztek is a kapitalista vezetők olyan arcot vágni, mintha az ötéves tervet a Szovjetunió külön, egyéni ügyének tekintenék, mindenki érezte a hatalmas sztálini terv sikerének nemzetközi jelentőségét. Minél erősebb lett gazdaságilag a Szovjetunió, tekintélye annál nagyobbra nőtt világszerte és annál tevékenyebben és eredményesebben vehette fel a harcot a békéért. Ez a harc — amelyről oly sok akkori okmány tanúskodik — mind újabb és újabb híveket toborzott a Szovjetunió barátainak táborába. Már senki sem számíthatott arra, hogy az ötéves terv várvavárt balsikereiből meríthet érveket a szocializmus ellen. A nagy terv eredményes és határidő előtti megvalósítása megdönthetetlen érv volt a forradalom, a szocialista gazdasági módszer

mellett és a kapitalizmus ellen. Az egész világ forradalmi munkásai az ötéves terv sikerének láttara harcra tömörültek az egész burzsoázia ellen. „Ha meg tudták csinálni az orosz munkasok és parasztok, miért nem tudjuk megcsinálni mi is?" — ez a kérdés ébredt fel a világ valamennyi dolgozójában. És minél erősebben zúgott ez a hang, annál elszántabban mozgósitották minden erejüket a Vandenheimek a „keleti hadjárat"-ra. A mozgósitás egyik fontos láncszeme volt az amerikai és angol monopolisták vallalkozása az európai kontinensen: szovjetellenes front létrehozása azokból az erőkből, amelyek a német harcos kapitalizmus revansáról álmodoznak, a német militarizmus kipróbált erőiből, emberekből, akik már elfelejtették a nemrég elmúlt háborúban kapott leckét és végül — a most születő német fasizmus erőiből.

John Vandenheim európai küldetésével kapcsolatban leginkább Németországra gondolt, az ott lejátszódó események értelméről elmélkedett. Úgy képzelte, éppen eleget tud ahhoz, hogy ezeket az eseményeket olyan irányba terelje, amely számára, valamint cinkosai és megbizói — a Mellonok, DuPontok, Rockefellerek — számára a leghasznosabb. Szentül hitte, hogy mindent tud, amit tudnia kell ahhoz, hogy Németországot ismét azzá tegye, ami Európa számára már jó félévszázada volt: a háborús láz előidézőjévé. Akkor nemcsak dús gyümölcsöt fognak hozni a német nehéziparba vetett Vandenheim-dollárok, hanem egész Európa — akár akarja, akár nem — az amerikai árucikkek biztos vásárlójává válik. Elmaradhatatlanul megismétlődik majd a nagy konjunktúra a nehéz hadiipar minden frontján.. És akkor vége a válságnak, amely már-már azzal fenyeget, hogy megsemmisiti az amerikai gazdaságot. Az amerikai munkanélküliek milliós serege majd félbérért is odaáll a munkagépek mellé, hogy hasznot kovácsoljon John számára. És ha addig a fele éhenhal, az se nagy baj! Munkáskéz van bőven és az éhenhalástól való félelem behajtja majd az életbenmaradottakat a johnok gyárai kapuján! Az éhség a legjobb sztrájktörő!

Igen, John szerint mindent a világon meg lehet csinálni, csak érteni kell a módját. És most már csak azért hánykolódott széles ágyán, mert emésztette, nyugtalanította, sőt rémítette a kétség: vajjon nem érkezik-e későn?

A reggel Johnt az úszómedence márványlépcsőjén találta. John gondterhes arccal dugdosta lábujjait a langyos vizbe

Nem akarózott beugrani a medencébe, mert a víz egy vagy két fokkal hidegebb volt, mint amilyet otthon megszokott.

John mélabúsan vakarta a hátát; hosszú körmei beakadtak a szőrébe és ez kellemetlen, kapirgáló hangot adott. Vandenheim elfintorította az arcát és megtapintotta a derekán kitüremlő kis rózsaszínűráncot. Ez a ránc kellemetlen felfedezés volt számára. Mivel túlsok dolga volt, az utóbbi időben eltért megszokott életmódjától. A sportolást úgyszólván teljesen abbahagyta és tessék! — már itt van ez az utálatos ránc! Európában persze nem tud megszabadulni a fölösleges kilóktól, de mihelyt visszatér az Egyesült Államokba — újra megkezdődik a régi, normális élet és a sport! Mert különben hetvenéves korára öregember lesz...

Vandenheim felállt és átment a medence túlsó oldalára, ahol a víz alacsonyabb volt. Óvatosan bemászott a vízbe, alábukott, de előbb gondosan befogta a fülét meg az orrát és hangosan prüszkölt. Így talált rá Henry Schreiber, egyike azoknak, akik a „különleges folyosón" béreltek kajütöt, Vandenheim lakosztálya közelében.

Henry Schreiber nem volt kisember. Ő maga is egy nagy banktestületnek, a „Schreiber Testvérek" cég alatt működő angol-német bank amerikai fiókintézetének volt az elnöke, de Vandenheimhez képest másodrangú szerepet játszott, a csővezeték szerepét, amelyen keresztül az amerikai pénz átfolyt a német ipar területére.

A pénz felett — bankárkollégái bizalmából — Vandenheim rendelkezett. Igen, ő, Vandenheim és nem Henry Schreiber folytatott tegnap kimerítő és bizalmas beszélgetést az államtitkárral. A beszélgetés során meghatározták annak a segítségnek az irányát, amelyet az Egyesült Államok diplomáciai szolgálata a Wall Street Európába utazó teljhatalmú megbízottjának utóljára, még mielőtt az új elnök átvenné az ügyeket, nyújtani fog.

Igaz, hogy a „különleges folyosó" néhány kajütjét németek foglalták le, de ezek az urak nem nagyon szólhattak bele a dolgokba. Nem volt szava Kurt von Schreiber bárónak, a Schreiber-féle angol-német bankérdekeltség fejének, de még a Reichsbank vezérigazgatójának, doktor Hjalmar Schachtnak sem. Schacht elvégezte a dolgát: rábírta az amerikaiakat, hogy jöjjenek át Európába — most már nyugodtan alhatik.

Mielőtt Henry Schreiber bejött az uszodába, már sétált egyet a fedélzeten, sőt meg is reggelizett. Leült egy padra, rágyujtott és várta, hogy Vandenheim befejezze a fürdést.

Odakint, a sötét tenger felett alacsonyan húztak a sötét felhők és vizes hó hullott. De az uszodában mintha ragyogóan sütött volna a nap. A sárga üvegeken keresztül erős mesterséges fény áradt és vidáman zöldeltek a magnolia-bokrok.

— Idehallgasson, John — szólt Schreiber Vandenheimhez, aki a medencében úszott. — Még egy ilyen fürdővendég és kicsap a víz!

— Igen. Ez a dézsa kicsi nekem!

Vandenheim kiszállt a vízből; a rózsaszínű ráncok remegtek nagy testén, amikor a diványhoz baktatott és gyorsan magára kapta fürdőköpenyét.

— Legyek átkozott, ha még egyszer német teknőn utazom!... — dörmögte.

— Becsületszavamra, John, igazságtalanul morog! Ez a „Friedrich" nem is olyan rossz edény...

— És mégsem olyan, amilyet megszoktam! Az ördög vinné el a németeket a nagy takarékosságukkal! Hát nem lehetne azt a vizet két-három fokkal melegebbre hevíteni?

— A németeknél a fürdés nem annyira élvezet, mint inkább — „procedura".

— Az egész életük nem más, mint „procedura!"

— De nekünk, kedves öregem — mondta baráti bizalmaskodással Schreiber — fontos érdekünk, hogy igazán jó erőben legyenek... — És mintegy ötletszerűen, nevetve hozzátette: — Egyáltalában nem szeretném, ha Kurt idő előtt halna meg.

Henry Schreiber valóban a bátyjára, Kurt Schreiberre gondolt, már akkor, amikor belépett az uszodába, annyival is inkább, mert Kurt kint állt a folyosón és várta, hogy bejöhessen. A hamburgi Schreiber-bankház főnöke eredménytelenül próbált személyesen találkozni Amerikában Vandenheimmel. Márpedig ez a személyes találkozás fontos, nagyon fontos volt, hiszen Kurt nem akart alárendelt szerepet játszani akkor, amikor újra megkezdődik a dollár beözönlése Európába. Henry megígérte, hogy nyélbeüti a találkozást a hajón. És Kurt idegesen dobálta el egyik félig elszívott cigarettát a másik után, miközben fel-alá sétált a folyosón, az uszoda bejáratának közelében. Látszólag semmi sem akadályozta volna meg Kurtot abban, hogy egyszerűen benyisson az ajtón. De egy hatalmasabb erő, mint bármely rendőrség — akár állami, akár titkos — arra kényszerítette Schreibert, hogy kint maradjon az ajtó előtt. Ez az erő a pénz ereje volt. És Vandenheim „ereje" sokkal több volt, mint Kurté. Ennek a különbségnek a tudata

megfosztotta önbizalmától a németországi Schreiber-bankház különben oly gőgös és ellentmondást nem tűrő főnökét.

Ezalatt odabent az öccse, miután Kurtra vonatkozóan nem kapott választ Vandenheimtől, megkérdezte:

— Nem gondolja, John, hogy a Kurttal való személyes beszélgetés hasznos lehet magának?

— Nem gondolom.

— Közvetlenül megtudhatna tőle mindent, amit utóvégre a maga szakértői nem is tudhatnak...

— Tudja meg tőle és mondja el nekem...

— Még azt találom hinni, hogy fél Kurttól, vagy mi!...

— Félek? — Vandenheim vállat vont. — Ostoba szó, Henry.

— Nem ezt akartam mondani...

— Látja, én mindig csak azt mondom, amit akarok.

— Nézze, John, én arra gondoltam, hogy nem árt, ha legalább egyszer nyíltan megvitatja a dolgokat... Kurt mégis-csak — Európa...

— Nem Európa, hanem Németország! Az a Németország, amely már eddig is hatmilliárd dollárunkat szippantotta fel és most várja, hogy újat kap. Még jobban szűkítem a kört: Kurt nem is annyira Németország, mint inkább a Ruhr...

— Dehát nagyon jól tudja, John, ha nem állítjuk talpra, azt is elveszítjük, amit adtunk.

— Tudom.

— Tehát segítenünk kell az angoloknak és a franciáknak — közülük azoknak, akik helyesen értik a helyzetet — hogy kihúzzuk Németországot a gödörből, amelybe egészen beleeshet.

— Ostobaság!

Schreiber kis ideig csodálkozva nézett Vandenheimre.

— Nem értem magát, John.

— Mit vár maga Angliától, vagy Franciaországtól? Hiszen reszket a kezük, ha arra kerül a sor, hogy a németeknek egy centet is adjanak — húzódoznak, jobbra-balra tekintgetnek... Tudja az ördög, hogy Németország összeomlásának milyen következményei lehetnének... Németországnak erős kormányzat kell! Olyan kormányzat, amely biztosítja a pénzünket!

— Hiszen én is ezt mondom! — kiáltott fel örömmel Schreiber.

— Nézze, Henry — szólt Vandenheim csendesen. — Nekünk már most a dolgok végére kell látnunk... Az a remény, hogy az európaiak hatvan évig birkatürelemmel fizetik majd a háborús adósságaikat, csak a hülyék fejében élhet. Az euró-

paiak, akik már most is majdnem csődben vannak?... Hülyeség! Sokkal előnyösebb ránk nézve, ha humánus gesztussal a veszteségszámlára írjuk az összes háborús kölcsönöket, amelyeket az Egyesült Államok adott az európai kormányoknak, de ehelyett biztosítjuk Európa fizetőképességét azokra a kölcsönökre nézve, amelyeket mi nyujtottunk... Mi! — ismételte Vandenheim jelentőségteljesen. — Mellon, Morgan, DuPont, én... Én! Azt a régi kását kanalazza ki nyugodtan az új elnök kincstára. Az adófizetők majd egy kicsit szorosabbra húzzák a nadrágszíjat. Ebből nem lesz nagyobb baj. De Európa privát adósságai maradjanak privát adósságok! Senkinek — sem az elnöknek, sem a kongresszusnak nincs joga ahhoz, hogy az én zsebem fölött rendelkezzék!

— Nagy tervek... Nagy tervek, John! — suttogta elragadtatva Schreiber. A fejében sokjegyű számok tömege viharzott, aranyfolyamot látott, amely az ő bankja szűrőjén folyik keresztül. — Nagy dolog ez, John! — ismételte. — De a terv megvalósítása érdekében torkon kell ragadnunk a franciákat és végérvényesen földhöz kell vágnunk az angolokat... Ezekkel még meg kell birkóznunk...

— Nekünk? — Vandenheim felkacagott. — Nem barátocskám, ők már elég régen birkóznak egymással és ugyancsak keményen fogja mindegyik a másikat. Most egészen más játék kezdődik. Elég volt az egércincogásból. Mi — jenkik vagyunk!

— Nagy tervek... Nagy tervek, John!...

— Ha már eddig belefektettünk Németországba hatmilliárdot, fektessünk bele még hatvanat...

— A németek sohasem tudják ezt visszafizetni...

— Ki az ördög beszél itt „visszafizetésről?" — kiáltotta Vandenheim. — Maga a kis pénzváltó szemszögéből nézi a dolgot, akinek az az érdeke, hogy mindkét oldalon forogjon a pénz, de az ő kezén keresztül. Én nem is akarom, hogy a pénz visszatérjen Amerikába. Csak hadd maradjon ott az a pénz! Én akarok az úr lenni Németországban!...

— Németországban nincs eléggé kemény kormányzat, John — dörmögte Schreiber. — Ha tudná, mi minden történt a legutóbbi Reichstag-választásokon!...

— Legyen szíves, ne meséljen a „honi" borzalmairól.

— A nemzeti szocialisták kétmillió szavazatot vesztettek, míg a kommunisták hat milliót nyertek.

— Ha a német boltocskára bízzák, hogy azon az úton haladjon, amelyen akar, akkor a következő választásokon a kommunisták tizenkét millió szavazatot kapnak!

— Erről beszélek! — helyeselt boldogan Schreiber. — Tudja-e, kinek engedték meg, hogy a Reichstagot megnyissa? Klara Zetkinnek!

— Általában minek kell nekik még az a Reichstag? Az ördögbe!... Kijelentem: Németországnak nem kell semmiféle „Reichstag!"... Éppen elég kommunista van már Németországban is és másutt is. Itt az ideje, hogy Európában egy megbízható rendszert vezessünk be. Olyant, mint Olaszországban!

— Sajnos, nincs mindenhol római pápa! — mondta sóhajtva Schreiber. — XI. Pius nem kis munkát végzett, amíg az olaszokat alávetette a feketeingesek vezérének. — Schreiber most hirtelen a homlokára csapott: — Ó, la-la, John! De hiszen Németországban egész sereg katolikus van! Brüning! Ezt az alakot újra elő lehet venni és vele együtt szolgálatba lép a pápa egész apparátusa...

— Nem, nem!... — tiltakozott élénken Vandenheim. — Hagyja békében Brüninget. Erre az alakra más időkben lehet szükség.

— Feltételezi, hogy ilyen zűrzavaros helyzet is előállhat?... Ha már katolikusokról beszélünk, legjobb, ha egyelőre Papent támogatjuk... A centrum katolikus pártja nélkül az ügy nem sikerülhet.

— Lehetséges — mondta Vandenheim — de Papen nem alkalmas erre.

— És ha Papent „balról" támogatnánk?...

— Ne beszéljen szamárságokat, Henry!

— Olyan baloldaliakra gondolok, mint Noske...

— Ugyan már!... Ezekkel a szociáldemokrata madárijesztőkkel még a leghiszékenyebb németeket sem lehet ámítani. Papent olyan embernek kell felváltania, aki ahhoz a Noskehoz hasonlít, csak éppen nincs szociáldemokrata multja... Valakinek, aki nyíltan, egyenesen, nyersen nacionalista! Értsen engem?

Némi gondolkodás után Schreiber felkiáltott:

— Van effajta!

— Ki?

— Hitler!

— Ő megfelel. A tábornokok is mellette vannak.

Vandenheim felállt, ledobta fürdőköpenyét és tornászni kezdett. Schreiber arra gondolt, jó lenne megmondani Kurtnak, hogy a Vandenheimmel való találkozásból nem lesz semmi. Viszont ehhez ki kellene mennie az uszodából és akkor még elszalasztja Vandenheimet! Elhatározta, hogy nem megy ki és

rágyujtott egy cigarettára. Kurtnak nem árt, ha tovább várakozik. Henry úgy tett, mintha mindennél jobban érdekelné, hogy a cigarettája kissé átnedvesedett. Végre megkérdezte:

— Mit mondott tegnap Stimson?

— Hogy kevesebbet gondoljon a proviziójára!

Schreiber erőltetetten nevetett.

— Igen, igen! — folytatta Vandenheim. — Ez komoly dolog! Ő azt tartja, hogy én meg maga most nemcsak a saját ügyeinkért, de az egész vállalkozásért felelősek vagyunk.

— Európára gondol?

— Európára is és általában... — Vandenheim nagy kört írt le karjával.

— Helyes szempont... — bólintott Schreiber.

— Hajlandó támogatni minden lépésünket, amely Németország megerősítését szolgálja, hogy Németország képes legyen ellenállni a vörösöknek; de tartsa szem előtt, Henry: egyúttal ki kell használni a stimsoni segítséget.

— Hiszen mi úgyis...

— Szerintem Stimson távozása — elhatározott dolog. Ami meg Hullt illeti, vele nem olyan könnyű megegyezésre jutni. Roosevelt bizonyára magával hozza az öreget...

— Mi azért mégis elérjük, amit akarunk. Hogy ő hogyan éri majd el a magáét — nem tudom.

— Minden huzavona nélkül neki kell látni a dolognak.

— Világos... világos!

— Maga most naívnak tetteti magát, Henry! — szólt fenyegető hangon Vandenheim. A diványon ült és csípőre tette kezét. Fürdőköpenye szétnyílt. — Az első, amit tenni kell: kibékíteni az „I. G."-t Thiessennel és Kruppal. Én aztán végeredményben igazán fütyülök arra, hogy a „führerüket" Hitlernek hívják, vagy másnak. De azt nem óhajtom többé, hogy a pénzemet belső verekedésekre fecséreljék el.

— Nekem se rokonom egyik sem... — jegyezte meg Schreiber megvető hangon.

— Tanácskozzék Schachttal.

— Katonai tanács is szükséges.

— Hát akkor beszéljen a tábornokaikkal is.

— Az ember azt hiheti, John, hogy most maga játssza a naív embert...

— Azonkívül?...

— Hiszen mi magunk teremtettük azt a helyzetet, amelyben a tábornokok a Thiessenék szempontjából nézik a dolgokat.

— És Thiessen a tábornokok szemszögéből?... Lássa be, Henry — mondta békítően Vandenheim — ez már bolond helyzet: egyik oldalon, mint a General Motors részvényese pénzt adok Thiessenéknek, másik oldalon mint DuPont részvényese pénzt adok az „I. G."-nek — ők meg marakodnak egymással! Ez igazán ostoba dolog!

— Lehet, hogy nem is olyan ostoba, mint amilyennek látszik. Hogy a kelés megérjen, borogatás kell rá.

— Pokolba a borogatással, Henry! Borogatni nincs időnk! A kelést fel kell vágni késsel! Úgy, hogy az ő Hitlerük maradjon felül!

— Kurt szerint az angolok mindezideig jobbnak tartják a császárság visszaállítását és felhorkannak, ha csak a nevét hallják ennek a „náci nagydobos"-nak.

— Felhorkanni annak van joga, aki pénzt ad.

— Ők is résztvesznek az ügyben...

— Tanácsadó szavazattal, Henry! — Vandenheim felkacagott, de hirtelen elkomolyodott és így szólt: — Az angolokról jut eszembe: el kell vágni az útját annak az alamizsnának, amely Németországba megy attól a kőolajas Hevelingtől.

— Mekkora tőkebefektetéssel számolhat Kurt a mi részünkről? — kérdezte Schreiber.

Vandenheim vastag ajkát rágta és bizonytalanul dünnyögte:

— Az attól függ...

Sokáig hallgatott, mintha hirtelen elröppentek volna a gondolatai.

— ...Szóval a pénzzel nem lesz fennakadás, de ezúttal reális biztosítékokat akarunk. Nincs szükségünk nyomorúságos kamatokra.

— Ezúttal ötvenegy százalék lesz — mondta határozottan Schreiber.

— Ötvenegy? — kérdezte elgondolkozva Vandenheim és a mennyezetre nézett. — Kevés!

Schreiber rémülten nézett rá:

— Csak nem akar helyet cserélni a németekkel?

— De igen.

— Azt akarja, hogy csak tíz százalék maradjon meg a németeknek saját vállalkozásukban?

— Igen!

— Ez lehetetlenség, John! Becsületszavamra, fantázia!

— Csak ilyen kilátással érdemes ezt a játékot megjátszani... — mondta makacsul, előrehajtott fejjel Vandenheim. — Mi a németeknek pontosan annyi rendelkezési jogot adunk,

amennyi megfelel a tíz százaléknak. Egyetlen percenttel sem többet!

Schreiber ideges mozdulattal a medencébe dobta félig elszívott cigarettáját. John tervei rémülettel töltötték el. Megvalósításuk azt jelentené, hogy a német gazdaság vezetése kikerül az európai Schreiber-ház kezéből. Pedig éppen ez a ház intézte teljhatalommal a pénzügyeket mind Londonban, mind Hamburgban. Ő, Henry, az Egyesült Államokban kénytelen volt úgy táncolni, ahogy az „öregek" fütyültek. Most látta, hogy a dolgok ilyen új fordulata kétségessé teszi, vajjon bekerül-e valaha is az „öregek" közé.

— Valamennyiüket egy csomóba kell kötni — mondta John — de úgy, hogy soha és senki fel ne oldhassa ezt a csomót. Semilyen körülmények közt sem! Az „I. G."-t össze kell kapcsolni az „Imperial Chemical"-lel és az „Imperial Chemical"-t a „Nobel"-lel... És mindezt a mi ellenőrzésünk alatt!

— Kitör a háború Európában és megette a fene az egészet! — válaszolta kétkedve Schreiber.

— Európában nem lesz háború! — jelentette ki határozott hangon John. — Keleten lokalizáljuk. Segítjük Japánt, hogy hátba támadhassa Oroszországot. A németeket támogatjuk, hogy verekedjenek a bolsevikokkal a Visztula túlsó partján. De először a német marakodást kell elintézni — Vandenheim csettintett a nyelvével. — Csak hadd végezzenek a németek a kommunistákkal. Egy-kettőre végezzenek! Különben sohasem érjük el a célunkat.

— Elérjük, John, persze hogy elérjük... — Schreiber hízelgő bizalmaskodással megveregette Vandenheim hátát. — Mihelyt megjelenik a térképen az orosz-német határ, az ügy el lesz intézve. Curzon nem hiába húzta ezt a határvonalat, igaz? És mi egy-kettőre ott leszünk. A németek ennek a csalóteknek a kedvéért mindenre kaphatók.

— Reggelizett már?

— Igen, de hajlandó vagyok elölről kezdeni.

— Hát akkor gyerünk... Maga szerint mennyit lehet adni az induláshoz Kurtnak?

— Annyit, amennyire az egész német háborús komplexum helyreállításához szükség lesz. Még hozzá nem a régi, hanem teljesen új, korszerű alapokon. Hívja meg a reggelihez Schachtot: hadd indítsa útjára azt a Hitlert...

Ez volt az egyetlen „hivatalos" beszélgetés, amelyet John Vandenheim az ötnapos tengeri út alatt folytatott. Valahány-

szor megpróbálkoztak azzal, hogy üzleti kérdésekről tárgyaljanak vele, szükszavúan csak ennyit mondott:

— Majd Európában!

Ezt is csak háttal fordulva vetette oda titkárjának, hogy egy pillanatot se veszítsen legkedvesebb időtöltéséből — a pipatisztításból. Hatalmas szekrény-bőröndállt előtte, amely több mint száz apró rekeszre oszlott és minden rekeszben — egy-egy pipa. Ez volt az úgynevezett „kis gyüjtemény", amelyet minden útjára magával vitt. Volt ebben mindenféle pipa: ősrégi inka cseréppipa, hollandi cseréppipa, bajor porcelánpipa, török csibuk, kínai ópiumszívó pipa, polinéziai bambuszpipa, modern Dunhill és Patterson-pipák — szóval mindenfajta pipa, amit valaha is készítettek a dohányzó emberiség örömére. Vandenheim bright-islandi kastélyában pipa-pavillon is volt nagyszerű pipakiállítással. III. John nem ismert jobb szórakozást, mint a pipák között üldögélni és valamelyik pipa-unikumot, mondjuk azt az erika-gyökérből faragott, megkövesedett selyemhez hasonló gyönyörű pipát tisztogatni.

Akik közelebbről ismerték Vandenheimet, tudták, hogy az egyetlen dolog, ami nem nyereségvágyból érdekli — a pipa.

A titkárok tehát egyáltalán nem csodálkoztak azon, hogy bármilyen nevet említettek, vagy bármilyen ügyben referáltak gazdájuk az utazás egész tartama alatt szükszavúan csak ennyit mondott:

— Majd Európában!...

2

Azért volt egy valaki, akinek kedvéért Vandenheim abbahagyta a pipáival való foglalatoskodást... Ez már Hamburghoz egész közel történt. Egyik elsőosztályú fülke sovány, veresképű utasát kérette magához John a titkára útján. Az utasok jegyzéke szerint Charles Drummond volt a neve, foglalkozásra: mérnök és kereskedő. De amikor belépett Vandenheim szalonjába, az amerikai pénzember hellyel kínálta és így szólította meg:

— Üljön le, Parker kapitány.

Parker leült.

— Közölte önnel az ezredes, hogy szükségem lesz önre?

— Igen, Sir.

Vandenheim leplezetlen érdeklődéssel nézte Parkert.

— Az ezredes azt mondta, hogy magában meg lehet bízni.

Parker állta Vandenheim tekintetét, ő is egyenesen John szemébe nézett.

— Feltétlenül, Sir.

Vandenheim ekkor rámutatott a kerek asztal másik oldalán ülő férfira és így szólt:

— Mr. Dulles majd beszélget önnel...

És kiment.

Parker ránézett Dullesra. Már nem egyszer hallotta ezt a nevet. Egy newyorki ügyvédi iroda társtulajdonosa volt. Az iroda a legnagyobb bankcsoportok ügyeivel foglalkozott. Parker még sohasem látta az ügyvédet. Mindenesetre rossz tréfának tartotta volna, ha valaki olyannak írja le Foster Dullest, mint amilyen valójában volt: kis, törékeny, kerekpocakú alak; hosszúkás, uborkaalakú fej, amelyet rőt haj borít. Dulles mozdulatlanul ült a helyén. Addig egy szót sem szólt, amíg Vandenheim széles háta el nem tűnt az ajtó mögött. De amikor megszólalt, annál gyorsabban beszélt, egymástól szigorúan elhatárolt, egyenként és teljesen egyforma hangsúllyal kiejtett szavakkal, amelyek úgy hangzottak, mint a metronóm ketyegése.

— Megkapta az utasításait?

— Meg, Sir.

— Vannak kiegészítő kérdései?

— Nem, Sir.

Dulles szétkapcsolta hasán összefont, foltokkal borított, ormótlan kezét és a szék karfájára támaszkodva heves mozdulattal Parkerhez hajolt.

— Vagyona van?

— Egész csekély, Sir.

— Részvényese valamelyik társaságnak?

— Nem, Sir.

— Játszik a tőzsdén?

— Nem, Sir.

Dulles — amilyen heves mozdulattal hajolt előre, most ugyanolyan hirtelen hátravetette magát a karosszékben és megint összefonta ujjait a hasán.

Parker arckifejezése a legcsekélyebb jelét sem mutatta annak, hogy izgatja, vagy akárcsak meglepi ez a kihallgatás. Úgy tűnt, hogy ez az ember akár egész életén át ilyen nyugodtan és egyhangúan tudna válaszolni, akármit is kérdeznek tőle. Dulles gondolkozott, majd újra beszélni kezdett.

— Még nagy jövő vár önre.

— Remélem, Sir.

— Ha jól dolgozik, sok pénze lesz.

— Talán, Sir.

— Erről mi gondoskodunk.

— Nagyon kedves, Sir.

— Magának most ott — Dulles valahová a levegőbe mutatott — pénzre lesz szüksége.

— Lehetséges, Sir.

Dulles, ugyanolyan gyorsan, ahogyan beszélt, elővette csekkfüzetét, kiállított egy csekket és átadta Parkernek.

— Schreiber-bank, Hamburg.

— Parancsára, Sir.

— Nem lesz hiánya pénzben.

— Köszönöm, Sir.

— Németországban nem fog találkozni egyikünkkel sem!

— Értem, Sir.

— Mindenről, amivel megbízom, levélben értesít. A borítékra ezt a jelet tegye.

Dulles gyors mozdulattal a csekk hátlapjára rajzolta a jelet és rögtön utána átfirkálta.

— Legelőször is összeköttetést teremt azzal a személlyel, akit megtalálhat...

Parker egy kézmozdulattal elhallgattatta.

— Kérem önt, ne itt... — és az ajtóra nézett.

— El is felejtettem — mondta Dulles — hogy német hajón vagyunk.

— És ha százszor is amerikai volna...

Dulles a vállára kapta köpenyét és kiment a fedélzetre. Parker követte.

Kihajoltak a fedélzet korlátján, nézték a mélyben kavargó vizet és folytatták, majd befejezték a beszélgetést. Parker semmiféle jegyzetet nem csinált. Néhány címet jól megjegyzett magának és egyetlen nevet: Wilhelm von Krone.

Parkernek ettől a Von Kronetól kellett megkapnia minden olyan értesítést, amely Vandenheimet érdekelte; de mindezt úgy kellett lebonyolítania, hogy senki még csak ne is sejthesse, hogy Parker és Von Krone között bármiféle kapcsolat lenne. Parkernek ugyancsak Von Krone útján kellett bizonyos dolgokat átadnia azoknak a vezető német politikusoknak, akikkel Vandenheim, Schreiber és Schacht tudta nélkül, titkos érintkezésbe óhajtott lépni.

Már visszaindulóban voltak, amikor Parker megkérdezte:

— Ha elhagyja Európát, vissza kell kísérnem önt, Sir?

— Nem.

— Európában maradok?

— Igen... Az ezredes jó véleményt mondott magáról.

— Örvendek, Sir.

— Az ifjúságnak gyakran helytelen fogalmai vannak az életről — mondotta Dulles olyan hangon, mintha valami törvényparagrafust diktálna.

— Remélem, hogy én helyesen értelmezem az életet.

— A fiatalságot tönkreteszi a becsvágy...

— A mi szolgálatunkban, Sir?

— ...vagy az eszmék.

— Nekem nincsenek eszméim, Sir!

— Holmi meggyőződések!

— Egyik párthoz sem tartozom, Sir.

— És a multban?

— Soha, Sir!

— És diákkorában?

— Sportoltam, Sir.

Dulles kinyujtotta kezét, amellyel a vállára vetett köpeny szélét markolta és valami határozatlan mozdulatot tett:

— Voltak valaha kommunista barátai?

— Soha, Sir.

Ez volt az egyetlen mondat, amit Parker szokatlanul erős hangsúllyal mondott.

— Minden baj tőlük ered! — Dulles hegyes orrát kelet felé fordította, orrlyuka kitágult, mintha szaglászott volna. — No de előbb vagy utóbb végzünk ezzel!

— Én is így gondolom, Sir.

— Helyesen gondolja, kapitány! — Dulles elhallgatott, majd kisvártatva megszólalt: — És ha Európában pénzre lesz szüksége, értesítsen.

— Köszönöm, Sir.

Még néhány percig némán álltak a fedélzet sétafolyosóján, amelynek üvegtetejét egyhangú dobolással verte az eső.

A mélyben feketén kavargott az esőtől felkorbácsolt víz és végignyalta a „Friedrich der Grosse" magas bordáit. A hajó lassan siklott az Elbe torkolatába. A nyolc sor kivilágított kerek ablak megtört fénnyel tükröződött a tengerbe ömlő folyam szennyes-sárga vizében.

Dulles törte meg a csendet:

— Sok sikert!

Leereszkedően megveregette Parker vállát. A kapitány szótlanul megemelte sapkáját.

Miután Dulles csenevész alakja eltűnt az ajtó egy pillanatra megvilágosodó négyszögében, Parker visszament a kajütjébe és előkészítette bőröndjét. Néha érdeklődve kinézett az ablakon; az eső hálóján keresztül már látszottak Európa fényei. Parker még nem járt Európában.

Ugyanakkor, a feje fölött, azon az üveges folyosón, ahonnan csak az imént távozott — újra feltűnt Dulles vézna alakja. Didergett és fejét felhajtott köpenygallérjába húzta. Mellette Vandenheim robusztus alakja látszott. A szél felszította a fogai közé szorított szivar parazsát.

— Itt maga darabokra törik, Foss! Mi az ördögnek cipelt ki ebbe a huzatba? — dörmögte bosszúsan Vandenheim.

— Mert máshol mindenütt a falnak is füle van.

Vandenheim önkéntelenül körülnézett.

— Hát jó, beszéljen.

— Mindent jól átgondoltam... FDR-t illetően, John.

— Franklin... Delano... Roosevelt... — dünnyögte alig hallhatóan, mélyen elgondolkozva Vandenheim. Az arckifejezése most nem volt sápadt, mint rendesen. Égő tekintettel, szinte fenyegetően meredt Dulles arcába, amely a félhomályban mérges görénypofára emlékeztetett.

— Nos, beszéljen! — szólt fojtott hangon Vandenheim. Kivette szájából a szivart és egészen közel hajolt Dulles arcához. — Nos?...

Dulles még mélyebben behúzta fejét a köpenye gallérjába.

Vandenheim alig értette szavait.

— Táviratot... küldhetünk... Hoovernek... Most már... cselekedhet!...

Vandenheim szivarja szikrázó kis fénycsóvával repült a fedélzet korlátján keresztül a víz felé. Hatalmas keze súlyosan nehezedett Dulles vállára:

— Sz-sz-sz! Nahát maga!...

3

A szobában nyomasztó volt a csend... Csak a dosszié lapjai zizegtek, amikor Göring dühösen lapozott, csak egyre gyorsuló szuszogása hallatszott.

Krone, Göring háta mögött állva, elnézte a miniszter vastag, rövidrenyírt tarkóját és a fehér gallérból kiugró rózsaszínű nyakráncot. Látta, hogy minél tovább turkál Göring a dossziéban, annál sötétebbé válik a nyaka. Végülis lángvörös...

Krone Göring válla fölött figyelte az izgalomtól remegő vastag ujjakat, amelyek most sarkánál fogva egy papírlapot húztak elő a dossziéból. Röplap volt, harcra szólított a Reichstag felgyújtásával vádolt bolgár kommunista, Dimitrov felmentéséért és kiszabadításáért.

„A német antifasiszta proletariátus és bebörtönzött vezérünk, Thälmann elvtárs nevében — A Kommunisták Németországi Pártjának Központi Bizottsága" — így szólt a kiáltvány aláírása.

Göring fejének türelmetlen mozdulata mutatta, hogy újra elolvassa a kiáltványt. Krone elmosolyodott magában. Nem irigyelte a rendőrtisztviselőt, aki az asztal másik oldalánál állt...

— „Thälmann nevében"?... — mondta halkan, rekedten, visszafojtott dühvel Göring, fel se nézve a papírlapról.

A rendőrtisztviselő kétségbeesett pillantást vetett Kronera, de a következő pillanatban újra a miniszterre meredt.

— Ide hallgasson! — kiáltotta Göring és húsos tenyerével az írásra csapott. — Azt kérdem én magától, mit jelent az, hogy „Thälmann nevében"?!

— Kegyelmes uram...

— Miért írják ezek a röplapjaik alá egy olyan ember nevét, aki már féléve börtönben ül?

— Nem... nem tudom... kegyelmes uram...

— Hát ki tudja?... Ki?!... — Göring felemelkedett, két kezét az asztalra támasztotta és hajlott háttal, vérben forgó szemmel nézett a rendőrtisztviselőre. — Talán még meg is tárgyalják vele ezeket a kiáltványokat?

— Ó, kegyelmes uram... — kiáltotta a tisztviselő. — Thälmannt a legszigorúbban elkülönítettük... a halálraítéltekre vonatkozó szabályzatnak megfelelően.

— Mi hasznunk van a maguk szabályzataiból, ha a kommunisták még mindig élő embernek tekintik Thälmannt?

— De... legyen szabad megjegyeznem, kegyelmes uram, mi igazán mindent megteszünk, hogy Thälmann börtöne egyben a sírja is legyen!... Még ebédidő alatt sem vesszük le róla a nehéz bilincseket, annak ellenére, hogy ezt a fegyintézeti szabályzat előírja...

— Fütyülök a szabályzataikra! — tombolt Göring. — A híres szabályzataikkal sikerült elérniök, hogy Dimitrov úgy viselkedik a tárgyaláson, mintha szanatóriumban üdült volna félévig és nem a börtönben ült volna!

— De hiszen kegyelmes uram tudja, hogy milyen rendszabályokat alkalmaztunk Dimitrovval szemben...

— Akkor kötelességük lett volna jelenteni, hogy azok a rendszabályok nem elegendőek!

— Annyi hely sem volt a zárkájában, hogy leüljön.

— Tehát annyi helynek sem kellett volna lennie, hogy állhasson.

— Elvontuk a sétát... És a bilincseket akkor se vettük le a kezéről, amikor beadványt írt a vizsgálóbíróhoz.

— Kevés!

— Súlyos bilincsekről van szó, kegyelmes uram! Megakadályozzák a kéz mozgását. Ha egy hónapig viselték, az emberek beleőrülnek. És Dimitrovról nem vettük le három hónapig!..

— Hát akkor más módszerekhez kellett volna folyamodniuk! Magukban, úgy látszik, nincs meg az a szolgálati buzgalom, ami olyan példamutatóan jelentkezik a mi derék rohamosztagosainknál, amikor például a letartóztatott... szökést kísérel meg.

— De Thälmann sohasem kísérelt meg...

— Akkor intézkedjenek, hogy kísérelje meg! Eszeljenek ki, amit akarnak, de végezzenek vele!

— Igyekezni fogunk, kegyelmes uram!

Göring odadobta a dossziét a rendőrtisztviselőnek.

— Jegyezze meg magának: nekünk nem kellenek olyan emberek, akiket ki kell tanítani.

A tisztviselő meghajtotta fejét.

— Kegyelmes uram...

— Ha a kommunisták továbbra is „Thälmann nevében" intézkedhetnek, magukat teszem felelőssé!... — Göring Krone felé fordult. — Legjobb lenne, ha maga venné kezébe ezt a dolgot. Biztosan tudom, hogy kitalálna valamit! — Göring intett a rendőrtisztviselőnek: — Menjen!... Ha azonban továbbra is ilyen tehetetlennek bizonyulnak, csakugyan Von Krone úrra bízom az ügyet. Ő majd megmutatja maguknak, hogyan kell dolgozni!

— Remélem, elintézzük, kegyelmes uram! — A rendőrtisztviselő összecsapta bokáját.

— Ide figyeljen! — jutott eszébe Göringnek. — Nehogy valami... szamárságot csináljanak! Nehogy megint óbégatni kezdjenek, hogy gyilkosok vagyunk! Erre fütyülhetett, amikor még rohamosztagos volt; de most, amikor az állam tisztviselője, finoman és tisztán kell dolgoznia. Megértett?

— Igenis, kegyelmes uram!

Amikor az ajtó becsukódott a tisztviselő mögött, Göring felemelte az asztalkán álló nagy, tarka dobozt és Krone felé nyújtotta.

— Gyújtson rá!... Ezeket a cigarettákat a bolgár cár küldte nekem... Biztosan jók... — Göring felsóhajtott. — Ha tudná, kedves Krone, milyen nehéz az én munkám! Az

illendőség kantára arra kényszeríti az embert, hogy folyton szem előtt tartsa, mit lehet és mit nem...

— Igen, ez nagyon kényelmetlen, kegyelmes uram!

Göring most még nagyobbat sóhajtott.

— Hiszen, ha egészen pontosan tudnám, hogyan vélekednek erről a csatorna túlsó oldalán!

— Nyugtalanítják az angolok? — Krone fitymálóan félrehúzta száját.

— Ha maga lenne az én helyemben, Krone, magát is nyugtalanítanák. Az amerikaiakat illetően nyugodt vagyok! — mondta Göring határozottan. — Eléggé gyakorlati emberek ahhoz, hogy megértsék: mindaddig, amíg a kommunista eszmék élő hordozóit meg nem semmisítjük, a jenki sem lehet nyugodt a pénze tekintetében, amit iparunk megerősítésére nálunk befektetett.

— Lehet, hogy igaza van... — mondta elgondolkozva Krone. — A jenkik elég józan emberek... Egyébként, őszintén szólva, úgy hiszem, hogy az angolok is realisták.

— Tudja mit? — Göring mélyet lélekzett. — Jó lenne, ha megállapítaná, hogy az angolok mit gondolnak erről?...

— Gondolnak vagy fontolgatnak?

Göring elnevette magát.

— Aranyember maga, Krone! Színarany! Bár több ilyen koponyájú emberünk lenne... Emlékezzék arra, amit most mondok: maga karriert csinál mellettem!

— Kisebb gondom is nagyobb, mint a karrier, kegyelmes uram!

— Ohó! Ilyen választ is ritkán hallani a mi embereinktől!...

Göring most visszatért az előző tárgyhoz és hirtelen megkérdezte:

— Maga szerint mit csináljunk Thälmannal? A külföldi sajtó túlságosan nagy érdeklődést tanúsít eziránt az alak iránt.

— És minél jobban húzódik az ügy, annál tolakodóbbá válik ez az érdeklődés! — jegyezte meg Krone.

— És ha elintézzük az érdeklődés tárgyát?

Göring megállt Kroneval szemben, vastag lábát szétvetette és kezét összekulcsolta a hátán. Előrehajtott fejjel, várakozó tekintettel nézett Kronera.

Krone halkan megszólalt:

— Gondolja el, kegyelmes uram, hogy milyen nagy hatással lenne az egész világra, ha Thälmann — megtagadná az elveit!

Göring kivette szájából a szivart. Balszeme fittyedt héja idegesen megrándult.

— Ha Thälmann megtagadná az elveit?...

— Semmi sem lehetetlen, kegyelmes uram! — Krone vállat vont. — Ön már ugyanezt teljes sikerrel keresztül vitte Torglernél...

— Torgler!... De mit akar elérni Thälmannal?

— Hát nem szándéka a Dimitrov-per után egy Thälmann-pert is megrendezni? Hát nem tartja-e szükségesnek, hogy bármilyen a látszat, bebizonyítsa: a kommunisták államellenes összeesküvést szerveztek és Moszkva érdekében dolgoztak?

— Természetesen!

— Nos, Thälmann adjon módot arra, hogy ön védhesse meg őt ezekkel a vádakkal szemben. Egyelőre az is elég, ha nem zavar bennünket ebben a dologban. Hadd bizonyítsuk be, hogy az ellenünk folytatott harca — hiba, tévedés volt... A következő lépése az lesz, hogy átáll a mi oldalunkra.

— Thälmann? — szólt kétkedve Göring.

— Miért? Talán nem tette meg ugyanezt az utat oly sok szociáldemokrata? De mit kell itt sokat bizonykodni, amikor a példák beszélnek: Ruth Fischer és Maszlov Németországban, Doriot és Déat Franciaországban... És végül: Trockij!...

— Becsületszavamra, tetszik nekem, pedig majdnem kivihetetlennek látszik!

— Önnek magának kell felkeresnie.

— Én menjek el... *hozzá?!*

— Ön!

Göring visszatért a karosszékhez és lomhán belesüppedt.

— Gondolja meg, hogy mit mond, uram... ez lehetetlenség! Én — Thälmann cellájában?!

— Erről csak hárman fognak tudni: ön, én és Thälmann.

Göring az öklére támasztotta fejét, úgy nézte Kronét.

— Nem lesz ebből semmi, Krone... — mondta csüggedten.

— Majd elválik! Thälmannt fel kell világosítani arról, mi lesz, ha nem követi az ön szavát. Földalatti sötétzárka, amelyben csak feküdni lehet.

— Már megpróbáltuk. Éhségsztrájkot kezdett...

— Mesterségesen fogjuk táplálni, de megéreztetjük vele, mi a halál. Megfenyegetjük, hogy annyi ideig tápláljuk mesterségesen, amennyi ideig egy ember megél világosság nélkül. Majd meglátjuk, hogy ezután visszautasítja-e önt!

Göring zavaros szeme megélénkült.

— Úgy látom, Krone, hogy ez erősebb módszer, mint amit

eddig alkalmaztunk! Kibírt mindent. Miből vannak ezek a kommunisták? Ezek nem olyan emberek, mint mások, Krone?

— Ezek mások, kegyelmes uram...

— Mások?... Amíg én a lipcsei perrel leszek elfoglalva, majd megérteti vele, mit jelent elevenen eltemetve lenni. Megtöröm! Megtöröm, bármilyen áron!

Göring ökölbeszorította kezét. Az asztalra akart csapni, de a mozdulat gyenge, erőtlen volt. Feje a mellére kókadt... Bizonytalan, tétova tekintettel meredt Kronera és rekedten mormolta:

— Bocsánat... én... egy pillanatra...

Nagy erőfeszítéssel felállt és rogyadozó léptekkel a szoba sarkában lévő kis ajtóhoz csoszogott.

Krone a szivarja füstjén át nézte Göring széles, hajlott hátát... Lábát keresztbe vetve, szabályos füstkarikákat eregetett és összehúzott szemmel figyelte, amint a karikák mind magasabbra szállnak, szétterjednek, majd alaktalan kék füstté bomlanak. Aztán megunta ezt a játékot és lusta mozdulattal szétlegyezte a füstöt...

Amikor Göring visszajött, nyoma sem látszott rajta az előbbi elesettségének. Egyenesen tartotta magát, szélesen, színpadiasan gesztikulált.

Krone pontosan tudta, mi okozta ezt a változást. Göring azért ment ki, hogy valami kábítószert fecskendezzen be magának. De Krone úgy tett, mintha elhinné a miniszter magyarázatát:

— Agyondolgozom magam, kedves Krone... Kimerültem, szédülök néha... Szóval...

— Még egy pillanatra, kegyelmes uram! Nem gondolja, hogy itt az ideje, hogy végezzünk Bellel?

Göring heves mozdulattal hátravetette magát a karosszékben.

— Megőrült? Tudja maga, mit akar?

— Tudom!

— Elengedni a segítő kezet! Bell — személyes összekötőm Hevelinggel!

— Tudom!

— Hát akkor mi az ördögöt akar?

— Az effajta összeköttetés veszélyessé kezd válni.

— Nincs más.

— Ha Hevelingnek szüksége lesz rá, majd megtalálja a kapcsolatot Bell nélkül is.

Göring öntelt arca most bizonytalanságot árult el.

— Ez borzasztó, Krone! ... Bell minden súlyos esetben biztos hitelforrásom volt. Tetőtől talpig az én emberem! ...

— Biztos ön ebben? — kérdezte jelentősen Krone.

Göring ijedten Krone felé fordult nehéz testével.

— Megtudott valamit?

Krone kérdéssel válaszolt a kérdésre:

— Mit tud Bell a gyujtogatásról?

Göring a halántékát dörgölte, mintha erősen gondolkodnék.

— Maga azt gondolja, hogy ő? ...

Krone bólintott:

— Fecseg!

Göring megint felkelt az asztala mellől és izgatottan fel-alá járkált.

— Még szükségem lehet rá ...

— De addig is — sőt jóval azelőtt, hogy szüksége lenne rá — még tömérdek kellemetlenséget okozhat önnek.

— Mit tanácsol? — kérdezte kelletlenül Göring.

Krone vállat vont, mintha azt mondaná: „Talán bizony nem tudod."

Göring kezébe vette az asztalon álló kristálygolyót és elgondolkozva nézegette. A golyó visszatükrözte az arcát, de olyan torzul, mintha nem is emberi arc lenne. Néhány pillanatig önfeledten bámulta saját szörny-képét, majd Kronera nézett és útálkozva letette a golyót.

— Hát csinálja ... De ... idegen kézzel.

— Tökéletesen értem.

— Végeztünk?

— Még egy egészen kis dolog: nem szabad fogadnia azt a „tisztánlátót" — Hanussent!

Göring összecsapta kezét és csodálkozva felhúzta a vállát.

— Becsületszavamra, Krone, maga rövidesen pusztaságot teremt körülöttem. Mennyiben zavarja magát Hanussen?

— Mindig csak olyankor „jósol", amikor már megkapta a szükséges előzetes információkat.

Göring elnevette magát.

— Annál igazabbak a jóslatai!

— Sokkal jobb lenne, ha nem válnának be olyan nagyon pontosan. Emlékezzék csak, milyen pontosan megjósolta a Reichstag égését — és hogy ezt ellenségeink mennyire felhasználták ellenünk.

— Ez igaz ... Nem valami jól sikerült ...

— És ha Hanussen most megjósolja, hogy a bolgár kommunistákat ki fogják végezni? ...

— Nem jár messze a valóságtól!

— És ha a nemzetközi körök ezt is az ön rovására írják?

— Ez kétségkívül szükségtelen!... Úgy látszik, ideje, hogy beszüntessük Hanussen spiritiszta szeánszait...

— Nagyon helyes! — jelentette ki megkönnyebbülten Krone. — Csak ennyit óhajtottam mondani...

Felállt és már meg akarta hajtani magát, de Göring visszatartotta.

— Jöjjön csak ide, Krone! — Göring titokzatos arccal intette magához Kronet és a falmélyedésben álló vitrinhez vezette. A vitrinben porosz városok címereivel díszített albumok feküdtek. Göring kinyitotta az üvegszekrényt és egy hatalmas, művésziesen bekötött albumra mutatott, amelyen Lübeck város porcelánemblémája fénylett.

— No, vegye ki!

Krone kiszedte a vitrinből a nehéz albumot. Göring kis kulcsot vett elő és kinyitotta az album tömör aranykapcsát.

— No!... No!... — noszogatta Kronet, de amikor látta, hogy még mindig nem nyitja ki az albumot, ómaga nyitotta fel. Krone a várt lübecki tájképek helyett — pornografikus képeket látott.

Göring rekedt nevetéssel forgatta az album vastag kartonlapjait.

— Mit szól hozzá? Mi? És képzelje csak: az én legénykéim a polgármestertől hozták el ezt, amikor letartóztatták; pedig az öreg már túl van a hetvenen!

Göring visszatette helyére az albumot és gondosan bezárta a vitrint.

— Mit szól hozzá? Mi? — kérdezte újra és búcsúra nyujtotta kezét. Krone tenyerében érezte a miniszter forró, izzadt ujjait.

Krone távozása után nesztelenül lépett be Göring segédtisztje.

— Tanúk a Reichstag-tűz ügyében, kegyelmes uram! — jelentette és egy listát nyujtott át.

A listán elsőnek szerepelt „Professzor dr. Josse. Szakértő. Tűz-ügy".

Göring mogorván mérte végig a vézna kis öreg urat, aki bátortalanul lépett a szobába. Nem fogadta köszöntését és parancsoló mozdulattal helyet mutatott neki. Josse riadtan bámult a miniszterre. Két kezét a térdére fektette, mintha vissza akarná tartani a vasalt csíkos nadrág ráncainak reszketését. Göring felnyitotta az asztalán fekvő dossziék egyikét. A dosszié azoknak a feljegyzéseknek a fotókópiáit tartalmazta, amelyeket Dimitrov vetett papírra, miközben felkészült perének

tárgyalására. Göring előkereste a terhelő tanúk listáját, amelyet Dimitrov széljegyzetekkel látott el. A jegyzetek rövidek voltak, de velősek:

„Lebermann — tolvaj és morfinista; Kunzak — tolvaj, közerkölcsök ellen bűnöző; Wihle — pénzhamisító; Weber — megvesztegethető alak; — Grothe — elmebeteg"...

Göring egy pillantást vetett a vele szemközt ülő öreg emberre és ezt gondolta: „Mit írt volna Dimitrov erről?"...

— A kihallgatáson Van der Lubbe azt vallotta, hogy a Reichstag egyik termében a másikba szaladgált, kezében egy égő függönydarabbal. Van ennek valami jelentősége? — kérdezte Göring Jossetól.

— Semmiféle... — válaszolta az öreg és némi gondolkodás után hozzátette: — Általában nem értem Van der Lubbe észjárását. Hiszen ha ő valóban tüzet akart okozni, akkor nem állt volna ki égő fáklyával a kezében az épület erkélyére, nem szaladgált volna az ablakok mögött és általában nem viselkedett volna úgy, hogy a legnagyobb mértékben felhívja magára a közfigyelmet. Szóval... szerintem...

Josse azt akarta mondani, hogy véleménye szerint Van der Lubbe úgy viselkedett, mint egy szabályos hülye; hogy valaki betanította arra, hogy viselkedésével a Reichstagnak arra a termére vonja a közönség figyelmét, amelyet fel nem gyujtott és nem is gyujthatott. De Göring olyan vérfagyasztóan nézett az öregre, hogy az mind vontatottabban, halkabban beszélt, végül is teljesen elnémult.

— Szóval — kezdte gúnyosan Göring — ön nem hisz abban, hogy Lubbe fel akarta gyujtani a Reichstag épületét?

— Igenis kérem...

Göring becsapta az előtte heverő dossziét és széles, húsos tenyerét erősen rászorította a födelére.

— Szóval... — ismételte Göring lassan és hangja rekedtté vált, mint a börtönbeli rendőrtisztviselővel való beszélgetésnél — szóval azt parancsolom: legkésőbb holnapra pontos leírást készít arról, hogy az ön véleménye szerint mit kellett volna csinálnia Van der Lubbenak, ha egyedül, segítők nélkül gyujtja fel a Reichstagot, feltéve, hogy a három bolgár és Torgler minden előkészítő munkát elvégeztek.

— Miniszter úr!...

Göring rá se hederített.

— Holnap tizenkettőre, jóváhagyás végett elém terjeszti a jelentést. Utána megparancsolom, bocsássák önt a letartóztatott Van der Lubbe cellájába, hogy őt megfelelőképpen kitaníthassa.

— Miniszter úr!... — hebegte Josse, de Göring rendíthetetlenül folytatta:

— Önt teszem felelőssé azért a vallomásért, amelyet Van der Lubbe ebben az ügyben tenni fog.

Az öreg hátraesett a karosszékben és lehúnyta szemét.

Göring csengetett.

— A következőt!

Az öreget karonfogták és kivezették a miniszter dolgozószobájából.

Göring szigorúan összeráncolta homlokát, hogy megfelelő arckifejezéssel fogadja a soron következő tanút, de ekkor sietve belépett a segédtiszt és jelentette:

— Hess államminiszter úr!...

Hess nem várta meg, amíg betessékelik, gyors léptekkel belépett és pillantásával kiparancsolta a szobából a segédtisztet. Úgy viselkedett, mintha ő lenne az úr ebben a dolgozószobában. Mélyenülő, apró szemével Göringre pillantott, akinek arcáról lerítt, hogy nincs túlságosan elragadtatva ettől a látogatástól.

Mindketten hallgattak.

Végre Hess megszólalt:

— A führernek nem tetszik az a zenebona, amit Göbbelsszel együtt a bolgár körül rendezett.

— A führernek nem tetszik, vagy — magának? — kérdezte gúnyosan Göring.

Hess megismételte:

— A führernek nem tetszik...

De Göring nem engedte, hogy mondatát befejezze és ingerülten rákiáltott:

— Magának örökké kifogásai vannak!

Hess megvetően elmosolyodott:

— Hol a maga régi ereje, Göring?

Göring szótlanul előrenyujtotta ökölbeszorított kezét. De Hessre ez a mozdulat sem tett benyomást.

— Ne felejtse el, hogy ebben a perben nem ezeket a bolgárokat kell torkon ragadni és nem Torglert...

Göring hencegve ütött a zsebére:

— Már minden itt van nálam!

— ...nem Torglert — folytatta Hess — hanem a kommunista pártot! És nemcsak Németország kommunistáit, hanem valamennyit egész Európában, az egész világon! — Hess fenyegetően közeledett Göringhez. — A führer nem bocsátja meg önnek, ha elpuskázza ezt a pert!

Göring az asztalnak támasztotta két kezét és székestől eltolta magát az íróasztaltól.

— És hol volt maga azelőtt, amikor azt ajánlottam, hogy agyon kell lőni valamennyit, mielőtt még illegalitásba szöknek?

De Hess hirtelen hangot változtatott és nyugodtan, lassan így folytatta:

— Hoztam magának valakit, akit már régen felhasználhatott volna ebben az ügyben.

Göring megtörölte homlokát, amelyen hirtelen kiült a veríték.

— Kit? — kérdezte a foga között szűrve a szót.

— Emlékszik Karwahnera?

— A Reichstag képviselőre?

— Volt kommunista. A bíróság kihallgathatja, mint tanút. A közönség elhiszi, hogy Karwahne ismeri a kommunisták programmját és harci módszereit.

— Effajta emberem annyi van, mint a szemét! — hencegett Göring.

— Várjon egy kicsit... — szólt Hess. — Alexander beszélt Szedovval. Trockij kezeskedik Karwahne-ért. Eskü alatt vallani fogja, hogy a kommunisták fegyveres felkelést akartak szervezni. Vallani fogja, hogy nemcsak a Reichstag felgyujtása, de a német állam vezetőinek meggyilkolása is szerepelt a tervükben.

— Ön... beszélt már Karwahne-val? — kérdezte hitetlenül Göring.

— Beszéltem.

— És ő csakugyan hajlandó mindezt vallani a per folyamán?

— Mindent, amit csak parancsolunk!

Göring fel s alá járt a szobában és a homlokát törülgette.

— Küldje ide!...

4

Amikor Rupp feljött a Stettini-pályaudvar aluljárójából, megállt. Nem tudta, merre forduljon, balra-e, vagy jobbra. Úgy tett, mintha a hírlapokat és a képes újságokat nézegetné az újságosbódé előtt és várt, amíg Lemke elhaladt előtte. De azért vigyázott, hogy el ne veszítse Lemkét a tömegben, aztán követte.

Lemke jobbra fordult, a sarokhoz ért, és bekanyarodott a szűk Kessel-Strasseba. Ez meglepte Ruppot. Tudta, hogy útjuk

célja az Alt-Moabit-i börtönépület. A rövidebb út egy sarokkal tovább, az Invaliden-Strassen keresztül vezetett. Rupp még abból az időből emlékezett erre az útvonalra, amikor az anyjával járt erre. Meg akarták tudni, mi lett a sorsa eltűnt apjának. Ez még Brüning és Papen idejében történt, de úgy látszik, azóta semmi sem változott: ugyanazok a nyílegyenes utcák; az útkereszteződéseknél ott áll a „schupo"; szakadatlan sorokban gördülnek az autók és hömpölyög a gyalogjárók tömege. Talán csak az a különbség, hogy a rohamosztagosok már nem az utca közepén vonulnak dübörgő csizmákban, dalokat ordítozva, hanem a járókelők közé vegyülnek. Ettől azonban nem váltak kevésbbé gyűlöletessé Rupp előtt. Szentül hitte, hogy apja — a berlini vasmunkás, aki már 1918-ban csatlakozott a Spartakus-mozgalomhoz — a rohamosztagosok áldozata lett.

Rupp attól félt, hogy elveszti Lemkét a szeme elől. De amikor kifordult a Kessel-Strasse sarkán, megnyugodva látta, hogy Lemke nyugodt léptekkel halad az Invalidus-oszlop irányában. Itt már kevesebben jártak, de Rupp még várt és nem szólította meg Lemkét. Csak akkor gyorsította meg lépteit, amikor Lemke, elhaladva az oszlop előtt, átvágott a Scharnhorst-Strasseba és Rupp legnagyobb meglepetésére belépett a temető kapuján.

Megállt a kapuban, néhány szót váltott a temető hadirokkant őrével és ezalatt körülnézett, nem figyelik-e. Azután elindult a temetői fasor labirintusában, végre megállt és jelt adott Ruppnak, hogy jöjjön közelebb.

— No, fiú... Mi újság? — kérdezte Lemke gyengéden és Rupp vállára tette a kezét. — Úgy látszik, minden sikerült. Nem félsz?

Rupp szemrehányó tekintettel válaszolt.

Lemke átkarolta a fiú vállát és most már együtt mentek tovább.

Rupp hangosan olvasgatta a síremlékek feliratait. Sok nevet ismert a történelemből. Többről jól tudta, hogy miről nevezetes — például Scharnhorstról, vagy a gimnaziszták kedvenc hőséről, Richthofenről — de olvasott olyan neveket is, amelyekre csak homályosan emlékezett, például Schlieffen nevét.

Lemke éppen annál a síremléknél állt meg.

— Te német vagy, Rupp?

— Természetesen!

— Mit tudsz Schlieffenről? — Tudod-e, miért állítottak neki síremléket?

Rupp zavarba jött. Nem tudta.

— A német tábornokok azért állítottak Schlieffennek síremléket, mert Schlieffen mutatta meg nekik azt az áruló utat,

amelyen keresztül megrohanhatták Franciaországot... Ugyanilyen alapon egy rablóbanda is emléket állíthatna annak a besurranó tolvajnak, aki megkereste a nyitott ablakot, amelyen át be lehet jutni a szomszéd ház kertjébe.

Rupp csodálkozva nézte a „besurranó tolvaj" tábornagy széles arcát, kopaszságtól magas homlokát, zacskós, súlyos szemhéját és bronz szemének holt tekintetét. Schlieffen bronzajka mellett gúnyos ránc húzódott. Rövid álla gőgösen meredt elő a hihetetlenül magas gallér fölött.

— Jegyezd meg magadnak ezt az arcot, fiacskám! — mondta Lemke. — A vér, amit ezek az emberek kiontottak, és amit — példájukat követve — a tanítványok még ki fognak ontani, elégséges lenne ahhoz, hogy elárassza egész Berlint!...

Lementek a csatorna partjára. Lemke leült egy padra és kis ideig némán nézte a víz tükrét.

A csatorna túlsó oldalán, a szürke, őszi homályba veszve borongott a kikötő. A múzeum csúcsos tetőzete kimagaslott a város fölött terjengő szürke ködből. Fátyolba borult épülete óriásinak és csaknem koromfeketének tűnt; a múzeum most olyan volt, mint valami elmosódott rajz, csak a körvonalait lehetett látni.

— Hallod-e, kisfiam: szereted te Berlint? — kérdezte Lemke.

Rupp nem válaszolt azonnal.

— Miért kérded?

— Biztosan már te is hallottad, amikor azt mondták, hogy a mi Berlinünk sötét kőrengeteg, kaszárnyák és választófejedelmek szobrainak ízléstelen tömkelege; város-jövevény a sok tiszteletreméltó, patinás, dicsőséges európai főváros között; hallhattad, hogy Berlin a militarizmus és a nemzetközi bűnözők fészke...

— De... hiszen ez nem igaz! — kiáltott fel a fiú. Lehajolt, hogy jobban láthassa Lemke arcát.

Lemke tovább nézte a csatorna vizét és így folytatta:

— Sajnos, néhány német nagyon is sokat tett azért, hogy mindez valóban igaz legyen. De mi tudjuk, hogy nem ez az egész igazság Berlinről! A császári palotán és a Brandenburgikapun, a Tiergarten milliomos villanegyedén és a Siegesallee-n kívül — Berlinben van: Wedding, Neu-Köln és Pankow, ahol milliószámra élnek olyan németek, mint te meg én: olyan emberek, amilyenek apáink és nagyapáink voltak. És Siemensstadtot, ahol ezerszámra dolgoznak olyanok, mint mi — szintén a magunkfajta emberek keze építette. A tábornokok szobrain kívül Helmholtznak, Schillernek, Goethenek és Kochnak

is van szobra Berlinben. Ez egy másik Berlin, ahol mások az emberek, a házak, a gyárak, a szobrok, a kertek — ebben a másik Berlinben vannak a csendes temetők, ahol apáink nyugszanak... — mondta Lemke, majd észbekapva, vigasztaló hangon folytatta: — Ne búsulj, én értelek!... És nem szabad elfelejtened, hogy a nyomtalanul eltünteknek — amilyen a te apád is — állítunk mi még emlékművet. Hatalmas, gyönyörű szép emlékművet a hitleri zsarnokság minden áldozatának!

Rupp felsóhajtott.

— Nem hiszed? Kételkedsz benne?

— Nem... de...

— Hidd el nekem: így lesz!

— Hiszen tudod, Franz, én hiszek neked, de... vajjon helyes-e a sírokat, még az olyanokat is, amelyekről te beszélsz, — örökkévalóvá tenni.

— Sohase akarj okosabbnak látszani a kelleténél! — mondta szemrehányó hangon Lemke. — Nagyon jól tudod velem együtt, hogy vannak sírok, amelyek méltók arra, hogy örökkévalók legyenek. Vannak sírok, amelyek annál nagyobb tiszteletben részesülnek, minél magasabb fokú a kultúra, minél szélesebb körben terjed a fénye és minél messzibb, minél mélyebben hatol be a népek tömegeibe a kommunizmus világossága! Hiszen máris ismerünk két olyan sírt, amely a földkerekségen elszórt emberek szívéhez nagyon közel áll. Gondolj a Highgate-temetőre Londonban. És a moszkvai Vörös-téren álló Mauzóleumra... Emlékezz Engels szavaira, amiket akkor mondott, amikor barátját és idősebb küzdőtársát eltemették: „Március 14-én megszűnt gondolkodni korunk legnagyobb gondolkodója..." Igaza volt Engelsnek, amikor ezt mondta. Mert nekem és neked, kommunistáknak — Lemke ezeknél a szavaknál érezte, hogy a fiú keze, amely a tenyerén nyugodott, megremeg — mindennél fontosabb, hogy Marx volt az első, aki a proletariátust rávezette helyzete felismerésére, rámutatott szükségleteire és a dolgozó emberiségnek megmutatta a felszabadulás felé vezető utat. És Marx nemcsak gondolkodó volt, de forradalmár is, akinek a harc az eleme; forradalmár, aki mindenekelőtt arra törekedett, hogy résztvegyen a kapitalista társadalom szétzúzásában, amelynek fejlődési törvényeit ő fedezte fel. Engels szavai szerint kevesen harcoltak olyan lelkesen, olyan állhatatosan, és olyan eredményesen, mint Marx.

— Igen! — kiáltott fel lelkesen Rupp. — Eszméi testet öltöttek a Szovjetunióban! Ilyen eredményt valóban egyetlen gondolkodó sem ért el előtte!

— Ez igaz. Éppen Oroszországban tűntek fel művének nagy folytatói, lángeszű tanítványai: Lenin és Sztálin. Marx műve ott jó kezekben van. Eszméi fejlődnek, testet öltenek az életben és majd visszatérnek ide is, az emberiség nagy tanítójának szülőföldjére és elkerülnek oda is, ahol porai nyugszanak... Csak minél hamarabb! Hej, ha Teddy szabadon volna!... Emlékszel Teddyre, kis fiam?

— Csak egyszer volt nálunk egy éjszakára. De akkor még nem tudtam, hogy Teddy — az Thälmann! — Rupp elhallgatott, majd elgondolkozva folytatta: — Be kell vallanom, Franz, még most sem hiszem el egészen, hogy az az egyszerű hamburgi munkás, aki éppen olyan, mint az apám, az a nagy ember, a mi pártunk Központi Bizottságának titkára...

— A *mi* pártunké? — szólt közbe mosolyogva Lemke.

— Igenis, a *mi* pártunké! A mienké! — ismételte keményen a fiú. — Hadd mondjam így!... Szóval, azt akartam mondani, néha sehogysem akarom elhinni, hogy ez a mi Teddynk és a mi Thälmann elvtársunk — egy és ugyanaz az ember.

— Pedig éppen ebben van az ereje, Rupp: munkás és vezér — munkásvezér! Ebben van Thälmann nagy ereje.

— Vezér! Nagyon erős szó ez, Franz!

— Kitűnő szó, fiam! Persze, szeretnék bemocskolni. Ennek a szónak, ennek a magasztos névnek az ereje attól függ, hogy ki adományozza... ha nem a nép adja, nem ér egy pfenniget sem!

— Egy pfenniget sem!...

— Talán kevés példa van rá? Azokra is, akik valóságos trónon ültek és azokra is, akik a tébolydában képzelték magukat királynak, — de abban megegyeznek, hogy hiába nevezték magukat népeik vezérének. Az egyik kényszerzubbonyban végezte, a másik vérpadon. A nép nem akar semmi közösséget sem királyokkal, sem őrültekkel. A nép azt akarja, hogy *saját* vezére legyen. Csak ezeket ismeri el, csak ezekre hallgat, csak ezeknek hisz.

— Én azt gondolom, Franz, hogy az olyan aljas őrültekre, mint Hitler és Mussolini, a nép előbb-utóbb ráhúzza a kényszerzubbonyt.

— Rájuk is, meg azokra is, akik olyanok, mint ők. Most és a jövőben! És nem kényszerzubbonyt, barátocskám, hanem hurkot a nyakukba!

— Csak addig meg ne gyilkoljanak ezek a gazemberek mindenkit, aki a szabadságért harcol!

Franz felkacagott:

Ne félj semmit! Ezek a „nagy államférfiak" minden látszólagos hatalmuk ellenére hitvány, gyenge törpék csupán! Senkitől se félnek úgy, mint a néptől és a nép vezéreitől.

— Nagyon sokba kerülnek a népnek ezek a törpék.

— Amíg Németországban olyan emberek vannak, mint Thälmann, népünk hihet a jobb jövőben. Már pedig vannak ilyen emberek, fiacskám! Vannak és lesznek, amíg él a mi német népünk. És a német nép nem hal meg. Széles út áll előtte, amely a jövőbe vezet — az oroszok nyomdokain. A mi népünk túléli a hitlereket. Túléli! Erre tanít a Pártunk.

— Csak már felnőnék! Szeretnék igazi párttag lenni!

— A komszomolcok — fiatal testvéreink. Büszkélkedhetsz ezzel a névvel.

— De én pártfunkcionárius szeretnék lenni!

— Kedves fiam, ezt nem osztogatják csak úgy, mint valami „tiszteletbeli" címet.

— Kiérdemlem!

— Nem szavakkal, de a munkapadok mellett kell kiérdemelni, olyan munkások közt, mint te meg én.

— Franz, te sokáig voltál egyszerű munkás?

— Az voltam és az is maradtam, fiacskám.

— Azt akartam mondani: sokáig voltál a műhelyekben és nem tudtad, hogy pártfunkcionárius leszel?

— Hát... az lettem!

— Szerencsés ember vagy! — mondta álmodozva Rupp és sóhajtott. — Nem mindenki kezdi meg az útját olyan ember mellett, mint Teddy!

— Igazad van, fiam!... — Franz hangja elakadt, mintha gombóc lenne a torkában. — Azt persze csak később kezdtem megérteni, mit jelent, hogy olyan ember indított útnak, mint Thälmann!... Előfordult, hogy kiszaladt hozzánk a hamburgi kikötőbe, a műhelybe és olyan arckifejezéssel bízott rám valami munkát, mintha mulatságos históriát mesélt volna. Akkor még megfelelő találkozó-helyünk, „konspiratív lakásunk" sem volt; a sörcsarnokokban meg spiclik ültek... Ott hallgattuk tehát a műhelyben Thälmann szavait, de közben egyetlen pillanatra sem nézhettünk fel a marógépről... Ő maga is folyton arra figyelmeztetett bennünket, a munkánknak kifogástalannak kell lennie, nehogy a spiclik gyanút fogjanak! Minél tisztább a munkakönyved, annál jobban konspirálhatsz!

— Én jól dolgozok majd, Franz! Úgy, mint most, amíg a Párt nem mondja: nos, Rupp, szükségünk van rád!

— Bár hallhatná ezt az apád! Büszke lenne rád!

— Én hiszek, Franz! Hiszem, hogy még megtudja...

— Ha él még, feltétlenül meg is tudja! Te és az elvtársaid megnyitjátok majd előtte a gyüjtőtábor kapuit... Szeresd a dolgozó német népet, Rupp, higyj az erejében és lelkiismeretességében!

— Jól mondod, Franz! Nem minden német — náci!

— Egyelőre még kevés a náci; de ha tízszer ennyien lesznek, akkor is harcolunk ellenük, Rupp és — hiszünk a győzelmünkben! — Lemke erősen megszorította a fiú vállát és magához ölelte. — Harcolni, harcolni mindvégig! Erre tanított Teddy, aki ezt Lenintől és Sztálintól tanulta. Hidd el, győzni fogunk!

Rupp hirtelen felemelte kezét a város előttük elterülő panorámája felé.

— Esküszöm... olyan leszek, mint te, Franz!

Lemke megszorította a fiú kezét.

— Üldögélj itt még egy kicsit. Mindjárt visszajövök.

Lemke lassú léptekkel az oldalsó fasorba tért. Az egyik szürke gárnitoszlopról durva őrmesterpofa meredt rá bronzreliefbe öntve. A dombormű alatt ez állt:

„Eichhorn tábornagy. 1918-ban, Kievben oltotta ki életét a bolsevikok bombája."

Lemke elmosolyodott. Furcsa játéka a sorsnak, hogy éppen Ukrajna hóhérjának sírja lett ilyen titok őrzője: ez volt az a hely, amelyet Berlin földalatti kommunistái illegális levelezésük postaládájának használtak.

Lemke gyorsan körülnézett, bedugta ujját a résbe, a bronzplakett és a gránit közé, a résből kis csomagot húzott ki, majd ártatlan arccal továbbsétált. Amikor meggyőződött róla, hogy nem láthatja senki — még Rupp sem — Lemke felbontotta a kis csomagot és megnézte, mi van benne. Két doboz olcsó cigaretta. Figyelmesen megvizsgálta a dobozokat, az egyiket újra gondosan becsomagolta, a másikból kiszedte és zsebredugta a cigarettákat; újra meg újra körülnézett, a világosság felé tartotta az üres cigarettadobozt, azután gondosan apró darabkákra tépte a vékony kartonpapírt.

Ezután körül se nézett és visszament Rupphoz.

Ebben az évben korán beköszöntött az ősz. A fák lombjai már régen megsárgultak és a levelek — annak ellenére, hogy az őrök szorgalmasan sepergettek — vastagon elborították a temető útjait. Lemke kedvtelve hallgatta a sárga falevelek lágy zizegését a lába alatt. Ez a békés, halk hang és az, hogy cipője sarka olyan puhán süppedt az út nedves homokjába, valaho-

gyan megnyugtatta; pár pillanatra azt is elfelejtette, miért is jött tulajdonképpen a temetőbe. Még arról is megfeledkezett, hogy esetleg megfigyelhetik. Különben Lemke szentül hitte, hogy ez úgyszólván lehetetlen, hiszen teljesen legális körülmények között élt, fel sem tételezhették róla, hogy résztvesz a földalatti mozgalomban. Sokkal jelentéktelenebb személynek látszott, semhogy az állami titkos rendőrség különösen figyelje. Nyugodtan vállalkozhatott tehát arra, hogy értesítéseket küldjön Thälmannak, a haladószellemű világ, az egész szabadságszerető emberiség harcáról, amit az ő kiszabadítása érdekében folytat.

Ennek a haladószellemű világnak a sajtója már több mint félesztendő óta úgyszólván naponta megemlékezett Thälmannról, szüntelenül felhívta az emberek figyelmét elfogatása és börtönben tartása körülményeire. A német munkások már több mint félesztendeje írták fel vagonokra, templomokra, házak falára és gyárak kéményére Berlinben, Hamburgban, Bochumban, Düsseldorfban és Németország más ipari központjaiban az állhatatos követelést: „Szabadságot Thälmannak!"

„Szabadságot Thälmannak!" — kiáltották a német Kompárt röplapjai.

„Szabadságot Thälmannak!" — harsogta az egész világ fülébe „Szabad Németország" titkos rádióállomása.

„Szabadságot Thälmannak!" — kiáltották gyűléseiken tudósok, művészek, színészek a világ minden országában.

„Szabadságot Thälmannak!" — írta nap-nap után cikkeiben Romain Rolland Franciaországban, Dreiser Amerikában; Gorkij Oroszországban, Nexő Dániában, Mann Angliában; ugyanezt tette Spanyolország, Kína, Latin-Amerika valamennyi antifasiszta írója.

Nincs olyan nyelv a világon, amelyen ne írtak volna tiltakozó levelet Hitlernek, Göringnek vagy Göbbelsnek Thälmann fogvatartása ellen. Nincs olyan nyelv, amelyen ne érkezett volna Thälmann nevére biztatás, bátorítás a berlini Alt-Moabit fegyház falai közé.

Fél év alatt az Alt-Moabit neve éppen olyan ismertté vált, mint a Bastille-é...

De néhány hónap óta még jobban megnőtt Alt-Moabit szomorú hírneve: a világ tudomást szerzett arról, hogy a gestapo még egy foglyot rejteget a vastag falak mögött... Ennek a másik fogolynak is napról napra szerepel a neve a világ baloldali sajtójában, az ő nevét is gyűlölettel emlegetik a fasiszták. Ez a név, egy bolgár kommunista neve, most az egész haladó emberiség becsületéért harcolók jelképe lett; egyet jelen-

tett a vasakarattal és a munkásosztály győzelmébe vetett törhetetlen hittel. Ez a név — Georgij Dimitrov neve volt!

A fasiszta „igazságszolgáltatás" még több hónappal ezelőtt, közvetlenül a Reichstag égése után, rohamtempóban akarta „megszervezni" a pert. A nácik be akarták bizonyítani, hogy a Reichstag felgyujtásában a kommunisták bűnösök; meg akarták semmisíteni a kétségbevonhatatlan bizonyítékait annak, hogy a gyujtogatást Hitler parancsára Göring rohamosztagosai követték el.

A vizsgálóbirák és ügyészek már több mint féléve hiába próbálták megtörni Dimitrov akaraterejét és rábirni arra: ne az igazat vallja, hanem azt, hogy ő és pártja követte el a bűnt!

Abból a levélből, amelyet Lemkének az alt-moabiti fegyház falai közé kellett csempésznie, Thälmann megtudja, hogy a Párt él, a világ gondol rá és harcol érte. Megtudja, hogy az emberiség nem felejtette el a szabadság és az igazság szavait és hogy az ő neve és Dimitrov neve, akit ugyanannak a börtönnek falai közé zártak, az igazságért folytatott küzdelem szimbóluma lett! ...

Lemke visszament a padhoz és átadta a doboz cigarettát Ruppnak.

— Menjünk, fiam?

— Valamit nem értek...

— Ki vele!

A fiún meglátszott, hogy tanácstalan:

— Még sohasem hallottam, hogy jót mondtak volna a mi szociáldemokratáinkról — kezdte. — Pedig annak idején Marx és Lenin is nagyrabecsülte a német szociáldemokráciát... — Rupp sietve hozzátette: — Lehet, hogy ezt a kérdésemet nagyon együgyűnek tartod, de becsületszavamra, én...

Lemke szeretettel megveregette a fiú vállát és mosolyogva így szólt:

— Ez a kérdés nem is olyan együgyű, barátocskám! Bizony, a nagy vezetőknek, a munkásosztály nagy tanitóinak útját nem minden tanítvány követte és — a szociáldemokrácia vezetői közül sokan elárulták a munkások ügyét, többen, mint ahány harcolt érte. Éppen ezért a legjobbak, mint például Zetkin, az ifjabb Liebknecht, Luxemburg és Mehring végül is kiváltak soraik közül. Lenint és Sztálint követték, velük haladtunk, mi, német munkások is, a mi Teddynk vezetése alatt!

— Nem haragszol a kérdésemért?

— Minden német, foleg, ha olyan, mint te, kell, hogy tisztán lássa, milyen aljas szerepet töltottek be ezek az árulók — Németország munkásosztályának, az egész német népnek az árulói — akik eladtak a nép szabadságát és boldogulását elsősor a burzsoáziának, majd pedig a fasizmusnak! Most a Scheidemannokról, Loebekrol, Noskekről, Seweringekről és a tobbi rongyemberrol beszélek, akik meg mindig fedónévként használják a szocialdemokrata elnevezést, jóllehet a nagy, német szociáldemokrácia mar nem létezik. Legjobb hagyományait mi, kommunistak vettuk at. .

Lemke felállt és a fiúval egyutt elindult a parton az Invaliden-Strasse felé. A sarkon megalltak. Rupp megszorította Lemke konyokét; igy akarta tanitomesterével kozolni, hogy bátran es éberen indul el feladata végrehajtására.

Lemke még látta, hogy a fiú alakja eltúnik a tömegben.

Rupp feladata annyi volt, hogy a doboz cigarettát atadja az egyik birosagi altisztnek. Lemke jol tudta, hogy a legnehezebb feladat ezutan kovetkezik: atjutni azon a kis udvaron, ami a biroság epuletét a bortonépulettol elvalasztja. De ez már nem Rupp feladata volt. Lemke tudta, semmi oka arra, hogy Rupp es a levél utja elsó szakaszanak sorsa miatt aggódjék, de azert megsem tudta rászanni magát a távozasra. Saját szemével akart meggyozódni róla, hogy Rupp épen, egészségesen jon vissza a birósági épulettombbol es remélte, hogy a fiú egy tekintettel értésére adja majd útja sikeres befejezését.

Lemke elgondolkozva álldogált a birosag epuletének kapuja közelében és észre se vette, hogy valaki odaáll mellé. Halk hang szólalt meg mellette:

— Nem mondaná meg, hany óra?

Lemke onkéntelenul a kerdezo arcába nézett, látta fürkészo tekintetét. Elóvette óráját és szó nélkul megmutatta az idegennek.

Lemkének sehogy sem tetszett, hogy ez az ember alig nez az órára es állhatatosan az o arcat figyeli.

Zsebretette az orat.

A birósági epulet széles kapuszárnya most kitárult. Kis csoportokban kiengedték az embereket. De Rupp még nem volt koztuk. Lemke ismét az órájára nézett: nem acsoroghat itt tovább. Aggódott a fiú miatt, de el kellett mennie, igy aztan nem lathatta már Ruppot, amint nehezen leplezett, boldog mosollyal az arcán kijott a birósági épuletbol és elsietett.

Az udvarra nyíló nagy, szárnyas ablak tárva-nyitva állt. A hűvös tavaszi levegő átjárta a szobát és meglibegtette a függönyt.

Schwerer az esztergapad előtt dolgozott; a gép ott állt, éppen a nyitott ablak előtt, de a tábornok egyáltalában nem törődött a hideggel. Régi, teveszőr házikabátja nyitva, az ujjai gondosan felgyűrve — mindegyik pontosan két arasznyira.

Schwerer nadrágja is régi volt, olyan, amilyet már nemigen lehet házonkívül viselni. A lampasszok, különösen a zsebek táján, kissé megkoptak; hátul, a sarkantyú fölötti rész gondosan ki volt javítva, ezáltal a nadrág ott valamivel rövidebb lett. De különben is régidivatú, túlságosan szűkreszabott, úgynevezett ulánus-nadrág volt, amilyet akkor már senki sem hordott.

A tábornok középtermetű, vékonycsontú, sovány ember volt. Deres, rövidrenyírt, felfelé kefélt haja és szürke szemöldöke alatt simára borotvált arca rózsásnak látszott. Keskeny, vértelen ajkát mindig összeszorította. Kidülledt, szürke szeme fáradhatatlan figyelemmel pislogatott szemüvege alól.

Bolyhos, sárga kabátjában, vérvörös lampasszaival, hegyes orrával, ínas nyakán ülő kis fejével Schwerer valami furcsa, vöröslábú ragadozó madárra hasonlított... csőrével mintha most éppen le akarna csapni arra, ami az egyhangúan surrogó kis esztergapad szorítói közt forog...

Az öregúr merev-egyenes tartásban állt, kisujjával az esztergakés szorítóját igazgatta és közben nagyítóüvegen át figyelte a vágókés munkáját.

Csillogó fémforgácsok kunkorodtak elő az esztergapadba szorított, forgó fémdarabról...

Bármennyire is elragadta a tábornokot a munka heve, időnként mégis rápislantott az órára. Különleges óra volt ez: lapján nagy, világos számok, még a percbeosztás is éles és jól kivehető. A hosszú másodpercmutató szabályos zökkenésekkel végezte körútját a számlap fölött.

Schwerer házában az órák vezényelték az életet. Minden szobában volt legalább egy. A ház megtelt az idő fáradhatatlan mozgásának neszével.

A tábornok most is engedelmeskedett az óramutató parancsának: levette lábát az esztergapad pedáljáról. Itt az ideje, hogy átvonuljon az ebédlőbe!...

Házikabátját beakasztotta a szekrénybe, néhány tornászó

mozdulatot tett; megborzongott a hideg széltől és ekkor betette az ablakot.

Az ebédlőbe már szabályszerűen állig begombolt egyenruhában lépett be.

Emma Schwerer asszony válla megrándult a hidegtől, amely férje szobájából kiáradt, de azonnal elmosolyodott és olyan arcot vágott, mintha csöppet sem zavarná a hideg levegő.

Olyan izgalommal töltötte be a kávét a férjének, mint egy fiatal menyasszony, aki most vizsgázik a háziasságból, mintha nem is közönséges reggelizésről volna szó, ugyanolyanról, mint amilyet harmincnyolc esztendőn keresztül készített minden nap, amióta együtt élt férjével. A tábornok újságot olvasott, de Schwererné nagyon jól tudta, hogy közben azért pontosan figyeli minden mozdulatát, valamint az óramutató forgását is.

Hányszor szerette volna már az asszony eltávolítani az ebédlőből ezt az utálatos órát!... Egyszer csellhez is folyamodott: a háztartási takarékosság rovására szép szász porcelánórát vásárolt és azt tette az utálatos, rideg nikkel-időmérő helyére. Másnap azonban a nikkel-szörny megint ott függött a falon, az új porcelán-óra fölött...

A hosszú másodpercmutató kitartó forgása állandóan újabb és újabb kötelességekre figyelmeztette, mintha nem is az otthonában, hanem egy pályaudvaron lenne!

Schwererné odatette a csészét férje elé. Csontos ujjai közt vigyázva tartotta a kanalat. Schwerer cukrot tett a kávéjába. Miközben a fehér kristálydarabokat csészéjébe szórta, mintha a levegőbe beszélne, megszólalt:

— Olvastad Darré cikkét az „Új arisztokráciáról"?

— Hiszen tudod, hogy én nem szoktam ilyesmit olvasni...

— Nagy hiba! Sohasem lesz elég katonai szolgálatra alkalmas fiatalunk, ha az asszonyok nem kötelesek ugyanúgy szülni, mint ahogy mi férfiak kötelesek vagyunk szolgálni.

Schwererné zavartan lesütötte szemét.

— De Konrád! Szolgálni és szülni — két teljesen különböző dolog!

— Nekünk sok katona kell! Több mint bármelyik más hatalomnak!

— Sehogy se tudom megszokni nálad ezt az új hangot, Konrád!

Mialatt Schwererné újra megtöltötte a kiürült csészét, a tábornok letépte egy újságköteg borítékját. Vastag boríték volt, nem pedig címszalag, mint más újságoknál. Sarkában a honvédelmi minisztérium sajtóosztályának pecsétje vöröslött: „Kiza-

rólag személyes használatra!" A csomagban szovjet újságok voltak...

A tábornok gyorsan átfutotta a cikkek címeit és megjelölte azokat, amiket később figyelmesebben kívánt elolvasni.

— Otto már megint nem töltötte itthon az éjszakát... — mondta határozatlan hangon Emma asszony.

A tábornok bosszúsan pillantott fel a „Krasznaja Zvjezda"-ból.

— Valószínűleg nem töltötte rosszabbul az éjszakát, mintha itthon feküdt volna a párnái között.. — mondta.

— De ez... a fiú nem él normális életet...

— Szerinted milyen egy tiszt „normális" élete?

— Istenem! Te egyáltalán nem törődsz a gyermekeid egészségével!

Schwerer a szemüvege fölött az asszonyra nézett.

— Van még valami?

— Erni is teljesen önállósította magát...

— Te reggelenként még mindig spongyával szeretnéd ledörzsölni ezt a tizenhétéves vén szamarat?! A Hitlerjugendnél legalább egészséges embert faragnak belőle!

— Tudja isten, hogyan bánnak ott velük!

— Örömmel üdvözlöm, hogy a nácik végre-valahára kiragadták fiainkat a mama szoknyái mögül!

— Az idősebb fiúnkat mindenesetre a Hitlerjugend segítsége nélkül neveltem fel!

— Talán arra a nyálas Egonra gondolsz?

— Az isten nem teremtett mindenkit katonának...

— De ő egy — Von Schwerer!

— Véleményem szerint jó poziciója van...

— Szerintem pedig többet ér egy gyalogsági hadnagy, mint a mechanika professzora! — A tábornok bosszúsan tolta el maga elől üres csészéjét.

— De Konrád!

— Én hatvan éve vagyok Konrád! Ebből harmincnyolc éve kávét iszom hideg föllel...

A tábornok bosszúsan felállt, sarkonfordult és kiment.

Belépett a dolgozószobájába, megtörölte kezét és leült az íróasztala előtt álló karosszékbe. Régi volt ez a szék, az ülésen már egészen megkopott a bőr. A széles asztalon minden katonás rendben feküdt. Egy köteg tiszta papír, mellette dosszié, ezzel a felirással: „Felvonulás Kelet felé. — Konrád von Schwerer vezérőrnagy tanulmánya."

— Nna!...

Schwerer kinyitotta a dossziét, amelyben a kézirat volt, de hirtelen dühösen hátratolta a karosszéket, felugrott és az ajtóhoz szaladt.

— Emma!

Schwererné ijedtében kiejtette kezéből a kötést.

— Ki kotorászott a papírjaim között?

— Ó, Konrád! — az asszony összecsapta kezét. — Ki merészelné?...

— Ki nyúlt a dossziéhez? Érted, Emma? Valaki bent járt a szobámban!

— De Konrád... esküszöm... Csak Anna... Csak ő megy a szobádba törölgetni...

— De hiszen látom...

— Talán véletlenül a padlókefélő?... — dadogta gyámoltalanul Schwererné.

— Padlókefélő?! Hányszor kértelek már, légy bent a szobámban, amikor kefélnek.

— Hiszen bent vagyok, Konrád! Minden lépését figyelem... — hazudta Schwererné. — Talán amikor félretolta az asztalt...

— Ugye még mindig az a derék félkarú katona kefél nálunk, mint azelőtt? — kérdezte most már nyugodt hangon a tábornok, aki éppen olyan hamar lehiggadt, mint amilyen gyorsan dühbe gurult. — Azt hiszem, elég igyekvő fiú, nem?

— Boyss kitűnően kefél, Konrád!

— Meglátszik rajta, hogy kijárta a katonaság iskoláját! Igaz?

— Ó, a katonaság kitűnő iskola! — helyeselt lelkesen Schwererné.

A tábornok felemelte felesége földreesett kötését és leereszkedő figyelemmel nézegette. Hirtelen az asztalra dobta a kézimunkát, gyorsan lehajolt, megcsókolta a felesége kezét, sietve megfordult és visszament a dolgozó-szobájába.

Megint kinyitotta a mappát, tenyerével végigsimította az ívet és olvasni kezdett.

„Felvonulás Kelet felé"... Igen, csakis Kelet felé! Párizs és London megrohanásának kulcspozíciói az orosz határon túl vannak. Ezek: Leningrád, Moszkva, Kiev!... Ezt mindenkinek meg kell értenie, akitől Németország és következésképpen Európa és az egész világ — a német Európa és a német világ — sorsa függ. Aki ezzel nem ért egyet, annak Hitler: „Mein Kampf"-jával kell a torkára forrasztani a szót!

Schwerer úgy találta, hogy művében nincs egyetlen vitatható pont sem!

Olyan keleti „cannaei diadalt" ígér a világnak, amilyenről eddig még egyetlen hadvezér sem álmodott!

Schwerer most felírt magának néhány emlékeztető feljegyzést: olyan méretű hadműveletekről volt szó, amely megdöntötte Seeckt és Fuller minden elgondolását a professzionális hadseregről. Olyan hatalmas lendületről, amely kizárta egy kislétszámú hadsereg operációit, bármilyen mozgékony lenne is.

Még arról is gondolkozni kell, milyen legyen tulajdonképpen a német hadsereg? Motorizált, gyorsan mozgó alakulatok kellenek, amelyek határozottan és könyörtelenül elnyomnak minden elégedetlenkedést, a szövetségesek és vazallusok minden leválási törekvését és alkalmasak arra, hogy a harcolni nem akarókat harcra kényszerítsék, vagy szükség esetén egyszerűen kiirtsák. Ez biztosan megfelel majd Hitler ízlésének! ...

Mindez így van! De egyelőre még egyedül áll a tervével. Az úristen három fiúval ajándékozta meg, de arról már nem intézkedett, hogy akárcsak az egyik is segítsen az apjának.

Valamikor sok reményt fűzött a legidősebbhez, Egonhoz. De reménysége nem teljesedett be, hiszen Egon ahelyett, hogy a katonai pályát választotta volna, matematikával és technikával kezdett foglalkozni. Amikor megsebesült és visszatért a harctérről, Egon idegenné vált a számára. Nem értette meg és nyilván nem is akarta megérteni az apját. Szeméből mindig valami kis gúny csillan ki, ha olykor Ottóval beszélget. Kisebbik öccsére, Ernstre, pedig leplezetlen lenézéssel, sőt ellenséges pillantással tekint.

Erni nem fogja feltalálni a puskaport, de tudja, mit akar. Talán kissé el van kényeztetve, dehát még nincs húszéves. Majd megváltozik! ...

Otto? Ő jó úton halad. Moltke nem lesz belőle, annyi bizonyos, de jó vezérkari tiszt lesz — ez valószínű.

Ejnye! ... Nem éppen Otto hangját hallja az ebédlőből?

Schwerer felállt az íróasztal mellől, lábujjhegyen az ajtóhoz ment és kinézett a kulcslyukon. Emma végre megnyugodhat: Otto él és egészséges! ...

6

Godard kiszállt a földalatti vasút Sévres-Babylon állomásán. Sohasem szokott átszállni, noha ettől az elágazástól még két megállónyira volt a Boulevard Saint-Germain. Az orvos elrendelte, hogy sokat tartózkodjék a zöldben, és a Boulevard Raspail poros volt ugyan, de gesztenyefák szegélyezték.

Senki se gondolta volna, hogy az a görnyedt tartású, ..ótyögő, elhanyagolt polgári ruhába öltözött ember a francia titkos szolgálat őrnagya. Godard előrehajolva, hátratett kézzel bandukolt. A párizsi korareggeli, hűvös levegő ellenére nehezen lélekzett.

Amikor kiszállt a földalattiból, levette zsíros szélű plüss sapkáját és a kezébe fogta. Haja kócos, ápolatlan, összevegyült volt és a korpától még összebbnek tetszett. A kabátja gallérja és válla is csupa korpa. Úgy látszott, hogy az őrnagy sohasem tisztíttatja a ruháját. Godard arca fakó volt; szeme alatt duzzadt tasakok sötétlettek — mindez arra vallott, hogy az őrnagy szive és veséje nincs rendben.

Godard lassan ment. Most megállt és égő cigarettájáról rágyujtott egy másikra. A cigarettavég többnyire úgy az alsó ajkához tapadt, hogy nem tudta kiköpni és fájdalmasan fintorogva kezével szedte le. Nyolc óra öt perc volt, amikor Godard kilépett a földalattiból. Tudta, hogy nyolc perc alatt oda kell érnie a Boulevard Raspail-állomáshoz, hogy ott a földalattiból kilépő Henry kapitánnyal találkozzék. Tizenhét percük marad arra, hogy a Boulevard Saint-Germain és a Rue de l'Université sarkától százötven lépésnyire lévő padon ülve beszélgessenek, mert pontosan félkilenckor ott kell lenniök a Deuxième Bureau bejáratánál.

És csakugyan — még tizenöt-húsz lépéssel a Raspail-állomás előtt — Godard megpillantotta Henryt.

Henry kapitány — kistermetű, mozgékony, sötétarcú, barnaszemű, élénktekintetú ember — jólszabott szürke ruhát viselt. Kékesfekete, tarkóig élesen elválasztott haja vastagon bekenve brillantinnal; feje úgy csillogott, mint a belakkozott fejű próbabábúké az áruházak kirakataiban. A gondosan fésült frizura egyetlen fürtje azonban — mintegy véletlenül — szabadon csüngött lefelé a bal halántékára, hogy eltakarja azt a fehér heget, amely a füléig ért. Henry ajka fölött keskenyre borotvált, vékonyka bajusz díszelgett.

Valamikor, a világháború alatt, Godard és Henry jóbarátok voltak, de a szolgálat sok évre elválasztotta őket egymástól. Most megint összehozta őket a Deuxième Bureau-ban, ahol mindketten osztályfőnökök voltak.

Amikor Godard megpillantotta Henryt, szokása szerint az órájára nézett, hogy ellenőrizze magát.

— Üljünk le... — mondta a pad támlájához támaszkodva. Mindennap ugyanarra a padra szoktak ülni, ugyanazon gesztenyefa alá. — Romlik a szívem..

— El kellene utaznod valahová... — válaszolta a megszokott módon Henry.

— Igen... — Godard nyujtózott, új cigarettára gyujtott és nehezen lélekzett. — Magam is azt hiszem... De, tudod, mindig közbejön valami. Ezek az átkozott boche-ok nem hagyják pihenni az embert. Szinte nevetnem kell, ha rágondolok: emlékszel, amikor még fiatal legénykék voltunk, mindig azt duruzsoltam a füledbe: „Végezzünk csak a boche-okkal és minden megy majd, mint a karikacsapás!"... Azóta a frizurám olyan, mint a legutolsó fegyenc üstöke, de közben, mint egy hülye, egyre csak a régi nótát szajkózom: „Végezzünk csak a boche-okkal..." Igazán szeretném tudni, mikor végzünk már csakugyan ezekkel a disznókkal.

— Most már minden kezd tisztulni...

— Igen... — dünnyögte gúnyosan Godard. — Úgy tisztul minden, hogy ordíthatunk a kétségbeeséstől. Eleinte azt gondoltam: ha tisztul a helyzet ezzel a Hitlerrel — elutazom Algirba. De most aztán alaposan kitisztázódott! De mennyire! Én meg megint csak várok!... Most például azt várom, mikor fejeződik be ez a huzavona a rohamosztagosokkal...

— Nem húzódhatik már sokáig! — Henry megnézte a zsebtükrében és kisujjával tapogatta a bajuszkáját. — Egymás torkának esnek...

Godard a fejét csóválta.

— Még most sincs itt az ideje, hogy gyógykezeltessem magam!

— Az újjászervezés, amelyet a tábornok megindított, nagy élénkséget fog hozni...

— Ej, barátom!... — Godard reménytelenül legyintett.

— Nem hiszed?

— Dolgoznál csak velem, magad is látnád. Minden kémelhárító és felderítő szolgálatnak rámenősnek kell lennie! Támadni és támadni!... De ezt nem akarják megérteni nálunk! Garasoskodnak!...

— Ebben igazad van! — helyeselt közömbösen Henry és most úgy állította be a tükrét, hogy a haja választékát lássa.

— Hát ezek a garasok állnak szemben Anglia milliójával és a boche-ok tízmilliójával, amit felderítő szolgálatra költenek. Teljesen elvesztettük a kezdeményezést! — dörmögte Godard.

— Eltúlozod a dolgot... A németek csak azért kürtölik világgá, milyen jólértesültek, hogy elriasszák az ellenfeleiket.

— Igen, igen! — kiáltotta Godard. — De tudod, mi a legmulatságosabb? Ostoba hencegésük elég ahhoz, hogy minket megijesszenek!

— Minket?

— Bizony, barátocskám, minket! A vezérkarunkat! Amely úgy bújik a Deuxième Bureau mögé, mint valami különleges Maginot-vonal mögé. Kieszelték ezt az új „Saint Germain-vonalat" és most már nyugodtan alszanak...

— Ez már mégis csak sok, mennyire túlozol!

— Bár csakugyan túloznék!... — Godard az órájára pillantott. — Gyerünk...

Felálltak és elindultak a Bureau bejárata felé.

A magas, tágas terem nagyon világos volt... Az utcai fák lombkoronáinak árnyéka a csillogó napsütéssel játszott a sötét, vöröses faburkolaton és ez a derűs fényjáték sehogy sem illett a teremben uralkodó ünnepélyes csendhez. A nagy, ovális asztal körül tizenkét férfi ült némán, komor arccal. Senki sem beszélt. A legtöbben dohányoztak. Ketten-hárman reggeli lapokat olvastak. Egyik úr nagy figyelemmel ráspolyozta körmét. Papír, mappa — egyik előtt sem volt, de még jegyzettömb vagy ceruza sem.

Néhány perc múlva kilenc óra... Három karosszék még üresen állt az asztal mellett. Most Henry és Godard lépett a terembe. Hideg, udvarias fejbiccentés. A két újonnan érkezett férfi leült az osztály számára kijelölt karosszékre. Ebben a karosszékben ült az elődjük és ebbe a karosszékbe fog leülni minden nap néhány perccel kilenc előtt az utódjuk...

Pontosan kilenc órakor középtermetű, rövidrenyírt, őszeshajú, fiatalosan pirospozsgás arcú férfi lépett a terembe, orrán csiptetős szemüveggel: Legagner tábornok. Mint minden tiszt itt, ő is polgári ruhát viselt.

A tábornok elfoglalta elnöki helyét, kinyújtotta két kezét és néhány pillanatig összefont ujjait nézegette. Anélkül, hogy bármit is szólt volna, fejbiccentéssel megnyitotta az ülést. A tisztek az egyszer és mindenkorra megállapított sorrendben beszéltek. A tábornok csak ritkán tett fel közben egy-egy kérdést. Még ritkábban kérdezett a többi. Tíz perccel tíz óra előtt a tábornok az ismert fejbiccentéssel elbocsátotta a tiszteket, de Godardot és Henryt egy karmozdulattal visszatartotta.

— Kérem, maradjanak...

Amikor már az utolsó tiszt mögött is bezárult az ajtó, Legagner tábornok felállt és néhányszor végiglépkedett a szobában. Megállt az egyik ablak előtt és olyan érdeklődéssel nézegette a gesztenyefákon ugráló madarakat, hogy az ember azt hihette, teljesen megfeledkezett a rá várakozó két tisztről.

Még a csiptetőt is levette az orráról és kissé előrehajolt a párkány felé, hogy még jobban láthassa azokat az érdekes madarakat.

Pedig nagy tévedés lett volna azt hinni, hogy a Deuxième Bureau főnökét olyan nagyon érdekelték a madarak, hogy miattuk megfeledkezzék a munkájáról. Az ártatlan elfoglaltság ürügye alatt a tábornok átgondolta, hogyan közölje legjobb formában azt a parancsot, amely alkalmas volt arra, hogy még az ő sokat próbált embereit is bámulatra késztesse.

— Barátaim! — szólalt meg hirtelen. Gyorsan megfordult és az asztalhoz sietett. Kidülledő, kék szeme egy pillanatra megpihent a két tiszt arcán. Megszokott mozdulattal lekapta orráról a csiptetőt és pörgetni kezdte a fényesre csiszolt asztallapon. — Barátaim, foglalkoznunk kell egy kicsit a történelemmel... Ez a históriai tény igaz, hogy nem nagyon régi, de azért elég ködös...

Szünetet tartott, mintha valami hozzászólást várna. De a két tiszt hallgatott. Némán nézték az asztal tükörfényes lapját és nem pillantottak a főnökükre.

— A németországi Reichstag-épületben történt gyujtogatásról van szó — folytatta a tábornok. — Pontosabban: azokról, akiket a boche-ok a Reichstag felgyujtásával vádolnak: a bolgár Dimitrovról és a német Torglerről.

Godard megjegyezte:

— Az ügy fővádlottja a hollandi Van der Lubbe, tábornokom.

— Tudom. De az egész társaságból engem éppen Dimitrov érdekel.

— Georgij Dimitrov?

— Igen.

— A Komintern Végrehajtó Bizottságának tagja?

— Úgy van!

— Ezerkilencszázharminckettőben dr. Schaafs név alatt Amszterdamból Párizsba érkezett; bejelentés nélkül a Quartier Latin-ben lakott, találkozott Thorézzel és Cachinnel...

— Úgy van!

— A bolgár titkos rendőrség körözte... — Godard egy pillanatra elhallgatott és félszemmel Legagnerre pislantott. — Az ön előde tábornokom, azt ígérte, hogy segítségükre lesz és Dimitrovot eltünteti a színről...

— No és?

— A rendőrségünk elkésett...

— Mint mindig!

— Dimitrov innen Brüsszelbe utazott Rudolf Gödiger álnév alatt...

— Igen...

— Aztán Moszkvában bukkant fel...

— Jó emlékezőtehetsége van, Godard!

— Köszönöm, tábornokom... Abban az időben azon az osztályon dolgoztam...

— Éppen ezért választottam most magát... A német nemzeti szocialisták nehéz helyzetbe kerültek az otrombán megrendezett gyujtogatási komédia miatt.

— Mindig mondtam: otrombák, mint a medvék! — szólt kárörömmel Godard.

— Annál inkább segítenünk kell rajtuk! — vágta rá Legagner.

— Hogy érti ezt, tábornokom?

— Megengedhetetlen, hogy a kommunisták hasznot húzzanak ebből az ügyből! Dimitrov ott Lipcsében a vádlottak padját a kommunista propaganda szószékévé változtatta. Majd meglátja, mi lesz ebből nálunk, Franciaországban: még fog gyönyörködni Romain Rollandban meg a többiekben, nem is szólva a mi kommunistáinkról.

— Talán ezen kell kezdeni...

— Nem! — A szemüveg újra villámgyorsan megperdült néhányszor a fényezett asztallapon. — Ki kell irtani a gyökereket! És lehetőleg Franciaországon kívül... — Legagner intett rózsaszínű kis kezével. — Ott!...

— Értem, tábornokom!

— Ha a németek nem tudnak végezni Dimitrovval...

— Remélem, tábornokom, tudnak! — szólt közbe Godard.

— Semmiről sem vagyok meggyőződve! Az egész világ a kommunisták pártjára áll, ha a németek egyszerűen meggyilkolják Dimitrovot. Tehát...

— Azt hiszem, körülbelül megértettem önt, tábornokom!

— Használja fel berlini összeköttetéseit, Godard.

— Ez nem lesz nehéz, tábornokom!

— Ismerem az ön finom tapintatát, Godard... Ha a németek kénytelenek lesznek felmenteni Dimitrovot, — ami egyáltalán nem lehetetlen — el kell intézni, hogy ne kerülhessen sehová, se Párizsba, se Brüsszelbe, se Londonba...

— A legvalószínűbb, hogy Moszkvába utazik.

— Úgy van!

— No de Moszkva, tábornokom... — Godard reménytelenül legyintett.

— Akkor cselekedjék, mielőtt átlépné a szovjet határt. Gondolja át jól a dolgot és ha megérett a terve, jelentse. Ne húzza az időt.

— Meglesz, tábornokom!

Legagner barátságos fejbiccentéssel visszatartotta a menni készülő Godardot.

— Maradjon még néhány percig, amíg megbeszélem a dolgokat a kapitánnyal. Önnek tisztán kell látnia az egész kérdést. — Legagner most Henry felé fordult. — A németek legfőképpen arra törekednek, hogy erről a kretén Van der Lubberól bebizonyítsák, hogy kommunista. Megértem: ezt nehéz bebizonyítani. Természetesen, ha a németek nem szakították volna meg a régi kapcsolataikat, könnyen kaphattak volna a hollandiaiaktól pontos bizonyítványokat Van der Lubbe kommunista voltáról, még ha Van der Lubbe történetesen indiai nábob lett volna is. Godard majd elmeséli önnek, hogyan kell ezt csinálni...

— Már megismerkedtem a dolgokkal, tábornokom — szólt készségesen Henry.

— Hát akkor üsse nyélbe: a hollandok adjanak meg a németeknek mindent, amire csak szükségük lehet. Nemcsak bizonyítékot Van der Lubbe kommunista voltáról, hanem arról is, hogy régi barátja és munkatársa Dimitrovnak. Megértett, kapitány?

Legagner rózsaszínű körmének gyöngéd pöccintésével még néhányszor megpörgette az asztal lapján szemüvegét, aztán fejének egy mozdulatával elbocsátotta a két tisztet.

Amikor a csiptető megszűnt pörögni, a tábornok két ujjával óvatosan felemelte és könnyed mozdulattal, amelyet szemmelláthatóan élvezett, az orrára tette. Azután megint az ablakhoz lépett és érdeklődéssel figyelte, hogyan ugrándoznak a madarak a fák lombjain.

A futár türelmetlenül várta főnökét, kétszer is bepillantott az ajtó keskeny nyílásán át a terembe. Végre Legagner zsebrerakta a csiptetőt, hátratette kezét és lassú léptekkel bement szobájába. Egy darabig fel-alá járkált, azután — ami ritkán történt meg vele — mélyen elgondolkodva ült a karosszékbe. Valami belső ellenállást kellett legyőznie, mielőtt tárcsázott a telefonon. A beszélgetés rövid volt és Legagner ezzel a mondattal fejezte be:

— Remélem, hogy a berlini megbízást teljesíteni fogják.

A brit felderítő szolgálat titkos munkatársa, aki a lehallgató készüléken végighallgatta a Deuxième Bureau főnökének telefonbeszélgetését, azonnal elküldte Londonba a beszélgetés

sztenogrammját. Felfigyelt Legagner „berlini megbízást" említő mondatára.

Dolgozott a távíró London és Berlin között...

A londoni „Daily Tribune" kábelsürgönye megérkezett a lap állandó berlini tudósítója, Winifred Rowe irodájába. A tudósítót nemzetközi újságírókörökben „Rowe kapitány" néven ismerték.

Godard tervezett berlini útjának okát a brit titkos szolgálat tehát kiszaglászta és mivel az út célja pontosan megfelelt az Intelligence Service szándékainak, Rowe kapitányt utasították, hogy mindenben járjon Godard kezére megbízásának teljesítése érdekében.

Nem sokkal azelőtt, hogy mindez lejátszódott — alig, hogy Legagner tábornok letette a telefonkagylót — Godard őrnagy ismét megjelent a tábornok dolgozószobájában.

— Amit most mondani akarok, arról még Henry kapitány előtt sem akartam beszélni, tábornokom...

— Valami nagyon fontos dolog?

— Valóban megdöbbentő hír érkezett Londonba Rowetól, tábornokom!...

— Az értesítést a „Szalon"-ján keresztül kapta?

— Igen. A németek résztvesznek a Franklin Roosevelt élete elleni összeesküvésben.

— Ohó, messzire nyúlnak!

Godard óvatosan megkérdezte:

— Mit parancsol, tábornokom, mit csináljak?

A tábornok sohasem szokott ránézni arra, akivel beszélt, de most mereven Godard szemébe nézett.

— Hallgasson! — Halkan, de parancsoló hangon mondta ezt a tábornok.

Godard szótlanul meghajolt és kiment. Legagner szentül hitte, hogy ezt a tiszt pontosan úgy megértette, ahogyan kellett.

Csaknem ugyanilyen választ kapott a brit titkos szolgálat munkatársa is, amikor főnöke elé tette Rowe rejtjeles különjelentésének áttett szövegét.

— Hagyja ezt a táviratot nálam... — mondta a főnök. — Majd én magam foglalkozom vele.

Akkoriban még sem a francia, sem az angol titkos szolgálat nem sejtette, milyen erők vesznek részt abban a véres játékban, amelyet egy rádiógramm indított el: az a távirat, amelyet Dulles küldött a „Friedrich der Grosse" fedélzetéről, közvetlenül azelőtt, hogy a hajó befutott Hamburg kikötőjébe. Sem a franciák, sem az angolok nem tudták, hogy titkos szálak

szövődtek Berlin és Washington között s az új összekötő fonal egyik vége a német katonai kémiroda vezetőjének, Alexander ezredesnek — a másik vége pedig az amerikai kémiroda főnökének, Hoovernek kezében van. Senki sem tudta — a „művelet"-ben résztvevő személyeken kívül, — hogy 1933 február 13-án megjelent Hoovernél irodája egyik ügynöke, Conroy — és jelentette:

— Az F. D. R.-ügyben, Sir...
— Halljuk! — mondta Hoover.
— Holnapután Chicagoban beszél...
— Nos?
— Én teljesen készen állok.
— Ki tud erről?
— Kivülem senki, Sir!
— Holnap beszélünk... Most menjen!

Másnap Hoover csakugyan hivatta Conroyt.

— Semmi változás?
— F. D. R. Chicagoba repült.
— Maga is repülhet.
— És a... többi?
— Minden úgy legyen, ahogy már megmondtam.

Conroy elrepült Chicagoba. Zsebében hivatalos parancs, amelynek értelmében őrködni tartozik az USA, újonnan megválasztott elnöke, Franklin Delano Roosevelt felett. A „Pan-American"-társaság menetrendszerű utasszállító gépével repült és nem tudta, hogy néhány órával később a szövetségi kémiroda szolgálati gépével a főnöke, Herbert Hoover is utánarepült.

Ez 1933 február 14-én történt. Tizenhatodikán reggel John Vandenheim még az ágyában feküdt és türelmetlenül vette kezébe az újságot.

Ami rögtön a szemébe tűnt, a „Tribune" első oldalán óriási betűkkel szedett cím volt:

„Tegnap Chicago mellett merényletet követtek el Franklin D. Roosevelt ellen. Egy halott, négy sebesült."

Vandenheim vizenyős szemében élénk fény csillant meg, húsos ajka elégedett mosolyra húzódott. De a következő pillanatban már eltűnt ez a mosoly. A szenzációs főcím alatt közölt cikkből ugyanis világosan kiderült, hogy nem Rooseveltet ölték meg, hanem a chicagoi polgármestert, aki mellette ült az autóban.

Vandenheim nagy keze dühösen gyűrte össze az újságot. De rögtön kisimította és újra átfutott a cikken, hogy megtudja, mi történt a merénylővel. Erről azonban nem állt semmi a lap-

ban. Vandenheim arcára kiült az aggodalom... Elgondolkozva nyúlt a telefonkagyló után...

Ugyanebben az időben Foster Dulles az ügyvédi irodájában olvasta az újságot és ugyanolyan nyugtalan lett, mint Vandenheim. Apró, szúróstekintetű szeme izgatottan ugrált a cikk sorain. Tétován a telefonkészülék felé lépett. Kezét éppen a kagylóra tette, amikor megszólalt a telefon csengője. Vandenheim hívta Dullest.

7

A száguldó szél vad erővel csapta a nedves havat a kicsiny rácsos ablakra. A hó vizes kupacokban tapadt az ablakra, majd olvadni kezdett és lefelé csúszott. A kupacokat vízpatakocskák érték el és kergették lefelé a lipcsei per vádlottainak szobájába nyíló ablak gránitpárkányán.

Dimitrov összevont szemöldökkel nézte a könnyező ablaküveget. Igyekezett a mindjárt megkezdődő törvényszéki tárgyalásra gondolni, de gondolatai engedetlenül elkalandoztak a rácson túli élet felé. Emlékeinek sötét fal vont határt: a Moabit-börtön cellája, majd a rendőrségi fogda... és Vogt vizsgálóbíró — az a hóhér, aki hat hónapon át, nap mint nap mindent elkövetett, hogy beismerő vallomást csikarjon ki belőle. Először megvonták tőle az újságokat és könyveket, aztán csökkentették az élelmiszeradagot, majd mind kisebb és kisebb cellába helyezték át, amíg olyanba került, hogy alig tehetett benne két-három lépést. És végül — a súlyos kézbilincsek. Vogt első parancsa szerint csak éjszakára bilincselték meg a kezét: később a vizsgálóbíró utasítására nappal is rárakták a bilincset s csupán ebédidőben vették le és még egy órára, mialatt jegyzeteit készítette a tárgyalásra; legvégül a bilincseket már sohasem oldották le róla. A súlyos vasbéklyók könyörtelenül szorították keresztbetett csuklóit és a vasgyűrűk olyan mélyen bevágódtak a húsába, hogy a legcsekélyebb mozdulat is szinte elviselhetetlen gyötrelmet okozott.

De a sötét, szűk börtöncellán túl ott volt az óriási, napfényes világ, ahonnan Dimitrov idekerült és ahová bármiképpen is, vissza kell kerülnie — a nyílt harc világa! Ebben a gyönyörű világban, hatalmas világítótestként, melynek sugarai áthatolnak a börtönfalak kövén és betonján, a hóhérok emelte minden akadályon — Lenin géniusza ragyogott.

Amikor Dimitrov gondolatai ehhez a ponthoz értek, kép-

zeletben olyan élőnek látta Iljicset, mint amikor valóban találkozott vele.

Most, a fasiszta „igazságszolgáltatás" gépezete ellen vívott nehéz harc napjaiban Dimitrov lelke szomjasan idézte fel Lenin képét.

Százszor és százszor visszaemlékezett Lenin szavaira, amelyeket hallott s ezerszer meg ezerszer ismételgette magában Lenin műveinek egy-egy sorát. Ez nem volt könnyű. Dimitrov hiába kérte, hogy adják vissza neki Lenin műveit, mert azokra védekezése kidolgozásánál feltétlenül szüksége van — Vogt vizsgálóbíró megtagadta a kérést.

Dimitrov nézte, nézte az ablakon lesikló hideg hócsomókat, összeráncolta homlokát és most már rendezni akarta gondolatait az előtte álló törvényszéki tárgyalásra.

Talán a vádlottak szobájában uralkodó hideg miatt, de lehet, hogy egyszerűen csak azért, mert még nem szokta meg, hogy nincsenek bilincsei — ezeket a tárgyalás idejére levették róla — Dimitrov állandóan dörzsölni szerette volna kezét. De valahányszor odaért bilincsektől feltört csuklójához, a metsző fájdalom megbénította ujjait.

Dimitrov elővette ceruzáját és jegyzettömbje fölé hajolt... A lehető legpontosabban akarta Lenin szavait emlékezetébe idézni és lassan írta: „az elvtársaknak meg kellett tagadniuk minden vallomást, amely az illegális szervezkedésekre vonatkozott és élve a világtörténeti pillanattal, a vádlottak padját szónoki emelvényül felhasználni, hogy nyiltan kifejtsék..."

Dimitrov a homlokát ráncolta: „...hogy kifejtsék..." Nem, sehogy sem emlékezett a szószerinti lenini fogalmazásra. Úgy írta hát tovább, ahogyan emlékezett „...nézeteiket, amelyek nemcsak általában a cárizmussal fordultak szembe, hanem a szociál-sovinizmus minden fajtájával is..."

Most pontosan így kell cselekednie: felhasználva azt a körülményt, hogy az egész világ élénk figyelemmel kíséri a pert, a vádlottak padját szónoki emelvénnyé kell változtatnia, ahonnan nyiltan lesújthat a fasizmusra és annak valamennyi csatlósára. A bírósággal mit sem törődve, fel kell szólítania a világ valamennyi antifasiszta erőit, hogy egyesüljenek!

Az ajtó lármásan feltárult és kizökkentette Dimitrovot gondolataiból.

Földigérő ügyvédi talárját kissé megemelve, a fogházőrtiszt kíséretében sietve belépett a szobába Teichert ügyvéd, a hivatalból kirendelt védő. Gyors, megszokott kézmozdulatával elővette szivartárcáját, kinyitotta és Dimitrov felé nyujtotta. Dimitrov elutasítóan intett a fejével.

Teichert rágyujtott és haragosan megszólalt:

— Ha továbbra is olyan kihívóan viselkedik, végleg maga ellen hangolja a bíróságot!

— Ön talán azt hiszi, hogy a bíróság hangulata enélkül nem fordul ellenem? — kérdezte gúnyosan Dimitrov.

— Nézze az ön elvtársait...

— Itt nekem nincsenek elvtársaim! — vágott az ügyvéd szavába Dimitrov.

— Én a többi vádlottról beszélek.

— Én is.

— Torglerra gondolok... Ő éppen olyan kommunista, mint ön! — mondta dühösen Teichert.

— Ő, sajnos, nagyon rossz kommunistának bizonyult. Ezért ki is zárták a Pártból.

— Most azon kell gondolkoznia, Dimitrov úr, hogyan tarthatja meg — nem a párttagsági könyvét — hanem — a fejét!...

— Igazi kommunista nem nézheti ebből a szempontból a kérdést.

— Ettől függetlenül választania kell!

Dimitrov elutasító mozdulatot tett kezével. Arca eltorzult, annyira sajgott a csuklója.

— Be fogom bizonyítani, hogy a Kommunista Pártnak semmi köze a gyujtogatáshoz! Ez mindennél fontosabb!

— Erről egyáltalán nem vagyok meggyőződve.

— Éppen ezért mondtam le arról, hogy ön legyen a védőügyvédem.

— A bíróság mindennek ellenére meghagyott hivatalos védői tisztemben — felelte emelt hangon Teichert — és az ügy érdekében követelem...

— Hiába mérgelődik, doktor! — vágott a szavába nyugodtan Dimitrov. — Már csak azért sem bízhatok önre olyan fontos feladatot, mint Pártom megvédése a bíróság előtt elhangzó rágalmak ellen, mert ön nemzeti szocialista.

— Ön még itt sem állja meg, hogy ne csináljon propagandát! — Teichert elnyomta a szivarját. — Pedig a propaganda a vérpadra viszi! Nézze meg, milyen jól áll Sack doktor védence.

— Ennek Torgler kommunista becsülete az ára.

— De megmarad a feje!

— Nem sokat ér az a fej, amit olyan megalázó áron mentettek meg, mint amilyen egy nemzeti szocialista védelme!

Teichert még mondani akart valamit, de hirtelen sarkon

fordult és kiment. Talárja úgy libegett, mint valami nagy, fekete madár szárnya.

Egy pillanatra — amíg a zárka ajtaja kinyílt és becsukódott — az ülésteremből éles fény és élénk zsivaj hatolt be.

A „Harmadik Birodalom" birodalmi törvényszéke IV. büntetőtanácsának „nagy napja" volt ez a mai lipcsei tárgyalás!

A reggeli tárgyaláson viharos összeütközésre került a sor Dimitrov és Göbbels propaganda-miniszter között. Szünet után Karwahne tanúkihallgatása következett, majd Göring megjelenését várták.

Az egész terem morajlott.

Rowe, aki ma érkezett Lipcsébe, a sajtó számára fenntartott helyen ült. Nem azért jött, hogy tudósításokat küldjön a tárgyalásról. A lapja beérte a hírügynökségektől kapott anyaggal. Rowe feladata az volt, hogy a per folyamán kiagyalja Dimitrov megöletésének tervét.

Kelletlenül, kurtán válaszolgatott az ismerős újságírók kérdéseire és megjegyzéseire, s komoran nézett körül a tárgyalóteremben. A padokon fekete, vagy barna ruhás rohamosztagosok, illetve S. S.-legények ültek. A polgári ruhába öltözött hallgatóság kisebbségben volt. Rowe tudta, hogy a közönség közt olyanok is lehetnek, akik együtt éreznek a vádlottakkal, sőt talán bujkáló kommunisták is ülnek soraik között. Tekintete azonban egykedvűen siklott végig a hallgatók arcán. Rowe olyanféle érzéssel viseltetett a hitleristák iránt, mint egy angol kutyakedvelő úriember holmi mocskos, rosszul idomított kutya iránt, amelyről időnként kénytelenek levenni a láncot, még akkor is, ha félő, hogy a dög berondítja a kertet. A kommunistákat azonban — és mindenkit, aki velük tartott — Rowe fenntartás nélkül gyűlölte. Ők veszélyeztettek mindent, amit megszokott, amin saját angol világának jóléte épült.

Rowe ugyanazzal a nyugodt egykedvűséggel nézte Göringet is, aki az első sorban ült és élénken társalgott a porosz titkosrendőrség főnökével, Dills-szel. Az angol úgy vizsgálgatta ezt a hájtömeg-minisztert, akinek óriási feneke két széket is elfoglalt, mint valami versenylovat vagy disznót a kiállításon. Sehogy sem keltett benne bizalmat ez a feszülő zubbonyba csomagolt idétlen húskolosszus. Göring talán alkalmas volt arra, hogy Torglerral mérje össze erejét, akinek arca olyan halálsápadt volt, hogy akár rögtön ki is vihették volna a hullaházba; de itt nyilván nem is volt szükség mérkőzésre.

Rowe most akaratlanul is Dimitrovon felejtette tekintetét. Ez a sötéthajú, feltűnően élénk, rokonszenves arcú óriás az életerő és a szellemi frisseség megtestesülése volt. Okos, mélyen

ülő szeméből világosan ki lehetett olvasni a megvetést, amikor Torglerra nézett; az izzó gyűlöletet, amikor Göring felé kellett fordulnia és az alig leplezett fölényes gúnyt, amikor a bíróság tagjaira pillantott.

Rowe három tábornokot vett észre a teremben. Az egyik magas, sovány, őszhajú; a másik alacsony, vézna, hegyesorrú; a harmadik gömböcfejű, piros-pozsgás. Mindhármon egyformán feszes, szürkés-zöld egyenruha volt és mind a három szemén monokli csillogott.

„Szóval a hadseregnek nem közömbös, hogy mi történik itt..." — gondolta magában Rowe.

Bizony, a hadsereg — amely három tábornokát küldte Lipcsébe: Von Gausst, Von Schwerert és Prustot — valóban nem maradhatott közömbös az itt történőkkel szemben. Ez a per a hitleri uralom nyilvános vizsgája volt, a hitleri uralomé, amelyet a Reichswehr gazdája, mint egy csomó felelőtlen fenegyereket küldött a történelem színpadára, akiknek egy esetleges kudarc esetén semmi vesztenivalója sem volt...

Miután Rowe helyesen értékelte a Reichswehr parancsnokságának a perhez való viszonyát, azt is kitalálta, hogy miért éppen a mai tárgyalásra jelentek meg a tábornokok. Göring nemcsak tiszt volt, de bizalmi embere is a nemzeti szocializmus két nagy főrészvényesének: a Reichswehrnek és a nehéziparnak. A tábornokok látni akarták, hogyan viselkedik a barna banda ügynöke.

Mialatt Rowe a tábornokokat nézte, eleinte nem figyelt a vád tanújának, Karwahnénak kihallgatására. Az ügyész Karwahnet mint állítólagos volt kommunistát idézte meg, aki kész leleplezni a Kommunisták Németországi Pártjának „titkos terveit"...

Amikor Rowe figyelni kezdte a tanúkihallgatást, tüstént látta, hogy rosszul áll a tanú szénája.

Dimitrov kérdéseket tett fel:

— Tanú nemzeti szocialista képviselő a Reichstagban?

Karwahne gőgösen felvetette a fejét:

— Igen!

— Mikor a Reichstag épületének felgyujtásáról hírt kapott — folytatta Dimitrov — azonnal az volt-e a meggyőződése, hogy a gyujtogatást csakis a Kommunista Párt szervezhette?

— Feltétlenül! — mondta Karwahne. — Ez volt a meggyőződésem.

— A periratokból ismeretes, hogy a tanú a Reichstagból a „Bayerhof"-vendéglőbe, onnan a „Vaterland"-kávéházba, majd a belügyminisztériumba s végül a rendőrfőnökségre ment.

— Igen!

— Tanú a felsorolt helyek közül hol győződött meg arról, hogy a gyujtogatást a kommunisták rendezték? — kérdezte gúnyosan Dimitrov.

— Ezt a kérdést visszautasítom! — szólt közbe gyorsan az elnök.

— Jól van! Akkor arra feleljen a tanú: a négy említett hely egyikénél is látott-e valami jelet arra nézve, hogy a kommunisták fegyveres felkelést készítenek elő?

— Amikor a kommunisták fegyveres felkelést készítenek elő, azt nem lehet észrevenni... — válaszolta Karwahne.

— Tanú a kommunisták által előkészített milyen felkelésre gondol?

Karwahne tanácstalanul tekintett az ügyészre. Az ügyész viszont az elnökre pislantott. Az elnök Dimitrov felé bökött az ujjával:

— Ez a kérdés nem tartozik az ügyre.

— Szerintem az ügyre tartozik! — mondta határozottan Dimitrov.

— Dimitrov! Még egyszer figyelmeztetem, ne beszéljen ilyen hangnemben a bíróság előtt. Arra kényszerít, hogy újra eltávolítsam a tárgyalásról!

— Ez nagyon szomorú lenne, elnök úr!

— Magára nézve inkább, mint ránk!

— Készséggel elhiszem, elnök úr, hogy a renegát Karwahne kihallgatása nélkülem lényegesen simábban menne.

Az elnök kezével az asztalra csapott.

— A Reichstag képviselőjével van dolga!

— Hát akkor válaszoljon a „képviselő úr" a következő kérdésemre: igaz-e, hogy a Katz-Karwahne csoportot 1925-ben a Kommunista Internacionálé határozata értelmében kizárták a Kommunista Pártból ellenséges, bomlasztó, trockista tevékenységéért, mint olyan csoportot, amelynek tagjai közt közönséges bűnöző elemek is voltak?

Az elnök megint felemelte kezét, de Dimitrov nem törődve ezzel, így kiáltott:

— Igaz-e, hogy a Katz-Karwahne csoport tagjait azért kergették ki a kommunista pártból, mert a politikai rendőrség provokátorai és titkos ügynökei voltak, akik már akkor a Kommunisták Németországi Pártja ellen dolgoztak?

Az elnök hangja is kiáltássá élesedett:

— Dimitrov! Figyelmeztetem! Itt nincs helye semmiféle politikai vitának ön és a tanú között. Csak kérdéseket tehet fel!... Üljön le!...

— Van kérdésem!

— Felmentem a tanút az alól, hogy a kérdéseire válaszoljon. Képviselő úr! Távozhat!...

— Hallatlan! — kiáltott fel tiltakozva Dimitrov.

— Elég legyen, vagy kikísértetem!

Dimitrov leült a helyére.

A terem elcsendesedett.

Az elnök, mintha csak próbára akarná tenni a hallgatóság türelmét, körülnézett a teremben. A Dimitrov háta mögött felsorakozott rendőrök valamelyikének megcsikordult a csizmája. Az elnök haragos tekintettel nézett feléje, majd ünnepélyes hangon bejelentette:

— Következő tanú: Göring birodalmi miniszter úr!...

Még el sem hangzott az elnök hangja, Göring felpattant helyéről; nagy robajjal hátralökte a székét, és kidüllesztett hassal, hátán összefont kézzel, állát magasra emelve lépkedett a bírósági emelvény felé. Olyan döngőn lépett, hogy nemcsak hájas arca remegett, de még a jegyzők íróasztalán lévő tintatartókban is megrezzent a tinta.

Az elnök tisztelettel teljesen, félig felemelkedve tette fel a tanúkihallgatás ceremóniájához tartozó kérdéseket.

Ebben a pillanatban Rowehoz lépett az egyik teremszolga és a fülébe súgta:

— London hívja a telefonhoz.

Rowe bosszankodva kiment. Amikor visszatért a terembe, Göring széles terpeszállásban állt a bírósági emelvény előtt. Lakk lábszárvédős lába olyan volt, mint két vascölöp. Puffadt öklét csípőjére szorította, gúnyos mosolyt erőltetett az arcára és görbe szemmel nézett Dimitrovra, aki nyugodt, egyenletes hangon tette fel kérdéseit:

— Tudja-e a miniszter úr, hogy az a három rendőrtisztviselő, aki az itt kommunistának feltüntetett Van der Lubbet letartóztatta, nem talált nála párttagsági könyvet?

— Tudom! — vakkantotta Göring.

— Akkor honnan származik a miniszter úr hivatalos közlése arról, hogy Van der Lubbetól elvették a párttagsági könyvét?

— Feltételeztem.

— És ebből a feltételezésből vonta le azt a következtetést, hogy kommunistával van dolga?

— Az az én dolgom, hogy mit feltételeztem és mit nem!

— Ez itt a bíróság, miniszter úr... — jegyezte meg nyugodtan Dimitrov.

— Igen, ez bíróság... Csakhogy itt nem maga az ügyész! mondta harapósan Göring.

— De azért válaszolnia kell a kérdéseimre.

— Hozzám forduljon, ha kérdést akar feladni! — szakította félbe dühösen az elnök Dimitrovot. — Majd én döntök, hogy kell-e a tanúnak válaszolnia.

— Hát akkor nehezen deritjük ki az igazságot — mondta gúnyosan Dimitrov.

— Mi ez? — Az elnök összeráncolta szemöldökét. — Sértegeti a bíróságot?

— Úgy láttam, hogy ez megnehezíti az eljárást.

— Ebben az esetben pontosabban fejezze ki magát! — Az elnök bocsánatkérő tekintetet vetett Göringre és mintha maga sem tudná, jogában áll-e ezt tenni, bizonytalanul szólt Dimitrovhoz: — Kérdezzen... de kérem, udvariasan.

Dimitrov gúnyosan meghajtotta magát az elnök előtt, majd Göring felé fordult:

— Mit tett ön, belügyminiszter úr, aki felelős a rendőrség ténykedéséért, hogy kideritse február 28. és 29-e után a Reichstag égésének minden felmerült verzióját, de elsősorban azt, hogyan tűnt el nyomtalanul Van der Lubbe a henningsdorfi rendőrségi éjjeli menedékhelyről?

— Én miniszter vagyok, nem detektív! Én nem loholok a gyujtogatók nyomában! — rikácsolta Göring.

— De vajjon az ön megállapitása, hogy a kommunisták a gyujtogatók és senki más, nem határozta-e meg előre a rendőrség számára a vizsgálat irányát? Nem térítette-e le a rendőrséget egyéb és a valóságnak megfelelő nyomokról?...

Göring nem hagyta végigbeszélni Dimitrovot, dühösen közbevágott:

— Ismétlem: én nem bűnügyi nyomozó tisztviselő, hanem felelős miniszter vagyok! Engem nem érdekel a gyujtogatók személye. Nekem csak az volt a fontos, hogy megállapitsam, melyik párt a felelős a gyujtogatásért.

— És megállapította?

— Igenis! A Reichstag felgyujtása — politikai bűncselekmény! Szilárd meggyőződésem, hogy a tetteseket csakis a maguk pártjában kell keresni! — Göring hangja mind rekedtebbé vált. Öklét rázta Dimitrov felé és igy üvöltött: — A maguk pártját meg kell semmisiteni! És ha a hatósági vizsgálat ilyen irányban engedett a befolyásomnak, nagyon örülök: meg is találták magukat!

Elhallgatott, nehezen lélekzett és zsebkendőjével megtörölte izzadó arcát.

Dimitrov nyugodt hangon kérdezett tovább:

— Van-e tudomása a miniszter úrnak arról, hogy az a párt, amelyet „meg kell semmisíteni", a földkerekség egyhatodán, nevezetesen a — Szovjetunióban uralkodik?

— Megsemmisítjük itt és mindenhol... — kezdte Göring, de most Dimitrov is felemelte a hangját:

— Van-e tudomása a miniszter úrnak arról, hogy Németországnak diplomáciai, politikai és gazdasági kapcsolatai vannak a Szovjetunióval és hála a Szovjetunió megrendeléseinek, milliónyi német munkás kap munkát és kenyeret?!

Az elnök áthajolt az asztalon és igyekezett mindkettőjüket túlkiabálni:

— Dimitrov! Megtiltom, hogy itt kommunista propagandát űzzön!

— De hiszen Göring úr nemzeti szocialista propagandát űzött!

— Itt nincs a bolsevikok országában! — bömbölte Göring és fenyegetően közeledett a vádlottak padja felé.

— A Szovjetunióban, a világ legnagyobb és legjobb országában bolsevik világnézet uralkodik...

— Hallgasson! — kiáltotta az elnök.

— ...és ennek a világnézetnek millió és millió híve van itt, Németországban is, a német nép legjobb fiainak személyében...

Göring vadul rázta mindkét öklét a feje fölött és hisztérikusan üvöltötte:

— Nem akarom tovább hallgatni! Nem azért jöttem ide, hogy maga, mint valami vizsgálóbíró, faggasson! Nem maga a bíró — a bíró én vagyok! Maga az én szememben gonosztevő, akinek akasztófán a helye!... — Hangja elfulladt és alig érthető hörgéssé vált. Megtántorodott. A teremszolga odaugrott hozzá és széket hozott, de Göring elrúgta a széket.

A elnök túl akarta kiabálni a zajt, felállt és úgy bömbölt Dimitrov felé:

— Egy szót se többet, Dimitrov!

— Még van kérdésem...

— Megvonom a szót!... Hallgasson!... Üljön le!...

— Van még kérdésem!... — ismételte állhatatosan Dimitrov.

Göring hájas teste egész súlyával az elnök felé fordult és parancsoló hangon böffentette:

— Ki vele!...

Az elnök tüstént parancsot adott a fogházőröknek:

— Vezessék ki! — Az őrök és rendőrtisztek megragadták Dimitrovot a karja alatt és kifelé vezették. Az elnök utánakiáltott: — A következő tárgyalásról kizárom!...

Mielőtt még Dimitrov eltűnt volna az ajtó mögött, Göring feléje lépett és öklét rázva, teli torokból ordította:

— Vigyázzon! Leszámolok magával, csak kerüljön ki a törvényszéki teremből!

És kezét előrenyujtva, a gyülölettől vakon tántorgott a kijárat felé.

Rowe a szemközt ülő tábornokokat figyelte. Látta, hogy valamennyien egyszerre felállnak és kimennek.

Nézte a távolodó, szürkés-zöld egyenruhába bújtatott embereket és arra gondolt, hogy mindent egybevetve, a brit titkos szolgálatnak a nácik segítségére kell sietni. Most már egészen világosan látta: bármennyire szeretnék is a náci jogászok Dimitrovot és az ő személyén keresztül a Kommunista Pártot elítélni, nem képesek erre. A tárgyalás további menete most már nem érdekelte gyakorlatilag Rowet. Ő is felállt és a tábornokok után kiment a teremből. Ez volt az oka annak, hogy csak az újságokból értesült a tárgyalás további folyásáról és befejezéséről, amikor Dimitrov beszélt az utolsó szó jogán.

—...Védelmezem saját személyemet, mint vádlott kommunista. Védelmezem saját kommunista forradalmi becsületemet. Védelmezem életem értelmét és tartalmát. Igaz, hogy nekem, mint kommunistának a legfőbb törvény a Kommunista Internacionálé programmja és a legfelsőbb bíróság — a Kommunista Internacionálé Ellenőrző Bizottsága. Mint vádlott azonban a birodalmi törvényszéket olyan hatóságnak tekintem, amelyet nagyonis komolynak kell vennem, nemcsak azért, mert a birodalmi törvényszék tagjai különleges képesítéssel bíró emberek...

Az elnök megpróbált közbeszólni:

— Ide hallgasson, Dimitrov...

De Dimitrov ügyet sem vetett rá.

— ...hanem azért is, mert ennek a törvényszéknek hatalmában áll végleges formában halálbüntetést kimérni. Én komolyan veszem a bíróságot, de ez nem jelenti azt, hogy hajlandó vagyok válasz nélkül eltűrni mindazt, ami itt elhangzott. A sajtó engem mindenfélével megrágalmazott — ez számomra közömbös — de velem kapcsolatban a bolgár népet is „vad"-nak, „barbár"-nak nevezték; rólam azt írták, hogy „sötét balkáni figura" és „vad bolgár" vagyok. Igaz, hogy a bolgár fasizmus vad és barbár. De a bolgár nép, amely ötszáz éven át idegen járom alatt élt anélkül, hogy nyelvét és nemzeti jel-

tegét elveszítette volna; munkásosztályunk és parasztságunk, amely a bolgár fasizmus ellen, a kommunizmusért harcolt és harcol — ez a nép nem barbár és vad. Bulgáriában csak a fasiszták vadak és barbárok!

Dimitrov hangja most metszően gúnyossá vált:

— Kérdem azonban, elnök úr: hol van az az ország, ahol a fasiszták nem vadak és barbárok?!

A vádlott tovább beszél. Beszéde — a fasizmus könyörtelen leleplezése — mondatról mondatra meggyőzőbbé válik. Az elnök minden öt percben félbeszakítja, néha kérő, néha fenyegető hangon:

— Dimitrov, megtiltom, hogy erről beszéljen!... Dimitrov, ez túlmegy a tárgyalás keretén!... Dimitrov, ez propaganda!

Dimitrov azonban még csak oda sem figyel. Hangja mind erősebb és szenvedélyesebb lesz.

Az elnök a legnagyobb izgalomban törölgeti izzadt arcát, gyűri a zsebkendőjét és rekedten kiabál:

— Megtiltom az ilyen kirohanásokat!

A válasz csak egy haragos kézmozdulat, mintha nem az elnök, de Dimitrov joga volna itt most megadni, vagy megvonni a szót.

— Még idézni akarom Goethenek, Németország legnagyobb költőjének versét:

Jer, kövesd a jó tanácsot,
Fontosak az ifjú évek,
Lásd be jókor, ami kell:
A szerencse mérlegének
Nyelve ritkán vesztegel.
Emelkedned vagy leszállnod,
Nyerned kell és úrrá válnod,
Vagy veszítened és szolgálnod,
Túrnöd avagy felül állnod,
Üllő vagy pőröly leszel.

— Igen, aki nem akar üllő lenni, annak kalapácsnak kell lennie! Ezt az igazságot a német munkásosztály a maga egészében nem értette meg sem ezerkilencszáztizennyolcban, sem ezerkilencszázhuszonháromban, sem ezerkilencszázharmincketto június huszadikán, sem ezerkilencszázharminchárom januárjában...

Az elnök felugrik:

— Dimitrov! Utoljára figyelmeztetem!

Hiába! Az elnök már nem tud leülni a tárgyalás végéig. Dimitrov nem engedi...

— Ebben a szociáldemokrata vezérek a hibásak: a Welsek, Seweringek, Braunok, Leipartok, Grossmannok. De most a német munkások persze már megértik ezt!

Az elnök intőn felemeli kezét, de Dimitrov még nem végzett. Most csap le utoljára:

— A XVII. században Galileo Galilei, a tudományos fizika megalapítója az inkvizíció szigorú törvényszéke előtt állt, ahol rá, mint eretnekre, halálos ítélet várt. Ő akkor mély meggyőződéssel és határozottsággal ezt kiáltotta: „És mégis mozog a föld!" S ez a tudományos tétel később az egész emberiség közkincsévé lett.

Az elnök sietve összekapkodta az írásait, felállt és már félig megfordult, hogy kimenjen. A törvényszéki tanács többi tagja, követve az elnök példáját, szintén felállt, hogy együtt mehessen ki az elnökkel. Ekkor azonban Dimitrov hangja olyan mély hittel, annyi meggyőződéssel és olyan meggyőzően dörgött, hogy valamennyien megálltak.

— Mi, kommunisták, ma nem kevésbbé eltökélten, mint az öreg Galilei, mondhatjuk: „És mégis mozog a föld!" A történelem kereke előre mozog, Szovjet-Európa felé, a Szovjetköztársaságok Világszövetsége felé. És ezt a kereket, amelyet a Kommunista Internacionálé vezetésével a proletariátus forgat, semmiféle irtó rendszabállyal, börtönbüntetéssel vagy halálos ítélettel mozgásában feltartóztatni nem lehet! A kerék forog és forogni fog a kommunizmus végső győzelméig!...

Az elnök reszkető ajakkal, rémülten mormolta:

— Úristen! És mi ezt állva hallgattuk végig!...

8

Egon középnagyságú, barnásszürke, topázcsattos krokodilbőr retikült választott. Ez biztosan tetszik majd Elzának.

Amíg a kereskedőségéd becsomagolta a retikült, Egon végigszívta cigarettáját. Az utcán úgysem dohányozhatott: a hideg eső finoman szitált, olyan volt, mint a sűrű köd.

Egon kilépett az üzletből és határozatlanul megállt. Azon gondolkozott, ha már ilyen közel van, ne térjen-e be reggelizni a „Kempinszki"-be. Órájára nézett. Már elmúlt az az idő, amikor Berlin üzletemberei reggelizni szoktak, tehát nem kellett attól tartania, hogy túlsók kellemetlen emberrel találkozik.

Menetközben gépiesen kikerülte a járókelőket. Gondolatai a távolban csapongtak, s akaratán kívül mind gyakrabban visszatértek az elmultakra. A legkevésbbé a jelenre akart gon-

dolni, attól meg csaknem irtózott, hogy arra gondoljon, ami a jövőben vár rá... Volt, aki azt mondta, hogy éppen nekik: hadi tervező mérnököknek most nagyon tág tevékenységi terük lesz. De ha ez tényleg így is volna; hasznos tevékenység-e a barnainges banda valamelyik gazfickójának vezetése alatt?... Köszönöm szépen! Nem kérek belőle!...

Ha a vendéglő bejárata előtt posztoló portás nem veszi észre a régi vendéget és nem rántja fel előtte az ajtót, Egon szórakozottságában elment volna az étterem előtt.

— Rég tetszett nálunk járni, doktor úr!

— Sokan vannak bent? — érdeklődött Egon.

— Már vége a reggeli rumlinak.

Csakugyan, a vendéglő tágas terme csaknem üres volt. Egon elindult az egyik homályos sarok felé, ahol régebben rendesen ülni szokott. Amikor elhaladt az emelvény előtt, amelyen néhány páholyszerű fülke volt, megszólalt egy hang:

— Schwerer! Te vagy az, vagy csak a hazajáró lelked?

Egon csodálkozva megfordult és látta, hogy egyszerre két kar is üdvözlésre lendül felé. Az egyik, aki ráköszöntött, szélesvállú, szabályos arcvonású, gondosan fésült, sötétszőke hajú férfi volt. Bal szemöldöke alatt gőgösen csillogott a monokli. Az üveg biztosan feszült a helyén, ahogy csak egy porosz tiszt tudja viselni. Bár nem volt rajta katonai egyenruha, egész modora, fejtartása, feszes viselkedése elárulta, hogy más ruhát szokott viselni, nem a Lufthansa pilótaöltönyét. A páholyban uralkodó félhomály ellenére Egon azonnal felismerte Belzet. Közelebb lépett a páholyhoz és Belz ivótársára nézett. Kövér férfi volt ez, arca duzzadt, vörös, mint valami rézüst, jobb arcán mély sebhelyek. Egon őt is megismerte: a nyugati fronton találkoztak. Akkor gyalogsági százados volt, ma pedig az S. A. főnöke: Ernst Röhm. A társaság harmadik tagját nem ismerte.

Még mielőtt Egon eldöntötte volna, megfelel-e hangulatának ez a társaság, Belz karonragadta és erőszakkal behúzta a páholyba.

— Hát ezek után ne higgyen az ember az okkult erőknek?! — kiáltotta vidáman. — Éppen most beszéltünk rólad!

— Bizony, bizony! — erősítgette Röhm. — Belz azt állította, ön az, aki hiányzik a mozgalmunkból, hogy légi fegyverkezésünket tíz évvel előre vigye. Még nem ismerik egymást? — És bemutatta Egonnak azt a szótlan férfit, aki mellette ült.

Görbetartású, gyűröttarcú ember volt. Apró szeme ravaszul, gúnyorosan csillogott, lapos füle szorosan a fejéhez simult.

— Barátom, Edmund Haines!

Egon összerezzent és majdnem visszahúzta kézfogásra nyujtott kezét: tehát így néz ki a szilézíai rohamosztagosok vezetője!

Haines mintha észrevette volna, hogy a mérnök keze megremeg a tenyerében. Még jobban összehunyorította apró szemét.

A pincér széket hozott a páholyba. Egon leült. Hogy került ilyen emberek társaságába? És Belz, akit mindig az ő köréhez tartozónak ismert, nyugodtan iszik, sőt úgy látszik, szórakozik is ebben a társaságban?... Álljon fel és menjen el? Nem, ehhez nem volt bátorsága. De hogy is mutassa, hogy megveti ezeket az embereket? Gépiesen kinyujtotta kezét a pohár felé, amelyet Röhm teletöltött.

— A kellemes találkozás örömére! — mondta Röhm és egész nehéz testével a szomszéd asztal felé fordult. Ott ült a társaság negyedik tagja. Egon nem láthatta az arcát, mert éppen telefonált és tenyerével eltakarta száját, hogy ne hallhassák, mit beszél. Egon csak a telefonáló férfi széles hátát látta. A rohamosztagosok barna zubbonyát hordta, rajta fényes, vállszíjas deréköv.

— Eleget fecsegtél, Karl! — kiáltotta Röhm. — Sehogy sem hihetem, hogy ekkora figyelmet szentelsz a dolgoknak...

Kivett a gyümölcstartóból egy narancsot és a telefonnál ülő férfi hátához vágta. Az letette a telefonkagylót és az asztalhoz lépett. Izmos, pökhendi, öntelt arcú fiatalember volt. Zubbonya gallérján S. A. gruppenführeri rangjelzés. Némán felvette a poharat, amelyet Röhm teletöltött, ivott néhány kortyot, aztán óvatosan letette. Minden mozdulata pontos, magabiztos volt. Nem szólt egy szót sem. Még arra is csak némán biccentett fejével, amikor Röhm bemutatta Egont.

— Barátom: parteigenosse Karl Ernst — mondta Röhm. — Valószínűleg már hallott róla.

Igen, Egon természetesen ismerte már Karl Ernst nevét. És most azt is megértette, miért olyan ismerős neki ez az öntelt arc. Karl Ernst — aki azelőtt szállodai lift-boy volt — most a brandenburgi rohamosztagosok parancsnoka. Egon félt, hogy arckifejezése elárulja, amit Karl Ernstről és ivótársairól gondol. Lesütötte a szemét.

Belz észrevette Egon zavarát.

— Te még mindig a régi vagy! — mondta mosolyogva. — Csak a matematika és a matematika, mint régen? Tudják-e, uraim, ha Schwerer megkapna mindent, ami egy tehetséges

repülőgéptervezőnek szükséges, Göringé lenne Európa legerősebb légi flottája!

— Ne ejtsd ki előttem annak a vaddisznónak a nevét! — mordult fel Röhm. — Nem akarom, hogy elromoljék a jókedvem!...

— Talán fekete macska futott keresztül köztetek?

— Köztünk valami sokkal borzasztóbb van... — mondta sötéten Röhm. — Nem férünk el ketten ezen a világon!...

Egon látta, hogy Röhm részeg. A kövér ember szeméből szikrázott a gyűlölet és öklével az asztalt verte.

— Hamarosan, nagyon hamarosan megmutatjuk a führernek, mennyit ér az ő kedves barátja!...

— Hagyd abba! — szólt közbe Haines, de Röhm rá se hederített.

— Az üdvösségnek csak egyetlen útja van: állandó hadsereget kell alakítani az én legényeimből... Nem akarok papíros paprikajancsi lenni a dagadt Hermann kezében! — Röhm lángoló arcán mind élesebben kiduzzadtak a hegek. — Hitler megveti régi bajtársait! Hajaj, de mennyire!... Ő nagyon jól tudja, hogy mit akarok... Dehát csak adjatok új hadsereget nekünk, új tábornokokkal. Igen, új tábornokokkal! Igaz, Edmund?

Haines némán bólintott.

Röhm hörpintett poharából és folytatta:

— Mindent, amit Adolf a háborúról tud, tőlem tudja. Adolf? Fecsegő — civil!... Igazi osztrák, vinné el az ördög! Persze tetszik neki, hogy fent ül a trónon és „szent hegyéről" dirigálhat. Mi meg közben összetett manccsal üldögéljünk? Amit én csinálok majd, nagyszerű lesz, hallatlan...

Haines Röhm vállára tette a kezét.

— Elhallgatsz már végre?!

De Röhm csak nem nyugodott:

— Becsületszavamra, a halott Adolf többet használna ügyünknek, mint az élő...

— Ha nem hallgatsz el, hazaviszlek aludni! Megértetted?! — sziszegte Haines.

Röhm belemarkolt a jeges vödörbe és az úszkáló szőlőfürtöket olyan erővel nyomta össze, hogy a kibuggyanó lé az egész asztalt telefröcskölte.

Egon borzongva hallgatta mindezt. De nem kevésbbé félt felkelni. Nem tudta, mit csináljon. Nagyon csodálkozott Belz nyugalmán, aki egykedvűen szürcsölte borát, és leereszkedően hallgatta Röhm részeg fecsegését. Egon valahogy úgy érezte, hogy most mindjárt S. S.-legények bukkannak elő valahonnan,

mindnyájukat elhurcolják valahová, ahol felelniök kell az szörnyű Röhm szörnyű szavaiért...

Hirtelen éles női sikoltás vágott az étterem máskülönben ildomos csendjébe. Sovány, szőkehajú fiatal leány, kitépve magát a pincérek kezéből, rohant be a terembe. Leroskadt az egyik kis díványra és keservesen zokogott. Néhány rohamosztagos nyomult be utána. Az egyik karonfogta a leányt és a kijárat felé vezette. Haines kiáltása megállította:

— Hé, mi az ott?!

A rohamosztagos kihúzta magát Haines előtt.

— Egy öreg zsidóval ment. Amikor lefogtuk a zsidót, a lány ijedtében berohant ide.

Haines megfogta a fiatal nő remegő állát.

— Szóval együtt találtad a zsidóval? — kérdezte a rohamosztagostól, majd a leányhoz fordult: — Maga zsidó?

— Ó, monsieur... — suttogta alig hallhatóan a leány. — Franciák vagyunk... Született franciák... Suzanne a nevem, Suzanne Lacaze...

— Milyen kedves! — szólt Haines mosolyogva asztaltársaihoz. — No, mire vársz még? — kérdezte a rohamosztagostól.

A legény zavartan topogott.

— Mehetsz! — parancsolta Haines.

A rohamosztagos összecsapta a bokáját és engedelmesen a kijárat felé masírozott.

— Az apám! — kiáltott fel a leány. — Mentsék meg az apámat is!

— Hé! — kiabált Haines a rohamosztagos után. — Hová tetted az apját?

— Elvitték igazoltatni.

— Mentsék meg az apámat! — ismételte Suzanne.

Haines most Röhmhöz fordult.

— Hogy tetszik, Ernst?

— Vidd a pokolba! Nem foglalkozom ilyesmikkel.

— Várj már, te hóbortos! Hiszen még azt sem tudod, mit akarok mondani!

Haines most figyelmesen méregette a leányt.

— Te, Ernst, ha megkérdeznélek, kinek az ízlése szerint való az ilyen típus...

Röhm ránézett Suzannera.

— Az effajtákat isteníti Adolf... — szólt rekedten Röhm — Hogy mellette üljenek és elragadtatott szemmel nézzenek rá.

— Eltaláltad a gondolatomat! — szólt Haines és most megkérdezte a leánytól: — Mivel foglalkozik, kisasszony?

— Újságíró vagyok... Illetve csak voltam, amikor még Franciaországban éltünk...

— Ha művész volna, olyan karrierhez segíteném, hogy... hajajaj! — mondta Haines.

Suzanne hízelgően mosolygott.

— Egy kicsit művész is vagyok... Ritka könyvek művészi kötésével is foglalkoztam. Dehát ez nem ér sokat... Mostanában senki sem köttet könyvet...

— Könyvkötés?... Nem! Nem arra gondoltam!

Haines még egyszer alaposan megnézte a leányt. Töltött neki:

— A barátságunkra! Kezeskedem, nem bánja meg ezt a mai napot! Ezt én mondom magának, Edmund Haines! Gyerünk! — A leány kezébe adta kis retiküljét és odaszólt Röhmnek:

— Menj aludni.

Haines senkitől sem búcsúzott, karonfogta a leányt és a kijárat felé vezette.

— Nem csúnya a kicsike — mondta Belz, aki tekintetével követte a párt. — No, mindegy! Nem mennénk már mi is?

Röhm felé fordította gyulladt szemét:

— Neked van hová sietned! De nekem még várnom kell valamire, mert a vén Bendler-babák* méltóságukon alulinak tartják, hogy kezet fogjanak velem.

— Betegesen érzékeny vagy — dörmögte félrenézve Karl Ernst.

— Amikor az én fickóim belépnek a Reichswehrbe, mégcsak be sem számítják a nálam kiérdemelt rangjelzéseket — dünnyögte sértődötten Röhm. — Mintha bizony nem a rohamosztagosok csinálták volna Adolfból azt, ami! És most, látjátok, egyszerre moralisták bukkantak fel, akik azt duruzsolják a fülébe: „Itt az ideje, hogy megkössék Röhm kezét!..."

— Mi közöd az ő moráljukhoz? — kérdezte Karl Ernst.

Röhm szótlanul nézett Karlra és részegsége ellenére biztos kézzel — anélkül, hogy egyetlen cseppet is melléöntött volna — minden poharat újra teletöltött.

— Amikor az emberek a morálról kezdenek prédikálni — szólt — ez csak azt jelenti, hogy semmi okosabb nem jut az eszükbe. Én arra vagyok büszke, hogy az én kaszárnyáim nem izzadság-, hanem vérszagúak. Te, tudod, mit eszeltek ki? Egy évi szabadságra küldik az én legényeimet! De, becsületszavamra, ha a rohamosztagosok ellenségei azt a reményt táp-

* Ebben az időben a Bendler-Strassen székelt a Reichswehr-minisztérium.

lálják, hogy a rohamosztagosok nem jönnek vissza a szabadságról, vagy kevesebben jönnek vissza, mint elmentek — majd mi kiábrándítjuk őket ebből! Hamarosan mindnyájan meglátjátok. — Zavaros szemmel meredt Belzre. — Belz! Gyere hozzám szolgálni! Nem bánod meg! — Zokogásra emlékeztető köhögés rázta a mellét. — Ha tudnád, mennyire szükségem van megfelelő emberekre.

Amikor ezt mondta, részeg könnyei kibuggyantak zavaros szeméből. És mintha ez valami jel lett volna — abban a pillanatban egy rohamosztagos alakja tünt fel az asztal előtt. Röhm karja alá nyúlt, nagy erőfeszítéssel felállította és kiegyensúlyozta a kövér testet, majd kivezette főnökét a vendéglőből.

Belz és Egon taxiba ült.

— Röhm szörnyű dolgokat beszélt — mormogta Egon.

— Nem avatkozom belső ügyeikbe. Nekem elég, hogy nyilván biztosítani tudjuk magunknak a szükséges falat kenyeret. ...És azt tanácsolom, te se húzd az időt.

Az autó lassan haladt a Leipzigerstrassén.

Az eső elállt, de hideg volt és vadul tombolt a szél...

9

Otto lassan evett és félfüllel anyja szüntelen fecsegését hallgatta. Közben már vagy tizedszer is átgondolta azt a mondatot, amellyel majd elkezdi apjával a beszélgetést, de mind kevésbbé tetszett neki ez a mondat. Otto nagyon jól ismerte a tábornok nézeteit és tudta, semmiféle reménye sem lehet a sikerre, ha egyenesen előáll azzal, hogy megunta mostani beosztását és el akar távozni az ezred kötelékéből. Az apja egyszerűen kikergeti a szobájából. Az isten szerelmére! Hiszen ebben az ezredben öt Schwerer-generáció szolgált! Valamiképpen úgy kell beadni a dolgot, hogy pár nap mulva ugyanazt saját elgondolásaként ajánlja Ottónak.

Igen, Otto nagyon unta az ezredet, a kaszárnyát, a napi kiképzést, a sivár irodai formaságokat és főleg azt, hogy semilyen kilátása sem volt olyan karrierre, amilyenre elődei biztosan számíthattak. Talán semmi kifogása sem lett volna az ellen, hogy ottmaradjon az ezrednél, ha nem élt volna olyan szűkreszabott keretek között. Dehát a lovasságnál szolgálni és beérni azzal, hogy az apjától néhány garast kap a fizetése mellé!... Még csak azt sem engedheti meg magának, hogy második lovat tartson!

Vannak szerencsés fickók is a világon! Szüleik lehetővé teszik, hogy egész lóistállókat tartsanak. Ezek persze részt vehetnek nagy futtatásokon és versenyeken, sőt külföldre is elutazhatnak a lovaikkal. Otto nem álmodozik ilyen nagy dolgokról. Otto jól tudja, hogy az angol derbyn való részvételhez olyan lovak kellenek, amelyeket nem sokan tudnak tartani. De hogy Nizzába sem mehet el egyszer-kétszer, ahol legalább megmutathatná a franciáknak és a makarónizabálóknak — akik úgy ülnek a nyeregben, mint kutya a kerítésen — hogyan kell lovagolni! Pedig ezt igazán megengedhetné magának, ha az apja nem volna olyan kegyetlenül szűkmarkú! Furcsa fogalmai vannak az öregnek a szolgálatról!... De mégis, hogyan kezdje el a beszélgetést?

Otto megnézte magát a tükörben, megigazította a kardszíját, zubbonya hajtókájával megtörölte a gombjait és óvatosan bekopogtatott a dolgozószoba ajtaján.

A tábornok nyers, szolgálati hangon kiáltotta:

— Szabad!

Ámbár most nem a vezérkari főnöke jött be a rendes jelentéssel, de még csak egy egyszerű segédtiszt sem — csupán Otto, az édes fia — mégsem szabad egy pillanatra sem kizökkennie a katonás szigorból. Ez fegyelemre tanít.

Schwerer tettetett szigorral szólt a fiához, aki merev „vigyázz"-ban állt az ajtó előtt.

— Az ágyad — haszontalan szobadísz.

Otto lesütötte a szemét:

— A szolgálat... papa!...

Schwerer gúnyosan szimatolt.

— Szolgálat!... Jó parfőmszagú szolgálat...

A tábornok derűje azt jelentette, hogy a hivatalos fogadtatásnak nem lesz hivatalos folytatása. Beszélgetni kezdtek. Schwerer érdeklődött, mi történt tegnap az ezrednél.

Otto rendszerint szívesen időzött ennél a témánál, de ma szerette volna elterelni apja érdeklődését a szolgálatról. Már tudta is, hogyan csinálja: felvett az esztergapadról egy kis esztergályozott acéldarabot.

— Nem unod?

— Gyorsítja a vérkeringést.

Schwerer odament kis fiókos szekrényéhez. Ott feküdtek művei fából, csontból, de főleg fémből: kis dobozok, titkos zárú erszények, bonyolult, de célszerűtlen öngyujtók.

A sor végén hevert egy szivartárca is. Az öregúr büszkén odanyujtotta a fiának.

— No, nyisd ki!

Otto úgy tett, mintha keresné a titkot. Pedig tudta, hogy úgyis hiába. Az apjának valóban egészen különös tehetsége volt az effajta „ravasz szerkezetekhez", amelyek talán szellemesek — de teljesen haszontalanok. Mert ugyan kinek kell titkos zárú szivartarca? Otto visszaadta a kacatot apjának.

— Akár éveken át törhetem a fejemet — nem nyitom ki.

— Hipp-hopp! ... — Schwerer bűvészi mozdulattal kinyitotta a tárcát, diadalmas arccal felmutatta és élénken így szólt: — De ezentúl már nem foglalkozom effajta semmisségekkel. Most arra támadt kedvem, hogy fuvolát csináljak.

— Fuvolát?! — kérdezte csodalkozva Otto.

— Bizony, bizony! Egy szép fuvolát! — Schwerer meg akarta magyarázni, milyen is lesz az a fuvola, amikor a fia szeméből bizonyos szórakozottságot olvasott ki. — Valami nincs rendben?

Otto erőltetetten mosolygott.

— Nem... Minden remekül megy.

A tábornok megértően mosolygott és két százmárkás bankjegyet vett fel az íróasztaláról. De az egyiket — még mielőtt Otto észrevehette volna, — gyorsan visszadobta. Rákacsintott középső fiára és átadta a pénzt:

— Vedd ezt, vedd... Tudom én nagyon jól, milyen az a lovassági szolgálat!

Otto nem tudta visszafojtani sóhaját:

— Sajnos, nem tudod, milyen a szolgálat manapság.

— Nem értettelek!

— Az ember szolgál — minden kilátás nélkül...

A tábornok elkomolyodott.

— Már megint nem értelek!

— A mi szolgálatunk már nem olyan, mint a ti időtökben volt. A mai viszonyok közt nem lehet komolyan háborura számítanunk! Hol a hadi felszerelésünk? Hol a hadiiparunk? Ti azt hiszitek, hogy mi, fiatalok, mindezt nem értjük? A mi helyzetünk reménytelen!

— Ne szajkózd az újságok ostobaságait, amiket a nép számára nyomtatnak. Meg kellene értened, miért beszélnek így. Egyáltalán nem vagyunk olyan egyedül, mint ahogy azt fel akarjuk tüntetni. A mi hadseregünk léte nemcsak a mi iparunk létkérdése, de az angolé, az amerikaié is és ők a valóságban nem kevésbbé vannak benne érdekelve, mint mi magunk! Krupp — nemcsak Krupp! Schneider-Creuzot is, Wickers is. Mitsui is és Ansaldo is! A Farbenindustrie — DuPont is és „Imperial Chemical" is! Megértetted?

— Nem!

A tábornok hitetlenül nézett a fiára.

— Csakugyan nem érted?

Otto értetlenül vállat vont.

— Sose hittem volna, hogy ennyire együgyű vagy! — Schwerer olyan csodálkozással nézett a fiára, mintha most látná először. — Nem tudsz arról, hogy a mult háborúban, amikor megtámadtuk Belgiumot, a belgák Krupp-gyártmányú német ágyúkból lőttek ránk, amelyeket Kruppék Belgium számára gyártottak? Hogy a Skoda-gyár, amely az osztrák-magyar hadsereget látta el fegyverrel, a francia Schneider-cég ellenőrzése alatt állt? Hogy az olasz és bolgár tüzérség francia hetvenötmilliméteresekkel volt felszerelve? Hogy az olasz cirkálókat Wickersék és Armstrongék építették?

— Egyes tévedések, persze, előfordulhattak — dörmögte Otto.

— Szóval, mindaz, amit most elmondtam, csakugyan újdonság előtted? — Schwerer apró léptekkel odasietett az egyik polchoz és egy könyvet keresett elő. — Majd felolvasok neked néhány tételt, nehogy azt hidd, hogy eltúlzom a dolgokat. — És Schwerer hadarva felolvasott néhány részt a könyvből, amelyben nagy biztonsággal azonnal megtalálta a szükséges oldalakat:... — „És most a Németországnak szükséges rézről. A németeknek óriási szükségük volt erre a fémre és az angol kereskedők a segítségükre siettek." — Schwerer ránézett a fiára és jelentőségteljes hangsúllyal ismételte: — Hallottad? „Az angol kereskedők!" Pedig abban a háborúban nem volt ádázabb ellenfelünk Angliánál... Vagy itt van ez: „... az angolok Németország segítségére siettek... Ellátták rézzel a semleges országokat, ahonnan haladéktalanul Németországba szállították a rezet. Ilymódon a rézimport..." Elhagyom a számadatokat, hiszen azok neked úgy sem mondanak semmit... „Hasonló volt az eset a nikkellel, amelyet főleg Kanada és Francia-Caledonia szállított Németországnak. A franciáknál és az angoloknál semmivel sem voltak jobbak az amerikaiak sem." A „Deutschland" nevű hírhedt német tengeralattjáró, mint ismeretes, a háború alatt nagy tétel vegyiárut szállított az USA-nak — a „Farbenindustrie" olyan készítményeit, amelyekre az amerikai hadiiparnak égető szüksége volt. Cserébe nikkelt vitt haza a „Deutschland". Hatszáz tonna nikkelt amit amerikai gyárakban állítottak elő francia ércből..."

Otto félbeszakította apja felolvasását:

— Néhány üzletember machinációja!

— Szó sincs róla! — mondotta Schwerer. — Ha a jenai Zeiss-művek nem látták volna el optikai gyártmányaikkal az

angolokat és az amerikaiakat — akkor ezek nagyon nehezen viseltek volna hadat Németország ellen.

— Hát akkor miért tették ezt Zeissék?

— Hogy Németország nikkelt, rezet, nyersolajat kapjon. Erre szüksége volt. — Schwerer visszatette a könyvet a helyére. — Minden effajtával meg kell ismerkedned!... — Egy füzetet vett le a másik polcról. — Tessék... Itt van az amerikai DuPont és Morgan-konszernek üzleti összeköttetéseinek szemléltető táblázata. Nézd csak, az érdekeknek milyen bonyolult láncolata fűzi össze az egész világot: az angol Wickersen át Japánig és Törökországig; a vonal áthúzódik Franciaországba Schneiderékhez; innen Csehszlovákiába Skodához; a londoni és a hamburgi bankokon keresztül a Krupp és a Thiessen-művekig. S aztán ez a sok szál egyetlen csomóvá egyesül és vastag kötélként húzódik az óceánon túlra, Newyorkba... Érted most már, miről van szó?

— Elég homályosan...

— Majd ha több eszed lesz, megérted! Ezek sohasem engedik, hogy megfojtsanak minket. Nem engedhetik. Nemcsak azért, mert a tőkéikkel érdekelve vannak az ügyben, ugyanúgy, mint mi magunk, hanem azért is... — Schwerer most a fia elé lépett és mint valami tanító, felemelte az ujját — ...hanem azért is, mert a német hadseregre szükségük van a Kelet elleni háborúban. A Kelet ellen, amely napjainkban egyértelmű az orosz kommunizmussal. Ezt csak megérted?

— Értem!

— A többit majd megtanulod az akadémián.

Otto most alkalmasnak találta az időt, hogy kirukkoljon a mondókájával:

— Talán most már csakugyan ideje, hogy otthagyjam a hadsereget?

A tábornok szemüvege fölött átnézett a fiára; nagy, kidülledt szemével néhányszor csodálkozva pislogott.

— Miféle szemetet forgatsz a fejedben? — Felfortyant. — Majd szólok, ha itt lesz az ideje!

Otto titokban az órára pillantott, de az apja észrevette ezt a tekintetet és haragosan az ajtó felé mutatott.

Otto lábujjhegyen kiment...

Schwerer kis ideig még mérgesen nézte a fia mögött bezárult ajtót, aztán visszament az íróasztalához és átlapozott néhány kéziratot. Rakosgatott az íróasztalon. Most egy csomag szovjet hírlap került a kezeügyébe. Kikereste a Krasznaja Zvjezdát. Az első oldalon egy katona nagyméretű arcképe volt. Figyelő, okos, ravaszkás szem nézett Schwererre. A tábornok

messzire tartotta a lapot és szemüvege fölött nézegette az arcképet. Szemöldökét ráncolva olvasni kezdett.

Elég jól tudott oroszul és jóformán sohasem volt szüksége szótárra.

Schwerer érdeklődése olvasás közben nőttön-nőtt. Még az időről is megfeledkezett.

Aztán ingerülten ledobta az újságot és fel-alá járkált a szobában. Ő már megmondta!... Azt mondta: idő, idő!

Újra felvette az újságot.

„...Míg az 1929. évben a Vörös Hadsereg egy-egy katonájára átlagban 2,6 gépesített lóerő esett és 1930-ban 3,07, addig 1933-ban már 7,74. Ez lényegesen több, mint a francia vagy az amerikai hadsereg átlaga, sőt magasabb az angol hadseregénél is, mely pedig a legjobban gépesített...

...Volt idő, amikor mindannyiunkat — a Forradalmi Tanács vezetőit és tagjait — nyugtalanította a kérdés: vajjon megbirkóznak-e parancsnokaink és vöröskatonáink a bonyolult és ismeretlen technikával?

A valóság eloszlatta aggodalmainkat. A Vörös Hadsereg szeretettel, buzgalommal és érdeklődéssel tette magáévá a technikát. Ez abból a tényből is látható, hogy csupán a mult évben a technikai találmányok és a racionalizálás vonalán nem kevesebb, mint százötvenkétezer javaslat érkezett be katonáktól, parancsnokoktól és politikai biztosoktól, egyéb osztagoktól és egyéb kollektiváktól..."

Schwerer megrázta az újságot és álmélkodva felkiáltott:

— Racionalizálás?! Tábornokok, akik meghallgatják katonáik javaslatát?!

Visszafordított az újság első oldalára és összevont szemmel még egyszer megnézte az arcképet, a kissé hunyorgó, ravaszkás szemeket... Aztán kivágta a cikket az újságból és beletette a polcon sorakozó tömérdek iratgyüjtő egyikébe.

Az iratgyüjtő címkéjén kékszinű tussal, gondosan irt gótbetűs név: „Woroschiloff"...

10

— Az ember mindig sajnál valamit. Most például azt sajnálom, hogy az úristen nem teremtett szobrásznak. Tüstént megmintáznám rólad a világfájdalom szobrát!...

Egon felemelte fejét és megpillantotta Ottót.

— Elhatároztam, hogy elhagyom a hadsereget! — Otto leült bátyja mellé a padra. — Kaszárnya, gyakorlótér, kaszinó és

újra kaszárnya? Köszönöm, elég volt! Elmegyek segédtisztnek!...

— De hiszen nem kerülhetsz másképp az akadémiára, csak ha még egy ideig a hadseregben szolgálsz!

— Az akadémiára? Azzal is végeztem!

— Ez biztosan lesujtja apát.

— Nehogy erről beszélj neki.

— De hiszen megtudja.

— Hej, barátom, akinek a napokban a segédtisztje leszek, nemigen fog tanácskozni papuskával! — Otto gyorsan körülnézett és noha senki sem volt a közelben, súgva folytatta: — Röhmnek ajánlottak.

Egon ijedten odább hűzódott.

— Tudod te, mit beszélsz?

— Ó, nagyon is tudom, sőt már találkoztam is vele! Kitűnően megértettük egymást. Röhmnek olyan emberekre van szüksége a Reichswehrből, akikben megbízhat. Főleg tisztekre! Maholnap ő lesz a hadsereg főparancsnoka. Érted most már, hogy mekkorát ugrom akkor egyszerre?

— Apának nem merted megmondani, hogy mit szándékozol tenni?

— Egyszerűen nem értette volna meg, de neked meg kell értened. Nem akarok hoppon maradni!

— És ezért hajlandó vagy beöltözni rohamosztagosnak?

— De hiszen már mondtam neked: ha Röhm bejön a Reichswehrbe, nem hozhat adjutánst abból a kereskedő-bandából, amely most körülötte hemzseg! Őmaga — a mi körünkbe tartozik. Éppen olyan tiszt, mint én, vagy mint te voltál...

— No, ami az én tiszti multamat illeti, jobb, ha nem is emlékeztetsz rá.

— Ez a te dolgod, ámbár annyit mondhatok, hogy most nagyon is időszerű erre emlékezni.

Egon keserű érzéssel nézte öccsét — élő megtestesítőjét a német öntudatban végbemenő bámulatos változásnak.

— Te a kadett-agyaddal fel sem foghatod, milyen veszélyes játékban akarsz résztvenni! — mondta.

— Nem kell mindenből tragédiát csinálni, kedves doktor!

— És ha Röhm tervei meghiúsulnak?

— Akkor... — Otto bizonytalanul legyintett — Akkor: Kürtös! Visszakozót... Visszamegyek az ezredhez.

— Én láttam Röhmöt, Otto... — mondta Egon. — Láttam, sőt tőle magától hallottam azt, amit neked valószínűleg nem mond el.

— Te? — Otto meglepetve felugrott. — Te?

Egon most mindent elmondott öccsének, amit a Kempinszkiben látott és hallott. Azt hitte, hogy elbeszélése megijeszti Ottót.

De az csak elnevette magát.

— Mindaz, amit hallottál, nem más, mint néhány pohár pezsgő eredménye. Röhm nagyon szeret tetszelegni abban, hogy „a fejével játszik"... Apropos, Haines! Azt mondod, hogy valami kislánnyal ment el valahová? Mulatságos! — Otto az órájára nézett. — Félóra múlva nála kell lennem. Vagy nagyon rosszkor jelentkezem, vagy soha jobbkor nem jöhettem volna!

Felugrott, megigazította a köpenyét.

— Viszontlátásra, kedves doktor! Hidd el, nem érdemes világfájdalmasnak lenni. Azért, mert a matematikád most kiment a divatból, az életnek még nincs vége!

Otto szalutált és elment azzal a megszokott, merev járásával, ahogyan csak egyetlen emberféle jár ezen a földön: a német katonatiszt.

Egon mozdulatlanul nézett öccse után.

Milyen furcsa ez az egész... Lám, az öccse is ilyen esztelenségekkel foglalkozik, terveket sző, mint azok ott, a vendéglőben. Már ők uralkodnak az életen. Nyilvánvaló, folytatni akarják az ügyüket: meg akarják alapítani a barnainges rohamosztagosok birodalmát, valamiféle rablószoldateszka államot, aminek lényegét Egon képtelen megérteni... „Forradalom!" — ordítják, meg: „A plutokrácia megdöntése!" — de ugyanakkor makacsul tartja magát a hír, hogy a Röhm-féle hadsereget a Farbenindustrie pénzeli... Ez olyan esztelen zagyvaság, amin sehogyan sem lehet eligazodni!... És minden oldalról revánsért ordítoznak — most, amikor még alig tápászkodtak fel a háború hullahegyei alól! Revans? Kik csinálják és mivel?

Egon nem volt pontosan informálva, hogyan áll a dolog a birodalom hadi gépezetének többi részével, de a légierőt eléggé ismerte. Lehetséges, hogy Göring néhány év múlva komoly erőkkel fog rendelkezni, de egyelőre az ő titkos ármádiája nem más, mint mese, mende-monda. Ezt aztán pontosan tudta Egon! Utóvégre nem hiába volt ő a német repülőgépipar egyik legjobb tervező-mérnöke.

Egont már régen zavarta az az elgondolás, hogy egy általa elkészített szép matematikai számítás hadirepülőgépek konkrét formáját veszi fel. Ő saját bőrén tapasztalta ezt a fegyvert. De késő bánat! A nácik nem sokat törődtek a formákkal és egyáltalán nem voltak válogatósak. Akire szükségük volt, azt keményen fogták. Egon tudta: ha kijelenti, hogy nem óhajt tovább dolgozni a hadiiparban, a nácik tüstént elfelejtik, hogy

ő tehetséges tervező, tábornok fia, sőt maga is volt repülőtiszt. Letépik érdemrendjeit és elszállítják Dachauba vagy más efféle helyre, ott elpusztítják, hogy senkinek soha el ne árulhasson egyetlen titkot sem. Ezt nem szabad elfelejteni. Csak hadd higgye ez az egész banda, hogy Schwerer doktor jól bevált kis csavar nagy hadigépezetükben. Csak tekintsék őt továbbra is jól fizetett szolgának. Ő nem sértődik meg...

Gondolataiból a nedves kőpad hidege riasztotta fel, amely áthatolt a felöltőjén. Kezével végigsimította homlokát és érezte, hogy a keze nedves. Nedves volt a kabátja és a kalapja is.

Egon felállt és fáradtan elindult. Amikor a kapuhoz ért, eszébe jutott, hogy a retikült a padon felejtette. Visszament érte. A papír megpuhult az esőben és a doboz sarkai átáztak. Egon hóna alá csapta a csomagot, felhajtotta gallérját és zsebébe dugta a kezét. Lehajtott fejjel ballagott tovább. Át akart menni a túlsó oldalra és lelépett a járdáról. Ekkor közvetlenül a füle mellett autódudálást hallott.

Ugyanakkor ütést érzett a baloldalán és hallotta a fék csikorgását a nedves aszfalton. Egon elesett és lehúnyta a szemét...

A soffőr kiugrott a kocsiból és Egonhoz futott.

— Kapitány úr! — kiáltotta.

Egon feltérdelt s kezével a sáros járdaszegélyre támaszkodott. Feje fölött látta az autó kerek hűtőjét. A radiátorból kellemes meleg áramlott.

— Kapitány úr! — ismételte a soffőr.

— Lemke!

Egon kinyujtotta sáros kezét a soffőr felé.

— Nem sérült meg? — kérdezte Lemke aggódva és besegítette Egont az autóba.

— Én vagyok a hibás!

— Örülök, nagyon örülök, hogy találkoztunk, kapitány úr!

Egon elnevette magát.

— Nem vagyok én kapitány! Már régen elfelejtettem!

— Hát bizony már régen volt.

— És én éppen most gondoltam a mi régi időnkre.

Ez így is volt. Amire Egon most gondolt, az szorosan összefüggött Franz Lemkével. Franz Lemke, repülőműszerész és altiszt, sok dologban felnyitotta Egon Schwerer főhadnagy szemét. Egon úgy emlékezett arra az éjszakára, mintha most történt volna: mindketten sebesülten hevertek „Focker"-ük roncsai alatt, miután az angolok két vonal között lelőtték a gépet. Nem volt reményük a menekülésre. Úgy látszott hogy a halál elkerülhetetlen és Lemke mindent elmondott Schwerernek.

amit a háborúról gondolt. Bizonygatta, hogy az egész nép úgy gondolkodik, mint ő — kivéve azt a kevés embert, akiknek a háború hasznothajtó vállalkozás. Az egyszerű emberek azonban vagy sajátmaguk vettek részt a verekedésben, vagy közvetve ismerkedtek meg a háborúval fiaik, férjük, apjuk, bátyjuk szavaiból, akik nyakig vérben és szennyben ülnek Franciaország, Oroszország, Galicia, Románia vagy Törökország lövészárkaiban. Lemke rendíthetetlen meggyőződéssel kijelentette, hogy a lövészárkokban ülő ellenséges katonák is pontosan ugyanúgy gondolkoznak, mint ő.

Schwerer főhadnagy úr azon az emlékezetes éjszakán rájött arra, hogy Lemke altiszt jobban ismeri nála az életet. Egon minden szavát magába szívta. Ilyen figyelemmel még a legkedvesebb professzorát sem hallgatta az egyetemen.

Később Lemke bevallotta, hogy amikor a kórházban feküdt, naponta várta, mikor szállítják át a katonai fogházba. El sem tudta képzelni, mi más következménye is lehetne annak, hogy egy tiszttel nyiltan mert beszélni.

Mindkettőjük sebesülése lehetővé tette, hogy hátországi szolgálati beosztást kapjanak. Schwerer egy repülőgépgyári laboratórium vezetője, a volt szerelő pedig a soffőrje lett. A háború után útjaik elváltak. Egon von Schwerer, a mechanika doktora folytatta repülőgéptervezői pályáját, amit a háború számára oly kedvezően kitaposott; a soffőr meg visszatért békebeli mesterségéhez: vasmunkás lett. Lemke elhallgatta volt főnöke előtt, hogy nemcsak azért lett újra vasmunkás, mert szereti eredeti munkáját, hanem azért is, mert így rendelkezett a párt. A pártnak szüksége volt megbízható emberekre a munkások között. Hiszen itt kovácsolják ki a harcosok kádereit a reakció ellen, amely halkan, óvatosan, de annál szívósabban és a végleges restaurációba vetett reményeit nem is titkolva leskelődött a weimari köztársaság áldemokratikus függönyei mögött.

Mióta Egon elvesztette szeme elől Lemkét, lassanként feledésbe mentek azok az eszmék, amelyekkel Lemke igyekezett őt megismertetni. Egont elfoglalta munkája, megszokott érdeklődési köre, családi ügyei.

Egon már régóta csaknem úgy élt apja házában, mint egy idegen. Ha nem szerette volna az anyját, aki örökösen bánkódott a család szétesésén, már rég elköltözött volna hazulról. Kissé könnyebbé vált a helyzete, mióta cége áthelyezte Travemündébe, a repülőgépgyár ott felállított új fióküzemébe. Most már csak ritkán fordult meg a szülői házban, amikor hivatalos ügyeiben Berlinbe utazott.

Az otthoni látogatásokban legkellemetlenebb az öccseivel való találkozás volt. Otto még úgy-ahogy elviselhető volt, hiszen az embernek akarva, nem akarva meg kellett tűrni más nagyképű frátert is, de kisebbik öccse, Ernst, egészen kibirhatatlanná vált! Mióta a Hitlerjugend egyenruháját viselte, szemtelensége nem ismert határt. Az ifiúr addig ment, hogy az apja házában igazoltatta a cselédeket: vajjon nincs-e a szakácsnő és a szobalány ereiben nemárja vér? Egon nem bírta az ilyesmiket...

— Várjon csak, Lemke! — kiáltott fel Egon és csodálkozva tekintett rá. — Emlékszem: maga azt mondta, hogy a soffőrség csupán ideiglenes eltávolodás eredeti munkájától.

Lemke színlelt csodálkozással tiltakozott:

— Ugyan már, doktor úr!

De Egon kitartott az állítása mellett:

— Igen, igen! Nagyon jól emlékszem. Amikor kiugrott az ülése mellől, hogy kinyissa a kocsi ajtaját, mindig olyan volt az arckifejezése, mintha ez megalázná.

— Ezt csak úgy gondolta a doktor úr... — dörmögte némi zavarral Lemke.

Akármilyen jó véleménye volt is Egonról, egyáltalán nem akarta megmagyarázni neki, hogy ma sem szereti jobban a kocsiajtó nyitogatását, mint régebben, de mégis soffőrködik — minden tiltakozás nélkül most és a jövőben is — amíg a párt fel nem menti az autó kormánykereke mellől. Lemke nem szándékozott megmagyarázni volt tisztjének, hogy a soffőrsapkát és a fényes rézgombos gépkocsivezetői libériát nem azért viseli, mert olyan nagyon tetszik neki, hanem mert ez számára a konspiráció eszköze. Hiszen ebben az államban minden németnek, aki nem akart Hitler diktatúrája előtt meghódolni — és ilyen német volt valamennyi kommunista — külsőleg, látszólag meg kellett változnia.

— Maga még mindig az, aki volt?... — kérdezte Egon tétován Lemkétől.

— Milyen értelemben, doktor úr?

— A nézeteire gondolok...

Lemke oldalpillantást vetett Egonra.

— Ne haragudjék, hogy kérdéssel felelek: és ön?

Egon néhány pillanatig értetlenül nézett a soffőrre, majd felkacagott.

— Talán csak nem tételezi fel rólam, hogy egy követ fújok a hitleristákkal? Nem, kedves barátom, gondoljon arra, ami kö-

zel hozott bennünket egymáshoz és vegye tudomásul, hogy a maga számára mindig az leszek, aki voltam...

Lemke elmosolyodott.

— Ez jó, nagyon jó, doktor úr!

— Hát maga, Lemke?

— Én? Én az vagyok, aki voltam!

— Ez szintén jó, nagyon jó! — válaszolta Egon ugyanolyan hangon, mint Lemke.

Hallgattak.

— Hová szabad vinnem? — kérdezte Lemke.

— Ha nem lennék ennyire sáros, azt ajánlanám, üljünk be valahová egy pohár sörre. Igazán van miről beszélgetnünk...

— Be is ülünk. Valahol a belvárostól távolabb. Ráér?

— Nincs sürgős dolgom...

— Hát akkor... — Lemke beindította a motort és az órájára pillantott. — Mit szólna egy kis sétakocsikázáshoz?

— Ilyen időben?

— Az időjárás nem zavar. Kimegyünk valahová, ahol kevesebb az ember... Talán Grunewaldba...

Egon vállat vont.

Kisideig szótlanul utaztak. Lemke megint megnézte az óráját és így szólt:

— Biztosan érdekli majd egy rádióközvetítés.

— Valami különleges dolog?

— Moszkva... — csak ennyit mondott Lemke és gyorsan Egon arcába nézett, mintha látni akarná, milyen változást okoz Egon arcán ez az egyetlen szó. De Egon minden nagyobb érdeklődés nélkül, egykedvűen ismételte:

— Valami különleges közvetítés lesz?

— Hát... Egy beszéd... Nagyon szeretném meghallgatni.

— Ha érdekli... Én azonban nem értek oroszul.

— Majd meghallgatjuk a tolmácsolást.

— Ugye, ezért Dachauba kerülhet az ember?

— Igen.

— Akkor ki engedi meg, hogy a készülékén hallgassuk?

— Itt hallgatjuk a kocsiban.

A néptelen grunewaldi fasorban robogtak.

Lemke beállította a rádiót. Mennydörgő hang áradt a gépből. Mintha hatalmas hullámok verődtek volna a tenger partjához. Tapsoltak. A taps elhalkult, majd újra felerősödött. Az elnök csengője ezüstös hangon csilingélt át az éteren, de hiába. Végül is elült a taps. Pillanatnyi néma csend...

Azután valaki beszélni kezdett olyan nyelven, amelyet Egon nem értett.

Egon eddig minden különösebb érdeklődés nélkül hallgatta a rádiót, de most egyszeriben érezte, hogy az éterből felé áradó hang nyomán valahogy feloldódik a közönye és kinyílik a lelke. Halk volt ez a hang, a szavakat lassan, nyugodtan és különös meggyőződéssel ejtette ki. Egon feszült figyelemmel hallgatta és kis idő múlva úgy érezte, hogy megérti ezeket az ismeretlen szavakat. Annyi lelki melegség és világosság, annyi emberi volt ebben a hangban, hogy amikor hirtelenül elhallgatott, Egon sajnálkozva nézett Lemkére.

Halkan, mintha attól félne, hogy megtörik a varázs, megkérdezte:

— Ki ez?

Lemke épp olyan csendesen válaszolt:

— Sztálin.

Egon cigarettát vett elő és csodálkozva vette észre, hogy reszketnek az ujjai. Gyorsan leeresztette a kezét. Nem akarta, hogy Lemke észrevegye ezt a váratlan izgalmat, ami erőt vett rajta.

A rádió hallgatott. Egon türelmetlenül tekintett Lemkére.

— Biztosan mindjárt jön a fordítás — mondta Lemke.

A sarkon feltűnt egy rendőr. Lemke kikapcsolta a rádiót és továbbhajtott.

Meglehetősen sokáig utaztak. Egon alig állta meg, hogy ne kapcsolja be a vevőkészüléket.

Végre Lemke megállt és bekapcsolta a rádiót...

„... A sovinizmus és a háború előkészítése, mint a külpolitika fő elemei, a munkásosztály bilincsbeverése és a terror a belpolitika terén, mint elengedhetetlen eszköz a jövendő háborúk hátországának megerősítésére — ez az, ami napjaink imperialista politikusait most különösen foglalkoztatja..."

Erős recsegés, kattogás hallatszott a hangszóróból. Amikor elcsendesedett, Egon ezt hallotta:

„... a fasizmus németországi győzelmében nemcsak a munkásosztály gyengeségének jelét és annak következményét kell látni, hogy a szociáldemokrácia a munkásosztályt elárulta és a fasizmus számára az utat egyengette. A fasizmus németországi győzelmében a burzsoázia gyöngeségének jelét is kell látni, annak a jelét, hogy a burzsoázia már nem képes a parlamentarizmus és a polgári demokrácia régi módszereivel uralkodni s emiatt kénytelen a belpolitikában a kormányzás terrorisztikus módszereihez folyamodni — annak a jelét, hogy békés külpolitika útján már nem képes többé megtalálni a jelen helyzetből a kivezető utat s emiatt kénytelen a háború politikájához folyamodni..."

Ejnye, de kibírhatatlan ez a sok légköri zavar! ...

„... ha az imperialista háború tapasztalatai ellenére, a burzsoa politikusok mégis úgy kapaszkodnak a háborúba, mint a vízbefúló a szalmaszálba, ez azt jelenti, hogy végkép belebonyolódtak a helyzetbe, zsákutcába jutottak és készek fejjel menni a falnak".

„Ezért nem árt röviden szemügyre venni a háború megszervezésének azokat a terveit, amelyeket ma a burzsoa politikusok köreiben szövögetnek.. "

Egy közeli villa kapujából, kosárral a kezében egy asszony lépett ki. Lemke annyira lehalkította a hangszórót, hogy a szavakat alig lehetett megérteni. Az asszony kinyitotta az esernyőjét és a tócsákat taposva, elment az autó mellett. Lemke felerősítette a hangot.

„... megint mások úgy vélik, hogy a háborút egy „felsőbbrendű fajnak", mondjuk a német „fajnak", kell megszerveznie egy „alsóbbrendű faj", mindenek előtt — a szlávok ellen, hogy csak ilyen háború teremtheti meg a helyzetből kivezető utat, mert a „felsőbbrendű faj" arra van hivatva, hogy megtermékenyítse az „alsóbbrendűt" és uralkodjék rajta. Tegyük fel, hogy ezt a furcsa elméletet — amely olyan messze van a tudománytól, mint az ég a földtől, — tegyük fel, hogy ezt a furcsa elméletet át is ültetik a gyakorlatba. Mi lehet ennek az eredménye? Ismeretes, hogy a régi Róma ugyanúgy vélekedett valamikor a mai németek és franciák őseiről, mint ahogy ma a „felsőbbrendű faj" képviselői a szláv törzsekről..." — Légköri zavar, recsegés. — „... És mi lett az eredmény? Az eredmény az lett, hogy a nem-rómaiak, vagyis a „barbárok" valamennyien egyesültek a közös ellenség ellen és megdöntötték Rómát, hogy csak úgy ropogott..."

— Ejnye! ... — mondta bosszusan Egon és a rádió csavarjához nyult. Annyira zavarta a recsegés, hogy valósággal kijött a sodrából.

„... végül megint mások úgy vélik, hogy a háborút a Szovjetunió ellen kell megszervezni. Le akarják verni a Szovjetuniót, fel akarják osztani területét és a Szovjetunió rovására akarják megszedni magukat. Hiba volna azt gondolni, hogy csak Japan egyes katonai körei vélekednek így. Tudjuk, hogy ugyanilyen terveket szövögetnek egyes európai államok vezető politikai köreiben is. Tegyük fel, hogy ezek az urak át is térnek a szóról a tettre. Mi lehet ennek az eredménye? Aligha lehet kételkedni abban, hogy ez a háború a legveszedelmesebb háború lesz a burzsoázia számára. Nemcsak azért

lesz a legveszedelmesebb, mert a Szovjetunió népei életre-halálra fognak harcolni a forradalom vívmányaiért... Egy ilyen háború a Szovjetunió ellen már volt, ha emlékeznek, tizenöt évvel ezelőtt. Mint ismeretes, a köztiszteletben álló Churchill e háború számára költői kifejezést is talált: „14 állam hadjárata". Emlékeznek rá, persze, hogy ez a háború országunk összes dolgozóit az önfeláldozó harcosok egységes táborává tömörítette, és ezek a harcosok vitézül védelmezték hazájukat, a munkások és parasztok hazáját a külső ellenséggel szemben. Ismeretes, mivel végződött ez a háború..."

A hangszóróból éles reccsenés hallatszott.

Egon körülnézett és látta, hogy szakad a havaseső. A kocsi üvegein át úgyszólván semmi sem látszott.

Két lassan lépkedő rendőr alakját sikerült kivennie. Fekete esőkabátjuk fénylett az esőben.

11

Rowe mar csak azért is örömmel fogadta el Heveling vacsorára szóló meghívását az Adlonba, mert úgy sem tudta volna, mivel töltse az estéjét. Jóllehet, foglalkozásához tartozott az éberség és a társadalmi élet külsőségeiből ki tudta hámozni az igazság magvát, ezúttal nem találta ki, minek köszönhette Sir Henry Heveling, a „petróleum-király" meghívását.

Tegyük fel, hogy Heveling, amikor véletlenül a színházban találkoztak, megismerte és visszaemlékezett arra, hogy Great Courton már látták egymást — ez azonban egymagában nem volt elég ahhoz, hogy meghívja vacsorára. Tegyük fel, hogy Sir Henryt a kíváncsiság hajtotta és szerette volna megtudni a jól-informált újságírótól, mit pletykálnak róla a társaságban azzal kapcsolatban, hogy nemrég egy párizsi kokottot vett feleségül... Dehát csak nem képzelte Heveling, hogy Rowe az igazat mondja el neki?

Ugyan mi lehet mégis a meghívás mögött?...

Rowe ezúttal nem találta fején a szöget. Eszébe se jutott arra gondolni, hogy Heveling sem akar megtudni tőle semmit, hanem beéri azzal, hogy egyebek között, anélkül, hogy Rowe észrevenné, kifejtse saját véleményét arról, ami Németországban történik. Vajjon tudta-e ez az öreg, ravasz petróleum-róka, hogy amikor Winifred Rowe angol újságírónak saját nézetét fejti ki, akkor ezeket mintegy fülébe súgja olyasvalakinek, akivel nézeteit közvetlenül nem közölheti, vagy nem akarja kö-

zölni? Vagy pedig csak véletlen volt, hogy Heveling kiöntötte szívét egy angol előtt, akivel Berlinben találkozott?

Ezt Rowe nem tudhatta. A brit titkos szolgálat hierarchiájában csupán a saját hivatalos feljebbvalóit ismerte. Hogy kik irányítják a sötét kulisszák mögül, kik kényszerítik rá saját akaratukat, azt legfeljebb találgathatta. De azt is csak magában.

De bárhogy álljon is a dolog, Rowe úgy vélte, hogy hasznosan töltötte el ezt az estét. Sőt hajlandó volt saját érdemének betudni azt is, hogy Heveling kijelentéseiből világos következtetéseket vont le. A Sir Henrytől kívánt politika a kemény kéz politikája Németországban. Ez a politika a kommunista mozgalom mindenféle elemének minél gyorsabb és minél teljesebb felszámolására irányul, ami megteremtené egész Európa nemzetközi rendőrségének hazáját a Rajna és a Volga között. Ez az, amit feltétlenül szükségesnek látnak azok, akiknek nevében Sir Henry beszélt.

Rowe végleg meggyőződött arról, hogy segítenie kell Godardnak a lipcsei törvényszéken felmentett Dimitrov eltüntetésében.

Logikus okoskodással rájött, hogy Sir Henry szempontjából az olyan politikus, mint Dimitrov, nemcsak azért veszélyes, mert a Heveling-féle petróleum-hatalommal szemben ellenséges eszmék hordozója, hanem azért is, mert ő képviseli a kemény kéz uralmának közvetlenül és aktívan is ellenálló erőt. Pedig ennek az uralomnak felállítását a bolsevizmustól való mentség előfeltételnek tekintették. Dimitrov győzelme a nácik veresége volt. A náciké, akik Bell közvetítésével már többszázezer fontot kaptak Hevelingtől hatalmuk megerősítésére. És nehogy Németországban és bárhol másutt újabb veszélyek érjék a jövőben Sir Henryt, gyökerestül ki kell irtani a veszélyek élő okozóit: az élő kommunistákat.

Ez volt Rowe mai feladata, még ha nem is gondolt a jövőre, amikor majd széles perspektíva nyílik arra, hogy a német fasizmust a Kelet felé való terjeszkedés előcsapatául használják fel. Ezek a tervek Rowe imperialista gondolatmenete számára olyan magától értetődőek voltak, hogy erre vonatkozóan nem volt szüksége semmiféle magyarázatra, hanem volt néhány szűkszavú utalás is a petróleum-király szájából. És a logika most ismét Dimitrovra irányította Rowe okoskodását. Dimitrov bolgár; országa kommunista pártjának vezetője. Ez az ország a Kis-Ázsiába és Kaukázusba vezető olaj-út mentén terül el. Rowe már a törvényszéki tárgyaláson látta, milyen ember Di-

mitrov. Egy ilyen vezető a Balkánon nem könnyíti meg Heveling úr útját.

A nácik maholnap kiengedik Dimitrovot a börtönből. Igaz, hogy a felmentő ítélet ellenére sem akarják szabadon bocsátani addig, amíg valamelyik állam nem hajlandó befogadni. Nem vitás, hogy a Szovjetunió vendégszeretettel fogadja majd. És ki tudja, beválthatja-e Göring a fenyegetését a börtön és a repülőtér közötti rövid útszakaszon?...

Rowe megállt, hogy rágyujtson és körülnézett. A távolban a brandenburgi kapu körvonala sötétlett. A Tiergarten rügyező fáinak illata áradt a levegőben. Rowe nem szerette Berlint, ezt a komor hangulatú, keményrajzú várost; nem szerette a hangosan sürgő-forgó, örökösen loholó berlinieket, de még a berlini zöldet sem szerette — sápadt volt ez a szín sziget-hazájának megszokott, örökösen dús sötétzöldjéhez képest.

Mialatt rágyujtott, egy taxi állt meg mellette és a sofför szolgálatkészen kinyitotta a kocsi ajtaját. Rowe gondolkozott, beült és egy utcanevet mondott a vezetőnek. Az utca a tempelhofi repülőtér közelében volt.

Ha otthon találja Belzet, a repülőt — aki jelenleg, a német hadirepülés éveiben a Lufthansánál szolgál — akkor majdnem biztos, hogy Dimitrovot Németország határain túl is el lehet majd intézni. Mindent elvégez az a kis óraműves szerkezet, amelyet az utas csomagjai közé tesznek, vagy csak egyszerűen elhelyezik azon a repülőgépen, amely Dimitrovot szállítja.

Belz — teljesen megbízható német. Már tett is Rowenak bizonyos szolgálatokat, amikor a nyugati fronton szolgált. Igaz, hogy sokba kerül, de megéri. A németek éppen elég pénzt elherdáltak ennek a pernek a megrendezésére. És utóvégre még néhány száz font nem vágja földhöz Nagy-Britannia titkos szolgálatát...

*

Minden remekül ment: a repülő mindent elvállalt! Amikor Dimitrov Königsbergben átszáll a Deruluft gépébe, Belz beteszi az utasfülkébe azt a kis „meglepetést", amelyet Rowe addigra elkészít neki.

Rowe szörnyen mulatott, amikor elképzelte, hogy valamikor módjában lesz a dagadt Göringnek elmesélni, hogyan előzte őt meg lármás fenyegetései beváltásánál. Hogy fel fogja magát fújni irígységében ez az öntelt béka! Rowe hangosan felkacagott. Eszébe jutott, hogy értesíteni kellene Godard-t, hogy nyugodtan visszautazhatik Párizsba, de legyintett...

A német hadi teoretikusok már tizenöt éve azon fáradoztak, hogy megmagyarázzák: hogyan történhetett, hogy két és félezer német tábornok külön-külön megnyert legalább egy-egy csatát és együttesen mégis elvesztették Németország addigi legnagyobb háborúját. Ez a vereség az ő szempontjukból többet jelentett, mint a birodalom katasztrófáját. Hiszen a hadseregükbe került. A hadsereg utóda, a német Reichswehr csak ötven kilométernyire közelíthette meg a Rajnát.

A Rajna zavaros vize ennek ellenére nyugodtan hömpölygött délről észak felé. És a Mäuserturm is ugyanazon a helyen állt, mint abban az időben, amikor Hatto érseket megették az egerek. A Loreley-szikla körül is tovább örvénylett a víz. Harminc évszázad alatt nagyon keveset változott a Rajna. Természetesen a harcos nyugati gótok hadibárkái helyett manapság gőzhajók, motorosok, személy- és teherszállítóhajók, fából és vasból készült vízijárművek közlekedtek a folyamon. Főleg vasat és szenet szállítottak a Rajnán. Igen, félévszázad óta a költői Rajna a vas és a szén folyója lett...

Ezen a reggelen az ősi Koblenz város hajóállomásán egy középnagyságú, ütött-kopott gőzhajó állt indulásra készen. A hajón, amely lefelé indult, vidáman zsibongó, kiránduló fiatalok gyűltek össze.

Volt közöttük egy tizenhétév körüli sovány, egészségtelenül sápadt arcú, keskenyhomlokú legényke: Ernst Schwerer.

A fiatalok az elülső fedélzeten helyezkedtek el. Schnüpfler, a gimnázium igazgatója megbeszélte a hajó kapitányával, hogy erre a részre nem engednek fel idegeneket.

Ernst azt javasolta, állítsanak őröket a feljárókhoz. Így biztosíthatják, hogy zavartalanul, kedvük szerint töltsék idejüket a kirándulás alatt.

— És mint az igazi őrök, kétóránkint váltjuk egymást! — kiáltották lelkesen a fiúk.

— Nem! — kiabálták mások. — Óránkint! Különben nem jut mindenkire szolgálat!...

Néhány fiút rögtön kijelöltek első őrségnek, ezek feltűzték Hitlerjugend-jelvényüket és elfoglalták őrhelyüket. Alig indult el a hajó és alig tűnt el a parton álló rendőr alakja, Ernst felment a fedélzetre és rákezdett a rohamosztagosok indulójára. Schnüpfler igazgató nyugtalanul pislogatott a kapi-

tány parancsnoki hídja felé. Az igazgató ugyanis kötelezvényt írt alá, hogy semmiféle tüntetést nem enged meg, már pedig ez a dal...

Schnüpfler magához intette Rupp Wirthet. Rupp volt az egyetlen fiú az iskolában, aki hangerő tekintetében versenyre kelhetett Ernst Schwererrel.

— Idehallgass, Ruppchen! — mondta kedveskedve az igazgató. — Valami mást kellene énekelni. Értesz engem — még nem érkezett el az idő, amikor itt a mi dalainkat énekelhetjük.

— Igen, értem, igazgató úr... — szólt Rupp.

— Kezdj a „Wacht am Rhein"-be... Az most inkább helyénvaló.

A „Wacht am Rhein"? Nem ez volt az a dal, amelyet Rupp szíve szerint énekelt volna, de hogy azt a pimasz Ernstet megbosszantsa, Rupp készségesen teljesítette Schnüpfler kérését. Kigombolta gallérját és rágyujtott a második versszakra, mert tudta, hogy a fiúk ezt éneklik legszívesebben.

És csakugyan, a gyerekek egymásután cserbenhagyták Ernstet és Rupphoz csatlakoztak. Még a hegyesorrú kis Feldmann is buzgón fújta a himnusz strófáit.

Ernst sértődötten elhallgatott. Persze rögtön megértette Schnüpfler óvatosságát — de az S. A. dalát félbeszakítani! Ez talán még egy igazgatótól is sok! Erről Ernst feltétlenül szól majd valakinek.

Ernst duzzogva a hajó orrába ment, kihajolt a korláton és rágyujtott egy cigarettára. Az iskolai illemszabályok szerint természetesen előbb Schnüpflertől engedélyt kellett volna kérnie, dehát pukkadjon meg a tanár és inkább azon gondolkozzék, szabad-e félbeszakítani egy ilyen dalt, különösen amikor ő — Schwerer — énekli. Meg aztán sokat törődik azzal, hogy Schnüpfler — igazgató! Ernst holnaptól kezdve már úgysem gimnazista! Még nincs ugyan zsebében a nemzeti szocialista pártigazolvány, dehát már csak kis formaság — és a zsebében lesz! Még két hónap és teljeskorú s akkor éppen olyan „parteigenosse", mint maga Schnüpfler! Akkor majd meglátjuk, ki emelkedik magasabbra a pártban — ő, Ernst von Schwerer, vagy ez a nyavalyás, akit voltaképpen közönséges spicliből neveztek ki tanárnak, hogy gimnáziumi igazgatót csináljanak belőle.

Ernst a korláton keresztül hegyeset köpött a vízbe.

A lapátkerekek kitartó szorgalommal paskolták a vizet. A hajó mélyéről felhallatszott a gép ütemes dübörgése és valami zeneautomata vagy rádió távoli hangzavara.

Ernst a fedélzet korlátján nyugvó karjára hajtotta fej.. Érezte, hogy az egész hajó remeg a fenékben dolgozó gép mozgásától. Igen, ott lent, a vén német hajó acélszíve dobogott.

Tisztára nevetséges volt, milyen lassan pöfögött ez az ócska teknő és szinte szégyelte magát a modern, motoros hajók utasai előtt, mert az új járművek könnyedén hagyták maguk mögött az öreg „Rajna Kincsét"...

Ez a „Rajna Kincse"?...

Ernst álmodozásai nem voltak nagyon világosak, de annál céltudatosabbak. Ernst nemzedéke újraírja majd az ősi mondát! Jön az új Siegfried, barna ingben, karján horogkeresztes szalag. Ő majd torkonragadja az egész világot!

Ernst felemelte fejét. A jobbparton már változott a tájék. A magas hegyormokon álló várakat élénkzöld kertek váltották fel. Távol a part mentén fekete, nehéz füst gomolygott.

Ernst nem figyelt Schnüpflerre, aki buzgón magyarázta a fiúknak a rajnai táj egyes részleteit. Apja elbeszéléseiből nagyon jól tudta, hol vannak a Krupp-gyárak — a germán fegyverek kovácsműhelyei, Mühlhofenen túl lángot és füstöt okád az ég felé jónéhány Krupp-kemence. Ernst, azzal az érzéssel, hogy ő különb, mint a tanár szavait figyelő fiúk — ismét végigdőlt a padon.

Tekintetével Wirthet kereste. Rupp biztosan ott van valahol Feldmann közelében, pedig Rupp nem is zsidó! Éppen olyan tisztavérű brandenburgi, mint az osztály legtöbb tanulója.

De Wirthet seholsem látta. Furcsa. Ugyan hol lehet? Ernst felállt és lement a fedélzetről oda, ahol az őrök álltak. Vonzotta a gépzaj, megcsapta a gépház meleg, gőzös, olajos szaga, amely a kis ablakon át áradt. Benézett. A hajófenék mélyét alig érte el a nappali világosság. Mintha valami vas-szörnyetegek csatáznának ott lenn. Ernst igyekezett emlékezetébe idézni, mit is tud a szeme előtt mozgó gőzgépről?... Azok ott valószínűleg a tartályok, a kazán, a hengerek, dugattyúk — amelyek szüntelenül ki-be járnak... Úristen, milyen ócska gépezet! Egészen biztos, hogy ezt a masinát még a mult században készítették. Remélhetőleg manapság már nem gyártanak ilyeneket. Olyan volt ez az ódon gép, mint sajátmaga emlékműve... De emellett valósággal harciasan dühösnek látszott pöfékelve mozgó hajtókarjaival, mintha csak azt lesné, mikor szakíthatja le a vigyázatlan gépolajozó kezét.

Az olajozó azonban ott jár-kel a fenyegető acélkarok között és nyugodtan, minden félelem nélkül időnként sárgászöld olajat önt oda, ahová éppen kell. Ernst nézte a gépolajozót.

Olyan korú legényke lehetett, mint ő. Izmos gyerek, meztelen felsőtestén kék zubbony, nyakában fehér kendő, amit úgy kötött meg, mint valami nyakkendőt. Az arca fénylett. Izzadságtól vagy az olajtól? Nyugodt arckifejezéséből látszott, hogy már megszokta veszélyes munkáját a halálthozó acélszörny alkatrészei között, nem is gondolt arra, hogy baj érheti és tudja — ez a mindennapi, megszokott dolga. A legény gépies mozdulattal dugta olajos kannája csövét oda, ahová éppen kellett. Közben még beszélgetni is merészelt valakivel, akit Ernst nem láthatott, mert az illető háttal fordult felé. Csak amikor előrejött néhány lépéssel, akkor ismerte fel Ernst Ruppot. Furcsa, hogy Ruppot sem nyugtalanította a veszedelmes gép közelsége. Sapkájával legyezgette magát és közben figyelmesen hallgatta az olajozót. Rupp most gyorsan körülnézett és a legény füléhez hajolva valamit beszélni kezdett.

Az olajozó időnként megértően bólintott. Ugyan miről beszélgethet Rupp ezzel a maszatos fickóval? Ernst szerette volna megtudni! Mindenesetre erről is szól majd néhány szót annak a bizonyos „valakinek". Elmondja majd, kivel fecsegett Rupp, mialatt társai az igazgatót hallgatták és vidám dalokat énekeltek.

Alkonyodott. Schnüpfler lelkesen mutogatott a part felé. Ott állt a hegytetőn a festői Drachenfels-vár romja. A monda szerint ezen a helyen ölte meg Siegfried a sárkányt. A várromot a lenyugvó nap sugarai bíborszínűre festették. Mintha lángban állt volna az ősi bástyarom...

— Most pedig, fiúk, meglepetés következik! — kiáltotta Schnüpfler ünnepélyes hangon. — Mindenki kap egy pohár jó német bort, egy pohár „sárkányvért"! Ezt az italt azokról a nemes tőkékről szüretelik, amelyek ezen az áldott hegyen teremnek, az ősi vár tövében!

Schnüpfler, mint valami bűvész, hármat tapsolt. A pincérek kosarakat hoztak, tele hosszú, karcsúnyakú „Drachenblut" palackokkal.

A diákok — kezükben telt pohárral — felsorakoztak. Schnüpfler megköszörülte torkát, felemelte poharát, hogy megkezdje ünnepi beszédét, amikor az egyik őrhely felől lárma és kiáltozás hallatszott.

Az őrszem az igazgatóhoz szaladt és jelentette, hogy egy hatalmas termetű idegen fiatalember mindenáron fel akar jönni az elülső fedélzetre. Az illető szemmelláthatóan italos és az egyik őrt öklével leütötte.

Még mielőtt Schnüpfler bármire is elhatározhatta magát, a rendzavaró megjelent a fedélzeten. Jól megtermett legény volt, gyűrött sportzubbonyban, bő nadrágban, lábán durva gyapjúharisnya. A feje fedetlen volt, haja lobogott a szélben, amint a hajó orra felé futott.

Megállt a zavartan bámuló fiúk előtt, szétvetette lábát, hogy szilárdabban álljon és néhány percig némán nézte a diákokat

— Nincs itt egyetlen ismerős pofa sem! ... Dehát mindegy! Szervusztok, tevék!

Néhány fiú meglepődve hallgatott, sokan azonban kórusban visszaköszöntek. Schnüpfler tanácstalanul állt a helyén.

— Tudjátok-e, ki van előttetek? — kérdezte az idegen, és megtántorodott. — Én is voltam valaha teve, ilyen porosfülű, frissen érettségizett kölyök, mint ti, még hozzá éppen nálatok, a Mosse-gimnáziumban! ... — Schnüpfler felé fordult: — Megtudtam, hogy a gimnáziumunk kirándul, gondoltam magamban, megnézem ezeket a tevéket, de úgy látom, senkisem emlékszik már közületek rám ... Vagy talán mégis emlékszik valaki Paul Striesere, a gimnázium egykori box- és ivóbajnokára, he? ... No, nem baj! ... Mindenesetre nem árt, ha meglátjátok, mi lehet belőletek! — Ujjával a mellére bökött. — Igazam van, tevék?

Sok fiú nevetett.

— Látom — folytatta Striese — éppen inni készültök valamire. A ti érdemes vezetőtök — Striese gúnyos alázattal mélyen meghajolt Schnüpfler felé — azt hiszem, valami unalmas tósztot akar tartani. Ismerem a Mosse-féle sótlanságot és a vén medve hagyományait ...

— Fuj! — rikkantott valaki közbe. — Már nincs medve!...

— Ez jó is nektek, meg rossz is — az agyatoknak. Mert a vén medve mégis csak tudott egyet-mást. És amit tudott, beleverte a fejetekbe. De különben ... nem hinném, hogy a tudományának a mi időnkben sok hasznát vehetnénk! ...

Schnüpfler most nyugtalan lett és megrántotta Striese zubbonyujját. A fiatalember türelmetlen mozdulattal húzta el a karját.

— Például te — bökött az egyik fiú felé — megmondanád-e, mit szándékozol tenni, ha befejezted a gimnáziumot?

A diák rövid gondolkodás után hangosan felelt:

— Beiratkozom az egyetemre.

— Micsoda? — kérdezte gúnyosan Striese. — Ismételd csak meg, hadd hallják a többiek is!

A fiú zavarba jött és hallgatott.

Striese felkacagott.

— Hallottátok? Beiratkozik az egyetemre! Hogy félművelt maradjon? Igen, igen! Ne röhögjetek ott a balszárnyon, az ördög vigyen el benneteket! Mert akárhány évet fecséreltek is el az egyetemen — félművelten kerültök ki!

— Miért? — kérdezte valaki a hátulsó sorból.

— Az emberiség, életének ismeretes — jól jegyezzétek meg: csak ismeretes! — negyven évszázada alatt több tudást kapart össze, mint amennyit az emberi agy elraktározni képes. Nemcsak arról van itt szó, hogy az egészet nem tudjuk felfogni, de még az egyes részleteket sem. A világ legtudósabb embere sem tud többet — mint hogy semmit sem tud. Ha azt akarjuk, hogy az ember megint azt érezze, hogy igenis tud valamit, a tudomány, irodalom és művészet által eddig összegyüjtött tudás kilenctizedét meg kell semmisíteni. Túlsok szemetet hagytak ránk a mi előre nem látó apáink. A mi korunkban, ti tevék, nem kell az „Iliász", a „Metamorphoses" és más hasonló... Ti már nem vagytok gyerekek és megértitek, miről beszélek. Valahol odaát... — Striese a Rajna balpartja felé mutatott. — No, egy-kettő: jobbra át!

A fiúk, mintha csak tornaórán lettek volna, teljesítették a parancsot. Most szemközt álltak a balparttal. A folyam sötéten hömpölygött előttük, a hegycsúcsok koromfeketén meredtek az ég felé. A hold még nem kelt fel. Az egész tájék titokzatos és komor volt.

— Németek! — kiáltotta váratlan hévvel Striese. — Nézzétek: az ott már Franciaország! Most még messzi van, de... — Striese öklét rázta nyugat felé. — Ugye megértettetek? Nem félünk tőle! Megvetjük és gyűlöljük! — Végigtekintett a fiúkon. — Megvetjük?

— Megvetjük! — kiáltották kórusban a diákok. — Gyűlöljük! Gyűlöljük! Gyűlöljük!

— Amíg mást nem tehetünk, egy jó német köpést a francia part felé!...

Striese a sötét, titokzatos nyugati part felé köpött. Példáját követték a többiek. Schnüpfler elragadtatással emelte fel poharát és egyhajtásra kiitta a borát.

A sok kiáltozás és zsivaj után most szokatlanul nagy csend lett. A csendet lépések zaja törte meg: Ernst kivált a sorból és kemény léptekkel a balszárnyon álló kis Feldmannhoz ment.

— Te... nem köptél!

Feldmann annyira elsápadt, hogy arca a homályban fehér álarcnak tetszett.

Ernst most még egyet lépett Feldmann felé.

A diákok hallgattak.

Striese szétvetett lábbal állt és himbálta magát. Két kezét hátravetette a zubbonya alá és kíváncsian várta a fejleményeket.

— Te büdös zsidó disznó! — kiáltotta Ernst és a következő pillanatban egy nagy pofon csattanása hallatszott.

Feldman vékony orráról leesett a szemüveg. Az összetört üveg panaszosan megcsörrent. A sápadt arcot apró vércsík festette vörösre.

Senki se mozdult. Striese elégedetten mosolygott.

Ebben a pilanatban azonban Rupp kiugrott a sorból és csattanósan arculütötte Ernstet.

Ernst Ruppra rontott. Mindketten leestek a padlóra és ütötték egymást, ahol érték. A rend felbomlott. A fiúk körülállták a verekedőket. Olyanok is akadtak, akik a kedvező alkalmat felhasználva belerúgtak, vagy beleöklöztek Ruppba.

Striese széttaszigálta a diákokat és a körbe tolakodott.

Rupp tudta, drágán kell majd megfizetnie, hogy kiállt Feldmann védelmére, még akkor is, ha legyőzi Ernstet. Még nagyobb erővel verte ellenfelét, olyan ütéseket mért rá, hogy az felhagyott a szitkozódással, aztán teljesen elhallgatott. Úgy tett, mintha már harcképtelenné vált volna. Rupp abbahagyta a verést, inogva felállt és hátat fordított Ernstnek. Ernst ekkor fektéből úgy keresztcsonton rúgta Ruppot, hogy az eszméletlenül összeesett.

A diákok, Striesevel az élen körülfogták a padlón ülő és vért köpködő Ernstet.

— Társatok egy zsidó miatt szenvedett és az a disznó ép és egészséges! — kiáltotta Striese. — Hát csakugyan nincs köztetek senki, aki megadja neki, amit megérdemel?

Néhány fiú a padon kuporgó, halálra rémült Feldmann felé közeledett.

— No, csak bátrabban! — kiabált Striese. — Mik vagytok ti: kisasszonykák, vagy a führer fiatal harcosai?...

Az egyik diák, akit a többiek „Aranyfogúnak" neveztek, odaugrott Feldmannhoz és teljes erejéből megütötte.

A kiabálásra mások is odafutottak. Feldmann leesett a padról.

— Rugdaljátok meg! — orditotta Striese és ő volt az első, aki nehéz cipőjével Feldmann arcába rúgott.

„Aranyfogú" odaugrott a boros kosárhoz, kiragadott egy üres palackot, megfogta a nyakánál, meglóbálta és Feldmann fejére sújtott. A fiú teste görcsösen rángatózott...

Striese lerázta válláról a halálsápadt Schnüpfler kezét.

— Menjen a fenébe! Magának kellett volna harcosokat nevelni belőlük! — És a fiúk felé fordulva, ünnepélyes hangon így beszélt: — Derék legények vagytok! Úgy viselkedtetek, ahogy igazi nemzeti szocialistákhoz illik! ... Heil Hitler!

Rekedt, ordító kórusban hangzott a lelkes válasz. A beálló csendben jól lehetett hallani, hogy valamelyik diák hány...

Striese visszament az első osztályú szalonba. Az asztala mellett egy sovány, középkorú, szürke, kockás útiruhát viselő férfi ült.

Ezen az emberen nem volt semmi jellegzetes: „arca rendes", „szeme rendes" és a száján sem volt semmi jellegzetes vonás. Még a szeme színéről sem lehetne első látásra megmondani, milyen. Olyan seszínű... Sötétszőke haját elválasztva hordta. A hajviselete is „rendes" volt — sem túlgondozott, sem elhanyagolt. Talán csak a keze és hosszú, ideges ujjai voltak valamennyire feltűnők. A hamiskártyásoknak és a zsebtolvajoknak van ilyen ujja..

Ezen az emberen kívül senki sem volt a szalonban.

Striese leroskadt a székébe.

— Egy pohárka konyakot, ha lehet... — mondta a szürkeruhásnak.

Az ismeretlen töltött és figyelmesen nézte Strieset, aki lassan, behúnyt szemmel ivott.

— Mi lelte? — kérdezte és megbökte Striese vállát.

— Semmi különös... Mostanig egész jól elszórakoztam...

— Hol talált itt nőcskét?

— Nőcske? Szó sincs róla! Leckét adtam a lelki keménységből!... Azt hiszem, kicsináltak egy zsidót...

Az ismeretlen gyorsan körülnézett és rosszalóan csóválta fejét.

— Még csak az kell, hogy piszkálódni kezdjen a rendőrség!...

— Nem lesz semmi baj! — Striese rágyujtott és néhány füstkarikát eregetett. — Hát sohase jön el már az az idő, amikor itt is azt csinálhatjuk, ami nekünk tetszik és senkitől se kell rá engedélyt kérnünk?

— De eljön! És sokkal előbb, mint egyesek hiszik!

— Hej, Krone!... — szólt álmodozva Striese. — Ha mindenki úgy gondolkoznék, mint maga!

— Hát azt képzeli — mondta Krone — hogy a pénzt, ami a pártunk kasszájába innen a Rajna felől befolyik, azért adják, hogy csak nálunk, a Rajna innenső oldalán csináljunk rendet?... A kamatokat csak akkor látják majd, amikor egész Németország a miénk lesz.

— A szövetségesek sohasem egyeznek bele!

Krone ivott egy korty konyakot és egy szelet száraz, zsírbansült burgonyát hajított a szájába. Közelebb hajolt Striesehez, hogy az jobban hallja:

— Ha velünk dolgozik, tudnia kell: a mi erőnk többek közt abban is rejlik, hogy azok egymással sohasem fognak megegyezni... Egy esztendő sem telik bele és Krupp kéményei teljes gőzzel füstölögnek.

— Nincs erre pénzünk.

— Az egykori szövetségesek egymás háta mögött teletömnek pénzzel. És jegyezzen meg meg valamit, de nagyon jól jegyezze meg magának egyszer és mindenkorra: legjobb barátaink az — amerikaiak! Onnan, az óceán túlsó partjáról süt felénk az új aranv nap!

— Én hiszek Németország feltámadásában, csak azt nem tudom elhinni, hogy ez hamarosan bekövetkezik. Gondoljon csak Compiègnere!

— Compiègne! Az is valami? — Krone megvetően mosolygott. — Éppen ott, Foch szalonkocsijában mértünk a szövetségesekre komoly, bárcsak kevesek által megértett csapást! A szövetségesek ugyanis, ahelyett, hogy hadseregünket, az emberanyagot semmisítették volna meg, ágyúinkra és repülőgépeinkre vetették szemüket. Sok millió frankot és fonsterlinget költöttek arra, hogy elpusztítsák, amit mi úgyis beolvasztottunk volna, mint hasznavehetetlen ócskavasat. Nem értették meg, hogy mi nem pazaroltuk volna az erőnket arra, hogy ezt az elavult lomot elszállítsuk, amikor meg kellett mentenünk azt, ami minden hadseregben mindig a legértékesebb volt és lesz: az emberanyagot, a katonákat, a tábornokokat.

— Azért, hogy visszatérve a katonák forradalmat csináljanak?

— Forradalom... forradalom!... De míg ezerkilencszáztizennégyben csak százharminc hadosztályunk volt a nyugati fronton, ezerkilencszáztizennyolc novemberében százhatvan hadosztályunk állt a Siegfried-vonalban. Harminc hadosztállyal több! És nem robantottuk fel egyetlen kilométernyi vasúti sínhálózatunkat sem, márpedig a vasút a háború idegrendszere! Ma már ismét százezer altisztünk van, akiket a Reischwehr

kiképzett és ugyanennyit képez ki újra. Milliónyi katonánk, soktízezer altisztünk teljesít szolgálatot a rendőrségen, az S. A.-ban és az S. S.-ben. És mindez csupán azért, mert a szövetségeseket csábította a perspektíva, hogy ócska ágyúinkat és repülőgépeinket elpusztíthatják. Ezek után kérdem: ki húzta a rövidebbet Compiègneben? No, beszéljen!

Striese hallgatott. A szalonban csend volt. Még a hajókerék paskolása sem hallatszott.

Most váratlanul megszólalt Ernst:

— Nekem nagyon tetszik, amit ön beszél!

A fiú ott állt a szalon ajtajában. Ruhája alaposan bevérződött, elszakadt.

Krone meghökkenve fordult a hang felé. Striese megnyugtató kézmozdulattal mondta:

— Nyugalom! Úgy látszik, ez a legényke ízig-vérig a mi emberünk! — Most figyelt fel a csendre és megkérdezte: — Kikötöttünk?

— Igen, valami állomás — válaszolta Ernst.

Striese kérdő tekintettel nézett Ernst véres, összekarmolt arcára.

— Kicsit fáj... — mondta Ernst. — De semmi az egész... Fő, hogy leszámoljunk minden... effajtával!

Striese felemelte poharát és a fiú felé nyújtotta.

— Hamarosan leszámolunk!...

Ernst bólintott és kiitta a bort.

Krone pénzt dobott az asztalra és Striese kíséretében kiment a szalonból.

Ernst a világosság felé tartotta a palackot és a maradék bort kitöltötte magának.

Most, hogy egyedül maradt, hirtelen úgy érezte, nagyon fáj sebes arca, de a válla méginkább. Erős kölyök ez a Rupp! De sebaj! Előbb-utóbb mégis leszámol vele!

Ernst fáradtan ereszkedett a diványra. Üldögélt és arra gondolt, hogy mihamarabb be kellene már lépnie a rohamosztagosok közé. Unta már, hogy a környezetében még mindig kisfiúnak tartják. Itt az idő! Itt az idő! Csak el ne mulassza a legfontosabbat! Azt a pillanatot, amikor megkezdődik a zsákmány igazi felosztása, amikor már nem kis zsidó szatócsboltocskákról lesz szó, hanem milliókról, amelyeket a valóban ügyes emberek közt osztanak fel, akik felkerülnek.

Ernst már tud is arról a titkos parancsról, amely elrendeli, hogy állami szolgálatba, cégekhez, üzemekhez elsősorban azokat kell alkalmazni, akiknek neve a „régi harcosok" jegyzékén, a

felkelés résztvevői közt szerepel. Ők kapnak elsősorban munkát. Ernstet természetesen nem érdekelte ez az alamizsna. Ez csak a nyájnak jó. Azok a helyek, amelyek őt érdeklik, kisszámúak. Ezeket nem kaphatják meg százezrek, de még ezrek sem! Legjobb esetben néhány száz helyről lehet szó! Sőt! Csak néhány tucatról! És hogy ezek közül egyet elfoglalhasson, mielőbb le kell rúgnia gyermekcipőit. Akkor majd megmutatja, hogy elérkezett számára az idő, amikor az igazi munkához láthat!

Ismét felhangzott a vizet paskoló lapátkerék zaja.

Ernst felállt és a széles ablakhoz lépett. Sötét éjszaka volt. A part mentén magasló hegyeknek alig látszottak a körvonalai. A távolban egy autó ereszkedett le a hegyről. Messziről úgy tűnt, mintha egész lassan kúsznék. Gyors száguldására csak abból lehetett következtetni, hogy a fényszóró sugara gyakran változtatta a helyét. A vakító, kék pászma eltűnt, majd élesen újra előtört a sötétből. Kanyargott az út és kanyargott a fény s a ragyogó fénykéve megvilágította a partmenti utat.

13

Az autó sebesen száguldott a kanyargó úton. A kocsi hátsó ülésén, a sarokba húzódva Hitler ült. Itt, tanúk nélkül szabadjára engedhette volna dühét. De éppen mert nem voltak nézői, akik előtt érdemes lett volna jelenetet rendeznie, Hitler hallgatott. Nem akarta az elől ülő segédtisztje előtt elismerni, hogy félórával ezelőtt nem engedték be arra az értekezletre, aminek kedvéért a Rajnához repült. Nem engedték be! Őt! A birodalmi kancellárt!!! Nagyon udvariasan, de határozottan felkérték, hogy a tárgyalás eredményét otthonában, Godesbergben várja be. Ha szükség lesz rá, majd hívják...

Ezt a megalázó sértést sohase felejti el!

De üsse a kő a sértést. Nem ez a lényeg! A baj az, hogy nem tudja meg, hogy ott mit beszélnek.

Fritz Thiessen, mint mindig, most is nagyon szeretetreméltó volt és meggyőző érvekkel magyarázta, miért nem lehet jelen Hitler az értekezleten.

— Meg kell értenie, mein Führer... — mondta Thiessen — ez teljesen magántermészetű összejövetel...

Hitler azonban nagyon jól tudta, miről van itt szó. Megkezdődik az alkudozás Thiessen és Karl Bosch közt, Németor-

ság acél-, szén- és vasipari királya tárgyalni kezd a német vegyigyárosokkal. A vegyi csoport élén természetesen az „I. G. F. I." és a „Leuna" áll. Tőlük kapott pénzt annakidején a Schleicher-féle „Hindenburg-bizottság", amely a szenilis marsallt becsempészte az elnöki tisztségbe. És tőlük szerezte a pénzt Röhm is a kalandjaihoz. Igen, az ördög vinné el, persze igaza volt Kurt Schreibernek! Meg kell találni a módját, hogy megegyezzenek! Nem lesz ez olyan nehéz dolog. Vagy talán nem tudnak osztozkodni maguk közt: a Ruhr kincseit Thiessen, Krupp és Stinnes kapja, a káliumot. meg a többi vegyi anyagot — Schmidtz?...

A hivatásos bűnöző még az élet legegyszerűbb dolgait is agyafúrtan komplikálja és mindent csalással akar elérni. Ilyen volt Hitler is. Azt hitte, nem lehet a Ruhr-vidéki vas- és szénmágnások szolgájává, ha nem jár túl a Reichswehr tábornokainak eszén, akik nyomorúságos kis ladikját a nagypolitika nyílt tengerére irányították. Hitler úgy csinált, mint a hamiskártyás: „keverte a paklit" és minél több adut akart magának kiosztani; tisztességes úton vagy csalással — mindegy! Nem gondolt arra, hogy éppen a saját kártyáit zavarta össze a legjobban. Most, hogy ott ül magányosan az autóban, még most sem vallja be magának az igazat. „Kancellárnak" nevezik, de lényegében ugyanazt csinálja, amit az 1918—1919. évben, amikor a Reichswehr müncheni kerületében, a Röhm kapitány parancsnoksága alatt működő kémszervezetben spiclíprovokátor volt. Igaz, ma már nem „18/2 ügynök" a neve, nem arra használják, hogy provokációs csoportot szervezzen, amelyet „nemzeti szocialista munkáspárt"-nak neveznek és ma már nem fizetnek tíz márka vérdíjat „fejenkint" minden feladott spartakuszista után, de... a „birodalmi kancellár" cím ellenére ma is Németország igazi urainak lakája. Sőt két úrnak szolgál egyszerre: a junkertábornokok kamarillájának és az ipari-banktőkéseknek. Most is az a szerepe, hogy mindenféle provokációs pártot és csoportot szervezzen azzal a céllal, hogy egyeseket mások érdekében felrobbantson; most is pontosan annyit fizetnek munkájáért, amennyit egy-egy láb alól eltett politikai ellenfél megér. És most is éppen úgy kénytelen az ajtó előtt megvárni, hogy mit határoznak az urak, mint ahogy akkoriban várt a müncheni kaszárnya folyosóján.

Hitlert csak azért húzták ki a bajor kémiroda kloákájából, hogy „népszónoki" rekedt rikácsolásával és látszólagos „népből-jöttségével" segítsen lóvá tenni a német népet, és így hetvenmilliós zsoldossereget állítson szolgálatába a világreakciónak,

amely sóvár pillantásokat vet kelet felé, a komunizmus fellegvára felé.

És míg Hitler az őrültek konokságával „saját" tervei megvalósításáról álmodozott, nem vette észre, hogy a „saját" terveit az urai sugalmazzák. A tervek megvalósitása felé vezető út első állomása: uralom Németország, sőt egész Európa felett! Az ő személyes uralma! ...

Hitler úgy szorongatta ujjait, hogy ropogtak az izületei. Európa! ... Ha Kurt Schreiber nem nagyzolt, amikor azt mondta, hogy az amerikaiak korlátlan hitelt ígértek, akkor az egész Európa feletti uralom már nem is olyan távoli utópia! Akkor Heveling mehet a pokolba szűken mért kis adományaival együtt és a *Comité des Forges* garasoskodó kupecei is, akik a fogukhoz vernek minden centime-ot, mielőtt kiadnák. Mehetnek a fenébe! Más játék következik! De mindenekelőtt végezni kell ezzel a Röhmmel! ...

Mindebből azonban, az ördögbe is, nem következik, hogy őt az előszobában lehet várakoztatni! Fel akarták bosszantani? Jó, a hatalom egyelőre az ő kezükben van. De isten látja, nem lesz így örökké! És akkor megfizet ezért a megszégyenitésért, meg a kiállott izgalmakért!

Hitler minden intézkedést megtett, nehogy Schleicher, Röhm, vagy akár Göring is tudomást szerezzen erről az értekezletről, vagy hogy bármelyikük is ott lehessen. Megparancsolta Himmlernek, hogy semmitől se riadjon vissza. Ha a három közül bármelyik is megkísérli, hogy odautazzék, életével fizet. De ki tudhatja, nem érdeke-e valakinek ott, a Schreiber-kastélyban tárgyalók között, hogy Hitler pusztuljon el és nem Schleicher, vagy Röhm? Talán olyan elképzelhetetlen, hogy valaki máris intézkedett, nehogy ő — Hitler hazakerüljön innen? ...

Az országút összeszűkült. A reflektor fénykévéje egy pillanatra megvilágított egy embert, aki az útmenti sziklához lapult. Hitler riadtan vetette magát hátra, az ülésen: itt a vég! ... Összekuporodott, lesúnyta a fejét. Lábát görcsösen odaszorította az üléssel szemközti választófalhoz, mintha ezzel is gyorsabb száguldásra akarná kényszeríteni az autót.

Az alak azonban, amilyen hirtelen felbukkant, olyan gyorsan el is tűnt a sötétben. A rémület, amely Hitler arcát forró hullámmal öntötte el, lassan eloszlott egész testében, meggörnyesztette hátát és kellemetlen viszketést okozott lábujjaiban.

Az autó veszett gyorsasággal száguldott egy folyóparti kis városon keresztül. Itt a hajóállomás. Kis fények, a házak falai fehérlenek. Vidám zenefoszlányok. A folyón kivilágított gőzhajó

halad. Aztán megint semmi, csak az éj sötétje, amelybe az autó reflektora vakító csíkot hasít..

*

Az országút magányos vándora, aki imént a sziklához lapult miután Hitler autója elsuhant előtte, felegyenesedett. Rágyujtott és tovább indult az úton. Ha valaki meglátja az arcát a gyufa felvillanó fényénél, felismerhette volna Parkert, aki a „Friedrich der Grosse" óceánjáró utaslistáján „Charles Drummond, mérnök és kereskedő" néven szerepelt.

Alig ment ötven lépést, odaért a „Hét asszony bástyája" romjaihoz. Parker befordult a vén hársfákkal szegélyzett útra, majd megállt egy magányos, teljesen sötét kis villa előtt. Kétszer is csengetett, míg végre kinyílt az ajtó. Egy szót se szólt az ajtót nyitó álmos öregasszonyhoz, csak az ujjaival mutogatott, mintha süketnémával beszélgetne. Az öregasszony szótlanul bevezette egy szobába, ahol ellenzős lámpa halvány fénye világított. A szoba ablakait teljesen eltakarták a vastag függönyök. A levegő fülledt, áporodott, mint olyan helyiségekben ahol rég nem tartózkodtak és nem szellőztettek.

Parker mögött bezárult az ajtó. Egyedül maradt.

Így mult el körülbelül fél óra. Parkernek most úgy rémlett, hogy halk csöngetést hall. Egy perc — és belépett a szobába Krone.

Néhány kurta kérdést intéztek egymáshoz, hogy meggyőződjenek egymás személyazonosságáról. Amikor mindketten látták, hogy nincs személyi tévedés, Krone így szólt:

— Többször nem találkozhatunk! Az összeköttetést Göringen keresztül tartjuk...

Parker teljesen nyugodtnak látszott, de Krone észrevette, hogy a szemöldöke megrándul és arca egy pillanatra csodálkozást fejez ki.

— Persze jobb volna, ha útlevelében mint „újságíró" szerepelne... — folytatta Krone. — De ha már „mérnök", a legjobb összekötő Göring... önnek, ugye, mindegy?

— Természetesen, uram... — helyeselt szerényen Parker.

— Tehát marad „Charles Drummond mérnök". Első alkalommal telefonon kér tőle kihallgatást.

— Parancsára, uram.

— Táviratot kap tőlem s abból megtudja, mely napon, melyik órában kell felhívnia Göringet. A felhívás időpontját a lehető legpontosabban be kell tartania.

— Ez természetes, uram!

Krone fel-alá járkált a szobában és azon gondolkodott, nem feledkezett-e meg valamiről.

— Nem tudom, mikor találkozhatunk újra. Lehet, hogy sohasem... Mindenesetre örültem, hogy megismerhettem önt. Utóvégre az én emberem...

— Örvendek, uram!

— Vigyázzon, nehogy valami ostobaságot csináljon! Ez a fejébe kerülhet és... esetleg az enyémbe is.

— Nyugodt lehet, uram.

Krone nem nyujtott kezet Parkernek, biccentett és kiment a szobából.

*

Hitler nyomott hangulatban volt és dühös, amikor a godesbergi szálloda egyik szobájába lépett. A gyors utazás kifárasztotta. Nem válaszolt Göbbels türelmetlen kérdésére. Csak akkor mondta el kelletlenül, mi történt a Schreiber-kastélyban, amikor segédtisztje kiment és Göbbels megismételte kérdését.

— És maga elutazott? — rikácsolta Göbbels őszinte szörnyűködéssel.

— Nem ülhetek az előszobában!

Göbbels durva káromkodással szidta Thiessent.

— Hogy csinálhatott ilyen ostobaságot?! — kiáltotta Hitler felé. — Ugyan kérem: megalázás! Mintha bizony eddig kevés megaláztatásban lett volna részünk! Még egyetlen éjszaka... — Göbbels széles mozdulatot tett — és nincs több akadály! Nem lett volna szabad minden ellenőrzés nélkül otthagynia őket! Erőszakkal is be kellett volna hatolnia! Ilyesmi csak egyszer fordul elő egy életben!

— Már késő!... — dörmögte fáradtan Hitler.

— Bizony késő! Hessnek volt igaza: nem lett volna szabad magát egyedül elengedni! Megalázás!... És ha majd a Röhm-legények kitapossák a belünket, az jobb lesz?!

Amikor Hitler meghallotta Röhm nevét, felkapta a fejét és lángvörös arccal ordította:

— Ez nem lesz soha! Én mondom: nem lesz soha! Thiessen tudja, hogy ez a csődöt jelentené!

— A mi csődünket!

— És az övét is!

— Ugyan már! Kiizzad még néhány milliót, ennyi az egész! Betömi a rohamosztagosok száját!

Hitler dühös pillantást vetett Göbbelsre.

— Ne idegesítsen, Jupp!... Hallja? Hagyjon békében!

Hangjából fenyegetés csendült ki.

Göbbels megjuhászodott és sántikálva fel-alá szaladgált a szobában.

— Mégis csak oda kell utaznom — szólalt meg, most már teljesen nyugodtan. — Talán én be tudok valahogy jutni az értekezletre.

— Nyavalyát! ... Különben, ki tudja, lehet, hogy magának sikerül.

— És ha nem, legalább megtudom, kik lesznek még jelen és mikor végződik a tárgyalás.

— Nem, nem! — mondta Hitler és az ajtóhoz ment. — Én is magával tartok!

Hitler még leghívebb munkatársát sem merte egyedül ereszteni erre a tárgyalásra. De Göbbels megragadta a führer kabátja ujját és erőszakkal leültette a karosszékbe.

— Magának ott semmi dolga!

— Semmi dolgom?! ...Hogy nekem ott semmi dolgom?! — rikácsolta rekedten Hitler. — Talán maga tartja el majd a pártot? Vagy talán maga talál nekem új hitelezőket?

Göbbels dühösen levágta a székre sapkáját, amit már a kezében tartott.

— Úgy látszik, már elfelejtette, hogy ki hozta össze Schreiberrel! — Göbbels csípőre tett kézzel állt Hitler előtt.

— Akad pénz a Ruhr-vidéken Schreiber nélkül is! — kiáltotta Hitler. — Tudják ők nagyon jól, kinek kell adni a pénzt! Magának — semmiesetre! Nincs szükségem magára! ...Senkire sincs szükségem! — Hitler felugrott és vésztjósló arccal a telefonkészülékhez lépett.

Göbbels lefogta Hitler kezét, amellyel felemelte a kagylót és váratlan nyugalommal így szólt:

— Ne bolondozzék! ...

— Aha! Megijedt! — kiáltotta diadalmasan Hitler. — Hiszen tudja, hogy csak egy szavamba kerül — és ...

— Én nem félek semmitől!

— Ne hazudjék, Jupp, maga mindig fél valamitől! No, no, jól van, Jupp — mondta váratlanul kedélyesen Hitler. — Tőlem aztán igazán nem kell félnie! — Odament Göbbelshez és vállára tette kezét.

Göbbels gyanakodva nézett Hitlerre.

— A legnagyobb ostobaság, amit elkövethet, hogy összevész Schreiberrel! — mondta kisvártatva.

— Olyan tónusban beszélgetett velem, amit nem tűrhetek!

— A legokosabb, ha minél ritkábban találkozik vele. Egyáltalán nem kell dobra verni ezt a barátkozást.

— Pedig én nem látok ebben semmi kivetnivalót!

— Senkinek sem kell az orrára kötni, hogy a pénz külföldről jön...

— Hamburg — nem külföld.

— De Schreiber nemcsak Hamburg — London is, sőt nemcsak London, hanem New York is!

— Erről össze-vissza talán százan tudnak.

— Éppen elég!

— A maga feladata, Jupp, hogy a többiek meg ne tudják!

— Elég nehéz feladat, mein Führer!... Majdnem elfelejtettem: ha Schreiber a napokban bemutatja azt az... amerikait... aki már harmadszor utazott ide magához...

— Vandenheimet?

— Igen... Szóval, viselkedjék vele úgy, mint... — Göbbels elhallgatott és kereste a megfelelő szót. Legszívesebben azt mondta volna: „mint a kenyéradó gazdájával", dehát ezt mégsem merte mondani, mert ismerte Hitler hirtelen természetét. Megelégedett tehát azzal, hogy így fejezte be: — mint jóbarátjával.

— Hát az amerikaiak még adnak pénzt?

— Ez jórészt éppen tőle függ.

— Nekünk adnak?... Nekem?

— Adnak! — felelte meggyőződéssel Göbbels.

Hitler megtörölte a homlokát.

— Azt hiszi, hogy Vandenheim hozott valamit?

— Annyit, hogy szőröstül-bőröstül megveheti az egész Ruhrt!

— A Ruhr most nem érdekes. E pillanatban az I. G. F. I. sokkal jobban érdekel.

— Az amerikaiak megigérték, hogy ebben az ügyben is segítségére lesznek. Ha sikerül talpraállítanunk a nehéz- és a vegyi ipart...

Hitler közbevágott:

— Ki a fenének kell ez, ha nem engedik, hogy felfegyverkezzünk!

— Schreiber biztosított róla: Vandenheim éppen azért jön ide, hogy megmondja — most már erre is felkészülhetünk.

Hitler még egyszer szerette volna ezt hallani. Úgy élvezte Göbbels szavait, mint a muzsikát. Lelkesen felpattant a székéről. Arcán leírhatatlan boldogság ömlött el.

— Ez igaz?

Göbbels bólintott:

— Mindenben segítségünkre lesznek.

Hitler fel-alá futkosott a szobában és dörzsölgette a kezét.

— El sem képzeli, Jupp, mennyire megörvendeztetett! — Most hirtelen megállt s nyugtalanul kérdezte: — De vajjon nem adtak-e ezek az amerikaiak... valamit Schleichernek... vagy Röhmnek is?

— A jenkik nagy tétekben játszanak! Nekik szolid biztosítékok kellenek. Mit várhatnak Röhmtől és a kereskedősegédbandájától?! Schleicher túl határozatlan. Aligha lehetne őt olyan gyorsan Kelet felé indítani, ahogy ez az amerikaiaknak szükséges.

— És a mi végső céljaink megfelelnek nekik? — kérdezte Hitler.

— Tudják, mit akarunk és azt is tudják, ők mit akarnak tőlünk.

— Rágja a szájukba, Jupp, hogy amíg Röhm él, nem alhatom nyugodtan.

— Nem akadékoskodnak, ha kijelentjük, hogy megállapodásunk egyik feltétele az, hogy beleegyeznek Röhm és bandája megsemmisítésébe. — Göbbels az órájára tekintett. — Mennem kell, mert közben esetleg befejezik a tárgyalást...

— Menjen, Jupp, menjen és vegye tudomásul, hogy én állok maga mellett!

Göbbels alig leplezett gúnnyal mélyen meghajolt Hitler előtt, felemelte a székre dobott sapkáját és elment.

Hitler találgatta: ki lesz az erősebb? Thiessen vagy Bosch?... Lehet, hogy akkor neki, Hitlernek lesz vége?... Nem, ez lehetetlen! Schreiber majd megtalálja a módját, hogy egyesítse a nagyiparosokat. Hiszen megállapodhatnak. Ő — Hitler — félreérthetetlenül megmondta Boschnak és lelkére kötötte Schreibernek, hogy ezerszer is ismételje: amennyiben a vegyiipari trösztmegosztja a hatalmat az acéltrösszttel, a nemzeti szocialista kormányzat rendelkezésükre áll.

És ezenkívül az, amit Göbbels az imént az amerikaiakról mondott, erősen Hitler javára fordíthatja a játék menetét. Schreiber valószínűleg megmagyarázta már az amerikainak elejitől végig: az amerikai milliárdokat, amelyeket a Dawes- és Young-terv szerint a német iparba fektettek, kizárólag csak ő — Hitler — garantálhatja. Ez csak világos! Csakis ő biztosithatja, hogy a tőkét úgy fogják felhasználni, ahogy az amerikaik óhajtják — vagyis: Németország katonai hatalmának helyreállítására. Rajta kívül ki merészelte olyan félreérthetetlenül kimondani, hogyan kell elbánni a Kelettel? Ki jelentette ki olyan világos céltudatossággal, hogy egész politikájának igazi és végső célja: leszámolni a kommunizmussal!? Ezt meg kell

hogy értsék az amerikaiak! Józaneszű emberek azok! Es ha így áll a dolog... nem vitás, hogy mellé állnak! Itt van ez a Vandenheim... Minél előbb fogadnia kell! Csak eljöjjön, nehogy meggondolja magát. Végezni kellene Röhmmel és Schleicherrel. Bosch-sal és a vegyi iparral majd megegyezik. Megegyezik!... Megegyezik!...

•

Ugyanebben az órában Kurt von Schreiber báró kastélyában az értekezlet résztvevői éppen szünetet tartottak. Prof. dr. Karl Bosch, az I. G. Farbenindustrie vezérigazgatója két karját hátrafonva fel-alá járkált a kastély egyik félreeső szobájában. A Frankfurter Zeitung holnapi számába egy cikket diktált a titkárjának.

„...A német iparban a bizalom és a hit új hulláma indult útnak. Ennek okát abban látom, hogy a német kormányzat nemcsak ígér, hanem cselekszik is... Az a bizalom, amelyet a német gazdasági körök a nemzeti szocialista párt vezetősége iránt éreznek, a német ipar újjáéledése hatalmas tényezőjének bizonyult. Én, mint nagyiparos, aki többszázezer munkást foglalkoztató hatalmas vállalatért viselem a felelősséget, saját tapasztalatom alapján kijelentem, hogy egyedül a nemzeti szocialisták kemény akarata hozhatja meg azokat az eredményeket, amelyek a német népnek szükségesek..."

Bosch megállt és megkérdezte titkárától:

— Sok kell még?

— Néhány sor és a cikk éppen elég hosszú lesz.

A cikk befejező részében Bosch jellemezni akarta azt az embert, akire a nagyiparosok Németországban az egész hatalmat átruházni óhajtották.

De megzavarták. Kurt Schreiber és Fritz Thiessen lépett a szobába.

— Folytathatjuk? — kérdezte Thiessen.

Alulról, a nagy, visszhangos előcsarnokból felhallatszott Göbbels rekedt hangja, amint a telefonba kiáltotta:

— Igen, igen! Jöjjön, amilyen gyorsan csak tud!

Thiessen ügyet sem vetett erre, de Bosch megállt és gyanakodva kérdezte:

— Miféle láncos kutya csahol ott?

Schreiber elnevette magát, de nem felelt semmit.

A lipcsei törvényszék fogcsikorgatva hozott felmentő ítéletét az egész világ úgy fogadta, mint a német fasizmusra mért hatalmas arculütést. Pedig Hitlerék az ítéletet a per utolsó, hatásos jelenetéül szánták Dimitrov féléves fogsága és kilencvenkétnapos elkeseredett főtárgyalási harca után. De mindannak ellenére, hogy a törvényszék felmentő ítéletet hozott — és teljes kudarcba fulladt az a legenda, hogy a Reichstag-épületet a kommunisták gyujtották fel — Göring nem akarta szabadlábra helyeztetni Dimitrovot.

Azt mondta Hessnek:

— Vagy megtalálom a módját, hogy elpusztítsam, mielőtt kijönne a börtönből, vagy életben marad, de egyetlen órát sem tölthet szabad emberként Németországban. A fegyházból — egyenesen a repülőtérre kell szállítani!

— Hát csak rajta! — szólt gúnyosan Hess. — Mert ha ma nem, hát holnap — az oroszok szovjet útlevelet küldenek Dimitrovnak!

Hess váratlanul így folytatta:

— Ha majd egyszer a kis unokáinak az önzetlen barátságról mesél, példaképül Rudolf Hess nevét említse! Képzelje: jó kis meglepetéssel kedveskedem magának! ...

Göring felfigyelt: nem szerette ennek az embernek a „kedveskedéseit". Mindig meglehetősen drágán kellett megfizetnie. Várakozóan nézett Hessre.

— Volt egyszer egy ember ... — kezdte az.

— Miféle ember? — vágott közbe türelmetlenül Göring.

— Nagyon szeretné tudni?

— Nagyon!

— Hogy lássa, mennyire nyílt vagyok: erről az emberről Alexander mesélt nekem ...

„Szóval nem blöff!" — gondolta magában Göring. A Reichswehr titkos szolgálatának főnöke nem szokott hiábavalóságokat fecsegni. Érdemes most odafigyelni! ...

De Hess, ahelyett, hogy rátért volna a lényegre, hirtelen megkérdezte:

— Emlékszik arra a két orosz agárra, amit a mult héten mutatott nekem?

— Vesta és Vega? ... — kérdezte csodálkozva Göring.

— Nos, a két agárért cserébe adom az új hírt!

— Kizárt dolog! Teljesen kizárt! ... A menyasszonyomnak akarom ajándékozni őket!

— Rendben van! Megtartom a híremet.

Göring kövér arca bosszúsan elkomorult. Hess ugratta:

— Pedig a dolog talán sikerült volna és magának semmi bajoskodása nem lett volna vele.

Göring a mellére ütött.

— Kérjen tőlem, amit akar, csak az agarakat ne!

— Már pedig nékem éppen az agarak kellenek! — ismételte makacsul Hess.

— A maga meglepetései mindig nagyon drágák!

— Szóval... csináljam meg maga nélkül?

— Vigye a kutyákat! — kiáltotta Göring. — De ezt egyszer még visszafizetem!

Hess felkacagott.

— A Luft-Hansa egyik pilótája — Alexander embere — jelentette, hogy a következő ajánlatot kapta: helyezzen el egy pokolgépet abba a repülőgépbe, amelyre Dimitrov Königsbergben átszáll.

— Ki tette ezt az ajánlatot a pilótának?

— Nem tudom.

— A pilóta neve? — kérdezte Göring éles hangon.

— Ezt Alexander se nekem, se magának nem mondja meg.

— Megbízható a pilóta?

— Tökéletesen!

Göring puha kezét dörzsölte, sőt tapsolt is örömében:

— Most az egyszer nem menekül Dimitrov!

— Magának az a dolga, hogy a foglyokat szabadlábra helyezni, kikísérteti a repülőtérre és felülteti a holnapután Königsberg felé induló utolsó gépre.

— Megkapja a jutalmát! — kiáltotta Göring. Színészies ünnepélyességgel Hesshez lépett és kezet rázott vele: — Következő szám: Thälmann!

— A führer azt mondta, Thälmannál nem ismételjük meg a lipcsei hibákat!

— Éppen ezen dolgozunk most! Pontosan ezen! — mondta izgatottan Göring és ujjait úgy mozgatta, mintha valakinek a torkát markolászná. — Thälmannt előkészítik arra a beszélgetésre, amit majd én folytatok vele!

— Maga?!

— Úgy van. Én magam! És majd meglátja — Göring ökölbe szorította kezét — majd meglátja, Thälmann tálcán hozza a vallomását.

— Majd legközelebb álmodozunk, most azonban... A führer kéri, intézkedjék, hogy a bolgárral tiszta munkát végezzenek.

— A führer tud róla?!

— Tud!

Hess már menni készült, de hirtelen, tettetett közönyösséggel megszólalt:

— Apropo! Biztosan hallott már a Bell-ügyről? — és fürkészően nézett Göringre. De annak egy arcizma se rándult meg.

— Talán valami újabb affér?

— Nem... Megölték.

Göring úgy tett, mintha nagyon csodálkoznék.

— Mit mond?! Mikor? Ki?

— Két napja... Mit gondol, nincs ebben Röhm keze?

Göring színlelt megbotránkozással csattant fel:

— Itt az ideje, hogy megkössük Röhm kezét! Túlsokat kezd megengedni magának...

15

A dupla vasajtó kitárult. A cella küszöbén ott állt a fegyházigazgató helyettese.

— Szedje a holmiját!... Lejön az irodába!

Dimitrov attól a naptól kezdve, hogy a törvényszék felmentette, napról-napra, óráról-órára várta ezt a parancsot.

„Szabadság!"

Olyan óriási, olyan lenyűgöző, olyan hatalmas volt ez a gondolat, hogy ebben a pillanatban egész lényét betöltötte: „Szabadság! Szabadság!"

Dimitrov nem sajnálta sem a szabadságát, sem az életét, amikor a Párt becsületéért, a nagy eszméért, Lenin végakaratáért kellett harcolnia. De most, amikor a legnehezebb harc már mögötte volt, amikor kivívta a győzelmet, amelyről tudomást szerzett az egész világ — most már minden börtönben töltött nap szörnyű gyötrelmet okozott neki.

De végre, végre mégis itt a szabadság!

Mintha a cella is kivilágosodott volna.

Dimitrov kiegyenesedett és mély lélekzettel kidüllesztette mellét. De még egy kötelességét teljesítenie kellett itt. Igen, ezt teljesítenie kell!

— Ma még nem engedtek ki a szabályzatban előírt sétára — mondta az igazgató helyettesének.

— Sétáljon máshol!

Dimitrov azonban határozottan félretette az összekészített holmiját és erősködött:

— A szabályzat feljogosít a sétára. Követelem a sétát!

Az igazgató-helyettes háta mögött megszólalt a fegyőr:

— Makacs ember ez, igazgató úr!

Dimitrov, mint aki se lát, se hall, harmadszor is kijelentette:

— Nem megyek el, amíg nem engedik meg, hogy sétálhassak!

Az igazgató-helyettes és a fegyőr összenézett.

— Adjam meg az engedélyt? — töprengett a fogháztiszt, majd odakiáltott a fegyőrnek: — Kísérje le az udvarra! A holmijait is vigye magával. Ide már nem kell visszajönnie.

Dimitrov kis útitáskájával kezében lassan lépkedett a börtön folyosóján. Akár tréfálnak a porkolábok, akár az igazat mondják — ide már nem jön vissza!...

Amikor átlépte a kapu küszöbét és kiment a kis, négyszögletes séta-udvarba, amikor megpillantotta a lenyugvó nap visszaverődő fényét a börtönépület felső emeletének ablakain, amikor rámosolygott az a darabka sápadtkék tavaszi ég — hirtelen úgy érezte, hogy a kopár falak mögül milliók hangja harsog felé, mint az óceán hullámverése! Az ő kiszabadulását üdvözölte, a dolgozó emberiség nagyszerű szolidaritásának győzelmét köszöntötte ez a hatalmas kórus. Most kedve lett volna a barna és fekete egyenruhás állatok arcába nevetni.

Mindhárom őr a folyosókra nyíló kapu előtt maradt. Egyik se ment ki az udvarra. Dimitrov a kis udvar legtávolabbi falához ment s így harminc lépésnyire került az őröktől. Tekintetével egy első emeleti ablakot keresett, amelyet jól ismertek a politikai elítéltek. Amikor sétáltak, gondolatban üdvözletüket küldték az ablak mögé — hiszen a rácsok mögött a német proletárok vezére: Ernst Thälmann raboskodott.

Amikor Dimitrov a kis udvar végéhez ért, gyorsan megfordult és teli tüdőből kiáltotta:

— Elvtársak! Lipcsében győzelmet arattunk a sötétség és a reakció fölött! A mi felmentésünk nem a hitleri „igazságszolgáltatás" gyümölcse, hanem a világ munkásmozgalmának a győzelme. A munkások az egész világon felemelték hangjukat harcosaik védelmére...

A három fegyőr egymást lökdösve, taszigálva rohant az udvarba és Dimitrov felé loholt. Dimitrov hallotta a kiabálásukat, a csizmájuk dobogását, de még csak vissza sem fordult. Igyekezett túlkiabálni a hangjukat és tovább beszélt a börtön vak ablakai felé:

— Ha Thälmann nem hallaná, amit mondok, tudassátok vele is: a dolgozó világ közössége küzd és küzdeni fog kiszabadításáért, mindnyájatok kiszabadításáért...

Az első fegyőr, aki Dimitrovhoz ért, meglökte:

— Tömjétek be a száját! — ordította az igazgató-helyettes, aki szintén berohant az udvarra.

Dimitrov egyetlen erőteljes mozdulatával lerázta magáról az őröket:

— Elvtársak! Gondoljatok rá: él Moszkva! ...

Dimitrov tudta, hogy egyetlen rab sem láthatta, mi történik az udvarban, hiszen a zárkák ablakai egészen fent voltak, közvetlenül a mennyezet alatt. De az udvar fölött, az egész börtön fölött felhangzó egyöntetű, haragos kiáltásból megértette, hogy hangját meghallották, hogy a rabok búcsúznak tőle.

Csupán egy óra múlva, a rabszállító autó félhomályában ülve tudta nyugodtan átgondolni és valóban megérteni, mi minden történt is vele. És amikor kinyitották a kocsi ajtaját és Dimitrov megpillantotta a repülőteret s az indulásra kész gépet — már úgy érezte, ennek így kellett történnie, ezt várta és nem is történhetett másképpen.

Végzést nyujtottak át neki: „Georgij Dimitrov, a Szovjetunió polgára vizsgálati fogságból szabadlábra helyeztetik, ugyanakkor, azonnali hatállyal a porosz állam területéről kitiltatik ..."

„A Szovjetunió polgára... a Szovjetunió polgára! ... És ezt a boldogságot az utolsó percig eltitkolták előtte?!"

Letette a földre viharvert útitáskáját, elővette a pipáját és lassan tömni kezdte.

— A repülőgép öt perc múlva indul! — mondta a rendőrtiszt. — Nem engedhetjük meg, hogy itt álljon.

— Hová megy a gép? — kérdezte Dimitrov.

— Königsbergbe.

— És onnan?

— Königsbergben átszáll a Deruluft gépére.

— Deruluft? — kérdezte Dimitrov és felbontva a szót, ismételte: „Deutsch—Russische Luftfahrtgesellschaft."

Magas, szélesvállú pilóta jött elő. A rendőrtiszt sietve megkérdezte:

— Legkésőbb mikor indul, Belz úr?

Belz az órájára pillantott.

— Három perc múlva. Különben elkésem a königsbergi csatlakozást és az utas nem éri el a Deruluft gépét.

— No látja! — mondta a rendőrtiszt Dimitrovnak.

Dimitrov szó nélkül felvette a táskáját és elindult a repülőgép felé.

Belz felsietett a tolólépcsőn és elfoglalta helyét.

Az indító éppen be akarta gyujtani a baloldali motort. De még mielőtt felzúgott volna az első motor, mindenki megfordult egy közeledő autó puffogó zajára. A zöld gyepen hatalmas, sötétvörös limousine robogott egyenesen az indulásra készülő repülőgép felé. Az autó sárhányóján a szovjet követség kis vörös zászlója lobogott.

A rendőrök és a gestapo emberei közt mozgolódás támadt. Néhányan Dimitrov, mások a pilóta felé rohantak. A tiszt integetett az indítónak, hogy gyorsan gyujtsa már be a motort. A vörös autó megállt. Egy férfi sietve kiugrott a kocsiból és figyelemre se méltatva a rendőröket, Dimitrovhoz lépett.

— A Szovjetunió követségének rendeletére van szerencsém átnyujtani önnek az útlevelét! — És bíborpiros bőrbe kötött könyvecskét adott át Dimitrovnak.

Dimitrov néhány pillanatig úgy nézte az útlevelet, mintha nem hinne a saját szemének, azután lassú mozdulattal megemelte a kalapját. Keze láthatóan remegett, kézelője felcsúszott és most mindenki láthatta a csuklóján a vörös csíkokat, amelyeket a nehéz bilincsek vágtak a húsába.

— A követ kéri — mondta a követség embere, — hogy azt a repülőgépet vegye igénybe, amely a követ intézkedése folytán az ön rendelkezésére áll. A gép Königsbergbe szállítja.

Senki sem vette észre, hogy a követség küldöttjének szavaira Belz, a pilóta, összenézett egy polgári ruhás férfivel, aki a repülőgép közelében állt. Az ismeretlen ember arcát félholdalakú sebhely torzította. Olyan volt ez a sebhely, mintha harapástól származnék.

Az indítótérre repülőgép gördült.

Dimitrov leírhatatlan érzéstől hajtva a repülőgép felé futott. A légcsavartól felkavart szél elfújta a kalapját, libegtette a feloltőjét. Dimitrov előrehajolt és leküzdve a légáramlás ellenállását, beszállt a fülkébe.

A repülőgép elindult.

Moszkvába! A munka és a béke fővárosába, a haladó emberiség reményeinek középpontjába! A motorok egyenletes zúgásában repültek a gondolatok és túlszárnyalták a repülőgépet. Dimitrov már Moszkvában látta magát. Úgy emlékezett a városra, ahogyan régen látta. Mintha élne, úgy látta maga előtt Lenint, hallotta a szavait, amelyeket a Komintern-kongresszus küldötteihez intézett. Lenin beszélt, és mint mindig, maga is lobogva, magával ragadta a hallgatóságot egyszerű, világos szavaival, olyan kifejezésekkel, amiket az ember — mint valami fegyvert — legszívesebben a kezébe fogott volna. Dimitrov nagyon jól emlékezett Lenin utolsó beszédére a IV. kongresszu-

son. A szovjethatalom Oroszországban elért eredményeiről beszélt és arról, hogy az eredményeknek milyen hatása van a világ történetének menetére. És most életre kelt Dimitrov emlékezetéből a beszéd befejező része:

„Meggyőződésem, hogy e tekintetben meg kell mondanunk nemcsak az orosz, hanem a külföldi elvtársaknak is, hogy az elkövetkező időszakban a legfontosabb dolog — a tanulás. Mi általános értelemben tanulunk. Nekik viszont speciális értelemben kell tanulniok, hogy valóban megértsék a forradalmi munka szervezését, felépítését, módszertanát és tartalmát. Ha ez megvalósul, akkor, meg vagyok győződve, hogy a világforradalom kilátásai nemcsak jók, de nagyszerűek lesznek."

Ezek a szavak örökké Dimitrov fülébe csengtek, nemcsak mint a hit és a bizodalom gyönyörű éneke, hanem mint a tanító és vezér utasítása is: tanulni, tanulni, és tanulni! És Dimitrov, mint forradalmár, aki egész életét és minden erejét a nép jogaiért folytatott harcnak szentelte — tanult, dolgozott és harcolt.

És visszaemlékezett 1924 ama gyászos januári napjára, amikor Gorkiban Sztálin mellett állt s nézte az örök álomba szenderült nagy tanítót és bölcs barátot. Visszagondolt a Szakszervezetek Háza oszlopcsarnokának gyászfátyolos lobogóira és arra a nagy csendre, amely a Nagy Színház óriási, sokemeletes termében uralkodott. Mély volt ez a csend, mintha a szovjetek küldötteinek ezrei lélekzetüket is megakasztották volna, nehogy a tribünön álló Sztálin egyetlen szavát is elmulasszák. Dimitrov most ezekre a szavakra gondolt, amelyeket a lelke mélyén őrzött és sohasem felejtett el:

„Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy hordozzuk fennen és őrizzük meg tisztán ezt a kitüntető címet — párttag. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat!..."

Dimitrovnak most úgy tünt, mintha újra mondaná, mint akkor, a Sztálini Eskü szavait és megkérdezte önmagát: vajjon nem ez az eskü segített-e rajta a lipcsei törvényszék termében?

Akkor — azon a távoli gyászos napon, 1924 január 26-án — Dimitrov még nem gondolta, hogy ezek a szavak egész életére az elméjébe vésődnek, mintha ércbe vésték volna; de most úgy tünt neki, hogy éppen ezeket a szavakat ismételgette magában, amikor a náci bíróság előtt állt.

Igen, egész életében emlékezett erre: „Hatalmas kőszirtként áll országunk a burzsoa államok óceánjától övezve. Hullám hullám után zúdul rá, fenyegeti, hogy elárasztja és el-

mossa, de a kőszirt megingathatatlanul áll. Miben van ereje? ... Országunk ereje, szilárdsága, maradandósága abban rejlik, hogy az egész világ munkásainak és parasztjainak szívében mélységes együttérzésre és törhetetlen támogatásra talál. Az egész világ munkásai és parasztjai meg akarják őrizni a Szovjetek Köztársaságát, mint a nyilat, melyet Lenin elvtárs keze lőtt az ellenségek táborába, mint az elnyomatástól és kizsákmányolástól való megváltásba vetett reményük pillérét, mint biztos világítótornyot, amely a felszabadulás útját mutatja nekik."

Igen, Dimitrov mindig maga előtt látta ezt a világítótornyot. Fényét követte és ez a fény vezette el a győzelemig!

Dimitrov lehunyta szemét. Felködlött előtte annak a fagyos januári napnak képe és a Vörös Tér ... a végtelen emberáradat, amely az óriási ország és az egész világ minden tájáról odasereglett, hogy meghajtsa gyászfátyolos lobogóit a bölcs, a harcos vezér, barát és tanító sírja előtt, akinek szíve értük, az egész világ egyszerű embereiért dobogott.

Dimitrov lehunyta szemét és a motor zúgásától nem is hallotta, hogy fennhangon ismétli Sztálin szavait:

— „Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy legyünk hívek a Kommunista Internacionálé elveihez. Esküszünk neked, Lenin elvtárs ..."

16

Otto Schwerernek mind jobban ízlett az új élet. Az S. A. főnökének katonai segédtisztjeként nem erőltette meg magát túlságosan a szolgálatban. A rohamosztagosok katonai gyakorlatozásait beszüntették, a dísz-szemlék és a felvonulások elmaradtak. Hitler parancsot adott, hogy a rohamosztagosokat egyhavi szabadságra kell küldeni.

Míg a legtöbb rohamosztagos, akivel Otto eddig megismerkedett, nem titkolta fölháborodását afelett, hogy erőszakos otthonülésre ítélik őket, Ottónak nem volt oka az elkeseredésre. Azt bajosan képzelhette volna bárki, hogy Röhm holmi szelíd örömöknek fog hódolni az anyukája és kedvenc juhászkutyája társaságában. Röhm — minden valószínűség szerint, miután egy teljes hónapra felszabadult minden más munkától, — valami eddig még sohasem látott cirkuszt tervez. Otto már előre örült a vakációnak és örömét megkettőzte egy váratlan siker: Haines hamarosan ráunt Lacaze kisasszonyra, a kis francia nőre, akit a vendéglőből vitt el magával. Azt talán mondani

se kell, hogy Suzanne és Haines viszonya vajmi keveset segített a leány apján. Még Ottót is meglepte, milyen gyorsan elfelejtette a nőcske, hogy tulajdonképpen miért is lett a szilézíai rohamosztagosok parancsnokának barátnője. És milyen hamar beletanult új életébe! Hej, ezek a francia nők!... Otto még sohasem találkozott ennyi könnyedséggel és temperamentummal! Az ördögbe! Egyáltalán nem bánta meg, hogy megkaparintotta Hainestől ezt a kis tyúkot. Ha nem kellene annyit törnie a fejét, csupa öröm volna az élet. Dehát meglehetősen sok volt a gondja — a Suzanne-al folytatott viszony ugyanis sok pénzt emésztett fel. Két hét alatt a fizetésén felül nemcsak a következő havi fizetését költötte el, amit előlegbe vett fel, de azt a pénzt is, amit az anyjától sikerült kapnia. Azonkívül kénytelen volt minden elképzelhető kölcsönt felhajtani és ez a művelet — mellékesen megjegyezve — nagyon szűk korlátok közé szorult. A Harmadik Birodalomban az emberek átkozottul bizalmatlanok lettek!

Otto elővette tárcáját és megszámlálta, mennyi pénz van benne. Nem sok!

Keserves gondolatait kopogtatás zavarta meg. Ernst jött be a szobába.

Lám, az ő életét még nyilván nem zavarja gond. Milyen sugárzó, bárgyú arc!

— Ide hallgass, Otto. Most, az új beosztásodban, te sokmindent tudsz csinálni.

— Nem, nem! Semmi protekció! Még alig melegedtem meg.

— Kell is nekem a te protekciód! — mondta nevetve Ernst. — A jövő hónapban már te jöhetsz hozzám protekcióért!

— Hohó!

— Komolyan mondom!... De most másról van szó. Az, hogy te Röhm segédtisztje vagy, bizonyos lehetőségeket biztosít.

— Ajjaj! Mindezek a lehetőségek még száz márkát sem biztosítanak számomra ma estére! Van pénzed?

— Éppen erről akartam beszélni: kereshetsz valamit...

— Nem érek rá dolgozni. Ha valaki kölcsönadna...

— Várj! Van egy barátom, akit mi röviden „Aranyfogúnak" hívunk. Olyan fényes a fogsora, mint a feldíszített karácsonyfa. Posztókereskedő fia...

— Nincs szükségem posztóra!

— Ne bolondozz! Aranyfogú apja nagy tétel barna ruhaanyagot gyártatott, de az, akin keresztül rendszerint eladta az árut, egyszerre akadékoskodni kezdett: az egész szállítmányt kiselejtezték.

— A posztókereskedőd valószínűleg valami szemetet szeretne elsózni.

— Ugyan már! Egyszerűen arról van szó: az intendáns azt akarja, hogy még jobban megkenjék. Az üzlet ezáltal lehetetlenné vált Aranyfogú apja számára.

— Nagyon sajnálom, Ernst — mondta sóhajtva Otto — de én nem merek szólni ennek az embernek.

— Ezt senki se kéri tőled. Magad közvetited az üzletet! Ennyi az egész!

— No és ha az intendáns megtudja, hogy elütöttem a jutalékától és botrányt csinál? Nem, ezt egyelőre nem vállalom!...

— Az intendáns egész biztosan botrányt csinálna — helyeselt Ernst, — csakhogy Aranyfogú olyan adatokat bocsát a rendelkezésedre, amelyek kompromittálják az intendánst. Az intendáns a kezedben lesz. Két legyet ütsz egy csapásra! Először minden újabb tétel posztó után megkapod a részesedésedet, másodszor leleplezed az intendást s ezzel jó pontot szerzel magadnak. Érdemes gondolkozni a dolgon, nem?

Ernst látta, hogy Otto ingadozik és közel áll ahhoz, hogy igent mondjon. Még néhány biztató szó — és Otto megígérte, hogy meggondolja a dolgot. Erre Ernst ötszáz márkát adott kölcsön a bátyjának.

Néhány nap múlva minden úgy történt, ahogy Aranyfogú akarta. Otto az öccse útján megkapta a sápot.

Amikor benyúlt a zsebébe és a bankók megzizzentek — Otto szemében csodaszépnek tünt az élet!

Egy éjszaka Otto Charlottenburgból hajtatott hazafelé. Suzanne-nál volt. Jókedvében nem sokat törődött azzal, hogy a taxisoffőr nem a legrövidebb útat választotta. Vigye el az ördög, minden soffőr egyforma! Hogy ötven pfenniggel többet keressen, mindenféle csalafintasággal próbálkozik.

A vezető olyan gyorsan hajtotta a rozoga taxit, mintha versenyezni akarna az őket megelőző nagy, fekete limousinenal, amely mint valami svábbogár kúszott óriási reflektora fénye nyomában. Ottónak tetszett ez a játék. Azt képzelte, hogy nem ütött-kopott taxiban, hanem a saját kocsijában — legalább is egy „Maybach"-ban — ül. A kocsi oldalán a Schwerer-család címere és a Császári Automobil Klub emblémája... A tulajdonos — Otto von Schwerer — orra előtt nem „Az égő cigarettavéget tilos kidobni az ablakon" felírású tábla fityeg, hanem csinos kis váza, benne szép virág.

Hirtelen fékezés zavarta el a kellemes látomást. A fekete limousine, amely a taxi előtt haladt, éles szögben jobbra fordult,

hirtelen megállt és elzárta a taxi útját. Otto majdnem beütötte arcát az üveg-választófalba. Kiugrott a taxiból és a luxuskocsi felé szaladt, hogy megfenyítse a soffőrt eszeveszett hajtásáért. De amikor éppen dühösen fel akarta rántani a fekete autó ajtaját — az magától kinyílt. Még mielőtt bármit is szólhatott vagy tehetett volna, villámgyorsan behúzták a kocsiba, lenyomták az oldalsó ülésre és a hatalmas gép nagy sebességgel elrobogott.

Amikor Otto meglátta, hogy ismeretlen útitársai halálfejes sapkát viselnek, minden kedve elment az ellenállástól. Tenyere hideg és nedves lett, mintha egy darab jeget tartana a kezében.

Nem volt egyetlen épkézláb gondolata sem — csak rémület és mindenféle esztelen találgatás viharzott a fejében.

Otto próbálta kitalálni, hová viszik, de az autó olyan eszeveszett sebességgel száguldott az utcákon és körútakon, hogy még megközelítőleg sem sejthette, merre járnak. Amikor végre megállt a kocsi és Ottót durván kituszkolták belőle, érezte, hogy valami kőpadlón áll. A lépések erősen visszhangoztak ezen a helyen. Most felfelé vezető lépcsőkhöz értek. Megint félhomályos, boltíves folyosó és újra lépcső. De ez lefelé vezetett.

Otto egyedül maradt egy tágas, üres folyosón. Hiába szorította össze fogait, hiába akarta gondolatban megnyugtatni magát, nem tudott félelmén uralkodni és egész testében remegett.

Közvetlen mellette hirtelen kinyílt egy ajtó. A félhomályban nem láthatta az alakot, aki kurtán ráparancsolt:

— Jöjjön be, Schwerer! ...

Tehát nem „Schwerer kapitány", vagy legalább „Schwerer úr", hanem csak egyszerűen: „Schwerer"! Mintha valami fegyenc volna. És Otto mégis engedelmeskedett. Belépett a szobába. Hallotta, hogy mögötte megcsikordul a kulcs az ajtó zárjában. A bejárattal szemközt, székében hátradűlve egy férfi ült úgy, hogy a lámpa csak az ő arcát világította meg a félhomályban. Gestapo-egyenruhát viselt sturmbannführeri rangjelzéssel. Telefonon beszélt.

Ha Otto nem tudta volna, hogy csakis élőlény ülhet egy asztal előtt, illetve, hogy csakis eleven ember telefonálhat — azt hitte volna, hogy hullát lát maga előtt. Hulla, vagy kísértet. A gestapo-tiszt arca halálsápadt volt és Otto egyetlen elevenre jellegzetes vonást sem talált rajta.

Amikor Otto felocsúdott első meglepetéséből, végre megértette, amit a gestapo-tiszt halkan a telefonba mondogatott. Káromkodások és fenyegetések áradata volt ez.

— ...Hallgat?... Hát akkor szólaltassák meg a már jól kipróbált módszereikkel!...

A gestapo-tiszt lecsapta a kagylót és tompafényű, kifejezéstelen, sőt vaknak tetsző szemét Ottóra vetette.

— Schwerer?

— Igenis, sturmbannführer úr! — Otto összeverte a bokáját.

A gestapo-tiszt lassan, tetőtől-talpig jól megnézte Ottót, felállt, félrevonta a háta mögötti ajtófüggönyt és eltűnt mögötte.

Kibírhatatlan volt a csend. Nyilván igazuk van azoknak, akik azt állítják, hogy a veszély kétszeresen rémesnek tűnik, ha az ember nem látja, mi készül.

A gestapo-tiszt most kihajolt a függöny mögül és csontos ujjával intett Ottónak. Otto egész lénye tiltakozott a néhány lépés ellen, mert azt hitte, hogy életének ezek lesznek az utolsó mozdulatai. A függöny mögött bizonyára az vár reá, amiről egész Németországban csak suttogva beszélnek. Úristen, ki hitte volna, hogy a rettegés ilyen szörnyen nehéz!...

Aközt, amit Otto várt és ami valójában bekövetkezett, olyan nagy volt az ellentét, hogy Otto egészen elernyedt. Nagy, kényelmesen bútorozott szoba íróasztalánál, amelyre alacsony állványú lámpa vetett szelíd világot, egyszerű polgári ruhás férfi ült. Annyira nem emlékeztetett az iménti gestapo-tisztre, mint ahogy ez a kényelmes szoba sem hasonlított arra a komor katakombára, amelyen keresztül Ottót idevezették. Az asztalnál ülő férfi arcvonásait Otto már az első pillantásra határozottan rokonszenvesnek találta.

Az íróasztalnál ülő ember némán nézte Ottót. Egyáltalán nem rohanta meg kérdéseivel.

Végül megszólalt:

— Amennyire ismerem, Schwerer, magának kevés, hogy szerény csapat-tiszt maradjon... Nos, mi tökéletesen helyeseljük az életprogrammját és készek vagyunk segíteni abban, hogy meg is valósíthassa.

— Nagyon szeretetreméltó, uram...

— Elfelejtettem bemutatkozni?... Von Krone vagyok... Szóval: mi azt hisszük, hogy önnek gyorsabban és biztosabban kell karriert csinálnia. Segítünk önnek.

Otto rögtön tudta, hogy mindez nem a szép szeméért történik. Most már újra tudott gondolkozni.

Krone folytatta:

— Éppen ezért nagyon szeretném, ha sem a főnöke, sem a hozzátartozói — például igen tisztelt édesapja — minderről semmit se tudna meg!

Krone kinyitotta az előtte fekvő mappát, kivett belőle egy lapot és megmutatta Ottónak. Otto első látásra felismerte a saját írását. Igen, ez volt a posztókereskedőnek küldött írás, amelyben pénzt követelt a posztó elhelyezése fejében. Otto nem is törte a fejét, hogyan került az írása az állami titkos rendőrség kezébe. Éppen eléggé élénken elképzelte, milyen következményekkel járhat az effajta írások nyilvánosságra hozatala. A tábornok a saját karrierje érdekében sem tűrné, hogy továbbra is a családban maradjon: szakítania kellene az egész világgal, amelyben élt, és amely nélkül nem tudna élni, amelyhez multja, jelene és jövője fűzi, vége lenne mindennek, a karrierjének, az életének... Abban a környezetben, ahonnan származott és ahol most él, az ember mindent megengedhet magának, de csakis egy feltétellel: ne maradjon utána semmi nyom!

Krone arca éppen olyan jóindulatú volt, mint az előbb:

— Lássa, ha tönkre akartam volna tenni, csak ezt a... Szóval: aki ezt a dolgot titokban tartja — az jóbarátja!

Otto némán nézett Krone szemébe.

— Mindannak a hibának, amit eddig elkövetett, de azoknak is, amiket ezután fog elkövetni, itt lesz a sirja! — Krone a mappára tette keskeny tenyerét. — És ehhez csupán egyetlenegy valami kell: legyen éppen olyan indulattal irántunk, mint mi vagyunk ön iránt. Barátságunk éppen olyan őszinte lesz, mint amilyen titkos...

Krone elhallgatott, mintegy módot adott Ottónak, hogy gondolkozzék.

— Értesíteni fog mindarról, amit új bajtársai és főnökei közt lát és hall...

Otto csodálkozva kérdezte:

— Röhmről is kell jelentenem?

— Bizony!

— És ha megtudja?...

— Ön csak velem áll összeköttetésben... És Hainesről, továbbá Karl Ernstről is várom a jelentését...

Amikor Krone Haines nevét említette, Otto megborzadt. Nagyon jól tudta, mit jelent az, ha a szilézíai rohamosztagosok parancsnoka valakire megharagszik. Elég, ha Haines csak megsejti Otto kettős játékát... És Karl Ernst?! Ő se sokkal szelídebb fiú Hainesnél... Nem! Így nagyon veszélyes játék lehet ebből!

— És ha... visszautasítom ezt?...

— Visszautasítja?

Otto megértette: nem a kompromittáló iratok a legveszedelmesebbek, amivel hatalmukban tartják.

— Nem úgy értem... — dünnyögte sietve.

— Tudom, pénzre van szüksége — Krone hangja most szárazon és hivatalosan csengett. — Korlátlan összegek felett rendelkezünk. De egyetlen pfenniget sem dobunk ki!

...Amikor Otto egy sötét mellékutcában kiszállt a fekete limousine-ból, néhány percig mozdulatlanul állt. Levette sapkáját és szomjasan szívta a hűvös éjszakai levegőt. Csak most, itt az alvó város néptelen utcáján érezte igazán, mekkora ijedtségen esett keresztül. Lefeküdni! Feküdni, nagy-nagy csendben és semmire se gondolni! Igen! A legfontosabb: nem gondolni semmire!...

Lábujjhegyen ment a szobájába, mely Ernst szobája mellett volt. Amikor Otto már az ágyában feküdt, úgy rémlett neki, mintha hangokat hallana. Hallgatózott. Igen, csakugyan beszélgettek. Otto azt gondolta, hogy a „kisfiú" is mostanában ért haza és az anyja most gyengéden beszélget kedvencével. De nem! A másik is férfihang volt. Talán az apja? Ez még nem fordult elő! De nem is az apja öreg, reszelős hangja ez!

— Mintha valaki végigment volna most a folyosón — mondta az ismeretlen hang.

— Ostobaság! Nem jár erre senki! — szólt meggyőződéssel Ernst. — Mellettünk Otto szobája... Az a csavargó viszont ritkán tölti itthon az éjszakákat.

Otto rágyujtott és úgy nézett a falra, mintha azt keresné, hol a legvékonyabb.

Kisideig csend volt a szomszédban, végre megint megszólalt a vendég.

— Apám haragszik rám a posztó-ügy miatt. Nagyon sokba került a bátyád.

Otto a tapéta göröngyös papírjára nyomta a fülét.

— Olcsóbban senki sem tudta volna megcsinálni... elsütni a vackaitokat — mondta Ernst.

— Még hogy olcsóbban! Van fogalmad róla, mit csinált? Csak nem akartam beszélni róla — utóvégre a bátyád!...

— Ez ne zavarjon!

„No nézd a csibészt!" — gondolta magában Otto és felült az ágyában, hogy jobban halljon.

— Elküldte a francia tyúkját az apámhoz. A nő levelet hozott, amelyben az állt, hogy ha az apám nem fizetne ki egy jelentős összeget, a jövőben egyetlen tétel áruját sem veszik át.

— Jó pofa! — kiáltotta Ernst nevetve.

— Apám elvette a levelet, de pénzt nem adott és azt

mondta, hogy ha csakugyan nem veszik át a posztóját, akkor majd bemutatja a levelet „illetékes helyen"...

— Úgy látszik, az apád nem tesz lakatot a szájára.

— Ó! Kemény legény még az öregem! De várj csak, most jön a legmulatságosabb: az öreg nem engedte ám csak úgy az útjára Otto bátyád tyúkocskáját!...

Otto az ágy és a fal közé dobta a cigarettacsutkát.

— Hazudsz! — mondta Ernst nevetve.

— Apus azt mondta a lánynak, hogy inkább rákölti a pénzét, mint holmi pöffeszkedő tisztre!....

A fal túlsó oldalán mindketten nevettek.

Otto kiugrott az ágyból. A takonyosok!... Milyen együgyű, ostoba fickó ő ezek mellett a minden hájjal megkent fiatalok mellett! Lám, most leckét adnak neki abból, hogyan kell élni!

Megtorpant az asztal előtt, amelyen Suzanne fényképe állt. Tehát ez a kis nő is a maga Eldorádóját keresi?

De amikor átgondolta a dolgot, minden egyszerű és cinikusan világos lett előtte. Talán ő nem az Eldorádót keresi? És Krone, a gestapo kasszájával? Otto megkapja majd a járandóságát Himmler úr safe-jéből!

Élvezettel rágyujtott és visszafeküdt az ágyába.

Néhány perc múlva csendesen, egyenletesen lélekzett. A párnáról lecsüggő kezében füstölgött a cigaretta és a kis szürke hamuoszlop mind hosszabbra nőtt, elszakadt és lehullott a szőnyegre...

Otto nyugodtan aludt, mint akinek semmi oka sincs rá, hogy rossz álmoktól féljen...

17

Negyvenhét napig tették próbára Thälmannt.

Negyvenhét nap egy kőoduban, ahol nem volt más, csak egy priccs és a csöbör; ahol még felállni se lehetett, hiszen mindössze másfél méter magas a helyiség; egy kőoduban, ahová nem hallatszott be semmi nesz és még az őrök is gumitalpú csizmában csoszogtak el az ajtó előtt; egy kőodúban, ahol nemhogy természetes, de mesterséges világítás sem volt! Csak nagyritkán hoztak be lámpát a cellába, akkor is csak azért, hogy a rab elolvashasson valami hamisított levelet, amelyet a gestaponál fabrikáltak, utánozva Thälmann valamelyik rokonának írását. Az első levélben állítólag Thälmann apja értesítette a rabot néhány kommunista kivégzéséről. A levélben azoknak az elvtársaknak a neve szerepelt, akiknek haláláról

Thälmann még lebukása előtt tudott. Krone véleménye szerint erre azért volt szükség, hogy Thälmann elhiggye, hogy a levelet valóban apja írta és ne gyanakodjék a második levelet illetően. Azt a felesége nevében írták. Róza — csakúgy mint Thälmann apja — könyörgött, hogy férje hagyja abba az ellenállást. Nem használ semmit az ellenkezés — néhány párttag nevét is megemlítette, olyanokét, akiket Thälmann jól ismert a mozgalomból, s „akik már felhagytak az esztelen harccal, sőt átálltak a nácik szolgálatába."

„Kisfiúnk, valamennyiünk jövője, a te és az én életemért könyörgök neked, Teddy, hagyd abba, elég volt! Nincs értelme az egésznek! Mi már mindnyájan rájöttünk erre és most kérvekérünk: térj vissza . . ."

Végül egyizben egy „jó" börtönőr — „a parancsnokság tudta nélkül", a „legnagyobb titokban" — a lámpával együtt becsempészte a Rothe Fahne egy hamisított számát. A lap — gestapo fogalmazásban — közölte „A Komintern Végrehajtó Bizottságának határozatát a német kommunista párt illegális harcának beszüntetéséről és a Központi Bizottság feloszlatásáról." Ez a „Rothe Fahne" „jelentette", hogy Hess-szel megállapodás jött létre, amely szerint „a kommunisták amnesztiában részesülnek s kiszabadulnak a gyüjtőtáborokból és a börtönökből." Az újság margóján kézirás: „Add szavadat, Ernst és szabad leszel. Ők egyelőre megtartják a szavukat: szabad vagyok. Várunk, várunk rád."

Ezt a „széljegyzetet" a gestapobeli grafikusok rajzolták egy kezükbe kerülő, aláírás nélküli cédula alapján. A hamis Rothe Fahnet a gestapo nyomdájában Göring parancsára nyomták egyetlen példányban.

Dehát semmisem használt — sem a nagy műgonddal készített „rokoni levelek", sem a gestapo nyomdájában gyártott hamis Rothe Fahne. Thälmann el sem olvasta ezeket a firkákat, az ál-Rothe Fahnera rá se nézett, pontosan tudta, mit érnek ezek a hamisítványok és a vizsgálóbíró kérdéseire sem válaszolt.

Thälmann éhségsztrájkot folytatott. Az orvos, aki mesterségesen táplálta, a negyvennyolcadik napon kijelentette, hogy tovább már egyetlen napra sem kezeskedhetik a fogoly életéért. Minden pillanatban elpusztulhat a mozgás, az oxigén hiánya következtében.

Göring magához hívatta az orvost.

— Mit képzelődik maga? — kiáltott rá. — Egy ember, akit táplálnak, nem halhat meg!

— Sajnos, kegyelmes uram, meghalhat.

— Ha azt jelentette volna, hogy megőrül, még elhittem volna!

— Bármilyen különös, de az elmezavar semmiféle jele sem mutatkozik nála.

Göring úgy nézett az orvosra, mintha az személyében sértette volna meg. Végül ráförmedt:

— Most mit szándékozik tenni?

— Attól függ, kegyelmes uram, mit parancsol.

— Azt akarom, hogy Thälmann adja fel a harcot!

— Haljon meg?... Kérem! Amikor parancsolja.

Göring úgy elkezdett üvölteni, hogy az orvos önkéntelenül hátrált, pedig kettőjüket egy hatalmas íróasztal választotta el egymástól.

„Haljon meg, haljon meg!" Ezt maga nélkül is el tudom intézni. Éljen és úgy adja fel a harcot!

— Akkor változtatni kell az egész eljáráson, kegyelmes uram...

Göring elgondolkozott és mogorván kérdezte az asztalnál ülő Kronetől:

— Maga mit gondol?

— Nyilvánvaló, hogy valami újat kell kitalálni! — mondta elgondolkozva Krone. — Eleinte éreztetni kellene vele, milyen jó élni: levegő, séta, nyugalom, kitűnő koszt, sőt... újságok is...

Göring felkacagott, azt hitte, hogy Krone tréfál, Krone azonban komolyan folytatta:

— Ha elvesztette kedvét az élettől, újra kedvet kell csinálni hozzá! És akkor... majd kieszelünk valami újat!

— Hát jó! — mondta Göring és telefonon azonnal utasításokat adott a börtönigazgatóságnak.

Mialatt ez a beszélgetés folyt, Krone néhányszor homlokát ráncolva az órájára pillantott.

Amikor kettesben maradtak, így szólt:

— Ha Thälmann újra azt érzi majd, hogy mégis csak érdemes élni, ön beszéljen vele!

— Nem tágit ettől az ötlettől?

— Hát miért vesztegettünk el ilyen sok időt? Thälmann mindenesetre többet ér, mint Loebe, az a vén csataló!

— Apropos, Loebe!... Hogy állunk vele?

— Remekül!

— Hajlandó nyilvánosan kijelenteni, hogy szakít a szociáldemokrata platformmal?

— Hajlandó!

— Nem rossz, mi, Krone? — Göring arca felderült. — A szociáldemokraták vezetője, a Reichstag volt elnöke! Ez már valami! Nem?...

Krone nem válaszolhatott, mert belépett a segédtiszt.

— Mr. Drummond, kegyelmes uram....

Krone megkönnyebbülten sóhajtott: „Pontos gyerek!"

—...sürgősen kéri, hogy fogadja! — fejezte be a segédtiszt.

— Kicsoda?... Miért?... — pattogott Göring és kérdően nézett Kronera.

— Emlékszem erre a névre — mondta Krone. — Ajánlom, hogy fogadja. Ez a Drummond — abszolut rendes ember. Használható portékát árul. Mondja meg, mikor akarja fogadni, kegyelmes uram, de...

— No, no, csak bátran...

— ...de óvatosságból én fogom ellenőrizni az írásait, mielőtt a kezébe veszi őket... — Krone felállt, meghajolt és nyomatékosan mondotta: — Ne feledkezzék meg, kegyelmes uram a Thälmannal való találkozásról!

Thälmannt még ezen az éjszakán átszállították az „oduból" a börtön kórházának egyik különszobájába.

Annyi ereje se volt, hogy megmozduljon, vagy beszéljen. Időnkint — szemmelláthatóerőlködéssel — felnyitotta a szemét és ilyenkor csodálkozva egy-egy pillanatra az ablakra bámult. De csak néhány percig bírta a fényt és erőtlenül újra lehunyta a szemét.

Még a következő napon is csak a tekintete mutatta, hogy él. Teste mozdulatlan volt és ajkát a legkisebb hang sem hagyta el.

Így ment ez néhány napig. A börtönszemélyzet egyáltalán nem csodálkozott ezen. Másvalami volt, amin a porkolábok csodálkoztak: Thälmann nem akart enni! Megint mesterségesen kellett táplálni, hogy fenntartsák erejét.

A fegyőröknek és a fogházorvosoknak sehogy se ment a fejébe, hogy egy ember, aki a földalatti kriptából felkerült a napvilágra, úgy beszéljen, ahogy Thälmann végül is beszélt:

— Csakis közönséges börtönkosztot fogadok el, amilyent a többi letartóztatott kap. És ezt az ételt csakis egy közönséges cellában fogom elfogyasztani, ugyanolyanban, amilyenben többi elvtársam raboskodik.

Nagy esemény volt ez: az az ember, aki a földalatti kriptában negyvenhét nap alatt egyszer sem nyitotta ki a száját;

az az ember, aki a legszörnyűbb kínzásokat egyetlen nyögés nélkül tűrte, megszólalt!

„A kétszáznégyes megszólalt!..."

Csengett a telefon, repültek a jelentések...

De Thälmann csak egy percig beszélt. Pontosan annyi ideig, amennyire szükség volt, hogy elmondja azt, amit mondott. Nem veszi magának a fáradságot, hogy a mondottakat elismételje sem a börtönigazgató, sem az ügyész, sem a vizsgálóbíró, de még Krone előtt sem! Azaz Kronenak mégis mondott egyetlen mondatot:

— Nem állok szóba fasiszta csirkefogókkal!

Elmúlt két hét, elmúlt három. Göring már néhányszor érdeklődött Kronetől, mikor beszélhet Thälmannal, de Krone még semmit sem tudott válaszolni. Már szerette volna lebeszélni Göringet erről a találkozóról, de az váltig hajtogatta:

— Ostobaság, Krone! Nem hiszem én ezt az egész dolgot! Egyszerűen az a helyzet, hogy maga nem ért ehhez!

Néhány nap múlva, Krone csodálkozással értesült, hogy Göring benn járt Thälmannál. A beszélgetés a betegszobában négyszemközt folyt le. De Göring még Kronenak sem mondta el, mit hallott Thälmanntól. Csak a betegszobából kilépő miniszter dühtől eltorzult arca — és szemének villanása, valahányszor Thälmann neve szóbakerült — árulta el, hogyan folyt le a találkozás.

Nyilván, hogy vigasztalja önmagát, Göring kijelentette:

— Loebevel lezárult a marxizmus története Németországban. Kész! Vége!

— Boldog leszek, ha ez bebizonyul — válaszolta kitérően Krone.

— Már pedig ez így van és így is lesz mindörökké! — Göring kövér kezével belevágott a levegőbe.

18

Otto ritkán vett magának fáradságot, hogy visszagondoljon életének egy-egy elmult szakaszára. Az életet, úgy ahogy volt, túlságosan vonzónak találta ahhoz, hogy a multon vagy jövendőn töprengjen. Sokmindenről azt tartotta, hogy semmiség, amire nem is érdemes ügyet vetni, vagy legokosabb, ha az ember behunyja a szemét, nehogy felesleges nyugtalanságot okozzon önmagának. Távol állt tőle, hogy például azon gondolkozzék, mit csinál Suzanne, amikor nincs vele. Csinálhatott, amit akart — írhatott újságot, foglalkozhatott könyvkötéssel,

lehetett bárki másnak szeretője, vagy akár a menyasszonya is! Minden csak abból a szempontból érdekelte Ottót, hogy ne kerüljön valamiféle „ostoba helyzetbe".

Pedig Suzanne valójában sokkal értelmesebb és ügyesebb volt, mint ahogy Otto és tapasztaltabb elődje — Haines — hitte. Suzannenak volt egy másik élete is, amiről egyikük sem sejtett semmit. Csupán annyit tudtak róla: Suzanne a párizsi „Salon" című újság berlini levelezője. A foglalkozása indokolta, hogy keveset volt otthon; gyakran megfordult a berlini nagy divatszalonokban; ott volt a lóversenyeken, kiállításokon; jómódú polgárok és közepesebb bürokraták estélyein, ahová éppen meghívták.

Így történt, hogy amikor ma Otto telefonon felhívta, a telefon nem felelt. Ottónak azonban esze ágában sem volt gondolkozni azon, hol is lehet Suzanne? Holnap majd elmondja, de ő ugyan nem jár utána, hogy igazat mondott-e, vagy sem! Pedig Suzanne a legviharosabb féltékenységi jelenetet is szívesebben eltűrte volna, semhogy egy szóval is utaljon arra, ami vele a valóságban aznap este történt.

A „Casanova" műsora befejeződött, amikor Rowe odalépett Suzanne asztalához. Rowe semmiben sem különbözött a mulatóhelyen szórakozó férfiaktól. Ruhája, viselkedése — mint a többieké, és csak nagyon gyakorlott szem ismerhette fel, hogy nem német. Suzanne „kapitány" néven ismerte. Tudta, hogy valaha tengerésztiszt volt, most újságíró és angol lapokat tudósít. Ezenkívül még valamit tudott: tudta, hogy ez az ember, akit mindenki „Rowe kapitánynak" ismer — ez küldte őt Berlinbe. Ez a Rowe intézkedett, hogy Suzanne „újságírónő" legyen; ez a Rowe nevezte ki egy vadidegen, öreg kis francia „leányává". Ez a Rowe kapitány rendelkezik az életével, mióta Suzannet egy ékszerüzletben rajtakapták egy apró lopáson. Rowe kapta rajta, rajtakapta és megjátszotta, hogy pártfogása alá veszi. Pontosan olyan mértékben lett a védője, amilyen mértékben az szükséges volt, hogy Suzanne nyakát belekényszerítse a hurokba. Sokáig nem adott neki munkát. Hagyta, hogy nyomorogjon, kényszerítette, hogy mindenféle könyvekből egész fejezeteket tanuljon meg kívülről, hogy hosszú, számára érthetetlen előadásokat, rádiómagyarázatokat betanuljon. Gyakoroltatta a leány emlékezőtehetségét. Megismertette vele a konspirációs módszereket, megtanította a titkos írásra. Nem győzte eleget ismételni előtte, hogy teljesen a kezében tartja. Ilyen előkészítés után megadta az első feladatot: Németországba kell utaznia, a jövőben ott dolgozik majd. A munkatervet pontról-pontra, a lehető legaprólékosabban ki-

dolgozták. Mindent számításba vettek, minden lépést előre elhatároztak. Azt is, hogyan férkőzzék a leány a barnainges kiskirályokhoz, hogyan ébressze fel érdeklődésüket és érje el, hogy ők keressék az utat Suzanne szívéhez. Mindent előre kiszámítottak. Rowe és a leány úgy játszott, mintha kottából olvasnák. És mindnyájan meg voltak elégedve: Rowe kapitány, aki a játékot távolról szemlélte, Haines is és az örökébe lépő Otto von Schwerer is. Minden várakozása ellenére Suzanne is meg volt elégedve. A „munka" megfelelt neki. Jól megjegyezni, mit beszél az S. A. parancsnok barátai körében, ha nem érti, gyorsírásos jegyzeteket készíteni és mindezt rejtjeles írással, mint divatcikket elküldeni a Salon szerkesztőségének — mindez nem volt túlságosan nagy ár a gondtalan életért. Nem sokat gondolkodott azon, hogy kinek „dolgozik" és milyen titkos értelme van a „munkájának". Az egyetlen, ami valóban érdekelte, a Salon válaszpostája volt, amellyel az eléggé szűken mért honorárium időnkint megérkezett: a „kapitány" bizony nem volt bőkezű. Igaz, hogy nem is zavarta sokat. Mióta Suzanne megérkezett Párizsból, egyetlen egyszer sem jelentkezett nala és nem kért tőle találkozót. Most, a Casanovában találkozott először vele. Suzanne alázatosan követte a férfit. Autóba ültek és elhajtattak egy kis szállodába. A pincérlány egy üveg bort hozott a szobába és hivatásszerű mosollyal „kellemes éjszakát" kívánt. Amikor az ajtó becsukódott mögötte, Rowe könnyedén meglökte Suzanne vállát és leültette egy karosszékbe.

Rowe pár percig zsebretett kézzel hallgatva, pipázva járkált fel-alá a kis szállodai szobában, majd leült Suzanne mellé. Halkan beszélt, száját a leány füléhez tartotta. Elmondta, hogy Suzanne, ami a dolog hátterét illeti, most már teljesen nyugodt lehet. A „papa", akire az első időben, mint fedezetre szüksége volt, végleg kikapcsolódott, többé nem vesz részt a játékban. Suzanne most már teljes biztonsággal dolgozhat, nem kell félnie a lebukástól, hacsak nem követ el valami hibát. Rowe kijelentette, hogy véleménye szerint a legkisebb ügynöknek is világos elképzelése kell, hogy legyen a feladatról, amelynek szolgálatában áll. Elérkezett tehát az ideje, hogy felvilágosítsa, kinek dolgozik és tulajdonképpen mi a munka célja. Rowe biztosította Suzannet, hogy Franciaország biztonsága megköveteli, hogy pontosan értesüljenek a német rohamosztagosok minden szándékáról és tervéről. Suzanne feladata, hogy Schwereren és más S. A. tiszteken keresztül állandóan figyelje a rohamosztagosokat és ügyeikről informálja Rowet.

Rowe felállt és kiverte pipáját a hamutartó szélén.

— Itt a pénz az asztalon a szobáért és a borért. Ha elmentem, ne öltözzék fel, amíg a szobalány nem látta, hogy az ágyban feküdt.

19

Gauss tábornok félrehúzta a vasúti kocsi ablakának függönyét. Kint sötét volt. Néha, akár a mozdonyból kirepülő szikra, megcsillant egy-egy őrház lámpája, vagy talán valami magányos parasztkunyhó ablaka a láthatatalan hegy oldalában. A tábornok szárakozottan bámult a sötétbe. A Hitlerrel való közeli találkozására gondolt. Gondolatban elismételgette magában mindazt, amit Hitlerről Münchenben élt katonatársaitól hallott, akik a mostani kancellárt még abból az időből ismerték, amikor mint egyszerű provokátor kezdte a karrierjét. Gauss, aki porosz junker környezetben nevelkedett, úgy gondolta, hogy közte és a kétesmultú őrvezető-kancellár között, akit saját katonai környezete nevelt ki, nagy a távolság, jóllehet ők ketten nagyjában és egészében cinkosok egy gonosztett végrehajtásánál: ágyútölteléknek akarják felhasználni a német népet a keleti hadjárat külföldi és hazai sugalmazói érdekében. Gauss úgy érezte, hogy még ha Hitlert a németek földi istenének is nyilvánítják, nem pedig csak kancellárnak, führernek vagy bármi másnak, ő — porosz junkerek sarja és tábornok — lenézheti ezt az osztrák őrvezetőt, aki mégis csak fizetett zsoldosa Gauss osztályának, zsoldoskatonája Németország urainak, akik a nép bárminő áldozata árán is biztosítani akarják magukat mindenféle belső megrázkódtatástól.

A vagonok most váltósínek fölött zakatoltak. A tábornok visszaült a szalonkocsi díványára. Egy kivilágított állomás lámpasora, mint fényes csík suhant el a sötét ablakok előtt. Amilyen gyorsan felvillant a fény, olyan gyorsan el is tünt az éjszakában. Ez Anzenbach volt, az utolsó állomás Berchtesgaden előtt. A futárvonat nem állt meg az állomáson.

A tábornok az ablaküveghez hajolt és kezéből ellenzőt formálva, mepróbálta felfedezni a sötétben az Aache folyót, amelynek partja mellett robogott most a vonat. De nem látott semmit.

Összehúzta a függönyt, néhányat toppantott, mert a hosszú üléstől kissé elzsibbadt a lába és felállt. A magastermetű férfi szűk, lampasszos nadrágjában most még magasabbnak látszott. Pedig itt a fülkében, ahol senki se látta, nem húzta ki magát olyan délcegen, mint szokta. A mozdulatai sem vol-

tak túl katonásak. Válla fáradtan legörnyedt és két sovány lapockája kiállt testhezálló zubbonyából. Levette a fogasról köpenyét és meglehetősen ügyetlenül felöltötte. Meglátszott, hogy fel szokták segíteni a kabátját.

A vonat megállt. A tábornok odalépett a vagon ajtajához. Szikáran, most már nyárfaegyenesen, minden mozdulatában határozottan állt ott. Azonnal egyenruhás, magas férfi termett előtte. Szúrós tekintetű apró szemével a tábornokra nézett. Arca feltűnően kicsi, homloka aránytalanul magas, szemöldöke sűrű, bozontos volt és majdnem teljesen hiányzott az álla. A férfi ujjait a sapkájához emelte:

— Hess vagyok.

A tábornok egy pillanatig habozott, aztán — anélkül, hogy megmondta volna nevét — kezet nyujtott.

— Tessék! — mondta kurtán Hess és elindult.

A tábornok követte. Keresztülmentek a pályaudvaron és kiléptek az utcára. Egy gépkocsi ajtaja nesztelenül kinyílt előttük.

Hess a vezető mellé ült.

A tábornoknak úgy rémlett, hogy amikor a kocsijuk elindult, néhány sötét alak ugrott el az autó mellől és eltünt az állomás falai mögött.

Valamikor, egy bajorországi utazása alkalmával, a tábornok már járt Berchtesgadenben. Emlékezete szerint akkor derűs, élénk üdülőhely volt. Most valósággal kihalt. Még csak tizenkettőre járt, de már egyetlen ablak sem volt világos, csak a kávéházak üres verandáján pislákoltak álmosan a lámpák.

Az autó elrobogott a vasúti híd széles íve alatt és kiért a városból. A tábornok érezte, hogy a kocsi göröngyös úton jár; a bentülők hol jobbra, hol balra dülöngéltek és a tábornok megállapította, hogy a kanyar számos és meredek. Az autó hegyi úton haladt. Néha úgy tűnt, hogy már-már belerohan a lámpák fényében váratlanul útját szegő fa-falba. A soffőr azonban biztos kézzel vezette a kocsit, amely csakhamar jobb kövezeten haladt. A fényszórók megvilágították az út szürke szalagját.

A tábornok ellenszenvvel nézegette Hess nyakszirtjét. Hess, mintha csak megérezte volna ezt, időnkint megrándította a vállát, de egyszer sem fordult hátra.

Az autó kis szálloda előtt állt meg. Gauss a kivilágított ablakon megpillantotta a fogadó nevét: *„Zum Türken"*.

Hess intett a tábornoknak, hogy kövesse.

A szálloda kis, alacsony halljában néhány S. S.-legény ült. Felugrottak és kinyújtott karral üdvözölték a belépőket.

Olyan heves volt a mozdulatuk, és olyan váratlanul erős hangon bömböltek, hogy a tábornok összerezzent.

Gauss azon is csodálkozott, hogy nem a szálloda tulajdonosa, hanem egy S. S. kíséri a szobájáig.

Hess nem tartotta szükségesnek, hogy megmagyarázza, miért jöttek ide, Gauss tehát azt hitte, hogy majd itt, a szállodában találkozik Hitlerrel. De még mielőtt körülnézhetett volna szobájában, megjelent ugyanaz az S. S.-legény, aki idevezette.

— Tessék! — mondta és intett, hogy Gauss menjen vele.

Kiléptek az utcára. A tábornok arcát megcsapta az a jellegzetes, kellemes, hűvös illat, amelyet éjszaka lehelnek ki a hegyek. Áthaladtak az utcán és egy girbe-gurba kis hegyi ösvényen csakhamar odaértek a bajor parasztstílusban épült „*Villa Wachenfeld*"-hez. Az ablakok sűrű, nehéz függönyein át alig szivárgott ki valami fény.

A tábornok csodálkozva tapasztalta, hogy eddig még sehol sem találkozott a rohamosztagosok barna egyenruhájával. Errefelé csak feketeruhás S. S.-eket látott.

Gauss egyedül maradt a tágas fogadószobában. Érdeklődéssel nézegette a berendezést. Tipikus kispolgári ízlés, helyesebben ízléstelenség. Még néhány kalitka is volt, benne madarak, amelyek felriadtak, amikor Gauss belépett a szobába.

Múltak a percek. Az ajtó most hirtelen kitárult és belépett Hitler, Hess kíséretében. A tábornok már azelőtt is találkozott Hitlerrel, de csak hivatalos fogadásokon és gyűléseken, amikor nem állt módjában jól megnézni. Most szemébe tünt furcsa csapott homloka. Az a bizonyos homlokba lógó hajtincs, amely a képeken oly „napoleonossá" tette a führert, itt egyszerűen rendetlen kócosságnak tünt. A tábornok csodálkozott, hogy Hitler mozdulatai milyen határozatlanok és milyen furcsán aránytalan az alakja. A törzse hosszú, a lábszára rövid — a csípője rendkívül széles. Gauss szeme megakadt a führer feltünően nagy, lúdtalpas lábán.

A tábornok törte a fejét, hol is látott már éppen ilyen lábakat? Hirtelen eszébe jutott: a moziban! Igen, igen, az a híres amerikai komikus...

Hitler tompa, kellemetlen, rekedtes hangja riasztotta fel gondolataiból. Hitler olyan hangosan üdvözölte, mintha a szoba tele volna hallgatókkal. Pedig csak ketten voltak a szobában, mert a hallgatag Hess is eltünt.

Hitler pár pillanatig barátságtalanul — sőt Gaussnak úgy tünt, ellenségesen — nézte a tábornokot, azután hirtelen gyor-

san beszélni kezdett, olyan hangnemben, mintha valami nagy titokba avatná a tábornokot:

— Egyszer majd eldicsekedhetik vele, hogy ön volt az első, akivel közöltem a mai napon tett felfedezésemet. Ez a felfedezés a tűzharcról alkotott minden eddigi elképzelést felborít! — Hitler a homlokát dörzsölte, mintha valamit az emlékezetébe akarna idézni. — Az új lángszóró minden részlete most, éjszaka jutott eszembe, amikor az új birodalmi kancellária épületének építészeti részleteiről gondolkodtam... Úgy látszik, itt minden azon a misztikus összetalálkozáson múlt, hogy a „részlet"!... Igen, a mai napra így volt ez predesztinálva, hogy részletek, vázlatok. A méreteknek számomra nincsen jelentősége. Egy és ugyanakkor el tudom képzelni egy oszlopcsarnok homlokzatát, egy lángszóró závárzatát és egy zenemű motívumait gondolkodásomnak abban az időszakában, amelyet horoszkópom a részletekről való elmélkedés idejeként jelölt meg. — Hitler még jobban ráncolta homlokát. — Ha akarja, mondok most önnek valamit, amit még soha senkitől sem hallott: a Niebelungen Ring nézetem szerint igazi német mű. Wagner megérezte az eljövendő nemzeti szocializmus szellemét. A lényegben azonban tévedett: itt nem lesz semmiféle „Istenek alkonya"! A németek ősi isteneinek élniük kell! Ma éjszaka... — Hitler most rövid szünetet tartott és átható tekintetet vetett az álmélkodó Gaussra, majd titokzatosan suttogta: — Ma éjszaka megszületett agyamban az új zene! Tűzbe az „Istenek alkonyával"! Helyébe az új zene, az én muzsikám jön!... Még egy kicsit gondolkozom és felvázolom a partiturát!...

Gauss igyekezett megőrizni nyugalmát, pedig most már azt kezdte gondolni, hogy őrülttel áll szemben. Lángszóró és zene s közben izgatott mormogás bizonyos „részletekről"... Legjobb lenne felállni és gyorsan elmenekülni innen, mielőtt ez az őrült, ki tudja, mit csinál, talán tótágast áll, mert valami nagy cirkuszi bohócnak képzeli magát!... Pfuj, micsoda ördögi zűrzavar! És mégis kényszerítenie kell magát, hogy mindezt kibírja. Gauss nem jókedvéből jött ide. Tekintettel arra, hogy Németország urai éppen ezt a torzalakot nevezik „führerüknek", meg kell kísérelnie, hogy tárgyaljon vele. Türelem! Uralkodnia kell magán!

És Gauss egy pillanatra sem esett ki szerepéből: mindvégig hideg, nyugodt arccal figyelt és ebből az arcból azt olvashatta ki Hitler, amit éppen a legjobbnak tartott.

Hitler mosolygott. Ez a mosoly sehogy sem illet mogorva alakjához és kellemetlenül félrehúzta természetellenesen kicsiny száját a fölötte lévő nevetséges szőrpamaccsal. S ha mosolygott is, a szeme továbbra is mérges és kutató maradt, és nem követte a szája mosolygó fintorát.

Hitler néhány kedveskedő frázist mondott. Gauss rendületlen komorsággal hallgatott és közben állandóan figyelte a führert. De hiába akarta elkapni a kancellár tekintetét, Hitler sohasem nézett a szemébe.

Gauss örült, hogy a beszélgetés tanúk nélkül folyik. Amiről itt beszélgetni akartak, az csak kettőjük dolga: Gauss képviselte a Reichswehr tábornoki karát és ez itt... a „kancellár"...

Hess bejött a szobába. Hitlerhez hajolt és valamit a fülébe súgott.

— Hangosan is mondhatod! — szólt Hitler.

— Igen, mein Führer, hangosan is megmondhatom! — ismételte Hess. — Göbbels doktor telefonált, hogy az amerikai közvélemény megnyugtatására közleményt kell kiadnunk arról, milyen büntetéseket róttunk a dachaui adminisztrációra a foglyokkal való rossz bánásmódért.

Gauss látta, hogy Hitler szeme tágra nyílik. Homlokán kidagadtak az erek.

— Büntetni azokat, akik végrehajtják a parancsaimat? Miféle tökfilkó találta ki ezt az ostobaságot? Ha az amerikaiak azt hiszik, hogy a gyüjtőtáborok családi panziók — ez az ő dolguk. Nem szándékozom csirkehússal táplálni a marxistákat!

Egyetlen kézmozdulatára Hess kiment. Hitler felszegte fejét és így folytatta:

— A kegyetlenség a leghatalmasabb fegyverem! Nem szándékozom lemondani róla csak azért, mert egyesek megbotránkoznak rajta. — Megállt a tábornok előtt és hátravetette két karját. — És ha már elhatároztam, hogy a jövőben a legkegyetlenebb eszközökkel harcolok külső ellenségeimmel, miért ne alkalmazzam ezeket az eszközöket ellenségeim belső cinkosai ellen?

A tábornok némán bólintott. Igen, ez helyes gondolatnak tünt előtte.

— Ugye, már ön is megfigyelte, hogy mennyi bámészkodó gyűlik össze, ha két csavargó összeverekszik az utcán? — kérdezte Hitler. — A kegyetlenség vonzza őket. A kegyetlenség és a durvaság! Az utca népe, a nők és a gyerekek csakis az erőt és a vadságot tisztelik. Az emberek szükségét érzik annak, hogy féljenek. Ha egy-egy nyilvános gyűlésünk kiadós verekedéssel végződik, elsősorban éppen azok jelentkeznek felvételre a pár-

tunkban, akiket a legkegyetlenebbül megvertek. Közülük kerül ki a legjobb utánpótlás.

Hitler elhallgatott és bosszúsan látta, hogy a tábornok szivart vesz elő, mintha nem tartotta volna eléggé érdekesnek az előadást. Látható türelmetlenséggel várta, mikor gyujt már rá végre Gauss.

— Barbároknak neveznek? Hát igen, barbárok vagyunk! Barbárok akarunk lenni!... Nagyon megtisztelő elnevezés ez! A nyílt erőszak segít abban, hogy kiküszöböljek minden fölösleges bajlódást az elégedetlen vagy rosszindulatú elemekkel! Mondja, hogy tudnám máskép megalapozni uralmunkat, amely legalább ezer évig tart majd?! Ezen az úton haladok és nem fognak visszatartani semmiféle politikai traktátumok, semmiféle egyezmények.

Hitler már nem beszélt — ordított és úgy szorongatta a szék támláját, mint valami szónoki emelvény karfáját. A szája sarka nyálas volt. Abból a nagy hévből, amellyel itt beszélt, azt gondolta volna az ember, hogy ezrek előtt szónokol. Valósággal uszította önmagát.

— Olyan anyagi fölényt kell teremtenünk, amely lehetővé teszi, hogy potenciális ellenségeinket minden esetben és a lehető legrövidebb idő alatt legyőzzük! — szólalt meg végre Gauss.

Hitler egy pillanatig olyan álmélkodva nézett Gaussra, mintha valami egészen váratlan akadályra bukkant volna. Aztán hangosan felkacagott.

— Ha elhatározom, hogy Franciaország ellen hadakozom, az embereim még békeidőben megjelennek Párizsban. Ezek franciák lesznek. Fényes nappal menetelnek majd Párizs utcáin. Bemehetnek bármelyik minisztériumba, a parlamentbe; elfoglalhatják a távírót, a vasúti állomást, a vezérkar épületét!... Ne nézzen rám ilyen csodálkozó szemmel! Igenis állítom: néhány perc alatt bármely ország — Franciaország, Lengyelország, vagy Csehszlovákia elveszíti addigi vezetőit. Még jóval a háború előtt megteremtem az összeköttetést azokkal az emberekkel, akik a nekem megfelelő kormányt megalakítják. A feltételeket diktálom, mielőtt az első lövés eldördül!

Hitler hirtelen elhallgatott és mozdulatlanul bámult az ablakfüggöny egy pontjára. Azon gondolkozott, vajjon elmondja-e, vagy elhallgassa, hogy programmjának egyik pontjában nem biztos: nevezetesen abban, vajjon sikerül-e Szovjet-oroszország mögöttes területét felrobbantania és az oroszoknak is diktálhatja-e majd a feltételeit? Mennyi időbe telik ez

és mennyi vérbe kerül? Beszéljen-e a tábornoknak kételyeiről, vagy sem?

Elhatározta, hogy nem beszél. Senki se kételkedjék az ő hatalmában. Még a Bendler-strasse ördöngösei se, akik borsot törnek az orra alá és azt hiszik, hogy *csak* ők értenek a háborúhoz!

A tábornok felhasználta a szünetet:

— Sohasem lehetünk biztosak abban, hogy elnyomhatjuk az egész nép ellenállási készségét. A múlt háború tapasztalata megmutatta, mennyire bonyolult feladat ez...

Hitler olyan elnézően tekintett a tábornokra, mint valami együgyű emberre, aki a legegyszerűbb dolgokat sem képes felfogni. Egészen közel ment hozzá és titokzatos, félig suttogó hangon beszélni kezdett:

— Most a sors dolgozik!... A magasabb erők akkor még nem adták meg a népnek az én megjelenésemet!... Néhány lépéssel eltávolodott és lehajtott fejjel, összehunyorított szemmel nézett Gaussra. — Egyébként higgye el, ha én ott vagyok, tizennyolcban nem tör ki a forradalom. Akkor azonban még nem állhattam népem élére, ámbár... természetesen én már akkor is tudtam a sors rendeléséről. Hiszen a horoszkópom már akkor is készen volt! — tette hozzá gyorsan Hitler, azután hirtelen, minden átmenet nélkül visszatért a tárgyra, mind hangosabban beszélt, végül átcsapott a rikácsolásba: — Németország kormányzata köteles arra törekedni, hogy valódi szándékait eltitkolja a tömegek előtt. Ki gondolt erre? Ludendorff semmi esetre sem! Minket egyébként most nem érdekel Ludendorff mint politikus, csak Ludendorff, a hadvezér, aki felhasználta az elmúlt idők haditudományát és saját tapasztalataival tökéletesítette. És mit ért el? Cannaet, kedves tábornokom! Egyik Cannaet a másik után! Semmi mást! Vereséget vereségre halmoztak! Távol legyen tőlem, hogy például Schlieffen elméletének értékét lebecsüljem, de mi köze ehhez Ludendorffnak?! Akármelyik kis kölyök, aki az utcán rabló-pandúrt, vagy katonásdit játszik, nagyon jól tudja, hogy az ellenséget oldalról kell megtámadni. A dzsungel fenevadja is oldalról igyekszik támadni. Ez olyan természetes, mint az, hogy az ember arccal előre jár! ...Apropos, Cannae, tábornok... — Hitler mind sebesebben hadart. — Én átgondoltam annak a csatának egész menetét és az én analízisem örökbecsű! Kizárólag ezt fogják tanulni a hadvezérek! Ön bizonyára tudja, hogy Scipio szerint milyen volt a jelentősége Hasdrubal és Maharbal hadműveleteinek?...

Hitler abbahagyta szónoklatát és kérdően tekintett Gaussra. A tábornok gépiesen bólingatott és csak akkor jutott

eszébe, amikor Hitler hadarva kifejtette az ütközet részleteit, hogy Scipiónak semmi köze sem volt a Cannae-i csatához. Mintha álmodnék, úgy hallgatta Hitler lázasan hadaró, rekedt beszédét:

— ...a hadi tekintélyek valamennyi állítása — ostobaság! Én megtaláltam a rómaiak vereségének igazi okait! Nem Servilius balszárnya ingott meg először, mint ahogyan azóta gondolják, hanem az Aemilius által vezényelt középhad. És miért? Mert a középhadhoz ötszáz keltiber harcos „szökött át" az ellentáborból — ez természetesen hadicsel volt — a „szökevények" a rómaiak hátába kerültek és Hannibal javára döntötték el az ütközetet. Minden más csak ostobaság, ami csupán a tábornokok begyepesedett agyában él tovább! Én a hadviselés új módszereit állapítom meg és az én tábornokaim ezek szerint harcolnak majd. Valamennyi ezeresztendős úgynevezett „tapasztalat" érvénytelenné válik, mihelyt közkinccsé teszem az *én* elméletemet! Ez az elmélet ezer esztendővel viszi előre a hadvezetés tudományát. Egyetlen nyílt ütközet, egyetlen támadás sem történik, mielőtt kémeim nem végzik el dolgukat az ellenség hátországában. A harcok sorsát nem a csapattestek mozdulatai, hanem a csel dönti el! Belülről kell felrobbantani az ellenség egész védelmi rendszerét, nem pedig az erődítéseiket ostromolni! Íme, ez az én módszerem! — Hitler kitárta két karját és diadalmasan rikácsolta: — Évszázadok múlnak el évszázadok után és én, mint a győzelem géniusza lebegek örökké mindenek felett! A szabály is én vagyok!

— Időben kell a helyzetnek megfelelő szabályt keresni, ez a lényeg — jegyezte meg Gauss, aki fékezni igyekezett fel-feltörő ingerültségét — különben megeshet, hogy mialatt az analógiát keressük, az élet olyan megsemmisítő csapást mér ránk, hogy...

Hitler közbevágott.

A tábornok úgy látta, hogy a führer újra közeledik a hisztéria paroxizmusához. Minden mozdulata, minden szava ezt mutatta.

— Ezt a háborút *én* vezetem! És semmiféle nemzetközi jog, semilyen megállapodás nem állít meg utamban! *Én* vezetem ezt a háborút! A háború — *én* vagyok!...

Most végre elhallgatott, csak nehéz lihegése hallatszott.

— Azt tartja-e ön — kérdezte Gauss, akinek sehogy se jött nyelvére a „mein führer" megszólítás — azt tartja-e ön, hogy a tömeg-hadsereg az ellenség hátországának gondos előzetes megmunkálása folytán feleslegessé válik?

Hitler néhány pillanatig rábámult a tábornokra. Látszott, nagyon töri a fejét, hogy megértse a kérdést. Mintha valami kellemetlen dolgot akarna elhessegetni, legyintett és lassan felelte:

— Tömeg-hadsereg? Hát persze, hogy kell nekem. Európa leghatalmasabb serege!... Ne felejtse el: az én életterem: Európa! Éppen ezért olyan hatalmas és komplikált feladat ez! — Elhallgatott, megtörölte a homlokát és valamin erősen gondolkozott. — Most azonban öntől szeretném hallani, tábornok, mi a véleménye a terveimről?

— Hogy a hadsereg önmagát olyan erőnek tekintse, amely hivatva van Németország történelmének intézésére, tudnia kell, hogy senki sem tör jogaira és kiváltságaira, senkinek sincs szándékában bennünket... — a tábornok kereste a megfelelő kifejezést — dilettánsokkal helyettesíteni! Bátor vagyok felhívni a figyelmét ennek különös fontosságára: nekünk teljes biztonsággal tudnunk kell, hogy Németországban csakis egyetlen fegyveres erő lesz és ez a — Reichswehr!

Gauss úgy érezte, hogy kellőképpen hangsúlyozta és eléggé jelentőségteljesen mondta ki a „Reichswehr" szót. Nyilvánvaló volt, hogy a kérdés, amelyet érintett, elsőrangú fontosságú és látogatásának éppen ez a célja. De még jóformán ki sem mondta, már észrevette, hogy hiába beszél. Hitler arca azt mutatta, hogy egyáltalán nem érdekli a tábornok beszéde. Nem is figyelt Gaussra, felkelt a karosszékéből és odalépett egy oldalt álló kis asztalhoz, amely tele volt rajzolóeszközökkel, füzetekkel, albumokkal. Szórakozott arccal felemelt egy ütött-kopott, foltos, nyersvászonba kötött mappát és odalépett a nagy asztalhoz a lámpa alá.

A szobában csend volt, csak a nagy ingaóra ketyegése hallatszott.

Hitler kibogozta a mappa zsinórját, forgatta a lapokat, az egyiket úgy fektette, hogy kellő megvilágításba kerüljön. Gauss gondos kiállítású vízfestményt látott, amely egy régi ház udvarát ábrázolta, valami kellemetlen, lilás-kék tónusban. Aprólékos gonddal készült ez a kép: a ház részei, a kövek, az udvar földje, a kép balsarkában lévő szökőkút olyan mesterember munkája volt, aki a megvilágítás kiagyalt, erőltetett játékával merészkezű mestert utánozott.

Gausst bosszantotta a dolog: a kancellár félbeszakította a beszélgetést, hogy valami silány dilettáns műveit mutogassa! Már-már valami éles megjegyzés hagyta el a száját, amikor a kép balsarkában megpillantotta a szürke festékkel írt szignót: „A. Hitler."

Hitler most új képet vett kézbe. A tábornok egy csomó félig rombadőlt falusi ház furcsa összevisszaságban tornyosuló tetejét látta. A barnás-piros tónus és a háttér zöld fáinak keveréke kellemetlen benyomást tett. Mielőtt a tábornok megnézhette volna a részleteket, Hitler egy másik lapot vett elő. A kép megint csak romokat ábrázolt, ezúttal kopár pusztaság közepén, a láthatáron magános fák unalmas körvonalaival. És újra barna színek és szürke, vigasztalan égbolt... Még egy rajzpapír: feldúlt paraszthház, melynek tetejét ágyúgolyók lyukasztották keresztül...

Gauss leplezetlen csodálkozással meredt Hitlerre. A führer becsukta a mappát és szótlanul ellépett az asztal mellől. A tábornok tüntetően az órára nézett.

— A Reichswehr és a rohamosztagok nem létezhetnek egyidőben! — mondta állhatatosan.

Hitler megállt és most nézett először Gauss szemébe.

— Szavát adhatja-e arra, hogy amit ma itt beszéltünk, nem tudja meg nemcsak egyetlen kollégája, de pártom egyetlen vezető embere sem?...

Hosszú, kínos csend következett.

A csendet Hitler törte meg. Odament a kalitkákhoz. A madarak felriadtak és csipogni kezdtek. Hitler bedugta ujját az egyik kalitkába és cuppogott szájával, utánozva a kanári madarak csicsergését.

— Biztosítékot kell kapnom arra, hogy nem áll közénk Röhm a rohamosztagosaival! — mondta Gauss.

Hitler nem fordult a tábornok felé, úgy válaszolt.

— Félreállítom Röhmöt! A rohamosztagosok szerepét a marxisták és a zsidók elleni harc feladatára korlátozom.

— Ez esetben kezet foghatunk!

Hitler sietve odalépett Gausshoz. Görbe tekintetet vetett rá és a szavak végét elharapva hadarta:

— És mihelyt én ezt megteszem, ön Schleicherhez siet és megbeszéli vele, hogyan tegyenek engem félre az útból?

— Én katonatiszt vagyok!

— Hát aztán? Schleicher és Röhm talán nem katonatisztek?

— Önnek van velük leszámolnivalója! Ez nem az én dolgom!

Hitler szemben állt a tábornokkal. Hátradugta a kezét és tekintete barátságtalan volt. Gauss látta, hogy Hitler homlokán az ér megint duzzadni kezd. Szinte biztos volt benne: a kancellár tudatosan izgatja magát, hogy hisztériás rohamot kapjon.

De a tábornok mindenre felkészült. Végére kell járni a dolognak! Ha Hitler nem tudja megérteni, hogy nincs más útja, csak a Reichswehrrel való együttműködés — akkor semmi dolguk egymással! Akkor fel kell venni a harcot ezzel a „führerrel" és ha másképpen nem megy, fel kell áldozni, meg kell semmisíteni — Röhmmel és a rohamosztagosokkal együtt! Pedig Hitler elpusztítása most még nem illett a tábornokok terveibe. És nemcsak azért nem, mert Hitler olyan mozgalom „vezére" volt, amely Németországot a militarizmus útjára vitte. Gauss tudta, hogy Hitler jelölését befejezett ténynek tekintik azok, akiktől függ, hogy kap-e a Reichswehr pénzt.

A tábornokot Hitler hisztérikus rikácsolása riasztotta fel töprengéséből:

— Nem, nem, nem! Mindenki menjen a fenébe! Engem nem lehet becsapni! Nem érem be azzal, hogy bábu legyek az agyalágyult marsall kezében!... Hallja?! Nem érem be vele! Nem és nem!... Németország — én vagyok! Én vagyok a hatalmas, nemzeti szocialista Németország történelme és sorsa! El akarják venni tőlem az én Röhmömet és a rohamosztagosaimat?! Hát nem! Nem adom oda azokat, akik mozgalmam első napjától kezdve kart karba öltve meneteltek velem! Nem maradok leghívebb barátom nélkül! Senkinek nem hiszek semmit! Röhmöt rágalmazzák!... Én hiszek neki!... Én, én, én!...

Gauss vállat vont. Szemével a sapkáját, kesztyűjét kereste és sehogy sem jutott eszébe, hová tette. Unta már ezt a fecsegést.

Hitler mozdulatlanul állt. Szemét lesütötte, állát mellére hajtotta.

— Jól van, megkapja Röhmöt — dünnyögte sietve. — De Schleicherről többé tudni sem akarok! Tünjön el egyszersmindenkorra! Éppen úgy, mint Röhm. Schleicher ügye nem tartozik magára. Őt is, Röhmöt is magamra vállalom.

Nem várta meg Gauss válaszát, csengetett. Féltestvére, Frau Raubal bejött és teríteni kezdett. Hitler a szeretetreméltó házigazda hangján kérdezte Gausstól:

— Egy csésze kávét?

Kávét és süteményt tettek az asztalra.

Hitler nem várta meg, míg Gauss hozzálát, benyúlt a tálba és egy darab süteményt vett ki. Először kiskanállal lekaparta és bekapta a cukrozott gyümölcsöt, majd jó étvággyal, gyorsan elfogyasztotta az egészet. Lenyalta szájáról a ráragadt kis fehér morzsákat és gyorsan újabb süteményért nyúlt...

Amikor a tábornok Hess kíséretével elindult a *„Zum Tür-*

ken" felé, a hegyek ormán már derengett a közeledő hajnal rózsás pírja. A hegyek lilának látszottak. Könnyű köd szállt fel a völgyekből és még gyengédebbé szelídítette a közeledő reggel színeit.

A tábornok meglassította lépteit és a panorámában gyönyörködött.

Hess kinyujtotta karját, dél felé mutatott és fojtott hangon megszólalt:

— Arra van Ausztria! A führer gyűlöli ezt a határt! Bécs már nem német város! Zsidó és szláv félvérek lakják. Szét kell taposni ezt a csőcseléket!...

— Ön mindent valahogy túl egyszerűnek képzel!

— Ez a führer jótékony befolyása.

— Bizonyára ismeri azt a régi igazságot, hogy Fortuna istenasszony persze bőkezű a lángésszel szemben, de azért mégis csak a nagy zászlóaljakat részesíti előnyben.

— Lesznek nagy zászlóaljak is!

— Bár én is ennyire meg lennék győződve erről!

Gauss felsóhajtott és leült egy padra. Hegyes, öregesen sovány könyökét a térdére támasztotta, öklével támogatta az állát. Hess az utat szegélyező korlátra támaszkodott és elfedte az egész kilátást. Mintha készakarva tenné, úgy állt, hogy a tábornok csak őt láthatta.

— Valamit már kell csinálnunk — mondta Hess. — Azt kell ellenségnek kiválasztani, aki nálunk gyengébb. Ausztria megfelel erre a célra. Minden osztrák, aki ellen akar állni nekünk, gondoljon Dollfuss sorsára.

— Dollfuss sorsára? Hogy érti ezt? — kérdezte csodálkozva Gauss, hiszen tudta, hogy az osztrák kancellár él.

Hess komor arca mosolyra torzult. Most még visszataszítóbb volt.

— Olyanféle embereknek, mint nekünk, jogunk van ahhoz, hogy ne csak a mult példáira hivatkozzunk, amelyeket mindenki ismer, hanem arra is, ami, akaratunk folytán, a jövőben fog bekövetkezni... Dollfuss nem hallgat a jótanácsra. Ezért már ma is nyugodtan holt embernek tarthatom.

A tábornok hallgatott. Azt gondolta, hogy Hess nyilván egyszerűen azt szajkózza, amit Hitlertől hallott. Nem hiába hívtak „Hitlerné asszony"-nak.

Gauss fáradtan felállt és lassan elindult.

— Vannak, akiknek az a véleménye — mondta Hess — hogy az előttünk álló keleti hadjárat tartamára biztosítani kell a hátunkat a nyugat felől várható támadások ellen.

— Feltételezi, hogy ilyen támadás lehetséges?

— Ez Anglián múlik. Egyes-egyedül Anglián! Mihelyt sikerül szövetséget kötnünk Angliával, győztünk!

Gauss tudta, hogy Hess, akit szűkebb környezete „anglomán"-nak csúfolt, annak a politikának a híve, hogy Európa új felosztásának kérdésében meg kell egyezni az angolokkal. Hess nyilván úgy képzeli, hogy London bizonyos politikai köreiben befolyása van.

— És ha nem?

— Akkor mindenekelőtt Angliával kell végeznünk. Esztelenség lenne nekivágni Oroszországnak, amíg egész Európa erőforrásait nem biztosítottuk magunknak.

— Mi erről a führer véleménye?

Hess nem válaszolt a kérdésre és így folytatta:

— Ha végeztünk az angolokkal és a többi európai utánpótlási forrás felett is mi rendelkezünk, rátörhetünk a szlávokra! A szláv kérdés a mi átkunk! De, ismétlem, a prológus: Ausztria!

Gauss köhintett. Hess gyorsan feléfordult és a szemébe nézett:

— Meg akarja cáfolni? — kérdezte.

— Nem. Kérem, mondja meg a kancellár úrnak: hajlandó vagyok haladéktalanul munkához látni, hogy előkészítsem azt, ami első parádénk lesz az egész világ előtt!

És Gauss gyorsan elindult a fasor felé.

A *„Villa Wachenfeld"* eltűnt a fák között. A tábornok megállt a *„Zum Türken"* kapuja előtt.

Hess karlendítéssel elbúcsúzott és sietve visszaindult a hegy felé.

Valahol egy kakas hangosan, hetykén kukorékolt. Gauss megfordult erre a váratlan, békés hangra.

Az asszony, aki a szálloda előtt a járdát seperte, köszöntötte a tábornokot és kinyitotta a kaput.

A tábornok, amint felért a szobájába, levetkőzött és lefeküdt. Most már biztosan tudta, hogy a Reichswehr mindent megtehet, amit szükségesnek tart. Csak hadd képzelje a „führer", hogy ő a „gondviselés ajándéka" a német nép számára. Nyomorúságos, hencegő fráter!... Gauss elmosolyodott, a fal felé fordult, mint otthon szokta; néhányszor cuppantott a szájával és hamarosan elaludt.

Mialatt Gauss aludt, a Wachenfeld-villa elé autó érkezett. A kocsiból középtermetű férfi szállt ki, arcát feltűrt felöltőgallérjával takarta. Polgári ruhát viselt és csak egészen közeli barátai ismerték volna fel benne Alexander ezredest, a Reichswehr kémirodájának főnökét.

Alexander ezredes tudott arról, hogy ma éjszaka kellett lefolynia a megbeszélésnek Hitler és Von Gauss tábornok között, hiszen Gauss csak azért jött Bajorországba, hogy ismertesse Hitlerrel a tábornoki kar álláspontját.

A rohamosztagok Röhmmel az élükön már-már megtagadták az engedelmességet. A kereskedősegédek és kispolgári csemeték csalódtak abban a reményükben, hogy néhány nap alatt meggazdagodhatnak. Nem azért öltötték magukra a barna inget, hogy a nagyiparosoknak és finánemágnásoknak kaparják ki a gesztenyét a parázsból. Most már komolyan neki akartak látni annak, hogy boltocskáiknak és vállalataiknak szilárdabb alapot teremtsenek és nem elégedtek meg azzal, hogy időnkint kirabolhatnak egy-egy zsidó üzletet. Gyorsan és alaposan akartak meggazdagodni. Szentül hitték: engedélyt kapnak arra, hogy bármikor, bárkit kirabolhassanak. A hiú és hatalomra éhes Röhm könnyen kiadhat barnaingeseinek néhány olyan jelszót, amely kiviszi őket az utcára. Csakhogy Röhmnek vetélytársak álltak útjába: Hermann Göring, továbbá Heinrich Himmler, a „fekete sereg", az S. S. parancsnoka, a birodalmi titkosrendőrség főnöke. A Ruhr iparmágnásai megijedtek a barna fenevadtól, amelyet szabadjára engedtek. Azért kellett most Göring és Himmler, hogy ez a nemes pár Röhmöt torkon ragadja. Hiszen a gazdasági válság éveiben tönkrement kispolgárság, Németország alja, ez az egész kapzsi és durva „mocsár", amelynek vállán — a vas-, szén- és vegyipari mágnások támogatásával — Hitler hatalomra jutott, rakoncátlannak bizonyult: az új birodalomban egyáltalán nem akarta azt a szerepet játszani, amelyet a hitleri fordulat rendezői neki szántak.

A kruppok és thiessenek most már maguk akartak elbánni azokkal, akiknek segítségével szétrombolták a weimari köztársaságot. De a rohamosztagosoknak eszük ágában sem volt, hogy kiadják kezükből a már megkaparintott fegyvert. Az egymással szemközt álló két csoport nagyon jól tudta, hogy az országban azé lesz a hatalom, akinek oldalán a reális erő áll. Ezt a reális erőt pedig azok képviselték, akiknél a német páncélszekrények kulcsa volt, vagyis — a nehézipari bálnák. De ezek az urak —

a nácik és a Reichswehr igazi urai — igyekeztek a kulisszák mögött maradni.

Ez alkalommal Alexander ezredes volt a követük, akinek figyelmeztetnie kellett Hitlert, hogy azt tegye, amit a gazdái parancsolnak és megmutatnia azt az utat, amelyen a „führernek" haladnia kell. Aligha volt Németországban olyan ember, akit — a külföldi és belföldi kémszolgálat, a szabotázscselekmények, titkos gyilkosságok és megvesztegetések területén folytatott láthatatlan és sokrétű tevékenysége során — szorosabb szálak fűztek volna a német iparmágnásokhoz, mint Alexander ezredest. Ha Thiessen és Krupp a nagyipar „csapatkapitánya", akkor Alexander a — „centercsatár" volt.

Alexander ahhoz is értett, hogy megőrizze dicsfényét és tekintélyét, mint minden titkos ügy kizárólagos tudója, pedig nagyon sok hibát követett el és több bakot lőtt, mint amennyi sikerrel dicsekedhetett.

Akik bennfentesek voltak a német politika kulisszatitkaiban, már azt is roppant fontos eseménynek tartották, hogy Alexander Berchtesgadenbe utazott. És éppen elegen voltak mindkét táborban, akik sokat adtak volna azért, hogy megtudják, miről tárgyal majd az ezredes a nácik führerével.

A kémszolgálat főnöke most azért jött, hogy Hitler elé terjessze a „Röhm-féle összeesküvés" bizonyítékait. Alexandernek két új kollégája: Himmler és Ribbentrop segítségével sikerült megszereznie ezeket a bizonyítékokat.

Közismert, hogy minden állam a saját külön rejtjelrendszerével adja fel diplomáciai sürgönyeit. Alexander és Himmler megtalálták a módját, hogy a rejtjelek titkaiba behatoljanak. Ez a mód egyszerű volt és szellemes, ha a nemzetközi etika szempontjából nem is nevezhető túlságosan esztétikusnak. Dehát az ilyen „erkölcsi akadályok" nemigen zavarták őket. Ribbentrop irodája valami nagyon fontosnak és titkosnak tetsző iratot szerkesztett és ezt különféle kormányoknak címezte. Az okmányt a Berlinben működő külföldi követeknek kézbesítették. A követségi rejtjelzők munkához láttak és működésbe léptek a diplomáciai távírókészülékek is. Alexander lehallgatta, illetve felfogatta a Ribbentrop-féle szöveg rejtjeles áttételeit. A német rejtjelszakértőknek már csak az volt a dolguk, hogy a Ribbentrop-szöveget összehasonlítsák egy-egy külföldi követség rejtjeles szövegével és ilymódon minden külföldi követség rejtjelkulcsa Alexander kezébe került. Bizonyos ideig tehát, amíg az egyes kormányok nem változtatták meg rejtjeleiket — a nácik felderítő szolgálata előtt a külföldieknek nem voltak diplomáciai titkaik.

Alexander állítólag a külföldi diplomaták sürgönyváltásaiból szerezte meg annak a bizonyítékát, amit Hitler sokáig nem akart elhinni, hogy tudniillik Röhm összeesküvést szervez. Alexander kezébe került a leendő kormánylista is, amelyet Schleicher tábornok állított össze. A listán Röhm mint Reichswehr-miniszter szerepelt. A bizonyítékok bemutatása után Alexandernek közölnie kellett Hitlerrel a Ruhr-nagyiparosok parancsát: Hitler tartsa magát a Reichswehr tábornoki karához és végezzen Röhmmel.

Mind a mai napig senki sem tudja, vajjon Alexander a külföldi diplomaták valódi sürgönyeit, vagy saját gyártmányú hamisítványait mutatta-e be, és vajjon Hitler elhitte-e Alexander bizonyítékait? Annyi bizonyos, hogy Hitler mohón kapott az iratokon. Újra és újra elolvasta, áttanulmányozta az okmányokat. Ezen az éjszakán — ki tudja már hányadszor — a kancellár homlokán ismét gyülekeztek azok a vészes, dühöngés előtti ráncok s az ujjai is remegtek. Néha rekedten felhördült, aztán megint csend lett, csak a lihegése hallatszott. Néhány percig mozdulatlanul ült, majd lassan felállt és mint a vak, tapogatózva elindult a szobában. Szeme kidülledt és értelmetlen szavakat suttogott. Visszament a karosszékhez, összegyűrte az okmányokat és miközben darabokra tépte, ezt hörögte:

— Hazugság!... Hazugság!... Hazugság!...

A papírfoszlányokat a mozdulatlanul álló Alexander lába elé dobta és kirohant a szobából.

Hess sietve belépett. Megállt, hátát az ajtónak támasztotta, nehogy bárki is bejöhessen utána és kérdő tekintettel nézett Alexanderre. Az ezredes vállat vont.

— Nincs válasz... — és tekintetével az okmány földreszórt papírfoszlányaira mutatott. — Ezek voltak az eredeti iratok...

Hess megértően bólintott.

— Ez rendkívül drága mulatság ám és nekünk sürgősen szükségünk van pénzre!... — mondta szemrehányó hangon Alexander.

— Türelem!... Hamarosan lesz pénz.

Alexander elment és Hess maga zárta be az ezredes után a kaput...

A Wachenfeld-villa ajtaja azonban ezen a nyugtalan éjszakán nem maradt sokáig zárva. Alig tűnt el a sötétben Alexander autójának reflektorfénye, máris új vendég érkezett. Hangja magabiztosan, erősen csengett és általában úgy viselkedett, mint aki otthon van. Az új vendég Göring volt.

Legelőször a tükörhöz lépett és nem lehetett tudni, vajjon Hesstől vagy a saját tükörképétől kérdi:

— Mi újság?

Hess vállát vonogatta és fejével az ajtó felé mutatott, mely mögül kihallatszottak Hitler nyugtalan lépései.

Göring mosolygott. Úgy tett, mintha semmi köze se lenne az egész dologhoz. Csakhogy Hesst nem lehetett olyan könnyen becsapni. Éppen ebből a mesterkélt derűből következtette, hogy Göring nagyonis ideges és türelmetlen.

— Gauss volt itt... — mondta Hess.

Göring kövér tenyerével rácsapott a hasán feszülő széles bőrövre.

— Igazán?... Most már csakugyan gondolkoznunk kell Röhmről! Itt volt Alexander?

— Talán magának is vannak újabb bizonyítékai?

— Miért? A führernek netán nem elég az eddigi?

— Nézze, én megértem a führert! Rajtam kívül Röhm az egyetlen ember, akinek hihet...

Göring gyors pillantást vetett Hessre.

— A kérdés tiszta! — mondta. — Röhmnek pusztulnia kell! És vele együtt ki kell irtani Hainest, Ernstet és a többi csirkefogót...

— Mit javasol?

— Meg kell osztani a feladatokat. Én vállalom Berlint. Ott majd rendet csinálok... Neki... — Göring fejével Hitler ajtajára mutatott — Münchent kell vállalnia. Váratlanul kell lecsapnia, különben ellenállnak.

— Akárhogy is lesz — az ellenállás elkerülhetetlen!

— Szó sincs róla! Berlinben én már mindent előkészítettem.

— És Münchenben?

— A führer utazzék Wiessee helyett oda és álljon a rohamosztagosok elé.

— Nem megy bele!

— Ez már a maguk dolga!

— Mindenesetre... jó lenne, ha még valami bizonyítékot szerezne.

Göring benyúlt a belső zsebébe, kihúzott egy többszörösen összehajtogatott nagy ívet és ünnepélyes mozdulattal Hess elé tartotta. Hitler képe volt. A führer homlokán néhány kis lyuk látszott.

Hess felhúzta a szemöldökét és kérdően nézett Göringre, aki nevetve így szólt:

— Haines gyakorolja így a céllövést.

— Furcsa!

— Ez a kis lőgyakorlat történetesen Röhm jelenlétében zajlott le és Haines azt mondta Röhmnek: „Így bánunk az eredetivel is, ha el merészeli árulni a rohamosztagosokat!"...

— Van erre bizonyítéka?

— Röhm saját segédtisztjének jelentése.

— Ki az?

— Nohát ez igazán nem tartozik magára!

— De én nem hiszek a névtelen jelentéseknek!

— Nos: Schwerer, Otto von Schwerer kapitány... — mondta Göring.

— Ez annak a Schwerernek a fia, aki az Akadémián tanított?

— Tudja a fene! Lehetséges.

— Jó, jó... De kérdés, hogy „ő" elhiszi-e?

Göring rábökött az arckép homlokára:

— Maga szerint ez nem elég meggyőző?

— Mindenesetre hatásos! Menjünk be hozzá? — kérdezte Hess.

— Mindenekelőtt egy korty valamit!

Hess kiment.

Göring gondosan összehajtogatta Hitler összelődözött arcképét és zsebredugta. Aztán kivett az asztalon lévő ládikóból egy szivart és megnyálazta a végét.

Hess visszajött. Kezében tálca, rajta néhány palack.

— Mit iszik? — kérdezte Hess.

— Erőset...

— Akar egy jó keveréket?

— Remek! Tudja mit? Csináljon valamit az „afrikai sorozatából!" — Göring vidáman dörzsölte a kezét. — Keverjen egy „sivatag osztrigáját!" Ezt mindig nagyszerűen csinálta.

Göring csupán Hess kezére figyelt, mialatt a keveréket készítette és így nem vehette észre azt a gyors, gyilkos pillantást, melyet Hess vetett rá bozontos szemöldöke alól, amikor Göring a „sivatag osztrigáját" említette.

— „Osztriga?..."

— A „sivatag osztrigája!" — ismételte Göring. — Hiszen maga itatott vele!

Hess a fejét csóválta.

— Most hallom először... De mindenesetre jól hangzik...

— Ördögi ital!...

Az ajtón át zene hallatszott. Rádió, vagy gramofon szólt...

— Mindig csak ezt az egyetlen lemezt hajlandó hallgatni? — kérdezte Göring.

— A führer gyakran hallgatja ezt az indulót.

— Egy gyászindulót? Furcsa.

— Wagner.

— Nem vitatkozom, de miért éppen gyászindulót? Miért éppen „Az istenek alkonyá"-ból?

— A führer szereti, de minden eszmetársítás nélkül...

— No, márpedig én csak azokat a zeneszámokat szeretem, amelyeknek még a címe is vidám!

— A führer valószínűleg át akarja komponálni ezt a muzsikát.

Göring hangosan felkacagott.

— Amikor Svédországban éltem, ott is volt egy eredeti alak, aki szimfóniákat írt ugyan, de egyetlen kótajelet sem tudott elolvasni!

Hess mogorván nézett Göringre, de az megint nagyot kacagott és odament az ajtóhoz, amely mögül Wagner indulója kihallatszott.

Hess ülve maradt mély karosszékében, szürcsölte a koktélt és fél szemét lehúnyta, mintha célbavenné Göring kövér tarkóját. Valami nagy sértést szeretett volna odakiáltani neki, mert gyűlölte és félt tőle. Kedve lett volna a „miniszter urat" arra emlékeztetni, hogy Svédországban elmegyógyintézetben ült és ő, Hess, azok közé tartozik, akik kétségbevonják, hogy sikerült a kegyelmes urat kigyógyítani!...

Göring kopogott az ajtón és meg sem várva a választ, benyitott.

Hess odalépett a Göring mögött becsukodó ajtóhoz. Hallgatózott. Ha nem is egészen tisztán, de jóformán mindent hallott, amit odabent beszéltek.

Hitler nyugtalanul járkált fel-alá, néha megállt, egy-egy nevet rikácsolt, aztán tovább sétált...

Hitler: — Rendben van, beleegyezem. Most írja: Helldorf.

Göring: — Helldorf gróf a méneskarban teljesít szolgálatot és teljesen ártalmatlan.

Hitler: — Aki annyit tud a Reichstag-ügyről, mint ez a maga grófja, nem lehet veszélytelen!

Göring: — Kezeskedem érte!

Hitler: — Egy órával ezelőtt még én is levágattam volna a fejemet Röhmért!

Göring: — Van sokkal fontosabb alak is, mint ez a Helldorf...

Csend. Hitler léptei sem hallatszanak. Hess szinte maga előtt látja, amint a führer megáll a lista fölé hajló Göring mellett.

Most felcsattant Hitler türelmetlen kiáltása:

— Na?! Ki van még a begyében?

Göring: — Papenről van szó!

Megint csend... Hess elképzelte, hogy Hitler szétvetett lábbal áll Göring előtt. A csendet Göring kérdése törte meg:

— Mit tegyünk Papennel?

Hitler: — Ő sem jobb a többinél... Sohase fog kibékülni azzal, hogy a fejére nőttünk.

Göring: — Ez valószínű.

Hitler gyors léptekkel az ajtóhoz közeledett. Hess villámgyorsan visszaugrott a karosszékéhez. Amikor Hitler berontott a szobába, Hess a legnagyobb nyugalommal éppen a zsebóráját nézte.

— Mit gondol erről? — kiáltotta Hitler már a küszöbön.

— Miről? — kérdezte csodálkozva Hess.

— Mit csináljunk Papennel?

Hess vállat vont.

— Ha Hindenburg már nem élne, nem tétováznék.

— Pontosan ez az én véleményem is.

Hess most olyan halkra fordította a beszédet, hogy Göring nem hallhatott meg semmit.

— Adjon ki rávonatkozóan parancsot, de csak szóbelit, hogy... — Hess az ajtó felé intett a fejével, arrafelé, ahol Göring volt — ő legyen a felelős.

Hitler sarkonfordult és visszasietett a másik szobába.

A félig nyitvahagyott ajtón keresztül Hess hallotta, amint Hitler megkérdezte Göringtől:

— Beírta Papent?... Rendben van, nem fontos. Elég, hogy szólok magának... Pedig szentül hiszem, nem találok még egy olyan munkatársat, mint ő. Mindenesetre küldje el neki ezt a levelet...

Hitler elhallgatott. Hess hallotta a toll percegését a führer ideges keze alatt...

A következő percben Hitler hangosan felolvasta Papennak írt levelét. A befejező rész így hangzott: „... A kormánnyal való együttműködése, amelynek annyi erőt szentelt, rendkívül értékes. Őszinte baráti érzelmet táplálok ön iránt. Mindig örülni fogok, ha a jövőben is igénybevehetem segítségét. Hitler."

— Haladéktalanul küldje el ezt neki! — mondta Hitler. — Még ma! Hallja?

— Ki van még? — kérdezte Göring.

— Karr-ról megfeledkeztünk.

— Felírom.

— És természetesen a két Strassert is!

Hess koktélt kevert.

A pohárral a kezében odament az ablakhoz és kinyitotta. A friss hajnali levegő és a madarak csicsergése úgy áradt be a szobába, mint egy másik világ lehelete. Ez a másik világ csodálatosan derűs, világos, majdnem valószínűtlen volt. Felkelt a nap. Még nem bukkant elő a hegy sötét körvonalai mögül, de a havas csúcsok ezüstjét már rózsaszínűre festette.

Hess háta mögött lépések hallatszottak. Hess visszafordult. A kis asztal mellett, amelyen a palackok voltak, ott állt Göring és töltött magának.

— Nos? — kérdezte Hess.

— Úgy látszik, megegyeztünk! — Göring buzgón rázta a pohárkát, megkóstolta az italt, csettintett a nyelvével. Egy hajtásra kiitta, aztán végignyalta likőrtől ragadós ujját.

— Himmler dolga, hogy figyelje: a listán szereplők közül ki lesz Münchenben, ki lesz Wiesseeben. — Göring egy pillanatra elhallgatott. — Azért Himmlert is figyelni kell! Mondjon, amit akar: nem nagyon bízom benne.

Hess bólintott.

— A führer nevében kérem, tartsa szemmel Himmlert... Magának vannak erre alkalmas emberei...

— Összesen hányan szerepelnek a jegyzékén? — kérdezte Hess.

— Körülbelül másfélezren — mondta Göring, aztán búcsúzott és elment.

Hess néhány pillanatig elgondolkozva állt, mintha arról is elfeledkezett volna, hol van. Sűrű, bozontos szemöldöke alatt mélyenülő, apró szeme a sarokba meredt; keskeny ajkát összeszorította, úgyhogy az most még keskenyebbnek tűnt és a szája körül valami öreges fáradtság látszott.

Hess felriadt gondolataiból: az ablak alatt elsurrant egy autó.

Göring elutazott.

Hess felkapta a fejét, körülnézett és lassan elindult a dolgozószoba felé, amelynek ajtaja mögül kihallatszottak Hitler nehéz, de szapora léptei.

Amikor Hess belépett a szobába, Hitler hirtelen megállt és kissé hátrált.

Szeme éberen követte Hess minden mozdulatát.

— Remekül viselkedett! — mondta alig észrevehető fölényességgel Hess.

Hitler megnyugodva kifeszítette vállát.

— Várjon csak, nemsokára úgy elbánok velük, mint a kutyákkal! — dünnyögte.

— Nehogy eszébe jusson, hogy Göringet is...

— Unom Göringet!... Majd...

— No tessék! Hiszen én már rég megmondtam... — szólt bosszúsan Hess.

— Azért nem arra gondolok én... egyáltalán nem arra!... Csak egész egyszerűen utálom ezt a dagadt vaddisznót! És nem hiszek neki! — kiáltotta Hitler. — Még azt se tudom egész biztosan, vajjon nem folytat-e most is kettős játékot? Ki kezeskedik azért, hogy Göring nem akar lebicskázni? Ki kezeskedik érte?

— Himmler!

Hitler halkan, sziszegve nevetett.

— És Himmlerért?

— Heydrich.

— És Heydrichért?

— Kaltenbrunner.

— Hát érte? És a többiekért? Ki? Kicsoda?

— Én!

— És a tábornokokért? Azért a tömérdek tábornokért! Valahányan vannak, mind arról ábrándoznak, hogyan tehetnének el láb alól, hogy a helyemre ülhessenek!...

— Nem kellene kimutatni, hogy bárkitől is fél. Az öregurak csak alkudoznak! Ennyi az egész!...

— Hiszen ha csupán ennyi lenne!

— Márpedig csak ennyi.

— Maga mindig és mindenben bízik! Ki mondta azt, hogy ők nem intézik el a dolgaikat nélkülünk is?

— Nincs olyan józaneszű ember, aki ezeknek egyetlen pfenniget is adna. Hiszen fogalmuk sincs a bankműveletekről.

— Lehet, hogy igaza van... — dörmögte minden különösebb meggyőződés nélkül Hitler. — Az amerikaiak nem tudnak velük megegyezni.

— Mein Führer! Jól jegyezze meg: senki sem hajlandó arra, hogy személyes érdek nélkül kikotorja számunkra a gesztenyét a forró parázsból.

Hitler szeme most hirtelen felcsillant. Nyilván rájött valamire.

— Találkozott Schreiberrel?

— Igen...

— Mit mondott a kölcsönről?

— Az angolok, mint mindig, többet akarnak, mint amennyit megszolgáltak.

— Akkor Schreiber hagyja az angolokat a fenébe! Szerezzen pénzt Amerikából!

— Hiszen azt csinálja.

— Így aztán a tábornokok is a mieink lesznek. Mind! Egytől-egyig! — kiáltotta lelkesen Hitler.

— Valószínűleg.

— Aki meg nem akar velünk tartani... vigye el az ördög! Mehet a pokolba Röhmmel együtt!

Hitler gyorsan megfordult és búcsú nélkül elindult a dolgozószobája sarkában lévő kis ajtó felé. Már megfogta a kilincset, amikor hirtelen Hess felé fordult és így kiáltott:

— És mondja meg annak a vén Gaussnak, ha eszébe jutna kétszínűsködni...

És Hitler gyorsan kiment, becsapta maga mögött az ajtót.

Hess megvárta, amíg elhangzik Hitler nehéz lépteinek zaja, aztán felvette a telefonkagylót.

— Nem aludt, Himmler?... Göring majd átadja magának a führer jóváhagyásával ellátott jegyzéket a június harmincadikai... *előléptetésekre* vonatkozólag. München és Wiessee magára tartozik... Hogyan?... Ki kell nyomozni... A führer számít magára... És még valami — Hess hosszabb szünetet tartott, mintha keresné a megfelelő kifejezést. — Ellenőriznie kell, hogy Göring pontosan a lista szerint járjon el... tudja, néhány barátja is rajta van... Természetesen! Mindet!... A führer? Remekül érzi magát! ...Feltétlenül átadom. Jó éjszakát. Heil Hitler!

Hess letette a kagylót és rögtön új számot tárcsázott.

— Heydrich?... Ne haragudjék, hogy felkeltettem! Megkértem Himmlert, hogy ellenőrizze a lista sorsát, amelyet Göring majd átad neki. Maga felel érte, hogy Himmler ne tűrjön el semmiféle puhaságot. Szóval nincs kivétel! Érti?... Persze, meg vagyunk győződve, hogy el tudja intézni... Rendben van? ...No, aludjék tovább. Heil Hitler!

Hess fáradtan nyujtózkodott.

Fülelt. Köröskörül néma csend. Abból a másik világból, amely a csukott ablakon túl terült el, halkan behallatszott a harangszó, ahogy a hegyek visszaverték. És kolompolás. Most megy a nyáj a legelőre. Hess megint nyujtózkodott és kiment.

A házban csend lett. Zajtalanul kinyílt az ajtó és a legkisebb neszt sem ütve, belépett a szobába egy ember. Kötény volt rajta, kezében seprő és tollporoló. Mielőtt hozzákezdett a takarításhoz, benézett a papírkosárba, a hamutartókba és ahol csak egy darabka papírt talált, gondosan összeszedte és zsebrakta. Azután kezébe vette a porolót és takarítani kezdett.

Prust tábornok adta az ötletet Gaussnak, hogy a vezérkar munkájába a nyugalmazott katonatiszteket is vonják be. Prust elsősorban Schwerert ajánlotta, hiszen valamikor jóbarátok voltak.

Aki először találkozott Prusttal, szentül hitte, hogy ez a derék generális nemhogy nem intrikus, de esküdt ellensége minden intrikának. Aki azonban közelebbről ismerte, többé nem hitt széles gesztusainak, teli tüdőből jövő nevetésének és annak a látszatnak, hogy ő az az ember, aki képtelen suttogni, vagy akár halkan beszélni. Katonai körökben már régesrégen jól tudták, hogy Prust egyike a legravaszabb cselszövőknek. Miután a világháborúban nem volt a „nagyvezérkar" tagja, bizonyos szerepet játszhatott a weimari időkben, most pedig, noha bizalmasa, sőt kedvence Hammersteinnek, a Reichswehr elmozdított parancsnokának, kitűnő barátságot tartott fenn Schleicherrel. Közben Gauss mellett dolgozott a berlini katonai körletben.

Prust játékos, könnyed életkedve szemmelláthatóan csekély befolyással volt a száraz, minden szavát óvatosan megrágó Schwererre. Schwerer összeszorította száját, a monoklit felcserélte szemüveggel és mogorván nézte egykori jóbarátját.

Prust arról akarta meggyőzni Schwerert, hogy elérkezett az idő, amikor neki is gyakorlati munkával kell résztvennie a hadsereg újjászervezésében.

Gauss is megpróbálta néhány szóval kapacitálni Schwerert, de úgy dörmögött, mintha dühös lenne, hogy beszélni kell:

— Értse meg, *se figurer bien clairment*,[1] most egyszerűen ez a helyzet: *maintenant ou jamais* — most vagy soha! Kezünkbe kell venni a hadsereg vezetését, vagy egyszerűen meg kell szűnnünk!

— Nekem sohasem volt a kenyerem a szervezés. Az én dolgom az operatív munka — ellenkezett Schwerer.

— Kapjuk csak meg a végleges biztosítékot arra, hogy egyszer s mindenkor mi parancsolunk a katonáinknak, akkor majd bőven lesz része nagy operatív munkákban! — Gauss egy pillanatra elhallgatott, valami mosolyféle jelent meg száraz arcán és így fejezte be: — Természetesen csak abban az esetben, ha végre lemond a „Kelet elleni villámháború" című rögeszméjéről! *Il faut abandonner cette idée absurde!...*[2]

[1] lássa tisztán...
[2] El kell ejteni ezt a lehetetlen ötletet!

— Soha! — kiáltotta váratlan hévvel Schwerer. — És teljesen indokolatlan, hogy éppen ön nem érti meg!

— Szó sincs róla, igaz, hogy a „Blitzkrieg-elmélet" tökéletesen beválhat a nyugati hadszíntéren... — vágta rá Gauss kissé bosszúsabban, mint akarta. — De Oroszországban?! Ott tiszta lutri! Gondoljunk csak Klausewitz szavaira, Napoleon példájára, vagy Bismarck katonai végrendeletére! *Le vieux comprenait bien quelque chose en métière de guerre!*[1]

— Lutri, hogy kihozták azt, amit én már régen irattárba helyeztem? — felelte dühösen Schwerer.

— Félreértett... — mondta békítően Gauss, aki már szerette volna befejezni az egész vitát. — Én az Oroszország elleni háborúval kapcsolatban nem az előfeltételek felkiismeretlen elferdítésére gondoltam. *Mais non!*[2] Kijelentem azonban — és ezt önnek is el kell ismernie, hiszen legalább annyira ismeri az erőviszonyokat, mint jómagam — hogy az Oroszország elleni háború, még ha győzedelmesen indul is — lutri!

— Ha valaki helyes képet akar alkotni, úgy kell ismernie Oroszországot, mint én, aki két orosz háborúban is résztvettem — az orosz-japán és a világháborúban — és mindent saját szememmel láttam! Néhánymillió muzsik, aki száraz rozskenyérhéjat rágcsál és tölténynélküli puskát szorongat a kezében! Nos, ezek mennek a kitűnően felszerelt ellenséges seregek ellen. Tessék! Ezek az „erőviszonyok"! — fakadt ki Schwerer és dühösen lerántotta szemüvegét az orráról.

— Tegyük el ezt a vitát máskorra. E pillanatban válaszát várjuk: velünk tart-e, vagy sem? — kérdezte Gauss.

Schwerer fagyosan válaszolt:

— Véleményem szerint várnom kell.

Gauss felállt és szótlanul kezet nyujtott Schwerernek. Prust mesterkélt nyájassággal megfogta barátja zubbonyának egyik gombját.

— Gondold meg jól, Konrád! Az elszalasztott alkalmak ritkán térnek vissza! Te nagyon jól tudod ezt!

Schwerer elértette a célzást a régi balsikereire és — ha lehet — még ridegebben vágta rá:

— Éppen ezért nem akarok olyan nagyon gyorsan határozni!

Betette szemüvegét a tokjába és sietve távozott.

Prust reménytelenül legyintett.

— Lehetetlenül önfejű!

[1] Az oreg is értett valamit a háború mesterségéhez!

[2] Egyáltalán nem! Szó sincs róla!

— Amellett egyáltalán nem okos...

— No, de az ő megkerülésével is megtaláljuk az utat a nyugalmazott tisztekhez.

— Most megint a „Stahlhelm"-re céloz! — fortyant fel Gauss. — Értse meg: nekem tisztekre van szükségem! Mi nem akarunk utcai tüntetéseket, nekünk dolgoznunk, keményen dolgoznunk kell! ... De erre majd később visszatérünk. Most azonban tüstént meg kell oldanunk a problémát: mit válaszolunk Röhmnek?

— Az a kérdés, mit kér?

— Azt akarja, hogy támogassuk. Semmi kifogásom ellene. Utóvégre, ha kell, minden pillanatban elejthetjük. Előzőleg azonban tisztában kell lennünk a szándékaival. Nem azokkal, amikről beszél, de azokkal, amiket eltitkolni igyekszik. Menjen el hozzá!

— Ha felhatalmaz arra, hogy az ön nevében beszéljek...

— Csak azt nem! — kiáltott fel rémülten Gauss.

A két tábornok elbúcsúzott egymástól. Prust még aznap felhívta telefonon Röhmöt és találkozót kért tőle. De mielőtt elment volna hozzá, elhatározta, hogy Alexander ezredessel találkozik. Prust azt gondolta, minden további nélkül bemehet Alexanderhez, az „örök" ezredeshez, akit jól ismert a háború idejéből. Persze, nem akarta elárulni látogatása igazi célját. Valami szolgálati ügyben kért felvilágosítás ürügyével ment Alexanderhez, de hamarosan rájött, hogy az ezredes nemcsak mindazt tudja, amit Röhmről és szándékairól már tudnia kell, hanem azt is tudja, hogy Röhm szándékairól már Göring is tudomást szerzett. Prust pillanatnyi gondolkodás után így következtetett: ha Göring mindent tud, akkor Hitler is tud mindent. Így hát — veszedelmes játék lenne Röhmöt is kombinációba venni! Ez játék a tűzzel! Röhmöt semilyen formában sem szabad bevonni! Ilyen értelemben tett jelentést Gaussnak.

Prust Gausstól Göringhez ment. Jónak látta, hogy saját szakállára közölje Göringgel: Röhm javaslatot tett Gaussnak, hogy vegyen részt az összeesküvésben.

Göring tüntető szívélyességgel szorongatta Prust kezét és úgy tett, mintha akkor hallaná először, hogy a tábornokok tárgyalni akarnak Röhmmel. Göring megkérte Prustot, közölje Gaussal, hogy legkésőbb holnap, nagyon fontos ügyben beszélni akar vele.

Prust reggel felé ért haza. Azonnal felhívta telefonon Gausst.

— Bocsásson meg, kegyelmes uram, hogy felzavartam, de Göring tábornok éppen most hívott fel telefonon...

— Göring felhívta telefonon? — kérdezte leplezetlen csodálkozással Gauss és felhúzta papucsát.

— Megparancsolta, közöljem önnel, hogy fáradjon el hozzá. Mely időpontban óhajtja felkeresni az irodájában? — Prust száraz, hivatalos hangon beszélt, mint az olyan ember, aki tudja, hogy minden beszélgetését lehallgatják és rögzítik.

Hosszú szünet.

— Azt hiszi, hogy feltétlenül el kell mennem? Nem mehetne ön?... — kérdezte határozatlanul Gauss.

— A tábornok személyesen önnel akar beszélni!

Gauss a kitűzött időpontban megjelent Göring villájában. Nem váratták meg. Rögtön hivatalos tárgyalásba kezdtek. Gauss meggyőződhetett róla, hogy Göring pontosan ismeri Hitlerrel folytatott berchtesgadeni tárgyalásának minden részletét.

Göring Gauss szemébe nézett és igyekezett kiolvasni, milyen hatással vannak rá szavai:

— Kart karba öltve akarok együttműködni önnel, mint régi háborús bajtárssal!

Gauss — ha lehet — még jobban kihúzta magát, a monoklija megvillant... Göring elhatározta, változtat a hangnemen, hiszen nyilvánvaló, hogy ez a vén szamár még mindig többnek képzeli magát nála. Rendben van, Göring ráér, várhat! Az nevet, aki utoljára nevet!

— Tökéletesen nyiltnak, őszintének kell lennünk egymással! — szólt Göring. — Rendben?

Gauss ajka most sem nyílt szólásra és monoklija éppen olyan gőgösen csillogott, mint az imént.

Göring kezdte elveszíteni türelmét. Már elszokott tőle, hogy sokat teketóriázzon azokkal, akikkel tárgyal.

— Tudja-e, hogy a közeljövőben a rohamosztagosok, élükön Röhmmel, akcióba lépnek?

— Nem hallottam, hogy parádéra készülnének — válaszolt kitérően Gauss.

— Nem parádéról van szó! Röhm arra számit, hogy a Reichswehr katonáit egyesíti a rohamosztagosokkal!

— Milyen alapon? — kérdezte hidegen Gauss.

— Éppen erről van szó: milyen alapon?! — kiáltotta Göring, aki alig tudott ellenállni hirtelen támadt vágyának, hogy belerúgjon Gaussba. — Én és a führer ugyanezt kérdezzük: ki jogosította fel Röhmöt arra, hogy a mi Reichswehrünket is bevonja kétes kombinációiba?

Gauss agya nem működött valami nagyon gyorsan, egyet azonban máris megértett: Hitler nevében tulajdonképpen a

nagyipar urainak akaratát kell teljesíteni és most lényegében egy küszöbön álló államcsínyről van szó. Ez rendben van! Ebbe szívesen beleegyezik, természetesen csak azzal a feltétellel, hogy a fordulat élén Hitler áll. Talán ez a formulázás mindannyiukat kielégíti. És aztán? Aztán majd — a változott viszonyoknak megfelelően — újra meg kell állapítani, kinek mi jár!

Göring és Gauss néhány pillanatig farkasszemet nézett. Göring olyan tekintettel mérte végig Gausst, mint egy dühös bika.

Levegő után kapkodva, rikácsoló, rekedt hangon csaholta:

— Nem foglal állást? Nem akar egyik oldalra sem állni?

Gauss némán lehajtotta a fejét.

Göring felugrott:

— Megtagadja tőlünk a támogatását?

Gauss nem emelte fel a fejét, csak szeme szögletéből követte Göring mozdulatait. A miniszter ingerültsége többet mondott, mint amennyit eredetileg el akart árulni. Mit is mondott Moltke? „A hadsereg az állam leglényegesebb intézménye, mivel csak az ő léte teszi lehetővé a többi állami intézmény létezését: minden politikai és polgári szabadság, a kultúra minden vívmánya, a pénzügy, sőt maga az állam — a hadsereggel áll, vagy bukik!" Igen, Gauss szentül hitte, hogy ez így van Németországban és ennek így is kell maradnia, noha Moltke korában is úgy állt a dolog, hogy Németország és a hadsereg meg a tábornoki kar igazi urai a porosz junkerek, az iparbárók és a bankcsászárok voltak. Gauss persze azzal is tisztában volt, hogy az első a második nélkül nem ér semmit, mint ahogy a második az első nélkül nem mehet semmire. Az iparmágnásoknak és a plutokratáknak kellett a fegyveres erő, hogy kordában tartsák az ő javukra dolgozó Németországot; a tábornokoknak meg kellett a pénz a hadsereg és sajátmaguk számára. Ebben az értelemben ők is olyanok voltak, mint bármely vállalkozó: nem választották el a hadsereg érdekeit a saját érdekeiktől. A hadsereg összeomlása saját személyes — politikai és pénzügyi — összeomlásukat jelentette volna. Gauss kitűnően tudta, hogy állásfoglalásától függ sok minden, hacsak nem minden. Vajjon megtarthatja-e a katonai kaszt azt a helyzetét, amelyről Moltke beszélt és megtarthatják-e a tábornokok és őmaga, Gauss is, azt a hatalmat, amelyet mindig biztosított számukra a szuronyok ereje? A helyes állásfoglalástól függött — amit Moltke nem érthetett meg — a bukás vagy a még teljesebb hatalom magaslatára való feljutás. Ez a hatalom valamennyi tábornok és köztük Gauss ábrándjaiban jóval túlszárnyalta a kaszárnyák, a törzskarok, az örökölt porosz latifundiumok ke-

reteit és elért a bank-széfek, az ipari részvénypakettek, a monopóliumok igazgatóságai és a miniszteri tárcák birodalmába. Mi történnék, ha Gauss most itt helyben megtagadná Hitlertől és klikkjétől a támogatását? Az ügy érdekében most segítő kezet kell nyujtania ennek a dagadt vásári kikiáltónak. Úgy kell azonban ezt csinálni, hogy a hadsereg távol maradjon a verekedéstől, mint az egyetlen erő, amely bármely pillanatban beleavatkozhat annak az oldalán, aki felülkerekedett.

Gauss hangsúlyozottan kijelentette:

— Mi nem egyezhetünk bele, hogy a Reichswehr kimenjen az utcára. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincsen eszközünk az önök támogatására. A rohamosztagosok fegyvereit, amikor szabadságra mentek, raktárakban helyezték el. Ebből adódik az első feladat: meg kell akadályozni, hogy újra megkaphassák ezeket a fegyvereket!

Göring érdeklődéssel hallgatta a tábornok szavait.

— Másodszor az önök S. S.-ei csak könnyű kézifegyverekkel rendelkeznek — folytatta a tábornok. — Csupán pisztolyuk, meg bizonyos számú puskájuk van, de gépfegyverük alig!

— Tökéletesen így van!

— Önök csak néhány rendőrségi páncélkocsival rendelkeznek.

— Ez is igaz!

— Nos, én pótolhatom a hiányokat!

— Ez megmenthetné a helyzetet! — mondta Göring és izgatottan járkálni kezdett a szobában. Hirtelen megállt a tábornok előtt, mereven a padlóra nézett, mintha a szőnyeg bonyolult mintáját tanulmányozná. Azon töprengett, vajjon feltakarhatja-e valamennyi kártyáját Gauss előtt.

— Elhatároztam, hogy most elárulok önnek valamit, amiről nem tud — kezdte Göring. — Röhm június harmincadikán viszi ki embereit az utcára. Nem várhatjuk meg, míg újra kézbe veszi az irányításukat. Ezt a mozgalmat csírájában kell elfojtanunk! Egyenként kell őket ártalmatlanná tennünk. A führer a harmincadikára virradó éjszakát jelölte ki.

— Ez semmit sem változtat a lényegen — mondta Gauss. — A Reichswehr a kaszárnyákban marad — amíg meg nem változtatom a parancsot.

Göring úgy nézett a tábornokra, mint aki képtelen egy szót is kiejteni. Azután egész közel lépett hozzá és így kiáltott:

— De miért?!

— *Car tel est notre bon plaisir!*[1] — mondta gúnyorosan Gauss.

[1] Mert nekünk így tetszik.

— Ahá! Szóval várni és aztán a nemes lovag vértjében az utolsó csapást rámérni a már megvert ellenségre? Tehát nem ad ki megfelelő parancsot?! Hát akkor nem is megy el innen soha! ...

Gauss lassú mozdulattal felállt a székéről és megindult az ajtó felé.

Göring néhány pilanatig rábámult a tábornok szikár, nyárfaegyenes hátára. Aztán gyorsan elékerült, az arcába nézett és fojtott hangon kérdezte:

— Hát hogy is leszünk a fegyverekkel?

Gauss felülről lefelé nézett Göringre.

— Elküldök egy tisztet... Az összeállítja a szükséges fegyverek jegyzékét.

— Köszönöm! ... — nyögte ki Göring.

— A felszerelést az S. S.-legénység a berlini katonai körlet fegyverraktárából kapja meg.

— Köszönöm! — ismételte Göring és nagy erőfeszítéssel, szolgálatkészen kitárta szobája nehéz ajtaját Gauss előtt.

22

Legagner tábornok elővette a szivartárcáját, rágyujtott s ezzel a beszélgetés mindjárt kevésbbé hivatalos színezetűvé vált.

— Ugye, elég nehéz a helyzet?

— Igen, tábornokom! — felelte Henry kapitány. — A tudósítások mindinkább ellentmondóak.

— Szóval kezd forróbb lenni a légkör. Nem szabad elszalasztani a pillanatot, amikor robbanásig feszül minden! — A tábornok most Godardra pislantott. — És maga mit tud?

— Az egyik irodámba véletlen értesítés futott be...

— Néha az effajta véletlen értesülés többet ér a tervszerűen megszerzettnél. Igaz?

— Ezúttal, azt hiszem, csakugyan így áll a dolog! Nemrégiben a „Salon" című „nagyvilági" hírlapocska levelezési rovatot nyitott.

— Ki csinálja?

— Egy angol.

— Pontosabban?

— Biztosat még nem tudok — mondta Godard — de abból ítélve, hogy a lapot Rowe kapitány finanszírozza...

— Már megint Rowe!

— Ez az, tábornokom! Rowe szervezete nyilván érdeklődni kezd azok iránt az események iránt, amelyek a náci pártban érlelődnek.

— Ahá! Végre az angolok is észbekaptak!

— Úgy van, tábornokom! Közvetlen összeköttetést létesítettek, hogy megfigyelhessék Röhm törzskarát. De ezentúl minden anyag, amit az ügynökeik megszereztek, az én kezemen megy keresztül.

— Pontosabban?

— Egy emberem ül a „Salon" szerkesztőségében.

— Ahá! Nagyon helyes! Csak vigyázzon, nehogy Rowe ezt a maga emberét is megvásárolja a fontjaival!

A tábornok szemüvege felett Henry kapitányra nézett.

— Tartania kell az összeköttetést Godard-ral.

— Igenis, tábornokom!

Legagner tenyerével végigsimította a simára csiszolt asztallapot.

— A helyzet a következő, uraim... — A tábornok gyors pillantást vetett két tisztjére. — Tudják, ugyebár, hogy Himmler feketelistáján szerepel Schleicher és Bredow tábornok neve. Nemcsak azért, mert ha meggyilkolnák Hitlert, valószínűleg Schleicher lenne a kancellár; Bredow pedig Schleicher jóbarátja és bizalmas embere. Ezerkilencszáztizenkilencben és húszban Hitler birodalmi kancellár úr neve irodánk ügynökei névjegyzékében szerepelt. Von Bredow akkor a Reichswehr felderítő-irodájának főnöke volt. Mint ilyen, megtudta, hogy Hitler a franciáknak is dolgozik. Abban az időben ez a körülmény nyilván nem zavarta Bredowot, aki a szerzett információt Hitler őrvezető személyi aktájához csatolta. Nem tudom, hogy Von Bredow miért nem semmisítette meg egy később kapott parancs értelmében ezt az ügyiratot, annyi azonban tény, hogy az okmányok ma is Von Bredow tábornok birtokában vannak. Bredow az iratokat Von Schleicher tábornoknak is megmutatta. A führer titkát tehát már ketten tudják. De az is lehetséges, hogy hárman...

— Ki a harmadik? — kérdezte Godard.

— Bajos elképzelni, hogy Von Bredow ilyen természetű értesülését ne közölte volna az akkori bajor kormány fejével, Karr-ral.

— Karr? Nem szerepel az ő neve is Himmler listáján? — kérdezte Henry nagy érdeklődéssel.

Legagner tábornok vállat vont.

— Nem hinném — folytatta — hogy Bredow a lakásán tartogatná ezt az iratot. Sokkal valószínűbb, hogy az irat abban

az útitáskában volt, amellyel Madame Von Bredow nemrégiben Svájcba repült. Az okmányt azóta biztosan letétbe helyezték valamelyik svájci bank széfjében. Úgy kell intézkedni, hogy amennyiben Von Bredow tábornokkal valami történnék, az okmány a kezünkbe kerüljön.

— Az okmány jog szerint a mienk! — szólt Henry kapitány.

— Azon a napon és abban az órában, amikor a gyilkosok megjelennek Bredow lakásán, a mi emberünk szabályszerű, közjegyzőileg hitelesített, Bredow aláírásával ellátott felhatalmazással jelenjék meg a svájci bankban, ahol az okmányt őrzik. Mert különben elkéshet! — szólt közbe Godard.

— Úgy van! — mondta a tábornok és elismerő pillantást vetett az őrnagyra. — Igaza van! Tökéletesen igaza van! Felhatalmazásra van szükség, Bredow aláírásával.

— Intézkedni kell, nehogy az okmány valahogy átkerüljön Németországba, mielőtt Bredowot meggyilkolnák — jegyezte meg Godard.

— Magától értetődik!

Legagner felállt, de mégegyszer végigsimította tenyerével az asztal lapját, mintha valami láthatatlan dolgot sepert volna le, amit a tisztek éppen akkor raktak elé...

*

Godard lassan ballagott. Csoszogott, görbén tartotta magát, mintha valami nehéz súlyt cipelne. De ez nem az évek súlya volt. Ámbár éltesnek látszott, Godard össze-vissza negyvenötéves volt. A tudás terhe öregítette meg, a tudásé, amelyet negatívnak nevezhetnénk. Minden nap, iktatójának minden dossziéjában valami újat fedezett fel. Ez az új azonban nem gazdagította, hanem minden felfedezés szegényebbé és szegényebbé tette. Az ő tudása az élet legsötétebb, legkeservesebb oldalainak ismerete volt és feltartóztathatatlanul a lelki elnyomorodás felé ragadta Godardot. Óráról órára azzal foglalkozott, hogy új és új módszereket keresett az emberek negatív tulajdonságainak tenyésztésére és elősegítésére. Mint szerencsés felfedezésekbe kapaszkodott ezekbe a tulajdonságokba és igyekezett azokat a titkos szolgálat érdekében felhasználni. Úgyszólván mikroszkóp alatt vizsgálta az emberi jellemet, kereste a sötét pontokat, amelyekbe beleköthet, a fogyatékosságokat, amelyeket fekéllyé lehet növelni, hogy az áldozat ne élhesse a becsületes ember normális életét, Kapzsiság, nagyravágyás, romlottság, becstelenség, személyes ellenségeskedés, politikai

viszály, árulás, lopás, gyilkosság — mindezt felhasználta és alkalmazta a Harmadik Köztársaság katonai kémszervezete. Godard, mint a Németország elleni kémelhárító osztály vezetője szemrebbenés nélkül vesztegetett, zsarolt, fenyegetett, ha szolgálati ügyről volt szó. Rég elmúlt már az az idő, amikor még elgondolkodott, hogy vajjon megengedhető-e egyik vagy másik sötét módszer egy titkos munkatárs megszerzésére. A jó és a rossz közötti határvonal már régen elmosódott tudatában. Negyvenötéves és — aggastyán... Tüdőtágulása van és minden cigarettánál úgy köhög, hogy majd kiszakad a tüdeje, de azért egyik cigarettáról a másikra gyujt... Godard a fényes bulváron csoszog... Megy titkos szállása felé, ahol néhány titkos munkatársával találkozik, hogy valami újabb aljasságot főzzenek ki.

Godard a körútról egy kisebb utcába, onnan pedig egy keskeny sikátorba fordult. Ez olyan keskeny volt, hogy jóformán semmi sem látszott az égboltból és kövezete állandóan nyirkos volt. Elsuhant a házmester fülkéje előtt, anélkül, hogy bárki is észrevette volna és krákogva felfelé indult a sötét lépcsőkön. Ma kellett megkapnia a legfrissebb posta másolatát a „Salon" levelezési rovatából. Biztosan talál majd valami újat a berlini zűrzavarról. Godard már előre élvezte, várta ezeket a titkos híreket, mint ahogy a tőkepénzes várja a parlament esti ülésén lefolyt vitáról szóló csattanó újságcikket, amitől vasúti részvényeinek árfolyam-emelkedése vagy esése függ. Godard-t az a kérdés is erősen foglalkoztatta: vajjon ki kaparintja meg a Hitlert kompromittáló Bredow-iratokat? A Deuxiéme Bureau, vagy a boche-ok? Az a kérdés pedig: megölik-e, vagy sem Von Bredowot és Schleichert, eszébe sem jutott.

23

Otto élete korántsem volt olyan egyszerű, amilyennek elsőnte mutatkozott. A Röhm és Krone közti lavírozás talán könnyen is ment volna, ha nem lett volna ott — Haines.

Röhm fecsegő, züllött erkölcsű volt és mindig megfeledkezett az óvatosságról. Állandó részeg mámorában teljesen elveszítette ítélőképességét, Ottónak ez azért volt kellemetlen, mert az utóbbi időben Haines úgyszólván egy pillanatra sem merte magára hagyni a főnököt. Otto félt Hainestől. Úgy érezte, hogy ez az ember minden mozdulatát szemmel tartja. Akár hivatalos, akár magánbeszélgetésre gyűltek össze, Haines mindenkit figyelmesen, átható tekintettel vizsgált, mintha azt

nézné, nincs-e a jelenlevők közt ellenség. Haines mind hallgatagabb lett és mind gyakrabban rendreutasította Röhmöt valami vigyázatlan szaváért.

Otto azt gondolta, hogy majd Wiesseeben szabadabban lélegezhetik. Minden rohamosztagos tiszt odakészült június utolsó hetében. Ott, a „Heinzelbauer"-szállodában kellett volna megtartani a rohamosztagok parancsnokainak értekezletét. De bármily komoly szándékkal gyűltek itt egybe, Wiessee mégis csak fürdőhely, ahol sok gyönyörűséget élvezhet az ember. Otto, számítva rá, hogy lesz szabad ideje is, magával vitte Suzanne-t, akit a tó partján, a Selbach torkolata közelében lévő „Alpesi virág"-panzióban helyezett el.

A tények azonban rácáfoltak Ottóra. Egyetlen nyugodt éjszakája sem volt Wiesseeben. Alighogy szolgálata végeztével a panziójába érkezett, hogy Suzanne társaságában gondtalanul töltse el estéjét, máris megszólalt a telefon csengője. Krone nyugodt, ellentmondást nem tűrő hangon közölte vele, hány órakor kell találkozniuk. És Ottónak eddig még sohasem kellett ilyen részletesen beszámolnia főnökei minden tettéről, minden egyes szaváról.

Otto lassanként érezni kezdte azt a nyugtalan légkört, ami a rohamosztagok parancsnokait körülvette. Ez a nyomasztó érzése fokozódott, amikor megérkezett Wiesseebe Karl Ernst, a berlini S. A. főnöke. A barna sereg három legfelső vezetője mind gyakrabban vonult vissza titkos megbeszélésre. Úgy látszott, hogy Haines és Ernst még a legközelebb álló embereihez is bizalmatlan kezdett lenni.

A szálloda, ahol laktak, lassan megtelt polgári ruhás emberekkel, akiket Otto azelőtt barna ingben szokott látni. Ez azt jelentette, hogy Haines napról-napra erősítette Röhm testőrségét.

Otto végleg elvesztette a fejét, amikor értesült Göring titkos parancsáról, amely Poroszország területére elrendelte az S. S. hadi készültségét. Vajjon ki ellen?

Az S. A. is készült valamire. Röhm, Hainessal és Ernsttel folytatott néhány titkos tanácskozás után Berlinbe utazott. Onnan — Münchenbe. Testőrsége kísérte és néhány segédtisztje, köztük Otto is.

Otto azt képzelte, hogy Röhm kibontott zászlók alatt fegyverben álló osztagaival találkozik majd. De szó sem volt erről.

Hitler parancsát, amely megtiltotta, hogy a rohamosztagosok gyakorlatozzanak, díszszemléket tartsanak és egyenruhát viseljenek — egyetlen egyszer sem szegték meg. Ahol Röhm megjelent — valamelyik elárvult rohamosztagos kaszárnya kö-

zelében lévő utcában — az utcát polgári ruhába öltöztetett S. A. legények töltötték meg. Láncot képezve egy-egylépésnyi távolságban álltak egymástól. Még a legjobb akarattal sem vádolhatta senki ezeket a vigyázz-ban álló embereket, hogy csoportosulási szándékkal gyültek össze. Röhm szűkebb kíséretével ellépett a sorok között és az emberek keményen az arcába néztek. Az egyes csapatrészek parancsnokai néma karlendítéssel üdvözölték. Sehol egy gyűlés, sehol egy szónoklat. És mégis *szemle* volt ez! A hatalmas, síri csendben hallgató banda szigorú szemléje, amelyet rémülten bámultak meg a polgárok. A rohamosztagok szokatlan csendje talán még jobban megfélemlítette a lakosságot, mint a barnaingesek korábbi tivornyái.

Amikor Otto visszaérkezett Wiesseebe, Kronénak csupán személyes benyomásairól számolhatott be. Krone, aki máskor mindig nyugodtan viselkedett, most ingerült, ideges volt, többször is megismételtette vele ugyanazt.

Közben a polgári ruhás alakok száma egyre nőtt Wiesseeben. Csalhatatlanul megállapíthatta róluk bárki, hogy a gestapo emberei. A tóhoz vezető utakon ácsorogtak, minden sarokra, minden fasorba jutott néhány, valósággal elözönlötték Wiesseet, de legtöbben a szálló körül nyüzsögtek, ahol Röhm és környezete lakott. Utóvégre ezt a nagy gestapo-járást azzal is magyarázhatták volna, hogy napról-napra várták Hitler érkezését — állítólag a kancellár is jelen lesz azon a tanácskozáson, amit Röhm hívott össze — de Otto ösztöne azt súgta, hogy most nem csupán Hitler biztonságáról van szó.

Június huszonhetedikén reggel Otto parancsot kapott, hogy keljen át a Tegern-tavon és adjon fel néhány sürgönyt a rendes távíróhivatalban. Nyilvánvaló, hogy Röhm valami okból nem akarta a táviratokat a szállóban lévő készüléken továbbíttatni.

Röhm pompás motorcsónakja gyorsan átröpítette Ottót a tó túlsó partjára. Otto csodálkozva látta, hogy a postát, távíró hivatalt és a vasúti állomást erősen őrzik. De nem közönséges rendőrök, sőt nem is a jólismert polgári ruhás alakok, hanem valódi, acélsisakos Reichswehr-katonák! Ráadásul Otto még egy ismerős hadnaggyal is találkozott, aki az épületeket őrző egyik osztag parancsnoka volt. A hadnagy nagyon csodálkozott, hogy itt látja viszont Ottót.

— Rossz időt választottál az üdülésre — mondta halkan a hadnagy.

— Magam sem tudom, mi készül — folytatta a tiszt vállvonogatva — de én a te helyedben elutaznék! Azt hiszem, a viszály most egyszer és mindenkorra eldől!

— Miféle viszályról beszélsz?

— Értünk mi mindent hivatalos parancs nélkül is! — dörmögte a hadnagy. Szalutált és elment.

Mialatt a motorcsónak Ottóval Wiessee felé siklott, a fiatalember elgondolkozva nézte a hegy zöld lankáját, amely közvetlenül a tónál végződött. A fák sűrű lombjai közül kifehérlettek a villák falai, s a panziók fényes cserépteti csillogtak. A gmundi part irányában néhány jacht libegett a tavon. Hófehér törzsükről, büszkén égnek meredő vitorláikról a nyugalom világított.

„Rögtön beteget jelentek — és el innen! Elbúcsúzom a Tegern-tó kellemes partjaitól!" — gondolta Otto.

A motorcsónak villámsebesen borzolta a tó síma tükrét; erre magasan kiemelkedett a hullámok közül.

Otto irigyen, ellenségesen nézte a jachtok fehér vitorláit. A belőlük áradó nyugalom, gondtalanság valósággal bosszantotta. Ezekben a pillanatokban, amikor neki, Ottónak, úgy tűnik, hogy sötét felhőbe borult az egész látható és érezhető világ, akadnak hülyék, akik megengedhetik maguknak, hogy nyugodtan vitorlázzanak!

— Hintáztassa meg azokat a tökfilkókat! — szólt oda a vezetőnek és egy közeli vitorlásra mutatott. A kis hajó éppen elegáns fordulatot tett. Vitorlája majdnem súrolta a vizet. Otto nem látta a kormányrúd mellett ülő férfi arcát, de észrevette, hogy a hajó farából egy karcsú, szőke nő jött előre, végighevert a padon és fejét a férfi ölébe fektette.

A motorcsónak vezetője nagyot fordított a kormánykeréken. A csavar felkavarta a vizet. Hatalmas hullám verődött a vitorlás oldalához, majd a következő hullám végigsöpört a kis hajó fedélzetén. Veszedelmesen imbolygott a vitorlás; a vitoria alsó része csuromvizes lett. Otto türelmetlenül várta, mikor borul fel a hajó. De csak ijedt női sikolyt hallott. A kormányos ügyesen egyensúlyba hozta a csónakot, amely csakhamar biztonságos távolba került a motorostól.

— Megúszta! — Otto csalódottan fordult el a himbálózó vitorlástól és rágyujtott.

Igy nem láthatta, hogy a vitorla mögül a kis hajó kormányosa utánanéz. A kormányos — Egon Schwerer volt.

A két testvér nem ismerte fel egymást.

— Majdnem felborított a pimasz! — mondta Egon.

— No és? Humorosan végződött volna a kirándulásunk! — Elza felkacagott és nedves szoknyájából csavarta a vizet.

— Meguntad az életedet?

Elza Egonhoz simult, nedves tenyerével megsimogatta a férfi arcát és az ajka felé hajolt.

— Vigyázz! — kiáltotta nevetve Egon. — Felborítod a hajót, még hozzá minden külső segítség nélkül!

Egon elengedte a vitorlahúzó kötelet, amelynek vége a vízbe esett. Az elszabadult vitorla röpködött a szélben.

Egon azonban ahelyett, hogy kihúzta volna a kötelet a vízből, magához szorította Elzát.

— Néha-néha már nekem is úgy tűnt, hogy az élet valahogyan zsákutcába jutott... — mondta a férfi. — Dehát nem élni kell minden áron!

— Minden áron!

— Nem tart örökké ezeknek a rablóknak az uralma!

Elza elkomorodott.

— Ne mondj ilyet! Veszélyes...

— Ugyan már! — kiáltotta gondtalanul Egon. — Itt igazán senki se hall minket!

Elza elmosolyodott.

— Hát a sirályok?

— A sirályok? — Egon nevetett. — Mondasz valamit. Ha még sokáig tart ez a komédia, a nácik a madarakból is besúgókat nevelnek... Nézd csak, milyen remekül szabályozza röptét... az, amelyik ott állandóan felettünk lebeg! Milyen pontosan ismeri egy ilyen madár a repülés törvényeit és milyen hibátlan léghajózási technikával dolgozik. És nézd, milyen tökéletes a formája. Minden példány pontosan olyan, mintha zseniális tervező agyában született volna! Nem csodálkoznék annyira, ha...

Egon hirtelen elharapta a szót és Elzára nézett.

— Már megint olyan tájakra kalandoztam, amik téged egyáltalán nem érdekelnek.

Elza összekuporodva ült, arcát tenyerébe rejtette. Nyoma sem volt már előbbi derűs jókedvének.

— Mi lelt, kis Elza?

A leány leengedte két kezét. Könnyes volt a szeme.

— Szeretsz?

— Dehát mi lelt?

— Ugye, sohasem hinnéd el, ha esetleg valami rosszat mondanának rólam?

— Mi bajod, Elza? Rosszul vagy?

Elza elfordult, mintha bújt volna Egon szeme elől.

— Kis tengeri betegség.

— Ennek az a motorcsónakos pimasz az oka!

Elza könyökére támaszkodva a tavat bámulta.

— Jaj, de nem szívesen utazom el innen... Azelőtt úgy szerettem a mi Lübeckünket, de most...

Egon lehajolt Elzához.

— Gyakrabban kell találkoznunk! Legjobb lenne, ha...

Egon bátortalanul elhallgatott. Hányszor volt már a nyelvén az a szó, amelyet végre ki akart mondani Elzának, de sohasem mert... Nem volt hozzá elég bátorsága. Pedig szerette Elzát! Igen, szerette! És szerette volna megmondani neki, milyen gyönyörű lehetne az életük, ha férj és feleség lennének. De valahányszor ki akarta ezt mondani, megjelent előtte az anyja képe. Bizony, a tábornokné másfajta feleséget szánt Egonnak...

A férfi elgondolkozva nézte a tat nyomában surranó vizet. A kék alapból gyönyörűen kirajzolódott a leány finom arcéle... Vajjon mire gondol?

Elza riadt, tágranyílt szemmel nézte a lassan közeledő partot. De jó lenne, ha sohasem érnék el!

24

Minden pompásan alakult. Röhm szabadságot adott Ottónak, sőt némi pénzt is a gyógykezelésre. Azt tanácsolta, hogy mindenfajta orvoságot konyakban vegyen be. Hiába, ezzel a dagadttal lehet okosan beszélni!

Sugárzott az örömtől, hiszen minden gondot lerázott magáról és azonnal az „Alpesi virág"-ba ment. Vidáman fütyörészve nézte, hogy Suzanne milyen fürge kézzel csomagol a bőröndökbe. Szép az élet! Innen azonban sürgősen meg kell lógni. A kétheti szabadságot majd valamilyen csendes kis panzióban töltik. Még a címét sem hagyja hátra!

Egy óra mulva már bérelt autóban robogtak a partmenti országúton észak felé. A vonat indulásáig még bőven volt idejük. Otto elhatározta, hogy Kaltenbrunnban reggeliznek Nem volt valami nagy természetimádó, de Salzburg látképe, amint a kávéház terraszáról kibontakozott előtte, még őt is elbűvölte. Szótlanul cigarettázott és nem is figyelt Suzanne csacsogására, amikor a pincérlány az asztalukhoz lépett.

— Telefonhoz kérik, uram.

— Tévedés, kisasszony! Engem senki sem hívhat telefonhoz — mondta Otto.

— Bocsánat, azt hittem, hogy ön Von Schwerer kapitány!

— Nem... Nem vagyok az!

lesz, ami lesz — nem megyek vissza Wiesseebe!

Itt, távol a főnökétől, olyan gondtalan, olyan nyugodt az élet! Otto nem sietett. Végül mégis fizetett. De abban a pillanatban, amikor éppen fejére akarta tenni a sapkáját, egy nagy sebességgel robogó autó hirtelen lefékezett és megállt a kávéház előtt. A kormánykerék mellől egy sovány férfi ugrott ki és felrohant a lépcsőkön. Otto majdnem kiejtette kezéből a sapkáját: előtte állt Krone.

— Kísérje el a kislányt és azonnal térjen vissza Wiesseebe!

— De... én szabadságot kaptam!

— Maga akkor kap szabadságot, ha *én* parancsolom, hogy kaphat. Két óra mulva felhívom az „Alpesi virág"-ban!

Krone leült az asztal mellé.

Haines Wiesseeben olyan tekintettel mérte végig Ottót, hogy hátán végigfutott a hideg. Úgy látszik, Haines ismeri visszatérésének igazi okát és csak ugy tesz, mintha elhinné a sebtében kitalált magyarázó mesét.

A teljes következő nap azzal telt el, hogy tanácskozások folytak az egyes megérkező és hamarosan visszautazó rohamosztagos parancsnokokkal. Június 28-án este Ottónak ismét Münchenbe kellett kísérnie Röhmöt. De most már nem álltak néma sorfalak az utcán — a rohamosztagosok kaszárnyáikban gyülekeztek.

Az egész készülődés lényegét Otto abból az epizódból értette meg, amely Röhm személyes testőrségének kaszárnyájában játszódott le. Az ódon nagyterem komor boltívei alatt üldögéltek a derék legények — egyik ijesztőbb, mint a másik! És most már egyenruhában. Mindegyik csizmaszárából acélkorbács nyele állt ki. Amikor Röhm bejött a terembe, egyszerre felpattantak a helyükről. Előrelendítették karjukat és felharsant a köszöntés:

— Heil Hitler!

Röhm vastag cölöplábait szétvetve megállt a küszöbön. Apró, véraláfutásos szeme szikrázott, vastag nyaka kidagadt a gallérjából.

Nem túlhangosan, de olyan erővel, hogy mindenki meghallhatta, rekedten vakkantotta:

— Hagyjunk fel ezzel!...

A rohamosztagosok néma csodálkozással leeresztették karjukat. Röhm most csaknem szótagolva mondta:

— Ti csak engem köszönthettek!

A legények elé lépett és fürkésző tekintettel vizsgálgatta arcukat. Aztán viszament az ajtóig, felállt egy székre és farkasszemet nézett az emberekkel.

– No, mi lesz?

Válaszképpen valaki elrikkantotta:

— Heil Röhm!

Rekedt ordítás dörgött a boltozatos teremben. Száz torok harsogta:

– Heil Röhm! Heil Röhm! Heil Röhm!

Röhm nagynehezen lemászott a székről, barna, feszes nadrágjából kidomborodó nagy fenekét fordítva a rohamosztagosok felé.

Ebből a rövid, szűkszavú gyűlésből Otto többet tudott meg, mint az elmúlt napok minden találgatásából. Össze kellett szorítania a fogát, nehogy rémületében mindenki szemeláttára vacogjon.

Röhm 29-én reggel érkezett vissza Wiesseebe. Otto még át sem öltözhetett, máris csengett a telefon. Krone hívta. Minél gyorsabban, azonnal menjen hozzá!

A Zwergelberg lankás oldalában, sűrű fák közt állt egy magános kis ház. Ennek egyik szobájában találkozott mindig Otto és Krone. Otto ebben a házikóban Kronén kívül még soha senkit sem látott. Most azonban Kronéval szemben egy középtermetű, hosszúkás, sápadtarcú férfi ült az asztal mellett. Az idegenen feltűrt gallérú esőköpeny. Szeme csak ritkán csillant ki csiptetője alól. Görnyedten ült, egy pohár forró tejet tartott két tenyere közt. Lassan, szinte óvatosan kortyolgatott. Fogadta Otto köszöntését, de nem mutatkozott be. Az ismeretlen hanyag mozdulattal kezet adott Ottónak, aki a kézfogás után valahogy furcsán érezte magát... Az ujjak, mintha nem lett volna bennük csont, nem viszonozták kézszorítását.

A csiptető mögött jóformán alig látszott az ismeretlen szeme. A fény úgy esett a csiszolt üvegekre, hogy Otto azokban csak a lámpa parányi tükörképét látta. De bizonyos volt benne, hogy az ismeretlen közben szüntelenül nézi. Otto elfordította tekintetét a férfi arcáról és inkább a pohárban levő tejet nézte. Mintha roppant érdekes és fontos látványosság volna: nézte a tej felszínén képződő fölet, amint remegve, selymes lágysággal terjeszkedik a pohárban a párolgó, fehér folyadék tetején.

Az ismeretlen megfújta a tejet, a föl megráncosodott. A vendég hörpintett és kérdőn tekintett Kronéra.

Krone megparancsolta Ottónak, mesélje el, mi történt Münchenben, amikor legutoljára ott járt Röhmmel. Otto rövidre fogva előadását, csak arról akart beszélni, amit látott, de valahányszor elhallgatott, vagy nem említett meg egy-egy sze-

rinte lényegtelen részletet, az idegen gyorsan felnézett, mire Otto nyelve máris megeredt.

Amikor Otto befejezte elbeszélését, a szemüveges férfi kiitta a tejet és felállt. Esőköpenye gallérja szétnyílt. Otto meglátta a köpeny alatt a fekete zubbony hímzett rangjelzését. Ilyen rangjelzést csak egyetlen ember viselhet egész Németországban. Az ismeretlen — Himmler volt...

*

Himmler fel-alá járkált a szobában. Megállt, némán bólintott Kronénak Krone ekkor Ottóhoz fordult és így szólt:

— Tíz órakor besötétedik. Tíz órakor hívja ki Röhmöt a kert hátulsó kapujához.

Otto Hainesre gondolt és a torkát rosszullét szorongatta. Annyi ereje se volt, hogy ellentmondjon.

— Fegyver legyen magánál — mondta Krone.

Otto megnyalta kiszáradt ajkát.

— Van nálam.

— Mutassa!

Otto kis Mauser-pisztolyát Krone kezébe adta. Krone kikattintotta a tölténytárat és megnézte a töltényeket.

— Nem jó! — mondta Krone Zsebéből egy másik pisztolyt húzott elő Megmutatta Ottónak. A pisztoly pirosfejű robbanógolyókkal volt töltve...

Otto erőt vett magán és megszólalt:

— De... ez .. lehetetlen...

Krone arcan most olyan behízelgő mosoly ömlött el, amelyre Otto első találkozásuk óta emlékezett.

Engedelmesen átvette a pisztolyt.

Az ablak alatt halkan megcsikordult a homok. Krone kinézett és odaszólt Himmlernek:

— Az autója.

Himmler megint némán megbiccentette fejét és búcsúzás nélkül elment.

Otto az egész idő alatt egyetlenegyszer sem hallotta Himmler hangját. Az autó elrobogott. Krone kivett a pohárszékből egy üveg konyakot, teletöltött egy borospoharat és átnyújtotta Ottónak.

— Lám, én beajánlottam, maga meg úgy viselkedik, mint egy iskolás gyerek!

Otto lassan megitta a konyakot.

— Nem maradhatok tovább az S. A.-nál! — mondta.

— Nem lesz panasza az új állására. — Krone felemelte poharát. — Igyunk Von Gauss tábornok személyi adjutánsának egészségére!

— Visszakerülök a Reichswehrhez?!

Krone az órájára pillantott.

— Most pedig egy-kettő az ágyba! — mondta. — Estig alhat!

•

Amikor Otto a villába érkezett, megtudta, hogy Röhm és Haines a kertben van. Otto kiment a park közepébe és az egyik oldalfasor végében messziről meglátta Haines ösztövér árnyékát. Otto bement a bokrok közé és halkan, óvatosan, a fuvón keresztül odalopakodott a pad mögé, amelyre éppen akkor ült le Haines és Röhm. Otto tisztában volt azzal, ha most Röhm valamelyik testőre itt meglátja, az se menti meg, hogy ő Röhm segédtisztje.

Otto minden szót hallott. Röhm hangosan beszélt.

— Hitler maga jelölte ki június harmincadikát. Azt mondta: „Elhatározásomat ott közlöm Wiesseeben, a parancsnokok találkozóján!"...

— No nézd, a gazembert!

— Itt majd a kezem között lesz!

— Minden alkalmazott helyébe új jött a „Heinzelbauer"-ba.

— Vigye el őket az ördög!

— Himmler emberei elárasztják az egész környéket.

— Őket is vigye el az ördög!

— Te túlságosan magabiztos lettél! Ezek a gazemberek valami orvtámadást terveznek. Csak azt nem tudom, mit. Göring szélnek eresztette egész személyes testőrségét — tette hozzá elgondolkozva Haines.

— A bolond! A legremekebb emberek voltak! Én engedtem át őket neki.

— Éppen ezért váltatta fel őket S. S-ekkel, akiket Frankoniából hozatott... Dalüge-t meg éppen Pomerániából hívatta. Sehogy sem tetszik nekem ez az egész dolog!

Röhm ingerülten ráförmedt Hainesra:

— Ne károgj már! Majd megmutatom én ezeknek, ki vagyok! Mindnek megmutatom! Adolfnak is, a tábornokoknak is és a Herrenklub tisztelt uraságainak is!... Akkor aztán majd gondolkozhatnak azon, milyen következményekkel jár, hogy töröltettek a Tiszti Szövetség tagjegyzékéből!... Engem!

— És mindezek után még azt akarnák, hogy az S. A. bármit is elhiggyen nekik... Mikor érkezik meg már Karl?

— Minden percben itt kellene lennie... Valami miatt aggódott. Valamiféle okmányról beszélt.

— Már elküldte nekem. A Reichstag égésének leírása.

— Hát erről van szó? Tanácskozott velem a dologról! Én csak azt mondtam neki: nem kell nagyon nyíltan megírni! Vajjon nem írt-e bele ez a Karl olyan neveket is, amelyeket nem szabad nyilvánosságra hozni? — kérdezte nyugtalanul Röhm — Csak nem nevezett meg engem és téged is?

— De bizony megnevezett!

— Add ide, add ide! — mondta Röhm. — Ha Karlt el is teszik láb alól, még nem dől össze a világ, de nekem és neked élnünk kell!

— Nem hinném, hogy az ügy megállna Karlnál.

— Örökösen nyafogsz! Add csak ide azt a levelet!

Haines kelletlenül átadta Röhmnek a borítékot. Röhm kivette a papírlapot és öngyújtója fényénél próbálta olvasni.

— Az ördög vigye el! Semmit se látok!

— No igen, este nehezen lát az ember! Meg aztán Karl sárga papirosra írta.

— Micsoda szamárság!

— Ez az a vízálló papír, amit Alexandertől szereztünk.

— Ahá! — Röhm kétrét hajtotta a borítékot és belső zsebébe dugta. — Majd bent elolvasom.

— De visszaadd ám!

Haines most hirtelen felugrott és a bokrok felé meresztette szemét.

— Ki az?!

Széthajtotta az ágakat.

Otto összeszorította a fogait és visszafojtotta lélekzetét.

— Fabatkát sem érnek már az idegeid! — mondta Röhm.

— Erősen türtőztetnem kell magam, hogy keresztül ne lőjem ezt a te Schwereredet!

— Mi kifogásod ellene?

— Az ő emberük! Göringnek és Himmlernek nagyon is sok a pénze! Nem tudunk velük versenyezni. Minél hamarabb tárgyalni kell a Rheinlanddal.

— Maguktól jönnek majd tárgyalni hozzám!

— Pénzt, Ernst, pénzt! Pénz nélkül — végünk!

— Ömlik majd a pénz, ha kiderül, hogy az erők a mi oldalunkon állnak.

— Nem tudom, Ernst, igazán nem tudom...

— Nélkülem mindnyájuknak vége: Kruppnak is, Thiessennek is! Mindenkinek!

— A hátad mögött tárgyalnak Hitlerrel.

— Vigye el őket az ördög! De csak legyen maga Hitler a kezemben.

— És ha nem jön ide?

— Harmincadikán reggel itt lesz! És minden rendbe jön! Röhm felállt, karonfogta Hainest és elindult a ház felé.

— Gyógyítanod kell az idegeidet, öregem.

*

...Hitlernek harmincadikára ide kell érkeznie! Vajjon tudott-e erről Krone? Biztosan még jobban megerősítik az őrségeket az egész környéken. Ha eldördül Otto lövése, egy lépést sem tehet semerre... Ottót a hideg rázta Most már K val sem érintkezhetett. A saját bőrével, a maga felelősségére kell játszania! És Haines mintha érezne valamit, egyetlen lépést sem tágított Röhm mellől.

...A villában már látszott, hogy fontos vendégek fogadására készülődnek.

Otto az órájára pillantott: tíz perc múlva tíz óra.

— Valamit jelentenem kell... — mondta Röhmnek, minden bátorságát összeszedve.

— Hát jelentse — válaszolt Röhm.

— Nem mehetnénk a kertbe? Ott szeretném inkább...

Röhm kiment a verandára. Otto megtapogatta a zsebét, amelyben Krone pisztolya volt. Éppen, amikor lefelé lépkedtek a fasorba vezető lépcsőkön, nehéz léptek hallatszottak mögöttük

— Halló! Ernst! Gyere csak vissza! Benn szükség van rád! Haines volt.

Karonfogta Röhmöt, visszavezette egyenesen a házba, otthagyta, aztán újra kiment a kertbe és intett Ottónak, hogy kövesse.

Haines egyenesen épp arrafelé tartott, ahová Otto Röhmöt akarta elvezetni. Tíz lépéssel a hátsó kerti kapu előtt Haines megállt és éles hangon ráförmedt Ottóra:

— Schwerer, maga buta ember! Nem való magának ez a játék!

Haines kezében megcsillant valami. De Otto megelőzte. Villámgyors mozdulattal előrántotta pisztolyát és egy dumdum golyót eresztett Haines fejébe. Úgyszólván ugyanabban a pillanatban megjelent mellette Krone.

— Ki ez?

— Haines — dörmögte Otto.

— Ó, maga hülye!

Krone gyorsan átkutatta Haines zsebeit és nem hallotta, hogy az oldalfasor felől valaki gyors léptekkel közeledik. Otto mindjárt megismerte Röhm nehéz lépteit. Most ugyanaz az elszántság lett úrrá rajta, mint amikor váratlanul megpillantotta Haines felészegzett pisztolyát. Ez a pisztoly most a földön hevert... Lehajolt érte és még mielőtt Krone felemelhette volna a fejét, Otto a hátába lőtt...

— Mi az!? — ordította kifulladva Röhm.

— Ez az ember lelőtte Hainest!

Nehéz, rekedt bömbölés tört elő Röhmből:

— Edmund?!

Röhm térdreroskadt a holttest mellett.

— Edmund!... Ó, a gazemberek!... Hát vele nyitották meg a sort!... — Nehézkesen feltápászkodott és belerúgott Krone testébe. — Élve kellett volna elfogni!

— Azt gondoltam, sikerül megmentenem Hainest.

Néhány ember rohant a ház felől. Legelől Karl Ernst. Futó pillantást vetett a holttestekre és így kiáltott:

— Gyorsan! Azonnal el kell utaznunk!

Röhm máris a fasor felé rohant. Nehéz teste rengett. Otto ott maradt egyedül a fák árnyékában.

El innen! Minél gyorsabban és minél messzebbre... Otto felrántotta a vasajtót, de abban a pillanatban erős ütés zuhant a fejére.

Azt már nem tudta, hogy fogták le és hogyan dobták egy autóba. Néhány titkosrendőr beugrott a kocsiba, amely hamarosan eltűnt a sötétben.

Az autó, amelyben Otto hevert, már messze járt, amikor Krone megmozdult és könyökére támaszkodva, a kapuhoz kúszott...

25

Zúgott a feje, mintha közvetlenül mellette repülőgépmotor berregne. Otto óvatosan felnyitotta szemhéját és látta, hogy egy repülőgép padlóján fekszik hosszában az ülések között. A karosszékekben emberek ültek. Csizmájuk majdnem az arcát súrolta.

Gúnyos hangú kiáltás hallatszott:

— Hej, fiúk! Magához tért!

— Az orvos azt mondta, hogy injekciót kell adni neki! — mondta egy másik hang.

Otto megpróbált felülni, de egy S. S.-csizma a padlóhoz szorította.

— No, no, nyugodtan!

S S.-legény hajolt fölé. Kezében injekciós fecskendő.

— Majd én, magam — dünnyögte Otto.

— Na, rajta!

Egy másik S. S.-es azonban kikapta kezéből a fecskendőt.

Otto gyorsan feltűrte a kabátja ujját. Az S. S.-legény kíméletlen erővel döfte be a tűt. Otto felnyögött és a karján keletkezett kis daganatot dörzsölgette.

Jól tudta, úgyis hiába kérdezné, hogy miért és hova viszik. De, milyen különös — félelme elmúlt. Igen, Otto határozottan megállapította, hogy egyáltalán nem fél. Talán azért adtak neki injekciót, hogy a félelemtől ne veszítse el az eszét.

Észre sem vette, hogyan aludt el. Akkor ébredt csak fel, amikor a repülőgép leszállt és a földön gurult.

Otto kilépett a fülkéből és a jelzőlámpák fényében meglátta a tempelhofi repülőtér ismert körvonalait. Ott a parancsnoki torony csúcsos teteje. Tehát Berlinben van.

A következő percben már egy nagy autóban ült. Mellette egy tiszt. Ottó a homályban nem láthatta tisztán, hogy kísérője milyen egyenruhát visel. Csak ezüstszegélyű vállpántja csillant meg halványan. És éppen ez az apróság nyugtatta meg Ottót: a kísérő nem a gestapo embere!

A tiszt cigarettával kínálta meg Ottót, de egyetlen kérdésére sem válaszolt.

Végre megállt az autó. A tiszt kiszállt és intett Ottónak, hogy kövesse. Egy nagy villába mentek be. A tágas előcsarnokban lakáj vette át a két tiszt sapkáját. Miután a lakáj semmit sem kérdezett a tiszttől, Otto arra a következtetésre jutott, hogy útitársa valami belső ember lehet itt.

A felvonó nesztelenül repült fel velük az első emeletre. Fényűzően berendezett fogadóteremben léptek. A szoba közepén hatalmas asztal, rajta sok díszkötéses album.

A tiszt leültette Ottót egy karosszékbe és eltűnt egy nehéz szárnyas ajtó mögött. Otto az egyik albumra pislantott. A könyv díszes fedelén ezüst táblácska. Amikor elolvasta a felírást, alig tudta türtőztetni magát, hogy nagy csodálkozásában fel ne kiáltson. A felírás így kezdődött: „Hermann Göringnek . . "

Tehát Göringnél van!

Nesztelenül kinyílt az ajtó, amely mögött a kísérőtiszt eltűnt és két fekete egyenruhás gestapós lépett be. Keresztülmentek a fogadótermen és rá se néztek Ottóra. Néhány perces nyomasztó csend. Most megint két gestapós jött be és leült Ottóval szemben, a nagy asztal túlsó felénél. Egyikük bal arcán sebforradás. Mint két egymással szemközti kis holdsarló. Otto rögtön arrá gondolt, hogy a heg emberi harapás nyoma. A sebhelyes férfi egyenruháján brigadenführeri rangjelzés, a másikén gruppenführeri.

A teremből nyíló dolgozószoba ajtajában megjelent a segédtiszt:

— Dalüge úr!

A gruppenführer felállt és bement a dolgozószobába. Otto azt várta, hogy a nagy ajtó, mint előbb, most nesztelenül bezárul, de nem: a segédtiszt a sebhelyes arcú brigadenführert hívta be. Az ajtó még mindig nem zárult be. A segédtiszt Otto felé fordult:

— Kérem.

Mindenféle gondolat viharzott Otto agyában. Nem! Nem egyszerű kihallgatásról van szó, ez nyilvánvaló! Valami egészen másra számíthat.

Otto olyan élénk bátorsággal lépett be az ajtón, hogy alig ismert magára.

Az óriásméretű dolgozószoba falát sötétarany brokát borította. A falakon villanylámpák helyett viaszgyertyák pislogtak sokágú falikarokban. Színpadias kép volt... De amit Otto a következő pillanatban meglátott, jobban meglepte, mint az aranytapéta, meg a sok gyertya. Pontosan szemközt a bejárattal, ahol se falikar, se festmény nem díszítette a falat, egy hatalmas, régi hóhérbárd lógott. A halványan csillogó acélon rozsdafoltok. Talán a rászáradt vér nyoma. Úgy függött ott a falon az a bárd, mint Göring hivatásának jelvénye, hiszen ő a porosz titkosrendőrség főnöke, belügyminiszter és Hitler jobbkeze, azé a Hitleré, aki nem is olyan régen szárnyaló szavakkal közölte: ha hatalomra kerülnek — gurulnak a fejek!

És most Otto megpillantotta Göringet. Az asztal, amely mögött ült, éppen olyan valószínűtlenül nagyméretű volt, mint minden ebben a teremben. Az íróasztalon két magas kandelláber, melyben — mint a falikarokban — gyertyák égtek. A tömérdek gyertyától nagyon fülledt volt a levegő. Az ablakokat nehéz függönyök takarták. Göring nyitott zubbonyban ült. Kigombolt inge alól kilátszott hájas, szőrös melle.

Otto az asztal elé lépett. Összeverte a bokáját, kezét a combjára szorította.

— Schwerer őrnagy? Röhm parancsnok melletti szolgálata végetért?

— Igenis, kegyelmes uram!

Göring gyors pillantást vetett Dalügere, aztán megkérdezte Ottót:

— Miért?

Otto csak egy tizedmásodpercig habozott. És elhatározta, hogy *va-banque*-ot játszik!

— Halottnak nincs szüksége segédtisztre, kegyelmes uram!

— Miért gondolja azt, hogy... — Göring nem fejezte be kérdését. Rámeredt Ottóra.

— Ha nincs is így, a führer és az ön ellenségét nem szolgálom, kegyelmes uram!

Göring gondolkozott, majd így szólt:

— Holnapután jelentkezik Gauss vezérezredesnél. Olyan segédtisztre van szüksége, akiben megbízhatik. És nekünk is szükségünk van olyan emberre, aki előtt nincs titka a vezérezredesnek. Magát már gyermekkora óta ismeri. Legyen rajta, hogy megkedvelje magát. Mindent megértett?

— Igenis, kegyelmes uram!

Otto az egészből azt értette meg legelőször, hogy olcsón megúszta a dolgot A gestapo sokat emlegetett mindentudása ez esetben nem állt hivatása magaslatán: ezek a jó urak még csak nem is sejtik, hogy ő ölte meg Kronét...

„Az ördögbe! — gondolta Otto. — Úgy látszik, nemcsak maga, de már mások is kezdenek rájönni, milyen értékes ember ő. Utóvégre holmi egyszerű figurát nem hívnak ide. Holnapután Gauss segédtisztje lesz? Jól van!"

— Ez holnapután lesz — mondta Göring, mintha gondolatolvasó lenne. — Most azonban még mint Röhm segédtisztje kell nekünk... — Kövér ujjával a sebhelyes brigadenführerre mutatott. — Ennek az úrnak rendelkezésére áll. Ha ő azt jelenti majd, hogy megállta a helyét, akkor számíthat rám. Ha nem — hát akkor az isten se veszi le magáról, hogy Röhm segédtisztje volt. Érti?

Göring hanyagul intett a kezével.

A sebhelyes brigadenführer együtt távozott Ottóval.

Autóba ültek. A kocsi függönyeit most nem húzták le így Otto láthatta, mi történik az utcákon.

A gestapo-tiszt útközben megkérdezte:

— Ismeri Schleichert?

— Ó, igen!

— Járt már nála Röhmmel?
— Igenis.
— Eszerint ő személyesen ismeri magát?
— Ismer.
— Nagyon jó!... Ki kell eszközölnie, hogy fogadjon.
— Majd megbeszélem vele telefonon.
— Nem. Jobb, ha a látogatásunk váratlanul éri!
A brigadenführer kikiáltott a soffőrnek:
— Álljon meg a lakásom előtt!
A sebhelyes néhány perc mulva visszajött. A fekete gestapo-ruha helyett Reichswehr-egyenruha volt rajta Megadta a vezetőnek Schleicher grunewaldi lakáscímét, melyet Otto is jól ismert.
Otto végignézett bepiszkolódott öltözetén. A zubbonya ujja el is szakadt...
— Így lehetetlen megjelennem a tábornok előtt!
— Miért nem szólt? — kérdezte bosszúsan a brigadenführer. — Nálam átöltözhetett volna!
Otto Suzanne címét mondta meg a soffőrnek. A leány szekrényében volt néhány polgári öltönye és egyenruhája is.

26

Ámbár hajnal felé járt már az idő, a „Daily Courir" című angol újság berlini szerkesztőségében még égett a lámpa.
Az egyik szobában, fejét az íróasztalon karjára hajtva, a szerkesztőségi titkár aludt.
A másik szobában — ez Rowe dolgozószobája volt — kopogott az írógép. Rowe dolgozott és rá se hederített a karosszékben mozdulatlanul ülő Parkerre. Parker kényelmesen hátradőlt és vörös arca valósággal beleolvadt a karosszék ugyancsak vörös párnájába. Lehúnyta szemét, a szája szögletében félig elszívott, kialudt cigaretta. Nehéz lett volna eldönteni, vajjon alszik-e, vagy csupán hidegvérű nyugalommal várja, mikor veszi észre végre Rowe. Parker a szerkesztőségben nem mint mérnök szerepelt; itt „Charles Drummond, újságíró" volt.
Rowe ingujjban, kibontott nyakkendővel ült az írógép előtt és sietve állitotta össze a tudósitást, amit majd telefonon továbbitanak Londonba. Elmúlt már a weimari köztársaság boldog időszaka, amikor a világ bármelyik pontjára vonatkozó bármilyen hírt is le lehetett adni és az újságírónak csak az volt a kötelessége, hogy a munkáját minél fürgébben végezze. Manapság már a német cenzor nemcsak azt vizsgálta, mi áll betűszerint a

kutyanyelven, de azt is alaposan megnézte, mit lehet a külföldre táviratozott tudósításból „kiolvasni" Az újságíró törhette a fejét, hogy a Londonba küldött sürgöny ne lássék másnak egyszerű, ártatlan hírlaptudósításnál. A helyzet most éppen olyan volt, hogy minden pillanat számított! Például ebben a percben futott be a rejtjeles értesítés arról, hogy Schreiber Rajna melletti kastélyában befejeződött a titkos tanácskozás a porosz nagyiparosok és Hitler között. Valószínű, hogy a tanácskozáson hozott határozatok sohasem kerülnek nyilvánosságra, ettől függetlenül azonban Rowe tudta, hogy értesítést kell küldenie az eseményről Londonba. Ezt a hírt már nem lehet a szokott úton, a „Salon" párizsi szerkesztősége titkos munkatársának közbejöttével továbbítani. Az események villámgyorsan alakultak Cselekedni kell, egyetlen percet sem szabad elveszíteni.

Rowe a rendelkezésére álló jelentésekből feltételezte, hogy Hitlernek Kölnből egyenesen Münchenbe kell repülnie. De oda csak 30-án reggel felé érkezhetik. Már pedig a „nagy tisztogatás" éppen *harmincadikán* kezdődik. Rowenak nagyon sietnie kellett.

Az írógép kopogott...

Rowe kihúzta az ivet a hengerből.

— Hello, Johnny! Gyorsan a cenzúrába, utána a távíróhivatalba! „Soronkívül-azonnal" Londonba! Minden perc drága!

A szomszéd szobában szundikáló titkár felriadt, kikapta Rowe kezéből a papírt és elrohant. Rowe odament a jégszekrényhez és kivette a szódásüveget... Micsoda fülledt nyár! Vajjon ettől a hőségtől vadultak meg a nácik?

Rowe szomjasan nyomta meg a szódásüveg gombját és valósággal élvezte a szénsavas, hideg ital sistergő pezsgését, amint a pohárba zúdult — de alig telt meg félig a pohár, le kellett tennie a szódásüveget, mert megszólalt a telefon csengője.

— Á, maga az, kislány? Mi az, álmatlanságban szenved? — kezdte tréfásan Rowe, amikor felismerte Suzanne hangját. Közben magában szidta, hiszen egyszer és mindenkorra megmondta ennek a bolondosnak, hogy ne hívja fel a szerkesztőségben.

De amit hallott, minden mást egyszeriben elfeledtetett vele.

— Utcai automataállomásról beszélek — hadarta Suzanne. — Himler Wiesseebe repült. Hainest megölték...

— Hohó!

— Ne szóljon közbe! Sietek. Ma éjszakára odavárják Hitlert. Ketten Schleicherhez hajtattak.

— Mikor?

— Most.

— Kik?

Rowe nem kapott választ. Suzanne letette a kagylót.

Ki és miért hajtatott Schleicherhez? És mi az összefüggés a wiesseei események és eközött?

Rowe hirtelen a homlokára csapott: azért mentek Schleicherhez, hogy megöljék. De vajjon barnák-e, vagy feketék! Mert nem mindegy ám ez! Ütött tehát a politikus-tábornok órája. Mi itt a teendő? Értesítse a hatóságokat? Hívja fel telefonon a rendőrséget? Hagyni kell-e, hogy meggyilkolják Schleichert? Vinné el az ördög! Legalább Londont lehetne felhívni! ...

Hiába, úgy látszik, egyedül kell határoznia. Mi lehet most a legfontosabb megtudnivaló? Pontosan meg kell tudni, ki ölteti meg Schleichert! Bárki ismeri is a titkot — akár Röhm, akár Hitler, vagy a tábornokok — ezek közül senki sem árulja el az igazságot. Rowe csettintett az ujjával. Megvan! A gyilkosok fényképe kitűnő zsarolási eszköz lenne a kezében ...

Rowet Parker hangja zavarta meg gondolataiban:

— Engem nem használhat?

Rowe homlokát ráncolta.

— Nem ... azt hiszem, nem ... Jobb, ha maga a háttérben marad. — Rowe menetközben felkapta a kabátját és kifelé indult. — Megbocsát, kedves barátom! Sürgősen el kell mennem!

— Semmi baj! Valószínűleg Londonban találkozunk. A napokban odautazom — mondta egykedvűen Parker és amikor Rowe mögött becsukódott az ajtó, odalépett az asztalhoz, kihúzta a fiókot és nézegetni kezdte az ott lévő iratokat ...

*

Suzanne lakásán Otto gyorsan átöltözött tiszta egyenruhába és beült az autóba, amelyben a brigadenführer már türelmetlenül várakozott.

— Mit kell mondanom Schleichernek? — kérdezte Otto.

— Amit akar! Fő, hogy kijöjjön hozzánk ...

Sokáig nem nyitottak ajtót. Végre megjelent egy lakáj. Nyitott, felgyűrt gallérú kiskabát volt rajta, melyet a pizsamájára kapott fel.

— Az S. A. főnökének személyes segédtisztje vagyok. Rendkívül sürgős, fontos ügyben jöttem a vezérezredes úrhoz! — mondta bizalomgerjesztő hangon Otto.

— De ... a tábornok még alszik — felelte határozatlanul a lakáj.

— Haladéktalanul keltse fel!

A lakáj néhány perc mulva visszajött Ottót és a brigadenführert a fogadószobába vezette.

Otto azon töprengett, miért éppen őt választották ki erre a feladatra? Talán ez a gestapo-tiszt nem jöhetett volna egyedül és Göring parancsára hivatkozva, nem hívhatta volna ki Otto segitsége nélkül is a tábornokot?

— No, de tulajdonképpen mit kell mondanom neki? — kérdezte megint Otto.

— Mondja azt, hogy Röhmnek feltétlenül szüksége van az új kormány jegyzékére.

— Miféle új kormány?

— Ugyan, ne járjon már annyit a szája és tegye, amit parancsolnak! — mordult rá durván a gestapo-tiszt. — Röhmnek az új kabinet jegyzéke kell, amit Schleicher is aláírt!

Schleicher zavart tekintetén, amikor bejött, meglátszott, hogy csakugyan akkor keltették fel. Megállt a küszöbön, mintha haboznék, átlépje-e? Háta mögül könnyű léptek hallatszottak és egy női hang kérdezte:

— Mi történt, Kurt?

— Menj vissza, menj! Semmi különös — mondta gyengéden Schleicher és belépett a szobába.

— Miről van szó, uraim? — kérdezte, amikor a női léptek zaja elhalt.

— A főnök kéri, hogy haladéktalanul küldje el velem a miniszterek jegyzékét — mondta Otto és látta, hogy Schleicher szemhéja idegesen megrebben.

— Nem értem, miféle jegyzékre céloz?

Schleicher néhány pillanatig tétován állt. Aztán a kis asztal felé fordult, amelyen a telefonkészülék volt.

A brigadenführer kezében megcsillant a pisztoly. Olyan halk csattanás hallatszott, mintha valahol messze sütöttek volna el egy fegyvert. Schleicher visszafordult és kezével eltakarta arcát. A pisztoly újra és újra csattant. — A tábornok csak a harmadik lövés után vágódott el. Otto ugyanekkor valami meleget érzett a kezében. A pisztoly agya volt, amelyet a brigadenführer a kezébe nyomott. Otto el akarta dobni a fegyvert, de a gestapo-tiszt marka, mint valami bilincs szoritotta a csuklóját. Otto nem gondolt semmire. Tisztán, világosan érezte, hogy most csak két lehetőség között választhat: vagy lelövi ezzel a pisztollyal a brigadenführert, vagy öngyilkos lesz. És, mint hirtelen feltámadt ösztöne *akkor* azt parancsolta, hogy lője hátba Kronét, most is azért emelkedett fel a keze, hogy golyót eresszen a gestapo-tisztbe. De ebben a pillanatban kivágódott a szomszéd

szoba ajtaja és berohant egy nő. Rémült kiáltással vetette magát a tábornok padlón fekvő, vértócsában heverő testére.

Otto később sohasem tudott számot adni magának az ezután következőkről. Vajjon maga jött-e rá, hogy van egy harmadik lehetőség is, vagy a brigadenführer tekintetének engedelmeskedett; tény azonban, hogy kettőt lépett előre, a meggyilkolt tábornok felesége fölé hajolt és kétszer belelőtt a fejébe...

Amikor kijöttek a házból, kis zavar támadt. Rowe, ki sem szállva, szorosan a gyalogjáró mellett álló autójából, Ottóra és a brigadenführerre szegezte fényképezőgépét, néhányszor gyorsan lekattintotta, aztán teljes gázzal elrobogott. Olyan váratlanul történt az egész, hogy a gestapo-tiszt csak akkor kapott észbe, amikor Rowe már messze járt.

A brigadenführer betuszkolta Ottót a kocsiba, maga is utána ugrott és rákiáltott a soffőrre:

— Gyorsan!

Hajnali néma utcákon száguldottak keresztül. A brigadenführer most valami címet mondott a vezetőnek.

— No, úgy látszik, ez lesz az utolsó... — gondolta megkönnyebbülten Otto.

— Még egy kis ügyünk lesz! — A brigadenführer vigyorgott és az arcán lévő sebhely most valami szörnyű ákombákommá torzult.

Amikor az autó egy magánvilla kerítésénél megállt, a gestapós kiszállt és becsengetett. A kaput itt is éppen olyan soká nyitották ki, mint Schleicher lakásán. Itt azonban, úgy látszik, ismerték a gestapo-tisztet. A lakáj szó nélkül félreállt és beengedte a házba.

Otto a kocsiban maradt.

Úgy érezte, hogy egy örökkévalóság óta várakozik...

Kivette a zsebóráját és megnyomta az ismétlőszerkezet kis gombját. Gyenge, csilingelő hangon felcsendült a régi dalocska. Úristen, mennyi gyermekkori emléke fűződött ehhez az egyszerű dallamhoz: „Oh Tannenbaum, oh Tannenbaum..."

Ottónak nem maradt ideje megszámolni, hányat üt az óra ismétlőszerkezete.

Kinyílt a kapu.

Otto megpillantotta Papent. Az alkancellárt — hatalmas irattáskával a kezében — egy ember követte, akit Otto fényképről már jól ismert. Bose volt ez, Papen titkára.

Papen szikár alakján sötét ruha volt; magas, merev keménygallért, széleskarimájú, fekete kalapot viselt. Az alkancellár sovány arcával, keskeny, ritkás, kefeszerű bajuszával

szinte elviselhetetlenül kiaszottnak és hétköznapinak tűnt Otto előtt.

Bár tiszta, felhőtlen reggel volt, Papen balkezében esernyőt szorongatott. Jobbkezével zsebkendőt szorított szájához.

Otto mindezt rövid idő alatt figyelte meg: amíg Papen a kaputól az autóig ért. Otto azonban nem arra gondolt, amit látott. Hirtelen eszébe jutott mindaz, amit Hitler és Papen harcáról hallott, vagy olvasott... tusakodás a kancellári bársonyszékért...

Otto tisztán látta, hogy ez az ember, aki most fáradtan lépdel a kocsi felé, a halála felé megy, amint Haines, Röhm, vagy Schleicher...

Otto a kocsi sarkába húzódott és várta, mikor ül mellé Papen. A másik oldalán majd a brigadenführer foglal helyet, aztán elviszik az alkancellárt — ki tudja hová.

A brigadenführer azonban így szólt Papennek:

— „Göring úr arra kérette önt, ne fogadjon senkit a városon kívül sem, hogy ezzel is elejét vegye az esetleges kellemetlenségeknek. Göring úr arra kéri, egy-két napig ne mutatkozzék Berlinben!

— M ..m... — dünnyögött Papen; összeráncolta sűrű, ősz szemöldökét és nem vette el zsebkendőjét a szája elől.

— Itt a kocsija — mondta a brigadenführer.

Papen beült régidivatú autójába. Bose is követni akarta, de a brigadenführer visszatartotta.

— Majd egy másik úton viszem ki Potsdamba. Jobb, ha külön utaznak...

Bose kérdőn nézett Papen felé, de az elkerülte tekintetét és esernyőjével megérintette soffőrje hátát. Az autó elindult.

A brigadenführer Otto mellett mutatott helyet Bosenak. A titkár áttette az irattáskát egyik kezéből a másikba és továbbra is határozatlanul topogott a járdán. A gestapo-tiszt ekkor a titkárt a könyökénél fogva betuszkolta a kocsiba.

— Előre! — kiáltotta a soffőrnek és lehúzta a kis függönyöket.

Az autó gyorsan robogott az ebben az órában néptelen utcán. A brigadenführer benyúlt a zsebébe és kikiáltott a soffőrnek:

— Szirénát!

Az utca csendjében felbődült az autó szirénájának üvöltése. Otto azonban a fülsiketítő vijjogásban is meghallotta ugyanazt a tompa pisztolycsattanást, amit már Schleichernél hallott. Utálkozva húzódott el a görcsösen rángatózó Bose mellől.

A brigadenführer megparancsolta a soffőrnek:

— Lichterfeldre!

A szirénázás megszűnt. A vezető kissé csökkentette az iramot. Az autó Wilmersdorf utcáin robogott át. Bose holtteste minden fordulónál tehetetlenül Ottóhoz ütődött, mintha tőle várná az utolsó segítséget. Otto útálkozva, kesztyűs kézzel tolta el magától a halottat. Kiértek a Hindenburg-utcából és a körúttól balfelé, a Keiner-allén száguldottak tovább.

A sziréna üvöltő búgása közben megkerülték a templomot, s pár pillanattal később beértek a Schloss-Strasseba. A széles utcát már fénnyel borította el a nap ragyogó sugárözöne. A világosságban Otto most már tisztán látta, amit a hajnali félhomályban csak árnyéknak gondolt: itt is, ott is, kis csoportokban barnainges rohamosztagosok és szürkés-zöld egyenruhás Reichswehr-katonák meneteltek. Egy-egy csoportban csak néhány ember volt. Több kis csapat az útszélen állt. Ottónak feltétlenül észre kellett vennie, hogy az S. A.-osztagok seholsem keveredtek össze a Reichswehr járőreivel.

Minél tovább haladt az autó, annál kevesebb rohamosztagossal találkoztak. Ám ezek helyett feketeruhás S. S.-legények tűntek fel — egyenként, kisebb csoportokban, majd nagy, zárt egységekben. Az autó most az Unter den Eichen-hez érkezett. A kocsivezető hirtelen fékezett. Bose holtteste lecsúszott az ülésről a kocsi padlójára.

A brigadenführer gyorsan leengedte a mellette lévő ablak üvegét

— Mi történt? — kérdezte.

Otto egy S. S. járőrt pillantott meg. Kissé távolabb néhány rohamsisakos Reichswehr-katona. A brigádvezető alig, hogy kidugta az ablakon igazolványát, a járőrparancsnok máris tisztelgett és a gép tovább száguldott.

A baloldali ablak nyitva maradt. Friss, reggeli szellő áradt a kocsiba és meglibegtette a kis függönyöket. Otto viszontlátta Lichterfeldet, melyet gyermekkora óta olyan jól ismert. Itt a Drake-Strasse, ami kadettkorában olyan szépnek tűnt előtte, akár a Kurfürstendamm. Ide néha be lehetett szökni hétköznapokon, amikor az iskolából a lovardába mentek. Lám, most már látja, hogy valójában szűk, sivár út ez a Drake-Strasse! És ott a sarkon a cukrászda is, de ma már nem olyan csábító, mint tizenöt esztendővel ezelőtt. A reálgimnázium! Ahol a nyomorult „civilbagázs" tanult. A katolikus templom tornya. Most mindjárt a legközelebbi sarkon túl megpillantja a kadettiskolát. Az autó kétszer kanyarodik, megkerüli a Thekla-Strasset — itt a kadettiskola! S. S.-lánc veszi körül. A kapuknál erős őrség Félpercnyi veszteglés — végre behajtanak az udvarra. De

azért a kadettiskola ugyanolyan, mint tizenöt évvel ezelőtt! Ugyanaz a tömzsi három emelet, a keskeny ablakok és a tető alatt a fogazott párkány, amely az épületet várhoz hasonlóvá teszi. Csak éppen kadettek helyett S. S.-legények nyüzsögnek az udvaron. És noha ez az iskola már régóta S. A.-kaszárnya, egyetlen barnainges sem látható...

A brigadenführer, mielőtt kiszállt volna az autóból, kihúzta Bose holtteste alól az irattáskát. A sárga bőrön még meg nem száradt vérfoltok... A brigadenführer az ülés huzatába törölte a táskát. A vér szétkenődött ugyan, de nem tűnt el. A brigadenführer Otto kezébe nyomta az irattáskát:

— Vigyázzon rá!

Otto követte a gestapo-tisztet. Nem mert egyedül maradni az S. S.-sereg között.

Beértek az ismert homályos aulába. Ó, az öreg lépcsőház! Otto nyolcéves kisfiú volt, amikor apja kíséretében először belépett ide és tizennyolcesztendős fiatalember, amikor utoljára járt itt. Távolról, abból az irányból, ahol a kadettiskola pincéjében a lövölde volt, sortűz fojtott ropogása hallatszott. Otto legszívesebben megállt volna, de mivel látta, hogy a brigadenführer tovább megy, ő is utána sietett. Megint sortűz. Otto elcsodálkozott, mert most pontosan olyan visítást hallott, mint kiskorában, amikor falun voltak és egyszer a hentes ügyetlenül szúrta le a malacot. A malac kiugrott a kés alól és sugárban felfröccsenő vére az udvart öntözte...

Az egyik ajtó előtt megálltak. A brigadenführer azt mondta Ottónak, hogy várjon néhány percig. Ekkor az ajtó hirtelen kitárult, Otto meglátta a visszahőkölő brigadenführer hátát és egy tagbaszakadt embert, aki ökölbeszorított kézzel rohant rá. Otto csak később tudta meg, hogy ez Kaltenbrunner volt. Kaltenbrunner kirántotta Otto kezéből az irattáskát és ráordított a brigadenführerre:

— Gyorsan Junghoz! De ha elszalasztjátok, titeket nyúzlak meg helyette!

A brigadenführer megfordult és kirohant a folyosóra. Otto alig tudta utólérni. Útközben még egy S. S.-es csatlakozott hozzájuk és hárman ugrottak be az autóba.

Csak amikor a brigadenführer mohón rágyujtott félig elszívott cigarettájára, szólt oda Ottónak:

— Junghoz megyünk!

Jung?... Igen, igen, Jung! Bizonyos ügyekben Papen „alteregója"... Tehát — Jung is!?

Az autó megállt.

— Csípje el Jungot és... gyorsan!

— És ön? — tört ki rémülten Otto.

— Nekem az okmányokat kell összeszednem!...

A brigadenführer minden teketória nélkül félretolta útjából az ajtót nyitó lakájt.

— Hol a dolgozószoba?

Otto, a magukkal hozott S. S.-legény kíséretében a lakáj után futott, aki riadtan rohant a belső szobákon keresztül. Ottónak ekkor valami vadállati ösztöne, amit azelőtt sohasem ismert, azt súgta, éppen ebben a pillanatban kell meglátnia Jungot. Egy ajtónál állt meg, amely előtt megdermedve torpant meg a lakáj. Otto habozás nélkül — berúgta az ajtót. Fürdőszoba. A nagy, fehér kádban zöldes-fehér víztükör himbálódzott csendesen. Az erős lámpa fényét visszaverték a hófehér csempefalak és Ottónak úgy tűnt, hogy körös-körül émelyítően világos van. Ebben a vakító fényben a kádban ülő ember teste halotthalványnak tűnt. Otto az arcába nézett, de sehogysem tudott visszaemlékezni, vajjon Jung ez, vagy sem?

A kádban ülő ember most fojtott hangon felkiáltott. Otto gyorsan felemelte pisztolyát és megnyomta a ravaszt.

*

Amikor Otto hazaért, két pohár konyakot hajtott fel egymásután. Aztán beült a fürdőkádba és félóra hosszat üldögélt a meleg vízben, hogy idegei megnyugodjanak. Röhm, Karl Ernst, Haines képe állt előtte...

Úgy ismerte őket, mint a rémület, az örökös halálos fenyegetés megtestesítőit mindazok előtt, akik nem tartottak velük. És lám, most megtudta, hogy Röhm ma ott térdelt a kadettiskola lövöldéjében az S. S. kivégző-osztag puskái előtt; csúszva-mászva a mocskos padlón, esküdözött, hogy mennyire szereti Hitlert és milyen hű hozzá. Rimánkodott, hogy hagyják életben. Igen, Otto maga is hallotta, hogy a „rettenetes" Röhm nyüszített, sírt, káromkodott és imádkozott halálfélelmében. Mert az a visszataszító, malacvisításra emlékeztető hang, melyet Otto a kadettiskola pincéjében hallott — parancsnokának utolsó halálhörgése volt...

27

Lady Margaret olyan erővel dobta a labdát, hogy Montague — noha kesztyű és maszk volt rajta — legszívesebben elugrott volna, semmint felfogja azt a süvítő bombát...

— Reménytelen eset maga, Monte! — kiáltotta Margaret. — Nem is értem, ki szerezte meg az angoloknak azt a hírnevet,

hogy kitűnő sportemberek. Ha egy angol férfi elmúlt negyvenéves, valóságos rozmár lesz belőle. Képtelen egy felesleges mozdulatot tenni.

— Én mindig olyasmit kedveltem, ami időt enged a lassú gondolkodásra. Beismerem: a base-ball nem nekem való.

— A sutaság maguknál családi vonás. Maga is, meg az én drága férjecském is — valóságos rozmár!

— Mindkettőnk helyett játszhatik unokaöcsénk — Ned!

— Ő az egyetlen hármuk közül, aki valamirevaló embernek igérkezett.

Montie megvetően biggyesztette el a száját:

— Amerre Ned jár, ott gumicipőt kell húzni.

— Remélem, éppen ezért ma is megállja a helyét.

— Meghívta Nedet?

— Nem volt tartalékban más pikadorom. Már pedig enélkül olyan bika, mint Wells, nem igen hajlandó ugrálni az arénában. Alighanem elfelejtettem intézkedni, kinek kell szobát elókészíteni.

— Sokan lesznek?

— A maga kedvére való csak egy: Marania.

— Ez valami énekes?

— Nem! Tábornok. Annak a spanyol milliomosnak, Hitler barátjának, Juan Marcia-nak a megbízottja.

— Ki jön még?

— Valószínúleg Winnie.

— Angliában van?

Margaret nem válaszolt. Eltűnt a kanyargó kerti ösvény fordulójában. Montague bosszúsan gyúrte össze üres cigarettadobozát. Nem olyan könnyű csodálkozást színlelni egy ilyen ravasz nőszemély előtt! Ezzel hiába próbálja elhitetni, hogy ő csakugyan csodálkozik Winifred Rowe megérkezésén, hiszen tudja, hogy már tegnap este találkoztak!

Montague Greeleyről fiatalkorában csak annyit tudtak, hogy kitűnő polo-játékos. Később, amikor Montie Sir Montaguera változott, a polo mellé szegődött a bridzs. Múltak az évek és a polót felváltotta a golf. Most Sir Montague csak azt a robbert veszti el,amelyiket el akarja veszteni.

Sir Montague szolgálati tevékenysége nem volt feltűnő. Erről csak egészen szűk körben tudtak valamit. A titkos bizottságok szerteágazó munkájának egyes eredményeit csak akkor ismertették a parlamentben, amikor a Foreign Office szükségesnek tartotta, hogy fellebbentse a függönyt külföldi akcióiról, amelyeket a Downing-Street gentlemanjei egyébként szerettek titokban tartani.

Attól kezdve, hogy bepillantása nyílt a Secret Service tevékenységébe, Montague a golfon és a bridzsen kívül Európa gazdasági élete felől is érdeklődni kezdett. Figyelte a politikai helyzetet és megtanulta, mikor kell megragadni a megfelelő pillanatot. Ez rendszerint akkor következett be, amikor valamelyik kontinentális vállalat nehézségekkel küzdött. Voltak esetek, amikor a mentési akció sikere attól függött, hogy kellő időben vették-e igénybe az angolt font, sőt az angol zászló segítségét. Ez volt az eset Sziléziában, amikor a németeknek el kellett rejteniük tőkéiket a lengyel ellenőrzés elől. Ez történt nemrégiben a Saar-vidéken a francia vállalkozásokkal, amikor a hirhedt „népszavazás" után a Saar-vidéket Hitler kapta meg. Ez történik manapság a német zsidókkal és holnap talán már a német zsidók sorsára jutnak az osztrák, a cseh és az elszászi zsidók is.

Segélytervek születtek Greeley nagy, Zeus-maszkra emlékeztető fejében és ezek a tervek annál több hasznot hoztak neki, minél nehezebb helyzetben voltak a süllyedő cégek. Idők folyamán Sir Montague, a műkedvelő spekuláns, tekintélyes részvény-pakettek tulajdonosa lett és bekerült a legkülönbözőbb vállalatok vezetőségébe. Magától értetődik, Greeley érdekeinek egyáltalán nem felelt meg, hogy szerénytelen emberek beledugják orrukat az ügyeibe. Már pedig unokaöccsének, Nednek, éppen erre volt nagy hajlandósága.

Ned általában nagybátyjai szemében szerencsétlen flótás volt. Tizenhétéves korában mint egyszerű közlegény elment a háborúba és azok az ismeretségek, amiket a katonaságnál szerzett, romboló hatásúak voltak. Nem tért vissza társaságába. Egy időre teljesen eltűnt a családi horizontról, majd egyszerre csak hirtelen felbukkant, mint versenypilóta, két szenzációs repülőverseny diadalmas hőse.

Montague már messziről felismerte Ned „tragacsát". Olyan volt ez a kocsi, mintha csak az imént érte volna valami baleset.

Montie bátyja, Benjamin — lord Creefield — a legfelső lépcsőfokon állt és leereszkedően intett Ned felé.

Amikor a három férfi egymás mellett állt a lépcsőn, aki nem ismerte őket, alig hitte volna, hogy közeli rokonok. Első pillantásra semmi rokonvonást nem fedezhetett fel rajtuk... Benjamin sovány, magas; hosszúkás koponyáját élénkpiros, piheszerű haj fedte, Montague testes, nehézkes ember, szép fejét sötét fürtök koronázták. Az alacsony, szikár, mozgékony Edward napbarnított fiatalember volt, világos haját rövidre nyiratta. Csak a szemük mutatta, hogy mind a hárman egy vér-

ből származnak: egyforma nagyságú és vágású, tiszta, jéghideg-tekintetű, világoskék szeme volt mindhármuknak.

— Vendéget hoztam Margaretnek! — kiáltotta vidáman Ned, amikor kiugrott kocsijából.

Kinyitotta az autó hátsó ajtaját.

— Ime, legveszélyesebb küzdőtársam a holnapi versenyen! Herr Ulrich Belz. Ha látnátok a „Sárkány"-át!

— Azt hittem, hogy a kerek világon nincs jobb gép a te „Molly"-dnál — mondta mosolyogva Benjamin.

— Ó! Látnád csak az ő fúróját! Mert nem gép az, hanem valóságos fúró! Belefúrja magát a levegőbe. Látszik, hogy igazi mesterműl

— Hát igen! — jegyezte meg mély meggyőződéssel Belz. — Schwerer doktor nagyon tehetséges tervező!

Belz olyan idegenszerűen beszélt angolul, hogy Benjaminnak megfeszített figyelemmel kellett odafigyelnie, hogy ezt a néhány szót megértse. A büffébe hívta a vendégeket.

Margaret belépett a hallba, ahol Montague üldögélt.

— Éppen most érkezett Legagner tábornok, Ben régi ismerőse a francia frontról! — mondta a lady.

— Ismerem. Olyanféle, mint egy gyermekorvos. Tábornoknak nem nézné senki.

— Miért éppen gyermekorvos?

— Hát olyan rózsás az arca és vidám a tekintete. És valószínűleg hideg a füle. Ha rászorítja a fülét a gyerek hátára, a kicsin végigszalad a hideg... Ki jön még?

— Lesz, ahogy lesz, elárulom, pedig meglepetésnek szántam: Donszkaja hercegnő is megérkezik.

Montague elfintorította a száját:

— Sehogy sem állom ezeket a naftalinból kivett orosz főnemeseket.

Margaret felkacagott.

— Sohase találnátok el, ki rejtőzik az álnév mögött!

Montague értetlen meglepődéssel nézett Margaretre.

— Természetesen Melanie Heveling! — mondta a lady. — Egyenesen Párizsból.

— Ezeknek a vén orosz pojácáknak már petróleumra van szükségük? A villany nem is jó nekik?

— Heveling már éppen eleget tett értük... Melanie pedig már régen királynő szeretett volna lenni. Ha más nem — petróleumkirálynő.

— Roppant hálás vagyok kitűnő szolgálatodért — szólt Montie gúnyosan — de nem hinném, hogy Melanie túlságosan érdekelné Wellst.

— A nagy nap úgyis a jövő szombat lesz: Hess érkezik hozzánk horgászni!

— Az a görényképű náci, akinek három porció szemöldöke van? Mi kell neki?

— Skóciába utazik Bennel, pisztrángot fogni.

— Nem kellene nekem is velük tartanom?

Belépett Benjamin. Az asszony férje kipirult arcára nézett.

— Sikerült felüdülnöd?

— Ez a német egészen rendes gyerek: pohárszámra issza a tiszta whiskyt.

— Miért nem hívtatok engem is? Én is szívesen ittam volna ebéd előtt.

— Hát így vagyunk? — mondta bizonytalanul Benjamin. Kifújta a pipáját és lassan elindult a lépcsőn.

Lord Creefield, állandó miniszterhelyettes sohasem sietett. Hatvanhétéves kora ellenére reggeli előtt mindig lovagolt, az első és a második étkezés között krikettezett vagy horgászott. Ha méltóbb partner nem akadt, tökéletesen beérte azzal a fiúval, aki vele lovagolt mint groom, vagy a horgászó eszközöket cipelte.

Lord Creefield szentül hitte, hogy mentes minden szenvedélytől, mivel nem vette számításba a malagai óbort, sem pedig a sertéseket, amelyeknek tenyésztésére oly sok időt és gondot fordított.

Mint minden politikusnak, lord Creefieldnek is megvolt a maga életrajzírója. Többek közt ezt írta róla: „...a lord azt állítja, hogy konstruktív gondolkodásmódja veleszületett adottság. Mi viszont nyugodtan állíthatjuk, hogy ez az adottság kizárólag negatív formában jelentkezik nála. Lord Creefield mindig elhárít valamit, vagy óva int valamitől. Ragyogó példája az állandóan védekezésben lévő politikusnak, aki világbirodalmunkon belül a centrifugális folyamatot igyekszik lassítani." A kormány, amelynek tagjai között szófogadó nemzeti-munkáspárti miniszterek ültek, Ben véleménye szerint egészen jól vezette a brit birodalom hajóját: megbízható kormányos volt, hiszen nagyon vigyázott az értékes rakományra — például a Creefieldek hétszázezer font értékű kőszén-részvényeire, nem is szólva a világ legtökéletesebb sertés-tenyészetéről!

Lady Margaret ültetési művészetének köszönhető, hogy a Creefieldek ebédjein minden vendég kellemesen érezte magát. Az első és a második fogás közt itt új kormány-listák születtek, jövendőbeli parlamenti képviselőket és gyarmati kormányzókat jelöltek.

Az ebédnél rögtön általános társalgás fejlődött ki. Montaguenak nem volt alkalma összekapni Neddel. A ház úrnője szóbahozta a moszkvai utazást, amelyre H. G. Wells éppen készülődött. Lady Margaret ennek az útnak a megvitatására terelte a beszélgetést.

— Utazzék csak, utazzék!... — mondta Benjamin gúnyosan — Nem árt magának, ha meggyőződik a rendszer romboló hatásáról. Nem is merem megmondani, kire emlékeztetnek azok az urak ott Moszkvában... — Horkantott és lebiggyesztette alsó ajkát. — Maga persze finoman afféle álmodozóknak nevezi őket?

— Ne személyeskedjünk! — felelte nevetve Wells.

— A szovjet álmodozók fiatalok. Ez a biztosítéka annak, hogy az ő álmodozásuk egészséges — hallatszott az asztal végéről, ahol Ned ült.

— Ön szerint tehát én is olyan korban vagyok, amikor még szabad álmodozónak lenni? — kérdezte jóindulatú mosollyal az író.

— Anglia túlöreg ország ahhoz, hogy fantáziája legyen — jegyezte meg jelentőségteljesen az addig hallgatag Belz.

— Nekünk gyakran hajtogatták: meghaltok! — mondta Benjamin. — Rendben van, meghalunk. De esküszöm önöknek: ezer esztendeig fogunk haldokolni!

— Nem tudom, olyan nagy gyönyörűség-e ezer évig félhullának lenni? — Wells elgondolkozva csóválta a fejét. — Roosevelt például más utat választott. Nem félek kimondani: ő a nagy szociális reformok útján jár.

Ned hangosan felkacagott. Minden tekintet az asztal vége felé fordult. Ned szenvedélyesen kérdezte:

— Ön talán azt hiszi: komolyan beszélhetünk arról, hogy Morgan és a többiek csak úgy, minden harc nélkül feladják a pozícióikat?

— De az eljövendő harc nem jelenti Roosevelt vereségét — jegyezte meg Wells.

— Ha Roosevelt komoly rendszabályokat foganatosít, Morgan és Rockefeller összefog és elküldik Rooseveltet a pokol fenekére!

— Morgan és Rockefeller természetesen ellenáll — mondta Wells. — Az elnök azonban, úgy látszik, keményen kitart a terve mellett. A bankok, a szállítás és az ipar teljes állami ellenőrzésére gondol. Máris komoly, elvi jelentőségű viták folynak a tervgazdálkodásra vezető módszerekről.

— Amerikában? A munkanélküliség és a mindjobban gyorsított futószalag hazájában? — kiáltotta Ned.

— A futószalag, mint az ipari szervezés alapelve... lehetséges, hogy még ezt is feláldozzák, ha kell — mondta Wells

— A luddisták[1] is azt hitték, hogy a munkások bajainak a gépek az okai, de a mai munkások másként gondolkodnak!

Benjamin közbeszólt:

— Nagyon jól emlékszem, Lloyd George azt mondta: „A bolsevikok azt hiszik, hogy a mozdonyokat Marx eszméivel lehet fűteni"... vagy valami ilyesfélét.

Wells nevetett:

— Talán nem is tudta, milyen igazat mondott! Mert lám, a szovjet mozdonyok járnak.

— Nekem jobban tetszenék, ha állnának — szólt Margaret.

— Meg lehet állítani! — vágott közbe váratlan határozottsággal Marania.

Benjamin összeráncolt homlokkal figyelt, hogy megértse, éppen úgy, mint amikor Belzet hallgatta. A spanyol még rosszabbul beszélt angolul, mint a német.

— Ellenkezőleg! — szólt közbe Legagner. — Nekünk az az érdekünk, hogy az orosz mozdonyok járjanak. Egészen addig, amíg végleg meg nem tudjuk, mi történik Németországban.

— Mi helyeseljük, ami Németországban történik! — kiáltotta dühösen a spanyol. — Igen, igen! Mi helyeslünk Hitler úrnak!

Még valamit akart kiabálni, de egy lakáj — nyilván lady Margaret titkos intésére — ott termett mellette és borral kínálta.

Wells most már beszélhetett, nem zavarta senki.

— Én úgy látom — mondta — hogy a Szovjetunió vezetői olyan tervet valósítanak meg, amely méreteiben és történelmi jelentőségét tekintve, meghaladja mindazt, amit az emberiség valaha is látott. Nagyszerű terv ez a maga merészségében! Véleményem szerint Oroszország most időt nyer. És az idő neki dolgozik. Úgy látom, hogy a második ötéves terv kora kritikus időszak lesz. Oroszország vagy megbukik — és akkor Baldwin győzelmi ünnepet ülhet... vagy kitart és akkor erős alapot teremt gazdaságának, munkásait és parasztjait bőségesen elláthatja élelemmel és iparcikkekkel, megjavíthatja életszínvonalukat és növelheti külföldi vásárlásait. De mindkét esetben Oroszország történelmet csinál, méghozzá óriási méretekben. Ha győz, bebizonyítja, hogy a kommunizmus már nem csupán a regényírók utópiája, hanem gyakorlatilag megvalósítható. És ennek igen komoly jelentősége lesz valamennyiünkre.

[1] Géprombolók Angliában, a XIX század elején. Egy *Ludd* nevű gyengeelméjű után nevezték el őket így. — *Szerk.*

— Köszönöm szépen! — mondta gúnyosan Montague.

— És ha Oroszország elbukik? — kérdezte Benjamin.

Wells kisideig némán nézett a tányérjába. Aztán valamivel halkabban mint eddig, így szólt:

— Akkor az elkövetkező száz esztendőben a kommunista társadalom eszméje megint csak irodalmi téma marad...

Hevelingék érkezése megakadályozta a vita kifejlődését. Margaret felállt az asztal mellől.

Montague-t, amióta gyakorlati ember lett, a társaság csak annyiban érdekelte, amilyen mértékben hozzásegítette ahhoz, hogy terveit megvalósítsa. Ma Rowe-val és Legagner-val akart foglalkozni, de amikor Hevelingék megérkeztek, nem tudta, mit csináljon: hagyja a lényeges ügyeket és beszélgessen Melanie-val, aki nagyon tetszett neki, vagy dobja félre az effajta hiábavalóságokat és foglalkozzék a komoly dolgokkal. Ez a petróleum-királynővé előlépett egykori orosz dizőz még ma is több kémszervezet munkatársa volt. Aszerint dolgozott egyiknek, vagy másiknak, ahogyan a saját érdekei diktálták.

Lady Margaret maga után hívta Sir Henry Hevelinget és a rosszul szabott szmókingba öltözött, esetlenül kövér, alacsony Marania tábornokot. Benjamin a szokott lassúságával követte őket és közben végighallgatta a köztük végbement alkut. A petróleumkirály hajlandónak mutatkozott valami spanyol kalandor sötét ügyleteit hitellel támogatni, ha viszonzásul megkapja a Pireneusi-félsziget egész petróleum-szállítási monopóliumát.

Margaret, mint mindig, most is teljes szabadságot biztosított vendégeinek. Mindenki azt tehette, amit akart. Montague tehát nyugodtan megalakíthatta a maga szűkebb társaságát, amely Rowe, Legagner és Melanieból állt.

Montague Rowe-val és Legagner-val külön-külön előzőleg már úgyis beszélt. Rowetól megkapta az őt érdeklő adatokat arról, hogy milyen anyagi nehézségekkel küzd Wiener, a német vállalkozó, aki mindenáron bővíteni szeretné gyárüzemét.

Legagner célzásokat tett arra hogy meg lehetne vásárolni bizonyos iratokat, amelyek kompromittálják Hitlert. Az okmányokat a meggyilkolt von Bredow tábornok özvegye tette le egy svájci bank széfjébe. Legagner vállalkozott az iratok megszerzésére. Csak pénz kell hozzá. Az összeg azonban, amit a tábornok mondott, hihetetlenül nagynak tűnt Montague előtt. Ott rögtön, de titokban, hogy Legagner ne hallja, szóvá tette ezt az ügyet Rowe előtt. Kiderült, hogy Rowe már tud a papirokról és — mint Legagnernek — neki is szándékában van megszerezni azokat.

— Idővel tízszer annyiba kerülnek majd, mint ma — mondotta Rowe.

És rögtön megállapodtak az összegben.

— Hello, Montie! Várják a bridzsnél! — szólt most hozzájuk a belépő Lady Margaret.

— Soha rosszabbkor! — mondta bosszúsan Montague. — Ezer elinteznivalóm van Lady Melanieval.

Margaret elindult a kártyaszoba felé.

Wells és Benjamin a kártyaszobában ült. Pipájuk füstjébe burkolózva folytatták vitájukat, amelyben mindenáron Benjamin szerette volna kimondani az utolsó szót.

— Ha komolyan akarunk beszélni a dologról, nem ismerhetem el azt, amit Anglia öregségéről mondanak. Igaz, nem vagyunk fiatalok, de megfiatalodhatunk.

Wells tiltakozása jeléül pipájával hadonászott:

— Ehhez se nekem, se magának nincs ereje! Bízzuk csak a fiatalokra!

— Értem én, mit jelent! Ned eszméi és egyéb hasonlók.

— Lehetséges.

— Csakhogy ebbe nem szabad beleegyezni! Egyáltalán nem akarom, hogy a világ legjobb sertés-farmjával azt csinálják, amit az orosz muzsikok csináltak a földesuraik gazdaságaival. Ez nem nekünk való! Sem nekem, sem a sertéseimnek. Nem is értem, honnan származnak ezek a szélsőséges nézetek. Mintha nálunk csak kétféle ember volna: gazdag és szegény!... Határozottan ostobaság, hogy a mi szerencsétlenségünknek csakis a szegénység az oka! Mindennek a túltermelés az oka! Azért éhezünk, mert túlsok a vajunk, szalonnánk, borunk.

— Ezt a paradoxont nem tudom megérteni — jegyezte meg Wells kétkedő hangon.

— Nem tudjuk, hová helyezzük el a tőkénket. Ott hever a Cityben és nem hoz semmi hasznot.

— No, lám, hová lyukadt ki?! — kiáltott fel diadalmasan Wells és kezével hadonászva szétkergette a pipafüstfelhőket. — Nekünk ugyanaz kell, amit az oroszok most bevezettek: a tervszerűség!

— De semmiesetre sem azokkal a módszerekkel! Nem, nem!

— Ha düledezik a ház, nem madzagdarabkákkal próbáljuk összetartani. Valami más, erősebb dolog kell ehhez...

— Például?

— Mit tudom én! Talán még a labour párt emberei is jók — mondta Wells olyan arckifejezéssel, mintha éppen egy bomba

gyujtózsinórját gyujtotta volna meg és intett Rowe-nak, aki Margarettel közeledett.

— Éppen tegnap dicsértem a regényét! A címe is érdekes: *„Moon and sixpence"* — szólt Wells Rowe-nak.

— Átdolgoztam színdarabbá — mondta Rowe. — Elvihetné magával Oroszországba és előadathatná ott.

— Nagyon szívesen. De miért nem utazik ki maga az oroszokhoz?

— Ez az álmom: még egyszer ott járni! De sokkal kellemesebb lenne, ha akkor utaznék oda, amikor az oroszok már látták a darabomat.

— No és a regény? Adja azt is ide! Majd találok fordítót és kiadót is magának.

— Ez több, mint amennyit kérni mertem volna. De én is feltétlenül kimegyek Oroszországba. Feltétlenül!

Margaret helyet foglalt a kártyaasztalnál.

Benjamin felvette kártyáit, de közben folytatta Wells-szel a be nem fejezett vitát:

— Minden abból ered, hogy nem tudjuk, mire fordítsuk az erőnket. Nem tudjuk, mit kell termelnünk, mivel kell kereskednünk, mit kell építenünk?

— És ha magától kérdeznék, mit válaszolna?

— Azt mondanám: gyártsatok fegyvert, építsetek cirkálókat. Ez olyan áru, amely minden válságot átvészel.

— Szerencsére az ilyen portékához nem juthat hozzá mindenki — jegyezte meg Wells. — Hitler például...

— A maga értesülései nem jók! Hitler mindent elér, amire csak szüksége van!

— Eszerint lehetséges, hogy nem ellenőrizzük Hitlert kellőképpen?

— Behúnyjuk a szemünket olyan tények előtt, amiket Németországban minden utcagyerek ismer: a Lincke-Hoffmann vagongyár és a Benz-gyár harckocsikat készít. Maybach kizárólag harckocsimotorokat gyárt. Igazán nevetséges lenne elképzelni, hogy Krupp serpenyőket gyárt akkor, amikor Dél-Amerika, Kína, Japán, a Balkán és Törökország ágyút akar vásárolni tőle.

— És mi hallgatunk?

— Okosabb lenne, ha végeznénk mindezzel, elvennénk a németek piacait, még magát Németországot is. És ha a sorsuk mégis arra kényszeríti őket, hogy mindenáron fegyverkezzenek, mert sürgős mehetnékjük van Kelet-Európa felé — hát csak fegyverkezzenek, de vegyenek mindent tőlünk.

— Ez cinizmus! — felelte halkan Wells. — Miből tudna Németország vásárolni?

Lady Margaret leterítette kártyáit az asztalra és szép, virágformába rendezte.

— Csak jöjjön el Schacht ide, a Great Courtba — mondta — majd találok neki hitelezőket.

— Sajnos, az amerikaiak ezt már nélkülünk is megteszik.... — jegyezte meg Benjamin.

— Ha mindez így van — szólt Wells — akkor nem hinném, hogy egyesek nálunk is ne keresték volna meg ezen a magukét.

— Keveset, nagyon keveset! — mondta Benjamin. — Tízszer jobb üzletet is lehetne csinálni! — Most észrevette Hevelinget, aki kedvetlenül ődöngött a szobákon keresztül. — Itt van például Sir Henry! Ő már befektetett egy kis pénzt az I. G. Farbenindustrieba és német üzemekben gyárt benzint a — németek számára.

— Hogy engedték magukhoz a németek? — kérdezte Wells.

— Miért utaznának ők ide; amikor a pénz magától is odautazik hozzájuk? Még néhány ilyen okos fej, mint Sir Henryé — és Németország talpraáll!

— Ha ez így folytatódik, akkor a saját keblünkön hizlaljuk fel Hitlert!? — kiáltott fel Wells.

— Jobb száz Hitler, mint a kommunisták! — jelentette ki Lady Margaret. Felállt az asztal mellől és Heveling elé ment.

— Nem látta Lady Melaniet? — kérdezte csüggedten a petróleum-király, miközben a kártyázók felé közeledett.

Amikor tagadó választ kapott, fáradtan felsóhajtott és elbotorkált. Szomorú alakja eltűnt a szomszéd szoba ajtajában.

Wells követte szemével és felkacagott:

— És önök még azt mondják, hogy ez az ember érti a dolgát!

28

Beillatosítva, vadonatúj egyenruhában Otto kedvtelve szemlélte magát a tükörben. Egész jó színben van ahhoz képest, hogy néhány nappal ezelőtt még halálosan rettegnie kellett, hogy szerencsétlen főnöke után őt is tarkón lövik. A Reichswehr a legcsekélyebb akadékoskodás nélkül újra felvette soraiba, sőt: a kapitányi rangjelzés helyett ma már őrnagyi vállpánt csillog a zubbonyán.

De mit piszmog annyi ideig az öreg? Csak nem akarja kicsinosítani magát ennek a dicső napnak az örömére?

Az elnök és a hadsereg nevében Gauss fogja átadni Göringnek a tábornagy sajátkezűleg írt levelét, amelyben megköszöni a Birodalomnak tett nagy szolgálatait. Sajátkezűleg írt levél! Rebesgetik, hogy az elnök már régesrégen azt se tudja kimondani: „mama" és helyette a fia, Hindenburg Oszkár ezredes ír alá mindent. Göringnek Gauss nyújtja majd át a levelet. Nagyjelentőségű dolog ez. A hadsereg köszönetét fejezi ki Göringnek az állam, a leendő birodalom nevében. És ő, Otto most a kezében tartja ezt az elnöki levélpapíron írt levelet.

Otto széthajtja az ívet és már vagy tizedszer elolvassa:

„Poroszország miniszterelnökének, Göring repülőtábornok úrnak.

Berlin, 1934. július 2.

Az árulás elnyomásakor kifejtett erélyes és sikeres tevékenységéért köszönetemet és elismerésemet fejezem ki Önnek.

Baráti elismeréssel és üdvözlettel von Hindenburg."

„Baráti elismeréssel?!" No nézd csak, már „barátok!" És az öreg száján keresztül egész régi Németország szól ehhez a nácihoz. Az ördögét neki! No, Schwerer papának lesz min elmélkednie, amikor elmesélem neki a legújabb híreket...

A tábornok hálószobájának ajtaja nesztelenül kinyílt. A tisztiszolga kilépett, féllépésnyire oldalt állt és tartotta az ajtószárnyat. Gauss lassú léptekkel bejött az irodájába. Nevetséges, egyben szánalmas látvány volt az öreg vékony, vén lába, sovány lábikrája, amelyen megfeszült a szűk lovaglónadrág.

Gauss letottyant a karosszékbe és a szolga behozta a magasszárú lakkcsizmát. A tábornok csizmahúzó segítségével felhúzta a csizmát és most már szilárdnak, keménynek látszott a lába, amint ez a német hadsereg tábornokához illik.

Gauss elgondolkozva nézegette száraz, kékeres kezét, majd kesztyűt húzott.

Régen volt ilyen cudar kedve Gaussnak, mint ma. Neki, Werner von Gauss vezérezredesnek személyesen kell megjelennie a tábornoki egyenruhába bújt repülő-kapitányocska előtt. Dehát: *„Il fallait fair bonne mine aux mauvais jeux!"*[1] ahhoz, hogy jogot nyerjen az ország egyik urává lenni.

*

[1] Jó képet kell vágni a rossz játékhoz.

Göring már tudott Gauss készülő látogatásáról. Legyezte hiúságát, hogy az elnök köszönő levelét éppen ez a fennhéjázó tábornok adja majd át neki.

Göring megnyomta a csengő gombját és addig nem vette le róla az ujját, amíg be nem futott a komornyikja.

— Ma — erdészegyenruha, Klaus!

El fogja kápráztatni Gausst, Poroszország legfőbb erdészének nagyszerű, új egyenruhájával, amelyet éppen mostanában tervezett egy művész! Rózsaszínű kabát, olyan gazdag hímzéssel, amilyenről még a császári kamarások sem álmodtak! És rózsaszínű nadrág ezüst lampasszal! Ez feltétlenül nagy hatással lesz még a gőgös öregúrra is. És Gaussra még megalázóbb lesz, hogy vigyázz-állásban kell feszengenie a „holmi díszruhába öltözött erdész" előtt!

Göring benyitott a szomszéd szoba ajtaján:

— És minden tip-top legyen!

— Értem, kegyelmes uram! ...

Göring gyönyörűséggel legeltette szemét a hosszú szekrénysoron, amely az óriási gardrób-szoba három falát foglalta el. Olyan volt ez a ruhatár, mint valami operett-díváé. Göring most bement a hálószobájába. Ledobta magáról pizsamakabátját. Ott állt csíkos nadrágjában, amelynek gumija megfeszült rengeteg hasán. Ott állt a tükör előtt és szórakozottan babrálta az ajkát. Valamin gondolkozott, majd amikor hirtelen eszébe jutott, amin eddig a fejét törte, odament a szoba sarkában álló, szekreternek álcázott páncélszekrényhez és kivett egy borítékot. A boríték egyik felén sötét, száraz vérfoltok barnállottak.

A rózsaszínű, hájas ujjak, amelyeket a kozmetikusnő reggel szőrtelenített, néhány pillanatig tanácstalanul forgatták a borítékot. Mintha Göring félt volna attól, hogy kinyissa. A borítékot félórával ezelőtt hozták. A meggyilkolt Röhm zubbonyában találták a bélés és a posztó között. A levél az elszakadt bélésen keresztül lecsúszott a zseb mögé.

Göring körömollóval felvágta a boríték szélén lévő keskeny sávot és egy négyszeresen összehajtott, sárga papirost vett ki a borítékból. A vér, amely keresztülszivárgott a vastag borítékon, megfestette a papír hátsó oldalát, de az írás olvasható maradt.

Göring leült az ágya szélére és olvasni kezdett:

„Én, alulírott Karl Ernst, a Berlin-Brandenburgi rohamosztagok parancsnoka, Poroszország állami tanácsosa, aki 1903 szeptember 1-én születtem Berlinben, Wilmersdorf kerületben, ezennel beszámolok a Reichstag felgyujtásának történetéről, amelyben magam is résztvettem ..."

Göring mélyet sóhajtott, felnézett a levélről és bekiáltotta az üres hálószobába:

— Az aljas! ...

„Barátaim tanácsára cselekszem, mert olyan hírek járnak, hogy Göbbels és Göring rosszat forral ellenem. Letartóztatásom esetén Göbbels és Göring értesítést kap majd arról, hogy ez az okmány már külföldön van. Ez az okmány csak akkor kerül nyilvánosságra, ha én, vagy a csatolt jegyzéken szereplő valamelyik bajtársam kinyomatja azt, vagy abban az esetben, ha erőszakos halállal halnék meg.

Kijelentem, hogy 1933 február 27-én két rohamosztagos segédtisztem közreműködésével felgyujtottam a Reichstagot. Azért gyujtottuk fel a Reichstagot, hogy lehetőséget adjunk a führernek arra, hogy általános harcot indítson a kommunisták ellen.

Néhány nappal azután, hogy hatalomra kerültünk, felkeresett Helldorf és együtt elmentünk Göringért. Útközben azt mondta Helldorf, módot kellene adni a führernek, hogy felléphessen a kommunizmus ellen. A Helldorfnál lezajlott tanácskozáson Göbbels is jelen volt és a következő tervet terjesztette elénk: Valamelyik választási gyűlésen meg kell szervezni, hogy két állítólagos kommunista merényletet kíséreljen meg a führer ellen. Ez a merénylet jeladás lett volna arra, hogy megkezdődhetik a kommunisták üldözése. Hainest is Berlinbe hívták már, hogy a merénylet részleteit kidolgozza. Göring a merénylet ellen volt, mert attól tartott, hogy az első merényletet továbbiak is követhetik. Másnap telefonon Göbbels lakására hivattak. Mire odaérkeztem, a tanácskozáson jelenlévők már lemondtak az első tervről. Göring azt mondta, hogy másvalamivel kell megpróbálkozni, talán fel kellene gyujtani a berlini császári palotát, vagy bombát kellene dobatni a belügyminisztérium épületére. Göbbels mosolyogva közbeszólt, hogy legjobb lenne a Reichstagot felgyujtani. Akkor úgy léphettünk volna fel a képviselők előtt, mint annak a sóhivatalnak a védői. Göring ebbe tüstént beleegyezett. Én és Helldorf váltig erősítgettük, milyen nehéz ezt a tervet gyakorlatilag keresztülvinni, de Göbbels és Göring végül is meggyőztek minket.

Elhatározták, hogy február 25-én, nyolc nappal a választások előtt Hainessal és Helldorffal felgyujtom a Reichstagot. Göring azt ígérte, hogy felszerel majd nagyon jól működő és könnyen gyulladó anyagokkal, amelyek sok helyet sem foglalnak el. Megállapodtunk abban, hogy 25-én találkozunk a Reichstagban, a nemzeti szocialista frakció szobájában és amikor a Reichstag elnéptelenedik, munkához látunk. Azt a parancsot kaptam, hogy én tegyem meg az előkészületeket.

A következő összejövetelen, amely, ha jól emlékszem, Göbbelsnél volt, Göring azt ajánlotta, hogy használjuk azt a földalatti átjárót, amely az ő villáját összeköti a Reichstaggal. Erre Göbbels azt javasolta, hogy a gyujtogatás napja ne 25-e, hanem 27-e legyen, mert 26-a vasárnapra esett. Vasárnap csak reggel jelennek meg az újságok és így a Reichstag égését esetleg nem lehet majd kellőképpen, a célnak megfelelően propagálni. Elhatároztuk, hogy este 9 órakor gyujtjuk fel a Reichstagot, mert akkor még arra is lesz idő, hogy a rádiópropagandát felhasználjuk. Göring még néhány olyan intézkedést beszélt meg Göbbels-szel, ami alkalmas arra, hogy a gyanú a kommunistákra háruljon.

Helldorf kíséretében háromszor is megnéztem a földalatti átjárót. Ekkoriban adta át nekünk Göring a Reichstag tervrajzát, elmondta, hogyan őrzik az épületet és így tovább. Két nappal a gyujtogatás előtt leraktuk a földalatti folyosóba azokat a gyúlékony anyagokat, amelyeket Göring adott át nekünk. Az anyagok néhány bádogkannában voltak. Foszfor és valami öngyúlékony keverék volt ez. Néhány liter petróleumot is kaptunk.

Sokáig gondolkoztam azon, kit lehetne közvetlenül megbízni a gyujtogatással. Végre rájöttem, hogy magamnak kell elvégeznem néhány teljesen megbizható ember segítségével.

Néhány nappal a kitűzött határidő előtt Helldorf útján megtudtuk, hogy felbukkant Berlinben valami fiatalember, akit kétségkivül fel lehetne használni arra, hogy résztvegyen a gyujtogatásban. Ez a fiatalember holland volt, a neve: Van der Lubbe. A gyujtogatásig nem láttam. Helldorf és én mindent előkészitettünk. A hollandi csak a Reichstag folyosóján dolgozzék és gyujtson fel mindent, ami a keze ügyébe esik. Én és a barátaim az ülésteremben dolgozunk.

A hollandinak este kilenckor kell munkához látnia, de mi félórával előbb kezdünk. Van der Lubbenak már csak azután kellett besurrannia a Reichstagba, amikor mi befejeztük a gyujtogatást és kiszaladtunk az utcára. Helldorf kötelessége volt, hogy a hollandust idejekorán megismertesse a Reichstagépület belsejével.

Úgy határoztunk, hogy Van der Lubbe az étterem ablakán keresztül hatol be a Reichstagba. Mivel biztosak akartunk lenni abban, hogy Van der Lubbe kitart és nem hagy cserben az utolsó pillanatban, Zander egyetlen pillanatra sem hagyta magára. Zander kísérte el a Reichstagig és amikor látta, hogy Van der Lubbe csakugyan bent van már az épületben, értesitette erről Hanfstengelt, aki Göring villájában tartózkodott.

Van der Lubbe az utolsó pillanatig azt hitte, hogy csak ő dolgozik egyedül. Ami engem illet: társaimmal 8 órakor találkoztam a Wilhelm-Strassen. Civilben voltunk. Néhány perc mulva odaértünk a Reichstag elé és anélkül, hogy bárki is észrevett volna, bementünk az épületbe. Gumitalpú cipő volt rajtunk, hogy lépteink ne üssenek zajt. Nyolc óra tizenöt perckor már az ülésteremben voltunk.

Egyikünk visszasietett az alagútba, hogy magához vegye a még ott lévő gyúlékony anyagokat, én és ottmaradt társaim pedig munkához láttunk Vilmos császár termében. Néhány helyen meggyujtottuk a termet, valamint az üléstermet. Az asztalokat és székeket bekentük foszforral. A függönyöket és szőnyegeket lelocsoltuk petróleummal. Kilenc óra előtt néhány perccel visszatértünk az ülésterembe. Kilenc óra öt perckor mindent befejeztünk és elmentünk. Sietni kellett, hiszen a foszfor minden percben lángra lobbanhatott. Ezt az okmányt azért írom, hogy megvédjem magam Göringtől és Göbbelstől. Az okmányt megsemmisítem, ha az árulók érdemük szerint megbűnhődtek.

Berlin, 1934. június 3.

Karl Ernst."

Göring belefújt a borítékba, hogy kinyíljék, aztán gyorsan bedugta a sárga papírlapot.

Ha sikerül a levél másik, eredeti példányát felkutatni, mielőtt még nyilvánosságra hoznák, végezni lehet Helldorffal. Göring a grófot úgyis csak mint tanút tartogatta minden esetőségre számítva. Dehát Ernst levele tökéletesen pótolja az élő Helldorfot. Ez az okmány lehetővé teszi, hogy Göring a kezében tartsa Hitlert...

Őszintén szólva, Göringnek most már közömbös volt, mit gondol Európa, ha valóban nyilvánosságra hozzák ezt az átkozott levelet. Németországban viszont biztosan akadnak egyesek, akik ellene akarják majd kijátszani ezt az ütőkártyát. Majd megint suttogni kezdik Hitler fülébe: Göring nem ért a finom munkákhoz. Göring medve. Göring henceg!... Göring csődöt mondott a lipcsei perben... Göring nem tudta bárd alá juttatni Dimitrovot... Göring még a per után sem tudta szép csendesen eltenni láb alól... Eh, a nyomorultak!

Göring most újra a tükörbe nézett, sóhajtott, megveregette a hasát és tetszelegve kacsintott.

A komornyik behozta a ragyogó ezüstsujtásos, rózsaszínű egyenruhát...

A kis egér megette az utolsó morzsáját is annak, amit a börtönben kenyérnek neveznek, néhány percig ülve maradt és mozdulatlan, fekete, csillogó szemét nem vette le a fogolyról, mintha azt várná: lesz-e ma ráadás?

Thälmann alig hallhatóan, nehogy az őr fülébe jusson a hang, füttyentett. Az egér felemelte fejét és leült a hátsó lábára. Thälmann jól tudta, hogy a kis egér most szépíti majd magát, megmossa a pofácskáját...

Látogatókat nem engedtek be hozzá, megvonták a sétaengedélyt, a legnyomorúságosabb kosztot kapta, az éhség, a hideg, a homály annyira aláásta egészségét, hogy néha alig volt ereje megmozdítani a kezét — de Thälmann mégis élt! Élt és nem adta meg magát. Abban a pillanatban beszüntette éhségsztrájkját, amikor a fegyház kórházából közönséges cellába kísérték és ugyanazt az éhség-kosztot kapta, amit minden kommunista fogoly.

Sok erőre volt szüksége. Mindenáron meg akarta őrizni erejét az előtte álló harcra. Tudta jól: a harc még csak most kezdődik, noha az előzetes letartóztatás minden napja hónapoknak, a kihallgatás és a vizsgálat minden órája pedig éveknek tűnik. Thälmann tudta, hogy az adott helyzetben nehéz lesz a harc: egyik oldalon a nácizmus teljes rendőrszervezete, másik oldalon ő, a rab, keze-lába bilincsben, bezárva a börtön kőkriptájába. Igen, ez a harc valóban egyenlőtlennek látszott volna, ha Thälmann nem érzi magában azoknak a millióknak az erejét, akiknek ő egy részecskéje volt. A német nép, a világ valamennyi dolgozó népe, valamennyi nemzetisége erejét, amelynek ő is a fia volt, ő, Thälmann, a hamburgi munkás. Mindenki, mindenki, aki tudja, mi a munka — a testvére; mindenki, mindenki, aki tudja, mi a nélkülözés — a barátja; mindenki, akinek drága a szabadság, aki harcol érte, aki egyformán gondolkodik vele — harcos elvtársa! Vele van a pártja, halhatatlan honfitársai: Marx és Engels pártja, követőjüknek, a nagy Leninnek pártja, ezé a gigászé, akihez hasonlót Marx óta nem ismer a történelem! Thälmann érezte, hitte, tudta: vele van a leghatalmasabb párt, amely valaha is megszületett a nagy felszabadító mozgalmak után: Lenin és Sztálin Pártja! Hogyan érezhetné gyengének magát?! Még ebben a betonodúban sem, még a bilincstől feltört kezével sem.

Amikor ereje engedte, Thälmann felállt. Minden nap hosszabb és hosszabb ideig járni kezdett a cellájában — három lépés oda, három lépés vissza, három oda, három vissza... Járt,

járt, járt, hogy el ne ernyedjenek az izmai, hogy el ne senyvedjen a teste, amelynek annyira hiányzott a levegő és a világosság, az egészséges táplálék és a napi séta. Hah! Ezek azt gondolták, bezárják ide és ha már a lelkierejét nem tudják megtörni, majd mindenáron megtörik a testi ellenállását!? Nem! Tévedtek! Tévedtek a barmok! Ő: Teddy Thälmann, a dolgozó Hamburg fia! Ő tudja, merre kell néznie, hogy meglássa a napfelkeltét. Ő tudja, az erő és remény micsoda forrása van ott, Európa keleti részén. Amikor erre gondolt Teddy, tüstént felragyogott a szeme...

Thälmann vasegészsége és törhetetlen akaratereje elviselhetővé tette számára azokat a megpróbáltatásokat, amelyek másokat a sírba vittek. És ha időnként el is gyengült a teste, agya tiszta maradt és fáradhatatlanul dolgozott. Nem engedték meg, hogy feljegyzéseket készítsen, de Thälmann képes volt arra, hogy fejben tartson mindent, aminek a feljegyzését érdemesnek tartotta. Emlékező próbákat tartott és megállapította, hogy napok, sőt hetek multán is pontosan emlékszik mindarra, amit gondolatban „feljegyzett magának". A pontosan megformált gondolatokat képzelt tollal szóról-szóra „felírta" a falra, a beton repedései és tekervényei kezdőbetűkként szerepeltek és lassan, sorról-sorra kiáltvány született a csupasz betonfalon, kiáltvány a fasiszták ellen, akik ámítják a német népet és arra akarják rávenni, hogy a választásokon szavazzanak Hitlerre. Thälmann tudta, hogy a külvilággal még meglévő összeköttetése kevés ahhoz, hogy elvtársainak értésére adja mindazt, amit a börtönben láthatatlanul leírt. Még jó, ha két-három legfontosabb vezérgondolatát közölheti velük. De tudott Thälmann másvalamiről is: a világ közvéleménye, Európa, Amerika és Ázsia antifasisztáinak harca arra kényszerítette a hitleristákat, hogy Dimitrovot szabadon bocsássák. Tehát az antifasiszta front ereje óriási és folyton nő, erősödik! Talán még őt is sikerül kiszabadítani ezek közül a falak közül!...

Kiszabadulni a börtönből! A reménytelen helyzet ellenére olyan megrendíthetetlen volt ez a remény, hogy olykor mint magányos, fényes csillag ragyogott a sötét égen Thälmann képzeletében. Ez a csillag világított Németország vaksötétjében, amelybe a fasiszták a német dolgozók szerencsétlen hazáját borították.

Szabadság, élet, harc! Élni kellett a harcért és harcolni a győzelemért. Ebben a kőkriptában, még a testi elgyengülés óráiban is, szüntelenül arra gondolt, mi mindent kell még a dolgozó nép érdekében tennie és arra, hogy még itt, a börtön falai közt is részt lehet venni a szabad Németországért vívott

harcban. Arra gondolt, hogyan segíthetné elvtársait, hogyan támogathatná harcos erejüket, hogyan önthetné lelkükbe a siker hitét — azt, hogy a fasizmus feletti végső győzelem elkerülhetetlen.

És a legnehezebb percekben valahol messzi-távol a sötét magasságokban kigyúlt az a csodálatos kis csillag...

És mint valami csodaszép mesében, amit szigorú, de igazmondó szerző: a történelem írt, Thälmann csaknem valamennyi felhívására válasz érkezett! Igen, válasz a börtön vastag kőfalain és a gestapo cenzúráján át. A válasz határozott volt: „Halljuk, amit mondasz, Teddy, és a helyünkön vagyunk!" Szinte hihetetlen, pedig igaz. Így történt: a Párt nem vesztette el Thälmannal a kapcsolatot. Néha elkésve érkeztek meg a hírek, de így, vagy amúgy Thälmann csaknem minden lényeges eseményt megtudott, ami az országban történt, sőt azt is, ami távol a határokon túl, a dolgozók hazájában, a Szovjetunióban zajlott le.

Néha előfordult, hogy megszakadt a „börtönposta" lánca. Napok múltak és semmi hír sem érkezett a külvilágból. Thälmann ilyenkor emlékezett. Könnyedén rajzottak az emlékek az agyában léptei ütemére. Doromboltak ezek a gondolatok, mint a törleszkedő macska, lágyan tik-takoltak, mint a nagy állóórák ingái. Thälmann most a távoli, gyönyörű Moszkvára emlékezett. Ott andalgott óriási építkezései között; ráhajolt a rohammunkások gyorsaságtól remegő munkagépeire; tréfálkozott a „Trjohgorka"-gyár szövőnőivel; éjszakákon át vitatkozott francia, kínai, spanyol, japán, olasz és kanadai elvtársakkal, akik a világ minden tájáról idegyűltek, hogy saját szemükkel lássák, hogyan születik az az állam, az a társadalom, amelyről a szocializmusért harcoló nemzedékek álmodtak. Thälmann maga elé idézte a termet, ahol a Komintern Végrehajtó Bizottságának legutóbbi ülésén résztvevő küldöttek összegyűltek, akiknek sorában ő is ott volt. Gondolatban látta az elvtársak arcát, hallotta a hangjukat, emlékezett egyesek beszédeire, mások szenvedélyes felszólalásaira. Most ezt látja: felállt az elnök és félbeszakítja a tribünön álló Klement Gottwald beszédét. Soronkívüli ügyben Pieck elvtárs a szó. Thälmann most újra hallja Pieck hangját: „Berlinből jelentik telefonon: a Reichstagot rendőrosztagok vették körül. A város központjába vezető utakat rendőrök százai állják el. Csaknem az egész épületet megszállták. Két elvtárs bevezeti a terembe Klara Zetkint. Klara elvtársnő nagy beszéddel nyitja meg az ülést...".

Amikor emlékezetében ideér Thälmann, önkéntelenül elmosolyodik. Valósággal a fülébe cseng Klara ismerős, szenvedé-

lyes hangja, ahogy Németország utolsó parlamentjének képviselőihez beszél. A hatalmas terem feszült csendjében, ahol az elképedt képviselők mozdulatlanul ülnek helyükön, kitűnően hallható Klara minden egyes szava:

„A Reichstag abban az órában gyűlt össze, amikor a pusztuló kapitalizmus válsága a szörnyű szenvedések minden súlyát Németország dolgozó tömegeinek vállára akarja rakni, a sokmillió munkanélkülire, az éhezőkre... Télre ismét több millióval nő a munkanélküliek száma. Németországban a politikai hatalmat a Reichstag megkerülésével elnöki kormány ragadta magához, amely a trösztösített monopóltőke és nagy földbirtokosok akaratának végrehajtója. Olyan kormány, amelynek mozgató ereje a Reichswehr tábornoki kara..."

Thälmann képzeletében most felködlenek a kormány tagjainak a beszédtől megrendült ábrázatai. Látja Schleichert, Papen halotti maszkszerű arcát és a Hitler-banda főkolomposait. De senki se meri félbeszakítani a szónok beszédét!

„A Reichstag fel kell, hogy ismerje és teljesítse legfőbb kötelességét: buktassa meg a kormányt, amely az alkotmány megsértésével meg akarja szüntetni a Reichstagot. A Reichstagnak felelősségre kell vonnia az ország elnökét és minisztereit..."

Thälmannak most úgy rémlik, hogy hallja, milyen nehezen lélekzik a karfába görcsösen kapaszkodó Göring, milyen idegesen dobol ujjaival Göbbels, hogyan morog magában — mint valami baljóslatú sötét paprikajancsi — Papen. Thälmann tisztán hallja a Klara szavai után beállott sokatjelentő csendet. A képviselők feje fölött vihar előtti csend...

„...De a Legfelsőbb Törvényszékhez fordulni és a kormány ellen panaszt tenni éppen annyi, mintha a sátánnál panaszkodnánk az ördögre. Ha a Reichstag megkísérelné a kormányt megbuktatni, ez csak jel lenne az általános támadásra és az osztályharc erőinek a parlamenten kívüli felvonultatására. De a dolgozók aktivitásának parlamenten kívüli kibontakozása nem szorítkozhatik az alkotmányellenes kormány megbuktatására. Tovább kell menni! Meg kell buktatni a burzsoa államot és annak alapját: a kapitalista gazdasági rendszert!..."

Milyen nagyszerű ember ez a mi örökifjú Klaránk! Ő már akkor tudta, hogy Németországban — hosszú-hosszú évekre ez a kommunisták utolsó hivatalos, legális szószéke. És minden némethez szólt és mindent elmondott.

Beszél és senki sem meri megszakítani beszédét:

„A dolgozó tömegek harcot folytatnak a kétségbeejtő szükség ellen. De ez egyúttal a teljes felszabadulásért vívott harc

is. Ezt a harcot az elnyomó, kizsákmányoló kapitalizmus ellen vívjuk, a felszabadulásért, a szocializmusért!"

Hej, Klara, drága Klara, te okos és mindig olyan merész Klara! De szívesen meghajolnék őszülő hajad előtt és milyen tisztelettel csókolnám meg a kezedet, amit most ökölbe szorítasz és rázod a nácik padsorai felé:

„Mint a legidősebb képviselő, megnyitom a Reichstagot... De remélem, elérkezik még az a boldog nap, amikor mint legidősebb megnyithatom Szovjet-Németország első szovjet-kongresszusát!"

Igen! Ez a boldog nap elérkezik! Feltétlenül elérkezik, még akkor is, ha ehhez sok év tömérdek szenvedése, áldozata, nehéz körülmények között vívott harca kell!... Vigyázni kell a Párt kádereire és — mint valami erős, egységes hadsereget — körét jük kell csoportosítani az antifasisztákat!... A győzelem úton van! Megvédjük a német nép becsületét a fasizmus elleni harcban és legyőzzük a fasizmust!...

...Elmulnak a külvilággal való összeköttetés nélküli napok... Új hírek érkeznek, Thälmann újra aktív, már nem „emlékezik". Újra mérlegel, analizál.

A börtönőrök éjjel-nappal, tízpercenként benéznek a 347-es cella kémlelő lyukán és „jelentenek"... A jelentés örökösen egyetlen szó csupán: „Járkál"... „járkál"... „járkál"...

Igen, Thälmann járkál és gondolkozik. Folytonosan a német népre gondol, a német forradalom sorsára, a drága Pártra, amely most illegalitásba vonult és, Németország legjobbjaival sorai közt, a hitlerizmus dögvésze ellen harcol. Thälmann már régen megtanulta, hogy a történelem távlatából bírálja el az eseményeket: a Németországban most garázdálkodó, uralkodó rablóbandának sorsa nem azonos a német nép sorsával. Thälmann tudja, hogy a német és az orosz népet semmi sem választja el egymástól, sziklaszilárdan hiszi, ha bajban lesz a német nép, éppen az orosz siet majd a segítségére! Thälmann szentül hiszi, hogy eljön az idő, amikor a német nép reménységgel tekint Moszkva felé, mert onnan nyúlik ki a segítő kéz, amely megváltja a németeket gyötrelmeiktől, a szörnyű sötétségtől!

Sötétség, sötétség körös-körül... Hitler Németországban őrjöng, Mussolini Olaszországban garázdálkodik, Mosley, ez a féreg Angliában mászkál, De la Rocque Franciaországban dünnyög mindenféle ocsmányságot, mérgezett nyálat frecskel Madridban Gil Robles. Ahová az ember tekint, egész Európában, mint kiéhezett poloskák nyüzsögnek és klikkeket alakítanak a szociáldemokraták, s a minden színű és árnyalatú „szocialisták",

akik megdöbbentően hasonlítanak a — fasisztákra. Bomlasztják a nép harcos akaratát és 'evű ígéretekkel oltják el a tömegek forradalmi tüzét. És az első sorokban, szemforgató sóhajtozások és sápítozások közben hasoncsúszva kelletik magukat a német szociáldemokraták, a Maslov- és Fischer-féle renegátokkal együtt...

Nevetséges! A hazugság rózsaszínű, édeskés szirupjával akarják eloltani a szabadság lobogó lángját, amely mind fényesebben gyúl ki Európa és az egész világ felett! Undorító és nevetséges! A fasiszta és szociáldemokrata „filozófusok" egész zászlóaljai — köztük jónéhány közönséges provokátor — „bölcseségeik" zavaros áradatát zúdítják az elfáradt népek fejére. Megalkuvó, hazug „elméleteikkel" — amelyekre ha Thälmann csak rágondol, csikorgatja a fogát — vagy pedig tudatos baloldali elhajlással igyekszenek meghamisítani az egyszerű népi igazságot, amelyet a kommunisták zászlaikra írtak.

A szociáldemokraták vezetői — ostoba bűnözők! Azt állítják, hogy a német kommunista párt Központi Bizottságának elméleti ismeretei homályosak és már ezért sem tudják helyes vonalon vezetni a harcot! Ostobák, barmok! Igen, Thälmann itt, a börtön zárkájában is büszkén emeli fel a fejét, amikor arra gondol, hogy néhány évvel azelőtt, Moszkvában, Sztálin a német kommunisták felé fordulva azt mondta, hogy a német kommunista párt jelenlegi Központi Bizottsága — lenini Központi Bizottság!

Igen, pontosan így mondta Sztálin: *„Lenini Központi Bizottság!"*

Hát ez az az útravaló, amellyel bármilyen harcban megállhatja a helyét!

Ez az a zászló, amely alatt nem horgasztja le semilyen veszedelem előtt a fejét!

Ő, Thälmann, nem próféta és sohasem tartotta magát prófétának. Nem tudja, vele magával mi történik holnap. Lehetséges, hogy vére festi majd még pirosabbra azt a zászlót, amit oly sok éven át büszkén emelt a magasba. Életével mi lesz, nem tudja. De örökösen, mindig és mindenhol — a népgyűlés szónoki emelvényén, vagy a hóhér pallosa alatt — egyet biztosan tud és ki is mondja: „Lenin és Sztálin zászlaja győzedelmeskedik!" Ez a világ rendje!

Jóslat ez? Hát legyen jóslat, ha mindenáron így akarjátok nevezni a történelmi szükségszerűséget.

Thälmann bilincsbe vert kezének ujjait tördeli és gondolkozik: vajjon elárulta-e valaha is szóval vagy tettel azt, aki neki Moszkvában e nagyszerű útravalót adta: „Lenini Központi

Bizottság?!" Vajjon elárulta-e azt, aki a halhatatlan Lenin eltávozása után Németország és Franciaország, Olaszország és Spanyolország, Anglia és India, Amerika és Kína kommunista pártjait irányítja, aki a halhatatlan Lenin művének folytatója?

Mit jelent a lenini párt vezérének lenni? Azt jelenti, hogy mint Lenin — se nagy, se kis ügyben — sohase vezesse félre a munkásokat; hogy a szavai és tettei egy hajszálnyira se térjenek el egymástól! Kommunista vezérnek lenni nagy dolog! Mint Leninnek, meg kell őriznie a vezéri tekintélyt és mint Leninnek, ki kell érdemelnie és meg kell tartania a tömegek törhetetlen, megingathatatlan bizalmát. Rettenhetetlennek kell lennie a harcban és könyörtelennek a nép ellenségeivel szemben. Nem szabad ismernie a fejvesztettséget és minden helyzetben meg kell őriznie a józan észt! Igazságosnak és becsületesnek kell lennie — mindig és mindenütt. Mint Lenin és Sztálin... Mint a halhatatlan Lenin... Mint a nagy Sztálin...

*

Thälmann járkál a cellájában és gondolkozik, gondolkozik... Vasból van ez az ember! A börtönben is megőrizte régi éleselméjűségét, lelki függetlenségét. Csodálatos ember! A hóhérok is félnek tőle. Igen, félnek tőle most is, amikor börtönbe zárták. Éppen annyira félnek tőle, mint amikor még szabad volt. Mintha innen, a börtön kőfalai közül is Németország sokmillió munkása szívébe tudná plántálni akaratát.

Három rövidke lépés előre, három vissza. Néhányszor felemeli bilincsbe vert karját, hogy a vérkeringés meg ne álljon. És újra: három lépés előre, három vissza...

Thälmann megáll az aprócska rácsos ablak alatt. A szennyes üvegen át egy darabka ég látható... Sötét az égbolt itt a börtön és egész Németország fölött. De lám, egyik csillag a másik után gyullad ki rajta. Ott a remény csillaga, ott az igazságé, amott meg a jóságé. És ott... ottan... jaj, de messze még... de milyen tisztán csillog... ott ragyog — a győzelem csillaga!

És milyen gyorsan közeledik!

Thälmann most egy pillanatra mindennapi emberré válik, aki kiáltani szeretne: „Gyorsabban, gyorsabban, hogy még én is megérjem!"

De csak egy pillanatra. Megint összeszorítja a fogát és a zárka kémlelőnyílásán besandító őr csak azt látja, hogy a fogoly egyenes tartással járkál a cellában. Három lépést előre, hármat vissza. A győzelem pedig akkor érkezik el, amikor a történelem törvénye szerint el kell érkeznie.

A történelem mértékével mérve — hamarosan!

MÁSODIK RÉSZ

Európa most elragadtatva
Figyelmesen néz Kelet felé

M. Lomonoszov

1

Wells fizikailag kimerülten tért vissza a kultúrparkból. Míg ott ült a szabadtéri színházban, valaki állandóan beszélt hozzá, magyarázta, fordította a színészek szavait. De Wells jóformán semmit sem hallott az egészből, hunyorogva nézegetett körül és alig válaszolt. A reggeli beszélgetés hatása alatt állt és megpróbálta emlékezetében újra felidézni a találkozás minden apró részletét — minden egyes szavát annak, akivel beszélgetett. Egész lényével érezte, hogy minden hallott szó, minden hangsúly különös jelentőségű, de nemcsak neki, hanem mindenkinek, aki majd az ő útján értesül a hallottakról.

Nem várta meg a hangverseny végét, elment.

Örömmel lépett be hűvös szállodai szobájába, levette átnedvesedett gallérját és az ablakhoz lépett. Az ablak egy térre nézett, ahonnan látni lehetett a Kreml falait.

Wells megpróbálta rendezni benyomásait. Jellemének gúnyoros alapvonása valahogyan tiltakozott az ellen, hogy elismerje: már ez a Moszkvában eltöltött két nap is elég volt ahhoz, hogy megtagadja mindazt, amit 1920-ban írt, Oroszországból való visszatérése után. Mindaz, ami akkor „villamos utópiának" látszott, ma látható, kézzelfogható valóság. Milyen könnyelműnek tűnt előtte most saját akkori megállapítása: „A marxista kommunizmus olyan elmélet, amely nem foglal magában semmiféle építő, alkotó eszméket és nyilvánvalóan ellenségesen áll ezekkel szemben." Sajnos, ez a mondat már sötét pont marad a fantasztikus regények írójának életrajzában és azt bizonyítja, hogy erőtlen volt a fantáziája! Különös vallomást tett ő akkor olvasóinak: „Elképzelhető-e merészebb terv ebben a nagy, sík országban, a rengeteg erdők és analfabéta muzsikok hazájában, amely a technikai fejlődés egészen kezdetleges fokán áll?... Ahhoz, hogy az ember Oroszország villamosításának megvalósítását elképzelje, nagyon gazdag fantázia szükséges." Igen, akkor ő, a regényíró sehogysem tudta elképzelni ezt. És íme, a szovjet valóság túlszárnyalta az ő írói fantáziáját. Lesz-e ereje ahhoz, hogy mindazt, amit tegnap és ma

látott és hallott, a nyilvánosság előtt olyan igazságnak ismerje el, amit ostobaság lenne elvitatni?...

Tiszta gallért vett fel és lement a vendéglőbe. A terem üres volt. A csillárok ragyogó fényében, keményített abrosszal, kristálypoharakkal megterített asztalok úgy fehérlettek a kék szőnyegen, mint a jégtáblák a tengeren. Csend volt. A falak faburkolata és a szőnyeg minden neszt felfogott.

Wells egy távoli sarokban ismerős angol újságírót pillantott meg. Egy némettel ült, akit szintén felismert Wells. Az írónak semmi kedve sem volt az üres fecsegéshez, ezért egy magányos asztalhoz akart ülni. Az angol azonban már felállt és meghívta az írót az asztalához. Wells — Moszkvában! Kitűnő csemege egy újságírónak!

Wells kelletlenül hozzájuk ült. De fáradt arca azt mutatta, hogy nem lehet majd egykönnyen szólásra bírni. Nyilván érezte ezt az angol újságíró is és folytatta a beszélgetést a némettel.

— Éppen annak a cikkemnek alapgondolatát mesélem, amelyet tegnap küldtem a lapomnak — magyarázta Wellsnek.

Wells egykedvűen nézett honfitársára. Egyáltalán nem érdekelte ennek az embernek a véleménye.

De már az első mondatok után önkéntelenül felfigyelt. Az angol ezeket mondta a németnek:

— Japán rendeltetése, hogy igen nagy szerepet játsszék a Kelet jövőjében. Meggyőződésem, hogy Japán megingathatatlan határozottsággal be is tölti majd ezt a hivatását. Én mindig hibának tartottam, hogy Japánnal való szövetségünket megszakítottuk...

— Szerintem Simonnak tökéletesen igaza van! — mondta a német. — Angliának csupán egyetlen határt kellene garantálnia: a franciát. Bízzák ránk, németekre azt a feladatot, hogy rendet teremtsünk Kelet-Európában!

— Így is kell, hogy legyen! — helyeselt az angol. — A franciáknak nem szabad lehetőséget adni arra, hogy Moszkvával tárgyaljanak. Mi és önök, egyesült erővel meggyőzzük a világot arról, itt az ideje, hogy felhagyjanak a hírhedt „fehér"-blokk szervezésének kísérleteivel. A „sárga veszedelem" — képzelt veszedelem. Ha biztosítékunk lesz arra, hogy a japánok nem törnek keleti vizeinkre, nekünk semmi kifogásunk sem lehet az ellen, hogy a japánok szabad kezet kapjanak az orosz határ mentén.

— Tökéletesen észszerű! — helyeselt a német. — Természetesen csak akkor, ha addig lehetővé teszik nekünk, hogy felfegyverkezzünk.

— Meglesz! Nálunk Angliában elég sokan vannak, akik megértik, hogy a mi Európánk és a Távol-Kelet között egy politikai és gazdasági tekintetben idegen test terül el. Meg kell állapodnunk önökkel és a japánokkal, hogy Oroszországot harapófogóba szorítsuk.

— Ez az ön egyéni véleménye?

— Anglia befolyásos személyiségei is így gondolkodnak. Egyikük ezt mondta nekem: „Japán a Korea-Mandzsuriai határt egészen a Jeges-tengerig kiterjesztheti és magához csatolhatja Szibéria távolkeleti részét — természetesen csak olyan feltétellel, ha tiszteletben tartja a mi érdekeinket, például a Lena-környéki aranytermő vidéken. Anglia és Franciaország szövetsége lehetetlenné teszi a németek nyugati terjeszkedését. Utat nyitunk neki Oroszország felé!"

— Nagyon, nagyon okos gondolatok! — kiáltott fel a német. — Csaknem szórul-szóra ez áll a führer könyvében is!

Wells ingerülten kocogtatta kését a tányérján. A pincért hívta.

Az angol gyors pillantást vetett rá és rögtön megértette, hogy témát kell változtatnia.

— Azt beszélik, hogy ön ma Sztálinnál volt. Igaz? — kérdezte az írót.

Wells érthetetlenül dörmögött valamit, hátratolta a székét és felállt. A szék beleakadt a szőnyegbe és feldőlt. Wells vissza sem fordult, kiment az étteremből.

A német csodálkozva bámult utána.

— Soha sincs megelégedve semmivel! — mondta gúnyosan az angol. — Ha dicsértük volna előtte a bolsevikokat, ő szidta volna őket. Ilyen a természete!...

— Nagyon furcsa természet... — jegyezte meg a német.

A folyosón — azon az emeleten, ahol a szobája volt — Wells meglátta Parkert. Az író nem ismerte meg rögtön az amerikait, bár jellegzetes, piros arca ismerősnek tűnt előtte.

— Nem ismer meg? — kérdezte mosolyogva Parker. — Londonban találkoztunk...

— Igen, igen! Már emlékszem! Kínába készült, „ami olyan valami Oroszországféle"...

— Nincs rossz emlékezőtehetsége!

— Együttjár a mesterségemmel: minden ostobaságra emlékszem. Az ostobaságot mindig felhasználhatja az ember — mondta harapósan Wells és eltűnt a szobája ajtaja mögött.

Még le sem dobhatta a kabátját, amikor feltelefonáltak a portáról, hogy levél érkezett számára a Kremlből.

A Sztálinnal folytatott délelőtti beszélgetés részletes gyorsírói jegyzetének szövege volt. Wells türelmetlenül bontotta fel a borítékot. Minden szóra emlékezett és mégis nagy érdeklődéssel kezdte olvasni a szöveget. Az imént az étteremben hallott beszélgetés hatása alatt új és váratlan megvilágításban látta a dolgokat.

„Wells: Nagyon hálás vagyok Önnek, Mr. Sztálin, hogy hajlandó volt engem fogadni. Nemrégiben jártam az Egyesült Államokban, hosszan beszélgettem Roosevelt elnökkel és igyekeztem megállapítani, mik az ő vezérlő eszméi. Most ideutaztam Önhöz, hogy megtudjam, mit tesz Ön azért, hogy megváltoztassa a világot...

Sztálin: Nem olyan sokat...

Wells: Néha kóborlok a nagyvilágban és mint egyszerű ember nézelődöm, mi minden történik körülöttem.

Sztálin: Az olyanféle nagy személyiségek, mint Ön, nem „egyszerű emberek". Azt, hogy ennek, vagy annak a nagy személyiségnek mekkora volt a jelentősége, természetesen csak a történelem dönti majd el, de — mindenesetre — Ön nem úgy nézi a világot, mint „egyszerű ember".

Wells: Nem akarok szerénykedni. Arra gondolok, hogy igyekszem az egyszerű ember szemével nézni a világot és nem a pártpolitikus, vagy a felelős államférfi szemével. Az Egyesült Államokban tett utazásom megrázó hatással volt rám. Összeomlik a régi pénzügyi világ, újjáalakul az ország gazdasági élete. Lenin annak idején azt mondta, hogy „meg kell tanulnunk kereskedni", mégpedig a kapitalistáktól. Ma a kapitalistáknak kell tanulniok Önöktől, hogy felfogják a szocializmus szellemét. Úgy látom, hogy az Egyesült Államokban mélybevágó újjászervezésről, a tervszerű, vagyis a szocialista gazdaság megteremtéséről van szó. Ön és Roosevelt két különböző pontról indul el. Dehát nincs-e eszmei kapcsolat, eszmei rokonság Washington és Moszkva között? Nekem, például, Washingtonban ugyanaz tűnt fel, ami itt is történik: bővül az igazgatási apparátus, egész sor új állami szabályozószerv létesül, átfogó társadalmi szolgálatot szerveznek. És éppen úgy, mint Önöknél, ott sem értenek eléggé a vezetéshez.

Sztálin: Az Egyesült Államoknak más a célja, mint nekünk, a Szovjetuniónak. Az amerikaiak célkitűzése a gazdasági zűrzavar, a gazdasági válság talajából fakadt. Az amerikaiak a magántőke tevékenysége alapján, a gazdasági alap megváltoztatása nélkül akarnak megszabadulni a válságtól. Az amerikaiak a minimumra szeretnék leszorítani azt a gazdasági bomlást, azt a kárt, amelynek oka a meglévő gazdasági rendszer. Nálunk vi-

szont, amint Ön is tudja, a rombadőlt régi gazdasági alap helyett tökéletesen más, új gazdasági alapot teremtettünk. És még ha azok az amerikaiak, akikről Ön beszél, részben el is érik céljukat, vagyis minimumra szorítják le az említett kárt, még ebben az esetben sem irtják ki annak az anarchiának a gyökereit, amely a fennálló kapitalista rendszer sajátossága. Fenntartják azt a gazdasági rendszert, amely nem is vezethet máshová, mint a termelési anarchiához. Így hát a legjobb esetben is, nem a társadalom átépítéséről, nem a régi, anarchiát és válságokat előidéző társadalmi rendszer megsemmisítéséről van szó, hanem arról, hogy annak egyes negatív oldalait korlátozzák, egyes túlkapásait korlátozzák. Ezek az amerikaiak szubjektíve talán azt is gondolják, hogy átalakítják a társadalmat, de objektíve megmarad náluk a társadalom mostani alapja. Ezért, objektíve, a társadalom semmiképpen sem alakul át...

Wells: Sokban egyetértek azzal, amit Ön mondott. Szeretném azonban hangsúlyozni, ha az egész ország magáévá teszi a tervgazdálkodás elvét, ha a kormány lassanként, lépésről-lépésre következetesen kezdi követni ezt az elvet, akkor végső eredményként megsemmisül a fináncoligarchia és életbe lép a szocializmus olyan értelemben, ahogy az angolszász világ értelmezi...

Sztálin: Amikor azt mondom, hogy a tervgazdálkodás elvét nem lehet a kapitalizmus gazdasági alapjának fenntartása mellett megvalósítani, semmivel sem akarom Roosevelt kiváló személyi tulajdonságait — kezdeményező erejét, bátorságát, határozottságát — elvitatni. Roosevelt a mai kapitalista világ valamennyi vezetője között kétségtelenül a legerősebb egyéniség. Éppen ezért még egyszer hangsúlyozom: az a meggyőződésem, hogy tervgazdálkodást nem lehet a kapitalizmus feltételei mellett megvalósítani, egyáltalán nem jelenti azt, hogy kételkednék Roosevelt elnök személyi képességeiben, tehetségében és bátorságában. De még a legtehetségesebb hadvezér sem tudja kedvezőtlen viszonyok közt elérni azt a célt, amelyről Ön beszél. Elméletileg természetesen nincs kizárva, hogy a kapitalizmus feltételei mellett is lehet lassanként, lépésről-lépésre afelé a cél felé haladni, amelyet Ön szocializmusnak nevez angolszász értelmezésben. Dehát mit jelent majd ez a „szocializmus"? Legjobb esetben — a kapitalista profit egynéhány legféktelenebb képviselőjének valamelyes megfékezését, a szabályozás elvének valamelyes megerősítését a népgazdaságban. Mindez nagyon szép. De ha Roosevelt, vagy a mai burzsoa világ valamelyik más vezető alakja valami komolyat akarna csinálni a kapitalizmus alapja ellen, elkerülhetetlenül teljes kudarcot vallana.

Mert hiszen a bankok nem Rooseveltél, hiszen az ipar nem Roosevelté, hiszen a nagyvállalatok, a nagygazdaságok — mindez nem az övé. Mert hiszen mindez magántulajdon. És a vasutak és a kereskedelmi flotta — mind magántulajdonos kezében van. És végül a szakképzett munka hadserege: a mérnökök, a technikusok, szintén nem Roosevelt, hanem a magántulajdonosok kezében vannak, azoknak dolgoznak. Nem szabad megfeledkezni az állam funkciójáról a burzsoa világban. Ez nem egyéb, mint az ország védelmi szervezetének, a „rend"-fenntartás szervezetének intézménye, adószedő apparátus. Mert a szó tulajdonképpeni értelmében vett gazdaságnak alig van köze a kapitalista államhoz, az nincs a kezében. Ellenben az állam van a kapitalista gazdaság kezében. Így hát attól tartok, hogy Roosevelt, minden erélyessége és tehetsége ellenére sem éri el azt a célt, amelyről Ön beszél, feltéve, hogy egyáltalán ez a célja. Talán néhány emberöltő után lehetséges lesz némi közeledés ehhez a célhoz, de — ami engem illet — én alig tartom valószínűnek."

Csengett a telefon. Wells félbeszakította az olvasást, az asztalhoz lépett, felvette a kagylót, de nem emelte a füléhez, hanem visszatette a készülékre, aztán visszament és folytatta a jegyzőkönyv olvasását.

"... *Sztálin:* És ezenkívül szabad-e szem elől téveszteni, hogy a világ alakításához *hatalom* kell! Úgy látom, Wells úr, hogy Ön erősen lebecsüli a hatalom kérdését, hogy ez a kérdés teljesen hiányzik a koncepciójából. Dehát mit képesek végrehajtani a legjobbszándékú emberek is, ha képtelenek felvetni a hatalom megszerzésének kérdését és ha nincs a kezükben a hatalom? Legjobb esetben arra képesek, hogy együttműködnek azzal az új osztállyal, amely megszerzi a hatalmat, de ők maguk nem tudják felforgatni a világot. Ehhez nagy osztály kell, mely a kapitalisták osztálya helyébe lépnè és éppen olyan teljhatalmú gazda lenne, mint az. Ilyen osztály a munkásosztály. Magától értetődik, hogy a műszaki értelmiség segítségét is igénybe kell venni és annak segítséget is kell nyújtani. Ne gondoljuk azonban, hogy a műszaki értelmiség önálló történelmi szerepet játszhat. A világ átalakítása nagy, bonyolult és gyötrelmes folyamat. Ehhez a nagy tetthez nagy osztály kell. Nagy hajó nagy utat tesz meg...

Wells: Igen, csakhogy a nagy úthoz kapitány és kormányos kell.

Sztálin: Igaz, de a nagy úthoz elsősorban nagy hajó kell. Mert mi a kormányos hajó nélkül? Dologtalan ember.

Wells: A nagy hajó — az emberiség, de nem egy osztály.

Sztálin: Ön, Wells úr, nyilván abból a feltevésből indul ki, hogy minden ember jó. De én nem feledkezem meg arról, hogy sok rossz ember van. Én nem hiszek a burzsoázia jóságában."

Megint csengett a telefon. Wells bosszúsan kapta fel a hallgatót és letette a készülék mellé az asztalra.

"... *Wells:* Ön, Sztálin úr, bárki másnál jobban tudja, mi az a forradalom, még hozzá a gyakorlatban. Felkelt-e már valaha is magától a tömeg? Nem tartja Ön megállapított igazságnak azt, hogy minden forradalmat egy kisebbség csinál?

Sztálin: A forradalomhoz szükség van egy vezető forradalmi kisebbségre, de a legtehetségesebb, legodaadóbb és legerélyesebb kisebbség is tehetetlen, ha nem támaszkodik embermilliónak, akárcsak passzív támogatására."

Egy perccel ezelőtt Wells még azt hitte, hogy ismeri a sztenogramm minden szavát, de alig olvasott néhány oldalt, térdére ejtette a papirost és elgondolkozva meredt az ablakra. Utóvégre azok ott, az étteremben, semmi újat nem mondtak — sem az angol, de még a német sem. Wells azelőtt is jól ismerte az Európában uralkodó hangulatot. De akkor miért nem értett egyet délelőtt Sztálin sok válaszával, amit most, az éppen imént hallottak fényében vitathatatlannak kell tartania? Talán csak az ellentmondás szelleme beszélt belőle? Nem, ez nem lett volna komoly, nem lett volna méltó. Igen! Nem lett volna méltó ahhoz az eseményhez, amit a délelőtti találkozás a Kremlben számára jelentett. Most rágondol annak az ostoba, valószínűleg fasiszta németnek és a még ostobább angolnak a szavaira... Miért ítéli meg most szigorúbban saját szavait, mint délelőtt?

Wells most nem tudta érzelmeit kianalizálni... Felemelte térdéről a jegyzőkönyvet és tovább olvasott.

„... *Sztálin:* A régi rendszer természetesen összeomlik, szétbomlik. Ez igaz. De az is igaz, hogy új erőfeszítéseket tesznek ennek a pusztuló rendszernek más módszerekkel, minden eszközzel való védelmére, megmentésére. A helyes megállapításból Ön helytelen következtetést von le. Ön helyesen állapítja meg, hogy a régi világ összeomlik. De nincs igaza, ha azt hiszi, hogy önmagától omlik össze. Nem. Az egyik társadalmi rend helyettesítése másik társadalmi rend által bonyolult és hosszadalmas forradalmi folyamat. Ez nem egyszerűen spontán folyamat, hanem harc; olyan folyamat, amely osztályok összecsapásával kapcsolatos. A kapitalizmus elrothadt, de azért nem lehet egyszerűen az olyan fához hasonlítani, amely már annyira korhadt, hogy magától le kell dőlnie a földre. Nem! A forradalom, egyik társadalmi rend felváltása másik által, min-

dig harc volt, gyötrelmes és kegyetlen harc, élet-halál harc. És valahányszor az új világ emberei kerültek hatalomra, védekezniök kellett a régi világ kísérletei ellen, amelyek arra irányultak, hogy erőszakkal visszaállítsák a régi rendet. Az új világ embereinek mindig résen kellett lenniök, készen arra, hogy visszaverjék a régi világ támadásait az új rend ellen.

Igen, Önnek igaza van, amikor azt mondja, hogy a régi társadalmi rendszer düledezik. Csakhogy nem dől össze magától. Itt van például a fasizmus. A fasizmus reakciós erő, amely a régi világot erőszak útján igyekszik fenntartani. Mit csinál Ön a fasisztákkal? Rábeszéli őket, hogy megváltozzanak? Meggyőzi őket? De hiszen ez rájuk a legkevésbbé sem hat. A kommunisták egyáltalán nem idealizálják az erőszak módszerét, de a kommunisták nem akarják, hogy rajtuküssenek, nem számíthatnak arra, hogy a régi világ majd magától eltűnik a színről, látják, hogy a régi rend erőszakkal védekezik és ezért a kommunisták azt mondják a munkásosztálynak: készüljetek fel, hogy az erőszakra erőszakkal válaszoljatok — kövessetek el mindent, nehogy agyonnyomjon benneteket a pusztuló régi rendszer — ne tűrjétek, hogy bilincsbe verjék a kezeteket, amellyel ezt a rendszert megdöntitek. Amint látja, a folyamat, amelynek során az egyik társadalmi rendszert felváltja a másik, a kommunisták számára nem holmi spontán és békés folyamat, hanem bonyolult, hosszantartó és erőszakos folyamat. A kommunisták a tényekkel számolnak.

Wells: De figyelje meg, mi történik most a kapitalista világban. Hiszen ez nem egyszerűen a rendszer összeomlása. Ez a reakciós erőszak kirobbanása, amely egyenesen gengszterizmussá fajult. És én úgy látom, hogy a szocialistáknak, amikor ezekkel a reakciós és ostoba erőszakoskodókkal kerülnek összeütközésbe, a törvényekre kellene hivatkozniuk és ahelyett, hogy a rendőrségben ellenségüket látnák, támogatniuk kellene annak harcát a reakciósok ellen. Véleményem szerint nem szabad egyszerűen a régi, merev inszurrekciós szocializmus módszereivel cselekedni.

Sztálin: A kommunisták bőséges történelmi tapasztalatból indulnak ki, amely arra tanít, hogy a levitézlett osztályok önszántukból nem távoznak a történelem színpadáról. Gondoljon csak Anglia XVII. századbeli történetére. Akkor talán nem mondták sokan, hogy a régi társadalmi rend elrothadt? És — annak ellenére — vajjon nem volt-e szükség Cromwellre, hogy erőszakkal legyőzze azt?

Wells: Cromwell az alkotmányra támaszkodva és az alkotmányos rend nevében cselekedett.

Sztálin: Az alkotmány nevében folyamodott az erőszakhoz, kivégeztette a királyt, szétkergette a parlamentet, egyeseket lecsukatott, másokat lefejeztetett!

De vegyünk példát a mi történelmünkből. Talán nem volt hosszú idők óta világos, hogy a cári rend rothad, hogy omladozik? És mégis mennyi vérbe került a megdöntése!

És az Októberi Forradalom? Talán kevés volt az olyan ember, aki tudta, hogy csakis mi, bolsevikok mutatjuk meg az egyedüli helyes kivezető utat? Talán nem volt érthető, hogy az orosz kapitalizmus elrothadt? És Ön tudja, mekkora volt az ellenállás, mennyi vér folyt, hogy az Októberi Forradalmat megvédjük valamennyi ellenségtől, külsőtől és belsőtől egyaránt.

Vagy nézzük Franciaországot a XVIII. század végén. Jóval 1789 előtt sokan tisztán látták, mennyire elrothadt a királyi hatalom, a jobbágyrendszer. És a dolog még se ment, nem mehetett népi felkelés, osztályok összeütközése nélkül.

Miről van hát szó? Arról, hogy azok az osztályok, amelyeknek távozniuk kell a történelem színpadáról, utolsókként győződnek meg arról, hogy vége a szerepüknek. Meggyőzni őket erről nem lehet. Azt hiszik, hogy a régi rend korhadt épületében a repedéseket be lehet tömni, hogy ki lehet tatarozni és meg lehet menteni a régi rend omladozó épületét. Ezért a pusztuló osztályok fegyvert fognak és minden eszközzel védik létüket, uralkodó osztály mivoltukat."

Wells érezte, hogy minden szó, amit elolvas, olyan izgalomba hozza, mintha most látná először. És amikor elképzelte Sztálin hangját, hangsúlyozását, arckifejezését, izgalma nőttön nőtt. Rajtakapta magát, hogy türelmetlenül szívja kialudt pipáját; idegesen kiverte, újra megtöltötte, rágyújtott. Mialatt a pipájával piszmogott, az ablak felől beáramló kis szélroham lefújt a térdéről néhány papírlapot.

Wells sietve felszedte az íveket és mivel nem találta meg rögtön azt a helyet, ahol abbahagyta az olvasást, türelmetlenségében a kezeügyébe kerülő első lapon folytatta az olvasást.

„*Wells:* De azért Anglia történetében mégis volt példa arra, hogy az egyik osztály önkéntesen átadta a hatalmat a másiknak. Az 1830 és 1870 közötti időszakban minden elkeseredett harc nélkül játszódott le az a folyamat, hogy az arisztokrácia, amelynek a XVIII. század végén még igen nagy befolyása volt, önként átengedte a hatalmat a burzsoáziának, amely a monarchia szentimentális támasza volt. A hatalomnak ez az átmenete a továbbiak során a fináncoligarchia uralmához vezetett

Sztálin: Ön a forradalmak kérdéséről észrevétlenül áttért a reformok kérdésére. Ez nem egy és ugyanaz. Nem gondolja-e Ön, hogy Anglia XIX. századbeli reformkérdéseiben nagy szerepet játszott a chartista mozgalom?

Wells: A chartisták nem sok vizet zavartak és nyomtalanul eltűntek!

Sztálin: Nem értek egyet Önnel. A chartisták és az általuk szervezett sztrájkmozgalmak nagy szerepet játszottak; az uralmon lévő osztályt engedmények megadására kényszerítették a választási rendszer terén: a „charta" némely pontja megvalósításában az úgynevezett „rothadt választókerületek" megszüntetése terén. A chartizmus nem csekély történelmi szerepet játszott és az uralmon lévő osztályok egy részét bizonyos engedmények megadására, reformokra késztette, hogy a nagyobb megrázkódtatásokat elkerüljék. Általában meg kell állapítanom, hogy valamennyi uralkodó osztály közül, saját osztályérdekük szempontjából, hatalmuk megőrzése szempontjából, Anglia uralkodó osztályai — az arisztokrácia és a burzsoázia is — voltak a legokosabbak, a legrugalmasabbak. Vegyünk egy példát a jelenkor történelméből: az 1926. évi angliai általános sztrájkot. Amikor a trade-unionok vezető tanácsa sztrájkra szólított, az ilyen események hatása alatt bármelyik burzsoázia mindenekelőtt letartóztatta volna a trade-unionok vezetőit. Az angol burzsoázia nem tette ezt és okosan, a saját érdekei szerint cselekedett. Sem az Egyesült Államokban, sem Németországban, sem Franciaországban nem tudnék elképzelni a burzsoázia részéről ilyen rugalmas osztály-stratégiát. Anglia uralkodó osztályai uralmuk megerősítése érdekében sohasem zárkóztak el apróbb engedményektől, reformoktól. De tévedés lenne azt hinni, hogy ezek a reformok egyenértékűek a forradalommal.

Wells: Önnek jobb a véleménye hazám uralkodó osztályairól, mint jómagamnak. De általában olyan nagy a különbség a kis forradalmak és a nagy reformok között? A reformok nem kis forradalmak-e?

Sztálin: Az alulról jövő nyomásnak, a tömegek nyomásának hatása alatt a burzsoázia néha életbe léptethet ilyen vagy amolyan részreformokat, miközben megmarad a fennálló társadalmi és gazdasági rend alapján. Amikor ezt teszi, úgy véli, hogy az ilyen engedmények saját osztályuralmának fenntartása érdekében szükségesek. Ebben van a reform lényege. A forradalom azonban azt jelenti, hogy a hatalom egyik osztály kezéből egy másik osztály kezébe megy át. Ezért nem lehet a reformot — akármilyen legyen is az — forradalomnak nevezni. És éppen ezért nem lehet számítani arra, hogy a társadalmi

rendszerek felválthatják egymást az egyik rendszerből a másikba való észrevétlen átmenet formájában, reformok útján, az uralkodó osztály engedményei útján.

Wells: Nagyon hálás vagyok Önnek ezért a beszélgetésért, amely óriási jelentőségű számomra. Amikor Ön ezeket a magyarázatokat adja, bizonyára visszaemlékezett arra, hogy a forradalom előtti tanulókörökben hogyan magyarázta a szocializmus alapjait..."

Wells bosszúsan állapította meg, hogy a pipája megint kialudt és nagy gonddal hozzálátott, hogy meggyújtsa. Tapasztalatból tudta, hogy ez nagyon szórakoztató foglalkozás, különösen, ha megfelelő nedvességű dohányhoz jut az ember.

És Wells most el akarta terelni figyelmét az olvasottakról. Szabadulni akart a papírlapokból áradó lenyűgöző erő varázsa alól, amely emlékezetébe idézte a délelőtti találkozás amúgy is friss benyomásait.

A megcsontosodott szkeptikus védekező reflexe volt ez. Wells menekülni akart az önmagával folytatott vitától.

Amint az alkotó vizsgálódások pillanataiban történni szokott vele, máris meglátta saját másik „én"-jét, — a másik Wellst, aki ott állt mellette harcra készen... És milyen diadalmasan néz ma rá ez a másik!...

Ha sikerülne még egyszer beszélgetnie Sztálinnal a Kremlben, még sok kérdést tenne fel. Sok mindent nem kérdezett meg tőle, még sok mindent nem világított meg számára ez a lángelme — a történelem új fejezetének alkotója!

Az író megszokta, hogy hősei lélektanát boncolja és a társadalmi jelenségek okát keresse: túlságosan megszokta, hogy mindenre, ami történik, a kutató szemével tekintsen. Vajjon lehetséges-e, hogy Wells ne vette volna észre azt a csodálatos változást, ami vele történt? Ő, az „Oroszország sötétségben" című irómány szerzője, aki az olvasói kedvéért állhatatosan és következetesen ellentmondott a tényeknek, az Oroszországban lezajlott gigászi eseményeknek; ő, a sznob regényíró, aki úgy jött ide, hogy a társadalmi összeütközésekről már régen megvolt a maga kialakult véleménye — most hirtelen úgy érezte, hogy ez a mai találkozás ott a Kremlben megingatta lelki egyensúlyát.

Wells, az író, idegenkedve állt saját személyes „regényének" lélektani folyamata előtt, a regény előtt, amelyet az élet írt róla. A délelőtti találkozás azzal az emberrel valósággal megrázta — olyan erővel, aminőt még sohasem tapasztalt. Önmagába vetett hite, a tekintélye forgott veszélyben. Ő, aki megszokta, hogy egy fejjel magasabbnak tartsa magát mások-

nál, most hirtelen szembetalálkozott az igazi gondolati és lelki nagysággal s megértette: ő, Wells — törpe! Annak a másik embernek a gondolatai megváltoztatták az író érzéseit, felfogását a világról és az eseményekről — egyik napról a másikra, egyik óráról a másikra. Wells makacs brit jelleme tiltakozott az ellen, hogy a lényét így befolyásolják. Hiszen ez azt jelentené, hogy alkotó munkájában új utakra kell térnie és ez valami váratlan dolog lesz mind neki magának, mind milliónyi angol olvasójának. Hiszen azok számára írt és tulajdonképpen ő maga is egy részecskéje volt az olvasótáborának, amely elé annak saját gondolatait vetítette, a hagyományos brit álmodozásokat. És most hódoljon meg a sztálini szó meggyőző ereje előtt, logikája ereje előtt, mély és pontos megállapításai előtt... Mindez azt jelentette Wellsnek, hogy el kell ismernie a többség fölényét, ami Sztálinban testesül meg — a többségét, amelyet Wells sohasem akart elismerni. Ha elismeri, hogy legyőzték, új eszmékkel kell olvasói elé lépnie. Ezek az eszmék olyanok voltak, hogy mint a bomba, felrobbantottak mindent, amit eddig alkotott és amit eddig állított: a britek szent meggyőződését az individualista filozófia fölényéről.

Nem szabad megadnia magát, nem szabad megadnia magát!... Minden gondolatát ez kísérte állhatatosan. Wells a homlokát ráncolta, összevonta szemöldökét és kezében úgy szorította a pipáját, mintha össze akarná törni... *Nem szabad megadnia magát!* Még akkor sem, ha a józan esze, a lelkiismerete azt mondja, hogy igazuk van ezeknek az egyszerű kőfaragóknak és szövőnőknek, lakatosoknak és matrózoknak, sofőrből lett vállalati igazgatóknak és katonazubbonyban járó miniszteréknek. Jó, hát legyen igaza a teoretikusaiknak, ám igazolja őket a *saját* életük! De mi köze van mindehhez neki, Wellsnek? Ő a saját világának — a brit burzsoa világnak — a képviselője, részecskéje annak a brit társadalmi osztálynak, amely évszázadok óta egyedül uralkodik a legnagyobb tengeri hatalom fölött. Ő, Wells, nemcsak akkumulálja osztályának — a birodalom gazdájának — eszméit és gondolatait, hanem egyike azoknak, akik ezeket az eszméket és gondolatokat átplántálják a többi, egyszerű brit állampolgár eszmevilágába. Az ő feladata: beleojtani az olvasóközönségbe a brit világ szilárdságát hirdető eszméket — mégpedig úgy, hogy ezek kiszorítsanak minden olyan más eszmét, amely az ő osztályának, az ő világának, az ő birodalmának jólétét felrobbanthatná. De ha ez így van — akkor ő talán közönséges csaló! Ugyanúgy becsapja az egyszerű angolokat, mint ahogy most becsapja önmagát. Talán valóban csaló... Sőt, majdnem bizonyos, hogy az. Persze, „kegyes csa-

lás". De vajjon nem ugyanezt teszi-e az egyház is, századról századra, immár kétezer esztendő óta?

Wells pipafüstbe burkolózva mozdulatlanul ült a nagy, faragott támlájú karosszékben. Olyan görcsösen kapaszkodott a karfájába, mintha egész erejét meg kellene feszítenie, hogy ellenálljon valaminek, amit ott, a széllengette ablakfüggöny mögött lát; mintha attól félt volna, hogy ez a szél mindjárt viharrá erősödik, behatol ide és örökre elragadja ebből a kényelmes, régi trónhoz hasonló karosszékből.

Wells mereven bámult az ablakra. A Kreml fölött láthatatlan reflektor erős fényében vörös lobogó repdesett, amelyet az éj sötétje mintha egészen elszakított volna a földtől. A távoli égen hunyorgó csillagok előterében ez a zászló hatalmas, titokzatos világ jelképének tűnt.

Wells sokáig ült az ablaknál. Azután idegesen felállt és hátat fordított az ablaknak. Az az égőpiros lobogó úgy ragyogott, úgy lengett előtte, mintha jelképesen értésére adta volna, hogy alulmaradt a vitában, amit egész életén át folytatott. Még soha nem látta olyan világosan, mint ma, hogy bár formálisan megtagadta a fabiánizmust, sohasem hagyta el valójában. A technokrácia eljövendő birodalmának hirdetése nem más, mint a fabiánusok evolucionizmusának változata. Ha történeti méretekben gondolkozik, márpedig ő mindig igyekezett így gondolkodni, akkor...

Talán jobb lett volna neki, Wellsnek, ha sohasem emlékezett volna Lenin meghívására: „Jöjjön el Oroszországba tíz év múlva" Jobb lett volna neki, ha nem jött volna most ide. Idejött és meggyőződött arról, hogy egész életében hibásan bizonygatott hibás dolgokat. Szinte el se lehet hinni, hogy valamikor ő maga mondta, hogy „a szovjet kormánynak egy új civilizáció kiindulópontjául kell szolgálnia", hogy „a bolsevikok alkotó és nevelő munkája úgy emelkedik ki a köröskörül tátongó szakadék felett, mint a reménység kősziklája!" Legyen-e büszke rá, hogy valaha volt bátorsága leírni ezeket a sorokat, vagy sajnálja-e, hogy megtette? Hiszen akármennyit vitatkozik is most önmagával, az olvasók ezeknek a szavaknak akarnak hinni és nem az ő új hőseinek. Az emberiség azért tudta eszményképeit a sötétség évszázadain keresztül megóvni, mert mindig igyekezett elhinni azt, ami, ha véletlenül is, de az igazság hívása volt és nem a kísértetek gonosz dörmögése, olyanféle, mint a „Kain-mocsárból" kiriasző Parheimé. Milyen nyomasztó ez! Igaza volt Engelsnek, amikor azt mondta: a fabiánusok megértik, hogy a társadalmi forradalmak elkerülhetetlenek, de alapelvük — a forradalomtól való félelem.

Senki sem meri állítani, hogy ő, Herbert George Wells nem az igazság keresésében töltötte életét. De mondhatja-e róla bárki, hogy meg is találta az igazságot, amikor őmaga sem mer erre gondolni? És miféle „igazság" volt az?! Egész életén át keresni valamit és egyáltalán nem azt találni, amit keresett! „A mai kapitalizmus gyógyíthatatlanul kapzsi és pazarló." Tudja ezt jól Wells s ezért egész életében a kapitalistákat gúnyolta. „A kapitalizmus, amíg szét nem zúzzák, továbbra is ostobán és céltalanul fogja pazarolni az emberi javakat, küzdeni fog minden kísérlet ellen, amely a természeti kincsek kiaknázására irányul a közösség érdekében és minthogy lényege a konkurrencia, elkerülhetetlenül háborúra vezet..." Jól emlékszik erre.

Wells nem szállt vitába ezzel akkor, kilencszázhúszban, amikor Lenintől hallotta és most sem vitatja. A lét nem örök — az a fontos, ami az ember után megmarad... És mi marad Herbert George Wells után? Regények, amelyekben képzelt hősök nyilvánvaló hibáit pozitíven értékelik?...

Wells fáradtan végigsimította arcát és levetkőzött. De amikor már az ágyban feküdt, tovább gondolkozott. Valahányszor a jobboldalára fordult, szembe került az ablakkal és a sötétből felé világított a fényes vörös zászló. És olyan erős volt a fénye, hogy Wells akkor is látta, amikor lehúnyta a szemét.

Kiszállt az ágyból, odament az ablakhoz és összehúzta a nehéz, sötét függönyszárnyakat.

2

Amikor Wiener észrevette, hogy Lemke fékez és jobbfelé akar bekanyarodni, kiszólt:

— Egyenesen!

— De, doktor úr, a Wieland-Strassén keresztül akartam hajtani!

— Nem, nem! — kiáltotta ingerülten Wiener. — Azt mondtam: egyenesen! Örökösen a saját feje után akar menni!

Lemke kivárta, amíg egy hosszú autósor elhúz előtte, aztán engedelmesen átvágott a Kurfürstendammon. Fölösleges kerülőt kellett tennie. De ha Wienernek nincs kifogása ellene, Lemke se bánta: arra hajtott, amerre Wienernek tetszett. Utóvégre Wiener fizeti a benzint.

Wiener még egyszer meg akarta nézni a Wilmersdorf-Strasse és a Siebel-Strasse sarkán lévő régiségkereskedés kirakatát. Kíváncsi volt, vajjon eladták-e azt a Marke-tanulmányt.

Az a pokolravaló kufár kétszer annyit kért érte, mint amennyit megért. A kocsit persze nem állítja meg a bolt előtt, nehogy elárulja érdeklődését.

Az autó lassított a régiségkereskedés előtt és Wiener csalódottan látta, hogy a festmény, amely érdekelte, már nincs a kirakatban. Tehát megint megelőzte valami újdonsült műgyűjtő! Ezek minden pénzt megadnak, csak a vásznon valami többé-kevésbbé ismert aláírás legyen...

Dehát most úgysem az újgazdagokról volt szó, hanem arról a tervről, amit Wiener — Asta véletlen közreműködésével — kiagyalt.

Remek leány! Az apja feje. Még csak tizenhatéves, de máris tájékozott a politikában. „Most, apus — mondta Asta — nem krisztusokat és fürdő nőket ábrázoló képeket kell gyüjtenünk, hanem führereket"! Lehet, hogy ezt csak úgy ötletszerűen mondta, de mindenesetre igaza van: „führereket kell gyüjteni"! Igen. Át kell rakni a nácitárgyú képeket a bejárattól jobbra, hogy a gyüjteménynek ez a része rögtön szembetűnjék.

Az autó megállt. Lemke leugrott és kinyitotta az autót. Wiener féllábbal kilépett és körülnézett, mintha tartott volna valamitől. Aztán lassan lelépett a járdára és szemügyre vette a házat, pedig nem volt azon különösebb néznivaló. Ezerszámra van ilyen ház Berlinben. És ezekben a házakban valószínűleg ezrével laknak olyan ismeretlen, kezdő festőművészek, mint ez a Ziehauer. Wiener már egy előbbi találkozásuk alkalmával megbeszélte vele, hogy csináljon másolatokat valamelyik nevesebb mester műveiről. Wiener a szabójától tudta meg, hogy ez a Ziehauer a világon van, és alaposan megnézte két másolatát, amit még a művészeti iskolában készített. A másolatok gyönyörűek voltak. A jelenlegi helyzet is mindenben megfelelt Wiener terveinek: adva van egy festő, akinek nincs egy vasa sem, tehát valószínűleg bármilyen rendelést boldogan elvállal. Nem kerülnek majd sokba a „führerek"!

A lift megállt az ötödik, a legfelső emeleten.

Amikor Wiener belépett a manzardszobába, a festő a díványon feküdt. Meglátva Wienert, kelletlenül, lassan feltápászkodott és ahogy volt, nyitott pizsamában a vendége elé ment. Nem kerülte el Wiener figyelmét, hogy Ziehauer menetközben egy vászondarabbal letakarta a festőállványt.

Wiener úgy gondolta, hogy a vászon azt a vázlatot takarja, amiről beszéltek. Dehát hogyan másolhatja a festő az eredetit a saját műtermében, amikor az eredeti kép nincs is ott?... Erre a kérdésre a szobában szanaszét heverő sok Jézus-kép adta

meg a feleletet. Különböző mesterek képeiről készített reprodukciók, egész csomó fénykép, metszet és közönséges levelezőlapok. Tehát Wiener nem tévedett: Ziehauer máris foglalkozik a megrendelésével! Pedig még előleget sem kapott! Nyilvánvaló, hogy a fiú sokkal nagyobb éhenkórász, mint ahogy gondolta. Ez nagyszerű! Remek! Most majd mindjárt meglepi azzal, hogy rászól: „Félre minden Jézussal, kedvesem!" És máris megszületett a fejében az elkészítendő kép ötlete... A címe ez lesz: „Führerek". Valami olyasféle, mint Rembrandt festménye, az „Éjszakai őrjárat". A barna banda minden fejese rajt lesz. Tanácskoznak. Pompás egyenruhák, rendjelek, zászlók! Ördög és pokol!

Wiener a kezét dörzsölte, állt és várta, hogy elsőnek a festő szóljon meg, mondja el, mit gondol. De Ziehauer nem szólt egy szót sem és már szinte tapintatlan állhatatossággal meredt Wiener arcára. Mintha Wiener a saját képét, nem pedig a megrendeltét rendelte volna meg! Saját portréja! Szó sincs róla, hamarosan megrendeli. De hogy kinél? Mindenesetre elsőrangú, neves mesternél, akinek vászna már szignója miatt is feltűnést kelt a kiállításon. Vagy pedig ha kezdő lesz, az ő portréjával induljon el, vagyis olyan képpel, amely mindenesetre hangos sikert arat!

Ziehauer olyan hevesen dugta be kezét olcsó vászonpizsamája zsebébe, hogy a vászon megfeszült keskeny vállán, beesett mellén, kiálló bordáin. Wiener csak most látta, milyen sovány ez a festő. Egyébként Wiener most nézte meg először figyelmesebben a művészt, mégpedig azért, mert valami hirtelen nagyon felkeltette az érdeklődését: napbarnított arc, magas, tiszta homlok, hosszú, fürtös haj, tüzestekintetű, kissé ferdevágású szem, vöröses kis bajusz, ugyanolyan színű kis szakáll — mindez erősen hasonlított arra az arcra, amely miatt Wiener most idejött. Wiener nagyon fontosnak találta ezt a hasonlatosságot. Jó üzletet csinál majd ezzel a legénykével!

Miután Wiener látta, hogy a házigazda nem siet a helykínálással, az egyik székről maga lerakott egy csomó albumot és leült.

A festő csak hallgatott.

— Hallja! — kiáltott fel végül is Wiener haragosan. — Mit bámul? Nem rendelem meg magánál a portrémat!

— Mit mondott? Micsoda portréról van szó?... Bocsásson meg, lázas vagyok. Biztosan nem figyeltem eléggé oda.

— Sajnos, ez igaz — csattant fel bosszúsan Wiener és kezefejével az ádámcsutkájánál kezdve végigsimította a szakállát. — Szeretném, ha végeznénk az ügyünkkel.

— Igen, igen... Utolsó beszélgetésünk érdekes ötletet adott. Sokat gondolkoztam már fölötte. Látogatása után megtudtam egyetmást önről.

— Már megbocsásson, de talán inkább az én dolgom volna, hogy maga felől érdeklődjem! — kiáltotta sértődötten Wiener és nyugtalanul fészkelődött a székén.

— Ó, bocsánatot kérek! Mindennek ez az átkozott láz az oka. Egyébként én nem úgy értettem. Amikor ráz a hideg, a fejem rendkívül tisztán működik! — Ziehauer remegett a láztól. — Elmesélem a gondolataimat.

Wiener kíváncsi lett. Levette a kalapját és az asztalra tette. Azt remélte, hogy a festő, amikor a gondolatairól mesél, leveszi a festőállványra takart vászondarabot. És akkor Wiener egyetlen pillantással megállapíthatja, érdemes-e tovább beszélni a dologról.

— Elmesélem az ötletemet — ismételte Ziehauer. — Látta már valaha David művét?... Gerard Davidét. „Az úr keresztrefeszítését", amely Brüggében van?

— Emlékszem a reprodukciójára... — szólt bizonytalanul Wiener.

— Emlékszik Jézus arcára? Ez egy fiatal zsidó tanuló arca, akiből a szülei prófétát akarnak csinálni. Ez abban az időben nem volt rossz foglalkozás. Ha nem ragaszkodik ahhoz, hogy a kép hasonlítson az ismert Jézus-ábrázolásokhoz, azt ajánlanám, hogy csináljuk meg a keresztrefeszített Németországot, amelyet egy egyszerű német, egy mindennapi, közönséges német személyesítene meg. Az őrségben Hitler legismertebb munkatársait festeném meg és a tiszt, maga Hitler lenne...

— Hallgasson! — kiáltotta csalódottan Wiener. — Maga megőrült! Hallani sem akarom! — határozott mozdulattal fejébe csapta a kalapját. — Térjen észre, majd ha elmúlt a láza. Azt hiszem, igazam van, Ziehauer úr!

— Igen, igen... Azt hiszem, igaza van — mondta alázatosan a festő.

Néhány pillanatig tágrameredt, lázban égő szemmel bámult Wienerre, akinek úgy tűnt, hogy a festő nem is látja őt, sőt nyilván azt is elfelejtette, hogy egy szolid megrendelő áll előtte, akinek drága az ideje és akinek egyáltalán nem kellemes ebben a dohos padlásszobában ácsorogni... Pfuj, hallatlan! És milyen furcsán hallgat ez az alak...

Wiener már nagyon szerette volna megtörni a festő konok hallgatását, de hirtelen valami szokatlan gyengeség fogta el; el sem tudta képzelni, mit mondhatna, hogy a festő visszatérjen a földre.

Ziehauer csakugyan nem látta ezekben a percekben az előtte ülő Wienert. Minden gondolatát megfestendő képe foglalta el. Az az utálkozás, ami Wienerrel való utolsó találkozása alkalmával elfogta, most éles, leküzdhetetlen gyűlöletté változott. A gyáros petyhüdt, sárga ábrázatáról félreérthetetlenül kerített a kapzsiság. Wiener kövér pofájának minden ráncából, undorító szakálla minden szálából, ujjai tolvaj mozdulataiból és éhes, uzsorás nézéséből áradt az undok nyereségvágy. Ziehauer most jó modellt látott benne: Németország valamennyi uzsorásának megtestesítőjét. A mohó kapzsiakét, akik telhetetlenül élősködnek a nácik által Golgothára hurcolt szerencsétlen nép testén. Legyen átkozott ez az asszír királyi szakállt viselő, sárga varangy! Olyan képet fest róla — ha meglátja, felakasztja magát.

— A kép egyik főalakja — a kufár, aki alkudozik a kivégzett holmiján. Ez az alak az ön arcát viseli. Igen, igen! — kiáltotta Ziehauer és amikor látta, hogy Wiener ijedten az ajtó felé hátrál, hozzá lépett és megfogta a karját. — Ha két-három hét mulva megtisztel látogatásával, megmutatom az első vázlatokat. A fejéről már csináltam skiccet.

Ziehauer a festőállványhoz futott és lerántotta róla a vászondarabot.

Wiener néhány pillanatig dermedten állt, aztán felemelte kezét és sétabotját beledöfte a vakrámára feszített vászonba. A vászon megreccsent.

Gyorsan leszaladt a padlásszobából, átment valami folyosón és magából kikelve ugrott az autójába.

Valaki halkan bekopogtatott a padlásszoba ajtaján. A háziasszony fia volt. Ziehauert telefonhoz hívták a trafikba.

A festő felkapta pizsamájára a köpenyét és leszaladt.

A háziasszony már rég nem látta ilyen élénknek a lakóját. És még azt hajtogatja, hogy lázas! Talán Wiener úr adott neki valami kis pénzt?

— Halló, Asta? — kiáltotta Ziehauer a kagylóba. — Igen, igen! Az apád volt nálam... Ördög és pokol? Fogalmad sincs róla, micsoda természete van! Igen, igen, teljesen ingyen... Nagyszerű! Negyedóra alatt elkészülök... Mint rendesen, a sarkon az órás előtt...

Tíz pfenniget fizetett a hívásért, sőt még a kisfiúnak is adott ötöt, aki érte szaladt. A trafikosnő csodálkozva nézett a feltűnően izgatott festőre.

— Egy csomag „Reemtsma"-t, madame — mondta Ziehauer és pénzt keresgélve kotorászott a zsebében.

— Csak vigye el — mondta a trafikosnő és átadta a cigarettát. — Majd felírom.

— Jó estét, madame!

Az ajtóban új vevővel ütközött össze.

Amikor Ziehauer mögött becsapódott az ajtó, az újonnan jött ember elővett egy noteszt és szótlanul nézett a trafikosnőre. Az minden kérdés nélkül jelentést tett, hiszen tudta, miről van szó.

— Hölgy. Nem mondta meg a nevét. Ugyanaz a hang, mint mindig..

— És a férfi sem mondja a nő nevét?

— De igen, azt hiszem, Asta.

— Nem „azt hiszem", mama, hanem egész biztosan! — szólt közbe a kisfiú. — A bácsi mindig azt mondja: „Asta".

A látogató meghúzta a fiúcska fülét és megdicsérte a gyereket:

— Okos fiú vagy, öcskös!

— Én tudom ám jól, hogy kicsoda maga és ezért szívesen szolgálok magának.

A vevő elismerése jeléül barackot nyomott a kisfiú fejére.

3

Egon tenyerével leveregette szmokingja fényes „tükrét", mintha láthatatlan porszemcséket tisztítana le. A papa öltözködés tekintetében nem tűrte a hanyagságot. Ma meg, apa születésnapján különösen ünnepélyesnek kell lennie mindennek. Éppen úgy, mint amikor Egon még kisfiú volt, majd nagy fiú és fiatalember lett — amikor a születésnapi tortán még nem hatvanöt gyertya lobogott, csak negyven, ötven...

Egon megállt a fogadószoba ajtajában. Látta, hogy Ernst újsággal a kezében a karosszékben ül s az anyja lehajol hozzá. Emma asszony gyengéden megsimogatta a fia fejét. Amikor meghallotta a lépéseket, rámosolygott Egonra és megcsókolta Ernstet.

— Amikor ajkammal megérintem a homlokát — mondta Emma asszony — az ártatlan fiatalság illata csap felém.

Egon nem tudta elviselni, ha az anyja úgy kezdett beszélni, mintha holmi rossz „családi" regényből idézne. A kelleténél élesebben vágta rá:

— Anyus, kissé túlbecsüli ennek a „kisfiúnak" az ártatlanságát.

— Hagyd abba, kérlek, te mindig el akarod rontani az örömömet!

És ruháját suhogtatva bosszúsan kivonult a szobából.

Egon Ernst vállán keresztül belenézett az újságba. A kis hírek között az egyikre felfigyelt. A hír Marie Curie haláláról számolt be.

— Három sor jutott neki csupán, de ugyanakkor valami bandita haláláról egész cikket írnak!

— Kiről beszélsz? — kérdezte Ernst.

— Marie Curieről!

— Ez valami francia tyúk?

Egon rámeredt az öccsére:

— Te nem tudod, ki volt az?

— Én jobban szeretem a német színházakat.

— Te csakugyan „ártatlan" vagy, a teljes hülyeségig ártatlan!

— No-no!

Ernst cigarettát vett elő és rágyujtott. Egon észrevette, hogy drága, egyiptomi cigaretta.

— Honnan van neked pénzed? Még én sem engedhetek meg magamnak ilyeneket.

— Mindenkinek az van, amit megszolgált!

Belépett Otto. Jókedvű volt, magabiztos. Francia parfőm fanyar illatát hozta magával a szobába. Fejével tivérei felé biccentett.

— Félek, kellemetlen ajándékot hozok az öregünknek Gausstól — mondta Otto. — A tábornokom minden jót kíván az öregúrnak, viszont a leghatározottabban elzárkózott azelől, hogy eljöjjön egy csésze teára. Azt mondja, sok a dolga.

Egon elkomorodva megszólalt:

— Őszintén sajnálom apát.

Ernst a mennyezet felé fújta a füstöt, hátradőlt a karosszékben, kinyujtotta a lábát és megjegyezte:

— Az öregnek idejében kellett volna arról gondoskodnia, hogy ne maradjon hoppon.

— Már késő, hogy megváltozzék — mondta szemrehányóan Egon.

— Ernstnek van igaza! — szólt közbe Otto. — Sohasem késő megváltozni, csak tudni kell, hogy milyen irányban kell megváltozni.

— Nagyon helyes, Otto! Te meg, doktor, egyszerűen buta vagy! — mondta Ernst. — Ha mindig csak a régi elvek szerint élnénk, megállna az élet.

— Utálok veled beszélni! — mordult rá dühösen Egon.

— No de kedves testvéreim, ne veszekedjetek! — duruzsolta békítően Otto. — Inkább elmondok egy új viccet...

— Hát ez igazán csodálatos! — mondta Egon. — Otto jókedvű, pedig úgyszólván tegnap gyilkolták meg a szemeláttára Röhmöt, akinek a szolgálatában állt.

— Egon mindent bámulatosan primitív módon értelmez! Igaz, hogy hajlandó voltam Röhm mellett szolgálati beosztásban lenni, ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy csakugyan őt szolgáltam.

— Hát ez nem egy és ugyanaz?

— Nem értesz te meg semmit! — mondta bosszúsan Otto és legyintett.

— Igen, ez után a mészárlás után kezdem még kevésbbé érteni a nácik politikáját.

— Óvatosabban, doktor! — szólt rá Ernst.

— No, igen. Az embert csakugyan csupán egyetlen gondolat vezérelheti: legyen óvatos, még akkor is, ha négyszemközt van édes testvéreivel. — Egon hunyorogva nézett cigarettája füstjébe. — Mert hát különben a következő Szent Bertalan-éjszaka áldozatai közé kerülhet... Egyébként nem hinném, hogy az effajta kísérleteket gyakran meg lehetne ismételni. A történelem ezt nem engedi meg.

— Éppen ebben tévedsz, doktor! — Ernst feleannyi idős volt, mint Egon és megint úgy beszélt vele, mint egy éretlen tacskóval. — Németország történelme — mi vagyunk! És ez a történelem nem bocsát meg senkinek semmit. ha mi nem bocsátjuk meg. Szent Bertalan éjszakája? Nem kell mindent szószerint érteni. Ez az éjszaka olyan hosszúra nyujtható, amekkorára nekünk szükséges. Kinyujthatjuk egy hónapra, egy évre, egy évszázadra...

— Évszázados éjszaka Németország felett?

— Németország felett? Nem! Európa felett, a világ felett!

— Amíg a nácik uralma tart?

— Amíg le nem igázzuk a földgolyót! Hogy Röhmmel végezzünk, ahhoz elégnek bizonyult egy éjszaka. A zsidókkal való leszámolás talán eltart egy évig is.

— Szent Bertalan éve!

— Ugy van! És ott vannak a franciák. Aztán sorjában a szlávok, a négerek! — hadarta élénken Ernst. — Ebből talán egy egész Szent Bertalan-évszázad lesz.

Anna, a csinos, magas szobalány, fityulával a fején benyitott az ajtón és jelentette, hogy megérkezett a Wiener-család.

— Jelentse Schwererné asszonynak — mondta Egon és a vendégek fogadására sietett.

Kinyílt az ebédlő ajtaja. Hosszú, díszesen terített asztal látszott, közepén óriási torta, teletűzve gyertyákkal. Hatvanöt égett, a hatvanhatodik még nem. Schwererné súlyos teste teljes méltóságával vonult át a fogadószobán. Menetközben nem állta meg, hogy gyengéden meg ne simogassa Ernst arcát.

— Gyerünk, gyerekek — mondta és kiment az előszobába.

Már hallatszott a vendégek hangja.

Otto karonfogta Ernstet és eléjük ment.

Anna úgyszólván percenként újabb vendégek érkezését jelentette. A fogadószoba megtelt. A férficsoport központja Ernst volt. Keresztbe vetette lábát és olyan dolgokat mesélt, amikről minden újság írt, de itt, a tábornoki ház fogadószobájában teljesen újdonságnak hatottak.

— Igen — mondta Ernst fontoskodó képpel — a németből ősembert kell csinálni! Különben semmire sem megyünk. Az ember elvesztette veleszületett harci ösztönét. Farkaskutyát és dobermant tudunk tenyészteni, de semmit sem teszünk azért, hogy megjavítsuk embereink fajtisztaságát.

— Még meghallgatni is szégyen — dörmögte egy öregúr, de olyan halkan, hogy senki sem hallotta.

— A napokban — kezdte Wiener — véletlenül az „új rendünkkel" szembehelyezkedő szellemi ellenállás egy érdekes esetével találkoztam. Kitűnt, hogy még a művészet is hadilábon állhat azzal, ami nekünk a német nemzeti szocializmust hozza.

Ernst kíváncsian figyelt.

Wiener erősen kiszínezve, elmesélte az esetet. Kibővítette olyan részletekkel, amiket a festő egyáltalán nem is mondott. A vendégek közt vita támadt. Ernst odalépett Wienerhez és megkérdezte:

— Ki ez a csirkefogó?

— Ziehauernek hívják. Ugyanabban az iskolában tanul, ahol Asta.

— Papa! — Asta felugrott a helyéről. Pár pillanatig tehetetlen haraggal állt Wiener előtt, aztán kisietett a szobából.

Schwererné asztalhoz hívta a vendégeket.

A társaság hangos széktologatás közben helyet foglalt. Anna ekkor odalépett Ottóhoz és odasúgta:

— Telefonhoz kérik.

Otto bocsánatot kért szomszédjától, egy jólmegtermett, merészen dekoltált szőke nőtől és kiment.

Fürge, szinte táncos léptekkel sietett át a folyosón. Remek jókedve volt. Ha sikerül „megvágnia" Ernstet, akinek úgy lát-

szik, megint van pénze, elmegy kicsit mulatni asztalszomszédnőjével valami kis intim helyre. Azt mondják, elég lágyszívű a hölgy... Mindjárt elintézi, hogy a férjét, az ezredest haladéktalanul visszahívják a kerületi törzskar irodájába. No, de előbb Suzanne-al kell beszélnie, hiszen nyilván ő kérette a telefonhoz. Könnyű lesz a dolog, — a családi ünnepre hivatkozik.

Otto hanyag mozdulattal átvette Annától a kagylót.

— Tessék!...

Ha nincs ott Anna, aki megrémülve Otto hirtelen elsápadásától egy széket tol alá, Otto a padlóra esett volna. Tágrameresztette a szemét, monoklija lehullott.

Mint izzó vasat, úgy dobta le ijedtében a telefonhallgatót, amely most a zsinórján himbálódzott. Ugyanis a kagylón keresztül tisztán érthető, halk, nyugodt hang hallatszott:

— Jó estét, Schwerer, én vagyok — Krone...

4

Július végén olyan hőség volt Berlinben, hogy jóformán lélekzeni sem lehetett.

Gauss, amikor egyedül volt a dolgozószobájában, kigombolta a gallérját és alátette a zsebkendőjét. Inas, vén kakasához hasonló nyaka szüntelenül verejtékben úszott. Utálatos érzés!

A jeges vödörben álló ásványvizes üvegből alig hiányzott valami. Az orvosok megtiltották Gaussnak, hogy napjában hat pohárnál több folyadékot fogyasszon. Átkozta a napokat, amikor a városban kellett maradnia. A nácik teljesen elvesztették a fejüket nagy gyanakodásukban. Senkinek sem hittek. Mintha rajtuk kívül senki sem tudta volna, mit kell és mit lehet csinálni!

Gauss nagyon ügyelt arra, nehogy gestapo-legények szivárogjanak a hadseregbe — de hát persze Himmlernek már minden században megvolt a maga besúgója. Az egész tábornoki karhoz hasonlóan Gauss nem ezektől a kémektől félt, hanem attól, hogy a nácik elfoglalják a vezető helyeket. A tábornokoknak eddig sikerült kitartaniok a tétel mellett, hogy a hadsereg ne politizáljon. Ez alatt a politikamentesség alatt azt értették, hogy csakis az ő kizárólagos joguk a Reichswehrt politikai eszközül felhasználni, persze — az ő politikájuk, a tábornoki politika érdekében. Mivel ezen a világon minden relatív, Gauss így gondolkozott: a katona, aki árubabocsátja a kardját — zsoldos; a tiszt, aki eladja a kardját — olyan alak, aki nem

érdemes arra, hogy kezetfogjanak vele; de a tábornok, aki a katonák és tisztek kardjait tisztestől és katonástól eladja — az politikus. A politikus lehet jó, lehet rossz. Schleicher például minden esze és ravaszsága ellenére sem sokat ért a politikában. Gauss meggyőződése szerint Schleicher politikája végeredményében kivette volna a tábornokok kezéből a hadsereget. A hadsereg vagy Röhm fegyverévé lett volna, vagy a kommunisták kezébe kerül. Lehet-e két ilyen különböző forgatag közt irányt tartani és egyikbe sem beleesni? Gauss véleménye szerint — lehet. Addig, amíg Hitler létezik és reális hatalom Németországban és Európában, ki kell használni vadállati kommunistagyűlöletét, hogy egyszer és mindenkorra végezni lehessen ezzel a veszedelemmel!

Gauss gépiesen a palack után nyúlt, de idejében észbe kapott, nem öntött vizet a poharába, csak az ujjait hűtögette a hideg üvegen. Felállt, járkálni kezdett a szobában, közben egy mappával legyezte magát. Sehogy se tudta magát rákényszeríteni, hogy azzal a beszélgetéssel foglalkozzék, amelyet most nemsokára Schwererrel fog folytatni. Ez az átkozott Schwerer — Gaussnak ma mindenki és minden „átkozott" volt — csökönyösködik. De ma nem térhet ki: az aláírt parancs ott fekszik Gauss asztalán.

— Von Schwerer altábornagy úr! — jelentette telefonon az ügyeletes segédtiszt.

Gauss begombolta gallérját, odament az asztalhoz és ujja hegyével rátámaszkodott.

Schwerer besietett, gyorsan és keményen összeverte a bokáját.

A parancs váratlanul érte. Igaz, ómaga mondta: nem lenne ellenére, hogy még egyszer elmenjen Oroszországba és Távol-Keletre, de ezt inkább csak azért mondta, nehogy a világ elfelejtse, hogy ő már járt ott és ismerős arrafelé

Tehát választhat: vagy elutazik Kínába, vagy beletörődik, hogy örökké bezárulnak előtte a Reichswehr kapui. Ez annyit jelent, hogy olyan képet kell vágnia a parancshoz, mintha az pontosan egyeznék óhajával.

— Remélem nem tévedtem, amikor feltételeztem, hogy az effajta utazás érdekli? — kérdezte Gauss.

— Jobban szerettem volna a kínaiak tanácsadója és nem megfigyelője lenni.

— Német tábornok a kínaiak tanácsadója szerepében, akik nincsenek jóviszonyban keleti barátainkkal, a japánokkal? Ez kockázatos és kínos lenne.

Schwerer gyorsan kifejtette működési tervét.

— A német katonai biztos hivatalos, baráti megfigyelőként nem a kínai hadsereghez utazik, hanem a Kínában lévő japán hadsereghez. Nem kell nagy törzskar oda. Elég néhány kiválóan alkalmas, tényleges tiszt.

— Csakhogy mi éppen a nyugalmazott tiszteknek akarunk módot adni arra, hogy amennyiben óhajtják, gyarapíthassák operatív tudásukat — vetette ellen Gauss.

— Engedje meg, hogy végig kifejtsem elgondolásomat: azért kell tényleges tiszteket odaküldeni, mert ők nehezebben küldhetők effajta gyakorlatra. Ők nem utazhatnak szolgálati ügyben se Argentinába, se Columbiába, se Sziámba, mint ahogyan a nyugalmazottak utazhatnak. Viszont a velünk baráti viszonyban álló Japán hadseregénél senki sem tiltja meg nekünk, hogy hivatalos missziót küldjünk ki. Ami pedig az esti tanfolyam hallgatóit és jómagamat illeti, nos — Schwerer levette szemüvegét és hegyes orrát, mint valami csőrt döfte a levegőbe — mi nemcsak megfigyelői minőségben utazhatunk Kínába.

— Mit akar ezzel mondani? — érdeklődött Gauss.

— Ha a kínai kormány megbíz azzal, hogy polgári urakból, akik tudják, mi az a háború, alakítsak egy kis katonai missziót, akár holnapra összeállítok egy ilyen csoportot. Magától értetődik, tökéletesen magánúton.

— És mi a cél?... A cél? — kérdezte türelmetlenül Gauss.

— A német tisztek csoportjai nagyszabású hadgyakorlatokat vezethetnek, azonban nem vaktöltéssel megy majd a játék, hanem a hibák és a győzelmek minden reális következményével.

— De ne feledje el: a kínai *c'est une mauvaise chenille, quand on l'attaque, elle se defend.*[1] — Gauss elnevette magát és megtörölte izzadó halántékát. — Sehogy sem értem, hogy milyen viszonyt jelentene ez a japánokkal? Ők elég hamar felfedeznék az ön jelenlétét a kínaiak között.

— A japánok előtt semmit sem kell eltitkolnunk!

— Hogy-hogy? — csodálkozott Gauss.

— A japánok még engedélyt is adnak arra, hogy ellenségeik közt dolgozzunk. Ön elfelejtette: a kínai kormány nem is annyira a japánok, mint inkább a kommunista tartományok hadseregei ellen harcol.

— Aha! Ön tehát egy csapásra két legyet akar agyonütni! — Gauss felállt az asztal mellől, odament Schwererhez és kezetnyujtott. — Azt hiszem, rosszul ismertem önt! — jelentette ki ünnepélyesen. — De most nyiltan kimondom: csak hadd

[1] gonosz hernyó: ha megtámadják, védekezik.

verjék a japánok Csang-Kai-seket és Csang-Kai-sek a kommunistákat.

— Bátor vagyok emlékeztetni önt Klausewitz szavaira: „Nagy civilizált népeket csak akkor lehet legyőzni, ha ott nincs meg a belső egység."

— Ön civilizált népnek tartja a kínaiakat?! — kiáltott fel álmélkodva Gauss.

— Félek, hogy a puskapor mégis ők találták fel és nem a mi honfitársunk, Schwarz — jegyezte meg Schwerer és most először mosolygott.

— Megbízzuk Alexandert, hogy vegyen részt ebben a dologban. Mert, ahol az ezredes megjelenik, az ellenség egysége megbomlik. — Gauss leült egy karosszékbe, amely az asztal ugyanazon oldalán volt, ahol Schwerer ült és halkabban folytatta: — Kémkedés dolgában tanulhatunk a náciktól.

— Hát össze lehet hasonlítani a mi Alexanderünk gyakorlatát ezeknek az újoncoknak a tapasztalataival?

— Ugy látszik, nemcsak gyakorlat kérdése ez. A villámháború dogmája húsukká-vérükké vált. Véleményük szerint a villámháború győzelme vagy kudarca már az első lövés eldördülése előtt eldől. Első villámháborújukat itt Németországban nyerték meg. Elfoglalták az országunkat. Ime, egy példa arra, hogyan dolgoznak: egy ízben, amikor Ausztria sorsáról beszélgettünk, Hess úr elszólta magát: „Bárki, aki a fejébe veszi, hogy ellenszegül, Dollfuss osztrák kancellár sorsára jut. — De hiszen Dollfuss él és egészséges!" — mondtam. „Ha egy hónapon belül nem írja alá az Anschluss-nyilatkozatot, meghal!" — válaszolta Hess. „Egy hónapot adott neki?" — „Igen, pontosan egy hónapot. Július huszonötödikén éjfélkor hívjon fel telefonon." Be kell vallanom, tréfának tartottam ezt, hogy azonban a tréfára én is tréfával felelhessek, huszonötödikén éjjel felhívtam Hesst.

— Nos? — Schwerer türelmetlenül hajolt előre.

— Még csak emlékeztetnem sem kellett, miről van szó. Hess vidáman mondotta: „Ön kételkedett? Dollfuss elutasította az anschlusst, tehát..."

— Nos? — ismételte Schwerer.

— Hiszen tudja! Dollfusst azon a napon megölték a palotájában.

— Nagyon érdekes, rendkívül érdekes! — mondta Schwerer. — Azt jelenti-e ez, hogy hamarosan bevonulhatunk Ausztriába? Ha ez a hadjárat már a közeljövőben megkezdődnék, szívesen elhalasztanám a kínai utazást. Csakis Ausztrián és Csehországon át nyitunk utat a diótörő déli ágához. Mint ahogy Lengyel-

országon és a Baltikumon keresztül az északihoz. És ezzel a diótörővel én feltöröm a bolsevik diót.

— Ausztria nem szalad el — mondta Gauss. — Amíg kiválaszt magának egy szivart, behozatok valamit, ami érdekelni fogja! — Gauss a telefonhoz lépett.

Schwerert különösképpen az ragadta meg, mennyire megváltozott ma vele szemben Gauss. Ez az ember azelőtt sohasem volt hozzá nyílt, még barátságos sem. Gauss nem titkolta, hogy nem helyesli Schwerer hadászati nézeteit és nem veszi komolyan a keleti hadműveletekre vonatkozó terveit. Ugyan honnan fúj most ez az új szél?

Gauss visszajött Schwererhez.

— Talán valami hideget?

— Köszönöm, nincs melegem — válaszolta Schwerer. Csakugyan, kis, inas teste teljesen száraz volt, pedig zubbonya szorosan feszült rajta.

Otto bevezette a kémelhárító egy tisztjét. A tiszt Gauss parancsára előadott egy iratmappát, amelyet még Gauss segédtisztjére sem mert rábízni.

Amikor a két tiszt kiment, Gauss gyorsan átlapozott néhány ívet.

— Alexander megtud mindent, amit csak lehet... Most minket különösen érdekel mindaz, ami az európai politikai helyzetre vonatkozik, ettől függ saját terveink megvalósítása. Keményen elhatároztuk, hogy visszaszerezzük a kiindulási vonalakat a Rajnán, illetve a Visztulán. No, de eltértem a tárgytól... Most olvassa el ezt a feljegyzést arról a beszélgetésről, amelyet párizsi követünk, Kästner folytatott egy francia újságírónővel. A beszélgetés nem sokkal azután folyt le, hogy Duca román miniszterelnököt meggyilkolták. Románok ölték meg, de az európai közvélemény a németek rovására írta a merényletet. Azt hiszem, nem egészen alaptalanul... — Gauss elmosolyodott. — Ez a francia újságírónő, Geneviève Tabouis, azzal a célzattal kereste fel párizsi követünket, hogy kicsal belőle valamit és hasznosítja azt. Itt a beszélgetés fonogrammja, amiről még a beszélgetők sem tudnak! — Gauss átnyujtott Schwerernek egy mappát, amelyet az összekapcsolt ólomzáras irattartóból vett elő. Schwerer olvasni kezdett:

„Kästner: Még néhány ilyen gyilkosság, mint ez és Németország abba a helyzetbe kerül, hogy eléri céljait anélkül, hogy háborút viselne Európában.

Tabouis: Azt hiszem, a gyilkosság a weimari Németországban sem volt újság.

Kästner: Ez igaz, csakhogy a nácik a számukra szükséges eredményeket azoktól a gyilkosságoktól várják, amelyeket Európa más országaiban és nem a sajátjukban szerveznek. A nácik azt állítják, hogy hat, általuk kitervelt gyilkossággal Németország elkerülheti a háborút.

Tabouis: Hat gyilkossággal?

Kästner: Első Dollfuss. Utána a jugoszláv király következik. Berlin azt hiszi, ha a királyt elteszik láb alól, a Jugoszlávia és Franciaország közti szövetségből nem lesz semmi. Aztán Romániával akarnak leszámolni, különösen Titulescuval.

Tabouis: Ön azt hiszi, hogy a náciknak valami közük van Duca nemrégiben történt meggyilkolásához?

Kästner: Határozottan nem tudom... Azután Benest akarják likvidálni. Remélik, mihelyt ez megtörtént, a csehszlovákiai német kisebbség magától veti magát Németország karjaiba.

Tabouis: Úgy... De ez csak négy gyilkosság.

Kästner: Itt van még Albert király, aki a németek többsége szemében hagyományos ellenség. A Wilhelmstrassen azt hiszik, hogy amíg Albert él, Belgium nem hajlandó bekapcsolódni a német rendszerbe.

Tabouis: Bizonyára vannak olyan francia államférfiak is, akiket a Wilhelmstrasse szívesen félretenne az útból.

Kästner: (nevet) Hát van egynéhány. Köztük Herriot. A nácik szeretnék, ha történnék vele valami. Félnek ettől az embertől, mindannak ellenére, hogy egyenjogúságot adott nekik..."

— És ezt egy diplomatánk mondja! — kiáltott fel megbotránkozva Schwerer.

Gauss csalódottan nézett rá.

— Ön nem látta meg ebben a legfontosabbat: Európa mindent tud. És hallgat. Szabad kezet ad nekünk. Hát ez ebben a legfigyelemreméltóbb!

— Még nem vagyok eléggé járatos az effajta dolgokban — Schwerer most újra feltette a szemüvegét. — Itt láttam Sándor király nevét...

— No igen. Értesüléseink szerint ő kész arra, hogy a Franciaországhoz való szoros közeledés veszélyes útjára csússzon. Ezen az úton túlságosan buzgó vezetői vannak.

— Ez nagyon, nagyon érdekes — mondta elgondolkozva Schwerer.

Jan Boyss, padlókefélő felriadt álmából. Egész testét elöntötte a verejték.

Már megint ez az átkozott álom! Pedig hányszor elhatározta már Jan, hogy mindezt elfelejti, mintha meg se történt volna! Nem történt meg! Nem is történhetett! Jan ezt nap-nap után mondogatta magában attól kezdve, amikor először álmodta azt az álmot. Meg akarta győzni magát: ezt el kell felejtenie, ki kell törölnie az emlékezetéből. Ha Jan Boyssnak lett volna pénze hipnotizőrre, feltétlenül igénybe vette volna. Az újságokban gyakran látni effajta hirdetéseket: „Kényszerítem, hogy elfelejtse, hogy valaha is dohányzott!"... Bár őt kényszerítené valaki, hogy azokat a dolgokat elfelejtse... Igen, néhány nap óta mintha komoly baj lenne az idegeivel..

Mint távoli látomás újra és újra megjelent előtte az ukrajnai sztyeppe — a harctér! Heves ütközet volt az, 1918 február negyedikén. Az ukrán partizán-osztag bekergette a 374-ik népfelkelő ezred zászlóalját a Fekete-szakadékba. A zászlóalj Eichhorn tábornagy megszálló csapataihoz tartozott. A partizánok elpusztították az egész zászlóaljat. És hírmondó se maradt volna erről a csatáról, ha nem marad életben egyetlen katona: Jan Boyss.

Sokáig feküdt a német holttestek között. Amikor meggyőződött arról, hogy mindenki halott, bevánszorgott a faluba, ahol a német parancsnokság volt. Sebesült jobbkarját óvatosan támogatta balkezével.

Bizony, ő volt az egyetlen, aki elbeszélhette, mi történt a 374-ik zászlóaljával...

Hadtáp-parancsnokság. Kórház. Leamputálták a jobbkezét. Katonai menetlevél Berlinig...

*

Jan Boyss hadirokkant katonakönyvében az állt, hogy polgári foglalkozása: „asztalos". Amikor visszaérkezett a frontról, elhatározta, hogy beiratkozik a nyomorékok átképző iskolájába, ahol új mesterségre tanították a félkezűeket, féllábúakat, sőt azokat is, akiknek egy lába sem volt. Dehát most minden tizedik német hadirokkant volt és az iskolába talán csak minden tizedik rokkant juthatott be.

Egyízben, amikor Jan Boyss bement a körzete pártirodájába, hogy elpanaszolja búját-baját, a párttitkár ezt mondta neki:

— Minek neked az az iskola, Jan?... Van olyan munka, amelyhez nem kell két kéz, csak fej és két láb...

Kiderült, hogy a pártszervezet véleménye szerint nincs jobb mesterség a számára, mint a padlókefélés.

— Padlókefélő legyek?! — kiáltotta sértődötten Jan. — Én, az asztalos, akinek már az apja is asztalos volt? Én most az urak cselédje legyek? Hát tudod te, mit beszélsz, elvtárs?! „Lumpenproletárt" akarsz belőlem csinálni? Hogy képzeled?!

A párttitkár nagyon nyugodtan válaszolt:

— Amikor az apám meg akart büntetni, mindig ezt mondta: „Most pedig takarodj a gyalupadtól!... Ülj le és írj!" El sem tudtam képzelni nagyobb büntetést, mint az asztal fölé hajolni és szántani tollal a papirost... És látod, Jan, most itt ülök és írok. Ez kell a Pártnak... Hát írok.

Sok idő telt el a háború óta, amikor a hadirokkantaknak alumíniumból és bőrből új kezet meg lábat csináltak. Jan Boyss padlókefélő is kapott műkezet. Kitűnő kéz volt! Volt öt alumínium ujja és fekete kesztyűt húztak rá. Ezzel a kézzel, ha akarta volna, akár a gyalut is tarthatná. De Jan nem lett megint asztalos. Folytatta a padlófényesítést. Jó körökben dolgozott és megválogatta a munkáltatóit. Hogy mennyit keresett? Ugyan már! Hiszen úgysem akart a keresetéből villát építtetni Grunewaldban!

Jan felkattintotta a villanyt és megnézte a jegyzékét, hova kell ma mennie. A jegyzék az asztal fölött lógott. Nem volt valami nagyon szépen írva. De utóvégre nem olyan könnyen tanul meg az ember balkézzel írni. És semmivel sem könnyebb megtanulni, hogyan kell tartani a tollat a műkézben. Sebaj, azért minden egyes betű olvasható volt. A jegyzéken ott állt az „ügyfelek" neve: Gauss tábornok, Schwerer tábornok, Prust tábornok... Igen: tábornokok, főtisztviselők, gyárosok. Nem holmi rongyemberek!

Jannak ma őnagyméltósága Gauss vezérezredes úrnál és Treitschke ügyvéd úrnál kellett padlót kefélnie.

A jegyzék oldalán a mai napra még a következő előjegyzés állt: „Bevinni a tagdíjat a padlókefélők szövetkezetébe."

Jan felhúzta az ablakfüggönyt és leoltotta a villanyt. Kinyitotta a felső ablakot és belekezdett a reggeli tornába.

Borzasztó látvány a jobbkeze csonkja! Különösen amikor a hetes számú gyakorlatot csinálta: „könyökben hajlított karokat vállmagasságban tartani." De Jan már megszokta csonka karját és bizonyos kedvteléssel nézte a tükörben, hogy milyen erőteljesen duzzad az izma levágott kezének könyöke fölött..

*

Miután Jan Boyss felkefélte a padlót Gauss tábornok lakásán, gépiesen jobbfelé fordult az utcán hogy hazamenjen, de rögtön eszébe jutott, hogy a pályaudvarra kell mennie; minden kedden Treitschke ügyvéd úr padlóját keféli fel Neubabelsbergben. Kiment a Wegener-Strassera, befordult a Ferbelliner-Platzra és lement a földalatti villamos megállójához. Tíz perc mulva már a Friedrichstrasse állomáson volt és tizenöt perc multával ott szorongott a magasvasúton két ablak között. Ha kinyujtotta a nyakát, gyönyörködhetett a mocskos háztetőkben, amelyek fölött a vonat eldübörgött.

Ami igaz — igaz: Alois Treitschke, ez a fiatal ügyvéd akkurátus ember volt! Minden kedden, amikor a padlókefélő felkereste, otthon volt. Feltétlenül otthon volt. Hét órakor, amikor Boyss megérkezett, Treitschke úr szolgálója már befejezte napi munkáját és — miután az ügyvéd vacsoráját bekészítette az asztalra — elment hazulról. Meg kell említeni, hogy az ügyvéd nőtlen volt és elég gyakran Berlinben maradt, miután bezárta városi irodáját. De kedden — természetesen — otthon tartózkodott.

Treitschke ezen a kedden is — mint minden kedden — már otthon volt. Régi, ormótlan karosszékben ült a könyvszekrény mellett, cigarettázott és beszélgetett Jannal, amíg az összetolta a bútorokat és hozzálátott az amúgy is tükörsima parkett felkeféléséhez. Jan szófukar ember volt és látszólag nem szívesen válaszolgatott az ügyvéd kérdéseire, hogy mi újság azokban a házakban, ahol rendesen dolgozni szokott. Jan mai legérdekesebb híre Von Schwerer tábornok úr távolkeleti utazása volt.

Treitschke nyilvánvalóan értett ahhoz, hogy megossza a figyelmét. Jan elbeszélése nem zavarta abban, hogy rendezgesse azokat a cigaretta-dobozokat, amelyeket a padlókefélő hozott neki. Treitschke szenvedélyesen gyüjtötte a cigarettadobozokat. Több tucat album nagy oldalait sajátkezűleg teleragasztotta mindenféle cigarettadobozok fedeleivel. Gondosan kettévágta a dobozt és a felső, valamint az alsó, hátulsó részét szép rendesen beragasztotta. A dobozokat az árubabocsátás éve szerint rendezte. Az ügyvéd azt mondta, hogy ezek a dobozok szemléltetően mutatják annak az országnak a történetét, ahol forgalomba kerültek. Treitschke úr megpróbálta padlófényesítőjét is belevonni a címképek végtelen gyüjteményének csodálásába. Jan azonban sehogy sem értette meg a gyüjtemény művészi, vagy történelmi értékét. De azért szívesen eleget tett Treitschke kérésének, és üres cigarettásdobozokat gyüjtött számára azoknál a házaknál, ahol dolgozott. Utó-

végre nem nehéz dolog néhány üres cigarettásdobozt zsebrevágni és minden kedden kivinni Neubabelsbergbe Persze nem mindegyik doboz került be Treitschke gyüjteményébe. Pár darab csupán. A többit az ügyvéd tüstént bedobta a kandallóba, amelyben kedden mindig égett a tűz, nyilván azért, hogy hamarabb megszáradjon a padlóviasz, amit a padlófényesitő felkent.

Ma este is, miután Treitschke úr átvizsgálta a dobozokat, kettőt kiválasztott a gyüjteménye számára, a többit meg bedobta a kandallóba.

Jan befejezte a munkáját, megmosta a kezét mosószappannal és már menni készült, amikor Treitschke igy szólt hozzá:

— Valamit akarok mondani, Boyss... Nagyon meg vagyok elégedve a munkájával! — és Jan udvarias meghajlására kedvesen biccentett. — Éppen ezért ajánlottam magát a szomszédasszonyomnak, Alexanderné úrhölgynek. Nagyon finom úriasszony, Alexander ezredes felesége. Az ezredes jóformán soha nincs otthon. Az ezredes két nagyocska leánya Berlinben tanul. Tulajdonképpen az egész házban alig lép valaki a padlóra. És ezenkivül, kedves Boyss — fejezte be sokatjelentően Treitschke — az ezredesné kertészétől biztosan tud majd szerezni nekem néhány érdekes cigarettás dobozt. — Boyssnak úgy rémlett, hogy ezeknél a szavaknál az ügyvéd szeme ravaszkás derűvel felcsillant. — Igen, nagyon érdekes példányokat, Boyss!

Jan nem mondott nemet.

Összeszedte mestersége egyszerű kellékeit, műkezes karja alá dugta, megbillentette a kalapját és kilépett a virágzó hársfáktól illatos fasorba.

Amikor végigment a fasoron, érdeklődve nézegette az ügyvéd házával szomszédos épület ablakait. Ez Alexander ezredes borostyánnal befuttatott, elegáns villája volt.

Alois Treitschke ügyvéd az ujjai közt forgatta az egyik dobozt, amelyet gyüjteménye számára kiválasztott. Benyúlt a mellényzsebébe, kivette a zsebkését és hosszú, keskeny pengéjével kettévágta a doboz fedelét. Azután kezébe vette a nagyitóüveget és sokáig tanulmányozta a szétvágott karton lapjait.

Olyan figyelemmel vizsgálta, mintha azt remélte volna, hogy valami különleges dolgot lát azon a képecskén, meg a cég nevén, ami millió és millió dobozon ugyanaz.

Amíg a nagyitóüvegen át vizsgálódott, arca mind figyelőbb lett. Összevonta szemöldökét, homlokán — egész az orra tövéig — mély ránc keletkezett. Az ügyvéd arca, amelyet Boyss, a

padlókefélő, mindig derűsnek látott, most határozottan komoly, sőt gondterhes lett. Mintha megöregedett volna. Aki most látja az ügyvédet, rájött volna, hogy szokott külseje csak megtévesztés. Igazi lelkiállapotát nem tiszta homloka, sem félig nyitott, mosolygó szájából kivillanó fehér fogsora mutatta, hanem azok az ezüstös szálak a hajában, az a gond, amely tekintetéből sugárzik — amit most, ebben a félhomályos szobában senki előtt sem kell elrejtenie. Treitschke tudta, hogy otthonában szabadjára engedheti érzéseit, ám az egyetlen dolog, amit nem engedhet meg magának az, hogy kimondja, amit gondol. Ez nem lett volna tanácsos a szobákban ügyesen elrejtett mikrofonok miatt. Treitschke már régen felfedezte, hogy ott vannak, de nem nyúlt hozzájuk, sőt még örült is, hogy a szolgálója távozása után csak a gestapo füle marad a lakásában és nem a szeme is. Így megtanulta, hogy hallgasson, amikor egyedül van és ha beszél valakivel, csak olyasmiket mondjon, hogy a gestapo előbb-utóbb meggyőződjék róla: kár azzal tölteni az időt, hogy őt megfigyeljék és a beszélgetéseit kihallgassák. Egyébként a puszta tény, hogy a mikrofonokat éppen az ő lakásán szerelték fel és éppen akkor, amikor azzal a nehéz és felelősségteljes feladattal bízták meg, hogy vegye fel Thälmannal az összeköttetést — gondterhes töprengésre késztette. Minden cselekvési tervét át kellett alakítania, meg kellett változtatnia összeköttetéseit, fel kellett cserélnie embereit. Az illegalitásban működő párt által létesített láncban valóságos kincs ez a Boyss, mint összekötő, aki élete kockáztatásával szedi össze számára a postát cigarettás dobozok formájában. Boyss annyira tartózkodó és fegyelmezett volt, hogy még egy elejtett szóval sem adta az ügyvéd értésére, hogy tudja, mire valók az album „kiállítási tárgyai".

Treitschke nem félt: három éve dolgozott olyan helyen, ahol állandóan borotvaélen járt. Ez kőkeménnyé tette az akaratát és olyan önuralmat kovácsolt benne, hogy sohasem gondolt saját személye szempontjából a veszélyre, amely fenyegeti. Ha valamiért nyugtalankodott, sőt gyakran erősen nyugtalankodott, akkor ez azért volt, mert féltette a vele kapcsolatban álló embereket, félt, hogy megszakad a lánc, amely tőle indul ki. Jól tudta, hogy a náci titkosrendőrség bármely pillanatban lefoghatja a lánc valamelyik tagját s ezzel lebuktathatja az egész láncot. Pedig most, amikor a párt olyan mély illegalitásban dolgozik — amikor minden ember, aki még felszínen maradt, akinek szabad mozgási lehetősége és rendes igazolványa van, felbecsülhetetlen kincs — most az ilyen lebukás valóságos szerencsétlenség volna. Éppen ezért, minden érint-

kezés, amit azokkal vett fel, akiket az illegálisok „postának" neveznek, olyan érzést ébresztett benne, mintha égetnék. Viszont minden posta, minden szó, ami szerencsésen keresztülment a rendőrkordonon, óriási örömet okozott neki. Valóságos ünnepnapok voltak ezek.

Treitschke a kandalló felé hajolt és a tűz remegő visszfényénél nézte a kis kartondarabot. Mohón olvasta a csak nagyítóüveggel látható titkos írást. Treitschke jól ismerte Thälmannt, világos, pontos észjárását, törhetetlen akaratát és bámulatosan tiszta lelkét. Treitschke hitt Thälmannban, mint ahogy Hamburg, Berlin, Bochum és Düsseldorf vagy bármely más város munkásai szerették, akik látták Thälmannt a szónoki emelvényen, hallották szavait, amelyek világosak voltak, kemények, mint az acél és tüzesek, mint a láng. Igen, Treitschke nagyon szerette Teddyt, hamburgi földijét. És nehéz, fájdalmasan nehéz volt most olvasni azokat a szavakat, amelyeket írt. Amit írt, világos volt, mint azelőtt, találó, mint mindig; üzenete tele volt az ügybe vetett törhetetlen hitével és népe iránti szeretetével. De fájdalmas volt elképzelni, hogy milyen körülmények közt írta mindezt.

Nem kevesebb, mint egy óra telt el. Treitschke még mindig ott ült, kezében a cigarettás doboz és elgondolkozva hajolt a kandalló alig pislákoló tüze fölé. A parázs már majdnem teljesen elhamvadt, amikor Treitschke még egyszer, utoljára ránézett a kettéhasított dobozfedélre — aztán bedobta a tűzbe. Rárakott a papirosra néhány izzó parazsat, rá is fújt, hogy a karton minél előbb elégjen. Amikor már csupán összekunkorodott hamu maradt a dobozfedélből, Treitschke szétpiszkálta a parázsfogóval és a kis doboz utolsó nyoma is eltűnt a kandalló füstös kéménynyílásán át.

Nézte, hogyan libben fel az elégetett levél pernyéje és most eszébe jutott az, amivel Boysst megbízta. A padlótisztítónak néhány nap mulva talán már sikerül az előbbi módon híreket hoznia az új forrásból: egyenesen a bölény barlangjából, a náci katonai kémszervezet főnöke, Alexander ezredes házából. Sok türelem és fáradság kellett ahhoz, hogy megtalálja az utat egy Alexander ezredesnél szolgáló katonához, akit sikerült rábírnia arra, hogy információkat adjon. Nagy szükség volt most ezekre az információkra. A párt földalatti vezetősége hírt kapott arról, hogy Alexander romboló szolgálata megint kinyujtotta mérgezett csápjait a Szovjetunió felé. Megállapították, hogy Alexander újra felvette megszakított kapcsolatait egykori titkos ügynökével, Seegerrel, a weimari idők szociál-

demokrata pártjának egyik berlini vezetőjével. Ezt a Seegert annak idején mint trockistát kizárták a kommunista pártból és amikor visszatért a szociáldemokrata pártba, mindent elkövetett, hogy érintkezést teremtsen a Szovjetunióban titkos aknamunkát végző trockistákkal. Ezt a szálat kellett felgombolyítani, és ha lehet, elszakítani. Mindenesetre vészjelet kell adni az orosz elvtársaknak arról a veszélyről, amely őket a trockista renegátok részéről fenyegeti. A renegátok, akik nyilván a német katonai kémiroda fizetett titkos ügynökei, gazdáiktól most új feladatot kaptak: próbálják lefékezni a Szovjet-állam viharos ütemű előretörését a gazdasági fejlődés útján. Treitschke még nem tudta pontosan, milyen utasításokat kaptak a trockisták Alexandertől, de értesült róla, hogy azok közt a provokációs jelszavak közt, amelyeket a trockistáknak terjeszteniök kell, most előtérben áll a régebbi generáció és az ifjabb nemzedék szembeállításának áruló jelszava. Ez a jelszó főleg a pártmunkásokra, de minden más rétegre is vonatkozik, ahová csak beszivároghatnak a trockisták, ahol csak nyugtalanságot és zűrzavart támaszthatnak a szocializmus építői között: mérnökökre, tudósokra, írókra, munkásokra. Ennyit már tudott a párt és megbízta Treitschkét, hogy tudja meg a többit is. Át kellett vágnia ezt a veszedelmes szálat, amely Trockijtól kiindulva, a német felderítő szolgálaton át a Szovjetunióba húzódik.

Furcsa látványban lett volna része annak, aki most benéz a szobába. Láthatta volna, hogy Treitschke doktor, ez a tiszteletreméltó, és mindenesetre felnőtt úriember a szobája sarkába megy, a padló fölé hajol és se szó, se beszéd — kiöltí a nyelvét. Pedig a padlón nem volt semmi más, csak a szellőztető berendezés rézrácsa.

6

Aki nyugatról keletre utazik az Elbán, hogy Brandenburg-határkerületbe jusson, vagy Mecklenburgba utazik északkelet felé Schleswig-Holstein határán túlra, az első pillanatban észre sem veszi, hogy egy egészen más országba — Keletelbiába érkezett. Ennek az országnak a neve nincs a térképen, nem tanítják a földrajz-órákon és mégis jól ismeri minden német, aki tiszti körökkel érintkezik. Tudják, hogy Keletelbia alatt azt a nagy területet kell érteni, amely magában foglalja Mecklenburgot, Pomerániát, Kelet-Poroszországot és Sziléziát és ahonnan a német tisztikar kilencvenkilenc százaléka származik. Ha

egy tiszt Hannoverben, vagy Drezdában született, ezt a tényt szerencsétlen véletlennek tekinti, de ettől függetlenül Keletelbia porosz-junker országa szülöttjének tartja magát.

Amikor az utas áthaladt Keletelbia határán, semmiféle változást nem vesz észre a természeten. Ugyanazok a jelentéktelen halmok, mint eddig... éppen olyan erdők borítják, mint Kelet-Brandenburg dombjait; éppen olyan a síkság, mint Dél-Schleswigben; éppen olyanok a tavak és lápok, mint máshol. Minden éppen olyan — és mégis egészen más. A hatalmas terjedelmű földeken egytagban hullámzik a vetés; az erdőkben őzek és jávorszarvasok lépkednek, felharsan a földesúri vadászok kürtje. A tavak sima tükrén hattyúk úszkálnak és ezek a tavak csupán az évszázados parkok díszei, a parkoké, amelyek a porosz és pomerániai junkerek udvarházai körül állnak díszőrséget. Keletelbia földjének háromötöde tízezertől százötvenezer holdig terjedő tagokban a Bismarckok, Arnimok, Wedelek, Bülowok és még három tucat család közt oszlik meg, olyan családok között, amelyek évszázadról évszázadra tábornokokat és minisztereket adnak Németországnak.

Németország — a világ közepe; Keletelbia — Németország közepe; a junker latifundium — Keletelbia közepe; a junker kastély — a latifundium közepe.

Kétemeletes homlokzat tizenöt-húsz ablakkal. Hosszú folyosók, óriási szobák, amelyeket nem lehet átfűteni télen. A magas mennyezetről lecsüggő csillárokat ritkán gyujtják meg. Kristálydíszeik nem csilingelnek és nem szórják a szivárvány színeit mozgás közben a metszett üvegprizmák, mert sohasem rezzennek meg a kastély falai, hiszen a keményre döngölt kavicsos udvaron sohasem jár kocsi, vagy teherautó.

A lefüggönyözött ablakokon át vajmi kevés fény szűrődik be — az erős napfény kifakítaná a tapétát, a bútorok színes huzatát! A falakon kandeláberek és portrék. Férfiak képei, csakis férfiaké — egyenruhában. Ódivatú katonai zekétől a vezérkari vörös gallérig, ezüstös páncéltól a tábori szürke egyenruháig.

Keletelbia lakossága rendekre oszlik: „lakkcsizma", „krómcsizma" és „zsírozott csizma". A lakk és króm tegezi a zsírozottat. A zsírozott lekapja a sapkáját a króm előtt, a lakknak pedig alázatosan megcsókolja a vállát. Igy volt ez 1734-ben is, 1834-ben is. És igy maradt 1934-ben is.

Pomeránia kastélyai csupán abban különböznek a szilézlaiaktól, hogy más stílusúak az oszlopfejek a kastély homlokfrontja előtt. Belül — mind egyforma. A keletporoszországi birtokok csupán abban különböznek a mecklenburgiaktól, hogy a

határoszlopokon más birtokos neve áll. Mecklenburg és Kelet-poroszország, Pomeránia és Szilézia — mindezek csak tartományai Keletelbia évszázados vadaskertjének, ahol a németség egy sajátos fajtáját tenyésztik, amelyet úgy neveznek: porosz junkerek.

A Hindenburgok tulajdonában lévő neudecki birtok sem különbözik semmiben a többitől. Ha a Hindenburgok barátja és szomszédja, Oldenburg-Januschau, az öreg junker nem lett volna olyan ügyes és nem győzi meg a rajnai iparmágnásokat, hogy vissza kell vásárolni az elzálogosított Neudecket és ajándékba adni a nyolcvanesztendős tábornagy-elnöknek — akkor bizony az elnök nem tölthette volna napjait az ősi családi fészekben.

A mesterkélt spártai egyszerűséggel berendezett neudecki kastélyban csend uralkodott. Az öregúr szobájának tükörfényes padlóját futószőnyegek borították, amelyek felfogták a lépések neszét. Az emberek suttogva beszéltek. A kastélynak ebbe a szárnyába senkit sem engedtek be, kivéve a haldokló elnök családtagjait: a fiát, Hindenburg Oszkár ezredest és a menyét, Oszkár feleségét. Néha — és akkor is csak rövid időre — bejött Meissner dr., államtitkár, aki értett hozzá, hogy ugyanolyan nélkülözhetetlenné tegye magát a monarchista és földbirtokos elnök szemében, mint amilyen nélkülözhetetlen volt az előző elnök, a szociáldemokrata Ebert számára is. Bizonyos jelek arra mutattak, hogy az elnöki iroda vezetője Hindenburg halála után egyáltalán nem óhajt nyugdíjba vonulni, hogy megírja emlékiratait. Ha úgy akarta volna Alexander ezredes megcáfolhatatlanul bebizonyíthatta volna az elnöknek, hogy Meissner úr máris elég szoros kapcsolatban áll Hitlerrel, a nemzeti szocialista birodalmi kancellárral. De a mindentudó ezredesnek nyilván nem állt érdekében, hogy ennek a félhalott aggastyánnak bármilyen jelentést is tegyen. Hindenburg a vén emberek önzésével szentül hitte, hogy a hű Meissner dr. azok sorában lesz, akik vigasztalhatatlan gyásszal megsiratják, amikor majd jobblétre szenderül.

Hindenburg a dolgozószobájában feküdt. A tábori ágyról kilátható Neudeck ősi parkjára. A tábornagy magasra rakatta párnáit, jóformán ült az ágyban és sűrűn hunyorgatott a világosságtól. A fák közül aranyosan kicsillant a napsugár. Az öreg tisztiszolga — 1919-ben nyugdíjazták és azóta Hindenburg mellett szolgált mint komornyik — még most is táboriszürke katonai egyenruhát viselt.

Amikor észrevette, hogy a tábornagy könnyezik az éles fénytől, az öreg inas odament az ablakhoz és össze akarta húzni

a függönyöket. De a tábornagy kezének alig észrevehető mozdulatával leintette.

A katona szemrehányóan csóválta a fejét, mintha szeszélyes kisgyerekkel lenne dolga és engedelmesen visszament az asztalhoz. Lábujjhegyen járt, pedig nemezpapucs volt a lábán. Óvatosnak kellett lennie, nehogy elárulja magát a szomszédos szobában lévő ügyeletes orvos és ápolónő előtt. Csak hadd higgyék, hogy Hindenburg alszik. Úgy sem lesz okosabb tőlük senki. Az öregúr már tegnap este megmondta, hogy „eljött az ideje".

Az öreg inas az aggastyán sárga arcára és most is gondosan borotvált állára sandított. És nézte a gazdája kezét, amely gyámoltalanul feküdt a takarón. Szeme, amely sohasem csillogott, most teljesen elfénytelenedett. Hörgő melléből nehezen bugyborékolva jött ki a levegő.

Ma történt először, hogy a tábornagy-elnök nem adatta magára katonazubbonyát. Fehér ingben feküdt. Egyszínű takaró volt rajta, olyanféle, mint a katonai pokróc.

Sokáig feküdt szótlanul. Aztán szemhéja rezzenésével magához intette az inast és rekedt, suttogó hangon parancsolta:

— Tárd ki... az ablakot...

— Az orvos megtiltotta, nagyméltóságú uram!

Az öregúr összevont szemöldöke alól csaknem könyörögve nézett az inasra.

A vén katona lábujjhegyen odament az ajtóhoz, hallgatózott és miután meggyőződött arról, hogy a fogadószobában csend van, kinyitott egy ablakszárnyat, pár percig nyitva hagyta, aztán óvatosan, vigyázva megint becsukta. Amikor odanézett az ágyra, remélve, hogy a nagybeteg arca kissé felderült, látta, hogy a tábornagy feje lelóg a párnáról. Csaknem fekete szemhéja alól erősen kidagadt a szemgolyója.

Az inas rémülten odaszaladt az ágyhoz és megigazította Hindenburg fejét.

Gyors lépteit meghallotta az orvos és az ápolónő. Bejöttek. Szigorú, orvosi tekintet.

Az orvos kezét az agastyán pulzusára teszi.

A nővér hozza a pravaz-fecskendőt.

A halotti csendben élesen reccsen az ampulla letört vége.

Az injekció megtette a magáét. Hindenburg eszméletre tért.

— Meissnert — parancsolta teljesen érthetően.

Amikor bejött az államtitkár, Oszkár kivételével mindenki elhagyta a szobát. Meissner odalépett a nagybeteghez.

Az öregúr a fülébe hörögte:

— Végrendelet...

Meissner kinyitotta a dolgozószoba sarkában álló páncélszekrényt és kivett belőle egy nagy vászonpapír borítékot.

Az aggastyán olyan aggodalmasan figyelte Meissner minden mozdulatát, mintha attól félt volna, hogy a boríték hirtelen eltűnik az ujjai közül.

Meissner megfordította a nagy viaszpecséttel lezárt borítékot és kérdő pillantással nézett Hindenburgra:

— Parancsolja, hogy felolvassam? — kérdezte.

— Lemásolni!... — nyögte az öreg.

Meissner tanácstalanul nézett Oszkárra.

Oszkár elvette a borítékot az államtitkártól, feltörte a pecsétet, kivette a végrendeletet és a papírt apja szeméhez tette.

Az inas hozta a szemüveget.

— Nem kell... olvasni... — mondta bosszúsan Hindenburg. Haragudott, hogy nem értik meg.

— Meg akar valamit változtatni? — kérdezte Oszkár.

— Az elnök...

Oszkár megkereste a másik oldalon azt a helyet, ahol Hindenburg azt tanácsolja a német népnek, hogy válassza meg elnökének Gröhner tábornokot. Oszkár felolvasta ezt a részt.

Meissner ott állt az ágy lábánál és két kézre fogta az üres, fekete borítékot... Ismét — már hányadszor! — a szeme előtt fordul egy lapot a német történelem.

— Másold le, úgy, ahogy van... — mondta Hindenburg a fiának. — És ahol az áll: „Gröhner"... hagyd ki, hagyj üres helyet... másik nevet... mondok...

Oszkár odasietett az íróasztalhoz és gyorsan írni kezdett, mintha attól félt volna, hogy az apja előbb hal meg, mint ahogy ő befejezi a dolgát.

Ezalatt Meissner behívta az orvost, aki újra vizsgálni kezdte a beteg pulzusát.

Amikor Oszkár felállt az íróasztal mellől, Meissner odaszólt az orvosnak, aki éppen orvosságot cseppegtetett egy kis pohárba:

— Menjen ki!

— De... — mondta az orvos és mutatta a kezében lévő orvosságos üveget.

— Adja be és menjen!

Az orvos beöntötte a cseppeket az öregúr szájába és sietve távozott. Hindenburg elég hangosan megszólalt:

— Meissner...

— Parancsol nagyméltóságod?...

— Menjen ki.

Az elnöknek titkai vannak előtte!... Meissner kísérletet tett arra, hogy maradjon, de Hindenburg rászólt:

— Hagyjon egyedül... a fiammal...

Meissner nem hitt a saját fülének és tanácstalanul topogott, majd az öregúr türelmetlen tekintetétől hajtva, a szokottnál gyorsabb léptekkel elhagyta a szobát.

Oszkár a kezében tartotta a tollat. Az aggastyán a fiara nezett.

— Írd: Franz von... Papen.

— Apa!

— Franz von Papen! — ismételte haragosan, folyékonyan Hindenburg és kinyujtotta a kezét, hogy átvegye a tollat. Az írás ott feküdt a takaróra tett írómappán. A haldokló sokaig erőlködött. Homlokán izzadságcseppek gyöngyöztek. Rányomta a tollat a papirosra. Nagy tintafolt keletkezett. Aztán kiesett a toll a kezéből.

Oszkár aláírta az okmányt az apja helyett. Gondosan lemásolta az aláírást a régebbi végrendeletről. Körülnézett, mintha attól félt volna, hogy valaki megakadályozza ebben. Aztán betette a végrendeletet egy új borítékba és leragasztotta.

Odament az ágyhoz, hogy lehúzza az apja ujjáról a pecsétgyűrűt. A gyűrű lötyögött a haldokló ujján, de amikor Oszkár le akarta húzni, a dagadt ujjbütyök nem engedte.

Oszkár nyilván fájdalmat okozott a haldoklónak, mert Hindenburg kinyitotta a szemét és révetegen bámult a fiára.

— Le kell pecsételni — mondta bocsánatkérően Oszkár.

Megmelegítette a pecsétviaszt — olyan sietve, hogy az asztal posztójára is cseppent belőle — szétkente a borítékon és odasietett az ágyhoz. Megfordította az öreg kezét és ranyomta a pecsétgyűrűt a viaszra. Vörös viaszcseppek ragadtak a haldokló ujjának szőrére és egy csepp a bőrére is rátapadt.

Oszkár behívta az orvost és Meissnert.

— A tábornagy óhajtja, igazolják, hogy az okmány az ő kívánsága szerint készült és azt sajátkezüleg írta alá.

Meissner nem tudott magához térni: Hindenburg utódjának nevét eltitkolták előtte!...

— Az okmány az államtitkár ellenjegyzése nélkül nem felel meg az alaki követelményeknek! — mondta.

Hindenburg kinyitotta a szemét és ránézett Meissnerre. A haldokló aligha tudta, hogy ki áll előtte. Hangtalanul mozgatta száját és Meissnernek úgy tetszett, mintha az öreg valahogy furcsán rákacsintott volna.

Meissner felkapta a tollat és minden kacskaringó nélkül, olvashatóan ráírta a nevét a borítékra. Hindenburg kis, családi pecsétje mellé odatette a nagy, elnökségi pecsétet. Amikor Hindenburg meglátta, hogy Meissner elindul a páncélszekrény felé, ijedten felnyögött. Oszkár ránézett.

— A... párnám... alá... — hallotta az elnök suttogását.

Meissner sietve kiment.

•

Egy óra múlva Meissner megfejtett szövegű rejtjeles sürgönye ott feküdt Göring előtt. Meissner mindenről beszámolt, ami az imént történt Neudeckben, azzal a figyelmeztetéssel, hogy az elnöknek legfeljebb csak néhány órája van még hátra. Göring tüstént Hitlerhez hajtatott. A következő órában már szirénázva száguldott a Diesel-motoros különvonat Berlinből kelet felé.

A szalonkocsiban Hitler, Göring és Hess ült. A szomszéd vagonban a törzskar foglalt helyet, a többi háromban — gestapo-legények. Nemcsak Hitler őrizetére utaztak ennyien. Tekintélyes számú gestapo-legénynek az volt a feladata, hogy mihelyt megérkeznek Neudeckbe, tüstént fogják körül a kastélyt és kellően zárják el a külvilágtól. A körülzárás tervét már előre elkészítették a birtok térképe alapján. Egyetlen élőlény sem kerülhetett át a záróláncon, sem kívülről, sem belülről.

Hesst az a kérdés foglalkoztatta, vajjon a végrendelet még mindig az öreg párnája alatt hever-e, vagy pedig már valami megfelelőbb helyre tették.

Hitler minden gondolata ez volt: kinek a nevét írhatta Hindenburg Gröhner helyébe? Gröhnerrel ugyanis már mindent elintéztek: a tábornok lemondása az elnöki jelölésről Hitler zsebében volt. Igaz, hogy a történelem hallgat arról, milyen eszközökkel szerezték meg ezt a lemondást, dehát amikor Hitler lesz az ország egyetlen ura, aligha akad majd ember, aki efféle hiábavaló kérdéseket feltenne...

Csak tudná annak az embernek a nevét, akit az öregúr utódjául ajánl! Hitler gondolatban sorra vette valamennyi lehetséges jelölt nevét és mind gyakrabban jutott eszébe — Göring. A dagadt Hermann volt az egyetlen a náci párt vezetői közül, akit Hindenburg beengedett a házába. Hm, talán éppen az ő nevét írták a végrendeletbe? Hermannal nem lesz olyan egyszerű „beszélni"!

Hitlert megijesztette ez a lehetőség. Rásandított Göringre és közben azokon az intézkedéseken töprengett, amelyeket ebben az esetben haladéktalanul foganatosítania kell. Ha Hin-

denburg ennek a dagadtnak azt a rossz szolgálatot tette, hogy csakugyan az ő nevét írta be a végrendeletbe, akkor Hitler számára nem marad más hátra, mint hogy Göringet szívszélhűdés érje, vagy autóbaleset következtében haljon meg hirtelen...

Göring is gondolataiba mélyedt. Meissner tudósítása, hogy Hindenburg új nevet írt a végrendeletébe, azt a reményt keltette benne, hogy a jelenlegi helyzetben a legvalószínűbb elnökjelölt nem más, mint ő: Hermann Göring. Éppen elég szól mellette. Az ipari és bankkörök vezetői tökéletesen megbíztak benne; a tábornoki kar szemében sem olyan idegen figura, mint ez a nyavalyatörős őrvezető. Módot találna arra, hogy nyíltan megmérkőzzék ezzel a keblén melengetett kígyóval: Hitlerrel! Ő majd olyan helyre állítaná, ahol úgy táncolna, ahogy ő fütyül! És ha nem... akkor az ország egy napon tudomásul venné, hogy Hitlert szívszélhűdés érte, vagy autóbaleset következtében halt meg hirtelen...

•

Az augusztus elsejéről másodikára virradó éjszakán valóságos autókaraván hajtott be Neudeck nagy fasorába. Fényszórók éles világossága zavarta meg a haldokló elnök parkjának és sötét kastélyának csendjét.

Amikor Hitler négyszemközt maradt Oszkárral, közölte vele, hogy Neudeck el van vágva a külvilágtól és most itt ő a gazda: Hitler!

— Hol a végrendelet?

— Talán inkább az államtitkárral beszélne — felelte az ezredes.

— Hozza ide a végrendeletet! — mondta Hitler és szúró tekintettel meredt Oszkárra.

Az ezredes határozott hangon kijelentette:

— A tábornagy nem óhajtja, hogy halála előtt bárki kezébe jusson az okmány.

Hitler fel-alá rohangált a szobában, majd hirtelen megállt és csaknem könyörgő hangon kérdezte:

— Kinek a nevét írta be Gröhner helyébe?

Oszkár nem tudta, mit tegyen. Ez a szűk látókörű és korlátolt képességű hivatásos katonatiszt nem tudta felmérni mindazokat a politikai kombinációkat, amelyek azon alapulnak, hogy Hitler idejekorán ismerje annak az embernek a nevét, akit Hindenburg elnök alkalmasnak tartott arra, hogy a németeket történelmük egyik legnehezebb időszakában vezesse. Az ezredes úgy gondolta, hogy az a név, amelyet a haldokló Hindenburg kiejtett a száján, éppen olyan népszerűvé

válik majd a németek előtt, mint — véleménye szerint — az apja neve. Oszkár még csak nem is sejtette, hogy Németországban még a náci elnyomás alatt is sokmillió ember él, akinek szemében Hindenburg elnök neve a reakció jelképe. Ezek számára Hindenburg neve azt jelenti, hogy a demokrácia minden hatalmi állását átadták a junkerek és bankárok klikkjének; azt jelenti, hogy a hatalom visszakerült a régi hadsereg monarchista elemeinek és a „császár" hivatalnoki apparátusának kezébe. Bármilyen név, amely a haldokló aggastyán emlékezetében felötlött — akár Gröhneré, akár Papené — egyformán idegen volt a német nép előtt és csak felháborodást idézhetett elő. Oszkár ezredes viszont nagyon jól tudta, hogy az apja csupán azért utálja Hitlert, mert parvenü; Hindenburg szemében ő volt a „csőcselék" képviselője, aki befurakodott a „rendes" emberek közé. Hindenburg a politikája miatt egyáltalán nem vetette meg Hitlert. Amikor politikai kérdésekről volt szó, Hindenburg mindig engedett a náciknak és Hitlert mind közelebb engedte férkőzni a hatalomhoz. Az öregúr nem egyszer kijelentette, hogy Németországban nincs más erő, amely a kommunizmus veszedelmének ellenállhat, csakis a hitlerizmus. Vajjon képes lesz-e Papen erre — hogy gátat vessen a legnagyobb veszélynek? Nem követett-e el az apja tegnap politikai hibát?...

Oszkár ránézett Hitlerre. Lehetséges-e, hogy az lett volna a helyes, ha az apja ennek a gyűrött pofájú vásári kóklernek a nevét íratja a végrendeletébe?

Hitler nyilván eltalálta, mire gondol Oszkár.

— Akárkinek a neve áll is a végrendeletben — szólalt meg — az állam feje én leszek. Másnak a neve csupán nagy belső zavarokat okozhat Németországban. Lehetséges, hogy nem érti ezt?! — Hitler suttogóra fogta a beszédet. Halkan, rekedten suttogott, alig lehetett megérteni, mit mond. — Akármit írtak, azon a helyen az én nevemnek kell állnia! Az enyémnek!

Az ezredes megdöbbent. De még mielőtt átgondolta volna azt, amit hallott, Hitler megint megszólalt:

— A Hindenburg-korszaknak vége... Aki ragaszkodik hozzá, halotthoz ragaszkodik. Míg én... — Hitler arca most lángba borult — akár holnap, sőt még ma is, anélkül, hogy innen kitenném a lábam, tábornokká tehetem magát, vagy... megsemmisíthetem!

Oszkár vállat vont és elfordult. Hitler rikácsolni kezdett:

— Maga katona! A hadsereggel együtt maga is halad! Engem és magát a nagy felelősség tudata fűz össze!

Igen, ezt már megértette Oszkár. Attól, hogy ennek az ordí-

tozó alaknak ajánlatát elfogadja, függ a hadsereg újjászületése és újra kezdődhetik majd a háború, amit egyszer elvesztettek.

— A tábornagy-elnök végrendeletében megnevezett név... Papen — mondotta halkan Oszkár.

Hitler arcán még a csodálkozás árnyéka sem suhant végig. Hirtelen rendkívül nyugodt lett és fennhéjázó hangon kijelentette:

— Beírhatja ma a naplójába: Németország sorsa ebben a szobában dőlt el... És most — az elnökhöz!

Oszkár is be akart menni apja dolgozószobájába, de Hitler egyszerűen visszahúzta a kabátja ujjánál fogva:

— Hagyjon magunkra.

— De...

— Ne gyerekeskedjék... tábornok!

És Hitler bement a dolgozószobába.

Hindenburg lehúnyt szemmel feküdt.

Az ágy lábánál Hindenburg menye ült, fejét kezére hajtva. Amikor meglátta az asszonyt, Hitler egy pillantást vetett az ajtóban álló Oszkárra. Az ezredes engedelmesen karonfogta a feleségét és csaknem erőszakkal kivezette a szobából.

A dolgozószoba ajtaja bezárult.

Hitler kis ideig némán ült ugyanabban a karosszékben, ahol az imént a haldoklónak menye foglalt helyet. Hindenburg nem nyitotta ki a szemét. Hitler óvatos léptekkel az ágy fejéhez lopakodott és a párna alá nyúlt. Tüstént megtapintotta a nagy borítékot és megfogta. A boríték — melyen ott voltak a tanúk aláírásai — Hitler kezében volt. Első pillanatban ki akarta nyitni, de meggondolta magát. Minek? A legfontosabbat úgyis tudja.

Hitler felébe hajtotta a borítékot és a belső zsebébe dugta.

A töredező pecsétviasz ropogása olyan hangosnak tűnt előtte, hogy riadtan tekintett Hindenburgra. Az öreg tágrameredt szeméből halálos rémület sugárzott.

Hitler elfordult. Igen, most már nem kell sietnie. Addig kell itt ülnie, amíg az öreg egyetlen szót is ki tud ejteni. Egy pillanattal sem távozhatik előbb a szobából. És senkinek sem engedi meg, hogy akár egy másodperccel hamarabb is bejöjjön.

Hindenburg minden erejét összeszedte, hogy mondjon valamit, de csak a fejét rázta és artikulálatlan hang tört ki a száján. Hitler részvétlenül nézte — hadd hörögjön... Ha valaki meghallja ezt a hangot az ajtón keresztül, azt hiszi, hogy az öreg mondott valamit.

Hitler, amikor erre gondolt, kajánul elmosolyodott és beszélni kezdett. Jó hangosan. Ha valahol itt lehallgatókészüléket

rejtettek el. Himmler meg lehet majd elégedve: most meghallhatja a legmélyebb érzéstol áthatott szavakat, amiket valaha is hallott!

Hitler gépiesen beszélt, jóformán nem is gondolkozott. Azon törte a fejét, mit kell most tennie Papennel, a végrendelettel, Hindenburg Oszkárral? Mit csinál majd Oszkár, ha észreveszi, hogy a végrendelet eltűnt? Vajjon megérti-e, hogy a saját érdekében sem szabad lármát csapnia?

Hitler most elhallgatott... Annyira hatalmukba kerítették gondolatai, hogy már az elnökkel sem törődött.

A végrendeletet Oszkárnak újra le kell írnia! És Oszkárnak kell „megtalálnia" az új végrendeletet és át kell adnia — Papennek! Igen, éppen Papennek, senki másnak! Mert mi lehetne meggyőzőbb annál, hogy maga Papen hirdeti ki a Reichstagban a végrendeletet, amelyben Hindenburg Hitlert jelölte ki utódjául. Igen, éppen Papen!

Úgy látszik, Göring nem hiába mentette meg ennek a minden hájjal megkent katolikus szemfényvesztőnek az életét.

Tetszett az ötlet Hitlernek!

Derűsen pillantott Hindenburgra.

Az elnök mozdulatlanul feküdt.

Jobbkeze gyámoltalanul hevert a takarón, szája félig nyitva volt.

Hitler odaugrott és Hindenburg arca fölé hajolt. Már nem lehetett hallani a lélekzetét.

— Kész!

Hitler még egyszer megtapintotta a belső zsebét, ott ropogott a vastag boríték. Aztán elindult az ajtó felé.

Az ajtó nagy robajjal kitárult és a szobában lévők megpillantották Hitlert. Lassan lépkedett. Tekintete felfelé meredt Balkezével előrenyújtott jobbját támogatta.

Hangjából zokogás hallatszott, amikor egy vidéki drámai ripacs pátoszával megszólalt:

— Most szorította meg ezt a kezet!

7

Olyan éles fájdalom nyilalt át Thälmann kezén, hogy fogait csikorgatta és olyan erősen összeszorította, hogy kidagadt az arccsontja. A cigarettásdoboz szétválasztásához pontosan meghatározott mozdulatokat kellett tennie, bármilyen fájdalmat okozott is a kézibilincs.

Minden akaraterejét össze kellett szednie, hogy rövidke pihenő után folytassa a munkát. Thälmann kivett a rejtekhelyről egy tűhegyesre élezett csontdarabkát és háttal az ajtónak, homlokával a kőfalnak támaszkodott. Kipróbált módja volt ez az álcázásnak. Thälmann megtudta, hogy az őrök ilyen jelentéseket adnak: „Megint homlokát a falnak támasztva állt és rágta az ujjait." Elképzelte, hogy a vizsgálóbirák milyen örömmel dörzsölték a kezüket, hiszen ez a póz nem jelenthet mást, mint azt, hogy már teljesen elvesztette lába alól a talajt. Pedig közben alig észrevehető rejtjeleket karcolt a kartonra. Üzenetet kell küldenie a kinnlévő elvtársaknak arról, hogy véleménye szerint miképpen kell viselkedniük a küszöbön álló népszavazáson. Nem szabad Hitlernek harc nélkül átadni azt a pozíciót, amit nemrégiben még jónéhány millió német tartott. A Párt kötelessége, hogy megmondja ezeknek a milliónak, hogyan viselkedjenek, hogyan szavazzanak. De most a kis csont hirtelen megállt, Thälmann arca elborult, szemöldöke ráncba szaladt. Nem vitás: a szociáldemokrata boncok most is, mint oly sokszor azelőtt, eladják a munkásosztály es a német nép érdekeit. Számolni kell azzal, hogy ezek a megvásárolható páriák, akik remegnek a saját nyomorúságos bőrükért, a meleg helyecskéikért, újra árulók lesznek és mint a rühes kutyák, várják a koncot, amit Hitler dob eléjük! Igen, ez minden bizonnyal így lesz! A német munkásmozgalom történetének egész menete azt tanítja: neki, Thälmannak, nincs joga terveit arra alapítani, hogy ezekkel a vérbeli és következetes renegátokkal bárminő akcióegység lehetséges. Ezek a Davidok, Braunok és a többi csirkefogók megmutatták már a gyakorlatban, hogy elámítva az egyszerű párttagok tömegeit, készek kiszolgálni a Hohenzollerneket, akiket a nép gyűlöl. A Loebök, Welsek, Seweringek átadták a Schuhmacheroknak mindazt a politikai becstelenséget, amit Kautskytól kaptak. De Thälmann nem hisz már egyetlen fogadkozásukban sem! Hát nem elég, hogy Ebert és Noske — a véreb — szemrebbenés nélkül képes volt junkerekkel és a bankárokkal együtt vérbe fojtani a német demokráciát? Nem elég, hogy a Gröhnerek és Schleicherek, Rehbergek és Stinnesek, továbbá a Vatikán közvetlen ügynökei — a Brüningek és Papenek — parancsára ezek az átkozott boncok előbb befonták, aztán a gazemberek bandájává változtatták a német szociáldemokrata funkcionáriusok seregét, hogy a reakció zászlaja alatt a német forradalom és a Szovjetunió ellen harcoljanak! Ezek után már igazán tökéletesen hülyének kell lennie annak, aki elhiszi: ezek az alakok megbánták, hogy Hitler hatalomrajutását elősegítették és majd

ellene szavaznak! Igen, Thälmann meggyőződéssel mondhatja, ha Papen utódja a kancellári bársonyszékben nem Hitler lett volna, hanem a szociáldemokrata vezetők közül valaki, akkor ő, Thälmann, most ugyanott ülne, ahol ül — a börtönben! Azok, akik Karl Liebknechtet és Rosa Luxemburgot megölték, gondolkodás nélkül végeznének vele is. Akármilyen gyéren érkeznek is hírek a börtönbe és bármily nehéz Thälmannak összeköttetést tartania az illegalitásba húzódott párttal — jelt kell adnia elvtársainak: a szociáldemokrata vezetők ma is a munkásosztály ellenségei; hinni nekik annyit jelent minden kommunista számára, mint a sors csapásainak kitenni a pártot, amely arra hivatott, hogy a német népet a forradalmi győzelem útjára vezesse. Mert vezetnie kell és vezetni is fogja!

Thälmann hiszi, hogy pártjának, a párt Központi Bizottságának politikája helyes!... Ez a helyes politika!

Most, amikor erre gondol, hirtelen megáll a keze: helyes politika?...

Igen! Ez a helyes politika! Még egyszer hinni a szociáldemokrata vezetőknek politikai rövidlátás lenne... Hogyan is mondta Sztálin akkor.. azokban a napokban, amikor a német Központi Bizottságnak olyan elkeseredett harcot kellett folytatnia Katz áruló bandájával?... Hogyan is mondta Sztálin?... Igen, pontosan így mondta: „A politikai rövidlátást egyszer meg lehet bocsátani, meg lehet másodszor is, de amikor politikává válik, akkor a rövidlátás már bűnnel határos." Sztálin ugyanakkor, amikor Urbansról beszélt, óva intette a német kommunistákat és a német kommunistáknak nem szabad elfelejteniök ezt a figyelmeztetést...

Thälmann számolgatni kezdett: még két hét van a szavazásig. Vajon eljut-e addig a levele a szabadlábon lévő elvtársakhoz? Ahhoz hogy a kis darab papirost teleírja rovásaival, legalább két napra van szüksége. A munkát gyakran félbe kell szakítania, nehogy feltűnjön az őröknek. Huszonnégy óra telik el, amíg összeragasztja és megszárítja a dobozt. Hiszen a dobozoknak pontosan olyannak kell lennie, mint a többi cellából összegyűlő száz és száz másik doboznak.

A takarító szerdán hoz új cigarettát — tizet egy hétre. Ugyanakkor, természetesen felügyelet mellett, összeszedi a foglyok régi cigarettásdobozait, nehogy egy szeletke papír is maradjon a zárkában. És ekkor kezdődik a levél veszélyes útja: hiszen a takarítónak minden dobozt el kell égetnie. Nem kerül-e Thälmann doboza is a kazánba? És ha az elosztónak nem sikerül kiválasztania a nagy tömeg dobozból az övét? Ha nem kerül a levél abba a titokzatos csatornába, amelyet még maga Thä-

mann sem ismert, ha nem kapják meg az elvtársak és a darabka karton füst és pernye alakjában száll el a semmibe? No és ha a levél mégis keresztül csúszik, meddig vándorol? Milyen utakat tesz meg? Ki az az elvtárs, aki — miután megkapta a dobozt — gondosan megfejti a titkosírást? Thälmann nem ismerte a nevét. Két-három elejtett szóból csupán annyit sejthetett, hogy egyike a hozzá különösen közelálló hamburgiaknak. Hamburgi! Jól ismerte a hamburgiakat! Micsoda nép! Kitartanak a végletekig, amíg a legparányibb remény van! És akkor is, amikor már nincsen remény. Nem adják meg magukat és egyetlen egy sem szökik át közülük az ellenséghez. Thälmann jól ismerte őket, a német kommunistákat.

És a hegyes csontocska megint megkezdte óvatos mozgását és az alig észrevehető, kis szúrások hálója befonta a kartont...

Thälmann ajka hangtalanul mozgott: gondolatban egész beszédeket mondott. Ezekben a beszédekben minden benne volt, ami ki akart törni a börtön falai közül: szenvedélyes harci riadó, a remény szavai, a párt iránti hűségeskü, hűség az osztályához, hűség szenvedő népe ügyéhez...

8

Ziehauer kezében tartotta Asta kezét és figyelmesen nézegette. Aztán leeresztette a leány kezét fekete bársony ruhájára, egy lépést hátrált és oldalt hajtott fejjel tovább gyönyörködött benne. Szép volt ez a keskeny, fehér, alig észrevehető kék erekkel befutott, hosszúujjú kéz, amely úgy feküdt most a fekete bársonyon, mint egy szobrász drága, értékes műve.

— Holnap munkába veszem — mondta Ziehauer.

Asta felemelte a karját és hamiskás mosollyal nézett a festőre.

— Nem nagyon hízelgő egy hölgyre, hogy nem találnak rajta szebbet a kezénél! De most — a leány felkelt a díványról, amelyen félig fekvő helyzetben ült — mutasd meg, mit csináltál az apám számára.

— Nem állapodtunk meg...

Ziehauer felemelt egy falhoz támasztott nagy kartont és képes felével Asta felé fordította. A leány hátrahőkölt. Szörnyű volt, amit látott! Pasztellal festett férfiarc, az önimádat, a kapzsiság, az önelégültség, a gyávaság megtestesülése! Nem volt az apja portréhűségű képe és mégsem tévedhetett senki: ez Wolfgang Wiener!

— Holnap elviszem a műkereskedésbe — mondta Ziehauer. — Aki csak valamicskét is ért a művészethez, tüstént megveszi a képet!

— Ezt nem fogod megtenni!

— Hát akkor vegye meg ómaga! Ezer márka — egy pfenniggel sem olcsóbb! Nem akarok éhenhalni!

— Majd beszélek vele... — Asta az órájára nézett. — Nincs valami utad valahová?

— Hová mennék?

— Itt van Lemke az autóval.

— Nem, köszönöm... Sehova sem kell mennem.

— Még csak meg sem próbálsz rábeszélni, hogy maradjak...

A festő zavartan nézett az órájára.

— Még nagyon sok a dolgom ma!

A leány felpattant és sértődött arccal kezet nyujtott a festőnek.

Ziehauer kinézett az ablakon, látta, hogy az autó befordul a sarkon és eltűnik a leánnyal. Most újra nyugtalanul pillantott az órájára. Holnap, augusztus 19-én — általános népszavazás Németországban! A németeknek nyilatkozniuk kell: akarják-e, hogy Hitler legyen Hindenburg utóda? Egész Berlint, egész Németországot teleragasztották náci-plakátokkal, amelyek arra hívnak fel mindenkit: szavazzanak Hitlerre! Másféle plakát nem volt. Ez azonban nem jelentette azt, hogy nincsenek már Németországban olyan emberek, akik Hitler ellen akarnak szavazni. Annak a sok milliónak, aki a kommunista pártra szavazott, most is Thälmann neve maradt a hitleri terror elleni harc szimbóluma. Az illegalitásba hajszolt kommunisták elhatározták: megmutatják a német népnek, hogy vannak még ellenállásra képes erők! Az éjszaka folyamán a náci plakátok egy részét át kell ragasztani kommunista plakátokkal és a többieken, amelyeket nem tudnak átragasztani, az „éljen Hitler" szavakat átváltoztatják „le Hitler"-re.

Ziehauert megbízták, készítsen papírsávokat, amelyeken ez a szócska áll: „le!" A szalag baloldalán, a náci horogkereszt eltakarására a „Rotfront" ökölbeszorított kezét rajzoltatták.

Franz Lemkét, a sofőrt jelölték ki a festő párjául. Lemke megígérte, hogy hoz magával még egy legénykét, aki a sarkon áll őrt, amíg Lemke és Ziehauer felragasztgatja a papírsávokat. Nehéz körzetet kaptak — a belvárosban kellett dolgozniuk.

Az utcáról, mint valami mély kútból, tompa zúgás hallatszott fel. Augusztus 18-án egész nap, Berlin utcáin rohamosztagok masíroztak zenekaraikkal, zászlóikkal és plakátjaikkal

amelyek azt követelték, hogy Berlin népe szavazzon a „führer-re". A fülledt hőséggel együtt a szöges csizmák ütemes dobbanásának zaja tört be a festő padlásszobájának nyitott ablakán.

A június 30-iki „nagy tisztogatás" után, amikor az S. A. volt vezetőségét lemészárolták, a rohamosztagosoknak megengedték, hogy kényszerszabadságukról visszatérjenek és azóta kettőzött buzgalommal folytatták pogrom-tevékenységüket. Nem csekély szerepet játszottak a „választások" előkészítésében.

Félóra is eltelt, amíg végre Lemke megjelent. Már egészen besötétedett.

— Hát itt vagyok — még hozzá autóval! — mondta Lemke derűsen. — Ez meggyorsítja a dolgot.

— És hol az a bizonyos legényke?

— Bejöhet? — Lemke kinyitotta az ajtót és kikiáltott. — Gyere be, Rupp!

Tekintettel az autóra, megváltoztatták a munkatervüket. Elhatározták: Lemke végig ott ül a volán mellett, hogy bármelyik pillanatban továbbhajthasson. Rupp bekeni ragasztóval a plakátokat, Ziehauer meg felragasztja a papírsávjait.

— Add csak ide az újságot! — szólt Lemke Rupphoz és Ziehauerhoz fordulva megkérdezte: — Még semmit sem tud?

Ziehauer mosolyogva kérdezte:

— Megbuktatták Hitlert?

— Hitler közzétette Hindenburg végrendeletét. A megboldogult őt jelölte ki utódjául.

Lemke átadta a festőnek az újságot.

Ziehauer olvasta:

„Von Papen úr, volt alkancellár, von Hindenburg ezredes megbízásából Hitler Adolf vezér és kancellárnak átadott egy borítékot, amely a megboldogult von Hindenburg birodalmi elnök, vezérezredes úr politikai végrendeletét tartalmazta. A führer megbízásából von Papen úr az okmányt most nyilvánosságra hozza. A sajátkezűleg lepecsételt borítékra ezt írta az elnök: A német népnek és kancellárjának. Végrendeletem."

Ziehauer mosolyogva nézett Lemkére.

— Csak azt szeretném tudni, miért húzta két álló hétig a végrendelet nyilvánosságra hozatalát?

— Azt mondják, nem találták meg a végrendeletet — mondta Rupp.

— Igen. „Véletlenül" találta meg az ezredes, az elnök fia — szólt közbe Lemke. — És a kihirdetés pontosan a választás előestéjén történik! Körmönfont dolog!

Rupp a sarokban, a villanyfőzőlapon felmelegítette a ragasztót.

— Gyerünk! — mondta Lemke.

Rábízták, hogy ő állapítsa meg a menetirányt. Lemke, bízva gépkocsivezetői művészetében, a belváros rendszertelen összevisszaságban húzódó mellékutcáit választotta. Úgy számított ugyanis, ha lebuknak, a nyílegyenes, széles főútvonalakon hamarább utólérik az üldözők, mint a szűk, sűrűn egymásba torkolló mellékutcákon.

Elhajtott a Tiergarten mellett, végigrobogott a Leipziger-Strassén és az utca végén befordult a Kommandanten-Strasséba. Alighanem ez volt a legveszélyesebb körzetek egyike, rohamosztagosok és rendőrjárőrök cirkáltak állandóan az utcában. Dehát éppen ezért kellett okvetlenül megoldani a feladatot. Meg kellett mutatni ezeknek az öntelt csirkefogóknak, hogy vannak még bátor és becsületes emberek Németországban!

Lemke megállította a kocsit. Rupp kiugrott és futtában egyszerre két plakátot is végigkent. Ziehauer ügyesen felragasztotta a papírszalagjait.

Lemke hol egyik, hol a másik sarkon állt meg... A sikeren felbátorodva, elhatározták, hogy új taktikát próbálnak ki: Rupp és Ziehauer gyalog ment az utcán, az autó meg néhány lépésnyi távolságban lassan követte őket.

Minden kitűnően ment. Ziehauer zsebében már alig maradt néhány papírsáv, amikor Rupp észrevett a sarkon két rendőrt. Ziehauerrel együtt az autó felé szaladt. Ziehauer ekkor váratlanul felkiáltott: megbotlott és elesett.

Rupp tüstént hozzárohant.

Az utcakereszteződés felől kis csapat rohamosztagos futott feléjük. Lemke látta, hogy még mielőtt Rupp és Ziehauer beugorhatik a kocsiba, az üldözők utólérik őket. Hátrált az autóval, hogy így csökkentse a távolságot. Rupp betuszkolta Ziehauert a kocsiba, majd maga is utánaugrott. Lemke még látta, hogy néhány munkás-őrszem elvágja a rohamosztagosok útját.

Néhány pillanat múlva az autó teljes sebességgel robogott. A szűk, girbe-gurba Sebastianenstrasséban kitört csetepatéhoz mind többen és többen csatlakoztak. Pedig ez nem is volt munkáslakta negyed. Itt nem lehetett sok segítségre számítani, hogy megmutassák a rohamosztagosoknak, hogy igenis van ellenállás. De azért a munkások mégsem adták olcsón a győzelmet. A rohamosztagos legényeket kövekkel, botokkal, üres üvegekkel dobálták...

Éles szirénabőgéssel száguldott elő a rendőri riadóautó. A rendőrökkel együtt most már S. S.-legények is beleavatkoztak a verekedésbe. Ezek nem ismerik a tréfát! Rendőrbunkók emelkedtek a levegőbe.

A huszas évek amerikai „prosperity"-je különös következményekkel járt az óvilág egyes ősi arisztokrata-birtokaival kapcsolatban. Az arisztokraták ódon kastélyait óvatosan lebontották, minden egyes követ becsomagoltak, természetesen azt is, ami a kastélyban volt — a gobelinektől a kísértetekig — és átszállították az óceánon az amerikai milliomosok rezidenciáiba.

Nem minden kastélynak kellett ilyen hosszú utat megtennie. Akadt olyan is, amit csak néhány tucat kilométerrel szállítottak odább festőibb helyre. Természetesen olyan kastélyok is voltak, amelyek a helyükön maradtak az öt-tizszeresére megnőtt birtokon.

Effajta sorsra jutottak az ősi arisztokrata fészkek Nyugat-Európa sok országában: Németországban, Franciaországban, Ausztriában, sőt Angliában és Skóciában is.

Az egyik ilyen skóciai kastélyt új tulajdonosa a zord skót „loch" partjáról áttelepítette egy nem kevésbbé költői, de a kastély jellegéhez semmiesetre sem túlságosan illő, jóval naposabb helyre — a déli Alpok egyik azúrkék tavának partja mellé. Hatalmas épület volt ez. Hajdanában sok nemzetségnek, a dicső *highlander*-ek klanjainak adott menedéket és azzal dicsekedhetett, hogy egy-egy ős kísértete még ma is felbukkan ott néha. Többezer dollárt költött az új gazda arra, hogy a kastély körül az új helyen is viruljon az erika, zöldeljen a valódi skót rekettye. Az új tulajdonos bizonyára nem sajnálta volna a pénzt arra sem, hogy valódi skót varjak százait fészkestül áttelepítse az új helyen emelkedő ősi bástyák oromdíszei közé. De, sajnos, a varjak nem tudták megérteni, hogy ők a kastély környékének elmaradhatatlan kellékei és így ottmaradtak a szülőföldjükön, Skóciában. Itt, Svájcban, ezernyi fecske foglalta el helyüket a bástyákon.

A kastély többnyire üres volt. Pompásan berendezett termeiben csend honolt. A nap alig tudott áttörni a krétaporral elhomályosított csúcsíves ablakokon. Néha-néha nagyritkán — de nem ám évenként — megjelent a kastélyban a birtokos egy-egy családtagja. Csak a százötven főnyi szolgahad volt a lakója a kastélynak, sőt az egész szigetecskének, amelyet Mr. John Allan Vandenheim III. megvásárolt, de amelyről nyilván meg is feledkezett.

Csak akkor jutott eszébe ez a kastélya, amikor fontos tárgyalások lefolytatásához semleges területre volt szükség. A tárgyaló felek ezúttal amerikai monopolista üzletemberek, más-

részről a német kormány és a náci párt képviselői voltak. Az előbbiek nem óhajtottak Németországban mutatkozni, az utóbbiakat viszont kellemetlen lett volna Amerikába meghívni. És mindezen felül — sem Németországban, sem az Egyesült Államokban nem tudták volna elkerülni a minden hájjal megkent riporterek seregét. Már pedig mindkét tárgyaló fél irtózott attól, hogy bárki is beleüsse az orrát a dolgukba.

Ez volt az oka annak, hogy 1934 augusztusában lemosták a kastély ablakairól a krétaport és a napsugár végre bekandikálhatott a pompás termekbe.

Az amerikaiak dél felől, Olaszországon keresztül jöttek és Comóban Vandenheim jachtjára szálltak. A németek észak felől érkeztek és Menaggio kikötőjéből hajóztak a szigetre.

Mindezt olyan ügyesen szervezték meg, hogy a történelem még ma sem ismeri valamennyi „turista" nevét, aki állítólag azért jött erre a magányos kis svájci szigetre, hogy golffal és pókerrel szórakozzék. Mindössze annyi ismeretes, hogy a német vendégek között Hjalmar Schachton és Kurt Schreiber bankáron kívül — akik az effajta tárgyalásokon mindig jelen szoktak lenni — ott volt Fritz Thiessen, Krupp von Bohlen, Schmidtz és Bosch. Tudjuk továbbá, hogy a két német főkonzulon, aki már Amerikában is tárgyalt Vandenheimmel: von Tippelskirchen és von Killingeren kívül Göring is megérkezett. Ezek a felsorolt nevek minden titkolózás ellenére kiszivárogtak, de hogy rajtuk kívül kik vettek még részt a tanácskozáson — mindeddig nem ismeretes.

Krone mint Göring titkára jutott be a kastélyba. Csakhogy egyetlen tanácskozáson sem lehetett jelen, mint ahogy egy titkár sem, se amerikai, se német. A rövid jegyzőkönyveket Vandenheim bizalmasa: Foster Dulles ügyvéd vezette. Hogy ezekkel a jegyzőkönyvekkel mit csinált, az egyelőre nem ismeretes. Dulles nem az az ember, aki felfedi a titkait, amíg nem biztos abban, hogy ez ezer százalék hasznot hajt a számára.

Krone a kastélyban ődöngött és valósággal szenvedett, mert nem tudta, mi történik az ülésteremben. Hiába törte a fejét, hogyan láthatna vagy hallhatna valamit? Hiába kutatta át titokban a teremmel szomszédos valamennyi helyiséget. Még a padlásra is fellopakodott, de rögtön elébetoppant egy tagbaszakadt alak, aki nyájasnak egyáltalán nem mondható tekintettel mérte végig.

Már le is mondott arról, hogy a gyűlésen elhangzottakat saját fülével hallhassa és azon kezdett töprengeni, hogyan tekinthetne be Dulles jegyzeteibe, amikor váratlan segítséget kapott egy magas, sovány, céklavörös arcú ember személyében.

Rögtön megismerte: Frank Parker volt. Este Parker letelepedett Krone mellé, aki a veranda félhomályos sarkában menthapálinkát szopogatott.

Parker szabályszerűen bemutatkozott Kronénak, mintha akkor látta volna először életében. Két pohár pálinka után így szólt:

— Ne menjünk egyet sétálni a kertbe? Csudaszép az este...

Krone sohasem szerette a természetet. Dehát nem kellett neki sokat magyarázni, miért nem akar Parker ott beszélgetni vele, ahol ülnek. Elragadtatással vágta rá:

— Igaza van, csudaszép az este! De mindenesetre vigyük magunkkal a poharunkat...

És kimentek a parkba.

— Úgy érzem magam, mintha sötétben botorkálnék — vallotta be Krone.

— A helyzet szokatlan... — jegyezte meg Parker.

— Meg tudná szerezni Dulles jegyzőkönyveit?

— Minek kellenek azok magának?

— Utóvégre tudnom kell, miről tárgyalnak!

— Ezért is kerestem fel magát — Parker hangja meglehetősen leereszkedően csengett és ez sehogy sem tetszett Kronénak. — Mondja meg a főkomornyiknak, hogy nem tetszik a szobája és kérjen erkélyes hálószobát.

— No és?

— Ilyen szoba csak egy maradt üresen. Az én szobám mellett.

— Csakhogy én nem érem be a maga elbeszéléseivel.

— Az én szobámból meghallgathatja, mit beszélnek a teremben.

— Parker, maga derék fickó!

— Már mindenről jóelőre gondoskodtam.

— Kár, hogy a ma esti értekezletet elszalasztottam.

— Főleg a németek karattyoltak. Kertelés nélkül kijelentették a mieinknek, ha megindult az igazi együttműködés Németország és Amerika között, akkor végül is megosztoznak majd Oroszország és Kína piacain, sőt arról is lehet szó, hogy ezeket a területeket bekebelezik.

— Igazuk van!

— A mieink sem vonják ezt kétségbe Az a kérdés, hogyan lehet eltávolítani az akadályokat.

— Úgy van.

— És a hivatalos irányzat?

— Roosevelt és a hozzá hasonlók irányzatára gondol?

— Úgy van.

— Már mind megértik, hogy ezzel is hamarosan végezni kell. Itt az ideje.

— Mit javasolnak a németek?

— Minden kertelés nélkül cselekedni szeretnének: megölni ezt, megölni azt... Faragatlan emberek — mondta Parker.

— Nono! Talán nem is olyan faragatlanok... Gondoljon csak Hardingra.

— Hardingot megmérgezhették, de Rooseveltet nem. Nagyon népszerű az átlag-amerikaiak előtt.

— Éppen ezért veszélyes!

— Az a kampány, amit a nácik akarnak indítani Roosevelt ellen, ér annyit, mint egy revolvergolyó! A németek ezenkívül úgy vélik, hogy jó lenne elősegíteni nacionalista társaságok megalapítását az Egyesült Államok területén.

— Szakszerű közreműködésükkel? — kérdezte gúnyosan Krone.

— Mi a fenét keresnének ott? DuPontéknál már így is megindult a dolog: működik a *Crusaders Sentinel* és a többi banda. Különben — mondta élénken Parker — a mieinknek ma pokolian tetszett, amit a németek meséltek arról, hogyan szervezik náluk a munkásmozgalom elleni harcot. Valószínű, nálunk is kipróbálnak majd valami effélét és német módra átszervezik ezeket a DuPont-bandákat.

— Hát az igaz, hogy Németországban nemigen lehet népgyűlésezni! — helyeselt Krone.

— Vandenheim azt mondta: ostobák vagyunk, ha nem vezetjük be nálunk is ezt a rendszert!

— És beszéltek valamit Ausztriáról?

— Nem sokat. Ez nyilván teljesen világos kérdés. A mieink nem akarják ott Hitlert zavarni.

— Dehát akkor ellentétbe kerülnek az angolokkal.

— Ó, azoknak könnyen betömik a száját! — mondta Parker fölényesen. — Ha kicsit megnyomjuk az adósságuk kérdését, azonnal behúzzák a farkukat...

— No és a legfontosabb? A legfontosabb? — kérdezte türelmetlenül Krone.

Parker értetlenül nézett rá.

— Mi van a Keletre, az Oroszország felé irányuló megmozdulással? — magyarázta Krone.

— Legelőször mindent el akarnak határozni, aminek meg kell előznie az orosz kérdés gyökeres elintézését.

— De ezt a kérdést felvetik?

— Feltétlenül! A továbbiakat már mind a saját szobájából hallgathatja.

— De nekünk nem szabad ám találkoznunk többé! — mondta Krone.

— Erre nem is lesz szükség. Azt azonban szedje ki Göringből és közölje velem, mi a németek igazi szándéka. Nem tartogatnak-e valami meglepetést számunkra?

— Mondja meg Vandenheimnek: ne becsülje túl a németek állhatatosságát, ha majd arról lesz szó, hogy felverjék a saját vételárukat!

— No, mi nem vagyunk újoncok a gengszterek szolgálatában — mondta vigyorogva Parker.

— Ezek a németek pokolian szeretnék megőrizni annak a látszatát, hogy ők olyan legények, akik a saját erejükből is el tudják intézni a dolgukat ott Keleten, pedig jól tudják, hogy a mi pénzünk nélkül semmit sem tudnak csinálni. Egy kis nyomás — és a németek minden feltételt elfogadnak, csakhogy megegyezzenek velünk.

— Ez a maga egyéni véleménye?

— Annak a beszélgetésnek lényegét mondom el, ami Göring és Hess között lefolyt, mielőtt idejöttünk.

— Jelentem a gazdának... Különben gondoljon arra: minél előbbre jutunk, annál inkább érdekel minket a német hadsereg véleménye...

— Mondja csak még egyszer, Frank: a németek szabadon bemasírozhatnak Ausztriába és Csehországba?

— Feltétlenül!

— Nagyon helyes! Nem szabad Európában a németek útjába akadályokat gördíteni, ha nem akarunk a vörösökkel a Távol-Keleten bajoskodni.

— Értik ezt a mieink! A beszélgetésekből ítélve mindent megtesznek, hogy segítsék a japánokat... hadd bánjanak el a vörösökkel, mielőtt ők maguk kikapnak...

— Bonyolult dolog ez, Frank.

— Természetesen nem egyszerű. A mieink tudják ezt.

— Remélem! — Krone kezet nyújtott Parkernek. — Lehet, hogy megint néhány évre elbúcsúzunk egymástól?

— Ahogy én ezt az egész dolgot látom, valószínűleg Berlinben találkozunk. Úgy látszik, ott kell majd egy darabig vesztegelnem. — És kezet szorítva Kronéval, megkérdezte: — Mondja Mac, ismeri Rowe-t?

— Ismerem.

— A mieinket nagyon érdekli, kitől kapja Németországban az információit.

— Hát bizony sok minden érdekli az embereket... — dörmögte kitérően Krone.

— **Nem gondolja**, hogy meglehetősen magas helyről?

Krone **vállat** vont:

— Magas hely? Az a kérdés, mit ért „magas" alatt?

— Nálunk azt gyanítják, hogy... — Parker egy pillanatig habozott, hogy befejezze-e a mondatát — azt gyanítják, hogy Canaris nem játszik fair módon.

Krone csodálkozva nézett Parkerre.

— Igen, igen, Mac, Canaris! — ismételte Parker. — Bármennyire valószínűtlen is!

— Valószínűtlen? — Krone megint vállat vont. — Miért? Canaris nem éppen olyan gazember, mint bármelyik ügynöke?

— No, azért ő mégis csak más... Az egész birodalmi felderítő szolgálat főnöke!

— De miért lenne jobb, mint a mi Hooverunk?

— Nono, Krone! Erősen túloz!

Krone semmi valószínűtlent sem látott abban, hogy Canaris, a német kémszervezet főnöke összeköttetésben áll az Intelligence Service-szel és határozottan nevetségesnek tartotta, hogy ez nyugtalanítja az amerikai titkos szolgálatot. De azért nem kérdezett többet Parkertől és Parker nem mondta meg neki, hogy ez a kérdés azért fontos az amerikaiaknak, mert Canaris az ő ügynökük is.

Krone ezen az estén a szokottnál többet ivott. Még Göring is észrevette ezt, amikor visszaérkezett az ülésről. Krone megkísérelte Göringet nyíltságra bírni, de Göring gondolatai valahol messze kalandoztak.

— Jöjjön csak velem, Krone, mutatok magának valamit! — mondta titokzatosan és szuszogva felkapaszkodott a második emeletre, a kastély azon szárnyába, ahol Vandenheim lakosztálya volt. Krone követte.

Némán mentek keresztül néhány szobán. Göring leplezetlen izgalommal állt meg egy faragott ajtó előtt, benyitott és intett Kronénak, hogy jöjjön utána. Ő maga nyomta meg a villanykapcsolót. Krone a mennyezeti világítás lágy fényében nagy termet látott. A falakat óriási érmekhez hasonló gobelinek fedték. Minden érem mellett lovagi címerpajzs lógott. Az egész olyan volt, mint valami címerterem. Közepén hatalmas fürdőmedence állott.

A mennyezeti világítás lágy fénye visszatükröződött a medencét burkoló sárga fémben; a víz egyetlen hatalmas, rőt üvegtömbnek látszott.

Krone észrevette, hogy Göring szeme elragadtatással csillan fel a pazar medence láttán.

— Idenézzen, Krone — Göring puffadt, vörös ujjaival mohón tapogatta a medencét. — Színarany!

Göring, mintha attól félt volna, hogy a látomány eltűnik, lábujjhegyen közeledett a medencéhez és le akart guggolni a szélénél. De kövér combja és nagy pocakja megakadályozta. Nagynehezen féltérdre ereszkedett és simogatni kezdte a medence sima fémszegélyét.

— Ilyet fogok csináltatni magamnak, Krone... Feltétlenül!... — Erőlködve, Krone karjába kapaszkodva feltápászkodott és égő tekintettel nézte a visszatükrözött fénytől forrónak látszó sötétsárga vizet. — Remek dolog ez, Krone! Azt mondják, Vandenheim a medencében ülve fogadásokat rendez, sőt tárgyalásokat is folytat!

És újra, elbűvölve bámult a vízre.

10

A szeptember esősen indult. Még meleg volt, de heteken át nem volt olyan nap, hogy az ég ne ajándékozta volna meg Berlint kiadós csapadékkal. A magas házak ereszcsatornáiban szüntelenül zúgott a leömlő víz. Az utcaseprők szerszámai tétlenül hevertek: a víz tisztára mosta az aszfaltot. A körutak zöld pázsitfoltjai, a fák levelei sötétedtek a víztől. A Tiergarten úgy szívta magába a nedvességet, mint valami szivacs. A tócsák fölött elrobogó autók szennyes sugarakat fröcsköltek a házak falára. A Spree, amelynek sötét, olajfoltos vize máskor lomhán folydogált, most mint valami sebes, zavaros nagy folyó, partja széléig duzzadt.

A utcákon alig volt járókelő. Krone azt tanácsolta ugyan Ottónak, utazzék földalattin, de a fiatal őrnagy úgy érezte, nincs elég ereje ahhoz, hogy gyalog menjen el az állomásig. Alig pár lépést kellett futnia a taxiállomásig, de ezalatt a rövid idő alatt a gallérján befolyt a víz és ragyogó csizmája is csupa sár lett.

Krone egy kis beszélgetésre hívta magához Ottót, aki majdnem elájult, amikor a telefonon keresztül meghallotta az ismerős hangot. Krone a kórházból telefonált, ahol a hátán szenvedett sebesülés után lábadozott.

Amikor Otto elindult erre a találkozásra, igyekezett meggyőzni magát, hogy semmi oka a félelemre. Hiszen ha *azok* végezni akartak volna vele, már tízszer is megtehették volna. Valószínű, hogy Krone semmit sem sejt. Mindenesetre okos válaszokra kell felkészülnie.

Dehát a legparányibb okos válasz sem jutott az eszébe, hiszen Krone nagyon jól tudta, hogy Haines nem lőhetett rá, mert Hainest már ő, Otto megölte.

Minél tovább gondolkozott, annál rosszabb lett a kedve. Végül már ezt kérdezte magától: „Miért is mászom magam a sárkány torkába? Nem lenne okosabb meglógni? Minden teketória nélkül kiszökni, mondjuk Hollandiába, vagy még inkább Svájcba?..." Otto nem kételkedik abban, hogy sikerül keresztüljutnia a határon. Főleg, ha most mindjárt visszamegy Gauss irodájába és kiállít magának egy külföldi utazásra jogosító szolgálati jegyet.

Csábító színekkel festette képzeletében a svájci életet. Majd megbeszéli egy könyvkiadóval, hogy adja ki leleplező emlékiratait. Remek, megrázó cím: „Röhm segédtisztjének feljegyzései", vagy még jobb: „Megöltem Röhmöt!" Ugyan nem ő ölte meg Röhmöt, de ez nem baj. A reklám kedvéért egyet-mást hozzákölthet az ember.

De csakhamar felrázta magát álmodozásaiból: tarkón lövik, még mielőtt leírhatná leleplezései első pár oldalát...

Krone úgy fogadta, mintha a lehető legmindennapibb körülmények közt váltak volna el egymástól.

Beszélgetésük alatt Krone néhányszor elhallgatott és köhécselt.

— Meghűlt? — kérdezte tettetett részvéttel Otto.

— Igen! — Krone arca bágyadt mosolyra torzult. — Nagy huzatot csinált a golyó a tüdőmben — mondta gúnyosan.

Otto csak nagynehezen tudta figyelmét arra fordítani, amit Krone beszélt. Szerencsére Krone ma többet beszélt, mint kérdezett. Otto előtt most vázolták először ilyen nyíltan és világosan a hitleri ügynökségek egész Európára kiterjedő akcióprogrammját. Krone azután áttért azoknak a módszereknek az ismertetésére, amelyek segítségével ezt a programmot meg kell valósítani.

Gyakorlati útmutatás volt ez azoknak az elveknek a megvalósítására, amelyeket Schwerer tábornok a minap ismert meg a Kästner követ és Geneviève Tabouis újságírónő beszélgetését tartalmazó sztenogrammból. Krone egyelőre egyetlen nevet sem említett, de oly gyakran használta a „félretenni az útból" kifejezést, hogy Otto előtt teljes évtizedekre tervezett gyilkossági programm képe alakult ki. Az egész világra kiterjedt ez a programm Bukaresttől Newyorkig. Arról volt szó, hogy a német és a külföldi antifasisztáknak, a hazai és külföldi politikusoknak egész seregét kell elsöpörni. Krone szavaiból ítélve, a ná-

ciknak minden országban nagy számban voltak e célból kiképzett, tapasztalt bérgyilkosaik és ügynökeik.

— Elfáradt? — kérdezte hirtelen Krone, amikor észrevette, hogy Otto milyen sápadt.

— Nem, dehogy! Hova gondol?! — felelte gyorsan Otto. Félt, hogy Krone gyenge embernek fogja tartani, aki nem bírja el a terhet, amelyet a bűnözés bonyolult mechanizmusának ismerete jelent. Márpedig ha effajta aggály merül fel Kronéban, ez körülbelül annyit jelent, hogy Ottót sutba dobják.

Otto gondtalan arcot vágott.

— Be kell vallanom: mióta ön hiányzott, meglehetősen unalmas volt az életem!

— No majd ezentúl nem lesz unalmas! — Krone kis szünetet tartott. — Örömet szerezhetek magának. Ugye még nem járt Svájc olasz részében?

És Krone — olyan kedélyes hangon, mintha valami vidám üdülés tervét ismertetné — meghagyta Ottónak, utazzék Luganóba, ahol Ante Pavelics néhány usztasa-terroristájával kell találkoznia. Ezeket az olasz csoport egy nagyon fontos parancs teljesítésével bízta meg: meg kell semmisíteniük Sándor jugoszláv királyt, aki Franciaországhoz közeledő politikát folytat. Sándor király még másvalamit is tervez: összeköttetésbe akar lépni Szovjetoroszországgal! És erre az útjára jó mentort is talált Barthou francia külügyminiszter személyében.

— Ez az átkozott francia — Krone hangja gyűlölködőre változott — megérdemli, hogy...

„Jóságos ég! — gondolta Otto. — Ha Kronénak joga van így beszélni, mekkora hatalma lehet Himmlernek?!"

— Mikor kell utaznom? — kérdezte.

— Holnap beteget jelent.

— Mi a teendőm Luganóban?

— Megszáll a Hotel Zürcherhofban és várja további rendelkezéseimet. Én is odautazom.

— Ó-ó! — kiáltott fel Otto örvendező mosollyal. Így akarta leplezni csalódottságát. — Tehát nem kell majd unatkoznom!

— Ott kint nem ismerjük egymást.

Krone felállt.

11

Ezen a nyáron nemcsak Berlin felett tornyosultak a felhők. A brit partok felől Európa felé törő hideg, ködös légáramlat sűrűn váltakozott az afrikai időjárás forró leheletével. Ezek a hirtelen időváltozások még idegesebbé tették a politikai hely-

zet miatt amúgy is nyugtalan embereket. A világ közvéleménye ugyanolyan aggodalommal figyelte a franciaországi állandó kormányválságokat, mint a Németországban hatalomra került fasiszta banda mesterkedéseit.

A jobboldali intrikáktól mozgatott krónikus francia miniszterválság nem szűnt meg. A Harmadik Köztársaságban valójában kalandorok és kincstári tolvajok ültek a kormányrúdnál. Egy és ugyanaz a banda tartotta kezében a kártyákat, amelyeket — mint mindig — a „kétszáz család" keze kevert. A lavalok, chautempsok, doumerguek, tardieux-k és flandinek váltogatták egymást. Nem is kártyások, hanem — hamiskártyások tartották kezükben az ütőkártyákat és ha a nép valamikor hatalomra kerül, ezeket a politikai sipistákat teljes joggal kényszermunkára küldhette volna Cayenne-ba. Kémkedés Németország javára és fasisztabarát politika a tőzsdei spekuláció kedvéért — Bonnet-módra; kémkedés a fasiszta Olaszország javára és értékpapírhamisítás — Chiappe-módra; a politikai ellenfelek meggyilkolása — De le Rocque-módra; zsarolás — Maurras-módra, — mindennek egytizede is elég lett volna ahhoz, hogy bármely burzsoa pártot, vagy bármelyik kormányt kompromittáljon. Dehát a sajtó, amelyet éppen azok a gazemberek pénzeltek, akik úgy vájkáltak az államkincstárban, mint a saját zsebükben — a sajtó, amelyet nagyban és kicsinyben vásároltak meg a bankárok és a nagyiparosok, — a sajtó, amelyet versenyt vesztegetett meg a német Gestapo és az olasz „Ovra" — ez a korrupt sajtó csak úgy ontotta a hazugságok áradatát, hogy igazolja a gazembereket és besározza mindazokat, akik a bűnözőket leleplezték.

És mégis ebben a nehéz helyzetben, a reakció minden erőszakossága, minden zsarolás és fenyegetés ellenére; a különféle fasiszta és félfasiszta ligák — a „Tűzkeresztesek", az „Action Française", a „Solidarité Française", a „Nemzeti Pártok Egyesülése" stb. — nyílt fegyveres akciói ellenére; mindannak ellenére, hogy a hatóságok nyíltan támogatták a bicska és az öklözőgyűrű lovagjait — a francia nép rettenthetetlenül kivonult az utcára. A népet felháborította az egymást követő sok „új" kormány — élén a régi politikai csirkefogókkal. A népet mélyen sértették a különböző sztaviszkik, akik fényes nappal, miniszteri cinkosaik hivatalain keresztül rabolták ki az országot. Mindez sértette Franciaország egyszerű embereit, akik mást sem hallottak, mint a régi nótát, hogy fel kell emelni az adókat és le kell szállítani a munkabéreket. Februárban, májusban, júliusban az emberek százezrei vonultak fel tüntető menetben. A felháborodott párizsiak hatalmas és vésztjósló ára-

data hömpölygött végig a városon, élükön a kommunista párt vezetői: Thoréz, Duclos, és ősz veteránjai: Cachin és Marty. És megremegtek a milliomos-szállók lakói, a Bourbon-palota megrögzött szószátyárjai és a rendőrügynökök védelme alatt lapító báb-elnök az Elysée-palotában. Ezek mind tisztán látták, hogy a népharag legközelebbi hulláma nem áll meg a békés tüntetésnél. És ekkor „Franciaország gazdái" előráncigálták azokat az alakokat, akik ebben a helyzetben a legalkalmasabbnak látszottak érdekeik védelmére. Megjelent a színtéren a bankár és kereskedőcsalád sarja, a dekadens irodalom kifinomult ismerője, a múgyüjtő, a szocialisták hirhedt, kappanhangú „vezére": Leon Blum. Utána feltűnt a radikál-szocialisták kis pékmesterből nagy párizsi börzianerré növekedett „vezére", a tőzsde házőrző kutyája: Edouard Daladier. Ez a két hétpróbás cselszövő „baráti kézszorításra kinyujtott kézzel" közeledett a menetelő nép felé, azzal a szándékkal, hogy a népmozgalom élén haladó kommunistákat kiszorítsa.

Ez a mesterkedés semmit sem használt: amikor 1934 februárjában De le Rocque és Pozzo di Borgho felvonultatták Párizs utcáin fasiszta bandáikat, azok kemény ellenállásba ütköztek.

Franciaország dolgozóinak mind szélesebb rétegében áradt el a népi mozgalom lavinája és fenyegetően gördült előre. Július 27-én, Jean Jaurés halálának huszadik évfordulóján többszázezer párizsi vonult el a Pantheon előtt, hogy megünnepelje az első győzelmet: a kommunisták és szocialisták együttműködésére vonatkozó egyezményt. Leon Blum ellenezte a kommunistákkal való együttműködést, de a tömegek kényszerítő akaratának hatása alatt aláírta az egyezményt. Ez erős csapás volt a szociál-árulókra és a fasizmusra. A reakció táborában zavar támadt: úgy látszott, hogy a küszöbön álló választásokon a jobboldali pártok vereséget szenvednek. De a „kétszáz család" nem adta meg magát, még csak visszavonulni sem akart. Parancsukra megnyíltak a rágalmak zsilipjei. A munkát a „Tűzkeresztesekre" és az „Action Française"-re bízták. A „Flambeau" és a „Gringoire" című szennylapok hajszát indítottak a baloldali pártok vezetői ellen. A párizsi rendőrség hirhedt prefektusa, Jean Chiappe kezében voltak a „titkos dossziék", amelyek segítségével egyetlen ütéssel agyonverhetett minden volt, jelenlegi és jövendő minisztert. Most azzal fenyegette a kormány és a képviselőház tagjait, hogy ezeket a dossziékat felhasználja bárki ellen, akinek eszébe jut, hogy a „Flambeau", vagy a „Gringoire" valamelyik áldozatáért kiállion.

— És ha ez is kevésnek bizonyul — ordította Chiappe Herriotnak, a kamara elnökének szemébe — akkor automatapisztollyal jövök ide és lőni fogok!

— Kire? — kérdezte megrendülve Herriot.

— Arra, aki elém kerül!...

Chiappe-ot De la Rocque barátja és fegyvertársa, Ibarneguarez támogatta..

— Ha nem lesznek meg a törvényes lehetőségeink — (a kamarában való lövöldözést Ibarneguarez nyilván „törvényes"-nek tartotta) — más módszerekhez folyamodunk! — rikácsolta fenyegetően.

Nyomasztóan forró lett a légkör. A jobboldaliak „kampánya", amely a „kétszázak" széfjeiből teleszívta magát pénzzel, mindinkább előretört. A külföldi fasiszták is támogatták őket. Doriot a német gestapo pénzéből megvásárolta a provokáló hangú „Liberté" című bulvár-lapot. De la Rocque tizenegymillió frankért — hogy honnan szerezte a pénzt, nem ismeretes — megszerezte a „Petit Journal" című nagy újságot.

A „kampány" fejlődött. De la Rocque Berlinbe ment „tárgyalni" — és amikor hazajött: „fekete listáján" megszaporodtak, újabb és újabb nevek elé kerültek a leendő áldozatokat kijelölő kis keresztek.

*

Párizs fölött az eső szürke hálója fonódott. A lábak alatt cuppogott a sár. Godard és Henry most a kamara épületénél szálltak ki a földalattiból és csak a Deuxième Bureau bejáratánál találkoztak egymással.

Legagner tábornok hivatta Henryt. Godard már ott volt a tábornok dolgozószobájában és hírt hozott arról, hogy Rowe a „Salon" szerkesztősége útján érdekes közlést adott London számára: a napokban németek érkeznek Svájcba, a Luganói-tó mellé. Odaérkezésük valamiféle összefüggésben áll Sándor jugoszláv király terveivel.

A tábornok kérdően tekintett Henryre.

— Nem gondolja, kapitány, hogy amennyiben ez a közlés valamilyen kapcsolatban van velünk, akkor nekem erről az utazásról nem Godardtól, hanem öntől kellene értesülnöm?

— Nincsenek arra vonatkozó adataim, hogy az utazás bármilyen kapcsolatban is volna velünk.

— Talán nekem kell felvilágosítanom önt arról, hogy minden, ami Sándor király körül történik, érdekli Franciaországot? — A tábornok egy láthatatlan asztalterítő láthatatlan rán-

cát simogatta. — Ha Rowe nyugtalan, ez azt jelenti, hogy nem puszta szóbeszéd a dolog!

A tábornok gyorsan és gondosan felrakta az orrára a csíptetőjét és gyors pillantást vetett a két tisztre.

— Nem azért léptem a „bureau" szolgálatába, hogy jelen legyek a francia titkos szolgálat temetésén. Én is tudni akarom, amit mások tudnak: az angolok, az olaszok, a lengyelek. Legalább annyit!

— Nem is olyan kevés az, tábornokom! — mondta gúnyos mosollyal Godard.

— De nem is olyan sok, mint amennyit még néhány évvel ezelőtt ugyanettől a „bureau"-tól elvárhattunk! — Legagner kis szünetet tartott. — Ha elfáradt, Godard, utazzék el pihenni.

— De tábornokom ...

— Ma elkészülnek az ön számára szükséges okmányok. És ön, Henry, mint az őrnagy legjobb barátja ...

Henry rámeredt a tábornokra:

— Hát rászolgáltam én erre, tábornokom?

— ... Ön, mint Godard barátja, elkísérheti őt. Az ön iratai is elkészülnek ma. Utazzanak Luganóba. És ha az önök útja révén nem tudom meg, milyen összefüggés van a boche-ok látogatása és Sándor király között, beláthatatlanul hosszú időre kinyúlhat az üdülésük. És nem hiszem, hogy az önök rangjával járó nyugdíjat sikerülne megtoldanom ...

*

Három nappal később egy szemmelláthatóan jómódú kereskedő — Henry kapitány — és egy bajuszos párizsi járadékos — Godard őrnagy — külön-külön kilépett a luganói pályaudvar kijáratán. Henry kapitány elegáns bőröndjét az arisztokratikusan előkelő „Villa Monica"-panzió égszínkék autóbuszába tétette. Godard, aki valósággal fuldoklott a köhögéstől és úgy tett, mintha nem is látná, kinek adja át viharvert útizsákját, a szerény „Hotel des Alpes" bérszolgája kezébe nyomta a cók-mókját.

A francia tisztek jóval Otto és Krone előtt érkeztek Luganóba. Ők csak három nap mulva értek oda, természetesen szintén külön-külön. A franciáknak nem volt könnyű a rengeteg turista között felfedezni a németeket. Henry szemmelláthatóan ideges volt és már a második „véletlen" találkozásuk alkalmával, a kávéházban kijelentette Godardnak, hogy abba kell hagyniuk a nyomozást, mert úgyis sikertelenségre van kárhoztatva. Az egész utat kontármódra szervezték! A franciák-

nak itt nincs ügynökségük és ő semilyen lehetőségét sem látja annak, hogy a tábornok megbízását teljesítsék.

— Elutazhatsz — dörmögte Godard. — És jelentsd a tábornoknak, hogy nyugalomba vonulsz.

— És te?

— Hadd szívjam ezt a jó, tiszta levegőt! ... Már majdnem elmúlt itt a köhögésem.

— Nem azért küldtek ide! — Henry felugrott. Egészen megfeledkezett arról, hogy ők csak véletlenül ismerkedtek meg itt. — Velem utazol! — ismételgette állhatatosan.

— Mi közöd hozzám?

— Egyáltalán nem óhajtom, hogy a tábornok csak engem tartson hülyének!

— Hát persze. Kettesben sokkal szórakoztatóbb hülyének lenni ... Ettől függetlenül azonban én itt maradok.

Godard krákogva felállt és elment. Új öltönye ugyanúgy lógott rajta, mint a régi, amit rendesen hordani szokott. A válla is olyan korpás volt. És a két kezét is a régi, megszokott mozdulattal kulcsolta össze hátul.

Henry gyűlölködő tekintettel nézett utána. Nem hagyhatja itt Godard-t egyedül! Nem lehet! ... De hogyan beszélheti rá az őrnagyot, hogy elutazzék Luganóból?

Nem messzire a parttól Godard leült egy padra. A fasort rózsabokrok szegélyezték. Úristen, milyen jól lehetne itt élni, ha nem volna tüdőtágulás a világon! Dehát arról még itt sem feledkezhetik meg!

Godard elővette zsebkendőjét és a keze hozzáért a zsebében lévő kemény borítékhoz. Ma kapta a levelet, „poste restante". Amikor elutazott Párizsból, meghagyta a segédtisztjének, hogy mindenről értesítse, amit a „Salon" közöl. Ma érdekes hírt kapott: Rowe azt írta a főnökének Londonba, hogy elküldte levelezőnőjét Luganóba, ahol eléggé válogatott társaság gyűlt össze és a levelezőnő mindenről értesíti a szerkesztőséget, amit érdekesnek tart. Amikor Godard elolvasta a levelet, egyszeriben jókedve lett. Elment a „Zürcherhof"-ba és érdeklődött a portásnál, nem érkezett-e a szállodába valami külföldi újságírónő. A portás szerint nem érkezett. Nyilvánvaló tehát, hogy Rowe tudosítónője egy másik hotelben szállt meg.

Godard szórakozottan figyelte a sétálókat. Mennyi gondtalan fiatal! No, várjatok csak, drágáim, nektek is lesz még valami tüdőtágulás-félétek, de talán még annál is rosszabb! ... Magában kinevette a nekihevült öregeket is. Itt van ez a vén, aranyeres aszfaltbetyár, aki el akarja hitetni a világgal, hogy

semmi és senki sem érdekli most jobban, mint az a szőke nőcske... Egyébként a kis szőke csakugyan elragadó. Bizony ő, Godard is szívesen kikezdett volna vele... húsz esztendővel ezelőtt.

És a csinos kis szőke hirtelen megállt Godard előtt:

— Pardon, monsieur, hol itt a posta?

Godard már útba akarta igazítani, de hirtelen eszébe jutott, hogy neki is el kell mennie a postára, hátha újabb hírek érkeztek számára Párizsból.

Godard lihegve, erőlködve igyekezett lépést tartani a kis nő szaporán kopogó cipősarkával. Szégyenkezve állapította meg, hogy az effajta felbuzdulásokat már nem győzi szusszal.

A szőke nőcske nyilván nem hiszi el, hogy ez az idősebb úriember csak azért kíséri el a postára, mert csakugyan meg akarja kérdezni, nem érkezett-e levele — gondolta Godard. — Dehát mi köze neki ahhoz, hogy mi jár a hölgy fejében. Utóvégre nincs szándékában udvarolni neki!

De ezek a hiábavaló gondolatai most hirtelen eltűntek, mintha valaki egyetlen csapással kiverte volna a fejéből. Mert a postatisztviselő a rács mögül ezt kérdezte a szőke nőtől:

— Jól olvasom, kérem: rue Larrey?

— Igen.

Godard úgy érezte, hogy megrendült alatta a föld. Rápillantott a hosszúkás borítékra, amely a tisztviselő előtt hevert és elolvasta: „Larrey, 7. ‚Salon' szerkesztősége".

Godard kirohant az utcára. A postahivatal bejáratánál egy virágárus leány állt. Godard néhány szál rózsát vásárolt tőle és a falhoz támaszkodva, heves köhögési rohamban fuldokolva várta a szőke nőt.

Amikor a fiatal nő kijött és látta, hogy Godard mennyire kifulladt, magától ajánlotta, hogy üljenek le kissé a bulváron. Egész csomó köhögéscsillapító háziszer receptjét mondta el, amiket a papája használt.

Miután kipihenték magukat a padon, továbbmentek. Mielőtt odaértek volna a „Zürcherhof" elé, a kis szőke nő búcsúra nyujtotta a kezét.

Godard egész este a vasúti állomáson ácsorgott és várta a „Zürcherhof" portását. Előbb vagy utóbb ki kellett jönnie az érkező vonathoz.

Öt frank — és a portás készségesen elárulta, hogy a hölgyet Suzanne Lacaze-nak hívják.

Godard sokáig forgolódott az ágyában: elmondja-e ezeket a dolgokat Henrynak?

Milyen oka lehetett Godardnak arra, hogy ne közölje Henry kapitánnyal legalább egy részét annak, amit megtudott? Volt valami ebben a Henryban, ami sehogysem tetszett az öreg kémelhárítónak!

„Ki tudja, mi ez? — töprengett Godard. — Talán éppen ez az a híres intuíció, amely nélkül egy garast sem ér a kémelhárító munkája? Utóvégre a különös meglepetés nem ritka eset a mi gyakorlatunkban!"

De bárhogy áll is a dolog, előbb-utóbb be kell vonnia Henryt a munkába, vagy pedig segítséget kell kérnie Párizsból. Egyedül nem győzi!

Igen! Ezt kell tennie: táviratot küld a tábornoknak és kér valakit maga mellé. Mégpedig legkésőbb holnap.

Miután Godard elhatározta ezt, a fal felé fordult és fülére húzta a piké-takarót...

*

Ugyanebben az időben Otto Schwerer és Krone egy környékbeli kis helységben, Cassaratóban találkoztak. A falu Luganótól keletre feküdt és Otto taxin tizenöt perc alatt odaérkezett. Elküldte a taxit és átszállt Krone kocsijába. Amikor a kocsija elindult, Krone odaszólt Ottónak:

— Bemutatom Piccini kapitányt.

A kormánykerék mellett ülő olasz hátra se fordult, vállán keresztül hátranyujtotta kezét Ottónak és tört németséggel mondta:

— Nagyon örvendek!

— Castagniolába megyünk — magyarázta Krone Schwerernek. — Ott majd meglátja a többit.

Otto megértette, hogy Piccini az Ovra-nak, az olasz felderítő szolgálatnak a tisztje.

Castagniolában megálltak egy kerítéskapu előtt, amelyen Otto kis fatáblát látott „Villa Davesco" felírással. A nagy kerten át egy barátságtalan külsejű házba mentek. A veranda ajtajában középtermetű férfi várta őket.

Piccini bemutatta a két németnek:

— Ante Pavelics.

Otto érdeklődve nézett rá. Az egykori osztrák-magyar katonatiszt, aki most a hivatásos gyilkosok „usztasa" nevű szervezetének vezére, külsejében egyáltalán nem különbözött más közönséges embertől.

De valami mégis szembetűnő volt rajta: nagyon sűrű és nagyon fekete szemöldöke. Vérerecskékkel behálózott, jellegzetesen alkoholista szeme nyugtalanul ugrált ide-oda.

Mindnyájan felmentek az első emeletre. A tágas szobában három feketehajú ember ült. Hangosan vitatkoztak valami Otto előtt ismeretlen nyelven. Pavelics bemutatta az egyiket:

— Radovanovics Marko.

A napbarnított, állati arcú, tagbaszakadt, izmostermetű, göndörhajú legény kezet szorított a vendégekkel. Mint hüvelykszorító sajtolta a markába került kezeket.

— Elsőrendű géppuskás — magyarázta Pavelics. — Kapásból lő!

Pavelics most a következőt mutatta be. Alacsony, sovány, hátrafésült hosszúhajú, horgasorrú ember. Nem volt rajta kabát és selyeminge alól kidomborodtak jól fejlett izmai.

— Krisztics Petár, gránátvető. Menetközben tizenhat méterről dobja a bombát.

Krisztics meghajolt, mint egy cirkuszi artista. Nem nyújtott kezet.

A következő — Vucsics Jovan — fiatal, sápadtarcú, buja tekintetű ember volt. Pavelics bizonygatta, hogy a pisztolylövés bajnoka.

Krone a tapasztalt vevő tekintetével nézegette a banditákat. Otto úgy látta, hogy meglehetősen elégedett a szemlével. De amikor Pavelics tovább beszélt, Krone arca elkomorodott. Kiderült, hogy Sándor király megváltoztatta tervbe vett útirányát és nem utazik a svájci tó mellé, ahol pedig a legkényelmesebb lett volna végezni vele. A király úgy határozott, hogy Franciaországba utazik.

A király elleni merényletet tehát a Belgrád és Párizs közti útvonalon kellett megszervezni.

— Legjobb lesz francia területen — mondta Krone. — Ott talán sikerül mindkettőt egyszerre elintézni: Sándort is, Barthout is. Majd elintézzük, hogy Chiappe rendőrsége ne gördítsen akadályt a maguk franciaországi utazása elé. Pedig a király meggyilkolása francia területen Franciaországot kompromittálja.

Otto most felfogta Krone egy pillantását és azt olvasta ki belőle, amit más, aki kevésbbé ismerte Kronet, nem olvashatott volna ki. A tekintet ezt mondta: „És azután Sándor gyilkosait elcsípjük és átadjuk a jugoszlávoknak."

Az usztasák szótlanul ültek és figyeltek. Csak ritkán tettek egy-egy megjegyzést, amikor valami gyakorlati részletkérdésről volt szó.

Amikor már véget ért a tárgyalás, Piccini közölte, hogy Luganóban felbukkantak a francia Deuxième Bureau tisztjei.

Egyikük, Godard őrnagy, máris kibogozta az összeesküvés szálait. Ha nem teszik el láb alól, még elronthatja a dolgot.

Krone haragosan nézett Piccinire. Átkozott olasza! Hagyja, hogy a legapróbb részletekig megbeszéljék a tervet és csak azután teszi meg a jelentését olyan körülményekről, amelyek az egész tervet felboríthatják.

— Valaki az emberei közül... — mondta Krone parancsoló hangon Pavelicsnek és Vucsics felé nézett — azonnal intézze el ezt a Godard-t!

Pavelics tagadóan rázta a fejét:

— Nem kockáztathatom az embereimet holmi koszos őrnagy kedvéért!

— Igen, igen! — helyeselt Piccini. — Ezek válogatott emberek! Ezek kizárólag a királlyal foglalkozhatnak!

Krone senkitől sem köszönt el és Otto kíséretében kiment. A kapuban minden teketória nélkül Piccini autója kormánykerekéhez ült.

— Kedves Schwerer — mondta útközben — nincs más hátra, magának kell foglalkoznia ezzel a Godard-ral.

— Már bocsánatot kérek — fortyant fel Otto. — A királyról volt szó! Utóvégre nem vagyok közönséges gyilkos, aki...

— Maga mindig az, aki akarom, hogy legyen. Ezt jól jegyezze meg, Schwerer! A király dolgát majd maga nélkül is elintézzük!

Otto hallgatott. A svájci rendőrség kezébe kerüljön? Ki biztosítja arról, hogy még mielőtt lármát csapnak, idején el tud szelelni?

Krone hirtelen fékezett. Szó nélkül visszafordult és a „Villa Davesco" elé hajtott.

A kerítés kapuja előtt meglátták a kétségbeesett Piccinit.

— Az autóm! — kiáltott az olasz, de Krone nem hagyta tovább beszélni.

— Úgy kell intézni a dolgot, hogy ez a Godard egy megállapított időpontban ott legyen, ahol... foglalkozhatunk vele.

— Ó, ebben nem lehetek segítségére! — mondta az olasz.

— Kiverem magából a lelket, ha nem üti nyélbe! — mordult rá gorombán Krone.

Otto most először látta ilyennek Kronét.

— Mikor és hol akarja látni? — kérdezte alázatosan az olasz.

— Egy óra múlva a San Salvador kötélvasút Pazzalo állomásánál. Ott, ahol a kávéház van! — parancsolta Krone és elrobogott Piccini autójával, ügyet sem vetve tiltakozására.

Godard felriadt nehéz álmából. A takaró az arcára csúszott. Nem kapott levegőt. Kibújt az ágyból, hogy bevegyen egy veronál-tablettát. De aztán meggondolta magát: mégsem halasztja holnapig a távirat feladását. Leült az asztal mellé és az egyszerű rejtkulcs alapján, amelyet elutazása előtt kapott a tábornoktól, gyorsan megírta sürgönyét. Azt kérte, küldjék ide segédtisztjét és még egy-két alkalmas embert.

Zsebretette az írást és elindult a Canova-utca felé. Feladta a táviratot, aztán kényelmesen hazafelé ballagott.

A csillagfényes, holdvilágtalan, mélykék ég alatt ott sötétlett a tó. Valahol, nagyon messze, a Monte Boglio kanyarulatánál gőzhajó úszott a vízen. Lámpái fénye úgy csillámlott a tó tükrén, mintha egy csomó jánosbogárkát szórt volna valaki oda. Godard megállt és addig követte a hajót tekintetével, amíg a kis gőzös el nem tűnt a hegyfok mögött.

A partról távoli vonószenekar finom zümmögése hallatszott. Jobbra, a Paradiso mögött, a San Salvador-hegy tetején, egy vendéglő fényei ragyogtak. Olyan volt, mint egy lámpással teleaggatott léggömb — mintha csak a kötélvasút mentén húzódó lámpák vékony láncocskája tartotta volna vissza attól, hogy felrepüljön az ég sötétjébe.

Godard mélyen beszívta a rózsabokrok nyíló dohányvirággal kevert édeskés illatát és a szokottnál is lassabban lépkedett panziója felé. Az utca néptelen volt.

Most hirtelen megállt. Sietve közeledő lépteket hallott. Csodálkozva ismerte föl a közeledő emberben Henry kapitányt.

— Történt valami?

— Semmi... abszolute semmi!...

— Nálam voltál?

— Igen. Kibírhatatlanul unatkozom... Úgy élünk, mint a remeték! Menjünk fel a San Salvadorra és nézzük meg a várost a magasból!

— Hát gyerünk — felelte különösebb lelkesedés nélkül Godard.

Az óriási San Salvador lábánál épült kötélvasút-állomáson egy lelket sem láttak.

A sikló kis vagonja lassan kúszott a meredek hegyoldalon. Már néhány méter után kibontakozott a Luganói-tó és a környező hegyek végtelen panorámája majdnem az olasz határig.

Henry élénksége hirtelen elmúlt. Nemhogy hallgatagon, de valósággal leverten ült a helyén.

A kis vagon dübörögve robogott át a vashídon, a szakadék fölött.

— Pazzalo! — kiáltotta a kalauz. — Átszállás!...

— Miért kell átszállni? — csodálkozott Godard és kelletlenül kilépett a vagonból.

— Innen kezdve kétszer olyan meredek a hegy — magyarázta Henry. — De semmi értelme, hogy tovább utazzunk. Maradjunk itt. Nézd, ott bort is mérnek.

És választ sem várva, Henry elindult egy kis vendéglő verandája felé.

Godard lomhán kortyolgatta az olcsó, savanykás bort. Henry mohón ivott. Második üveggel is rendelt.

Az őrnagy nézte a barátját és közben próbálta kitalálni, miért cipelte fel ide éjnek idején. Gépiesen rágyujtott egy cigarettára, amellyel Henry megkínálta, pedig Luganóba érkezése napján megfogadta magában, hogy nem dohányzik többé. Henry most újabb cigarettával kínálta.

— Furcsa ízű a cigarettád! — mondta Godard. Már nem tudott ellenállni és mint azelőtt, a parázsló cigarettavégről rágyujtott az újra.

Körülbelül húsz perc mulva Henry felállt.

— Rögtön visszajövök, aztán hazamegyünk.

— Jó is lesz! Valahogy nagyon elálmosodtam a ronda cigarettáidtól.

Godard fizetett, a veranda kerítéséhez ment és még egyszer megbámulta a szép kilátást. Felkelt a fogyó hold. Bizonytalan fénye ezüst utat hasított a tó tükrén és a hegyek most magasabbnak, sötétebbnek tűntek. Elmult tíz perc. Godard visszament az asztalkához. A pincér éppen akkor szedte le az üres üvegeket.

— Az útitársam még nem jött vissza?

— Beszállt a kötélvasútba.

— Összetévesztí valakivel. Nem utazhatott el nélkülem.

— Egészen tisztán láttam: lefelé utazott.

A kötélvasút állomási felvigyázója semmit sem tudott mondani. Nagyon álmos volt, semmire sem emlékezett, senkit sem látott...

Godard ott állt a sötét kis vagon mellett és önkéntelen figyelemmel hallgatta, amint a víz nagy zúgással a ballasztartályba ömlik. Annyira elgondolkozott Henry furcsa eltűnésén, hogy észre sem vette, mikor zárta el a vezető a vízcsapot és mikor ült be a kocsi fékje mellé.

— Nem utazik? — kiáltotta Godard felé.

Godard beszállt az üres kocsiba. Rajta kívül egyetlen utas

sem volt, de valami megmagyarázhatatlan, idegesítő érzés arra késztette, hogy elővegye a hátsózsebéből browningját, kinyissa a biztosító zárát és a pisztolyt a kabátja zsebébe tegye. Alig tudta legyőzni mindinkább erősödő álmosságát.

A fogaskerék fülsiketítően kattogott a sín fogazatán, csikorgott, vinnyogott a fék, amikor a vezető lassította a vagon sebességét.

Feltűnt a szakadék fekete torka. A vagon alatt mély basszusban dörgött a híd, mintha óriási vashordót görgettek volna felette.

Amikor a kis vagon a kötélvasút alsó állomásán megállt, a vezető kisietett a perronra és kinyitotta a ballaszttartály csapját. Ez volt az utolsó menet...

*

Másnap este Henry kapitány elment a rendőrségre és bejelentette, hogy Godard eltűnt. Azt mondták neki, nézze meg azt a holttestet, amelyet reggel találtak a szakadék fenekén, a San Salvadorra közlekedő kötélvasút hídja alatt. A holttest feje olyan állapotban volt, hogy senki sem ismerhette volna fel Godard őrnagyot. De az alsó ajka balsarkában valami fehérség látszott. Henry tüstént felismerte, mi az: annak a cigarettának a csonkja, amit ő adott Godardnak. A kapitány megkönnyebbülten felsóhajtott.

Henry még aznap este elutazott Luganóból.

Henry kapitány és Otto von Schwerer, a Wehrmacht őrnagya úgyszólván egyidőben szállt ki a vasúti kocsiból. Henry — Párisban, Otto — Berlinben.

Henry, a francia titkos szolgálat kapitánya jelentést tett a „bureau" főnökének:

— Százat egy ellen: a németek semmi szín alatt sem avatkoznak ebbe a dologba. Az egész munkát az Ovrára bízták, mert a háttérben akarnak maradni. Az Ovra viszont magyarokra, vagy usztasákra bízza az ügyet — mondotta határozottan.

— Mind szárazon akar kijönni a vízből... — szólt elégedetlenül Legagner tábornok. — Intézkedni kell, nehogy egyetlen usztasa is beszivároghasson Franciaország területére. Szörnyű szégyen lenne ránk, ha nem tudnók francia földön megvédeni Sándor királyt. Barthouért nincs gondom, őt nem hagyják bántani. Azonnal értesíteni kell a Quai d'Orsay-t, nehogy eszükbe jusson vizumot adni ezeknek a gazembereknek. Tudja a nevüket, Henry?

— Parancsára, tábornokom! — és Henry felsorolta a Pavelics bandájába tartozó három horvát nevét.

— Intézkedjék!

Henry kapitány egy óra mulva ismét jelentkezett a tábornoknál: kiderült, hogy a vízum-osztály már azt az utasítást kapta a miniszterelnökségtől, hogy adják meg a beutazási engedélyt Pavelicsnek, Radovanovicsnak, Krisztics nek és Vucsicsnak.

A tábornok felhívta a külügyminisztériumot. Maga Barthou jelentkezett. Legagner megparancsolta, hogy jegyezzék a beszélgetést. Henry kapitány minden szót figyelt. Noha csak azt hallotta, amit a tábornok mondott, de abból kitalálhatta, mit válaszolt Barthou.

A tábornok. Az ön megkerülésével intézkedik a vízum-osztály?

Barthou (valószínűleg ezt válaszolta): Mit akar, tábornok? A miniszterelnökségi iroda rendelkezése!

A tábornok: A leghatározottabban tiltakozom az ellen, hogy ezek a személyek beutazási engedélyt kapjanak!

Barthou: A miniszterelnök azzal adta át nekem az ügyet, hogy ez az öreg marsall személyes kívánsága.

A tábornok: Dehát értse meg, miniszter úr, ha beengedjük ezeket a gyilkosokat, veszélyeztetjük Sándor király életét!

Barthou: Monsieur Chiappe megígérte, hogy megfelelő óvintézkedéseket tesz.

A tábornok: És azt is megígérte, hogy az ön személyi biztonsága érdekében szintén megteszi a megfelelő óvóintézkedéseket?

Barthou: Mire gondol?

Amikor Barthou ezt mondta, nyilván nevetett, mert a tábornok haragosan mondta a kagylóba:

— Én is nevetnék, kedves miniszter úr, mint ön, de sajnos, nekem erre semmi okom sincs! Utoljára figyelmeztetem önt: tűzzel játszunk, amikor az effajta bandát beengedjük Franciaország területére! A külállamokkal Franciaország védelmére kötött szövetségeinket széttépheti egyetlen lövés!

Barthou: Túlságosan nagy fontosságot tulajdonít ennek a maroknyi gengszter-bandának!

A tábornok: Drága miniszterem, emlékezzék csak arra az egyetlen lövésre, amely Szarajevóban dördült el! Hitlernek és Mussolininek sem kell több!... Megengedi, hogy a marsallal beszéljek?

Pétain — amikor hozzáfordultak — arra hivatkozott, hogy az usztasák vízuma ügyében De la Rocque ezredes járt közben, aki nyomatékosan kérte a beutazási engedély megadását, tekin-

tettel arra, hogy az usztasák politikai menekültek, akik menedékjogot kérnek Franciaországtól...

A „Franciaország marsallja" vállrojtjait viselő vén árulónak esze ágában sem volt, hogy Legagner tábornokot beavassa: Barthou meggyilkolása beleillett a tervükbe. Ez a terv mindannak a megsemmisítésére irányult, ami a Harmadik Köztársaságban ellenállt a hitleri és a saját — a francia — fasizmus támadásának. A francia fasizmus titkos feje maga az áruló marsall volt.

•

Beköszöntött az október. Berlinben még esett az eső, de Párizsban sütött a nap. Már nem tűzött olyan forrón, mint júliusban, de a nappalok derűsek és melegek voltak.

Legagner tábornok egy ilyen napon, miután újabb jelentéseket kapott a Sándor király elleni merénylet előkészítőiről, elhatározta, hogy a biztonság kedvéért még egyszer felhívja telefonon Barthout. Ezt a beszélgetést is szórul-szóra jegyezték. A Deuxième Bureau főnöke hivatalosan felkérte a minisztert, változtassa meg a király-találkozás protokolláris rendjét — ne utazzanak Marseillebe. Barthou azonban egész kurtán közölte a tábornokkal, hogy ez teljesen lehetetlen.

— És én mégis kérem önt, miniszter úr — jelentette ki Legagner — változtassa meg a találkozás helyét. Bárhol lehet, ahol akarja, csak Marseilleben nem!

— Késő, tábornokom, késő — válaszolta szokott derűjével Barthou. — Remélem, valamennyi aggodalma rossz álomnak bizonyul, a rossz álom pedig — a rossz emésztés eredménye. Nézzen meg engem, drága tábornokom: nekem még sohasem volt semmiféle lidércnyomásom. A gyomrom kitűnően működik. Az én koromban!

Legagner az ügynöksége adatai alapján nemcsak azt jelenthette ki a legnagyobb meggyőződéssel, hogy Barthou védelme nagyon rossz kezekbe került, de... igen, igen, azt is tudta, hogy minden, ami Marseilleben készül, a rendőrség, Chiappe tudtával történik.

— Ebben az esetben, miniszter úr — mondta Legagner — arra kérem, vigye magával hivatalom két-három tisztjét.

Barthou nevetve válaszolt:

— Kettő-három magától, kettő-három Chiappetól... Nem, nem, én nem Noé bárkájában utazom, csak egy ócska vagonban, amelyben talán már Ádám is utazott. De hogy meg ne

sértsem, magammal viszem egy tisztjét. És basta, tábornok, basta!

Miután Legagner letette a kagylót, Henry kapitányt hivatta.

— Elkíséri Monsieur Barthout Marseillebe. Ez szükséges. Mindent tudnunk kell, ami ott történik, ha már nem tudjuk megakadályozni.

Másnap, szombaton, október 8-án, Henry kapitány úti neszesszerrel a kezében Barthou vagonjához ment, amelyet a párizs—marseillei expressvonat szerelvényéhez kapcsoltak. A kapitány felmutatta az őrség előtt igazolványát. A miniszter szalonjától nem messzire lévő fülkében jelölték ki a helyét. Henry fülkéje ablakából érdeklődéssel szemlélte ezt a fáradhatatlan öregembert, aki derűsen szorongatta kísérői kezét. Szinte hihetetlennek tűnt, hogy egy olyan ember, akinek tizennyolc miniszteri tárca volt a kezében, így meg tudja őrizni frissességét. Tizennyolc minisztertanácsban ülésezni, tizennyolc esetben tanúja lenni a kormánybukásnak — és emellett megtartani azt a képességet, hogy továbbra is nevetni tudjon, amikor valószínű, hogy a tizenkilencedik tárcához vezető utat bomba, vagy golyó rekeszti el — ez sehogy sem fért Henry fejébe.

A vonat már messze robogott Párizstól, amikor Henryt a miniszter szalonjába kérették. Az öregúr érdeklődéssel nézte a kapitányt, mintha meg akarná állapítani a Deuxième Bureau képviselőjének értékét.

Henry nem látta tisztán, milyen következtetéseket vont le Barthou.

— Kérem, uraim, ismerkedjenek — hadarta a miniszter és érthetetlenül mormogott valamit.

Az asztal körül ülők közül Henry csak Légert, a miniszteri kabinetiroda főnökét ismerte személyesen. Ez az ember már sok főnökét túlélte hivatali állásában és a minisztérium büszkesége volt: olyan ember, aki „magát" Briand-t szolgálta. Léger összefonta ujjait az asztalon, nézte az előtte álló csésze kávét és látszólag nem figyelt Barthou gyors beszédére. A többiek érdeklődve fordultak a miniszter felé.

— Biztosítom önöket, uraim — beszélt élénken Barthou — következtetéseim a helyzet józan vizsgálatán és a történelem tapasztalatain alapszanak Jules Cambon azt mondta: „Semmi közöset nem akarok a Szovjetekkel. Örülök, hogy a korom felment az alól, hogy a képviselőikkel kezet kelljen fognom. De ha én lennék hatalmon, minden tőlem telhetőt megtennék Franciaország és Oroszország közeledése érdekében. Francia-

országnak szüksége van Oroszország segítségére, hogy megvédhesse magát Németországgal szemben. E segítség nélkül Franciaország nem állhat fenn." Ez szomorú, de így van, uraim — mondta Barthou, két kezével körülfogta a csészéjét, amelyben tej és emsi ásványvíz zavaros keveréke csillogott, és ivott néhány kortyot. — Cambon ezt mondta: „1914-ben az orosz katonák a Mazuri-tavak mellett nyerték meg a marnei csatát". — Gyors tekintete végigfutott hallgatói arcán, majd így folytatta: — Ez tény, uraim. Az oroszok azt szokták mondani: „A tények — kérlelhetetlenek." És én nem szeretek kérlelhetetlenségekkel vitatkozni, különösen, ha látom, hogy a vita nem az én javamra dől el. — És fejét ingatta. — Nos, Léger, mi a véleménye minderről?

Léger felpillantott a csészéjéről, ránézett a miniszterre és semmit sem válaszolt, bár a tekintete helyeslést árult el.

Minél tovább hallgatta Henry a minisztert, annál világosabban látta: az a meggyökeresedett hír, hogy Barthou ravasz kópé és tettető, nem felel meg az igazságnak. Henry tudta, hogy Barthouról ezt mondták: „Ha bent van a kabinetben, kockázatos dolog, de ha nincs bent, veszedelmes." Beszéltek az opportunizmusáról; hogy képes elárulni a barátait; hogy menetközben többször is megváltoztatja véleményét.

Henry mindezt összeegyeztethetetlennek találta a vele szemben ülő ember jólelkű, őszintén derűs ábrázatával. Az újságírók is, amikor maguk közt beszélgettek, mindig kedvezően nyilatkoztak Barthouról: sohasem titkolt el előttük semmit, legfeljebb figyelmeztette őket, hogy annak, amit mondott, nem kell megjelennie a sajtóban. De ha az újságíró visszaélt bizalmával, egyszer és mindenkorra kizárta meghitt köréből.

A Henry zsebében lévő lista szerint, most is ott ült az asztal körül a sajtó néhány képviselője, de a miniszter szokatlan nyíltsággal mesélt legutóbbi európai utazásáról, amikor megindította „a harcot a keleti Locarnóért". Ebben a kombinációban látta a militarizálódó Németország ellensúlyozását, következésképpen Franciaország megmentésének egyetlen útját. Henry csodálkozva hallgatta:

— Ha nem sikerül ezt a tervet megvalósítanom — Barthou gyors tekintete végigsiklott hallgatói arcán — és úgy látom, hogy már nem sikerül, akkor a háború elkerülhetetlen. A háborút pedig nálunk igen nagy társadalmi változások fogják követni. — Gúnyosan pillantott a hallgatag Légerre. — Nem tudom, mit csinált volna Briand a helyemben... Ha tudnám, én is ugyanazt csinálnám.

Barthou olyan könnyedséggel folytatta, mintha nem is beszélt volna legalább félórája megállás nélkül és olyan hangnemben, mintha nem csupán néhány újságíró és alkalmi útitárs ülne előtte, hanem legalább is az egész minisztertanács vagy a képviselőház.

Henry halálos vágyat érzett, hogy rágyujtson. A szomszédaira sandított: vajjon dohányzik-e valaki Barthou jelenlétében. Senkinek a szájában nem volt cigaretta, de az egyik hamutartóban egy alig megkezdett szivar füstölgött. Henry gyors mozdulattal kivett egy cigarettát a dobozból és olyan sietősen gyujtott, rá, mintha attól félt volna, hogy valaki megakadályozza.

A kis füstfelhőn át nézte Barthout. Úgy tűnt neki, ez a felhő eltakarja kíváncsi tekintetét. A miniszter arca teljesen nyugodt volt. Gyors és lelkes beszéde egyáltalán nem mutatott bármiféle nyugtalanságra. Barthout egészen más gondolatok foglalkoztatták. Távolról sem áltatta magát Sándor király személyi értéke és kormányzata tekintetében. De az volt a meggyőződése, hogy Franciaországnak szüksége van Jugoszláviára és a vele való szövetségre. Márpedig, ha Franciaországnak szüksége van Jugoszláviára, az öreg hajlandó volt arra, hogy barátságot kössön a királlyal, ha már annak a kezében van a hatalom. Barthou tudta, hogy Sándor otthon a konakban remeg félelmében az ezerféle veszélytől, amit mindenfelől lát. Barthou biztosra vette, hogy Sándort előbb vagy utóbb meggyilkolják. Tudta, hogy Sándor király fél a macedónoktól, fél a saját tisztjeitől: ha azok lelkiismeretfurdalás nélkül lemészárolták Obrenovics György királyt és feleségét, Draga királynét, hogy trónra ültessék Sándor apját, Karagyorgyevics Pétert, miért ne mészárolnák le magát Sándort is?... Sándor fél tulajdon testvérétől, Györgytől, akit tébolydába záratott, de arra már nem tudja rászánni magát, hogy megölje. Barthou tudta, hogy a király mindenáron igyekszik megakadályozni még a lehetőségét is annak, hogy György herceg, mint szabad ember, újra felbukkanjon. És Barthout bosszantotta, hogy politikáját egy félelemtől reszkető királyra kell építenie.

Az öregúr minderről nem beszélt útitársainak. Másról beszélt:

— A francia-orosz paktum kollektív kell, hogy legyen. Összhangba kell hozni a Franciaországot kötelező többi megállapodással. Ez a szerződés legyen nyitva mindenki számára. Németország előtt éppúgy, mint Oroszország előtt. Oroszországot be kell vonni az európai rendszerbe, mert enélkül ennek a rendszernek — vége.

A miniszter mind élénkebben beszélt. Fellelkesítette a terv, ebben látta az egyetlen kivezető utat abból a zsákutcából, amelybe Európa, de talán az egész világ került:

— Keleti Locarno, uraim! Meg kell menteni Európát az új háborútól, amely előreveti árnyékát, még mielőtt a mult háború lövéseinek visszhangja elhalt volna. Engem Európa megmentésének eszméje lelkesít! Ezért nem riasztott vissza az a fagyos fogadtatás, amelyben az angolok részesítettek, amikor csak bedugtam az orromat Londonba. De ott is akadt ember, aki eléggé értelmes volt, hogy megértse: Kelet-Európa biztonsága olyan kérdés, amelynek gyökeres megoldása nélkül — végünk van! Vége mindennek, vége a fennálló rendnek és — jöhet a társadalmi összeomlás! Erről jut eszembe — a miniszter mosolyogva elengedte a tejescsészét, amelyen ujjait melegítette és rámutatott Légerre: — itt van a terv igazi szerzője... Léger úr, önről beszélek!

Az irodafőnök bólintott.

— El kell mondanom önöknek, uraim, hogy minden a legnagyobb rendben ment volna, ha az a fafejű égi meszelő, az a Ribbentrop, alig hogy megérkezett Párizsba, nem jelentette volna ki válaszul Léger javaslatára: „Soha!" Tisztára porosz válasz — jegyezte meg Barthou gúnyosan. — Porosz gondolkodásmód... Léger, mesélje hát el, mi történt azután!

Léger fel sem emelve fejét, megszólalt:

— „A szerződés visszautasítása komoly lépés lesz" — mondtam Ribbentropnak. — „Csak nem akarja kijelenteni, hogy bármilyen biztonsági rendszerhez való csatlakozást visszautasít?"

Az irodafőnök most az egyik vele szemközt ülőre tekintett.

— Ribbentrop úr így válaszolt: „Mi sohasem veszünk részt az önök keleti Locarnójában!" — Valami fanyar mosolyféle suhant át Léger arcán, aztán így folytatta: — Ribbentrop közben hangosan ásított, kinyujtotta a lábát, keresztbe vetette és nyilván azt képzelte, hogy nagyszerűen elsajátította a brit diplomaták szokásait.

— Képzeljék el, uraim, ezt az alakot! — vette át a szót Barthou. — De Beck alig bizonyult jobbnak nála. Nyilván elfelejtette már: annak idején azért kérték meg, hogy hagyja el Párizst, mert még katonai attasé korában tettenérték kémtevékenységen. Lehetetlen mással magyarázni ennek az embernek a pozícióját, mint azzal, hogy Hitler jól megfizeti, mert olyan derekasan kitart a fasizmus mellett. De ez még nem lett volna nagy baj, ha maga Pilsudszky nem győzött volna meg arról, hogy a varsói körök kétségtelenül előnyben részesítik a

németeket az oroszoknál. Ők, sajnos, nem látják, hogy hurokba dugták a fejüket. Ez a hurok előbb-utóbb rászorul a nyakukra. Lengyelország biztonságát csak Oroszország biztosíthatná... — Barthou kisideig hallgatott, valamin gondolkozott. — Milyen kár, hogy nincs itt velünk a kedves Madame Tabouis. Ő elmesélhetné, milyen benyomást tett ránk a varsói fogadás... meg a krakkói is. A kortól való teljes elszakadás. Nehéz lesz a sorsa ennek az országnak, ha kormányzói nem térnek észre...

— Vagy ha nem talál magának más kormányzókat — mondta valamelyik újságíró.

Barthou úgy nézett rá, mint egy kis gyermekre.

— Sajnos, monsieur, ön nem tudja, mi a fasizmus... Nem holmi pattanás, amit könnyen ki lehet nyomni. Ebből nagy, igen nagy vérontás keletkezhetik...

A beszélgetés hirtelen megszakadt. Barthou még egy kevés emsi vizet töltött a csészéjébe és ivott néhány kortyot. Aztán felállt és szótlan meghajlással elbocsátotta az egybegyülteket.

*

Marseilleben sem esett az eső. Csütörtökön, október 6-án, az állomás előtti napfényes térre négy érkező utas lépett ki. Esőköpenyüket a karjukra vetve hordták. Nem kellett félniök, hogy megáznak, mint ahogy általában semmitől sem kellett félniök. De la Rocque ezredes „Tűzkereszteseinek", valamint a párizsi rendőrség mindenható prefektusának, Chiappenak titkos védelme alatt állottak.

Krone tökéletesen megbízott ebben a védelemben és fölöslegesnek tartotta, hogy a saját embereit is Marseillebe küldje. Otto nyugodtan elláthatta segédtiszti kötelezettségeit Gauss tábornok mellett.

Október 8-án este Otto jelentette a tábornoknak, hogy megérkezett a felderítő szolgálat tisztje a titkos dossziéval.

Gauss nagy érdeklődéssel elolvasta a feljegyzést arról a beszélgetésről, amely Párizsban tegnap, október 7-én Barthou francia külügyminiszter és Mme. Geneviève Tabouis között folyt le. Az interjút Alexander ezredes kirendeltsége titokban lemezre vette fel.

Tabouis: Ön, miniszter úr, nyilván nagy reményeket fűz a jugoszláv királlyal való találkozásához?

Barthou: Igen! Most végre valóban csinálhatok valamit országom érdekében. Nem akarna elkísérni Marseillebe a királytalálkozóra?

Tabouis: Köszönöm, inkább itt várom meg, Párizsban.

Barthou: Aha! Tehát ön attól fél, hogy megint merényletet követnek el ellenem?

Tabouis: Miért gondol merényletre?

Barthou: Úgy látszik, Marseilleben összeesküvést lepleztek le...

Gauss hivatta Alexander ezredest.

— Ha Barthou tud az összeesküvésről, ez azt jelenti-e, hogy az összeesküvést leleplezték?

Alexander mosolygott.

— Nem jelent semmit! — mondta. — Ezek a franciák még a sajtó nyílt figyelmeztetéseivel sem törődnek. Mindez csupán azt bizonyítja, hogy nem akarnak bennünket megakadályozni semmiben.

Másnap — vasárnap — Otto úgy tervezte, hogy Suzanne-al elmegy este a varietébe s ezért délután lepihent. De alig feküdt le, a rádió közölte a legfrissebb hírt: Sándor, jugoszláv királyt és Barthou francia külügyminisztert Marseilleben meggyilkolták.

Otto bosszúsan csettintett ujjával: elszalasztott egy jutalmat! Különben — utóvégre neki is része van ebben. Talán a San Salvadori kötélvasútnál történt dolog nem segítette elő az eseményeket? Biztosan megkapja Kronétól, ami neki jár! Ma lesz mire koccintani Suzanne-al!

Otto aznap este talán dupla porciót is megivott volna, ha tudta volna, hogy ez az utolsó szabad estéje a következő félesztendőben. Másnap ugyanis a Harmadik Birodalom minden katonai alakulatában és törzskarában olyan lázas munka indult meg, amilyenre a tisztek a világháború óta nem emlékeztek.

Nyilt titok volt, hogy a versaillesi szerződésnek Németország fegyverkezési tilalmára vonatkozó része lényegében már nincs érvényben. Még néhány lövés Európa különböző részein — és nyilvánosságra lehet hozni az általános hadkötelezettségről szóló törvény szövegét. Barthouval alighanem az egyetlen messze előrelátó francia miniszter szállt sírba. Barthou tudta, hogy veszélyben van, hogy az ellene elkövetett két sikertelen merénylet után harmadszor is megkísérlik eltenni láb alól és mégis megpróbált kezet nyujtani Kelet felé: az Odera, a Visztula, a Dnyeper felé. Barthou erőfeszítéseit meghiúsította a német géppisztoly, amelyet az az usztasa bérgyilkos sütött el, akit az olasz Ovra bérelt fel a pápa „Szentlélek"-bankja útján kifizetett amerikai dollárokkal.

Ezen az estén, 1934 október 9-én, Gauss tábornok a törzskar irodájából egyenesen kedvenc éttermébe, a „Horcher"-ba ment. Törzsasztalánál — a negyedik fülke balra — magasra emelte „San Rafael"-lel töltött poharát és a következő rövid pohárköszöntővel fordult a vele szemközt ülő Prust tábornokhoz:

— A teuton harci szellem újjászületésére!

— Hoch! — válaszolta Prust. Ő pezsgőt ivott. Egyáltalán nem félt az alkoholtól. Az italtól még pirosabb lett amúgyis vörös arca.

•

Néhány lépésnyire a „Horcher"-tól, ugyancsak a Luther-utcában volt Rowe levelező irodája. Rowe dühösen gyűrte össze az esti lapot és bosszúsan a papírkosárba dobta. Aztán koktélt kevert. Ez a megszokott itala olyan erős volt, hogy Johnnienak, az iroda titkárának már az első korty után kidülledt a szeme. Rowe maga gondolta ki keverékének a „Sivatag osztrigája" nevet és ez azért tetszett neki, mert semmi értelme sem volt.

— Az ördög vinné el! — fakadt ki váratlanul Rowe a második pohár után.

Johnnie értetlenül nézett rá.

— Kit, kedves gazdám?

— Adja isten, hogy sohase ébredjen annak a tudatára, hogy minden, amit életében tett, hiábavalóság volt!

— Kellemes felköszöntő! — mondta nevetve Johnnie. — Ettől függetlenül azonban remélem, hogy a világ előbb-utóbb mégis csak megokosodik.

— A világ — ez lehetséges, de a Whitehall — aligha! Így például egy lépést sem tettek azért, hogy a németek kissé drágábban fizessék meg a marseillei sikert... Így aztán teljesen beszüntetik az engedelmességet...

— Akkor majd mi vesszük őket munkába!

— Ki az a „mi"?

— „Szent György fiai"!

— Hát ezek a „fiúk" még nem egyesültek Mosley ligájával?

— Forma szerint igen, de mi nem engedjük, hogy bárki is felfaljon! Mosley puha. Az itteni módszereket határozottabban kell nálunk is meghonosítani.

— Ezek a módszerek jobban tetszenek magának?

— Hát itt el kell ismernünk a németek fölényét.

Rowe újabb pohár koktélt kevert, ez alkalommal dupla adag whiskyvel.

— Én meg úgy látom, fiacskám, hogy az angolok semmit se honosítsanak meg a kontinens módszereiből. Nekünk megvan a magunk útja, a magunk életformája: az angol, drága gyerekem, sohasem lehet európai patriótává. Mi magunknak élünk. Mi szigetlakók vagyunk, a világ egyhatodának lakói. Ez az, amit a mi Downing-streeti fafejű bábjainknak meg kell érteniük!

Johnnie felkacagott.

— Először látom ennyire következetlennek, kedves gazdám! Hiszen az imént még toporzékolt, amikor a Barthou meggyilkolásáról szóló hírt olvasta. Szóval a gyilkosság zavarja?

— Csak annyiban, hogy szabaddá teszi Göring kezét. Ha megteremti légi armadáját, a mi királyságunk sziget mivolta fikcióvá válik.

— Ohó! Addigra mi már végérvényesen megegyeztünk Hitlerrel!

— Látja, éppen ebben téved, fiacskám! Sem vele, sem mással nem egyezhetünk meg soha, abból az egyszerű okból, hogy mi éppen úgy nem hihetjük el egyetlen szavukat sem, mint ahogy ők sem hiszik el a miénket! — mondta Rowe. — Nekünk nem szabad se Hitlertől, se Mussolinitől függnünk! Csakis így maradhatunk ki abból a zürzavarból, amely felé most Európa halad.

— Sehogy sem tudok egyetérteni magával! Ha nem egyezünk meg a nácikkal, sohasem törhetjük ketté a kommunizmus gerincét!

Rowe útálkozva dobta el a citromhéjat, amit fintorogva szopogatott.

— Maga nem túlságosan értelmes, drága gyerekem! — Cukorba mártott egy másik szelet citromot. — Egy okos angol ezt mondta: „Mi vagyunk az első nép a földön. A világ minél nagyobb része a miénk, annál jobb az emberiségnek!" Igaz, hogy ez ördögien hasonlít a „führer" fecsegéséhez, de ettől függetlenül igaz, mert rólunk van szó. És éppen, mert ez igaz, nem szabad elfelejteni, amit egy másik angol mondott, aki szintén nem volt ostoba: „Indiáért vívott csatáink zömét hindu katonáinkkal nyertük meg és csaknem minden háborúnkat, amit Afrika meghódításáért viseltünk, a bennszülöttek vívták meg számunkra."

— Ez nem valami nagy újdonság — jegyezte meg ásítva Johnnie.

— Kedvesem, ne szóljon közbe, amikor az öregebb beszél! Minden baj onnan ered, hogy elveszítjük régi fölényünket. Na-

gyonis a fejünkre hagytuk nőni Hitlert és ennek rossz vége lehet.

— Kezet kellett nyujtani neki, ha egy úton haladunk.

— Hát itt a paradoxon: mi túlságosan is egy úton haladunk ahhoz, hogy együtt mehessünk. Az a kis út nagyon is szűk. Valakinek feltétlenül le kell szorulnia róla. S az utacska mellett ingovány van, sőt szakadék. Az a kérdés: melyik löki le oda a másikat? A kérdés egyszerű, de sajnos — egyáltalán nem világos!...

*

A berchtesgadeni villában ezen az estén, szűk baráti körben, Hitler köszöntőre emelte serlegét, amelyben — mint mindig — limonádé volt, és a következő rövid tósztot tartotta:

— Arra igyunk, hogy végetért minden kellemetlenségünk Franciaországgal!

Göring, Hess és Göbbels is felemelte poharát.

— És igyunk barátunk, Laval egészségére is! — mondta Hitler.

— Ez a marha úgyis túlsokba kerül nekünk és most még igyunk is az egészségére? — szólt közbe Göring.

Hitler az órára nézett és így szólt:

— Igen! Laval már átvette a francia köztársaság külügyminiszteri tárcáját. Éljen Laval! Éljen Laval! — Hitler ültében kopogós táncot toporzékolt a lábával.

Hess összevonta bozontos szemöldökét.

— Azt hiszem — mondta — hogy hála a legutóbb lezajlott eseményeknek, a francia kérdést megoldottnak tekinthetjük.

— Igen! Megoldottnak tekinthetik — helyeselt Hitler. És mindenki érezte, hogy Hitler hozzá akarta tenni: „hála nekem", ehelyett azonban ráripakodott Göbbelsre: — Megőrültél, Jupp!

Göbbels értetlenül bámult Hitlerre.

— Ne lődörögj a kalitkánál, felébresztetted Sziszit! — Hitler odament a kanári kalitkájához és száját csücsörítve gügyögte: — Tyiu, tyiu, tyiu... Sziszi, aludj szépen.

*

Németország másik végében, a Rajna fölött, a Krupp von Bohlen und Halbach család kastélyában, amely szerényen a „Villa Hügel" nevet viselte, semilyen ünnepélyességgel nem ülték meg ezt a napot, pedig a legutóbbi események éppen a Krupp-családot érintették közvetlenül.

A „Villa Hügel"-ben uralkodó nyugalomnak az volt az oka, hogy éppen ott jobban tudták, mint bárhol másutt, hogy minek kellett bekövetkeznie és minek kell még történnie a legközelebbi napokban. Ámbár az öreg Gustav Krupp nem volt vérbeli nagyiparos és kereskedő, csupán közepes diplomata — sőt egyáltalán nem is volt Krupp, hiszen csak II. Vilmos „legmagasabb" leirata következtében vehette fel ezt a nevet, amikor feleségül vette Bertha Kruppot — mégis a harmincesztendős főnökösködés a legnagyobb európai gyilkolószer-gyárban nemcsak elődei tapasztalatait adta át neki, hanem a zsugori emberek minden tulajdonságával is felruházta. Az öreg Krupp nem szokta hiábavalóságokra kiszórni a pénzt.

Annakidején a Hohenzollern-Németország tábornagyai, főhercegei, sőt császárain kívül török pasák és szultánok, bolgár és román uralkodók szerepeltek a Krupp-cég vásárlói között, hogy felduzzasszák a hadügyi költségvetés fegyverkezési számláját és növeljék a hadsereget. Mérsékelt kamatért készek voltak arra, hogy a nép pénzét átszivattyúzzák a Kruppok pénztárába, cserébe ágyúért, páncélzatért, katonai anyagokért és fémekért, amelyeket aztán megsemmisítettek a háború könyörtelen kohójában.

Az öreg Gustavnak semmi oka sem volt feltételezni, hogy Hitler és Göring kevesebb buzgalommal szolgálják céljait, mint a császárok és szultánok. Utóvégre azt a koszos kis őrvezetőt ők, a Ruhr-mágnások, tették meg a német állam fejének... azt a közönséges repülőkapitányt pedig Krupp látta el ruhával és cipővel, sőt az elmebajából is kigyógyíttatta a saját költségére...

Kruppnak feltétlenül szüksége volt arra, hogy a német hadsereget újra felállítsák, Németországot felfegyverezzék. Hogy titokban vagy nyiltan — ez mindegy volt neki. Már nem félt attól, hogy tevékenysége közhírré válik, miután az amerikaiak belefektették milliárdjaikat Németország nehéziparába. Morgan dollárjai közös áradattá egyesültek Krupp márkáival és megtermékenyítették a német fegyverkezési ipar talaját. Ahogy a Rajnában nem lehet egymástól elválasztani a Mosel vizét a Neckarétól, úgy nem választható el most a márka a dollártól, Morgan profitja Krupp profitjától. Kruppnak most már eléggé megbízható társai vannak Európa felfegyverzésében. Olyanok, akik bárki torkára forrasztják a szót, ha profitjaikra támad. Szóval, a dolog menni fog. Németország felfegyverkezése elkerülhetetlenül maga után vonja Franciaország és Anglia felfegyverkezését. Schneider és Vickers titkos kapcsolatban állt Kruppal. Rajtuk keresztül a francia adófizetők elküldik a

frankjaikat Essenbe, hogy ágyút készítsenek belőlük a német katonák megsemmisítésére; az angolok is odaadják fontjaikat és nem is sejtik, hogy ezek a fontok végül Krupp zsebébe ömlenek.

Németország felfegyverkezése egyik oldalon, Francia- és Angolországé másikon maga után vonja a csatlós államok fegyverkezését. Ankara, Szófia, Belgrád, Bukarest, Prága — egytől-egyik kotorászni kezd a zsebében, hogy küldjön valamit Kruppnak, Vickersnek, Schneidernek. Krupp, Vickers, Schneider pedig leadja a részesedést Morgannak. Morgan meg pénzt küld Németországba. A háború istenének vérkeringése felfrissül...

Azon az estén a „Villa Hügel" dohányzószobájában hárman ültek. Maga az öreg Gustav Krupp, második fia: Alfred, és sógora: Thilo von Vilmovsky. Az öregúr fázósan kuporgott a kandalló előtt álló mély karosszékben és hunyorogva nézte a tüzet A koksz olyan nagy lánggal égett, hogy még az ellenzőn keresztül is kellemesen melengette az aggastyán fájós térdét.

Alfred és Thilo a dohányzó-asztalka mellett ült. Mindhárman hallgattak, emésztették az iménti ebédet.

Gustav törte meg a csendet. Halkan, mintha lusta volna beszélni, így dörmögött:

— Úgy látszik, Hitler beváltja hozzáfűzött reményeinket. Nemde?

— Ilyen fürge gyerekkel rég volt dolgunk — felelte Alfred

— Értelmes fickó — helyeselt Thilo.

— Megmondhatják neki, hogy meg vagyunk vele elégedve... én meg vagyok vele elégedve — szűrte a szót Gustav. Majd némi habozás után hozzátette: — Meg kell ajándékozni.

— Intézkedni kell, hogy valami fedőnévre számlát nyissanak neki — javasolta Thilo.

— Csak, kérlek, ne Berlinben! — nyugtalankodott Alfred. — Ott mindenféle szemét népség hemzseg, akik beledugják az orrukat a dolgainkba.

— Hitler majd leszoktatja őket a kíváncsiságról! — mondta kajánul Thilo.

Gustav közbevágott:

— Igaza van Alfrednak: Thilo, megajándékozhatod a te Länder-bankod útján.

— Helyes. A bécsieknek semmi közük hozzá — szólt Thilo — De hiba lenne, ha a führerre korlátoznánk az ajándékot. A nácik is megérdemlik. Az egész társaság.

— Magától értetődik — felelte nem túlságosan nagy lelkesedéssel Gustav. — Csakhogy eszem ágában sincs egyedül kiizzadni a pénzt. Hadd járuljon hozzá Pensgen és Pferdmenges

is. Elsősorban ők. A vegyészeket jó lenne kihagyni a játékból. Hitler ne kapjon ajándékot az „I. G. F. I."-tól. Nemde?

— Igyekszem, papa — felelte meggyőződés nélkül Alfred.

— De félek, hogy Bosch már dugott neki valamit.

— Akkor dugj neki kétannyit! A gépnek úgy kell forognia, ahogy mi kenjük — mondta álmosan az öregúr.

A cipője orrával félretolta a kandalló ellenzőjét, úgy, hogy a lángoló koksz fénye az arcára esett. Az öreg boldogan hunyorgott és fejét a karosszék támlájára hajtotta. Alfred és Thilo kis ideig szótlanul ült a helyén. Aztán halkan felálltak és lábujjhegyen kimentek a dohányzóból. Gustav nem mozdult. Aludt. Hatvanéves korban az emésztéshez nyugalom kell...

13

Az 1934—35 telén lezajló politikai események — eltekintve attól, hogy a Szovjetunió belépett a Népszövetségbe — nem voltak elsőrendűen fontosak és alig mozgósították az európai társadalom figyelmét. Ugyan melyik franciának jutott volna eszébe, hogy Laval külügyminiszternek Mussolini személyes meghívására történt római utazása felmérhetetlenül nagyobb jelentőségű, mint például az, hogy Stavisky tizenhárommillió frank értékű bayonnei lombardkölcsön-kötvényt hamisított?! Tizenhárommillió frank már olyan nagy összeg, amelyre nemcsak a kispolgár figyel fel. Különösen akkor, amikor olyan botrányos pletykák forognak, hogy a zsákmányban meglehetős magas állásban lévő személyiségek is osztoztak és csaknem nyiltan emlegették elsősorban a párizsi rendőrség prefektusát, Chiappe-ot. Már csak ez az eset egymagában is könnyen elvonhatta a közfigyelmet a Laval—Mussolini találkozóról, annál is inkább, mert ők maguk sem igyekeztek tárgyalásuk igazi lényegének nagy reklámot csinálni. Ezért csak kevesen tudták, hogy 1935. januárjában jelentéktelen és nagyon kérdéses engedmények ellenében Mussolini nemcsak arra kapott biztosítékot Lavaltól, hogy Franciaország nem avatkozik bele Olaszország afrikai terveibe, hanem egy darabka afrikai partvidéket is megkapott, amelyre a „duce"-nak szüksége volt az Abesszínia elleni támadás előkészületei céljából. Nagyon kevesen tudták, mennyire nyugtalanította Mussolinit, hogy Anglia, az „afrikai hatalom", milyen álláspontra helyezkedik ebben a kérdésben és — hogy a „duce" táncolt örömében, amikor kémszolgálata bemutatta neki az úgynevezett John—Maffey-bizottság titkos jelentését, amely igyekszik kimutatni, hogy Angliá-

nak nincs érdekeltsége Ethiópiában, sőt előnyösnek tartaná, ha ott lennének az olaszok. A „duce"-n és londoni követén kívül senki sem tudta volna megmondani, mibe került az olasz kincstárnak ez a különös angol kijelentés, amely ellentmondott a józan észnek és Anglia nyilvánvaló érdekeinek. Egyébként London és Párizs engedékenységével nem csupán Mussolini dicsekedhetett. Hitlernek is sikerült biztosítékot kapnia arra, hogy a Saar-vidék kérdése „tisztára német kérdés". Így hát semmi sem állt útjába annak, hogy propagandaplakátok és a rohamosztagosok gumibotjai segítségével kiverjék a Saar-vidék lakosaiból a január 13-i népszavazásnak azt az eredményét, amire Hitleréknek szükségük volt. A Saart a Reichhez csatolták.

Ugyanezen a télen kezdte meg tevékenységét egy Otto Abetz nevű szerény fiatalember, aki mint Ribbentrop személyes küldötte jelent meg Franciaországban. Csak nagyon kevesen tudták, hogy Abetz úr egyáltalán nem azért jött Párizsba, hogy a közeledés útját egyengesse a francia és német értelmiségi fiatalság között. Feladata valójában az volt, hogy a különböző korú és állású franciákat korrumpálja, Franciaország fasiszta csőcselékét és politikusnak álcázott árulóit segítse abban, hogy hazájukat a nácizmus torkába taszítsák.

Körülbelül ugyanebben az időben utazott át a német határon Anglia felé a brit fasisztabarátok „önkéntes" követe: lord Allan Hartwood. Mindazt, amit Hitler mondott, hogy tudniillik Németországnak nincsenek támadó tervei, úgy idézte otthon, Angliában, mint az evangélium igéit.

Az európai kormányok semmibe se vették a szovjet kormány óvását, amely rámutatott arra, milyen veszélyekkel jár, ha letérnek a kollektív biztonság útjáról. A február 20-án kelt szovjet jegyzékre mintegy válaszképpen, az angol kormány február 21-én hivatalosan közölte a németekkel, hogy hajlandó tárgyalni velük a felfegyverkezésről.

Európában még távolról sem értékelte mindenki ennek az eseménynek igazi jelentőségét, de Berlinben tisztában voltak vele és 1935 március 1-én pazar parádé keretében ünnepelték meg az első bombázó repülőraj — Göring első hivatalos csemetéjének megszületését.

*

A szenilis Doumergue kormánya Henri Leméry szenátort bízta meg a Barthou-gyilkosság kivizsgálásával. Wilhelm von Krone nyugodtan alhatott: Leméry aktív „tűzkeresztes" volt.

A francia miniszter és a jugoszláv király gyilkosai továbbra is Chiappe és De la Rocque úr védelme alatt maradtak.

— No látja — mondta Krone Otto Schwerernek — minden úgy alakul, ahogy a legjobb ezen a világon, amely tudvalevőleg „a legjobb minden elképzelhető világ között".

A két férfi találkozásának ez alkalommal semmi hivatalos jellege nem volt. Egy cukrászdában találkoztak és feketéztek. Ez volt az első szolgálatonkívüli találkozásuk. Krone úgy viselkedett, mint valami jó ismerős. Letette az újságot, amelyet eddig elmélyedve tanulmányozott.

— Ezt a napot érdemes az emlékezetünkbe vésnünk! — mondta és rámutatott az újság egyik hasábjára. — Laval: tehetséges csirkefogó.

— Nincs szerencsém ismerni.

— Maga nem ismeri! Mert túlságosan gyáva és túlságosan szereti a nőket. Sohasem emelkedik olyan magasra, hogy az effajta politikusok körébe kerüljön!

— Ugyan, mivel érdemelte ki Laval, hogy annyira lelkesedjék érte?

Krone, hogy jobban meggyőzze, megint az újságra bökött:

— Ahogy a külügyminiszter úr a Népszövetség tanácsában kiállt! Laval jelentette a Népszövetség tanácsában, hogy nyomoznak Barthou gyilkosai után... — Krone elnevette magát. — Nos, találja ki, hol?

— Valószínűleg mindent ráken az olaszokra.

— Budapesten, barátom! Budapesten nyomoztat! Laval érti a dolgát. Laval lényegében átviszi vendéglősi gyakorlatát a politikába. Azt mondják, hogy a fehér nyakkendője — az egyetlen világos pont az egész emberen.

— És mégis, ez a maga Lavalja semmit sem tudott volna tenni abban az esetben, ha csak egyetlen usztasa is a francia rendőrség kezébe kerül.

— Hogyne tudott volna! De: először is Chiappe megesküdött, hogy egyetlen gyilkost sem fognak el élve. Márpedig a hullák, mint ismeretes, hallgatnak.

Otto füttyentett:

— Chiappe esküje!

— Elég borsos árat fizettünk érte, hogy egy ilyen eskü még a párizsi prefektus úr ajkán is bizalmat gerjesszen. Ezenkívül — minden eshetőségre számítva — mindegyik usztasa zsebében kommunista pártigazolvány lapult. Az igazolványok természetesen hamisak voltak, de becsületszavamra kijelentem, ha Chiappenak sikerült volna kommunista hullát mutatnia a sajtónak, az ügynek nem lett volna kisebb visszhangja, mint

a Reichstag-mókának! Azzal a különbséggel, hogy itt nem fordulhatott volna elő semmiféle Dimitrov-féle lelepleződés... Úgy látszik, ebben hibát követtünk el. — Bánatosan csóválta a fejét. — Hej, ha csak egy kis esze lenne, Schwerer.

— Már bocsánatot kérek — mondta sértődötten Otto.

Krone felemelte poharát és koccintott Ottóval.

— Maga gyáva. Ez az oka, hogy nemrégiben kiesett egy érdekes munkából.

Otto felkapta a fejét. Feszülten figyelt.

— Szükségünk lett volna valakire, aki a maga apja, Schwerer tábornok körül forgolódjék — magyarázta Krone. — Ki tudhatja, mi jut egyszer az eszébe ennek a vén hóbortosnak.

— Krone!

— No, no! Ne tettesse, hogy megsértettem fiúi érzéseit! — Krone ivott egy korty konyakot, utána egy korty feketét.

Megszámolta az előtte tornyosuló tányérkákat — az elfogyasztott italok bizonyítékait.

— Maga, Schwerer, még inni se tud férfimódra. Pedig ma lett volna mire innia! A Saar-vidéki népszavazás valóban gyerekjáték ahhoz képest, ami ma történik. Apropó: hogy van Gauss? Még mindig dörmög?

— Ugyan már!

— Kedvesem, az embernek meg kell ismernie a parancsnokát! — folytatta oktató hangon Krone. — Nagy játék kezdődik. Ennek a vén fácánnak minden lépéséről tudnunk kell. Érti? Holnap újra beszélnünk kell. A maga drágalátos öregéről!

— Az apámról?

— Ne tettesse magát bolondnak! Én rúgtam be, nem maga. Gaussról van szó! Majd megnevezem azokat a személyeket, akik a környezetéből érdekelnek minket. Minden kiejtett szónak nagy jelentősége van. Érti?

— Értem — válaszolta Otto. Megint úgy érezte, hogy nem több, mint a hatalmas nyomozó gépezet egy apró kis csavarja — bizony, semmi egyéb. Úristen, semmi kilátás!...

Otto felállt.

— Mennem kell.

— Menjen, kis gyávám — mondta részeg gyengeséggel Krone. — És az ünnep alkalmából csókolja meg a nevemben, Wilhelm von Krone nevében Gauss kék fenekét. — Érti? Hé! Főúr! Miért nincs maguknál zene? Nem! Vigye el az ördög a zenegépjüket! Maga talán nem tudja, hogy olyan napon, mint ez a mai, minden tisztességes házban bekapcsolják a rádiót?!

A vezérem hangját akarom hallani, indulókat akarok hallani és a katonalábak dübörgését! Pszt! Frissen!

Az ijedt pincér odarohant a rádiókészülékhez és bekapcsolta. A fényezett doboz fenyegetően üvöltött...

14

A rádió üvöltözése megszűnt. Induló harsant fel. Recsegtek a rézfúvósok, puffant az üstdob, élesen rikoltottak a fuvolák.

— Mondhat bárki, amit akar, mi, németek az induló mesterei vagyunk! — szólalt meg Wiener. — Trum-tu-tum, trum-tu-tum! Erre a muzsikára még a halottak is masírozni kezdenek! Hallgasd csak, Trude!

Gertrud asszony válasz helyett odament a rádiókészülékhez és ingerülten csavart egyet a gombon. Dobpergés, katonai kürtjel. Újabb csavarás — rekedt ordítozás, mintha valami hurutos bulldog csaholna. Aztán megint nagydob, katonabanda, hisztérikusan ugató szónokok. A nemzeti-szocialista Németország „történelmi" napot ünnepelt. 1935. március 16. Ezen a napon történtek az első újoncbehívások.

— Hallgattasd el már ezt a lármát, Wolf! — kiáltotta bosszúsan Gertrud asszony.

Wiener a cipője orrával verte a taktust.

— Trum-tu-ru-tum!... Lám, még Feldmann úr is azt mondja, hogy nem is olyan rossz ez! Hiszen maga öreg harcos, Feldmann úr, nem igaz?

A szabó Wiener úr lába előtt guggolt és krétájával megjelölte a nadrág hibás varrását.

— Amikor ezeket a hangokat hallom, doktor úr, ugyanazt érzem, amit az egykori fegyenc, ha bilincscsörgést hall.

— Ez aztán a hazafias beszéd!

— Én őrvezető voltam... Hogy áll a zakó?

— Mintha fent az ujjánál húzna. Nem? Nézze csak, milyen ráncot vet a hátán. Igaz?

— Semmiség, kérem. Majd megcsinálom, hogy ne húzzon... De én csak azt mondom a doktor úrnak: ha találkozom az utcán egy katonatiszttel, mindkét lábamra sántítani kezdek... Úgy érzem magam, mintha a régi tyúkszememre új cipőt húztam volna. Tetszik a kihajtás? Nagyságos asszonyom, nézze csak, milyen nagyszerű ez a kihajtás!

— Én az ujjakról beszélek, Feldmann úr és nem a kihajtásról! — mondta ingerülten Wiener. — De azt hiszem, mos-

tanában nem sok babér teremne a maga számára a Reichswehrnél, még akkor sem, ha az lenne az egyetlen vágya, hogy katonai karriert csináljon!

— Igaza van, doktor úr: az ujjak húznak. De az isten szerelmére, mondja meg, miben különbözik az olyan német, mint én, a többitől? A nagyapám és a nagyapám nagyapja is itt született, itt élt. A nagyapám háborús medáliát kapott Szedánnál ugyanazért, amiért én a vaskeresztet kaptam Douaumontnál: néhány pohár vérért. Azelőtt minden összeíráskor azt írtuk a nemzetiségi rovatba: „német". Miért kell most azt írnunk: „zsidó"?

— És ez nem tetszik magának?

— Ez eddig már szegény kisfiam életébe került... — A szabó elfordult. — Ha arra gondolok, mit csináltak vele a hajón saját iskolatársai, akik éppen olyan német fiúk, mint ő...

— Nem egészen... nem egészen olyanok, Feldmann úr.

— Miért fél attól, doktor úr, hogy őszintén beszéljen velem? Mintha nem volnánk egykori elvtársak?...

Wiener néhány pillanatig pislogva nézett a szabóra, majd némi ijedtséggel megkérdezte:

— Mit akar ezzel mondani?

— Hát nem vagyunk-e mindketten régi szociáldemokraták?

Wiener most hangosan, öblösen felkacagott. Két kezét rengő hasára szorította.

— Furcsa egy ember maga, Feldmann! — dörmögte még mindig szaporán szuszogva a nevetéstől. — Azt hihetné az ember, hogy néhány esztendőt átaludt. „Mindketten régi szociáldemokraták vagyunk!" — És újra nevetni kezdett.

— Talán valami ostobaságot mondtam? — kérdezte a szabó.

— Ha folytatja ezt a gondolatmenetét, még azt is kisüti, hogy közeli rokona a führernek, hiszen „mindketten" Ádámtól származnak.

— Nem, doktor úr, nem keresem ezt a rokonságot!

— Aha! Tehát itt van a kutya eltemetve! Maga nem keresi, én viszont egyáltalán nem volnék ellene, ha megtalálnám.

— Nem hiszek a saját fülemnek! — kiáltott fel Feldmann.

— Akkor mossa ki szépen és megismétlem magának: mióta Németország szociáldemokrata pártja feloszlatta önmagát...

— Mi egyszerű tagok nem oszlattuk fel önmagunkat, doktor. Önök jelentették ki, hogy fel vagyunk oszlatva, önök, a vezetőség!

— Szerencsére a vezetés csakugyan magunkfajta értelmes emberek kezében volt és nem olyanokéban, mint maga is, kedvesem. Nem olyan emberek kezében, akiknek se multjuk, se jövőjük, akiknek csak mai napjuk van.

— Ezt nem értem...

— Pedig nagyon egyszerű: a szocialisták hatalomra kerültek!

— A nemzeti szocialisták!... Képes szocialistáknak nevezni ezeket a rablókat?

— A maga helyében én nem fecsegnék ilyen hiábavalóságokat. Ha bajba kerül miatta, nem segit magán a régi kis vaskeresztje.

— Tudom, hogy ezek gyönyörűséggel állítanának fölém egy nagy fakeresztet.

— Azért, mert semmit sem ért a történelemhez!

— Az ilyen „történelemhez" nem is akarok érteni. Nagyon rossz történelem ez, doktor úr!

— Mi pedig akkor is azt tartottuk és ma is azt tartjuk, hogy amikor átadtuk helyünket a nemzeti szocialistáknak, pontosan úgy cselekedtünk, ahogy ezt a németség érdekei megkövetelték.

— Magától értetődik — vágta rá gúnyosan a szabó — azé a németségé, amely a saját villájában csücsül. Az olyan németek érdekei követelték ezt, akik — mint ön — gyárosok, vagy nagy áruházak tulajdonosai, akiknek bányáik, vagy hajózási vállalataik vannak.

— Magából a rút irigység beszél, Feldmann. Maga egyszerűen irigyeli azokat a honfitársait, akik szerencsésebbek voltak és többet értek, mint maga. — Wiener kissé elgondolkozott, majd dagályosan kijelentette: — A német nép jóváhagyta működésünket!

— A nép? — Amikor ezt kérdezte, Feldmann arca nevetségesen eltorzult. Csóválta a fejét. — A mi szociáldemokrata boncaink mindig összekevertek két fogalmat: a nép és a nyárspolgár fogalmát.

— Drágám, ne foglalkozzunk ilyen mélyreható analizisekkel! — dörmögte Wiener. — Most nem érünk rá ilyesmikre!...

— Analizis? Minek ehhez analizis!... Hát talán nem magától értetődően világos: ha én történetesen nem volnék zsidó, és nem látnám másoknál világosabban az igazságot éppen azért, mert engem meg akarnak nyúzni, akkor ez változtatna a lényegen? Akkor a mi szociáldemokrata vezéreink — ördög vigye őket — nem adtak volna át engem jegyzék szerint, —

bocsánat a kifejezésért: a „párttal" együtt, „a párt" élő és holt leltárával együtt a náciknak?

— De ez sokkal előnyösebb lett volna magára nézve, mint az, hogy most az egész néppel szembehelyezkedik.

— A német nép! A honfitársak! Hát az a kétmillió német, aki a gyüjtőtáborokban ül — az nem honfitársam? És a négymillió munkanélküli, aki sort áll egy-egy tányér levesért — az nem éppen olyan dolgozó ember, mint mi mindannyian? Nem, doktor úr! A náci külön fejezet! Őket nem lehet az egyszerű német ember mértékével mérni...

— Magának éppen olyan nélkülözhetetlenné kellett volna tennie magát az állam szemében, mint, mondjuk, a kollégám, Heinckel doktor tette. Ő már tiszteletbeli árja!

— Repülőgépgyáros és szabó! Nagy különbség ez, kérem — sóhajtotta Feldmann. — A magam módja szerint én is mindent elkövettem, hogy nélkülözhetetlen legyek. A katona urak sohasem voltak olyan megrendelők, akiknek a szabók nagyon örültek — mindig hitelezni kellett nekik. Biztosan ismeri a régi versikét:

Offizier, Herr Offizier!
Goldene Tressen —
Nicht zum fressen![1]

És mégis volt két katona-kundschaftom. Az egyik, Gauss, már tábornok; amióta előlépett, azóta Benedicktnél dolgoztat. Csakis azért, mert ott kétszáz márkát fizettetnek olyan munkáért, ami nálam húszba kerül. A másik, von Schwerer, gyakran javíttatott nálam, meg átalakíttatott, dehát most kapta magát és elutazott. Azt mondják, hosszú időre. Alighanem Kínába.

— Ne mondja! — szólt érdeklődéssel Wiener és egy szivart adott Feldmannak. — És ki beszélt magának Kínáról?

— Hát ki beszélget egy szabóval, doktor úr? Természetesen a cseléd.

Wiener jóindulatú leereszkedéssel megveregette a szabó hátát.

— Ha akar valamit Schwerer tábornoktól, forduljon csak hozzám.

Pöfékelve nézte, amikor Feldmann egy darab fekete vászonba csomagolta az öltönyt. Száz és kétszáz esztendővel ez-

[1] Tiszt úr, tiszt úr! Aranypaszományos és nincs mit zabálnia!

előtt Feldmann görnyedt kis őse talán éppen ilyen gonddal csomagolta kopott fekete kendőjébe Wolfgang Wiener ősének készülő zekéjét. Általában vajmi keveset változik a világ. Minden történelmi korszakban éltek olyan emberek, akiknek az volt a szórakozásuk, hogy sárga szégyensüveget nyomtak a zsidók fejébe. Véleményük szerint, ebből nagy baj nemigen származott. Egy kis érvágás — és kész...

Wiener ott állt a szabó előtt. Nagy volt, izmos volt, vastag lábán kék selyem alsónadrág. Ápolt szakállának gondosan hullámosított fürtjei eltakarták nyakkendőjét. Amíg a tükörben nézegette magát, Wiener arra gondolt, hogy csupán ebből a szakállból több jólét sugárzik, mint Feldmann egész figurájából. Kezefejével gyönyörűséggel emelte fel a szakálla selymes végét és tartotta, mintha méricskélné.

— Ilyen szakállal már valakinek érezheti magát az ember, mi? — és a magasból lemosolyogva, méltóságteljesen nyújtotta előre kék alsónadrágos lábszárát és belebújtatta a nadrágba, amelyet a szabó elébe tartott. Felgombolta a nadrágtartóját és így dörmögött a tükör előtt: — Ég és föld ez a régi nadrág és az új, amit ma hozott! Pedig ezt is, azt is maga csinálta. — Vastag combját rázta. — Ez aztán nadrág!

— Aki egyszer jót varrt, az másodszor is tud majd — mondta alázatosan Feldmann.

Ezt a kundschaftot elveszteni?! Még csak ez hiányzik! De ezek az átkozott nácik úgy tönkretették az idegeit, hogy kiesik a tű a kezéből!

— Nehéz ma egy zsidónak dolgoznia, doktor úr.

Azt már nem merte Feldmann kimondani, amit a nácikról gondolt. Utóbbi időben valahogy megváltozott Wiener doktor. Ennek nyilván az az oka, hogy hadiüzemei egyik megrendelést a másik után kapják a náciktól. Erről csak az nem tud, aki nem akar tudni róla.

A szabó tehát nem mondott többet és elment.

— Trudchen! — kiáltott be Wiener a szomszéd szobába. — Nem gondolod, hogy itt lenne az ideje, hogy lemondjunk ennek a zsidónak a szolgálatairól?

— Csak azért, mert zsidó?

— Elvesztette érzékét a vonalaim iránt.

— Hát te mindig egy pfennigért akarsz megvenni egy márkát?

— Igen, Trudchen, elég időd volt ahhoz, hogy megértsd: a férjed igenis képes rá, hogy egy garasért megvegyen egy márkát, persze csak akkor, ha a márka nem — hamis! Már

pedig napjainkban ez a zsidó szabó, úgy látszik, — hamis márka!

Az asszony másról akart beszélni:

— Nem felejtetted el, hogy holnap Schwererékhez megyünk?

— Ha igaz, hogy a tábornok elutazott Kínába, várhatunk ezzel a látogatással... Küldj Emmának krizantémumot. Ez a kedvenc virága.

— Meg kell mondanom, hogy egy idő óta Emma meglehetősen hideg hozzám.

— Ne törődj vele, Trudchen — mondta gyengéden Wiener — minden tisztázódik a legközelebbi napokban. Ha minden úgy megy, ahogy a führer mai lépése után logikusan menni kell, újra talpra állunk.

— Nagyon komoly dologban kell veled beszélnem — kezdte Gertrud asszony, de nem folytatta, mert éppen ekkor jött be Asta. Márpedig Wienerné éppen arról akart beszélni, hogy Asta és a legfiatalabb Schwerer: Ernst, a rendőrségi besúgó közt valami flörtféle kezdődött. Gertrud asszony nagyon jól tudta, hogy a jelenlegi körülmények között hogyan végződhet ez a dolog.

Wiener az első ürüggyel, ami eszébe jutott, elpárolgott hazulról. Az ilyen tavaszi napokon úgy érezte, hogy valami hajtja kifelé, az utcára. Még Lemkét se hivatta. Elvegyült a tömegben és gyalog ment.

Sétált, valamit számolgatott magában és közben ránézett egy-egy szemközt jövő nőre.

Hát igen, megtört a jég: az első hadi megrendelések már korábban befutottak, mielőtt még közismertté vált, hogy a kormány nem ismer el többé semmiféle fegyverkezési korlátozást. Dehát ez még távolról sem minden, amire Wiener számít, különösen a mai események után. Mert az általános hadkötelezettség nemcsak azt jelenti, hogy lesznek majd szép parádék, amelyeken az ifjúság kivonul lapáttal a vállán!...

Amikor Wiener a Wittenberg-Platz felé közeledett, katonabanda muzsikájára lett figyelmes. Horogkeresztes karszalagos fiatal legények kemény léptekkel meneteltek. Polgári ruhát viseltek. Combraszorított tenyérrel, mereven hajlított könyökkel, előrefeszített állal, bálványszerűen mozdulatlan arccal masíroztak — valamilyen hihetetlen természetellenességgel, mint a „kaiser" eltemetett Németországának hazajáró kísértetei. Pedig ezek az első hitleri sorozás élő újoncai voltak. Hiszen ma van az új német hadsereg születésének első napja, azé a hadseregé, amely a régi hivatásos Reichswehrt felváltja.

Most hirtelen mindenki megmerevedett. Dermedt mozdulatlansagba meredtek az újoncok. Az arcok a tér felé fordultak, a rendőr felemelte botját!

A menetoszloppal szemben, a Kleist-Strasse felől néhány katonai gépkocsi közeledett. Az élen robogó autó szürke sárhányóján kis lobogó repdesett. A kocsiban Gauss tábornok ült. Hátradőlt a támlára. A soffőr mellett. — nem nézve se jobbra, se balra, mintha megmerevedett volna a nyaka — Otto terpeszkedett.

A következő kocsiban Prust ült még egy tábornokkal. A többi kocsiban tisztek ültek.

Amikor Gauss soffőrje megpillantotta az újoncok menetoszlopát, lassított, hogy az újoncoknak idejük legyen az autókaravánnak helyet csinálni.

Rövid vezényszavak, gyors sorfalállás. Az újoncok karja a levegőbe lendült. Gauss két ujját kelletlenül a sapkájához emelve tisztelgett. Az ördög vinné el az ostoba nevelésüket! Emelgessék a mancsukat az ünnepeiken, vagy a sorházban, amikor jólesik nekik, de ne akkor, amikor glédában állnak!

Amikor Gauss autója elérte az oszlop élét, a zenekar rázendített. Gauss homlokráncai elsimultak. Hiszen végeredményében ezek a fiatal hóbortosok — németek és ő majd igazi katonákat farag belőlük. Kihúzta széles vállát és újra sapkájához emelte ujjait.

Miután az autók keresztülvergődtek a tömegen, továbbrobogtak. Az utolsó kocsin hatalmas, élő rózsákból font koszorú himbálódzott. A koszorút Gauss helyezi Scharnhorst sírjára — a hadsereg, valamint a saját nevében. Utóvégre ő, Gauss vezérezredes — az új Németország új Scharnhorstja.

A koszorút elhelyezték a siron. Beszédek hangzottak el. Gauss undorral hessegette el a fényképészeket és elhajtatott. Más tábornokoknak engedte át a megtiszteltetést, hogy a lencse elé álljanak és képük megjelenjék az esti lapokban.

Tizenhat hadtest és ezer elsőosztályú repülőgép. De ez csak a kezdet. Hitler — személyesen — azt a parancsot adta, hogy hivatalos felszólalásokban a lehető legbékeszeretőbb hangnemet alkalmazzák. Utóvégre most Hitler a fegyveres erő „főparancsnoka"! Az egykori őrvezetőnek most — valamennyi tábornok legnagyobb bosszúságára — ez a hivatalos címe! Dehát ez csak formaság. Ki hisz abban, hogy a tábornokok még sokáig eltűrik a parancsolgatását? Még néhány, a maihoz hasonló lépés — a Rajnavidék újrafelfegyverezése, Memel visszatérése, az osztrák Anschluss, a Szudéta-vidék bekebelezése, néhány gyarmat

visszakaparintása — és a „nemzeti nagydobos" urakat lomtárba dobhatjuk.

„Szóval — gondolta magában Gauss — mihelyt a mór megtette a kötelességét... De egyelőre: heil mór!"

15

Sir Montague Greeley mindig az Adlonban szállt meg. Éppen ezért nagyon kellemetlen meglepetés volt számára, hogy a portás — mintha most látná először — hosszú kérdőívet tett elé. A kérdőív ostoba kérdései azt az érzést keltették Sir Montagueban, mintha valaki a legsajátabb magánélete felől érdeklődnék. Angliában ilyen kérdéseket még a gyóntató pap sem mert volna feltenni. A németek sohasem voltak túlságosan tapintatosak, de most nyilván végleg elvesztették minden illendőség iránti érzéküket!

Montague kitöltetlenül küldte vissza a kérdőívet és megtiltotta a portásnak, hogy ilyen ostobaságokkal zaklassa! Igazán nem azért utazott ide, hogy kérdőíveket töltsön ki! Európa politikai hőmérőjének higanyszála aránytalanul gyorsabban szállt fölfelé, mint ahogy a tavaszi napfény felmelegítette a levegőt. A rajnai zóna ügye úgyszólván szemmelláthatóan közeledett a gyors befejezés felé. Ez nem maradhatott titokban Montie előtt. Nem hiába volt szerencséje részt vehetni annak a titkos bizottságnak ülésein, ahol a rajnai problémát tanulmányozták! Simon fegyverkezési egyenjogosultsági formulája már régen megváltoztatta Baldwin tételét, amely szerint Anglia határa a Rajnánál van. A lárma, amit a brit sajtó a fenyegető német veszedelem körül csapott, nem volt egyéb ködfüggönynél, amelynek az volt a célja, hogy elfedje a közvélemény előtt az események igazi értelmét.

Montie számára ezeknek az eseményeknek kettős értelme volt. Először: őfelsége kormánya megváltoztatta azt az álláspontját, hogy az egész barna bandára úgy tekint, mint bitorlókra, akikkel csak titokban lehet tárgyalni. Másodszor: miután Hitler megszállta a rajnai demilitarizált zónát, nem merülhetett fel kétség, hogy a németek további lépéseket tesznek céljuk — Németország teljes felfegyverzése — irányában. Ez az utóbbi meggondolás volt az oka annak, hogy Montie Berlinbe utazott. A Foreign Office felderítő szolgálatának titkos adatai szerint dr. Wolfgang Wiener, az ismert rakéta-technikai szakértő ügye kritikus helyzetben van és Montie úgy látta, hogy saját dolgait kitűnően elintézheti, ha megegyezik Wienerrel.

Montie megbeszélte a kérdést néhány honi szakemberrel és megbizonyosodott arról: amennyiben Wienerrel végzendő munkáját siker koronázza, felbecsülhetetlen értékű fegyvertkap a kezébe.

Montie azt hitte, Wiener olyan nehéz helyzetben van, hogy minden további nélkül elfogad félmárkát egy egész helyett. A legrózsásabb reményekkel eltelten hívta meg tárgyalásra. De nem számolt Wiener állhatatosságával és kapzsiságával, sem Németország új helyzetével. Mert mi érdeke lett volna Wienernek idegentől elfogadni egy milliót, amikor a saját országától kettőt kaphat? Szó sincs róla, kellemes lett volna a brit oroszlán védelme alá helyezkedni, de semmiesetre sem olyan feltétellel, hogy köteles tűrni, hogy az oroszlán bekapja a fejét! Inkább vár egy keveset és aztán Göringgel is megcsinálhatja azt a kis üzletet. Mert Wiener szentül hitte, hogy Göring előbb-utóbb hozzáfordul.

Montie tárgyalásai tehát eredménytelenül végződtek. Elhatározta, hogy visszamegy Angliába. Egyáltalán nem volt kedve Németországban tartózkodni, mert meggyőződése szerint itt máról holnapra óriási eseményeknek kell történniük.

Nem is csalódott. De túlságosan szerény kifejezés lenne, ha Montie előrelátását egyszerűen „előérzet"-nek neveznők. Pontos adatok álltak rendelkezésére, hála Rowe kapitány és társai tevékenységének.

Rowe nyomon követte a nyugat felé mozgó német katonai alakulatokat és eljutott a demilitarizált zóna határáig. Miután a német osztagok itt megálltak, Rowe — megelőzve őket — átment a zónába és Koblenzba utazott.

A soffőr, aki Rowet az állomásról a szállodába fuvarozta, szűkszavúan, kelletlenül válaszolgatott utasa kérdéseire. Rowe szerette volna kipuhatolni, mit gondolnak Koblenzban a várható eseményekről, dehát a soffőr nem elégítette ki a kíváncsiságát. Ez volt talán az első soffőr Rowe életében, akit nem sikerült szóra bírnia. Ha nem, hát nem! Akadnak majd itt mások, akiktől megszerezheti az első információkat! Rowe kifizette a komor gépkocsivezetőt és eltűnt a „Monopol"-szálló forgóajtaja mögött.

A soffőr elhajtott az első sarokig, megállította kocsiját és újságot vett elő. Nem nyitotta ki teljesen és nem tartotta a világosság felé, ahogy az utasra váró kocsivezetők szokták. Hosszúkásan, hasábra hajtogatta a lapot és ügyelt, nehogy látszódjék a címe. Nem volt ez olyan hírlap, amit itt nyilvánosan olvasgatni lehetett. A *Rothe Fahne* ez a kiadása külföldön, Csehszlovákiában jelent meg. Ha egy-egy példánya eljutott

Nyugat-Németországba, kézről kézre adták, mint valami nagy kincset, amire a rendőrség állandóan vadászott.

Lemke nem mulasztotta el, hogy körülnézzen — nem fenyegeti-e valamiféle meglepetés? Azután olvasni kezdett:

Howard: A Szovjetunió attól tart, hogy Németország és Lengyelország agresszív terveket forral ellene és katonai együttműködést készít elő, ami hozzásegítené őket szándékaik megvalósításához. Ugyanakkor Lengyelország kijelenti: nem fogja megengedni, hogy területét bármely idegen katonaság hadműveleti támaszpontként használja fel egy harmadik ország ellen. Hogyan képzelik el a Szovjetunióban a Németország részéről történő támadást? Milyen állásokból, milyen irányba operálhat a német hadsereg?

Sztálin: A történelem azt mondja, ha valamely állam háborúskodni akar egy másik állammal — még ha az nem is szomszédos vele — keresni kezdi azt a határt, amelyen át elérheti annak az országnak a határát, amelyet meg akar támadni. Az agresszív állam rendszerint meg is találja ezt a határt. Megtalálja vagy erőszak útján, — például mint Németország 1914-ben, amikor betört Belgiumba, hogy megtámadja Franciaországot, — vagy pedig „hitelbe" vásárol ilyen határokat, mint, mondjuk, — Németország 1918-ban, amikor Lettországon keresztül próbált áttörni Leningrád felé. Nem tudom, milyen határokat készít most elő Németország céljai elérésére, de azt hiszem, talál majd olyan országot, amely szíves örömest átadja „hitelbe" a határait.

Howard: Az egész világ háborúról beszél. Ha a háború csakugyan elkerülhetetlen, Ön szerint, Mr. Sztálin, mikor tör ki?

Sztálin: Ezt nem lehet előre megmondani. A háború váratlanul is kitörhet. Mostanában nem szoktak hadat üzenni. A háború egyszerűen elkezdődik. Másrészről úgy vélem, hogy a béke barátainak helyzete erősödik. A béke barátai nyíltan működhetnek, a közvélemény erejére támaszkodhatnak és olyan szervezetek állnak rendelkezésükre, mint például a Népszövetség. Ez pluszt jelent a béke barátai számára. Abban van az erejük, hogy a háború elleni tevékenységükben a széles népi tömegek akaratára támaszkodnak. Az egész világon nincs olyan nép, amely háborút akarna. Ami viszont a béke ellenségeit illeti, ők titokban kénytelenek dolgozni. Ez minuszt jelent a béke ellenségei számára. Egyébként nem kizárt, hogy éppen ezért, a kétségbesés aktusaként, bocsátkoznak háborús kalandba.

A béke barátai ügyének egyik legújabb sikere az, hogy a francia parlament ratifikálta a francia-szovjet kölcsönös se-

gélynyújtási szerződést. Ez a szerződés bizonyos akadály a békeellenségeinek útjában.

Howard: Ha kitör a háború, a világ melyik részén törhet ki előbb? Hol a legsűrűbbek a háború viharfelhői — keleten vagy nyugaton?

Sztálin: Véleményem szerint a háborús veszedelemnek két tűzfészke van. Az első tűzfészek Távol-Keleten, Japán zónájában van. Arra gondolok, hogy a japán katonai körök már többízben tettek fenyegető kijelentéseket más államokat illetően. A második tűzfészek Németország zónájában van. Nehéz lenne megmondani, melyik tűzfészek a legfenyegetőbb, de mindkettő megvan és működik. A háborús veszély ezen két alaptűzfészke mellett az olasz-abesszín háború csupán epizód. Egyelőre a távolkeleti tűzfészek fejti ki a legnagyobb aktivitást. Lehetséges azonban, hogy a veszély középpontja áttevődik Európába. Ezt jelzi többek között az az interjú is, amit nemrégiben adott Hitler úr egy francia hírlap számára. Ebben az interjúban Hitler békeszerető dolgokat próbál mondani, csakhogy „békeszeretetét" olyan sűrűn telehinti Franciaország és a Szovjetunió elleni fenyegetésekkel, hogy a „békeszeretetből" semmi sem marad. Amint látja, még amikor Hitler úr a békéről akar beszélni, akkor sem lehet meg fenyegetés nélkül. Ez jellemző tünet.

Howard: Ön szerint mi az alapoka a jelenlegi háborús veszélynek?

Sztálin: A kapitalizmus.

Howard: Pontosabban a kapitalizmus melyik megnyilvánulása?

Sztálin: Az imperialista hódító megnyilvánulások. Emlékszik, hogyan tört ki az első világháború. A világ újrafelosztásának óhaja robbantotta ki. Most is ugyanez az indítóok. Vannak kapitalista országok, amelyek azt tartják, hogy a befolyási szférák, területek, nyersanyagforrások, piacok stb. előző felosztásánál rosszul jártak és ezeket újra fel akarnák osztani a saját javukra. Imperialista szakaszában a kapitalizmus olyan rendszer, amely a háborút a nemzetközi ellentétek jogos megoldási módszerének tekinti, jogos megoldási módszernek, ha nem is jogi szempontból, de lényegében."

A taxiállomásra befutott még egy kocsi. Vezetője vidáman füttyentett és így kiáltott:

— Te, Franz! Nagy a mozgás a pályaudvaron! Jönnek-mennek az utasok. Rég nem láttam ennyi utast! Vagy tíz percig állok itt és ha addig nem jelentkezik új utas, visszamegyek a pályaudvarhoz. Ma kétfogásos vacsorát eszem!

Lemke zsebretette az újságot és rágyujtott. Nem felelt.

— Megyünk? — kérdezte néhány perc múlva a soffőr.

— Itt maradok — válaszolt Lemke.

— Ma nem vagy valami jókedvű! — A soffőr nevetett és elhajtott.

Lemke megint elő akarta venni az újságot, de meggondolta magát. Megvolt az oka, hogy rosszkedvű legyen. Széltében-hosszában beszélték, hogy a német katonaság hamarosan bemasíroz a rajnai zónába. Ha ehhez a hírleszteléshez hozzáadjuk a szeparatisták és antifasiszták menekülését a zónából — utóvégre azért volt Lemke soffőr, hogy tudja, ki indul és ki érkezik — meglehetősen vigasztalan kép alakult ki. Most már azt is tisztán megértette, hogy Németország belsejéből nem azért özönlik ide az a tömérdek „turista", hogy a vén német folyam szépségeiben gyönyörködjék. Lemke hajlandó lett volna akár a félkarjában is fogadni, hogy a legtöbb kívülről érkező turista bőröndjében ott a barna ing és a rohamosztagosok vasbotja. Baj, az ördög vinné el, nagy baj! Tehát a Rajnavidék — ahová kénytelen volt elutazni, úgyszólván kiszökni, az emlékezetes választási jelszavak meglehetősen sikerületlen kiragasztása után — nem nyujt már biztos menedéket. Pedig éppen most, amikor a Párt illegalitásba kényszerült, amikor a kommunistákat ezerszámra hurcolták el gyüjtőtáborokba, amikor a Pártnak minden egyes szabadlábon lévő emberére szüksége van — Lemke nem gondolhat arra, hogy megszökik Németországból.

Csak legalább biztosan tudná az ember, hogy idejönnek-e a barnainges ördögök! Talán itt az ideje, hogy előszedje a Bodo Kurtz névre kiállított soffőrigazolványt, amelyet — minden eshetőségre számítva — már néhány hónappal ezelőtt elkészíttetett. Igen, elhatározta, hogy mától kezdve nem lesz Franz Lemke! ...

...De megint soffőr lesz! És nem is csupán soffőr. Amikor elmenekült Berlinből, a Párt megmondotta, hogy mihelyt sor kerül a névváltoztatásra, ez annyit jelent, hogy az itteni „szabadsága" lejárt. Franz Lemkének el kellett szöknie Berlinből, hogy elkerülje a lebukást, de Bodo Kurtz tisztamultú, akinek nincs oka félni, tehát vissza kell térnie az illegális kommunisták harcos őrhelyére. Bizony sokkal könnyebb lenne — mint valaha — ott állni az esztergagép forgótárcsája mellett és nem tudni, milyen nagy és súlyos felelősséget jelent a mai Németországban — kommunistának lenni. No jó, Lemke. De ugyan mit csinálnál, ha most rögtön, valaki ezt ajánlaná neked: itt a gép, itt van napi tíz márka biztos kereset, ezenkívül biztonság-

oan fogsz élni, idehozathatod a feleségedet is az állandó halálos veszedelmek poklából? Nos? Határozz már, Franz Lemke! ...

Elnevette magát. Benyúlt a belső zsebébe és megtapogatta a Bodo Kurtz nevére szóló új soffőrigazolványt. Nem csak úgy, egyszerűen tapogatta, hanem erősen és gyengéden szorította ujjai közé: ez a könyvecske azt jelenti — holnap már befejezheti „kényszerszabadságát", amelyet a hitleri Németország poklától távol töltött el; azt jelenti — hogy ismét teljesjogú katonája, teljesértékű harcosa lehet az illegális kommunisták hitlerellenes hadseregének ...

Lemke elhatározta, hogy nem hajt ki az állomáshoz. Az „ismeretlen helyre távozott" Franz Lemkének sorsán már vajmi keveset változtat, hogy több vagy kevesebb márka van a zsebében. Most haza kell mennie Lützelbe. Közben beszél Ruppal és figyelmezteti, hogy legyen óvatos. Nincs szerencséje ennek a fiúnak: valahányszor elmenekül a barna banda elől, az — mint a dühös végzet — nyomon követi.

Kiért a Rhein-Platzra, befordult a Goeben-emlékmű előtt és a Mosel partján hajtott végig. Ott, a parton volt a „Rhein-Transport" irodája, ahol Rupp dolgozott. Akkor fejeződött be a munkaidő és Rupp éppen most vetette le kezeslábasát.

Lemke bekiáltott az ablakon:

— Szervusz, Rupp! Gyerünk vacsorázni!

Rupp nem mindennap mehetett autón vacsorázni és örömmel ült be Lemke mellé. Abban a pillanatban, amikor Lemke elindította a gépét, kirohant a főnök az iroda ajtaján és visszahívta Ruppot: át kell vennie az állomáson egy sürgős küldeményt — néhány ládát — amely egyik Berlinből érkezett utas címére jött.

A főnöknek éppen kapóra jött Lemke taxija. Beült a kocsiba és Ruppal együtt az állomásra hajtatott.

Negyedóra mulva mindhárman a málhapénztár előtt álltak. A raktárnok rámutatott három hosszúkás ládára, amelyeken feltűnő betűkkel ez állt: „Óvatosan! Csillagászati műszerek!" A felirás alatt a cím. Rupp elolvasta azt is és valósággal megmeredt a ládáért kinyújtott karja. „Címzett: Ernst von Schwerer úr." Ernst Schwerer! Rupp megrántotta Lemke kabátját. Lemke is éppen akkor hajolt le egy másik ládáért.

— Meg kell tudnunk, mi van ezekben a ládákban! — mondta izgatottan Rupp.

— Mi közöd ezekhez a műszerekhez? — kérdezte csodálkozva Lemke.

Rupp rámutatott a címzett nevére. Lemke nagyot fütyentett.

— Én ismertem egy Schwerert, de annak nem Ernst, hanem Egon volt a neve. Talán tévesen írták a nevet, nem gondolod?

— Emlékszel arra a históriára a rajnai kirándulóhajón?

— Úgy! Hát ez az? Már mindent értek — Lemke a fejét csóválta. — Ha a rajnavidékiek nem fogadják kellő lelkesedéssel Hitler katonáit, majd megjelennek a hátuk mögött a revolveres, vasbunkós fiatalemberek.

— Meg kell néznünk, mi van ezekben a ládákban! — ismételte Rupp.

— Ejtsd le az egyik ládát élével a járdára és akkor magától kinyílik — mondta Lemke. — És ha felismered a címzettben az osztálytársadat, megmutatjuk az egész szállodának, mi van a címére érkezett ládákban. Jó lesz?

*

A főnök, aki bosszankodott a két ember késlekedése miatt, kiszállt a taxiból és elébük ment. Felkapta a harmadik ládát és öt perc mulva elindult az autó.

— Csakis a címzettnek adod át, Rupp! — kiáltotta az indulás előtt a főnök. — A sürgős kézbesítésért kérd külön a taxi díját is. Amennyit az óra mutat.

— Értem, főnök úr!

— Hová hajtsak? — kérdezte Lemke.

— A „Monopol"-ba! — mondta Rupp. — A bitangok! A legjobb szállodákban laknak! ...

Elhatározták, ha Ernst Schwerer azonos azzal, akire Rupp gondolt, a ládákat leejtik a járdára.

A portás rögtön felhívta telefonon Schwerert:

— Csomagok érkeztek a címére: csillagászati műszerek.

— Hozzák fel a ládákat! — rendelkezett Ernst.

Rupp keze izgatottan remegett! Feltörni az ügyfél csomagját! Tudta, mit jelent ez. A főnökének meg kell térítenie a kárt, ha csakugyan törékeny műszerek vannak a ládákban. De neki, meg Lemkének végre kell hajtaniuk azt, amit kieszeltek. Meg kell tudniuk, mi van a ládákban. Ha csakugyan a Rajnavidékre becsempészett titkos fegyverszállítmány, megtudja majd egész Koblenz, hiszen elég járókelő van az utcán.

Lemke kihúzta az autóból az első ládát.

Rupp nem tartóztathatta magát és gúnyosan mondta:

— Ne felejtsük el Schwerertől inkasszálni a taxidíjat. A generális csemetéje fizethet!

Egyikük sem vette észre, hogy Rupp szavaira, alig két lépésnyire tőlük megállt egy izmos fiatalember, aki éppen

akkor akart lelépni a járdáról. Ha Rupp odanéz, felismerte volna Paul Strieset.

Striese figyelte, hogyan veszi Rupp a vállára a ládát, hogyan botlik meg a járda szélén és ejti a ládát az aszfaltra. A láda a sarkára esett. A teteje levált és a láda tartalma kiesett a járdára. Csak a vak nem látta, hogy a bezsírozott papirosokban fémalkatrészek vannak! Egy szétszedett géppuska.

Rupp körül azonnal csődület támadt. Felháborodott kiáltások hangzottak. A szállodából dühtől kipirult arccal kirohant Ernst, aki mindent látott az ajtó üvegén keresztül és felemelt ökéllel Ruppra rontott.

Az összecsődült tömeg azonban szemmelláthatóan a soffőr pártjára állt. Lemke kiáltozva emlegette Hitler barnainges suhancait. Striese meg élesen fütyült: hívta a szállodából az embereit.

De még mielőtt a nácik társaik segítségére siethettek volna, Ruppnak sikerült Ernstet elgáncsolni és odarohannia az autóhoz. Lemke beugrott a kormánykerék mellé. Mire a csődület a Monopol bejárata felé fordult, ahonnan akkor tódultak ki Ernst és Striese társai, a taxi teljes sebességgel elrobogott. Lemkét már nem érdekelte, hogyan végződik a csetepaté. Azt még hallotta, hogy a szálloda egyik nagy kirakatüvege csörömpölve betörik, hangos kiáltozást is hallott: „Le Hitlerrel" és éles füttyök hangzottak...

A szálloda előtt verekedés támadt. A széttört ládáról már mindenki megfeledkezett, csak Rowe guggolt mellette és érdeklődéssel nézegette a géppuska reszeit.

Lemke teljes gázt adott a motornak, hogy hamarosan átérve a Mosel túlsó partjára, sürgősen befejezze Franz Lemke hivatalos létét.

— És mit csinálunk a nálunk maradt ládákkal? — kérdezte Rupp.

A Mosel túlsó partján, egy elhagyott partrészen Lemke megállította az autót és a két ládát a folyóba dobta. Rupp sajnálkozva nézett a drága portéka után.

Amikor Lemke látta Rupp elkeseredését, így vigasztalta:

— Nincs még itt a mi időnk, fiacskám!

16

Az ülésteremben a meghívottak sokáig várakoztak Hitler megjelenésére. Hitler egész napon át dolgozószobájában tartózkodott és külföldi látogatókat fogadott Noha a beszélgetésnek, amit velük folytatott, csaknem egy és ugyanaz volt a tar-

talma, Hitler egyenként fogadta a vendégeket és úgy intézte a fogadásokat, hogy egyik sem tudott a másikról. A vendégek különböző nemzetiségűek voltak. A sort egy francia újságíró és két lord zárta be, akik különlegesen e látogatás céljából érkeztek Angliából.

A francia újságírónak Hitler értésére adta, hogy az egész német kormány és ő, Hitler, saját személyében legjobb barátai közé sorolná, ha magára vállalná azt a feladatot, hogy tudtára adja a francia olvasóknak: Hitler legjobb, legbékeszeretőbb érzelmei súlyos sérelmet szenvedtek Franciaország „szégyenletes" szerződésétől, amelyet a Szovjetunióval kötött. Hitler készséggel leül Franciaországgal tárgyalni akár megnemtámadási, akár barátsági, sőt akár szövetségi szerződésről is, ha Franciaország hajlandó felbontani a nemrégiben megkötött francia-szovjet szerződést. Sohasem támaszt Franciaországgal szemben semmiféle területi követelést, egyetlen méter francia földre sem tart igényt, francia területnek tekinti Elzászt és Lotharingiát és bármely más területet, amit Franciaország a sajátjának tart.

— Ezt minden franciának meg kell értenie! — mondta Hitler. — Történelmi hivatásomat: a kommunizmus megsemmisítését Keleteurópában csakis abban az esetben tudom betölteni, ha biztosítva látom nyugati határainkat és biztos vagyok afelől, hogy önöket egyetlen szál sem fűzi Szovjetoroszországhoz.

Ez az érvelés, de főleg az ígéret, hogy nem fogják sajnálni a pénzt sem a propagandára, sem pedig magának az újságírónak megjutalmazására, meggyőzte az újságírót. Amikor elhagyta a kancellár dolgozószobáját, készen állt arra, hogy Hitler terveinek készséges kikiáltója legyen.

A két angol lord is megígérte, hogy Angliában feltétlenül és határozottan támogatni fogják a führer nézeteit és szándékait. Annak az érvnek kiegészítéseképpen, hogy Hitlernek szabad kezet kell nyernie Keleten — még csak nem is kellett fizetni a lordoknak. A fasiszták részéről bárhol bármiféle kezdeményezést hajlandók voltak támogatni, ha ennek célja: harc a kommunizmus ellen.

Amikor Hitler elbúcsúzott utolsó látogatóitól is, végre bement a terembe, ahol a tábornokok várták.

Az egybegyűltek többsége felkészült arra, hogy komolyan megvitatja a kérdést: bevonuljanak-e, vagy ne vonuljanak be a demilitarizált rajnai zónába? A tárgyalás azonban váratlan fordulatokkal zajlott le.

Hitler erősen hangsúlyozott érdektelenséggel hallgatta a tábornokok véleménynyilvánítását. Ceruzájával türelmetlenül kopogott az asztalon, néha egy-egy szót firkantott a blokkjába, magához intette valamelyik segédtisztjét és valamit súgott a fülébe. Mindenki tisztán látta, hogy a kérdést Hitler már el is döntötte. Ezért tehát azok is, akik úgy szándékoztak felszólalni, hogy egyik határozatért se kelljen felelősséget vállalniuk, a legnagyobb lelkesedéssel üdvözölték az inváziós tervet. Csodálkozásukra azonban Hitler a helyeslőkkel épp oly keveset törődött, mint a terv ellenzőivel.

Az ülésen résztvevők többségében felmerült a kérdés: miért hívta össze a führer a tanácsot, miért járatja velük a bolondját?

Csak egyvalaki tudta, miért gyűltek itt össze a tábornokok. Sápadt, tökfejű, elállófülű vezérőrnagy, aki kissé hátrább a többiektől, Hitler háta mögött ült és nem vett részt a vitában. Tőle — a führer jobbkezétől — származott a most készülő akció terve. Régi titkos munkatársa és katonai tanácsadója az analfabéta „hadseregfőparancsnok"-nak. A neve: Jodl. Ő tudta, mit fog mondani Hitler. Éppen ezért teljesen nyugodt volt. Egyébként, ha valami kívülálló szemlélő külső jelekből próbálta volna megállapítani, hogy mennyire izgatják a jelenlevőket az eddig történtek, valamint azok az ismeretlen események, amelyek a jövőben következnek — semmit sem tudott volna megállapítani. Valamennyi tábornok arca egyformán szenvtelen volt.

Hitler néhányszor végigfuttatta tekintetét ezeken a hideg lárvákon és türelmetlenül dobolt ceruzájával a jegyzőtömbjén. Végre, amikor már nyilván nem tudta tovább türtőztetni magát, kitört belőle a szóáradat. Tenyerével rácsapott az asztalra, félbeszakította a szónok beszédét, meg sem várva, hogy befejezi a mondatát.

— Aláírtam a parancsot, hogy katonáim vonuljanak be a Rajnavidékre! — hallatszott rekedt hangja. — A parancsban elrendeltem: amennyiben a szövetségesek katonáim bevonulásával szemben a legcsekélyebb ellenállást tanusítanák, a csapatok minden rendelkezésükre álló fegyverrel tüzeljenek!...

Elhallgatott és kis szünetet tartott. Tekintete ismét a tábornokok arcát kémlelte.

Gauss szerette volna megmondani Hitlernek, hogy az effajta parancs a hadsereg, esetleg egész Németország halálos ítélete is lehet. Gauss azonban hallgatott. Hitler semmit sem olvasott le az arcáról.

Hitler hangja felcsattant. Még erősebben rikácsolt:

— De előre ki kell jelentenem: ha csak egyetlen katonám rálőne a francia csapatokra, azt a tábornokot, akinek alakulatához a katona tartozik, még azon a napon főbelövetem, mint árulót!

Hitler tekintete most Gauss arcára meredt, de erről az arcról most sem tudott leolvasni semmit. Gauss hideg korrektséggel ült a helyén.

Hitler most hirtelen, mint valami drámai hős a szinpadon, rekedten felordított:

— Megparancsolom: ha a hadműveleti zónában ellenállásra kész katonaság lenne — megállni!... Visszavonulni!...

Ez a következetlenség elképesztette Gausst, de elégtétellel állapította meg magában: Hitler megijedt!

De Hitler most sem láthatott volna Gauss arcán semmit a diadal legkisebb jelét sem...

— Uraim! — Hitler, kezét az asztalra támasztva, felpattant helyéről. Esetlen teste előrehajolt, a szeme kidülledt. Ordított, görcsösen hadonászott a tábornokok felé, mintha valahogyan életre akarta volna őket rázni. — Értesüléseim szerint London, Páris, Róma kormányai már ismerik a parancsot...

„Ahá! Teljes visszavonulás!" — gondolta kárörömmel Gauss

Hitler, mintha csak eltalálta volna Gauss gondolatát, haragosan nézett felé. A játék, úgy látszik, mind nagyobb tétben megy. Ki tudhatja, hogy Gauss melyik napra tűzte ki a führer meggyilkoltatását?...

Hitler most majdnem minden tábornokban egy-egy esetleges összeesküvőt látott...

Ennél a gondolatnál, amely most állandóan és mindenüvé követte, hirtelen mindent elfelejtett, amit még a tábornokoknak mondani akart. Sietve kiáltotta:

— Meggyőződésem, hogy a francia csapatok végleg elhagyták a rajnai zónát!

Most — az ülés alatt először — a tábornoki monoklik egy kissé elfordultak az elnöki helytől. Mintha valami könnyű szellő suhant volna végig a tábornokok arca előtt és arra késztette volna őket, hogy pontosan egyidőben másfelé nézzenek. Neurath báró, a külügyminiszter, halkan megszólalt:

— Mein Führer!... Ön nyilván nem volt figyelemmel arra, hogy ebben a bonyolult ügyben Amerika véleménye nem kevésbbé fontos, mint a franciák, vagy az angolok viselkedése. A Ruhr-vidékre történő bevonulásunkkal elérhetjük, hogy az amerikaiak megszűnnek külső megfigyelőkként viselkedni.

Hitler minden teketória nélkül a szavába vágott:

— Semmit sem hagytam figyelmen kívül! Még azt sem, amit maga nyilván elfelejtett! — Megragadta az asztal sarkát, mintha odább akarná tolni és így ordított: — Hát maga szerint talán nem úgy nyilatkozott a volt amerikai elnök, hogy életének célja Szovjetoroszország megsemmisítése?! Hoover utódai mellettem lesznek, mihelyt megértik, hogy én — én és senki más! — biztosítom a nyugodt álmukat és megszabadítom őket a bolsevizmus egész világot fenyegető rémétől! Dehát megtehetem-e ezt, míg meg nem kapom a Ruhrt?...

És most, mintegy vezényszóra, valamennyi tábornoki monokli meginl Neurath felé csillant.

Hitler látta ezt és megrémült. Azt hitte, hogy a tábornokok most a diplomata újabb ellenvetését várják, és ez az ellenvetés lesz a jel, amely után általános támadás indul meg ellene.

Kimerülten lehunyta a szemét és leroskadt a karosszékébe. De tüstént felugrott és kirohant a teremből.

Annál gyorsabban rohant, minél élesebben érezte hátán a teremben maradt tábornokok tekintetét. Páni félelem fogta el ezektől a tekintetektől és menekülni próbált előlük.

Átfutott a dolgozószobáján és berohant a mosdófülkébe. Nagy dörejjel berugta maga mögött az ajtót és sietve bereteszelte. Hallgatódzott. Mintha félt volna, hogy üldözik. Pár percig a falhoz lapult és levegő után kapkodott. Erőtlen léptekkel odament a mosdóhoz és arcát a vízsugár alá tartotta.

*

A tábornokok elhagyták a termet.

— Nagyszerűen megjátszott blöff! — mondta halkan Prust.

Gauss ellenséges tekintetet vetett felálló bajuszára és szárazon megjegyezte:

— Egy blöff sikere legtöbbször a partner ostobaságán múlik. — A kabátja ujjáról lefricskázott egy apró hamufoltot. — Az angolok és a franciák helyében én néhány minisztert ugyonlövetném. És egyben néhány tábornokot is — és elgondolkozva hozzátette: — Szerencsénkre, ők ezt nem csinálják...

17

Évről-évre, hónapról-hónapra világosabban látszott, hogy Európa puskaporos hordó tetején él és mind gyorsabban közeledik a kanóc tüze, amelyet a japánok gyujtottak meg Távol-Keleten. Anglia és az Egyesült Államok hallgatólagos beleegye-

zésével. Évről-évre, hónapról-hónapra meggyőzőbben hangzottak a Szovjetunió érvei: a leghatározottabb és legsürgősebb intézkedésekre van szükség a béke megerősítése és a népek biztonsága érdekében. A Szovjetunió mindenekelőtt a lefegyverezés ügyében intézett felhívást a kormányokhoz. Az előreláto szovjet politikusok előtt világos volt, hogy az a fegyver, amelyet Franciaország, Anglia és Olaszország imperialistái nem akarnak kiadni a kezükből; az a fegyver, amit a németek titokban gyártottak a maguk számára és az a fegyver, amit a franciák és angolok ugyancsak titokban adtak el a németeknek — nem heverhet soká a raktárakban kihasználatlanul. A nemzetközi problémák fegyveres megoldásának mindenre elszánt hívei előbb-utóbb okvetlenül kiürítik fegyverraktáraikat, már csak azért is, hogy újabb fegyvereket gyárthassanak és tovább is vághassák a hadiipari részvények szelvényeit.

A szovjet kormány tisztán felismerte a hírhedt Népszövetségnek, mint a béke eszközének erőtlenségét; mégis tagja lett a Népszövetségnek, készen arra, hogy mindent elkövessen a világbéke megerősítése érdekében, ugyanúgy, mint ahogy hosszú éveken át kitartóan és következetesen védte a Szovjetunió népeit a háború fenyegető veszélyétől.

Amióta a Szovjetunió elhatározta, hogy belép a Népszövetségbe, 1934 szeptembere óta, küldöttei fáradhatatlanul küzdöttek az agresszió veszélye ellen. Meggyőző, megcáfolhatatlan okmányokkal alátámasztott javaslatokat nyujtottak be számos nemzetközi értekezleten. A szovjet kormány 1934 szeptemberében és októberében, 1935 áprilisában, októberében és novemberében — 1936 folyamán pedig hétizben vetette fel a tel-Londonban, Lausanneban hangoztatták: „Az első dolog, amit jes, vagy részleges lefegyverezés kérdését. Küldöttei Genfben a többi ország küldöttei kígyóként siklottak ki a kérdés elől: igyekeztek „megőrizni a látszatot" a közvélemény előtt, de ugyanakkor megkímélni kenyéradó gazdáikat attól, hogy akár a világ biztonsága érdekében tenni kell: a lefegyverezés!" De egyetlen rozsdás kardot is kényteleneK legyenek az olvasztókemencébe hajítani. A szovjet kormány megnemtámadási szerződést kötött minden állammal, amely hajlandó volt a szerződést aláírni. A diplomáciai ellenfelek azonban minden lehetőt elkövettek, hogy ezek a szerződések csak papírrongyok maradjanak.

De minél kétségbeesettebb kísérleteket tettek a kapitalisták a „háború megmentésére", annál világosabban látták Európa népei, hová akarják vezetni őket kormányaik. Franciaország, Anglia és más országok egyszerű emberei növekvő reménységgel tekintettek a Szovjetunió felé. Minél világosabban

látták az egyszerű emberek, hogy a munkások és parasztok kommunisták vezette állama a béke nagy előharcosa, annál nagyobb bizalommal tekintettek saját hazájuk kommunistáira, hozzájuk vonzódtak, hittek bennük. Érlelődtek a demokrácia új harcai a háborús gyujtogatók ellen.

Azokban a napokban, amikor a brit és a francia miniszterta nács összeült, hogy megtárgyalják a locarnói egyezmény Németország által történt megsértésének kérdését, nem történt semmi olyan intézkedés, amely félelmet vagy aggályt kelthetett volna a németekben.

Később közös tanácskozásra gyűltek össze a brit, a francia, a belga és az olasz miniszterek, de nekik sem akaródzott kimondani, hogy ellent kell állni Hitlernek. Minden józaneszű francia látta, milyen halálos veszélyt jelent Franciaországnak a talpraálló német militarizmus. És minden józaneszű angol is világosan megértette, mekkora veszéllyel jár ez Angliára. Sajnos, azonban ezeknek a józaneszű franciáknak és angoloknak véleményét nem hallgatták meg e létfontosságú kérdések eldöntésénél. Ezekben a kérdésekben maroknyi, sötétben halászó politikai kufár döntött, pedig ez a kis csoport vitathatatlan kisebbség volt.

De ilyen politikai kufárokból állt a „többség" a londoni ülésteremben, ahol 1936. március 17-én, a Népszövetség Tanácsának ülésén felszólalt a szovjet küldött. A szovjet delegátus ajkán át a két félteke valamennyi egyszerű embere beszélt, azok az emberek, akik szét akarták oszlatni a diplomáciai cselszövés ködfüggönyét. E függöny mögött folytak azok a mesterkedések, amelyeknek az volt a célja, hogy keleten kirobbantsák a háborút a Szovjetunió ellen.

A szovjet delegátus szavait szomjasan itták az egyszerű emberek Európában, Ázsiában, Amerikában, Afrikában és Ausztráliában, mindenütt, ahol aggódva és felháborodva figyelte a nép azt a játékot, amit a kormányzók és felelőtlen parlamenti fecsegők a háborúval űztek.

A szovjet küldött ezt mondta:

„Nem kívánom idejüket igénybevenni azzal, hogy a német időszaki sajtótermékekből, a német tankönyvekből, a német tudományos munkákból, a német daloskönyvekből idézzek, csupán arra szorítkozom, hogy emlékeztessem önöket Németország mostani kormányfője politikai végrendeletére, amelyet a „Mein Kampf" 1934. évi müncheni németnyelvű kiadása második kötetének 754. oldalán olvashatnak:

„A német nemzet politikai hagyatéka a külpolitikai tevékenység terén most és mindörökre így hangzik: ne tűrjétek

sohasem két kontinentális hatalom keletkezését Európában. Minden kísérletben, amely a német határoknál egy második katonai hatalom szervezésére irányul — ha csak olyan államalakulat formájában is, amely később katonai hatalommá válhat — lássatok Németország elleni támadást és tekintsétek nemcsak jogotoknak, hanem kötelességteknek, hogy minden eszközzel — ha kell fegyveres erővel is — megakadályozzátok létrejöttét és ha már létrejött ilyen állam, akkor semmisítsétek meg."

„Íme, uraim, ezért van szüksége Németországnak a Franciaország mellett fekvő rajnai zóna újrafelfegyverzésére. Amiről itt szó van, nem más, mint Németország hegemóniájának kialakítása az egész európai kontinensen. Most kérdem önöket: ennek a feladatnak a megvalósítása előtt szemet kell-e húnynia a Népszövetségnek és szemet fog húnyni a Népszövetség? Nem véletlen újságcikket olvastam fel önöknek, hanem okiratot, amelyet szerzője maga úgy jellemez, mint Németország mostani kormányfője politikai hagyatékát, Németország igazi külpolitikájának lényegét. Emellett a dokumentum mellett miféle jelentősége lehet egyes politikai beszédeknek és nyilatkozatoknak, amelyeket meghatározott politikai célzattal tesznek bizonyos alkalmakkor, és amelyeket — bizonyos ideiglenes célok elérésére — egyik vagy másik nép egy részének pszichológiájához idomítanak? Ezek a beszédek és nyilatkozatok úgy viszonylanak az általam felolvasott alapvető dokumentumhoz, mint a hadszíntér egyik szakaszán életbeléptetett ideiglenes taktikai tűzszünet az egész hadjárat alapvető hadászati céljához..."

A beszédet követő napon a Népszövetség Tanácsának ülésén a brit küldött: Anthony Eden szólalt fel. Véleménye szerint Németország lépése nem veszélyes Angliára, és következésképpen ...a világra sem.

Grandi, az olasz küldött egyszerűen helyeselte Hitler akcióját.

A Szovjetunió felhívása, hogy minden erőt egyesítsenek az agresszió elleni harcra, forró visszhangot keltett a világ valamennyi egyszerű emberének szívében — viszont határozott ellenzésre talált a Népszövetség gyűléstermében...

*

A hitleri Németországban zúgtak a harsonák.

Gauss vezérezredesnek megvolt az oka, hogy volt ezredtársával, a mostani külügyminiszterrel, Von Neurath bárónal folytatott baráti beszélgetés során kijelentse:

— Tótágast áll a világ! Egy őrvezető, akit egyetlen ellentmondó szaváért büntető századba zavartam volna, most úgy lekapott, mint egy taknyos kölyköt. Az ősz fejemmel és a vállpántjaimmal nem nagyon könnyű dolog megint iskolás gyereknek éreznem magam!

— Én már lemondtam a becsvágyról — válaszolta Neurath.

Néhány percig mindkettő hallgatott. Gauss hanyagul lapozgatott az asztalon heverő újságokban. Tekintete most megakadt a „Temps" egyik oldalán. Átfutotta a nagybetűs címet, rábökött a lapra és felkiáltott:

— Erről beszélek!

— Mi ez?

— Molotov beszélgetése valami franciával.

— Tudom...

— Hallgasd csak meg — mondta Gauss és olvasni kezdett: „*Chastenais:* Mi az álláspontja a szovjet kormánynak a mostani nemzetközi válságot illetően? Nem gondolja-e a szovjet kormány, hogy a Rajna balpartja katonai újramegszállásának — amely lehetőséget ad Németországnak arra, hogy erődítési vonalat létesítsen a francia határ mentén — mindenekelőtt az a célja, hogy nagyobb szabadságot adjon Németországnak a Kelet elleni támadásra?

Molotov: A Rajna-vidék remilitarizálása kétségkívül növelte azt a veszélyt, amely a Németországtól keletre fekvő országokat, nevezetesen a Szovjetuniót fenyegeti. Helytelen volna, ha nem látnók ezt. Az a körülmény azonban, hogy a német katonaság bevonul a Franciaországgal és Belgiummal határos Rajnavidékre és — az ismeretes nemzetközi megállapodások megsértésével — erődítési vonalat létesít a francia-belga határ mentén, elsősorban Németország nyugati szomszédai: Franciaország és Belgium számára jelent fenyegetést. Éppen ezért megértjük a Franciaországban és Belgiumban uralkodó fokozott nyugtalanságot.

Chastenais: Miután ebből világosan következik, hogy a jelenlegi nemzetközi válságban a Szovjetunió és Franciaország érdekei bizonyos fokig azonosak, felmerül a kérdés: mit kell tenni a válsággal kapcsolatban és milyen álláspontot foglal el a szovjet kormány a válságot illetően?

Molotov: Kérdésével kapcsolatban hivatkozom Litvinov elvtárs londoni beszédére, amelyet ma közölnek a lapok. A beszéd fényt vet a szovjet kormány külpolitikájára a jelenlegi nemzetközi helyzetben és megvilágítja az egész nemzetközi helyzetet. Ez felment attól, hogy a tárgy részleteire kitérjek.

Chastenais: Abban az esetben, ha Németország támadást intézne nyugat felé és abban az esetben, ha Lengyelország semleges maradna, milyen gyakorlati segélyt nyújthatna a Szovjetunió Franciaországnak? A kérdés kissé sztratégiai jellegű A Szovjetunió segítsége nyilván Románián és Csehszlovákián keresztül irányuló segítség lenne. Lengyelország semlegessége azonban jelentős mértékben megnehezítené a Szovjetunió tevékenységét. Hogyan jöhetne tehát létre Franciaország gyakorlati megsegítése a Szovjet részéről?

Molotov: Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolni lehessen ismerni kellene a konkrét helyzetet, amelyben dönteni kell Franciaország minden szükséges segítséget megkapna a Szovjetuniótól, ha egy európai állam részéről támadás érné. Ez a francia-szovjet szerződésből következik amely e tekintetben nem tartalmaz semmiféle megszorítást. A segélynyujtás ennek a szerződésnek és az egész politikai helyzetnek megfelelően történnék."

Gauss az újság fölött kérdőn tekintett Neurathra.

— Te nem úgy látod, hogy éppen ott, Oroszországban kell keresni ennek a zürzavarnak a megoldását?

— Nincs itt semmi zürzavar! — vágott közbe Neurath.

— Én azt mondom, hogy ebben a játékban sok váratlan dolog érhet minket.

— Igyekszünk, hogy minden lehető óvóintézkedést megtegyünk

— És te komolyan gondolod, hogy az orosz medvét be lehet keríteni anélkül a veszély nélkül, hogy halálos csapást kapunk tőle?

— A führer és kancellár ezt gondolja.

— Engem mindmáig zavar, amikor ezt a két szót egymás mellett mondják ki. Én az anyatejjel szívtam magamba a Német Birodalom kancellárja címének tiszteletét.

Neurath gúnyosan tárta szét karját:

— Mindazonáltal...

— „A führer! A führer!" Nem mondanád meg végre valahára a saját véleményedet?

— A saját véleményem?... — Neurath a szája szélét rágta és mintha sajnálkoznék valamin, megcsóválta a fejét. — Hallgasd meg öreg barátod tanácsát

— Ki vele!...

— Ne próbáld senkitől sem megtudni „saját véleményét" főleg azét nem, akivel jóban vagy. Meg kell értened: csakis abban az esetben érhetjük el azt amit akarunk, ha Hitler a ve-

zetőnk. Ez a helyzet... És így gondolkoznak a barátaink is, ott... — Neurath határozatlan mozdulattal a szoba egyik sarka felé intett. — Ott, a csatornán túl, sőt távolabb is: túl az Óceánon.

— Életemben először érzem magamat úgy, mintha holmi segédféle volnék egy bicska-készítőnél.

— Chamberlain — jólnevelt ember.

— Azt hiszed, az angolok nem dörgölik az orrunk alá, hogy szolgák helyzetében vagyunk?

— Legalább is addig, amig szükségük van ránk.

— Az ember mégis csak hányingert kaphat!

— Az igazi munkát sohasem végzik fehér kesztyűben. Annyi bizonyos, hogy a kételyeink alaptalannak bizonyultak: az őrvezető visszakapta a Rajnát. Holnap felvetjük Memel és Danzig kérdését. És aztán visszaszerezzük a gyarmatokat... — Neurath elhallgatott. — Őszintén szólva, úgy érzem magam, mint egy öreg ló, amely már elszokott a jó lovastól és hirtelen újra kemény kezet érez.

— Én mindig jobban szerettem lovas lenni! — mondta Gauss.

— Ha nem lehet díjat nyerni a nyeregben, akkor is részt kell venni a versenyben, ha máskép nem — a nyereg alatt. Igaz, hogy a zabla eléggé útálatosan dörzsöli a szájat, de viszont tudom, átkerülünk az akadályokon. *Croyez moi, écuyer parviendra a son but!*[1]

— Ha betöri a fejét a vizesároknál, én nem fizetek érte! Csak az a baj, hogy ilyenkor a ló is a gerincét töri. És adott esetben a ló...

— *Est ce moi?*[2] — nevetett Neurath.

— *Malheureusement, l'Allemagne!*[3] — felelte élesen Gauss.

— *Mais non! Il gagnera son jeu!*[4]

Gauss sovány ujját fonnyadt nyaka és a gallérja közé dugta. Éppen oda, ahol nagykeresztes rendjelének szalagja kiállt. Elfintorította az arcát és úgy tágította a gallérját, mintha hirtelen megszűkült volna.

— Ha eljössz hozzám a minisztériumba, mutatok neked egy iratot... — mondta Neurath.

— Igen!...

— Hitler a minap a jelenlétemben beszélt Halifax-szal A lord pedig Chamberlain nevében beszélt.

[1] Hidd el a lovas eléri célját!
[2] És ez én vagyok?
[3] Sajnos: Németország.
[4] Nem! Ő megnyeri a játszmát!

— No és?

— Finom tapogatózás volt ez. Hogyan fogadnánk egy nagyvonalú megállapodást Angliával és Franciaországgal?

— Nem gondolod, hogy ez csak üres fecsegés volt?

— Miért lett volna az? A konzervatívok e tekintetben eléggé következetesek. Halifax egyenesen megmondta, hogy Anglia bizonyos körei elismerik a führert, mint olyan férfiút, aki megsemmisítette Németországban a kommunizmust és elvágta a Nyugat felé vezető útját.

— Talán ez az egyetlen dolog, amivel ők meg vannak elégedve.

— Felületesen nézed a dolgokat! — folytatta szemrehányó hangon Neurath. — Halifax célzást tett arra, hogy az európai rendnek meg kell változnia és előbb, vagy később ez a változás Danzig, Ausztria és Csehszlovákia számlájára történik.

— Így mondta: „Csehszlovákia"?

Neurath a szája elé tette az ujját:

— A beszélgetés szigorúan bizalmas volt!

— Szóval: Angliában tudják, hogy enélkül nem lehet torkonragadni Oroszországot?

— Amikor a führer azt mondta Halifaxnak, hogy Európát Szovjetoroszország részvétele nélkül kell újjárendezni, Halifax tökéletesen igazat adott a führernek.

Gauss néhányszor lassan megdörzsölte a két kezét, mintha beszappanozná.

— Úgy, úgy... adja isten... Tehát csak Amerika marad... — mondta álmodozva.

Neurath széles, durvavonású arcán önelégültség ömlött el. Hátradőlt a karosszékben, két kezét összefonta a hasán, mintha az, amit tudott, egyszer és mindenkorra tökéletes nyugalmat biztosított volna számára.

— Nos, mit tudsz még? — kérdezte türelmetlenül Gauss.

— Néhány nappal ezelőtt nálam volt Bullitt. Azt kérdezte tőlem... jól figyelj — Neurath felemelte az ujját — nem én kérdeztem tőle, ő kérdezte tőlem: „Hamarosan végeznek Ausztriával?"

— Ez mit jelent? — kérdezte csodálkozva Gauss.

— Azok, akiknek a nevében beszélt, azt akarják, hogy jól megvessük ott a lábunkat.

— Csodálatos... egyszerűen csodálatos!

— Nincs ebben semmi csodálatos! Az Alpine-Montan — ez Thiessen, Thiessen pedig — Vandenheim pénze, és így tovább...

— Igen, ez változtat a dolgon... Igen, igen... És te mit feleltél neki?

— Mire vonatkozóan?

— Ausztriára.

— Azt, hogy két lényeges okunk van arra, hogy ne nagyon siessünk. Mussolini mozgósította a katonait az osztrák határnál...

— És Bullitt? — kérdezte nagy érdeklődéssel a tábornok.

— Biztosított arról, hogy nyugodtan kihagyhatjuk a ducet a számításainkból!

— Ez ostobaság! Hiszen Bullitt tudja, hogy Mussolini komolyan fog harcolni, ha betörünk Ausztriába.

— Ha hinni lehet Bullittnak: Amerika bizonyos körei nem engedik, hogy a makaróni-diktátor úr egyetlen ujját is kinyújtsa ellenünk!

— Adja isten!... Adja isten... Nagy örömet okoztál ezzel a kis beszámolóval. Akár ihatunk is rá egyet! Az egészben a legfontosabb: ami az amerikaiak álláspontját illeti, nyugodtak lehetünk.

— Ha sikerül kiütni a játékból Rooseveltet.

— Látod, vele már rég végezni kellett volna! — kiáltotta dühösen Gauss. — Veszedelmesebb, mint Barthou.

— Vannak már az USA-ban a mi embereink közül... Killinger — olyan fickó, amilyen nekünk kell.

— Közönséges gyilkos!

— Az kell nekünk ott.

— Ha el tudna tenni valakit az útból...

— Majd meglátjuk... Ha Papen nem volna olyan rosszhírű az amerikaiak szemében, a saját ostobasága miatt, ő lenne az az ember, akit újra ki kellene küldeni az Egyesült Államokba — mondta Neurath.

— P-fa! — pöfögött megvetően Gauss és füstfelhőt fújt ki a száján. — Én megbocsátanám az ostobaságát. Más itt a baj...

Neurath kérdő tekintettel nézett barátjára, aki elhallgatott. Gauss némi gondolkodás után folytatta:

— Az a baj, hogy nem bízhatunk benne többé.

— Honnan vetted ezt, Werner? — kérdezte nemi óvatossággal Neurath.

— Már két ízben gyáván viselkedett. Akkor az elnök-tábornagy hamisított végrendeleténél: csak egy taknyos kölyök, vagy a legutolsó gyáva fráter egyezhetett bele abba, hogy felolvassa a Reichstag előtt, amikor tudta, hogy az egészet az a koszos sánta írta sajátkezűleg! Ez az első eset... És a második...

Gauss felizgult. Neurath gúnyosan mosolyogva nézte, de nem szólt közbe; csak amikor Gauss elharapta a szót és megszakította beszédét, akkor biztatta barátian gúnyoros hangon:

— És a második?...

— A katolikus centrum önfeloszlatása — ez is az ő műve. Az egyetlen párt, amely csinálhatott volna valamit az új Reichstagban!

Neurath úgy kacagott, hogy nevetése szinte őszintének hatott. Mindkét kezével hadonászott, mintha a nagy hahotázástól nem tudna beszélni; végre kitört belőle:

— Mindig mondom: ti, tábornokok — valójában rövidnadrágos kisfiúk vagytok, ha politikáról van szó. — Hirtelen elkomolyodott. — Ne felejtsd el, hogy a pápa kancelláriája haladéktalanul jóváhagyta ezt a lépést. A Vatikán kinyilatkoztatta: örül, hogy a német katolikusok távolmaradnak a politikától.

— Hülyeség!

Neurath kézmozdulata elhallgattatta Gausst.

— A pápa, helyesebben az államtitkára, Pacelli úr őeminenciája tudta azt, amit te, kedves barátom, nem tudsz: a centrumpárt önfeloszlatása feltétele volt annak a konkordátumnak, amit Hitler ígért a Vatikánnak. És amint ismeretes, mindkét fél betartotta a szerződést: a pápa kikergette a német katolikusokat a Reichstagból, Hitler viszont konkordátumot kötött a pápával, ami végtére is afféle szövetségi paktum.

Gauss kisideig ingerülten, szótlanul járkált a szobában. Nem szerette, ha rajtakapták valami tudatlanságon. Pedig az utóbbi időben mindgyakrabban megesett, hogy maga győződött meg tökéletes gyámoltalanságáról ott, ahol valamilyen politikai kombinációról volt szó. „Rövidnadrágos kisfiú". Igen, igaz, valóban kisfiú. Még jó, hogy August — Bertram bíborossal együtt — visszatartotta a hivatalos lépésektől, amikor Hitler a látszat kedvéért kissé megszorongatta a német püspököket, hogy így préselje ki a Vatikánból azt, amire szüksége volt. Jó, hogy Gauss személyi lapján nem szerepel még ez a pont is: „ellenállás a führer egyházi politikájával szemben"... Érdekes volna tudni: Papen, ez a róka, miért nem avatta be őt pártja kettős játékába?... Különben lehet, hogy Papennek igaza van: mindenki tudta, hogy Gauss sohasem vett közvetlen részt a centrumpárt munkájában... Szóval: „rövidnadrágos kisfiú". Most nevetségesnek találta ezt Odament Neurathhoz, megveregette a vállát és felkacagott.

— De a „führer" úrnak mégis lesz egy kis vesződsége a katolikusokkal. Amikor majd odaér Ausztria határához, mégis

csak ki kell kérnie a pápa, de legalább is Innitzer bíboros áldását.

— Biztosíthatlak — mondta nyugodtan Neurath — ez is, az is már a zsebünkben van.

Gauss elképedve, lassan levette a kezét Neurath válláról.

— A zsebetekben?

— A mi előrelátásunkon csodálkozol, vagy az ő engedékenységükön?

— Már igazán nem tudom, min kell csodálkoznom.

— Az a fontos, hogy Amerikától a Vatikánig mindenki megérti: amíg nem végeztünk Ausztriával, nem fojthatjuk meg a cseheket. Már pedig, amíg őket nem ütjük ki a játékból, nem juthatunk közel Oroszország kérdésének megoldásához.

— Ez a legfontosabb!... De nekem megvan a saját véleményem az ügy sorrendjéről.

— Itt aztán nagyobb szükség van az őrvezetőre, mint bárhol másutt.

— Ezt nem tudom! Igazán nem tudom! — mondta elkomorodva Gauss. — Talán elég lesz, ha elvezet az orosz határig. Ott kezdődik majd a nagyon komoly munka. Azt igazán nem lehet rábízni arra a dilettáns bandára, amely körülötte hemzseg... A hebehurgyaságukat, könnyelműségüket drágán fizethetjük meg! — Mint az imént, megint benyúlt ujjával a gallérja alá. És hirtelen, mintha valami udvariatlanságon kapta volna magát, gyorsan megkérdezte: — Egy pohár pezsgőt, öreg fiú? De nem Ribbentrop-féle lőrét, hanem tisztességes francia bort!

Gauss csengetett. Bejött a tisztiszolga.

— Szólj, hogy hozzanak be egy üveg „sec"-et... És nekem „Rafael"-t.

— Eh, te vegetariánus! — mondta baráti, kedveskedő gúnnyal Neurath és bizalmasan megveregette a tábornok deszkakemény, sovány hátát.

— Kedvesem — vágta rá Gauss — én feltétlenül meg akarom élni Német-Európát! Ez igazán megéri, hogy a kedvéért lemondjak egy pohár pezsgőről!

Kitöltötték az italt, Neurath ivott néhány kortyot s ekkor Gauss keze, amelyben a „Rafael"-gyógyvízzel telt pohár volt, hirtelen megállt. Nyugtalanul így szólt:

— Idehallgass, Konstantin! Te nem félsz attól, hogy a végén az amerikaiak a segítségért, amit tőlük kapunk, lehúzzák még a nadrágunkat is?

Neurath gondtalanul kacagott:

— Te csak idd a „gyomorbajos borodat" és ne törődj semmivel... Nem érted te ezt a játékot, amit mi játszunk.

— Vagy talán túlságosan jól értem? — kérdezte keserűen Gauss. — Semmi kedvem ahhoz, hogy koldussá legyek!

— A játék lényege az, hogy minden váltót, amit adunk és majd még adni fogunk a nagy háború alatt Amerikának — Anglia, Franciaország és... talán még másvalaki fizeti meg, akitől Amerika be tudja hajtani. Mindenki fizetni fog! Csak mi nem!

— Már pedig én azt hiszem, hogy Amerika nem az a hitelező, aki akár csak egy centet is elenged...

— Adja isten egészségükre! Vegyék csak le az angolokról akár az utolsó ingüket is!

— De mi, de mi?!... — kiáltott Gauss. — Mi is pucérra vetkőzünk! És ha Európának az amerikaiak számára kell dolgoznia...

— Ostobaság, Werner! Nem szégyenled magad? A mi részesedésünk néhány százmillió leigázott ember lesz. Azok majd csak eltartanak valahogy!

Neurath koccintott Gaussal és kiitta a pezsgőjét.

*

Néhány percig csak a sarokban álló nagy óra ingájának tiktakolása hallatszott a szobában. Az óra fatokja erősen visszhangozta a ketyegést.

A két jóbarát szótlanul fújta a füstöt. Gauss most felkelt, járkált a szobában, aztán megállt Neurath előtt. Halkan kérdezte:

— Mint régi barát, becsületesen mondd meg: te nem félsz Oroszországtól?

Neurath vállat vont és lesütötte a szemét keresztbefont ujjaira.

— Furcsa kérdés — szólalt meg nagysokára. — Te talán...

Gauss némán bólintott, majd magas alakja újra elkezdte imbolygását a dolgozószobában.

HARMADIK RÉSZ

Az árulót senkivel és semmivel sem lehet összehasonlítani Azt hiszem, még a tífuszt okozó tetűre is sértő lenne, ha az árulóhoz hasonlítanák.

Gorkij

1

A konspiráció érdekében Rowe sohasem csinált titkot berlini életéből. Nem bérelt külön lakást, mint sok újságíró és nem lakott panzióban. A szállodai élet tökéletesen megfelelt neki. A szállodákban minden külföldi úgy élt, mint valami üvegbura alatt, amelyet a német titkos rendőrség állandóan megfigyel. És éppen ezért hitte Rowe, hogy ez a nyílt életmód eltereli magáról a német titkos szolgálat figyelmét, sőt lehetővé teszi az ügynökök félrevezetését is.

Rowe mégis unta az életet a kontinens nagyszállóiban. Ezért hát, ha néha Londonban kellett tartózkodnia, mindig ugyanabban a kis, magányos szállodában lakott a Bloomsbury Squaren.

Rowe megnézte az óráját és kéjesen kinyújtózott az alacsony karosszékben, ahol úgyszólván egész nap üldögélt, pihent. Nem akarózott felkelni és felöltözni. Dehát ha nem akarja lemondani megbeszélt találkozóját, itt az ideje, hogy készülődjék.

Már fel is öltözött és nem volt más teendője, mint megfelelő nyakkendőtűt kiválasztani, amikor egy látogatót jelentettek be, aki nem óhajtotta megnevezni magát.

Az ajtóban megjelent látogató zavarba hozta Rowe-t. A zavar azonban olyan rövid ideig tartott, hogy a belépő vendég aligha vette észre. A következő pillanatban Rowe őszinte örömmel felkiáltott:

— Ó, Reggie! Gyere beljebb!

A látogató belépett és körülnézett.

— Egyedül vagy? — kérdezte.

Rowe olyan arcot vágott, mintha a nyakkendőtű betűzésének egyszerű művelete minden figyelmét igénybevenné. Lelke mélyén azonban már duruzsolt a gyanú, hogy minden tettetés hiábavaló, mert a titkos szolgálat csak egészen különleges fontosságú ügyben küldi ki hozzá az emberét a szállodájába. Rowe már azon a kifogáson gondolkozott, amit majd egyik

barátnőjével közöl, amikor telefonon lemondja a mára megbeszélt dinnert. Gyanúja úgyszólván azonnal alaposnak bizonyult.

— A főnök megparancsolta, hogy haladéktalanul keresselek fel.

Tolvajnyelvükön a titkos szolgálat vezetőjének helyettesét nevezték „főnök"-nek. Olyan gentleman volt ez, akit csak nagyon szűkre korlátozott körben ismertek. A főnökkel való találkozás — ritka esemény. Csak nem követett el valami durva hibát?... Rowe gyorsan emlékezetébe idézte az utóbbi hetek eseményeit. Nem, nem csinált semmiféle hibát. Valami új, meglehetősen sürgős és nagyon bizalmas természetű feladatról lehet szó és talán azért küldték hozzá Reggiet, hogy ezt közöljék vele?

Rowe néhány perc mulva mogorva ábrázattal ült be az autóba. Nem hívhatta fel a barátnőjét telefonon és most azon töprengett, hogyan adhatná tudtára, hogy a mai közös dinner elmarad.

Az automobil kisideig a Bloomsburyban körözött, aztán kifordult az Oxford Streetre és a Bayswateren a Kensington Gardens mellett robogott. Meg nem engedett sebességgel átsuhant a Themze egyik hídján s végül Richmond egy félhomályos fasorában megállt.

Rowe egyedül maradt az autóban a találgatásaival, Reginald eltűnt a kapu mögött. Néhány perc mulva kilépett a kapun a főnök. Egyedül.

— Reggie nem jön velünk — mondta. — Maga fog vezetni. — Amikor a főnök észrevette, hogy Rowe milyen gyorsan ül át a vezetői ülésbe, odadörmögte: — Ne siessen! Idő kell ahhoz, hogy mindent megbeszéljünk.

Beült a hátsó ülésre.

Rowe elindította a kocsit; a főnök nyilván előrehajolt, mert Rowe a hátán érezte a főnök könyökét.

Az automobil lassan haladt a rosszul kivilágított utcán.

Rowe háta mögött megszólalt a főnök:

— Tudja, úgy-e, öregem, hogy a Canarisról adott jelentése beigazolódott.

— Nagyon örvendek.

— Továbbra is igénybeveszi majd ugyanazt a hírforrást?

— Igen.

— Ez lehetővé teszi, hogy a németeket kétszeres reflektorfényben lássuk.

Rowe szótlanul bólintott. Semmi értelme sem lett volna, hogy szóljon. Éppen eléggé ismerte a főnökét, így hát kitalál-

hatta, hogy nem effajta csevegés miatt akart vele találkozni. Hogy Canaris a brit titkos szolgálat ügynöke — erről Rowe a főnök közlése nélkül is tudott, hiszen ő — Rowe — egyike volt annak a három embernek, aki ismerte a német kémelhárító főnökének ezt a titkát.

Néhány percig szótlanul utaztak. Aztán Rowe újra hallotta a főnök hangját.

— Van itt egy nagyon fontos feladat. A szolgálattól azt követelik, hogy a lehető legpontosabban, de minden zaj nélkül megoldja. A Whitehall kívül akar maradni. Az ügy nagyon kényes... Félbe kell szakítania pihenését... Nem, nem! Egyelőre nem kell még visszatérnie Berlinbe! Németország — kazán, amelyben robbanásig feszül majd a gőz, de nem a kazán alatt, hanem körülötte kell tüzet rakni.

— Tökéletesen igaz — dörmögte bizonytalanul Rowe, aki nem értette, mire céloz a főnök.

— Idehallgasson. A gazdák szándéka ismeretes. Nekünk jó nagy tűz kell, valóságos máglya! Dehát érdemes pár hasábot rádobni, amikor láng helyett csak orrfacsaró füst lesz belőle? Millió és millió önkéntes tűzoltó van és mind hajlandó eloltani a tüzet a háború kazánja alatt, pedig a háború úgy kell Kelet-Európának, mint a meleg borogatás.

— Úgy látszik, már kezdem érteni, Sir: hogy a német kazán gőze kelet felé robbanjon, nyugaton kell a tüzet rakni.

A főnök helyeslően bólintott.

— A Népfront megszületése Franciaországban, a köztársaság Spanyolországban, a munkásmozgalmak Olaszországban, a sztrájkok véget nem érő sorozata nálunk — mindez már nem is nedvesség, amely megzavarhatná a máglya lobogását, hanem óceán, amely minket is elárasztással fenyeget. — A főnök nyomatékosan folytatta: — A legsürgősebb és a legerélyesebb intézkedésekre van szükség! Franciaországi barátaink teljesen erőtlenek. Bármennyit is beleölnek a kormányalakításokba — minden kormány kártyavárként omlik össze. Valamennyien — Tardieutől Blumig — egyformák: félnek az utcától, mint a tűztől!

— Talán Blum jobb, mint a többi. Már csak azért is, mert minden hájjal megkent alak — jegyezte meg Rowe.

— Éppen olyan gyáva, mint a többi! — válaszolta megvetően a főnök. — Pétain vagy Weygand! Ezek talán be tudnák vezetni Franciaországban azt a rendszert, amire nekünk szükségünk van.

— Szóval ön azt akarja, hogy Franciaországba menjek?

A főnök kis ideig késlekedett a válasszal.

— Nem!... Nem kell nekünk egyenesen belemászni ebbe a kullimászba. Európába a hátsólépcsőn kell bemennünk. Spanyolországba utazik!

— Spanyolországba, júliusban?!

— Hát, kedves öregem, tűrnie kell a hőséget! — mondta tréfás együttérzéssel a főnök. — Ezt a dolgot nem halaszthatjuk tovább. Nem! Ott, a Pireneusokon túl, nagyon kellemetlen dolgok kezdődnek. Csak még egy kissé menjen így tovább és a Spanyol Köztársaság annyira balra fordul, hogy már aztán nem lehet megállítani. Ha a kormány nem akar balra menni, a nép kényszeríti. A spanyol nép felébredt, öregem! És ha ezt látják, akkor a franciák is rájönnek majd, hogy a Népfront — komoly dolog! És akkor majd komolyabbakat főznek ki, mint a Barthou-ügy. Egy-két lövéssel nem érünk el semmit!

— Rossz a kedve, Sir!

— Nem, de tréfán kívül: ha nem végzünk a Spanyol Köztársasággal, sok kombinációnknak vége a kontinensen. Egyszóval: itt az ideje, hogy odamenjen! Aztán majd lehetővé tesszük, hogy kipihenje magát a nagy hőség után. Most azonban írjon valamelyik berlini barátjának valami mesét, hadd higyjék ott, hogy meghosszabbították a szabadságát. Holnap reggel a Kanári-szigetekre repül. Utóvégre ki akadályozhatja meg abban, hogy ott töltse a szabadságidejét?

— Bánom is én...

— A reggeli repülőgépen csupa naplopó utazik, akik a fejükbe vették, hogy pont Las Palmas strandján napoznak. Természetesen nagyon jó lenne, ha útitársnőt is vinne magával. Félek azonban, hogy ezt már nem sikerül nyélbe ütni. Mi?... Különben... A főnök szünetet tartott. — Azt hiszem, önnek jó ismerőse Miss... no, nem akarok nevet mondani. De jóban vannak, igaz? Nem kell felelnie, ha nem akar!

Rowe elnevette magát. Nagyon jól tudta, a főnöknek nincs szüksége az ő magyarázatára. A főnök is felkacagott.

— Nem szabad haragudnia rám! — mondta bizalmas, baráti hangon. — Hiszen éppen ezért igyekeztem előbb találkozni magával, mielőtt még a Palaceba megy.

Felelet helyett Rowe felemelte a kezét és karóráját a főnök elé tartotta.

— Nohát, akkor siessünk! — mondta a főnök. — Ha már hazakísérte a kisasszonyt, hogy elkészüljön az útra, megint találkozunk. Kap pénzt, utasításokat, ajánlásokat... Úgy-e ismeri Sauermannt?

— Hát nem kapta meg a jelentésemet arról, hogy ő a német kémelhárító vezetője a Kanári-szigeteken?

— Tudom én, mit beszélek, barátocskám.

Mint mindent, a főnök ezt is a kissé unatkozó ember nyugodt, vontatott hangján mondta. De Rowe rögtön megértette, hogy nem kellett volna emlékeztetnie a főnököt a jelentésre. Mert ha a főnök megemlítette Sauermannt, mint olyat, aki a hitleri kémszolgálat kötelékében áll — akkor ennek biztosan van valami értelme. Ha viszont az öregúr egész egyszerűen elfelejtkezett az egészről, annál kevésbbé lett volna szabad erre a hibájára figyelmeztetnie. Hát igen, vinné el az ördög, nyilvánvaló, hogy az embernek meg kell őszülnie vagy kopaszodnia, amíg olyan unalmas szfinkssé válik, mint ez a vén kóró!...

Pedig Rowe valójában nem is sejtette, milyen kinosan érintette a főnököt a véletlenül kimondott kérdés. Mert ez a kérdés arra emlékeztette a birodalom titkos szolgálatának második emberét, hogy rangban csak a második és vannak olyan titkok, amelyekbe a fölöttes vezető még őt sem avatja be. És noha az a feladat, amelyet éppen most bízott Rowe-ra, külsőleg ugyanolyan volt, mint száz más, amit nap-nap után „X" parancsára és a saját kezdeményezésére kiadott, az öregúr finom szimatával mégis megérezte, hogy van itt valami, amit még neki sem mondtak el. Ebben az ügyben amúgy is gyanakodott: vajjon a spanyol kombináció önálló ötlete-e a brit közéleti szereplőknek és politikusoknak? Nem játszanak-e itt jelentős szerepet az amerikai érdekek? A főnök egyáltalán nem ellenezte, hogy a brit Intelligence Service hébe-hóba résztvegyen a gazdag tengerentúli Uncle Sam dolgaiban. Keresni — sohasem árt és az amerikaiak, mint ismeretes, jól fizettek. De a tapasztalt kémfőnök kezdte belátni, hogy az amerikaiakkal való „együttműködés" egyre jobban hasonlít a közönséges, pénzért teljesített, megrendelt szolgáltatásra. Hát a brit birodalom titkos szolgálata közönséges Pinkerton-irodává fajuljon? Hiszen ez azt jelentené, hogy lemondhat legnagyobb büszkeségéről — arról a tudatról, hogy egyike azoknak az oszlopoknak, amelyeken a brit tengerentúli hatalom omladozó épülete nyugszik.

A főnök természetesen jól tudta, hogy Nagybritanniának komoly érdekei vannak Spanyolországban. Semmiképpen sem szabad eltűrni, hogy a köztársaság-pártiak megtegyék azt a rövid utat, amely elválasztja őket attól, hogy Spanyolországban olyan rendszert vezessenek be, amely pokolian hasonlít a Szovjetunió rendszeréhez. De... az öregúrnak sehogysem tetszett, hogy az amerikai bankok jóval nagyobb összegű dollárcsekkeket adnak Spanyolországnak mint a megszokott fontcsekkek voltak. Nem voltak-e ezek a csekkek tiszteletdíjak,

amelyeket azért fizettek, hogy a spanyol parázsból Amerika számára kotorják ki a gesztenyét?... Az öregúrnak még nem voltak erről biztos adatai, különben — magától értetődően — a saját, személyes spanyolországi érdekeit is eszerint irányította volna... Gondolatai időnként visszatértek erre a kérdésre, feltétlenül meg akarta volna fejteni „X" ezen rejtélyét és ez mindig elkedvetlenítette.

— Megengedi, hogy a Piccadilly felé hajtsak? — kérdezte Rowe.

— Fulhamen át — dörmögte a főnök. — Tegyen le valahol a kórház táján. Ejnye! Elfelejtettem, hogy nincs sofőrünk! Szálljon ki maga. Valahogyan elbajlódom ezzel a tragaccsal.

Útközben a főnök még ezt mondta:

— Tudja mit? Miért kell ragaszkodnia a menetrendszerű repülőgépjárathoz? Hiszen akkor át kellene szállnia Franciaországban a Lufthansa gépére. Jobb, ha elkerüli ezt... — Megtörölte a homlokát. — Igen! Jobb lesz, ha így csináljuk: Croydonban a mi gépünk várja majd. Minden gentlemannak joga van ahhoz, hogy különrepülőgépet rendeljen. Mert nem akarja kitenni a hölgyet illetéktelen pillantásoknak. Ne törődjék azzal, hogy a gépen nem lesznek brit felségjelek... Ej, ej öregem! Túlment a kórházon!...

A főnök átült a kormányhoz és a kocsi eltűnt a Piccadilly felé özönlő autók áradatában.

*

Másnap, 1936. július 10-én a német polgári repülőtársaság jelzőbetűivel megjelölt gép a Grand Canaria — a Kanári-szigetcsoport Spanyolországhoz tartozó szigete felé közeledett. A nap már túlhaladt a delelőn. A repülő lehúzta a pilótaülés ablakának zöld függönyét, hogy letekinthessen a sziget északkeleti végének földsávjára. Mivel szárazföldi gépet vezetett, nem szállhatott le a sziget óceáni nyílt partján, hanem az északkeleti részére kellett kerülnie.

A gép körözött Las Palmas felett, majd leszállt. Rowe kiszállt a hölgyével. A spanyol csendőr előtt igazolta, hogy német turista, aki azért repült a szigetre, hogy tüdőbajos feleségét gyógyíttassa.

A csendőr mielőbbi gyógyulást kívánt a szenyórának és bizonygatta, hogy tüdőbetegek számára az egész világon nincs jobb hely ennél. Egyben átadott Rowenak egy szállodai prospektust és ajánlotta, hogy ott szálljanak meg. Rowe nem vi-

tatkozott, ellenben néhány pezetával megköszönte a csendőr szívességét. A csendőr egy pincér fürgeségével kapta el a bőkezű borravalót és a vendégeket az autóig kísérte.

*

A szálloda üres volt és unalmas. Csodálatosan lassan mult az idő — ez a sajátságosan elnyújtott spanyol-afrikai idő.

Rowe lement a kertbe. Lustán sétált a susogó babérfák alatt és közben emlékébe idézte a főnök utasításait. Különösen az tetszett neki, hogy a főnök a búcsúzásnál nyíltan kimondta:

— ... Nem kell teketóriázni! A spanyol megkapja a pénzét, tehát teljesítenie kell, amit parancsolnak neki!

— Dehát a németektől kapja a pénzt — jegyezte meg Rowe.

A főnök sóhajtva válaszolt:

— Sajnos, ha német kézen megy is át a pénz, azért az csak angol... Egyszóval, a caudillo pontosan az az ember, akire nekünk szükségünk van. Nincs már időnk más „Mädchen für alles"-t keresnünk, ahogy német barátaink mondják... Itt az ideje, hogy végezzünk a kommunistákkal!

— Kétségkívül, Sir.

— Nos, sok sikert kívánok.

Rowe biztos volt a sikerben. Nem először fordult elő, hogy miután mint kém egybegyüjtötte a titkokat, átváltozott aktív politikai cselszövővé. Ez a tudat kissé hízelgett neki, csak azt sajnálta, hogy mielőtt Londonból elrepült, nem sikerült összeköttetést teremtenie Montagueval, hogy jelt adjon arra: Montague feltétlenül kísérje figyelemmel Spanyolországot. Ez azt jelentette, hogy az út anyagi eredménye nullával lesz egyenlő Feltéve — természetesen — ha később nem sikerül majd Montague spekulációiba bekapcsolódnia...

A tengeri szél nyomása alatt hajladozva megreccsentek a kövér banánlevelek. Olyan volt ez a ritmikus zörej, mint éjszaka a vitorláshajók bordázatának álombaringató nyikorgása Rowe erőlködve felrázta magát bágyadtságából és az órájára nézett. Itt az idő!...

*

Rowe elindult. Nem kérdezte meg senkitől, merre menjen Bízott az emlékezőtehetségében és abban, hogy gondosan áttanulmányozta a vidék térképét. Rowe lába alatt megcsikordultak a hepehupás út zúzott kövei. Itt már alacsonyak voltak

a házak. A fehér falakon élesen sötétlettek a fák árnyai. Hosszan húzódtak a szőlőskertek kőkerítései. A száraz szőlőlevelek ezüstösnek látszottak a holdfényben.

Rowe számolta a keresztutcákat és amikor elérte az ismert számot, befordult egy szűk kis utcába, amelyet jelentéktelen házikók szegélyeztek. Egy téglakerítés mögül bátortalanul vakkantott egy kis kutya. „Mindjárt elkezdődik az ilyenkor szokásos kutyakoncert!" — gondolta Rowe. De továbbra is csend maradt. A kis kutya még ugatott egyet-kettőt, aztán elhallgatott. A levelek alig hallható susogása összevegyült a távoli hullámverés morajával és nehezen lehetett volna kivenni, melyik nesz származik a lomboktól és melyik a tengertől. Rowe kifordult a tengerpart mentén húzódó országútra, átment a fák árnyékától sötét oldalra és a kertek kerítése mellett lépkedett. Az egyiket befonták a kúszónövények, a másik meg sötétlett a sűrű, nyesett buxusok és tamariszkok falától. A kerítések mögül a dohányvirág illata, a rózsák fűszeres szaga és a citromfavirágok alig észrevehető, finom arómája érződött. Rowe főleg a mintás vaskerítéseket vette szemügyre. Végre megpillantotta, amit keresett: két márvány-griffmadarat. Ott ültek kétoldalt egy magas kapubejárat kőoszlopain. A kerítést vastagon befonta a sok zöld növény — nem látszott a ház. Alig állt meg Rowe, a kapu mögül ugatás hallatszott. De ez már nem olyan gyenge vakkantás volt, amit az imént hallott a nyomorúságos viskó kerítése mögül. Erre a dühös, dörgő csaholásra felharsant néhány másik kutya mérges ugatása is. Rowe önkénteleni sietséggel megkereste a csengő gombját és a megállapodott módon megnyomta. Kis idő mulva egy hangot hallott, amely csitította a kutyákat. A kapu kinyílt. Rowe — minden hívás nélkül — belépett. A kapu bezárult mögötte, és Rowe arcába vágott egy lámpa éles fénye.

— Hoztam egy tétel rajnai bort — mondta Rowe németül.

— Éspedig!

— Másfél láda ó-johannisbergert.

Az ember, aki egy pillanatra se eresztette le a Rowet megvilágító lámpát, hátraszólt a sötétbe:

— Tartsd a kutyákat, Heinz! — és lába elé világítva elindult a kertben.

Rowe csak egy ezüstösen csillogó kis kört látott a homokos úton és néha az előtte haladó német sarkát. Odaérkeztek a ház lépcsőfeljárójához.

— Várjon itt! — mondta a kísérő és eltűnt a házban.

Rowe összehunyorította a szemét, hogy megszokja a sötétséget. Érezte, hogy a háta mögött ott áll egy másik német és

néhány kutya lihegését is hallotta. Éppen ezért mozdulatlanul állt. Rowe most tágranyitotta a szemét, mert érezte, hogy megint világosság verődik az arcába. Egy ember állt előtte. A főnök már megmutatta a fényképét, így rögtön felismerte Sauermannt.

A német kérdő tekintettel nézett Rowe arcába. Ő azonban gondolatban mégegyszer nyugodtan összehasonlította a látott fényképet az előtte álló eredetivel. És csak azután mondta ki a jelszót. Sauermann intett a fejével, hogy Rowe kövesse Nagy ebédlőbe léptek be. Egy óriási asztalnál, hatalmas, trónszerű, ormótlan magas támlájú karosszéken egy kistermetű, nagyon sötét arcbőrű férfi ült. Ez a sötét arcszín azonban nem az itteni bennszülöttek természetes barnasága volt — ez egy európai volt, aki sokáig süttette magát a nappal és alaposan lebarnult. Kékesfekete hajában itt-ott ősz szálak. A bőven pomádézott fürtöket gondosan ráfésülte kopaszodó fejebúbjára. Sötétgesztenyebarna szeme kidülledt, orra feltűnően horgas. A férfi spanyol tábornoki zubbonyt viselt.

A tábornok, amikor Rowe belépett, még az arcánál is barnább, párnás kis kezével az asztalra támaszkodva felemelkedett. Köszönés nélkül, szótlanul nézett Rowera.

Sauermann odament az esetlen, túlnagy pohárszékhez — ami éppen olyan túlméretezett volt, mint minden ebben a szobában — és egy tálcán palackot tett az angol elé.

Rowe szórakozottan bólintott. Sauermann kitalálta Rowenak a szoba minden egyes sarkába elkalandozó tekintetéből, hogy mire gondol.

— Itt szabadon beszélhetünk — mondotta.

Rowe ránézett a kis tábornokra.

— Don Francisco Franco y Bagamonde tábornok — mutatta be Sauermann.

Franco szótlanul meghajolt és leült.

Rowe nem törődött azzal, hogy udvariatlanságnak veheti: figyelmesen szemügyre vette a spanyolt, akit csak a főnök szavaiból ismert. Vinné el az ördög, a lovacska, amelyre Anglia fogadott, külsejével nem ért el valami nagy hatást, dehát... London jobban tudja! Utóvégre az, hogy Franco éppen ott tartózkodott Sauermann-nál, megkönnyítette a dolgot: Rowe azért repült ide, hogy találkozzék Francóval, így hát a főnök parancsát kerek egy nappal előbb teljesítheti. Rowe hideg tekintettel nézett Francóra és minden köntörfalazás nélkül megszólalt:

— Tovább már nem szabad halasztania az afrikai útját, tábornok!

Franco gyorsan ránézett Sauermannra, aki éppen akkor jött az asztal felé a pohárszéktől, kezében kis poharakkal.

A német olyan arcot vágott, mintha egyáltalán nem érdekelné az ügy, amelyet előtte tárgyalnak.

Franco most Rowera vetette tekintetét.

— Ott még nincs minden előkészítve...

— Éppen azért kell, hogy ott legyen! — mondta nyersen Rowe.

— Én tökéletesen megbízom az embereimben. Ha ők...

— Önnek személyesen kell ott lennie! — Keresztülhajolt az asztalon. — Nem lehet tovább várni!

Franco most egész testével a német felé fordult és izgatottan, szokatlanul gyorsan mondott neki valamit spanyolul. Sauermann fel sem vetette a szemét. Az ember azt hihette volna, hogy nem is hozzá beszélnek. Különben ez majdnem így is volt. Amióta megjelent a brit titkos szolgálat képviselője, Sauermann már nem érezte magát a német kémelhárító teljhatalmú megbízottjának: hiszen az angolok többet fizettek neki, mint a németek. Az önmagukat áruba bocsátó emberek logikája szerint ebben a szobában most az angol volt az úr — hiszen Anglia fizet.

Rowe nem értett spanyolul. Minden teketória nélkül Franco szavába vágott:

— A repülőgépem várja önt ma éjjel. — És miután látta, hogy Franco megint beszélni akar, folytatta: — Maga, Sauermann, elkíséri a tábornokot Tetuanba.

— Rendben van — felelte a német. — És mit kell csinálnom Tetuanban?

— Adjon utasítást Langenheim kereskedelmi tanácsosnak.

Miközben kifelé indult, Rowe mégegyszer Francohoz fordult:

— Ma július tizedike?

Franco hallgatott.

Sauermann felelt helyette:

— Már tizedike.

— Legkésőbb tizenhetedikén hallani akarjuk a megbeszélt jelszót: „Egész Spanyolország felett felhőtlen az ég."

Franco továbbra is mérgesen hallgatott, de amikor látta, hogy Rowe már az ajtó felé megy, nem tudta tovább türtőztetni magát. Tiltakozó kézmozdulattal és olyan hangon, amelyből kicsendült a félelem, felkiáltott:

— Nem fogadhatom el a javaslatát!

Rowe megállt és gúnyos csodálkozással kérdezte:

— Micsoda? Javaslat? Ez — parancs, szenyor!

Rowe látta, hogy a tábornok napbarnította arca a barnasága ellenére is sárgára sápad. Rowenak valósággal úgy tűnt, hogy elzöldült.

— De hiszen éppen a jelszó ügyében Sanjurjo tábornok Portugáliából Spanyolországba repül — mondta gyorsan Franco. — Ő a junta főnöke. Ő vezeti majd a mozgalmat. Már megvan a szentatya..., áldása.

— Mi nagyon jól tudjuk, hogy ön jó katolikus, tábornok és éppen ezért már előre megbeszéltünk mindent. Őszentsége a pápa önnek is áldását küldi.

— Ön nem ismeri Sanjurjót! ...Jótáll ön az életemért?

— Az ön életéért?... Igen! Az egyetlen caudillo — ön! — És Rowe majdnem elmosolyodott, amikor eszébe jutott a főnök mondása: „Mädchen für alles." Bátorítóan mondta: — Van egy régi spanyol közmondás, tábornok: „Megremeg a világ, amikor Spanyolország megmozdul." Nem az ön feladata, hogy megmozgassa?

Franco felállt, felszegte fejét és a gúny legkisebb árnyalata nélkül, dagályosan kijelentette:

— Megremegtetem a világot!

2

A Szovjetunióban olyan esemény történt, amelyre lelkesen felfigyelt a világ valamennyi népe. Minden haladó szellemű ember megfeszített figyelemmel kísérte ennek a történelmi jelentőségű eseménynek fejlődését. A földön, a földkerekség öthatodán azonban voltak olyan emberek is, akik szerették volna behunyni a szemüket, befogni a fülüket, a párnába fúrni a fejüket és olyan arcot vágni, mintha semmi sem történt volna a világon. Ők ezt szerették volna, de nem szánták rá magukat. Bármennyire igyekeztek is egymást meggyőzni az ellenkezőjéről, külön-külön valamennyien kénytelenek voltak önmaguknak beismerni, hogy mégis csak nagyjelentőségű ez az esemény, amelynek véleményük szerint semmiféle befolyása nem lehet a nyugateurópai országok történetének menetére — mindenekelőtt azért nem, mert Európa keleti részén történt; másodszor: mert az esemény — véleményük szerint — tisztán belső jellegű; harmadszor: mert az egész kapitalista világ minden megengedett és meg nem engedett eszközzel meghamisította az esemény igazi értelmét. De akármit mondtak is, érezték, hogy ez az esemény mindennek ellenére óriási és közvetlen hatást gyakorol egész Európára, az egész világ életére. Azok az

emberek, akik ezt nem óhajtották nyilvánosan elismerni, de magukban elkeseredéssel és rettegéssel elismerték — a legtöbb európai ország kormányának tagjai és jobboldali politikusai voltak. A szóbanforgó esemény a Szovjetunió új alkotmánytervezetének nyilvánosságra hozatala volt. A dolgozó emberek megvalósított jogainak, a szocializmus Szovjetunióbeli győzelmének nagy alapokmánya még csak tervezet volt, még csak most vitatta meg az egész ország, de forradalmasító hatása már megmutatkozott a Szovjetunió határaitól távol élő népek életében is.

Az eseményt Franciaország demokratikus társadalma is lelkesen fogadta. Új erőt adott a Franciaországi Kommunista Párt vezette francia proletariátusnak a reakció elleni tevékeny és következetes harcra. A mozgalom, amely a Népfront végleges megteremtését és a Népfront-kormány megalakítását eredményezte, leghatalmasabb erővel a Bastille 1789 július 14-ikén történt elfoglalása évfordulóján nyilatkozott meg. A francia főváros viharos történetének folyamán még sohasem látta az erőnek és az egységnek olyan hatalmas megnyilatkozását, mint ekkor: a párizsiak milliói meneteltek az utcákon és bulvárokon, népgyűléseket tartottak a tereken és a kastélyok előtt. És egyetlen fasiszta sem merte kidugni a pofáját a kapuja alól. Ezen a napon megmutatta a nép, hogy egységes frontot alkot, nem adja fel állásait és kész kettéroppantani a Franciaországba férkőző fasizmus gerincét. Csaknem egymillió párizsi tett hitet ezen a napon a nép ügye mellett. A dolgozó Franciaország mind világosabban látta, hogy legádázabb ellensége — a fasizmus. A franciák megértették, hogy Németországban és Olaszországban csakis azért kerülhetett hatalomra a fasizmus, mert a szociáldemokraták aljas politikájának következtében a munkásosztály a legkritikusabb pillanatban politikailag nem volt egységes és le volt fegyverezve. Mind kevesebb olyan francia volt már, aki nem látta tisztán, hogy a fasizmus — vad reakció, hogy a fasizmus — háború. Mindenki szeme előtt ott lebegett Németország példája. Mindenki látta, hogy a német fasizmus a Szovjetunió elleni új keresztes hadjárat elindítója. A világ minden országának milliós dolgozó tömegei mind világosabban felismerték, hogy a burzsoa államok „gazdái", a bankár és iparkirály családok „ezrei", „százai", „tucatjai" vad gyűlölettel nézik a Szovjetuniót, mert a szovjetország — az egész emberiség ragyogó jövője. A szovjetellenes tervek elleni harc minden nép — saját húsát-vérét védő — harca volt. A világ valamennyi országának egyszerű emberei mindjobban tudatára ébredtek saját erejüknek és meg-

értették, hogy már nincs messze az idő, amikor ezt az erőt a valóságban alkalmazhatják. Akkor majd vége lesz a vérszívó „dinasztiák" ezrei, százai és tucatjai uralmának... És minél inkább figyelték ezek az egyszerű emberek a világ folyását, annál világosabbá lett előttük, hogy a harc sikerének záloga — az egység. Az első, amit meg kell teremteni: az egységfront, a munkások akcióegysége minden vállalatnál, a hivatalnokok akcióegysége minden hivatalban, valamennyiük akcióegysége minden körzetben, minden országban — az egész világon! A dolgozók egységes cselekvése nemzeti és nemzetközi méretekben — ez az a hatalmas fegyver, amely a dolgozót nemcsak hatásos védekezésre teszi képessé, hanem támadásra is a fasizmus, a háború ellen.

Minél inkább egyesültek a tömegek a Népfront jelszavai körül, annál nagyobb lett a hallgatók száma, akik előtt a kommunisták beszéltek. A nép hallani akarta őket, a nép vonzódott az igazsághoz, ami ezekből a szavakból áradt. Amikor a július 14-i népgyűlésen Thorèz beszéde során egy Lenin-idézetet mondott, valaki felkiáltott hozzá a tömegből:

— Mondja el mégegyszer! ...Ezt jól meg kell jegyeznünk!

Thorèz hangosan és tagoltan, hogy a legtávolabbi helyen is jól meghallják, újra felolvasta:

„Az élet eléri, amit akar. Hadd tobzódjék a burzsoázia, hadd dühöngjön az eszeveszettségig, hadd vesse el a sulykot, kövessen el ostobaságokat, álljon előre bosszút a bolsevikokon és igyekezzék (Indiában, Magyarországon, Németországban stb.) lemészárolni a holnapi vagy a tegnapi bolsevikok újabb százait, ezreit, százezreit: amikor a burzsoázia így jár el, csak azt teszi, amit a történelem által pusztulásra ítélt minden osztály tett. A kommunistáknak tudniok kell: a jövő mindenesetre az övék, és ezért a nagy forradalmi harcban a legnagyobb szenvedélyességet a burzsoázia eszeveszett kapkodásainak leghidegebb és legjózanabb figyelembevételével párosíthatjuk (és kell is párosítanunk)."

A százezer munkás, aki ott állt Thorèz előtt, feszült figyelemmel hallgatta a hangerősítő minden egyes neszét.

Ez történt Párizsban három nappal azelőtt, hogy az éterben felhangzott:

„Egész Spanyolország felett felhőtlen az ég... Egész Spanyolország felett felhőtlen az ég..."

1936 július 17-én hajnalban Spanyol-Marokkó Melilla rádióállomásán keresztül az éterbe sugározták a megállapodott jelmondatot.

Spanyolország afrikai birtokai, az Ifni-protektorátus, Rio de Oro és Fernando-Po, a Kanári- és Baleári-szigetcsoport (Menorca kivételével) mórok és idegenlégiók kezében voltak.

„Egész Spanyolország felett felhőtlen az ég..."

Tizennyolcadikán Sevilla is átvette a jelzést. Ott Queipo de Llano, az örökösen részeg áruló „szocialista" tábornok volt a katonai kormányzó. Kivitte az utcára a helyőrség katonáit és lázadást szított. Fegyvert adott a falangistáknak, akik mindenki szemeláttára újra felvették a zöld sapkát.

„Egész Spanyolország felett felhőtlen az ég..." — ismételgette Melilla.

Dél-Spanyolország városaiban: Cadizban, Granadában, Cordobában az áruló tisztek kivezették a katonákat az utcára.

Északon Emilio Mola, az áruló tábornok Burgos, Pampelona, Saragossa és Salamanca helyőrségeinek lázadása élére állt.

A brit Secret Service szervezésével, a francia kémszolgálat tudtával, amerikai pénzzel, amelyet bőkezűen szórtak a német kémek — megkezdődött a lázadás.

A tábornoki egyenruhába, vagy diplomata-frakkba öltözött büszke spanyol grandok a külföldi kémszolgálatok közönséges ügynökeivé változtak. Ezeknek az árulóknak, akik elvesztették jogukat arra, hogy spanyoloknak nevezzék magukat, a népen aratott győzelem esetére ugyanazt ígérték jutalmul, amit a régebbi időkben is megadtak a zsoldos-bandáknak: „szabadrablást" — a városok és falvak kifosztását.

Pontosan úgy, mint azokban a „régi jó" időkben, a római legszentebb atya is hallatta szavát az eseményekkel kapcsolatban. XI. Pius — „Krisztus földi helytartója, Szent Péter utóda" — elküldte apostoli áldását spanyolországi fekete seregének a nép elleni harcra. Spanyolország ötvenezer katolikus templomának papjai, ötezer katolikus kolostorának szerzetesei kötelesek voltak kémkedni, árulóvá süllyedni, lesből lődözni a köztársaságlakra, bomlasztó munkát végezni a hátuk mögött.

Mindennek ellenére — a nemzetközi tőke bőséges segítsége és a német-olasz fasizmus aktív támogatása ellenére — a lázadók számításában a felkelés első napjától kezdve egyik hiba a másikat követte. Sok város helyőrsége hűséges maradt a köztársasághoz; a flotta és a légi haderő úgyszólván teljes egészében ellenállt a bujtogatásnak és nem tett eleget a lázadó tábornok áruló felhívásának. A helyőrségek lázadását azokban

a legnagyobb városokban, ahol a lakosságban erős munkásréteg volt, már az első órákban elfojtották.

Madrid munkássága egyik legnehezebb ütközetét a La Montania mérnökkari laktanyákért vívta. Sok tiszt és néhányezer katona gyült itt össze. A tisztek azzal próbálták harcba vetni a katonákat, hogy elhitették velük: a „vörösek" legyilkolnak minden katonát. Ez a „fogás" nem vált be. És nem vált be a reakciós katonai elmélet sem, amely szerint az alig felfegyverzett és sebtében hadi csapatokba szervezett munkások semmit sem érhetnek el a kitűnően felszerelt és a magaslaton magukat vastag falak mögött elsáncoló katonákkal szemben. A madridi munkások — minden burzsoa „józan ész" ellenére — elfoglalták a kaszárnyákat.

A sevillai munkások, akiknek semmiféle fegyverük nem volt, négy napon át harcoltak a támadó lázadók ellen; nem volt más védőeszközük, csak a kés és a forró olaj; ezzel védték a várost háztömbről háztömbre. Az asszonyok forralták az olajat és a legnagyobb golyózáporban is kócsógökben hordták a házakba elbarrikádozott férjüknek és fivéreiknek. Fegyvertelen munkások feküdtek a háztetőkön és ablakpárkányokon, onnan zúdították az olajat a fasiszták fejére.

Barcelonában a munkások megsemmisítették a lázadókat és főkolomposaikat lekaszabolták. Így történt ez Malagában, Cartagenában, Bilbaoban, Valenciában és Alicanteban is.

A spanyol nép időt adott demokratikus kormányzatának arra, hogy megértse: igaza volt a kommunistáknak, amikor megjósolták a lázadást és követelték a nép felfegyverezését. A tábornokok gyors „fordulatra" számító lázadása elbukott és átváltozott a tábornokok hosszú, nép elleni háborújává.

*

Spanyolországban megkezdődött a második világháború első összeurópai csatája, amelyet a világreakció készített elő.

A Moszkvából hangzó felhívások felrázták az európai országok népi tömegeit. Úgyszólván e csata legelejétől fogva tudatára ébredtek annak, hogy kormányaik — az úgynevezett szocialista kormányok — nem a felkelés áldozatának, nem a spanyol köztársaság törvényes kormányzatának segítségére siettek, hanem a lázadókat támogatják. Németország és Olaszország fasiszta kormánya igyekezett álcázni azt a katonai segítséget, amit az első kudarcok után kritikus helyzetbe került lázadóknak nyujtott. De mindaz, amit a Szovjetunió Hitler és Mussolini leleplezésére feltárt, oly nyilvánvaló volt, hogy az

egész világ tisztán látta: a legarcátlanabb, a legcinikusabb katonai intervenció ez, amelynek célja, hogy fasiszta uralmat létesítsen a Pireneusi-félszigeten.

Alig hogy ez kiderült, a dolgozók nemzetközi szolidaritása a világ minden országában hatalmas tömegeket mozgatott meg. Mindenütt — Kínától Mexikóig, Bulgáriától Kanadáig — fellobbant a spanyol néppel rokonszenvező mozgalom. Az antifasiszták ezrei égtek a vágytól, hogy belépjenek a Spanyol Köztársaság hadseregének soraiba. Tucatnyi határon vergődtek keresztül spanyol testvéreik segítségére. Azok a harcosok, akikből később a Dombrovszkij-zászlóaljat alakították, egyenként és kis csoportokban utaztak át az ellenséges Németországon — és Franciaországon keresztül, amelynek kormánya már akkor kezdte szervezni a „benemavatkozást". Sok-sok, különböző nemzetiségű ember megindult, hogy teljesítse kötelességét.

Megkezdődött a demokrácia nagy küzdelme a fasizmussal.

3

Zinnre nyomasztóan hatott a kényszerű tétlenség. Szégyelte, hogy Moszkvában ül, amikor a forradalmárok és harcosok kötelessége Spanyolországba szólította.

A spanyolországi események megzavarták a Szovjetunióban való tartózkodás örömét. Sevillában harc, Barcelónában barrikádok, Madridban tűz — és ő itt van. A világ minden tájáról önkéntesek sietnek a köztársaságiak segítségére — és ő itt van! Klubokat látogat és énekel! ... Azelőtt az alkotás boldogsága öntötte el, amikor a moszkvaiak tapssal fogadták a „Láp katonáit" és a „Vörös Weddinget", most ez már nem elégítette ki.

Az események során már kitűnt, hogy Franco és Mola lázadása nem egyszerű tiszti pártütés, hanem a nemzetközi fasizmus gondosan előkészített hadjárata a demokrácia ellen; ez a támadás Spanyolországban polgárháborút váltott ki. Fennállt az a veszély, hogy a polgárháború elhúzódik, pedig Zinn úgy érezte, hogy ott a helye Andaluzia és Catalonia csatamezein, Castilia, Navarra és Asturia harcvonalaiban. Minden odahívta. Megviselte a türelmetlenség, mert — amire nem számított — a francia vízum késett.

Ugyan mi vonzotta ezen a tikkasztó estén a színházba, még hozzá egyenesen a második felvonáshoz? Csupán a darab címe: „Üdv, Spanyolország! ..."

A színházi előcsarnok széles kapuja kitárult. A közönség kitódult a parkba. Alacsonytermetű vasgyúró lépett Zinnhez. Ke-

rek, barátságos arcát szinte megvilágította a vidám, ravaszkás szemek ragyogása, Kicsiny, erős, rövidujjú kezét Zinn vállára tette és jó németséggel megszólalt:

— Szomorkodol, Zinn elvtárs?

Azzal a szokott, kitörő derűvel hangzott ez a kiáltás, amelyről Zinn tüstént és tévedhetetlenül felismerte régi ismerősét, Bartók István magyar kommunistát, aki most már népszerű szovjet író volt.

— Azt hittem, már rég nem vagy Moszkvában — mondta Bartók és Zinn mellé ült.

Zinn bosszúsan mesélte el, milyen nehézségei vannak a vízum körül.

— Mindenre számítottam, de arra nem, hogy a francia követség gördít akadályt az utamba.

— Miért lenne az jobb, mint mások? — kérdezte gúnyosan Bartók.

Zinn haragosan nézett rá.

— Nem akarom, hogy most megfosszanak attól a jogomtól, hogy a spanyol munkások szabadságáért verekedjek, mint ahogy a mi német munkásaink szabadságáért verekedtem és kész vagyok verekedni bármely barrikádon, ahol a reakció ellen folyik a harc! Nem akarom, hogy bárki is, bárminek nevében is megakadályozzon ebben...

Bartók karonfogta Zinnt és egy félreeső, néptelen fasorba vontá.

— Én nemcsak szeretlek, de ismerlek is, Günther. Éppen ezért... cselekedj úgy, ahogy azt neked forradalmár lelkiismereted diktálja. Menj oda, ahová az hív. — Bartók Zinn szemébe nézett. — Ott majd találkozunk!

— Te... te tréfálsz?!

Felelet helyett Bartók a színház felé intett, ahonnan csengetés hallatszott.

— Vége a szünetnek!

Zinnt felizgatta a Bartókkal folytatott beszélgetés, alig figyelt az előadásra. Nem tudott egyszeribe úrrá lenni önmaga fölött.

*

A színpadi tábornok kiadta a parancsot:

„Élő barrikádot csinálni!"

A fasiszták megragadták a nőket és sorba állították őket, az élen Lucy, a fiatal hősnő anyjával.

A fasiszta katonák az élő akadály mögé álltak.

A köztársaságiak lövései elhallgattak...
Ekkor az öreg anya azt kiáltotta:
„Lőjetek, testvérek! Mögöttünk állnak a fasiszták. Megáldom a golyót, amely rajtam keresztül eléri őket!... Lőjetek..."

*

Zinn ettől a pillanattól kezdve nem tudott elszakadni a színpadtól. Mindent elfelejtett, csak azt nem, amit maga előtt látott: az egyszerű spanyol népet; a vérző, a felháborodott, a fasisztákat engesztelhetetlenül gyűlölő, a nemes és szabadságszerető spanyol népet...

*

A menet a fiatal Lucy tetemével a rivalda felé közeledett. A gyászinduló hangjai elnémultak.
Az anya: „Isten veled. Már mindent elmondtam, mialatt kísértelek... Ha volna egy negyedik lányom, annak is azt mondanám, amit akkor neked, Lucy: most menj!"
Pasionaria átöleli az öreg anyát és felkiált:
„Bár lehetnék a negyedik lányod!"

*

Zinn felugrott. Nem tudott tovább ülni; oda akart menni a Guadarrama köves fennsíkjára.
A függöny legördült, de a taps nem szűnt meg. Valahonnan a hátsó sorokból kiáltás hallatszott:
— Üdv, Spanyolország!
És a tenyerek szűnni nem akaró csattogása közben kórusban ismételték:
— Üdv, üdv!... Halál Francóra!...
A kiáltások hirtelen elhallgattak. Zinn végigszaladt a széksorokon, két hatalmas ugrással a zenekar feletti átjárón keresztül a rivalda előtt termett. Ott állt ez a szélesvállú, erős, bátorarcú férfi, öklét a Vörös Front üdvözlési módján magasra emelte. Az az ököl a munkás-ember nagy, nehéz ökle volt.
A teremben erősen, dühös-harciasan áradt Zinn érces baritonja:

Előre, Népfront!
Szabad népért a gátra!
Ne nézzen senki hátra...

Egy hegedű a zenekarban bizonytalanul átvette a dallamot. Azután a fuvola, a kürt, a zongora. Egy perc mulva már

az egész zenekar biztosan kísérte az énekest, aki rendületlenül ott állt felemelt ökéllel és harsogta a teremben a lelkesítő to-i borzót:

Munkás-paraszt köszöntse
Zászlónkat, a vérvöröset,
Haladjunk együtt mögötte,
Mert az egység nyert ütközet.

A terem mind egyértelműbben és magabiztosabban visszhangozta az énekes felhívását:

Elvtársak, daloljuk a szép éneket,
Hogy a diadal csak a népé lehet.

A függönyt újra felhúzták és a színészek — egyesek már utcai, mások még színpadi ruhában, félig lemaszkírozva — felsorakoztak Zinn háta mögött és együtt énekelték vele a dalt...

Amikor Zinn lejött a színpadról, Bartók megragadta a kezét:

— Az vagy, aki voltál. Mindig legény a gáton!

Zinn megtörölte verejtékes arcát.

— Gyerünk — mondta Bartók — és mint régi katonák, igyunk arra, hogy ott is ugyanígy énekelj!

— Ott én verekedni fogok!

Bartók a fejét rázta:

— A jó nóta felér a puskával!

— Puska! Mindenekelőtt puska, István!

— Nóta és puska. De nekem... nekem itt kell hagynom a tollat. A háborúban nem lehet az ember író is, katona is... Vagy lehet? ...Még nem tudom.

Zinn csodálkozva nézett Bartókra.

— Hová vonszolsz?

— Hiszen már megmondtam: iszunk egy pohár bort.

— Először táviratoznom kell Ziehauer Rudinak. Úgy hiszem, nem ismered.

— Nem.

— Nagyszerű gyerek. Neki is ott kell lennie, ahol mi leszünk.

— Nézd! A túlsók ember...

— Ó, ez igazi ember. És micsoda festőművész! Látod: író, festő és énekes!

— Az írót kihúzhatod. Az itt marad.

— Hát akkor három katona.

— Így már jó!

Leültek egy kis asztal mellé a szabad ég alatt, távol a zenészek emelvényétől és Bartók bort rendelt.

— A te egészségedre iszom! — mondta, felemelve poharát. — Az igazi német és az igazi kommunista egészségére.

— Itt pohárköszöntőket tartanak? — hangzott hirtelen az asztal mellől.

Kistermetű, beesett mellű ember állt előttük. Zinn egyetlen jellemző, különösen ismertető vonást sem talált rajta, ami mellett megállapodhatott volna, hogy leírja a külsejét. A szeme alattomosan rejtőzött nagy szemüvege mögött. A szemére, ha nem bújt volna el az üveg mögé, biztosan emlékezett volna, annyi ravaszság és pimasz önhittség volt benne.

Nem kért engedélyt, be sem mutatkozott Zinnek, csak leült a kis asztalhoz. Sokat beszélt, hangosan és gyorsan. Nem titkolta, hogy gyönyörűséget okoz neki, ha beszélhet. Bartókkal szemben régi barátként viselkedett, de Zinnek úgy tetszett, hogy István csupán merő jóindulatból válaszolgat ugyanolyan hangon. Amikor a beszélgetés Magyarországra és Budapestre fordult, a szemüveges ember nagyhangosan így szólt:

— Várja magukat a Duna gyöngye! A szép nők fővárosa! A legjobb konyha a világon! A szerelem és a cigánymuzsika városa. Utazzanak hozzánk!...

Bartók lesütötte szemét és arca elborult. Zinn látta, hogy barátjának kellemetlen az ilyen hangoskodó beszéd, amikor szülőföldjéről van szó. Ha igaz is, hogy Horthy és bandája néhány haszontalan dollárért hajlandó Magyarországot nyilvános házzá változtatni, ebből nem következik, hogy olyan ember, mint Bartók István, nemzeti érzését meg szabad sérteni. Zinnben hirtelen olyan ellenszenv támadt az ismeretlennel szemben, hogy túltette magát a szokásos udvariasságon és elfogulatlanul odaszólt Bartóknak:

— Négyszemközt kell beszélnem veled.

Az ismeretlen felállt és elment.

— Ki ez? — kérdezte Zinn.

— Barátom. Újságíró — mondta szívélyesen Bartók, mintha enyhíteni szerette volna azt a kellemetlen benyomást, amelyet ismerőse tett.

— Hogy újságíró-e, vagy sem, nem tudom — szólt haragosan Zinn — de hogy nem barátod, ezt biztosan mondom! Nézted már valaha a szemüvege mögé?... Hogy hívják?

— Kés Mihály.

— Hát igazán magyar?

— Gyermekkora óta az Egyesült Államokban élt. Az apja trockista.

— Aha... — mondta Zinn vontatottan. — Akkor sok minden világos. De ez nem változtat a dolgon.

— Minden rendes ember — egy harcossal több a sorainkban.

— Hát azt meg honnan veszed, hogy ez a te Késed — rendes ember? Honnan tudhatod, hogy nem trockista-e ő is?

— Tudnék róla.

— Az ördögbe is! A titkos trockista olyan féreg, hogy nagyon finom érzék kell a felismeréséhez.

— Már rég elvették volna a párttagsági könyvét.

— És te azt gondolod, hogy nincsenek köztük olyanok, akik csalárd úton megőrzött párttagsági könyvvel még mindig itt mászkálnak mindenféle hazug bűnbánattal és szemfényvesztéssel?... Nem, ha rögtön megmondtad volna, hogy Kés is effajta, még hozzá Amerikából jött...

— Egyáltalán nem vagyok olyan „széplelkű", mint amilyennek lefestesz, de semmi alapot nem látok arra, hogy gyanakodjam Késre.

— Becsületes ember és hazafi képtelen úgy beszélni hazájáról, mint ez a te Késed. Apáink országának, hazánknak — amely nevet adott nekünk — ócsárlása: importáru. Ennek az árunak semmi köze a mi internacionalizmusunkhoz, ez a kozmopolitizmus, a hazátlanság legvisszataszítóbb válfaja, amelyre Trockij igyekezett ránevelni azokat az ostobákat és semmirekellőket, akiket sikerült hazugságaival beugratni. Ismerjük mi azt a „baloldaliságot", ami annak előnyös, aki mindenféle hazátlan, rokontalan, a hazája iránt egy szikrányi szeretetet sem érző rongyemberek sorában diverzáns ügynököket keres! Lám, te itt vagy szovjetföldön és szovjet embernek érzed magad...

— A csontom velejéig!

— ...de azért úgy-e nem szűntél meg magyarnak lenni és a hazád nevét továbbra is áhítatos tisztelettel ejted ki?

— Gondold meg, mit beszélsz, Günther!

— Nem kell, hogy oktassalak. Mindegyikünk felel a barátaiért.

— Igen, mindegyikünk, Günther. És mindegyikünket felelősségre vonnak a barátainkért.

— Így is kell lennie! Dehát gyerünk: hiszen táviratoznom kell Ziehauernek. Egyszóval, megállapodom vele, hogy Párizsban találkozunk.

Bartók bizalmasan belekarolt Zinnbe:

— Egy nap jut az úti előkészületeidre. És még valamit: Bartók István író helyett itt marad az írói álneve. Bartók újra Mátrai Tiborrá válik! — És amint a kis úton haladt a régi lovas ember terpesztett járásával, halkan dúdolta:

Harcba rontva szilajúl mi
Gyorsan vágytunk megtanulni
A csata grammatikáját
Meg az ágyúk muzsikáját.

— Ó. István! Az oroszok! Milyen csodálatos nép.
Bartók, mintha nem is hallotta volna, tovább énekelt:

Új dalt hoz az élet
A régi helyett.
Pajtás, ne merengj el
A multak felett.
Bolondság, bolondság,
Ha hallani fáj:
„Granáda, Granáda,
Te mennyei táj!"

Hirtelen megállt a fasor közepén, megragadta Zinn vállát és erősen megrázta:
— Visca la Rusia!*
— Es lebe ... Moskau!** — válaszolta Zinn.

4

Amilyen mértékben kibontakoztak a spanyol vállalkozás háborús kilátásai, úgy javult Gauss tábornok kedve. Tetszett neki, hogy ez a tisztán politikainak kigondolt hadművelet, amelynek néhány hét alatt be kellett volna fejeződnie, mindenfajtájú fegyverrel vívott valóságos háborúvá nőtt. Spanyolország érdekes lőtérnek ígérkezett, ahol kiképezhetik a német katonákat és háborús környezetben kipróbálhatják az új fegyvereket. Ez sokkal jobban érdekelte Gausst, mint Kína, ahol mindenfajta instruktor és megfigyelő címén mindössze néhány tucat német tiszt járta a háború iskoláját. Gauss egyelőre nem

* Éljen Oroszország!
** Éljen Moszkva!

sietett a spanyol tervek katonapolitikai, vagy stratégiai kiértékelésével, de távoli körvonalakban már látta, hogy létrejön az, amit a német vezérkar még nem látott: az Ibériai-félsziget a Franciaország elleni háború egyik hídfőjének ígérkezett. Ez megváltoztathatná az egész európai játékot. Természetesen, ha Franciaország és Anglia idejében nem tér észhez és nem látja be, mibe kerül majd a mostani „struccpolitikája".

Gauss arra a következtetésre jutott, hogy végeredményben az őrvezető nem is olyan rossz, mint amilyennek azelőtt látta. Őrültnek őrült, de — el kell ismerni — őrültsége jó irányban halad! Ámbár, ha meggondoljuk, az az arcátlanság, amellyel a hadsereg megújulására irányuló, nagymérvű intézkedéseket végrehajtották (az általános hadkötelezettség bevezetése és a hadi légiflotta felállítása), az a pimaszság, amellyel a rajnai területre való betörés történt, amellyel megkaparintották a Saar-vidéket, és amellyel Hitler Memelt és Danzigot bekebelezni készült — mindez nagyon is szemmelláthatóvá, durvává, lármássá vált. Minek ez a zaj? Hiszen úgysem zavarja senki. Ellenkezőleg: „jó szomszéd" képében mindenki segít neki. A bajnak valószínűleg az lesz a forrása, hogy az őrvezető mind többet képzel önmagáról. Tartani lehet attól, hogy a tábornokoknak semmisem jut majd a dicsőségből.

Azokban a percekben — és ezek a percek mind ritkábbá váltak — amikor Gauss régi szokása szerint, szivarral a fogai közt kinyújtózhatott a díványon és senki sem őgyelgett a szeme előtt, gondolatban gyakran felidézte a „nemzeti nagydobos" úrhoz való kapcsolatának történetét. Átgondolva találkozásait Hitlerrel és annak bizalmasával, Gauss kénytelen volt elismerni, hogy semmiféle lényeges eltérés nem maradt közte és köztük. Talán valóban eltúlozza a dolgot és nem tudja kiverni a fejéből, hogy Hitlerben mindig a Reichswehr müncheni kémszolgálatának alárendelt kopóját lássa? Pedig azóta egy s más megváltozott!...

A hamutartó felé nyúlt. A francia regény a padlóra csúszott, de Gauss rest volt lehajolni érte. Gondolatai mindig egyugyanazon dolog körül forogtak: Hitlerrel való vitája — hogy milyen irányban, Kelet vagy Nyugat felé, mérjék az első csapást — egyáltalán nem elvi vita. Ez a vita csupán a küszöbön álló harc különbözően értelmezett taktikája körül forog. Gauss meggyőződése szerint Hitler vonzalma ahhoz a gondolathoz, hogy elsősorban keleten kell megoldania a háborús feladatot — amiről utóbbi időben megint sokat beszél Hitler — annak az eredménye, hogy tanácsadót talált. Gauss remélte, hogy Schwerer Kínába küldésével eltávolította azt, akiről

gyanította, hogy Hitler katonai segítőtársa az orosz ügyben. Most felhasználva Schwerer távollétét, újra meg kell győznie Hitlert, hogy az Oroszország elleni hadjáratnak Franciaország elleni támadással kell kezdődnie.

Gauss a díványra ült és kezét, amelyben a szivar volt, messzi előretartotta... És mi lenne, ha legyőzve önérzetét, szövetségest keresne a nagypocakú Göring személyében? Ők meg tudják érteni egymást. Göring nagy híve annak, hogy a Pireneusi-félsziget felől „ragasszák fel a flastromot Franciaország nyakszirtjére" — amint Bismarck mondogatta. Ezenkívül ez a pocakos rabló arról álmodozik, hogy leendő légi armadája átrepül a La Manche-csatornán és térdre kényszeríti „azokat az angolokat"...

Gauss eltöprengett ezen. A szivart a hamutartó szélére tette és visszafeküdt a díványra. Kezét a bőr díványpárna és arca közé dugta s boldogan behúnyta szemét.

A dolgozószobában csend volt. A tisztiszolga lábujjhegyen bejött és Gaussra nézett. A tábornok szeme csukva, szája halkan pöfögött. A tisztiszolga odalgazította a díványhoz a papucsot és leoltotta a felső világítást. A dolgozószoba ajtaja ismét halkan bezárult.

Alig félóra telt el.

Gauss felébredt és csengetett.

Amikor a tisztiszolga félrehúzta a függönyszárnyakat, a tábornok csodálkozva látta, hogy odakünn süt a nap és zajlik az élet. Ő meg alszik!... Talán bizony olyan hosszú élet áll még előtte, hogy effajta fiatalos pocsékolással fecsérelheti óráit? Alszik, mikor dolgozhat, dolgozhat, dolgozhat... Nem, ez így nem jó! Gaussnak úgy tűnt, hogy ettől a pillanattól kezdve mindennek meg kell változnia. Többé nem szabad aludnia ebéd előtt. Hadd mondjanak az orvosok, amit akarnak. Tele van erővel és energiával!

A tábornok kidugta lábát a pléd alól és látta, hogy ezen a gyönyörű augusztusi napon meleg harisnya van a lábán. Ugyan ki képzeli róla itt a házban, hogy ennyire megöregedett? Az ördögbe!

Gauss lassan járkálni kezdett a szobában. Nem szerette, ha az öregségre emlékeztették. Ma meg egyszerűen nevetségesnek találta ezt a gondolatot.

Megállt a két ablak közt lévő kis asztal előtt, amelyen nem volt más, csak a katonai atlasz hatalmas kötete. A tábornok fejből tudta azoknak az oldalaknak számát, amelyeket leggyakrabban szokott nézegetni — Franciaország, Hollandia, Belgium, Kelet- és Délkelet-Európa országai. Ma azonban végig

kellett húznia az ujját a tartalomjegyzéken: Pireneusi-félszigetet...

Gauss hunyorgott, mert a szivar füstje a szemébe szállt. Sokáig állt Spanyolország térképe előtt. A hadműveletek képe, amelyeket végigjátszhatnak ennek a nagyszerű lőtérnek tágas területén, képzelődésre ragadtatta. Kirajzolódtak előtte a bekerítések, átkarolások, rohamok vastag jelzőnyilai; a menetelések kipontozásai, a törzskarok zászlócskái és a védelem görbe fésűvonala. Minden fegyvernemhez tartozó katonát, mindenfajta új fegyvert kipróbálhatnak ezen a tágas, változatos jellegű terepen. Óriási kiterjedésű völgyek és fennsíkok hadi kötelékek összeütközésére, széles folyók a hidászok gyakoroltatására; csábító hegyszorosok; kifűnő utak a gépesített osztagok mozdulataihoz; hegyláncok, ahol a hegyi hadosztályok kipróbálhatják az emberek képességét és fegyverzetét — modern tüzérségi tűz és repülőtámadások alatt.

Nem hiába mondta öreg barátja, Neurath:

— Akármilyen viviszekcióval nyugodtan foglalkozhatsz Spanyolországban. Annyi időd van rá, amennyit akarsz. Hidd el nekem: sem az angolok, sem a franciák még az ujjukat sem mozdítják meg a köztársaság segítségére. Minden alapunk megvan ahhoz, hogy nyugodtak legyünk a politikájuk felől. Ők maguk segítenek nekünk, hogy meghúzzuk a zsineget a spanyolok, következésképpen az ő nyakukon is. Azt a bogot aztán senki sem oldja ki többé.

— Hát az oroszok? — kérdezte akkor Gauss.

— Az oroszok?... — Neurath elgondolkozott. — Bonyolult kérdés.

Mivel így állt a dolog, Gauss teljesen elégedett volt a spanyolországi operáció lassú kifejlődésével. Még az ellen sem volt kifogása, hogy az olaszok egyszer-kétszer sajátmagukon is kitapasztalják, milyen az igazi háború. Ez lelohasztja a duce tábornokainak fennhéjázását, akik már azt képzelték magukról, hogy valóságos katonák. Csak hadd rakják meg őket egy kicsit. A németek ráérnek!

Gauss domború, kékes körmével megpöccintette a térképet azon a helyen, ahol a Pireneusi-félsziget alján, a brit birtokokat jelző szint festették. Gibraltár!... Ez az, ahol a németek torkon ragadhatják a brit birodalmat.

Megbűvölten nézte Európának ezt a végtagját és kedve lett volna felkiáltani, hogy a szigetlakó urak akár rögtön a szemetes vödörbe dobhatják az Indiába és Ausztráliába vezető utaik kulcsát. Chamberlain természetesen nem zavarja a németeket abban, hogy behatoljanak az Ibériai-félszigetre. És ak-

kor már a német ütegek ágyúcsövei annak az „erődnek" a hátába merednek. A brit hajók a német messzehordó ágyúk torka és a német tengeralattjárók torpedói között haladnak majd át a Herkules oszlopainál!...

De... egy szót sem! Egy szót sem, egy szót sem! Hadd csináljon Neurath és Ribbentrop amit akar, az angoloknak és franciáknak azonban azt kell hinniük, hogy a németeket egyetlen cél vezérli Spanyolországban: megfojtani a „vörösöket".

Nagy zajjal becsapta az atlaszt. A szivar hamuja leesett és vékony szürke rétegként szóródott szét a könyv zöld kötésén.

A tábornok úgy tartotta kinyújtott ujjai közt a szivarját, mint valami gyertyát, amely megvilágítja útját. Átment a lakásba. A dolgozószobával szomszédos teremben már félhomály volt. A fehér vászonvédővel behúzott székek bizonytalan körvonalai látszottak a választófalnál.

Gauss, fel sem emelve fejét, végigment a termen és megállt a vendégszoba küszöbénél. Semmit sem vehetett ki a homályban, csupán a zongora hatalmas körvonalait. A falakon számos kép négyszöge sötétlett. Amikor meglátta ezeket a sötét négyszögeket, felébredt benne a kíváncsiság, mint amikor félig elfelejtett barátokkal találkozik az ember. Megcsavarta a kapcsolót és egy pillantást vetett a falra — ott voltak az ő franciái. Gauss szájába vette a szivarját, szétterpesztette a lábát és gondosan szemébe tette a monokliját.

Itt az utolsó kedvenc Marquet-je.

Bizony, az ördögbe, ha nem csal a szimatja, jól fektette be a pénzét! Már összegyűjtött itt néhány százezer márkát érő képet. És legyen átkozott, ha a „Békafogók" nem kárpótolják mindazokért a kellemetlenségekért, amiket a Hitlerrel való vitája okoz! Egy pfenniget sem fog fizetni azért, amit valamikor Párizsból elvisz.

A kincsek szemlélését a lakáj megjelenése szakította félbe.

— Parancsolja, hogy tálaljak?

A tábornok komoran visszaindult ugyanazokon a szobákon keresztül, ahol a lakáj már gondosan felgyujtotta a villanyt és belépett az ebédlőbe. A feketére pácolt tölgyfaburkolatú óriási szobában csillár és néhány kandelláber világított, mégis sötétnek tűnt. A hosszú asztal, amelyen akár egy egész német hadtest hadijátékát is lejátszhatták volna, végtelennek látszott. Fekete lapján valósággal elveszett a két teríték. Az egyik előtt, kezét a szék támlájára téve, ott állt Otto. Gauss ránézett fancsali ábrázatára és gondolatban fanyarul elmosolyo-

dott. „Nem tesz semmit, hadd unatkozzék!" Gauss nem szándékozott arra kárhoztatni önmagát, hogy az ebédeinél magányosan üldögéljen, csupán a tányérai társaságában. Utóvégre a lakájjal nem cseveghet! Már pedig evés közben nem ritkán nagyon jó gondolatai támadnak. Ha Otto nem volna olyan ostoba, mindent leírna, amit a főnökétől hall. Valamikor sokat ér majd ez! Dehát Otto, úgy látszik, nem az az ember, aki bármit is értékelni tudna, a nők kivételével.

A mai étkezés nem mindennapi gyönyörűséget okozott Gaussnak. Élvezettel tépdeste az árticsóka húsos leveleit. Nagy gonddal mártogatta a mártásban, fogaival óvatosan sajtolta a növény húsát. Otto lopva a tábornokra nézett és örült, hogy nyugodtan ehetik tőle, nem kell válaszolgatnia. Rendszerint ott ült az érintetlen fogás előtt és Gauss elárasztotta zsémbes kérdéseivel.

Végre a kávénál mégis megszólalt a tábornok:

— Hamarosan utazol Párizsba?

— Ha megengedi, egy hét mulva.

— A papa rászánta magát, hogy megveszi a lovat?

A versenylovat ugyan nem az apja, de Krone vásárolta szolgálatai jutalmául, Otto azonban ráhagyta:

— Igen.

— Párizs után menj Nizzába. Ha ott elsőosztályú helyezést érsz el, számíthatsz Angliára.

A lovakról folytatott beszélgetés felélénkítette Gausst. Visszagondolt azokra az időkre, amikor még ő is állandóan résztvett a tiszti futtatásokon.

— Meg vagy elégedve a lóval? — kérdezte.

— Még nem ismertem ki.

— Mutasd meg nekem! A lovak küllemén eligazodni nem olyan egyszerű dolog — mondta öntelten Gauss. — De majd én megmondom neked, mit ér!

Felállt, intett Ottónak, hogy ő is felkelhet és néhányszor végigment az ebédlőn. A szivarfüst vékony szalagja szállt az arca balfelén. Gauss szótlanul járkált. A szoba visszhangos csendjében csak az ezüst étkezőszerek halk csörrenése hallatszott, amikor a lakáj leszedte az asztalt. Otto észrevétlenül kenyérgalacsint gyürkélt. Kadett-szokás, amiről az apja szidalmai sem tudták leszoktatni. A tábornok hirtelen megállt:

— Lehetséges, hogy Franciaországból el kell utaznod Spanyolországba.

Otto hegyezte a fülét, de a tábornok elhallgatott és visszatért a vendégszobába a franciáihoz. Kis ideig az ablaknál állt és végigszívta a szivarját. Látta, hogy egy autó a kivilá-

gított bejáróhoz hajt. Otto beült a kocsiba, amelyből egy nő hajolt ki. A tábornok a villanyfénynél meglátta a nő élveteg ajkú arcát.

A kocsi ajtaja becsukódott Otto mögött és az autó elrobogott.

Gauss azon kapta rajta magát, hogy homlokát erősen az ablaküveghez szorítja. Csak nem akarná talán közelebbről megnézni azt a nőt? Jobb lett volna, ha nincs ott az üveg és kihajolhatott volna az ablakon.

Kedvtelve krákogott és hangosan pattintott száraz ujjaival.

5

Berlin egyik csendes utcájában, ahol szerény kistisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak laktak, állt egy nagy ház, amely egyáltalán nem szúrt szemet a többi bérház között.

Ennek a háznak második emeletén volt egy lakás, ajtaján réztábla: „Dr. Säger. Idegorvos". Alatta egy másik, kisebb tábla: „Fogadás csak ajánlásra".

Amikor megszólalt a csengő, doktor Säger magára kapta házi köntösét és maga nyitott ajtót. Volt oka arra, hogy kerülje a „nem ajánlott" pácienseket.

Ezen a szeptemberi reggelen Säger doktor az erkélyajtó küszöbén állt és dohányzott. Az erkély fölé lehúzott napellenző homályban tartotta az egész szobát, sőt láthatatlanná tette a doktort azok előtt, akik az utca túlsó oldalán lévő ház ablakából láthatták volna.

A doktor megfigyelőhelyéről szemmel tartotta az utcát és vissza sem fordulva beszélgetett a szobában ülő Alexander ezredessel.

— Rosszul ejti ki az orosz neveket, doktor — mondta a szoba legbelsejében ülő ezredes.

— Igen, nem valami híres az orosz tudásom — ismerte be Säger.

— Foglalkoznia kell vele... Az ön vezetésére bízom a trockista háztartást Oroszországban is.

— Ohó! — Säger abbahagyta az utca szemlélését. — Eléggé nyugtalan háztartás!

— És ezt ön mondja, aki már készen kapta! Valamikor majd a kutatók feljegyzik Seecktnek ezt az ügyét.

— Önt mindig a nagyszabású terv érdekli — mondta alig észrevehető gúnnyal Säger. — Én már régen hajlok arra, hogy a realitást olyannak fogjam fel, amilyennek megmutatkozik.

— Ha elhinném, hogy ez így van, már rég kidobtam volna a játékból, drága doktor! — Alexander baráti hangja, amin eddig beszélgetett, hirtelen élesre fordult. — Az ön rangjában lévő funkcionáriusnak meg kell értenie: a mi szolgálatunk kinőtt a más titkai egyszerű összegyűjtésének fázisából. Amikor tizenöt esztendővel ezelőtt, Seeckt belegyezésével, először adtam át Trockijnak negyedmillió márkát, nem azért fizettem, hogy a Vörös Hadsereg néhány tucat ócska repülőgépéről kapjunk adatokat. A távoli jövő számára akartunk politikát csinálni, és csináltunk is. És mindezt, jegyezze meg, az akkori idők korlátozott lehetőségei közt! Amikor nem volt elég állami pénzünk, magánkezekből került elő a költség.

— Azt hiszem, én...

— Tudom és értékelem. Hiszen éppen önnek köszönhetjük Siemens-szel való összeköttetésünket. Dehát akkor maga is megkapta a jutalékát.

— Szemrehányás?...

— Csupán barátságos emlékeztetés arra, hogy mi megfizetünk minden szolgálatot.

— Jegyezze meg, ezredes — szólt közbe kérkedve Säger — mint szociáldemokrata, többet kockáztattam másoknál.

— Nos, mondjuk! De nem olyan nagy az a kockázat, ha az ember tudja, hogy mi állunk mögötte.

— És ön megpróbálta-e valaha is, hogy elmenjen egy munkásgyűlésre, ahol attól kell félnie, hogy bármely pillanatban leleplezhetik!

— Ez az ön feladata, nem az enyém. Nagy politikai munka megy végbe, doktor, ön meg ennek a szobának méretei szerint él...

— A szoba terjedelme nem határozza meg az ügy méretét.

— Most inkább, mint bármikor, szükségünk van a szociáldemokratákra. Valamennyi barátja Angliában és Franciaországban, Spanyolországban és Kínában van. Minden, ami még megmaradt Oroszországban...

— Siralmas látvány!

— Egy kém az ellenséges hátországban jobb, mint egy sem. De önnek el kell érnie, hogy ezerszámra legyenek.

— Oroszországban?!

— Oroszországban is.

Säger kétkedően vonogatta a vállát:

— Micsoda fantázia!

— Ha szükség lesz rá, ön személyesen utazik oda! — vágta oda váratlanul gorombán Alexander.

— Oroszországba?! — Säger riadtan megfordult.

— Igen! — Az ezredes szünetet tartott, majd olyan behízelgően, hogy még a sokmindenhez hozzászokott Säger sem tudta mire vélni, megszólalt: — Kötelessége megérteni, nem törekedhetünk másra, mint hogy naggyá tegyük azt a piramist, amelynek első követ Seeckt rakta le.

Az ezredes elhallgatott, várta a doktor válaszát, de az szintén csak hallgatott.

— A trockisták bomlasztják a francia forradalmárok sorait; a trockisták kitűnően működnek Spanyolországban, ahol annyi érdekünk összpontosul — folytatta az ezredes. — Joga van ahhoz, hogy minden trockistában a saját emberét lássa.

— Igen, mindazt követelhetem tőlük, amit ön szükségesnek tart.

— De az utóbbi napok eseményei azt mutatják, hogy moszkvai központunk összetételében a szétesés veszélye fenyeget. Zinovjev és Kamenyev bukását nem szabad véletlen epizódnak tekintenünk.

— Ott valami hiba van a konspiráció körül.

— Ezt a kérdést gondosan tanulmányozni kell és a lehető leggyorsabban, különben kockáztatjuk, hogy mindent elvesztünk ott.

— Arra nem kerül sor.

— Mit lát ön innen? És ha abban a láncban használhatatlan szem van?

— Kire céloz?

— Nem az én dolgom, hogy leckét adjak önnek. De figyelmeztetem: durva hiba, ha a trockizmust politikai jelenségnek nézi.

— Hát akkor micsoda ön szerint? Talán kereskedelmi vállalkozás? — kérdezte haragosan Säger, aki most először jött ki a sodrából.

— Bizonyos fokig. Figyelje meg jól a tevékenységüket mindenütt, ahol vannak: a politikában csupán azt a funkciót töltik be, amivel a külföldi kémszervezetek megbízzák őket. A legkülönfélébbek, nemcsak a mieink.

— Én... — Säger elakadt, majd nem túlságos meggyőződéssel így szólt: — Én politikusnak tartom magamat. Igenis.

Alexander gúnyosan mosolygott és vállat vont.

— Ha ez magának örömet okoz, hajlandó vagyok önnek ilyen értelmű bizonyítványt kiállítani. De az ön „gyerekei" ott adnak el minket, ahol tudnak. Bebizonyíthatom, hogy egész

csomó embere egyidőben dolgozik a brit, a francia, az amerikai, a japan, sőt a román és a lengyel kémszervezeteknek. Olykor többnek egyszerre.

Säger sértődött arcot vágott.

— Effajta dolgokat bizonyítani kell — mondta.

Alexander összehunyorított szemmel nézett a doktorra.

— Kedves öreg barátom — mondta gondtalanul tréfás hangon — ha ráérnék a szórakozásra, legkésőbb egy hét alatt Mexikóból távirati parancsot kapna Trockij aláírásával, hogy szolgáljon a világ bármelyik kémszervezetének, kivéve, természetesen az oroszt... de nincs kedvem tréfálni, Säger! Eléggé ismer engem... Nekünk józan embereknek kell lennünk, doktor. Amikor effajta csoport végleg elveszti a gyökerét, kénytelen kizárólag külföldi szolgálat felé orientálódni, természetesen titkos szolgálatról beszélek. Az ilyen csoport előbb-utóbb politikai csoportosulásból közönséges kémkirendeltséggé alakul át.

— Ön a jelentéktelen emberekről beszél, de nálunk, a mi szolgálatunkban...

— Ej, kedves doktor, a trockista Bonaparte-jelöltek — élén magával I. Leóval — sem kivételek! Igaz, hogy ez alkalommal a mi jelöltjeink.

Az ezredes észrevette Säger egy kis mozdulatát; elhallgatott, várta a doktor szavát. De ellentmondás nem hangzott el. Alexander folytatta:

— Ebből azonban ne következtesse azt, hogy nem kell bennük ébrentartani a politikai harc, igenis a politikai harc tüzét! Ha vannak köztük még hülyék, akik politikusoknak tartják magukat — annál jobb. Az ilyenek olcsóbbak. De maguk a főkolomposaik már megértették, hogy kémbandává alakultak át, amely távolról sem magas politikai eszmék nevében harcol a hatalomért, hanem azoknak a megbízásából, akik megfizetik őket.

— Ön ... csodálatosan cinikus, ezredes!

— Tanulja meg, hogy az élettel szembenézzen, legalább akkor, amikor négyszemközt van önmagával... Én nem számítok, én árnyék vagyok.

— Én nem viszek innen semmit sem haza.

— Ha nem kapcsolódnék ehhez az államtitok megsértése, elrendelném, hogy gondolatait közölje a feleségével és az esti ima helyett a nézeteiről beszéljen a gyermekeinek.

— Nem hallgathatom tovább!

— Az idő azonban rohan, térjünk a tárgyra. — Alexander egy percig elgondolkozott. — Néhány elméleti beavatkozást kell

végrehajtanunk a trockisták ügyében. Az utóbbi időben moszkvai szervezetünk kevesebb figyelmet fordít filozófiával foglalkozó tagjainak irodalmi tevékenységére. Fel kell éleszteni a buharini tételt a szocializmusba való békés benövésről. Ha ezt nem lehet megcsinálni a szovjet sajtóban, felhasználjuk a külföldit — minden nyelven. Ha pénz kell — adunk...

— Eh, az oroszországi trockisták! — mondta ingerülten Säger. — Azok érzik, hogy lábuk alatt ég a talaj!

— Fütyülök az érzéseikre, Säger! — Alexander hangja ismét éles lett. — Trockij megállapodása Hess-szel — megállapodás. Mi megfizetjük Trockijt és azt akarjuk, hogy a bandája dolgozzék és ne meséljen az érzéseiről.

— A megállapodás — megállapodás, de az emberek mégis csak emberek.

— Az én ügynökeim. Kérem, ne zavarja össze a fogalmakat. Ezek a maga „filozófusai" pedig foglalkozzanak olyan filozófiával, amiért fizetek nekik.

— Akkor talán jobb lesz, ha én magam... — mondta lehangoltan Säger.

— Talán azt gondolja, hogy ezért a munkáért nagy honoráriumot kell fizetnünk?

— Nincs rá szükségem.

— Annyi pénzt szerezhet, amennyit akar — nélkülem is? Még Németország határain túl is?

— Nem fordultam ilyen forrásokhoz...

— Mert fél. És igaza van: én nem kegyelmezek... De hiszen az angolok szíves örömest megvennék önt...

— Azt hiszem, nincs alapja...

— Egyelőre nincs! Ön becsületesen dolgozik, hogy megmentse a fejét. És éppen ezért hiszek önnek: ha velem játszik, nem mer megkockáztatni ilyen tétet. — Alexander elgondolkozott, majd folytatta: — Újságok, sajtó — mindez kevés. Szuggerálja az embereinek: minden kis résbe, amelyhez hozzáférnek, be kell hatolniuk. Még a művészet is olyan pódium, melyről észrevétlenül és hatásosan befolyásolható az orosz nép lelke. Próbálják megfosztani az embereket hitüktől önmagukban, a munkájukban, a vezetőikben — mindenben, ami számukra valaha is tiszta és fénylő volt! Arra kell törekedni, hogy az emberek ott Oroszországban elfelejtsék nemzetségüket, származásukat. Tegyen zavarossá mindent, minden fogalmat. Mit mosolyog? A művészetben ez könnyebb, mint bárhol másutt. Hadd kapják meg az oroszok a színpadon, a regények lapjain mindazt, amit az ön trockistái nem mondhatnak ki az újságok hasábjain és a nyilvános beszédekben.

— Ön, drága ezredes, nyilván elfelejtette, hogy a mi művészeti kádereink is elpusztultak.

— Talán mégis maradt valaki...

— Nagyon is kevés a komoly munkához. A bolsevikok szeme éles.

— Hát akkor borítsanak rá az emberei rózsaszín fátyolt. Ne riadjanak vissza semmiféle sziruptól, amivel bekenhetik a szájukat. Ha ezt ügyesen csinálják, akkor az oroszok nem tudják majd egykönnyen megkülönböztetni a mi céljainkra annyira szükséges és hasznos, szűkkeblű, korlátolt nacionalizmust az igazi hazafiságtól. Száz és száz éles szem kell ahhoz, hogy csak egyetlen ilyen ügynököt is felismerjenek. Lengyel pap vagy irodalmi kritikus; trockista vagy lelkész; muzulmán vagy óhítű; zsidó vagy katolikus — mind jó nekünk. De, az ördög vinné el, mit tanítom itt önt? Mintha bizony nem tudná, hogyan kell nesztelenül besurranni idegen házba!

— Besurranni az kevés. Azt is el kell érni, hogy az ember ne repüljön ki nagy zajjal! — Säger dühös pillantást vetett az ezredesre. — Sajnos, nem sikerült befejeznünk ezt az érdekes beszélgetést — mondta. — Jön...

Az ezredes halk mozdulattal felállt és elindult a szomszéd szoba felé.

— Ne felejtse el, Säger, hogy az az ember egyike a legkorruptabb alakoknak az egész gyüjteményében.

Säger gondosan összehúzta az ezredes mögött a függönyszárnyakat.

Csengetés hallatszott. Säger kiment ajtót nyitni.

Az ajtóban Kés állt.

— Azt kívánta, hogy párizsi elutazásom előtt még egyszer jelentkezzem...

6

Szun Ho-sin mégegyszer rálehelt a cipő orrára és egy bársonydarabbal fényesre dörzsölte. Úgy helyezte el a pár cipőt, hogy ne érje a forró nap sugara, betakarta, hogy ne lepje a por, aztán hozzálátott a ruhához. Gondosan tisztogatta, minden centiméternyi posztót jól megnézett. Egy kis rongydarabbal áttörölte a gombokat, de még a tábornoki rangot jelző arany paszományra is ráfújt...

Ámbár Szun Von Schwerer, német katonai tanácsadó tisztiszolgájának számított, mégis fehér kabátot és ugyancsak fehér nadrágot viselt, mint valami közönséges boy.

Szun fehér öltönyét most kék daróckötény takarta. Amikor végzett a tábornoki ruha tisztításával, levetette a kötényt, kirázta, gondosan összehajtogatta és betette kis szekrényébe.

Szun minden mozdulata gyors és pontos volt, mintha előre kiszámította vagy betanulta volna. Ez egyébként így is volt. A Kvantung-hadsereg hírszerző iskolájában a többi tantárgy között a boy kötelességeire is kioktatták Harada hadnagyot. Amikor Harada hadnagy szolgálati kötelességénél fogva Szun Ho-sin boy-já lett, pontosan úgy járt el, ahogyan azt az iskolában tanulta. A japán titkos szolgálat szabályzata szerint csak így kerülhette el a hibákat és tarthatta fenn a szükséges konspirációt akkor is, amikor, mint most, feletteseitől távol kínai hazafit játszott, bár Kínát gyűlölte; alávetette magát a megvetett kínaiaknak és a fehérember cipőjét tisztogatta...

Miután Harada-Szun befejezte a ruhatisztítást, nesztelenül, mint a szellő, a tábornok dolgozószobájának ajtajához suhant és benézett a kulcslyukon: Schwerer az íróasztalnál ült.

A tábornok tolla száguldott a papíron, rótta a magas, egyenes, sűrűn egymáshoz szoruló betűk rendjeit.

Gyorsan futott a toll, a betűkből sűrű — s mint léniával húzott, olyan egyenes — sorok keletkeztek.

„...néhányszor próbáltam beszélni Csang Kai-sekkel, de a vén rabló mindenféle ürüggyel elzárkózott a beszélgetés elől. Öreg hálátlan róka. Miután a legjobb német mintára tizenöt hadosztályt alakítottam neki — csaknem húsz százalékát annak a seregnek, amelyet német tisztek szerveztek meg számára — ez a vén szélhámos bedugott egy „díszhelyre", mint Jan Si-fan főtanácsadóját. Ahelyett, hogy a hadsereg minden működésére operatív befolyásom lett volna, ott találtam magamat egy elszigetelt szakaszon s méghozzá a legnehezebben.

Jan tábornok lusta és alattomos. Egyedüli gondja, hogy a katonák számára kiadott rizs eladásából minél több dollárt megkaparintson. Ha erre lehetőség nyílik, könnyedén kiadja a parancsot, hogy csökkenteni kell a fejadagokat. Mindenféle ürügyet kieszel, egészen a történeti példákig is elmegy: hogy üres gyomorral könnyebb harcolni! Amikor ezekről a mesterkedéseiről értesültem, csak akkor jöttem rá az okára, miért olyan gondos, amikor a katonái életéről van szó. A rizst az élők létszáma szerint adják ki. Arról, hogy helyi mozgósítás útján pótoljuk a hiányzó embereket, szó sem lehet, a központi kormány meg egyetlen katonát sem küld. Jannak tehát minden egyes katona elvesztése pénzbeli veszteséget is jelent.

Érintkezésbe léptem a japán törzskarhoz beosztott tisztjeinkkel. A valóságban hadgyakorlatokat végzünk, amelyeken két csoportunk — a kínai és a japán — tisztjei versenyeznek egymással. Sajnos, Lüde ezredesnek, a japán csoport vezetőjének nehezebb a dolga az enyémnél, mivel nincs meg a lehetősége, hogy a japán csapatokkal rendelkezzék és nem változtathatja meg a japán kivezénylés terveit, ahogyan én teszem ezt a kínaiakkal. A japánok nem tűrik, hogy ügyeikbe beavatkozzanak és Lüdének csak a megfigyelő szerep jut. Megállapodtunk Lüdével abban, hogy időnként egymás közt kicseréljük a tiszteket, hogy valamennyi emberünk elsajátíthassa a tényleges törzskari munkát mellettem.

Némi elégedettséget okoz, hogy néhány hónapon át majdnem állandóan sikerült győznöm a japánok felett. Végrevalahára majd megértik, hogy be kell vonniuk Lüdét a törzskar ügyeibe. Nagy reményt fűztem a 216-os magassági pontnál folyó művelethez. A mocsarak közti földszorosnál kulcspozícióm lehetővé tette, hogy hagyományos átkaróló mozdulatainktól eltérően, frontálisan támadjam a japánokat. Erre a műveletre, mint szemléltető oktatásra volt szükségem tisztjeink számára, annak a bemutatására, milyen veszteségekkel jár a frontális csapás még kedvező végeredmény mellett is. Nem veszthettem el az ütközetet és még fogadtam is Lüdével egy tucat palack pezsgőben, hogy kivetem a japánokat állásaikból, anélkül, hogy átkarolást alkalmaznék. Csupán Jannak volt oka a búsulásra, hisz sok haszonrészesedést veszített volna el visszahozhatatlanul... De ki hitte volna, hogy ez az átkozott Jan így túljár az eszemen: a nevem kompromittálva, karrierem Kínában befejeződött. Arra viszont Jan fütyül, hogy az állás a japánok kezén maradt!..."

Schwerer feltekintett a füzetéből és az órára pillantott, amely az asztallal szemben, a falon függött. Elérkezett a reggeli ideje.

A tábornok végigírta a sort, a füzetet az asztalfiókba zárta, aztán látcsövével az ablakhoz lépett. Tekintete a látcső lencséin keresztül végigfutott a távoli szántóföldeken. Össze voltak taposva. A kalászokat letörte az emberek és lovak lába, keréknyomok szántották keresztül-kasul a földet. Széles sávokban sötétlett a megdőlt gabona. Az épen maradt kalászsorokat is meggörnyesztette a nehéz, érett termés, amit senki sem takarított be. Távolabb, ahol a gabonaföldek végződtek, gaolján-cserjék következtek. Bennük kevesebb kár esett, mint a gabonában. Vastag, magas, hosszúlevelű száraik egyenesen álltak. A gaolján-levelek falán keresztül semmi sem látszott.

Schwerer örömmel állapította meg, hogy a katonák hozzászoknak az álcázáshoz és felhasználják ezeket a cserjéket. Csak attól a magányos dombtól balra látható a frissenásott lövészárok sárga szalagja.

A domb! Schwerer még a jelzését sem találta meg a térképen. És gondoljuk csak meg: ennek az agyagkupacnak birtokbavétele máris másfélezer főnyi haszonrészesedésbe került Jannak és legalább még ugyanannyiba kerül, ha Schwerer nem mond le a frontális roham gondolatáról. Már pedig ő nem mond le róla, mert ez a lecke kell a tisztjeinek...

Schwerert gondolataiban Szun zavarta meg. Váratlan vendéget jelentett be:

— Mr. Parker tenni óhajt tiszteletét.

— Az újságíró? Mi kell neki?

A tábornok ellenségesen nézte a belépő amerikait.

Komoran hallgatta Parker csevegését és közben próbálta kitalálni látogatása igazi célját.

— Miután jártam a japánoknál és önnél, most az a szándékom, hogy megnézzem, mi ujság a kommunistáknál — mondta Parker.

— A vörösökhöz megy?

— Pontosan oda.

— Messzi út.

— Ellenkezőleg!

— Még semmi értesítés sincs róluk.

— Itt vannak a közelben!

Schwerer bosszúsan felhúzta szemöldökét.

— A mi felderítésünk...

Parker hangosan felkacagott:

— A kínai felderitők egyetlen szavát se higyje el! Honnan is tudhatná ön, kinek dolgoznak? Én régebben vagyok ebben az országban, mint ön, de még mindig nagyon homályos elképzeléseim vannak a sárga ember lelki világáról.

— Bonyolult gépezet — helyeselt Schwerer és felvett az asztalról egy tarkakötésű könyvet. — Már félig kiolvastam, de még mindig nem ismerem a rúgóját annak, ami a hőst egyik vagy másik cselekedetére indítja.

— Ó, „Cin pin mej", Szin Men-csen és hat feleségének históriája! Mulatságos kalandok.

— Egy európai pontosan az ellenkezőjét csinálta volna, mint ezek — mondta bosszúsan Schwerer.

— Nem tekinthető példásnak minden, amit az európaiak csinálnak, tábornok úr.

— Kínai szempontból?

— Néha a fehér ember szempontjából sem. Az amerikaiak például sokszor aligha tudnák megérteni azt, ami Németországban történik.

— De mi azért mindketten megértjük, ami itt történik!

— Én például — felelte Parker — nem tudom megérteni, hogy a fehér ember miért nem teremtett itt mindezideig rendet. A kínaiak vásárlóereje napról-napra hanyatlik. Mi és önök elveszíthetjük piacainkat, még ha sikerül is kiszorítanunk az angolokat.

— Csak nem gondolja, hogy szilárd piacunk lehet ott, ahol néhány millió kommunista van?

— Engem a japánok is nyugtalanítanak — mondta az amerikai.

— Okosabb lenne, ha Csang a japánokkal együtt nyíltan fellépne a vörösök ellen. Én a maguk — az amerikaiak — helyében csak azzal a feltétellel adnék nekik felszerelésre pénzt, ha harcolnak a kommunisták ellen.

— Azokkal majd végeznek, ha eljön az ideje.

Parker az órára nézett.

— Mennem kell...

És búcsúzóul baráti hangon hozzátette:

— Nekünk, fehér embereknek segítenünk kell egymást. Nem akadozik kissé a dolga a vén rablónál?

— Honnan tudja?

Parker felkacagott:

— Ön nem ismeri az itteni viszonyokat: ha el akar érni valamit Csang Kai-seknél — beszéljen a feleségével.

— Katonai ügyekben is?

— Még a hadműveleti terveiről is!

Schwerer elgondolkozott.

Az amerikai elment.

Mit jelent ez a furcsa tanács?... Csak tán nem akarta ez az amerikai ostoba helyzetbe hozni Csang Kai-sek előtt? Talán a japán ügynökség ármánya ez?

Schwerer felkapta asztaláról a nagy, fekete legyezőt és izgatott, gyors mozdulatokkal legyezni kezdte magát.

De hátha az amerikai igazat mondott és az a baj, hogy Schwerer tábornok nem ment el Madame Csang Kai-sekhez?... Tessék itt eligazodni!

Bosszúsan letette a legyezőt.

Szun benézett az ajtón.

— Enni tálalva, tábornok!...

Kés feje zúgott a tegnap esti ivástól, de mégis félt attól, nogy lenyelje a tablettát, amit a rendőrtiszt kínált neki.

Miután mindent jól átgondolt, amire az éjszakai kalandból emlékezett, Kés megállapította, hogy tévedésből hozták ide. A tévedés kiderül és őt bocsánatkérésekkel szabadon bocsátják. Igazán megéri, hogy mindenre sorjában visszaemlékezzék.

Azért jött, hogy Doriot-val találkozzék, magánlakásán. A házigazda kezeskedett, hogy a konspiráció összes szabályait megtartották. Kés már találkozott vele régebbi franciaországi utazásai alkalmával, amikor átadta a trockista főkolomposok megbízásait Szedov számára. Doriot már azelőtt is összehozta Szedovval.

A második ember, akivel tegnap találkozott, Szedov volt. A szobában meglehetősen sötét volt, amikor Doriot Szedovot bevezette, és Doriot egy percre felcsavarta a villanyt, hogy Kés meggyőződhessék arról, hogy valóban Trockij fia áll előtte. Doriot ezután rögtön kioltotta a fényt és kiment. Szedov nem maradt sokáig. Pontosan csak addig, amennyi időre szüksége volt, hogy közölje Késsel apja utasításait a spanyol kommunisták diszkreditálására és előre értesítse: később talán sor kerül majd arra, hogy a fasiszta ügynökségnek segítsenek a spanyol forradalom vezetőinek elpusztításában. Végül Szedov átadta Késnek a POUM* ti kos találkozóhelyének és többek közt a főkolompos, Trockij cinkosa, Andreo Nin-nek ' címét. Szedov távozása után Doriot visszatért. Megittak egy palack bort, azután Kés elköszönt.

Nagyon jól emlékezett arra, hogy egy söntésbe tért be és megivott még egy palack bort. Utána kaharéban volt és valószínűleg megint ivott. Itt megismerkedett valami nőcskével. Elmentek együtt... Ekkor kezdődött az a dolog. Berontott a szobába egy alak és azt mondta, hogy ő a nő férje. Kés odadugott neki tíz frankot, de a férfi botránnyt csapott, kidobta Kést az utcára, de ott sem hagyta abba a lármát. Még két, hozzá hasonló furcsa figura csatlakozott hozzájuk. Verekedés támadt. Két rendőrügynök, mintha csak erre várt volna, ott termett és valamennyiüket bekísérte a rendőrségre. Kés hiába tiltakozott, hiába mutatta fel külföldi útlevelét — semmi sem segített. Utálatosan udvariatlanul bekenték festékkel az ujjait és lenyomatot készítettek, mintha zsebtolvaj lett volna. Jegyző-

* A spanyol trockisták szervezete (Partido Obrero Unificada Marxista).

könyvet akartak felvenni arról, hogy megsértett egy nőt, de Kés — amennyire visszaemlékezett, megtagadta az aláírást. Most, hogy visszagondolt az esetre, azt hitte: ha akkor nem részeg, egyszerűen lepénzeli a rendőrbiztost és már rég otthon van. De hát ostobán viselkedett: fenyegetőzött, követelte, hogy hívják fel telefonon a követséget. Az ördög tudja, mi ütött belé! Még csak az kellett volna, hogy a követségen értesüljenek a történtekről!

Csak jönne már az a bizonyos „főnök", aki a rendőr szerint befejezi majd a dolgot. Mielőbb el innen — és el Párizsból! Itt az ideje, hogy Spanyolországban legyen már!

Utálattal dobta félre a takarót. Még jó, hogy nem zárták össze mindenféle zsebtolvaj-bandával.

Cigarettát akart hozatni és kopogtatott az ajtón, amely gyanús gyorsasággal kinyílt: a rég várt „főnök" megérkezett és kész fogadni őt.

Kés megigazította ruháját, megpróbálta összegyűrt gallérját tisztességes formára kiegyengetni, undorral tekintett piszkos kezére, hátradugta és elindult.

Az asztal túlsó oldalán, a tegnapi rendőrbiztos mellett ott állt Henry kapitány.

Késnek úgy tünt, hogy valahol látta már ezt a barna arcot, a kékes-fekete, szinte kilakkozottnak tetsző, kínos gondossággal elválasztott hajat.

A rendőrbiztos újra felszólította, írja alá a jegyzőkönyvet és Kés megint megtagadta ezt. A rendőrtiszt nem erőltette. Kés megkönnyebbülten felsóhajtott: mindjárt befejeződik az egész. Csakugyan, a rendőr felállt és elhagyta a szobát. De Késnek nem mondta, hogy elmehet. A biztos helyét az asztalnál Henry foglalta el. Ugy tett, mintha a tegnapi kihallgatás jegyzőkönyvét nézné át.

Kés szeretett volna rágyujtani. Irigyen nézte, hogy Henry fel sem tekintve, kivesz a dobozból egy cigarettát és kényelmesen rágyujt. Kés nem bírta tovább, a doboz felé nyúlt.

— Megengedi?

Henry sötét szemét rávetette, nem felelt semmit, tovább nézegette a jegyzőkönyvet. Barna ujjaival közelebb húzta magához a dobozt és rátette a kezét. Kés magában szidta, hogy milyen faragatlan fickó és igyekezett minél fesztelenebbnek látszani. Kinyujtotta a lábát, hátradőlt a szék támlájára.

A csend tovább tartott. Henry gondosan elnyomkodta a hamutartóban a cigarettavéget. Durván kérdezte:

— Párttag?

— Igen...

— Melyik párté?

— Ezt ugyis tudja.

— Mondja meg pontosabban! — szólt élesen Henry.

Kés felfortyant:

— Legyen szíves, maradjon a tárgynál!

Izgalmában felállt, de Henry kiáltására sietve visszaült a helyére:

— Leülni! Hogy ne töltsük az időt üres fecsegéssel, nyíltan megmondom: mindent tudunk magáról.

Kés igyekezett megőrizni nyugalmát, de érezte, hogy a nyála undorítóan nyúlóssá válik: ez a semmirekellő most majd azzal fenyegetőzik, hogy értesíti a követséget az éjszakai kalandról... De mi a fenét akar tőle?

Henry kivett az asztalfiókból egy vörös gummival átkötött borítékot. Levette a gummiszalagot, kiszedett a borítékból néhány fényképet, s ahogyan a kártyákat szokás, legyezőformába fogta és képpel maga felé tartotta. Kiválasztott egy képet és az asztalra dobta. Kés két ujjával felemelte a fényképet, de amikor meglátta, mit ábrázol, úgy érezte, nagyon közel van az ájuláshoz. Utálatos gyengeség jelentkezett a lábában. Erőt kellett vennie magán, hogy — mintegy ködben — viszontlássa a képen Doriot szobáját, ahol tegnap este volt, meglássa önmagát, amint üdvözli Szedovot.

Henry nem engedett Késnek időt a felocsúdásra, egyik fényképet a másik után dobta elé. Kés előtt elvonultak a Doriot-val és Szedovval történt régebbi találkozásairól készült felvételek. Itt a Bois de Boulogne — ki látta ott Kést? A fák? ...Ez itt a „Du Croissant" kávéház, a Boulevard Sebastopole, ahol legutóbbi ittlétekor találkozott Szedovval... Tehát már néhány év óta figyelik, ahányszor csak itt járt! Figyelik, hogy amikor szükségük lesz rá, mint most, elébe rakják mindezt. Hát jó, a Bois de Boulogne-ban, a Boulevard Sebastopole-on, a vendéglőkben esetleg elkerülhették a figyelmét a spiclik. De tegnap! Hiszen Doriotnál nem volt idegen... És ekkor hirtelen eszébe jutott: a kigyúló éles lámpafény!

...Hát így áll a dolog! Szóval monsieur Doriot is? ...Tehát maga a francia trockisták vezére, Trockij személyes barátja juttatta rendőrkézre?!...

Amikor erre a névre gondolt, Kés nyakát kiverte az izzadság és sárga karikák ugráltak a szeme előtt.

Henry sápadt, riadt tekintetű, lefittyedt állú lárvát látott maga előtt. A Deuxieme Bureau tapasztalata szerint az effajta politikai kalandorokkal lehet legjobban kipótolni a legkülönbözőbb kategóriájú kémek és provokátorok sorait.

Henrynak tökéletesen megfelelt, hogy a trockizmus lényegében nem más, mint a gengszter-csoportok minden szabálya szerint megszervezett gyülevész népség — felbérelt diverzánsok, gyilkosok és kémek bandája, amely külföldi felbujtók megbízásából dolgozik, hogy aláássa a szovjet állam politikai és katonai hatalmát, gyengítse gazdasági életét és fizikailag megsemmisítse államférfiait.

De a legfontosabbat mégsem tudta Henry kapitány: hogy Kés — a német kémszervezet ügynöke.

Kést nem ijesztette meg a zsarolás után következő ajánlat ocsmány volta — tudta ő már, miféle ajánlat lesz ez! Kés egészen mástól félt: ha a francia kémszolgálatnak csak valamiféle alkalmi tájékoztatásra van szüksége, őt máról holnapra félredobják. És a szovjet hatalom tudomást szerez minden dolgáról!

Egyébként alig hihető, hogy az ilyen „nagy ágyút" — hosszú éveken át történt megfigyeltetésének eredményét — hiábavalóságokra pufogtatnák.

Minél többet foglalkozott ezzel a gondolattal, Kés annál jobban megnyugodott. Henry arcába nevetett és fesztelenül így szólt:

— Mirevaló ez az egész komédia? Inkább mondta volna meg egyenesen, mit akar!

A beszervezés formális része Henry számára váratlanul gyorsan és könnyen elintéződött. Igaz, hogy a kérdőív kitöltése és sajátkezű aláírása több volt annál, amit Kés itt akart volna hagyni, dehát nem térhetett ki előle.

Befejezésül Henry közölte:

— A fedőneve Luc Moro lesz. Mindenki, aki így szólítja, a mi emberünk. Parancsait köteles teljesíteni.

Kés most már minden gátlás nélkül magához húzta Henry cigarettás dobozát, felkattintotta a kapitány öngyujtóját és otthonosan rágyujtott.

8

Legagner gyorsan dörzsölgette két rózsaszín tenyerét. Ilyen sikerek, mint a maiak, nem gyakran adódnak! Általában észrevette, hogy Doriot csoportja nagyobb szolgálatkészséget kezd tanusítani, mint amire a Deuxieme Bureau számított A francia trockisták már eddig is felbecsülhetetlen szolgálatokat tettek Legagnernek a külföldi kémszervezetek vonalán.

Legagner megpörgette csiptetőjét a tükörsíma asztallapon és abban a pillanatban kapta el és helyezte el az orrán, amikor az odarendelt Henry kapitány belépett a dolgozószobába.

Henrynek, aki Godard helyébe lépett, nem volt könnyű dolga: a boldogult őrnagy „háztartása" nagyon kiterjedtnek bizonyult. Miután Henry nem volt olyan rátermett az olcsó tudósítók beszervezésében, mint Godard, be kellett érnie Godard ügynökségének alig egyharmadával. A megmaradt ügynökök közé tartozott az az ember is, aki a „Salon" szerkesztőségében ült. Legagner nagyon sokra becsülte ennek a hírforrásnak tudósításait a Berlin és London között Rowe összeköttetési vonalán futó tájékoztatásokról. Henry nem tudta, hogy a tábornok, miközben igyekszik a brit felderítő szolgálat egyik szálát a kezében tartani, nem sokat törődik Franciaország érdekeit szem előtt tartó meggondolásokkal. Legagner — aki az Intelligence Service-nek ugyanolyan ügynöke volt, mint Rowe — sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonított annak, hogy személyesen ismerje Rowe minden lépését.

Legagner saját tapasztalataiból kiindulva nemigen bízott meg tisztjeiben. Helyesen számolt azzal, hogy bármelyikük ugyanarra az útra kerülhet, amelyre ő is rálépett: bármelyik tisztjét elkáprázthatja az angol arany csillogása.

Amikor Henry belépett a dolgozószobába, félpercre volt szüksége, hogy a tábornokot érdeklő spanyol kérdésre összpontosítsa gondolatait. Az utolsó hírek szerint Marania tábornok — Franco meghatalmazottja, a lázadók törzskarának különleges utazó ügynöke — Langenheim német kereskedő, a tetuani német kémelhárító ügyvivőjének kíséretében Berlinbe repült. Marania találkozott Canaris tengernaggyal és Alexander ezredessel. Előbbi Göringhez, utóbbi Hesshez vitte el a spanyolt. Göring hamarosan elrendelte, hogy sürgősen vadász-, bombázó- és szállító repülőgéprajokat kell alakítani Spanyolország részére. Canaris tengernagy megszerezte Hitler személyes parancsát a „V" titkos törzskar felállítására, élén Willberg repülőtábornokkal, aki megbízást kapott, hogy gondoskodjék mindenfajta anyagi ellátmányról és az emberek elküldéséről. Parancsot adtak ki, hogy német hadihajók kísérjék spanyol kikötőkbe azokat a gőzösöket, amelyeken — a „Kraft durch Freude" német turista egyesület neve alatt — a német katonákat, tankokat és tüzérséget szállítják. Továbbá: Canaris tengernagy Rómába repült, hogy megállapodjék Roatta tábornokkal, az „OVRA" főnökével, a német és olasz kémszervezet spanyolországi közös munkájáról.

— És végül, tábornokom... — Henry itt egy pillanatra elakadt. Nem tudta, milyen formában adja elő jelentése utolsó

részét, amely Francia-Marokko főbiztosára, Peyroutonra vonatkozott, akit utasítottak, hogy támogassa a spanyol lázadókat. Henrynak oka volt feltételezni, hogy Legagner és Peyrouton közt titkos összeköttetés áll fenn.

Henry feltevése helyes volt: Legagnert és Peyroutont nemcsak régi baráti viszony kötötte össze, hanem, mint a De la Rocque-féle fasiszta szervezet tagjait, a közös érdekek is. Ettől függetlenül azonban Legagner olyan ábrázattal hallgatta Henryt, mintha újdonság volna előtte, hogy Peyrouton ellátja pénzzel Francót, hogy a formálisan lezárt rif-határon keresztül gabonával megrakott szerelvények haladnak át; hogy Mezzanból Csecsauenba és Berkanból Melillába időnként hadianyagszállítmányokat indítanak a Franco-lázadók számára; hogy Franco toborzói előtt nyitva áll Francia-Marokkó.

Legagner mindezt nagyon jól tudta, de nem hitte volna, hogy erről a francia kémszervezet munkatársai is tudnak.

A tábornok áttette csiptetőjét az orráról az ujjára és sokatjelentően hallgatott.

— Csak rájönnénk, én meg maga, ki informálja ezt a Rowet. He? A jelentések olyan pontosak, olyan mélyrehatóak, mintha maga Canaris volna az informátor.

— Ohó! — kiáltott fel elképedve Henry. Ilyen feltevés a német kémelhárító főnökével kapcsolatban lehetetlennek tűnt előtte. Efelett vitatkozni sem volt érdemes! — Ez nyilván csak tréfa volt? — kérdezte.

— Úgy van — hagyta rá Legagner. — Csak egyszerű tréfa volt. De most térjünk a tárgyra. Adataim szerint a Szovjetunióból Spanyolországba utazik valami Bartók nevű magyar. Azért megy, hogy belépjen a köztársaság hadseregébe. Semmi szín alatt sem szabad szem elől veszteni. Ez az ember most Párizsban van. Sajnos, nem tudom, milyen néven utazik. Dehát úgyis megtalálja ma minden nehézség nélkül a velodromban. A kommunisták ott tartják a gyűlésüket, amelyen az a spanyol nő, Ibarruri mond beszédet. Ott majd viszontlátja azt az urat... Nos, azt, akit tegnap beszervezett.

— Kést, tábornokom?

— Azt, azt... Ő majd odatűz Bartók kalapjához egy piros szekfűt.

9

Zinn mohón követte Dolores minden mozdulatát. Most nem színésznőt látott Pasionaria jelmezében, hanem az élő Dolores Ibarrurit. Csakugyan, éppen olyan egyszerű, fekete ruhát viselt, mint akkor a színésznő. És csakugyan a lángoló energia meg-

testesülése volt Pasionaria!... A spanyol nő mozgékony, nemes arca visszatükrözte a megfeszített idegállapotot, ami úrrá lett rajta. Izgalma átragadt mindenkire, aki látta, hát még azokra, akik véletlenül találkoztak tekintetével.

Dolores az újságírók tömegében haladt és igyekezett nyugodtnak látszani, bár ez alig sikerült neki. Néha elmosolyodott — amikor a feladott kérdést túlságosan együgyűnek találta. A jobboldali újságírók arcátlan kérdéseire megvető hallgatással válaszolt. Arca előtt néha felvillantak a fényképészek kézilámpái.

Zinn, aki Mátraival együtt a tribün közvetlen közelében lévő páholyban ült, leplezetlen elragadtatással nézte Dolorest. Elképzelte, mit érezhet ma ez az asszony. Itt, a francia forradalom bölcsőjében, a Népfront székhelyén, a régi proletárhagyományok városában joggal számíthatott együttérzésre. A parizsiak szívének meg kellett dobbannia a spanyol nép felhívására. Zinn megértette, hogy Ibarruri küldetése sikerének jogos tudatában utazott ide. De ha nem is sikerül neki, mint ahogy Alvarez del Vayonak sem sikerült rést ütnie az úgynevezett „benemavatkozás" falán, a franciák baráti kezének mégis segítenie kell a spanyol köztársaságon. És a francia szocialisták kormányának legalább is úgy kell majd tennie, mintha semmit sem látna, ha már őmaga nem akar segíteni spanyol testvérein. Másképp ez nem lehet!

Zinn Mátraira nézett. Nyugodtnak látszott, de Zinn nagyon jól tudta, hogy barátja szívében éppen olyan vihar tombol, mint az övében. De ez az ember tud uralkodni magán. István... azaz hogy Tibor — vasjellem, ha ezt nem is árulja el jólelkű arca és gyengéd tekintete. Ez egy igaz ember!

Dolores egészen közel ért páholyához. Zinn meghallotta erős, zengő hangját. Valamelyik újságíróval beszélt:

— Sürgősen hazautazom. Hazámban népem tragédiája játszódik. Azt akarnám, hogy ez a tragédia hamar véget érjen, de ehhez segítség kell. Mindenkinek segítsége, aki gyűlöli a fasizmust... Az én helyem azonban Spanyolországban van, ott várnak rám. Nagyon kevés az időm.

Amikor Pasionaria megjelent az emelvényen és az egész velodromban látható lett, felzúgott az ünneplés, mint egy hirtelen kitörő orkán. Úgy tetszett, hogy tapstól és kiáltozástól leomlanak a falak. A hallgatók a padokra ugrottak és a spanyol asszony felé nyujtogatták a kezüket, mintha azt kívánták volna, hogy sokezren, egyszerre mind testvérien átöleljék. Ez a dolgozók Párizsa volt — a külvárosok és a gyárak Párizsa, az egyszerű emberek Párizsa.

Dolores ott állt büszkén felszegett, gyönyörű fejével — mint a népi Spanyolország élő megtestesülése. Spanyol és francia zászlók felváltva hajoltak meg Dolores háta mögött, a feje felett. A színes vásznak lobogtak, mintha a tömeg lélekzete libegtette volna meg őket.

A velodrom kezdett elcsendesedni. A taps rövid pergőtűzként még felcsapott az emelvény fölé, de végülis teljes csend lett.

Pasionaria méltóságteljes hangja egyszeriben megragadta a tömeget:

— Eljöttünk hozzád, Párizs népe, hozzád, aki elfoglaltad a Bastillet és harcoltál a kommün ügyéért...

Dolores szünetet tartott, mintha időt akart volna adni hallgatóinak, emlékezzenek rá, hogy ők — a sansculotte-ok utódai, a párizsi kommünárok fiai és unokái.

Beszélt a spanyolok bátorságáról, a harcosok hősiességéről, akiknek néha nem volt egyéb fegyverük, csak a vitézségük és a szabadsághoz való ragaszkodásuk. Beszélt a feldúlt városokról, a megerőszakolt asszonyokról, a szétmarcangolt öregekről és a gyermekekről, akiket a marokkóiak szuronyukra tűztek. Nemcsak a nők arcán peregtek végig a könnyek. Pasionaria hangjában felháborodás és a győzelembe vetett hit csengett.

— A spanyol nép győzni fog, mert az eszményeiért harcol. De a spanyol nép, amely nagyrabecsüli a francia nép rokonszenvét és együttérzését, keserűséggel tudta meg, hogy a francia köztársaság kormánya nem siet a demokratikus Spanyolország törvényes segítségére. Segíteni kell a spanyol népen! Ez a nép a szabadság frontján csatázik és vérét ontja a béke ügyéért, a fasizmus és a második világháború felbujtói ellen.

Az emelvényről elhangzott a felhívás:

— Repülőgépeket Spanyolországnak! Ágyúkat a Spanyol Köztársaságnak!

Dolores hangja mind erősebben zengett:

— Adjatok nekünk repülőgépeket! Spanyolország egész népe felkelt a köztársaság védelmére, de fegyverre van szüksége. Adjatok nekünk fegyvert!

— Fegyvert Spanyolországnak! — kiáltották.

Dolores folytatta:

— Demokratikus Franciaország népe, te, aki a szabadságért, az ember jogáért harcoltál, vigyázz magadra! Ma rajtunk, holnap rajtatok a sor! Adjanak a férfiaitok fegyvert. Nem kérünk harcosokat, nekünk csupán fegyver kell. Puskákat, ágyúkat, repülőgépeket a szabadság harcosainak! Adjatok nekünk repülőgépeket!

Dolores nek hatalmas szónoki hangja volt, de a zaj azt is túlharsogta. A hallgatók felugráltak helyükről.

— Fegyvert Spanyolországnak!

A tömeg az emelvény felé rohant. A hallgatók átugrálva a padokon, leözönlöttek a nézőtér lépcsőzetes részéről. Pasionaria felemelt karral állt. Hamarosan az ő alakja is eltűnt a tömegben, de aztán újra kiemelkedett. Az emberek karjukra emelték és úgy vitték a kijárat felé.

— Repülőgépeket Spanyolországnak! Adjatok fegyvert Spanyolországnak! — kiáltották.

A spanyol zászlók eltűntek az emelvényről. Egy perc múlva a velodromból kiözönlő tömeg feje fölött lobogtak.

Zinn megfogta Mátrai vállát:

— Gyerünk.

Mátrai összerezzent, mintha váratlanul felzavarták volna gondolataiból.

— Hagyjuk kiözönleni az embereket... Beszélnem kell Ibarrurival.

Mátrai odalépett a páholy párkányához és tekintetével Pasionariát kereste.

Kés átfurakodott a tömegen és a páholy felé közeledett.

Integetett kalapjával és Zinn észrevette, hogy a kalap szegélyébe egy vörös szekfű van tűzve.

— Hogy tetszik ez magának? Micsoda siker! Mi?! — kiáltotta Kés Zinnek, mintha az régi ismerőse volna és Mátrai vállára veregetett. — Nem elég ünnepi a külsőd egy ilyen napon! — Kivette a szekfűt a kalapszalagja mellől és bedugta Mátrai kalapszalagja mellé. — Itt a kokárdád! A forradalom kokárdája, tábornokom! — És tréfás tisztelgés után eltűnt a tömegben.

Zinnek úgy rémlett, hogy néhány fiatalember, aki fülrehúzott, kék baszkusapkát viselt — a De la Rocque-banda formasapkáját — végignézte ezt a jelenetet. De a páholyokon túl keletkezett zaj odaterelte Zinn figyelmét: a kéksapkások verekedést kezdtek egy munkás-csoporttal. Zinn el akart indulni arrafelé, de Mátrai súlyos kezét a vállára tette:

— Most menjünk!

Zinn csodálkozva nézett Mátrai nyugtalanná vált arcába:

— Mi történt?

— Távirat: Irun elesett.

— Mikor utazunk már?

— Mindjárt megbeszélem Dolores-szel. Holnap találkozunk.

Mátrai eltűnt a kijárat irányában.

A kéksapkás legények azonnal Mátrai nyomába furakodtak. Zinn látta, hogy egy boxeres kéz emelkedik a levegőbe. Egyetlen mozdulattal átvetette magát a páholy párkányán és a kéz felé rohant.

Éles kiáltás rikoltotta túl a tömeg zaját:

— Le a köztársasággal, éljen Franciaország!

Még néhány boxeres kéz mutatkozott a fejük fölött. Súlyos munkásöklök emelkedtek fel velük szemben.

— Éljen a köztársaság, le a cagoulard-okkal!

— Le a fasizmussal és a fasisztákkal! Fegyvert Spanyolországnak!...

10

Odaértek a kis színházhoz, ahol találkozniuk kellett Darrackal.

— Itt vagyunk — mondta Ziehauer.

Zinn kétkedően nézegette a plakátot.

— Nem hiszem, hogy ez a te Darracod megfelel nekünk — mondta.

— Miért? Louis tisztalelkű ember.

Ziehauer még mondani akart valamit, de figyelmét elterelte egy mellettük elfutó rikkancs. Zinn mohón kapott az újság után.

— Tessék! — Zinn felháborodva csapott az első oldalon lévő, hatalmas betűkkel nyomtatott főcímre: „Pierre Cot — gyilkos! Pierre Cot — a háború!" — Ezek a gazemberek bemocskolják a kormány egyetlen tagját, aki még úgy beszélt, mint egy francia.

— Nem értem.

Cot azt merészelte mondani: ha a miniszterek nem akarnak becsületes franciák lenni, legalább becsületes kereskedők legyenek: adják ki Spanyolországnak azokat a fegyvereket, amelyeket a háború előtt rendeltek.

Zinn összegyűrte az újságot és a földre dobta.

A színház kapuján kilépett egy sovány ember és óvatosan megérintette Ziehauer vállát. A férfi kezében hegedűtok. Zinn rögtön tudta, hogy ez Darrac. Miközben a két barát üdvözölte egymást, Zinn szemügyre vette a muzsikust. Úgy látszik Ziehauernek igaza van — jó arcú fiú, a szeme valóban „tiszta", ahogy Ziehauer mondta, a homloka meg gyönyörű.

A festő átkarolta a francia vállát és Zinnhez vezette.

— Gyerünk valahova beszélgetni — mondta Ziehauer.

— Sok mindenről kell komolyan beszélnünk — szólt Zinn a „komolyan" szót hangsúlyozva és órájára pillantott.

— Ugyan hagyd ezt, Günther — vágta rá Ziehauer — nem lehet az ember egész életében komoly!

Zinn kényszeredetten nevetett.

— A barátom szárított halnak akar feltüntetni ön előtt — mondta Darracnak.

Louis tekintete gyengéden megpihent Zinn arcán.

— Aki hallotta az ön dalait...

— Ez a tisztelőd túlságosan jó véleménnyel van rólad! — kiáltotta vidáman Ziehauer. Aztán megkérdezte Darractól: — Hová megyünk?

— Clichyben van egy kis lokál, ahová egyszerű emberek járnak. Sayara odajön, pedig nem hozzávaló a hely...

— Ki az? — kérdezte Zinn.

— Csakugyan nem tudja? — Darrac csodálkozva nézett Zinnre. — Nem ismeri Thereza Sayarát?

— Ó, az énekesnő! — Zinn összevonta szemöldökét. — Mit akar?

Darrac szemrehányó hangon felelte:

— Hiszen spanyol.

Louis az Eiffel-toronyhoz vezette a két férfit. Ott lementek a földalattiba.

*

Közönséges márványpult, régi zeneautomata, kövér csapos. A pultnál és a kis asztalok mellett sportsapkás emberek.

Darrac a kis sarokasztalhoz ment.

— Két Pernod-t! — szólt a pincérnek és fázósan dörzsölte össze sovány kezét.

Észrevette, hogy Zinn csodálkozva néz rá és szinte bocsánatkérően mondta:

— Nem bírom ki szeszesital nélkül! Az az átkozott alagsor! Ha az ember egész estén át ott ül, úgy érzi magát, mintha a kriptából mászott volna elő.

Zinn tisztán látta Louis arcán a tüdővészeseket jellemző lázrózsákat. És ha még néhány perccel ezelőtt csak kényszeredetten mosolygott a francia hegedűművészre, most őszinte rokonszenv, sőt valami kis búbánat látszott a szemében.

— Nyilván nagyon elfárad ebben a munkában? — kérdezte.

— Gyötör a hideg. Még nyáron is — Darrac váratlanul felkacagott. Nevetésében, mint minden szavában és mozdulatában,

annyi meghittség volt, hogy Zinn akaratlanul is elmosolyodott.
— De most majd valószínűleg felmelegszem... ott!
— Elhatározta, hogy utazik?
— Feltétlenül.
— De az egészségi állapota...
— Semmi az egész! Hiszen voltam katona.
— Ott nemcsak katonákra van szükség.
— De elsősorban katonákra.
— Nem tudom. Talán ön, mint művész...
Louis bosszúsan legyintett:
— Nem akarom sajátmagamat megvetni. Odautazni, hogy... — nem fejezte be és rákoppantott a hegedűtokra. — Ezt hagyjuk a nőknek... De itt van Thereza! — Felkelt és a belépő fiatal leány elé ment. Sötétbőrű, hosszúkás tojásdad arca, keskenymetszésű barna szeme rögtön elárulta, hogy kreol.

A leány arca, Louisra vetett aggódó tekintete, a meleg fény, ami a férfi szemében válaszul kigyúlt, mindent elmondott Zinnek: ez szerelem. Zinn szívét melegség árasztotta el és nagyon jól érezte magát. Megszólaltatta a zeneautomatát és táncolni vitte Therezát. Egyáltalán nem zavarta a bisztró sötét helyiségeit megtöltő nép. Esti műszakban dolgozó munkások voltak. Ide jöttek, mint valami megbeszélt találkozási helyre, ahol erőt gyüjthetnek az előttük álló álmatlan éjszakára. Egyikük sem szándékozott hazamenni. Most mindjárt elindulnak a közeli mozgószínházba, hogy felváltsák ott ülő társaikat. A munkások már napok óta minden helyet elfoglalnak a moziban, hogy lehetetlenné tegyék a „tűzkeresztesek" holnapra kitűzött gyülését, amit ott akarnak megtartani a filmszínházban. Franco iránti szolidaritásukat akarták kifejezésre juttatni. Beszélték, hogy maga De la Roque is felszólal a gyülésen. A munkások békésen viselkedtek. Csak azt tették, hogy előadásról előadásra türelmesen végignézték ugyanazt a filmet. Ez sem volt könnyű dolog a munkában töltött nap után.

A bisztró termét betöltötte a munkások hangja és nevetése. Akik nem engedhették meg maguknak, hogy szeszesitalt rendeljenek, száraz zsemlyét, szűkösen adagolt marhahússzeletet rágcsáltak. A beszélgetés tárgya egy volt: Spanyolország. A brit flotta furcsa „semlegességet" tanusított. Sorhajói ágyúkkal fenyegették a köztársaság hajóit, amelyek át akarták vizsgálni a lázadók kikötői felé tartó kereskedelmi hajókat. Mindenki tisztán látta, melyik féllel rokonszenvez az angol admiralitás és annak első lordja, a hírhedt Samuel Hoare.

Egy öreg munkás, akinek deres bajszán egy csepp bor piroslott, komoran beszélt:

— Az ember azt hihetné, hogy a minisztereink ostobábbak nálunk: mintha ők nem tudnák, mi lesz, ha Spanyolország és Észak-Afrika kikötői az olasz és a német flotta támaszpontjaivá válnak... Mondjátok meg, ki a hülye közülünk: én, vagy a kormány tagjai?

Akik hallgatták, nevettek. Kedélyes bosszankodással lökdösték könyökükkel a kis asztalok közt elsikló táncosokat.

— Ezek is jókor táncolnak!

És hirtelen, amikor a zenegép lármája elhallgatott, Louis felugrott a kis asztal mellől, amelyhez Zinn és Thereza a tánc után visszatért. A hegedűs egy kézmozdulatával csendet kért és fel sem emelve fejét, mintha önmagának beszélne, megszólalt:

— Valaha azt képzeltem magamról, hogy nagyon tehetséges vagyok... De a munkaadóim kiverték belőlem ezt a képzelődést. Hiszen én is éhes voltam, enni akartam, éppen úgy, mint mások. — Felemelte fejét és hallgatóira nézett. — De ma ünnepem van. Igen, igen, nagy boldogság: felszabadulok! — Louis hirtelen felemelte hosszúkás kezét és kinyitotta a kabátját. — Elmegyek a hideg alagsorból, otthagyom a táncolókat, a részeg publikumot. De ez azt jelenti, hogy Párizsból is, ebből a bisztróból, tőletek is elmegyek... Engedjétek meg, hogy ezen az utolsó estén csakis nektek játszhassam. Egyszer az életemben nem azt, amit rendelnek, hanem azt, amihez kedvem van... Rögtönözni fogok. Ezt a rögtönzést ajánlom... — Egy pillanatra eltakarta kezével a szemét, mintha valami látományt űzött volna el — ...a mi Franciaországunknak, az egyszerű franciák hazájának.

A gazda lábujjhegyen az ajtóhoz ment és bezárta. Óvatosan leeresztette az ablakfüggönyöket.

Louis játszani kezdett. A teremben senki sem mozdult.

Zinn Thereza sugárzó szemét nézte. A leány tekintete a hegedűsön csüngött...

•

...Louis leengedte a hegedűt.

Ha a teremben most felcsattan a taps, Zinn azt gondolta volna, hogy udvariasságból hallgatták meg a hegedűst. De a hegedű már rég elnémult és a vendéglőben még mindig a legáhitatosabb csend volt. Nem csörrentek a poharak, nem ropogtak a szendvicsek.

Zinntől nem messzire egy magas, sovány munkásnő felállt és a feléje forduló figyelem közepette a pulthoz lépett: az ott álló cserépből kitépte a virágot; még csak annyi fáradságot sem vett, hogy gyökereit megtisztítsa a rátapadó földtől, úgy nyujtotta át a hegedűsnek.

Csak ekkor tört ki a taps, de most már olyan erővel, mint a rakétás hordó robbanása. A dörgő tapsban a gazda nem hallotta meg rögtön, hogy dörömbölnek a bejárati ajtón. Néhány felindult munkás rohant a terembe.

— A „keresztesek" körülzárják a mozit. Nem lehet bejutni a terembe!

— Pokolba De la Rocque pribékjeivel!

— Le a fasisztákkal!

Az egyik munkás, aki most futott be, ezt kiáltotta:

— A rendőrség védi a gazfickókat.

— Pokolba Chiappe-al! — hangzott válaszul.

Senki sem maradt a kis asztalok mellett.

Egy fiatal munkás felugrott az asztalra. Hangja harsogott, mint a kürt:

— Rendet, elvtársak!... Álljatok sorba!... Rendet!...

Zinn megfogta Louis kabáthajtókáját és valami rövid dallamot dúdolt a hegedűs fülébe.

De még mielőtt Louis megismételhette volna a hegedűjén, Zinn már a pohárszék pultján termett.

Drum links! Zwei-drei!
Drum links! Zwei-drei!
Wo dein Klassengenosse ist.
Reich' dich ein in die Arbeiter-Einheitsfront,
*Weil du auch ein Arbeiter bist!**

A munkások, akik valamennyien ismerték a dallamot, megértették az idegen szavakat és rögtön rágyujtottak a dalra, francia szöveggel.

Nem Wedding, de Clichy sorakozott fel. A dolgozó Párizs fiai sorakoztak fel a fasiszták elleni harcra. És sokan közülük Franciaország elhagyására készülődtek, hogy a Spanyol Köztársaságért verekedjenek.

11

Montie-ban az evés mindig kiegyensúlyozott lelki harmoniát teremtett. Ámbár a mártás, amit ma a klubban a borjúszelethez felszolgáltak, jobb is lehetett volna, az almáspite jóvá-

* Balra át! Kettő, három! — Balra át! Kettő, három! — Állj a sorainkba, elvtárs. — Sorakozz a Munkásegységfrontba. — Mert te is munkás vagy!

tette a szálloda balsikerét. Egészben véve a villásreggeli elfogadható volt. Montie nem tartózkodott sokáig a klubban — Great Courtba kellett utaznia, hogy meglátogassa Bent, aki az utóbbi időben úgyszólván sohasem mutatkozott Londonban. A minisztériumban azt mondták, beteg, de amikor Montie felhívta telefonon Great Courtot, Margaret hangjából ítélve nem lehetett megállapítani, igaz-e a hír, vagy sem.

Montie a taxiállomástól a Phoenix Streetre hajttatott, ahol az ügyvédje irodája volt. Tisztáznia kellett jogi szempontból az első spanyollal kötött szerződést, aki bekapta Melanie ügynökeinek csalétkét. Az ügyvédtől a Charing Cross-pályaudvarra robogott.

De még mielőtt az autó megkerülte volna a National Galleryt, a Charing Cross Roadot olyan embertömeg lepte el, hogy a soffőr megállította a gépet. Montie kihajolt a kocsiból és megkérdezte a rendőrt, miért verődött össze a sok ember.

— Fegyvert követelnek Spanyolország számára, Sír!

Montie a rendőr hangjából nem helyénvaló rokonszenvet érzett ki, de méltóságán alulinak tartotta, hogy az egyszerű police-man-től bővebb magyarázatot kérjen. Szólt a soffőrnek, forduljon vissza a Piccadillyre, hogy a Pall Mall felől érjék el a pályaudvart. A vonat pont hatkor indult. De már nem lehetett kijutni a tömegből. Montie kiszállt a kocsiból és gyalog próbált előrejutni. Összecsavart esernyőjét, mint valami kardot tartotta melle előtt. De nem sikerült messzire jutnia. Azon vette észre magát, hogy egy ház falához szorult. Innen jól látta a szónokot, akinek a háta mögött oroszlánpofa ráncolta a homlokát.

A téren tömérdek hang kiáltotta:

— Megnyitni Spanyolország határait! ... Fegyvert a köztársaságiaknak!

Nem, vigye el az ördög, nem effélét szeretett volna hallani Montie. Miután látta, hogy az ernyő nem segít az előrehaladásban, könyökével próbálkozott. De miután párszor jól oldalbaverték és nem túlságosan udvarias kiáltások repültek feléje, feladta kísérletezéseit, hogy kikászolódjon. És néhány perc múlva tisztán látta, hogy már nem a saját akarata irányítja a mozdulatait. Az emberekből álló tenger hullámai sodorták, mint valami forgácsot.

De lám, ezek a hullámok elültek. Az emberek megálltak. A tömeg szinte megmeredt és várakozó csend lebegett felette. Valahonnan messziről, mint egy másik világból, idehallatszott a szomszédos utcákban közlekedő autobuszok dudálása.

Montie látta, hogy az oszlopnál beszélő szónok hirtelen eltűnik, mintha elsüllyedt volna. Úgy tűnt, hogy végtelenül hosszú

idő telik el, mialatt a szónoki hely üresen állt, de a tömeg a türelmetlenség semmi jelét sem mutatta. Montie-ban egy pillanatra felébredt a remény, hogy már befejeződött az egész, mindjárt felbomlik a köré szoruló testek tömege és ő szabadon folytathatja a taxin az útját. De a reménység tüstént kialudt: az oszlop gránittalapzatára lassú, magabiztos mozdulatokkal fellépett valaki. Minden tekintet felé irányult. Középtermetű, köpcös férfi volt és Montienek úgy tűnt, hogy nagyon szélesvállú. Arcvonásai — Montie jól láthatta a helyéről — ismerősnek tetszettek. De amikor Montie megpróbálta kitalálni, hol látta ezt az embert, tüstént rájött, hogy soha, seholsem látta, de azért mégis mindig és mindenhol látja — mert ez volt az az angol arc, amellyel a „tipikus" britet ábrázolják: erélyes vonások, erős áll, szorosan összezárt száj, figyelmes tekintetű szürke szem a vastag, bozontos szemöldök alatt.

Az új szónok mozdulatai fegyelmezettek, de nagyon határozottak voltak. Mintha gesztusaival szavai értelmét nem erősíteni, inkább a mondottak óriási erejét korlátozni akarná. Mintha attól tartott volna, hogy lassú, világos, egymástól szünetekkel elválasztott mondatai, amelyeket a tömeghez intézett, előbb hozzák ki a sodrából őt magát, mint azokat, akik végighallgatták. És csakugyan, minden egyes szavának belső értelme — noha a szavak egyszerűek, mindennapiak voltak — váratlan erővé vált előadásában. Arról beszélt, amit az emberek már nem egyszer hallottak ezen a téren, itt az oszlop mellett; szavai azok a szavak voltak, amelyekről minden angol úgy vélte, hogy ebben a szigetországban születtek: szavak a demokráciáról, az ember megbecsüléséről; a szabadsághoz és a sérthetetlenséghez való szent jogokról, a Magna Charta és a Habeas Corpus Act szilárdságáról.

Valószínű, hogy a hallgatóságnak nem lett volna öt percnél több türelme, ha ezek az ezerszer és ezerszer hallott szavak nem kaptak volna a szónok előadásában teljesen új, csodálatos értelmet. Mindabból, amit beszélt, kétségbevonhatatlan világossággal kiderült: hazugság, hazugság, hazugság! Minden hazugság: az Angliában állítólag uralkodó demokráciától kezdve az angolok képzelt demokrataságáig; a törvények — csupa hazugság, a szabadság — hazugság, a rend — szintén hazugság; hazugság az angolok sokszor hangozatott becsületessége egymás iránt és más népek iránt. Minden, amire hatszáz esztendőn keresztül büszkék voltak az angolok, minden, amiben csak hittek és amit szerettek, nem több elkopott lárvánál. A lárva résein át kilátszik a törvénysértés undorító pofája, amelyet a nyerészkedés és a hatalom vágya szül.

— ...Barátaim! Az a név, amelyet ifjúságunkban büszkeséggel hallunk a szülőktől: „brit" — az erőszakoskodó tolvaj szégyenbélyegével egyenértékű; az „angol" szó csaknem az egész világon azt jelenti, hogy: becstelenség és árulás, kapzsiság és kegyetlenség, melynek szülőoka az idegenek szabadságának és életének lebecsülése... A vad dzsungelek emberei nem tudják, hogy nem minden brit elnyomó, hogy vannak angolok, akik harcolnak értük, a dolgozó hinduk, malájok, kafferek jogaiért, az élethez, munkához, szabadsághoz és nemzeti függetlenséghez való jogaikért, minden testvérünkért a munkában, függetlenül attól, milyen színű a bőre!...

A hallgatók feje fölött, mint könnyű szellő, sóhaj kelt. Montie azt gondolta magában: no, végre, az emberek nem hallgatják tovább ezt az alakot, a tiltakozás vihara elnémítja és elsöpri innen ezt a hivatlan leleplezőjét mindannak, amiben a tömeg hisz, ami a tömeget kordában tartja!

És csakugyan, a következő pillanatban haragosan felzúgott a tömeg. Olyan volt ez, mint egy százarcú óriás bömbölése. Montie azt várta, hogy a szónok rémülten elrohan az emelvényről. De ehelyett kalapját lengetve üdvözölte a hallgatóságot és helyeslő mosoly kelt az arcán. Montie semmit sem értett az egészből. Lemondott arról, hogy bármit is megértsen. Megfeszített erővel kellett gondolkoznia, hogy meggyőződjék róla: a harag, ami a téren összegyült tízezer ember ordításában tört ki, nem a szónok ellen irányul, hanem azok ellen, akik bűnösök abban, hogy már magát a brit nevet is általában megvetik és gyűlölik. Bármilyen hihetetlen is, de így van...

Mr. Greeley hátán végigszaladt a hideg. Jobbról, balról megnézte a szomszédait, mintha attól félne, hogy most rögtön, ebben a pillanatban valamelyik közülük felismeri benne ennek a gyalázatnak egyik okozóját. De mint eddig, most is minden tekintet a szónokra irányult.

Montie halkan megkérdezte szomszédjától:

— Ki ez az ember?

— Pollitt — vágta rá a kérdezett, vissza sem fordulva, olyan hangon, amiből Montie megértette, hogy kérdése ostobaság volt. A szónokat itt nyilván mindenki ismeri. Rendben van, többet nem kérdez. Semmiről. Hadd beszéljenek, amit akarnak — ő nem fél...

De a tömeg következő egyetértő felkiáltásánál erősen össze kellett szorítania az ajkát, nehogy észrevegyék rajta az áruló remegést.

Még soha életében nem került ilyen közvetlen közelségébe azoknak, akiket a megvető „csőcselék" gyűjtőnéven szokott ál-

talában emlegetni. Nem keveredni ezzel a „csőcselékkel" — ez volt az életelve annak a körnek, amelyben született, nevelkedett és élt; a „csőcselékkel" csak mint sötét erővel számolni, amely már ősidők óta mindig követel valamit azon kívül, amit a „gazdái" adnak; a „csőcselékben" nem látni mást, csak a választásoknál szükséges szavazatok összegét — ezek voltak Montie körének elvei.

Életében először érezte ilyen világosan — még nem értette, csak érezte — hogy a nép, amelyet szokása szerint többékevésbbé engedelmes, sötét tömegnek tekintett csupán: a maga életét éli, független Greeley osztályának akaratától és saját törvényei igazgatják, amelyeket Greeley nem ismer. Azt is megérezte, hogy a „tömegek" életében olyan óriási erő van, amit ő nem is sejtett; sőt talán csakis ennek az életnek a törvényei azok, amiket Pollitt hajlandó elismerni és nem hazugságnak nyilvánítani, mert ezek a törvények milliók mozgását irányítják.

Milliók! . . .

Amikor erre gondolt, Montie megint hideglelést érzett a lapockájában.

—. . . a legnagyobb gyalázatot az a politika hozza ránk, amit a spanyol kérdésben folytat a brit kormány a mi nevünkben. Örökös, lemoshatatlan gyalázat ez a fejünkre! — Pollitt végigjáratta tekintetét a hallgatóságon és nagy, erős ujjával hirtelen rámutatott valakire. — Mondja csak, gondolt-e már arra, mit jelent az, hogy az öccse, a maga Johnnyja, ez a „remek fickó" mint irányító tüzér szolgál őfelsége egyik cirkálóján? Az ő védelme alatt különböző nemzetségű gazemberek hajói — köztük angol hajók is — fegyvert és lőszert szállítanak az árulóknak, akik fölkeltek a Spanyol Köztársaság törvényes kormánya ellen. Aha, pirul, barátocskám... Ez jó! — Pollitt szünetet tartott, majd egy másik emberre mutatott és így folytatta: — Emlékszik, a mult pénteken panaszkodott nekem, hogy a cége minden pennyt kisajtol magából a lövedékek esztergályozásáért járó munkabér megállapításánál. Fel akarta vetni a bérek rendezésének a kérdését. És ha azt mondom, hogy a cége Francónak adja el a lövedéket és hogy minden lövedék, amelyet maga gyártott — egy-egy köztársasági katona életét oltja ki? És tudja-e, hogy ez az élet, ez a vér olyan ember élete és vére, aki a mi ügyünket, a mi életünket védi? ...Nos? Bérmegállapítás? Nem! Egyetlen lövedéket sem az áruló Francónak — ez legyen a maga jelszava. Lövedéket a köztársasági Spanyolországnak — ez legyen a követelése! — Pollitt felemelte kezét, amelyben egy fényképet tartott. — Ezt a fényképet egyetlen „nagy" újság sem vette át, de holnap megláthatják a Daily

Workerben. Ez a tébolyodottnak látszó asszony kezében tartja kis gyermekének kacsóját — Pollitt ezt szinte fenyegetően kiáltotta. — Tejért álltak sorban, az anya kis gyermekével. A fasiszta gazemberek egyik repülőgépéről ledobott bomba repeszdarabja csinálta, amit itt látnak: halott gyermek, elmeháborodott anya! Szabad angol munkások! Ki gyártotta közületek ezt a bombát, spanyol testvérei ellen? Kicsoda?... — Pollitt lélekzetet vett és megkérdezte: — Meséljem tovább?... — A tömeg fenyegető morajára beleegyezően bólintott: — Jó, nem gyötröm magukat, de azt még kötelességem megmondani: a köztársasági Spanyolország fiai, akik éppen olyan egyszerű emberek, mint mi, munkások és művészek, írók és mérnökök, a becsületes spanyolok milliói nemcsak a saját szabadságukért, hanem a mi szabadságunkért is harcolnak. Ott, annak a gyönyörű országnak a fennsikjain játszódik le az első felvonása annak a nagy nemzetközi harcnak, amelyet a népek békéjéért és szabadságáért, az életért és a munkáért, a nemzeti függetlenségért vívnak és azért a jogért, hogy olyan államot alakítsanak, amilyet a nép akar, amilyen nem a kizsákmányolók és naplopók klikkjének, hanem az egyszerű emberek millióinak kell. Olyannak, mint mi vagyunk! — Pollitt hangja még mélyebb, még áthatóbb lett. Úgy tűnt, hogy kiejtett szavai olyan kézzelfoghatók, mint az anyag — olyanok, mint a forró vér vagy a láng — úgy hullanak a tömegre és egyenesen az emberek szívébe hatolnak. — Elvtársak! ... Ha egyelőre még nincs hatalmunkban, hogy feltartóztassuk a becstelen angolokat, akik felfegyverzik a spanyol nép hóhérait, ha nem tudjuk hangunk teljes erejével kimondani: „El a kezeket Spanyolországtól!" — akkor legalább tegyük meg a legkevesebbet, amit tehetünk és amire a munkások nemzetközi szolidaritásának szent kötelessége szólít: adjunk fegyvert spanyol testvéreinknek, annyi fegyvert, amennyit szerény, munkával szerzett garasainkért vásárolhatunk... Ha minden országban minden munkás úgy cselekszik, mint mi most, a spanyoloknak lesz mivel megvédeniük szabadságukat és a mi szabadságunkat is, életüket és a mi életünket is, ellenségeinktől, akik a mi ellenségeink is! Az egész világ egysége, minden nemzet munkásainak egysége — ügyünk győzelmének, felszabadulásunknak záloga. Ebben az egységben van az erőnk, olyan erő, amelynek semmi sem tud ellenállni! ...

Pollitt tetejével lefelé magasra emelte kalapját és mindenki szemeláttára beletett egy kék bankjegyet. Montie gyakorlott szeme tüstént felismerte: font!

Pollitt átadta kalapját a legközelebbi munkásnak és a kalap kézről-kézre járt. Arról a helyről, ahol Montie állt, követni

lehetett a kalap mozgását az emberek sorainak könnyű hullámzásából. De most megszűnt a mozgás. A hullám visszahömpölygött az oszlopig, ahol Pollitt állt. Néhány ember felment az oszlop talapzatára és már nem egy, de több felfelé fordított kalapot emelt magasra. Az emberek valamiről tárgyaltak Pollittal. Azután az egyik ember a szónok feje fölött lebegő zászlóért nyúlt és levette. Spanyol köztársasági lobogó volt. Montie látta, hogy a kalapokból a zászló kiterített vásznára öntik a pénzt. Ezután négy ember négy sarkánál fogva felemelte a zászlót és újra a tömeg közé ment. Az emberek félreálltak, utat engedtek a szélesre húzott zászlónak.

Montie, szokott tartózkodásáról megfeledkezve, lábujjhegyre állt. Még a szomszédja vállára is felmászott volna, csakhogy jobban lásson. Alig hitt a szemének: a hatalmas tömegben nem akadt olyan ember, aki ne dobott volna pénzt a zászlóba. Néhányan az utolsó pillanatig nem nyitották széjjel a kezüket, aztán szinte zavartan engedték el azt a néhány pennyt. Montie látta, hogy körülötte mindenki előkotorta minden pénzét, ami a zsebében volt.

A négy ember sorról-sorra járt a zászlóval. Közeledtek ahhoz a helyhez, ahol Montie állt. Montie látta, hogy szomszédai türelmetlenül szorongatják a pénzt — néhány kisebb pénzdarabot, amit sikerült a zsebükben találniuk.

Montie már tisztán látta a négy zászlóvivőt. Komor arcuk volt, mint a nagyon fáradt embereknek. A lemoshatatlan szénpor sötét nyomairól, amely belemaródott a szemük körüli ráncokba, felismerte, hogy bányászok. Hogy kerültek ide ezek az emberek? Hiszen itt Londonban nincsenek szénbányák! ... Talán erre a gyűlésre az egész királyság területéről egybehívták az embereket, hogy hirdessék az angol munkások szolidaritását a spanyol köztársaságiakkal, akik elzárják Montie meggazdagodásának útját? Ha így áll a dolog, ez azt jelenti, hogy ezek az emberek itt éppen olyan ellenségei neki, Greeleynek, mint a spanyolok, akik meg akarják fosztani attól a jogtól, hogy rendelkezzék a Pireneusi-félsziget természeti kincseivel.

Lopva, gyors tekintettel a körülötte állók arcába nézett és úgy rémlett neki, hogy minden pillantás az ő kezére irányul, amelyben pénz helyett eddig csak az ernyőjét szorongatta görcsösen. Vinné el az ördög, csak nem képzelik ezek az alakok, hogy ő is bedobja a maga obulusát? A Spanyol Köztársaság zászlójába! Obulust olyan fegyverek vásárlására, amelyek a saját érdekei ellen fordulnak? Hogyis ne!

Az ernyő fogantyúját az ajkához szorította és lesütötte szemét. Most semmit sem látott az előtte álló munkás hátán

kívül, a rajta lévő kopott ruha szövetén kívül. De továbbra is úgy rémlett neki, hogy száz és száz tekintet, mint előbb, most is a kezére, a köpenye zsebére, az arcára irányul. Képzeletében nagyon világosan kirajzolódott, hogy minden tekintetben fenyegetés, sőt gyűlölet ég. Magától értetődik, hogy ezeknek az embereknek meg kellett látniuk benne az ellenséget. Éppen úgy, mint ahogy ő is meglátta bennük az ellenségeit... De mit csinálnak, ha nem dob pénzt a zászlóba? Elég, ha megmozdulnak és már agyonnyomja ez a félelmetes, ellenséges tömkeleg. Semmiféle rendőrség nem tudja meg soha, mi történt itt...

Talán biztonságosabb lesz, ha odadob nekik néhány rézpénzt, akárcsak ez a rongyos alak, fején zsíros sportsapkával, vagy az az asszony, akinek lyukas pléd van a vállán — hiszen az is csak néhány rézpénzt csúsztatott a háromszínű vászonra...

És a négy ember a zászlóval mindjobban közeledett.

A sorok Montiehoz mind közelebb váltak szét, hogy utat engedjenek.

A négy gyüjtő a fáradt emberek nehézkes mozdulatával, lassan lépkedett. Arcukon feszült figyelem. Montie világosan látta mindegyikük arcvonásait és ezek a vonások úgy megrögződtek tudatában, mint egy fényképezőgépben. Ó, Montie most már megismerné őket akár ezer esztendő múlva, akár ezrek közül is!... Milyen kemény arcok, mennyire idegenek!

A könyörtelen négyes még néhány lépést tesz és a zászló ott lesz Montie előtt...

Keze lecsúszott az ernyőről és a zsebébe merült. Ujjai lázasan kotorásztak aprópénz után, de tekintete a gyüjtők arcára tapadt: mi lesz, ha meglátják, hogy bedobja az aprópénzt a zászlóba; vajjon megállnak-e? Utóvégre nem tudhatják, hogy tárcájában csekk-könyv van és sok hosszúkás kék és fehér bankjegy. Ezeknek az embereknek olyan szeme van, hogy biztosan keresztül látnak a köpenye szövetén, a koponyacsontján is. Talán elolvassák a gondolatait, kitalálják, hogy gyűlöli őket, a körülöttük lévő egész tömeget, szavaikat és tetteiket?!...

A rémület ott bujkált Montie koponyájában, hasogató hidegleléssel ereszkedett le a térdkalácsába, apró, gyáva remegésekre késztette a lábát és összefolyt zsebében kotorászó ujjaiban. Ezt a nagy, szélesvállú, Zeus-fejű férfit annyira elfogta a rémület, hogy percről percre mindinkább elveszitette önuralmát és jóformán nem is tudta, mi történik körülötte. A rémület okozta képzelődés azt hajtogatta benne, hogy a téren egybegyűlt tizezer embernek néhány másodperc múlva, amikor a gyüjtők ideérnek, egyetlen kívánsága az lesz, hogy megtudja, hány obulust adott oda. A tömegtől való félelme azt az őrült

gondolatot sugalmazta Montienak, hogy most az ő személye felé fordul mindenkinek a figyelme, mindenkinek a gyűlölete, amelyet a munkáltatók osztálya iránt érez. És ha most valami kis hibát követ el, Montague Greeley feltétlenül áldozatul esik ennek a gyűlöletnek. Ilyen hiba lehetne például az a néhány aprópénzdarab, amelyet most izzadt kezében szorongat... Mit csináljon, hogyan hárítsa el a fenyegető katasztrófát? Hogyan kerülje el e hallgatag, szörnyű emberek gyűlöletének kitörését?...

Montie jóformán azt sem tudta, hogy a saját keze mit csinál. Mint valami kívülálló, aki csak úgy mellesleg figyelt meg egy bizonyos Montie Greeleyt, úgy emlékezett vissza később arra, hogy ez a szürke köpenyt és hasonló színű keménykalapot viselő, nagytermetű ember reszkető kezéből kiejtette az ernyőt. Igen, az ernyő leesett, de senki sem hajolt le érte, hogy felvegye a tömeg lába alól. És a nagytermetű, verejtékező férfi reszkető keze magától benyúlt a zakkója belső zsebébe. Előhúzta a tárcáját, görcsös mozdulattal kivett egy bankjegyet és aggodalmasan, óvatosan belehullatta a rőtszínű félfontos bankót a mellette lassan elúszó spanyol zászlóba...

A Zeus-arc bűntudatos mosolyra torzult és Zeus alázatosan megemelte a keménykalapját... Úgy látszik, megváltotta magát!...

De, ha nem téved, a gyüjtők még csak meg se lassították lépteiket, amikor Montie bankója, mint lehulló, hervadt falevél, reptében forogva leszállt a széthúzott vászonra. Nem is fordították felé arcukat, rá se néztek és sohasem fogják felismerni. Ezzel szemben ő mégegyszer emlékezetébe véste a négy gyüjtő arcvonásait — a fáradt emberek elcsigázott vonásait, ráncaikban a szénpor nyomaival...

*

Montie másnapra halasztotta utazását. Akkor is egy órával később érkezett az állomásra, mint ahogy Margarettel megbeszélte. Az autó már nem volt ott. Az első ember, akit a perronon meglátott, Ned volt. Ned azt indítványozta, menjenek gyalog, de a kétmérföldes séta nem volt Montie inyére és jobbnak látta, hogy felhívja Great Courtot és megvárja, amíg újra kiküldik az autót. Amíg a kocsira vártak, az állomás mellett, a kis kertben sétálgattak.

— Olvastad Miss Bennet cáfolatát arra vonatkozóan, amit a főnöke az újságaiban leközölt?

— Nem ismerem sem Bennetet, sem a főnökét — dörmögte megvetően Montie.

— Hearst kiagyalt egy táviratot „saját moszkvai tudósítójától", amely szerint a szovjet külügyminisztérium kijelentette, hogy határozott szándéka Spanyolország ügyeibe beavatkozni.

A „Spanyolország" szóra Montie nagy érdeklődést tanusított:

— Nos és?

Ned felkacagott:

— Kiderült, hogy Hearst egyetlen moszkvai tudósítója, éppen az a Miss Bennet, sohasem küldött ilyen táviratot.

— Mi a nevetséges ebben? — kérdezte elégedetlenül Montie. — Ezt csak sajnálatosnak lehet tartani: az ember valami okosabbat várt volna Hearsttől.

— A berlini levegőtől nemcsak Hearst butult el.

— Kire célzol?

— Rád, Montie!

Montie leplezetlen felháborodással nézett Nedre.

— Már meguntam, hogy mindenbe beleütöd az orrodat!

— A népnek igaza van: meg kell segíteni a spanyol köztársaságot.

— Soha!

— Akkor nyiltan be kell majd ismernetek, hogy szolidárisak vagytok a fasisztákkal és nyiltan be kell vallanotok, hogy érdekeltek vagytok spanyolországi és általában európai győzelmükben.

— Franco — az a rendszer, ami nekünk kell. És te azt akarnád, hogy a fontmilliók, amiket a spanyol üzletbe fektetünk, a csőcseléké legyenek?

— A spanyol köztársaság — a nép állama! — kiáltotta Ned. Hirtelen sarkonfordult és elment.

Montie tovább járkált fel-alá. Egyszerre úgy érezte, hogy esőcsepp koppant a kalapján. Feltekintett. Csakugyan, a reggel óta felhősödő ég teljesen beborult. Kinyitotta az ernyőjét, pedig még nem esett. Amikor a gép megérkezett, Montie körülnézett a kis kertben, kereste Nedet, de az már elindult gyalog.

Montie előbb érkezett Great Courtba, mint Ned. Amikor belépett a hallba, undorral fintorította el az orrát: ázott gyapjú és durva bőr szaga csapta meg. Egyszeriben megértette, hogy ezt a kellemetlen szagot az a néhány csüggedt alak terjeszti, aki a fal melletti székeken üldögél. Az emberek oldalvást ültek a bejárattól és Montienak szemébe ötlött: mind egyformán a térdükön tartották a kezüket, ahogy rendszerint az egyszerű embereket fényképezni szokták. A padlón, mindegyik széke mellett, ott hevert nedves kalapja.

Mindezt Montie egyszerre, egyetlen szempillantással meglátta, még mielőtt a furcsa látogatók arcába nézett volna. Azt

gondolta, ezek a munkások azért jöttek, hogy Ben új disznóólját elkészítsék, de azonnal rájött, hogy ezért nem kellene itt ülniök és utálatos szegényszagukkal rontaniuk a levegőt. Menetközben ránézett a szótlan vendégek arcára és abban a pillanban megállt, mintha gyökeret vert volna a lába. Az egyszerű csodálkozásnál, sőt álmélkodásnál is valamivel több fogta el: éppen azok ültek előtte, akik a spanyoloknak fegyverekre gyűjtöttek. Igen, igen, ugyanaz a négy komor ember, aki négy sarkánál fogta a pénzzel teli spanyol zászlót!... Nem tévedett: ugyanazok a komor tekintetek, a fáradság redői és lám — a szénpor, amely beevődött a szem körüli ráncokba. Ezek voltak azok!

Kisideig zavarban volt, aztán gyorsan elhagyta a hallt és amikor Margarettel találkozott, majdnem kiabálva kérdezte:

— Kik ezek az emberek?!

Olyan riadtnak látszott, hogy Margaret csodálkozva visszahőkölt.

— Mi lelte?

— Mi kell nekik?

— Küldöttség a low-wateri bányánkból...

— Pénzt követelnek Spanyolország számára?

— Mi köze ehhez Spanyolországnak?... Valamit meg akarnak beszélni Bennel. — Margaret megvetően vállatvont. — Állítólag a mi bányánkban nem tesznek óvintézkedéseket beomlások, vagy robbanások ellen... Valami ilyesféléről van szó...

Amikor megértette, hogy ezek az emberek másért vannak itt, Montie úrrá lett magán. Az az utálatos hideg borzongása eltünt.

— Miért kell ehhez Ben? — kérdezte olyan felháborodott kiáltással, mintha a saját bányájáról volna szó. Megszokott magabiztossága gyorsan visszatért. — Hordják el magukat! Effajta dolgokkal forduljanak a bányafelügyelőséghez. Kergessék el őket!

— Mi lelte?... Az ember azt hihetné, hogy...

De Montie a szavába vágott:

— Az ördögbe! Mit keresnek itt? Ez már tűrhetetlen szemtelenség! — kiáltotta, mert most már tudatában volt annak, hogy itt nincs népgyűlés, itt nincs tízezres tömeg, amelyben tegnap úgy érezte magát, mint egy nyúl. Ha nem is volt Great Court ura, itt a magafajtájúak közt volt, társadalma törvényeinek védelme, a főkomornyik és egész sereg szolga oltalma alatt. Zeus megengedhette magának, hogy kedve szerint kiabál-

jon és „az a négy" minden egyes szavát meghallja ott kint a hallban.

— Elkergetni ezeket a pimaszokat!... Ha minden bánya küldöttséget menesztt ide, istállóvá változtatják a házatokat. Már lélekzeni sem lehet itt! — És halkan megkérdezte: — Mit mondott nekik Ben?

Margaret megvetően elhúzta a száját:

— Ben?... Ott ül a disznóólban és rám bízza, intézzem el, ahogy tudom.

Montie ekkor megint teli torokkal kiáltotta:

— Ha nem takarodnak tüstént, telefonálok a rendőrségre.

— Teljesen fölösleges — mondta Margaret nyugodtan és csendesen. — Már harmadszor vannak itt. Elüldögélnek, aztán elmennek amikor megértik, hogy hiába várnak. — És egészen halkan hozzátette: — Nem akarunk botrányt ekörül a dolog körül...

Karonfogta Montiet és a tálalószoba felé vezette, de a félúton Montienak hirtelen eszébe jutott:

— Feltétlenül meg kell tudni a nevüket! Listára kell tenni őket, érti, hogy egyikük se kapjon többé munkát, sehol — soha!

Ezt úgy kiáltotta, mintha valami ördendetes felfedezésre bukkant volna.

Margaret egy pillanatig értetlenül nézett rá, de aztán ő is élénk lett:

— Az egyik, aki valami vezetőféle köztük, Knox néven mutatkozott be... Igen, azt mondta: Humphrey Knox... Mindjárt megtudom, hogy hívják a többit.

Margaret a hallba nyíló ajtó felé sietett.

Montie utána. Utólérte és a fülébe súgta:

— Humphrey Knox?... Melyik az?

Margaret kis rést nyitott az ajtón és kimutatott:

— Az ott, a szélső... Látja, az a vörösesbarna ruhás... Nos, most rögtön odamegyek... jöjjön utánam.

Az asszony eltünt az ajtó mögött. Montie teljesen becsukta az ajtószárnyakat, leguggolt és bekukucskált a kulcslyukon. Látta, hogy egy magas, sovány, negyven év körüli, szélesvállú, görnyedt tartású férfi feláll Margaret előtt. Keze valahogy furcsán, feltünően fáradtan csüngött. Humphrey Knox!... Vezető?... Igen, ez az ember egyike azoknak, akik tegnap a spanyol zászlót vitték és pénzt gyüjtöttek fegyverre, olyan fegyverre, amit ellene, Montie ellen, Franco tábornok szövetségese ellen forditanak... Humphrey Knox!... Hohó, ezt a mélyenülő szemet, a szemhéj alatti sötét csikokkal már ismeri

Montie. Ó, már tegnap emlékezetébe véste! Majd meglátjuk, mit fejez ki ez a szem, amikor Mr. Knox megtudja, hogy fekete listára került!...

•

Amikor Margaret visszatért, Montie már teljesen megnyugodva kérdezte:

— De hol van Ben?

— A disznóólban.

— Lehetne értesíteni?

— Nem.

— Ha tudná az idejövetelem okát, Maggie!

— De hiszen ismeri Bent... Az egyik családban az orvosok heveny tuberkulozist találtak.

— Családban, vagy disznóban?

— Disznócsaládban.

— Arra kell törekedni, hogy a Benemavatkozási Bizottság következő ülésén Ben okvetlenül jelen legyen: meg kell zavarni az oroszokat! Ha sikerül megszervezniük a tényleges ellenőrzést a lázadók kikötői felett, a helyzet ördögien bonyolult lesz.

Margaret ravaszul kacsintott:

— Hát maga már érdekelve van a spanyol ügyekben?... Ned majd ellátja a baját...

— Ned?! Jó, hogy eszembe juttatta. Rögtön tüntesse el ezeket a bányászokat, ahová akarja. Ned jön az állomásról. Ha találkozik ezekkel a hallban, a botrány elkerülhetetlen!

— Talán igaza van! — Margaret gondterhesen dörzsölte halántékát, otthagyta érintetlen pálinkás poharát és kiment. De mihelyt átlépte a hall küszöbét, látta, hogy már elkésett. Ned ott állt, körülötte a bányászok. Ned kalapjáról még csepegett a víz.

Margaret mindig azt hitte, hogy helyesen viselkedik Neddel szemben. Amolyan házi medvebocs-félét látott benne, aki inkább mulatságos, mint veszélyes. Ha összemarakodik is a többiekkel, ha vicsorítja is a fogát, nem kell komolyan venni. Margaret még sohasem élte át azt az érzést, ami elfogta most hirtelen, amikor belépett a hallba és meglátta Nedet, — talán azért, mert sohasem látta még másokkal együtt, csak a saját vendégei között. Azoknak a társaságában Ned bizonyos fokig szabados öltözködése és beszédmodora csupán mulatságos különcködésnek tünt. De most, amikor Margaret éppen olyan olcsó, ázott ruhában látta itt, amilyent ezek a munkások hordtak; amikor észrevette nemdivatos, széleskarimájú kalap-

ját, amelynek széle lekonyult a nedvességtől. — Ned egyszerre idegennek tünt a szemében, mintha csak „ezek közé" tartoznék.

— Hol van Ben? — kérdezte Ned Margarettől.

— Nincs itthon.

— Szükségünk van rá.

Ha Ned nem mondta volna azt, hogy „szükségünk", Margaret talán másképp válaszolt volna, de így éles hangon felelte:

— Már megmondtam ezeknek az uraknak: Lord Creefield nincs itthon és nem is lesz.

Margaret egy pillanatig azt hitte, hogy Ned most rögtön, ebben a másodpercben elveszíti önuralmát. Arca, amelyről még nem tünt el a lesülés nyoma, lángvörös lett.

Odafordult a bányászok felé:

— Majd beszélek Sir Benjaminnal és értesítem magukat.

A bányászok azzal a meggyőződéssel igyekeztek a kijárat felé, hogy az ügyük jó kézben van.

Margaret is éppen olyan biztos volt a dolgában: hiszen a medvebocs karmai nem lehetnek veszélyesek a háziakra.

*

Ha nem volt ott idegen, a Creefieldek házában nem tartották be azt a szokást, hogy ebéd után magukra hagyják a férfiakat. Margaret velük együtt ivott, cigarettázott a kandallónál és résztvett a beszélgetésben. Ma meg különösképpen nem akarta magára hagyni Bent a testvérével. Ebben az ebéd utáni órában Bent olyan álmosság fogja el, hogy mindegy neki, mi történik az egész világgal, — kivéve persze a disznóit — és még valami elhamarkodott ígéretet tesz. Megígérheti Montaguenak, hogy „meggyógyul" és jelen lesz a Benemavatkozási Bizottság ülésén, pedig Margaretnek az a véleménye, hogy éppen ezt nem szabad megtennie. A bizottság elnöke azt mondta Margaretnek, hogy a bizottság nem ülésezik Ben nélkül. A francóisták sikeréhez pedig semmi más nem szükséges! Franco fegyverrel való ellátásának terve, amelyről a kövér Marania mesélt, nagyszerűnek tünt Margaret előtt. Az olasz és német fegyvereket most majd úgy rakják hajóba mindenféle kikötőkben — angol kikötőkben is — mint élelmiszert, vagy másféle árut. Ecélból már a legkülönbözőbb zászlók alatt úszó teherhajókat béreltek, görögtől norvégig egyaránt. Franco pontosan tud majd minden egyes ilyen hajóról. Franco hadihajói feltartóztatják ezeket a hajókat és

mint hadi csempészárut szállító tengeri zsákmányt a saját kikötőikbe kísérik. Először is: ilyen eljárás mellett nem vádolhatják sem a németeket, sem az olaszokat azzal, hogy fegyvert küldenek; másodszor pedig, ha ügyesen intézik, az oroszok ellen fordíthatják az ügyet, rájuk foghatják, hogy ők próbálkoznak ezen az úton segítséget nyujtani spanyol barátaiknak. Minél több idejük lesz a francóistáknak, annál jobb. Minél később ül össze a bizottság, amely előbb-utóbb mindezt úgyis megtudja, annál jobb.

És Ned? Mit akar Ned Bentől? Hogy pénzt adjon a bánya felszerelésének javítására? Ugyan menjen már Ned az ő bányászaival! Így is elég sokba kerül a munkásvédelem. Egy pennyvel sem többet annál, amit a törvény megszab!

Margaret határozott mozdulattal koccantotta pálinkás pohárkája talpát a kandalló párkányához és a dohányfüst fátyolán keresztül figyelte a fivéreket.

Ben nagy erőlködéssel feszítette szét összekulcsolt ujjait és alig leplezte ásítását. Bármennyire szerette volna is, nem tudta kényszeríteni magát arra, hogy figyelemmel kísérje a beszélgetést; csak a saját gondolata foglalkoztatta: Madonna, a legjobb yorkshirei emséje megbetegedett!

12

Új-Castilia szürke, köves pusztaságának ridegsége nyomasztóan hatott Zinnre. Előtte, aki német tájakhoz szokott, a fennsík biblikusan fenségesnek tünt. Még most is, a hűvös őszi napokban, megdöbbentette a magasan álló, felhőnemfedte nap és a növényzet nélküli talaj csengő keménysége.

Zinn még sohasem került ilyen közel a gyalogos alakulatok mindennapi életéhez. Pontosan eljárt a katonai gyakorlatokra. Kellően meggyőző érveket keresett, miért kell ezeknek a jó, komoly, bátor embereknek — akik mint ő, azért jöttek ide, hogy megvédjék a köztársaságot — órákon át rohanniuk a mezőkön át, tanulniuk a menetelés és a sorbanállás tudományát. Nem mintha ő maga nem fogta volna fel a fegyelem és a katonai kiképzés jelentőségét, de valahogy kínos helyzetben érezte magát az önkéntesek előtt. Mint a politikai biztos helyettesének, éppen neki kellett rendszeresen és kitartóan tudatosítani bennük, hogy a fegyelem és a katonai kiképzés — a brigád állhatatosságának záloga.

Zinn egyízben figyelemmel kísérte, hogy a Thälmann-zászlóalj egy idős tizedese — az egész lényén meglátszott,

hogy valamikor katona volt — a harcosok mellett lépkedve megmutatta nekik, hogyan kell megerősíteni a kulacsot, hogy menet közben ne ütődjék az ásóhoz és ne okozzon zajt.

— A zajt drágán fizethetjük meg, egyenként is, de az egész zászlóalj is — mondta a tizedes.

Milyen kis dolog és milyen sok értelme van!

Zinnek jólesett, hogy ez a volt katona — német. De amikor rajtakapta magát ezen a gondolaton, összeráncolta homlokát, mintha valahogy méltatlan volna ez a gondolat a nemzetközi brigád politikai biztosához. Átment a gyakorlótér másik oldalára, ahol a Dombrowszki-zászlóalj gyakorlatozott.

Politikai biztossá való kineveztetése nagy és kellemes meglepetés volt számára. Nemcsak azért, mert a kinevezés a parancsnokság és a párt bizalmát jelentette, hanem azért is, mert olyan brigádba, mint ez, csak olyan embert lehet biztosnak kinevezni, aki feltétlen népszerűségnek örvend a harcosok és a tisztek között. Zinn tehát népszerű volt. Megértette, hogy ezt a népszerűséget nem annyira katonai tehetségének és pártbeli szeplőtlenségének, mint inkább talán a dalainak köszönheti. Csak itt tapasztalta, hogy azok a dalok, amelyeket Németországban énekelt, messze túl Németország határain is visszhangra találtak. Kiderült, hogy Zinn nevét és hangját ismerték Ausztria, Magyarország, Franciaország, Csehország, sőt Bulgária és Olaszország munkásai, pedig ezekben az országokban életveszélyes volt a dalok meghallgatása. Zinn örült ennek a népszerűségnek, de azután kissé meg is ijedt tőle.

— Örülök neki — mondta Mátrai tábornok, amikor elolvasta Zinn kinevezését.

— Én szinte nem is mondhatom, hogy örülök: ünnep ez nekem.

— Majdnem egyforma helyzetben vagyunk mi ketten... — Mátrai nyájas arca szokatlanul elkomolyodott, sőt Zinnek úgy tünt, hogy elszomorodott. — A Horthy-banda Mussolinival és Hitlerrel cimborál. Ez önmagában is elég volna ahhoz, hogy a „magyar" nevet meggyalázza az egész világ egyszerű emberei szemében. És itt — Mátrai hangjában büszkeség csengett — itt olyan embernek érzem magam, akinek be kell bizonyítania, hogy a magyarok, a becsületes magyarok, becsületesek is maradtak!

— Értelek — mondta Zinn.

Igen, igen, igaza van Mátrainak.

Nehéz feladat ez!

Nem a véletlen moszkvai találkozás vezette ide Mátrai tábornokot és Zinnt, az énekest. Az egész haladó emberiség

legjobbjainak hatalmas egysége, törvényszerű barátsága volt ez. Mindannyian tudták, miért jöttek ide és mi vár rájuk. Az sem volt véletlenség, hogy a nemzetközi brigádok zászlóaljaiban nagy számmal voltak olyan népek küldöttjei, amelyeket leigáztak a fasiszta zsarnokok. Voltak ott németek és olaszok, bolgárok és szerbek, magyarok és sok délamerikai nép fiai. Mindannyian a testvéri spanyol nép segítségére jöttek ide, a spanyolokhoz, akik éppen olyan nagylelkűek, bátrak és szabadságszeretők, mint az ő népük; a földmívesek és állattenyésztők, a tengerészek és építőmesterek, a művészek és énekesek népéhez. Ki tudja, talán eljön az idő, amikor a Spanyolországban harcoló külföldi önkéntesek brigádjai mint felszabadítók térnek vissza hazájukba. De addig itt kell teljesíteniük kötelességüket. A hazájuk védelmére fegyvert fogott spanyol harcosok tömege büszke volt a nemzetközi brigádra. Mátrai barátai tudták, hogy ők csak küldöttei a szabadságért harcoló népek családjának. De ők elhozták spanyol testvéreiknek az egész világ dolgozóinak harcos barátságát; elhozták a spanyoloknak háborús tapasztalataikat. Itt, Spanyolország földjén és hegyei közt vállvetve harcoltak a spanyolokkal együtt a közös ellenség — a fasizmus ellen.

*

Mátrai tábornok hadsegéde, Ximenez Ruiz, spanyol költő így szólt:

— Két eset van: vagy győzünk — és akkor újra felvirágoznak Spanyolország városai, a földeket vetések és kertek borítják; vagy ők győznek — és akkor Spanyolország története felett még egy évszázadon keresztül II. Fülöp és Torquemada baljós árnyéka lebeg.

— Fülöp olasz származású lesz és Torquemada fenekén, a nadrág alatt ott virít majd a védjegy: „Made in Germany", — válaszolta nevetve Mátrai.

Ruiz elmosolyodott.

— Valószínűleg igaza van, tábornok, de nem ez lesz a legrosszabb.

— Szerintem nehezen lehetne ennél rosszabbat elképzelni! — vitatta Zinn.

Ruiz a fejét csóválta.

— Nem gondolja-e, hogy sokkal veszélyesebb ránk, spanyolokra és az egész világra, ha kiderül, hogy a „Made in Germany" védjegy levakarása után, hirtelen valami teljesen

váratlanra bukkanhatunk... — hogy az érdeklődést fokozza, elhallgatott, majd így fejezte be: — „Made in England", vagy „Made in USA".

Néhányan felkiáltottak.

— És önök szerint — folytatta Ruiz — véletlen, hogy a felkelők már az első napokban nem foglalták el Murciát, Valenciát, Cataloniát, de még Új-Castiliát sem Madriddal, pedig arra nagy szükségük van? Nem, ők éppen Andalúziát foglalták el, hogy a Rio Tinto-bányákat mindenféle nem várt eseménytől megmentsék, hogy a hátukban Gibraltárral operálhassanak; hát nem Galiciára van szükségük El Ferrolével és Vigóval, hogy szabad bejáratuk legyen Biscayába, ahova az angol hajók jól ismerik az utat?

Archibald Criss, a híradó-szolgálat vezetője, magas, sovány ember, aki eddig némán ült a sarokban, óvatosan, mind az öt ujjával, nehogy szétbomoljék, kivette a szájából szivarját.

— Az ördögbe az efféle beszéddel, Ruiz!

— Nem olyan angolokról beszélek, mint te vagy, Archie!

— De milliók olyanok, mint én!

— És ezeknek a millióknak néhány tucat olyan parancsol, aki birtokolja a Rio Tintot, a Tin Beraldot és Almadenát és...

— Az ördögbe velük!

— Hiszen éppen erről beszélek én is — mondta Ruiz.

Varga Béla, a lovas felderitőszázad parancsnoka — kistermetű, gömbölyű, fekete, dús göndörhajú ember — felkelt az asztal mellől, amelynél térképvázlatot rajzolt.

Megállt Ruizzal szemben. Kurta, izmos lábát szétvetette és kezében füstölgő szivarjával, hangos, rekedt hangon, mintha meghült volna, felkiáltott:

— Először is minden nemzet gazemberét vigye el az ördög, legyen az magyar vagy angol, vagy akárki, aki ráakaszkodott a spanyol nép testére és szívja a vérét a nép saját piócáival együtt! De most magyarázzátok meg értelmesen, miért tartanak minket tartalékban?

— A brigádunkat, Béla?

— A brigádunkat, Ximenez, a mi kitűnő brigádunkat!

Az ablak mellett asztal állt. Ott dolgozott a német Ludwig Enkel, a törzskar főnöke. Felpillantott a munkájából és odasandított a két tiszt beszélgetését figyelmesen hallgató tábornokra.

— Én, meg ő, meg ő — folytatta mind hevesebben Varga és rövid ujjával a tisztekre mutogatott — mi sokkal jobban

szeretjük Spanyolországot, mint a madridi kastélyokból származó figurák, pedig mi nem is vagyunk spanyolok!

A tábornok felkelt az asztal mellől, odaállt Varga és Ruiz közé. Mindkettőnek átölelte a vállát.

— Az egész kérdés lényege éppen abban van — mondotta — hogy ki szereti Spanyolországot?

Ruiz elgondolkozva jegyezte meg:

— Igen, ez a lényeg. Akár hiszitek, akár nem, de még sohasem szerettem a hazámat úgy, mint most, hogy összekerültem veletek... Szinte furcsa ez.

— Egyáltalán nem furcsa — szólt Mátrai. — Hát nem minden nép antifasiszta frontjának vasegységében van a mi erőnk?

Ruiz bólintott és így folytatta:

— Nem tudom, van-e még egy nép, amelynek történelme ilyen tragikus? Ontott-e már nép annyi vért, mint a spanyol, amikor vakon alávetette magát a királyok és az egyház parancsainak?

— Bizony, vigye el az ördög — dörmögte Criss — a maguk egyháza, a spanyol — rettenetes volt.

— Volt! — kiáltotta haragosan Ruiz. — Hiszen, ha azt lehetne mondani, hogy csak volt! De nézzétek meg most — még mindig ugyanaz a kloáka, amelyben sziszegnek, nyüzsögnek a hüllők. Az inkvizíció beszüntette nyílt tevékenységét, megtanulta, hogy elkendőzze magát, de éppen úgy, mint Torquemada idejében, ma is börtönbe és vérpadokra kergeti az embereket. Nem égeti meg őket nyilvánosan a tereken, de ha valaki Primo de Rivera, vagy Franco tábornok pincebörtönébe kerül — talán jobb, mint ha máglyán égetik el? Az inkvizitorok nem üléseznek a kínzókamrákban, de nézzétek meg, mit csinálnak az emberekkel a német gestapo, a lengyel elhárító és az olasz ovra kínzókamráiban! És kik hajtják oda az áldozatokat? A papok! Kik kísérik az áldozatokat a vérpadra, egyik kezükben a kereszttel, másikban a kötéllel, ugyanúgy mint háromszáz évvel ezelőtt? A papok!

— Nyugodtan, fiú — mondta Mátrai gyengéden. — Nemsokára ez az egész nem lesz más, csak anyag valami történelmi költeményhez, amely a „nagy inkvizitorok"-ról szól, az eljövendő nemzedék okulására. De ez a nemzedék már nem lát majd semmi olyasfélét, amiről te mesélsz és sohasem hallja majd az áldozatok nyögését. A mi vérünk, ha kiomlik — az utolsó vér lesz, amelyet azért ontottak, hogy kiszabaduljon az emberiség a papság fekete hálójából!

— Hej, tábornok, mennyire szeretnék hinni önnek! És mennyire hiszek is!... — A költő odafutott Mátraihoz és két vékony, napbarnított kezével megragadta a tábornok kezét. — Amikor önt hallgatom, mindig az az érzésem, hogy mi most a történelem egy új, nagy és fontos fejezetét írjuk. És az a nagyszerű, hogy éppen ön és ő, meg ő, meg ő — most Ruiz mutogatott sorra a tisztekre — olyan népek fiai, akik látszólag messze vannak tőlünk, de itt állnak egy sorban a spanyolokkal. Ez olyan szép, tábornok! Csodálatos verseket szeretnék erről írni, olyan szépeket, amilyeneket sohasem tudok majd megírni...

— Megírod, Ruiz — mondta Mátrai, kiszabadította kezét a fiatalember forró tenyeréből és a vállára tette. — Megírod őket, mert a lelked teli van a legszebb versekkel, a legszebb eszmékkel és érzésekkel, amelyek emberben valaha is megszülettek: a népek testvériségének érzésével, az egység eszméjével és ügyünk győzelmébe vetett hittel. Mert ez az ügy a legigazságosabb, legnagyszerűbb ügy, amiért valaha is harcoltak katonák. Hát nem azt folytatjuk-e most veletek együtt, amit az oroszok tizenhétben elkezdtek? Hát mi nem ugyanazon zászló alatt menetelünk most itt, amit Lenin bontott ki a forradalom katonáinak feje felett?

— Lenin... Lenin... — ismételte álmodozva Ruiz. — Úgy zeng ez a név, mint a muzsika... olyan név ez, amelynek versben van a helye.

— És nézz körül, fiú — folytatta Mátrai — nézz rájuk, mindannyiunkra: kinek a szava vezette ide őket, kinek az akarata lelkesíti őket a fasizmus elleni harcra, kinek a lángesze vezet valamennyiünket? Ki van velünk, ha nem az élő Lenin eszméinek élő megtestesülése?...

— Tudom, kiről beszél, tábornok — mondta, hangját suttogóra fogva a költő. — Tudom... Éppen erről szeretnék verset írni: Sztálin mindenütt velünk van, Sztálin mindig közöttünk van!

— Bennünket, akik annakidején Oroszországban ugyanolyan külföldiek voltunk, mint itt, amikor idejöttünk, Sztálin elvtárs tanított meg arra, hogy az orosz munkások ügye: az egész világ forradalmárjainak ügye. Igy van ez most is: a spanyol szabadságharcosok ügye az egész világ munkásainak ügye! A spanyolok maguk csinálják történelmüket és a mi feladatunk csak az, hogy saját vérünkkel tanúsítsuk: az egész világ munkásai veletek vannak, a ti ügyetek — a mi ügyünk!

— Olyan ez, mint egy nagy ünnep — szólalt meg álmo-

dozva a költő. — A mi közös ünnepünk... És éppen most, amikor népünk először vette igazán a kezébe történelme alakítását, most akarják a fasiszták elvágni a torkunkat...

— Először a mi torkunkat kell átvágniuk.

— A nemzetköziekről beszél, tábornok?

Mátrai kicsiny, vaserős kezével megragadta a segédtisztje vállát:

— Ruiz, kedves poétám! Rólunk, nemzetköziekről és rólatok, spanyol hazafiakról beszélek. Mi — ez minden becsületes ember, aki fegyverrel védi a spanyol nép jogát, hogy olyan állama legyen, amilyet akar... Én nagyon jól tudom, Ruiz: a mi erőnk — azoknak az ereje, akik a világ minden tájáról itt összegyűltünk — talán nem olyan nagy, ha összehasonlítjuk magának a spanyol népnek az erejével. De tudja meg a spanyol nép és tudja meg az egész világ: mi azért vagyunk itt, hogy megvédjük a ti spanyol szabadságtokat, amely a mi szabadságunk is — része a magyar, a lengyel, a francia, a bolgár, a kínai szabadságnak.

És Zinn, mintha folytatná Mátrai gondolatát, halkan dalolni kezdett:

Franco meg Hitler rossz kártyára tett:
Mi vállaljuk, hispán föld, védelmedet.

A tisztek kórusban folytatták:

Itt dől dugába Franco terve,
Csapajev küld Madrid falán...

Egy küldönc jött be, odalépett Ruizhoz és súgott valamit.

— Hadd jöjjön — mondta Ruiz és halkan jelentette a tábornoknak: — Új elvtárs...

Mátrai bólintott és elindult az asztal felé, ahol Enkel az egész idő alatt megfeszített figyelemmel írt. A tábornok félúton volt az asztalhoz, amikor kinyílt az ajtó és Kés lépett a szobába.

Mátrai odafutott hozzá, átölelte a vállát és erős mozdulattal a világosság felé fordította.

— Lehetséges ez?... Mihály!

A lámpa fénye nyilván elvakította Kést az utca sötétsége után. Levette a szemüvegét és ujjaival óvatosan eltakarta a szemét.

— Gratulálok, tábornok! — mondta Kés.

— Mihez?

— Holnap indultok!

Mátrai boldogan emelte fel poharát.

— Barátaim!...

Többet nem mondott, csak ránézett tisztjeire és fenékig ürítette poharát.

Varga és Ruiz koccintott.

Enkel a szemüvege alól a tábornokra nézett, elgondolkozott, majd gondosan rendberakta az asztalon szétszórt papírokat. Félóra múlva sötétségbe borult a ház.

Éjfél után, megbeszélésük szerint Zinn elment Mátraiért, hogy együtt végigjárják a brigád állásait. Amikor Zinn odaért a lefüggönyözetlen kis ablakhoz, mielőtt megkopogtatta volna az üveget, benézett. Ludwig Enkel még mindig ott ült az asztalnál. Keze gyorsan szántotta a tollal egy kis füzet lapjait. Ez persze nem a parancskönyv volt, hanem Enkelnek, az írónak a naplója. Napról-napra, minden szabad percét kihasználva, ebbe a füzetbe írta megfigyeléseit. Így gyűjtött anyagot a regényéhez, amelyen semmilyen körülmények közt sem szünt meg dolgozni.

Mátrai a sarokban ült, a tábori ágyon, kezét összekulcsolta a feje mögött. A szeme csukva, szemöldökét összeráncolta. Amikor Zinn óvatosan kopogtatott az ablakon, Mátrai felemelte fejét, egy pillantást vetett a papírlapra, amit kezében szorongatott, aztán körülnézett. Bizonyos, hogy gondolatai a messze távolban kalandoztak. Gyorsan felállt, felvette sapkáját és kiment Zinnhez. A tornácon elővette tárcáját és gondosan belétette a papírlapot, amit mostanáig a kezében tartott.

— Az enyéim éppen most érkeztek vissza Bjelikijből — magyarázta zavartan, mintha restellené, hogy — ha csak rövid pillanatokra is — családi ügyekre gondol.

Zinn tudta, hogy mielőtt Mátrai elutazott Spanyolországba, a poltavai kerületben lévő Bjelikij faluban hagyta nyárára a feleségét és leányát.

Némán lépdeltek a köves úton. Mátrai elfojtott sóhajtása mintegy értésére adta Zinnek, hogy ezennel vége a személyes ügyeknek...

*

Amikor visszaértek a törzskarhoz, Enkel felállt az asztala mellől és ünnepélyesen átnyujtott a tábornoknak egy táviratot.

„Másolat"

„Madrid.

Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottságának. José Diaz elvtársnak.

A Szovjetunió dolgozói csupán kötelességüket teljesítik, amikor erejükhöz mérten segítséget nyujtanak Spanyolország forradalmi tömegeinek. Tudatában vannak, hogy Spanyolország felszabadítása a fasiszta reakciósok járma alól nemcsak a spanyolok magánügye, hanem az egész élenjáró és haladó emberiség közös ügye.

Testvéri üdvözlettel!

I. Sztálin."

Mátrai kétszer is elolvasta a szöveget. Szótlanul Zinn felé fordult és ragyogó szemmel átnyujtotta neki a táviratot.

13

Montie a belügyminisztériumnál elküldte a taxit és eltűnt a King Charles Street boltívei alatt, hogy a legrövidebb úton elérje azt a helyet, ahol remélte, hogy elcsípi Flemminget. Tudta, hogy Flemming mindig a Saint James Park kerítése mentén szokott elmenni. Montie alkalmasnak találta ezt a helyet arra, hogy beszéljen ezzel az átkozott, csökönyös emberrel, aki újabban olyan nagy befolyást gyakorolt Benre. Ki hitte volna, hogy Ben olyan könnyen elfelejti Margaret minden tanácsát, sőt egyetlenegyet sem fogad meg — holmi tisztviselőcske sugalmazására, akiről azt sem tudja az ember, honnan került elő. Ebben egyébként Montie nem volt őszinte, hiszen nagyon jól tudta, hogy Mr. Flemminget a hadügyminisztérium mintegy kölcsönadta a külügyminisztériumnak a Benemavatkozási Bizottság munkája idejére. Margaret kísérleteit, hogy rábeszélje férjét a Flemminggel való szakításra, Ben visszautasította. Montie nem kevésbbé ismerte Ben makacsságának okát, mint Ben maga: Flemming ritka ügyes ember volt. Jóval túljárt a negyvenen és általában tökéletesen szolid férfi volt, aki már két kötetnyi tudományos munkát írt Új-Guinea lepkéiről. Amikor ismeretessé vált, hogy a bizottság titkára entomológus, Montie azt hitte, ha vásárol neki egy lepkefogóhálót és egy lepkegyüjtő dobozt, testestől-lelkestől megkaparintja ezt az együgyű frátert. Csakhogy az együgyű

fráterről kiderült, hogy nem is olyan együgyű. Mint az irodai rend kitűnő ismerője, Flemming egyszeribe megtalálta az elnök szívéhez vezető utat azzal, hogy a bizottság ügyvitelét ideális rendben tartotta. Bármilyen felvilágosítást néhány perc lefolyása alatt meg lehetett tőle kapni; az ülések gyorsírásos feljegyzéseit, pontosan átgépelve és csinosan bekötve, gyorsan szétküldte a követeknek — a bizottság tagjainak. Ben boldogan mosolygott a bókok hallatára. De ez a gyönyörűség mérő semmiség volt ahhoz a haszonhoz képest, amit Flemming a bizottság gyűlései folyamán hajtott. Miután Ben megszokta, hogy megfogadja titkára suttogó tanácsait, mindenki előtt váratlanul egyszerre csak elárulta azt a képességét, hogy a legbonyolultabb ügyekben is döntsön — anélkül, hogy előbb hazautazzék.

Hát éppen ez volt, ami keresztezte Montague terveit. Montaguenak sikerült Spanyolországban megvásárolnia egy gazdag óntelepet, de ezenkívül előnyös feltételek mellett vállalta egy nagy tétel fegyver szállítását a francóistáknak Hamburgból. A Spanyolországba való fegyverszállítás módját, amiről Margaret mesélt, nagyszerűnek találta. Két hajót már „elkobozott" Franco.

A Flemmingről beszerzett adatokból Montie hitelesen megállapította, hogy Flemmingnek a minisztériumi fizetésén kívül más jövedelme nincs. A fizetés legfeljebb a legszerényebb életre futotta. Az entomológus tudományos munkája nem hozott semmit, sőt Flemming megtakarított pénze ráment a két könyv kiadására. A harmadik kötet — Flemming véleménye szerint a legértékesebb — eddig még nem jelent meg. Ugyanakkor azt is megtudta Montie, hogy éppen ez a kötet — a *Troides (ornithoptera) meridionalis Rotsch* — nemcsak szívügye Flemmingnek, de a kiadása valóságos rögeszméjévé vált az államtisztviselő-entomológusnak. Erre a pontra akarta Montie felépíteni az ostromát: hozzásegíti Flemminget, hogy könyvét kiadhassa, aztán odacsempész neki egy másodrendű spanyol részvénypakettet. Így Flemming és vele együtt az egész Benemavatkozási Bizottság a kezében lesz...

Mr. Flemming, mit sem sejtve az ellene szőtt ármányról, kimért léptekkel haladt a Saint James Park kerítése mentén. A szemerkélő eső kinyitott ernyőjén susogott. A hátán összegyűlt esővíz lecsurgott a nadrágjára. De Mr. Flemming nem gondolt sem az esőre, sem sáros nadrágjára. Gondolatai messze jártak. Ott lebegtek Új-Guinea friss illatoktól párolgó bozótjai között, ahol életének legszebb éveit töltötte, ahol lepkegyűjteményét összeállította, melyért a Royal Society tudomá-

nyos társaság megválasztotta levelezőtagjai közé. Tekintete gépiesen siklott el a kerítés tulsó oldalán tespedő fákon, de a szürke, hervadó lombok helyett a távoli sziget buja zöldjét látta. Abban a félórácskában, amíg megtette az utat az állomás és a minisztérium között, még magánember volt, jogában állt, hogy élete tulajdonképpeni értelmével foglalkozzék, hogy tudniillik a pompás új-guineai lepkéket a brit szigeteken meghonosítsa. Flemming ugyanis őszintén azt hitte, hogy e lepkék megjelenése Anglia kertjeiben óriási esemény volna.

Ahogy azonban az eső fátylán túl kirajzolódtak a kormányzati épület körvonalai, úgy ékelődtek a szolgálati gondolatok a lepkékkel foglalkozó kellemes képzelődés közé. És hamár a gondolatai átkapcsolódtak a szolgálatra, Flemming nem tért vissza a pillangókhoz. Megbízható tisztviselő volt és buzgón intézkedett minden ügyben, amit a főnökei elrendeltek.

Amikor Flemming nemrégen a bizottsághoz került, megértette, hogy az ott képviselt kormányok igazi célja — a szovjet kormány kivételével — az, hogy ne akadályozzák Franco tábornokot a köztársaság fölötti győzelem elérésében. Franciaország és Anglia sem volt kivétel, mindannak ellenére, hogy ezeknek az országoknak a tömegei nagy nyomást gyakoroltak kormányukra.

Mindez hamarosan világos lett Flemming előtt. És azt is tisztán látta, hogy ez az eljárás a Spanyol Köztársasággal szemben valóban égbekiáltó igazságtalanság. Dehát őt egyáltalán nem azért helyezték ide, hogy az igazságért küzdjön. Neki az volt a kötelessége, hogy rendet tartson a bizottság nagy, túlméretezett titkárságán. Ennyi és nem több. Ha fel is ébredt volna a lelkében afféle óhaj, hogy segítenie kellene a köztársaságiakon, könnyen elfojtotta volna. Hiszen ha beleavatkozik olyan dolgokba, amihez semmi köze — akár a spanyolok mellett, akár ellenük — szolgálati karrierjét kockáztatja s vele együtt azt, hogy akár szabad óráiban is kedvenc lepkéivel foglalkozhassék...

Montie már egészen közel volt a bejárathoz, amikor felismerte Mr. Flemminget. Még néhány gyors lépést kellett tennie, hogy elvághassa Flemming útját. Montie örömmel a homlokára csapott, mintha a Flemminggel való váratlan találkozás valamit eszébe juttatna.

— Éppen jókor találkoztunk!

Flemming egykedvűen csukta össze ernyőjét.

— Bizony, ez a találkozás rendkívül kapóra jött! — ismételte Montie. — Valaki azt mondta, hogy ön a gyarmatokon

valami ízével foglalkozott... — Montie csettintett az ujjával, amikor eszébe jutott az elfelejtett szó — entomológiával, óh!

— Tökéletesen igaz! — Flemming csodálkozva nézett Montiera. Csak nem gondolja, hogy a pillangókat nyereségszerzés céljából felhasználhatja?

— Vannak önnek erről szóló művei? — kérdezte Montie.

— Igen.

— Én most ki nem adott művekre gondolok.

— Igen.

— Kiadói munkába kezdek... tudja, egy olyan ízé... sorozatot adok ki: „A brit birodalom faunájának gazdagsága".

Flemming szemében újra kigyulladt a fény, amely már kialudt, amikor a szolgálati helye küszöbéhez közeledett.

— Igen?

— Megvehetjük a kéziratát! Hallja: megvesszük a munkáját, pénzt fizetünk érte!

— Ez érdekes — jegyezte meg szórakozottan Flemming.

Montie csodálkozva nézett rá. Életében először látott olyan embert, aki a „pénz" szó hallatára valami másra gondolt. Türelmét vesztve így szólt:

— Hozza el a kéziratát — holnápra már kezében a csekk!

— Igen, igen... Ez nagyon érdekes.

Flemming megemelte kalapját és eltünt a bejáró mögött.

Montie befordult a sarkon és megállt. Teljesen új ötlet jutott az eszébe: Flemmingnek természetesen már holnap kiállítja a csekket, de a kéziratot nem nyomatja ki: elteszi. Ez kitűnő eszköz lesz Flemming befolyásolására! Talán nem is kell majd neki spanyol értékpapírokat ajándékozni.

14

Az egyik önkéntes — hatalmas, erős ember, aki balra feküdt Darractól — megvetéssel vegyes érdeklődéssel nézte, hogyan lát hozzá Darrac már harmadszor, hogy fedezéket csináljon magának. A francia ezt úgy csinálta, hogy a magához húzott téglákat pontosan berakosgatta abba a résbe, amelyet egy lövedék ütött a falon.

— Idehallgass, Louis — mondta az önkéntes — te talán azt képzeled, hogy ez holmi csokoládés skatulya?

Az önkéntest Ike Steal-nek hívták. Amerikai volt, valaha építőipari munkás, aztán repülőgép-műszerész, most pedig gyalogos katona lett, hiszen a köztársaságnak nagyon kevés repülő-

gépe volt ahhoz, hogy mindenkit foglalkoztasson, aki értett a gépek kezeléséhez. Nem volt abban semmi csodálatos, hogy jobban értett a téglák rakosgatásához, mint a hegedűs.

Ike oldalvást odamászott Darrachoz és két nagyobb falomladék-darabból megcsinálta a megfelelő mellvédet.

— Az ember azt hinné, hogy maga egész életében ezzel foglalkozott — mondta udvariasan Darrac.

— Az apám mindig mondogatta, hogy semmiféle tudás nem vész kárba. Ezt húsz esztendővel ezelőtt tanultam meg, amikor minket, éppen olyan sárgacsőrű korunkban, mint most te vagy, Európába hurcoltak. És lám, kiderült, hogy igaza volt az öregemnek...

A közvetlenül a fal mellett becsapódó akna dörrenése elnyelte Steal mondatának befejezését. Mindenki a földhöz lapult.

Steal lerázta magáról a ráhullott meszet.

— Semmiség lenne az egész, csak az bosszant, hogy ezek a rablók amerikai aknavetőkkel lövöldöznek ránk!

— Ha még csak aknavetőkről volna szó... — dörmögött valaki a közelben. — Azt mondják, mindenük külföldi: az ágyútól az ingig. És ha ez így van, nyilván jó üzletet csináltak az amerikaiak, meg a többi kufár.

Darrac hallgatott. Némán nézett el a mellvéd fölött az égre, a Casa del Campo fáira ott elől — a fák és az épület között elterülő romokra, amelyeket az ő századuk foglalt el.

Valószínűleg nemrégiben még valami szak-könyvtár volt itt. Minden közeli belövéskor halomban estek a könyvek zörögve-dörögve a harcosok hátára. A szekrények széttörtek a rázkódtatásban, már rég nem maradt egyikben sem üveg.

— A világ — csodálatos valami — mondta az angol Criss. — Folyik az élénk kereskedelem mindennel, amivel csak lehetséges: amerikai pénzért német fegyvereket vásárolnak a francóisták számára; a franciák lövedékeket gyártanak ezekhez az ágyúkhoz, hogy ránk, franciákra lőjenek.

— Ezt már ne mondd! — hallatszott az elszászi Laurand hangja. — A franciák nem csinálnak lövedéket ezeknek a bitangoknak!

Steal hosszút füttyentett:

— Mennyivel jobb a francia gyáros, mint a mienk? Egy banda az egész. Az egész világon. Különösen azok, akik fegyvert csinálnak!

— Csak a franciák nem! — mondta állhatatosan a sarokból Laurand.

— Úgy beszélsz, mintha neked is fegyvergyárad volna!

— kiáltotta nevetve egy harcos, aki fekvőhelyet készített magának könyvekből.

— Becsületemre, Laurand, csodálkozom rajtad — mondta türelmesen Steal. — Talán azért jöttél ide, hogy a fasiszták ügyvédje légy?

— Azért jöttem, hogy mégegyszer a boche-ok pofájába üssek. Ennyi az egész! — felelte Laurand.

— Akkor neked még nagyon sok mindent meg kell értened. De te ne...

— Ne adj fel minden reményt, Laurand — vágott közbe nevetve egy új harcos — itt hamarosan mindent megértesz. A felderítőknél szolgáló fiúk azt beszélik, hogy tegnap lövedék-raktárra bukkantak a basibozukok ütegeinél. A lövedékeken Schneider jelzése volt.

— Creuzoté? — kérdezte hitetlenül Laurand.

— Hát ki másé?

Laurand még mindig hitetlenül csóválta a fejét.

— Német ágyúkhoz?

— Minden nap tanulsz valamit... — kezdte Steal.

— ...és mint professzor távozol innen — fejezte be egy másik harcos.

— Azt szeretném tudni — szólt elgondolkozva Laurand — mi a fenét húzzák ott a Benemavatkozási Bizottságban?

— Azért alapították, hogy húzzák a dolgot — jegyezte meg Darrac.

— Te talán ott voltál? — kérdezte gúnyosan Laurand. — Mert én ott voltam Párizsban, amikor Blum javasolta a teljes benemavatkozást. Tisztességes szándékai voltak.

— Mint minden lotyónak! — mondta Steal.

— No-no! Blum azért mégis a mi szocialistánk.

— Az a bankár-csemete? Ismerjük ezeket a szocialistákat. Olyan fajták, mint a lordokból lett labour pártiak. Ismerjük — mondta meggyőzően az eddig hallgatagon figyelő angol. — Aztán mondd csak, barátocskám, temagad mi vagy, munkás?

— Hát mi lennék? — felelte sértődötten Laurand. — Bádogos vagyok, mondják, nem is az utolsók közül... Dehát nincs szerencsém az életben, már rég munkanélküli vagyok.

— A Blum útját ne járd, elvtárs, hallgass inkább a kommunistákra — mondta Criss.

Egy új robbanás túldörögte Laurand válaszát. Ez már nem akna volt. A lövedék a szomszéd ház falához csapódva szétrobbant.

— Szerencsénkre úgy lőnek, mint a csizmadiák. Különben, a muníciótartalékukkal...

Éles sivító és nagyon gyorsan eltávolodó hang töltötte be újra a teret. Amilyen gyorsan keletkezett, olyan gyorsan meg is szünt, szaggatott ostorcsapáshoz hasonló robbanással valahol a hátuk mögött.

— Csodálatos — mondta Steal. — Rendszerint ilyen tájban már megvetik az ágyukat az ebédutáni szunyókáláshoz, de most... ezek terveznek valamit!

A fasiszták tüzelése erősödött. A harcosok újra és újra hallották a fejük fölött elrepülő lövedékek recsegő, vibráló sivítását.

— Kétszáztízmilliméteresek — mondta Steal.

A többiek hallgattak, ösztönösen lehajtva a fejüket. Csaknem valamennyien azelőtt is katonák voltak már. Nem csodálkozhattak az ágyútűzön, de ami ma kezdődött, először fordult itt elő. A fal repedésén át, a harcosok háta mögött látszott, hogy a domb oldala fölött, ahol a nemzetközi brigád tartalékai helyezkedtek el, sűrű viharfelhőbe olvadtak össze a robbanások kis füstfelhői. Változtatták a színüket, mozogtak mint élőlények; hol megdagadtak, hol hosszú fekete sugarakat fecskendeztek, sárga vagy fehér füstszökőkútat okádtak. A láng hol aranyos nyilakkal, hol meg rézszalaghoz hasonló, vörös, fénylő nyelvekkel fúrta át a felhőt.

Darrac először látott ilyet. Épp úgy, mint Laurand is.

Egy nehéz lövedék, amely a ház sarkát találta el, téglatörmelék-esővel árasztotta el valamennyiüket. A törmeléket kergetve, hisztérikusan vijjogtak a repeszdarabok. Az egyik csikorogva kaparta végig a falat Darrac fölött, belefúródott a parkettbe, aztán megállt felfelé meredve, mint valami kikötőcölöp. Kis ideig rezgett és búgott, mint a hangvilla, amikor Darrac kíváncsian hozzányúlt. A többiek általános hahotája közben riadtan kapta vissza a kezét: a repeszdarab csipkézett széle úgy megégette az ujját, mint egy izzó fűrész foga.

— Ha effajta az emberbe esik, úgy felhasítja, mint egy rongy-bugyrot... — dörmögte valaki.

Darrac hitetlenül nézegette a repeszdarabot. Nem volt hosszabb három-négy hüvelyknél, de fogazott szélei nem sok jót ígértek.

— Igen — mondta Steal — ezt csak az képzelheti el magának, aki itt volt — vagy egy őrült.

— Az őrültek mindenre képesek — szólt valaki nevetve.

— Mi is, gyerekek, mindenre képesek vagyunk — mondta meggyőződéssel Steal. — Ugyan mondjátok meg, mire nem vagyunk képesek?

— Arra, hogy megtudjuk, mi a fenének csinálták azok ezt a nagy zűrzavart ma.

— Mátrai már biztosan kitalálta.

— Ez igaz! — jelentette ki egyszerre néhány harcos. — A mi tábornokunk egész biztosan tud már mindent, ami kell!

— Én már mindenféle lövészárokban megfordultam a háborúban — szólt elgondolkozva egy öreg harcos — de higyjétek el, ilyen generálist még nem láttam. De még azt sem hittem, hogy létezik efféle.

— Azt mondják, Oroszországban...

— Oroszországban. Sok minden van Oroszországban, amit mi sohasem látunk meg!

— De hátha meglátjuk? — szólalt meg álmodozva egy fiatalabb harcos. — Hát talán nem azért harcolunk most, hogy a végén mi is megláthassuk, amit az oroszok megláttak?

— Lehetséges... — helyeselt az öreg katona. — De pontosan azt mondtad ki, amit én nem tudtam kifejezni.

Darrac behúnyta szemét; homlokát a puska tusához szorította. Úgy látszik, lassacskán már megszokott mindent: a golyók fütyülését, a gránátok bömbölését, az álmatlanságot, a piszkot, sőt még azt is, hogy már rég nem látta a század málhásosztagánál hagyott hegedűjét. Már azt is megszokta, hogy ujjai, azok a hosszú, vékony, hegedűs-ujjak feketék voltak a soknapos piszoktól és elborították a karcolások. Úgy érezte, hogy már mindent megszokott. Mindent, egy kivételével: nem szokta meg a sebesülteket. Igen, talán ez volt az egyetlen, amit még nem tudott itt megszokni Darrac.

Steal hangja hallatszott:

— Végeznünk kell ezzel.

— Hogy végezhessünk vele, előbb Németországgal kell végeznünk! — kiáltotta engesztelhetetlenül Laurand.

— A militarizmus — ez nem csupán Németország — mondta Steal.

— De ma „Németország" a neve!

— Én mondom nektek, gyerekek, — szólt Criss — a mi brit lordjaink ebben a tekintetben nem sokkal jobbak a németeknél.

— És az amerikai „pénzkirályok", meg a tányérnyalóik!

— Valószínűleg azok sem jobbak.

— A franciák sem különbek.

— Lehet, hogy ez így van — mondta Steal — de mindezekben az országokban vannak még emberek, akik tudnak tiltakozni és küzdeni az ellen, hogy afféle „sakkparasztnak" tekintsék őket ebben az átkozott játszmában.

— És ezeknek az embereknek győzniük kell, mindenképpen le kell győzniük... — kezdte Darrac.

— Kiket? — vágott közbe valaki.

— A fasisztákat.

— Ez nem elég. Nemcsak a fasisztákat kell legyőzni, hanem a háborút is. A háborút, mint olyat, vinné el az ördög! S ezért kell kitörni a fasiszták gazdáinak a nyakát — azokét, akik a fasiszták mellett állnak.

— Ezért vagyunk mi itt — mondta ismét Steal.

— És emlékezzetek a szavamra, gyerekek — szólt az angol — nemcsak itt kell verekednünk!

— Helyes, Criss — mondta nyugodtan bólintva Steal. — Itt Spanyolországban ütközünk meg először nyiltan ezzel a nemzetközi bandával, de valamikor — és itt rajongás csendült ki a hangjából — újra összegyűlünk valamennyien, az egész brigád, hanem akkor már nem tízezer, de tízmillió szuronyunk lesz és végérvényesen a sírba zavarjuk az egész bandát...

— Elég! — kiáltotta ijedten Laurand.

— Neked már elég! Tessék, ez a Blum-féle iskola! — szólt gúnyosan az amerikai. — Nem, te elszászi, ha végeztünk itt, még sokat kell verekednünk. Az is lehetséges, hogy otthon.

— A mieinkkel? — kérdezte Laurand.

— Másképp nem téríted őket észhez — mondta Criss.

— Igazad van — szólt Steal — te meg én ismerjük a saját rongy-embereinket.

— Ejha! Nézzétek csak, gyerekek! — kiáltotta az idős harcos.

Ki akart hajolni az ablakon, de a francóisták golyói elől kénytelen volt visszaugrani. A többiek, követve az öreget, a könyvtár üvegkupolája tetején tátongó hasadékon át jól látszó égboltot kémlelték.

— Átkozott varjak — mondta haragosan az öreg. — Mindig így csinálják: tízen egy ellen... Elcsípik!

— Nem csípik el! — mondta egy fiatal. — Nézd, hogy befűt nekik.

A vadászrepülőgépet, amely szárnyain a köztársasági jelet viselte, tucatnyi olasz „Fiat" vette körül. A vadászgép egy olaszt már lelőtt, egy másik meg füstölögve sietett támaszpontja felé. Dehát az erők túlságosan egyenlőtlenek voltak. A dolog azzal végződött, hogy a köztársasági repülőgép kigyulladt, megpördült a levegőben és „dugóhúzóba" perdülve zuhanni kezdett. Most kiugrott belőle a repülő. Néhány másod-

perc múlva apró alakja mögött lezúdult a fehér selyem áradata és egy pillanat múlva kinyílt az ejtőernyő.

A harcosok lélekzetüket visszafojtva figyelték, hogyan viszi a szél a repülőt a nagy Egyetemi-városrész épületei felé. Úgy látták, hogy a repülő egyenesen a könyvtár romos kupolájának vasvázára esik.

De valami rosszabb történt: a repülő a saját és a francóisták állásai között ért földet. A fasiszta lövészárokból tüstént eszeveszett géppuskatüzet nyitottak. Minden pontot belőttek, amelyet a repülő leszállási helyéig géppuskáik ólomsugaraival elérhettek.

Azután a repülő és a francóista állások között néhány kézigránát robbant. De ezek nem értek el a repülőig.

— Szerencséje — szólt megkönnyebbülve az öreg harcos, — éjszaka majd bemászhatik hozzánk.

— Éjszakáig agyonverik aknavetővel — jegyezte meg Darrac.

— Igy vagy amúgy ellátják a baját — mondta a fiatal harcos. — De különben... különben nem hagyjuk. Igaz, gyerekek?

— Mit akarsz csinálni?

— Ki kell onnan húznunk.

Steal kétkedően csóválta a fejét:

— De csak ha már sötétedik.

— Éppen ezt mondom én is — helyeselt a fiatal.

— Helyes, barátom — állt rá Criss. — Mihelyt besötétedik, meg kell mentenünk.

— Feltétlenül megmentjük! — kiáltotta néhány hang.

Steal vaslemezből valami hangtölcsér-félét csavart, hogy azon keresztül előre értesítsék a repülőt. Minden nyelven próbáltak beszélni hozzá, amilyet csak ismertek a harcosok, de a repülő egyikre sem válaszolt.

Végül Laurand tett kísérletet arra, hogy megszólaltassa a repülőt.

— Beszélj hozzá németül — ajánlotta valaki.

Általános csodálkozásra a repülő most csakugyan válaszolt. Kiderült, hogy cseh.

A francóisták nyilván rájöttek a köztársaságiak szándékára. Rövid időközökben német beszéd hallatszott az ellenséges lövészárokból. A francóisták azt ajánlották a repülőnek, válasszon: a sötétség beálltával átkúszik hozzájuk és megadja magát — vagy ha nem, a lángszóróval, — amelyet mindjárt felállítanak a francóista állásban — elégetik.

Az önkéntesek szótlanul összenéztek...

Mindinkább sötétedett.

Az ellenséges lövészárokban mozgolódást vettek észre. Hamarosan kiáltozás hallatszott onnan spanyol és német nyelven; nyilván megérkeztek a német lángszórósok és felállították a lángszórót.

— Mit csináljunk? — kérdezte az öreg önkéntes. — Csak nem hagyhatjuk, hogy elégessék ezt a legényt... Ide hallgass, Laurand, kiabálj ki, hogy próbálkozzék közelebb csúszni felénk.

— Nem kell! — Steal visszatartotta Laurand-t. — Még nagyon világos van. Csak annyit mondj neki, hogy igyekszünk segíteni rajta.

Kis ideig hallgatott a repülő. Azután nagynehezen sikerült kivenni a válaszát: megsebesült a lábán, nem tud mozogni.

— Megsebesült a lábán? — mondta az öreg harcos. — Hát akkor be kell hozni onnan.

Steal az égre nézett. A sötétedő ég alján mind fényesebben villant fel a robbanó lövedékek tüze.

— Félóra múlva sötét lesz! — szólt Steal és mindnyájan megértették, mit jelent ez: félóra múlva meg kell menteniök a csehet.

Steal egyik választófaltól a másikig csúszva, bejutott a szomszédos szobába, ahol a századparancsnok tartózkodott. Miután a parancsnokkal megtanácskozták a dolgot, felhívták telefonon a zászlóaljat és jelentették a repülő helyzetét. Öt perc múlva telefonáltak a zászlóaljtól és közölték, hogy már megállapították a lángszóró helyét. A zászlóaljparancsnok megígérte, hogy pontosan félóra múlva öt lövést ad le rá egyetlen ágyújából. Többet nem ígérhetett.

Ezzel a hírrel tért vissza Steal az övéihez. A géppuskások néhány rövid lövés-sorozatot adtak le, hogy kipróbálják, kellő pillanatban hogyan némítsák el a francóisták géppuskáit. A lövészek rendbehozták puskájukat. Mindegyikük célpontot választott magának, hogy ne pazarolja hiába a patront, ha beáll a sötétség.

A könyvtárban csend uralkodott.

A fasiszták is elcsendesedtek.

De nem sokáig hallgattak. Csakhamar tompán hallatszott a hangszóróból:

— Hahó! Repülő! Öt percet adunk neked, hogy elkészülj az útra... vagy hozzánk, vagy a másvilágra.

Hogy súlyt adjanak a szavaiknak, a németek egy rövid lángsugarat löveltek, amely egy pillanat alatt felgyujtott néhány ágyúlövedéktől kidöntött fatönköt, ami az állások

között hevert. A fák gyorsan és lobogó lánggal égtek, mint a rakéta.

Darrac még sohasem látta, hogy működik a lángszóró.

— Istenem! — tört ki belőle.

— Te talán azt hitted, hogy ez valami tréfaság? — gúnyolódott az öreg katona.

— A gazemberek! — dörmögött Laurand. — Uramisten, micsoda gazemberek!

Steal az órájára pillantott.

— Sietnünk kell.

Elküldött egy harcost, hogy hívja fel telefonon a zászlóaljparancsnokot és kérje meg, hogy a német állásban lévő lángszóróra ne félóra múlva, hanem már öt perc múlva tüzeljen.

— Az ágyú első lövésére megkezdjük a rohamot — mondta Steal.

Amikor Darrac a tapasztalt harcosokra nézett, ő is, mint azok, lerakta felesleges felszerelését és feltűzte szuronyát. De Steal rászólt:

— Ez nem muzsikusoknak való.

Darrac hallgatott, de Steal megértette a tekintetéből, hogy nem lett volna szabad ezt mondania.

— Egyáltalán nem akartalak megsérteni. Egyszerűen sajnállak... mármint muzsikust.

Darrac most sem válaszolt semmit és elfordult.

— Hát jó, menj! — mondta Steal és azt gondolta: „Csak ne kelljen aztán egy helyett kettőt becipelnünk".

A sötétség és saját lövészeik ritka, az ellenség figyelmét eltérítő tüzelésének leple alatt, a kitörésben résztvevők leereszkedtek a falon. Darracnak letöredezett a körme, tenyere véresre horzsolódott, amikor a többiek nyomában keresztülmászott a rommá lőtt téglakupacokon. És furcsa — mihelyt nem látta már maga előtt a falat, amely elválasztotta az ellenségtől és szinte skatulyába zárta társaival együtt — egyszeriben megszabadult attól az érzéstől, hogy gyámoltalan és a többiek segítségére szorul. A sötétség megvédte a tapasztaltabb harcosok tekintetétől. És éppen azért, mert saját lelkiismeretén kívül most senkisem ellenőrizte cselekedeteit, elhatározta, hogy úgy viselkedik, ahogy az ő helyében a legtapasztaltabb, legderekabb és legerősebb katona cselekednék. Mindennél jobban kívánta, hogy elsőnek érjen a repülőhöz, hogy ő mentse meg. Darrac arra nem is gondolt, hogy elég erős-e ehhez. Most volt ereje ahhoz, aminek kedvéért Spanyolországba jött — hogy hőstettet hajtson végre. Darrac számára most minden az

ismeretlen cseh repülőben sűrűsödött össze: a Spanyol Köztársaság, az antifasizmus erői, győzelem Hitler, Mussolini, Franco fölött, győzelem a háború fölött.

A francóisták a nemzetköziek között észlelt mozgolódásból nyilván valami komolyabbat gyanítottak, mint a repülő megmentését, s ezért folyamatos puskatüzet nyitottak. Steal és társai háta mögé, arra a vonalra, amelyen már túljutottak, tompán dörrentek egymás után az aknák. Egy-két perc múlva, magasan a fejük fölött, sivítva repültek az első srapnellek.

Darrac kúszott, se látott, se hallott és nem gondolt másra, csak a cseh megmentésére. Csak akkor állt meg először és akkor szorult egész testével ösztönösen a földhöz, amikor egy gránát becsapott a közelében és valóságos kő- s rögzáport vert az arcába.

Amikor Darracnak úgy rémlett, hogy már el kellett érnie azt a helyet, ahol a repülő feküdt, felemelte a fejét és körülnézett. Örült annak, hogy a magasban szétpukkanó rakéták éles fénye lehetővé tette, hogy mindent lásson. De a sisakjára koppanó ütés arra késztette, hogy újra a földhöz lapuljon. Steal haragos hangját hallotta:

— Derék fiú vagy, Louis, de azért ne bolondulj!

És Darrac rájött, hogy az őrvezető az egész idő alatt mellette volt. De most már nem érezte kellemetlennek ezt a gyámkodást. Erejébe vetett még nagyobb bizalom fogta el.

— Nem látom a csehet — mondta Stealnek.

— Jobbra előre... öt méternyire. Csak óvatosan, amikor a rakéta már földet ér.

Darrac a jelzett irányba nézett, de semmit sem látott. És megértette, hogy egyedül semmit sem csinálhat. Amikor a rakéta kialudt, ismét Steal hangját hallotta:

— Utánam!

Darrac, könyökével elkeseredetten dolgozva, a sötétben alig kivehető Steal után kúszott.

Egy perc múlva mindketten a gránáttölcsérben feküdtek a repülő mellett.

— Kupka a nevem... Jaros Kupka — mondta a cseh.

15

Mialatt Schwerer a Csang Kai-sek rezidenciájából küldött automobilban ült, gondolatban sietve osztályozta az elmúlt hét eseményeit. Még egyszer megkísérelte, hogy megtalálja azt az egyetlen helyes lépést, amellyel megmenthetné Kínában elveszített játszmáját.

Parker tanácsa ellenére; annak ellenére, hogy ismerte a kínai irodalmat és minden új lépés ebben az országban arról győzte meg, hogy a durva német gondolkodást az itteni életre nem lehet alkalmazni, Schwerer sehogy sem tudta magára erőltetni, hogy elhigyje: a német logika minden szabálya szerint felépített következtetései — semmit sem érnek.

Utálatos volt elismernie, hogy a korszerű hadiművészethez semmit sem értő és hanyag Jan Si-fan annyira lealacsonyító helyzetbe hozhatta. Anélkül, hogy egyetlen éles szót is mondott volna, sőt inkább bókolt neki, mégis tudomására adta Schwerernek, hogy — javíthatatlan tökfilkó és olyan, mint a porcelános boltba tévedt bika.

Végül is Schwerer elhatározta, hogy követi Parker tanácsát és írt Madame Csang Kai-seknek, találkozást kérve tőle. Kitűzték a látogatás időpontját s most Schwerer oda utazott.

Az automobil megállt Csang Kai-sek — vagy ahogy Schwerer nevezte: a főrabló — rezidenciája előtt. Míg Szun Ho-sin kinyitotta a kocsi ajtaját, Schwerer a házat nézegette. A tábornokot meglepte a türkizkék csempeháztető csodaszép tündöklése. A máz kéksége annyira az égbolt természetes folytatásának tünt, hogy mielőtt Schwerer belépett a hallba, önkéntelenül felfelé tekintett, — a hallban uralkodó félhomály váratlanul érte. Nem kevésbbé volt érdekes a ház belső berendezése. Két, egymástól teljesen különböző világ került itt egymás mellé. A régidivatú, nehézkes kínai életforma váltakozott itt az ultramodern komforttal. Valakinek a keze arányosan egyesítette a kettőt és ezeknek a különböző világoknak szerves együvétartozását hozta létre. Ez csodálatos volt. Schwerer már előre is tiszteletet érzett annak a művészete iránt, akinek a keze itt gazdálkodott.

Egy londoni diplomata merev, fekete öltönyébe bújt kínai sokáig szóval tartotta Schwerert, míg végre kinyílt egy ajtó és Schwerert felkérték, lépjen be.

Schwerer eddig még sohasem látta a főparancsnok feleségét, de ha mindaz igaz, amit Parker mesélt, ezek a Schwererre tekintő, szigorúan bíráló, de ugyanakkor meglepően természetes, nyájasságot sugárzó szemek csakis Csang Kai-sekné úrnő szemei lehettek. Schwerert meglepte az asszony külseje. Azt hitte, hogy egy magát fiatalító, cselszövényekben kimerült, makacs vénasszonnyal találkozik majd s ehelyett egy asszonyiság teljes bájában lévő, rendkívül kifejező arcú nő állt előtte.

A háziasszony gyorsan elejét vette Schwerer próbálkozásának hogy arról beszéljen, aminek kedvéért idejött. Kezében tartotta a beszéd vékony fonalát és úgy gombolyította, ahogy

akarta. Beszédmodorában barátian nyájas volt: sőt néhányszor meg is érintette Schwerer térdét mandulaformájú, élesre csiszolt körmű ujjaival.

Schwerer mindjobban kidüllesztette mellét és teljesen megfeledkezett arról, nem tábornoki egyenruha, csak szerény, fekete látogatóöltöny van rajta. Hiába próbálta elhárítani a kedveskedések és bókok rázúduló áradatát. A hölgy csak beszélt, beszélt. Felszolgálták a teát, de az asszony szóbősége kiapadhatatlannak látszott.

De végre befejeződött a teázás is. A háziasszony egyetlen szóval sem emlékezett meg a Schwerert érdeklő ügyekről, de arról sem, hogy a látogatás végetért. Azonban most újból, egészen váratlanul, az asszony szemében az előbbitől teljesen elütő kifejezés látszott és Schwerer ebből megértette: nincs más hátra, fel kell állnia. Felállt és meghajolt. Elmenőben valósággal fizikailag a hátán érezte a háziasszony tekintetét. Ha ebben a pillanatban hátranéz, megértette volna, legjobb, hogy ép bőrrel eltakarodik ennek az asszonynak az útjából.

Schwerer a hallban Parkerbe ütközött.

— Ahá! Hát mégis megszívlelte a tanácsomat! — kiáltotta az amerikai.

Dehát, Schwerer arca, minden igyekezete ellenére, hogy megőrizze méltóságát, nyilván eléggé világosan elárulta a végleges vereséget. Parker elnevette magát, üdvözletet intett és bement a belső szobákba. Úgy viselkedett itt, mint valami házbeli.

Az autó mellett ott állt Szun Ho-sin és várta, mikor nyissa ki a kocsi ajtaját. A kínai lesütötte szemét, arca közömbös volt. Bárki, aki a kis szolgára néz, megállapította volna, hogy ebben a pillanatban semmivel sem törődik azon kívül, hogy a tábornokot besegítse az autóba. Egyébként ez a feltevés talán fedte a valóságot: Harada hadnagyra várt, hogy Csang Kai-sek törzskarát egyszer és mindenkorra elhagyó német tanácsadóra rácsukja az ajtót.

Az a feltevés, hogy ő itt valahogy nemcsak az amerikaiakat, hanem a japánokat is zavarja, eszébe se jutott Schwerernek. Inkább arra gondolt: vajjon nem éppen ennek a cselszövő amerikainak tulajdoníthatja balsikerét?

És itt közeljárt az igazsághoz.

Ha Schwerer tábornok képes lett volna arra, hogy mélyrehatóbban elemezze az eseményeket, megértette volna, hogy a dolog itt egyáltalán nem azon múlik, vajjon ez a vörösképű amerikai személyes ellenszenvet érez-e iránta. Mellékesen, Parkernek semmiféle kifogása nem volt Schwerer személye ellen.

Parker a főnökeitől kijelölt feladatokat oldotta meg, akik nagy és bonyolult játékot folytattak nemcsak Európában, de Ázsiában is. Parker főnökei pedig úgy látták: itt az ideje arra gondolni, hogy Kínából — a jenkiken kívül — minden más potenciális hódítót és árueladót kikergessenek.

Schwerer egyik jelentéktelen áldozata volt Mr. Vandenheim bonyolult játékának. És ez a játék elérte azt a szakaszát, amikor a kínai piac jövendő megszerzése érdekében Mr. Vandenheim szükségesnek tartotta, hogy Csang Kai-seket ne német kezek, hanem amerikai dollárok segítsék.

16

Gaussnak semmi kifogása sem volt a polgári ruha ellen, ha máson látta. De ami sajátmagát illeti, ő a civilruha iránt még a megvetésnél is rosszabbat, kínosabbat érzett. Hiszen valójában emberszámba csak az vehető, aki a német tisztek egyenruháját viseli.

Még az olyan rosszul megszervezett hátországban is, mint Spanyolország, még a biztonsági meggondolások sem voltak elegendőek arra, hogy levetessék vele egyenruháját, mint ahogyan nem vetette volna le Németország bármelyik gyarmatán sem. Sajnos, ezek a gyarmatok egyelőre nem voltak meg... Az egyetlen, ameddig elment, az volt, hogy a diplomaták kérésére — nehogy a francóista hátországban tartózkodó nagyszámú külföldi újságírónak szemet szúrjon — egyenruhájára polgári köpenyt vett fel. Egyébként a monokli a szemében, befűzöttnek tűnő egyenes háta, meg a körülötte nyüzsgő, állandóan bokázó „civil" alakok még a legleleménytelenebb újságírót sem tudták volna félrevezetni.

Noha Gauss parancsnoki és rendelkezési joggal felruházva jött ide, egyelőre még nem akart a francóisták hadi határozataiban résztvenni. Nem egyszer nevetett magában, amikor a spanyol tábornokok parancsait olvasta. Burgost elkerülve, Vigóból egyenesen Segoviába utazott, Mola tábornok szakaszára, aki a Madrid ellen észak felől induló támadási hadműveleteket vezette. Mola számítása szerint Madridnak november 7-én el kellett esnie.

A hadműveletek sikeresen folytak a francóisták javára. Már elfoglalták Valdemorot, Torrejont, Pintót. Már néhány nap óta folyt a harc Carabanchelben és az Egyetemi-városrészben, s ez már tulajdonképpen Madrid ostromának számíthatott. A „francia híd" már többízben gazdát cserélt; a marokkóiak

egyszer már áthatoltak a Galiciai-híd keleti oldalára és az Északi-pályaudvarig haladtak előre. Úgy látszott, hogy a köztársasági főváros eleste csupán napok kérdése. Kidolgozták a francóisták november hetedikei ünnepélyes madridi bevonulásának tervét. Molának a Puerta del Sol-ra fehér lovon kellett volna bevonulnia és elmondani a legrövidebb és legkifejezőbb beszédet, amit valaha is győztes elmondott: „Itt vagyok!"

A fővárost három napra a marokkóiaknak és az Idegen Légiónak ígérték. Az ötödik hadoszlop képviselőinek bezárt kapuin már megjelentek a különféle külföldi követségek és konzulátusok menlevelei. Ezeknek a házaknak zárt zsalui mögött már készítették a zászlókat és a virágcsokrokat a győztesek fogadására.

A francóisták politikai szolgálatának rádióagitátorai előtt rengeteg külföldi újság tornyosodott. Az újságok egymással vetélkedve jósolgatták a francóisták madridi bevonulásának óráját. Ebben a tekintetben a francia sajtó sem volt kivétel. És nemcsak a reakciós sajtó. A francia szocialisták, Blummal az élükön, buzgón szajkózták a szélsőjobboldal szólamait, sőt túl is licitálták azokat és mindenféle módszereket ajánlgattak a Spanyol Köztársaság megfojtására. Az angol sajtó, amely mindig híres volt az alaposságáról, megbízható forrásból jelentette, hogy Madrid már ötödikén elesik, de Mola hivatalos bevonulása csak hetedikén lesz.

Mindezeknek a jóslatoknak értéke egyenlő volt a nullával. Ha a Spanyol Köztársaság kormánya felemelte volna a szavát, az egész világ, az egyszerű emberek világa, amely sokmillió szemével figyelte a sürgönyök sorait, megértette volna, hogy a francóisták nagy győzelmi ricsaja főleg azoknak szól, akiknek tőzsdeügyletei a „caudillo" sikereitől függnek. De Largo Caballero kormánya hallgatott.

Ugyan mi jelentősége lehetett az európai reakció szemében a hazafiak szilárd eltökéltségének, hogy a helyükön maradnak és megvédik a sorstól megpróbáltatott várost?! A Spanyol Kommunista Párt vezére, José Diaz felhívásának, hogy küzdeni kell Madridért az utolsó csepp vérig?! Pasionaria gyujtó beszédeinek?!

A spanyol értékpapírok árfolyamai Párizsban és Londonban emelkedtek.

... Gauss sajnálta, hogy a Casa del Campo gigászi parkjának tömbje megakadályozza az őt legjobban érdeklő terep áttekintésében. Már két ízben megváltoztatta megfigyelői pontját. Úgy érezte, jogában áll semmibe vennie segédtisztjei minden figyelmeztetését és ahelyett, hogy térképeivel dolgozószobájába vo-

nult volna, maga mászott fel a harangtoronyba. Ez még nem volt az a front, ahol robbannak a lövedékek és fütyülnek a golyók — ilyen fronton ő soha életében nem volt és valószínűleg nem is lesz. De mindenesetre ez olyan övezet volt, ahonnan jól lehetett hallani a lövedékek robbanásait és az ütegek sortüzét, jól lehetett látni a srapnellek kis felhőit.

Gauss felhozatta az ellenség állásainak vázlatát, amely a felderítő szolgálat jelentései alapján készült.

A térképre nézett. Az érdekelte, milyen köztársasági egységek védik a park és az Egyetemi-városrész övezetét. Ott szerepelt a nemzetközi brigád. Jobb szárnyával az anarchisták csoportjához zárkózott.

— És a POUM? Hol a POUM-milicia? — kiáltott fel Gauss.

A tábornok ezt olyan elégedetlen hangon mondta, mintha a front túloldalán is a mellette álló tisztek rendelkeztek volna az egységek elhelyezéséről. A tisztek összenéztek, mintha ezt kérdezték volna: „Ki követett el közülünk olyan durva hibát, hogy a köztársaságiak egyetlen frontszakaszán sem állnak Nin nemzetőrei?"

Gauss keztyűs ujjával odabökött, ahol a Casa del Campo határán húzott vastag vörös vonal a nemzetközi brigád elhelyezkedését jelezte.

— Ezekkel sok baj lesz.

A tábornok ujja végigszaladt a front minden vonalán, aztán megállt a francoisták jobbszárnyánál.

— Csak hülyék gyengíthették meg ezt a szárnyat.

— A vörösöknél ott Lister brigádja van, az nagyon megtépázott — mondta Otto.

Gauss úgy emelte fel az ujját, mintha rá akart volna koppintani segédtisztje homlokára.

— Tanuld meg, hogy ne csak a kötelékek számozására, de a parancsnokuk nevére is tekints... Akár a saját, akár az ellenséges csapatokról van szó!

Megfordult és lefelé indult a toronyból.

A kesztyűje bőrén keresztül érezte a kőfal hideg érdességét. Óvatosan lépkedett lépcsőfokról lépcsőfokra. Meredek és magas, a szélükön fényesre koptatott lépcsőfokok voltak ezek.

A lépcsőlejárat közepén a tábornok hirtelen megállt és hátra sem fordulva így szólt Ottóhoz:

— Rögtön indulj ahhoz a tisztünkhöz, aki ezeket figyeli... — idegesen megtörölte halántékát. — Szóval a nemzetközi brigáddal és ezzel a hogyishívják... Lister-brigáddal szembenálló szakaszon hozzák működésbe az új lángszóróinkat. Különben ott sok baj lesz!

Amikor Otto elindult, hogy teljesítse a parancsot, a tábornok hirtelen utána kiáltott:

— Állj! Mondd meg ott: nehogy a tüzérségnek vagy a bombázóknak eszükbe jusson, hogy a madridi telefonközpontot megrongálják.

— Parancsára.

Gauss az ajkába harapott, segédtisztje szemébe nézett és hozzátette:

— M-mm... Azok a bolondok, ott Molánál, még azt sem értik meg, hogy a központra nekik maguknak lesz szükségük! — Legyintett és bosszúsan odavetette: — Menj!

Gaussnak úgy rémlett, hogy Otto szemében gúny csillant meg, noha a tábornok szentül hitte: itt nem tudja senki, hogy a madridi telefon-társaság egy részvénypakettje, amelyet olcsón vásárolt a spanyoloktól, a zsebében lapul. Összeráncolt homlokkal, ellenségesen nézte a távolodó segédtiszt hátát és óvatosan, öregesen megrogyó térddel ment tovább, lefelé a toronyból.

17

Ziehauer nem jelentkezett a brigádnál attól a naptól fogva hogy a brigád Madridba érkezett. Mintha azt is elfelejtette volna, hogy elvállalta a brigád újságjának rajzolóművészi tisztét. Napokon át szüntelenül kószált Madridban és mohón bámulta a gyönyörű várost.

Minél tovább mászkált az utcákon, annál jobban meggyőződött arról, hogy fogalma sem volt a spanyol kultúráról. Kiderült, hogy a Prado kincsei, amiket másolatokról és reprodukciókból ismert — amelyeket a köztársaságiak most gondosan elraktároztak az óvóhelyeken a fasiszták bombái elől — távolról sem meritik ki a spanyol művészetet abban a nagyszerűségében, amely most elevenen a művész szeme elé tárult. Ez a művészet hatalmas és gyönyörű volt! Ziehauernek úgy tűnt, egész élete sem elegendő ahhoz, hogy magába szívhassa mindazt a gazdagságot, amely minden mulatóhelyen, minden palotánál, minden kőburkolatban megmutatkozott. Eleinte félt, hogy mindezt elpusztítják a fasiszta bombák, mielőtt meglátna. De minél tovább járkált az utcákon, annál inkább tapasztalta, hogy a német és olasz repülőgépekről ledobott bombák inkább a legnépesebb helyeken robbannak: röpgyűlések mellett; tejért vagy húsért sorban álló asszonyok közt; gyermekjátszótereken.

Ziehauer már nem gondolt sem alvásra, sem evésre. Ahelyett, hogy műemlékek festői romjait rajzolta volna, ceruzája fáradhatatlanul töltötte meg albumja lapjait utcai jelenetekkel, ahol mindig gyermekek voltak premier-planban. Gyermekek játszottak a kertekben, a tereken, a sugárutak tükörfényes aszfaltján és a keskeny mellékutcák ódon kövein. Ezekben a napokban az apró madridiak saját életüket élték. És mintha a német-olasz repülők kitalálták volna, mi a legdrágább az ostromlott város falai közt — a gyermekekre vadásztak. Gyermekekre dobálták bombáikat, őket lőtték géppuskáikból hosszú, áradó sorozatokkal.

Ziehauer térről térre rohangált, megkockáztatta, hogy géppuska-sorozat tüzébe kerül, és mohón rajzolta a gyermekeket. Lázas sietséggel rajzolt, mintha valaki a szemeláttára tiporna zsenge, a világon egyedülálló, gyönyörű és utánozhatatlan virágokon.

Így találkozott vele egyszer Thereza Sayara. A festő egy kislány holtteste fölé hajolt. Olyan volt a gyermek, mint egy betört fejű porcelán játékbaba. Therezának nem sikerült egykönnyen a festőt magával vinni szállodájába. Rábeszélte, borotválja le tisztátalan, háromnapos sörtéjét és egyék valamit. Ziehauer egyébként csak addig a pillanatig ellenkezett, amíg a feje a karosszék támlájához ért. Megkezdett mondata félbeszakadt.

Thereza néhány pillanatig várakozón állt mellette. Még sohasem látta, hogy egy ember ilyen hirtelen elalszik. Csak nincs talán rosszul?

Nem. A festő nyugodtan lélekzett; arcán az aléltság sápadtsága helyett pír ömlött el. Aludt.

Thereza az asztalhoz ment és bort töltött magának. Elgondolkozva, lassan, kortyolgatva ivott. Nem, nem így képzelte el ezt az utazást Louis-val!... Nem gondolta, hogy már az első napon el kell szakadnia tőle; nem hitte volna, hogy őt, Therezát nem engedik oda, ahol harcolnak... Thereza nem vitatkozott: az egészségügyi csapatnál is szükség van a munkára, sőt ez nagyon megtisztelő is, de ő az egészet mégis másként képzelte el. Természetesen olvasott az újságokban a fasiszták állatiasságáról, dehát elképzelhető-e az újságon keresztül, mi az, amikor a bomba a játszó gyermekek közé hull?

Thereza idegesen vonta fel vállát és még néhány kortyot ivott. Úgy élte át hazaérkezését, mint valami fájdalmat. Hány éven át nem volt lehetősége arra, hogy hazájába — a saját hazájába, a szülőföldjére — visszatérjen, miután követte apját

a számkivetésbe! És most hazajött, hogy folytassa az apja művét, telve büszkeséggel és szeretettel.

Thereza szerette Madridot. Ez az ő városa volt. Cipősarkának minden koppanása a járdán ünnepiesen visszhangzott a szívében. Minden lépése az utcán csupa emlék, boldog emlék volt a számára. A piac szorosan egymás mellett sorakozó, erősszagú bódéinál, az elegáns Calle de Alcalán, vagy a sötét sikátorokban — mindenütt az emlékezés árnyai lebegték körül. És ezek az emlékek boldog fiatalságának emlékei voltak.

De nem az emlékek kedvéért jött ide, a drága Madridba, hanem azért, hogy védelmezze a várost, kitűzze belőle a fasisztákat. Igaz, belátta, naív álmodozás az, hogy puskát ragadjon. De vajjon ez tényleg annyit jelent-e, hogy a hátországban kell maradnia, szállodában laknia, vendéglőben ebédelnie? Nem! Nagyon jól emlékszik, hogy ott, a párizsi bisztróban, az a német, akivel táncolt — mintha Zinn lett volna a neve — azt mondta: a dal is fegyver. Emlékszik még fiatalsága spanyol dalaira — a nagyszerű, szabadságszerető, büszke és bátor nép dalaira. Hát akkor miért ül itt, miért nincs ezekkel a dalokkal ott, ahol Louis, az a Zinn és mindazok ott vannak, akik védik a köztársaságot?...

Keze a telefon után nyúlt és ujjával azt a számot tárcsázta, amelyet Louis adott meg neki arra az esetre, ha segitségre lenne szüksége. A szám az Egyetemi Város — a nemzetközi brigád tartózkodási helye — egyik épen maradt házában lévő telefon száma volt.

Mind a brigád telefonszáma, mind az, hogy hol tartózkodik a brigád, hadititok volt. Hogyan közölhette ezt Louis Therezával? De Thereza nem gondolkozott ezen. Feltárcsázta a számot. Alig hangzott el az első búgás, a vezeték másik végén máris felemelték a kagylót. A spanyol szavakat erőlködve kiejtő férfihang hallatszott:

— Halló, itt krizantém.

— Micsoda krizantém? — csodálkozott Thereza. — A nemzetközi brigádot kérem.

Rövid hallgatás után, amely álmélkodási szünet lehetett, a hang megkérdezte:

— Ki beszél?

— Louis Darrac-kal akarok beszélni. Hallja? ... Louis Darrac harcossal.

Mátrai minden egyes katonáját személy szerint ismerte. Darrac nevének említésekor azonnal ráemlékezett a sápadt, elgondolkozó arcú franciára, akinek olyan szeme volt, mint egy csodálkozó, nagy gyermeké. A tábornok agyában gyorsan villantak fel az egyszerű feltevések: a brigádtörzs előtt, ezek kö-

zött a romok közt csakugyan a francia-belga Jaurès-zászlóalj tanyázott. Darracnak, a zászlóalj harcosának kapcsolata volt a várossal — talán igen rossz értelemben.

— Kérem. Egy perc. Megkeresem Darracot.

Thereza a kagylón át hallotta a lövedékek közeli robbanását, a betört ablaküvegek csörömpölését, a géppuskák elnyujtott vonitását. Végül minden zajt elnyelt a ház fala mentén elgördülő tank-szakasz dübörgése.

A szobába lihegve berohanó Zinn és Louis meglátta a telefonnál a mosolygó tábornokot, amint átnyujtotta a hallgatót Darracnak:

— Magát hívják!

És a sarokba vezette Zinnt. Ajkáról nyomtalanul eltűnt a mosoly. Rövid, világos mondatokban kifejtette Zinnek az esetről alkotott véleményét.

Zinn bosszúsan szólt:

— Mondtam Ziehauernek...

De még mielőtt befejezhette volna, Darrac letette a kagylót.

— Thereza Sayara — maga ismeri, az énekesnő — mindjárt kijön ide. Reméli, talál a városban autót.

Mátrai összenézett Zinnel.

— Minek? — kérdezte Zinn.

— Hogy énekeljen a katonáknak.

Zinn azt hitte, megértette a tábornokot: Mátrai attól tart, hogy ez a nőszemély meg akar szökni.

— Ez igazán nagyon kedves tőle — mondta Zinn.

— Nem lenne jobb, ha elküldenénk érte? — kérdezte a tábornok. — Hátha nem talál autót a városban? — És mintha szolgálati parancsot adna ki, hozzátette: — Hívják fel, várja meg magukat. Majd maguk elmennek érte.

— Jó — mondta határozatlanul Louis — nem tart sokáig.

Zinn és Louis néhány perc mulva az autóban ült. „Lehetséges-e, hogy alapos a tábornok gyanúja?" — gondolta magában Zinn. Sajnos, ezek az elgondolások nagyon is természetesek Madridban. És most Zinnek kell gondoskodnia arról, nehogy ezek ketten meglógjanak előle.

Amikor Thereza szállodájába értek, Zinn meglátta Ziehauert. Tehát nem ölték meg, nem sebesült, nem tűnt el nyomtalanul! Egyszerűen dezertált és... Miért van itt?

Thereza szótlanul átnyujtotta Zinnek Ziehauer albumát, amely az asztalon feküdt. Zinn nem nyitotta ki, hóna alá csapta és kérdően nézett a leányra. Az gyorsan készülődött. Zinn észrevette, mennyire remegnek az ujjai.

Thereza felemelt a székről egy nagy, csipkés mantillát.

— Kész vagyok.

Zinn megérintette Ziehauer vállát.

A festő kinyitotta szemét és kis ideig csodálkozva nézett Zinnre. Aztán felkelt és mitsem kérdezve, az ajtó felé indult.

Szótlanul ültek be az autóba és elhajtattak.

Ziehauer, mintha semmi sem történt volna, kihúzta Zinn hóna alól az albumot és lapozgatni kezdett benne.

— A brigádújság számára ez erősebb, mint egy csatajelenet

Zinn elfordította tekintetét. Hogyan is gondolhatta a barátjáról, hogy az...

Amikor a Hippodromnál befordultak, De Beliaz Vistas romos épületének oszlopain keresztül már látszottak az Egyetemi Városba csapódó lövedékek robbanásai. Az alacsonyan irányzott srapnellek kis felhői sivító reccsenéssel jelentek meg a Casa del Campo sátrai felett.

Zinn érezte, hogy a mellette ülő Thereza megremeg,

Az autó egy beépítetlen telek végében állt meg. Távolabb meglátta volna az ellenség. A férfiak kimásztak, Thereza habozott. Barna arca elsápadt. Zinn nem látta a szemét lesütött szempillái alatt.

Azután, hivatásszerű könnyedséggel, mintha a színpadon volna, Thereza kiugrott a kocsiból és kérdően nézett Louisra. Az legörnyedt és elsőként futott keresztül a Bányásziskola falának maradványain. Thereza utána. Zinn maradt utoljára.

*

Az iménti gyanúsítások most nevetségesnek és sértőnek hatottak. Azaz, hogy nevetségesnek — nem! Semmi sem volt nevetséges ilyen körülmények között. Senki előtt sem volt titok, hogy a madridi börtönökben ülő nyolcezer fasiszta nem egyéb, mint az ötödik hadoszlop ütésre kész ökle. Senki előtt sem volt titok, hogy az ötödik hadoszlop a Francóval való találkozásra készül. Nem, semmi sem volt nevetséges a gondatlanságon kívül!

— Le kell beszélni a szenyorität arról, hogy a lövészárokban fellépjen — mondta Mátrai.

Thereza haragosan vonta fel szemöldökét:

— Ön azt akarja, hogy ezentúl ne tarthassam magam honleánynak?

— Rádión keresztül is közvetíthetjük a dalait.

— És ezért jöttem én ide?

Zinn tökéletesen megértette, hogy Thereza jelenléte a nemzetközi brigád harcosai között felér a politikai biztosok legtüzesebb beszédeivel is. De sehogy sem tudta elképzelni, hogyan fogja őt a Casa del Campo lövészárkain keresztülvezetni.

Zinn még valamit dörmögött a lemezekről.

— Természetesen vannak lemezeim is — mondta az énekesnő. — Magunkkal hoztuk. A harcosoknak ajándékozom, hogy emlékezzenek rám. Megértett engem?

Zinn megértette. Maga is művész volt.

Ránézett az egyenes kis ráncra, amely az énekesnő orrtövétől, domború homlokán át majdnem a hajáig ért. Fényes, fekete haja gondosan megfésülve. És a tarkóján magas, teknősbéka fésű, mintha fellépésre készülne.

— Utóvégre nagyszerű dolog ez: énekesnő a lövészárokban — mondta Zinn Mátrainak.

— Talán...

Már egészen sötét volt, amikor elindultak. Zinn ott maradt volna vele a romos házban, amely a tartalék menedékéül szolgált, de Thereza azt mondta:

— Gyerünk tovább.

— Tovább veszedelmes.

Thereza szótlanul felvette kis hanglemezes bőröndjét és elindult.

— Ez őrültség! — kiáltotta Zinn.

— Maga szerint azok ott elől — őrültek?

— Nem kockáztathatom az életét.

— Ők az okai — és Thereza az ellenség felé mutatott.

Még egy óra kellett, hogy kiérjenek a Casa del Campo fasorain és halmain keresztül húzódó lövészárkokba.

A park fölött az ellenséges lövedékek zöreje és bömbölése hallatszott. A fák ropogtak és a robbanások tompán hullámzottak a parkon át.

Zinnek úgy tűnt, hogy fizikailag átérzi, mekkora erőfeszítésébe kerül Therezának, hogy mozogjon, beszéljen és azt tegye, ami merésznek tűnik még a katonák előtt is, pedig azok már hozzászoktak az ilyen körülményekhez.

Zinn odavezette Therezát, ahol az agitátorok mikrofonja állt. A színésznő csodálkozva nézett körül.

— De hiszen itt nincs katona?!

— Ahol ők vannak, ott nincs mikrofon.

Mialatt Louis előszedte hegedűjét a tokjából, Thereza megfricskázta a mikrofont, hogy kipróbálja. És mielőtt Zinn megakadályozhatta volna, néhány szót belebeszélt. Néhány szó volt csupán, de olyan, amit a harcosok egyszeriben megértettek. Be-

fejezésül azt mondta, hogy minden zászlóalj küldjön oda egy embert. Ő mindegyiket megajándékozza egy-egy lemezével emlékül. Mert másképpen hogyan hagyhatná itt a dalait? Pedig azt akarja, hogy a dalai sokáig velük legyenek, mindaddig, amíg verekedniük kell a vonal túlsó oldalán lévő átkozott farkasokkal. Hát persze, hogy megértették ezt a katonák mind — a magyarok, a csehek, az olaszok, a négerek.

Thereza énekelni kezdett.

Zinn, aki az ellenőrző fejhallgatón át figyelt, hallotta, hogyan rezeg a membrán a lövedékek robbanásaitól.

Thereza egyik dalt a másik után énekelte. Úgy látszik, nemcsak a front innenső oldalán ismerték ezeket a dalokat. Odaát is felébredtek. És talán éppen azért, mert a fasiszták felismerték az élő énekesnő élő hangját, amely olyan meleg, olyan kedves volt, hogy nyilván ott is visszafojtott lélekzettel hallgatták — a francóista tüzérség parancsot kapott, hogy lője az agitációs pontot és vessen véget a hangversenynek.

A következő, nagyon közeli robbanás egész marok homokot szórt a mikrofonra. Thereza bort kért.

— Nem segít rajtuk az sem, ha a mikrofon kellős közepébe találnak — mondta és újra énekelni kezdett.

Először Louis csak egyedül kisérte a hegedűjén és talán Therezán kívül senki sem vette észre, hogy a hegedűhöz egy gitár félénk, lágy pengése is csatlakozott. Varga játszott a gitáron. A temperamentuma nem engedte, hogy a lövészárokban maradjon, ahol lóról leszállt lovaskatonák ültek.

Az óvóhely bejáratánál állók összébb szorultak, hogy helyet adjanak az első küldöttnek, aki a lemezért jött. Thereza előtt egy hatalmas termetű néger állt.

— Abraham Joyce, medem... Lincoln-zászlóalj, medem!

Tisztelgett.

A lámpa fényében körmei rózsaszínben fénylettek nagy, fekete kezén.

Thereza lehajolt a lemezért. Hirtelen átkarolta a néger nyakát és megcsókolta. A csók a négert széles, borotválatlan állán érte.

A hatalmas alak — aki sötétkék kezeslábasában éppen olyan feketének látszott, mint az arca — amennyire az óvóhely szűk bejárata megengedte, büszkén kihúzta magát. Azután ünnepélyesen féltérdre ereszkedett, megfogta az énekesnő kezét és óvatosan megcsókolta. Amikor az énekesnőre emelte kékes szemfehérét, Zinnek úgy tetszett, hogy a néger erőfeszítéssel fojtja vissza könnyeit.

Joyce a mikrofonhoz lépett:

— Hello, öreg fiúk! ... Viszek nektek lemezt és ... a hugunk csókját!

Zinn érezte, hogy megérintik a vállát. Megfordult.

— Ne vonják el az embereket a dolguktól ezek miatt a lemezek miatt — súgta a fülébe a hozzálépő Mátrai tábornok. — A zászlóaljaknál már szörnyen felhajtják az árát. És most még ez a csók is ...

Zinn elindult, hogy teljesítse a parancsot, de a kijáratnál megállította a tetőre zuhanó becsapódás, amelyet a fém üvöltő csikorgása kísért. Valami hangos koppanással a földre esett. Zinn gyorsan visszafordult. Látta Therezát, aki — mintha a falhoz szegezték volna — kitárt karral, halvány arccal állt ott. Zinn követte a leány tébolyodott tekintetét. Louis még mindig ott guggolt, háta az óvóhely kőfalának támaszkodott, de valami dermedt mozdulatlanság érzett egész alakján. Hegedűje tört nyakkal a földön hevert. Thereza felsikoltott és a muzsikusra borult.

18

A telefon nem működött. Zinn átment a thälmannistákhoz. Azok, mint mindig, most is a brigád arcvonalának egyik legfelelősségteljesebb szakaszát tartották. Ahogyan a hajnal szürke sávja szélesedett a thälmannisták háta mögött, úgy erősödött a fasiszták tüze; mintha lövedékeik mennydörgésével meg akarták volna ijeszteni a napot és visszazavarni a távoli látóhatár mögé.

A szürkésbarna domboldalt, ahol a thälmannisták beásták magukat, még sűrű sötétség borította. A srapnell-robbanások fényes gomolyai a sötét erdő hátterében bodorodtak. Fekete pamacsai meg-megvillantak, sárga földcsótárok röppentek az ég felé és lassan visszahullottak. Vijjogva szálltak az újabb lövedékek repeszdarabjai. Lehasították az ágakat és sivítva fúródtak a fák törzsébe. Ha egy-egy nagy repeszdarab a mellvédül szolgáló kőrakáshoz csapódott, úgy csikorgott, mint amikor egy nagy, tompa fúróval fúrják a sziklát.

A harcosok a lövészárok elülső falának támaszkodva ültek. A spanyoloktól átvett szokás szerint takarójukba burkolóztak. Noha már úgyszólván teljesen megvirradt, a harcosok úgy érezték, hogy az éjszaka hidege még mindig a csontjaikban bújkál. Tudták, hogy ezt érzik majd egészen addig, míg fel nem kel a nap. A hideget akkor majd rekkenő hőség váltja fel s a takarót kifeszítik a szuronyokon.

Amikor Zinn beérkezett a lövészárokba, a harcosok szorosan egymás mellé bújva hallgatták a hangszóróból szálló éneket. A hangszórót az árok falába ásták és védőellenzőkkel vették körül a repeszdarabok ellen.

Mind hallgattak. Fülük figyelmesen kihalászta a szokott hangzavarból az énekesnő dalának minden foszlányát.

— Hogy vagytok? — kérdezte Zinn.

Nyilván nem ismerték fel az árok félhomályában. Valaki bosszúsan integetett felé: hallgass!

Mint a többiek, Zinn is nekitámaszkodott a lövészárok köves falának. Egy magas ember telepedett mellé, levette sapkáját és megtörölte homlokát. Zinn ránézett és felismerte Crisst. Az angol vagy nagyon fáradt volt, vagy túlságosan belefeledkezett Thereza énekébe — de még csak rá se nézett Zinnre.

Crisst régi barátság fűzte a thälmannistákhoz. Egyike volt azoknak, akik mint filmoperatőrök jöttek ide, hogy a hadügyminisztérium részére front-krónikát fényképezzenek. De a készülékét golyó találta — német puskából kilőtt galád dum-dum golyó. A gép darabokra tört. Crisst vissza akarták küldeni a hátországba új felvevőgépért, de az angol nem utazott el, ott maradt a brigádban. Azóta ő vezeti a híradós különítményt.

Amikor az énekesnő elhallgatott, valaki csendesen megszólalt:

— Ezzel akármilyen pokolba is belemászik az ember!

— Igen, ez a dal — ez...

Mindenki várta, mit akar mondani, de hirtelen elhallgatott.

— Nem lenne bolondság, ha az embernek énekesnő-feleségége lenne — jegyezte meg valaki.

Criss felkapta a fejét:

— Azt hiszed?

— Ha-ha! Ezek a mozisok mindent tudnak ezen a világon! Úgy beszél, mintha egész életében az operában dolgozott volna! — vágta oda csipkelődően a káplár.

— Vagy legalább is mintha a felesége énekesnő lenne — tromfolt rá valaki.

Zinn a könyökén érezte, hogy az angol mennyire megrázkódott.

— Esküszöm az égre: ez volt életem legrosszabb korszaka!

— No lám, eltaláltad! — szólt oda az egyik német annak, aki az énekesnő-feleségről élcelődött: — Nyilván úgy nyávogott, mint a macska. Már ilyenek az angol énekesnők.

— Hát nem találtad el — mondta nyugodtan Criss. — Mert német nő volt!

Mindenki nevetett, de most Thereza újra énekelni kezdett és a nevetés elcsendesedett.

Zinn töprengett: hogyan közölje ezekkel az emberekkel, hogy ne menjenek az énekesnőhöz? Dehát a parancs — parancs, és továbbította is.

— Hát akkor — határozott a káplár — megbízzuk Crisst a dologgal. Úgyis oda kell mennie. Ő majd elhozza nekünk a lemezt.

— Mit szólsz hozzá, Archie?

Az angol szótlanul bólintott, szép rendesen összehajtogatta takaróját, letette a falmélyedésbe, vállára vetette a puskáját és elindult. Zinn mögötte lépkedett.

— Egy irányba megyünk...

Majdnem felényire összegörnyedve haladt Criss a futóárkon át. A köves hegyoldalba vágott sekély árok volt ez. De csakhamar végetért ez a fedezék is, és azután a domboldalhoz szorulva, a kidöntött fák törzseinek fedezéke alatt haladtak tovább.

— Gyujtsunk rá! — mondta Criss, leheverve egy kidőlt fa mögé.

Zinn cigarettát szedett elő. Criss megpillantotta a dobozt és rajta a képet: kékszínű hegy előtt egy lovas fekete árnyképét. Elvette a dobozt Zinntől és kezében forgatta.

— Úgy látom, hogy a spanyolok, az egyszerű spanyolok és az oroszok közt sok a hasonlóság... Becsületszavamra! — mondta Criss.

— Igen, derék nép.

— Ugye? Ez is és más is... — Criss rábökött az ujjával a „Kazbek" cigarettás doboz fedelére. — Ha valóban megértenék ennek a kis doboznak az értelmét, kézről kézre adnák, ezer meg ezer kézen át... Csodálatos ország!

— Igaz!

— Volt Oroszországban?

— Voltam.

— Nos?

— Óriási!

— Az építkezés?

— A nép lelke!

— Igen, ezt nálunk nyugaton nem értik meg egykönnyen...

— Azelőtt én is így gondolkoztam.

— És most?

— Most már megértem.

— Teljes egészében?!

— Hát... talán nem egészen...

— Ez az!

— No igen, kissé hencegtem.

— És maga szerint mi ott a legcsodálatosabb?

— Az, hogy minél jobban megismeri, annál inkább csodálja őket az ember.

— A mieink még nem értik, mi Oroszország és mit jelent mindnyájunknak De egyszer majd megértik... — Criss felkelt — Gyerünk, jó?

Zinn is felállt és gépiesen letisztogatta a térdét. Azon a részen, ahol a garibaldista-zászlóalj tartotta az állást, egy olasz kúszott hozzájuk. Nem volt már fiatal ember és nehezen lélekzett. Kék kezeslábasa nem ért össze a hasán, de az ujja és a nadrágja fel volt tűrve.

Az olasz kövérkés ujjaival minden teketória nélkül megfogta Zinn cigarettás dobozát és kivett egy cigarettát. Zinn tüzet adott neki.

— Hova megy? — kérdezte Zinn.

— Hát maguk nem a lemezekért mennek?

— Magukhoz talán nem jött meg a parancs, hogy ne menjenek?

Az olasz csodálkozva nézett rá.

— Nem. Rágyujtunk és megyünk. — Kérdőn nézett rájuk. — De, ugye, egy kicsit lefekszünk?

— És ha közben ezek a barmok minden lemezt összetörnek ott? — mondta Criss.

És mintha csak a szavát akarná megerősíteni, a fejük fölött géppuska lövéssorozat sivított el.

— Nem viszek én semmit se vissza! — dörmögte az olasz.

Criss átmászott a fedezékül szolgáló fatörzseken és a következő összekötő árok felé kúszott.

— Ha lehet, ne ilyen gyorsan — dörmögte lihegve az olasz és gyanús sapadtság ömlött el gondosan megberetvált arcán.

Fent sisteregve repült és valahol előttük felrobbant egy gránát Az olasz levette a szemüvegét és gondosan berakta a tokjaba

Mielőtt az agitációs központhoz vezető útra leereszkedtek volna, újra megálltak.

— Miert hallgatott el az énekesnő? — mondta az olasz.

— Hát maga mit gondol: torkával énekel-e vagy vasfütyülő van a torka helyén? — kérdezte mérgesen Criss.

— Higgye el, éppen olyan jól tudom, mint maga, mi egy művész torka — és az olasz két ujjával óvatosan megérintette a nyakát. Mivel szeretett volna benézni az előtte húzódó lövészárokba, kinyújtotta a fejét. Ebben a pillanatban golyók

füttyentek el fölötte. Az olasz sietve, mint valami teknősbéka, a két válla közé húzta a fejét. Ugyanakkor, mintha valahogyan a törzsébe húzódott volna rövidke keze és lába is.

Criss felpattant és néhány ugrással beért a lövészárokba.

Zinn megvárta, míg az olasz is elér az árokig, aztán ő is berohant.

Az óvóhely bejáratánál megálltak s az első dolog, ami mindhármuknak szemébe ötlött, a fekete hanglemez volt, amely a mellvéd patrontároló fülkéjébe helyezett grammofonon forgott.

— Ravaszul rászedtek minket — mondta nevetve Criss — pedig...

Tekintete, csakúgy, mint Zinné, néhány más zászlóalj küldöttének arcával találkozott. Az emberek ott álltak egymás mellett az óvóhely falánál és szótlanul néztek a földre.

— Megnémultatok vagy mi? — szólt hangosan Criss. — Kerüljön csak elém Joyce, az a fekete hazudozó...

— Hallgass... — szólt oda az egyik harcos és tekintetével az óvóhely sarkába mutatott. Criss a félhomályban meglátta Joycet, az óriási négert a Lincoln-zászlóaljból. Ott ült Joyce, fejét hatalmas mancsával átfogva. Mellette a földön Varga ült, a lovas felderítők parancsnoka.

Amikor Varga meghallotta Criss hangját, kissé felemelte a szürke katonapokróc szélét. Zinn, Criss és az olasz gyűrött csipke-mantillát és egy nagy, kettétört teknőcfésűt pillantott meg. És meglátták az énekesnő arcát. Eltűnt barnapirossága; világossárgának, szinte fehérnek látszott. Domború, nyílt homlokát, orrtövétől fekete, fénylő hajáig dacos ránc szelte ketté.

Criss odalépett volna a holttesthez, de meghátrált és végighúzta kezét az arcán.

Az olasz lábujjhegyen odament a mikrofonhoz és megszakította a leadóvezetéket, amely még mindig a lemezjátszóhoz kapcsolódott.

— Nagyon sajnálom, szenyorok, hogy nincs itt... verkli, közönséges kintorna. Dehát azért megpróbálom... — Intett Vargának: — Szabadna kérnem.

Varga engedelmesen kezébe vette gitárját.

A lövészárkokban és a vonalak között a mikrofonon át felhangzott az olasz rekedt tenorja:

Messzi honból elhozott e földre
A szívünkben égő gyűlölet.
Ám hazánk nincs elvesztve még örökre,
Uj hazánk Madrid védősánca lett.

A haditerv szerint a köztársaságiak a madridi védelmi arcvonal néhány szakaszán egyidőben történő támadó kitörésre készültek. A Mátrai-brigád és a háromezer főnyi anarchista-csapat célja volt a Casa del Campo nyugati határát megszálló francóisták visszaverése, valamint az, hogy a Posuelo de Alarcon előtt jóval kedvezőbb körülmények közt lévő Barcelo-csoport támadásának tegyék ki az ellenséget. Az anarchistákat azért tették a nemzetközi Mátrai-brigád mellé, hogy az előbbiek megbízhatatlanságát az utóbbiak állhatatossága ellensúlyozza. Mátraival egyidőben Lister és Bueno ezredeseknek nagy támadó, bekerítő hadműveletet kellett megindítaniuk a francóisták jobbszárnyán a Los Angelos—Getafe—Leganez háromszögnél, ahol a második, harmadik, ötödik és hatodik francóista tartalékhadoszlopok beásták magukat. Mindennek az volt a célja, hogy a lázadók főerőit az ék elhagyására kényszerítsék Getafe repülőtér — Leganez — Alcorcon és a Cuatro Vientos repülőtér irányában. Lehetőség mutatkozott arra, hogy a lázadók balszárnyát, amely az első és a negyedik rohamhadoszlopokból állt, elvágják a főerőktől. E célból Barcelónak, aki alá a 3. spanyol és a 11. nemzetközi brigád tartozott, Posuelo de Alarcon és Boadillia del Monte felől csapataival támadnia kellett.

A lázadók ereje számszerűen jelentősen nagyobb volt, mint a köztársaságiaké és óriási tűzerségi s más technikai fölénnyel is rendelkeztek, míg a köztársaságiaknak takarékoskodniuk kellett minden egyes lövedékkel.

Az ütközet sorsa nagy mértékben a szárnycsapatok első támadásának egybehangoltságától és intenzivitásától függött; jobbról Mátrai tábornok nemzetközi brigádjának és az anarchistáknak, balról Lister ezredes csapatainak kellett támadniuk.

Kezdetben Mátrai nem tulajdonított jelentőséget annak, ami a thälmannisták szakaszán történt. Nyugodtan hallgatta Zinn jelentését. De még mielőtt Zinn befejezte volna mondanivalóját, az első vonal felől harsány hurrázás hallatszott, amelyre tüstént lázas géppuskatűzsorozatok válaszoltak. Így szokták fogadni a váratlan támadásokat.

Mátrai nem hallgatta meg Zinnt, a parancsnoki pont felé vezető összekötőárokhoz rohant.

Enkel már ott volt. Egyik kezében a távmérős távcsövet tartotta, másikkal a telefonkagylót szorította a füléhez.

A törzskari főnök nyugodt, szaggatott válaszaiból megértette Mátrai, hogy megkezdődött a brigádja támadása. A támadás majdnem egy teljes órával előbb kezdődött, mint ahogy kellett

volna, azért, mert az erdő fölött három színes rakéta jelent meg. Még hozzá éppen olyan sorban, ahogy a Mátrai brigád támadását jelezni kellett. Ki lőtte ki?... Vajjon nem az ellenség keze késztette támadásra a brigádját, hogy a köztársaságiak parancsnokság egész tervét felborítsa?...

Dehát ebben a pillanatban nem volt idő az elmélkedésre: a nemzetköziek már elhagyták lövészárkaikat; hol rohanó alakjuk látszott, hol meg a földre vetették magukat és aztán eltűntek a porban, amelyet a harcosok lába és a becsapódó lövedékek vertek fel. Mátrai első gondolata ez volt: „Megállítani az embereket!" De rögtön rájött, hogy ezt már lehetetlen megtennie. Ha nem támogatják most a támadók előretörését, ez az egész hadművelet kockáztatását jelenti. Mátrai felkapta a telefonkagylót.

— Carutti!

Ha az anarchisták nem támadnak most azonnal, Mátrai jobbszárnya nyitva áll.

— Carutti, tőled függ...

Úgy látszott: Mátrai kis hija összezúzza a telefonkagylót... Az anarchisták még nem álltak készen.

— Carutti!...

Carutti megígérte, hogy minden tőle telhetőt megtesz, de...

Mátrai lecsapta a kagylót. Odament a periszkóphoz: a rohamozók csatárlánca eltűnt a lázadók hadállásait eltakaró domb mögött. Mátrai tudta: a domb mögött drótakadály van. A terv szerint ezt a köztársaságiak tankjainak kellett volna keresztültörniük, de most csak a gyalogság vonul előre egyedül... Ha az emberek a drótakadály alá kerülnek...

Mátrai a tüzérség parancsnokát kapcsoltatta.

A vezeték másik oldalán dühös hang hallatszott:

— Erős tüzet?... Abból a húsz lövegből? Amikor egy-egy ágyúra húsz lövedék a készletem?!

Mátrai félretolta a periszkópot és ellökte Ruiz karját, amely visszahúzta. Enkel kiabált valamit, de a tábornok már nem volt az árokban. A mellvéden állt, egy nagy platánfa csonkjához támaszkodott és előrenézett, amerre harcosai elrohantak... Mivel támogathatja a rohamot, ha a tüzérség nem képes rá? Hiszen észak felől még mindig nem hallatszik lövöldözés. Tehát Carutti még mindig nem indult meg az anarchistáival. Nem lehet, nem lehet, hogy a roham megtorpanjon!

Mátrai gyorsan körülnézett, hogy odahívja segédtisztjét és ekkor látta, hogy Ruiz ott van mellette: a segédtiszt nem vette le róla elragadtatott tekintetét.

A tábornok nekifutásból, egyetlen ugrással átszökkent megfigyelő pontján.

— Tábornok!

— Lovat! Gyorsan!

Ruiz nagy erőfeszítéssel utolérte a tábornokot. A domb alatt, egy félig bedőlt pincében állottak a törzs hátaslovai. Mátrai mindig készenlétben tartotta a lovakat. Az erdőben használhatóbbnak vélte a lovat az automobilnál.

Ruiz minden erejét összeszedte, hogy előbb érjen a pincébe, mint a tábornok; közben elképzelte magában az őrült vágtatást az erdőn át, az ellenséges tűzben, hogy utolérjék a brigád előlhaladó, rohamozó csatárláncát. De a tábornok egész más irányba nyargalt: a Casa del Campo nyugati széle mentén, a Hippodrom felé. Ruiz egyetlen gondolata most az volt, hogy el ne maradjon! Nem volt könnyű dolog, hiszen olyan lovas vágtatott előtte, mint Mátrai. A tábornok nem kerülgette az akadályokat: teljes vágtában nekiugratta lovát falomladékoknak, keresztülugratott téglahalmokon és gerendarakásokon, kidőlt fatörzseken. Ruiz elragadtatással látta, hogyan repül keresztül Mátrai lova embermagasságú facsonkokon, tuskókon. Ruiz ösztönösen be akarta volna csukni a szemét: túl magas volt ez az akadály! Látta, hogy a golyó leszakitotta ágak a tábornok lova hasához verődnek és szinte hallotta az ütés csattanó zaját... A következő pillanatban a tábornok lova egyenletes vágtájának dobbanása úgy ért a segédtiszt fülébe, mint a legszebb zene. Ez a hang és a tábornok ugrása volt az utolsó, amit Ximenez Ruiz, a költő, hallott és látott. A segédtiszt lova, mintha megbokrosodott volna Mátrai előtte haladó lovának eszeveszett vágtatásától, szintén keresztülugrott a kidőlt fatörzsön. Mást nem is tehetett, különben szétzúzta volna magát. Ruiz még csak meg se hallotta a könnyű, alig hallható, de olyan jellegzetes patacsattogást, amely jelezte, hogy a ló nekiütődött az akadálynak.

Egy pillanat — és a ló törött hátgerinccel elnyúlt, teteme maga alá szorította Ruiz lábát.

*

Amikor Mátrai meglátta az ágakkal letakart tankokat, leugrott lováról.

Tankok! Ezek a mozdulatlan acélóriások testesítették meg Mátrai szemében a nyugodt meggyőződést, amely soknemzetiségű brigádját a győzelem útjára vezeti. Ott álltak hát előtte a gépek, mint pártjának — a szabadságért harcolók győzelme

nagy szervezőjének — hatalmas, cselekvő erői. A párt! Lám, még itt, a legsúlyosabb helyzetben is képes volt rá, hogy felé nyujtsa mindig oly erős, mindig oly drága kezét!

A tankokban — fiatal személyzet. Harcos pályafutásuk még nagyon rövid, de már megszagolták a puskaport a köztársaságért vivott harcokban. Mindössze négy tank, de nem baj — éppen ez az, ami most Mátrainak kell.

Mátrai a legszivesebben a nyakába borult volna az elébe szaladó parancsnoknak.

Néhány perc mulva a vezérgép motorja már prüszkölt, pufogott. Amikor megindult a tank, a parancsnok nem vette rögtön észre, hogy a páncéltorony mögött, a kémlelőnyílásba kapaszkodva ott térdel Mátrai. Alig sikerült annyira lehajolnia, hogy a kidőlt fák ágai meg ne üssék. A parancsnok meg akarta állittatni a gépet, hogy a tábornok leszállhasson, de az teljes erejéből kiáltotta:

— Majdnem itt felejtett!

És olyan vérben forgó szemmel nézett a parancsnokra, hogy az csak jó nagyot káromkodott és betuszkolta a tábornokot a páncéltoronyba. Ott bizony szűk volt a hely kettőjüknek — kénytelenek voltak a kémlelőnyílást félig nyitva tartani.

A tábornok nagynehezen előszedte a térképet és némán mutatott a „Humera" szóra. A fatuskókon bukdácsoló, árkokon és gránáttölcséreken keresztülzötyögő gép rázkódtatásában nem találhatta el ujja csak olyan egyszerűen ezt a szót. A parancsnok bólintott és erősen meglökte a tábornok vállát, hogy bújjék le a kémlelőlyukból.

Mind a négy gép keresztültörte a drótakadályokat, két ellenséges lövészárkon keresztül kijutott az erdőből és Humera falu irányába haladt, ahol a lázadók balszárnyának tartalékait gyüjtötték össze. Mátrai felhasználta az alkalmat, hogy a parancsnok figyelmét leköti a gép irányítása; kihajolt a toronyból és látta, hogy brigádjának rohamozó gyalogsága már mögöttük maradt.

— Lassabban!... Ne szakadjunk el! — kiáltotta Mátrai a tankos fülébe, de az semmit sem hallott és a gépek a nyilt mezőn haladtak tovább. Elől, oldalt, hátul fekete pászmákban reccsent fel a föld: a lázadók el akarták vágni a tankok útját előre is, vissza is. A tábornok megértette, hogy nem lehet sem a gépek menetét lassitani, sem pedig felfejlődni. Nincs más út, csak egy: előre, csakis előre!

A francóista lövedékek rendszertelenül vágtak be oldalról. A tankok Humera utcáiba hatoltak. Mátrai látta, hogy min-

den házból katonák szaladnak ki és felsorakoznak az utcák mentén. Volt ott „regulares", légionárius és sok marokkói.

A tankok a kis térig gördültek, ahol a légionáriusok sietve sorakoztak. Látható volt a tisztek tágra tátott szája, amint a vezényszavakat kiáltották. Hallani azonban egyetlen szót sem lehetett: bőgtek a motorok, csörömpöltek a hernyótalpláncok, bömbölt az egész gép.

A légionáriusok oszlopából kivált egy tiszt és szemközt rohant a tankkal. A tank lassított. A tiszt lerántotta rohamsisakját és az erőlködéstől kivörösödve kiáltotta:

— Visca italiano!*

Kiáltását lelkesen vette át az egész tér.

A tank parancsnoka lehajolt a kémlelőhöz:

— Előre!... Tűz!...

A tank gépfegyvercsöveiből tűzsugár freccsent. Felbődült az ágyú.

A tank dübörgött. A szemközti emeletes ház falán egy szempillantás alatt rés támadt, amelyet lassan fehér mészfelhő lepett el. A lövedékek a fal mentén felsorakozott légionisták között robbantak.

A tank körülment a téren. Hernyótalpai szétlapították a falhoz szoruló katonákat. Az acél megcsikordult a köveken. Miután körülment a téren, a tank tovább haladt az utcán. A francóisták rendezett tüzelése fogadta. Sikerült bevenniök magukat a házakba. Minden ablakból lövések dördültek. Mátrai tisztán hallotta, hogyan pattognak a golyók a páncélon.

Felbukkantak a marokkóiak. Ágyút próbáltak vontatni a ház kapujába. Az ágyú elakadt. A tank meggyorsította menetét, jobboldali hernyótalpa keresztülment a marokkóiakon, az ágyún — és tovább gördült.

A falu végén a tank megállt. Mátrai megkísérelte, hogy a periszkópon át megnézze, mi történik Casa del Campo és Humera között. Úgy látszott, hogy a roham megtorpant, a gyalogosok csatárláncát nem látta, de a francóista gránátok félkörben csapódtak be Humera körül. Fent a srapnellek bodor füstgomolyai göndörödtek. Mátrai a tankos füléhez hajolt: véglegesen harcképtelenné kell tenni a humerai tartalékerőket, nehogy ellentámadásba lendülhessenek a brigáddal szemben; vissza kell fordulniuk a brigádhoz és előre kell rántaniuk a rajvonalat. A brigádnak előre kell mennie, csakis előre!

A tankok felfejlődtek és visszaindultak a faluba ugyanazon az úton. Az utca elnéptelenedett. Vértócsák mindenfelé.

* Éljenek az olaszok!

Minden ház ablakából lőttek. Elől látszott az a tank, amelyiknek nem sikerült megfordulnia. Hogy helyet adjon a parancsnoki gépnek, hátrálni kezdett.

A légionisták felcipelték az ágyút a ház lapos tetejére és sikerült két lövést leadniok a hátráló tankra. A második lövés szétzúzta a harckocsi géppuskáját. Mátrai felhívta a tank parancsnokának figyelmét a háztetőn álló ágyúra. A tank megállt. Ágyúja csöve előremeredt és — mintha kissé gondolkozott volna — eldördült. A lövedék a párkányzat alatt csapódott be és felrobbant. A tető, rajta az ágyú, a légionisták — mind elsüntek, bezuhantak a házba. De ugyanebben a pillanatban a lezuhanó ágyú utolsó, eltévedt golyója eltalálta a második tank hernyótalpát, amely nagy csörömpöléssel az útra hullt. A megsérült tank hirtelen megfordult saját tengelye körül, megállt és lövöldözött ágyújából. A vezértank óvatosan mellé került a szűk téren és megállt. Még mielőtt megérthette volna, hogy tulajdonképpen mi történik itt, Mátrai meglátta az úton a tankosok parancsnokát, aki horgot akasztott be vontatóláncon a megsérült tankba. A tankok lassan elindultak a térről, ahol recsegtek-ropogtak a lövések. Közben szaggatottan meg-megcsendült a templom harangja, amikor egy-egy géppuskasorozat eltalálta.

Mátrai körülnézett. Látta, hogy a balra fekvő ház ablakaiból benzines üvegek, benzinnel átitatott vattacsomók repülnek fekete füstfarokkal a tank felé. A ház kapuján „Gyógyszertár" felírás volt.

Az égő benzin végigömlött a páncélzaton és a lángoló kis patakok végigfutottak a kémlelőrés hasítéka alatt. Már alig lehetett lélekzetet venni... Mátrai a nyílás felé nyúlt, hogy kilökje az elzáró-fedőt, de a tüzér megragadta a kezét. A kémlelőnyílás fedelére egy benzines palack esett. A tűz befolyt a páncélrésen át.

A marokkóiak vérszemet kaptak, kihajoltak az ablakokon és benzines üvegeket hajigáltak a lassan mozgó tankokra.

Felbőgött a motor. Az egész tank úgy remegett, hogy Mátrai a válla közé húzta a fejét. A motor legnagyobb sebességével forgott. Ha nem vontatta volna a másik tankot, gyorsan kijutott volna a faluból.

Mátrai két kezével eltakarta az arcát, annyira kibírhatatlan lett a hőség és az ujjai között kinézett a résen. A másik két tank tűz alatt tartotta a terepet úgy, hogy a francóisták még az orrukat sem dughatták ki a házakból. A két tank most a falu felé fordult és fedezte az égő gépek visszavonulási útját.

Mátrai kiugrott a tankból és a két ép gépet megtorpant brigádja támogatására küldte. Távolról még meglátta, hogy balfelől mozgás támadt: Carutti emberei végre rohamoztak.

A tankok keresztülhaladtak a francóisták második lövészárkain, és a drótakadályokon, amelyeket a nemzetközi brigád harcosai állítottak. Mátrai tisztán látta a sötét gránáttölcsérekkel beszórt sárga földön katonái kék kezes-lábasának foltjait. Látta a thälmannisták, lincolnisták, garibaldisták ismerős arcát.

Amikor Mátrai odaért a gránáttölcsérekhez, levetette magát a földre és a mély tölcsérben kuporgó ember mellé hasalt. Érezte, hogy valaki nézi. Varga nagy, mosolygó szeme tekintett Mátraira. Széles, napbarnított arca csaknem feketének látszott a piszoktól. Mátrai felemelkedett és meglátta egy ember nyírott tarkóját. Ez a tarkó ütemesen mozgott a géppuska taktusára, amellyel egy önkéntes tüzelt. De Mátrai nem hallotta a lövést. Semmit sem hallott, mert még mindig a fülében zúgott a tank zaja. Magához húzta Varga fejét:

— Hol van Enkel?

Varga észrevette, hogy Mátrai nem hall. Kézzel-lábbal mutogatta, hogy a törzskari főnök messzi hátul van. A kedves, pedáns Enkel! De valóban, Mátrai nem tehetett róla, hogy így előreszaladt. Talán megbocsátanak neki...

Elvette Vargától a távcsövet és végignézett a támadás arcvonalán.

— A parancsnoki pontra megyek! — kiáltotta Vargának és kiugrott a gránáttölcsérből. Varga látta, amint Mátrai meghajolva, hatalmas ugrásokkal a Casa del Campo irányába rohant.

Mátrainak meg úgy tűnt, mintha vele együtt haladna a rohamozók dala:

„Szabadság!" mondja ágyúi nyelve,
No pasaran, no pasaran!...

Valahányszor felkelt a földről, kényszerítenie kellett magát, hogy ne a dalt kövesse, hanem visszafelé fusson és keresse vezérkari főnökét.

Itt dől dugába Franco terve,
Csapajev küzd Madrid falán,
No pasaran, no pasaran!...

Estére tisztán kitűnt: a hadműveletet siker koronázta. De ugyanakkor híre jött egy másik eseménynek, amely már nem volt ilyen buzdító: a Largo Caballero-kormány elhagyta Madridot. A kommunista miniszterek az ostromlott városban akartak maradni, hogy Központi Bizottságuk határozata szerint utolsó leheletükig védjék a fővárost. De nekik is követniök kellett a miniszterelnököt, mert az a veszély fenyegetett, hogy a miniszterelnök parancsának megszegése jeladásként fog szolgálni a demokratikus pártok egységfrontjának felbontására. Caballero sebtében kiadott parancsa alapján Madrid védelme egy ugyancsak sebtében felállított tanácsra hárult. De a védelem lelke a Kommunista Párt lett José Diazzal és Dolores Ibarrurival az élén. Pedro Chequa, a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja utasítást kapott az illegalitásba vonulás előkészítésére. A kommunisták elhatározták, hogy még akkor sem adják meg magukat, ha a lázadóknak sikerül betörniök a fővárosba.

Már éjszaka volt, amikor Mátrai a városba érkezett, hogy a Központi Bizottságba menjen. Beszélnie kellett Diazzal és Ibarrurival.

Miután gyalog átvágott az Egyetemi Városrész és a kórház határvonalán, megállította az első, útjába kerülő autót és a város központja felé hajtatott. Amikor a minisztériumok épületei előtt elhaladt, a gyors kiürítés nyomaival találkozott: papírhalmok, ládák, okmányokkal telt zsákhegyek. De sehol egyetlen tisztviselő. A hadügyminisztérium közelében csodálkozva látta, hogy a gyönyörű homlokzat ablakain át éles fény árad. Mátrai megállíttatta az automobilt: gondatlanság, vagy ellenséges cselekedet ez? Világosság az ablakban most, amikor a fasiszta bombázógépek nem hagyják békében a várost?

A fény nem aludt ki, sőt más ablakokban is felragyogott.

Mátrai felsietett a feljáró lépcsőjén. Az előcsarnok kapuja tárva-nyitva. A két öreg portás a bejárat mellett üldögélt. Mátrai csodálkozva nézett rájuk: még sohasem látta őket ilyen ünnepélyesnek és még sohasem volt rajtuk ennyi paszomány.

Amikor Mátrai megjelent, a két öreg felállt és mélyen meghajolt. Cseppet sem csodálkoztak azon, hogy megérkezett; mintha nem ő lenne most itt az első látogató.

— Mit jelent ez a parádé?

A két öreg még egyszer meghajolt, de nem válaszolt semmit.

Mátrai felszaladt a márványlépcsőkön és elfordította a hatalmas csillárok kapcsolóját. Az üvegkristályok csillogása a beálló sötétedésben elhalványult. Mátrai a nagyterembe rohant. Kapcsolótól kapcsolóig futott és az ötödik hadoszlop fénylő jel-

zései egymás után kialudtak. De Mátrai észrevette, hogy ugyanakkor, amikor ő kioltja a fényt, a többi, távolabbi szobákban kigyullad a világosság. Mátrai arrafelé rohant és futtában elővette pisztolyát. Léptei dobogása tompán kongott a magas, üres szobákban. A szobasor végén most egyszeriben kialudt a fény. Mátrainak úgy rémlett, hogy messze a falnál egy kis emberi alakot lát. Habozás nélkül néhányszor arrafelé lőtt. A lövések fülsiketítően visszhangzottak a teremben. Emiatt a zaj miatt nem hallotta Mátrai, hogy az ajtó becsapódott amögött, akire lőtt. És nem hallotta a lövései után felhangzó halk sóhajtást sem.

Mátrai a sötétben nekiszaladt egy ajtónak és megütötte magát. Mögötte sötét lett a belső lépcsőház mélye. Töprengve megállt, majd visszaindult a kapubejárat felé. A két portás, mint előbb, ott állt a bejárattól oldalt... Arcuk egykedvű volt.

Néhány perccel azután, hogy Mátrai eltávozott a hadügyminisztériumból, az épület oldalsó bejáratán egy alacsony, sötétruhás, nagy szarukeretes pápaszemet viselő ember lépett ki. A fal mentén a körút fái alatt futott és jobbkezével tehetetlenül lógó balját támogatta.

Később, amikor Mátrai belépett Pasionaria dolgozószobájába, ott találta Kés Mihályt. Az újságíró balkarja fel volt kötve. Amikor Mátrai bejött, éppen akkor mesélte el Doloresnek, hogyan sebesült meg reggel, amikor figyelte a listeristák rohamát a francóisták jobbszárnya ellen.

— Úgy szaladtak a gyávák, mint a patkányok... Azok a fasiszta bitangok! — kiáltotta tellengősen Kés.

Dolores szemöldöke ráncba szaladt és lesütötte a szemét, hogy elrejtse kétkedését, ami tekintetén meglátszott volna.

*

Franco 1936. november 6-ról 7-re virradó éjszakán kiadta katonáinak a parancsot — foglalják el Madridot. A város általános megrohanásának 7-én hajnalban kellett megkezdődnie.

Reggel néhány friss marokkói egység, amelyet olasz tankok támogattak, áttörte a Casa del Campo védelmi vonalát és a park keleti szélén futó vonalat. Mind újabb zászlóaljak jöttek a segítségükre. Az idegenlégió és az olasz „Nyilas"-brigád nagy erőfeszítéssel megtörte a köztársaságiak makacs ellenállását, behatolt Carabanchel Bajóba. Barron, a francóista hadoszlopok parancsnoka egy lovas dandárt küldött ki, hogy bekerítse Carabanchelt és így elvágja a köztársaságiak visszavonulásának útját.

Varel, a lázadók hadosztályparancsnoka törzskarához egy óriási méretű teherautó érkezett, amely a lázadók navarrai szervezetétől ajándékot — a madridi bevonulásra szánt fehér lovat — hozott Mola tábornoknak. De a kieszelt komédia nem zajlott le.

A köztársasági Madrid felkészült a védelemre. A várost már lövészárkok övezték, barrikádokat építettek. Árkok húzódtak a tereken és parkokon át. A munkásosztagok brigádokba tömörültek. Újabb és újabb erősítések mentek ki a frontra. A tűz alatt született reguláris köztársasági hadsereg első dandárai már harcoltak. Madrid utcáin, amelyek az Alcala-körút, a Prado-sugárut és a Szabadság-sugárút keresztezése közelében voltak, felvonulásra készülődött a nép. Hiába erősödött az ellenséges tüzérség tüze a város ellen, hiába sűrűsödtek a német „Junkers"-ek és az olasz „Caproni"-k repülőtámadásai, Madrid egyszerű emberei a Castellar-tér felé özönlöttek, ahol már egy szerény emelvényt állítottak fel.

Reggeli kilenc óra körül, amikor Mátrai déli irányba vezette brigádját és megtámadta a mórok szárnyát, amely behatolt a Casa del Campóba; amikor az ötödik ezred futólépésben érkezett Carabanchel keleti széléhez és megállította Barron afrikai lovasait; amikor a „Caproni"-k és a „Fiat"-ok egyesülve bombázták a köztársaságiak getafei hadállásait; amikor az ötödik hadoszlop ügynökei a „Junkers"-eket a város katonai célpontjai felé irányították, — a Castellar-téri emelvényen ezekben a percekben jelentek meg Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottságának tagjai: José Diaz, Dolores Ibarruri és Pedro Chequa. A zenekar a köztársasági himnusszal köszöntötte őket. José Diaz felemelte kezét, hogy elhallgattassa az egybegyülteket. De mielőtt még bármit is szólhatott volna, a tüntetők sorai szétváltak — a hadügyminisztérium előtti körút fái közül egy kis csapatnyi kék kezes-lábasba öltözött harcos tört előre szabályszerű futólépésben. Hármas sorban futottak, középen a zászlótartók, mellettük kétoldalt egy-egy ember. Közeledtek az emelvényhez; elöl a politikai biztos, karján vörös szalaggal; odaszaladt az emelvényhez, tisztelgett a Központi Bizottság tagjai előtt, aztán a téren egybegyültek felé kiáltotta:

— Madridiak! Harci üdvözletüket küldik nektek huszonegy nemzet katonái, akik Mátrai tábornok nemzetközi brigádjának zászlaja alatt gyültek össze, hogy Spanyolország szabadságát védjék. A brigád most Casa del Campónál harcol, nincs időnk arra, hogy részt vegyünk ünnepélyeteken. Átadjuk ezeket a zászlókat és ismét visszatérünk a harcba. Éljen a Spanyol Köz-

társaság, éljen a szabadság, éljen a spanyol dolgozók élenjáró csapata: a Kommunista Párt!

Huszonegy zászlót tettek le most az emelvény elé. Mindegyik zászlón ott állt a madridiakat üdvözlő zászlóalj neve és rövid jelmondat annak a nemzetnek a nyelvén, amely a zászlót küldte. Nyolcféle volt — Mátrai brigádja nyolc zászlóaljáé. Ott volt a Thälmann-, a Garibaldi-, a Jean Jaurés-, a Dombrowski-, a Lincoln-, a Rákosi-, az André, és a Pasionaria zászlóalj lobogója. Huszonegy nemzet képviselői a felsorolt zászlóaljakban huszonegy nyelven írták fel a jelszót: „Nem törnek át!" — németül, angolul, lengyelül, olaszul, hollandul, flamandul, magyarul, svedül, szerbül, bolgárul, norvégül, spanyolul. Voltak ott olyan betűk, amelyeket a téren egybegyűlt nép el sem tudott olvasni: görög, örmény, héber, kínai, arab írásjelek. De nem volt olyan nyelv, és nem volt olyan betű, amely érthetetlenné tehette az egybegyűltek előtt azokat a szavakat, amely minden zászló vásznán rajt volt: „Dicsőség a Kommunista Pártnak, dicsőség Sztálinnak!" Ez a név egyformán örömtelin és diadalmasan zengett minden nyelven.

Amikor már az utolsó zászlót is letették az emelvény előtt, a politikai biztos tisztelgett a népnek, majd az emelvény előtt kettős rendekben felsorakozott társai felé fordult:

— Balra át! Harcba, futólépésben... Indulj!...

A kék kezeslábasba öltözött kis katonai oszlop gyors léptekkel a Körút felé távozott, amelynek fái alatt teherautók várták őket. A tér fölött felharsant:

— Halál a fasisztákra!... No pasaran! Nem törnek át!...

José Díaz megfogta a mikrofont.

Beszélt és hangja túlharsogta a repülőgépek motorjait. A cirkusz, a San Juan de Dios-kórház, az Argande-vasútállomás, sőt még az El Retiro parkja fölött is elkeseredett légiharc folyt a tüntetőket támadni akaró fasiszta repülőgépek és a támadásukat elhárító köztársasági vadászgépek közt. A vadászgépek kicsinyek, tompaorrúak voltak. Az égbolt mérhetetlen kékjében úgy csillogtak, mint a végső győzelem zálogai, azé a győzelemé, amelyet előbb vagy utóbb kivívnak a harcokban; a győzelemé, amire gondolva a köztársaság minden harcosának ajka reményteljesen és áhítattal suttogta:

— Sztálin!... Visca Sztálin!

Ned kénytelen volt beismerni magának: tévedett. Mégpedig azért, mert hallgatott a franciára, aki azt tanácsolta, tartsa magát a lehető legközelebb a tengerparthoz, hogy megkerülje a francóista repülőterek körzetét, ahol könnyen lelőhetik. Ned világéletében mindig bizalmatlan volt a franciák iránt. Könnyelmű népség! ... És lám, igaza volt: senki sem lőtte le, viszont kénytelen francóista területen leszállni, mert nincs elég üzemanyaga. Még sohasem repült hegyek fölött, a hegyek zavaros domborulatai tévesztették meg. Ha toronyiránt repül, már rég a köztársaságiaknál van.

Ned nyugtalanul nézte utolsó tartálya benzinmérőjét. A mutató a nulla közelében járt. Adja isten, hogy legalább annyi ideje maradjon, hogy leszállási helyet találjon. Mert nemcsak arról van szó, hogy a „Moth"-gép ne zúzódjék darabokra, de arról is, hogy ő maga ne repüljön a levegőbe. Mi az ördögnek is hozta magával azt a doboz gyutacsot, amikor az egész gép tömve van robbanó anyagokkal! ...

Ned a hátsó ülésre sandított. Útitársa kinyujtva hosszú lábát, szemére húzott kalappal aludt.

— Hé, Knox! ... Humphrey! ... — kiáltotta Ned, de a motorzúgás nyilván annyira elnyelte a hangját, hogy Knox még csak meg sem mozdult. A poggyásztartó fülke viszont, ahol azok az átkozott robbantó gyutacsok hevertek, éppen a hátsó ülés támlája mögött volt és semmiképpen sem lehetett a gyutacsokat innen, a pilótaülésből ledobni. — Humphrey, ébredjen fel!

A bányász meg sem mozdult.

Ned ekkor előkotort a zsebéből egy hatpennyst és az utasához vágta.

Humphrey feltolta az arcáról a kalapját és csodálkozóan pislogatva körülnézett.

Ned integetett az ujjával, hogy hajoljon közelebb és a fülébe kiabálta:

— A gyutacsok! ... Érti: a *gyu-ta-csok!* ... Ki kell dobni — és taglejtésekkel magyarázta szavait. — Lehetséges, hogy baj lesz a leszállással ... Értette?

Knox fejbólintással válaszolt és csakugyan rögtön bemászott a poggyászfülkébe. Ned megnyugodott és most már minden figyelmét a repülőgép kormányzására fordította. Éppen ezért már nem látta, hogy Knox, amikor kivette a poggyászfülkéből a gyutacsokkal telt dobozt, ahelyett, hogy kidobta volna a kis ablakon, bedugta a melle fölé. Némi gondolkodás után újra Nedhez hajolt:

— Leszáll? — és miután Ned igent bólintott, megkérdezte: — Hol vagyunk?

Ned vállat vont, aztán így felelt:

— Odalenn — francóisták vannak.

Knox visszaült a székére és rövid gondolkodás után kivett a poggyásztartóból néhány kis dinamitos bádogdobozt. A gyakorlott robbantó gyors, ügyes mozdulataival hozzászerelte a dinamithoz a robbantó gyutacsot és a robbantásra kész dobozokat zsebre tette. Azán nyugodtan a kis ablakhoz könyökölt és nézegette a repülőgép alatt elhúzódó földeket.

A nap eltűnt a látóhatár mögött és a hegyek közt sötétszürke homály borongott. A legrosszabb világítás ez, amikor eltűnnek az árnyak.

Ned megpillantotta a kígyózó utat. Az aprócska útszalag most egyenessé változott és egyenesen futott tovább. A terep tehát sík, egyenletes.

Ned körözve megkezdte a leereszkedést a hegyek közé ékelt völgykatlanba. Kissé meg kellett dőlnie és ekkor a gép vésztjóslóan tüsszögni kezdett.

Az út üres volt. Lehetséges, hogy még kikászálódik ebből a helyzetből?... Csak benzint tudna szerezni, akkor még egy teáscsészén is fel tudna repülni! Csak leszálljon, megmentse a gépet és magát. Még jó hasznát vehetnék a köztársaságiak. Csak nem hiába tűrte azt a sok gúnyolódást a legutolsó francia repülőtéren. Ha nem lett volna angol, valószínűleg nem is engedik tovább... De jól befűtött magának: itt van a francóistáknál, köztársasági engedélyirattal, Del Vayo levelével és robbantószerekkel megtömött fülkéjével!

Ned kényszeredetten mosolygott és óvatosan rákapcsolt.

A „Moth" az út fölött húzott.

A gép — mintha fel akarná mondani a szolgálatot — csak lomhán engedelmeskedett a kormánykerék mozdulatainak.

„No, no, kedveském, csak le ne ess. Még egy kissé bírd ki."

A gép állandóan veszített sebességéből.

Ned ösztönösen elzárta a benzincsapot, noha a karburátorok valószínűleg már szárazak voltak. Még a gyujtást is kikapcsolta.

„No, kicsikém! Most mintha kissé magadhoz tértél volna... Jól van, drágám! Nagyon jól van... te okos kis öregem!"

A „Moth" néhányszor lágyan megugrott. A farokcsúszó megcsikordult az út kavicsain. Nyomás a fékre. A gép megállt.

Ned szép lassan lehúzta kesztyűjét és az ujjait mozgatta. A kesztyűket gondosan az ülése mögé tette, hogy ne kelljen soká

keresgélnie a felszállásnál. Minden csapot gondosan elzárt. Kissé felemelte az ülést és ujjával megpöccintette a főtartályt. A tartály kongott, mint egy üres hordó. A szárnyak tompán visszhangzottak.

Csak benzint tudna szerezni!

Ned kinyitotta az ajtót és fütyörészve kiugrott a földre.

Ned szerette a szakmáját és szeretett repülni. Meggyőződése szerint a levegő az egyetlen, igazi terület, ahol egyedül van önmagával. Minden „de" nélkül.

Ned elnevette magát, lehajolt a földre és megveregette tenyerével. Meleg, könnyű porfelhő szállt fel a keze alól.

Hosszú lábán esetlenül botladozva Knox is kiszállt a repülőgépből. Nyujtózott, mint akinek minden tagja elzsibbadt és jó nagyot ásított.

— Mi lesz eztán? — kérdezte Nedtől.

— Benzint kell szerezni.

Knox értetlenül nézett körül:

— Nem látok sehol boltot... — és utána egész komolyan megkérdezte: — Biztos abban, hogy a francóistáknál vagyunk?

— Örülök majd, ha ők nem sietnek ezt bebizonyítani nekünk.

— Tehát... ez azt jelenti, hogy minél hamarabb benzint kell szereznünk?

— Bizony.

— Mi áll ott a térképen: van valami falu vagy efféle erre?

Ned a fejét csóválta:

— Bemenni egy faluba?... Inkább keressünk valami országúti benzinkutat. Az én ‚Moth-om majd csak megemészti valahogy azt a néhány vödör autóbenzint... Kicsit prüszköl tőle, de megy.

— Hát akkor maradjon itt, én meg elmegyek és keresek benzint — mondta Knox és megtapogatta a zsebét, amelyben a dinamit-patronok voltak.

— Csak óvatosan, kérem — szólt Ned és átnyujtotta a szénbányásznak a pisztolyát.

— Hát maga? — kérdezte a bányász.

— Én úgysem bújhatok el a géppel. Ha felfedeznek, valószínűleg egész hadosztályt küldenek ránk.

— Sietek — mondta Knox és elindult az úton.

— Hé, Humphrey! — kiáltott utána Ned. — Van pénz magánál?

— Micsoda?

— Mondom: pénz!

— Aha! — kiáltotta bizonytalanul válasz helyett Knox és Ned látta, amint a gyufa fellobbanó fénye egy pillanatra megvilágítja a bányász arcát.

— Maga nem valami kiváló felderítő, Humphrey! — kiáltotta gúnyolódva Ned.

— Lehet, hogy szükségem lesz cigarettára.

Ned már nem láthatta, hogy amikor Knox ezt mondta, kivett zsebéből egy dinamit-patront és a lehető legkényelmesebben az öklébe szorította. A szénbányász körvonalai csakhamar eltűntek a hegyek sötétszürke háttérben.

Ned körülnézett. Már meglehetősen sötét volt. Mi lesz most? Itt maradhat a „Moth"? Hátha valaki világítás nélkül végigrobog az úton és beleütközik a repülőgépbe?... Dehát egyedül úgysem tudja eltolni az útról.

Néhány lépésnyire leült a fűbe és rágyujtott.

A fű nedves és hideg volt. Milyen hideg van itt! Biztosan a magasság miatt... Hiszen nem is nézte meg a magasságmérőt... Dehát ez nem fontos. Brr... Nem elég, hogy ott fönt olyan hideg volt, még itt lent sincs egy cseppet sem melegebb.

Ned észre sem vette, hogy feje a karjára borul, a félig elszívott cigaretta kiesik elernyedt ujjai közül, lehull a harmatos fűre és kialszik.

Arra ébredt, hogy a hideg rázza. Brr, milyen hideg van! Ki kell hozni a repülőgépből a termoszt. Pokolian kívánt valami forrót!

Tulajdonképpen mióta alszik már? És miért nincs még itt Humphrey?... Szegényke, valószínűleg neki sincs melege a kabátjában!...

Most, hogy Ned erre gondolt, ruganyosan talpraszökkent és megdermedt ámulatában: ketten álltak előtte. Két szakállas, toprongyos alak. Mindkettő rászegezte fegyverét.

„Ki vagy?"

Ned mindenesetre barátságosan nevetett és cigarettát kínált nekik. A két ember leeresztette fegyverét és óvatosan elvett egy-egy cigarettát. Ned valamiféle jelzéseket igyekezett felfedezni rajtuk, hogy megtudja, melyik táborhoz tartozik ez a két szakállas ember. Dehát rongyos volt a zubbonyuk és a sapkájuk annyira elnyűtt, hogy lehetetlen volt felismerni eredeti formáját. De amikor a két katona beszélni kezdett egymással, eltűnt minden kétkedés: olaszok voltak, tehát — franciák.

Valamit ki kellett most eszelnie.

Ned a mellére bökött és vidáman mondta:

— Germano.

Az egyik szakállas szájába vette az ujjait és éleset fütyyentett. Nedet néhány pillanat alatt egy csoport ember fogta körül, akik zajtalanul jöttek elő a környező sziklák mögül. Arcuk olyan volt, mint amilyen egy visszavonuló hadsereg katonáinak arca lenni szokott: éhségtől és álmatlanságtól elgyötört.

Ned már az első szavai után tisztában volt azzal, hogy egyetlen katona sem tud németül. Ned viszont nem tudott olaszul.

Mialatt Ned nézegette ezt a csoportot, néhány más olasz a martalócok mohóságával turkált a repülőgépben.

A két első katona Ned mellett ült, aki újra leheveredett a földre. A katonák szótlanul cigarettáztak. Azután az a katona, aki nyilván valami parancsnokféle lehetett, elrendelte, hogy mindenki kövesse.

Száz lépésnyire az úttól egy hatalmas sziklánál megállt. Ned egyszerre csak látta, hogy a szikla szürke lapján tűz visszfénye lobog Gyorsan körülnézett és dühös káromkodás szaladt ki a száján: az úton, mint valami lobogó máglya égett a „Moth". Ned ökölbeszorított kézzel rohant a repülőgép felé, de egy puskatus csapása a földre teritette. Tüstént hátrakötötték a két kezét. Ned nem akarta harc nélkül megadni magát, de az olaszok nagyon sokan voltak.

Sehogy sem értette, mi történik itt. Lehet, hogy nem hitték el, hogy német? Most majd becipelik valamiféle parancsnokságra. Csak legalább ott lenne valaki, aki ért angolul.

Ned egy pillanatra sem vesztette el hidegvérét, de ördögien bosszankodott, hogy az egész ilyen ostobán sült el.

Az országúton messze fehér fénykéve villant fel.

Automobil! No, öregem, most állj a sarkadra! Mindenekelőtt közölnöd kell, hogy brit vagy! ...

Az autó az égő repülőgép közelében megállt. A kocsiból alacsonytermetű ember szállt ki. Az olaszok körülfogták.

Ned hallotta az olaszok izgatott és az autós nyugodt hangját. Az autós nem volt olasz — időnként belenézett a szótárába.

Ned felemelte a fejét és odakiáltotta:

— Idehallgasson!

Az autós feléfordult és ránézett Nedre.

— Jöjjön ide! — kiabált Ned.

Az autós azonban visszafordult és a papirokat kezdte nézegetni, amelyeket az olaszok vettek el Nedtől.

Ned elvesztette türelmét.

— Hé, maga, idehallgasson! ... — Ha az autós nem is tud angolul, németül vagy franciául valószínűleg beszél! — De az ember csupán még egyszer szótlanul ránézett. Ned a fejét tette volna rá, hogy ez az ember mindent hallott és mindent megértett, amit neki kiabált — arcának minden egyes vonását, még a nagy, fekete pápaszemmel eltakart szemét is tisztán látta Ned az égő „Moth" lángjainak éles fényénél. Dehát ki az ördög ez tulajdonképpen?

— Hé, maga! ... Az ördög vinné el, jöjjön már ide!

Válasz helyett azonban az autós zsebre vágta Ned iratait — Ned tisztán látta ezt — és valamit mondott az olasz káplárnak. Néhány olasz odament Nedhez. Lábra állították és odavezették a sziklához. Ned háttal támaszkodott a sziklának, de az olaszok megfordították arccal a kő felé ...

Nednek úgy tűnt, hogy robbanások éles visszhangját hallja a hegyek között. Mintha dinamit-patronok robbantak volna egymásután.

Ned meg akart fordulni, de a hegyi visszhang most egy puskalövéssel szaporodott ...

Az olasz altiszt kirántotta a závárt és újra csőre töltötte puskáját.

A kistermetű, pápaszemes ember nekitámaszkodott az autójának és cigarettázott.

Az olasz altiszt odalépett mellé az útra.

— Nos?

— Mindent megtettünk, ahogy parancsolta, szenyor ...

A kis ember beült az autójába.

— Bocsánat, szenyor — mondta bátortalanul az olasz — ha megkérdeznek, ki parancsolta, hogy agyonlőjük a repülőt... Szeretném tudni a nevét, szenyor.

— Luc Moro.

A katona tisztelgett az autóval elrobogó embernek. A fényszóró világa csakhamar eltűnt a kanyarban.

21

A katasztrófa úgy tört ki, ahogy rendszerint minden katasztrófa ki szokott törni: egészen váratlanul, pedig a katasztrófa áldozatai, Lord Creefield bányájának bányászai már nem egyszer felhívták a figyelmet arra, hogy a helyzet veszedelmes. A bányatulajdonos legutóbbi látogatásakor a munkások határozottan kijelentették, hogy a szerencsétlenség elkerülhetetlen. Dehát valószínűleg éppen azért Lady Margaret ugyan-

olyan határozottan megtiltotta Bennek, hogy akár csak egy negyed pennyt is műszaki javításokra pazaroljon és a bányászokat hitvány zsarolóknak nevezte.

És most tessék, el kell tűrnie a hírlapok zenebonáját.

Ben sehogy sem értette meg, hogy a munkások mi az ördögnek másztak le abba az átkozott bányába, amikor tudták, milyen rosszul áll ott a dolog. A bánya tizennégy embert betemetett és még harminc ember van a bányában, akiket a mentőcsoport még nem tudott kiszabadítani. És ennek ő az oka!

Ha ez segített volna a dolgon, Ben készen lett volna rá, hogy befizet valamit az áldozatok segélyalapjára, amit a szakszervezet gyűjtött. Dehát hogyan csinálja? Utóvégre nem küldhetik be hivatalosan az adományát, hiszen akkor az egész sajtó rajta gúnyolódnék.

Ezek a gondolatok keringtek búbánatosan Ben agyában, amíg az elnöki hellyel szemközt függő, Victoria királynőt ábrázoló képen a csipkét nézegette a királykisasszony nyaka körül. Ez az állhatatos vénasszony nyolcvanhárom háborút viselt olyan ügyesen, hogy csak egyre figyeltek fel közülük a szigeten... De most — felfigyelnek minden semmiségre... Senki sem kíméli az ember idegeit...

Nem vette le tekintetét Victoriáról és gépiesen bólintott Flemming felé, aki befejezte a jegyzőkönyv felolvasását. Ben nem fáradozott azzal, hogy meg is hallgassa, amit a titkára felolvas, így hát még az utolsó mondatokat sem hallotta. Gyakorlott füle csupán Flemming befejezést jelző hangsúlyára reagált.

— Gentlemen... — kezdte gépiesen Ben.

— Elnök úr!...

Ben szokott gépies intésével megadta a szót a portugál követnek, de ugyanakkor csodálkozva tette fel monokliját: miért tolakodik előre ez az alak?... Ben megszokta, hogy Portugália — csupán hátsó bejárat Spanyolországba és a kulcsai mindig az angolok zsebében voltak. Az angolok megszoktak, hogy a portugálok vigyázzban álljanak előttük — és most, tessék! Mitől ilyen nagyhangú ez az úriember? Talán Anglia ott is átengedi évszázados hatalmi helyzetét a németeknek?

Ben arca, amelyről az egész minisztérium tudta, hogy soha semmit sem olvashatnak le róla — most sem árulta el gondolatait. Alig észrevehetően felhúzta szemöldökét és a monokli a tenyerébe hullott.

Szenyor Francisco de Qualeires e Menezes dagályos lendülettel beszélt és néha mutatóujjával festői pózban a mellét verdeste. Ilyenkor Ben gépiesen bólintott, holott most sem vett

annyi fáradságot, hogy meg is hallgassa, amit a portugál beszél.

Ben tekintete visszatért a kiralynőhöz. Kisideig nézegették egymást — ő és Victoria. Azután Ben más nevezetes briteket vett szemügyre, akiknek képei a Követek Termének falait ékesítették.

Amikor ezt a termet jelölték ki a bizottság ülései számára, Ben valósággal megsértődött: itt sohasem szoktak elsőosztályú tanácskozásokat tartani. De később megbékült, mert megértette, hogy bizottságának éppen az a szerepe, hogy elsőosztályú temetést adjon a benemavatkozásnak és átalakítsa — a francóistáknak nyujtott, alig álcázott segitő szervvé... Úristen, mennyi herce-hurca! És mindennek a franciák az okai! — akik ezt a nagy sürgés-forgást kiagyalták. Noha ez a Corvain — egészen tisztességes személyiség.

Ben óvatosan a francia követ felé sandított. A régi francia diplomáciai iskola mintaszerű figurája. Semmiféle hebehurgyaság. Teljesen tökéletes, korrekt. Ámbár köztársaságinak tartja magát, a követségén sohasem találkozhatik az ember még alsóházi tagokkal sem. És az újságíróktól irtózik, mint a pestistől...

A portugál utolszor, különleges erősen rákoppintott az ingmellére, aztán elhallgatott.

— Gentle... — kezdte szintelen hangon Ben, de még mielőtt befejezhette volna a szót, megszólalt Ribbentrop. Rosszul nevelt alak! Az effajtát nem ereszti az ember az udvarhoz. Ez még ott is képes rá, hogy felemelje a mancsát és elordítsa: „Heil Hitler!" A jingo legújabb típusa német alakban. Durva fráter, semmi teketória.

Ben nem nézett Ribbentropra, de a német követ hangja olyan éles volt, hogy Ben gondolatai nem kalandozhattak másfelé. Ribbentrop, természetesen, mint mindig, most is kereken tagadta azokat a nyilvánvaló tényeket, amelyek kapcsán Majszkij az előző ülésen bebizonyította, hogy megsértették a benemavatkozás elvét. És most majd mindjárt megkezdi szokásos kitöréseit a szovjet követ ellen — a porosz junker durvaságával és az ügynök fesztelenségével.

Valószínűleg mindjárt előáll Grandi is. Majd támogatja német kollégáját. Mindent a marxisták propagandájára fog. Érdekes: amikor kiejti a „marxista" szót, az orrtövében kidagad az ér.

És utána persze Majszkij következik. A szovjet követ rögtön számokkal és tényekkel bizonyítja, mikor és hány láda német fegyvert raktak ki Lisszabonban, vagy küldtek át a portugál-spanyol határon; hány német repülőgép repült át Vigo

kikötőjébe; hány svéd ágyút rakodtak ki La Corunában. Majszkij elmondja, hány német katona szállt partra Cadiznál és milyen olasz alakulatok érkeztek Madridba. Óriási energiakészlete van ennek az embernek! Nos, így is van: Majszkij szemében gúnyos nevetés csillog... A diplomácia egészen új iskolája ez — az asztalnál ülők egyikével sincs semmi közös vonása.

— ...köszönettel tartozunk az olasz követ úrnak azért, hogy olyan friss fronthirekkel rendelkezik, amelyek még nem is állnak az újságban — hallatszott Majszkij erős hangja.

— Van újság: verik a barátait! — kiáltja Grandi.

— Rira bien, qui rira le dernier*, követ úr — mosolygott Majszkij tartózkodóan. — Ismétlem: az olasz követ olyan értesülésekkel rendelkezik, amelyeket közvetlenül Franco tábornoktól kap...

Ribbentrop hangot ad:

— R-r-r!

Úgy hangzik, mint a juhászkutya morgása. Ben elmosolyodik magában.

— Miért van az olasz követnek ennyire pontos és korai értesülése? — folytatta rendíthetetlen nyugalommal Majszkij.

— Igenis azért, mert az olasz kormány és a spanyol lázadók közti kapcsolat közvetlen és erős.

— Prrropaganda! — kiáltotta tajtékzó dühvel Ribbentrop.

Ben gépiesen kopogtatott az asztalon ceruzájával.

— ...Korunk hatalmas vízválasztója — mondja Majszkij — a „háború—béke" vonalon húzódik.

— Prrropaganda! — Ribbentrop mindig több „r"-rel ejtette ki ezt a szót.

Grandi hevesen felállt.

— Semmiféle propaganda sem segít a szovjet követ úron és spanyolországi barátain. Franco tábornok teljes győzelméig egyetlen olasz katona sem hagyja el Spanyolországot!

„Aha, elszólta magát! — gondolta vidáman Ben. — Majszkij most rögtön beleakaszkodik."

Csakugyan.

— Vajjon azt jelenti-e ez, hogy az olasz kormány megtagadja „önkénteseinek" hazaszállítását? — kérdezte gyorsan Majszkij.

Ben felcsíptette monokliját és érdeklődve nézte a meghökkent Grandit.

— Az olasz kormány nem hajlandó válaszolni.

* Az nevet legjobban, aki utoljára nevet.

Bocsánat, de hiszen ezt nem Grandi mondta, hanem Ribbentrop. Aha, a súgó És lám, most Grandi, mint valami papagáj kiáltja:

— Az olasz kormány nem hajlandó válaszolni! — és leült karosszékébe.

Hát igen, mindenkinek joga van a saját, külön Flemmingjéhez!

De miért is hallgat az egész idő alatt az ő titkár-súgója? Ben Flemmingre sandított. A titkár hátradőlt székében és lopva Majszkijt nézte. Bennek úgy rémlett, hogy Flemming tekintetében több volt, mint egyszerű érdeklődés — ez együttérzés volt!

Ben sietve megfogta óraláncát.

— *Gentlemen!* ... Löncs!

*

Ben az ülések szüneteiben mindig sétált egyet a minisztériumtól a Pall Mallig és vissza.

Ma, alig lépett be a klub ebédlőjébe, rögtön megpillantotta Montiet.

— Csak nem ilyenkor reggelizel?

— Néha — dörmögte bizonytalanul Montie Nem akarta bevallani, hogy nyugtalanítja Flemming viselkedése. Az a beszélgetés, amelyet Flemminggel folytatott a kéziratáért járó csekk átadásával kapcsolatban, sehogy sem tetszett Montienak: Flemming valamit forgat a fejében! A kézirat — kézirat de nem kellene talán Flemminget egész egyszerűen kitétetni a bizottságból? ... Dehát a kellő szavak sehogy sem jutottak az eszébe A testvérek úgyszólván teljes némaságban fogyasztották el vilkásreggelijüket.

A szivarral együtt egy táviratot nyujtottak át Bennek.

Ben másodszor is elolvasta a sürgönyt elejétől végig és bárgyún, félig nyitott szájjal bámult Montiera Montie nyugtalanul fészkelődött a székén. Észrevette az ürlapon a „Madrid" szót és kellemetlen gondolat ötlött fel benne: talán valami botrány van, talán leleplezték az ő, Montie, valamelyik spanyol üzelmét! ... Az ördög vinné el, talán csak nem Ned csinált valami galibát? ... Biztosan úgy van, hiszen Ben, remegő szájjal, mintha a hideg rázná, alig érthetően megszólalt:

— N-n-ned ...

Montie kirántotta a táviratot Ben ujjai közül.

Hála istennek! Egyáltalán nem arról van szó amitől tartott Del Vayo csak azt sürgönyözte, hogy Edward Greeley meghalt, agyonlőtték a francoisták.

— A lehető leggyorsabban be kell fejezni minden ilyesmit... — suttogta Ben.

Montie megértette, hogy bátyja éppen az ellenkezőjét gondolja, mint ő és megrémült. Ben ilyen hangulatban Flemming súgása nélkül is képes bolondságokat elkövetni. A lehető legsürgősebben mindenről értesítenie kell Margaretet, és Flemminget félre kell állítani!

Mihelyt eltávozott a bátyja, Montie felhívta telefonon Great Courtot.

Ben pedig — nem is sejtve, hogy személye most élénk telefonbeszélgetés tárgya London és Great Court között — lassan lépkedett a Pall Mallen. Annyira szórakozott volt, hogy még az ernyőjét is elfelejtette kinyitni. Igen, szerette Nedet... Szegény fiú, szegény fiú!... Micsoda ocsmányság: mindenütt gyilkosság, vér, zavargás. Undorító idők! Valóban, igaza van — Margaretnek és Montienak — véget kell vetni! és miért nézett úgy Flemming Majszkijra?... Beszélnie kell a titkárral.

De nem beszélt Flemminggel. Viszont Montague már beszélt vele. Montie végérvényesen meggyőződött arról, hogy semmi haszna sem lesz a kéziratból. Ez a bogarász ravasz kópénak bizonyult. Azt képzelte, hogy Montie csakugyan hajlandó kinyomatni a lepkékről szóló irka-firkáját, viszont kereken elutasította, hogy bármit is megbeszéljen Montieval a Bennek adandó tanácsaival kapcsolatban. Kiismerhetetlen arckifejezéssel kijelentette Montienak: az elnöknek jogában áll saját véleményét kinyilvánítani és a titkár nem felelhet érte. Még akkor sem, ha elnök úr őlordságának hirtelen az jutna eszébe, hogy együttérzését nyilvánítsa a spanyol köztársaságiak iránt.

Montie haragosan koccantotta meg ernyőjével a taxi ablakát. A soffőr a kocsi sarkában szunyókált.

Amikor Montie már ebédhez átöltözve lefelé ment, jelentették, hogy egy hölgy keresi:

— Mrs. Francis Flemming, Sir.

„Az ördögbe! — villant át Montie agyán. — De különben..."

— A dolgozószobába kéretem.

Montie néhány pillanatig szótlanul nézte vendégét. Nagy, napbarnított nő volt. Nem lehetett szépnek mondani, vonásai nem voltak szabályosak, de azért az arcában volt valami... És a szeme olyan mereven tapadt Montiera, mintha tanulmányozná.

Montie odatolt hozzá egy karosszéket, de az asszony állva maradt és kezét a szék támlájára tette.

— Mr. Flemming megkért, hogy vigyem vissza kéziratát.

— Az ilyen dolgokat a férfiak intézik.

— Mr. Flemming beteg.

— Úgy! — Montie, hogy időt nyerjen a gondolkozásra, odament a kandallóhoz és háttal a vendégnek, a kezét melegítette. — Ön... Mr. Flemming munkájára gondol?

— A mi közös munkánkra, a „Troides meridionalis"-ra.

— Ön... szintén entomológus?

— Igen.

— Ön vele volt Új-Guineában?

— Ott születtem.

— No lám!

Montie elhallgatott, majd így szólt:

— Mr. Flemming tudja, hogy a kéziratot eladta nekem.

Mrs. Flemming letett az asztalra néhány bankjegyet.

— Tessék az előleg, amit adott.

— A kéziratot megvettem és nálam is marad.

— Nézze, Mr. Greeley, ez az utolsó munkánk egyetlen példánya.

— Annál jobb nekem.

Montie kivette az asztalból a kéziratot és átlapozott néhány oldalt; az egyiken egy pillangó gondosan kiszínezett rajzát látta.

— A kézirat az én tulajdonom — ismételte és a nőre nézett. De sietve újra a rajzot kezdte szemlélni, mert nem tudta elviselni az asszony megvető tekintetét.

— Elhoztam a pénzt és azt gondolom...

— A pénz önnél maradhat, mint ahogy a kézirat nálam marad... Egyébként megmondhatja a férjének: ha olyan megoldást akar találni, amely mindkettőnknek megfelelő, holnap várom.

— Mr. Flemming nem óhajt találkozni önnel.

— Mit beszél ön?

Az asszony kis ideig szótlanul, haragosan nézett Montiera, majd határozott hangon mondta:

— Mr. Flemming nem szegheti meg kötelességét.

„Tudja, mit akarok tőle! No még csak ez hiányzott!"

— A kézirat nálam marad, vagy... vagy... — Montie nem akarta végigmondani, amit gondolt. Felkapta a kéziratot és behajította a kandallóba. A papír lángra lobbant, még mielőtt az asszony a kandallóhoz futhatott volna.

Montie, aki maga is megrökönyödött attól, amit csinált, dermedten nézte, hogyan falják a lángnyelvek az íveket. Egyszerre érezte, hogy arculütik.

Mrs. Flemming súlyos léptekkel kiment a szobából.

A hall ajtaja becsapódott. A házban kongó csend lett.

Brihuega elfoglalása sokkal könnyebben történt, mint ahogy Mátrai tábornok feltételezte. Brihuega sorsa megpecsételődött, amikor a körülötte fekvő magaslatokat elfoglalták: az olaszok, akik folytatták visszavonulásukat a valenciai országúton, Brihuegát úgyszólván ellenállás nélkül kiürítették. A kis községben még sok ép ablaküveg maradt és még több sértetlen ház. És mennyire ujjongott a lakosság, amikor végre-valahára meglátták a kék kezeslábasba öltözött embereket!

Másnap, amikor a brigád már kipihente magát, Mátrai úgy járkált, mint aki a névnapját ünnepli: a köztársaságiak Guadalajara alatt kivívott győzelmében jelentős szerepe volt a nemzetközi brigádnak. A tábornok ritkán ért rá a pihenésre, de most, amikor felszabadult a dolog alól, még táncolt is. És hogy táncolt!

— Akárhogy is van, nem mondasz te igazat, Tibor! — szólt egy öreg paraszt, aki már felöntött kissé a garatra. — Te Spanyolországban születtél.

— Nem, én magyar vagyok, tősgyökeres magyar! — kiáltotta nevetve Mátrai.

— Hát akkor hogyan tudsz igy táncolni?... Jézusra esküszöm, nincs benned kevesebb tűz, mint a spanyolban!

— Ez nagy dicséret, öreg, de tévedsz, ha azt hiszed, hogy a magyarok ereiben víz folyik.

Az öreg megvakarta a tarkóját, pontosan úgy, mint az ukrán apók Bjelikijben. Mátrai ránézett és még vidámabban kacagott. De az öreg, mintha újabb bizonyítékot talált volna, megállította:

— Azért mégsem mondasz igazat...

— Hát te azt hiszed, hogy csak a spanyolokban buzog igazi vér?

— Nem, Tibor... Hát mi talán nem láttuk, hogy folyik körös-körül a vér? A rabló-olaszok hitvány és a mi katonáink nemes vére. Nem, nem! Én másra gondolok...

— No csak! Ki vele bátran!

— Mondd meg az igazat: ugye, te nem vagy tábornok?

Mátrai vállon ragadta az öreget és gyors táncban úgy megforgatta, hogy csak úgy kóválygott a feje.

— Por dios! Így még Spanyolországban sem járják!...

A paraszt kifulladva roskadt le a padra és elragadtatott tekintettel követte Mátrait. Ez aztán a tábornok! Az első tábornok, aki beszélgetett, egy pohárból ivott velük és végül az első

és utolsó tábornok, aki nem „don"-oztatta magát. Ez nem közönséges tábornok! Az ember szinte nem is hiszi, hogy van ilyen.

A parasztok csillogó szemmel nézték Mátrait. Az öregek odamentek hozzá és megkérték, kóstolja meg a tömlőikben lévő italt. És képzeljétek: egyetlen egyszer sem utasította vissza — hátrahajtotta a fejét és a sugár egyenesen a szájába ömlött. És szavamra, egy csepp se mellé! Hát van még egy ilyen nemspanyol?

Később, amikor a brihuegaiak elénekelték a dalaikat, Mátrai is nótázni kezdett. Magyar nótákat énekelt. Igazán nem voltak kevésbbé mámorító dalok, mint a spanyolok. Jézus Mária! Micsoda gyönyörű nóták voltak!

— Ide hallgass... — mondta az öreg nekibátorodva. — Itt azt beszéli a nép, a katonáid azt mondják ...te Moszkvából jöttél.

— Úgy van.

— Hogy te soká laktál ott.

— Igaz.

— És én nem hittem nekik.

— Talán már becsaptak téged valamiben az én katonáim?

Az öreg rémülten hadonászott a két kezével:

— A te katonáid?... Szűzanyám!

— Hát akkor hidd el nekik ezt is — mondta Mátrai

— Hátha csak tréfálnak...

— No, bátran! Ki vele, apám!

— ...Hogy aszongyák, te láttad Sztálint!

A tábornok az öregember vállára tette kezét és a szemébe nézett. Milyen mélyek voltak azok a ráncok, amelyek körülfogták az öreg szemét. Mélyek, mint a sebhelyek. A paraszt úgy érezte, hogy a tábornok csillogó szeméből meleg fény árad felé. Ilyen fényt még nem látott ember szemében Vajjon itt Spanyolországban van-e öröm, amely ilyen fényt szül?

— Nagyon boldog vagyok, öreg — mondta Mátrai. — Csakugyan láttam.

— Az egészből azt látom — mondta az öreg paraszt — hogy az oroszok tudnak rólunk.

— Hogy tudnak-e? Még nótát is csináltak rólatok!

A tábornok kivette egy fiatalember kezéből a gitárt és átnyujtotta Vargának:

— Rajta, Béla!

És Varga kíséretével rágyujtott a dalra:

Madridtól Moszkva sok mérföldnyire van,
De a távolból a spanyol
Gyerekek sírása hangosan
Szívünk mélyéig hatol.

Amikor befejezte, senki sem tapsolt. A parasztok némán néztek a tábornokra, amíg valaki lefordította spanyol nyelvre a dal szövegét.

— Szóval... tudják — mondta végül is az öreg.

Mátrai átölelte az öreg paraszt vállát.

— Mennyire hasonlítasz a mi poltavai apókáinkra, öreg!

— Polta. .

— Poltava... Van egy szovjet ország, Ukrajna. Olyanféle, mint a ti Andalúziátok. Éppen olyan zöld, olyan gyönyörű, éppen olyan napsütött és termékeny. És a népe is olyan nagyszerű: bátor, becsületes, munkaszerető.

— Várj csak! Te azt mondtad, hogy nálunk...

— A poltavai vidéken.

— Ez az! De te azt mondtad, magyar vagy.

— Jól beszélsz, öregapám! Magyarország is a hazám és a poltavai vidék is a hazám. Nekem két hazám van — mindkettő kedves és drága. Igyunk erre az én két hazámra!

Mátrai felkapta a borostömlót és sorba vitte minden vendéghez.

*

Reggel már lóháton látták a tábornokot. Bejárta a brigád táborhelyét, hogy meggyőződjék róla, jól pihennek-e az emberei. Aztán még hátra is ment a postájáért. A leveleit egymagában olvasta. Elolvasta — és sokáig ült gondolataiba mélyedve. Két levelet kapott: egy rövidebbet a leányától és egy hosszabbat a feleségétől.

Estefelé, amikor vezérkari főnöke, a hallgatag Ludwig Enkel végzett a dolgával és leült, hogy tovább írja alapos német naplóját, Mátrai fogott egy gyertyát és elment a legtávolabbi sarokba. Letette az asztalra jegyzőtömbjét, leült egy patronosládára és maga is írni kezdett.

Mátrai néhány percre egyszerűen ember akart lenni — férj és apa. Két hónap óta összevissza félórára, hiszen reggel újra harcba indul...

„...és köszönöm nektek, hogy mosolyogtatok a búcsúnkkor. Így látlak és így foglak látni benneteket örökké, történjék bármi. Milyen gyönyörű, hogy az én hátországom olyan jó. Hiszen az én hátországom — ti vagytok. Büszke vagyok rátok —

igaz emberek vagytok. Ilyennek kell lennie egy kommunista feleségének és leányának.

...Itt gyakran előfordul, hogy az embernek »saját szívén kell taposnia«, de meggyőződésem, hogy az áldozat, amit ennek a népnek ügyéért hozunk, csodálatos gyümölcsöket terem. Hazánk itt nagyon népszerű. Hogy melyik hazánk? Természetesen az a hatalmas, gyönyörű hon, amely olyan nagylelkűen fiává fogadott."

Mátrai abbahagyta az írást: két katona jött be egy nagyocska hordócskával és rátették egy kis székre. Mátrai bosszúsan sandított a katonákra. Nem tudott írni, ha más is ott volt, sem regényt, sem levelet. Ez elfogódottságból és abból származott, hogy nem bízott önmagában, pedig mindenki vasembert látott benne.

A katonák kimentek. Mátrai a tollszárat rágta.

„...Épp most juttatták eszembe: ma van a születésnapom. Valószínűleg véletlenül megemlítettem ezt a dátumot valamelyik tisztem előtt — ha tudnád, milyen csodálatos nép ez! — és most valósagos ünnepre készülődnek. Inni akarnak az egészségemre. Csodálatos jóbarátok! Gondold csak meg: az itteni körülmények közt sem feledkeztek meg erről. Ma tehát poharazni fogunk... Az első poharat — magától értetődik — a te egészségedre ürítem, én kedvesem, a másodikat a mi kislányunkéra és — talán a harmadikat az enyémre, az újszülöttére, akinek persze „gügyögni" kell. Könnyrefakasztóan nevetséges és kedves... És tudod, én mindent, ami elmúlt, a mi Bjelikinken keresztül nézek. Mégis csak a Poltava vidéke a legszebb hely nekem... Erről jut eszembe: azt kérded, hol a lakásépítési szövetkezeti üzletrész könyvecskénk? Nézd meg az íróasztal bal felső fiókjában, feltétlenül ott van. El ne veszítsd — szükségem lesz rá, mihelyt visszatérek..."

Most egész világosan látta az íróasztalt, a lakást, ott Moszkvaban.. Összehunyorította a szemét és félretette a levelet. Másik papírt vett elő:

„Drága kislányom!

Mindenekelőtt a pályaválasztásodról írok, amely téged annyira nyugtalanít..."

A toll könnyedén rohant és Mátrai ajkán gyöngéd mosoly játszott.

Az utolsó két sort nem úgy írta meg, ahogy akarta: az emberek jelenléte zavarta — a szoba kezdett benépesedni a parancsnokokkal, akik készülődtek, hogy születésnapját megünnepeljék.

Kés a kormánykerék mellett a legutóbbi napok eseményein gondolkodott. Semmi csodálatos nem volt abban, hogy éppen most dr. Sägerre gondolt. Az olaszok Guadalajara-melléki veresége fokozott tevékenységre serkentette mindazokat, akik a spanyol fasizmusra rakták tétjeiket. Kés semmi csodálatosat sem látott mostani feladatában sem, hogy tudnillik meg kell ölnie Mátrai tábornokot.

Az automobil műszertábláján az óra bágyadtan fénylő mutatója már tizenegy felé járt. Csak ott legyen a megbeszélt időre. Kés rákapcsolt. Az úton hamarosan feltűnt a hegy lankáján Brihuega körvonala. Kés a kanyarnál lelassította a gépet: ez volt az utolsó kanyar a falu előtt. A járőr megállíttatta a gépkocsit.

Kés megmutatta igazolványát és megkérdezte, hol a tábornok háza.

Néhány perc múlva bőrönddel a kezében belépett a szobába. Amikor Mátrai meglátta, csodálkozva kérdezte:

— Miért van ma nálad ilyen nagy poggyász?

— Nézd, kérlek... — Kés levette pápaszemét és gondosan törölgette a vastag üvegeket. — Tudod, kérlek, egész héten nem találok helyet, hogy ezt a nagy csomó lemezt előhívjam.

— Hát laboratórium van a bőröndödben, vagy mi?

— Minden van benne, ami csak kell.

Kés kezdte kicsomagolni a bőröndöt. Kirakott egy vörös lámpát, meg egész halom lemezt.

— Legelőször azonban iszol velünk — szólt ellentmondást nem tűrő hangon Mátrai. — Ma szabadjára engedtük az emlékezést. Ki-ki a maga másik mesterségéről álmodozik. Jómagam, mint vén páva, széttártam tarka, írói pávatollaimat: arról álmodozom, micsoda regényt írok a háború után...

Kés tovább rakosgatta fényképészeti kellékeit.

— Hagyd ezt az egészet — Mátrai csaknem erőszakkal vitte az asztalhoz. — Még egy pohárral, barátaim, a támadásunk sikerére! A nagy sikerre!

— Feltétlenül a nagyra?

— Feltétlenül!

— Szerintem viszont — a hónapokig tartó vereségek után szerényebben kellene...

— Egyetlen vereséget sem szenvedtünk! — kiáltotta szenvedélyesen Mátrai.

— És azok a visszavonulások, a hátrálások?

— Ki mondta neked, hogy a visszavonulás feltétlenül vereség?

— A háború ábécéje. A háborúban a visszafelé mozgás — vereség, az előretörés — győzelem.

— Korlátolt és... nem nagyon hozzáértő vélemény — vágta oda kíméletlenül Mátrai.

— Valami álbölcseség mögé akarsz elbújni?

Csak akik közelebbről ismerték Mátrait, vehették észre, milyen láng lobbant fel a szemében, mert máskülönben nem árulta el ingerültségét.

— Mi nem használunk szemellenzőt, amely zavar abban, hogy a magunk szemével nézzük a világot. Mi úgy értelmezzük az eseményeket, ahogy mi látjuk

— Brávó, Mátrai! — kiáltotta Zinn.

— A visszavonulás — néha út a győzelem felé! — mondta Mátrai.

— Például?

Mátrai egy percig gondolkozott.

— ...Kutuzov.

— Fjuu... — Kés gúnyosan füttyentett.

— Helytelenül gondolkozol. Nincs gazdagabb iskolánk a történelemnél.

— Nem vagyok olyan tudós a hadtörténelemben, hogy azonnal rádcáfoljak, de azt hiszem...

— Amit a tábornok mond, megcáfolhatatlan — hangzott fel váratlanul Enkel száraz, kimért hangja. — Ez az igazság. So!

Zinn csodálkozva nézett Enkelre: ettől a vezérkari embertől bajosan várhatták volna, hogy így szembefordúljon a hagyományos német dogmával: „Az győz, aki támad."

Enkel azonban még nem mondta el mindazt, amit akart.

— Ami pedig éppen minket, a forradalmi hadsereg tisztjeit illeti, nekünk a hadtörténet tanulságain kívül, amelyeket a burzsoázia katonai szakemberei tanulmányoznak, érdeklődnünk kell — oktatóan felemelte ujját és szigorúan tekintett Késre — nekünk *különösen* kell érdeklődnünk a polgárháború tanulságai iránt.

— A polgárháborúban mutatkozik meg a legkevésbbé a katonai szakemberek művészete — jegyezte meg Kés.

— De annál inkább a nép géniusza — mondotta Mátrai. — A nép alkotó géniusza, amelyet megsokszoroz a győzelem törhetetlen akarása.

— So! — Enkel kibontotta gondosan bekötött irattartója zsinórjait és lapozgatott füzetében. — Emlékezetem kell

benneteket nagy tanítónk szavaira: „... a polgárháború iskoláját nem járhatják ki nyomtalanul a népek. Nehéz iskola ez és teljes tanfolyama *elkerülhetetlenül* magában foglalja az ellenforradalom győzelmét, a felbőszült reakciósok tombolását, a régi hatalom vad megtorlásait a lázadókkal szemben és így tovább. De csak megrögzött pedánsok és agyalágyult múmiák sírhatnak azon, hogy a népek megjárják ezt a gyötrelmes iskolát; ez az iskola megtanítja a győzelmes forradalomra..." — és Enkel most még szigorúbban nézett Késre.

— Aki ezt elfelejti, megijed az első visszavonulástól — mondta Mátrai. — Igaz-e, Ludwig? De mi nem félünk ettől... Ma visszavonulunk, hogy holnap megkergessük az ellenséget — ennek több értelme van, mint egyszerűen előrehatolni, hogy holnap futva meneküljünk. Be kell ismernem, hogy most, amikor Ludwig emlékeztetett minket erre a lenini mondásra, bizonyos dolgokat egészen más megvilágításban látok. Abban, hogy mi, egy maroknyi külföldi önkéntes, itt vagyunk, inkább morális jelentőséget láttam, a dolgozó emberiség nemzetközi szolidaritásának jelét — és nem valóságos katonai erőt. De ha meggondoljuk: az internacionalista-önkéntesek — nagy katonai tapasztalattal rendelkező emberek, százezernyi olyan spanyol között, kinek először van fegyver a kezében. Ez azt jelenti, hogy a mi önkénteseink nem csupán jól bevált katonák, hanem náluknál tapasztaltabb fegyvertársak is. És a nemzetközi brigád harcosai számára az a néhány ember, aki tapasztalatokat szerzett az oroszországi polgárháborúban, szintén nem egyszerű forradalmi katona, hanem tanító. Ezért kell néha tanítanunk.

— Hagyd abba! — dörmögte ellenségesen Kés. — Én nem történelmi kutatások vagy elméleti viták kedvéért jöttem ide. Képekre van szükségem az újságok számára. Az igazság csak hadd szunyókáljon, amíg kimondására alkalmasabbak lesznek a viszonyok.

— Haj-aj, Mihály! — kiáltott fel Mátrai. — Az igazság türelmetlen ám!... Várj, hová mégy?

— Mennem kell. — Kés nyugtalanul nézett órájára. — Elvégre tudnom kell, mi van a negatívokon. Van kamrád?

— Kamrám?

— Különben nem is kell. Láttam ott egy padlásszobát. Az is megfelel...

Kés zseblámpáját a lámpa vörös üvege mögé helyezte.

Zinn összeráncolta homlokát, úgy figyelte Kés arcát. Mindig nyugtalan lett, valahányszor felbukkant ez az ember. Zinn maga sem tudta, mi az oka ennek...

Kés az ajtóban összeütközött egy harcossal, aki egy magas, szélesvállú, hajlott-tartású embert kísért be. Az ember a lámpa éles fényénél zavartan hunyorgatott. Knox volt.

A harcos jelentette Mátrai segédtisztjének:

— Az elvtárs a tulsó oldalról jött. Itt vannak az igazolványai.

Kés megállt volna, hogy kíváncsian füleljen, de amikor látta Zinn rászegezett figyelő tekintetét, sietve kiment.

A pitvarban Kés bekapcsolta a lámpáját, kitapogatta a padlásszobába vezető lépcső korlátját és elindult fölfelé.

Fent a helyiség szűk volt és piszkos. A kis, törött tetőablakon át beáradt a hegyvidéki éjszaka hidege. Kés beütötte fejét a szarufába és tüsszentett a felvert portól.

Kinézett a kis ablakon. Látta a Brihuegát minden oldalról körülvevő hegyek valószínűtlen körvonalait. Távolban, túl a hegyeken, északnyugati irányban tüzérségi sortüzek néma villózása látszott. Abból, hogy nem hallatszott az ágyúzás, meg lehetett ítélni, milyen messzire sikerült már elkergetni az olaszokat.

Lentről, a szobából, ahol a tisztek ültek, felhallatszott Zinn erős baritonja:

Szeretnék úgy ébredni végre
A hajnal sugarainál,
Hogy felnéznék a magas égre
S látnám: repülő egy se száll.
Nem hallanám, hogy zúg a gránát
S bombát a bomba hogy követ,
Sem messzi föld fiát s leányát,
Hogy dicsér minket, hősöket...

Kés elmosolyodott és kihajolt a tört ablakon. A cseréptetősok helyen beomlott. Kés kinyúlt a legközelebbi lyukig, tenyerével eltakarta a lámpa piros üvegét és betette a résbe. Gondosan úgy helyezte el a lámpát, hogy az üveg felfele nézzen. Óvatosan lépegetve, vigyázva, hogy a lépcsőfokok ne nyikorogjanak, lejött a padlásról és kiosont az utcára. Hallgatózott, mi történik a házban. Zinn már nem énekelt...

Zinnek elromlott a kedve. Nem akarózott énekelnie. Hogy ne rontsa el az általános vidámságot, észrevétlenül távozott. A hegyek az arcába fújták szakadékaik hidegét. Feje fölött félénken remegtek a csillagok. És csakugyan, el is bujtak a futó felhők mögé. Milyen nyugtalanító éjszaka! A szélroham összekuszálta Zinn haját. Menjen vissza sapkájáért?... Nem

érdemes. Biztosan nincs valami nagyon derűs ábrázata — miért rontsa elvtársai hangulatát? És mi a rossz kedvének az oka? Ez az ellenszenves Kés.

Zinn elsétált a háztól. Hamarosan felért a dombra. Alacsony domb volt ez, alacsonyabb, mint a körösköröl emelkedő hegyek, de egész Brihuegát látni lehetett róla. A sötét háztömbök között nyugtalanul szürkéllett az országút szalagja. Zinn nézte a falut, a környéket, ahol a brigád pihent. Igen, ezek az emberek megérdemelték a pihenést! Hadd aludjék a Garibaldi, a Dombrowski-zászlóalj... a drága, dicső emberek nevét viselő brigádok, — Thälmann!... Thälmann... Már három éve a börtönben...

Zinn elhessegette gyászos gondolatait és tekintetét végigfuttatta a spanyol falun, hogy ellenőrizze, nem árulta-e el magát valamelyik zászlóalj egy fénycsíkkal. Mert hiszen a fasiszták most már éjszaka is repülnek.

Zinn összerezzent: mit jelent az az éles vörös fény Brihuega közepén?... De hiszen ez Mátrai háza!... Ki lehet az? És akkor hirtelen eszébe jutott Kés vörös fényképelőhívó lámpája!

Zinn elindult volna, de megdermedt... Hallgatózott... Nem hitte: hát csakugyan elég csupán rágondolni a sátánra és máris megjelenik? Igen, itt nincs tévedés: ez repülőgép berregése... Hogy magános-e, még nem lehet tudni, de még az sem biztos, milyen irányból jön... Repülőgép, lámpa!...

Zinn hatalmas szökkenésekkel rohant le Brihuegába, elkerülte az ösvényeket, hanyatt-homlok le a hegyoldalon, árkonbokron keresztül.

A repülőgép zúgása a hegyek felől hallatszott és hirtelen felerősödött. A gép alacsonyan szállt, közvetlenül a hegy fölött. Hol elhalkult, hol meg szirénabúgásszerűen felerősödött a hang — a német bombázó repülőgépek jól ismert hangja.

Zinn szíve elszorult a futástól. Meg akarta előzni a repülőgépet, első akart lenni ott a rubintszínű lámpánál, Brihuega középpontjában.

Már lejutott Zinn a dombról, amikor felhangzottak a légvédelmi géppuskák első lövései. Utána sorban, egymásután ropogtak a lövések. A zajtól nem lehetett hallani a repülőgép zúgását.

Zinn már az utcán volt. Messziről látta a lövések zajára kitóduló tiszteket.

— Lámpa!... Vörös lámpa!... — kiáltotta torkaszakadtából Zinn.

De a lezuhanó bomba vibráló döreje elnyelte kiáltását... A lángok éles fellobbanása elvakította Zinnt és az erős légnyomás a ház falához vágta.

„Mátrai?!"

A ház romjait csak néhány perc múlva látta Zinn, amikor magához tért. Első gondolata ez volt: „Mátrai?!" Egy hozzásiető tiszt átadott Zinnek egy kopott, zöld szattyánbőr tárcát. Kissé meggörbült ez a tárca, mintha felvette volna annak a mellnek az alakját, amely felett oly sok éven át feküdt. Zinn rögtön megismerte: Mátrai tárcája volt. Most is kiállt belőle a befejezetlen levél lezáratlan borítékja.

— Mi történt a tábornokkal?

— Megsebesült... Az orvos azt mondja: súlyosan, de nem halálosan.

Zinn lábra állt és körülnézett. Nem messzire a tábornok égő házától ott ült Ziehauer és a tűzvész fényénél ceruzája gyorsan dolgozott az albumában.

Mintha a fejében zúgó hangot akarná elhallgattatni, Zinn vadul a haja közé túrt, pár lépést tett, de hirtelen megállt. Mintha váratlan ütés érte volna: a robbanástól szétszórt pogygyászokon ott ült Kés. Tolla gyorsan siklott széttárt jegyzőtömbjén. Amikor észrevette Zinnt, Kés intett neki a tömbjével:

— Hallgassa csak meg... Azt hiszem, a kezdet jó... Ezt írtam: „Az aljas fasiszta bomba majdnem elragadta soraink közül..."

Zinn elhessegette magától a benne felmerült gondolatot: „Ez az ügy a haditörvényszék elé tartozik." Keze — a szívére hallgatva — kivette tokjából a pisztolyt és az önelégülten, fölényesen mosolygó Kés homlokába eresztett egy golyót.

Zinn visszatette pisztolyát a tokjába és csizmája orrával, utálkozva berugdosta Kés jegyzőtömbjét a tűzfészek zsarátnokába.

NEGYEDIK RÉSZ

Tökéletesen világos, hogy Európát, Európa dolgozó népét tébolyodott emberek kormányozzák; hogy nincs az a gonosztett, amelyre ezek ne lennének képesek és nincs annyi vér, amelynek kiontásától visszarettennének.

Gorkij

1

Ámbár Gauss nem volt tengerész és semmiféle hivatalos pozíciót nem töltött be itt, mégis csak vezérezredes volt. Jelenléte feszélyezte a „Deutschland" sorhajó tisztjeit és parancsnokát. Egészen természetes, hogy a parancsnok titokban azt kívánta: bár már partra tehetné ezt a mogorva utast és visszatérhetne a spanyol vizekre.

Gauss a hátsó fedélzeten ült a nyugágyon és élvezte az egyedüllétet. Az időjárás kedvezett az átkelésnek és az egész inkább nyaraló-utazásra emlékeztetett, mintsem háborús expedícióból való visszatérésre.

A nyitott könyv Gauss térdén feküdt. Nem volt kedve olvasni. Beérte azzal, hogy nézte a hajófar alól elágazó varkocsban futó tajtékos vizet; nézte a meglepően mély, nem német-kék eget; a spanyol partok sötét körvonalait, amelyektől most észak felé távolodott a „Deutschland", most is, mint mindig, torpedórombolók kíséretében.

Otto öt lépésnyire ült a tábornoktól, hogy az láthassa őt, de különben mintha ott sem lett volna.

Az elülső fedélzeten felsivított a fedélzetmester sípja. A matrózok előrefutottak. A lövegekről levették a huzatokat.

Gauss nem avatkozott a hajó ügyeibe. A parancsnok értékelte ezt és ő maga jelentette az újdonságokat. Most is így történt.

— Vörös aknahajó át akarja vizsgálni a szállítóhajót.

— Miféle szállítóhajót?

— Hm... Görög zászló alatt halad.

A zászlós-tiszt odalépett a parancsnokhoz:

— Az aknahajó rádión hívja a parti légierőket.

— Aha... — Gauss ujjaival a nyugágy támláján dobolt. — No és?

A hajó parancsnoka sapkájához emelte kezét:

— Ha excellenciádnak kedve van megtekinteni a „komédiát" — kérem, fáradjon a parancsnoki hídra.

Gauss némán bólintott és követte a parancsnokot. Két perc múlva a hajó baloldalán álló egyik löveg (százötvenes

— állapította meg Gauss) tüzelt. A lövedék az aknahajó menetirányában vízoszlopot csapott fel. Gauss látcsövén át kitűnően látta ezt a habzó csótárt. Félperc múlva becsapódott a második lövedék. Az aknahajó megváltoztatta menetirányát. Ezalatt az általa üldözött szállítóhajó teljes gőzzel igyekezett a „Deutschland" felé. A sorhajó is irányt változtatott és meggyorsította menetét, hogy mihamarább a szállító és az aknahajó közé érjen. Most értette meg Gauss, miért hívta az aknahajó a repülőket: a parancsnoka nyilván nem volt újonc az effajta játékban és tudta, hogy a német nem hagyja átvizsgálni a szállítóhajót; ez közben attól sem riadt vissza, hogy szemérmetlenül kicserélje a görög lobogót olasszal.

Otto megmutatta Gaussnak az égen gyorsan nagyobbodó két kis pontot: repülőgépek közeledtek sebesen a part felől. Csakhamar a szállítóhajó felett voltak és ledobták a hajó menetirányában első bombájukat. Ez volt a megállási parancs. Hát lehetséges, hogy ez a köztársasági aknahajó át merészeli vizsgálni a szállítót egy német hadihajó szemeláttára? Csaknem ugyanebben a pillanatban Gauss váratlan lökéstől megtántorodott — eldördültek a „Deutschland" légvédelmi ágyúi. A sorhajó és a szállító között robbanások fekete füstje borította az eget.

Az egyik repülőgép megingott, oldalvást dőlt és vastag, fekete füstfarkat eresztve, hirtelen zuhanással a part felé tartott.

De a második repülőgép nem tágított. Leereszkedett a szállítóhajó fölé. A tábornok nem tudta volna megmondani, mi történt aztán: úgy rémlett, hogy a szörnyű légnyomás még a „Deutschland" hatalmas testét is kilökte útvonalából. A szállítóhajó helyén csak tűztenger látszott, amelyből fekete füstfelleg tört felfelé és elborította az eget.

A köztársasági aknahajó, mint valami orsó, belefúrt a vízbe és sietve távolodott dél felé. A német hajó parancsnoka Gausshoz lépett.

— A másik repülőgép mégis elinalt! — mondta Gauss. — Valószínűleg a saját repülőterére?

— Azt hiszem.

Gauss végigmérte tekintetével a távolságot a partig, ahol egy kis város fehér épületei látszottak.

— Úgy gondolom, ott a repülőtér.

— Pontosan így van.

— Nem nagy a távolság — Gauss az ajkát rágta. — Nem

nagyon értek a maguk tengeri dolgaihoz, de ha ez a szárazföldön lenne...

A parancsnok felélénkült.

— Úgy gondolja?... M-m... A város eltakarja a repülőteret.

— Eltakarja? — Gauss határozatlanul vállat vont és látcsövét a fehér kis házak csoportjára irányította. — Meg lehet csinálni, hogy ne takarja el.

A parancsnok nevetett és kiadta a parancsot.

Egy perc múlva Gauss fájdalmas fintorral a hasára szorította kezét. A nagykaliberű ágyúk sortüzétől tompa fájdalmat érzett a hasában.

A város fölött, úgyszólván pillanatok alatt, a robbanások fekete oszlopaival együtt felcsaptak a tűzvész lángjai. Még szabad szemmel is látható volt ez. Tíz perc alatt azonban Gauss megunta az egészet. Fájt a dobhártyája a szokatlan túlterheléstől. Azon gondolkozott már, ne kérje-e meg a parancsnokot, hogy szüntesse be a tüzet, de ekkor az már maga is lefújta a lövöldözést. Gauss még egyszer, utoljára arra nézett a látcsövén keresztül, ahol még nemrégen olyan kedvesen tehérlett a kisváros. A szürke romhalmazok fölött füst kóválygott és perjecsomók repkedtek.

A „Deutschland" parancsnoka Gausshoz lépett.

— Szabadna az asztalhoz kérnem?

— Hát ha az asztalhoz, gyerünk az asztalhoz — szólt derűsen Gauss. Már rég nem érzett ilyen étvágyat.

2

1938-ban korán és melegen köszöntött be a tavasz. Az esték Warm Springsben csendesek, derültek voltak. Ennek ellenére azonban a villa dolgozószobájában — az elnök tréfásan „kis Fehér Ház"-nak nevezte ezt a villát — lobogott a tűz a kandallóban. Tulajdonképpen ezt a fűtőberendezést, amely olyan egyszerű volt, mint minden ebben a házban, nem is lehetett kandallónak nevezni: néhány durván faragott kő és igénytelen rostély, rézlemezzel födött mélyedés — ennyi az egész. Egyszerű tűzhely volt ez. Mostanában egész nap égett. Nem az elnök miatt, aki jól érezte magát, mint minden warmspringsi kúra után, hanem azért, mert főtitkára és legközelebbi bizalmasa, Howe, beteg volt. Reggeltől-estig plédbe burkolózva ült a karosszékében. Rázta a hideg és nem javult az állapota.

Dodd felrakta lábát a rostélyra és könyökét térdére támasztva, a tűzfogóval lassan megforgatta a fahasábokat s közben hallgatta Howenak a még szokottnál is lassúbb beszédét:

— Mindez nem titok előttünk, professzor. A gazda tudatában van annak, honnan veszélyeztetik minden kezdeményezését.

— Ez igaz, Howe, és... — Dodd kissé gondolkozott és a tűzfogóval kezében közelebb húzódott Howehoz. — Becsületszavamra, néha sajnálom az elnököt.

— Dehát mit csinálhat? — Howe nagynehezen kihúzta kezét a takaró alól és gyenge mozdulatot tett, mintha ezzel akarná bizonyítani az elnök erőtlenségét. — Azt tesznek azok, amit akarnak.

— És az elnök ezt tudja?

Howe szótlanul bólintott.

Dodd bosszúsan dobta le a tűzfogót, amely csörömpölve hullt a tűzhely előtti rézlapra.

— Hát mit akar, Dodd? — Látszott, hogy Howe nehezen beszél. — Mit tehet? Ha Vandenheim bandájának alkalma lenne rá, mindannyiunkat megsemmisítene... mindnyájunkat...

— Egyszer már megpróbálták.

— És nem szabad bízni abban, hogy nem próbálják meg mégegyszer.

— Most már nem! A nép nem engedi.

— A nép... — mondta keserűen Howe. — Hiszen ha az átlagos amerikai nem hagyná magát olyan könnyen elámítani!... A bankok egymásután vásárolják meg az újságokat. Hamarosan ott tartunk, hogy az elnöknek nem lesz hol megmondania az amerikaiaknak, amit gondol.

— Ez már túlzás — szólt nevetve Dodd. — Utóvégre nálunk nincs nácizmus.

— Egyelőre még nincs...

Howe olyan hangsúllyal mondta ezt, hogy akár be is fejezhette volna az ember: „de valószínűleg hamarosan lesz."

Elhallgatott, majd éppen olyan szomorúan folytatta:

— Egyik rendszabályunk a másik után bukik meg. Még a villamosenergia-termelés államosításának törvénytervezetét sem sikerült megvalósítanunk.

— Túlsokat akartak.

— De hiszen ez volt a főütőkártyánk.

— Tudja — szólt jóindulatú mosollyal Dodd — néha azt gondolom, hogy a mi elnökünk fantaszta, néha meg azt, hogy ravasz kópé... Az ember nem ismeri ki egykönnyen... Külön-

ben, hagyjuk ezt. Azt akarom mondani: minél tovább voltam Németországban, annál jobban meggyőződtem arról, hogy félintézkedésekkel nem lehet megállítani a nácikat. Ez a bűnöző banda — Göring, Hitler, Göbbels — a legvadabb csínyt is elkövetí.

— Óvatos duhajok azok! — jegyezte meg Howe. — A történelem tanításai mindenkire kötelezők.

Dodd leplezetlen megvetéssel hangjában így szólt:

— Az a baj, Howe, hogy ezekben a gyilkosok pszichológiája van. Itt aztán nem használ a történelem, még ha ismeri is az ember!

— Ez szörnyű! Egyszerűen szörnyű... — Howe hátradőlt a karosszékben. Szaporán, nehezen lélegzett. Sápadt, csaknem áttetsző arcán lelki gyötrelem tükröződött.

— Segíthetek valamiben? — kérdezte részvéttel Dodd és idegesen turkált az orvosságos üvegek között, amelyekkel teli volt az egész dohányzóasztalka.

Howe nem nyitotta ki a szemét. Nemet intett fejével.

Hosszú hallgatás után ezt suttogta:

— Hol a kivezető út?... A kivezető út?!

Nehezen felemelte szemhéját és bizalmatlanul figyelte Doddot, aki szótlanul nézegette a dolgozószoba falai mentén felállított hajómodelleket.

Dodd, aki egy művészien elkészített gyorsvitorlásban gyönyörködött, szórakozottan megszólalt:

— Azt hiszem, nincs a világon, ami inkább elgondolkozásra késztetné az embert, mint egy ilyen gyönyörű kis vitorlás. Ön mit gondol?

Howe fájdalmasan mosolygott:

— Mindenekelőtt azt gondolom, hogy maga nem ezt akarta mondani.

— Mindig mondtam az elnöknek, hogy rossz diplomata vagyok... Mondja meg neki, hogy tartsa magától távolabb Bullittot. Nagyon hiszékeny ember volt ez a mi FDR-ünk.* Beszéltek nekem egy-mást Bullitt moszkvai intrikáiról — egyáltalán nem volt becsületes játék... Dehát nincs szükségem arra, hogy meséljenek, elég annyi is, amit tőle, magától hallottam saját fülemmel. És milyen visszataszító volt, amikor majd kibujt a böréből, hogy bebizonyítsa a franciáknak: őrültség az Oroszországgal történő megegyezés. Úgy ócsárolta a szovjet hadsereget, úgy nyilatkozott a szovjetek fizetőképességéről, hogy...

— Képzelem, mit csinál majd ez a mákvirág, mint párizsi követünk!

* Franklin Delano Roosevelt.

— Hát Hull nem tudja meggyőzni a gazdát, hogy állítsa félre Bullittot?

— Bullitt éppen Vandenheim első és eléggé tisztán látható rezidense az amerikai követ hivatalos posztján.

Dodd otthagyta a modelleket és egészen Howe mellé lépett.

— Amit mondani akarok, azt mindig legjobb négyszemközt mondani.

Howe fel akart emelkedni a karosszékében.

— Nem, nem, csak feküdjék, feküdjék! — Dodd odahajolt Howe füléhez. — Nem vitatkoznék azzal, aki azt állítaná, hogy Bullitt nevét meg lehet találni Himmler és Ribbentrop ügynökeinek névsorában.

Howe riadt tekintettel nézett Doddra:

— Ez már több a soknál!

— Egyszerű szofizmák útján arra a végső következtetésre juthatunk: nincs semmi különbség abban, hogy a pénzt közvetlenül Vandenheimtől, vagy Himmler kezén át kapja az ember — mondta fanyar mosollyal Dodd.

Howe újra megkísérelte, hogy felemelkedjék, de erőtlenül visszaroskadt a székbe. Tekintete csaknem rémültnek látszott, amikor levegő után kapkodva, erőlködve megszólalt:

— Professzor... drága professzor... érti maga, mit mond?... Hiszen ez az ember az Egyesült Államok követe!

Dodd felállt, pár lépést fel-alá sétált, aztán, mintha tanári katedráján ülne, így beszélt:

— Magával szemben, Howe, van egy nagy előnyöm: én, mint történész, megtanultam, hogy mindent többé-kevésbbé nyugodtan szemléljek. Mintha régen elmúlt idők eseményeiről beszélnék...

Howe rimánkodón tette össze reszkető kezét:

— Könyörgök, hallgasson!... Egy szót se a gazdának. Igen, igen, Dodd, kímélje!

— Amíg nem lesznek a kezemben pontos bizonyítékok, egyetlen szót sem szólok neki ezekről. És ilyen bizonyítékokhoz sohasem jutok, mert soha többé nem megyek vissza Németországba.

— Már pedig az elnök éppen arra akarja kérni, hogy menjen vissza oda.

— Nekem már elegem van belőle! Hiszen még a legnormálisabb ember is megbolondul, ha sokáig tartózkodik tébolyodottak között. Nem, elég volt! Hadd menjen másvalaki!...

— Ő nagyon bízik magában és nagyon szereti.

— Örömmel segítségére lennék, ha ez lehetséges lett volna — mondta nagyon komolyan Dodd. — De Németországban

csak amerikai megfigyelőre van szükség, ha továbbra is egykedvűen fogjuk nézni, hogyan készülnek a nácik lejtőre vinni a világot.

— A világot?

— A háború náluk már elhatározott dolog. Még hozzá most, rögtön.

— Hiszen még semmijük sincs.

— Hamarosan mindenük lesz. Mi majd hozzásegítjük.

— Még itt se beszéljen ilyen hangosan erről!

Kinyílt az ajtó és két botra támaszkodva, lassan belépett Roosevelt.

— Amint látja, kedves William — mondta szomorúan az elnök, miután üdvözölte a követet — helyet cseréltünk szegény Howe-val!

Roosevelt fejével Dodd felé intett és kihívta a verandára.

— Kétségbe vagyok esve — mondta halkan — az orvosok tanácstalanok. Szegényke a szemünk láttára pusztul el. Úgy érzem magam, mintha én pusztulnék el félig... Az orvosok nem tudnak semmit... és ez az ember meghal!

— El sem tudom hinni.

— Magam sem hittem, amíg szívemben nem éreztem: meghal... És ő meg én, jóformán semmit sem tettünk eddig.

— Még minden ön előtt van, elnököm!

— Szeretném tudni, mikor jön el az az idő, amikor az élethez való jog nem az lesz, amit egymás kezéből kell kiragadni.

— A történelem tanulsága szerint — sohasem.

— Tudom, hogy maga pesszimista, William, de ha én is ilyen szemmel nézném a dolgokat, akkor el kellene ismernem, hogy boldogult Cleveland elnöknek igaza volt...

— Miben?

— Beszélik, hogy amikor az apám, mint kisgyereket, magával vitt hozzá látogatóba, Cleveland ezt mondta: „Azt kívánom neked, te fiatal emberke, amit senkisem kíván: sohase légy elnök."

Dodd megfogta Roosevelt kezét.

— Az Egyesült Államok szerencséjére nem teljesült ez a kívánság!

Roosevelt sokáig kezében tartotta Dodd kezét és mielőtt elengedte, erősen megszorította.

— Hiszen maga tudja, William, milyen fontos, hogy azokat az embereket visszatartsuk az őrülettől, amely felé haladnak. Ezt csak becsületes és okos ember tudja megtenni.

Dodd szomorúan ingatta fejét:

— Köszönöm, elnököm, de... becsületszavamra, én már nem hiszek abban, hogy a háború elhárítható.

— És azt is tudja-e, hogy ez a tűzvész nem korlátozódik Európára?

— Sajnos, így van — bólintott Dodd. — Mióta Tokio csatlakozott ahhoz a „tengelyhez", a japánok egészen elvesztették a fejüket.

— Feltéve, hogy azok az urak már régen nem vesztették el Hitler segítsége nélkül is. Tudom: mi nem maradhatunk semleges szemlélői annak, ami Európában kezdődik.

— Talán... — mondta bizonytalanul Dodd, de ahogyan mondta, kiérződött, hogy az öreg követ maga sem hisz ebben a lehetőségben.

Az elnök mintha sietett volna végig kifejteni a gondolatát, kissé izgatottabban folytatta:

— A mi ravasz rókáink, miután dollárjaikkal felhizlalták Marsot, azt hiszik, hogy majd nyugodtan és békében szemlélhetik innen, hogyan irtják egymást az európaiak azokkal a fegyverekkel, amelyekre teljes joggal rányomhatnánk a védjegyet: „Made in USA".

— Amíg a dolog nem ér az oroszokig. Azok jobban szeretik a saját márkáikat.

— Lehetséges — mondta halkan Roosevelt és megismételte: — Lehetséges... Dehát a mieinknek is minden igyekezete arra irányul, hogy Nyugatot és Oroszországot egymásra uszítsák...

— Németországról van szó, elnököm — szólt közbe Dodd. — Csakis róla.

Roosevelt bólintott:

— Mi megértjük egymást... Szörnyűség, William, hogy a kapzsiság elvakítja a mieinket. A türelmetlenség, hogy betakarítsák az aranytermést...

Dodd gúnyos mosollyal közbeszólt:

— Én inkább vértermésnek nevezném...

— ...ezek az emberek nem szívesen néznek a kulisszák mögé... Azt mondom: a türelmetlenségük folytán nehéz helyzetbe kerülhetünk. Valakiknek az amerikaiak közül a fejükkel kell majd fizetniök ezért az aratásért.

— Csakis az egyszerű amerikaiakról lehet szó.

— Hiszen én is róluk beszélek — mondta ingerülten Roosevelt.

— Hát talán rajtunk múlik?

— Ne adja a cinikust, William! Mi ketten tudjuk, kiknek a kezére van szükség az új élet felépítésénél.

— De a vandenheimek ezzel már nem törődnek.

— De én igen! Ide hallgasson, William — Roosevelt botjával az erkély korlátjára ütött. — Amerika hajójára viharos út vár. Nem szállhatok tengerre csupán afféle utasokkal, mint Vandenheim. Nekem egyszerű tengerészek is kellenek. Kell, hogy az egyszerű tengerészre is gondoljak, William, mert nélküle kénytelenek leszünk papírdollárból főzni a levest... Szóval: nekem tovább kell látnom az orromnál. De közben lépten-nyomon zavarnak. *Itt* a mi legfőbb ellenségünk, William. Mindenek előtt *itt!* És magára azért van szükségem Berlinben, hogy lássam, mi történik *itt*. Érti?

Roosevelt magán érezte az öreg történész vizsgálódó tekintetét.

— Ha sikerül visszatérnem a történelemmel való foglalkozáshoz — mondta Dodd — és remélem, hogy sikerül, akkor a legnehezebb probléma számomra a harminckettedik elnök alakja lesz.

Roosevelt elnevette magát:

— Semmi rejtélyes nincs bennem, William, semmi!

— És azt hiszi, hogy a „szociális renegát" lényegét olyan egyszerű megmagyarázni? — kérdezte Dodd. — A mi bolondjaink ott a Fifth Avenuen nem értik, hogy ön nem renegát, hanem az ő igazi védőjük. Pedig, isten látja, nem érdemlik meg ezt a védelmet!

Roosevelt felkelt a székéről, odalépett a korláthoz, ahonnan a környék széles panorámája látszott és rámutatott a tó körül világító fényekre.

— Sajnos, eddig ez az egyetlen, amit sikerült igazában megvalósítanom. És ezt is csak azért, mert nem vettem igénybe hozzá mást, csak a saját eszközeimet. Ezek azt gondolták, hogy valami üzletet eszeltem ki és nem akartak zavarni: utóvégre mindenkinek van valami biznisze, miért ne legyen az elnöknek is? Talán ez a fürdőhely az egyetlen jó, ami tőlem az amerikaiakra marad. Kevés! Úgyszólván semmi!... Mintha nem is elnök, hanem valami quaker szatócs volnék.

Dodd elgondolkozva nézte az üdülőhely csillogó kis fényeit és ujjai idegesen kopogták valami dal ütemét az erkély korlátján.

— Becsületszavamra, elnököm, ha csak egy jottányit hinnék németországi küldetésem értelmében, rendelkezésére állnék. — Elhallgatott, majd az elnökhöz hajolva folytatta: — De nem hiszem, hogy bármi értelme volna ennek a küldetésnek.

— Mindegy no, kezet rá! — szólt derűsen Roosevelt.

— Öreg vagyok már, elnököm.

— Hull öregebb magánál és lám, ott áll a jobbszárnyon. Tudja, hogy végre valahára sikerült törvényt hoznunk, amely megtiltja, hogy amerikai hajón fegyvert szállítsanak a francóistáknak? Ez csupán a tizedrésze annak, amit meg akarnék csinálni, ha nem fognák le a kezemet.

— Nem valami nagy vívmány, elnököm! — szaladt ki akaratlan gúnnyal Dodd száján. — És nem fél attól, hogy ez a hajózási tilalom pontosan az ellenkező szerepet játssza majd, mint amit ön neki szánt?

Roosevelt figyelőn nézett az öreg követ szemébe. Kisideig hallgatott. Aztán kissé ingerülten megszólalt:

— Ön szerint én nem értem, hogy ez a tilalom egyoldalú?

— Éppen erre gondoltam.

— Ejnye, ejnye, William! — Roosevelt a fejét csóválta. — Én többet tudok ennél: semilyen, hallja, *semilyen* intézkedésünk nem zavarja a mi fegyvergyárosainkat abban, hogy felfegyverezzék azt, akit a spanyol háborúban győztesnek akarnak látni... Ők nemcsak kerülőúton, mindenféle külföldi spekuláns útján tudnak fegyvert adni Francónak. Eléggé arcátlanok ahhoz, hogy csaknem nyíltan, a saját rendőrségünk szemelátára szállítsanak. Mindent tudok én, öregem... — Az elnök elhallgatott, mintha meggondolná, hogy folytassa-e. Azután kezét Dodd vállára tette és gyorsan befejezte: — Isten látja, ez már nem az én bűnöm! — Vissza akarta húzni a kezét, de Dodd megfogta és megértően szorította meg száraz, öreges ujjaival. — Néha, William, irigylem... a lovakat, amelyek szemellenzővel járnak... — tette hozzá halkan Roosevelt.

— És ezek után arra biztat, hogy térjek vissza a követi posztra?

— Mit csináljunk, öregem?... Itt vagyok én is... Egyrészt *csak* elnök vagyok és nem lehet tőlem többet követelni, mint amire az erőm futja... Másrészt... Hiszen elnök vagyok és van-e jogom nem törődni azzal, hogy mit gondolnak rólunk, amerikaiakról a világ többi részén? A hajózási tilalomról való lemondás azt jelentené, hogy *nyíltan*, érti? cinikus nyíltsággal segítjük a fasisztákat.

— Dehát mindenki, aki csak egy cseppet okosabb egy nyúlnál, megérti, hogy az effajta tessék-lássék tisztesség, mint az úgynevezett hajózási tilalom — csapás a Spanyol Köztársaságra! — kiáltotta Dodd.

Roosevelt egész testével a követ felé fordult. Az erkélyajtón át kitóduló éles fény egy pillanatra megvilágította az alakját és a követ látta, hogy pír önti el az elnök arcát.

— Nincs jogom, hogy fantasztává legyek — szólt Roosevelt, már nem olyan ingerülten, mint előbb, de észrevehető élességgel, mintha készakarva akarná aláhúzni szavait. — Önnek meg kell ezt értenie. Egyszerűen köteles megérteni, nem csak mint diplomata, hanem mint amerikai történész is. Az én helyemen — és ha az ember csak a tizedrészét tudja meg annak, ami a háta mögött történik — lehetetlen megőrizni az illúziókat. Csak nemrégiben értesültem, hogy a Wall Street nagy főnökei az orrom előtt nagyszabású konferenciát tartottak a németekkel.

— Itt?

— Igen, valahol New York mellett.

Dodd arcán zavar látszott.

— Ugyanazok? DuPont és Morgan egész csapata?

— Persze, és régi barátunk, Vandenheim is ott volt — Roosevelt haragosan ütött botjával a korlátra. — Hogy mit ki nem eszeltek!... A legnyíltabban felfegyverezik a németeket. DuPont két irányból is: a „General Motors" és az Opelen keresztül már megkezdte a nácik számára a repülőgépgyártást — megvette a német Focke-Wulf gyárakat is.

Roosevelt csodálkozott, mert Dodd hirtelen felkacagott:

— És én még törtem a fejemet, miféle pénzzel bővítették ki ezt a gyárat a németek? Úgy dagadtak az üzemek, mintha élesztővel keletnék. Hát ez pontosan az a cég, amely Spanyolországban bizonyította be hadi repülőgépeinek jó minőségét.

Roosevelt lemondóan intett:

— És én semmit sem tudok tenni: kívülről minden tisztességesnek látszik. Utóvégre nem üthetem bele az orromat a vállalkozók magánügyeibe!

— És persze, mint mindig, a Schreiberék boltocskáján keresztül ment minden?

— Magától értetődik. Dulles, ez a vén róka, úgy intézte a dolgukat, hogy amíg valamilyen pánik ki nem tör, hozzáférhetetlenek.

— Az ön helyében, elnököm, figyelemmel kísértetném azt az igen gyanús német társaságot, amely befészkelte magát az USA-ban. Olyanféle alakok is vannak köztük, mint az a Killinger — valódi gyilkos.

— Már beszéltem Hooverrel...

Dodd gyorsan ránézett Rooseveltre, aztán lesütötte a szemét.

— Hoover? — mondta kétkedőn. — Én, az ön helyében, elnököm, valami olyat alakítanék, ami az enyém...

— Saját, külön kémirodát? — Roosevelt egész testével Dodd felé fordult és nem tudta leplezni csodálkozását.

— Hoover — az Hoover — mondta halkan Dodd — de jobb lenne valami saját, külön... Kisebb méretű, de megbízhatóbb.

— Hát igen, nagyon rosszkor betegeskedik Howe — szólalt meg Roosevelt. — Nagy szükségem van emberekre!

— Semmi baj. Még talpra áll.

Roosevelt a fejét rázta.

— Nem... Ő már hozzászoktatott ahhoz a gondolathoz, hogy majd nélküle kell dolgoznom!

— Bátor ember.

— De az utóbbi időkben erősen hanyatlott. Valóságos üldözési mániája van. — Roosevelt erőltetetten nevetett, de ez a nevetés valahogy keserű volt. — Pontosan olyan ez, mint Shakespearenél: igyekszik elcserélni a poharamat, tányéromat... Senkinek sem hisz... Gyerünk hozzá, William. Szegényke szeret esténkint néhány robber bridzset játszani.

Roosevelt Dodd segítségével felállt és bement az erkélyről.

— Howe, öregem, készüljön fel egy derekas összecsapásra! — kiáltotta a küszöbről. — Dodd most mindjárt megmutatja magának, milyen is a professzori bridzs...

Nem fejezte be: Howe ott feküdt elterülve a karosszékben. A pléd lecsúszott a lábára, ujjaival görcsösen szorongatta gallérját, mintha fel akarta volna tépni. Feje hátrahanyatlott és holt arcára ráfagyott a szenvedés torz fintora.

3

A csupasz fák szabályos kettősrendekben álltak, mint a fogyencek — reménytelenül szürkén, egyhangúan, egyformán.

A fasoron át messzire látszott a sötét, nyirkos föld. Már felgereblyézték. A vasfésű nyoma jobbról is, balról is végighúzódott a Tiergarten utai mentén.

A nyirkos földből csípős szag áradt. A virágágyások feketén, egyenlőtlen felületén csak itt-ott hajtott ki néhány korai, alig észrevehető kis fűszál.

Mialatt Otto a tábornok után lépdelt, megpróbált lényegtelen dolgokra gondolni.

Ostoba a helyzet! Ma semmiféle könnyű vagy kellemes gondolat nem jutott az eszébe, hogy előzze ezeknek az ebédelőtti sétáknak unalmát. Hogy ne gondoljon az előtte álló estére.

hajlandó volt mindenre gondolni, még a legkellemetlenebbre is — akár arra, hogy tegnap összeveszett az apjával. Az öregúr egyetlen pfenniget sem adott. Suzannetól kell kérnie. De az eljövendő éjszakáról való elképzelése Suzanne helyett valami egészen mással, kellemetlennel társult. Kerülje el? Keressen valami kibúvót? ... Az ördög vinné el! ...

Gauss keskeny, hosszú háta merev léptei ütemében mozgott. Hányszor képzelte Otto, hogy az öreg legalább a sétákon, amikor rajta, a segédtiszten kívül senki sincs jelen, kissé elengedi magát. Eltűnik a merevsége, meggörnyed a háta, lépései már nem olyan kimértek és a tábornok, öregesen nyögve, leroskad az útjába eső első padra, talán éppen a mellé az öregasszony mellé, aki ott ül divatjátmúlt gyászfátyolos kalappal a fején. És egyszerűen elbeszélget vele a beteg májáról, a podagrájáról... Vagy pedig a rokkant mellé, akinek olyan szörnyen rángatózik az arca. Volna miről beszélgetnie ezzel az emberrel Gaussnak: Verdunről, ahol a tábornok hadtestének úgyszólván teljes állományát elveszítette, vagy Marne-ról, ahol áthelyezték a vezérkarhoz... Miért is ne? De a tábornok arca mozdulatlan maradt. A katonásan rövidre nyírt deres haj megcsillant a sapkaszegély és a köpenygallér között. Egyik kezét hátratette, a másikat kabátja zsebébe dugta. Mindig egyformán: a harmadik ujjperecig, egy centiméterrel sem feljebb, vagy lejjebb. Kesztyű takarta el elmeszesedett ereinek kék fonatát. Az avatatlanok előtt olyan erősnek kellett ennek a kéznek tűnnie, amilyennek a németek mindenkor elképzelték a germán generálisok kezét.

Minden úgy volt, mint mindig. Minden tökéletes rendben volt.

Séta! Az öreg „étvágyat sétált" magának, de Otto csak azt érezte, hogy megázik a sétában. Hiszen nyilvánvaló, hogy néhány percen belül megered az eső. Már nagyon alacsonyan lógtak a felhők. Ez a szürke boltozat, akár a sátor ponyvája, a rajta meggyülemlett víz súlya alatt, mintha meghajolt volna, és rögtön elszakad. És aztán zuhog, zuhog...

Régebben, sőt még tegnap is, Otto nem feszélyezte volna magát, hogy figyelmeztesse a tábornokot a fenyegető esőre. Utóvégre ez is a segédtiszt kötelessége volt. Dehát akkor miért nem beszélt erről ma? Miért van az, hogy ma az öregúr minden mondata, minden rávetett pillantása megremegteti?

Otto azon kapta rajt magát, hogy négyesztendős segédtisztsége alatt, valószínűleg első ízben, úgy ment a tábornok mögött, ahogy a szabályzat előírta: egy lépésnyire mögötte, féllépésnyire balra. Csak nem fél attól, hogy a tábornok szeme

elé kerül? Nem, a tábornoknak esze ágában sem volt, hogy ránézzen. A tábornok a földre nézett, szívesebben nézegette a fasor sárga homokját és szeme előtt váltakozva feltűnő csizmája orrát. Mert ha így járt, nem kellett visszaszalutálnia.

Ezt Gauss így nevezte: „visszavonulás a magányba". Ehhez már az is elég volt, hogy nem nézett oldalt. A lába magától balfelé fordult ott, ahol Friedrich Wilhelm szobra áll. Rövid, tiszteletteljes tekintet a bronzkirály felé. Onnan kétszázhetvenhat lépés Lujza királyné szobráig. Aztán jön — az öreg Fritz. A tábornok itt — első ízben — felemeli a fejét. Baráti mosoly, fejbiccentés a király felé. Mintha mindketten olyan titok birtokában lettek volna, amit nem akartak kiadni. A király-káplár mintha koppintott is volna bronz pálcájával: nehogy elszóld magad!

És most már Frigyes is elmaradt balra. Az útkanyarulatnál a tábornok mégegyszer visszanézett rá. Most — az utolsó fasor mentén, a fák között feketéllett a Tiergarten-Strasse aszfaltburkolata. Itt körül kellett nézni; az úton egész autóáradat robogott. A rendőrök rövid, szaggatott füttyöt váltottak. Az aszfalt középpontjában álló felemelte a karját, a kormánykerekek mellett ismeretlen civilek ültek. A tábornoknak körül kellett néznie.

A magány végetért. A tábornok felemelte a fejét. Lenézett a járókelőkre, az autókra. Az autókban ülő németek szemében ez az öregúr volt a hadsereg. Otto is emelt fővel lépkedett mögötte. Miért nem rendelik el, hogy a polgári személyek kalapleemeléssel üdvözöljék a tiszteket...

Barom ez a rendőr! Éppen akkor mutat szabadot, amikor a tábornok lelépett a járdáról és az autóáradat ismét megindult az utcán.

Itt a Szent Máté-templom. A görbe Margarethenstrasse. Tulajdonképpen miért ragaszkodik a tábornok a kényelmetlen házban levő kincstári szállásához. Talán nem bízik helyzete állandóságában? Talán kiszagolt valamit öreg orrával? Ostobaság! Hát nem ő volt egyike azoknak, akik a hadsereget és a nácikat egybehangolták?...

Éppen akkor kezdett esni az eső, amikor már csak néhány lépésnyire voltak a bejárattól. Az előszobában Gauss odadobta köpenyét a tisztiszolgának és éles tekintettel nézett Ottóra:

— Nem tetszel nekem. Történt valami?

— Semmisem...

— Talán otthon van valami baj?

Ó, minden rendben!

Apád?

Érdemes erre felelni? Gauss tréfálkozó nyájaskodásából kiérződött Schwerer iránti engesztelhetetlen ellenségessége, Otto tudta: Gauss nem bocsátotta meg Schwerernek, hogy nem csatlakozott a köré csoportosuló elégedetlenekhez. Gauss gyávának tartotta Schwerert. Amikor visszaérkezett Kínából, tüstént bedugták az akadémiára — hogy a hadtudomány történetét adja elő.

— Vén vaskalapos — mosolyodott el a tábornok. — Nem akarja megérteni a legfontosabbat: ez alatt a húsz év alatt az oroszok két évszázadnyit fejlődtek.

Otto oda se hallgatott. Már előre tudta, mit mond Gauss. Tudta, hogy ezzel végzi a mondókáját: „Szeretném ennek a diónak a feltörését a maga nemzedékére bízni!" Az is lehet, hogy meggörbített ujjával megkopogtatja Otto homlokát: „Hiszen ha a bátyjánál itt minden rendben lenne!"

Otto oda se hallgatott. Egyet szeretett volna: meglógni. Sokkal fontosabb dolga volt.

A tábornok odament a légsúlymérőhöz és ujjával megkopogtatta az üveget.

— Nem feledkeztél meg ma estéről? — kérdezte.

— Dehogy.

— Ügyelni kell, nehogy a meghívottakon kívül bárki is bejusson.

— Igenis.

A tábornok Ottóra sandított.

— Megpenészedtél itt velem. Menj valahová ebédelni, ahol tisztek szoktak együtt lenni.

— M-mm...

— Zátonyra futottál? — mosolyodott el Gauss. — No, no, értem én ezt. Hiszen én sem születtem ilyen deres hajjal.

A tábornok a kandalló feletti tükörbe nézett és végigsimította kezét kefeformára nyírt haján.

— Hát igen, nincs miért irigyeljenek. — Mosolyogva fordult Ottóhoz. — Bizonyára nézel engem és ezt gondolod magadban: „Mit zaklat ez a vén szamár?" Ne képzeld, hogy hogy örökké ilyes kakas maradsz. — Aztán hirtelen éles hangon ráförmedt: — Menj!

Otto nem vette igénybe a kincstári gépkocsit A taxit még utazási célja elérése előtt elbocsátotta. A cél Nyugat-Berlin egyik háztömbjének magánosan álló háza volt. Vastag függönyök vakká tették ablakait. Nem volt címtábla a ház homlokzatán, sem névtábla a kapun. Csak nagyon kevés ember

mondhatta volna meg, ki lakik a házban. Otto magabiztosan nyomta meg a csengő gombját.

Minden arcvonását ismerte annak az embernek, aki azonnal kinyitja a kaput és szótlanul beengedi. Otto tudta, milyen pózban ül Krone; ismerte a kézmozdulatát is, amellyel szivart kínál neki. Ebben a kézmozdulatban már semmi sincs abból a szívélyességből, amellyel Krone négy évvel ezelőtt az első szivarral megkínálta. Bizony, azóta Krone nagyon megváltozott. Csak egyszer volt éppen olyan kedves, mint amikor először találkoztak: felépülése után.

*

Gauss sötétben feküdt. A csendben hallatszott, hogyan nyikorog a dívány bőrhuzata a tábornok nagy teste alatt. A sötétségbe borult dolgozószoba óriásnak tetszett. Az utcai lámpa visszfénye a portré sötét vásznára esett és megvilágította annak egyetlen vörös foltját. Nem lehetett kivenni, mi az, de a tábornok jól tudta, hogy egy katonai zubbony gallérja. Élénken elképzelte a gallér fölötti arc vonásait. Lenbach pontosan olyannak ábrázolta ezt az arcot, ahogy Gauss emlékébe vésődött. Gauss ezt az embert csak néhányszor látta életében. Gauss akkor még túlságosan fiatal és jelentéktelen volt ahhoz, hogy gyakran találkozhatott volna Moltke gróffal, a marsallal. Az meg nem sokat törődött a fiatal tiszttel, aki éppen akkor került az akadémiára. Ha az öreg akkor tudta volna, hogy ez a tiszt most a vezérkar főnöke, talán nem nézne rá olyan szigorúan a falról.

Gauss kutatta a sötétben az öreges szem hideg tekintetét; haragos ránc húzódott a keskeny borotvált száj körül; vékony, piheszerű őszes haj látszott a fül és a lakkozott sisak között.

Gauss hallotta Moltke recsegő hangját:

— Le kell győzni a nehézségeket. A hadsereg hegemóniáját meg kell őrizni.

— Félek, hogy nem születtem szervezőtehetségnek, kegyelmes uram — válaszolta szerényen Gauss.

Moltke bozontos szemöldöke haragos ráncba szaladt.

— A tehetség — az a munka. Tessék dolgozni. Azt hiszi talán, hogy hetvenegyben csak úgy, magától győztem? Nem, fiatalember, én félévszázadon keresztül dolgoztam azért a győzelemért. Egyik bajtársa, Schlieffen ezredes helyesen mondta: „A dicsőséget fáradság és veríték előzi meg."

Gauss gondolatai most hirtelen megoszlottak. Követte tovább is Moltke szavait, de ugyanakkor sietve kutatott emlé-

kei között. Még valaki mondott ehhez hasonlót a dicsőségről. Valami francia azt mondta: „A dicsőség — szakadatlan erőfeszítés."

— Előfordul, hogy a stratégia egyetlen tétele sem alkalmazható — jegyezte meg bátortalanul Gauss.

Moltke lassan megfordult és odaszólt valahová a sötétbe:

— Idehallgasson, fiatalember. Mondja meg annak a kapitánynak, hogy mindenkinek, aki döntő győzelmet akar elérni, a stratégia és az erkölcs törvényei fölé kell emelkednie. El kell határozni: e feltételes dolgok közül melyiket lehet megtartani az ellenség félrevezetésére és melyiket kell felhasználni az ellenség szabadságának lekötésére.

A sötétből Schlieffen hangja válaszolt:

— Engedje meg, kegyelmes uram, hogy idézzem az ön szavait: „A stratégia azt a képességet jelenti, amellyel bármilyen helyzetből megtaláljuk a kivezető utat." Ennyi az egész... Méltóztassék felébredni!

Gauss érezte, hogy könnyedén megérintik a vállát.

— Méltóztassék felébredni!

— Igen, igen... — A tábornok gyorsan felült. Vörös gyapjúharisnyába bujtatott lába tehetetlenül kaszált a dívány mellett.

A tisztiszolga lehajolt és elétette a papucsot.

— A telefonhoz kérik, kegyelmes uram.

A tábornok csoszogva az asztalhoz ment.

— August?... Igen, igen... kitűnő... Negyedóra múlva? Várlak, várlak.

Nyujtózkodott. „Úgy látszik, álmot láttam." Erőlködött, hogy eszébe jusson, amit álmában látott, de hiába. Mikor azonban rápillantott Moltke és Schlieffen képére, minden eszébe jutott.

Átment a fogadóterembe és felcsavarta a villanyt. A falakról a hadvezérek néhány nemzedéke tekintett le rá. Gauss az emlékébe idézte a régi képek minden részletét.

Seidlitz, Dörflinger... Azután Scharnhorst, Gneisenau... És még egyszer a königgraetzi és szedáni győztes, mellette Bismarck, a vén gazember és I. Vilmos, Bécs kapuja előtt és a francia királyok udvarában. A tábornok nem szerette ezt a képet. És itt vannak a fiatalabbak: Falkenhayn, Mackensen. Ezeknek az ügyeskedőknek sikerült kicsúszni az alól, hogy amit főztek, meg is egyék. Jósolgattak, de fizetni a Gauss-féle „fiatal emberek" fognak!

„A dicsőséget fáradság és veríték előzi meg." Gauss gúnyosan elmosolyodott: „Naiv idők! Napjainkban a dicsőség együtt jár azzal a kockázattal, hogy tarkón lövik az embert..."

A tábornok haragosan lecsavarta a villanyt. A hadvezérek engedelmesen eltűntek. Hopp — és már sehol senki. Ha így engedelmeskednének az életben is! De az élet — nem ilyen! Az élet ott árad az ablakon túl — sötéten és nem mindig érthetően.

Még az ő kedves Margarethenstrasse-ja is titokzatosnak tűnt ebben a nyirkos sötétségben. Pedig úgyszólván itt zajlott le Gauss egész élete. Még emlékezett rá, amikor az utcát egy parkban álló nagy villa határolta ott, ahol most a Victoriastrasse vonul. Ezek kedves, csendes idők voltak. Hazautazott mint kadett, aztán mint zászlós, majd mint fiatal tiszt. A nagy lakásnak egy kicsit mindig terpentin- és viaszszaga volt és még valami olyan régimódi szaga. Hideg kandallók; síkos parkett; bágyadt fény még napos időben is. Az apja nem tartotta szükségesnek, hogy széles ablakokat vágasson, falakat, lépcsőket töressen, mint mások tették. Az öregúr véleménye szerint a ház úgy, ahogy állt, sem volt a legcsunyább ebben a régi utcában.

A házat a Margarethenstrasse végén lebontották és az utca folytatódott. A régi házakat, egyiket a másik után bontani kezdték. Helyükön új házak nőttek. Az építészek versenyeztek a házak díszítésében. Már nem Szent Máté temploma volt a háztömb büszkesége. Az új házakba idegen, érthetetlen emberek költöztek. Ezek nem voltak magasrangú tisztviselők vagy földbirtokosok, akik csak télen utaztak fel a birtokaikról, hogy megjelenjenek az udvarnál. Középgyárosok és kereskedők bukkantak fel, mint egyenrangúak. Sokan közülük meggazdagodtak a világháború alatt. Csupán az utca Matteikirchstrasseval határos részébe nem merték bedugni a síberek az orrukat. És ime, most már ennél az utcakereszteződésnél álló házakban is új emberek tűntek fel. Ullstein gyönyörű villája Röhm rezidenciája lett. Ezt a régi francia várra hasonlító házat szemelte ki a barna banda főhadiszállásának. Zajos idők kezdődtek. Éjjel-nappal rohangáltak az autók. Éles fénnyel égtek a lámpák és megvilágították a bejárót s a kertet, amelyben Funk és Schilling bronzszobra állott. Arról, ami a villa pompás termeiben és mély pincéiben történt, Berlin csak félve suttogott...

Az esőcseppek — még láthatatlan, távoli automobil-reflektorok fényét megtörve — nagy, fényes gyöngyszemként peregtek le a sötét üvegen. Egyik a másik után, egész sorokban

és egyenként hullottak le az ablakrámára. „Mint a katonák az éjjeli rohamban, amikor kiugranak a lövészárokból és aztán nyomtalanul eltűnnek az ellenség állásaiban" — jutott Gauss eszébe.

A ház előtt gépkocsi állt meg. A kormánykerék mellől zömök ember szállt ki. A bejárónál kigyúlt a fény. A tábornok felismerte öccsét, Augustot.

A vendég, kissé bicegve, belépett.

— Sehogysem tudom megszokni rajtad a polgári ruhát — mondta a tábornok és figyelmesen leültette vendégét.

— Mindenekelőtt intézkedj, hogy hozzanak be valamit... — August pattintott az ujjával és figyelmeztette a tábornokot: — De nehogy a gyógylöttyödből!

— Vajjon a régi szokásaid összeegyeztethetők egyházi méltóságoddal?

— A pap feladata összeegyeztetni — az összeegyeztethetetlent.

— Tanácsot szeretnék kérni tőled.

— Korunkban a pap egyáltalán nem alkalmas tanácsadó — válaszolta gúnyosan August. — Az egyházról van szó?

— Nem, a háborúról. Most már világos: megindíthatjuk a háborút.

A pap szemében derűs fény csillant meg.

— Hohó!

— Bizony! Végre valahára!

— A németek levágják a fejeteket...

A tábornok mindkét kezével legyintett és kihallatszott a hangjából, hogy komolyan bosszankodik.

— Ne beszélj ostobaságokat.

— De hiszen te magad kértél tanácsot.

— Nem hiszem, hogy ez az egyház álláspontja. Az egyház mindig megáldotta azok fegyverét, akik a mi ügyünkért harcoltak.

— Ebben persze nincs igazad. Az egyház igen sok esetben mindkét küzdő fél fegyvereit megáldotta!

— Azelőtt nem voltál cinikus — jegyezte meg csodálkozva a tábornok.

— Ez csupán józan politikai meglátás. — August a palackért nyúlt. — Megengeded?

— Csak tölts magadnak — mondta sietve a tábornok és ingerülten folytatta: — Milyen alapon gondolod, hogy nem vihetjük a németeket háborúba?

August felkacagott:

— Hiszen nem hagytad, hogy befejezzem! Én azt mondtam, hogy a németek támogatni fognak benneteket minden háborúban...

— Úgy van!

— Kivéve a kommunisták elleni háborúban.

— Hát érdemes másféle célról beszélni?. .. Éppen azért, mert ez a cél fontosabb és előbbrevaló minden másnál, az a kötelességünk, hogy a lehető legkörültekintőbben mérlegeljük minden lépésünket. Nem hiába esszük meglehetősen száraz kenyerünket — mondta gúnyos mosollyal a tábornok. — Ausztriával kezdjük. Ez gyors és tiszta munka lesz: trik-trak!

— És te azt képzeled, hogy nem találják majd ki, hogyan ütitek ezt nyélbe? Össze-vissza kevert csapatfelvonultatásokkal egy nem létező milliós hadsereg hadmozdulatainak illúzióját fogjátok kelteni!

— Az „Anschluss" végrehajtásához nincs szükségünk ilyen erőkre.

— És mit csináltok, ha nem sikerül Ausztriát belülről felrobbantanotok?

— Harcolunk!

— Miért mondod ezt nekem, Werner?

— Mert ez így van.

— Én nem vagyok francia vagy angol diplomata! Velem akarod elhitetni, hogy ti képesek vagytok akár csak Ausztriával is megküzdeni?

— Fogalmad sincs a valódi helyzetről.

August a pohár üvegén keresztül nézett a bátyjára.

— Tévedsz, Werner. Mi tudjuk...

— Ki az a „mi"?

— Emberek... akik most a reverendájukat fekete zakóval cserélték fel.

— És ugyan mit tudtok ti?

— Mindent.

— Nagy szó ez, August. Az egyház ideje lejárt. Nagyon alacsonyan állnak részvényei.

— Tévedsz, Werner. Egyszerűen csodálatos, mennyire korlátoltak vagytok valamennyien.

— Akár korlátoltak vagyunk, akár nem — a reális erőt mi képviseljük! — A tábornok kinyujtotta ökölbeszorított kezét. Elmeszesedett erei kéken dagadtak ki betegesen fehér bőre alól. August nevetett.

— Ez az, ez az! Magatok sem veszitek észre, hogy ez az ököl megöregedett. De mások észreveszik. Többek közt az egyház is!

— Az ütközeteket ágyúval nyerik meg és nem szentelt vízzel!

— Hát ki mondja nektek: „Hagyjátok ott a lángvetőket és menjetek feszülettel az oroszok ellen?"... Mi azonban azt mondjuk: mielőtt a lángszórókat bevetitek, használjátok fel az okos embereket. Ebben a kabátban még kommunistának is kiadhatja magát az ember. — August mereven a bátyja szemébe nézett. — Ha ezt nem értitek meg idejében, megvernek titeket.

— A bolsevikok egyetlen egyet sem engednek közületek magukhoz.

August arca szokatlanul elkomolyodott.

— Be kell hatolni hozzájuk. Különben... — August sokatmondó kézmozdulattal suhantotta el kezét a torka előtt.

— Eh, dehogy! — kiáltotta tiltakozva a tábornok. — Ez túlzás.

— Werner! Végül is szembe kell néznünk az igazsággal.

— Mi tulajdonképpen ez a te igazságod?

— Az, hogy kivénültünk.

— Engem túlkorán temetsz, magadat — még korábban.

— Én a mi társadalmi rétegünkről beszélek. Talán többről is — azokról, akik mindenkor kormányozták a német népet: mindannyiunkról. A ti bajotok — a katonaság baja az, hogy köztetek nincs senki, aki józanul ki tudná elemezni a jelenlegi bonyolult helyzetet.

— Hát talán nem értünk egyet mindketten abban, hogy a végső cél: Oroszország eltaposása — közös ügyünk?

— Éppen ezért lenne kívánatos, hogy okosabbak legyetek.

August elővette tárcáját és kihúzott belőle egy selyempapírlapot. Óvatosan szétbontotta és a meglepődött tábornok szeme elé tartotta:

— Mi ez?

A tábornok kezébe fogta a papírt. Ahogy olvasott, arca mindinkább elkomorodott:

„...kérdünk minden hívőt: nem mindnyájunk közös ellensége-e a führer? Vajjon nem minden német egyetlen nagy kötelessége-e, hogy lefogja a nemzeti szocialista háborús gyujtogatók kezét és megmentse népünket a szörnyű háború veszedelmétől? Készen vagyunk minden erőnkkel támogatni a hívők igazságos harcát jogaiért, hitük szabadságáért. Rosenberg és Streicher szennyes támadásai kivédésében mi — mellettetek állunk..."

A tábornok álmélkodva nézett öccsére:

— Itt az van aláírva: „Németország Kommunista Pártja Központi Bizottsága."

— Örömmel látom, hogy nem felejtettél el olvasni.

— Ez lehetetlen! — kiáltott fel Gauss. — Németországban már nincsenek kommunisták! Ez hamisítvány!

— Hamisítvány? Nem! — August nevetett. — Olyan hiteles ez, mint egy pápai bulla.

— Nyílt levél Németország híveihez?... Hol szerezted ezt?

— Hát elsősorban nem éppen nekünk, egyházi embereknek szól?

— Nem értem, August, Te, egy Von Gauss, te, a volt tiszt s végül most egyszerűen, te, a pap — és ez a papír van a kezedben! Sehogysem megy ez a fejembe: kezet nyújtani az ördög tudja kinek...

— Te jobbnak tartanád, ha a hívek nélkülünk mennének velük?

— Ezekkel a bolsevikokkal?... A hívők? — Gauss mesterkélten nevetett.

— Már mennek is.

— De... — A tábornok fejvesztetten tárta szét két karját és újra megnézte a papírt. — Sehogysem értem, hová vezet ez?

— Egyenesen hozzájuk! A kommunistákhoz... Tölts, légy szíves, egy pohárral, hozzád közelebb van!

Amíg a tábornok töltött, August gondosan elrakta a papirost.

— Add nekem — mondta a tábornok.

— Hogy elrontsd az egész ügyet? Amíg felhasználhatjuk, addig nem engedünk titeket hozzá!

— Mi, mi! — utánozta öccsét ingerülten a tábornok. — Egyáltalán nem tetszik nekem ez a „mi". Olyan, mintha már te is ott lennél köztük.

— „Be kell vallanom eltévelyedésemet" és katolikusból kommunistává lennem.

— Micsoda förtelem!

— Drágám, te nyilván sohasem olvastad Loyolait!

— Bevallom.

— Már pedig rosszul tetted: „Ha a római egyház a fehérre azt mondja: fekete, habozás nélkül el kell fogadni. Ad majorem Dei gloriam.* Őszintén szólva azért jöttem hozzád,

* „Isten nagyobb dicsőségére." (A jezsuita rend jelmondata.)

hogy megmondjam: ne csodálkozz, ha valamikor azt hallod, hogy „megtértem" és „vörös" lettem.

— August! — kiáltotta rémülten a tábornok.

— Miért? Esetleg taktikai elgondolás vezet, amikor azt mondom: be kell furakodnom a kommunisták közé. Téged talán nem érdekel, mi készül ott? Látom, látom: felragyog a szemed! Sajnos, öregem, ezek csak álmok! Nem is remélem, hogy olyan mélyen bejuthatok közéjük, de azért valamicskét mégis csinálok majd. Könnyen lehet, hogy valamikor neked kell kimenteni a gestapo kezéből a „vörös" öcsédet... — És August felkacagott.

A tábornok, amint nézte, elmosolyodott.

— No és most mondd el, miért hívtál? — kérdezte August.

— Telebeszélted a fejemet... — A tábornok megtörölte homlokát. — A dolog nagyon egyszerű. Mielőtt hozzálátunk a főfeladathoz: hogy Oroszországot egyszer s mindenkorra elintézzük, — sok előzetes feladatot is meg kell oldanunk.

— Ez igaz — helyeselt August. — Minél fontosabb a cél, annál több feladat bukkan fel a felé vezető úton.

— Nos, ezen az úton nálunk is felbukkantak lényegbe vágó nézeteltérések.

— Kivel?

Gauss néhány pillanatig bizalmatlanul nézett öccsére, mintha még nem határozta volna el, hogy beszéljen. Aztán szaggatottan kimondta:

— Hitlerrel.

— No lám!

— Igen. Azok ott nem akarják megérteni...

— Kik?

— Hitler és a dilettánsai, Jodl meg a többi — a tábornok bosszúsan legyintett — nem akarják megérteni, hogy nem lehet megrohanni Oroszországot, mielőtt nem végeztünk Franciaországgal és Angliával.

— És te?

— Én azt tartom, hogy elsősorban biztosítanunk kell a hátunkat, térdre kell kényszerítenünk Angliát, Franciaországot és másokat... — Gauss megvetően legyintett.

August elgondolkozott.

— Erről akartál beszélni?

— Ez nagyon fontos.

— Az egész ügyre?

— És személyesen rámnézve is.

— Hát akkor én azt mondom neked: ne vitatkozz.

A tábornok arca elvörösödött.

— Én nem félek...

— Nem erről van szó... — August felugrott és felindultan járkált a szobában.

— Beszélj hát! — szólt türelmetlenül Gauss.

— Szerintem nekik van igazuk.

— Oroszországgal kezdjük?

— Igen.

— Verekedjünk velük, a hátunkban a le nem igázott Franciaországgal és a le nem vert angolokkal? Mindnyájan őrültek vagytok!

— És nem gondolod, hogy éppen a le nem igázott Franciaország és éppen a le nem vert Anglia nemcsak a nyugalmas hátországot jelenti a számunkra, hanem a legjobb tartalékot is?

— Anglia nem nyugszik, amíg meg nem semmisít minket! Anglia alszik és várja, mikor csapunk össze Oroszországgal.

— Ez a baj! Dehát meg kell értetni az angolokkal, hogy minden vitás kérdés megoldható Oroszország rovására. Engedjétek át nekünk Ukrajnát, a Donyec-medencét és a balti tartományokat, — mi viszont örök időre átengedjük az angoloknak Afrikát.

— Szóval, szerinted *nekik* van igazuk? — kérdezte leplezetlen elkeseredéssel Gauss.

— Igen! Jobb, ha az angol-francia szövetséges van a hátunkban valamennyi tartalékforrásaival, semhogy kicsorbuljon a fogunk még az orosszal való verekedésünk előtt. Ebben a verekedésben minden egyes fogunkra szükségünk van.

— Ez valami bűvös kör. Már néhány esztendeje benne forgunk.

— Előbb-utóbb megütközünk Oroszországgal és akkor minden a helyére kerül.

— Adja isten, adja isten — mondta a tábornok.

— Nem is olyan kevés függ tőle, mint ahogy hiszed! — mondta derűsen August.

— Kitől? — kérdezte csodálkozva a tábornok.

— Az istentől, tábornok úr, az úristentől!

— Sohasem tiszteltem.

— Pedig mondhatnék neked valamit, ami majd arra késztet, hogy ezt megbánd: az amerikaiak a legszorosabb kapcsolatba lépnek a szentszékkel.

— Micsoda? Biznisz az istennel? — És a tábornok felkacagott.

— Ez egyáltalán nem olyan nevetséges, Werner — mondta oktató hangon August.

— Nos, ami a nácikat illeti, nyilván sohasem tartoztak Krisztus tisztelői közé.

— Nem Krisztusról, hanem a pápáról van szó. A nácik már tudják, mily sok ajtót nyithat a kereszt és a horogkereszt kombinációja. És nemsokára meglátnak majd egy újabb kombinációt is: a dollár és a kereszt kombinációját.

A tábornok homlokát ráncolta:

— Úgy fecsegtünk, mint két vén betörő. Még csak az hiányzik, hogy az álkulcsokról kezdjünk beszélni.

— Ilyen idők járnak, Werner, ilyen idők! Apropó, idő — nyugtalanul nézett az órájára. — Mennem kell, öregem!

— Ide hallgass, August, ha csakugyan minden igaz, azokat a „kombinációkat" illetően...

— Milyen kombinációkról beszélsz, Werner?

— Hát a Vatikánra és Amerikára gondolok. Ez, ugye, valószínűleg erősen megkönnyítené a feladatunk teljesítését ott nyugaton?

— Feltéve, hogy megegyeznétek a katolikusokkal.

— Igen.

— Magától értetődik, egy okos sakkhúzással, csak magában Európában a katolikusokból kétszázhúszmilliós hadsereget nyerhetsz.

— Ohó! — kiáltotta a tábornok. — Be kell vallanom, sohasem jutott volna eszembe, hogy effajta statisztikával foglalkozzam.

— Hogy szövetségeseid legyenek éppen ott, nyugaton, ami téged most annyira érdekel — megbízható, fegyelmezett, szervezett és ami a legfontosabb: a szentatya szavának engedelmeskedő szövetségeseid — ez igazán megér valamit!

— Talán csakugyan megéri, hogy gondolkozzam rajta.

— Emlékszel Pacellire? — kérdezte August.

— A bíborosra? Hát persze! Valami fogadáson ismerkedtünk meg. Tetszett nekem. Akik ismerték Münchenben, azt mondják róla, hogy nagyon okos ember.

August helyeslően bólintott:

— Máskülönben nem tartaná a kezében az egész katolicizmus ügyét, sőt magát a pápát is.

— Azt hiszed, hogy a mostani államtitkár az igazi gazda a Vatikánban?

— Sőt, csaknem biztosan mondhatom, ha a szentatya elhúnyt, Pacelli — az egyetlen jelölt Szent Péter trónusára.

— Milyen összefüggésben van mindez a mi ügyünkkel?

— A legegyenesebb összefüggésben. Hiszen Pacelli nem sajnálta a fáradságot, hogy térdre kényszerítse az olaszokat Mussolini előtt, a spanyolokat Franco előtt, a portugálokat Salazar előtt, a lengyeleket Ridz-Smigly és Beck előtt. Ha már most ugyanannyi fáradságot szentelne arra is, hogy idevezesse elétek a franciákat, kötéllel a nyakukban, a fasisták előtt hajlongó vezeklők barna szőrcsuhájában — akkor nyugodtak lehettek: a francia tábornokok nem támadnak hátba benneteket!

— Szerinted mi szükséges ahhoz, hogy megnyerjük magunknak Pacellit?

— Az, hogy rendületlenül ugyanarra az álláspontra helyezkedjetek, mint Hitler és védnökei: az ellenség — Oroszország! Ebben nemcsak az angolokkal és franciákkal haladunk közös úton, de a szentszékkel is.

— Dehát a szentszék minden eddigi „keresztes hadjárata" a kommunista Oroszország ellen kudarcot vallott.

— A harcoló római egyház fáradhatatlanul szervezi újra meg újra ezeket a hadjáratokat. Az egyházat nem bátortalanítják el az időleges sikertelenségek. Az egyház nem szokott sietni.

— Mindaz, amit mondasz, ördöngősen emlékeztet egy régi beszélgetésre, amelynek fültanúja voltam.

August észrevette, hogy bátyja hirtelen elhallgatott, mintha észbekapott volna, hogy feleslegesen elszólta magát. Bátorító hangon mondta:

— Nocsak, nocsak, nyugodt lehetsz — tőlem nem kerül tovább semmi.

— Egy ízben meghívott Seeckt, hogy jelen legyek annál a megbeszélésnél, amelyet valami Szovjetoroszországból ideérkezett emberrel folytatott.

— Rég volt ez?

— Még a huszas években, a Reichswehr nehéz időszakában. Akkoriban azt gondoltuk, hogy Lengyelországgal együtt, Oroszország volt szövetségeseinek pénzbeli és technikai segítségével le tudjuk verni a bolsevikokat, mielőtt még talpra állnának. Az az ember, akiről beszélek, úgyszólván Trockij teljhatalmú küldötte volt. Ő is az egész világ leigázását célzó tervekről fecsegett, de hajlandó lett volna az egész világot és ráadásul jó fél-Oroszországot is átengedni nekünk, csakhogy minél hamarabb benyomuljunk a Szovjetunióba és hozzásegítsük őket, hogy valahogyan magukhoz ragadják a hatalmat.

— Kedvesem! Először is Pacelli okosabb Trockijnál, másodszor Pacelli rendelkezésére nem egy politikai renegátok-

ból toborzott nyomorúságos banda áll, hanem kitűnően megszervezett apparátus, többszázezer papból álló tisztikar, amely az egész világon sokévszázados tapasztalattal rendelkezik. Azonkívül rendelkezésére áll tömérdek alattvaló, aki mind a mennyországba szeretne kerülni és ezért kész arra, hogy elvágja az édes testvére torkát itt a földön, a siralom völgyében.

— Azt hiszem, érdemes gondolkodnunk azon, hogy ezt az erőt ne olyan ostobán használjuk fel, ahogy Brüning és Papen megkísérelte. Nem gondolod-e, hogy megállapodhatnánk a vezetőikkel: bocsássanak rendelkezésünkre tapasztalt papokat, mindenekelőtt Oroszországban, akik kémkednének és felforgató cselekedeteket hajtanának végre?

— Erre nemcsak a papság alkalmas. Vannak titkos világi rendjeink is, amelyek Róma bármely parancsát éppen olyan feltétlenül teljesítik, mint a papok.

— Az a kérdés, mibe kerülhet ez nekünk?

— Ebben az ügyben jól meg fogjátok érteni egymást a szentszékkel. Én csak azt tanácsolom, hogy közvetlenül Pacellivel tárgyaljatok. Ő annyira gyűlöli a kommunistákat, hogy nagy árengedményt ad, sőt az is lehet, hogy ingyen megszervez nektek egy jó kémszervezetet. Csupán azt ígérjétek meg, hogy mindazokat felkötitek, akik az ő fekete listájukon szerepelnek.

— Ó, ezt készségesen megígérjük! Ez jóval olcsóbb, mint amennyibe a trockisták kerültek. Ördögien pénzéhesek voltak... Köszönöm a kitűnő tanácsot, August... Csakugyan jó lenne találkoznunk ezzel a Pacellivel.

— Ezt nyélbe üthetjük.

— Természetesen semleges területen! — tette hozzá sietve Gauss.

August kezet nyujtott bátyjának.

— Nem áldalak meg, öregem, de sikert kívánok! Igen, teljes szívemből. A legfontosabb: ne kövess el hibát. Nem érdemes részletkérdéseken vitatkozni, ha a lényegben egyetértesz Hitlerrel. Gondolkozz, mielőtt határoznál.

Gauss most — kissé zavartan — megszólalt:

— Nézd csak, August... Talán előbb kellett volna ezt megmondanom neked, de valahogy nem volt rá alkalom..

— Nos, mi nyomja még a szívedet?

— Az idők gyorsan változnak. A földbirtok már nem biztosítja vagyonunkat és azt hiszem, valami mást kellene kigondolnunk... nem kellene tőkénket az iparba fektetnünk, akár a föld eladása árán is?

— Ez talán helyes volna, ha esélyeink lennének arra, hogy megkapjuk az iparban azt a helyet, ami bennünket feltétlenül megillet. Dehát magad is látod: ezzel már elkéstünk!

Gauss — az egész találkozás alatt most először — mosolygott, sőt csendesen, nyekeregve nevetett.

— Igen, öcsém, így van ez! — Megveregette August vállát. — Fürgeség — erre van szükségünk. Be kell vallanom, hogy amikor Spanyolországban jártam, nagyon előnyös feltételek mellett megszereztem egy bányatársaság részvénypakettjét.

A tábornok elakadt. Azon törte a fejét: mondja-e el, hogy a pakettet már akkor szerezte, amikor a madridi Telefontársaság részvényeinek megvásárlása után megjött az étvágya a könnyű haszonra. De még mielőtt magában eldöntötte volna, hogy beszéljen-e vagy sem, az öccse felkiáltott:

— Aha! Amint látom, egyáltalán nem vagy olyan reménytelen eset, amilyennek gondoltalak! Igenis, ez az út, amelyet a mi katonáinknak követniök kell!

— Dehát ehhez olyan körülmények közé kell kerülniük, mint én Spanyolországban!

— A nácik majd létrehozzák ezeket a körülményeket!

— Adja isten!

— Elhiheted, hogy így lesz. Igen, igen, ez a helyes út: valamennyiteknek személyes érdekeltsége legyen abban a dologban, amit éppen csinál. Ezt helyesen értelmezte Göring.

— De nem gondolod, hogy többet hazudnak róla, mint...

— Hazudnak?... — August hahotázott. — A lehető leghitelesebben mondhatom neked: éppen most marakodik Göring Thiessennel az Alpine-Montan részvényeiért! Így hát, légy szíves húnyj szemet az olyan semmiség előtt, mint az örvezető rossz modora, neveletlensége. Ő, barátom, jó úton jár. Ha tovább is ilyen keményen és egyenes irányban halad, az egyház támogatni fogja!

— Már mondtam neked — szólt kissé ingerülten Gauss, — a dolgoknak nem azt a végét szándékozik megfogni.

— Fontos a főcél.

— Ebben megegyezünk.

— Hát akkor — segítsen benneteket az isten.

Tizenegyet ütött a Szent Máté templom órája. Sötétségbe borult a Margarethenstrasse. Csak minden harmadik utcai lámpa égett — a magisztrátus takarékoskodni kezdett. A ritkás fényfoltokat visszatükrözték a tócsák. A levegőben még érzett a nemrég elállt eső szaga. A sarkon, a tejespince előtt már sorbaálltak, mint rendesen, a reggeli tejért. Esőköpenyes emberek bukkantak fel. Az épülettömb lakói ezen az estén már harmadszor kísérelték meg a szokott sorbanállást. Minden újonnan érkező örömmel állapította meg, hogy ma ő jött elsőnek és ha hoznak tejet, ő biztosan kap majd. De az öröm nem tartott sokáig. A fal mellett feltűnt a „supo" néma árnyéka. A rendőr halkan, de ellentmondást nem tűrő hangon mondta:

— Pszt!... Menjen haza!

— Nekem tej kell.

— Menjen aludni.

— Várok.

— Azt hiszi, sokat magyarázgatok magának?.... Takarodjék!

A Margarethenstrasse csendes volt és üres. Annak ellenére, hogy még nem volt késő, úgy látszott, mintha mély álomba borult volna. Az ablakokat eltakarták a függönyök. A supók ügyeltek, nehogy rés legyen a függönyök között.

A supók a kocsiúton lépkedtek. Lépéseik tompán koppantak a nedves aszfalton. A rendőrtiszt, aki a szemközti járdán állt, Gauss házának sötét ablakait nézte.

A tölgyfakapu belső oldalán csend volt, noha az előcsarnok éles fényben úszott. Néhány katona állt a fal mentén, a főbejáratnál és a lépcsőfeljárónál.

Az őrség parancsnoktisztje lassan felment a felső lépcsőházba. Végigment az első emelet szobái előtt. A szobák ajtai előtt ugyancsak katonák álltak.

A tiszt odalépett a tábornoki dolgozószoba ajtajához. Próbált hallgatózni, mi történik az ajtókon túl, de az ajtó túl vastag volt. A tiszt visszafelé indult; elment a szobák sora előtt, lement a lépcsőn, a katonák néma sorfala közt...

A tábornoki dolgozószoba faláról Moltke nézett le a szivarfüst kék fellegén keresztül. A karosszékekben, a diványokon kizárólag tábornokok ültek — egyetlen tisztnek sem volt alacsonyabb rangja, kivéve Ottót, aki fáradtan támaszkodott a falhoz. Szemmel tartotta főnökét. Gauss háttal állt az íróasztal mögötti, egész falat betöltő térképnek. Ennek a tanácskozásnak sok mindent el kellett döntenie: Gauss személyes ügyét, a hadseregét, az országét. Egyesek lelkesen támogatták Gausst, mások

élesen szembehelyezkedtek vele. A meghívottak két pártra oszlottak, mint a parlamentben: volt jobboldal és baloldal.

Ludendorff volt törzskari tisztjeinél senki sem tudta jobban, mibe került Németországnak Oroszország elleni háborúja, Eichhorn hadjárata, Von der Goltz expedíciója, Bermont kitörése.

A tábornokok szembeállították egymással az első látásra olyan egyszerűnek tűnő tényeket: keleten — Oroszország huszonegymillió négyzetkilométernyi területe, 170 millió lakosa, az óriási távolság a határtól az ország központjáig, Moszkváig; nyugaton — Franciaország 40 millió lakossal és Párizzsal, amely már látta falai között a poroszokat. Ez a második ellenfél csábítóbb a 80 millió német számára. A nyugat erőforrásai a támadó erőforrásainak felét teszik ki, a keleté kétszeresét. Egyszerű választás. Különösen most, amikor a spanyol história megmutatta, hogy Franciaország nemcsak képtelen, de nem is óhajt ellenállni, hiszen Franco előbb-utóbb a tarkójára szegzi pisztolyát.

A vezérkar azt is tudta, hogy a nagyon hosszú és mély keleti front a Szovjetunió elleni háború esetén jóval kisebb áttörési lehetőséget biztosít a jelenlegi hadseregnek, mint a nem mély francia front.

A vezérkar attól félt, hogy megismétlődik a két fronton viselt háború végzetes hibája. Mindent megtett, hogy elodázza Schwerer-Hoffmann tervét mindaddig, amíg nem végeztek nyugaton.

Mindezeket a meggondolásokat megerősítette az, amit maguk a franciák mondtak a francia hadseregről. Ki nem ismerte vajjon a német tábornokok közül Charles de Gaulle könyvét? Nem hiába adták ki maguk a németek a „Zsoldos Hadsereg" német fordítását, Gauss nem tudta hányezer márkát fizettek De Gaullenak a copyrightért, de minden költség megtérült, olyanokat írt ez az alak. Meggyőzően bebizonyította, hogy Franciaország képtelen harcolni, mert a franciák nem készültek fel a háborúra. Kellett ennél több? Hiszen Hitler saját kezével írta a nácizmus evangéliumában, hogy a leggyengébbnél kell elkezdeni? Hát nem ezt mondta annakidején Gaussnak Hess, sőt maga Hitler is, amikor kifejtették Ausztria birtokbavételének tervét? Hát volt józan eszük azoknak, akik megkísérelték ráerőszakolni a vezérkarra azt a gondolatot, hogy az Oroszország elleni háború az első?

Kiderült azonban, hogy a valóság túlszárnyalta a vezérkarbeliek legjobb szándékait. A nácik új irányelve világos volt: Franciaországnak, mint katonai hatalomnak a jelentősége a nullára csökken, még mielőtt kitörne ellene a háború. A tarkójára ragasztott „spanyol mustártapasz" előbb-utóbb megteszi

a magáét. Az Anglia támogatásától megfosztott Franciaországot délről és délkeletről elbarikádozza Spanyolország és Olaszország. A legközelebbi jövőben Franciaország már nem remélhet támogatást Délkelet-Európától. Franciaország maga rombolta ott le szövetségeseit. A balkáni és dunai országok részben Németország befolyási szférájába kerülnek, részben egyszerűen a német terület részévé válnak. A franciák észak-afrikai gyarmatai leválnak, mihelyt — és nagyon hamarosan — csupán papiron lesz meg a kapcsolat Franciaország és Afrika között. Franciaország nemcsak mint nagyhatalom szűnik meg, de mint olyan politikai erő is, amely bármiképpen is beleszólhat Európa sorsába. Az Anglia elleni háborút el kell kerülni. Az Oroszország elleni háborúban Angliát Németország oldalára kell állítani. Amíg ki lehet játszani a britek éberségét azzal az ígérettel, hogy a világ új felosztása egy „harmadik állam" számlájára történik: Németország szárnya szabad. Az ütést teljes súlyával Oroszországra lehet zúdítani.

Gauss azonban határozottan kitartott álláspontja mellett. Beszédében félreérthetetlenül kimondta, hogy mit akar.

— Nem egyezhetünk bele az Oroszország elleni időelőtti háborúba, amelynek eredménye az lesz, hogy elpusztul a német hadsereg. Kész vagyok ezért az állásfoglalásért küzdeni. Mindenkinek, aki nem akar hadsereg nélkül maradni, csak azt ajánlhatom, hogy tartson velem! — mondta Gauss.

Otto szótlanul állt az ablaknál. Időnkint elővette az óráját; megnyomta az ismétlőszerkezet gombját és a füléhez emelte az órát. Egy régi, együgyű dalocska refrénje után a szerkezet dallamosan csilingelte, hány óra... Egy óra... egy óra harminc... kettő... kettő harminc...

Minél közelebb járt az idő háromhoz, Otto annál gyakrabban vette elő az óráját. Kezébe szorította és erőlködnie kellett, hogy ne remegjen a keze.

Tíz perccel három óra előtt kopogtatás hallatszott az ajtón. Az őrség parancsnokló tisztje Otto fülébe súgta, hogy a Margarethenstrasseban rendőrségi páncélautó jelent meg.

Otto úgy bólintott, mintha tudta volna ezt a tiszt jelentése nélkül is. Átugrálva néhány lépcsőfokon, lerohant.

— Nyisson kaput — kiáltotta a kapuban álló katonának.

S. S.-legények jöttek a házba. Olyan biztosan mozogtak, mint akik már jóelőre megismerkedtek a szobák fekvésével.

A dolgozószobában még folyt a tanácskozás, amikor kinyílt az ajtó és a küszöbön megjelent egy S. S.-brigadenführer. Arcán két egymás felé görbülő félholdhoz hasonló heg

látszott. Pontosan ebben a pillanatban csengetett Gauss asztalán a telefon. A gestapotiszt udvariasan félretolta a házigazda kezét és felemelte a kagylót.

— Minden kész, gruppenführer úr... Igen, igen, már megtörtént... Parancsára... Meglesz, gruppenführer úr! — A gestapotiszt a tábornokok felé fordult: — Velem kell jönniök egy igen fontos személyiségnél tartandó tárgyalásra. Csupán néhány percnyi várakozás, uraim, amíg itt lesznek a kocsik...

Negyedóra múlva Otto a dolgozószoba ablakánál állt, homlokát az üvegre nyomta és figyelte az utcát. Látta, amikor a ház elé gördültek az autók. A kocsik kis függönyeit lehúzták.

Otto látta, amikor az S. S.-ek kíséretében a tárgyalás részvevői egymásután beszálltak az autóba. Az ajtók becsapódtak és a gépek eltűntek a sötétben.

Otto összehúzta a függönyöket. Nem gyujtott világot a néma szobákban. Az ebédlőbe ment. Kitapogatta a pohárszék ajtaját és kivett egy palackot...

A Margarethenstrasse elnéptelenedett. A tejespincénél bátortalan árnyak szorongtak a hideg szürkületben. Már senki sem kergette el őket. A sor nőttön nőtt.

Most már nem kellett sokáig várni, míg kinyitják a boltot: mindössze még három óra hosszat.

5

Otto két napja nem volt otthon. Ha Schwerer tábornoknak sikerült telefonon elérnie, Otto úgy beszélt, mint aki egy percet sem ér rá és visszaakasztotta a kagylót. Az éjszakákat Suzannenál töltötte.

Nyugtalan kíváncsiság gyötörte Schwerert. Az olyan ember gyakorlott szemével nézte át az újságokat, aki megszokta, hogy a sorok közt olvasson — olyan gondolatokat, amelyeket nem fejeznek ki nyomdai betűkkel. Nyilvánvaló, hogy a nácik valami újabb eredmény felmutatására készülnek. A katonai sajtó a birodalom fegyveres ereje építésének sikereiről harsonázott. Minden homályos volt. De Schwerer kész volt megesküdni arra, hogy nagy események történtek. Dehát továbbra is mellőzték és mint azelőtt, most is megfeledkeztek róla. A régi barátai közül senki sem látogatta meg, de még csak telefonon sem hívták fel. Sebaj! Mintha talán ő lenne hibás abban az ostoba kínai históriában!

De győzött a hiúság és a tábornok megpróbált felhívni valakit a hadügyminisztériumban szolgálatot teljesítők közül.

Egyesek nem voltak a helyükön, mások telefonja meg egyszerűen nem felelt. A legkellemetlenebb az volt, hogy amikor kisebb emberekhez ereszkedett le, azok meglehetős nyiltan, sietve igyekeztek lerázni magukról Schwerert. Megértette, hogy tekintélye utolsó maradványait is elveszíti ezeknek a rongyembereknek szemében.

Schwerer, miután semmit sem ért el, lefeküdt aludni.

Éjjel egy óra tájban telefoncsengetés ébresztette fel. A készülék szüntelenül csengett a sötétben. Az álomittas Schwerer sehogysem találta meg a villanykapcsolót. Végre felvette a kagylót. Prust jelentkezett. Baráti hangon csupán arra kérte Schwerert, hogy meglátogathassa.

— Reggel nyolctól rendelkezésedre állok — válaszolta szárazon Schwerer.

— Jobb lenne, ha most mindjárt.

Schwerert nagyon kísértette, hogy Prust kérése ellenére ragaszkodjék a látogatás holnapi időpontjához, azonban tüstént felmérte a helyzet nagy jelentőségét: Prust arra kéri, hogy éjnek éjszakáján meglátogathassa! Ennek valami nagy oka lehet. Schwerer kárörömmel mosolygott a telefonkagylóra és belegyezett a rögtöni látogatásba.

Ugyan mi történhetett?

De bármi történt is, Prustnak szüksége van rá, a „zavarodott tervek" kigúnyolt szerzőjére.

Schwerer sietve öltözködött. Nem akar Prust előtt gyűrött pizsamájában mutatkozni. Természetesen nem ölti magara díszegyenruháját, de mindenesetre fel kell vennie rangjelzéses munkazubbonyát. Amikor Prust belép, Schwerer ott ül majd az íróasztalánál, előtte a „Felvonulás" kézirata.

De az egész dolog nem úgy történt, ahogyan Schwerer elképzelte. Prust néhány perc múlva megjelent és Schwerert tábornoki zubbonyban, de még csíkos pizsamanadrágban találta.

Prust figyelemre sem méltatta a házigazda komor arckifejezését és barátságosan érdeklődött a családjáról. Érdekelte Frau Emma hogyléte, Egon munkája, Otto karrierje. Ernst tanulmányai... Ó, már rég nem tanul? No lám! Abbahagyta! Kár! A fiúnak diplomát kellett volna szereznie.

Schwerer szűkszavúan válaszolgatott a vendég kérdéseire. Egyáltalán nem igyekezett szítani Prust váratlan felébredt érdeklődését a család ügyei iránt. Egész figyelme most arra összpontosult, hogy a szóáradatból, a tüzérségi előkészítésből el ne szalassza a lövést, amely a roham kezdetét jelenti.

Prust többek között megkérdezte, hogy halad a keleti hadjárat tervének feldolgozása és vajjon hamarosan befejezi-e a „Felvonulás" kéziratát? Schwerer finom szaglásával megérezte, hogy kezdődik a roham. Még néhány szó és a vendégnek ki kell rukkolnia a lényeggel. Gauss és Prust, hogy megmentsék a saját, valamint az éjszakai tanácskozás többi részvevőjének fejét, kénytelenek voltak megesküdni, hogy mostantól fogva a legkomolyabb formában foglalkoznak a nagy háború, az Oroszország elleni háború előkészületeinek kérdésével! Igen, igen, annak a háborúnak előkészületeivel, amit még egy héttel ezelőtt időelőttinek tartottak és „Hoffmann-Schwerer lázálmának" neveztek.

Schwerer úgy csodálkozott, hogy még örömét sem mutatta. Mindaz, ami a „Felvonulás" lapjain egyszerűnek és világosnak látszott, most olyan végtelenül nagynak és bonyolultnak tűnt, hogy úgy érezte, szinte megrogyik a térde a teher alatt. Érezte mérhetetlen súlyát. Legszívesebben leült és meg se moccant volna!

Prust azonban így szólt:

— Már holnap elmegyünk a főparancsnokhoz. Be kell, hogy mutassalak. Majd meglátod: néha teljesen normális ember benyomását kelti. Csak éppen nem szereti a részletkérdéseket. Nála a méretek a fontosak. A többit ránk bízza. És ahogy úgy elnézem, azt kezdem gondolni: nem jobb-e, hogy az ügy élén az őrvezető áll?

Prust már menni készült, amikor Schwerer végre rászánta magát, hogy feltegye azt a kérdést, ami ezekben a napokban nyugtalanította:

— Idehallgass, Berni — a hangja most csaknem hízelgő volt — nem tudod, mi történt Gaussal?

— Mi történt volna?

— Hol van?

— Új... nagyon fontos feladatot kapott.

— Ravaszkodol, Bernhard — és Schwerer tréfásan megfenyegette ujjával.

Prust arcán őszinte csodálkozás látszott:

— Nem értelek, Konrád.

— Ilyen hirtelen nem szoktak eltűnni új kinevezés után.

Prust hangosan felkacagott:

— Azt hiszem, most már értelek. Lehetséges, azt képzelted, hogy?...

— Olyan hírek jártak...

— És azt nem tudod elképzelni, hogy összekaptak? No,

csak egészen kicsikét! Egy és ugyanazon eszmének különböző értelmezése.

— Nem értem egészen...

Prust visszaült a karosszékbe, hátradőlt és ujjait összekulcsolta hasán.

— Ha csakugyan nem értesz mindent egészen, akkor talán legjobb, ha most rögtön pontot teszünk az „i"-re, még mielőtt a führerrel találkoznál. Az egész dolog... Ausztria miatt volt. Nem egyezett a nézetük az Anschluss dolgában.

Schwerer hitetlenkedve nézett Prustra.

— Gauss tudtommal tökéletesen mellette volt.

— No igen, csakhogy ő az Anschlusst mint hatalmunk megerősítését fogja fel — folytatta szemrebbenés nélkül Prust — míg a führer az Anschlussban a Csehországba vezető hidat, a továbbiakban pedig a keleti hadjárat útvonalát látja.

— És ez az egész? — kérdezte megkönnyebbülten Schwerer.

— Magától értetődik.

— Én meg azt hittem, hogy...

— Tehát holnap? — És Prust újra felállt.

— Igen. De még egy percre...

— Nos?

— Milyen megbízatása van most Gaussnak?... Nem titok?...

Prust egy pillanatig gondolkozott.

— Magától értetődik, titok. Egyébként előtted nem az... Nézd, kérlek, tudod, hogy Gauss ellenezte a keleti terveket, amelyek lehetségesnek ítélik, hogy a döntő támadás kezdete kelet felé irányuljon. A führer nem akar vele összeveszni és bízik képességeiben, így hát egészen más irányú vonal kidolgozásával bízta meg.

— Amelynek nincs összefüggése Oroszországgal?

— Van is, meg nincs is.

— Hogy-hogy?

— Minden, ami Európában, sőt az egész világon történik, összefüggésben áll Oroszországgal.

— Vagyis azt akarod mondani...

— A déli hadszíntérről van szó, — ennyi az egész!

— Nagyon megnyugtattál.

*

Másnap találkoztak és vonat vitte őket Berchtesgaden felé.

Közölték velük, hogy reggel lesz a fogadás.

A tábornokok az egyik szállodában töltötték az éjszakát.

Rég elmúltak már azok az idők, amikor a Villa Wachenfeldbe érkezők szállást kaptak a kis „Zum Türken" fogadóban. Most a Berchtesgadent övező hegyek körzetében alig volt található más lakos, mint S. S.-legény — vagy S. D.-ügynök, aki az S. S.-legényeket ellenőrizte.

Reggel csukott autó állt meg a szálloda előtt. Az elülső üléseken két S. S.-legény foglalt helyet.

Az automobil Berghof irányában száguldott, de hirtelen, éles fordulattal bekanyarodott és a hegy oldalában kígyózó úton robogott felfelé. Schwerer körülbelül kétezer méterre becsülte a hegy magasságát.

Mint azelőtt, most sem volt ott más, mint sűrű erdő. Hirtelen teljes homály borult Schwerer szeme elé. Kigyúltak a kocsi fényszórói. A gép egy mély barlangba érkezett, majd megállt. Az S. S.-legények felszólították a tábornokokat, hogy szálljanak ki. A barlang mélyébe kísérték őket és beültették egy kísérteties fényben derengő acélfülkébe. Az ajtó zajtalanul becsukódott. Schwerer alulról könnyű nyomást érzett. A lift elindult fölfelé. Mozgása egyre gyorsult. A fülke csak sokára állt meg. Az ajtó kinyílt és Schwerer arcaba vágott a szabad hegyi nap vakító sugara. Schwerer nem is vette észre mindjárt, hogy nem a szabad ég alatt van, hanem egy látszólag teljesen üvegből készült épület tágas halljában. Az átlátszó falakon keresztül a környező hegyek panorámája tárult elé.

Schwerer most már tudta, hogy Hitlernél van.

A tábornok Hitlerrel folytatott beszélgetése kezdetén még nem tért magához zavarából. Hitler kelletlenül válaszolt a kérdéseire és maga alig beszélt. Az ember azt hihette volna, hogy nyomasztóan hat rá az alkalmatlan időben érkezett tábornokok jelenléte. Időnkint felemelte két kezét és fintorogva dörzsölgette a halántékát. Schwerer úgy határozott: legjobb lesz, ha közli a führerrel credóját. Megkísérelte, hogy népszerűen kifejtse stratégiai elgondolásait a küszöbön álló kelet felé irányuló felvonulás kilátásairól.

Minél tovább beszélt, a tárgy annál inkább magával ragadta. Hitler azonban az egész idő alatt olyan arcot vágott, mint aki unatkozik. Schwerer sehogysem értette, hogyan maradhatott egykedvű ez a kifejezéstelen szemű ember, akinek kócos fekete hajcsimbók hullott a homlokára és aki gondolattalanul nézett valahova a tábornok mögé.

Schwerer azonban elhatározta, hogy tovább beszél, — ha

nem is Hitlernek, de legalább azoknak, akik a führert körülvették. Azok feltétlenül értékelik majd az orosz Kelet elleni kíméletlen háború eszméjét.

Hitler egyszerre csak hevesen hátradőlt a szék támlájára és a mondat közepén élesen félbeszakította Schwerer beszédét:

— A mi életterünk komplexuma — Európa. Egész Európa. Aki meghódítja, századokra üti bélyegét. Én jelöltettem ki erre. Ha nem sikerül — elpusztulok, mindnyájan elpusztulunk, de velünk együtt elpusztul Európa valamennyi népe. Ha velem akar dolgozni, jegyezze meg: Németország régi határai nem érdekelnek. A háborúelőtti Németország visszaállítása nem az a feladat, amely elég hatalmas lenne ahhoz, hogy a mi fordulatunkhoz fűzött reményeket beváltsa. Hogy harcoljunk, ahhoz erősnek kell lennünk. Hogy megnyerjük a háborút, anélkül, hogy megkezdenénk, kétszer olyan erősnek kell lennünk.

Beszélt még arról, hogy Anglia hatalma örökre megszűnt; megmagyarázta Olaszországhoz való viszonyát: „Németország nagyon mélyre süllyedt volna, ha döntő pillanatban olyan országra számítana, mint Olaszország."

Befejezésül — valahova Schwerer feje fölé nézve — ezt mondta:

— A mi küldetésünk az, hogy az ezerkilencszáztizennyolcban félbeszakadt háborút tovább folytassuk a győzelmes befejezésig. Ha meg tudom ezt csinálni, minden, ami még megmaradt, az egyszerű történelmi törvényszerűség folytán a kezembe hull. — Maga elé nyujtotta karját: — Mögöttünk Compiègne gyalázata, de előttünk — a Kelet felett aratott győzelem!

Ha Hitler többet nem is mond, Schwerer ebből az egyetlen mondatból is megérthette volna, hogy egy úton haladnak. Igen, az ördögbe; ha Prustnak nem is volt egészen igaza abban az értelemben, hogy Hitler nem teszi majd Schwererre a teljesen normális ember benyomását, abban viszont nem tévedett, hogy a führer nagyvonalúan gondolkodik. Amit Schwerer ma hallott, minden várakozásán felüli volt. Schwerer képzelete nem csapongott úgy a fantasztikus jövőben, mint ezé a réveteg tekintetű őrvezetőé, de csak próbáljanak most a főparancsnokság fennhéjázó sznobjai görbén nézni a „kotnyeles" Schwererre. A társszerzővel, magával a führerrel gyűlik meg a bajuk! Schlieffen az irigységtől megfordul a sírjában, ha meglátja, micsoda harapófogóba szorítja ő Hitlerrel Oroszországot! Ez lesz az új Cannae!

Ilyen átkarolást Oroszország egész fennállása alatt még nem élt meg!

Schwerer nemzeti szocialista üdvözlésre lendítette karját és ünnepélyesen így szólt:

— Mein Führer! Az ön zászlaja alatt elindulunk Kelet felé és teljesítjük feladatunkat Oroszország térségein!

Hitler elégedett volt, még mosolygott is és pártfogón a tábornok vállára tette kezét. De üres tekintete most is elkalandozott valahova, mint előbb, hiába próbálta elfogni Schwerer lelkesedésben égő szeme.

Hitler, mintha most jutott volna eszébe valami nagyon fontos dolog, hirtelen megragadta Schwerer vállát és gyorsan beszélni kezdett:

— Van órája? Közönséges zsebórája? — és mielőtt Schwerer válaszolhatott volna, folytatta: — Vigyázzon rá, hallja? Nemsokára a legnagyobb ritkaság lesz. — És suttogóra fogta a szavát: — Éppen most jöttem rá egy új időmérő készülék egyedülálló, zseniális ötletére. A mostani órák a szemétdombra kerülnek. Még ma éjjel megcsinálom a készülék végleges tervét. — És rögtön utána, minden átmenet nélkül fenséges pózba vágta magát és ünnepélyesen kiáltotta: — Dolgozzék, Schwerer, dolgozzék, de úgy, hogy ha bármely pillanatban hívom, készen álljon. Ha elhatározom, hogy felteszem a tétemet Oroszországra, semmi sem akadályoz abban, hogy még egy éles fordulatot tegyek és rárohanjak. Megértett?

Schwerer lehajtotta fejét. Legszívesebben lábujjhegyen ment volna ki a szobából.

6

1938 nyugtalanító tavaszán, amikor Nyugat-Európa legnagyobb részét halálos rémületben tartotta a háborútól való félelem, sok nyugateurópai fővárosban felbukkant Foster Dulles sápadt arca.

Bárhol is volt Dulles — az utcán, az autóban — időnként levette keménykalapját és zsebkendőjével megtörölte izzadt fejét. Az izzadás volt az átka. Izzadt a keze, a nyaka, a feje. A legkisebb izgalomtól izzadt. Mielőtt kezet fogott volna valakivel, észrevétlenül meg kellett törölnie kezét a zsebében. Egyébként még a legnagyobb önuralommal rendelkező emberek is sietve húzták ki kezüket hideg, nedves tenyeréből.

Márciusban Dulles Párizsban tartózkodott. Értekezletek, megbeszélések követték egymást; nap-nap után nyílt és titkos találkozások — követségeken, bankokban, kiskocsmákban, kémek garszon lakásain és képviselők szalonjaiban. Dulles fáradhatatlan volt. Úgy látszott, semmi sem köti le a figyelmét: sem a tavaszi párizsi napfény, sem a bulvárok zsenge zöldje, sem a női cipősarkak tavaszias koppanása a járdákon. Az ügy, az ügy, az ügy — ez volt az egyetlen, amiről beszélt, amire gondolni tudott.

Egy márciusi reggelen — ha egyáltalán reggelnek nevezhetjük azt az időpontot, amikor a nap már delelőre jár — Dulles a Place de Jenán kiszállt a taxiból. Kezét összefonta a hátán és lehajtotta a fejét, mintha attól félne, hogy ha a járókelőket nézi, kizökken gondolataiból. Apró léptekkel sietett a Rue de Chaillot felé, ahol az amerikai követség székelt. Amikor befordult a Rue de Freycinet sarkán, ahonnan már látszott a követség házának bejárata, megpillantotta a követ jólismert autóját. Ezt Dulles furcsának találta: hiszen épen erre az időre beszélte meg Bullittal a találkozást és a tárgyalás egyáltalán nem igérkezett rövidnek.

Dulles egy pillanatra megállt, megtörölte izzadt fejét, eltartotta magától kemény kalapját és lengette. Azután még gyorsabban tovább tipegett.

Bullitt még arra sem adott időt, hogy köszönthessék egymást:

— Le se vesse a felöltőjét — rögtön beülünk a kocsiba és elmegyünk egy barátomhoz. Aludttejet iszunk és egy remek nőben gyönyörködünk.

— Furcsa kombináció! — dörmögte Dulles.

— A férje valamiféle átmenet a presbiteri prédikátor és Siegfried között. Mulatságos fickó! Jámbor, mint egy borjú.

— Nyilván épen ezért felel meg annyira magának — jegyezte meg epésen Dulles.

Bullitt felkacagott és válasz helyett jelentőségteljesen kacsintott. Dulles éppen eléggé ismerte utitársát, hogy megértse: nem a ház különös gazdája vonzza és semmi szín alatt sem az aludttej.

Az ügyvédnek egyáltalán nem volt kedve ahhoz, hogy bárhová is elkocsizzon azért, hogy egy titokzatos valakivel foglalkozzék, mialatt a követ ennek a valakinek feleségével flörtöl. Bosszúsan kérdezte:

— Ne találkozzunk talán máskor?

— Ne bolondozzék, Foss! — Bullitt bizalmasan Dulles térdére csapott. — Ha megmondom magának, hogy hívják azt a

fiatalembert, csakhogy alkalma legyen beszélgetnie vele, arra is hajlandó lesz, hogy a Cadillacom után fusson.

Dulles bizalmatlanul, gyanakodva nézett Bullittra:

— Nos?

— Ne legyen olyan kíváncsi vénasszony — mondta kitérően Bullitt. — Majd meglátja! — Amikor ezt mondta, előrehajolt és felhúzta az utasfülke és a soffőrülés közti ablakot. Ezen az óvóintézkedésen kívül még a hangját is lehalkította: — Ismeri már a legújabb híreket?

Dulles szúrós kis szeme gyorsan végigfürkészte Bullitt arcát, mintha arra írták volna azokat az új híreket, amelyek kedvéért ilyen óvóintézkedéseket kellett tenni. De Bullitt vonásai, amelyek eddig a percig olyan nyíltak, sőt jámborak voltak, most semmi egyebet nem mutattak makacsságon és kegyetlenségen kívül s ez úgy látszott, mintha bőre mindenegyes ráncából áradt volna.

— Tegnap nálam volt Killinger embere — mondta Bullitt.

Dulles nyugtalanul fészkelődött és arcát egy pillanat alatt nagy izzadságcseppek lepték el.

— Baklövés — szólt alig hallhatóan Bullitt.

Dulles apró szeme rémülten tapadt az üvegen át a soffőr hátára, de Bullitt egy kézmozdulatával megnyugtatta:

— Howe itta meg, amit a Harminckettediknek szántak.

— Killinger szamár! — szaladt ki a kelleténél hangosabban Dulles száján, de egyszeribe suttogóra fogta: — Üres hencegés ez az ő egész német módszerük.

Bullitt fejét csóválta:

— Nem! Értik ők a maguk dolgát. Killinger azt üzente, hogy nincs semmi baj. Ez csupán az első rossz találat abban a baktériumháborúban, amelyet ők a Harminckettedik ellen viselnek.

— Egészen rájuk bízta ezt a dolgot?

— Utóvégre nem beszélhetek az ilyen dolgokról a saját nevemben! — felelte szemrehányó hangon Bullitt.

— Ó, az ostobák, az ostobák! — dörmögte izgatottan Dulles. — Amíg Roosevelt él, nem sikerülhet a Németországhoz való közeledést népszerűsíteni Amerikában. Pedig ez a közeledés napról-napra szükségesebbé válik. Égetően szükségessé!

— Éppen ezért akarom, hogy megismerkedjék egy barátommal...

— Azzal, akihez megyünk?

— Egyelőre még nem tartom szükségesnek, hogy dobra verjem bizalmas viszonyunkat. De majd idővel... Ördögi esze van, Foss! Ügyünknek nagy, igen nagy hasznára lesz.

De Dulles mindezt alig hallotta. Gondolatai az elnök megmérgezésének balsikere körül keringtek. Gondolatát követve megkérdezte:

— És mi a véleménye, William, ezek a Killingerék meg tudják majd csinálni?

Bullitt bosszúsan vonogatta a vállát:

— Ha kiderül, hogy nem tudnak végezni FDR-el, megindítjuk a saját gépezetünket. De sehogysem akaródzik, hogy Hoovert ilyen kockázatnak tegyük ki.

— Nem, nem, hová gondol! — kiáltotta ijedten Dulles. — Az elnök bízik benne és kell, hogy végig bízzék is!

— Pedig Hoover meg tudná csinálni. Kitűnően működő gépezete van — mondta álmodozva Bullitt.

Dulles apró szeme riadtan kémlelte Bullitt arcát: vajjon tudhat-e ez az ember arról, hogy az 1933-ban megkísérelt Roosevelt elleni sikerületlen merényletben is benne volt Hoover keze?

— Maga ördögien könnyelmű ember, William — dörmögte elégedetlenül Dulles, hogy más irányba terelje a beszélgetést. — Akivel csak találkozik, rögtön kifecsegi, ami az eszébe jut. Európa most nagyon érzékenyen reagál bármiféle rokonszenvre, amely a németek iránt megnyilvánul.

— Nem a németek, hanem a nácik iránt — helyesbítette Bullitt.

— Egykutya!

— Sajnos, ez távolról sincs így. Amikor az igazi munkára kerül sor, nem tennék egy lyukas centet még sok olyan emberre se, aki most horogkeresztet hord a gomblyukában. A többiről nem is beszélek. A führernek egyáltalán nincs olyan sok tisztelője Németországban. Ott jobban ismerik, mint külföldön.

— Annál több értelme van annak, amit éppen most mondtam: nem túlnagy körültekintésre vall az Egyesült Államok követe részéről, hogy az ördög tudja, kikkel cimborál. Nem szabad megismétlődnie annak a botránynak, ami éppen emiatt tört ki magával kapcsolatban Moszkvában.

— Párizs nem Moszkva.

— De, úgy látszik, az itteni emberek is kezdenek már egyet-mást megérteni.

— Mire mindent megértenek, úgy bepólyázzuk őket, hogy...

— Ehhez a játékhoz jobban szeretem a halotti leplet — Dulles kis szünetet tartott. — Szó sincs róla: az oroszok mind jobban és jobban nyugtalanítanak. Az a riasztó nyilvánosság, amivel sikerült kiteregetniük a cseh ügyet, tökéletes bukáshoz

vezethet. A világ túlságosan felfigyelt. Vigyáznunk kell minden lépésünkre, meg kell válogatnunk minden szavunkat.

Bullitt elnevette magát:

— Ahá! Most már megérti, milyen fárasztó diplomatának lenni! — mondta derűsen. — Otthon megszoktuk, hogy fényes nappal torkonragadjunk mindenkit, aki az útunkban áll. Bizony, igaza van: a világ felfigyelt, az a világ, amelyet maga, meg én nem szeretünk számításba venni. Itt már nem tehetünk semmit. Megtörténhetik, hogy nem mi ütünk, hanem éppen minket ragadnak torkon az első hibánál és akkor már....

— Knock-out?

— Igen.

Dulles hevesen, egész testével Bullitt felé fordult. Arca leplezetlenül fenyegető lett.

— Maga csodálatos szamár, William! Pontosan tudja, hová vezethet a vigyázatlansága, de közben úgy viselkedik, mint a banditák Amerikában... John nevében nyomatékosan kijelentem: ha itt is megbukik, — a szemétre hajítjuk.

De Bullitt zavarát tettetett gúnyos mosoly mögé rejtette és tréfásan megjegyezte:

— Csak nem képzeli, Foss, hogy az én fejem nekem kevésbbé drága, mint a maguk egész kis boltja?

— Be kell vallanom — dörmögte Dulles — hogy minket éppen a mi „kis boltunk" érdekel és nem a maga feje.

— No de megérkeztünk! — kiáltotta Bullitt, amint az autó megállt egy kis kert előtt, amelynek még alig zöldbeborult fái között egy barátságos házikó fehér falai látszottak. Kijött a tornácra egy magas fiatalember, lefutott a lépcsőkön és a vendégek elé sietett.

Dulles sasszemével figyelmesen vizsgálgatta az ismeretlen férfi erős, arányos alakját és arcát; nagy, mosolygó száját, fehéren kivillanó erős fogsorát. Fénylő, erősen vöröses árnyalatú haj borította fejét.

Dulles gyanakodva nézte, hogy Bullitt milyen barátian rázza a házigazda kezét és közben a vállán keresztül a tornácot kémleli. Az ügyvéd lassan kimászott az autóból és óvatosan, mintha tüskével szórták volna be a kis ösvényt, a kertajtóhoz lépkedett.

— Gyorsabban, Foss! — kiáltotta Bullitt megjátszott vidámsággal és arca ismét felöltötte iménti jóságos kifejezését. — Ismerkedjenek meg: Herr Otto Abetz.

— Abetz?!

Dulles gyorsan zsebébe dugta kezét, hogy letörölje tenyeréről a pillanatok alatt kiverődött izzadságot.

Gauss nem tért magához egyhamar a „hókusz-pókusz" után, amely Hitler és Göring parancsára éjszaka a házában lezajlott. Hála istennek, hogy finoman „értekezlet"-nek nevezték a führer előtt. Mindenesetre volt némi vigasztaló is abban a gondolatban, hogy ő, Gauss, józan megfontolásból és nem egyszerűen az ijedtségtől indíttatva cselekedett, miután a következő, teljesen félreérthetetlen ultimátumot kapta: tökéletes és feltétel nélküli engedelmesség a führer és katonai tanácsa utasításainak, az egyéni vélemény és elgondolás teljes kikapcsolása, vagy különben...

Gauss még csak gondolni sem akart arra, hogy tulajdonképpen mit is értettek azok a sokatjelentő „vagy különben" alatt. Talán csak nem akartak éppen úgy leszámolni azzal a tucatnyi tábornokkal, mint ahogy Röhm bandájával leszámoltak?... És különben... különben, talán Röhmmel együtt nem küldték a másvilágra Schleichert is? Sőt nemcsak egyedül Schleichert.

Bárhogy igyekezett is Gauss elhitetni magával, hogy lenézheti Hitlert és tütyül arra, hogyan viselkedik vele szemben Göring, ez a haspók, aki azt képzeli magáról, hogy marsall — a mai meghívás mégis felizgatta. Meghívás Göringhez! És az öregúr még magának sem vallotta be, hogy ebben az izgalmában volt némi öröm is. Ez a meghívás csak egyet jelenthet: a konfliktus felszámolását.

Igaz, hogy sokáig megvárakoztatták a fogadószobában, de Gauss ma nem gyanakodott, hogy célzatosan akarják megsérteni ezzel. Nagyon jól tudta, milyen kritikus az ausztriai helyzet és tudta, milyen fontos szerepet játszik Göring ezekben az eseményekben.

A fogadószobán keresztül valóban segédtisztek, katonák, minisztériumi tisztviselők jöttek-mentek. Gondterhelten, anélkül, hogy Gausst észrevette volna, gyorsan bement Neurath. Nem sokáig időzött Göringnél és sugárzó arccal jött vissza. Gauss felkelt és elébe ment. Egy távoli sarokba vonultak vissza. Neurath megkönnyebbülten sóhajtott és leült.

— Hála istennek, minden úgy megy, hogy jobban már nem is mehet!

— Sikerül bevonulás nélkül?

— Ellenkezőleg! — kiáltotta Neurath boldog izgalomban. — A bevonulás elkerülhetetlen!

— Nem értem, mi jót látsz ebben? Akármennyire is meg

akarnak győzni az ellenkezőjéről, én nem tartom magunkat ma képesnek egy nagy háborúra.

Neurath bizalmasan megveregette Gauss csontos térdét.

— Hányszor kell még megmondanom, hogy nagy háborúról szó sem lehet. Katonáink díszmenetben vonulnak be Ausztriába, miután Seyss-Inquart emberei ott bent mindent elintéztek.

— És a nagyhatalmak?

— A kérdés világos: szabad kezünk van. Előkészíthetik a zenekarokat! Az ágyúkra ráhúzhatják a védőtokot.

— És maguk az osztrákok? Azt hiszed, hogy nem állnak ellen?

— A führer nevében Göring már kiadta a parancsot: mindenkit, aki ellenáll, ott, a helyszínen meg kell semmisíteni. Holnap reggeltől kezdve Ausztriának a Birodalom részévé kell lennie! Miklas elnök még tétovázik, de nem értem, mire számíthat...

— De biztosak vagytok-e abban, hogy Mussolini...

— Már értésére adtuk, hogy a franciák hátbatámadják, ha csak megmoccan.

— De hiszen ez nem igaz!

— Csak próbálják megállapítani, hogy igaz-e vagy sem. A franciák olyan játékot folytatnak, hogy maguk is belezavarodtak. Bullitt szavának állt.

Neurath mindkét kezével erősen megdörzsölte az arcát, mintha önmagát akarná eszméletre téríteni:

— Még most sem tértem magamhoz: olyan ragyogóan, olyan csodálatosan megy minden!... De te miért vagy itt?

— Még magam sem tudom.

— El ne szalaszd, hogy részt végy akár az utolsó felvonásban is!

Gauss vállat vont:

— Nem ez az utolsó komédia!

— Nem tudom, lesz-e még valami, ami ilyen bámulatosan könnyen megy... Ne szalaszd el, öregem, ne szalaszd el!

Neurath barátságosan kezet fogott Gaussal és eltűnt.

Néhány perc múlva a segédtiszt összeverte sarkantyúját az elgondolkozó Gauss előtt és megkérte, hogy kövesse.

A tábornok csodálkozására keresztülhaladtak Göring ismert óriási dolgozószobáján, ahol most teljes csend uralkodott. A vastag szőnyegek még a saját lépései zaját is elnyelték. A falak aranyos burkolatán visszatükröződő néhány kandeláber félhomályba borította a szobát. A sarokban lévő díványon S. S.-tisztek néma, fekete alakját pillantotta meg Gauss.

A tábornok engedelmesen követte a segédtisztet még két vagy három ilyen üres, csendes, félhomályos szobán keresztül; végre egy óriási terembe értek, amelyről első pillanatban azt hihette, hogy képkiállítás. A falak alját burkoló, egyforma, négyszögletes tölgyfatáblák fölött egymás mellett lógtak a festmények. A láthatatlan lámpák egyenként megvilágították a képeket, míg a terem többi része árnyékban maradt. Éppen ezért Gauss az első pillanatokban nem látott mást, mint amit a képek ábrázoltak — szarvasokat, bölényeket, gátak fölött átugró lovakat, vörösfrakkos vadászokat... És ekkor, valahonnan alulról, meghallotta Göring rekedt hangját. Amikor Gauss a hang irányába nézett, olyasmit látott, amit személyes sértésnek vett: egy kis arany fürdőmedencében, alig eltakarva a víztől ott sárgult a meztelen Göring idomtalan hájtömege.

Gauss első dühében sarkon akart fordulni és el akart menni. De ugyanakkor észrevette, hogy nincs egyedül ebben a furcsa szalonban. Néhány tábornok, a külügyminisztérium magasabbrangú tisztviselői, az S. S. tábornokai és tisztjei ott ültek karosszékekben, vagy csak egyszerűen a medencét körülvevő kis korlátnak támaszkodva álldogáltak. Gauss meglátta köztük Prustot. A tábornok rőt bajuszát pöffesztve olyan hangosan kiabált a telefonba, mintha egy zászlóaljat vezényelt volna a gyakorlótéren:

— Ismétlem: a marsall megparancsolta, hogy az egységeket olyan közel kell felvonultatni a határhoz, hogy holnap hajnalra Bécsben lehessenek... Igen, a jelet még ma megadjuk. Villámgyorsan cselekedni, hogy az osztrákok kénytelenek legyenek letenni a fegyvert. Átkarolni, bekeríteni, lefegyverezni! ...Ellenállás? Az nem lesz. Nos, és ha mégis akadnak bolondok, lelőni őket és közszemlére tenni. — Prust belefújt a bajuszába és így kiáltott: — Ennyi az egész! Telefonjelentést ide, a marsall főhadiszállására! — És szemét meresztve a medence felé nézett, amelyben Göring a hátán feküdt, kidülleszte tette rengeteg pocakját és halkan beszélgetett Kronéval.

Anélkül, hogy beszélgetését megszakította volna, Göring Prust felé biccentett fejével és Kronéhez visszafordulva folytatta:

— De az ostoba címeres pajzsok helyett, amelyekben csak amerikai parvenük gyönyörködhetnek, elhatároztam, hogy ezt csináltatom... — és vizes kezével a képek felé mutatott. — Először a könyvtárban akartam megépíttetni a medencét... Mit szól hozzá?

— Nem lett volna rossz! A világ minden bölcsesége a falakon és a középen...

— A középen — én.

— Ez az! — mondta furcsa mosollyal Krone.

— De aztán unalmasnak találtam ezt. A képek valamennyire elvonják az ember figyelmét az ügyektől, de a könyvek — nem ez unalmas!

— Ez is igaz. Csakhogy én más tárgyú képeket választottam volna.

— Tudom... — Göring nevetett. — Igaza van! De várjon csak, ma végzünk ezzel a herce-hurcával és holnapra meghívom egy kis estélyre.

A segédtiszt odaszaladt a medencéhez, kezében a hosszú zsinórra szerelt telefonkagylóval.

— Bécs, kegyelmes uram!

— Az ördögbe! — szólt kelletlenül Göring.

— Doktor Seyss-Inquart van a telefonnál.

Göring lomhán az oldalára fordult és már kinyujtotta vizes kezét a hallgató felé, de meggondolta magát:

— Nem... Adják ide a mikrofont és kapcsolják be az erősítőt. Nincs titkom az urak előtt... — És királyi mozdulattal rámutatott a medence körül ülőkre.

Amíg a segédtisztek sietve felszerelték a medence mellé a mikrofont és a telefon hangját felerősítő készüléket, Göring folytatta fesztelen csevegését Kronéval. Végre, amikor már minden elkészült, Göring nyakig vízbe merülve belekiabált a mikrofonba:

— Doktor úr? Ott a sógorom?

Az erősítőn át felhangzott Seyss Inquart hangja:

— Nincs itt.

— Hogy van? — kérdezte Göring. — Benyujtotta már a lemondási nyilatkozatát, vagy esetleg még valami mást is akar nekem mondani?

Seyss: A kancellár vasárnapra halasztotta a népszavazást és nehéz helyzetbe hozott bennünket. A népszavazás elhalasztásával egyidejüleg nagymértékű biztonsági rendszabályokat léptetett életbe, például azt, hogy este nyolc órától nem szabad kimenni az utcára.

Göring: Nem találom kielégítőnek Schuschnigg kancellár intézkedéseit. A népszavazás elhalasztása — egyszerű időhúzás. De különben hívja telefonhoz magát Schuschniggot.

Seyss: A kancellár az elnökhöz ment.

Göring: Berlin sehogysem érthet egyet Schuschnigg kancellár döntésével. Miután megsértette a berchtesgadeni megállapodást, itt hitelét vesztette. Követeljük, hogy Ausztria nemzeti miniszterei haladéktalanul nyujtsák be a kancellárnál lemondásukat és cserébe követeljék, hogy a kancellár is mondjon le. Ha rögtön ezután nem hív fel, tudjuk, hogy nincs többé abban a helyzetben, hogy felhívjon. Ez azt jelenti, hogy benyujtotta lemondási nyilatkozatát.

Ezenkívül kérem, hogy azután küldje el a führernek azt a táviratot, amit már megbeszéltünk. Természetesen, mihelyt Schuschnigg lemond, az osztrák elnök azonnal önt fogja megbízni az új kormány megalakításával... Schuschnigg még nem jött vissza?

Seyss: Nem. Éppen most jelentették: az elnökhöz ment, hogy benyujtsa az egész kormány lemondását.

Göring: Vajjon azt jelenti-e ez, hogy magát bízzák meg az új kormány alakításával?

Seyss: Módomban lesz, hogy valamivel később jelentést tegyek erről.

Göring: Kategorikusan kijelentem, hogy Schuschnigg lemondásán kívül ez egyike feltétlen követeléseinknek.

Seyss: — Globotschnik úr, a német követség tagja kéri, hogy átvehesse a kagylót.

Göring: Hát vegye át.

Globotschnik: Schuschnigg kancellár úgy nyilatkozott, hogy technikailag lehetetlen ilyen rövid idő alatt feloszlatni a kormányt.

Göring: Az új kormánynak másfél órán belül meg kell alakulnia! Sőt, egy órán belül. Seyss-Inquart ott van még?

Globotschnik: Nincs már itt, tanácskozásra hívták.

Göring: Milyen a hangulata?

Globotschnik: Véleményem szerint habozik, hogy vajjon be kell-e hívni Ausztriába azokat a párt-osztagokat, amelyek jelenleg a birodalomban vannak.

Göring: Nem erről van szó. Valóban ura-e a mostani helyzetnek?

Globotschnik: Igenis, uram.

Göring: „Igenis, uram, igenis..." Beszéljen már, vigye el az ördög! Mikor alakítja meg az új kormányt?

Globotschnik: A kormányt... Ó, lehet, hogy öt órán belül.

Göring: A kormánynak egy órán belül meg kell alakulnia!

Globotschnik: Parancsára, uram.

Göring: Keppler államtitkárt küldtem ki e célból.

Globotschnik: Jelentem továbbá: az S. A. és az S. S. osztagokat kisegítő rendőri minőségben már mozgósították.

Göring: No lám! Hm... Ebben az esetben azt is követelni kell, hogy haladéktalanul engedélyezzék a párt legális működését.

Globotschnik: Parancsára, uram. Meglesz.

Göring: Meg kell, hogy legyen! Valamennyi szervezetével: S. A., S. S. és a Hitler-Jugend...

Globotschnik: Parancsára, marsall úr! (Most a hang valósággal könyörgőnek hangzott az erősítőn át) Csak azt az egyet kérjük, marsall úr: ne küldjön most vissza olyan osztagokat, amelyek a birodalomba emigráltak.

Göring: Jó, majd csak néhány nap múlva lesznek ott.

Globotschnik: Seyss-Inquart azt szeretné, hogy csak a népszavazás után jöjjenek.

Göring tombolva ordította:

— Micsoda?!

Globotschnik: Azt gondolja, hogy azt a programmot, amit utána állítanak fel, Hitler valósítja meg.

Göring: Mindenesetre vissza kell vonni Schuschnigg határozatát, hogy a népszavazás holnapután legyen.

Globotschnik: Ó, igen! Már vissza is vonták. Ez már kétségtelen.

Göring: Vegye tudomásul, hogy az új kormánynak feltétlenül nemzetiszocialistának kell lennie.

Globotschnik: Parancsára, uram. Ez is kétségtelen.

Göring: Egy óra múlva jelentse, hogy a kormány megalakult. Kepplernél ott van azoknak a listája, akiknek benn kell lenniük a kormányban.

Globotschnik: Parancsára uram. Bocsánat, uram, Seyss-Inquart csupán azt az egyet akarta kérni, hogy az emigrált osztagok ne most jöjjenek Ausztriába, hanem később.

Göring: Majd később eldöntjük ezt a kérdést.

Globotschnik: Köszönöm önnek, marsall úr.

Göring: Ide hallgasson: nincs semmi félreértés a párt legalizálása tárgyában?

Globotschnik: Ó, nincs! Ez a kérdés teljesen világos. Ebben nem lehet semmiféle kétely.

Göring: Minden alakulatával együtt?

Globotschnik: Igenis, minden itt, Ausztriában lévő alakulatával együtt.

Göring: Egyenruhában!

Globotschnik: Egyenruhában.

Göring: Akkor minden rendben van.

Globotschnik: Az S. A. és az S. S. már félórája ügyeletes szolgálatot teljesít. Emiatt ne nyugtalankodjék.

Göring: Ami pedig a népszavazást illeti, különleges feladattal odaküldünk valakit, aki majd közli magukkal, hogy miféle népszavazást kell tartani.

Globotschnik: Ez azt jelenti, hogy nem kell sietnünk a dologgal?

Göring: Nem kell. Mit értett Seyss-Inquart az alatt, amikor azt mondta, hogy a Németország és Ausztria közötti viszony új alapokon fejlődik tovább?

Globotschnik: Hogy mit értett ez alatt? Azt gondolja, hogy Ausztria függetlensége érintetlen marad. Nemde? De mindazt, ami itt történik, a nemzetiszocialisták valósítják meg.

Göring: Majd még meglátjuk. Most ide figyeljen. Seyss-Inquart saját érdekében olyan teljesen megbízható osztagokat kap tőlünk, amelyek teljesen az ő rendelkezésére állanak.

Globotschnik: Seyss-Inquart majd önnel együtt megtárgyalja ezt a kérdést.

Göring: Igen, felhívhat ebben az ügyben.

Globotschnik: Parancsára, uram.

Göring: Még elfelejtettem megemlíteni Fischbecket. Neki a kereskedelmi és iparügyi tárcát kell megkapnia.

Globotschnik: Ez természetes. Magától értetődik.

Göring: Kaltenbrunner kapja a közbiztonsági szervezeteket és Lohr a hadsereget. Most ideiglenesen azonban hadd legyen Seyss-Inquart kezében a hadügy. Az igazságügyi minisztériumot már eldöntöttük. Tudja ki lesz a miniszter?

Globotschnik: Természetesen.

Göring: Mondja a nevét.

Globotschnik: Az ön sógora, nemde?

Göring: Ő. Idehallgasson: legyenek résen. A sajtó munkatársait haladéktalanul el kell távolítani, a mi embereinknek kell a helyükre kerülniük.

Globotschnik: Parancsára, uram. De az, akiről ön a közbiztonsági minisztériummal kapcsolatban megemlékezett...

Göring: Kaltenbrunner? Hát persze: ő kapja meg a tárcát. Tegyen meg minden előzetes intézkedést a sajtó munkatársai ügyében és — gyerünk!

Globotschnik: Muff tábornok kéri, hogy beszélhessen önnel.

Göring: Várjon! Nem ázhatok itt egy órahosszat.

Globotschnik: Nem ázhatik?

Göring: Ehhez magának semmi köze. Muff várjon.

Göring intett és a lakáj odafutott a medencéhez, hogy kisegítse a vízből. Egyáltalán nem feszélyezték a jelenlévők és Göring szuszogva a díványhoz ment, lefeküdt a bolyhos lepedőre. A hangszórón át Muff türelmetlen köhécselése hallatszott. Az ember azt hihette volna, hogy Göring egészen megfeledkezett Bécsről. Csak amikor már elhelyezkedett a díványon, akkor mordult a mikrofonba, amit a segédtisztje elé tett:

— Halló, Muff! Mi van ott maguknál?

Muff: Engedje meg, hogy emlékeztessem rá: az emigrációban volt pártosztagosok csupán innen kiinduló kívánságra térhetnek vissza.

Göring: Igen, dehát a führer akarja... Egyébként a führer ebben a kérdésben személyesen tárgyal Seyssal. Ezek a legjobb, legfegyelmezettebb osztagok, amelyek Seyss közvetlen parancsnoksága alatt állnak majd. Ez az ő legeslegjobb biztosítéka.

Muff: Igen, de a külföld...

Göring: Ne ostobáskodjék, Muff! A külpolitikát kizárólag itt, Németországban állapítjuk meg. Különben is, Seyss és a führer majd később határoznak ebben az ügyben. Nincs több kérdése?

Muff: Nincs! A sógora, doktor Hüber vár a telefonnál.

Göring: Te vagy az, Franz? Mi újság?

Hüber: Éppen most készültem, hogy közöljek veled valamit magamra vonatkozóan.

Göring: Idehallgass, Franz, te megkapod az igazságügyminiszteri tárcát, de a führer határozott kívánságára vállalod a külügyminiszterit is. Később majd keresünk valaki mást erre.

Hüber: Még valamit: Fischbeck, mielőtt elfogadná új kinevezését, beszélni akar a führerrel.

Göring: Nem, ezt ne tegye! Ez most egyáltalán nem szükséges.

Hüber: Magam is ellene vagyok. Hívjon fel téged.

Göring: Úgy van. Hívjon fel valamivel később engem. Most nem érünk rá ilyesmikre. És nehogy kieszeljen valami kibúvót. Legyen egy kis felelősségérzete ebben a történelmi pillanatban és cselekedjék úgy, ahogy kell. Övé a kereskedelmi és iparügyi tárca, Kaltenbrunner kapja a közbiztonsági szervezeteket és te — az igazságügyi minisztériumot, valamint átmenetileg a külügyit.

Hüber: Tud már Fischbeck erről?

Göring: Nem. Majd én magam mondom meg neki. Csak állítsa össze haladéktalanul a kormányt és ne repüljön ide,

mert a kormánynak egy órán belül meg kell alakulnia. Máskülönben minden megváltozik és át kell dolgoznunk az egész tervünket.

Hüber: Haladéktalanul teljesítem mindazt, amit nekem mondtál.

Göring: Van még egy fontos pont, amit elfelejtettem megemlíteni és amit ellentmondás nélkül teljesíteni kell: a lehető legsürgősebben lefegyverezni a vörösöket, akiknek tegnap sikerült felfegyverkezniük. Persze egyáltalán nem kesztyűs kézzel. Kaltenbrunner hívjon fel a 125—224 számon.

Hüber: Megjött Seyss-Inquart.

Göring: Gyorsan add át a kagylót.

Seyss: A helyzet e pillanatban a következőképpen áll: Ausztria elnöke elfogadta a lemondást, de kitart az álláspontja mellett, hogy csakis a kancellár felelős a berchtesgadeni egyezményért és annak következményeiért. Dr. Endernek akarta átadni a kancellári tisztet. A mi embereink most ott vannak nála. Globotschnik és mások próbálják megmagyarázni neki, hogy is állnak az ügyek.

Göring: Az, amit közölt velem, megváltoztatja az egész képet. Mondja meg az elnöknek, vagy még másvalakinek is, hogy ez az információ lényegében különbözik attól, amit korábban kaptunk. Globotschnik az ön parancsára jelentette nekem, hogy önt már kinevezték kancellárnak.

Seyss: Én — kancellár? Mikor mondta ezt?

Göring: Egy órával ezelőtt. Azt jelentette, hogy kinevezték önt kancellárnak és hogy a pártot legálisnak ismerték el. Az S. A. és az S. S. osztagai — ezt mondta — kisegítő rendőri szolgálatot teljesítenek.

Seyss: Hazugság az egész! Én indítványoztam az elnöknek, hogy nevezzen ki kancellárnak, dehát ez nála, mint rendesen, három-négy óra hosszat tart. Ami pedig a pártot illeti, még nincs hatalmunkban, hogy helyreállítsuk. Az S. A. és S. S. osztagai viszont már megbízást kaptak, hogy rendőri szolgálatot teljesítsenek.

Göring: Ide hallgasson: így nem lehet dolgozni! Mondja meg valaki az elnöknek, hogy haladéktalanul nevezze ki magát kancellárnak és egyezzen bele a kormánynak általunk javasolt összeállításába azzal, hogy maga kapja meg a kancellári tisztséget és a hadsereget.

Seyss: Marsall úr, Mühlmann megérkezett, már itt van. Megteheti jelentését?

Göring: Gyerünk!

Mühlmann: Az elnök megmakacsolta magát és továbbra is ellenáll. Követelte, hogy a birodalom adjon hivatalos diplomáciai demarsot. Mi hárman, nemzetiszocialisták, megpróbáltuk, hogy személyesen beszéljünk vele és megmagyarázzuk, hogy a jelenlegi helyzetben nem marad hátra más, mint hogy teljesítse a követeléseinket — dehát még csak nem is bocsátottak elé. Így hát nyilvánvaló, nem hajlandó engedni.

Göring: Hm... (rövid szünet). Adja még egyszer Seyss-Inquartot.

Seyss: Halló!

Göring: Jól figyeljen. Azonnal menjen Muff tábornokkal, a katonai attasénkkal az elnökhöz és adja tudtul neki, hogy amennyiben nem teljesíti követeléseinket — hiszen ön tudja, mik azok — akkor az egész határ mentén összevont csapataink megindulnak és Ausztria megszűnik létezni. Muff tábornok önnel megy és ragaszkodik ahhoz, hogy azonnal fogadják önöket. Tüstént jelentse, hogy reagál erre Miklas. Azt is mondja meg neki, hogy téves jelentéseket kaptunk, de ha így megy az ügy, ahogy most, az Ausztriába való behatolás még ma este megkezdődik az egész határ mentén. Ha azt az értesítést kapjuk, hogy önt most kinevezték kancellárnak, a bevonulási parancsot felfüggesztjük és a katonaság a határ innenső oldalán marad. A leghelyesebb, ha rendeletet adnak ki a párt és a hozzátartozó szervezetek haladéktalan visszaállításáról, hogy a nemzetiszocialisták az egész országban visszatérjenek a városokba. Hívják ki őket mindenhol az utcákra. Muff tábornok önnel megy Miklashoz. Én magam adok erre utasítást Muffnak. Ha Miklas nem tudta megérteni négy óra alatt az adott helyzetet, akkor most meg kell értenie négy perc alatt.

Seyss: Jól van, megértettem.

A hangszóró elhallgatott. Egy-két percig ott ült Göring és öklét hájas térdére feszítette. Azután nyögve elterült a díványon és behúnyta szemét, mintha aludni akarna A szobában tartózkodó tábornokok és tisztviselők zavartan összenéztek.

Gauss legszívesebben felháborodva ordítani, toporzékolni szeretett volna, hogy véget vessen a megaláztatásnak, ami őt, Werner von Gauss vezérezredest érte. De ehelyett lesütötte a szemét, kezét a combjára szorította és mintha lakkcsizmás lába a padlóba gyökerezett volna... Boldog volt, amikor a hangszórón keresztül felhangzott:

— Halló, halló, Keppler beszél.

— Beszéljen — válaszolta Göring.

Keppler: Éppen most beszéltem Muffal. Az ő demarsa egyszerre érkezett az enyémmel, de én arról semmit sem tudtam.

Muff az imént találkozott az elnökkel, de az újra elutasító választ adott. Felhívom, hogy megtudjam, nem akar-e az elnök most velem beszélni.

Göring: Hol van most Muff?

Keppler: Muff megint lement. A demarsa nem járt eredménnyel.

Göring: És mit mondott az elnök?

Keppler: Hogy nem megy bele.

Göring: Akkor Seyss-Inquartnak el kell távolítania. Menjen fel és mondja meg köntörfalazás nélkül annak a bolondnak, hogy Seyss-Inquart már összehívta a nemzetiszocialista gárdát és még öt perc sem telik el, amikor kiadom a csapatoknak az indulási parancsot. Adja ide rögtön Seysst.

Keppler: Éppen itt van. Azonnal beszél önnel.

Seyss: Itt Seyss-Inquart.

Göring: Mi újság?

Seyss: Bocsánat, marsall úr, nem hallom...

Göring: Hogy haladnak a dolgok?

Seyss: Az elnök még nem változtatta meg a véleményét. Semmibe sem egyezett bele.

Göring: Mit gondol: elhatároz-e valamit a legközelebbi percekben?

Seyss: Azt hiszem, hat-tíz percnél nem tart tovább.

Göring: Jól figyeljen. Belemegyek abba, hogy még néhány percig várok. Gyorsan és erélyesen kell cselekednie. Nem vállalhatok ekkora felelősséget, egyetlen felesleges percet sem várhatok. Ha ezalatt az idő alatt semmi sem történik, folyamodjon erőszakhoz. Érti?

Seyss: Ha fenyegetőzni kezd?

Göring: Igen.

Seyss: Schuschnigg doktor rádiónyilatkozatot akar tenni, hogy a német kormány ultimátumot küldött Ausztriának.

Göring: Igen, hallottam erről.

Seyss: A mostani kormány önszántából mondott le. Schilawsky tábornok átvette a hadsereg vezetését és kiadta a parancsot, hogy az osztrák katonaságot vezényeljék el a határoktól. Az itteni urak elhatározták, hogy ülnek és várják az inváziót.

Göring: Más szóval: nem bízták meg az új kormány alakításával?

Seyss: Nem.

Göring: Eltávolították önt?

Seyss: Nem. Senkit sem távolítottak el, de a kormány, hogy

úgy mondjam, elhárított magától minden kötelezettséget és mindennek szabad folyást engedett.

Göring: És önt nem nevezték ki? Megtagadták a kinevezését?

Seyss: Úgy van. Ebbe ők sohasem egyeznek bele. Az az álláspontjuk, hogy az események enélkül is megérnek — itt az inváziót gondolom. Feltételezik, ha megtörténik a bevonulás, a végrehajtó hatalmat automatikusan úgyis a kezébe veszi valaki.

Göring: Most már minden világos. Rögtön kiadom a katonáknak az indulási parancsot. Önnek kell a hatalmat a kezébe ragadnia. Értesítsen minden vezető államférfit arról, amit most magának mondok: mindenkit, aki ellenáll, a mi bíróságunknak adják át – az inváziós csapatok haditörvényszékének. Világos?

Seyss: Igen.

Göring: Tekintet nélkül helyzetére és rangjára. Beleértve a vezetőszemélyiségeket is.

Seyss: Igen. De ők már kiadták a parancsot, hogy ne legyen ellenállás.

Göring: Nem jelent semmit. Az elnök nem nevezte ki önt — ez is ellenállás.

Seyss: Ahá, hát így áll az ügy?!

Göring: Most már minden rendben van. Megkapta a hivatalos utasításokat?

Seyss: Igenis, uram.

Göring: Ismétlem: úgy vesszük, hogy a jelenlegi kormány lemondott. De ön, Seyss-Inquart, ugyebár nem mondott le. Következésképpen folytatja funkcióját és az osztrák kormány nevében hivatalosan végrehajt minden szükséges intézkedést. A bevonulás azonnal megkezdődik. A Németországba emigrált osztrák nemzetiszocialisták osztagai bármely pillanatban csatlakoznak csapatainkhoz, vagy, helyesebben a mi reguláris csapataink fedezetével együtt vonulnak be. Önnek, Seyss, gondoskodnia kell arról, hogy minden simán menjen. Azonnal a kormány élére áll. Igen, igen, alakítsa meg és gyorsan fejezze be az ügyet. Ami pedig Miklast illeti, az ő szempontjából a legjobb volna, ha maga mond le.

Seyss: Ezt nem teszi. Éppen most volt vele egy drámai jelenetem. Tizenöt percen át beszéltem vele és kijelentette, hogy semmi szín alatt sem enged az erőszaknak és nem alakít új kormányt.

Göring: Szóval nem enged az erőszaknak?

Seyss: Nem.

Göring: Hát mit jelent ez? Azt, hogy gyakorlatilag kell eltávolítani?

Seyss: Azt hiszem, kitart az akarata mellett.

Göring: Remek. Hát akkor küldje a pokolba. Legyen így. És minél gyorsabban alakítsa meg a kormányt. Adja át a kagylót Kepplernek.

Keppler: Jelentem a további eseményeket. Miklas elnök mindent megtagadott. A minisztertanács ennek ellenére nem funkcionál és elrendelte, hogy az osztrák hadsereg semilyen formában se fejtsen ki ellenállást. Ezek szerint nem lesz lövöldözés.

Göring: Ez nagyon jó, de nincs semmi jelentősége. Most ide hallgasson: e pillanatban az a legfontosabb, hogy Seyss-Inquart vegye kezébe a kormány minden funkcióját, gondoskodjék a rádió, stb. felhasználásáról. Ezenkívül írja: „Az ideiglenes osztrák kormány, amely Schuschnigg kabinetjének lemondása után alakult, kötelességének tartja, hogy helyreállítsa Ausztriában a törvényes állapotot és rendet. Éppen ezért sürgősen kéri a német kormányt, hogy legyen segítségére ebben az ügyben és segítsen abban, hogy elkerüljék a vérontást. Ebből kiindulva az osztrák kormány arra kéri a német kormányt, hogy a lehető legsürgősebben küldjön német csapatokat Ausztriába." Ez a szövege annak a sürgönynek, amit meg kell kapnunk.

Keppler: Parancsára.

Göring: És még valami. Seyss zárja le a határokat, nehogy pénzt vihessenek ki az országból.

Keppler: Parancsára.

Göring: Mindenekelőtt el kell vállalnia a külügyminisztériumot.

Keppler: Dehát egyelőre még nincs senkink, aki ezt a tisztséget betölthetné.

Göring: Nem fontos. Töltse be maga Seyss és vegyen maga mellé néhány embert segítségül. Azok közül válassza ki, akiket mi ajánlunk. Most egyáltalán nem fontos, mit gondol erről az elnök

Keppler: Parancsára, uram.

Göring: Alakítsanak ideiglenes kormányt Seyss terve szerint és értesítsék erről a többi országot.

Keppler: Parancsára, uram.

Göring: Ausztriában jelenleg Seyss az egyetlen személy, akinek valamilyen hatalom van a kezében. Csapataink még ma átlépik a határt.

Keppler: Parancsára, uram.

Göring: Rendben van. Seyss minél hamarább küldje a távíratot. És azt is mondja meg neki, hogy azt akarnánk... Különben ne táviratozzon. Csak mondja, hogy elküldte a sürgönyt. Ért engem? Rendben van. Erről szóló jelentés végett hívjon fel a führernél, vagy egyenesen itt nálam. Most menjen. Heil Hitler! Vagy várjon! Még valamit: azonnal tartóztassák le Schuschniggot és szállítsák ide.

Keppler: Schuschnigg megszökött.

Göring: Hogy-hogy megszökött?... Hová szökött?... Hát akkor fogják el a feleségét, a gyermekeit. Schuschniggnak nálam kell lennie. Szökését árulásnak minősítem. Igen, igen, ez árulás! Most nem érdekel, hogy megparancsolták a katonáiknak, hogy ne álljanak ellen. Már késő! Azt, hogy az elnök nem nevezte ki magát kancellárnak és hogy Schuschnigg megszökött, ellenállásnak minősítem. (Göring ordítani kezdett.) Meghatalmazom, hogy cselekedjék. Kész. A führer nevében parancsolom... Katonaságunk éjfélig átlépi a határt. A katonaságunk rendelkezésére áll. A legnagyobb határozottsággal cselekedhet. Nincs kegyelem az ellenállóknak. Elég!

Göring határozottan elfordult segédtisztjétől, aki eddig a mikrofon-állvány szerepét töltötte be, és leesőben lévő pizsamanadrágját tartva, elindult a kijárat felé.

Az ajtónál Gauss kövéredt alakjával került szembe.

— Ó, tábornok! ... Jó, hogy eljött. Fontos hadműveletről kell tárgyalnunk.

— Amennyire megértettem, az „Otto"-hadművelet már megindult.

— Úgy van, méghozzá egyetlen lövés nélkül! — kiáltotta vidáman Göring.

Karonfogta Gausst és előrement vele. A tisztek csoportja tiszteletteljes távolból követte őket.

— A führer el van ragadtatva az ügy menetelétől! Következik a — „Zöld terv". Ideje, hogy nekiálljunk Csehszlovákiának. Egy-kettőre guzsba kötjük őket! Nem nagyon bízunk Schwererben gyakorlati dolgokban. Ön be akar kapcsolódni ebbe a műveletbe? Torkonragadni a cseheket, he?...

*

Március 11-én 22 óra 25 perckor a birodalmi kancellária telefonállomása a következő beszélgetést rögzítette, amely Hitler és Hesseni Fülöp herceg, Németország római követe közt folyt le.

Fülöp: — Éppen most tértem vissza a Palazzo Veneziából. A duce nagyon kedvezően fogadta az újdonságokat. Legjobb

kívánságait küldi önnek. Azt mondta, hogy közvetlenül Ausztriából hallotta a népszavazás történetét. Schuschnigg beszélt róla múlt hétfőn. Mussolini azt válaszolta, hogy az effajta népszavazás tiszta oktalanság, abszurdum, blöff és hogy ezt nem lehet így csinálni, Schuschnigg erre azt felelte, hogy ő már nem változtathat a dolgon, mivel már mindenben megállapodtak és mindent megszerveztek. Ekkor Mussolini megjegyezte, hogy amennyiben így áll a helyzet, az osztrák kérdés többé nem érdekli.

Hitler: Mondja meg Mussolininek, hogy ezt sohasem felejtem el.

Fülöp: Parancsára, mein Führer.

Hitler. Soha, soha, soha. Bármi történjék is. Hajlandó vagyok vele bármilyen egyezményt kötni.

Fülöp: Igen, már közöltem vele.

Hitler: Miután az osztrák kérdés eldőlt, most tűzön-vízen át hajlandó vagyok Mussolinivel tartani. Mindez most mindegy nekem.

Fülöp: Parancsára, mein Führer.

Hitler: Idehallgasson: írjon alá bármilyen egyezményt, amilyent Mussolini csak óhajt. Már nem érzem magam olyan szörnyű állapotban, amilyenben még nem is olyan régen voltam, katonai szempontból. A fegyveres konfliktus lehetőségére gondolok. Adja át neki még egyszer, hogy szívből köszönöm neki. Sohasem felejtem el. Sohasem, sohasem!

Fülöp: Parancsára, mein Führer.

Hitler: Sohasem felejtem ezt el. Bármi történjék is, sohasem felejtem el neki. Bármire lesz szüksége, vagy bármilyen bajba kerül, legyen meggyőződve arról, hogy nem hagyom cserben. Bármi történjék is... És ha az egész világ felkel ellene, megteszek mindent, amit megtehetek... Nem felejtem el soha, soha.

Másnap a következő telefonbeszélgetés folyt le Göring és a Londonban tartózkodó Ribbentrop között.

Göring: Ugye, már tudja, hogy a führer megbízott a kormány vezetésével. Elhatároztam, felhívom és megadom a szükséges információt. Ausztriában a lelkesedés leírhatatlan.

Ribbentrop: Ugye, egyenesen fantasztikus?

Göring: Úgy van. Ez az esemény teljesen elhomályosította legutóbbi hadjáratunkat — a Rajnavidék elfoglalását, főleg a nép örömujjongását illetően. A führer mélyen megilletődött, amikor múlt éjjel beszéltem vele. Meg kell értenie, hiszen most tért vissza először a szülőföldjére. De most politikai ügyekről akarok beszélni. Magától értetődik, az a história, hogy ultimátu-

mot küldtünk Ausztriának — üres fecsegés... A führer úgy gondolja, hogy amennyiben úgyis Londonban van, elmondhatná az angoloknak, hogyan folytak le szerintünk a dolgok és főleg magyarázza meg az embereknek, hogy, ha azt hiszik, hogy Németország ultimátumot küldött Ausztriának, akkor őket megtévesztették.

Ribbentrop: Már megtettem ezt, amikor huzamosan beszéltem Halifax-szel és Chamberlain-nel.

Göring: Kérem, hogy mégegyszer közölje Halifax-szel és Chamberlain-nel a következőt: Németország semmiféle ultimátumot nem küldött Ausztriának. Mindez hazugság. Világositsa fel őket, hogy nem más. mint maga Seyss-Inquart kért minket, hogy küldjünk katonaságot

Ribbentrop: Londoni tárgyalásaim vége felé közelednek. Ha alapos ok nélkül lézengek itt, nevetséges helyzetbe kerülhetek. Megjegyzem, Chamberlain a legjobb benyomást tette rám.

Göring: Ezt örömmel hallom.

Ribbentrop: Nemrégiben hosszas beszélgetést folytattam vele. Nem akarom telefonon megismételni, de az a feltétlen benyomásom, hogy Chamberlain becsületesen igyekszik közeledni hozzánk. Azt mondtam neki, hogy az Anglia és Németország közötti közeledés lényegesen könnyebb lesz az osztrák kérdés megoldása után. Azt hiszem, neki is ez a véleménye.

Göring: Helyes. Most ide hallgasson. Miután mindezt a problémát megoldottuk, és kiküszöböltük a mozgolódásnak és ingerültségnek minden veszélyét —mert hiszen ez volt minden reális veszély forrása — az angolok és a többiek csak hálával tartoznak nekünk, hogy megtisztítottuk az atmószférát.

Ribbentrop: Tökéletesen igaz. Ha ez a változás némi izgalmat vált is ki, ez is csak az angol-német közeledés hasznára van. Beszélgetésünk végén azt mondtam Halifax-nek, hogy mi becsületesen törekszünk a közeledésre. Erre azt válaszolta, hogy némiképpen nyugtalan Csehszlovákia tekintetében.

Göring: Nem, nem. Erről szó sem lehet.

Ribbentrop: Időnkint megmondtam neki, hogy sem érdekünk, sem szándékunk ebben az irányban bármit is cselekedni. Kijelentettem, hogy amennyiben ott a mi németeinkkel tisztességesen viselkednek, mi feltétlenül megegyezünk és sohasem támadjuk meg Csehszlovákiát.

Göring: Nagyon helyes. Nekem is az a meggyőződésem, hogy Halifax értelmes ember.

Ribbentrop: Mindkettőjükről — Halifax-ről is, Chamberlain-ről is — kitűnő a benyomásom. Halifax úgy vélte, hogy adott pillanatban itt némi nehézségek merülhetnek fel, mert a

közvélemény a történteket az erőszakkal hozza kapcsolatba. De nekem az a benyomásom, hogy minden normális angol, akivel az ember az utcán találkozik, ezt kérdi önmagától: mi köze Angliának Ausztriához?

Göring: Magától értetődik. Ez teljesen világos. Vannak dolgok, amelyekhez köze van a népnek, és vannak, amelyekhez nincs köze...

Ribbentrop: Tudja, amikor utoljára beszéltem Halifax-szel, az volt a benyomásom, hogy egyik érvem sincs ellenére.

Göring: Kitűnő. Itt találkozunk. Már nagyon szeretném viszontlátni. Csodaszép az idő itt Berlinben. Pléddel betakarva ülök az erkélven, a friss levegőn és kávézok. Köröskörül énekelnek a madarak.. Nagyszerű ez!

Ribbentrop: Igen, ez csodás!

8

Enkel vigyazva, módszeresen szedte ki mappájából egyik lapot a másik után és a pásztorkunyhó félig rombadűlt tűzhelyén a parázsló fahasábokra rakosgatta. Ez a kunyhó volt a brigád utolsó pihenőhelve, eddig sikerült elvezetnie szállítóoszlopát. Tovább már — a Pireneusok hágóin és szakadékain keresztül — csak gyalogosan mehettek: az autók tartályaiban egy liter benzin sem maradt. Varga felderítő svadronja gyalog vonult, a lovakat lenyergelték. A sebesülteket sebtiben összeeszkábált priccsekre fektették.

Nem volt könnyű elégetnie saját írásművét, a töprengő, álmatlan tábori éjszakák gyümölcsét, de Enkel keze nem remegett és arcvonásai megőrizték megszokott, nyugodt, meggondolt kifejezését. Nem sietett, de nem is tétovázott, amikor megfogta a következő lapot. Pontosan tudta, mennyi idő áll még rendelkezésére, hogy szellemi gyermekét megsemmisítse — hiszen ő volt a brigádtörzs állandó főnöke.

Azóta, hogy a brigád útat tört magának észak felé, mind nehezebbé vált a haladása. Attól a pillanattól kezdve, hogy elhagyta Cataloniát, azért csatázott, hogy betöltse feladatát: biztosítsa a külföldi önkéntesek kivonulását Spanyolországból, anélkül, hogy kénytelenek legyenek letenni a fegyvert az útjukat elvágni akaró francóisták előtt. Amikor a brigád igyekezett kitörni a körülzárásból, Spanyolország hadszínterein lankadatlan erővel folytatódott a harc és még mindig nem volt

világos, mi lesz a végső eredmény, pedig a világreakció ugyancsak erőlködött, hogy megakadályozza a köztársaság védelmét.

A londoni Benemavatkozási Bizottságban kötött egyezmény értelmében a köztársasági hadsereg Spanyolországból kivonuló külföldi önkénteseit nem fenyegette a fasiszta megtorlás veszélye, de mindenki nagyon jól tudta, hogy sem a spanyolok, sem a „duce" és a „führer" alattvalói — akár az olaszok, németek, magyarok, vagy Hitler új „hőnszeretett gyermekei": az osztrákok — nem kerülhetik el a börtönt, vagy a gyüjtótábort. Éppen ezért a nemzetközi brigádot alkotó huszonegy nemzetiség közül tizenhatnak ez a menetelés nem annyira a saját életéért vívott harc volt, mint a szolidaritás harca az elvtársak szabadságáért. A Csapajev-, André-, Rákosi-, Lincoln-, Jaurès- és Dombrowski-zászlóalj nehéz hegyi menetelést hajtott végre a francia határig a Thälmann- és a Garibaldi-zászlóalj iránti harcos barátság nevében.

Enkel tudta: ő felelős azért, hogy ezek az emberek szerencsésen eljussanak a francia határig. Ott biztonságban lesz az életük, szabadság, baráti fogadtatás, élelem, hajlék várja őket.

Enkel saját személyében semmi jót sem várt Franciaországtól. Nem voltak ott sem hozzátartozói, sem barátai és semmi lehetősége sem volt arra, hogy ott bármilyen munkát is kapjon, hiszen nem tudott franciául. Micsoda irodalmár, aki nem ismeri annak az országnak nyelvét, amelyben él?

Az az írás, amelyet olyan emberfeletti nyugalommal égetett el a tűzön — talán az utolsó tűzön, amit sikerült spanyol földön szítania — volt számára a legnagyobb személyes áldozat.

Öreg katona volt és tudta, mi vár rá; nem kapaszkodott az életbe. De ki gondolta volna, hogy nem tudja beváltani Mátrai tábornoknak adott ígéretét — hogy az utolsó napig vezesse a brigád naplóját, amelynek vezetésével a tábornok nem tölthette az idejét?...

A tűz lassan nyalogatta a lapokat, kelletlenül összesodorgatta, mintha azt akarta volna megmutatni az írónak, hogyan forr fel a tinta az általa írt szón, hogyan tűnnek el egyetlen fekete sebbé összeforrva a sorok. Az égő lapok hol gomolyagban húzódtak ki a tűzhely fekete kémény-nyílásán, hol meg a széltől visszaverődve, mint átlátszó, izzó, fémvörös virágszirmok hullottak vissza. Enkel belekotort egy szuronnyal és a zsarátnok egyszeriben széthullott. Enkel nem akarta, hogy az ellenség, ha ideér, egyetlen szót is megkaparintson.

A szél áthatóan süvített a tető fölött és csapkodta a durván összecszkábált ajtót. A kunyhóban sötét volt. Csak a kályha tűze vetett vörös foltot a koromtól fekete falakra, a sarokban levő szürke pokrócra, amely ütemesen emelkedett és süllyedt az alatta fekvő ember lélekzésétől. Amikor új lap került a tűzre, a fényfolt világosabb lett, azután elbágyadt, megrövidült, kialudt. Így ment a következő lapig.

Enkel biztosra vette, hogy a sarokban fekvő ember — a törzskari, most már gyalog menetelő lovasszázad parancsnoka — alszik. Enkel nem tudta, hogy Varga figyelemmel kíséri minden mozdulatát. Nem látta, milyen indulattal lobog a magyar szeme, nem látta, hogyan ráncolja szemöldökét, mily haragos-hegyesen áll az egész brigádban jól ismert huszárbajusza.

Amikor az utolsó lap is elhamvadt, Enkel fogta a borítólapot, néhány másodpercnyi gondolkodás után négy egyforma darabra tépte és bedobta a kályhába. Már oda sem nézett, hogyan kap a láng a kartonba, bekapcsolta tábori táskáját és a vállán keresztül húzódó szíjra akasztotta. Az utolsó lángnyelvek fényénél megnézte az óráját.

— Ne szomorkodj, Ludwig — hallatszott váratlanul a háta mögött. — Hiszem, eljön a nap, amikor sikerül visszatérnem Magyarországra és akkor hozzám jössz!

— Ha még élek akkor.

— Élsz — mondta meggyőződéssel Varga és felkönyökölve cigarettát sodort magának. — A felső szobát kapod meg — az ablaka a szőlőre néz, ahonnan látni a hegyeket. Majd nézegeted a tájat, iszogatod sajátterméstű boromat és akkor szórulszóra minden eszedbe jut, ami ma elégett!

Enkel elgondolkozó arccal nézett rá. Ritkán mosolygott és még most is csak a legkomolyabban tudott Vargára nézni, pedig szavai őszinte és nagy örömet okoztak neki.

Elgondolkozva megszólalt:

— Nem helyes szó, Béla: „eszembe jut". Én is, te is, — mindketten egész biztosan gondolunk majd arra, ami itt történik. Mert bár elmegyünk innen, de a szívünk ittmarad ezzel a nagyszerű néppel.

Varga csodálkozva nézett a mindig hideg németre: a „szív" szót most hallotta tőle először.

— Jó, hogy így gondolkozol, Ludwig. Ha a spanyolok tudják, hogy valahányan itt voltunk, lélekben velük maradunk; könnyebb lesz nekik.

— Hát gondolkozhatnak rólunk másképpen? Milyen zálogot hagytunk itt! Elvtársaink hamvait: a németekét, ma-

gyarokét, bolgárokét, olaszokét, lengyelekét... Itt nyugszanak spanyol földben. Hiszem, Béla, valamikor még visszatérünk ide, hogy letehessük koszorúnkat sírjukra. És nem titokban, hanem kibontott zászlókkal.

— Így lesz! — kiáltotta lelkesen Varga.

— Elmegyünk, de ez nem jelenti azt, hogy a haladó emberiség sorsára bízza a spanyol forradalmat. Emlékszel? A bolgárháború — „nehéz iskola és teljes tanfolyama *elkerülhetetlenül* magában foglalja az ellenforradalom győzelmét, a megvaduló reakciósok tombolását..." Ideiglenes győzelmek az ő győzelmeik — Enkel ahogy szokta, felemelte ujját. — Ideiglenesek, Béla! A végső győzelem feltétlenül a miénk lesz! *Sol*

— Én sohasem voltam híres a türelmemről.

— Aki a történelmet csinálja, annak tovább kell látnia a holnapi napnál.

— Lehet, hogy igazad van, sőt biztosan igazad van, de én mégis mindent a saját kezemmel szeretek megfogni. Azt gondolom, még szemtanúi leszünk a fasizmus fölötti teljes győzelemnek.

— Hát kételkedtél benne?

Varga nem felelt. Hallgattak.

— Zinn még mindig nincs itt... — Varga nyugtalanul nézett az órájára. — Hol kószálhat?

— Ziehauerrel keresi azt a hegedűst, emlékszel, aki akkor az énekesnőt kísérte.

— Azt a franciát, akinek a gránát leszakította az ujját?

— A közelükben akarják tartani, nehogy eltévedjen a hegyekben.

— Meg kell keresni Zinnt. A táborunk körül állandóan mindenféle szemét nép kószál. Orvul lelőhetik minden pillanatban.

Varga ledobta magáról a pokrócot és vaskos alakját meghazudtoló könnyedséggel talpra állt. Hogy kiverje az álmot a szeméből, tenyerével megdörzsölte arcát, mintha mosakodnék. Olyan nesz hallatszott, mintha lóvakaróval dörgölné az arcát.

— Talán nincs borotvád? — kérdezte Enkel.

— Nem borotválkozom, amíg nem jutok Magyarországra!

És Varga elnevette magát, mert ómaga is szinte nevetségesen valószínűtlennek tartotta ezt, de Enkel még csak el sem mosolyodott rajta.

Varga a bajonettel előkotort egy parazsat és megpróbált rágyujtani.

— Átkozott éghajlat — dörmögte szippantgatva. — Vagy úgy kiszárad minden, hogy az embernek minden gondolatnál

csörög az agyvelő a fejében, vagy még a tűz is átnedvesedik... De nálunk, Magyarországon... — tette hozzá álmodozva Varga

A cigaretta sercegve szikrázott.

Varga ijedten takarta el a bajuszát és felkacagott.

— Fasiszta cselszövés... Petárda a dohányban!

És megint nevetett. Enkellel ellentétben mindig, minden körülmények közt tudott nevetni.

— Megyek, megkeresem Zinnt — ismételte, amikor végre sikerült rágyujtania és felkapva vállára a pokrócot, kiment.

Köpcös alakja gyorsan eltűnt Enkel szeme elől. Enkel ott állt a kunyhó ajtajában és némán nézett észak felé. Megpróbálta emlékezetébe idézni annak a terepnek bonyolult alakulatát, amelyen keresztül majd tovább vonul a brigád. Jól ismerte a térképről.

A szeles, egyáltalán nem tavaszias, hideg éjszaka arra kényszerítette, hogy felhajtsa gallérját és zsebredugja kezét. Állt, hallgatta a hegyi patak zúgását, amely olyan tisztán hallatszott, mintha közvetlenül a lába alatt csobogna; nézte a csillagokat és a gyászos végére gondolt annak, ami nemrégen még a győzelem kezdetének tűnt. Azt gondolták, hogy szerencsétlen hazájuknak sok mindent meg fognak bocsátani, ha a thälmannisták kitűzik zászlójukat a Spanyol Köztársaság győzelmes lobogója mellé... A thälmannisták! Mennyi tisztaságában és egyszerűségében megismételhetetlenül bonyolult emberi élet! Mennyi nagy szív! Thälmann! Sokuk számára ő volt a megtestesítője a legragyogóbb álmoknak arról az életről, amely elkövetkezik a győzelem után. Lenin hagyatékának, Sztálin eszméinek hordozója... Ő a zászlóvivő, akit gondolatukban mindig úgy képzeltek el, hogy a csapatuk élén halad...

Lépések hangzottak a sötétségben, legördülő kövek zaja. Enkel megszokásból rá akart kiáltani az érkezőre, de ekkor gitárpengést hallott és Varga rekedt hangját:

Barátaink, a búcsú perce jött,
Spanyol testvérek, ölelésre fel!
Vegyétek zászlónk, és ha vívni kell,
Büszkén lobogjon fejetek fölött
A frigy jeléül, mely hozzánk kötött.

A sötétből egy ember körvonalai bukkantak elő. Varga jött vissza.

— Nézd csak, micsoda hangszer. — És Varga közvetlenül Enkel arca elé tartotta a gitárt, amelyen bágyadt fénnyel csillogott a gyöngyház betét.

...Két évnek álltuk győztes harcait.
Halálba, tűzbe együtt vitt a hit,
Együtt viseltük el, mit szív kibír:
Amerre nézünk, csupa drága sír!
Így tartottunk ki élve-halva itt...

Varga elhallgatott. Figyelte a húr halkuló zengését. Halkan ismételte:

Amerre nézünk, csupa drága sír!...

Enkel éppoly halkan folytatta:

S az élő testvér torka elszorúl,
Nem szégyen, hogy szemünkbe könny tolúl.

Varga váratlanul élesen:

— Nincs könny és nem is lesz!

— Nincs... nem lesz... De hol van Zinn és a többiek?

— Cipelik a kis csibéjüket

Varga eltűnt a kunyhóban és már egy perc múlva gitárpengés közben vidáman kiáltotta:

— És tudod, Ludwig, gyarapodott a svadronom! Kupkával, a cseh repülővel, akit emlékszel, a gránáttölcsérből húztunk ki! — Felkacagott. — Szegényke, ő is gyalog maradt, mint jómagam. Azt mondja, mihelyt kikeveredik innen, új gépet szerez és visszarepül Madridba .. Nem rossz ötlet úgy általában, nem gondolod?

– Az önkéntesek kivonásának kérdése elhatározott ügy — mondta kimérten Enkel — és mi nem tehetjük...

— Te nem teheted, de mi tehetjük! — kiáltotta türelmetlenül Varga. — Az ördög sem akadályozhat meg ebben minket!... Visszajövünk — és kész... Fütyülök minden bizottságra! Csak kikisérjük innen a németeket és aztán, becsületszavamra, visszatérek Madridba! Vissza én!

— Lóháton? — kérdezte gúnyosan Enkel.

— A cseh felvesz a repülőgépére.

Varga ujjai gyorsan végigfutottak a húrokon.

— Eh, nincs Mátrai!... Nélküle nem akaródzik dalolni.

A kunyhó sötétjéből a ledobott gitár panaszos hangzavara hallatszott. Enkel vállat vont és így szólt:

— Egy percnyi figyelmet kérek, őrnagy. Megváltoztatom a brigád felvonulási rendjét. A te embereid kísérik a lovakat és a betegeket.

Varga megjelent az ajtóban.

— Abban állapodtunk meg, hogy a lovas-század vonul el utolsónak. Mi fedezzük a visszavonulást.

— Nem! — Enkel hangja szárazon csengett. — A végén a németek mennek.

— Hogyan? Hát szerinted az én lovasaim... — kezdte rá Varga, de Enkel, anélkül, hogy felemelte volna hangját, úgy ismételte szavát, hogy Varga egyszeriben elhallgatott.

— A végén a thällmannisták haladnak. . *So!*

Varga hangosat sóhajtott.

— So, so! — utánozta Enkelt. — Szóval, mi... kórházszemélyzet vagyunk?!

Nevetni akart, de ezúttal nem tudott.

•

Ez volt már a harmadik határállomás, ahová a francia hatóságok a brigádot tovább küldték azzal, hogy csak ott engedélyezik a határátlépést. És már harmadik napja állt a brigád ezen a helyen. A határsorompó csíkos póznája leeresztve; körülötte, amerre a szem látott, szenegáli lövészek csatárlánca, frissen ásott géppuskafészkek. Távolabb, nyílt helyzetben tüzérségi ütegek.

A brigád harcosai, akiket elcsigázott a hegyi út, az élelem hiánya, az elrongyolódott lábbeli; akik nem védekezhettek az éjszakai hideg ellen, hiszen még tábortüzeket sem rakhattak az erdő nélküli, köves fennsíkon — értetlen szomorúsággal nézték Franciaország fegyverekkel teletűzdelt határát.

A szenegáliak egyáltalán nem látszottak olyan borzasztónak: riadt arcok, szánalmas figurák a nem rájuk illő köpenyben, vásott orrú cipők, a nevetséges sisakok. Órákhosszat mozdulatlanul álltak a forrón tűző napsütésben. Több csodálkozás volt a tekintetükben, mint fenyegetés.

Darrac, Laurand és a többi francia megpróbált tárgyalásba bocsátkozni velük, de az afrikaiak csak a fogukat vicsorították és sietve felkattantották a puskájuk závárját. Ijedtükben még képesek lettek volna lőni is.

Enkel és Zinn már harmadik napja hiába próbálta elérni, hogy tárgyalhasson a francia parancsnokkal. Azt ízente a határcsendőrrel, hogy nagyon sajnálja ezt a késedelmeskedést, de mindezideig nem kapott megfelelő utasításokat.

A nap leszállt a hegyek mögött. Enkel, aki makacsul tartotta magát a hadi regulához, személyesen ellenőrizte kiállított őrszemeit. A negyedik nap reggelén, keleten, a nap körül, — amint az északkeleti irányban felállított őrszemek jelentették — közeledő repülőgépek zaja hallatszott. „Caproni"-k voltak. Három bevetést csináltak, bombákat dobtak le és géppuskatűzzel árasztották el az embereket.

Varga ügyet sem vetve a különböző irányokból hallatszó robbanásokra és a repeszdarabok vijjogására, Zinnhez rohant. A magyar dühtől paprikapirosan, felborzolt bajusszal kiáltotta:

— Odanézz!

Es odamutatott, ahol a nyilt magaslaton a francia ütegek álltak. Zinn a látcsövön keresztül egy csoport francia tisztet látott. Mindegyiknek látcső a kezében és élénken gesztikulálva, nyilván a brigád bombázásának színjátékáról mondtak véleményt. A megfigyelőpont felé minden irányból lovasok és automobilok siettek.

— Tudod — mondta indulatosan Varga — én azt hiszem, hogy ezek hívták a Capronikat!

— Minden lehetséges.

— Nézd csak, épp hogy nem tapsolnak gyönyörűségükben minden bomba után! Ha még fasiszta tankok is megjelenhetnének itt, teljes lenne a lelkesedésük ezeknek a bitangoknak.

— Hát nem veszed őket emberszámba?

— Ezek emberek?! — Varga kiköpött. — Pfuj!... Ha emberek volnának. akkor a köztársaságnak lenne fegyvere. Hiszen egy centime-ot sem kértünk tőlük — csupán nyitott határt. De azt is eladták a fasisztáknak Átkozott disznók! Látom, nem hiszel nekem. Gyerünk... — Odavezette Zinnt egy csoport harcoshoz, akik két nagy szikla közt a földre lapultak

Amikor Zinn az egyik szikla mögé búját, legelőször Darrac tágrameredt, riadtan csodálkozó szemét pillantotta meg.

— És ezek a nyomorultak franciáknak nevezik magukat! — dörmögte Darrac a fogai közt

Háta mögött Steal, a kőműves, szólalt meg lassú, nyugodt, mély hangján:

— Nézz csak a pofájukba és mindent megértesz.

Amikor Darrac meglátta Zinnt, a politikai biztost, gyorsan így szólt hozzá:

— Kérem egy percre! — és a Zinn mellén lógó látcsőért nyúlt. A látcsövön át a franciáknak ugyanazt a csoportját látta, amelyet Varga mutatott Zinnek. Csak egy percig nézte őket, nem tovább.

— És ezek franciák... Franciák!... — ismételgette fejvesztetten és levette szeme elől a látcsövet.

Laurand hátával a sziklához támaszkodva ült és némán meredt maga elé.

Steal, lassan, mint az előbb, újra megszólalt:

— Ez újabb lecke neked, Laurand. Most magad is láthatod, hogy ámbár Spanyolországban a fasizmus hivatalosan olasz-német címkét viselt, ha letéped ezt a címkét, még jócskán találhatsz alatta másokat is — franciától amerikaiig! A fasizmus, barátocskám: Hitler és Thiessen Németországa, Flandin és Schneider Franciaországa, Chamberlain és Mosley Angliája... És végül DuPont és Vandenheim Amerikája!...

— Émelyeg a gyomrom! Hallgass! — kiáltotta Laurand.

— Eh, te naiv ember! Csak hadd kerüljünk Franciaországba...

— Erről álmodom, álmodom, álmodom! — kiabált Laurand. — Csak jussunk keresztül a feketék átkozott sávján, meglátod, mi Franciaország, meglátod...

Izgalmában fel akart állni, de Steal erős lökéssel visszaültette a kőre.

Zinn átszaladt az egyetlen sátrukhoz. Azt is pokrócból készítették. Itt volt a brigádparancsnokság lakása és törzskara. Enkel ott állt kiegyenesedve a sátor előtt és — Zinn csodálkozására — ugyancsak figyelmesen nézte látcsövén át ugyanazt a tiszti csoportot a francia földön és nem keresett fedezéket az olasz repülőgépek elől.

— Nézd — mondta, amikor meglátta Zinnt — még vöröskeresztes autókon is sietnek a dombra, de arra nem gondolnak, hogy csak egyetlen ilyen kocsit ideküldjenek!

De Zinn nem hallgatott oda: elsietett, hogy a berepülés alatt megsebesült harcosokról gondoskodjék.

— Mit mondtam? No! Mit mondtam?! — hallotta most Enkel Varga diadalmas kiáltását. Varga kinyujtott keze irányába nézett és látta, hogy a határsorompó felé vezető úton lovas oszlop közeledik. Az egyenruhákra borított burnuszok zászlóként repdestek a lovasok háta mögött.

— Kivárták a látványosságot, amit ők maguk rendeztek — mondta elfulladva Varga. — De most már nyilván hajlandók megnyitni a határt és sajnálkozásukat kifejezni, mert késtek egy félórát. Ó, ezek képesek rá! A barmok, átkozott barmok!

— Más valami érdekel engem — szólt Enkel. — A feltartóztatásunkra egyetlen francia gyalogost sem állítottak a határra. Nézd: szenegáliak és szpáhik. Nem csodálkoznék, hogy ezek után az idegenlégió jönne a fogadtatásunkra.

Közben az automobil, amely a lovas oszlop előtt robogott, odaért a határoszlophoz. A csendőr odafutott Enkelhez és meghívta a francia parancsnokkal való megbeszélésre.

Csak másnap lehetett átmenni.

— Emlékezzetek a szavamra — mondta Varga. — Este megint jönnek a Capronik!

Enkel nem vitatkozott. Kiadta a parancsot, hogy helyezzék szét az embereket és megfelelő fedezékbe vigyék a sebesülteket.

Ez esetben azonban tévedett Varga. Este nem Capronik, hanem Junkersek jöttek. Ők is pontosan három támadást hajtottak végre és büntetlenül, az önkéntesek átkaitól kísérve, eltávoztak.

A következő napon, pontosan délelőtt tíz óra harminc perckor — a franciák által kijelölt időpontban — a nemzetközi brigád első katonái (a Jaurès-zászlóalj sebesült franciái) a semleges Franciaország földjére léptek. Tulajdonképpen nem is lehet azt mondani, hogy szülőföldjükre léptek, mert egyik sem tudott közülük járni. Az elvtársaik vitték őket hordágyon a vállukon.

A határoszlopnál még a leggyengébb sebesült is felemelkedett kissé és a hordágyon mellette fekvő puskáját az ott álló francia tiszt lába elé dobta.

A tiszt jegyzékbe foglalta a katonák nevét.

A tiszt mellett egy másik francia állt. Alacsonytermetű, fekete haját simán hátrafésülte... Hajadonfőtt volt. És egy fürtje — mintegy véletlenül a halántékára hullt, hogy csaknem teljesen eltakarjon egy éles, fehér heget...

Ez az ember polgári ruhát viselt. Egy másik jegyzéket tartott a kezében és kis kereszteket rajzolt bele. Keresztet tett Ziehauer, Varga, Enkel, Zinn és a többi német kommunista neve után...

És átment a határon a brigád utolsó katonája: Ludwig Enkel, helyettes parancsnok és a törzskar főnöke. A sorompó lezárult. A franciák megparancsolták az önkénteseknek, hogy zászlóaljanként sorakozzanak. Minden zászlóaljat a szpáhik lovas lánca vette körül. Szikráztak a kivont szablyák.

Most már az élen ment Ludwig Enkel. Mögötte, nyugtalanul babrálva bajuszát, görbe lábán nehézkesen lépkedett Varga. Elég hosszú idő telt el, amíg megtalálta régi humorát. De első tréfás szava most inkább valami vénember makogására hasonlított, mintsem tréfára.

A szpáhi, aki Varga mellett lovagolt, szablyája végével megbökte Varga vállát és valamit kiabált. A fiatalabb önkéntesek nem értették, de annyit kitaláltak, hogy tilos beszélni

és nevetni. Az öregebb katonák közül azok, akik már húsz esztendővel azelőtt megszagolták a puskaport, kielemezték, hogy mit mondott a szpáhi:

— Tais toi, tu là!... Moscovite!*

És egyszeriben megszűnt csodálatosnak lenni mindaz, amit eddig csodálatosnak tartottak: a szenegáliak, a szöges drót, de még a Capronik és a Junkersek is. Nem Jaurès Franciaországát találták itt — azét a Jaurèsét, akinek neve a brigád egyik zászlóaljának lobogójára volt írva — hanem Schneider és Bonnet, Pétain és De la Rocque Franciaországát...

Huszonegy nemzet emberei voltak a brigádban. Látták Röhm rohamosztagosait és Himmler S. S.-legényeit; látták Mussolini feketeingeseit és carabinierieit, látták a román siguranca és a lengyel defenzív osztály vadállatait, a Heimwehr és Ku-Klux-Klan embereit: százával láttak börtönöket és gyüjtőtáborokat. És itt megismerkedtek a francia Garde Mobile-lal.

A tábor, ahol már harmadik hete fogva tartották a brigádot — minden nemzetiségű embert, tiszteket és katonákat, egészségeseket és sebesülteket, fiatalokat és öregeket — köves, minden növényzet nélküli pusztaság volt. Az egyetlen dolog, amit Franciaország kormánya nem sajnált szabadságszerető vendégeitől — a szögesdrót volt. Háromszorosan vette körül a pusztaságot — három sor sűrű dróttal bevont karó. A sorok között járkált szüntelenül a Garde Mobile — egyenruhás, sisakos alakok, akik kivetkőztek emberi mivoltukból és beszélni is elfelejtettek. Csak orditoztak és a legcsekélyebb okból is fenyegetően dugták át karabélyuk csövét a drótkerítésen.

A táborban nem volt a betegek számára megfelelő helyiség. A tisztek saját takarójukat adták oda a sebesülteknek, hogy valahogyan megvédjék őket az éjszakai hidegtől.

A táborban nem volt víz. Kétezer ember állt sorban reggeltől estig, hogy telemerithesse csajkáját a kerítés sarkánál elfolyó kis patak zavaros vizéből.

A táborban nem volt fa. Nem volt mivel megfőzni azt a font borsót, amit négy ember kapott egy-egy napra.

— No, te együgyű lélek, még mindig nem értesz semmit? — kérdezte gúnyosan Steal minden reggel Laurandtól, amikor levetkőztek és megpróbálták a ruhájuk ráncaiból kirázni a homokot, amit az átható szél fújt bele. Mindenütt homok: ruhában, cipőben, hajban, fülben, szájban. És mivel a víz alig volt elegendő az ivásra, néhány nap mulva a homok valóságos csapássá lett. Eltömte a pórusokat, kimarta a bőrt. Alig

* Fogd be a szád, te!... Te moszkovita!

volt néhány ember, akinek nem volt szemgyulladása és nem gennyezett a szeme.

Laurand, aki már sokmindent megértett, most másvalamin csodálkozott.

— No jól van — mondta búsan — azt még megértem, hogy velem, francia alattvalóval azt csinálhatják, amit akarnak...

— Te még nem tudod, hogy pont mit akarnak! — szólt közbe Steal.

— Én megértem, hogy büntetlenül csúffá tehetik a thälmannistákat, akikért senki sem száll síkra; a garibaldistákat, akiknek nincs inyükre, hogy Mussolinihez forduljanak, de ti: amerikaiak, angolok, mexikóiak, svájciak, lengyelek, és a többiek? ...Mindnyájatoknak van hazája. Amerikának, például, csak egy szót kellene szólnia...

Steal felkacagott:

— Én meg, testvér, egyáltalán nem vagyok olyan biztos abban, hogy ez a szó milyen szó lenne. Talán jobb, ha hallgatnak.

Enkel és Zinn fáradhatatlanul írt minden olyan szervezetnek, amely csak a legcsekélyebb mértékben is megfelelőnek tetszett: a Vörös Kereszttől a Benemavatkozási Bizottságig bezárólag. De sem leveleikre, sem táviratairaikra nem jött válasz. És még csak azt sem tudták, hogy leveleik tovább jutnak-e egyáltalán a francia parancsnokságtól.

Kaján lassúsággal húzódott az az eljárás, amit a parancsnokságon kívánság-körkérdésnek neveztek. Az önkénteseket egyenként hívták fel az irodába és hosszú, részletes kérdőíveket töltettek ki velük.

Csak az ötödik hét végén jelentek meg a tábor kapujában az első tehergépkocsik. A sebesültek és betegek egy részét szállították el. Másnap, a következő napon és még néhány napon át, amíg a teherautók és az egészségügyi kocsik elvitték a betegeket, a táborban megkezdődött az emberek gondos szétválogatása. A parancsnokság úgy tett, mintha ez a csoportosítás attól függne, hogy ki hová akar menni, de az önkéntesek valami egészen mást tapasztaltak: a németeket, osztrákokat, olaszokat, a magyarok egy részét és a Saar-vidékieket — mindenkit, aki a kérdőívén a fasiszta tengely valamelyik országa alattvalójának vallotta magát — a parancsnokság elkülönítette a kitelepítettek közös tömegétől. Ez gyanút keltett. Zinn és Enkel tiltakozott, de a parancsnok még annyi fáradtságot sem vett magának, hogy rájuk nézzen. Ekkor Zinn elmondta aggályait az önkénteseknek. A táborban futótűzként terjedt el a nyug-

talanító hír: a német és olasz elvtársakat ki akarják adni a fasiszta hatóságoknak.

Azon az éjszakán nem aludt a brigád. És reggel felkelés tört ki a táborban.

A néhány nyomorúságos barakk priccsdeszkáit karókká hasogatták és az ablakok rácsait vasrudakká szedték szét. Az önkéntesek, tisztjeik vezetésével megrohanták az őrséget. A rendszertelenül lövöldöző mobile-okat pillanatok alatt visszavetették a kerítés mögé és az önkéntesek oszlopai, mintha csak jóelőre kidolgozták volna a csatatervet, barrikádot emeltek a kezükbe került néhány gépfegyver elé. Mobile- és csendőrosztagok, amelyek beavatkoztak, megfutamodtak a felkelő nemzetköziek elől. A felkelők ellen kivezényelt szenegáli ezred elállta a táborhoz vezető utakat, de amikor a brigád politikai funkcionáriusai megmagyarázták a fekete katonáknak a történtek értelmét, az ezred megtagadta, hogy az önkéntesekre lőjön. A fejvesztett francia hatóság felhagyott a kísérlettel, hogy erőszakkal legyen úrrá a táboron és tárgyalásba bocsátkozott a felkelőkkel. A tárgyalásokból azonnal kitűnt, hogy a felkelésnek nincs egyéb célja, mint az, hogy minden önkéntesnek, tekintet nélkül nemzetiségére vagy pártállására, biztosítsák politikai sérthetetlenségét. Ilyen körülmények közt lövetni azokra, akiket képmutatóan „Franciaország vendégeinek" nyilvánítottak: ebből olyan politikai botrány kerekedett volna, hogy még a francia miniszterek sem merték rászánni magukat. Párizsból odaszáguldtak a kormány „teljhatalmú megbízottai", hogy bármily áron simítsák el az ügyet. Mindaz, amit az internáltak kívántak, ennyi volt: tűrhető élelmezés, orvosság a betegnek és a kormány becsületszavával biztosított személyes sérthetetlenség.

A tábor körül egy nap alatt bódé-városka nőtt ki a földből, füstölögtek a tábori konyhák. A kapu előtt sorban álltak a a környékbeli parasztok, asszonyok a közeli városokból, sőt még párizsi nők is, akik ajándékot hoztak az önkénteseknek, ruhát, fehérneműt, könyveket. Mindenki azt hozta, amit hozhatott.

De a következő napon megint elkezdődött a különválogatás.

Most már lázas gyorsasággal folyt. A parancsnokságon megint megjelent az a polgári ruhás, kis barna ember, halántékán a fehér heggel. Az írnokok alázatosan „mon capitain"-nek nevezték ezt a férfit, de csak a táborparancsnok tudta, miféle szolgálatot teljesít az, akit négyszemközt Henry úrnak szólított.

Henry most már magával hozta a németek hiteles jegyzékét.

Személyesen figyelte, amikor előálltak a zárt szállítókocsik és berakták az önkéntesek első csoportját. Csaknem minden tiszt benne volt a csoportban: Enkel, Zinn, Ziehauer, Varga és még vagy harminc más.

A csoportot szállító gépkocsioszlop már észak felé verte fel az út porát.

Laurand homlokát ráncolva, hosszasan, vérbeborult szemmel nézett utánuk. Laurand szeme talán nem is volt vörösebb, mint a többieké, de Stealnek úgy tetszett, hogy az elszászi magánkívül van.

— No — szólt a kőműves — most már talán mindent megértettél.

— Igen — felelte csendesen Laurand és érdes kezével végig simította arcát. — Talán csakugyan mindent megértettem.... Mindent, véges-végig!

9

Egon Schwerer félrerakta az újságot és az órájára nézett. A bécs-berlini futárvonat kétségtelenül késett. Az utasok ezt valóságos katasztrófának tartották. Igaz, a vonat most úgy száguldott, hogy a pincérek, akik a kis asztalok között a bouillonos csészéket szolgálták fel, valóságos egyensúlyozó művészeknek bizonyultak — de a mozdonyvezető legjobb akarattal sem segíthetett a dolgon. A vonat az egész úton szinte lázban haladt. Egyszer órák hosszat vesztegelt olyan helyeken, ahol meg sem kellett volna állnia, másszor eszeveszetten rohant, hogy behozza az elvesztett időt. A birodalmi vasutak híres pontossága — ami egész Európa követendő példája volt — már az Anschluss előkészítésének első napjaiban felmondta a szolgálatot. A déli vonalat katonai szerelvények lepték el. Az állomásokon barna és fekete rövid kabátos meghatalmazottak tomboltak. Ez az ideges zűrzavar teljesen kihozta rendes kerékvágásukból a vasutasokat, akiket rohamosztagos és S. S.-bandák, nyílt és titkos rendőrügynökök terrorizáltak. Fejetlenség és összevisszaság uralkodott. Csak egészen a határnál, a katonaságtól megszállt zónában tartották fenn úgy, ahogy a rendet.

Bécsben Egon fel sem tételezte, hogy mindez ilyen méreteket öltött. A be nem avatottak azt hirdették, a Hadmadik Birodalom csakugyan elhatározta, hogy harcol az Anschlussért.

Egon fizetett és az étkezőkocsiból visszatért a vagonjába.

Szomszédja egy csomó újság között ült a fülkében. Rend-

kívül nyugodt ember volt, nem untatta beszélgetésével útitársát. Ügyvéd volt, aki, mint Egon, Bécsben szállt fel a vonatra. Alois Treitschkenek hívták, szabadalmi-jogi irodája volt Berlinben. Treitschke finom célzással tudtára adta Egonnak, hogy ha bármilyen szabadalmi felvilágosításra lenne szüksége, ipari, vagy ehhez hasonló ügyekben mindig rendelkezésére áll. Éppen most teremtett Béccsel olyan összeköttetést, amely lehetővé teszi, hogy bármilyen kérdésre feleljen. Egon zsebredugta az ügyvéd névjegyét.

Amikor Egon belépett a fülkébe, Treitschke szótlanul felé tolta újságjai egy részét és Egon, ugyancsak szótlanul elvett egyet. Az újsággal a kezében csakhamar elaludt.

Arra ébredt fel, hogy a vonat váltókon zakatol keresztül. Az ablakon át házak látszottak. Lent, az esőtől fényes aszfalton autók futkostak.

Egon a szokott öröm nélkül merült el a pályaudvart ellepő zajos tömegben.

Berlin különösen barátságtalannak hatott Bécs után, amely még nem veszítette el könnyű eleganciáját.

Egon azt remélte, hogy az anyján kívül senki sem lesz otthon. De bosszúságára éppen a reggelihez érkezett. Az egész család ott volt.

Ernst azon kesergett, hogy mégsem sikerült részt vennie Ausztria „meghódításában". A tábornok is elégedetlen volt: az osztrák hadjárat még annyira sem elégítette ki, mint a közönséges hadgyakorlatok. Nem sikerült kipróbálni egyetlen fegyvernemet sem. Ausztriát ugyanilyen sikerrel akár levesmerő kanállal felfegyverzett szakácsnők is elfoglalhatták volna.

Egon hallgatni próbált, de a tábornok érdeklődött, hogyan reagál az Anschlussra az átlag osztrák: az intelligencia, a „bürger".

— Mint minden német — szólt Ernst. — Ha nem tudnád eléggé, mi történik Ausztriában, én sokkal pontosabb tájékoztatást adhatok róla, mint a mi igen tisztelt doktor urunk.

— Ott voltál? — kérdezte gúnyosan a tábornok.

— Hát te nem hallottad a rádióban a führer győzelmes bevonulását kísérő muzsikát?

— Minden hadosztálynak legalább három zenekara van. Egyetlen hadtest zenei erőivel olyan hangversenyt lehet adni, hogy a halottak is feltámadnak! — mondta nevetve a tábornok, legifjabb fia szemmel látható elégedetlenségére. — Meséld el, Egon, őszintén, mit láttál?

Egon még egy perccel azelőtt nem akarta folytatni ezt a veszélyes témát, de Ernst kérkedése felbosszantotta.

— Ha nem vittétek volna be Ausztriába az ezredeiteket, a führer sohasem tért volna vissza a szülőföldjére.

— Ne beszélj ostobaságokat, Egon — vágott közbe elégedetlenül a tábornok. — Ausztria betetőzte történelmi útját, amikor visszatért a nagy Német Birodalom kebelébe.

— Egyetlen történelemkönyvben sem áll, hogy annak az országnak valaha is Berlin volt a fővárosa.

— Nem volt, de lesz —mondta indulatosan Ernst. — Elég ezekből a marxista célzásokból!

— Mária Terézia sohasem keltett gyanút, hogy része van a marxizmusban — folytatta Egon. — De azért ez a hölgy a porosz-osztrák háború idején megjegyezte, hogy Ausztriát nem annyira a háború kedvezőtlen kimenetele fenyegeti, mint a „porosz szellem" létezésének puszta ténye, mert ez a szellem nem nyugszik addig, amíg meg nem semmisíti a lét örömét ott, ahol megjelenik. Szó szerint ezt írja: „Mély meggyőződésem, hogy Ausztriára nézve a legrosszabb az lenne, ha Poroszország mancsai közé kerülne."

— Kedves Egonom — mondta oktató hangon a tábornok — az az öregasszony nem volt olyan buta, mint ahogy hiszed, csak mohó. Akkor még felmerülhetett a kérdés: ki lesz kettőjük — Ausztria vagy Poroszország — közül a germánság hordozója. Ha másfélszáz esztendővel később él, már nem merülhetett volna fel benne ez a kérdés.

— Én meg úgy hiszem, ha Ausztria két utolsó kancellárja nem lett volna puhány — jegyezte meg Otto — akkor Ausztria most is Ausztria maradt volna.

— Ez sokkal inkább függött Londontól, Párizstól és a Vatikántól, mint Bécstől — mondta Egon.

— Szerencsére már ott is kezdik megérteni, hogy erős Németországra van szükségük — vágta rá Ernst.

— Amikor az Oroszország elleni harc került szóba, Ausztria és Poroszország azonnal elfelejtette vitáját! — állapította meg a tábornok. — Akármelyik is menti meg a másikat a szlávság nyomásától: Ausztria minket, vagy mi Ausztriát — az a fontos, hogy ezen a fronton együtt kell lennünk.

— Akkor mi szükség az Anschlussra?

— Hogy új szellemet öntsünk az osztrákokba, az új Németország szellemét! — mondta a tábornok. — Az én öntudatom, és remélem, minden rendes német öntudata már nem választja el Bécset Németországtól! ... És hogyan gondolkoznak a bécsiek?

— Túl rövid ideig voltam ott — kezdte kitérően Egon, de váratlanul így fejezte be: — Különben éppen elég ideig ahhoz, hogy megtudjam: a többség gyűlöl minket!

A tábornok felsóhajtott:

— Igen, ez nem intézhető el egy csapásra! De azért, ugye Bécs vigad: hangversenyek, az Opera... Ó, az a Strauss! Tara-ram-pam-pam...

— A bécsi konzervatóriumot becsukták. A zenészeket megölték, vagy börtönbe zárták. Bruno Walternek menekülnie kellett. A felesége és a leánya a kezünkben...

— Bruno Walter?... Bruno Walter?... — dörmögte csodálkozva a tábornok.

— A világ legjobb zenekarai boldogságnak tartották, ha az ő vezényletével muzsikálhattak — magyarázta Egon.

— Szégyenlem ezt az üres locsogást hallgatni, apa! — szólt éles hangon Ernst. — Ne csináljon itt a doktor úr kommunista propagandát! A nép most nem törődik a zenebonával!

Egon nem tűrtőztethette magát.

— A nép! Mily jogon beszélhetsz te a népről?... Vágóhidra hurcoljátok a népet! Ti, igenis, ti!... — Elfulladt a szava. — Titeket nem érdekel a művészet? Jól van. De a bécsi orvosi iskola? Hiszen olyan nagyságokat adott a világnak, mint Neuman és Fuchs. Megsemmisítették. Az iskola vezetői közül azok, akik nem követtek el úgynevezett „öngyilkosságot", gyüjtőtáborban ülnek. De különben minek beszéljek itt neked Fuchsról! Hisz előtted ez éppen olyan semmitmondó név, mint Walter!.. De azt talán tudod, mi a paraszt? Nos, az osztrák parasztok vasvillával fogadják tejellenőreinket. Nem értik, hogy a mi parasztságunk hogyan engedhette, hogy bevezessék a törzsöröklési rendszert.

— Majd megértetjük velük! — mondta Ernst.

— Ó, hát a parasztság sem érdekel? Az csak „tápláló réteg?" Az ő dolga, hogy kenyeret és húst adjon a csapataitoknak és fogja be a száját? Hát akkor nézzük meg az ipart — nem, nem a munkást, hanem magukat a gyárosokat. Hogy magunk alá rendelhessük őket, meg kellett szüntetni az osztrák vezetést az iparban. Olyan ifjoncokat importáltunk oda, mint te!

Ernst felpattant a székéről.

— Sajnálom, hogy nem lehetek ott és nem törhetem le a szarvukat!

— Úgy ám! De hiszen te féltél, hogy ott ellenállhatnak nektek. Természetesen jobb volt egyelőre itt csücsülni!

— Ezt már nem hallgathatom!

— Ernst, kisfiam, csillapodj — Schwererné megsimogatta kedvence kabátujját. — Eggi már többé nem beszél így! — Remegő kézzel nyujtotta Egon felé a süteményes kosarat. —

Ez persze nem olyan, mint a híres bécsi kifli, de te, fiacskám, szívesen etted az én süteményemet.

Egon felkacagott:

— A bécsiek, mama, már csak álmukban látják a kiflijeiket. Nekik is éppen olyan jegyes típuskenyerük van, mint a berlinieknek.

— Rémes! — tört ki Schwerernéből, de rögtön észbekapott és ijedten nézett Ernstre.

Ernst határozott hangon szólt a tábornokhoz:

— Nagyon szeretném, apa, ha Egon nem csinálná házunkban ezt az ostoba propagandát. Ha meg tudod ezt parancsolni a doktor úrnak, parancsold meg. Ha nem, magamnak kell kezembe vennem ezt az ügyet!

Schwererné nem mert Ernst szavába vágni. A tábornok ugrott be a békéltető szerepébe. Egont magával hívta a dolgozószobájába, leültette a karosszékbe és így szólt:

— Állapodjunk meg abban: a libákat nem kell ingerelni. Különösen, amikor fiatalok és ingerlékenyek.

A tábornok kedvesebb volt Egonhoz, mint rendesen. Az öreg szeretett volna nyíltan beszélgetni. Szolgálatában ez szinte lehetetlenség volt. Otthon nemigen beszélgethetett senkivel. Mióta Ottónak Gauss melletti szolgálata megszűnt és az ő segédtisztje lett, a fegyelem fenntartása érdekében, a vele való megszokott reggeli beszélgetéseket is beszüntette. Ernsttel nem lehetett beszélni. Emma?... Amikor a tábornok rágondolt, gúnyosan felhorkant.

Egyszóval arra számított, hogy legidősebb fiával őszintén beszélgethet, de már Egon első szavai után hevesen kikelt fia pacifizmusa ellen és gyávának nevezte Egont.

— Ha háborúról van szó, valóban gyáva vagyok — ismerte el Egon. — A lehető leggyávább. Mert én tudom, mi a háború!

— Mintha én kevésbbé tudnám — vágta rá a tábornok. — De én nem rendezek hisztérikus rohamot, nem rikácsolom, mint a meghibbantak: „Le a háborúval!" A német csak akkor lehet uralkodó nép — Herrenvolk — ha elviseli ezt a megpróbáltatást.

— De a népnek ez nem kell. Hagyjátok nyugodtan dolgozni. A mi generációnk nagyonis jól tudja, mibe kerül a háború.

— Jómagam is két háborúban vettem részt!

— Az olyanokat, mint te, lakat alatt kell tartani! — szaladt ki Egon száján.

Schwerer megrendült: megsértette a fia!

Az öregúrnak megrázkódott a válla, mintha dideregne.

— Furcsa egy generáció! Nálunk nem voltak ilyen ellentétek... Ti két engesztelhetetlen táborba kerültetek. Ha ti összeütköztök, rosszabb lesz a háborúnál... Pedig édes testvérek vagytok. Miért van ez, kedves fiam?

— Rólam és Ernstről van szó? Mi olyanok vagyunk, mint más-más század emberei. Az én időmben Németország a háború lázában rázkódott, ebből lobbant fel a forradalom lángja. Ezen a hőfokon sok mindenben kinyílt az ember szeme. De Ernst nem tud semmiről, a „nemzeti nagydobos úr" puffogtatásain kívül. És ez neki a legszebb muzsika a világon.

A tábornok egy kézmozdulatával elhallgattatta Egont.

— Majd ebéd után beszélgetünk.

Amikor az óra mutatója a megszokott helyre ért, kinyílt a dolgozószoba ajtaja és Otto jelentette, hogy az autó előállt. Otto jól értette segédtiszti mesterségét. A Gauss-féle iskolát nem eredménytelenül járta ki. Igaz, hogy az apja mellett még pontosabbnak kellett lennie. Már nem volt meg közöttük a régebbi baráti viszony — szigorúan hivatalos hangon beszéltek — de Otto egyáltalán nem ijedt meg ettől. Minden oka megvolt arra, hogy kibéküljön helyzete kényelmetlenségeivel.

A tábornok még egyszer Egon felé bólintott és Otto kíséretében kiment a dolgozószobából.

Egon magára maradt. Megkísérelte megérteni az apját, de sehogysem tudta.

Elhatározta, hogy anyjához fordul és érdeklődik apja felől.

Emma asszony már nem volt az ebédlőben. Az ebédlő melletti szalonban ugyancsak csend uralkodott. Amint a nesztelen szőnyegeken lépkedett, Egon valahogy megnyugodott. A hálószoba ajtajához érve megállt. A félig nyitott ajtón át, éppen vele szemben, megpillantotta a nagy tükröt és a tükörben Ernstet. A fiatalember nem láthatta őt. Egon viszont látta, amint Ernst gyorsan odalép Schwererné toilettasztalához és kinyitja az ékszeresdobozt. Egon tudta, hogy az anyja ebben a dobozban tartja ékszereit. Ernst gyorsan benyúlt, kivett valamit és zsebre rakta.

Egon valósággal elkábult, se látott, se hallott — belépett a hálószobába. De alig egy pillanat múlva, amikor ismét magához tért, Ernst már nyugodtan cigarettára gyujtott.

— Szintén a mamához, doktor úr? — kérdezte Egontól.

— Nincs itthon. Gyujts rá!...

Egon undorodva lökte el Ernst felé nyujtott cigarettadobozát és sietve kiment.

Ernst lehajolt és nyugodtan összeszedte a szőnyegre hullt cigarettákat.

Amikor Egon elutazott Berlinből, az egész úton képtelen volt megszabadulni a fizikai tisztátlanság érzésétől. Alighogy lehunyta szemét, Ernstet látta maga előtt a tükör keretében.

Lassan lépkedett a lübecki pályaudvar előtti téren át. A csomagjait már feladta egyenesen Trawemündébe. Egon ráért.

A lübecki pályaudvar előtti tér nem volt valami nagy, de Egon úgy érezte, hogy itt szokatlanul sok a levegő és a fény Szerette ezt a kis teret, mint ahogy az egész régi várost szerette. Valahányszor keresztülutazott rajta, a Harmadik Birodalom határain túl képzelte magát. Tudta nagyon jól, hogy ez csupán az alkalmi átutazó hazug benyomása, az átutazóé, aki nem lát túl a házak kapuján és nem kérdezi meg a járókelőket. De beérte azzal, hogy ezek a keskeny, homályos utcák érintetlenül megőrizték szeretett régi hazájának képét. Szántszándékkal nem gondolkozott azon, mi történik a házak vastag falai mögött. A berlini ember szeme felüdült a város nemes, gótikus homlokzatain s a tölöttük emelkedő magas, csenáppel födött tetőkön.

Jó volt úgy ballagnia, hogy nem gondolt arra, miért ilyen csendesek és kihaltak az utcák, nem vette észre az élelmiszerüzletek előtti sorokat, a kathedrális előcsarnokában lévő koldusokat és a sóraktárral szemközt, a partmenti padokon üldögélő munkanélküliek néma csoportjait...

Oldalt hagyva a várkapu sötét boltívét, Egon kilépett a piactér tágas négyszögére. Nem is akarta észrevenni, hogy a legtöbb bolt cégtáblája egyforma és ugyanazé a cégé. Csak afféle cégéreket akart látni, mint ez a csizma, amely öntöttvaskaron a járda közepéig kinyúlik. Igaz, hogy ilyen nagyon kevés maradt. De bizonyos makacs utódok, a régi mesteremberek utolsó maradványai nyilván elhatározták, hogy az ősök őrhelyén halnak meg, akik nyolc évszázadon át munkálkodtak a Szabadvárosban. A nagy cégeknek nem sikerült egyszerre megtörniök a kiskereskedők és kisiparosok makacsságát.

Egon bement a sörcsarnokba. A söröző vastag, kovácsolt vasrácsain át látni lehetett a régi Rathaus zömök árkádsorát és magas kerek ablakait. De kiderült, hogy a sör rossz, és a színesüvegű, faragott válaszfalon át, amely a sörözőt kettéosztotta, idehallatszottak azok a kapatos kurjongatások, amelyeket túlságosan is jól ismert a barna uralom mindenegyes alattvalója.

Egon bosszúsan fizetett és kiment a Holsten Strassera.

Ott volt az öreg Hermann kis boltja: irodaszerek, levelezőlap, könyv, dohány.

A kis rézcsengetyű csilingelésére előjött Hermanné asszony. Egon egyáltalán nem ment itt közönséges vevőszámba és tudta, milyen fogadtatásra számíthat, különösen a hosszú távollét után. De már a háziasszony első szavai után rosszat sejtett. A beszédes és derűs öregasszony most szokatlanul tartózkodó volt. Amikor Egon a férje hogylétéről érdeklődött, a nénike sírvafakadt:

— Pszt... pszt, doktor úr! Nagy bajban van... Rosszul tette, hogy idejött!

Felesleges volt itt kérdezősködnie. Egon máris mindent tudott: a gazdát letartóztatták. A boltot figyelik. Csakugyan jobb lett volna, nem jönnie ide. Itt, Lübeckben, nincs sok idegen, így hát egyszeriben feltűnik a helybeliek között. De ha már itt volt...

— Elza?

— Dolgozik.

No, ha Elzát nem bocsátották el a repülőgépgyárból az apja letartóztatása után, nem állhat olyan rosszul az ügy. Egon vigasztalni próbálta az öregasszonyt. Dehát bajos volt olyannak magyarázgatni, aki éppen olyan jól tudta, mint ő: mi a gestapo.

Egon tudta, aligha távozhat innen úgy, hogy senki sem látja. Sohasem vett részt semmiféle földalatti mozgalomban, de azt tudta, ha már figyelnek valakit, akkor minden bejáratot figyelnek. Nem állt érdekében az, hogy az egyik ajtón menjen be és a másikon menjen ki.

Igyekezett nyugodtnak látszani. Vett egy doboz szivart, egy csomag levélpapírt. Hermanné nem hitt a szemének, amikor Egon néhány levelezőlapot választott ki magának a führer meg a miniszterek képével és egész sorozat fasiszta brosurát. Az asszony ismerte szegény férje minden dolgát és tudta, hogy a férje titokban ellátta doktor Schwerert külföldi könyvekkel. Ó, ezek csupán német írók regényei voltak, amelyeket azelőtt szabadon árusítottak minden bódéban! De most csak külföldi útjukról hazatérő tengerészek útján lehetett megkapni ezeket a könyveket. Ezek csupán Heinrich Mann, Bruno Frank, Bruno Frey könyvei voltak, dehát ha megtiltották az árusításukat — hát tilos volt. Hányszor mondta a férjének: hagyja abba. Tessék, ez a haszon... Az öreg csak néhány márkát akart keresni. Hiszen olyan nehéz lett az élet! Kevesen veszik ezeket a képeket, meg a barnafödelű brosúrákat. És méghozzá az emberek a pénztelenség miatt leszoknak a dohányzásról is! Hát akkor, tessék

már mondani, mit áruljanak? Talán olyan nagy bűn az, hogy az öreg megvásárolta a tengerészektől azt a néhány regényt, amit német írók írtak. Utóvégre ezek az írók — németek!

Hermanne könnyei az íróállványra potyogtak, miközben az aprópénzt számolta. Egon kiment az utcára és kezében tartotta a becsomagolatlan, barnafedelű füzeteket.

Egon sokáig állt otthon a tuss alatt. Úgy érezte, ha nem mossa le magáról alaposan azt a láthatatlan, de ragadós és tisztátalan valamit, sohasem szabadul attól a képtől, amikor Ernst ott állt a tükörben...

Felhalmozódott postája közt Egon egy rövid, aláírás nélküli levelet talált. Gépiesen nézte, nem is akarta elolvasni, de amit megpillantott, olyan kábítón szörnyű volt, hogy erőtlenül rogyott a székére és mozdulatlanul ült, amíg be nem jött a házvezetőnője.

Az asszony titokzatosan közölte, hogy valami férfi néhányszor tudakozódott Egon felől. Az ismeretlen nem nevezte meg magát, sőt — a házvezetőnő hangja alig hallható suttogássá halkult — kérte, ne is szóljon arról, hogy ott járt.

— Mikor volt itt? — kérdezte tettetett nyugalommal Egon, pedig magánkívül volt.

— Mindig este, amikor már sötét szokott lenni.

A házvezetőnő sokatjelentően húzta fel ritkás szemöldökét. Egon gyötrő vágyat érzett, hogy töviről-hegyire mindent megkérdezzen, de valami visszatartotta ettől. Nem tudott erről a nőről semmi rosszat, de valami visszataszító volt benne. Úgy érezte, hogy tisztes külseje valami gonosz, ellenséges lényeget takar. Maga sem tudta volna pontosan megmondani, hogyan keletkezett benne ez az ellenszenv, de leküzdhetetlenül élt benne minden értelmes érvelése ellenére. Ostobaság lett volna csakugyan, ha feltételezné, hogy felnőtt és kiegyensúlyozott ember létére csupán azért utálja az öregasszonyt, mert egyszer meglátta, amint térdén tartotta gondosan megfésült parókáját és friss fityulát tett rá. Kopasz, sárga, fénylő koponyájával, hegyes orrával, ráncaival csakugyan valami mesebeli gonosz teremtésnek látszott. Inas nyakát körítő csipkegallérjában olyan volt, mint a griffmadár.

Egon ellenségesen nézett gazdaasszonyára.

— Nem emlékszik rá, milyen volt?

— Mondom, doktor úr, éjszaka szokott jönni.

Sértődötten húzta fel gonosz, keskeny ajkát.

Egon megértette: Hermann vallott. Az emigráns irodalom iránti érdeklődésük sokba kerülhet az öreg vevőinek.

Amikor végre sikerült megszabadulnia házvezetőnőjétől, Egon feltúrta könyvespolcait és kiválogatta a gyanús irodalmat.

Amikor besötétedett, fogta a csomó könyvet és bedobta a Traweba.

Azokat a barnafedelű könyveket, amelyeket Hermannénál vásárolt, szembetűnő helyekre tette.

Körülbelül este tizenegy órakor bejött a házvezetőnő.

— Megjött...

— Van vele valaki?

— Egyelőre senki — felelte sokatjelentően az asszony.

— Hát akkor engedje be.

— Nem akarja levetni a köpönyegét.

— Ha így szokta meg...

A látogató belépett és azonnal becsukta maga mögött az ajtót; a csalódott házvezetőnő kívül maradt.

A vendég felöltőgallérját felhajtotta, kalapkarimáját az arcába húzta. Mielőtt Egon felismerhette volna vonásait, a vendég kinézett az ajtón és szigorúan így szólt a házvezetőnőnek:

— Tíz lépésnél ne jöjjön közelebb az ajtóhoz, tisztelt hölgyem. Megértette? No, egy-kettő!

Egon jól ismerte ezt a hangot. Örömmel kiáltotta:

— Ó, maga az, Franz!... Tudja-e, mit gondoltam, hogy kicsoda?

Lemke a szájához tette az ujját és halkan mondta:

— Franz Lemke egyelőre nem létezik. Én — Kurtz vagyok!

Amikor Lemke-Kurtz meglátta a szanaszét heverő barna könyveket, felkacagott:

— És maga azt hiszi, hogy ezzel lóvá teheti azokat? Ha azok a macskák olyan naivok lennének, akkor az egérkék nyugodtan alhatnának.

— Egy csésze kávét, Franz? Vagy talán valami harapnivalót?

— Szívesen — mondta Lemke, de hirtelen elhallgatott. — A vacsorához szükséges a házvezetőnő is? Mert akkor hagyjuk.

— A házvezetőnőm valószínűleg rendőrügynöknek képzelte magát.

— Ez jó!

Egon a kezeügyébe eső ételekből próbálta összeállítani a vacsorát.

— Eszik burgonya-puddingot?

— Miért ne?... A führer számára rossz tréfája ez a történelemnek: már megint „hadi-krumpli"!

— A mi generációnk tudja, mivel végződik ez... Régóta itt van már?

— Nem nagyon.

— Ittléte jár valami kockázattal?

— Minden gyanú fölött állok. De mert meglátogattam önt, elronthatom a jóhíremet.

— Mert engem meglátogatott?

— Ha Hermann bácsi többet mondott a kelleténél.

Egon Lemke vállára tette kezét:

— De jó, hogy itt van!

— Ha nem lett volna távol, már rég találkozhattunk volna. Sokban segíthetett volna nekünk...

— Mi az, hogy „maguknak"?

— Nekünk... Hiszen tudja!

Egon most riadtan nézett az ajtóra és ki akart tekinteni a folyosóra.

Lemke visszatartotta és ő maga nyitotta ki az ajtót. Minden rendben volt: a házvezetőnő nem mert hallgatózni.

— A rendőrséggel nem jó tréfálni! — Lemke fejével Egon kabátja felé biccentett, amely a szék támláján lógott. — Ez kéne nekünk.

Egon nem értette.

— Kitűnő postaláda — magyarázta Lemke.

— Rendelkezésükre áll!

— Sajnos, doktor, már késő. El kell tűnnöm.

— Hová?

— Berlinbe.

— Rossz hely.

— Igen. Nagyon szeles. Náthát kaphat az ember...

— Maga nélkül nem használhatnak itt?... Ha már másnak nem, postaládának?

— Ön most nem nagyon alkalmas postás. Éppen ezért jöttem és megkockáztattam, hogy rámsütik: rossz az ismeretségi köröm. Legjobb, ha elutazik valahová!

— Most érkeztem Ausztriából.

— Tudom.

— Ha úgy kívánom, természetesen visszamehetek oda.

— Himmler úgy él ott, mintha otthon volna. Az lenne magára nézve a leghasznosabb, ha bizonyos időre a mi földi paradicsomunk határain túlra távoznék.

— Aligha megvalósítható.

— A cége szakértőket küld ki Csehszlovákiába. Én azt tanácsolnám önnek, hogy minél előbb..

— Valami fenyeget engem? — kérdezte Egon.

— Mi fenyegetheti az illegális regények olvasóját? Nyilvántartási lapot vezetnek magáról. Elveszti a jóhírneve tisztaságát. Pedig arra szükségünk lehet.

— Arra számítottam, hogy kissé kipihenem magam...

Lemke ravaszkas arccal, sokatjelentőn mondta:

— Ott ön Hermann kisasszonnyal együtt lehetne.

— Elzával?

Egon arca többet mondott, mintha most a leghevesebb felháborodással tiltakozott volna. Végül útálkozva megszólalt:

— És Elza kisasszony kötelességei közé tartoznék, hogy engem megfigyeljen?

Lemke meglepetésében némán bámult Egonra.

— Elza kisasszony abban a tiszteletreméltó szervezetben dolgozik — ismételte Egon.

— Ilyen dolgokat nem közölnek akárkivel.

Egon sokáig ült mozdulatlanul, lehajtott fővel. Aztán kivett az asztala fiókjából egy borítékot és Lemke elé dobta. Lemke csodálkozással olvasta el a névtelen levelet, amelyben az állt, hogy Elza Hermann a gestapo Egon mellé kirendelt ügynöke.

Lemke gyengéden megérintette Egon vállát és megpróbált néhány vigasztaló szót mondani. De rögtön belátta, hogy szavai egyáltalán nem hangzanak meggyőzően: ha igaz, amit a névtelen levél mond — undorító ez az igazság. Franz más irányba próbálta terelni a beszélgetést.

— És mit mondana, doktor, ha olyan szolgálatra kérném, ami nagy bátorságot követel?

— Ne gondolja, Franz, hogy én már nem vagyok férfi...

— Ismerik önt az elvtársak.

— Tudom, Franz.

— Ha Schwerer kapitány azokban a nehéz években nem szolgáltatta ki Lemkét, a műszerészét, akkor lehet-e, hogy most nem a barátom? Nehéz idők szakadtak Németországra, doktor. A feketemundéros rablók mellett áll az államgépezet ereje. Ez így van, de ezért nem kell túlbecsülni. A mi feladatunk: segíteni a népet a nácik elleni harcban, bármily nehéz is ez.

— Még mindig nem látja ezt a harcot reménytelennek? — kérdezte Egon.

— Mi nem adjuk fel olyan könnyen a reményt, doktor!

— De hiszen a maguk pártja vereséget szenvedett, megszűnt.

— Az illegalitásba vonulás még nem jelenti, hogy szétvertek minket.

Egon kétkedve ingatta fejét:

— Félek, hogy a legkevésbbé öntudatos tömeg más vezetők oldalára áll.

— Nem szabad becsúknunk a szemünket a tény előtt, hogy nagyon agyafurt ellenséggel van dolgunk. Még két-három ilyen vértelen győzelem, mint a Rajna-vidék, vagy Ausztria — és Németország Hitler pártjára áll. Erre felkészültünk.

— Hát akkor miben reménykedik?

— Ki hiszi el, hogy az a nép, amely Marxot és Engelst, Liebknechtet és Thälmannt szülte, reménytelen? Megbetegedhetik...

— Hosszú időre és súlyosan — szólt közbe Egon.

— De bármily szörnyű is a szakadék, amelybe Hitler beleveti Németországot, a krízis és a gyógyulás beáll!

Már későre járt, amikor Lemke távozni készült. Mielőtt elbúcsúzott volna, megkérdezte:

— Emlékszik a mesterségemre, doktor?

— Hiszen olyan gyakran mondogatta: az az álma, hogy visszatérjen a marógéphez... Egyszerűen lehetetlen azt elfelejteni — mondta ártatlan csipkelődéssel Egon.

— Nem, nem! — vágott közbe sietve Lemke. — Arról a mesterségemről beszélek, amire a háború tanított.

— Valamikor maga volt a legmegbízhatóbb soffőr egész Németországban — szólt mosolyogva Egon.

— Be tudna ajánlani valakihez?

— Szívesen, de kihez?

Lemke Egon szemébe nézett:

— Szeretnék az ön apjánál dolgozni.

— Maga éppen olyan jól tudja, mint én, milyen alapos vizsgálaton kell átesnie annak, aki Vón Schwerer tábornokot óhajtja fuvarozni.

— Sohasem kértem volna ezt, ha nem tudnám egész biztosan, hogy nem kompromittálhatom önt. Már mondtam: Bodo Kurtz prúsza olyan tiszta, mint egy hétpróbás nácié.

Egon szótlanul kezet nyújtott Lemkének.

Elmenőben Lemke megpillantotta az előszobában a házvezetőnőt. Békésen szunyókált a széken.

— Zárja be az ajtót, nénike. És még valami... Alkalmilag még eljövök és elbeszélgetek magával egyről-másról. De

— Lemke hangja szigorú lett — idehallgasson: egy szót sem arról, hogy itt voltam. Érti?

*

Egon csak akkor eszmélt fel, amikor a szivarja égetni kezdte az ajkát. Bosszúsan nyomta el a szivarvéget és bort töltött magának. Mind kiitta, ami az üvegben maradt. Elza!... Nem lehet-e, hogy csak rágalom az egész?... Nem hiheti el, nem akarja elhinni! Nem, nem hiszi!... Elza! Micsoda rossz álom!...

Eltökélte, többé nem gondol az egészre, de észre sem vette és a következő percben gondolatai ismét visszatértek oda. Miért tart Elza azokkal? Hiszen okos lány.

Egon zajosan felrántotta a zongora tetejét és a billentyűkre csapott. Liszt keserűségének viharát Ravel „Bolero"-jának extatikus ritmusa váltotta fel. Egon szerette ezt a muzsikát. Ki táncolja most Andaluzia véráztatta földjein, Madrid romjain? Vajjon nem indulónak hallják-e a fuvola forró énekét a mórok, akik Castilla kiégett fennsikjain álmodoznak? Ezt a muzsikát biztosan megértik... Az afrikai homokról, a karavánok lépteiről, az oázisok árnyékos kedvességéről dalolnak a fuvolák a dob ritmikus kíséretével... A zongora húrjainak hangján túl Egon a zenekart is hallja. Ujjai mind lassabban billentenek. A tánc a barbárok indulójává változik... Jönnek a mórok, hogy agyonlőjék Európát! Európa! Elza!... Elza!...

*

Franz Lemkének olyan ritkán sikerült otthon lennie, hogy most, lübecki tartózkodása alatt nem egykönnyen alkalmazkodott ahhoz az életbeosztáshoz, amely szerint feleségének élnie kellett. Az asszony késő éjszaka jött meg a nyomdából, sőt néha reggel felé, ha a cenzúra „rendet teremtett" a hirdetési oldalon. Az engedélyezett sajtó egész tartalmát Göbbels hivatala már régen a náci mintához idomította és az egyetlen hely, ahol a németek szabadjára engedhették tollukat, az újságok utolsó oldala volt: ott jelentek meg a hirdetések. De éppen ez az oldal okozta a legtöbb veszödséget Klara Busch szedőnőnek, hiszen a cenzúra még a hirdetésekben is cselszövést keresett és szövegüket tízszer is megváltoztatta.

Klarának néha már ahhoz sem maradt ereje, hogy alaposan megmossa a kezét és nyomdafestékes, terpentinszagú ujjakkal ért haza. De ez nem zavarta Franzot abban, hogy az

asszony kezét gyengéden az ajkához emelje és szeretettel megsimogassa ujjait, amíg Klara néhány percig pihent a régi, ütött-kopott karosszékben, várva, hogy felforrjon a víz a villamos teakannában. Franz azután elétette a lábast, melyben a vacsora volt. Gondosan papírba csomagolta a lábast, hogy meleg maradjon az étel. Mint egy dajka, olyan gondosan látta el fáradt feleségét.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy maga Lemke ebben az időben friss és erőteljes volt. A „Szabad Németország" éjszakai rádióadásai; a fárasztó utazások Lübeck környékére, ahol a titkos leadót rejtegették; az állandó idegfeszültség, hogy nem figyeli-e valaki — mindez óriási lelki és fizikai erőt követelt. Csak olyan erős ember, mint Franz, volt képes rá, hogy mindezek után türelmesen üldögéljen a könyve előtt, várja, amíg hazaérkezik a felesége, elkészítse a vacsorát és háztartási dolgokkal foglalkozzék.

Gyakran becsukta könyvét és gondolatai akörül forogtak, ami holnap vár rá: felesége közvetítésével megkapja a vezető pártközpont illeg-információit; nem könnyű és veszedelmes feladat a kapott értesülések megőrzése estig, aztán az utazás a Lübeck melletti erdőbe, a rádióleadás... A leadás nem volt Lemke rendes pártmunkája.

Csak azért bízták rá, mert az elvtárs, aki Klarával együtt dolgozott, megbetegedett. Tetszett ez a munka Franznak és szívesebben vállalta volna, mint az állandóan mozgalmas, nyugtalan életet, amit addig folytatott.

Az elvtárs, akin keresztül most az illegális vezetőséggel kapcsolatban állt, azt mondta, hogy minden valószínűség szerint most majd állandóan a „Szabad Németországgal" kell foglalkoznia. De ebből egyáltalán nem következett, hogy többet lehet együtt a feleségével: hiszen éppen most kellett a leadót más helyre áthelyezni, nehogy a fasiszták elcsípjék. Lemke öreg harcosa volt a pártnak és személyes érdekei, kívánságai már régen háttérbe szorultak. Nem így volt ez azokban az időkben, amikor a párt még legális volt. Igen, akkor, a nyílt pártmunka idején, a nyílt harcban még szerencsésen összeegyeztette párttevékenységét magánéletével.

Lemke nagyon jól tudta, hogy Klarának sem könnyebb a dolga, noha sohasem hallotta panaszkodni és az elégedetlenség árnyékát sem vette észre rajta. Csak éppen fogyott — nem is napról-napra, de óráról-órára...

Amikor Franz meghallotta, hogy az ajtóban megfordul a kulcs, bekapcsolta a villamos teafőzőt és a felesége elé ment.

Egyetlen tekintetével átfogta egész alakját, arcát. Istenem, milyen jól ismerte ezt a kicsiny, látszólag törékeny, erős testet. Mennyire szerette ennek a sápadt, sovány arcnak minden egyes vonását, a két nagy, kék szemet, amelyben az ég minden határtalan mélysége tükröződik. Mennyire szerette, hogy amikor a nyakára tette a kezét, érezte haja szoros fonatának melegét! Mindent szeretett rajta: a hitvány keztyűbe bújtatott ujjai hegyétől kezdve hajának oly kedves választékáig, amit éppen most megcsókol... Lemkét nem téveszthette meg a mosoly, amely gyorsan megjelent Klara arcán, mihelyt meglátta férjét. A szája körüli mély ráncokból és minden mozdulatából látta, mennyire fáradt. Lemke, mint mindig, most is leültette a karosszékre a feleségét, kezébe fogta a kezét és hallgatta, amint az asszony lassan beszámolt az új hírekről, amelyeket munkája közben sikerült megtudnia.

Bár a hitleristák a kommunista pártot a legmélyebb illegalitásba kergették; bár a legkegyetlenebb megtorlások fenyegettek mindenkit, akit csak gyanúsítottak is azzal, hogy soraiba tartozik — a kommunisták egyetlen napra, de egyetlen órára sem szüntették be a harcot. Sőt: a párt szervezetileg erősödött; tagjai megedződtek, alkalmazkodtak az illegális munka nehéz körülményeihez, amit ezer spicli és besúgó állandó megfigyelése alatt kellett elvégezniök.

A párt tagjai személyesen és név szerint csak azt a néhány elvtársat ismerték, akik csoportjukhoz tartoztak, de a szervezetek közti összeköttetés ettől nem gyengült, a híradás rendszeres maradt s a földalatti vezetőség központjától kiadott irányítások pontosak, világosak és időszerűek voltak.

Klara Busch egyike volt a pártösszeköttetés láncszemeinek; rajta keresztül kapta híranyagát az illegális rádióadás, a „Szabad Németország". Így hát Klara úgyszólván mindig jól ismerte a párt életét, a soronlévő feladatokat, amelyeket örökös harcban kellett megoldaniuk: harcban az embergyűlölet hitleri propagandájával, a fasiszta bandának a második világháború kirobbantására törekvő és egyre növekvő erőfeszítéseivel. Politikailag roppant fontos feladatok voltak ezek és Klara Busch, az egyszerű szedőnő érezte, milyen nagy felelősség súlya terheli a párt és Németország egész dolgozó népe előtt.

Míg Klara az agyonfáradt ember kelletlenségével evett és teázott, Lemke elbeszélte Egon Schwerernél tett látogatása történetét.

— Nagyon szeretném visszaállítani lelki békéjét — mondta befejezésül — csakhogy én nem tudom, hogyan kell ezt csinálni.

Klara gondolkozott, majd így szólt:

— Remélem, sikerül megtudnom, vajjon tényleg besúgó-e Elza Hermann. Vannak embereink ott a gyárban.

— Nagyon megköszönnem.

— Szükségünk van erre a Schwererre?

— Régi ismerősöm és tetótől talpig becsületes ember

— Márpedig én nem bizom azokban a bárátokban... akik a túlsó partról valók.

— Éppen ez az! Ő nincs a túlsó partiak mellett.

— A mi partunkon lenne? — Klara gúnyosan mosolygott. — Nem hiszem.

— Schwerer — a két part között van.

— Vagyis — elmerult!

— Ki kell húzni! Méghozzá a mi partunkra.

— No, micsoda érték! Zavaros entellektüel!

— Segítsünk neki, hogy kikeveredjék ebből a tévelygésből...

— Nem bánom! ...Jól van, mindent megtudok Elza Hermannról. — Klara felállt és tekintete az asztal szélén heverő, a biblia olcsó, népszerű kötésébe kötött könyvön akadt meg. Szemében nyugtalanság csillant fel. — Miért vetted ki ezt a könyvet? — Még nyugtalanabbul nézett a szoba sarkának padlójára: ott volt a rejtekhely, ahol bizonyos könyveket őrzött.

— Mert először: kedvem támadt, hogy átolvassam, másodszor: nem szabad itthon tartanod, harmadszor: magammal viszem.

— Nekem nem szabad rejtegetnem, te viszont magaddal viheted? — Klara a fejét csóválta.

Franz felnyitotta a biblia fedőlapját és tekintete végigsiklott a címoldalon: „Henry Barbusse: Sztálin". Azután a megjelölt helyig lapozott és ujját rátéve, így szólt:

— Ma reggel beszélgettünk veled arról, mit lehet Göbbels orditó hazugságaival szembeállítani, amikor Németország úgynevezett „nemzeti" érdekeiről van szó. Meggyőződésem, hogy a nép hamarosan maga is rájön arra, ki van vele, ki van ellene. Aki nem hisz ebben — az nem hisz a tömegek alkotóképességében sem. És biztosíthatlak, hogy ez az alkotóképesség világos és tévedhetetlen eszméket szül, amelyek megmutatják a nép utját: előre, csakis előre, velünk!

— Nagyon félek, hogy közben kitör a háború.

— Barbusse szavaival ezt mondja a haladó Franciaország: „Ha kitör a háború, a Szovjetunió védekezni fog — védi önmagát és az emberiség egész jövőjét, amelynek ő a képviselője. Ez a háború az egész világra kiterjed és nagyon sok helyen imperialista háborúból forradalmi háborúvá, polgárháborúvá válik. Ez nem annyira a párt politikai jóslata, mint inkább történelmi szükségesség."

— Igen, ez igaz — mondta Klara. — Milyen boldogság lenne, ha mi is ezt mondhatnánk Németország minden dolgozója nevében: tudjuk a helyünket az előttünk álló küzdelemben.

— Igen, ez boldogság lenne — helyeselt Franz. Odament Klarához és átkarolta a vállát: — Akkor az egész világ szemébe nézhetnénk. De bármit is rejtsen számunkra a jövendő, bízunk benne. Mi, kommunisták győzünk — velünk van Sztálin!...

11

Másnap, amikor Egon bement a gyárba, tejest ugrott a munkába. Az ausztriai útjáról készített jelentése néhány napra elfoglalta. Az igazgatóság most már nem tartotta titokban, hogy az osztrák repülőgépgyárak német kézbe való átadását már jóval a német megszállás előtt elhatározták.

Egon felé se nézett a tervezőirodának, nehogy Elzával találkozzék. A lány hiába maradt ott félórákkal tovább.

Amikor Egon megérkezett munkahelyére, éppen olyan tartózkodó fejbiccentéssel üdvözölte Elzát, mint a többi alkalmazottat. És amikor azok elmentek, Egon sem volt már a szobában. Elza tehát megint hiába várt.

Hogy mibe került Egonnak ez a makacssága, erről csak a zongorája tudott. Azután hirtelen becsukta a hangszert és íróasztalához ült. A kottától — az integrálhoz. A szimfóniától — a rugalmassági elmélethez. Beletemetkezett a számolásba. Elkeseredetten dolgozott.

A házvezetőnő behozott egy levelet. Helybeli. Elza kezevonása. Egon szinte rémülettel dobta a borítékot az asztalra. Megpróbált megint a munkájába mélyedni. A számolásai felső lapjára szorította a logarlécet. Ujjai jóleső érzéssel érintették a műszer fehér élét, amely éppen olyan sima és hűvös volt, mint a zongorabillentyű.

Vonzotta a zongora. Egon felállt. Szemébe ötlött a boríték. Felvette, a kezében tartotta, a papírkosár felé indult és... felbontotta a levelet.

Elzát nyugtalanította elidegenedése. Elkeseredett, sírt. Milyen kegyetlen is Egon, hogy így viselkedik. Azt hiszi, ki is találta az okát: abban az Ausztriában más lányt talált magának!..

Egon nehezen igazodott el érzelmein, amelyek hatalmukba keritették. Mi ez? A kémnő hazugsága, cinizmusa-e? Vagy talán ő hibázott, amikor hitt annak a szennyes névtelen levélnek? Ilyen könnyen hagyja, hogy a szeretett lányba vetett hite darabokra törjék!

„Ha nem jössz el holnap este, tudni fogom, mit tegyek. Nem élhetem túl szerelmünket."

Szerelmünket, szerelmünket!...

Hiába próbálta megérteni, hogyan történhetett ez Elzával...

Elza nem értett semmit sem a történtekből. Egész élete összekuszálódott attól kezdve, hogy Schwerer doktor megjelent a gyárukban. A komoly, de élénk ember, aki egészen más volt, mint eddigi ismerősei, nagyon megtetszett neki. Szeretett volna csinosabban járni, de nem volt rá pénze. Az apja üzlete mind rosszabbul ment. A gyári állásából éppen hogy megélt.

Schwerer doktor udvarolni kezdett neki. A gyári náci szervezet schaarführerje észrevette Schwerer iránti vonzalmát és felajánlotta segitségét: nem öltözhetik rosszul, amikor egy ilyen kiváló szakember udvarol neki. A szervezet pénzt ad személyes kiadásaira. Csak közeledjék Schwerer doktorhoz és legyen vele boldog. A schaarführer csupán azt az egyet kötötte ki: Schwerernek még sejtenie sem szabad, hogy Elza pénzt kap a szervezettől.

Elza nem jött rá rögtön, hogy Schlüsing schaarführer Egon életének olyan részleteit akarja megtudni tőle, amik csakis a rendőrséget érdekelhetik. Mikor rosszat sejtett, kereken megtagadta, hogy Egon után kémkedjék. Elzát akkor azzal a fenyegetéssel próbálták sarokba szorítani: megirják Egonnak, hogy Elza a gestapo alkalmazottja.

A leányban nem volt annyi bátorság, hogy maga mondjon el mindent neki. Összeszorult a hurok. Apját illegális irodalom terjesztéséért letartóztatták...

Mindez már túlhaladta a leány erejét. Néhány napi gyötrődés után elhatározta: mihelyt megérkezik Egon, mindent elmond neki. De amikor megérkezett, Elza első pillantásra megértette: Egon már nem az, aki volt, tudni sem akar róla. De ennek a változásnak igazi okára sehogysem jött rá. Végülis elhatározta, hogy ír Egonnak.

És most, könnyfoltos levele Egon kezében van. Lassan, erőlködve széttépte, a darabokat egymásra tette és újra szétszakította. A papírfoszlányok, mint a hópelyhek hullottak a padlóra a karosszék körül...

Nehezen, hosszan, gyötrelmesen múltak a napok. Egon mihelyt végzett a munkájával, hazasietett. Esténként nem ment el sehova, mert attól félt, hogy Lemke esetleg eljön és nem találja otthon. Egon legfőbb vágya most az volt, hogy találkozzék Lemkével.

Végre egy este a házvezetőnő szokott titokzatosságával jelentette:

— Itt van „ő"!...

Lemke alig köszöntötte Egont, azonnal Elzáról kezdett beszélni:

— Amit megtudtam, azt még néhányszor ellenőriznünk kell, de remélem, a dolog valóban így áll: a névtelen levél hazudik. Schlüsing küldte. Egyelőre még nem tudom, miért volt erre szüksége, de azt is megtudom...

Egon szótlanul megfordult és odament az ablakhoz. Lemke úgy tett, mintha nagyon elfoglalná, hogy rágyujtson nyirkos cigarettájára.

*

Egont türelmetlenül várták a gyárban.

Megérkezett Berlinből a légi erők felszerelési parancsnoka: Burchard tábornok és vezérkari főnöke: Bohrbach ezredes, katonai és műszaki szakértők kíséretében. Az igazgató fejvesztettségéből Egon rosszat sejtett.

Az igazgató félmondataiból nehezen sikerült kihámoznia: a legfelső parancsnokság véleménye szerint az újtípusú zuhanóbombázók készregyártása túlságosan elhúzódik. Burchard a bombázógép haladéktalan bemutatását követelte. Hiába bizonygatták, hogy a gép gyári kipróbálási ciklusát még nem fejezték be, a tábornok ragaszkodott követeléséhez.

Egon tudta, hogy a tábornok vajmi keveset ért a repülési technikához. Hasztalan tárgyált volna vele bármiről. Egon megkísérelte, hogy a szakértő mérnököket megmozgassa. Ezek azonban csak a vállukat vonogatták és féltek megmondani a véleményüket.

Egon elhatározta, hogy nem ellenkezik. Bízott gépében, a megkövetelt nehéz teljesítmény ellenére. Hallatlanul rövid határidőre megalkotta az újtípusú könnyű bombázógépet.

Egon úgy látta, hogy feladatával megbirkózott. Még büszke is volt új alkotására. De ha a bizottság úgy akarja, akkor a

kísérleti gép tökéletlenségeit a tervezés szerves hibáinak, sőt a tervező szántszándékos mulasztásainak tekintheti. Rosszakarattal bármibe beleköthetnek.

Egon nehéz szívvel utazott ki a repülőtérre.

Burchard tábornok meghívta az autójába. Amikor négyszemközt maradtak a vezetői ülés üvegfala mögötti részben, Burchard megfeledkezett megközelíthetetlenségéről. Baráti hangon érdeklődött Egon munkájáról, életéről. Kiderült, jól tudta, hogy Egon Von Schwerer tábornok fia. Végül, mintegy mellesleg, Burchard megkérdezte, mi a véleménye magának Egonnak az új bombázóról. Mert hiszen ismeretes, Egon nemcsak remek tervező, de tapasztalt repülő is. Az ő véleménye fölötte értékes...

Egon kenyszeredetten mosolygott. Rogtön kitalálta, hogy itt van a kutya eltemetve".

— Az önök katonai apparátusának burokratikus tehetetlensége elrontja a dolgot — válaszolta. — Amikor a gép kimegy a kísérleti repülőtérre — akkor az a ma repülőgépe. De olyan sokáig vizsgálják, annyira félnek minden apró újítástól, hogy mire végül elhatározzák a megrendelést, kiderül, hogy már kiöregedett. Nálunk a megrendelések rendszerint nagyok, elkészítésük sokáig tart. Amíg a gyár át nem adja a katonai hatóságoknak, senkisem mer megmukkanni, hogy a repülőgép elavult.

— Vagyis a gyárosok maguk sem látják gyártmányaik fogyatékosságait?

— Mi értelme lenne annak, hogy a gyáros a gyártmányai tökéletlenségeiről beszéljen, amikor a nyakán maradhat néhány száz darabból álló sorozat? — mondta nyíltan Egon. — A gyáros nem ellensége a saját zsebének!

Burchard a homlokát ráncolta:

— Én a honvédelemről beszélek, ön viszont — az üzletről.

— A' igazgatók előtt a kettő azonos.

A tábornok lehúzott kesztyűjével a térdére csapott.

— Arról van szó, doktor — mondta határozott hangon — az ön bombázóját szemeltük ki kísérletül. A gép műszakilag úgy van tervezve, hogy véleményem szerint alkalmas magaslati terepen való felhasználásra. A legközelebbi jövőben hadgyakorlatokat kell végrehajtanunk Csehországban...

Egon felkiáltott:

— Bocsánat, de ez a birodalom határán túl van!

Burchard ügyet sem vetett Egon kiáltására.

— A kiindulási pontok a Szászország, Bajorország és Ausztria határa mentén húzódó hegyláncok lesznek. Nyíltan beszé-

lek önnel, Schwerer doktor, mert azt akarom, hogy tisztánlássa maga előtt új gépének feladatait.

Egonnak ugyancsak erősen türtőztetnie kellett magát, hogy nyugodtnak lássék.

— A hadműveleti körzet még nem határozza meg e műveletek jellegét, tábornok úr.

— Támadás. Bombázás.

— A célpontok ?

— Főleg — keskeny célok, az ellenállási gócok — erődök, ütegek: beton, acél, homok... Lehetséges, hogy lakott területek is...

Egon nem mert hinni a fülének. Amit a tábornok mondott, egyértelmű volt a háborúval. Háború — se több, se kevesebb. És a Csehszlovákia elleni háború, egyben háború a szövetségesei ellen is, tehát európai háború.

Burchard fürkésző tekintettel nézte a fejvesztett mérnököt.

— Mi a véleménye?

Egon először érezte ilyen valóságosan, hogy nem gyermekjáték az, amit készít. Még sohasem beszéltek vele ilyen egyszerűen és világosan arról, hogy repülőgépei segítségével bombákat akarnak leszórni, városokat megsemmisíteni, embereket meggyilkolni. Munkájának célját elködösítették a számjegyek jelképezte absztrakciók és a technikai követelmények bonyolult terminológiája.

— Már nagyon régen kijöttem a gyakorlati repülésből — szólt határozatlanul.

— Nagyon kínos, hogy közölnöm kell önnel, de a gyár állami felügyelőjének az a benyomása: az ön gépének átadási menete húzódik. Nagyon húzódik! Mondjuk így!

Burchard látta, hogy Egon arca kivörösödik.

— Ó ezt mondta? — kiáltotta felfortyanva.

Burchard figyelmeztetőn felemelte kezét:

— Teljesen bizalmasan beszélek önnel.

— Hát azzal gyanúsít, hogy szándékosan húzom az időt? — kérdezte haragosan Egon.

— Nem elég a buzgalma. Mondjuk így... Talán valaki a munkatársai közül hibás, esetleg éppen az, aki a kipróbálásokat vezeti?

Egon hallgatott.

— Senkire sem gondol? — kérdezte Burchard. — Beszéltek bizonyos Elza Hermannról...

Egon meggyőződéssel mondta:

— Nem találok a munkájában egyetlen kis pontot sem, ami hibának számíthatna. Ha már vádolni kell valakit a lelkesedés elégtelenségével, legyen az a csoport fő-tervezője.

— Ön?

— Úgy van.

— Sohase bízzék túlságosan magában, doktor úr.

— Eléggé bízom a gépemben.

Az autó megállt. Amikor a tábornok látta, hogy a tisztek közelednek, így szólt:

— A beszélgetést majd máskor befejezzük...

Egon maga ismertette a szakértők előtt a gép hiányosságait. Amikor töviről-hegyire megmutogatta, visszavonult a döntés előtt.

Amikor a bizottság befejezte munkáját, Egon nem tudta, örüljön-e vagy bosszankodjék. A szakértők véleménye így szólt: mindannak ellenére, hogy vizi bombavetőről van szó, Egon repülőgépe megfelel a hegyi terepen folytatott háború feltételeinek. A lehető leggyorsabban meg kell kezdeni a gép szárazföldi változata sériagyártását. Egon minden magyarázat nélkül megértette, mit jelentett ez: az Érchegységet, a Szudétákat. És talán a Kis- és Nagy-Kárpátok lejtőit.

Mit terveznek ezek? Olyanok kezével, mint ő, arra készülnek, hogy megváltoztassák Európa térképét? Ausztria kevés nekik? Tehát most Csehszlovákián a sor. És mi következik azután? Talán Svájc? Mert miért nem tartozik mindeddig az egész Bódeni-tó Németországhoz? És a Skandináv-félsziget? Ott is hegyi háború lesz, gépe ott is megállja a helyét. Hát a Balkán? Az ördögbe, miért tartják magukat a mérnök és a matematikai doktor urak olyan mélységesen békés embereknek? Hiszen, ha ők nem volnának, a tábornokoknak nem lenne mivel harcolniuk. A vezérkariak maguktól még egyszerű öngyújtót sem tudnak kitalálni, hát még a puskaport! A háború művészete az őskorba fejlődnék vissza, ha a katona urak nem támaszkodnának a mérnökökre!...

Midőn visszafelé utaztak, Burchard ezt mondta Egonnak:

— Nagyon felelősségteljes feladattal bízzuk meg: teljesen újtípusú gép fölött kell gondolkoznia. Legelőször a „moszkitókról" beszélgetünk majd...

— „Moszkitó?" kérdezte Egon. — Sohasem hallottam róla!

— Ha Berlinben lesz, jöjjön el hozzám. Majd mutatok valamit. De addig — ez köztünk marad...

Amikor ismertté lett a bizottság előnyös határozata, Elza már nem tudott uralkodni ideges feszültségén és mindenki szeme láttára sírva fakadt. Nem akart odamenni Egonhoz, amikor a többi munkatárs gratulált neki. Elza irigyen nézte, hogy Egon karonfogja Paul Striesét és barátságosan beszélgetve vele, bevezeti az irodájába.

A fiatal mérnök, mihelyt a gyárba került, csakhamar megnyerte Egon rokonszenvét azzal, hogy gyorsan, hozzáértően fogta fel ötleteit. Megbízható munkatárs és rátermett szervező volt. Lassanként ő vette át a munkának azt a részét, amelyet Egon nem szívesen végzett: az elintézendő ügyek kiosztását az iroda mérnökei között és a feladatok teljesítésének ellenőrzését. Egon észre sem vette és Striese valóságos helyettesévé lett.

A személyes érintkezésben Striese látszólagos közvetlenségével nyerte meg Egont. Striese nem félt megmondani a véleményét. Amikor a fennálló rendet bírálta, Egonnak semmi hozzátennivalója nem volt. De igen gyakran ezt a véleményt olyan kijelentések követték, amelyek éles ellentétben álltak Egon nézeteivel.

Egon őszintén csodálkozott: a fiatal mérnök fejében megférnek egymás mellett a pontos műszaki eszmék és azok a szemmelláthatóan süketlenségek, amelyeket a propagandaminisztérium tálalt fel. Amikor Egon vázolta Paulnak, mi lett volna Németországgal, ha nyugati szomszédai fegyvert fogtak volna, Striese gúnyos mosollyal vetette ellen:

— De hiszen nem fogtak!

Ettől függetlenül Striese megállta a helyét. Szerény volt, nem vonta magára a figyelmet, észrevétlenül végezte a munkáját.

Amikor Egon megtudta, hogy Striese hegedül, néhányszor meghívta magához és szívesen kísérte játékát.

Elza féltékenyen figyelte ennek a kapcsolatnak fejlődését. A lány nem szerette Strieset és amikor még közel állt Egonhoz, mindent megtett, hogy megakadályozza ezt a barátságot.

Lehetséges, hogy Egon most készakarva húzza alá Strieseval való jóbarátságát, csak hogy bosszantsa őt? Elza érezve tehetetlenségét, nem tehetett egyebet, csupán idegeskedett és éjszakákon át sírdogált. Hermann néni Egon letűnését azzal magyarázta, hogy a férfi nem mert a letartóztatott könyvkereskedő családtagjaival érintkezni. Amikor éjszakánként a lánya ágyánál üldögélt, az öregasszony szidta a gyáva Schwerer doktort.

Az anyja vigasztalásaitól Elza még búsabb lett, de nem mert ellentmondani.

Néhány nappal a bizottság elutazása után, amikor Elza leverten és magányosan az autóbusz felé tartott, odalépett hozzá a csoportvezető.

— Schlüsing vár.

A leány tovább akart menni, de a csoportvezető karonragadta és bevezette Schlüsing irodájába. Elza nem leplezte ijedtségét és rémületét.

Leroskadt a Schlüsing asztala előtti székre és még mielőtt Schlüsing egy szót is szólhatott volna, zokogás közben, zavarosan, akadozva magyarázgatta, hogy semmivel sem lehet a szolgálatára.

Legnagyobb csodálkozására Schlüsing nem ordított, mint rendesen, nem verte öklével az asztalt, nem toporzékolt.

— Maga buta tyúk — mondta és apró, szúrós szemét lesütötte. — Mi egyáltalán nem akarjuk elrontani a boldogságát. Segíteni akarunk magán, érti? Segíteni!

Még ez a jóságos szó is úgy hangzott a szájából, mint valami szörnyű fenyegetés.

Schlüsing elhallgatott. Elza kezére hajtotta fejét.

— Schwerer tud róla, hogy maga nálunk dolgozott — szólalt meg Schlüsing.

Elza összerázkódott ezekre a szavakra. Ez hát Egon elhidegülésének magyarázata!

A csoportvezető egy pohár vizet adott Elzának. A lány fogai vacogtak az üvegen.

Mintha álmodott volna, úgy hallgatta Schlüsing kiabálását.

— Hagyja már végre abba! Azt akarjuk, hogy boldog legyen! Még elő is segítjük a boldogságát, de ... ezt meg kell hálálnia: közli velünk mindazt, amit Egon doktor beszél.

— Soha! — tört ki hevesen Elza.

Schlüsing lerántotta magáról a kedvesség álarcát. Elza zokogott, arcát zsebkendőjébe temette, Schlüsing rátámadt a csoportvezetőre.

— Te csempészted be hozzám ezt a libát! Vidd a pokolba, hogy ne is lássam többé!

A csoportvezető megragadta a kimerült leányt, kituszkolta az előszobába és visszatért Schlüsinghez. Az gyorsan lecsillapodott és kurtán csak ennyit mondott:

— Ez a liba visszatér Schwererhez, vagy elevenen megnyúzlak.

— Megértettem, főnök — suttogta elsápadva a csoportvezető.

*

Erős, nyirkos szél sivított a tenger felől, letépte Elza nyitott köpenyét. A lány tántorgott, mint a részeg és belelépett a tócsákba. Sokáig ment némán. A korai szürkület nyirkos sötétségbe burkolta a várost. A lámpák gyér gömbjei elmosódtak a hideg ködben. Amikor Elza leült, a csoportvezető így szólt:

— Istenemre, Schlüsing jó fiú. Férjhez akart adni Schwererhez.

Elza hátradült a pad támlájára.

— Én értelek — mondta a csoportvezető — beleharaptál Schwererbe és azt hiszed, hogy most mással van.

A lány iszonyodva fordította el a fejét és összeszorította fogait.

— Ez szamárság — folytatta a csoportvezető. — Ostobaság. Szeret téged. Igen, igen! Nagyon szeret. Visszatérsz hozzá. Minden feledésbe megy. — Elhallgatott, majd hozzátette: — Gyermeketek lesz...

Elza felugrott. A férfi megragadta a kezét. A leány ki akarta tépni magát, de nem volt hozzá ereje. A csoportvezető leültette és igyekezett leplezni diadalát. Hiszen ő egyáltalán nem hitte, amit mondott, de Elza elárulta magát.

A lány könnyeit visszafojtva mormogta:

— Takarodj, vagy kiabálok! Hallod, segítségért kiáltok!

A férfi hozzáhajolt:

— Én, majd gondoskodom róla, hogy Schwerer el ne felejtse, hogy — apa.

Elza felkiáltott:

— Ne merészeld! — felzokogott. — Kérlek, ne menj el hozzá. Semmit sem szabad megtudnia — suttogta panaszosan.

— Te liba, hiszen a te érdekedben megyek. És hallgass a tanácsomra: ne affektálj. Hiszen mihelyt megtudja, hogy gyermeked lesz, elvesz feleségül.

Elza mozdulatlanul ült és hallgatta, mit beszél ez a náci. Szavait túlharsogta a még csupasz fák ágai közt sivító szél. A szél mind hidegebbé vált. Sós párát hajtott maga előtt az óbül felől...

Elza remegett és hallotta a foga vacogását.

*

Nem sokkal ezután Lemke Egon háza bejárata elé ért. Nedves, viaszosvászon esőköpenye fénylő ráncokban takarta széles vállát. Mielőtt becsengetett volna, körülnézett.

A házvezetőnő Lemke láttára szolgálatkészen vigyorgott. Magához intette és suttogva jelentést tett mindenről, amit Lemke utolsó látogatása óta sikerült kilesnie és kihallgatnia.

Egon kimondhatatlanul megörült Franznak.

Franz megszólalt:

— Állapodjunk meg abban: ha levelezőlapot kap tőlem, amin az áll, hogy Elza semmiben sem bűnös — ez azt jelenti, hogy így is van.

Ezután Lemke megkérte Egont, hogy írja meg a tábornokhoz szóló ajánlólevelét.

Beszélgetés közben a két barát nem hallotta, hogy az előszoba ajtaján csengettek. A csengetés nagyon rövid volt, alig hallható. A házvezetőnő előtt két alak állt, egyik közülük Schlüsing. Társa a házvezetőnő felé fordult, szótlanul kifordította köpenye hajtókáját és megmutatta gestapo-jelvényét. A házvezetőnő Schlüsing fülébe súgott valamit.

— Felügyelő? — Schlüsing felvonta szemöldökét. — Miféle felügyelő?

— Hát aki a doktor urat figyeli. Már jelentettem is neki, hogyan él a doktor úr.

Schlüsing és a gestapo-ügynök összenézett. A gestapós gyorsan átkutatta Lemke fogason függő esőköpenye zsebeit. Nem volt bennük semmi.

— Vén róka! — mondta Schlüsingnek.

A teljesen megzavart házvezetőnő szigorú parancsot kapott: egyetlen szót sem a „felügyelő" előtt az ő látogatásukról!

Schlüsing gyorsan kilépett az utcára, a rendőrkém a szemközti kapu alatt bújt meg. Cigarettára gyújtott, nekikészült a várakozásnak. Jól látta Egon házát.

Amikor Lemke kijött Egontól — hála tapasztalatainak és állandó éberségének, gyorsan rájött, hogy figyelik. Ez nem volt kellemes felfedezés, de ha „azok" nyomára is jöttek, még nem tudhatják, hogy ő kicsoda.

Franz tudta, hogy akármeddig barangol is a városka sikátorain keresztül, a spicli nem marad el mögötte. Az utcai lámpánál Franz megnézte karóráját: az éjszakai lübecki autóbusz már elment. Két órája van még az utolsó járatig. Ha ezzel nem utazik, nem éri el a reggeli berlinit.

Franz gyorsan lépkedett a Rennau felé vezető úton. Tizen-

öt pere múlva belépett egy magányosan álló ház bejáratán. A lépcsőházban sötét volt. Franz a korlátba fogódzva felment az első emeletre. Bekopogott egy ajtón. Az ajtó mögül ijedt zörgés hallatszott. Soká nem nyitottak ki. Franz hallotta, hogy lent nyílik a bejárati ajtó. Gyufa lobbant. Franz meglátta lent a titkosrendőrt.

— Nyisd ki hamar! Krausch bácsi — suttogta türelmetlenül Franz.

— Hát te vagy az? Mi meg, isten tudja, mit gondoltunk!

— No, no, minden rendben van!... — Franz gyorsan bezárta maga mögött az ajtót. — Feküdjék csak le, Krausch néni. Pár szót kell váltanunk az öregével. Aludjék csak nyugodtan.

Krausch feszengve topogott, mert a felesége szemrehányón nézett rá.

— Gyerünk ki, beszélgessünk a lépcsőházban — mondta és már meg is fogta a kilincset. Lemke alig tudta visszatartani.

Kimentek a konyhába és Franz elbeszélte a váratlanul felfedezett megfigyelés történetét.

A magas, sovány Krausch sokáig dörzsölgette borotválatlan arca ősz, sűrű sörtéjét. Franz kioltotta a világosságot és az ablakot figyelte.

— Csak hadd győződjék meg róla, hogy itt vagyok. Ez arra készteti, hogy várjon.

— Azt hittem, el akarsz bújni.

Lemke félretolta az öreget az ablaktól.

— Semmi szükség arra, hogy téged meglásson.

Franz összehúzta a függönyt és elégedetlenül csóválta a fejét, amikor hallotta, hogy Krausch milyen fáradtan csoszog.

— Apus, nem tudnál élénkebben mozogni? — kérdezte, amikor az öreg visszajött.

Az öreg előszedte a pipáját és megtömte kapadohánnyal.

— Ha hatvanesztendős korodba majd egy álló éve sétálsz munka nélkül, te sem ugrálsz úgy, mint egy bakkecske...

— Próbáld csak fel az esőköpenyemet és a kalapomat!

Krausch tenyerével elhajtotta a dohányfüst fellegét.

— Minek?

— Lehet, hogy helyettem mégy el.

— Ezt rögtön is megmondhattad volna! — Krausch felvette az esőköpenyt és a kalapot a fülére húzta. — Jó?

Franz megnézte az öreget:

— No, járkálj!

Krausch engedelmesen lépett egyet-kettőt.

— Emeld a lábad, ne csoszogj — vezényelt Franz. — Így! No, most még néhányszor mellettem, így! Minden rendben!... Most idehallgass, apus. — Franz az öreg vállára tette a kezét. — Holnap Hamburgban kell lennem. Látod, nem félek megmondani neked. Bízom benned.

Krausch sűrű füstfelhőt eregetett e szavak hallatára és szaporán pislogott.

— Hiszen te ismersz engem, Franz!... Ne lennék csak ilyen roncs, te tudod, hol lennék már.

— Tudom. Éppen ezért jöttem hozzád!

Krausch kiment a konyhából és egy perc múlva ócska, vitorlavászonból készült rövid kabáttal és egy sapkával tért vissza. Franznak hozta.

— Téged viszont meg kell, hogy tanítsalak csoszogni. Próbáld csak meg... Utóvégre úgy mégy el a sötétségben, mintha én mennék... Örülök, hogy eljöttél, Franz. Ördögien nehéz élni, ha tudja az ember, hogy vége annak, amire az egész életét tette.

— Ezt csak a te begyulladt vén szociáldemokratáid mesélik be neked, Krausch. Még fogunk mi élni és harcolni.

— Miféle harc az, ha tudja az ember, hogy egyedül van!

— Hát éppen ez a legnagyobb szamárság, Krausch. A pincébe kergettek, de ettől még nem maradtunk egyedül. Amíg élünk és lélekzünk, nagyonis hegyeznünk kell a fülünket.

*

Amikor az utcán, az őket rendületlenül követő spicli előtt haladtak, megbeszélték a további teendők tervét.

— A „Braune Hütte"-nél elválunk, Krausch. Te betérsz és iszol egy kis söröcskét. Egy óra hosszat várakoztasd a felügyelőt, amíg a vonat el nem indul.

— Légy nyugodt!

Csakhamar odaértek a vendéglő háza elé, amelynek homlokzatán címer volt, benne karmai közt horogkeresztet tartó sas. Néhány lépés után elváltak a „Braune Hütte" söröződének ajtaja előtt...

Amikor Franz búcsúzóul megszorította Krausch kezét, a spicli már majdnem mellettük volt. Franz csoszogva tovább ment és befordult a Bewersdorf felé vezető útra. A sarokról visszanézett, hogy vajjon bement-e a titkos rendőr Krausch után a söröződe...

Minden rendben volt. Franz sietve, csaknem futva megkerülte a háztömböt és visszaindult az állomás felé. Alig sikerült

megváltania a jegyét, máris hallatszott a Strand felől érkező vonat zaja.

Franz hozzásimult a vagon ablaküvegéhez és figyelmesen vizsgálta a perront: ő volt ennek a Lübeck felé induló késői vonatnak egyetlen utasa.

A vonat átdübörgött a sínkereszteződéseken.

Franz elbóbiskolt.

Arra ébredt, hogy áll a vonat. Csak nem utazott túl a célján? Az ablakhoz ugrott. Az üveg mögött sötétség. Valahol elől egy magányos lámpa égett.

A gyér világításnál az állomás kis téglaépületének sarkát látta és rajta a táblát: „Papendorf". Franz megnyugodott. Waldhusenig volt még néhány perce. A vonat megint elindult. De alig hagyta el az állomást, Franz felállt a padra és lecsavarta a lámpát. Kinyitotta az ajtót és kiment a kocsi külső részén hosszában elhúzódó keskeny fajárdára, amelyen a vasúti jegykezelők közlekednek.

Az eső egyszeribe átjárta Krausch ócska, rövid kabátját. Franz összekuporodott a hideg ellen, közben a hágcsó fogantyújába kapaszkodott meggémberedett kezével. Feszült figyelemmel nézett a sötétbe. Körösközül sehol egy kis fény. Lehetetlen volt meghatároznia, hogy hol van. A vonat most egy patak fölött, kis hídon dübörgött át. Tehát még néhány száz méter Waldhusenig, Franz felemelte lábát és erős lendulettel előreugrott...

13

A bőrig ázott Lemke betért a ritkás kis erdőbe. Ott kevesebb volt ugyan a pocsolya, de egymásután kétszer is megbotlott a tuskókban és elvágódott.

A fák között egy kunyhó elmosódott körvonala látszott. Franz hallgatózott: körösközül nyugalom. Halkan füttyentett. Retesz koppanása és a kis ház ajtajának csendes nyikorgása hallatszott. Aztán újra csend, majd valaki megszólalt:

— Franz?

— Rupp?

Franz belépett a házikóba és megrázkódott.

Rupp a sarokban térdelt és valami bádogdobozok fölé hajolt.

— Késünk — mondta.

Franz elbeszélte, hogy figyelik.

— Ez nem jó — szólt Rupp. — Én meg új akkumulátort hoztam. A fiúk lelkiismeretesen feltöltötték.

— Kezdjük!

Rupp a tűzhely elé lépett és félretolta az ajtaját. Mialatt bekapcsolta és beállította a leadót, Franz levetkőzött és kifacsarta nedves ruháját.

Fogai vacogtak a hidegtől.

A lámpák fémszálai alig vöröslöttek a sötétben. Az elektromos kisütőkészülék sercegett. Franz kivette a kályhába rejtett mikrofónt.

— Figyelem, figyelem! Itt a „Szabad Németország" rádióállomása. Ma utóljára szólunk hozzátok, mielőtt bizonyos időre beszüntetnénk adásainkat. Figyelem, figyelem... Kedves barátaink!...

Rupp csodálkozva figyelte az adást. Amikor Franz befejezte, éles hangon megkérdezte:

— Miért szünetelnek az adások?

— A párt parancsára. El kell utaznom.

— De hiszen én itt maradok!

Lemke megfogta Rupp kezét.

— Nem jössz többé ide.

— De én le tudom vezetni az adást!

— Semmi esetre sem.

— Magyarázd meg, miért?

— Nehogy lebukj.

Rupp egy percnyi gondolkozás után ismét kijelentette:

— Dolgoznom kell! Nem hagyom abba!

Franz haragra lobbant. Hangja száraz és rideg lett:

— Jól jegyezd meg: holnap jössz ki utóljára ide, hogy szétszedd a leadót. Minden darabot összecsomagolsz az elszállításra. Légy készenlétben, hogy az első felszólításra elutazz azzal, akit a leadóért küldök.

— Te hová utazol, Franz?

Franz gondolkozott.

— Majd jön az elvtárs az állomásért...

Rupp sértődötten elfordult.

— Minden jót, Rupp! — Franz mindkét kezével megrázta Rupp kezét. — Köszönöm!

— Úgy örülök, hogy dolgozhattam. Lehetséges, hogy többé már nem kellek?

— Kellesz, nem is egyszer kellesz még!

— Találkozunk még?

— Az akkumulátorból öntsd ki a folyadékot, szárítsd meg és rejtsd el.

— Nem visszük magunkkal?

— Minek ekkora terhet cipelnünk? Majd ott szerzünk.

— Pedig mennyit fáradoztak a gyerekek a feltöltéssel.

— Köszönet érte. Hallgassanak minket egy hét mulva. Menj csak ki, nézd meg, csendes-e minden.

Rupp kiment és csakhamar felhangzott kívülről a fütty. Az erdőben szürke félhomály. A nyirkos tavaszi hajnal keresztülhatolt a fák között. A tenger felől hideg áradt.

— Vissza Trawemündebe? — kérdezte Rupp.

— Beszállok itt az első reggeli vonatba — válaszolta Lemke. Kezet nyújtott Ruppnak. — No, és még egyszer köszönöm, barátom!...

A víz cuppogott Franz lába alatt. Az ösvény nem látszott. Franz hátranézett és kezével búcsút intett.

Amikor a kis ház eltűnt a fák mögött, Franz élesen irányt változtatott és megkerülve az erdőt a Danisch vasúti állomás felé vezető úton haladt tovább. Az eső elállt, de csontigható szél fújt. A tavasz itt rideg volt.

*

Lemke gumikötényben, szarvasbőrrel a kezében gondosan tükörfényesre dörgölte a karosszériát. Amire úgy gondolt, mint szinte teljesülhetetlen álomra, beteljesedett. Egon behozta Schwerer tábornok szolgálatába. Most már magától Franztól függött, hogy meg is tartsa ezt a helyet, amely az ő számára annyi felbecsülhetetlen előnnyel járt. Nem volt joga rá, hogy ilyen szolgálatot elhanyagoljon. Úgy gondozta a tábornoki Mercedest, mint valami szeszélyes dámát. Nemcsak minden egyes út után mosta és dörgölte, de akkor is, mielőtt elindult vele az udvarból.

Az autó fekete lakkja ragyogott a napfényben. Lemke a szarvasbőrdarabot felakasztotta egy szegre és nekilátott a kézmosásnak, amikor a konyha ajtajában megjelent Jan Boyss, a félkezű padlókefélő, akivel már jóbarátságban volt; a két öreg katona hamarosan megértette egymást, pedig egyikük sem tudott a másikról többet, csak annyit, hogy az egyik padlókefélő, a másik soffőr és hogy mindketten — obsitos katonák.

A padlókefélő megjelenése ebben az annyira szokatlan órában csodálkozásra késztette Lemkét.

— Miért ilyen későn ma? — kérdezte Lemke.

— Ki kellett utaznom egy kundsaftomhoz Neubabelsbergbe. Egy ügyvédhez. Vendégei voltak tegnap este és összekarcolták a padlót. Már pedig ő... — a kefélő most oktatóan emelte fel ujját — ő az olyan parkettet szereti, amely tükörfényes, hogy akár meg is borotválkozhassék fölötte!

— És te holmi ügyvéd kedvéért megengeded magadnak, hogy később gyere a tábornokunkhoz?

Boyss bocsánatkérőn emelte fel kezét.

— Tudod, semmiképen sem tehettem, hogy nem utazom ki az ügyvédhez. Bejelentettem telefonon Frau Schwerernek.

Lemke megnézte az óráját és levette a kötényt.

— Hová mégy?

Boyss felnézett az égre, mintha odaírták volna, hova kell mennie.

— A Stettini-pályaudvar felé.

— Egy órán belül én is ott leszek — mondta Lemke. — Ha nem tábornoki kocsi lenne ez, elvinnélek.

— Nem haragszom érte, hogy nem viszel — szólt mosolyogva Boyss. — Meg aztán egy óra mulva késő is lenne. Nekem most rögtön kell odamennem!

Gondosan kirázta zöld feltörlőrongyát, beleesavarta a kefét és kezet nyújtott Lemkének.

— Összeülhetnénk valamelyik este egy korsócska sör mellett...

— Miért ne?

— És skat dolgában hogy állunk?

— Játszhatunk skatot is...

— Felhívlak a napokban.

Boyss megemelte kalapját és elindult a kapu felé, Lemke pedig tisztogatni kezdte kék libériáját.

Lemkének halvány sejtelme sem lehetett arról, hogy Boyss, amikor a Stettini-pályaudvarnál kilépett a földalattiból, még nem indult el az Invalidusok Háza gondnokához, hogy padlóját felkefélje; ehelyett, mint valami őgyelgő naplopó befordult a temetőbe és kétszer is elsétált Eichhorn síremléke előtt, hogy meggyőződjék róla: egyedül van-e a fasorban; aztán nagy érdeklődéssel nézegette Ukrajna póruljárt „meghódítójának" sírfeliratát.

Amikor tovább ment, a gránit-alapzat és a bronztábla közti résen egy cigarettadoboz maradt. Ugyanaz, a doboz, amelynek kedvéért egy óra mulva Franz Lemke is megjelenik majd itt, hogy tanulmányozza a töviről-hegyire oly jól ismert síremléket.

A doboz fedelének kettéválasztása után, Lemke megtudja, hogy négy elvtárs: — Varga, Enkel, Zinn és Ziehauer megszöktetését a gyüjtőtáborból ezen és ezen a napon, ebben és ebben az éjszakai órában kell megvalósítani.

Azt is megtudja, hogy a szervezet számításba veszi ehhez a tábornoki autót is, amely Lemke kezén van...

Egyszóval mindent megtud, ami csak szükséges. Csupán azt nem tudja meg, hogy a parancs Alois Treitschke ügyvédtől jött, sem azt, hogy a parancsot az „Eichhorn-postaládába" a félkezű padlókefélő, Jan Boyss hozta...

Lemke a tábornoki Mercedes kormánykerekéhez ült, kihajtott a kapun, könnyedén lefékezett a bejárat előtt, készen arra, hogy bármely másodpercben kitárja a kocsi ajtaját Schwerer előtt, aki minden pillanatban megjelenhet a kapuban...

14

Az egész utca egyetlen nagy pocsolya volt. A vízből kiállt az agyagos földbe vágódott keréknyom sárga széle. A kerékvágás az utca egyik végétől a másikig húzódott, mint valami sín.

A kerékvágások mentén nem látszottak patanyomok, sem az utcán, sem azon a pusztaságon, ahová a kerékvágás vezetett.

A két keréknyom közti helyet emberek taposták ki. Az agyagban a legkülönbözőbb alakú és nagyságú lábnyomok látszottak: szélesek — a nehéz katonai bakancsoké; keskenyek — a városi cipőké; magakészítette, spárgatalpú papucsok recés lenyomata; sőt nem volt ritka a mezítlábas nyom sem. Nyilvánvaló volt; az erre elhaladt járműveket emberek húzták. Sok ember.

Az utca sarkán egy oszlop állt a következő felírással: „Champs Elysées-sugárút".

Első látásra azt hihette volna az ember, hogy az „Eliziumi mezők útja" mentén katonás sorokban álló alacsony épületek vásári mutatványos bódék. Homlokzatuk ki volt festve. De ez nem volt vásári mázolmány, sem valami műkedvelő kísérletezgetése; a dús színek, a mély távlatok, a levegő áttetsző ragyogása a fák és a házak között, mind magasrendű művészi tudásról tanúskodott.

A művész keze a párizsi Champs Elysées nyári képét varázsolta ide. Az előtérben elegáns automobilok, az oldalsó fasorban lovasok — valóságos vidám kavalkád. A padokon párocskák ültek. A Champs Elysées lebzselőinek gondtalan élete pezsgett itt.

Mindez vidám és kellemes lett volna, ha egyetlen barbárul goromba vonás szét nem zúzza a művész minden erőfeszítését. A barakk ajtaja fölött ott díszelgett a címtábla, amely a Harmadik Birodalom színeit viselte...

Olyan volt ez a tábla, mint valami sorompó, amely elzárta az utat attól a világtól, ahová úgy vágyott a művész. A táblán felirat: „Tizenharmadik század".

A tavaszi napfény egyforma buzgalommal ragyogta be a festett ábránd finom színeit és a valóság undorító jelképét. A nap sugarai bearanyozták a barakk ablakait is. Most tisztán láthatóvá lettek a rajtuk lévő vasrácsok.

A barakk ajtaja kinyílt. Egy szürke vászonruhás ember kiment az utcára. Zinn volt. Futtában beletaposott a pocsolyába, hogy csak úgy fröcskölt körülötte a sár. Mellette húzódott a deszkapalló, de az internáltaknak nem volt joguk a száraz deszkára lépni, a pallón csak az S. S.-ek járhattak, akik a tábort őrizték.

Zinn a sarkon álló bódéig rohant és eltűnt az ajtaja mögött. Ez volt a félreeső hely, amit itt „sórozónek" neveztek. Nem volt ez véletlen elnevezés. Az illemhelyeket az őrség azokkal tisztíttatta, akiket leginkább gyűlölt. Vödröt nem adtak. Söröskancsókat kaptak — közönséges, félliteres söröskancsókat.

A legjobb akarat mellett sem lehetett gyorsan elvégezni ezt a munkát.

Az undorító munka egész éjszakákat vett igénybe. Ezeken az éjjeleken bűzlött az egész környék.

Mégis ezek a „sörös éjszakák" ünnepszámba mentek az internáltak szemében, mert a bűz elkergette az őröket a tábor utcáiról és az őrség az őrházakban rostokolt.

Amikor Zinn kijött a „söröző"ből", tekintetével szárazabb helyet keresett, de mivel nem talált, kelletlenül belelépett a vízbe. A hideg megint futásra kényszerítette. De fakó, elsárgázott arca még a gyors mozgástól sem pirult ki. A barakkjától néhány lépésnyire az internált megpillantotta az őrt. Az internált kötelessége az volt, hogy vigyázzba álljon.

A rottenführer lassan közeledett. Gonosz unalom látszott az arcán. Ránézett a mereven álló Zinnre; nézte szürke kabátját, szürke nadrágját, amelynek felhajtotta az alját, hogy ne legyen vizes.

A rottenführer megállt és tetőtől-talpig, figyelmesen végigmérte az internáltat. Aztán lassan mégegyszer megnézte a talpától a feje tetejéig. Az internált vízben állt. Görcsös, hideglelős borzongás futott végig a hátán, a nyakán és belenyilalt a könyökébe.

Az őr hallgatott. Az internált is, hiszen tilos volt bármit is kérdeznie. Ha a parancsnokság majd szükségesnek találja, magától ad felvilágosítást. Zinn ott áll még perceken át. Az őr gyengéden megszólalt:

— A nadrágocska, a nadrágocska!...

Zinn letűrte felhajtott nadrágját. A nadrág alja csuromvíz lett.

— Mars!

Az őr undatkozott. Miután kiadta a parancsot, megfordult és továbbtopogott a pallón.

Amikor Zinn a barakk ajtajához ért, csak nagynehezen lépte át dermedt lábával a küszöböt.

— Tudod — mondta Ziehauernak — talán most képes lennék rá, hogy megöljem azt a barmot, aki a francia határnál elszedte a cipőmet.

Ziehauer mosolygott:

— De emlékszel-e, hogy te akkor a határon igyekeztél meggyőzni engem, hogy azokra a franciákra nem kell haragudnunk, hiszen nem tudják, mit cselekszenek... Ó, pedig már akkor is kitűnően tudták, mit akarnak!

— Igen! Minél távolabbra elrakni minket. A csapdát eléggé agyafurtan állították fel. — Zinn fanyarul mosolygott. — Az életben semmiféle lecke sem tűnik el nyomtalanul.

— Biztos vagy abban, hogy mi még élni fogunk? — Ziehauer kétkedve csóválta a fejét.

— Ostobaság! — mondta határozottan Zinn. — Minden elő van készítve.

Ziehauer újra megcsóválta a fejét.

— Mi az?... Te kételkedsz benne? — kérdezte nyugtalanul Zinn.

— Mindinkább erősödik a meggyőződésem, hogy nehéz, sőt csaknem lehetetlen a szökés...

— Te .. egyszerűen félsz!

Ziehauer kis gondolkozás után így felelt:

— Talán úgy van.

— Azt akarod, hogy egyedül menjek el?... Ez lehetetlen... Hagyjalak itt?!

— Nem, ez lehetetlen...

— Hát mit csináljak? Nem tudok itt maradni. Nézd: Ausztriával már végeztek. Holnap a következőre kerül sor.

— Mit jelentünk mi ketten ebben a játékban?

— A párt jobban tudja.

Ez a beszélgetés a barakk távoli sarkában történt. Alig hallhatóan suttogtak. Zinn egész idő alatt a kis vaskályha előtt dörzsölte elgémberedett tal'át. Még alig érezte, hogy újra mozgatni tudja a lábát, amikor a jelzőcsengő fülsiketítő hangja betöltötte a barakkot.

Kezdődött a munka — az értelmetlen munka a rövid ebédszünet után. Olyan értelmetlen volt ez a munka, hogy nehezen lehetett elképzelni, hogyan is találhattak ki ilyet emberek.

Minden internált egy nagy, vízzel töltött hordó „gazdája" volt. Mindenkinek volt egy vödre. A hordók tíz lépésnyire álltak egymástól. Az internáltaknak ki kellett a vedrükkel merni a saját hordójukban levő vizet és be kellett önteniök a szomszéd hordójába. A nehézség abban állt, hogy a vödrök fenekébe lyukakat fúrtak és amíg vitték, folyt belőlük a víz. Ha valamelyik hordó üresen maradt, mindkét internáltra büntetést szabtak ki. A „gazda" nagyobb büntetést kapott — „hanyagságáért"...

A „kedves gyerek" — az internáltak gúnyosan így nevezték az őrt — különösen gyűlölte Ziehauert, mert nemcsak kommunista, hanem méghozzá zsidó és értelmiségi volt. Ezért az őr sajátkezűleg még egy lyukat fúrt szuronyával Ziehauer vödre fenekébe.

Zinn nem akarta, hogy barátja kétszeres büntetést kapjon, ezért készakarva lassan mozgott a két hordó között, hogy a hordók egyszerre ürüljenek ki.

Amikor a „kedves gyerek" látta, hogy a hordó lassabban ürül, mint ahogy ő szeretné, megparancsolta, hogy Ziehauer tegye le a vödröt a földre és addig tornásztatta, amíg a víz teljesen ki nem folyt a vödörből.

Ha a „kedves gyerek"-nek jó kedve volt, tornásztatás helyett arra kényszerítette Ziehauert, hogy meghallgassa oktatásait.

Amíg a földön álló vederből ki nem folyt a víz, jó lassan így beszélt:

— Látod, kedves gyermekem, milyen rossz engedetlennek lenni? Rajzoltál volna magadnak meztelen nőket, nem kellene most előttem állnod. Egyébként ez távolról sem a legrosszabb, ami még rád vár — hogy mindhalálig hordozd a vizet a két hordó között. Jöhet ám még valami rosszabb is... Megértetted? De megigérem: ha a következő év folyamán jól viseled magad, megrendelek nálad valami képet. A leghozzáértőbb szakembert hívjuk meg, hogy felbecsülje. Ha jó lesz a kép, levakarod és előlről kezded. De ha rossz lesz... Nos, ha rossz lesz, akkor még az sem irígyel majd téged, akit a lábánál fogva akasztottak fel. Megértetted, kedves gyermekem?

Az őr most a vödörre pillantott és mikor látta, hogy már szerencsésen kifolyt belőle a víz, így vezényelt:

— Munkára, önkéntes úr!

És minden kezdődött előlről.

Még nem is olyan régen, Ziehauer ezt mondta Zinnek:

— Hamarosan megtébolyodok.

— No, no, tűrj!

Zinn maga is kész volt, hogy a „kedves gyerek" fejéhez vágja a vödröt. De türtőztette magát. Híreket várt a drótkerítésen túlról. Szentül hitte, hogy előbb-utóbb kapnak híreket. Szentül hitte, hogy a párt nem feledkezhetik meg róluk és mindent megtesz, hogy kiszabadítsa őket.

— Ezrével, tízezrével vannak olyanok, mint mi — mondta hitetlenül Ziehauer. — Azt képzeled, hogy valamennyit kiszabadíthatják?...

— Valamennyiünket talán nem, de azokat, akik erősen tartják magukat, igen. — És kissé kevesebb meggyőződéssel hozzátette: — Megkísérelhetik, hogy kiszabadítsanak...

És nem bízott hiába: megérkezett az üzenet. Zinnek tudomására adták, hogy a legközelebbi éjszakák egyikén megszervezik a szökési kísérletet.

De addig az éjszakáig még hátra volt egy nap...

A vödrök már nem tűntek olyan nehezeknek és a lábukra ömlő jeges víz már nem tűnt olyan hidegnek.

Az előttük álló szökés még az értelmetlen munkát is értelmessé tette: hogy eltérítsék a „kedves gyerek" figyelmét, úgy kellett tenniük, mintha semmi sem történt volna.

Hosszú órákon át merítgették a vizet és futólépésben cipelték a másik hordóba.

Ma már nem is számolták, ahogy rendesen szokták, hogy hány vödörrel vittek. Ez most már nem volt fontos. Igy, vagy amúgy, ma éjszaka ki kell tisztítani a „söröző". És ha a „kiszúrtak" közül valakinek színültig tele is lenne a hordója, a rottenführer majd kitalál valamit, nehogy az illető megússza a „sörös éjszakát".

És futottak, futottak, nehogy az őr gyanút fogjon, hogy lelkükben feltámadt a remény.

A nap állásából ítélve már nem hiányozhatott sok idő a munka befejezéséig, amikor hirtelen az egész tábort betöltötte a fülsiketítő lármaharang hangja. Riadó!

— Vigyázz! — kiáltották az őrök. — Kezeket a tarkóra!... Mindenki maradjon a helyén!... Senki se nézegessen körül!

Az internáltak megértették, mit jelent ez: valaki megszökött.

„Esztelenség! — gondolta Zinn. — Hiszen még egészen világos van. Ugyan, kinek juthatott eszébe ilyen őrültség?... Megbolondították... az átkozott állatok!..."

Szüntelen kongatás, szirénaüvöltés, néhány lövés, aztán minden elcsendesedett.

Valahol a kerítésen túl egy kutya ugatott.

Az internáltak alig tértek vissza a barakkjukba, megint kihajszolták őket a gyülekező-térre. A sűrűsödő sötétségben a fejük fölött szikrázó reflektorfény rendkívül élesnek tetszett. Ebben a megvilágításban jól lehetett látni az internáltak szürke ruhájának minden kis részletét, az elnyűtt, fakó arcok minden vonását.

A foglyokat két hosszú kettős rendben állították fel a gyülekező-téren. A reflektorok vibráló kék fénye megvilágította az ezer lábtól dagasztott sarat. A fapallón, az internáltak háta mögött fel-alá jártak az őrök. A „kedves gyerek" a tizenharmadik század mögött sétált.

— Hogy ne unatkozzatok, kedves gyerekek, amíg összeül a bíróság, szórakoztató jelenetet mutatunk be nektek...

A blokkführer helyettese, aki mögötte loholt, szolgálatkészen vihogott.

A foglyok mozdulatlanul álltak. Még csak titokban sem suttogtak egymásnak. Már hallották, hogy két embert elfogtak. De hogy kit, azt nem tudták. De bárkik legyenek is, elszánt emberek — társaik a szerencsétlenségben.

Úgy húzódott a foglyok kettős rendje, mint valami kerítés, amelyet ócska talpfákból állítottak össze. Formátlanok voltak a zsákszerű ruhák, formátlannak látszottak a puffadt arcok.

Sokáig kellett így állni. Lábuk valósággal kővé meredt a hideg sárban, de az emberek meg sem moccantak. Az őrök lépésein és szitkozódásain kívül semmi sem hallatszott.

Végre az élő folyosó végén feltűnt egy kis csoport: az őrök az egyik elfogott szökevényt vezették elő.

— Aha! — rikkantotta vidáman a „kedves gyerek". — Kezdődik a műsor nemhivatalos része!

Amikor Zinn az élő folyosón, az őrök közt lépkedő fogoly arcát meglátta, rögtön megértette, hogy ezt a szökést maguk a börtönőrök rendezték, akik így szoktak leszámolni gyűlölt kommunista foglyaikkal.

A hóhéroktól közrefogva ott ment Enkel: Igen, Ludwig Enkel, az író és katona, a legpontosabb törzskari főnök, akit Zinn valaha is látott.

A mindig nyugodt, önuralmát vasakarattal megőrző Ludwig nem követhetett el olyan ostobaságot, hogy napvilágnál szökjék meg. Őt nem hozhatták ki sodrából a gyötrelmek, a próbák kínzásai. Nem, Zinn nem hiheti, hogy Ludwig ilyen ostobán kísérli meg a szökést!... Nincs kétség: megrendezett „elfoga-

tását" az S. S.-ek készítették elő, hogy a többiek szeme láttára pusztítsák el a legkeményebb elvtársak egyikét.

Ludwig emelt fővel lépkedett. Szeme alig észrevehető rebbenésével válaszolt elvtársai tekintetére.

Amikor Zinn találkozott tekintetével, megértette: Ludwig tisztában van azzal, hogy vége. És akárhogyan hozzászokott is ahhoz, ami itt nap-nap után a szeme előtt lezajlott, válla idegesen megrándult.

Zinn szerette volna, ha nem találja ki, mi lesz most itt. Az egyik őr vastag bőrgallért tett Enkel nyakára és erősen körülszíjazta.

Az internáltak közül senki sem tudta, mi készül. Először láttak ilyesmit, Ha a hátuk mögött álló börtönőrök nem ordítozták volna: „Hé, hé, ti ott! Ne hajtsátok le a fejeteket!" „Te, te ott, ne nézz félre!" — mindenki lehajtotta volna a fejét. De a tábor szabályzatai azt is előírták: a letartóztatottaknak nincs joguk ahhoz, hogy ne nézzék végig a kivégzést.

— No lám — mondta a „kedves gyerek", amikor Enkel nyakán bezáródott az örv — most majd megmutathatja, hogy tud szaladni!

A kivégzés rendezője megadta a jelet. Enkelt meglökték hátulról:

— Szaladj!

De Enkel meg sem mozdult. Nem akarta ezt az utolsó örömet megszerezni a pribékeknek.

— Szaladsz, vagy sem?

A „kedves gyerek" az internáltak sorain keresztül odarohant és nagy lendülettel Enkel arcába sujtott.

— No, szaladsz?...

Enkel állt. Felhasított arcán kiserkent a vér.

— Oho, hát így állunk! — hörögte tomboló dühvel a „kedves gyerek" és az őrök felé fordulva ordította: — Eresszétek rá a kutyákat!

A felhangzó kutyaugatás és vonítás mindent megmagyarázott az internáltaknak.

A kettősrendek között feltűntek a tábor farkaskutyái pórázon.

— Most aztán majd szaladsz! — ordította a „kedves gyerek".

Az őrök elereszették a kutyákat a pórázról és a türelmetlenül vonító ebek a magányosan álló Enkelre rohantak. Enkel megborzongott.

Már-már megmozdult, mintha csakugyan futni készülne, de akaratereje továbbra is mozdulatlanságban tartotta. A „kedves

gyerek" rá akart rohanni, hogy hátába döfje szuronyát, de megijedt a közelgő kutyáktól és az internáltak háta mögé bújt. A kutyák feldöntötték Enkelt...

Hát erre kellett a bőrgallér: hogy a szökevények elfogására idomított farkaskutyák ne harapják át a szerencsétlen torkát, nehogy túlgyorsan végezzenek vele...

*

Amikor Zinn a téren át a barakkjába ment, a táboriroda ajtajában a kis zömök Vargát pillantotta meg.

Hajdani jóltápláltságának már nyoma se maradt. Sötét bőre ráncosan fityegett az állán. Egykor oly hetyke, fekete bajuszába ősz szálak vegyültek. Ma rózsaszínű volt a bajusza a vértől, amit mindúntalan köpött. Néhány lépésnyire tőle ott állt a „kedves gyerek". Félszemét összehunyorítva figyelte, hogyan vesz mértéket a tábori asztalos a fém-mérőszalaggal Vargáról.

— Ne siesd el a dolgot, te hülye! — mondta lustán a „kedves gyerek". — Ha elhibázod a mértéket — megnyúzlak! A koporsónak hajszálnyira pontosnak kell lennie.

Vargához viszont — aki minden erejét összeszedte, hogy állva maradjon — szokott gúnyos gyengédségével szólt:

— Csak ne húzd össze magadat! Holtan biztosan kinyúlsz majd. — És az asztaloshoz: — Te hülye! Mit csinálsz? Mi a fenének veszel mértéket a fejétől?

— Hogy tudjam, milyen hosszú legyen a koporsó.

— Hát nem megmondták neked, hogy hivatalos kivégzés lesz?

— Megmondták.

— Úristen! — A „kedves gyerek" festői pózban összekulcsolta a kezét, mintha imádkoznék. — Mit mondjak még ennek a baromnak?... *Hivatalos* kivégzés, érted ezt? — Rátette ujját Varga tarkójára:

— Innen mérd.

Röhögött, mert nagyon tetszett neki ez a tréfa.

*

Zinn nem tudott elaludni. Csukott szemmel feküdt és Varga elgyötört arcát látta maga előtt.

Kívül megeredt az eső, mind erősebben verte a földet és Zinn azt képzelte: kelepelnek a géppuskák, zakatolnak a spanyol trénfaligák kerekei, peregnek a dobok a díszszemlén Madridban... És megint géppuskák és kutyaugatás és a tábori sziréna áthatható sivítása...

Zinn rémülten kinyitotta a szemét és meglátta a szűk priccseken hánykolódó társait, hallotta nehéz lélekzésüket, horkolásukat és dörmögésüket álmukban...

Hajnaltájt a barakkügyeletes felkeltette Zinnt és Ziehauert. Azt mondta, hogy az irodába hívják őket.

— Úgy látszik, ti mindketten baráti viszonyban voltatok azzal a magyarral... Hát akkor most különös élvezet vár rátok. Ezt a ládát ki kell vinni és el kell ásni. — A „kedves gyerek" belökte a helyiség ajtaját, Zinn meglátta az alacsony székekre helyezett koporsót.

A koporsó természetellenesen rövid volt.

Zinn és Ziehauer felemelte a koporsót és rátette a targoncára.

Ziehauer a vállára vette a hevedert, Zinn megfogta a targonca két nyelét.

Ha nem ment volna nyomukban a pallón a „kedves gyerek", Zinn torkaszakadtából felordított volna és talán még vonított is volna, mint ahogy néha az internáltak vonítottak, amikor kinozták őket. De a „kedves gyerek" ott volt és Zinn minden lépés után erősebben szorította össze a fogait. Olyan erősen, amennyire kellett, hogy hallgatásra kényszerítse magát. Hallgatni mindenáron! Ahogy Enkel hallgatott, amikor ráeresztették a farkaskutyákat. És ahogy valószínűleg Varga is hallgatott — a jókedvű, bátor Varga, a lovas felderítő svadron parancsnoka.

*

Amikor Zinn és Ziehauer aznap visszatértek a hordójuk mellől, a barakkban már erős félhomály volt. Az internáltak egy része már elbújt sötét vackába és lefeküdt. Mások törökülésben üldögéltek az átjáró padlóján.

— A „kedves gyerek" megint nincs jó hangulatban — mondta Zinn.

Valaki közbeszólt:

— Nem aludta ki magát. Az egész banda elment megnézni Varga kivégzését.

— Igen, ma még kitölti rajtunk a bosszúját — jegyezte meg Ziehauer és a barakk sötét belseje felé fordulva elkiáltotta magát: — Ki adja kölcsön mára a gumicsizmáját, a holnapi ebédért cserébe?

— Edd meg azt a moslékot! — hallatszott a sötétből.

De egy másik hang megkérdezte:

— Lemosod a csizmát?

— Tisztán adom vissza.
— Ebéd és vacsora!
— De erős-e a csizma?
— Mint amikor a Tietz-áruházban megvettem.
— Rendben van. Gyerünk.

Amikor a pár csizmával a kezében Ziehauer a helyére ment, Zinn odasúgta neki:

— Ez nem tisztességes dolog, Rudi.

— Hát ne spekuláljon más vacsorájával... Énekeljünk búcsúzóra.

— Elvtársak, nem énekelnének? — kérdezte hangosan Zinn

— A „kedves gyerek" az ablak alatt kószál! — mondta figyelmeztetőn valaki.

— Egyedül énekelek... — Ma biztosan nem dugnak a zárkába, nehogy megfosszanak a pöcegödörtisztítás élvezetétől, hogy pedig holnap mi lesz, azt majd meglátjuk...

Zinn bement az átjáróba:

Ahová csak a szem ellát,
Láp terül el s pusztaság.
Madár nem zeng édes trillát,
Fákon száraz, bús az ág.

Ziehauer átvette a dalt:

A láp szegény bakái
Csak mennek, mennek ásni
A sárt.

Amikor Zinn elhallgatott, csak a kétszáz ember lélekzete hallatszott. Úgy hallgatták a dalt, mint az istentiszteletet. Ismerték a dal minden szavát, az énekes hangját. Százszor is hallották már ezt a férfias baritont, amely erős és hajlékony volt, mint a harci kard pengéje.

Ám panaszt ne ejtsen ajkunk:
Egyszer véget ér a tél,
Könnyű szívvel felsóhajtunk,
És a rab mind hazatér.
S a láp szegény bakái
Nem mennek többet ásni
A sárt.

— Csendesen, elvtársak, csendesen! — mondta Zinn.

Elcsendesedtek a hangok, csak halkan, zümmögve hallatszott a dallam:

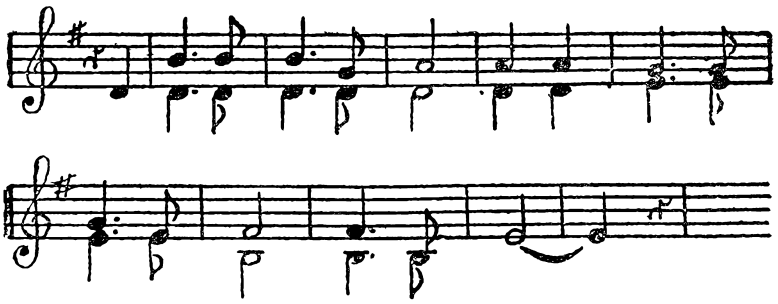

Hej, az ördögbe, milyen jó ez! Zinn félhangon énekelt, nehogy elvesszék a dallam...

Félig lehúnyta szemét és gondolatai a távolban kalandoztak. De csak rövidke, nagyon rövidke pillanatig. Ez alatt a röpke pillanat alatt egy nagyon távoli kép jelent meg előtte. Már réges-régen eltűnt az emlékezetéből és csak most bukkant fel hosszú évek után először... A gyár, ahol mint fiatal esztergályos bekapcsolódott a párt munkájába... A gyár közelében lévő söröző... A dohány kékes füstjén keresztül zajos viták hangzavara... Itt, ebben a sörözőben énekelt először közönség előtt, hogy a munkásokat megtanítsa az „Internacionálé" dallamára. Másnap este újra... Azután a munkás-klub színpadán énekelt. És — anélkül, hogy észrevette volna — munkásból énekes lett. Dalai a párt fegyverévé váltak. És most...

*

A barakkban egész sötét lett. Alig látszottak az ablakok rácsai.

A folyosóról nehéz léptek zaja hallatszott. Patkós csizmája csak a „capónak", Summer doktornak volt. Mindenki tudta, a capo azért siet, hogy felgyujtsa a villanyt. Summer készakarva kopogott így, hogy jelezze az éneklőknek: mindjárt világos lesz.

A barakk végében kigyúlt egy fénysugár. Ragyogó, egyenes, éles, mint egy tőr. A lámpa önműködően forgott. A sugár belehasított a sötétbe, végigkúszott a priccseken, — kiemelte az

emberek alakját, aztán kihúnyt. Pontosan egy perc múlva újra kigyulladt, balról jobbra végigpásztázta a barakkot.

És így ment ez éjszakáról éjszakára. Minden percben arra emlékeztette az internáltakat, hogy figyelik őket, hogy aki kívülről benéz a bárakk ablakain, a helyiség minden egyes sarkát láthatja.

De lám, mégis énekelhettek, anélkül, hogy kinyitották volna a szájukat: utóvégre nem muszáj kimondani a szavakat. Az volt a lényeg: az ember tudta, hogy kétszázan énekelnek vele a tábor szabályzatai, az ablakoknál felállított őrök és a priccsek alatt elrejtőzött besúgók ellenére.

A hangok mindjobban erősödtek. Csaknem az egész barakk énekelt. Az internáltak a munkás-Berlin dalait énekelték. Sőt a parasztok és a kiskereskedők is — akik pedig, míg szabadok voltak, el sem hitték volna soha, hogy valaha is képesek lennének ezeket a lázadó dalokat énekelni — most szívvel lélekkel együtt daloltak a többiekkel.

A gyűlölet fekete, sűrű párája lebegett a levegőben, amit mindúntalan áthasított a lámpa tébolyodott fénye.

— Elég, fiúk — mondta a capo. — Póruljárhatsz Zinn és te is, Ziehauer.

— Kopók az egész barna bandára! — rikácsolta hisztérikusan Ziehauer és sietve lemászott priccséről.

A barakk elnémult. Zinn megragadta Ziehauer karját és magához rántotta.

— Nem kell ez, Rudi! Ma nem! ...

Zinn úgy beszélt Ziehauerrel, mint egy kis gyerekkel. Megsimogatta a hátát. Érezte, hogyan rángatózik a festő sovány háta a vászonruha alatt. Ziehauer felnyögött és belekapaszkodott Zinn kabátujjába.

Zinn átkarolta a művész vállát és a kijárathoz vezette. Minden szabályzat ellenére kivitte a friss, éjszakai levegőre. Ziehauer lassacskán magához tért.

Summer csizmája megint kopogni kezdett. A „sörözö" tisztítására való kijelölésig már csak néhány perc maradt hátra.

Summer visszatolta a művészt a barakkba:

— Pihend ki magad ...

A capo feltette nagy szarúkeretes pápaszemét és a kezében tartott listáról felolvasta a neveket. Doktor Summer, a filozófus és publicista kötelessége az volt, hogy a foglyokat árnyékszék-tisztításra kijelölje.

— Ma Rudi és én együtt dolgozunk, Summer papa — szólt oda halkan Zinn.

A capo bólintott és megmondta, hányas számú árnyékszéken kell dolgozniuk.

Az a „sörözö" jutott nekik, amely a tábor szélén volt, a valóságos hideg tengerré változott pusztaságon.

Nem sokkal éjfél után Zinn és Ziehauer „sörözőjében" megjelent a „kedves gyerek".

— Dolgoztok, kedves gyerekek? Hasznos dolog, nagyon hasznos...

Szavai értelmetlenül hangzottak a gázálarc mögül, ami úgy lógott rajta, mint valami szájkosár.

A „kedves gyerek" észrevette, hogy keveset végeztek.

— Mi az? Megbolondultatok? — Zinnhez fordult: — Te gazember! No, ereszkedj csak le a gödörbe, ott jobb lesz! Ne félj, kedves gyerekem, itt nem mély, alig ér térden felül ..

Ziehauernak görcsösen rángatózni kezdett az álla.

A „kedves gyerek" Zinn felé közeledett a gödör széle mellett a deszkán, karabélya agyát maga előtt tartva.

— Bujj be, amíg le nem segítelek!

A „kedves gyerek" ütésre emelte a karabélyát Zinn elkapta a puskaagyat és megrántotta. Az őr szétrárta két karját, eleresztette a fegyvert, elvesztette az egyensúlyát és belezuhant a pöcegödörbe. Zinn teljes erejéből rásujtott a puskatussal az őr fejére A rottenführer meg se nyikkant.

Zinn és Ziehauer néhány másodpercig hallgatózott. Csend volt. A pöcegödörből az őr gázálarcán keresztül hörgésnek halk bugyborékolása hallatszott. Zinn gyorsan felvette a cipőjét, megragadta a karabélyt és kirohant. Ziehauer utána. Menetközben felrángatta a gumikesztyűt, amelyet nem csekély fáradsággal szerzett a szanitéctól. Ha sikerül átjárót törnie a villamos árammal telitett drótkerítésen, minden rendben lesz. Csak ne kövessenek el semmi ostobaságot, csak el ne hamarkodják a dolgot. Reggelig nem foghatják el őket. Doktor Summer csak a névsorolvasáskor jelenti a szökést. Minden rendben lesz.

— Lassabban, Rudi, el ne szakítsd a kesztyűt.

A művész fogai vacogtak.

A kerítésmenti palló felől lépéseket hallottak. Zinn hasravágódott a vízben, kezében szorongatta a karabélyt.

Örök közeledtek. A kézilámpa fénye elsiklott a víz fölött, éppen ott, ahol Ziehauer fejét a sárba dugta. A lépések távolodtak.

Már csak néhány méternyire volt a kerítés. Csak már túljutnának a villamos drótakadályon! A továbbiakról már majd gondoskodnak.

Ziehauer dolgozott. Két-három vezetéket le kellett szerelnie a szigetelőkről. Isten ments, hogy elszakítsa! Rövidzárlat, vagy drótszakadás esetén az ügyeletes szobában átható hangon megszólal a vészcsengő.

A művész keze nem engedelmeskedett. Zinn átadta a karabélyt, felhúzta a kesztyűt, meg a gumicsizmát és munkához látott. Tartotta a drótot, amíg Ziehauer kimászott. Most kőkerítés volt előttük, amelynek tetején üvegcserepek meredeztek.

— Mássz fel, Günther — suttogta Ziehauer és sovány hátát elvtársa alá tartotta.

— Ne bolondozz!

Zinn határozott kézmozdulattal elvette tőle a karabélyt és meghajolt. Ziehauer felkapaszkodott a hátára.

A művész hasmánt feküdt a cementbe ágyazott üvegcserepeken és lenyújtotta kezét Zinnek. Önkénytelenül felbördült, amikor Zinn megragadta üvegtől össze-vissza vagdalt kezét. De ő csak arra gondolt, hogy ki ne csússzék a kezéből Günther keze.

Csend volt és sötét. Sűrű, nehéz tömegben gomolyogtak a felhők. A magas fal tetejéről Zinn átlátta az egész tábort, a barakkok sorát. Az ablakokban az ellenőrzőlámpák pislogtak.

Alig ereszkedett le a kerítésről a két jóbarát, a táborban felhangzott a csengők átható csörömpölése.

— Megtalálták a „kedves gyereket"!...

A fal túlsó oldalán, a kis erdő felől emberek siettek a szökevények felé. Karonragadták a művészt és egy autóhoz vezették.

Amikor Ziehauer magához tért, az autó már világítás nélkül robogott az országúton.

A Ziehauer mellett ülő ember termoszt nyújtott neki:

— Igyál, elvtárs, melegedj!

15

Gauss észrevette, hogy Hitler nem tudja, hová tegye a kezét. Egész csomó felesleges mozdulatot tett vele: a gesztusai nemcsak nem illettek ahhoz, amit mondott, de váratlan mozdulatai gyakran éppen az ellenkezőjét fejezték ki annak, amit mondott, noha amúgy is éppen eléggé hangosan beszélt, úgy, hogy még a legfigyelmetlenebb hallgatók is meghallhatták.

— Azt hittem, a tiszteletreméltó lord azért jön, hogy ünnepélyesen kijelentse, miszerint az angolok háborút szándékoznak indítani Csehszlovákia védelmében — és magától érte-

tődik — én már felkészültem rá, hogy kijelentsem neki: ez engem nem tart vissza.

Göring felkacagott:

— És ehelyett?...

Hitler nem hagyta tovább beszélni és még hangosabban kiáltotta:

— Remélem, ez a szamár azzal a tökéletes meggyőződéssel tér vissza Londonba, hogy a Szudéta-vidék a miénk kell, hogy legyen!

— Mein Führer — kezdte Ribbentrop megszokott nagyhangú fölényességével és továbbra is lóbálta térdén keresztülvetett lábát. — Dirksen mai jelentéséből világosan kitűnik, hogy London semmiféle ellenállást nem fejt ki velünk szemben!

Hitler hevesen felkapta két kezét, arcát pír öntötte el, mintha valami nehéz követ emelne, amit Ribbentrophoz készül vágni.

— Ennél kevésbbé kellemeset nem is jelenthetett volna a vén tökfilkó. A csehországi katonai beavatkozás — ez az egyetlen, ami gyökeresen megoldhatja a kérdést! — Hitler fenyegetően közeledett Ribbentrop felé. — Rémes lesz, ha az angolok arra kényszerítik a cseheket, hogy kinyilatkoztassák engedékenységüket: elveszítjük ürügyünket a háborúra! A maga kötelessége, hallja, Ribbentrop, a kötelessége, hogy azonnal intézkedjék oly irányban: az angolok és a franciák beszéljék rá a cseheket, hogy ne teljesítsék a követeléseimet!

— De, mein Führer — Ribbentrop már nem lóbálta a lábát és az önelégültség kifejezése, amely ritkán hagyta el arcát, most zavarrá változott — ha Hodzsa meggyőződik arról, hogy nem számíthat Anglia és Franciaország támogatására, kétségkívül minden engedményt megad.

Ribbentrop e szavaknál igyekezett kitérni a rendületlenül felé tartó Hitler elől. Hitler úgy mozgott, mint egy alvajáró. Gauss azt kezdte hinni, hogy a führer nem látja sem Ribbentropot, sem a többieket.

— Valamennyiüknek tudniuk kell, hogy én egyetlen lépést sem hátrálok! Ha a csehek teljesítik Henlein követeléseit, megparancsolom neki, hogy lépjen fel újakkal. Egészen addig, amíg Benes meg nem tagadja a teljesítésüket. Akkor bevonulok a Szudétavidékre és túl a Szudétákon Csehországba!... Már megmondtam a magyar és lengyel követnek, hogy előkészíthetik követeléseiket a csehekkel szemben. Ha a csehek engednek nekünk a Szudéta-kérdésben, akkor követeljék a magyarok Kárpát-Ukrajnát, a lengyeleknek pedig igényt kell tartaniuk

Teschenre. Előbb-utóbb majd csak találok valamit, amit Benes és Hodzsa nem akar, vagy nem tud teljesíteni!...

Hitler még sokáig rikácsolt. Fenyegette a cseheket, az oroszokat, az angolokat — mindenkit, aki éppen eszébe jutott. Fáradhatatlannak látszott a szitkozódásban. Időnként azonban lehúnyta szemét és keze megmeredt a levegőben. Végre, amikor nyilván már nem volt kit fenyegetnie és szidnia, beleroskadt a karosszékébe és sokáig ült ott s közben a lába előtt heverő farkaskutyát nézte mereven.

Lehajolt hozzá és a kutya füle tövét vakargatta. Az ember azt hihette volna, hogy megfeledkezett a köröskörül ülő tábornokokról, Ribbentropról, sőt még Göringről és Himmlerről is, akik ugyancsak rendületlenül hallgattak.

Hitler hirtelen hevességgel felkapta fejét és így kiáltozott:

— Elfelejtettem, teljesen elfelejtettem! Ez magára tartozik, Ribbentrop: elhatároztam, becsukatok néhány Németországban élő csehet. Két-háromszáz emberről van szó, talán többről. — Himmler felé bökött ujjával. — Lehetnek kereskedők, tudósok, orvosok, bármik; csak ne holmi kisemberek. — Éles fordulattal, egész testével Ribbentrop felé fordult: — Tudassa Prágával, hogy túszul tartom ezeket a cseheket azokért az embereimért, akiket Benes fegyverszállítás miatt elfogatott. Parancsomra Himmler tíz csehet lövet le minden egyes németért, aki ellen Benesék marasztaló ítéletet hoztak.

— Mein Führer — kezdte Ribbentrop — a csehek még senkit sem lövettek agyon...

Hitler legyintett, hogy nem kíváncsi erre.

— Ez nem tartozik rám, nem tartozik rám!... Hallja, Himmler: tizet egyért! Menjen, Ribbentrop, már úgyis feltartottam. És ha a minisztériumban van valami új hír Prágából, akkor azonnal, de azonnal!... — és be sem fejezve mondatát, lehajolt a kutyához. — Ide hallgasson, Hossbach, mondja meg, hogy cseréljék ki Wotan örvét, mert ez szorítja a nyakát. Göring, azt mesélték nekem, hogy új kutyái vannak.

— Agarak, mein Führer.

— Tudom, a felesége szereti az agarakat. Semmirekellő, haszontalan kutyák.

— Vadászaton jó hasznukat veszi az ember.

— Vadászat! Hát maga ráér vadászni? — kérdezte gúnyosan Hitler. — Ó, kár, hogy Ribbentrop lement. Megkérdeztük volna tőle, melyik angolt kell most meghívnunk Romintenbe vadászatra.

— Ön mindig rossz szemmel nézi a vadászataimat, én viszont azt jelenthetem, hogy a Villemin tábornokkal eltöltött

háromnapos vadászat eredményes volt. Igaz, hogy a tábornok inkább a borra és a teli erszényemre vadászott, mint szarvasra, de annak eredményeként, hogy megmutattam neki légierőnk legjavát, a tábornok már tegnapelőtt tökéletesen... tökéletesen kielégítő nyilatkozatot tett Daladier előtt.

Hitler haragosan meredt Göringre, aki elhallgatott.

— Mit intrikál?

— A tábornok azt mondta, hogy csak úgy látja lehetségesnek a légiharcot, ha behívja valamennyi tartalékos repülőjét... hogy őket dobja vadászrepülőink martalékául. Úgy véli, hogy tényleges szolgálatot teljesítő repülőit mindaddig meg kell őriznie, amíg Franciaországnak jó repülőgépei lesznek.

— Értelmes álláspont — mondta Hitler csalódottan.

— De Daladierre hideg zuhanyként hatott. Daladier elhitte, hogy Franciaország harcképtelen a levegőben. Bonnet még egy jó érvet kapott a velünk való megegyezés szükségességének alátámasztásához.

Hitler rekedten nevetett:

— Nem is olyan butaság ez: rendelkezésünkre bocsátják az összes tartalékos repülőket, hogy semmisítsük meg őket. És a franciák azt képzelik, hogy azután lesznek repülőgépeik a tényleges szolgálatban álló repülők számára?

— Így képzelik.

— Hadd képzeljék... Hadd képzeljék... Hadd képzel... — dünnyögte Hitler az orra alatt és megint a kutyával foglalkozott. Aztán lopva az ajtó felé sandított: — Ribbentrop elment? — És felelt is magának: — Elment... Erről a dologról egyáltalán nem kell tudnia... Idehallgasson, Himmler...

Hitler most felemelte a fejét és tekintetét körüljártatta a jelenlévőkön. Nézte, ki maradt a szobában.

— Sajnálnám, ha Eisenlohr elpusztulna. Megparancsoltam Alexandernak, hogy szervezzen merényletet prágai követünk ellen — Hitler vihogott, ráncolta az orrát és ravaszul hunyorgott. — Próbálják akkor azt mondani a csehek, hogy készek feltámasztani a követemet... Chamberlain azt hiszi, hogy ő mindenkinél okosabb.

— Nagyon kellemes lenne számomra, mein Führer — recsegte Göring — ha az ilyen természetű parancsokat rajtam keresztül adná ki. Tudnom kell a dolgokról.

Gauss, most először, élénken közbeszólt:

— Amennyiben az ilyen intézkedésnek hadműveletet kellene eredményeznie...

Hitler görcsösen nyújtotta ki kezét a tábornok felé:

— Ez az! Ő megért engem.

— ...annyiban fontos, hogy az effajta parancsokról tudjon a mi parancsnokságunk — szótagolta szárazon Gauss. — Egyben bátor vagyok megjegyezni, hogy a diplomata halála nem gyakorolhat kellő hatást a hadseregre.

Hitler leplezetlen érdeklődéssel nézte Gausst és tagoltan ismételte:

— Lássák! Ő megért engem... Igaza van: a hadseregnek közvetlen ösztönzés kell!

— Az ön parancsa a leghatalmasabb ösztönzés, amit csak kívánhatunk — mondta Gauss.

— Igaz, igaz! — kiáltotta Hitler, akinek jólesett a hízelgés. — De az, amit ön kigondolt...

— Még semmit sem... — kezdte Gauss, de Hitler szavába vágott:

— Ne szerénykedjék, kitűnően megértettem önt. Kire van inkább szüksége: Prustra, vagy Schwererre?

— Együtt dolgoznak.

— Melyiküket nélkülözné inkább?

— Milyen értelemben?

— Megtetszett az ötlete... — ismételte Hitler. — Egy tábornok ellen elkövetett merénylet csakugyan nagyobb hatással lesz a hadseregre, mint egy diplomata meggyilkolása.

— Mein Führer!

— Nevetséges volna forgáccsal tüzet rakni. Ha már a mágyára dobunk, legyen az fahasáb! Kit sajnál közülük kevésbbé?

Gauss teljes zavarban volt.

— Ahogy önnek tetszik.

— Ne köntörfalazzon, Gauss! — Hitler bosszúsan toppantott. — Kit lehet feláldozni ezért az ügyért?

— Schwerernek nincs gyakorlati tapasztalata, mein Führer.

— Tehát Schwerert?

— Viszont kitűnően ismeri Oroszországot.

— Akkor Prustot?... — Hitler csizmája orrával türelmetlenül kopogott a padlón. — Schwerer, vagy Prust? Idehallgasson, Gauss! Csak nem sorsolunk gyufával! És aki a rövidebbet húzza... Mondja meg Göring.

— Mind a kettő vén lúd — dörmögte mérgesen Göring. — De ha már választani kell, akkor Prustot választom.

— Hallja, Himmler? — kiáltotta Hitler a távoli sarokba, ahol egy mély karosszékbe süppedve ült a titkos rendőrség főnöke, aki egész este egyetlen szót sem szólt. — Szervezzen merényletet Prust ellen!

Göring nevetett.

— Ez aztán igazán remek lenne! Én meg úgy találtam, hogy éppen az jobb, ha ő marad meg. Ha már el kell tenni valakit láb alól, akkor Schwerert. — És most még derűsebben hahotázott.

A jelenlévők közül senkiben sem merült fel az a gondolat, hogy nyílt betörést is lehet Csehszlovákia ellen intézni. A spanyolországi lecke még nagyon friss volt. A Spanyol Demokratikus Köztársaság népi tömegei megmutatták, hogy ténylegesen és hosszú időn keresztül ellent tudnak állni a fasiszta lázadóknak. A harcos fasizmus gyakorlótere, amelyről azt hitték a hitleristák, hogy bandáik díszlépést gyakorló terevé változtathatják, szívós, elkeseredett háború színhelye lett. Igaz, hogy hála a brit és francia kormány segítségének, a köztársaságiak helyzete kritikussá vált, Hitler azonban mégis félt attól, hogy még egyszer ilyes históriába keveredjék, különösen oly közel a Szovjetunió határához...

Tekintettel arra, hogy Európa politikai légköre forró volt, és számos országban felfigyeltek a tömegek, a fasizmus nem érhette be azzal, hogy a gyengeidegzetű cseh politikusokat tankokkal és bombázó repülőgépekkel megfélelmlíti; ezt az akciót összekapcsolta belső robbantások szervezésével. Hitler csakis abban az esetben számíthatott a győzelemre, ha a csehszlovákok leteszik a fegyvert a kormány, a klerikálisok, az ipari és agrárvezetők soraiból kikerülő árulók parancsára. Abban, amit célja eléréséért Hitler végbevitt, nem lehetett felismerni, hol végződik a megvesztegetés és hol kezdődik a zsarolás; mi a különbség a figyelmeztetés és a fenyegetés között; már nem lehetett megállapítani a határvonalat a propaganda és a provokáció közt.

A katonai parancsnokság még a csehszlovákok elleni esetleges hadműveleteket is provokációs diverziónak tervezte. Minden arra irányult, hogy a cseheket a Wehrmacht támadásának képzelt erejével ijesszék...

Göbbels megtöltötte az újságokat mesékkel a gépesített csapatok, a tankok és az ostromtüzérség rendkívüli átütő erejéről. Állítólag ezek megsemmisítő csapást mérhetnek a csehszlovák határvédelmi erődövezetre. A Göbbelstől megvásárolt francia és angol sárga sajtó pánik kíséretével a központilag irányított német újságok hajmeresztően írták le, milyen borzalmak várnak a gyönyörű, ősi Prágára már Göring bombázó rajainak első berepülése után.

*

A hennfentesek közt maga Hitler volt ama kevesek egyike, aki hitt ennek a kiagyalt csapásnak hatalmas erejében. Amint gyakran előfordult a régebbi tanácskozásokon is, Hitler, elragadtatva saját elképzeléseitől, ma is teljesen elfelejtette a tanácskozás tulajdonképpeni célját. Azért hívta meg Gausst, hogy utólszor beszéljék meg azokat a tisztán katonai természetű akadályokat, amelyek a Wehrmacht útjában állnak Csehszlovákia katonai inváziója előtt, hogy pontosan meghatározzák a csehszlovák erődítések, a tüzérség, a páncélos erők, légierők és a Szudéták más haditechnikai tényezőinek jelenlegi állapotát. A táblázatokkal és kimutatásokkal, felderítői összefoglalások kötegeivel, a megerősített körzetek tereprajzaival és az erődítmények vázlataival felszerelt Gauss hiába várta, hogy szohoz jusson. Hitler, Gauss ámulatára, haragos tekintettel nézett a jelenlévőkre, karja mozdulatával elhallgattatott minden beszélgetést és hirtelen megszólalt:

— Amikor befejeződnek ezek az előkészületek, nehogy eszébe jusson valakinek, hogy engem a cseh védelem hatalmas erejével ijesztgessen! Mindent tudok és mindent megfontoltam. Előttem nincsenek titkok a Szudétákban: minden hüvelyknyi betont és acélt, minden egyes lőállást kitanulmányoztam. Ezzel a kézzel tapogattam végig és az építész pontos szemével mértem le...

És a jelenlévők csodálkozására, Hitler gyorsan, úgyszólván lélekzetvétel nélkül számokat kezdett hadarni. Megnevezte minden erőd és kis vár géppuskáinak és ágyúinak kaliberét, elmondta az ütegek elhelyezését; úgy látszott, ismerte az acélok márkáit is, amelyekből ennek, vagy annak a tanknak, vagy harckocsinak a páncélzatát készítették; tele volt a feje vontatók és pontonok motorjai kapacitásával, az autók és motorkerékpárok menetképességének, a megerősített körzetek élelmiszer tartalékai mennyiségének adataival. Tudta minden cseh hadtest, hadosztály, sőt ezred parancsnokának nevét. Száz, ezer adat áradt a hallgatóság felé, mint valami végtelen géppuskasorozat.

A szóáradat első pillanataiban Gausst és a többieket lenyűgözte Hitler adatainak imponálóan meggyőző ereje. De minél tovább beszélt, minél részletesebbé és látszólag hitelesebbekké lettek a számadatai, annál inkább ráncolta Gauss a szemöldökét. Azon kapta magát rajta, hogy még egy pillanat — és leesik a monoklija. Gauss ráncai kisimultak és gyors, gyakorlott mozdulattal átlapozta az előtte fekvő irattartó néhány lapját, amelyek a csehszlovák erődítések leírását tartalmazták. Amikor összehasonlította Hitler nagy meggyőződéssel

elrikácsolt adatait a saját irataival, Gauss magában nevetni kezdett. A tábornok arcán egyetlen vonás sem rezdült, de ettől a pillanattól kezdve, tovább figyelve a führer beszédére, összehasonlítva az ő adatait a pontos adatokkal, Gauss gondolatban olyan derűt érzett, milyet eddig még soha életében nem tapasztalt. Akármiről volt szó: ágyúról, vagy géppuskáról; tankról vagy erődítésről; gyalogos, vagy lovaskatonáról — minden, amit Hitler megadással tűrő hallgatói előtt kifejtett — halandzsa volt. Abszolút, tökéletes halandzsa! Üres szavak, amelyek éppen akkor jutottak az arcátlan fráter eszébe, akinek fogalma sem volt arról a tárgyról, amelyben tudósnak akart látszani.

Gauss módszeresen lapozta táblázatait és kimutatásait. Éles, kékes körme diadalmasan hasított a papiros margójába, amikor a két adat közti eltérés kacagtatóan ostoba volt. Gauss minden önuralma ellenére sem merte felemelni szemét a papirosról és nem mert a szónokra nézni, nehogy elárulja az őt eltöltő csufondáros felháborodást.

Vajjon észrevette-e végül is Hitler, hogy Gauss a saját anyagával összehasonlítva figyeli előadását; nagy hirtelen rájött, hogy miután a repülés birodalmába kalandozott, kiteszi magát annak, hogy Göring valami megjegyzést tesz — már pedig Göring nem nagyon tapintatos ember és képes rá, hogy führerét ostoba helyzetbe hozza a többiek előtt — Hitler hirtelen, egy mondat közepén félbeszakította beszédét és bizalmatlanul nézegette hallgatóit. Úgy látszott, mindenáron tudni akarta, rájött-e valaki, hogy a cseh fegyverkezés területén szerzett „tudása" — üres blöff.

Ugyanakkor váratlanul, ahogy elhallgatott, hirtelen felugrott karosszékéből és körül sem nézve, kirohant a szobából.

Néhány percig mindenki álmélkodva hallgatott. Hess, szokása szerint, rajzolni kezdett a jegyzettömbjébe. Gauss figyelte, hogyan kerül ki a ceruza alól egymásután a tömérdek hosszúfülű nyulacska, Hess bámulatos ügyességgel és gyorsasággal rajzolt. Hitler bármely pillanatban visszatérhet és folytathatja a cseh fegyverkezésről tartott megbeszélést. Gauss gondosan maga elé rakta a papírjait, abban a sorrendben, ahogy előadását meg akarta tartani, mert remélte, hogy mégis csak lehetősége nyílik arra, hogy beszéljen. De éppen olyan váratlanul, mint ahogy itt minden történt, feltárult a Hitler magánlakosztályába nyíló ajtó és a küszöbön megjelenő Hossbach ünnepélyesen kihirdette:

— A tanácskozás végetért.

Franz Lemke, akit most Kurtz gépkocsivezetőnek neveztek, gondosan letakarta a tábornoki Mercedes radiátorát, de az áthatható szél kifújta a motorburkolat alól a megmaradt kis meleget. Franz türelmesen várt. Nem jutott eszébe, hogy érdeklődjék, miért kell ilyen soká állnia, holott ha megkérdezte volna a portástól, az egyáltalán nem csodálkozott volna ezen. Von Schwerer tábornok úr ökegyelmessége maga volt a megtestesült pontosság. A vezérkarban nem emlékeztek olyan esetre, hogy a tábornok akár öt percet is váratott volna magára, nemhogy egy órát.

Végre is feltűnt a portás mellett Schwerer száraz, kis alakja. Szokásától eltérően nem fogadta a portás köszöntését, nem szalutált vissza a feljáratnál álló rendőrnek — a tábornok eltűnt az autó kitárt ajtaja mögött.

Lemke elindította a kocsit. Nem nézett hátra, egyetlen fölösleges mozdulatot sem tett. Kétszáz méternyire voltak attól a helytől, ahol a Leipziger-Strasse a térbe torkollik. Az autó gyorsított. Franz nem nézett hátra. A tábornok hallgatott. A kocsi elhagyta a Leipziger-Platzot. Már csak másodpercek hiányoztak attól, hogy a tábornok elhatározza: a Potsdamer Platzból kiinduló négy utca közül melyikbe forduljanak. A tábornok hallgatott. Franz nem fordította vissza a fejét. Csökkentse a gázt, lassítson és így intézzen kérdést a tábornokhoz? De Lemke nem akarta feltenni ezt a kérdést. Ritkán dudálva, az autó elsuhant a felfigyelő rendőrök előtt, majd belefúródott a Bellevue Strasseba. A tábornoktól balra megcsillant az aszfalton a jelzőoszlop sárga kupolája, aztán az autó behatolt a Tiergarten homályába. Franz bekapcsolta a nagy reflektort. Felcsillogtak kétoldalt a fák törzsei. Franz ügyet sem vetett a jelzőlámpa piros fényére, alig lassított és rátért a Charlottenburg felé vezető országútra, majd be sem várva a parancsot, élesen balra fordult. Az autó gumiabroncsai csikorogtak a fordulatnál, aztán a nyílegyenes erdei úton száguldott tovább. A tábornok a kanyarban a kocsi sarkába szorult. Meg se mukkant. Örült, hogy Kurtz tévedésből vagy valami megmagyarázhatatlan találékonyságból pontosan azt csinálta, amit ő maga is akart: meghatározott cél nélkül száguldani a térben azzal az egyetlen szándékkal, hogy minél nagyobb sebességet érjen el.

Schwerer leeresztette az ablaküveget és élvezettel habzsolta a beáramló levegőt. A szél Lemke tarkóját fujta. Franz ezt úgy értelmezte, hogy a tábornok levegőt akar. Amennyit

parancsol! Franz gyorsított. A kerekek surrogása átható süvítéssé változott.

Elmaradtak mellettük a Bismarck Strasse utolsó házai. „Mindjárt a Kaiser-Dammnál leszünk" — gondolta a tábornok. De amikor keresztül robogtak a Sophie Charlotte-téren, Lemke dupla cik-cakot csinált, hogy össze ne ütközzék egy meghökkent soffőr taxijával, aztán élesen balra kanyarodott. A szűk Witzleben Strasseban voltak. A tér elmaradt jobbra. Néhány merész kanyar — amitől a tábornok feje megszédült — és a kocsi nyilsebesen száguldott a Kronprincessin-Weg mellett húzódó autó-strádán. A tábornok megfogta a sapkáját, mintha lefújhatta volna a szél. A Wannsee-felől hidegen, nyirkosan fújt. Kétoldalt a Grunewald fái a reflektorok éles fényében díszletszerűen hatottak; a gép őrült száguldásában a fák két sűrű sávvá olvadtak össze.

A tábornok makacsul nem csukta be az ablakot, inkább felhajtotta köpenye gallérját.

Már csak néhányszáz méter volt az utolsó kanyarig.

— Köszönöm, Kurtz... hazamehetünk.

Lemke csökkentette a gázt. A hátsó kerekek fenyegetőn csikorogtak a fordulóban. A tábornok újra a kocsi sarkába szorult. Az autó orra Berlin felé fordult. Világos pír látszott az erdő felett.

Amikor Schwerer kiszállt az autóból, így szólt:

— Gyönyörű út volt, Kurtz.

— Igyekeztem, kegyelmes uram... Ha megengedi, igénybe venném a gépet egy órácskára, hogy elintézzem valami dolgomat.

Lemke lassan hajtott az utcán, kereste a nyilvános telefonállomás kis jelzőlámpáját. A beszélgetés rövid volt. Lemke elégedetten lépett ki a fülkéből. Körülnézett az utcán. Még rendőr sem látszott. Ezekben a háztömbökben néhány órára elcsendesedett az élet. Az elegáns lakások lakói kőzül csak kevesen voltak ilyenkor otthon; éjfél tájban a klubokba és a lokálokba hajtattak. Csak reggel felé kezdtek hazafelé szállingózni. Ezekben az éjszakai órákban Berlin-West utcái üresek voltak. A kapualjakban rendőrök flörtöltek a szobalányokkal. Csak ritkán hallatszott az éjjeli őr lassú lépése gumitalpú cipőjében. Az őr lépése nem zavarhatta álmukban a villák lakóit. Gyors mozdulattal futott végig a zseblámpa sugara az öntöttvas kerítések zárján. Alig hallhatóan csörrent meg a zárakat ellenőrző kulcs.

Lemke a körúton haladt és átvágott Weddingen. Ott is csend volt. De egészen más csend, mint a Westenden. Itt

nem suttogtak a kapualjakban a rendőrök a szobalányokkal. A rendőrök őrhelyükön voltak, kettesével álltak az utcakereszteződéseknél, hogy egyszerre két utcát beláthassanak. Wedding vörös maradt még a barna Berlinben is. Valósággal ostromállapotban élt.

Lemke csaknem az egész városon keresztülvágott és befordult a szűk Ungern Strasseba.

Az utca ívalakban fordult és balra sötétlettek a Schillerpark fái. Itt már nem voltak sem járókelők, sem rendőrök. Sötét és néptelen volt ez a városrész. A fasor egyik kereszteződésénél feltűnt a reflektorfényben egy magános gyalogjáró alakja. Mintha észre sem venné az autót, megállt az úton és rágyujtott. Lemke lefékezett. A fényszórók kialudtak. A sötétségben a kocsi ajtajának csapódása hallatszott. Az autó tovább haladt.

Lemke benyúlt bőrkabátja zsebébe és kivett egy rádiólámpát. Átadta az embernek, aki a hátsó ülésen ült.

— Elromlott a generátor — mondta Lemke. — Ki kell cserélni.

A másik, aki a hátsó ülésen ült, előrehajolt a lámpáért. A készülékekből sugárzó gyenge fény Zinn markáns arcát világította meg.

Visszahajtotta az ülés támláját, félretolta a választófalat, amely elkülönítette az utasfülkét a poggyásztartótól.

Mindent gyorsan és ügyesen csináltak.

— Az akkumulátor működik? — kérdezte Zinn a vállán keresztül.

— Alaposan feltöltődött! — Lemke hangjából gúny csengett. — Megkocsikáztattam őkegyelmességét.

Az automobil megállt. Zinn bekapcsolta a leadót. Lemke kiszállt és felakasztotta az antenna drótját a legközelebbi fára. Azután visszatért az autóhoz, kinyitotta a hűtőt és úgy tett, mintha a motoron babrálna. A szorosan bezárt ajtók mögül alig hallatszott ki Zinn hangja.

— Figyelem, figyelem, „Szabad Németország" adóállomása beszél...

A „motorjavítás" már elég hosszú idő óta tartott, amikor a sötétből lépések hallatszottak.

Lemke hallgatózott. A lépések közeledtek. Alig sikerült leráncolania és ledobnia az antennát. Lemke kinyitotta a kocsi ajtaját és bekapcsolta a reflektort. Az éles fény betöltötte az utcát. A fénysávban két rendőr tűnt fel. Elvakítva integettek.

— Világítás!... Kioltani a világítást! — kiáltotta az egyik és a gép felé rohant.

— Miféle kocsi ez? — kérdezte. Kezében felcsillant a villanylámpa fénysugara. Végigsiklott Lemkén, a gépen, Zinn alakján és megállt a zászlócskán, amely fáradtan csüngött a vékonyka nikkelezett rúdon. A másik rendőr durván megrántotta a kis vászondarabot. A zászló reccsent.

— Óvatosan, őrmester — mondta nyugodtan Lemke. — Meg kell mondania a nevét, hogy hivatkozhassam magára, amikor új zászlót kérek.

A rendőr felelet helyett kinyujtotta kezét:

— Az igazolványát!

De a másik rendőr, akinél a lámpa volt, már meglátta a katonai zászlót. Engesztelő hangon kérdezte:

— Valami baj van a motorral, barátocskám?

— Kié ez a gép? — dünnyögte mogorván a társa

— Von Schwerer vezérőrnagy úr őkegyelmességéé.

A két rendőr összenézett; hanyagul szalutáltak és folytatták útjukat.

— A gazemberek! Éppen a közepén szakitották félbe az adást! — mondta Zinn.

Lemke sokáig, elgondolkozva hallgatott. Aztán igy szólt:

— Mi lenne, ha megpróbálkoznánk az én udvarommal. A zajt elfojtjuk; Rupp majd öntözőcsővel mossa a kocsit.

— Megpróbálhatjuk. Bármi áron figyelmeztetnünk kell őket a készülő pogromokra.

Lemke bekapcsolta a motort és elrobogtak.

*

Amikor Schwerer tábornok hazaérkezett, Emma asszony, könnyeit visszafojtva elmondta, hogy már régen észrevette egyik ékszerének eltünését. Senkinek sem szólt róla, mert azt gondolta, hogy ő maga veszitette el. De azóta újra eltűnt két darab. Ma reggel pedig felfedezte, hogy néhány aranypénzt loptak el, amelyeket a toilette-szekrényben lévő ékszeres dobozban tartott.

A tábornok savanyúan ráncolta homlokát.

— Az aranyat már régen kivonták a forgalomból

— Éppen azért őriztem!

— Remélem, senkinek sem szóltál erről?

— Erni kivételével senki sem tud róla.

— Rosszul teszed, hogy ilyen dolgokba beavatod.

Schwererné bűnbánó arcot vágott.

— Semmi rosszat nem látok abban, hogy Erni kihivta a rendőrséget.

— Már itt is voltak? — kérdezte homlokát ráncolva a tábornok.

— Legalább minden tisztázódott; Annie a bűnös.

— Annie?!

A tábornok belevörösödött. Még gondolni sem akart arra, hogy kedvenc szobalánya bűnös lehet a lopásban. Régi őrmesterének gyermeke? Úgyszólván a nevelt lánya?! Nem lehet!

— Ostobaság! Ilyesmit ő nem tehetett! — szólt haragosan.

— Erni azt mondta, hogy a bizonyíték elegendő.

— Hívd be Anniet!

Emma asszony végleg zavarba jött.

— Nincs itthon... Bekísérték a rendőrségre — mondta alig hallhatóan.

Schwerer homlokán kidagadtak az erek.

— Ernstet hozzám!

— Elment... vele...

A tábornokot fojtogatta a gallérja. Élesen sarkon fordult és elindult a szobája felé.

— De Konrád! — kiáltotta fejvesztetten Emma. — Hiszen Erni tudja, hogy mit csinál!

A tábornok nem fordult vissza.

17

Egon vonatja közeledett Berlinhez.

A vonat már a házak fölött dübörgött, amikor Egon elhatározta, hogy nem száll meg szüleinél. Elkérte a vonatkísérőtől a szállodák jegyzékét, találomra kinyitotta a „K"-betűnél. Először a „Kaiserhof" vastagbetűs felirata ötlött a szemébe. Az ördögbe! Nem óhajtja pénzét pocsékolni azért a kétes gyönyörűségért, hogy két napot a birodalmi „high life" társaságában töltsön. Ha azelőtt ez kényelmetlen volt, akkor most, valószínűleg, egyszerűen elviselhetetlen. Gyerünk tovább: „Stadt Kiel", Mittel Strasse 22. Két lépésnyire a pályaudvartól, a város középpontjában. Hát hadd legyen a „Stadt Kiel"!

Az a jelentéktelen körülmény, hogy Egon szállodában bérelt szobát, hirtelen sokkal egyszerűbbé és könnyebbé tette viszonyát a szülői házhoz. Még némi örömet is érzett, amikor feltárcsázta apja telefonszámát. A tábornok nem volt otthon. Egon bejelentette anyjának, hogy este hazamegy

Azután felhívta Belzet, közölte, hogy találkozni szeretne vele. Belz a találkozó színhelyéül a Rümmel-borpincét nevezte meg a Charlottenstrasse-ban.

Egon megértette, miért választotta Belz éppen ezt a helyet: diákkorukban sok kedves órát töltöttek ott el! Sok víz folyt le azóta a Spreen. Vajjon merre fordult a többi egyetemi pajtás életének útja? Ki találta meg helyét a mai életben?

Egon érkezett elsőnek a Rümmel-pincébe. Az öreg Rümmel bácsi már nem volt az élők sorában. Leánya nehezen tartotta fenn az üzletet: mióta elrendelték, hogy a parasztok kötelesek termékeiket az államnak beszolgáltatni. Fräulein Rümmel még egyszerű natúrszeletet sem adhat vendégeinek, nem szólván a májas hurkáról, ami valamikor híressé tette a céget a diákság körében.

— Ajaj, doktor úr, krumpli: ez az egyetlen ennivaló, amivel szolgálhatok!

— Zsírszag, marhahússzag, répa-körítés, sült alma! Mindez illat, szag csupán! — mondta gúnyosan Egon. — Nézzen csak jól utána. Az éléskamra olyan, mint a női szív: ha az ember átkutatja, mindig akad benne valami kézzelfoghatóbb is, mint a szag. És ne felejtsen el burgonyasalátát csinálni nekünk.

— Igen, természetesen, doktor úr: burgonyasalátát!

— A burgonyasaláta végigkísérte ifjúságunkat, mi meg nagy reményekkel fűszereztük. A mai fiatalság előtt azonban nem áll más, csupán a halál felé vezető egyenes út.

— Heil Hitler! — hangzott fel az ajtónál. — Az ördög vinné el, ki akar itt a nemlét szakadéka felé lépkedni?

Fräulein Rümmel megdermedt a rémülettől. De Egon megismerte Belzet és felkacagott.

A két barát örömmel üdvözölte egymást.

Amikor leültek a kis asztal mellé, Belz Egonhoz hajolt:

— Rosszul teszed, ha itt nyiltan beszélsz.

— Kit érdekel itt ez?

— Most, fiacskám, nincs Berlinben olyan hely, ahol ne érdekelne valami valakit. Talán ezt a vén kecskét... Fräulein! Két pohár világost és burgonyasalátát.

— Mi meg éppen fel akartunk valami mást kutatni, abban a hiszemben, hogy a saláta nem lesz ínyedre.

— Amikor újra fel akarod idézni egy órácskára az ifjúságot... Egyébként elviszlek egy kis helyre, ahol kapunk „valami mást"!... — Belz cuppantott. — Meg leszel elégedve. Apropó, miért nincs rajtad a kitüntetésed, szalagja?

— Kedves barátom, én keresztül-kasul civil vagyok.

— Akit megtanítottak ölni, sohasem felejti el...

— Szerencsére ez nem igaz. Miféle titokzatos lebuj az, ahol szükség van a kitüntetésekre?

— Nem lebuj, hanem kaszinó. Pontosabban: a hadi kitüntettek rendjének páholya.

Miután Fräulen Rümmeltől átvette a salátát, Belz megvárta, míg a kisasszony eltávolodik.

— Annak az alakulatnak, ahol szolgálatot teljesítek, semmi köze a szokásos értelemben vett hadsereghez. Én nemcsak egyszerű légiraj-parancsnok vagyok, hanem a rendnek úgyszólván magistere is. Még semmit sem hallottál „Manfred fiókáiról"? Te, nyilván, csakugyan messze estél a hadseregtől.

— Szerencsére igen.

— Nem ajánlom, hogy így beszélj. Még előttem sem.

— Úgy látszik, vannak emberek, akik hinni akarnak, noha tudják, hogy nem lehet hinni senkinek.

— Nekem nincs ilyen hitem az emberekben.

Belz elgondolkozott és lefújta a habot a söröspohár széléről. Lassan ivott, aztán megnyalta a száját.

— Milyen másként alakult minden, mint ahogyan valamikor gondoltuk — kiáltotta Egon és bánatosan csóválta fejét. — Emlékszel, mennyire siettünk élni, amikor napról napra vártuk: holnap minket is behívnak!...

— Mit akarsz? Amikor az ember tudja, hogy százunk közül kilencvenkilencet fasirthússá darabolnak, talán önképzéssel foglalkozzék, Kantot tanulmányozza, vagy mi?

— Kanton kívül létezik még...

— Eh, hagyd ezt! Az ilyen napokban csak egyvalami létezik: a mohóság. Megkóstolni mindent, mielőtt megboldogulsz.

— Általánosságban mindez eléggé utálatos volt — mondta váratlanul Egon. — Igyekszem, hogy ne is gondolkozzam ilyesmiken.

— Nekem azonban az utóbbi időkben gondolkoznom kellett egy s máson. Egy különleges raj parancsnokává neveztek ki.

— Ezek a „Manfred fiókái"?

— Úgy van! — Belz megkocogtatta késével a tányért — Fizessünk. Ismétlem, a salátára még a diákkori emlékek kedvéért sem érdemes várni. Nincs semmi értelme.

Egon fizetett. Nem kerülte el a figyelmét, hogy Fräulein Rümmel milyen mohón kapott a pénz után. Furcsa volt visszagondolni arra, hogy a borpince tulajdonosnőjének apja mennyit hitelezett a diákoknak!

A két jóbarát megkönnyebbült érzéssel ment ki a friss levegőre.

— Hol szálltál meg? — kérdezte Belz.

— Mittelnél. Két lépésnyire innen.

— Tégy egy szívességet, gyerünk oda! Tűzd a gomblyukadba a szalagokat. Az én lovagjaim mégis csak nagyrabecsülik a vaskeresztet.

— Az ember azt hinné, Ulrich, te azért keseregsz, mert nincs lehetőséged arra, hogy a két háború közti szünetben elpusztíthass még egy tucat embert.

— Te tudod, nincs panaszkodnivalóm. Aki Richthofen „cirkuszában" dolgozott, annak eléggé teli van a zsákja.

— Ezzel aztán ne hencegj.

— Még a kukta is hősnek képzeli magát, mert úgyahogy le tudja vágni a kakast. Miért ne legyen büszke az az ember, aki teljes biztonsággal mindenkit elintézhet, akivel a légi úton találkozik, he? — kiáltotta öntelten Belz.

Hazafelé menet Egon megtudott egy s más érdekeset az úgynevezett „moszkitókról", amelyekről egyszer Burchard tábornok beszélt vele futólag. A „moszkitó" abban különbözött a rendes vadászrepülőgéptől, hogy ágyúfelszerelésén kívül, törzse alá erősített torpedója is volt. Hogy a „moszkitó" a harcban feltétlenül legyőzze ellenfelét, torpedó-lövésnyire kellett megközelítenie, vagyis lényegében rá kellett mennie. Kilenc esetben tíz közül a „moszkitó" is elpusztult a támadásban.

Göring ezt a gépet „csalhatatlan" támadófegyvernek tartotta. Úgy tervezte, hogy idővel az élő repülőket rádióval irányított robot-pilótákkal cseréli fel.

A „moszkitós" alakulatok — tekintettel sajátosságaikra — önkéntesekből alakultak. Zürzavaros, misztikus szertartásaik hókusz-pókuszával elérték azt, amit a soviniszta jelszavak nem tudtak volna elérni. A rend patrónusa Manfred von Richthofen báró, nagymestere pedig — a Harmadik Birodalom „légi marsallja", Göring volt.

Az első „moszkitós" légi raj parancsnokságával Ulrich von Belz alezredest bízták meg.

Belz titokban bevallotta barátjának, hogy nincsenek illúziói „fiókái" bátorsága felől.

Mialatt Egon szállodai szobájában átöltözött, Belz megkérdezte: autóval, vagy repülőgéppel akar-e odautazni?

— Már rég nem rajongok a légi utazásért, de ha messze van...

— Hatvan kilométer.

— Hát akkor repüljünk. Így legalább kérdezősködés nélkül megtudom, hova visznek.

— Fogadjunk egy üveg „Kupferberg"-be, hogy még a repülés irányát sem tudod megállapítani.

— Ha nem volnál régi barátom, ezt sértésnek venném.

A taxi végigrobogott a Friedrichstrassén, megkerülte a Belle Alliance Platz oszlopát és barátságtalan új házakkal beépített mellékutcákon át kanyargott. Hamarosan megállt Tempelhof kapuja előtt. Belzet ismerték itt. A két barát a polgári repülőtérre ment; nem mutattak fel belépési engedélyt. Csak az utolsó hangárnál állították meg őket. Ez a hangár látszólag semmiben sem különbözött a többitől, de rézhálós kerítés választotta el tőlük. Egon első pillantásra tudta, mit jelent a háló: villamos sövény. Ismerte a hadigyárak repülőtereiről. Nyilván itt kezdődik Göring birodalma. A hangárból kigördült a repülőgép. Noha a polgári repülés jelzéseit viselte, Egon éppen elég jól tudta, hogy egyike a legújabb típusú, gyorsjáratú hadigépeknek. Egy perc mulva Egon és Belz a fülkében ült.

A repülőgép sebesen végigrobogott a betonúton és rövid nekifutás után elszakadt a földtől.

Miközben Egon a gépet nézegette, nem vette észre, hogy Belz valami parancsot ad a pilótának. Egon csodálkozva figyelt fel arra, hogy határozott irány helyett, a pilóta ide-oda csapongva vezette a gépet. Az Egon előtt függő magasságmérő mutatója felfelé kúszott. A két motor fordulatszám-mérőjének mutatója közeledett a legnagyobb sebességet jelző vörös vonalhoz. A motorok dörgő basszusába, új, dallamos hang vegyült. Egon megismerte a szivattyú hangját. Olyasfélét érzett, mintha rákapcsolták volna egy körhinta tartószíját és a körhinta most szédítő gyorsan ragadná felfelé. Zúgott a füle. Szeme előtt az égbolt határtalan síkja helyett a föld foltos sűrűje jelent meg. Bukfenc... Még egy... A harmadik!... Egon kitalálta: Belz eltökélte, hogy megnyeri a pezsgőt. Olyan állapotba akarták „kocsikáztatni", hogy semmit se vehessen észre. A gép féloldalára fordult. Most még egyszer. Elképzelhetetlen volt, hogy bármit is meg tudjon figyelni a parkok, utak, tavak, zürzavarában. A gép most egyensúlyba billent. Vibrálni kezdett a motorok eszeveszett erőfeszítésétől, „gyertya"-repülésbe ment át és meredeken kúszott az égbe. Azután hirtelen felhők, kék fényfoltok villantak fel előtte, minden forogni kezdett akár valami óriási körhinta. A pilóta új figurába kezdett...

Ez nem volt tisztességes eljárás Belz részéről! Egon elhatározta, hogy ő is cselhez folyamodik. Úgy tett, mintha rosszul volna és fejét az ülés támlájára hajtotta. De közben mozdulatlanul figyelte a vidéket. Nem volt kétséges: Adlershof idétlen tornyai fölött repültek el. A repülőgép alatt tó-lánc húzódott. A gép az Odera-csatorna mentén repült, majd elérte a Berlin-Poznan autóstradát.

Tíz perc mulva a pilóta leszállt.

— Nem kapod meg a pezsgőt! — mondta Egon Belznek. — Add ide a térképet, megmutatom, hol vagyunk!

*

Belz átkísérte Egont a „moszkitós" raj kaszinójának néhány dolgozószobáján, könyvtárán, olvasó- és sporttermén. Sehol egy lélek. Halotti csend. Ezek a helyiségek szemmellátható an nem voltak túl népszerűek a „moszkitók" előtt. Többre becsülték a vendéglőt.

Ebéd után átmentek a szalonba, ahol a falakon, a függönytartók fölött jelmondatok szavai ragyogtak. Szakadatlan sorban követték egymást. Ugyanaz a jelmondat megismétlődött és állhatatosan szembeszökött, mint az iskoláskönyv mintaírása.

Minden fölött Hitler és Richthofen képe uralkodott.

Belz bemutatta Egont a tiszteknek. Az Egon kabátján lévő rendjelszalagok megtették hatásukat. Egon körül kis kör keletkezett. A beszélgetés a háborúra, a repülésre és a légi harcra terelődött. Egon érdeklődéssel nézegette a repülőket.

Itt ez a fiatal hadnagy. Most serked a bajusza. Lenyalt választék, pufók arc — tipikus „mama kedvence". Nyilván gazdag családból való, beszéde után ítélve: bajor. Teljes biztonsággal mondható: fogalma sincs arról, milyen útra lépett és hova vezet ez az út. Dehát a gyáros-papa biztosan megígérte nejének, hogy háború esetén meg tudja majd menteni fiacskáját a húsdaráló géptől.

És ez a hannoveri, aki kapitányi váll-pántokat visel? Mellén a „Német Sasrend". Valószínűleg Spanyolországban szerezte.

A kapitány félfüllel a beszélgetőket hallgatta, de közben a sakktáblát figyelte. Ellenfele, egy szinte átlátszóan sápadt arcú, sovány főhadnagy sorra veszítette el figuráit. A kapitány időnként egy-egy szivarfüstkarikát eregetett ügyesen. A főhadnagy bosszúsan ráncolta az arcát és kezével ellegyezte a füstöt.

A szórakoztató szemlélődés közben Egon nem igen figyelt a beszélgetésre. Nem tudta, hogyan keletkezett, de egyszerre

csak azt vette észre, hogy a beszélgetés vitává fajul. A hangok élesebbé váltak. A fiatal hadnagy indulatosan bizonygatta, hogy a „moszkitós" alakulatot csakis a Német Birodalomban teremthették meg.

— Hagyd abba a heveskedést, fiacskám — mondta a sápadt főhadnagy a fiatalembernek. — Érdemes-e lándzsát törni amellett, ami száz év mulva történik és, adja isten, a mi részvételünk nélkül...

— Hogy lehet ezt mondani! Mi azért vagyunk, hogy harcoljunk! Meg akarsz fosztani legjobb reménységemtől! — kiáltotta a hadnagy.

— Eh, barátom, a tepsiben fekvő kárász tudja, mit jelent megsütve lenni, — szólt a kapitány. — A halál komoly dolog.

— Igy beszélnek az élők! De még sohasem hallottam ennek a tételnek megerősitését halottaktól — jegyezte meg a főhadnagy.

A kapitány nevetett:

— Akkor szeretném hallani magát, Grau, amikor tettre kerül sor.

— Itt, a mi rendünkben, helyesen látják a dolgokat: eleinte él az ember, egész lényével él, semmitől sem fél: aztán megszűnik élni, halott és akkor szintén fütyül mindenre. Ez a dolgok helyes meglátása.

— Brávó, Willy! — kiáltotta a hadnagy. — Ezt remekül bebizonyitottad!

Mialatt Grau beszélt, a kapitány összehúzott szemmel nézte a hadnagyot. Egonnak feltűnt, milyen komoly a kapitány félignyilt, sötét, csaknem kék szemhéja alól kilátszó szürke szemének tekintete. Egonnak úgy tetszett, hogy a kapitány nem is látja az előtte álló fiatalembert és talán senkit sem lát a tisztek közül. A hadnagy felkiáltására a kapitány felocsúdott és idegesen megrándult a válla.

Megkérdezte a hadnagytól:

— Volt a tisztitótűzben? — A hadnagy elpirult és sértődötten elfordult. A kapitány állhatatosan ismételte: — Azt kérdem: átment a tisztitótűzön?

— Gyávának tart?

— Talán.

— Sértés?

— Lehetséges...

— Hajlandó vagyok azonnal leszállni önnel oda.

Egon odament Belzhez.

— Miféle tisztitótűzről van szó?

— Ajánlom, nézd meg. Mulatságos — válaszolta Belz.

Lekísérte Egont az alagsorba, ahol a lövölde volt. Az előtérben, a lövéshez szükséges szerkezetek és műszerek mellett fegyverek voltak kirakva — zsebpisztolytól golyószóróig.

— Szerencséje a mama kedvencének, hogy Kolbe részeg — mondta Belz. — A kapitány Spanyolországban kénytelen-kelletlen megtanult lőni. Rosszul járhatott volna a gyerkőc!

A hadnagy kipróbálta a villamos zseblámpát, amelyet a lövölde felügyelője átnyujtott neki.

— Ön választ fegyvert, drága hősöm, — szólt gúnyosan a kapitány. — Akar golyószórót?

— Én, a maga helyében, Kolbe, beérném revolverrel — mondta Belz.

A hadnagy a céltáblák felé ment. A kapitány megvizsgálta parabellumát.*

Amikor a fiatalember odaért a céltáblákhoz, a lövölde sötétségbe borult.

Belz Egon fülébe súgta:

— Három perc és három lövés áll a kapitány rendelkezésére. A három perc alatt a hadnagy háromszor köteles fényjelet adni a zseblámpával.

— Nem értelek...

— A kapitány feladata, hogy belelőjön a lámpába. Azután helyet cserélnek.

— És te nem akadályozod meg ezt a felháborító dolgot?!

— A rend alapszabálya férfias szórakozásokra serkent.

A hadnagy alig észrevehető pillanatra meggyujtotta a zseblámpát. A kapitány felkacagott és nem lőtt.

Egon sohasem gondolta, hogy az idő ilyen gyötrő lassúsággal múlhat. A három perc már biztosan végefelé jár és mégis milyen mérhetetlenül hosszúra nyúlik.

— Miért nem gyujtanak világosságot?

De világosság helyett gongütés kondult a sötétben és Grau rekedt hangja hallatszott:

— Egy perc!

„Csak egy perc? Lehetetlen!" — gondolta Egon.

A következő pillanatban megborzongott és megfogódzott a korlátban: a céltábláknál felcsillant egy rövidke lobbanás. Eldördült a kapitány lövése. Sóhajtás hallatszott. A zseblámpa fénye kigyúlt és többé ki sem aludt. A kapitány egyik golyót a másik után lőtte a fény felé. Kettő, három... négy... A kapitány megőrült! Hiszen egy földön heverő emberre lő!... A

* Automata-pisztoly. — *A ford.*

hadnagy estében biztosan meggyujtotta a zseblámpát. Megsebesült, talán halott!

Grau főhadnagy elordította magát.

— Világosságot! Adjatok világosságot!

Eldördült a kapitány utolsó lövése. A golyó szétzúzta a zseblámpát.

A lövöldében kigyúlt a villanyfény. A kapitány a korlátnak támaszkodva állt. Elborult, most már szemmelláthatóan részeg tekintettel nézett a céltáblák felé és bárgyún mosolygott. A lövölde legvégében ott állt a hadnagy, arcát a sarokhoz szorította, két kezével a fejét fogta és hisztérikusan zokogott. A kézilámpa, amelyet eldobott, a másik sarokban hevert.

•

— Von Schwerer tábornokné őkegyelmessége kérte, tudassa, mihelyt megérkezik — mondta a portás Egonnak, amikor visszaérkezett a szállodába.

Egon felhívta telefonon az anyját. Hallotta, hogy sirdogál és úgy könyörög, jöjjön el.

Az anyja könnyes szemmel fogadta. Szaggatott beszédéből Egon nem értette meg azonnal, hogy Annie szobalány vétkéről van szó. Emma asszony nem szerette a szép, okos leányt, Úgy érezte, hogy jelenléte a házban fenyegeti Erni erkölcseit. Egon ellenséges érzéssel nézte anyja zavart szemét, vastagon bepúderezett arcát, amelyen a könnyek sötét kis barázdákat mostak.

— Várjon csak, mama — szólt közbe Egon. — Miről van szó? Mivel vádolja Anniet?

— A hálószobában a háziakon kívül senkisem járt... és elvesztek ékszereim.

Egon úgy érezte magát, mintha fejbeverték volna; még a szemét is lehunyta.

— A holmik az ékszeres dobozban voltak? A doboz az öltözőasztalon állt?

— Igen, igen... Honnan tudod?

— Mikor tűnt el az első?

— Nagyon jól emlékszem: pontosan azon a napon, amikor hazajöttél Ausztriából.

— Ki mondta, hogy Annie a tolvaj?

— Erni.

— Ő maga mondta ezt?

Egon hangja rekedt lett.

Emma asszony azt hitte, hogy Egon haragja és izgalma a tolvaj leány ellen érzett felháborodásból fakadt. Sietve hozzátette hát:

— Erni elhívta egy gestapo-nyomozó ismerősét és az megerősítette, hogy Annie a tolvaj.

— Anya azt hiszi, hogy a gestapo efféle bross-lopási ügyekkel foglalkozik?

— De Eggi, hiszen ez itt történt, a mi házunkban!

— Beszélni akarok Annieval.

— Elvitték...

— És mama hagyta, hogy elvigye a gestapo? — kiáltotta szörnyülködve Egon.

— Igy intézkedett Erni.

— A maga Ernije — gazember!

Emma asszony rémülten visszatántorodott:

— Hogy mondhatsz ilyet!

— Hol van apa? Beszélni akarok vele...

A tábornok megölelte fiát. Erre már hosszú évek óta nem volt példa. Egonnak feltűnt az öregúr arcvonásain látszó fáradtság. Egon nem akart rögtön a gyanújáról beszélni. A tábornok sem szólt a lopásról. Legelőször arról beszélt, hogy jó véleményt hallott Burchardtól Egon új gépéről és nagyon megörült fia sikerének. A tábornok a térképhez vezette Egont és magyarázni kezdte, hogy a következő háborúban milyen nagy jelentősége lehet a skandináv fjordokban és a finn sziklaszigeteken végrehajtandó hadműveletnek. Németország számára életkérdés lesz a szabad tengerhajózás — az ország ellátása svéd érccel, finn fával és a balti államok élelmiszerével. Ennek következtében Németországnak nagyon fontos lesz, hogy ellenőrzése alatt tartson minden külföldi tengerhajózást a Baltikumban és az északi vizeken. Főleg az ellenséges tengerhajózást — az oroszt...

— Az, hogy te magad nem repülsz csatagépen, bőséges kamatokkal megtérül majd alkotásaid hadi értékességében. Többet teszel győzelmünk kivívására, Eggi, mint bármelyik repülőnk. Németország pedig nem feledkezik meg azokról, akik hozzásegítik nagyságához!

— Milyen boldog lennék, apa — mondta gondterhesen Egon — ha valóban a német nép nagyságáról és boldogulásáról volna szó és nem egy kalandor-banda érdekeiről!

— Pszt... Megőrültél! Ki verte a fejedbe ezt az ostobaságot?

— Te talán azt hiszed, hogy ilyesmit „be lehet verni" az ember fejébe? — Egon fanyarul mosolygott. — Te azt akarod, hogy vak és süket legyek. Csakhogy én nem tudok más eszével élni! Megszoktam, hogy gondolkozzam!

— És én azt látom, hogy a magad dolgában nem is oktalanul gondolkozol. Akár akarod, akár nem, ahol a lényegről van szó, te a mi oldalunkon állsz. A te gépeid — a mi fegyvereink!

A tábornok elhallgatott és apró léptekkel fel alá szaladgált a dolgozószobájában. Azon törte a fejét, hogyan térhetne ügyesen a tárgyra. Rá akarta venni a fiát, hogy működjék Wienernél, akire nagy munka várt Csehszlovákiában. A főparancsnokságnak nagyon fontos volt, hogy a Wiener-cég kísérleteinek sikerét elősegítse. A vállalkozószellemű ember mellé megfelelő és tehetséges tervezőt kellene állítani. Ketten együtt Németországot olyan új fegyverrel láthatnák el, amilyennel eddig még a világ egyetlen hadserege sem rendelkezik: egy repülőgéppel, amely egyesíti magában a távolból irányított rakétarepülőgépet és a repülő torpedót. A dolog telemechanikus részét Wiener, az aerodinamikai részt Egon vállalná.

A tábornok sokáig, és ahogy ő gondolta, meggyőzően beszélt erről a tárgyról. Ragyogó perspektívát rajzolt fia elé: nagy jövedelem, teljes függetlenség. Az egyetlen, amiről nem mert beszélni, az volt, hogy anyagilag ő is érdekelt a Wiener-féle vállalkozás sikerében. Hiszen a cég nagyon megszilárdult, amióta Wienernek sikerült Opeléken keresztül összeköttetésbe kerülni az amerikaiakkal. És maga Schwerer — Wiener titkos üzlettársa — látta el a céget hadi rendelésekkel.

Egon a homlokát ráncolta.

— Nehezebb kérdés elé állítasz, mint gondolnád.

A tábornok kabáthajtókájánál fogva magához húzta fiát.

— Idehallgass, fiú, én is látok egyet-mást! Van sok minden, ami nem tetszik nekem, de a birodalom érdekeit többre becsülöm ezeknél a semmiségeknél. Idő kérdése és Európa nyerőgében ülünk!

— Félek, hogy meglehetősen nyugtalan ülés lesz az...

— Aki így gondolkozik, rossz német!

— Hát Ernst, szerinted ő jó német?

A tábornok széttárta karját:

— Természetesen műveltebb lehetne, dehát mit csináljunk... Ilyenek az idők, fiacskám. Nehéz idők!

Egon elszánta magát:

— Meg akarsz tudni valamit... Ernstről?

— Azt hiszem, már éppen eleget tudok... — mondta a tábornok, de azért kérdőn nézett fiára.

Egon röviden elbeszélte, mit látott a tükörből az anyja hálószobájában. A tábornok kővémeredten ült helyén. Száraz,

öreges ujjaival a könyökvédő kopott bőrét kaparga tta. Tekintete Egon arcára tapadt.

Egon befejezte. A tábornok továbbra is hallgatott. Pillantása mozdulatlan maradt. Egon megijedt:

— Papa! ...

A tábornok elszántan felállt és kiment a szobából.

Végighaladt a folyosón és belökte Ernst szobájának ajtaját.

A zajra odafutott a riadt Schwererné.

A tábornok szótlanul turkált Ernst holmijai közt, átkutatta íróasztalát, belenyúlt a szekrényben lógó ruhák zsebébe.

Egon és Schwererné némán állt ott. Nem mertek segíteni a tábornoknak, de zavarni sem merték. Egon most azt szerette volna, ha eredménytelen lenne a kutatás. Sajnálta az öreget.

Anyja hisztérikus sikolya kizökkentette töprengéséből. Felemelte fejét és látta, hogy a tábornok csillogó aranyakat tart egyenesen a felesége orra elé.

— A te Ernsted nemcsak tolvaj ... A legszörnyűbb, hogy ostoba! ...

*

Az ébresztőóra, mint mindig, nyolc órakor csörömpölni kezdett Ernst füle mellett. Ernst a másik oldalára akart fordulni, de eszébejutott, hogy mielőtt apja a hivatalába hajtat, be kell mutatnia neki, az Aranyfogú szerkesztette jegyzőkönyvet, amely szerint, állítólag, bebizonyítást nyert, hogy Annie lopta el az ékszereket. Hívta az anyját és átadta neki az okmányt. Emma asszony sokáig állt a tábornoki dolgozószoba előtt, amíg elhatározta, hogy bekopogtat. Amikor Schwerer megtudta, hogy itt a jegyzőkönyv, félig kinyitotta az ajtót és kikapta az írást felesége kezéből. Átolvasta a jegyzőkönyvet és kitárta szobája ajtaját. Emma asszony ijedten hátrált.

— Ernstet! — recsegte a tábornok.

Ernst pizsamában jött be az apjához. Sápadt, gyűrött volt az arca, hiába akart fesztelennek mutatkozni. Bizonytalan mosolyra görbült a szája, szeme nyugtalanul járt ide-oda, igyekezett elkerülni a tábornok tekintetét.

A tábornok kétségbeesetten fogta a fejét és fel-alá rohangált a szobában.

— Hülye, tisztára hülye! — kiáltotta. — Nem érti meg, hogy azoknak a barmoknak kezei közt Annie mindent kikotyog, mindent a világon!

— Annie semmit sem tud.

— Hülye, istenem, micsoda hülye! — ismételte a tábornok. — Naponta összejön velük és nem tudja, hogy azok kiverik Annieból az igazságot és megtudják, ki az igazi tolvaj!

— De csak ha akarják — dörmögte az orra alatt Ernst. Schwerer azonban nem hallotta. A jegyzőkönyvet olyan közel nyomta Ernst arcához, hogy az kénytelen volt elfordítani fejét.

— Ezt elhasználhatod az árnyékszéken! — kiáltotta a tábornok.

— Nem értelek...

A tábornok elvörösödött:

— Hazudsz!

— Ha így beszélsz, kimegyek.

— Próbáld meg! — ordította Schwerer.

— Papa...

— Annie még ma itt legyen!

— Ez lehetetlen!

— És ha minden ellenségem most arról kezd suttogni, hogy Konrád von Schwerer tábornok fia... tolvaj? Az lehetséges?!

— Ki merészel ilyen hazugságot állítani? — Ernst felháborodása csaknem természetesnek tűnt. Kétségbeesett kísérletet tett, hogy támadásba menjen át. — Annie beismerte. Az igazságszolgáltatásnak ez elég.

— Igazságszolgáltatás! De ki áll jót azért, hogy a ti „igazságszolgáltatástok" nem használja fel ezt alattomban ellenem?...

A tábornok megtörölte homlokát és így folytatta:

— Ha az ügy még ma nem intéződik el végleg és Annie nem lesz itt, én... — Elakadt, mert nem tudta, mit mondjon. Majd önmaga előtt is váratlanul kiáltotta: — Akkor ezentúl megkíméled házamat a jelenlétedtől!

Ez nem vágott Ernst terveivel.

— Az én lélegzetem rontja itt a levegőt? — dörmögte kaján fintorral. — Kedvencednek, Ottónak csendes élete pedig nem rontja... Hát biztos vagy-e abban, hogy nem ugyanazért tették melléd, amiért Gauss mellé tették?...

Még mielőtt szavainak hatására gondolhatott volna, a tábornok mellen ragadta. Ernst akkora pofont kapott, hogy zúgott a füle. A tábornok úgy meglökte fiát, hogy az asztalhoz vágódott, majd a padlóra zuhant.

Ernst tüstént belátta, hogy túllőtt a célon. Ottóról tett vigyázatlan kijelentése még a fejébe kerülhet! A gestapo nem bocsátja meg a fecsegést. Lehet ő akármi: tolvaj, gyilkos, zsa-

roló — csak fecsegő nem! Mindenekelőtt meg kell akadályozni, hogy az öreg Ottónak is elmondja. De mivel?... Hogyan?... Annie!

A tét nagy volt: a saját feje. Ernst elhatározta, hogy jól megjátssza a dolgot. Nem állt fel, odakúszott az apjához; arcán végigcsurgott a könny.

— Ha csak egy lélek megtudja, mit mondtam... hiszen te érted... azok nem kegyelmeznek. Megteszek mindent, amit akarsz... Megcsinálom, hogy visszaküldjék Anniet, még ha magamra is kell vennem a bűnt..

A tábornok hidegen közbeszólt:

— Ostoba! Még csak az kellene!

— Mindent, amit akarsz — dünnyögte síránkozva Ernst. — Csak azt igérd meg: senkinek sem beszélsz Ottóról.

A tábornok hallgatott.

De Ernst látta, hogy apja megadta magát.

Ernst, mint a megvert kutya, felállt és görnyedten kiódalgott. De gondolatai már hidegen és szabályosan sorakoztak: az öregnek egyelőre rajta kívül is van kin gondolkoznia: Ottón!... És akkor majd kitűnik...

19

Prust ült és nézte a forgó hanglemezt. Schwerer az asztalnál áll, lábával ütötte a taktust. Sarkantyúja finoman pengett. Alig nyitott szájjal halkan énekelte:

A német fegyver — szent bálványom,
A német fegyver — győz a világon...

— És ez az, amiről a „világ" álmodozik? — hallatszott az ajtóból Egon gúnyos hangja.

— Á, doktor! — üdvözölte barátságosan Prust. — Még nem volt rá alkalmam, hogy legutóbbi alkotásod sikeréhez gratuláljak.

— Vannak alkotások, amelyeket legszívesebben rögtön megsemmisítenék saját kezemmel — válaszolta Egon.

— Nem tartod sikerültnek a konstrukcióját? — Prust vörös arcára izgalom ült, bajusza nyugtalanul mozgott. — Légy nyílt. Fontos, hogy ezt tudjam!

— Ilyen szempontból a kicsike minden gyanú fölött áll.

— Még nem tudod? — mondta büszkén Schwerer Prustnak. — Burchard Egont bízza meg egy új repülőgép kidolgozásával. Az én fiamban nem csalatkozik, ezt biztosan tudom. Ő maga is a legjobbat akarja nyujtani, amire csak képes.

— Ha akarnék valamit, apa — jegyezte meg halkan Egon, mindenekelőtt a „háború" szót akarnám elfelejteni.

— Még egy muzsikuslélek! — dörmögte Prust.

Schwerer új lemezt tett fel. Harsogó induló volt. Nem akarta folytatni ezt a beszélgetést. A „moszkitókról" kezdett csevegni. Egon élénk színekkel ecsetelte látogatását Belz alakulatánál.

— Nem hiszel a bátorságukban? — csodálkozott Schwerer.

Már a fülébe került olyan vélemény, hogy a „moszkitók" — blöff. Talán most itt az ideje, hogy megmondja Egonnak: a parancsnokság jóváhagyta tervét. Egont és Wienert megbízzák egy „robot-moszkitó" tervezésével, amelyet rádió irányítana, így tehát pótolná a „lovagokat".

A tábornok csodálkozására Egon minden lelkesedés nélkül fogadta ezt a közlést. Sőt nem átallotta bevallani, hogy legszívesebben kitérne az ilyen megbizatás elől.

— Tulajdonképpen mit akarsz? — kérdezte mérgesen Prust.

— Félreállni.

Prust felfortyant:

— Igen, vannak ilyenek... akik azt óhajtják, hogy kívülálló nézők maradjanak és rácsos páholyukból szemléljék majd az eseményeket!

Egon ott állt, kezét mélyen bedugta zsebébe. Arcvonásai megfeszültek, szürke szemét összehúzta. Ime, a haza, amelyet két pár tábornoki váll-pánt testesít meg. A haza nem lesz kevésbbé félelmetes attól, hogy ezeket a váll-pántokat Egonhoz közelálló emberek viselik. Mindketten szeretik őt. És mindkettő rátámad, meg akarják fosztani nyugalmától. Pedig ő éppen nyugalmat akar, csak nyugalmat! Ne tuszkolják őt harcba ezek az emberek, akiknek feje fölött még sohasem süvített golyó...

Prust hangja úgy hatott, mintha messziről, a másik szobából hallaná:

— Ne bolondozz — mondta gyengéden. — Nyugalomról beszélsz? Megadjuk neked! Értsd meg: pénzt, szabadságot, nyugalmat — mindent, amihez csak joga van annak az embernek, aki teljesíti kötelességét. De... csakis a tervező tudása, tehetsége ellenében. Másként nem! Máshoz nincs jogunk.

— Bernhardnak igaza van — szólt Schwerer.

Hát csakugyan nem vásárolhatja meg a nyugalmát másképp, csak ha egy ideáját átadja?... Honnan tudták meg ezeket a titkos gondolatokat? Azt, amit még ő maga is csak homályos tervezői ötletnek tart, ezek csábító valóságnak látják: robot-repülőgép, amelyhez nem kell pilóta. Automata, amely nem téved, nem fél, nem hűtlen és bármily irányban, bármely ellenségre halált hoz... De ki árulhatta el a tábornoknak Egon gondolatait? Elza?... Vele nem beszélt ezekről a terveiről. Belz? Ő semmiről sem tud... Hát akkor ki? Eh, hát nem mindegy?! Most nem ez a fontos. Jó árat kell elérnie. Ezt az ötletét drágán kell eladnia. Ára: nyugalom. Jólét és nyugalom. Elutazik, minél távolabbra. Olyanféle országba, mint Svájc. Nem! Svájc nagyon közel van. Akkor már jobb Norvégia, a fjordok és a komor szirtek hona, ahová nem ér el az új „Vaterland", az új haza barna mancsa.

— Min gondolkozol, fiú? — Schwerer óvatosan megérintette Egon vállát. — Látom, az idegeid már teljesen rosszak. — Gyengéd mozdulattal leültette fiát a karosszékbe és kezét Egon fejére tette. Egon érezte, hogyan reszket az apja keze. Az öreg száraz ajka füléhez hajolt. — Tartsd magad, fiacskám — suttogta gyengéden a tábornok. — Minden jóra fordul.

Egon most közelről látta apja ráncos arcát. Kék erecskék hálózták körül orrát és felfutottak a szeméig. Egon most olyan gyengédséget látott ezekben a szemekben, mint hosszú-hosszú évekkel ezelőtt, amikor a mama büntetéssel fenyegette a pajkos fiút. Ilyenkor az apa megvédelmezte és a fülébe súgta: „No, no, tartsd magad fiacskám, szaladj a dolgozószobába." Egon tudta, hogy ott kinyithatja az asztal oldalsó fiókját és kiveheti az ilyen alkalmakra előkészített csokoládét, meg kis képeket. Azután bejön az apja is a dolgozószobába. A csokoládétól maszatos kisfiút térdére ülteti és mesél a háborúról, ágyukról, lovakról és mindenféle nagyon érdekes dologról...

Egon felállt; most a csokoládéját a „robot-moszkitó" megszerkesztéséért kell megkapnia!

— Szerintetek mikorra dolgozzák ki a gép telemechanikai részét? — kérdezte Prusttól.

Az kérdő pillantást vetett Schwererre.

— Ezt Wiener tudná pontosan megmondani.

— Utálatos, hogy ezzel az... alakkal kell dolgoznom — jelentette ki ellenségesen Egon.

— Mi kifogásod ellene?

Egon vállat vont:

— Semmi határozott... — De valahányszor meglátom ezt az elszabott ruhás milliomost, mindig az jut eszembe, hogy szélhámosok is vannak a világon.

Schwerer tábornok arca elvörösödött.

— Mégis szükséges, hogy vele dolgozzál!

Egon néhány pillanatig határozatlanul hallgatott, aztán halkan, mintha elernyedt volna, megszólalt:

— Azzal a feltétellel, ha átengeditek nekem Belzet.

— Mi az ördögnek kell neked Belz? — álmélkodott Prust. — Hiszen nem mérnök.

— Viszont kitűnően tudja, mi szükséges egy vadászrepülőgéphez! — felelte Egon és gyorsan, köszönés nélkül kiment.

*

A Berlin—Lübeck közt közlekedő vonaton érte utól Egont Belz sürgönye. Belz közölte: megkapta a parancsot, hogy hagyja ott a „moszkitó"-rajt és álljon „doktor von Schwerer mérnök úr rendelkezésére".

Miért tette ezt Ulrich macskakörmök közé? Megsértődött? Talán a beleegyezését kellett volna kérnie, mielőtt a tábornokkal beszélt róla? Egyébként mindez lényegtelen. Fontos, hogy Belzet kiragadja a „moszkitós" rajok tébolydájából és hogy ő, Egon, tapasztalt tanácsadót kapjon.

— Sietnek a kis öregek — mondta Egon két nap mulva, amikor üdvözölte a Lübeckbe megérkezett Belzet.

Valóban, az alezredes odaadta Egonnak a vezérkar átiratát, amely szerint minden más munkáját félretéve, új feladatát kell sürgetnie.

Egon azt hitte, kényszerítenie kell önmagát, amikor a „moszkitó" tervével foglalkozik. Nyomta ez a feladat. Nem tudta elhallgattatni azt a gondolatát, hogy ezt a munkát ráerőszakolták. De Belz megérkezésével minden megváltozott. Eleinte engedett Belz sürgetésének, de később, mintha valami tehetetlenségi erő ragadta volna magával, Egon mind állhatatosabban kereste a gép szerkezeti formáinak megoldását. A leendő repülőgép egy nehéz mérnöki feladat gyönyörű megoldásaként tűnt fel előtte.

Belz a munka szervezési vezetését vállalta magára. Kemény jelleme, a parancsnok tapasztaltsága segítette abban, hogy Striesét magához idomította. A fiatal mérnök megbízható segítőtársa lett Belznek. Igyekezett minden akadályt elhárítani Egon útjából. Striese kész volt arra, hogy éjjel-nappal a számítások előtt üljön. Belz tájékoztatókban turkált, írásbeli

kérdéseket intézett volt repülő bajtársaihoz, vázlatokat és táblázatokat készített.

Egon agyában csakhamar alakulni kezdett a repülő lövedék, vagyis a robot-vadászgép formája. Már tudta, hogy a repülőgépnek eddig még nem látott sebességgel kell haladnia — vízszintesen és függőlegesen — és hogy egyesíteni fogja magában mindazt, amit még egyetlen tervezőnek sem sikerült egyesítenie: a repülés sebességét az irányíthatósággal, a sebesség rendkívüli terjedelmével. Ha mindent kikísérletezett, kész meglepetéssel szolgál barátainak. De addig — egy szót se!

Egon Belzen és Striesen kívül senkit sem fogadott, de az ő kedvüket is hamarosan elvette a fölösleges beszélgetésektől és örült, ha elmentek. Néha, titokban, úgy hogy senki sem tudott róla, felült az autobuszra és kiutazott a strand végéig. Onnan gyalog sétált a part mentén, elkerülve a villákat és fürdőket.

Ott üres volt minden. Már közeledett az idény vége. A Balti-tenger szürkéskék hullámai már nagyon hidegek voltak és túlerősen csapódtak a parthoz, nem csábították a fürdőzőket.

Amikor Egon megunta a hullámverés egyhangú zaját, visszafordult a fürdőhely parkja felé és elmerült a fasor csendjében. A virágágyásoknál nesztelenül szorgoskodott az öreg kertész. Kedves öreg! Olyan gondosan mászkált bőrből készült térdvédőjében, mintha valakit még érdekelnének ezek a százszorszépek, amelyek az ő keze munkájának köszönhetik virágzásukat. Olyan kis zug volt ez, amilyen bizonyára kevés maradt már a Harmadik Birodalomban.

Egyszer, amikor Egon a parkban üldögélt és elnézte a lassan dolgozgató öreget, ismerősnek tetsző alakot pillantott meg az egyik padon. Az ember úgy tett, mintha újságot olvasna, de Egon elfogta az újság mögül állandóan rámeredő tekintetét. Nem ezt a fürkésző pillantást érezte-e magán a napokban, amikor váratlanul bement a konyhába és rajtakapta házvezetőnőjét, hogy egy ismeretlen emberrel sugdolódzik?

Egon határozott mozdulattal felemelkedett és odament az ismeretlenhez.

— Hiábavaló időpocsékolás, hogy utánam mászkál — mondta gorombán. — Érti?

És elment.

Jól kilépett a part mentén. Csak akkor vette észre, hogy messzire távozott Trawemündétől, amikor átázott a cipője. Körülnézett és látta, hogy teljesen egyedül van a parton. A víztől távolabbra, nedves padra ült. Váratlanul, hirtelen eszébe ötlött a feladat megoldása. Elővette noteszét és sietve leírt

néhány képletet. Minden pontosan egybevágott, ahogyan előre látta... Egon felállt, el akart indulni hazafelé, de meggondolta magát. Egyedül akart lenni, teljesen egyedül. Nem akart találkozni Belz és Striesevel!

Egon elhatározta, nem megy haza. Hadd nyugtalankodjanak, hadd keressék.

Vidám lett, de szurkolt is, mint valami csínytevő kisfiú. Végigfutott a part mentén, egyszerűen azért, mert szaladni volt kedve és senkisem látta.

Lihegve megállt: nem olyan egyszerű dolog — kiszabadulni és nekiiramodni, feledve, hogy az ember a mechanika tudora és túl jár a negyvenen. Kalapált a szíve, lüktetett a halántéka.

Kifújta magát, aztán lassan bandukolt a parton.

Már megnyúltak az árnyékok, amikor Brotenbe ért.

Fáradtan, de jó hangulatban nyitott be az ajtón, az útjába eső első falusi vendégfogadó cégére alatt. A nagyszobában néhány halász üldögélt korsó söre mellett. Kíváncsian nézték Egont: gyalog jött, de nem volt hátizsákja. Egon szobát kért és jó vacsorát. Előjött a fogadós felesége és lánya. Elindultak, hogy megmutassák Egonnak a szobát.

A folyosón csend uralkodott. A levegőt az a különös illat itatta át, amely csak tengermenti falusi fogadókban érezhető: fenyő és kátrányos halászószerszámok összevegyült szaga. Ez a szag a hajót juttatja az ember eszébe, különösen amikor a nyitott ablakon át bevág a sós szél és hallani a hullámverést. A faragott kis pilléreken nyugvó, fényezett lépcsőkorlát, a lépcsőfokok halk recsegése, de még a tisztára dörgölt rézlámpa is kedvesnek tűnt Egon előtt.

Tengerre néző szobát választott.

A fogadós előhozta a vastag vendégkönyvet. Amikor az „érkezés célja" — rovatba beírta az „üdülés" szót, alázatosan valamiféle okmányt kért. Egonnál nem volt más, csak a csehszlovákiai utazásra elkészített, külföldre érvényes útlevele, de ezt nem akarta itt bemutatni. Fürkészőn nézett a fogadósra és azon gondolkodott, ne ajánljon-e neki az útlevél helyett tíz márkát. A fogadós külseje bizony nem vallott arra, hogy az üzlete virágzik. A gazda nagyon elnyűtt, sok helyen megfoltozott ruhát viselt. Tíz márka már valami.

— Nem pótolhatja az igazolványt ez itt?

Egon a fogadós felé nyujtotta a tízmárkás bankjegyet.

— De mi vár rám az olyan vendég miatt, akit nem jelentettem be a rendőrségen? — mondta sóhajtva a gazda és elvette a pénzt.

Egon jóval éjfél után kelt fel az asztal mellől. A szoba tele volt dohányfüsttel. Egon szédült.

Kiment az utcára. A falu aludt. Minden ablak sötét volt. Egon a tenger felé tartott. A hullámok kedvetlenül nyaldosták a fövenyt és halk surrogással siettek vissza. A felhők lassan úsztak az égen. Nyurgák, soványak voltak, mintha kimerültek volna a hosszú kóborlásban. Egyenetlenül cafrangos szélük olyannak látszott, mint valami elnyűtt kalap karimája. Lassan kúsztak sorban a felhők, mint a fáradt gondolatok, amelyeket ismeretlen erő hajt — rendszertelenül, egymásba kapaszkodva. Egon szétterpesztett lábbal, felvetett fejjel állt a lágy fövenyen. Olyan sokáig nézte az eget, hogy belefájdult a nyaka és káprázni kezdett a szeme. Fejében rendetlen, zürzavaros kórusban, mint az óra egymásba kapaszkodó fogaskerekei, rohantak, összegabalyodtak a különféle képletek, számok...

Amikor a hold kikandikált a felhők ablakain, a tenger úgy elfehéredett, mint a folyékony tej. Még a legigénytelenebb festő is azt mondta volna most rá, hogy költőietlen, de Egon mohón nézte és arra gondolt, hogy talán utolszor látja. Most, hogy a fejében teljesen készen volt a terv, a lehető leggyorsabban el kell távoznia Németországból.

Elutazni Németországból?... Ostobaság!... Hiszen ő nem politikus. Jó lesz neki itt is. Sok pénzt adnak. És végül a nyugalmat, a régvárt nyugalmat is megadják. Élvezheti, ahogy kedve tartja. Reggeltől estig, minden nap, nyáron és télen. És semmi köze nem lesz hozzá, mi történik rajta kívül. Háború?... Nos, hát aztán, talán lesz háború is: európai vagy világháború — hát legyen! Németország tengerei és folyói, hegyei és erdei minden némettel együtt a helyükön maradnak...

Ejnye, az ördög vinné el, már megint belement a vízbe. Ma másodszor. És most teljesen átázott a cipője.

Igen, így van, tehát minden német a helyén marad. Persze, hová is mennének? Sehová sem mennek, kivéve esetleg azokat, akik a hadseregbe kerülnek, akik a gyüjtőtáborokba jutnak, akiket bebörtönöznek és akik... Állj meg, állj meg, drága doktor, elkalandoztál: ha folytatod ezt a számítást, akkor kiderül, hogy egyetlen német sem marad a helyén!

No és, tulajdonképpen mit értesz azalatt, hogy a „helyén"? Tulajdonképpen kinek van jogában megjelölni a nép számára azt a helyet, ha nem magának a népnek?

Mi a végső következtetés? Nem ismeri el tehát a vezetők jogát, akik neki jólétet és nyugalmat igérnek cserébe az új vadászgép megtervezéséért. Nem ismeri el a jogukat arra, hogy a nép helyét az életben meghatározzák. Tehát azt, amit most csinál, nem a népért csinálja, amely az élet felett rendelkezik, hanem éppen a nép ellen? Ezt egyenesen és becsületesen be kell vallania önmagának. Tehát nem szabad elkészítenie a vadászgépet és nem szabad elfogadnia a nácik kezéből a pénz és nyugalom jutalmát?...

Egon lassan a falu felé lépkedett. Hirtelen, minden látható ok nélkül magános ugatás hallatszott, amelyre a falu különböző sarkaiból különböző hangon válaszoltak a kutyák. Egy percen át eszeveszett kutyakoncert viharzott, amely épp olyan hirtelen szakadt félbe, ahogy elkezdődött. Egyet-kettőt még vakkantott a főkolompos, de mert nem kapott választ, ő is elhallgatott.

Titokzatos kis neszek hallatszottak köröskörül. Ezt szokták csendnek nevezni. Sehol egy kis fény, Egon ablakán kívül. Csak ez az egyetlen fényfolt világít az éjszakában...

Miért nincsenek csodák a világon? Most, hogy visszatért a szobájába, miért nem találja ott Elzát...

Odament a rádióhoz és megcsavarta a kapcsolót. A dobozból egy jazzband szakszofonja hangzott. Anglia táncolt. Párizsban sanzonokat énekeltek.

Egon keresgélt az éterben. Foxtrott, hegedűszó, sikamlós dalocskák és istentiszteletek. Mindenki sietett a maga módján szórakozni, mielőtt a világ új vértengerbe merül.

És most Egon ezt hallotta: „Kedves barátaink, amint megígértük, megkezdjük mai adásunkat egy órakor középeurópai időszámítás szerint".. — Német szó — mindjárt kezdődik a szokásos hazudozás. De miért olyan ismerős Egonnak ez a hang? Valami jóságos, baráti melegség cseng ebben a baritonban.

Egon kinyujtotta a kezét, hogy lezárja a rádiót.

— ...Figyelem, figyelem! Kedves barátaink, a „Szabad Németország" adóállomása beszél...

Hát ezért volt olyan ismerős ez a hang Egonnak — Lemke beszél!

— ...Kedves elvtársak, zárjátok be az ajtót, függönyözzétek el az ablakokat. Most énekesünk hangját fogjátok hallani. Megszökött a gyüjtőtáborból, hogy újra énekelhessen nektek. Tehát...

A hang elveszett a szaggatott, recsegő zavarásban. A recsegés módszeres és éles volt. Úgy hasított az éj csendjébe, mint a géppuska ropogása. A zavaró-állomás dolgozott.

Egon bosszúsan kikapcsolta a készüléket.

Dehát miért olyan izgatott? Miért reszket egyszerre a keze? Lemke? Mi köze hozzá? Egon mindenben döntött: útja világos. Ha az egyenletben maradt is ismeretlen, az alapvető hatványkitevő megvan: pénz és nyugalom!.

Itt az asztalon a gazdagság és a nyugalom ára: a képletekkel teleírt lapok.

Egon még egyszer felülvizsgálta az írásokat és betette az asztal fiókjába. Eloltotta a lámpát és bezuhant az ágyba. Melegen ömlött el rajta a fáradtság okozta elbágyadás. Elza...

*

Korán felébredt. Valahol az ablak alatt madár csicsergett. A part felől, a világoskék végtelenből odahallatszott a tenger fáradhatatlan morajlása. A látóhatárt barna vitorlák csipkézték: a halasziloilla tengerre szállt.

Ma is haladt a munka.

Egon lement villásreggelizni a nagyszobába. Rajta kívül nem volt ott vendég.

A fogadós leanya szolgálta ki, serényen kopogott facipője. Az örögbe, a városok még csak tartják magukat. Ott nem ilyen szembetűnő az elszegényedés. Ilyen facipőt azelőtt ezen a vidéken csak a halászok hordtak, de vendégek előtt azok sem.

A villasreggeli végefelé megérkezett kerékpárján a gazda. Borús volt a képe, de amikor meglátta Egont, mosolyogni kezdett és még az ajtó túlsó oldalán hevesen fellendítette karját:

— Heil Hitler!

Egon nem állt fel, úgy köszönt vissza:.

— Jónapot.

— Minden a legjobban elintézódött — mondta kezét dörgölve a fogadós. — Addig maradhat nálam, amíg jólesik.

— Holnap este elmegyek.

— Ez szomorú, igen, igen szomorú.

— De hiszen megmondtam: három napig, csak három napig maradok.

— Azt hittem, ha minden elintéződik a bejelentés körül, szívesen pihen majd nálunk... Micsoda levegő. És csend. Úgy élhet, mint egy király. Öné az egész strand. Elmélyedhet tudományos gondolataiban.

Egon elmosolyodott.

— Honnan vette, hogy engem érdekel a tudomány?

— Talán nem látszik meg az egyszeriben? — A gazda zavarba jött és félrenézett.

A nap második felében bekukkantott Egon szobájába és az eddiginél is mélyebb meghajlással mondta:

— Bátorkodom megkérni doktor urat... Nekünk nagy örömünkre szolgálna... Tulajdonképpen ez nem az én óhajtásom...

— Kérem, mondja ki egyenesen!

— Az én hölgyeim nagyon szerették volna emlékbe eltenni az idény első vendégének fényképét: doktor úr családunk körében.

Egon mosolygott.

— Tehát ma nem lesz rajtaütés?

— Hogy érti ezt, doktor úr?

— A kép nem lesz kész előbb, mint holnap.

— Hát persze!

— Tehát így csak holnap este adhatja le a rendőrségen.

— Doktor úr!... Doktor úr!...

A gazda az ajtófélfához támasztotta fejét és sírvafakadt. Háta meggörnyedt a túlbő, a hosszú évek óta viselt, kifényesedett kabát alatt. Egon egy pohár vizet adott a fogadósnak.

— Minden megy a maga rendjén!

A gazda hangosan kortyolta a vizet.

— Hej, doktor úr, doktor úr! Az ember kénytelen egy jó vendég szeme közé nézni, amikor tudja, hogy saját kezével csinál olyat, ami miatt az soha többé nem jön el újra... Azt hiszi, könnyű az embernek olyan kötelet vernie, amire végül őt magát akasztják fel? Talán én nem tudom, mi lesz ennek a vége? A németek nem járnak többé majd az üdülőkbe! Ha egy vendég rájön, hogy kotorásznak a bőröndjében, semmi kedve sincs még egyszer megszállni abban a fogadóban.

— Turkált az asztalomban? — kérdezte Egon. — Látta a számításaimat?

— De semmit sem értettem belőlük!... Mondtam is nekik ma: algebra. És én sohasem szerettem az algebrát... Az apám, meg a nagyapám is ezt a fogadót vezették. Remek hírnevünk volt. Én pedig most, a feleségemmel meg a leányommal együtt, tönkreteszem a dolgomat.

— Legyen becsületes önmagával és a vendégeivel szemben. Ez mindig bevált — így nem lesz semmi zavar.

— Bocsásson meg, doktor úr... — a gazda nem tudta, mit mondjon. — De mi lesz a fényképpel? A nap nemsokára lenyugszik...

Egon a felvétel alatt derűs volt és kedves a nőkhöz.

Mindjárt ott a fogadóban vett egy tábla csokoládét a fräuleinnak, a fogadósnénak pedig megígérte, hogy egy hónap mulva visszajön hosszabb üdülésre. Aztán sétált egy kicsit a parton. Amikor visszatért, meglátta a fogadóst az íróállvány mögött. Ott állt az öregember mellényben, zöld köténnyel, paszományos sapkában, mint egy igazi portás. Fintorgatta az orrát, hogy fenntartsa lecsúszó csiptetőjét és szorgalmasan percegtette tollát.

*

Amikor Egon végzett a munkájával, a falusi templom órája tizenegyet ütött.

Tehát minden kész! Ezért a kis köteg papírért drága pénzt fizetne bármely ország vezérkara. Ez volt jövőjének záloga: a szabadság ára!.

Az ablak előtt terült el a nyirkos, hűvös fövenypart. Egon eloltotta a lámpát és leült az ablakpárkányra. Nagy darabon belátta a tengert. Valahol a látóhatáron alig észrevehető kis fény látszott, majd újra eltűnt. Egy hajó indult el Lübeckből.

Egon észre sem vette, hogy elérkezett a „záróra". Néhány becsípett halász ment ki a fogadóból. Hangosan beszélgetve eltűntek a falu irányában. A gazda felesége becsukta a fogadó ajtaját. De néhány perc mulva újra kinyílt. A gazda lépett ki. Maga mellett tolta biciklijét. Amikor odaért a kis padhoz, kelletlenül, nyögve felmászott a gépre, beletaposott a pedálba és a falu felé karikázott. Körvonalai hamar eltűntek a sötétben.

Reggel Egon megint a tengerhez ment. Most már a zsebébe tette valamennyi céduláját, amelyen a számításai voltak: Csehszlovákiáig nem látja azokat egy teremtett lélek, még Striese és Belz sem! Most már ismeri az értékét. Az álombóli valóság lett.

Amikor visszatért a fogadóba, az árnyak már kikúsztak a szoba sarkaiból, de Egon nem gyujtott világot. Lefeküdt az ágyba és kezét összekulcsolta a tarkóján. Jólesett feküdnie és semmire sem gondolni. Lehetséges, hogy életében már nem lesz sok ilyen egyszerű és tiszta napja.

Motorzúgásra ocsúdott fel. Egyetlen ugrással az ablaknál termett: a fogadó előtt autó állt meg. Az ajtó üvegén át az udvarra verődő gyenge fény elég volt Egonnak, hogy rögtön

felismerje a kocsiból kikászálódókban Belz és Striesc jólismert alakját.

Hát ez az! Váratlanul akarják megrohanni! Egon nem emlékezett rá, hogy valaha is ennyire úrrá lett volna rajta a tiltakozás égető érzése. Ez az érzés úgy elöntötte tudatát, mint valami váratlan tűzvész.

Oly sok töprengés után, amivel éveken át kereste igazolását annak a rossznak, amit ő maga is látott a náci állam számára végzett munkájában; oly sok mélynek és áthatónak tetsző gyötrelem után, most hirtelen, egyetlen pillanat alatt megértette, mindez semmiség, amelyet ő maga agyalt ki, hogy saját maga előtt kérkedjék, semmiség, amely abból a rossz szokásából ered, hogy ott is filozofálgat, ahol minden teljesen világos filozofálás nélkül is. Ez a néhány pillanat most hirtelen elég volt hozzá, hogy meglássa önmagát a gyilkos szerepében. Igen, a gyilkosában, aki bűnének igazolását úgy igyekszik megtalálni, hogy a bűnt raffináltan, a felsőbbrendű tudomány segítségével követi el. Igy megvan a lehetősége rá, hogy ne lássa az áldozatokat, sőt pontosan azt se tudja, mikor halnak meg és kik azok, akik meghalnak! Intellektuálisan nagyképességű gyilkosi minőségében tökéletesen elvontan, tudományos szempontból érdeklődhetik halálos fegyvereinek hatékonysága felől. És a dolog körül véghezvitt egész filozófiai kérődzés felett hirtelen, gúnyként merült fel benne az az óhaj, hogy ne tudjon az elkövetett bűnökről. A bűnről, mely önmaga és a hozzá hasonlók ellen irányul, akadályoz minden észt és becsületet, ami gátat vethetne a nácizmust kísérő sötétség uralma elé. Ez a gondolat már azelőtt is nem egyszer az eszébe ötlött, de következetesen elhessegette magától a ködös elképzelés miatt, hogy ő, személy szerint minden párt felett áll, magasabban áll másnál. De most ez a gondolat olyan meztelen rútságban jelent meg előtte, hogy szinte anyagszerűnek érezte. Azzal a szenvedélyes óhajjal nyujtotta ki a kezét, hogy most megragadja és egyszersmindenkorra megsemmisíti. Sóhajtva ment el az ablaktól és a következő pillanatban a számításait tartalmazó iratcsomag a kályhába repült. Egon kiosavarta a lámpából az égőt és az összegyűrt lapokat leolvasta petróleummal. Gyufa... Láng...

Amíg a tűz megemésztette a papirosokat, Egon agyán néhány másodperc alatt elrohant minden képlet. Érezte, hogy homlokát belepte a veríték. Emberfeletti erőfeszítésébe került, hogy pontosan visszaemlékezzék a számítás mindenegyes számjegyére, mialatt a papírlapok lobogtak. De most már nem felejti el soha többé! És senkisem olvashatja el.

A petróleumszag már érzett a levegőben, amikor kopogtattak a szoba ajtaján. Egon megfordította a kulcsot. A küszöbön Striese és Belz mosolygott.

Egon komor arccal feltette kalapját.

*

Alig lépte át Egon lübecki háza küszöbét, a házvezetőnő odasúgta:

— Egy hölgy várja.

„Elza" — villant át az agyán.

Hogy megnyugodjék és helyes elhatározásra jusson, Egon szándékos lassúsággal vetette le felöltőjét. Közben megakadt a szeme egy levelezőlapon, amely a tükörasztalon feküdt. Mohón felkapta... Lemke írta: „Minden rendben. Semmiben sem bűnös..." Egon ledobta a levelezőlapot és futva igyekezett a szalon felé. Minden boldogan dalolt benne: „Elza, Elza!"

De Elza helyett egy kis öregasszony kelt fel a székről és elébe ment, Egon alig ismerte fel a fátyol alatt Hermanné asszonyt.

— Elzácska kéreti, jöjjön ki hozzá, nagyon fontos ügyben, — szólt szemlesütve Hermanné. — Elzácska már régóta nyomja az ágyat — tette hozzá alig hallhatóan az öregasszony.

Most felnézett és Egon elszégyelte magát: lehetséges, hogy csupán közönséges nőcsábítónak tartja, aki tönkretette a leánya életét?

Hermanné ajka mozgott, de Egon nem értett semmit. Le kellett hajolnia az arcához, hogy meghallja:

— Jönnie kell most, azonnal! — És a kis öregasszony sírvafakadt.

*

Amikor Egon megpillantotta Elzát, megijedt. Csak a szemét látta egész arcából. És a szemében annyi rémület, hogy Egon kész volt mindent elhinni, amit a leány mond.

Elza nem sírt és semmiért sem tett szemrehányást. Egyszerűen és világosan beszélt. Elza másállapotban volt. Azelőtt eszébe sem jutott, hogy valami rosszat kövessen el, de amikor megtudta, milyen reményeket fűz a gestapo a terhességéhez, Schlüsingtől egyenesen a szülésznőhöz ment. A magzatelhajtás rosszul sikerült. Elza beteg lett. Itt még nem is kezeltethette magát, hiszen Schlüsing azonnal megtudta volna. Elza Egon segítségét kérte, hogy elmehessen Lübeckből, — valahova, mindegy hova, csak minél messzebbre Schlüsingtől.

És még valami: mamának semmit sem szabad megtudnia.

— Miért is tetted ezt? — szólalt meg erőlködve Egon.

— Hogy azok többé ne zsarolhassanak sem engem, sem téged. Most már ne gondolj az egészre, csak segíts, hogy elutazhassam. Magam vagyok a bűnös mindenben. Csak én magam...

Egon azt hitte, hogy a leány most mindjárt sírvafakad, de Elza szeme száraz maradt. Most még mélyebb, még kékebb lett ez a szem — mint egy darabka kékszínű jég.

Másnap korán reggel Egon felhivta telefonon Striesét.

— Elza Hermann kisasszony velünk utazik Csehszlovákiába. Állíttassanak ki számára útlevelet.

— Hiszen éppen ön rendelte el, hogy húzzák ki a lajstromból! — mondta csodálkozva Striese.

— Arra hallgasson, amit mondanak magának! — kiabált Egon. Még sohasem beszélt ilyen hangnemben a helyettesével. — A kisasszony külföldre érvényes útlevelét adja át nekem. A hölgy Berlinben vár ránk.

Amikor Striese elmondta ezt a beszélgetést Schlüsingnek, az majdnem ugrált örömében:

— Ó, nagyszerű kislány!

•

Wiener — ma már „von Wiener kereskedelmi tanácsos" — házában élénkség uralkodott. A ház urát már rég nem látták ilyen jókedvűnek. Talán éppen azóta, amikor hála Opelék segítségének, sikerült cégét megmentenie az angol Greeley illetéktelen beavatkozásától. De senkisem találta el Wiener remek kedvének igazi okát — Schwerer szavát vette, hogy nem árulja el a rábízott politikai titkot: egyik napról a másikra, talán holnap, vagy holnapután Berlinben nagy pogrom várható.

Wiener elhatározta, hogy minden szabad pénzét azokba az értéktárgyakba fekteti, amiket megvásárolhat a zsidóktól. Lehetetlen, hogy a zsidók ki ne szagolják az előttük álló veszélyt. Minden okuk megvolt arra, hogy higgyenek a kósza hírekben. Biztosra lehetett venni, hogy készpénzre akarják váltani mindazt, ami éghet, összetörhet, mindent, amit nem tehetnek be a bankok páncélszekrényébe. Wiener pedig tudja, mit kell vásárolnia!... Nem hiába tartják a legtekintélyesebb képbarátnak. Spanyol képeit még maga Alba herceg sem vetette volna meg. A francia sarok sem volt rossz.

De legyen spanyol, francia, vagy flamand, régi, vagy új, — egy méter hosszú tekercs és tekintélyes összegű, értékálló valuta kerül a zsebébe.

Most már csak ki kellett használnia a csehországi utazás előtti napokat a gyüjtemény kiegészítésére. A pillanat szerencsés volt. Azt mondják, hogy Van Diemennél olyan vásznak bukkantak fel, amilyeneket már hosszú évek óta nem mutattak a képkereskedők.

Wiener bejegyezte a noteszába, hogy feltétlenül meg kell látogatnia a Halbertstock-galériát. És arról sem szabad megfeledkeznie, hogy a Lepke-féle árverési csarnokba elmenjen. Ott is előkerült valami, ami figyelmet érdemel. Általában szórakoztató lett az élet: egyesek sietnek, hogy pénzzé tegyék a képeiket és ő, Wiener hajlandó a pénzét képekkel felcserélni.

— Kérdezd meg anyát, nem akar-e velem jönni a galériába? — mondta Astának, aki szemközt ült vele a reggelinél.

Asta felállt és lustán nyujtózkodott:

— Megint részt veszel valamilyen kombinációban?

— Asta! Honnan veszed ezt?

— A tisztavérű nácik társasága rossz befolyással van a modoromra, de ez nem rombolhatja le politikai jóhíremet.

— Szakadék szélén jársz, kislányom.

— Nem félek, hogy beleesem. A fenekén kószálok.

— Asta! — kiáltott fel Wiener.

— Igy áll a dolog, papa — Asta vállat vont és kényelmesen rágyujtott.

— Trude! Hallod, mit beszél? — Wiener kirohant a szobából. — Mit beszél! ...

Wiener a megriadt Gertrud asszony kíséretében visszajött az ebédlőbe.

— Asta, Asta! ... Hol vagy?

— Asta kisasszony bement a szobájába és kérte, hogy ne zavarják — mondta a szobalány.

— Ez őrültek háza! — kiáltotta Wiener.

Elsietett a szobalány mellett, kikapta az inas kezéből kalapját, botját és elhajtatott.

Ahogy a kocsi a napfényes utcákon végiggördült, Wienernek visszatért a nyugalma. Asta féktelen lett, de Csehországban majd megmutatja neki! ...

Amikor a Kurfürstendamm felé közeledtek, Wienernek feltűnt, milyen élénkek az utcák. Az emberek megostromolták az újságárus bódékat és ott rögtön türelmetlenül lapoztak a déli kiadásban.

Wiener megparancsolta a soffőrnek, hogy vásároljon újságot.

Az első oldalon elképesztő cím ötlött szemébe. Pogromok Münchenben. Rohamosztagos bandák tönkrezúzták a zsidó üzleteket. A boltok után a lakásokra került sor. A hatóságok rendeletet adtak ki: egy héten belül valamennyi zsidó hagyja el Bajorországot.

Ugyan ki hiszi el, hogy a német rendőrségnek nem volt elég ereje ahhoz, hogy megbirkózzék a pogrom-bandákkal? Egy húron pendülnek! A hivatalos magyarázat azt mondja, hogy a pogromok a felháborodás következményei. Állítólag az váltotta ki, hogy a zsidó Grünspan meggyilkolta Rath diplomatát. Ez persze — kitalálás, még hozzá nem is nagyon sikerült kitalálás. München — csak a kezdet. Lehetséges, hogy holnap ugyanez történik itt, Németország szívében? Ilyen pillanatot nem szabad elszalasztani. A gazdag zsidók ma eladják azokat az értéktárgyaikat, amelyeket nem tudnak elrejteni a pogromozók elől; holnap sor kerül a részvénypakettekre — hát itt kezdődik a fődolog, amire Schwerer gondolt, mikor felhívta figyelmét a konjunktúrára. Wienernek mindkettőjük érdekében munkához kell látnia.

Wiener megparancsolta, hogy a soffőr Halberstockhoz hajtson. Ha igaz, hogy a galéria igazi tulajdonosa Blümstein, aki szerényen csak üzletvezetőnek mondja magát, akkor ennek az úriembernek szimatjára érdemes valamit adni. Ő már jókor megértette, hogy a zsidóknak meg kell válniuk kincseiktől.

Blümstein, a galéria üzletvezetője és Wiener köszöntötte egymást Blümstein igyekezett nyugodtnak látszani, de Wiener azonnal észrevette, hogy a mai hírek megrendítették.

— Sikerült egy olyan kincshez jutnom, amelyet ön lát elsőnek — mondta Blümstein és az egyik oldalszobába vezette Wienert. Az ajtóban altiszt ült. A széles ablakon rács.

— Ohó, a szentély! — kiáltott fel Wiener. — Már jóregen nem néztünk be ide!

— Nem sikerül gyakran olyan darabot kapni, ami megéri, hogy itt tartsam. — Az üzletvezető intett, hogy csináljanak világosságot.

Mialatt a függönyöket felhúzták, Wiener látta, hogy két kis kép függ a szoba szemközti falán. A szoba közepén egy huzattal letakart szobor emelkedett.

Amikor az egyenletes, lágy fény beömlött a nagy ablak homályos üvegen át, Blümstein maga kezdte leleplezni a szob-

rot, még hozzá olyan óvatosan, mintha a vászonburkolat kristályt vagy viaszt takarna.

— Salvator Carmona — suttogta áhítattal Blümstein.

— Honnan szerezte? — kérdezte ugyanolyan halkan Wiener.

— Egy spanyol grand megbízásából...

Wiener most már nem suttogott áhítatosan, hanem jóhangosan odavetette:

— Nem érdekel! Nem veszek szobrot.

— Ennek a Nationalgalerieben volna a helye.

— Hát vigyék oda! — Wiener hangja gúnyosan csengett Nagyon jól tudta, hogy a Harmadik Birodalomnak műtárgyakra egyetlen pfennigje sincs. Más gondja van, mint a szobrok, még ha Praxiteles alkotásai is.

— Zuloaga és korai Picasso.

— Mutassa! — Wiener fesztelenül böhött kalapjával a falon lógó képek felé.

Wiener futólag ránézett a Picasso-képre és elfordult. Már régóta vadászott erre a mesterre s ezért nem árulta el érdeklődését. Zuloaga: „Jelenet a parasztéletből" című képe megjutalmazta azért, hogy nem nézett Picasso felé. Micsoda erőteljes színek! És az arcok! Mindegyik egy-egy életrajz. Igen, ez a kép még akkor is érdekelné, ha nem Ignacio Zuloaga festette volna. De Zuloaga mégis jobb: ez valuta.

Wiener tudta, hogy a müncheni hírek miatt Blümstein sietni akar az eladással. Amikor az üzletvezető megmondta a kép árát, Wiener az arcába nevetett:

— És tegnap mennyit akart érte?

— Esküszöm önnek! — kiáltott fel Blümstein.

— Engednie kell. Komoly engedményt kell adnia, üzletvezető úr. Münchenben már törnek-zúznak!.

Az üzletvezető nem válaszolt.

Amikor a soffőr be akarta csapni Wiener mögött a gépkocsi ajtaját, kiszaladt a feljáróhoz a portás.

— Tanácsos urat telefonhoz kéretik az irodába.

Kiderült, hogy Schwerer tábornok hivatja magához — haladéktalanul és fontos ügyben.

A vezérkari épület hosszú, csendes folyosói nyomasztóan hatottak Wienerre. Itt senkinek sem imponált gyönyörű szakálla.

Schwerer valahol megközelíthetetlen távolságban, egy óriási dolgozószobában ült. A függönnyel elsötétített ablak keretében éppen olyan portrénak látszott, mint amilyenek körös-

körül a falakon lógtak. Wiener felismert néhányat a szigorú tekintetű uraságok közül: Moltke, Bismarck, Hindenburg...

Wiener azonnal megérezte, hogy most nem az a Schwerer ül vele szemközt, akit otthoni környezetében ismert. Ugyanaz a száraz arc, a hegyes, szinte szaglászónak látszó orr, ugyanaz a deres, kefehajú fej, de egészben mégis teljesen más ember. Valami megfoghatatlan érzés arra késztette Wienert, hogy lábujjhegyen menjen a tábornok asztaláig a jégpályaszerűen csillogó parketten.

— Ha nem akar mindent elszalasztani, itt az ideje, hogy Csehszlovákiába utazzék — mondta minden bevezetés nélkül Schwerer és haragosan dobta szemüvegét az előtte fekvő papirosokra. — Az események gyorsan fejlődnek. Kollégái, von Schwerer doktorral az élen, már elhagyták Trawemündét. Tovább már önnel együtt utaznak.

Schwerer heves mozdulattal felállt. Az iratcsomagokkal telezsúfolt, óriási asztal mellett egészen kicsinek látszott. Kijött az asztal mögül, és kezet nyujtott Wienernek.

— Siessen, mert különben akadnak majd ügyeskedők, akik kirántják a falatot a szájából — dünnyögte bosszúsan búcsúzóul. Wiener tudta: lehetséges, hogy a dolgozószoba falának füle van és csak ez zavarta Schwerert abban, hogy megmondja: ő maga is félti azt a falatot, amelyre már maga is kitátotta a száját, mint Wiener titkos társa.

Rögtön haza! Szólni Gertrudnak, hogy csomagoljon! De amikor Wiener már az autójában ült, meggondolta magát és visszahajtatott Halberstockhoz. Mohóságában ezt a falatot sem akarta elszalasztani. Halberstocknál lázasan átnézte a gyüjteményt és sok képet kiválasztott.

— Egy feltétel alatt: két órán belül valamennyinek nálam kell lenni.

Blümstein azt sem tudta hova legyen örömében.

— Meglesz, doktor úr! De félek, hogy ma már nem sikerül beváltanom a csekkjét, befejeződik a hivatalos idő.

— Leszámítolja holnap — válaszolta hanyagul Wiener és lesütötte szemét, mert tudta, hogy holnap a zsidónak más gondja lesz, mint a csekk.

Halberstocktól az árverési csarnokba hajtatott és Lepkénél mindent összeszedett, ami figyelemreméltó volt. A csarnok tulajdonosa nem szánta rá magát azonnal, hogy megmutassa Wienernek Kirchner éppen most megszerzett képgyüjteményét. A művészt a fasiszták öngyilkosságba kergették. Wiener fintorgott.

— Valamikor majd sokat érnek ezeknek az öngyilkosoknak

a képei, de most kellemetlenségen kívül más nem kap értük az ember.

Lekritizálta Kirchner képeit, hogy leverje az árat. Csaknem mindent megvett. A csekk nagy összegre szólt, holnapi dátummal.

Wiener estefelé ért haza, amikor már sötétedett. Jelentették, hogy Feldmann szabó várja.

— Menjen a pokolba! — ordította Wiener.

— Wolfgang — mondta szigorúan Gertrud asszony — nem érted, hogy most minden pfennig fontos neki?

— Add oda a pénzt és hordja el magát!

Wienerné szólt, hogy bocsássák be a szabót. Feldmann belépett a terembe, ahol Wiener a cselédlánnyal együtt az utolsó képeket vette le. Kabát nélkül, mellényben, kócos szakállal kapaszkodott fel a létrán.

Feldmann szótlanul állt. Wiener úgy tett, mintha nem venné észre.

— No, hát segítsen! — kiáltotta hirtelen, amikor zsinórjáról levette a következő képet.

Feldmann engedelmesen kivette Wiener kezéből a festményt és óvatosan a falhoz támasztotta.

— Tanácsos úr... — Feldmann beesett mellékhez szorította kezét. Felágaskodott, és igyekezett a létrán álló Wiener arcába nézni. — Néhány szót kell mondanom önnek...

Wiener türelmetlenül legyintett:

— Majd máskor, hagyjuk ezt máskorra. Tudom, mindent tudok!

Feldmann alig tudta elfojtani ajka remegését.

— Biztos-e ön abban, tanácsos úr, hogy ez véletlenségből nem érintheti az ön házát is, mint bármelyik berlini ember házát?

— Az én házamat? — szótagolta Wiener és toppantott súlyos lábával, — Maga megőrült! Ők a zsidókat készülnek megtámadni, de nem „bármelyik berlinit".

— Ilyen esetben arra kérem, doktor... a gyermekeimért kérem!

— Micsoda ostobaságokat beszél maga ott?! — kiáltotta mind ingerültebben Wiener.

— Tanácsos úr, egy atya kéri önt! — A szabó hangja ünnepélyesen csengett. — Nincs hová mennem. — Amikor észrevette, hogy Wiener bosszúsan ráncolja homlokát, Feldmann felemelte kezét. — Doktor úr!... Én nem magamnak kérek menedékhelyet!

Wiener leszállt a létráról és szétvetett lábbal megállt a

szabó előtt. Marokra fogta szakállát és türelmetlenül rázta fejét:

— Röviden! Ez nem zsinagóga.

Feldmann ismét felemelte kézét.

— A gyermekeimért kérem!

Wiener ingerülten megrántotta a szakállát.

— Mi az ördögöt akar tőlem? — kiabálta durván.

— Egész kis hely kell a gyermekeimnek a pincében.

— A pince már foglalt. Képek vannak ott!

— A gyerekeket elhelyezhetjük egy nyirkos sarokban, ahová nem szándékozik képeket tenni.

— Ne is kérjen, Feldmann, ez lehetetlen!

Feldmann könyörögve nyujtotta ki kezét Wiener felé:

— A gyermekeim!

Wiener odafutott az ajtóhoz, kitárta és ráordított Feldmannra:

— Távozzék! Tüstént távozzék!

Előjött Gertrud asszony.

— Idehallgass, Wolfgang, ezt meg kell tennünk.

Wiener álmélkodva nézett a feleségére.

— De ha azok megtudják, hogy itt zsidók vannak, semmit sem kímélnek a házban! Érted te ezt?

— Én mindent értek, ó, én nagyon jól értek mindent! Legelsősorban értem azt, hogy mind ez a riadalom, mind ez a hír — ostobaság! Németek sohasem teszik azt, amit most feltételeztek róluk.

— De München, München! — kiáltotta kétségbeesve Feldmann.

Gertrud felemelte a fejét:

— Hiszen azok bajorok!

— De kérem, hallgassanak meg — mondta sietve Feldmann. — Innen elvitték a rohamosztagosokat Münchenbe, hogy pogromot csináljanak a bajor zsidók között, Münchenből elvitték a rohamosztagosokat Dessauba. A dessauiakat idehozzák. Hát így csinálják ők ezt.

— Micsoda zagyvaság! — kiáltotta bosszúsan Gertrud asszony. — De most nem erről van szó! Wolfgang, el kell rejtened a gyermekeit!

— Aha, a Wienernek háza van! Miért ne használjuk fel? Hiszen annyi hely van ott! — kiáltotta hisztérikusan Wiener. — Dehát Wienernek pénze is van. Talán a pénze is kell? — Kirántotta a tárcáját és meglóbálta, mintha Feldmann lába elé akarná dobni, de ehelyett újra visszadugta a zsebébe. — Hordja el magát, mielőtt még a rendőrségnek telefonálok!...

Egon hazament, hogy elbúcsúzzék anyjától és váratlanul otthon találta az apját is. A tábornok nem akarta mutatni, hogy a fia kedvéért ment haza korábban, mint szokott. Ott ült a feleségé budoárjában és hallgatta az asszony siránkozásait, hogy a gyermekei mind elhagyták. Még Erni, az ő kis Ernije is teljesen elfelejtette öreg édesanyját... Mikor kedvencéről emlékezett meg Emma asszony, kivörösödött az orra.

A tábornok nem figyelt a feleségére, Egont a dolgozószobájába hívta és a munkájáról kezdett beszélgetni vele.

Leplezetlen érdeklődéssel hallgatta Egont. Ma büszke volt a fiára. Igazi Schwerer-fajta. Derék, derék Egon!

A tábornok nem ülhetett egyhelyben. Felugrott és rohangált a szobában. Frissebbnek, fiatalabbnak érezte magát.

— Derék gyerek vagy, fiú! Hagyd már el zagyva gondolataidat a nyugalomról és a többi szamárságról! — A kis, feszes tábornok megállt Egon előtt és megveregette a vállát. — A te géped nem az utolsó ütőkártyád abban a pakliban, amellyel Németország játszani fog. Egyesek majd kiabálnak, hogy „cinkelt a pakli!" Azzal vádolnak majd, hogy nem játszunk tisztességesen. De csak hadd kiabáljanak! Mi végigjátszuk ezt a játszmát. Végig! — A tábornok nevetett. — Tehát végre valahára te is megértetted, hogy Németország: Európa. Németországnak kell magában foglalnia az egészet. És neked is csurran-cseppen ebből valami!...

Egon ingerültsége hirtelen fokozódott. Úgy akart elutazni Németországból, hogy az továbbra is drága és szeretett maradjon előtte és tessék, most isten tudja miket beszélnek!

— Emlékszel a feltételemre? — kérdezte Egon. — A gépért cserébe: szabadság.

— Igen, igen! Gazdag leszel és Németország bármely részén élhetsz.

— Mese az aranykalitkába zárt csalogányról — mondta ingerülten Egon.

Schwerer száraz, öreges ujjai Egon vállába kapaszkodtak. Az öregúr hangjából olyan szenvedélyesség csendült ki, amilyet Egon még sohasem hallott tőle.

— Azt akarod mondani, hogy hazánk határain túlra szándékozol menni? Te — az egyetlen Schwerer!

A tábornok hevesen magához vonta Egont, lábujjhegyre állt és megcsókolta. Nem ért fel a fia homlokáig és nedves, vénemberes csókja Egon orra fölött cuppant.

Egon szóllanul, mogorván állt ott. Szerette volna letörölni nedves orrtövét. Érezte, hogyan szakad szét a kötelék, amely apjához fűzte és mindahhoz, ami ebben a házban körülvette.

Most, először az életben, szerepet cseréltek: Egon az órára mutatott, figyelmeztette apját, hogy elérkezett az elutazás ideje.

A tábornok lecsüggesztette fejét, meggörnyedt.

Ott állt kicsinyen, öregen. Egészen öreg volt és szánalomraméltó.

Így múlt el néhány pillanat. Végre Schwerer felemelte fejét, kiegyenesedett, fia szemébe nézett és kezet nyujtott neki.

Egon megkönnyebbülten lépte át az apai dolgozószoba küszöbét. Úgy tűnt neki — örökre.

Szólt, hogy hívják Lemkét.

Franz feszes tartásban, komoly arccal lépett Egonhoz.

— Isten vele, Franz. Talán soha többé nem találkozunk.

Lemke körülnézett.

— Ez nem az a hely, ahol a soffőr lábatlankodhatik. Kérjen el a tábornoktól egy órával korábban. Az autó a legmegfelelőbb hely a beszélgetésre.

— Apa valószínűleg nem is sejti, hogy az autója keréken gördülő illegtalálkozóhely lett.

— Szerencsére nem!

Negyedóra mulva az autóban ültek. De ahelyett, hogy a pályaudvarhoz mentek volna, Lemke a városban körözött.

— Verje ki a fejéből a kételyeit. Bárhová is kerüljön, maradjon meg népe fiának.

— Unom! — mondta élesen Egon. — Mindenki ugyanazt szajkózza különböző módon: szolgáld Németországot, légy német!

— Nem, doktor, mi különböző dolgokról beszélünk. Az egyszerű „légy német" nem az, amit én magától akarok, *becsületes* legyen — ez az, ami nekünk kell.

— Vagyis... legyek magukkal?

— Igen!... És az, hogy mi mindannyian Németországról beszélünk, be kell hogy bizonyítsa önnek: Németország nem szűnt meg létezni, noha közülünk mindenki másra gondol, amikor „Németországról" beszél.

— Az a Németország, amelyről maga beszél, Franz, már nem létezik. Ezek a saját módjukra formálják át. Most, hogy már nincs ellentét Hitler és a tábornoki kar között, a nácik erősebbek, mint valaha.

— És ön meg van győződve arról, hogy minden rendben van

köztük. A Reichswehr tojta ezt a záptojást: Hitlert. De az olyan tyúk, mint a Reichswehr, nem törődik bele, hogy a saját csirkéje parancsoljon neki. A tábornokok akarnak a tetőn állni és ők akarnak vezényelni. Csakhogy a tetőn, civil kereskedők bandájával, az őrvezető áll.

— Maga az én lelkiismeretem, Franz — mondta szomorúan Egon — de én éppen a lelkiismeretem elől akarok elbújni.

Lemke kivett a zsebéből egy borítékot.

— Adja át Ziehauernek — mondta.

— A táska megint alkalmas lett? — mosolyodott el Egon.

Az autó megállt a pályaudvar előtt.

Az állomás bejáratánál Belz és Wiener várta Egont.

Néhány perc mulva Wiener, Egon és Belz már a vasúti kocsiban volt.

Striese és Elza külön utazott a harmadik osztályon.

*

A kerekek kattogása mind gyorsabbá vált. Erősen hangzott a faburkolatú harmadik osztályú vagonban. Amikor a kocsi váltókon haladt keresztül, Elza alig tudott állva maradni. A kocsi falába kapaszkodva bement a fülkébe.

Striese előzékenyen a kis asztalnál helyezte el Elzát. A leány szótlanul nézett ki az ablakon. Striese ujságokat kínált neki. Elza átvette a hírlapokat, de ki sem nyitotta őket, csak a térdére tette.

A vonat teljes sebességgel robogott. A vagon mind egyenletesebben himbálódzott. Most már nem dobálódzott a váltók felett. Az ablakon túl elsuhantak Königswusterhausen neonfénynyel koszorúzott antennatornyai.

De ezek a fények is eltűntek. Berlin nem volt többé. Hát igaz, hogy kiszabadult? És él? Elzának tartania kellett magát, hogy sírva ne fakadjon. Az idegen, szabad országban talán még meggyógyulhat teste és lelke.

Elza elfordult az ablaktól. Az üvegen túl nem volt egyéb, csupán az éj sűrű sötétje. Csak ritkán tűntek fel fények, amelyek a vonat sebes vágtatásában csillogó sávvá olvadtak egybe.

A fülke ajtajában megjelent Egon.

— Magukért jöttem! Gyerünk vacsorázni — mondta kedvesen a fiataloknak.

Elza habozott. Rosszul érezte magát, de túl csábító volt, hogy együtt lehet Egonnal.

Striese átvezette Elzát a himbálózó vagonok folyosóin.

Belz vidáman integetett feléjük a kis asztal mellől. Belz mellett büszkén meredezett Wiener fekete szakálla.

— Ide, Paul, ide! — kiáltotta Belz.

Semmi különös nem történt ennek a két embernek szemében. Egy hónap, vagy egy esztendő mulva az ablakon túli fények majd az ellenkező irányban, visszafelé száguldanak. Ők ketten ezt tudták és nyugodtak voltak.

Belz lefújta a habot korsójáról, ivott egy kortyot és jó hangosan mondta:

— Pilsen! — Utitársaira nézett. — Pilsenre iszom, uraim! A becsületes, német Pilsenre. Vigye az ördög „Plzent"! Majd mi megmutatjuk a cseheknek, hol az igazi helyük. Proszit, uraim!

Striese magasra emelte korsóját.

— Éljen a német Pilsen!

A többiek hallgattak. Wiener erőltetetten mosolygott. Elza az ablak fekete pusztaságát nézte. Egon az étlap tanulmányozásába mélyedt.

23

Montie éppen hogy üdvözölte a szállodai szobájába belépő Rowet, és máris sietve beszélni kezdett:

— Segítenie kell rajtam, Winn!

— Várjon, ne olyan sietve.

— Nem érti, Winn, minden másodperc drága. Mi...

— Ki az a „mi"?

— Én és Ben... Nos, Ben és én...

— Miért vannak itt, méghozzá együtt?

— Nekünk... küldetésünk van... Jószándékú küldetésünk!

— Jószándék — és maguk? — Rowe hahotázni kezdett.

— Őfelsége kormánya el akarja kerülni a háborút Csehszlovákiában.

— Őfelsége kormánya mindig el akarja kerülni a kis háborúkat, hogy lehetővé tegye a nagy háború kitörését...

— Jó, jó, mondjuk, így van — Montie esdeklő tekintettel nézett Rowera. — Hallgasson már meg!

— Beszéljen — Rowe kényelmesen elhelyezkedett a karosszékben. — De tartsa szem előtt: minden szavát, amit itt kiejt, megtudják a németek.

— Hát akkor mit csináljak? — kérdezte tanácstalanul Montie.

— Ne beszéljen.

— De amikor úgy kell!

— Akkor fogjon két párnát, az egyikkel takarja le a telefont, a másikkal pedig ott azt a szellőztető rostélyt.

Amíg Montie sietve végrehajtotta a mondottakat, Rowe gondosan megtömte a pipáját.

— És most, tessék, gyerünk sorjában... Szóval ön és Ben Berlinben van...

— Átutazóban Csehországba. Őfelsége kormánya le óhajtja csillapítani a cseheket, akik már elvesztik a fejüket és védekezni kezdenek Hitler igényei ellen.

— Ugy van. Ez érthető.

— Ben most van fogadáson a birodalmi kancellárnál. Konzultálnak...

— Ez is érthető: „konzultálnak"... Hitler azzal rémíti Creefield lordot, hogy a sertéstenyészete megsínyli, ha a csehek nem adják át Hitlernek a Szudétákat.

— Uristen, maga még ilyen pillanatban sem tud komoly lenni! Meg kell tudnïa, miért utazik Csehországba Wiener, a repülőgépgyáros.

— Valószínűleg ugyanazért, amiért már ezrével nyüzsögnek ott a német üzletemberek: hogy megkaparitsanak mindent, amit csak lehet!

— Azt hiszem, Wiener érdekei összeütköztek az enyéimmel.

— Annál rosszabb magára nézve. Wiener: a tábornoki kar.

— Ellenkezőleg. Haragban van velük.

— Volt — Rowe sokatjelentően emelte fel kezét, amelyben a pipáját tartotta. — Most nemcsak hogy nekik dolgozik, de a tábornokok egész egyszerűen Wiener üzlettársai.

— Kicsoda?

— Schwerer és Prust.

— Meg kell előznöm őket. Nekünk nagyon fontos, hogy megkapjuk a Waclav-repülőgépgyárakat Csehországban.

— Mi az, hogy „nekünk"?

— Nekem és Melanienak.

— Akkor meg mi közöm hozzá?

Montie egy pillanatra zavarba jött.

— Mindig barátomnak tartottam magát...

— Kedves Montie — Rowe a menyezetre nézett — már az ókoriak is tudták, hogy a barátságot úgy óvhatják meg a rozsdától, ha bevonják arany-amalgámmal.

Montie Rowe előtt állt és csodálkozva pislogott.

— Csak nem akarja azt mondani, hogy...

Rowe nevetve közbevágott:

— Pontosan azt akarom mondani, Montie: részt akarok venni a dologban. Csak éppen nem abban, amit ajánl.

— Pedig az ragyogó dolog! — kiáltotta felélénkülten Montie. — A repülőgép úgy kell a cseheknek, mint a levegő, de ha odamennek a németek, kétszer annyi kell nekik.

— A németek már odamentek. Már bentülnek a Waclav-művekben.

Montie lehorgasztotta fejét.

— Maga megöl engem, Winn! Egyszerűen megöl. Arra számítottam, hogy olcsón megkaparítom a gyárakat.

— Miután már megkaparították, ne pazaroljuk erre a szót.

— Pedig ez olyan biztos ügy volt!

— A csehországi pánik nem korlátozódik ezekre a gyárakra.

— De a többi hadiüzem a franciák kezén van.

— Göringgel mutyiban, drága barátom.

— No igen, Göringgel mutyiban. Hiszen én is erről beszélek.

— Ne csüggedjen. Találunk valami mást. A németek nem állnak meg a Szudétáknál. Maga nem is tudja követni, milyen gyorsan nyomulnak be Csehországba. És a németek már most Jugoszláviáról, Görögországról, Bulgáriáról beszélnek... Hát lehetséges, hogy mi ne találnánk meg a számításainkat?

— Akkor tehát nem szabad csak a szánkat tátani!

— Már régesrégen a régi barátjához kellett volna fordulnia, ahelyett, hogy olyan együgyű tyúkot avat bele a dologba, mint a maga Melanieja.

— Kitűnő összeköttetései vannak, Winn. Minden irányú, jó összeköttetések.

— Szóval, maga többre becsüli őt nálam? — kérdezte gúnyosan Rowe.

Montie két kézzel hadonászott:

— Ugyan már, Winn! Mit beszél? Dolgozzunk együtt. Kár, hogy Bennel együtt ma Csehországba kell utaznunk.

— Már ma?

— Az események gyorsan alakulnak.

— Igen, gyorsabban, mint kellene. Csak nehogy a rövidebbet húzzuk.

— De hiszen azt mondta...

— Most nem mi kettőnkről beszéltem, hanem egész Angliáról, amit ön „őfelsége kormányának" méltóztatik nevezni, tehát Benről és a többi szamárról.

— Winn! Már megint? Hiszen józan! Együtt utazunk egy német tábornokkal — mondta Montie.

Rowe összerezzent.

— Kivel?

— Azzal a kicsivel, aki egy vén, mérges varjúra emlékeztet.

— Schwererrel?

— Igen, igen!

— Várjon, hadd gondolkozzam ... — Rowe felugrott és fel-alá szaladgált a szobában. Menetközben, mintha csak véletlenül történnék, megérintette a telefonkészüléken fekvő párnát. — Schwererrel? — ismételte és az ablaknál álló Montie felé sandított. Mindenáron meg akarta érteni ezt a váratlan helyzetet: az angolok Schwererrel utaznak! ... Rowe ügynökei jelentéseiből tudta, hogy a németek Schwerer ellen provokációs merényletet készítenek elő. Mi lesz akkor, ha Schwererrel együtt — állítólag csehkezektől — a brit küldöttség is elpusztul? ... Rowe gyorsan átgondolta a következmények valamennyi lehető változatát: ha Angliában a nagyközönség elhiszi azt, hogy a merényletet csehek követték el, az angol ember meggyőződik arról, hogy a csehek engesztelhetetlenek és támadók a „békeszerető" Hitlerrel szemben, hiszen Chamberlain éppen ezt igyekezett bebizonyítani az angoloknak. Viszont ha kiderül, hogy a bűncselekményben a németek keze is benne volt, az angolok világosan meglátják a nácik szennyes politikáját. És akkor megkövetelik, hogy Chamberlain a csehek oldalára álljon ...

Rowe igyekezett mindezt mérlegelni.

Hirtelen a homlokára csapott és megkönnyebbülten fellélekzett: hogy is nem jutott ez előbb az eszébe?! Hiszen ő már küldött jelentést Londonba, hogy a németek provokációt készítenek elő Schwerer meggyilkoltatásával! Ha tehát mégis úgy határoztak, hogy Ben és Montie éppen Schwerer társaságában utazzék oda, ez azt jelenti, hogy ott, Londonban ... mindent szentesítettek: azt is, hogy a „csehek" meggyilkolják a német tábornokot, és azt is, hogy másvilágra küldjék a tábornokkal együtt a két angolt. Ez az egész!

Gyorsan Montie-hoz fordult:

— Maga erőszakolta ki, hogy Schwererrel együtt utazzanak?

Montie felháborodva vonta fel a vállát:

— Megbolondult? Ribbentrop javasolta ezt az utazást Dirksen útján.

— Vagyis London tudott róla?

— Természetesen ... De miért érdekli ez ennyire magát?

— És okvetlenül el kell kísérnie Bent?

— Magától értetődik. Ő ott valószínűleg csak a sertéstenyésztésről érdeklődik majd. Jó lenne, ha maga is velünk utazhatnék!

— Nagyon jó lenne! — mondta gúnyos mosollyal Rowe.

— Egy pillanat alatt elintézem — lelkendezett Montie. — Maga lesz ott az egyetlen ujságíró...

— Nem, Montie! Majd itt várok maguktól híreket! — mondta határozottan Rowe.

Miközben lassan haladt lefelé az „Adlon" lépcsőin, Rowe azon töprengett, hogy ha London a két fivért éppen Schwererrel küldi ki, ez azt jelenti, hogy Londonnak szüksége volt Prága ellenséges magatartásának bizonyítására... És Rowe hirtelen megállt a lépcső közepén. Uj, ragyogó gondolat villant fel az agyában: mi lenne, ha sikerülne Schwerer meggyilkoltatását a csehkommunisták, a Szudéta-határig elnyúló moszkvai kéz rovására irni?!...

Hármasával ugrálta át a lépcsőket. Rohant lefelé: Chamberlain bearanyozza azt, aki ilyen ütőkártyát ad a kezébe!

24

A jegyet Chemnitzig váltották meg, de előbb kellett leszállniuk. Ez a rendőrség félrevezetésére történt: hátha a szökevények nyomára jöttek és távirati parancsot adtak le Chemnitzbe, hogy fogják el őket.

Zinn és Ziehauer az éjszakai vonattal utazott el Berlinből. Kevés utas volt.

Flöhában szálltak ki.

Hidegre fordult az idő. Ziehauer felhajtotta esőköpenye gallérját és megdidergett, amikor a nyakán érezte a hideg viaszkosvászon kellemetlen súrolását.

Ziehauer a falhoz támaszkodott, úgy nézte a padon ülve szundikáló Zinnt.

Amikor kinyitották a pénztárt, Ziehauer új jegyeket váltott Annabergig A megállapodás az volt, hogy ott találkoznak egy helybeli elvtárssal, aki tudja, hol és hogyan mehetnek át a határon. Miután a festő megváltotta a jegyeket, visszament az eresz alá, ahol Zinn bóbiskolt.

A hegyek még nem látszottak, de hideg leheletük az állomásig érződött. A szél egyszer hideghullámot hozott, amely megdidergette Zinnt álmában, másszor meg meleg légáramlatot hajtott oda, amely valahol a völgykatlanban gyűlt össze.

Amikor a chemnitz–wiesenthali helyiérdekű vonat bejárt, Ziehauer és Zinn az utolsóelőtti kocsihoz ment, hogy ott helyet foglaljon. Ezt is még Berlinben határozták el.

A vonat elindult. Az állomás lámpájának fénysávja behatolt a fülkébe. Ziehauer kivett a hátizsákjából egy kis palackot és szótlanul Zinn felé nyujtotta. Zinn sem szólt egy szót sem, átvette az üveget és húzott belőle A fülkében konyakillat áradt.

— Úgy látszik, én már sohasem alszom ki magam annak az átkozott „kedves gyerek"-nek a panziója után — mondta Zinn, bevágta magát a fülke sarkába és megint lehúnyta szemét.

Szótlanul utaztak. Csak a kerekek kattogása hallatszott a sínkereszteződéseknél. A kattogás mindjobban lassult — a vonat hegynek ment. Az ócska vagon vasburkolata keservesen nyikorgott.

A hegyek körvonalai mind élesebben látszottak az ablakon túl. A csúcsok fölött látszó égbolt alig észrevehető rózsaszínbe borult. Még nem hajnalodott, a nap még a látóhatár alatt volt, de a hegyek csúcsai fölötti felhők már felfogták közeledtének első jeleit.

Ziehauer közel hajolt az ablak üvegéhez és figyelte, milyen türelmesen tör magának utat a folyó a hegyből. A vasút engedelmesen követte a folyó szeszélyes kanyarulatait...

Lent, a derengő reggel világosságában elsápadó lámpák fénye látszott

— Valószínűleg Zschopau — mondta Ziehauer és meglökte Zinn vállát. — Mindjárt itt az állomás — ismételte — jöhetnek...

A Sahm völgyében nagyobb épületcsoport látszott. Annaberg volt.

Zinn megrázkódott és levette a fogasról hátizsákját.

— Nem várjuk meg az elvtársat? — kérdezte Ziehauer.

— Hátha hirtelen ad jelt a leszállásra.

A festő engedelmesen nyúlt a zsákjáért.

Az ajtóban megjelent a kalauz feje.

— No nézd csak, hiszen ez valóságos város! — mondta hangosan, tettetett csalódottsággal Ziehauer.

— Gyönyörű kis város — szólt a kalauz.

— Nekünk valami sokkal csendesebb helyecske kellene.

— Hát akkor leutazhatnak Unter-Wiesenthalig — mondta a kalauz — Egyelőre tovább nem lehet: Ober-Wiesenthal ezidőszerint még cseh.

— Ezidőszerint? — kérdezte Zinn a sarokból. — Hát azután?

— Azután majd tovább is utazhatnak — magyarázta készségesen a kalauz — ha már elfoglaltuk Csehországot. De nem bánják meg, ha Wiesenthalban maradnak: hegyi levegő, csend... Adok egy címet: világos szobák, meleg víz és olyan ebéd, amilyet egész Németországban nem kapnak.

— De válthatunk-e Annabergben jegyet? — kérdezte kétkedve Ziehauer.

— Ha az uraknak tetszik, elintézem.

Zinn egy bankjegyet adott a kalauznak.

— Két jegyet Wiesenthalig. Meglátjuk, mennyiben különbözik a kis fészek a többinél.

Amikor az ajtó bezárult a kalauz mögött, Ziehauer megkérdezte Zinntől:

— És mi lesz, ha a kísérőnk egyáltalán nem is jön Wiesenthalig? Ha mindjárt itt, Annabergben kell leszállnunk? Mit gondol rólunk a kalauz?

— Azt, hogy összeakadt két semmittevővel, akik maguk sem tudták, mit akarnak.

A vonat megérkezett Annabergbe. A perron lámpáit már kioltották. A világos reggeli levegőben éles fényfoltként tűnt fel a jelzőtárcsa az állomásfőnök kezében. A főnök felemelte a tárcsát, a mozdony füttyentett, amikor egy leány rohant ki a perronra, szétlökdösve a vasutasokat. A hátán magas kosár himbálózott, amit úgy kötött fel, mint valami batyút. A fiatal lány elérte a már mozgásban lévő vonat végét. Néhány pillanatig amellett a vagon mellett futott, amelyben Zinn és Ziehauer ült. A festő gyorsan kinyitotta az ajtót és a lány felé nyujtotta a kezét. A leány kétségbeesett erőfeszítéssel felugrott a kocsi lépcsőjére.

Lihegve állt a fülke közepén. A kosár zavarta a leülésben. A leány megkérte Zinnt, hogy csatolja le a kosarat.

— Kishija, hogy elkéstem.

— Igyék egy kortyot! — Ziehauer odanyujtotta a pálinkásüveget.

A fiatal leány hörpintett egyet és köhögni kezdett. Letörölte a szeméből kibuggyanó könnycseppeket és figyelmesen nézett a festő arcába.

— Milyen jó, hogy éppen a maguk fülkéjébe kerültem.

Ziehauer csodálkozva vonta fel szemöldökét.

— Nekünk, vagy magának?

A leány szó nélkül rámutatott a sáljába tűzött lóherealakú brosstűre.

— Igaza van! És én megfeledkeztem róla! — szólt Ziehauer.

A fülke ajtajában megjelent a kalauz feje. Amikor meglátta a leányt, bejött.

— Maga menetközben szállt fel! Bírságot kell fizetnie.

Most Ziehauer felé fordult, szalutált, átadta a jegyeket és a visszajáró pénzt.

— Tessék öt márka a fáradságáért és öt márka a bírságra — Ziehauer a kalauz vállára tette kezét, megfordította és kituszkolta a fülkéből.

Ziehauer szemügyre vette a leányt és megállapította, hogy tulajdonképpen szép. Csak túlságosan lötyögő, férfikabátból átszabott köpeny volt rajta és otromba, alacsonysarkú, megpatkolt cipőt viselt. Amíg az új útitársnőt nézegette, Ziehauer nem is jött rá rögtön, miért találja olyan vonzónak a leány külsejét. Sápadt arcbőr, beesett arc és rendkívül fáradt szem. Különben, lehetséges, hogy éppen ebben a szemben rejlett minden...

Közben a vonat lassított. A sínek mind meredekebben kapaszkodtak a hegyre. A hegyek szorosan közrefogták a vaspályát. A kőbányák hasadékai óriási sebekként tátongtak. A világos vágatokban munkások alakja sötétlett. Kötélen lógva vésték a meredek sziklafalat. Világossárga por szállt a csákányok csapásai nyomán. A por szétfúvódott a levegőben, mint a pára, aztán leülepedett a kis völgyben.

— Wiesenthal — szólt a leány. Felállt és a kosaráért nyúlt. Amikor leszálltak a vonatról, odament hozzájuk a kalauz.

— Gyönyörű hely — mondta és táskájában kotorászott. — Egész Németországban sehol sem kapnak ilyen ebédet! — És amikor már felugrott a mozgó kocsi hágcsójára, egy cédulát nyujtott át Ziehauernek: — Sehol Németországban!...

A festő a leány ormótlan kosaráért nyúlt.

— Hogy ujjal mutogassanak ránk? — szólt a lány és ügyesen a vállára kapta a terhet.

Néhány paraszt volt a perronon. Köpenyükbe és esőkabátjukba burkolózva a lócákon ültek. Mindegyik előtt éppen olyan idétlenül nagy kosarak álltak.

— Mi van a kosarakban? — kérdezte kíváncsian a festő.

— Játékok. Annabergbe visszük.

— Maga is?!

A leány Ziehauer szavába vágott:

— A nagybátyjuk temetésére jöttek... Ma temetjük az apámat. Renata Schöneck a nevem.

— Renata. Réni?... Nem felejtem el.

Az állomás előtti téren is üldögéltek kosaras emberek. So-

kan voltak Mindegyik egyformán elcsigázottnak látszott, pedig még el sem kezdődött a nap.

— Nézzétek csak, a fiatal Schöneck-lány már vissza is jött — mondta irigykedve egy öregasszony, aki a csupasz földön ült, külön a többiektől.

— Ma temetjük apát, Selte anyó — felelte menet közben Réni. — Eljön?

— Eredj, eredj — dünnyögte az öregasszony. — Akinek kell, az majd el is megy.

Eleinte az úton haladtak, aztán rátértek a meredek, hegyre kapaszkodó ösvényre. Ha találkoztak egy-egy parasztval, Ziehauer előre leemelte a kalapját.

— Grüss Gott! — mondta.

— Grüss Gott! — köszöntek vissza mogorván a parasztok és félrenéztek

Mind ritkábban találkoztak férfiakkal. Valahonnan a bokrok közül nehéz rőzsenyalábok alatt görnyedő gyerekek és öregasszonyok bukkantak elő.

Ziehauer megemelte kalapját:

— Grüss Gott!

De már senkisem köszönt vissza. A gyermekek riadtan hóköltek a bokrok közé, az öregasszonyok mogorván elfordultak és botjukra támaszkodva letértek az ösvényről, hogy utat nyissanak az ismeretleneknek.

Minél messzebb mentek, Ziehauer annál nehezebben tudta kimerültségét leplezni, nehéz lihegése elárulta.

Réni letette a kosarát és leült egy kőre. Levette kalapját s ekkor Ziehauer meglátta a leány tarkójára simuló, súlyos kontyba tekert haját. Így már nem látszott olyan kicsinek a feje, viszont most, hogy a kalap karimája nem árnyékolta be az arcát, még fáradtabbnak tűnt. Ziehauer elfordította tekintetét és kelet felé nézett. A nap már a hegygerinc fölé emelkedett. A távolban sötét sziklák sorától körülvett hatalmas hegy meredt a magasba. Fenségesen és súlyosan állt ott a hegy, lábánál elterülő zöld szoknyáját a völgyig eresztve. Mély, barna ráncokkal barázdált csúcsát magas, ezüstös hó-fejkötő takarta. Fehér virágfüzérek, mint a csipke, ereszkedtek le széles, szürke vállára.

Réni arra nézett.

— Ott már nincsenek nácik — mondta a leány a hegyre mutatva.

Két útitársa bólintott és érdeklődéssel nézett arra a földre, ahol „már nincsenek nácik".

Zinn emelkedett fel elsőnek.

— Gyerünk...

— Most erre — szólt Réni és jobbfelé tartott.

A kanyarulaton túl hirtelen kibukkant a falu. Amikor felértek, bementek az utolsó házba, amely vakfalával állt az út felé az udvaron. Sűrű, bűzös gőzsugár vágott az arcukba: párolt fa, enyv és olcsó festékek összekeveredett szaga. A szobában félhomály volt.

Ez a kellemetlen szag áradt a játékszerekből is, amelyek a szoba felét betöltő óriási kemence körül a polcokon száradtak. Egész állatkert volt itt fából kifaragva.

Egy csomó fehér, frissenfaragott figura tornyosodott a padlón a nagy asztal mellett, amelyet körülült az egész család. A gyermekek, éppen úgy, mint a felnőttek, ragasztottak és festettek. Amikor Réni bejött a szobába, a gyermekek körülállták a leány levett kosarát. Réni néhány csomagot szedett ki a kosárból. Az egyik csomagot — egy doboz szárazsütemény volt — rögtön felbontotta és mindegyik gyereknek adott egy-egy kerek kekszet. A legolcsóbbfajtájú teasütemény volt ez, de a gyerekek a gyönyörűségtől csemcsegve majszolták.

Hamarosan leültek reggelizni. Az asztalon két serpenyő állt. Az egyikben burgonya, a másikban lenolaj volt. Mindenki kivette a maga krumpliját, bemártotta az olajba, rátette egy darabka kenyérre, úgy vette a szájába. Zinn kivett a zsákból egy doboz konzervet és néhány zsemlyét. A gyermekbek feszült figyelemmel bámulták a konzervet, de Réni anyja így szólt:

— Ezt eltesszük a halotti torra.

— Mi is elmegyünk a temetésre? — kérdezte Ziehauer Rénitől.

— Máskülönben nem jöhetnek ki a temetőbe — válaszolta halkan a leány.

— Okvetlenül ki kell oda mennünk?

— Ott a — natár...

Réni a szoba sarkába ment, ahol egy gyermekágy állott. Ziehauer Réni vállán keresztül odanézett és egy hat év körüli kisfiút pillantott meg. Megnyúlt kis arca nagyon sápadt volt, vékony, áttetsző két keze a takarón feküdt.

— A kisöccse? — kérdezte Ziehauer.

— Nem, a fiam.

— Én azt hittem, hogy...

— Özvegy vagyok — mondta egyszerűen Réni.

Zinn leült az ágy melletti kisszékre és nézte a beteg gyermeket.

— Nincs valami hangszerük?

Réni levett a kemencéről egy játék-harmonikát. Még nedves volt a friss festéktől. Zinn széthúzta a fújtatót. A „hangszer" rekedt, hamis hangot adott. Zinn végigfuttatta ujjait a billentyűkön és énekelni kezdett:

Tente, fiam, szép magzatom
Dehogy lőtték apád agyon,
Ijesztgették csak a bácsik
Himes réten furulyázik.
Tente, fiam, szép magzatom.

Ziehauer látta, mennyire megfeszülnek Réni arcvonásai, mintha azon erőlködnék, hogy visszatartsa könnyeit, és az énekes hangja, amely mindig acélosan csengett, mind lágyabbá vált:

Nem volt semmi, rózsaszálom,
Amit láttál, mind csak álom.
Tente, kicsim, nyughass, alhass,
Én hallgatok, te is hallgass.

Csitt, a kürtös újra
Fújja, fújja, fújja.
Ha valót mondsz, szegény gyermek,
A fasiszták agyonvernek.

Zinn leeresztette a harmonikát és kíséret nélkül, halkan ismételte:

Tente, fiam, szép magzatom ...

Réni kezére hajtotta fejét és válla kissé megrándult.

— Kimegyek a levegőre — mondta Ziehauer.

Réni kivett az ágyból két vánkost és a két barátot a tehénistállóba vezette

— A szalmáspajtában jobb lenne, de az foglalt — szólt Réni és kinyitotta a pajta ajtaját, hogy szalmát hozzon a vendégeknek. A két férfi megpillantotta a koporsót.

Réni nemsokára felkeltette Zinnt és Ziehauert. Megkérte őket, segítsenek a házba vinni a koporsót Nehéz volt, mert vastag tölgydeszkából készült. Feltették az asztalra, amely körül még mindig a nagy halom frissen faragott játék-állat hevert.

A kemence körüli padokon, a tarka játékok alatt ült az egész család és a szomszédok. Csak az özvegy állt az asztal mellett, némán, kővédermedt arccal meredve a halottra.

A lelkész imádkozott.

Az ajtó szélesen kitárult és megjelent a küszöbön egy tagbaszakadt legény. Kokárdás katonasapka a fején. Ez volt az állami felügyelő. Háta mögül a falusi rendőrség felügyelője tekintgetett befelé.

— Heil, Hitler!

A lelkész becsapta az imádságoskönyvét, nem felelt semmit és félre állt.

— Még nem adtam meg a temetési engedélyt — ripakodott rá az állami felügyelő Réni anyjára. — Hol a tanusítvány, hogy megvizsgálták a halott száját, nincs-e benne arany?

Az özvegy reszkető kézzel túrkált éppen annak az asztalnak fiókjában, amelyen a koporsó állt. A felügyelő felhajtotta a lepedőt, amely álláig befödte a megboldogultat és megnézte az ujjait.

— Hát a jegygyűrű?

Az özvegy alázatosan nyujtotta át a felügyelőnek a vékonyka aranygyűrűt.

A felügyelő pecsétet ütött a tanusítvány sarkába és vidáman mondta:

— Mehetnek!

Mielőtt elment volna, tekintete végigfürkészett a szobán és megállt a kemence sarkánál, ahol a beteg kisfiú ágya volt. Ziehauer követte a felügyelő tekintetét és meglátta, hogy a kis ágy előtt egy otthonkészült, tarka rongyszőnyeg fekszik. A szőnyeg közepén élénkvörös csillag alakjába fonódott az anyag.

A felügyelő lassan odalépkedett a szőnyeghez, csizmája orrával felrúgta és a némán ülő parasztokra vetette tekintetét.

A parasztok komoran lehorgasztották fejüket.

— Vidd! — parancsolta a felügyelő a rendőrnek, majd odaszólt a lelkésznek: — Most már imádkozhat! — Réni felé fordult: — De veled még találkozunk!

— Idehallgasson!... — szólalt meg Ziehauer, de még mielőtt folytathatta volna, Zinn megragadta a kezét.

A felügyelő és a rendőr elment. Hangosan becsapták maguk mögött az ajtót.

Zinn érezte, mennyire reszket Ziehauer könyöke.

— Gyerünk — mondta Zinn.

A falu már sürű homályba borult. Itt-ott fény gyulladt ki. Nagy volt a csend. Zinn és Ziehauer szótlanul állt és cigarettázott. Hátuk mögül alig láthatóan felfűnt Réni kis alakja.

— Ober-Wiesenthalban már varjak magukat.

Kis ideig még határozatlanul ott állt, aztán elindult a ház felé.

— Tíz perc mulva kiviszik a megboldogultat — mondta vissza sem fordulva, a ház küszöbéről.

A koporsót a férfiak a vállukon vitték a falu utcáin keresztül. A házakból kijöttek a lakók. Amikor meglátták a halottas menetet, gyorsan levetették forgáccsal teleszórt kötényüket és csatlakoztak a többi paraszthoz. Néhányan lámpával jöttek és a menet oldalán haladtak. Csakhamar kis lámpalánc fogta körül a temetőbe igyekvőket.

A wiesenthaliak utolsó szállása nem volt barátságos. Szél fújta mindenfelől. A viharvert sírkövek érdesek voltak, mint az alattuk fekvő szegény emberek keze.

Már egészen besötétedett, amikor Réni apjának koporsóját leeresztették a sírba. Sekély és szűk volt az. A parasztok lámpái megvilágították az éles köveket, amelyek a sír szélein meredeztek. A koporsó, amikor leeresztették, beleütődött a kövekbe. Még hangosabban koppantak a koporsó fedelén a kövek, amelyek itt azt a marék földet helyettesítették, amit a kísérők a sírba szoktak dobni.

Réni félrehívta Zinnt.

— Látja ott azt a hegyet?

Zinn összehunyorította szemét, hogy megszokja a sötétet.

— Arra menjenek — mondta Réni. — Mindig a gerincen. A völgybe ne ereszkedjenek le, ott kordon van. Ötszáz méter után barátaik várják magukat.

— Nagyon hálásak vagyunk magának, Schöneck elvtársnő — szólt Zinn.

Ziehauer pedig megfogta Réni kezét és két kezében tartva óvatosan az ajkához emelte.

— Mennem kell — mondta Réni és szelíd erőszakkal kiszabadította kezét.

— Unter-Wiesenthal, Renata Schöneck... Réni... — szólt Ziehauer alig hallhatóan.

Réni ránézett, de csak megismételte:

— Mennem kell... Maguknak is...

Egy perc mulva elnyelte alakját a sötétség.

Zinn példáját követve Ziehauer is a sírok közé feküdt, de közben jóerősen megütötte a vállát egy sírkőben.

Ziehauer szeme előtt nagy, sötét, sivár, széltől felborzolt fakoronához hasonló valami dülöngélt. Amit fának tartott, megfordult és Ziehauer most azt érezte, hogy valami könnyen súrolja az arcát. Kinyújtotta a kezét és egy virágot fogott meg. A virág kicsiny volt, valószínűleg fehér, vékonyszárú és köny-

nyen letört a festő ujjai alatt. Ziehauer gyengéden betűzte a virágot a gomblyukába.

Kényelmetlen volt a fekvés. Az éles kövek vágták a térdét és a mellét. De Ziehauer nem mert megfordulni, mert félt, hogy zajt üt. A temetőben már halotti csend uralkodott. Messziről látszott, ahogy a lámpák kis fényei leereszkednek a falu felé.

A köd hamarosan eltakarta a falut és beburkolta a hegy gerincét, meg a temetőt. A ködben Zinn nem látta sem a holdat, sem azt a hegyet, amely felé Réni útmutatása szerint menniük kellett.

— Nincs valami innivalód? — kérdezte suttogva Ziehauer.

— Hallgass!

— Ideje, hogy elinduljunk.

— Felszakadhat a köd.

— Ötszáz méter — öt perc.

Némi hallgatás után Zinn megszólalt:

— Jó — és kiemelkedett sziklagödréből.

— Állj! — kapott hirtelen észbe Ziehauer és térdre ereszkedett.

— Mi lelt? — kérdezte bosszúsan Zinn.

— Semmiség... Rögtön... — dörmögte zavartan Ziehauer. Kivette a gomlyukából a virágot és vigyázva, a kalapja mellé tűzte. — Igy. Most mehetünk!

ÖTÖDIK RÉSZ

És íme, ezek a — már aligha emberek készítik elő az új háborút. Nagyon sok ágyút, fegyvert, géppuskát és más egyebet készítettek — itt az ideje, újra embereket ölni, különben — miért dolgoztak. Nem azért fúrták ki az ágyúkat, hogy vízvezetékcsőnek használják.

Gorkij

1

A „Pirate" útjával kapcsolatban ez alkalommal különösen nagy port vertek fel. Amikor megjelent a Riviera partjainál, az újságok olyan zenebonát csaptak, mintha a yacht nem is Amerikából, hanem legalább a Marsból érkezett volna. Az újságok szerkesztőségeit elárasztották az út részletes leírásán kívül hosszú beszámolókkal azokról a bálakról és egyéb szórakozásokról, amelyekben III. John Vandenheim vendégei részesültek a „Pirate" fedélzetén.

A „Pirate". mint valami látomás, egyszer itt, másszor ott bukkant fel; leeresztették a motorcsónakját, amely kivitte a partra a postát — és a yacht újra eltűnt a látóhatár kékjében.

A yacht körül zsibongó hírlapi zenebonában, ami Vandenheim parancsára harsogott, a lényeges körülmény, amit egyetlen riporter sem sejtett, az volt, hogy maga John nem tartózkodott a „Pirate"-on. Ugyanakkor, amikor mindenki azt hitte, hogy a Földközi-tenger szépségeit élvezi, John a párizsi *Hotel Crillon*-beli lakosztályában járkált fel-alá. A szálloda vendégkönyvében mint Horatio Rankin, a „Dulles and Dulles" ügyvédi iroda képviselője szerepelt. A francia politikai élet, az ipar és a bankvilág legfontosabb tényezőivel folytatott mindennapos megbeszélések titkának megőrzése érdekében csaknem minden tárgyaló fél más és más helyre kapott meghívást. Miniszterek és követek, nagyiparosok és bankárok mentek drága vendéglők különszobáiba, városkörnyéki villákba, kokottok szalónjaiba és Vandenheimmal való találkozásuk igazi célját nem közölték sem a titkárukkal, sem a tanácsosaikkal, sem az ügyvédjükkel. Ha csak tehették, igyekeztek felismerhetetlenek maradni. Tudták, hogy a John által tervezett cselszövés kifecsegése őt nem fenyegeti semmivel, azon a néhány tízezer dollárnyi kiadáson kívül, amivel betömi az újságok száját. Viszont bármelyik francia tárgyaló partnerére nézve az indiszkréció egyenlő lett volna a politikai öngyilkossággal.

Egynéhány szerződő felével, olyanokkal mint Schneider báró, Rothschild báró, vagy De Wendel, Vandenheim kénytelen volt

uővariasan beszélni. Ha az urak makacskodtak, vagy túlságosan mohók voltak, a tárgyalás után Dulleson töltötte ki haragját. De másokkal, affélékkel mint Bonnet miniszter, De la Rocque ezredes, vagy Abetz, John úgy ordítozott, mint a lakájaival, ha azok valami hibát követtek el.

Őrjöngött, mert a francia kormány olyan nehézkes volt a cseh kérdésben. Ahelyett, hogy levegőbe röpítették volna a francia-csehszlovák egyezményt és határozottan lemondtak volna a Szovjetunióval történő mindenfajta együttműködés lehetőségéről, a radikális miniszterek a közvélemény kegyeit hajhászták. Reszkettek a tárcájukért és azt képzelték, jóllakathatják a farkast, úgy, hogy a bárányt is megmentik.

Vandenheim bevette a játékba Bonnet-t, aki párhuzamosan azzal, hogy a Harmadik Köztársaság külügyminisztere, hosszú évek óta betöltötte a „Lazar Frères"-bankház legfőbb jogtanácsosi tisztét. John megfenyegette a jogtanácsos-minisztert, hogy a német „D"-bankcsoport megfosztja a „Lazar Frères"-t titkos képviselői minőségétől, ha Bonnet nem intézkedik haladéktalanul és határozottan a francia-csehszlovák egyezmény megőrzésére irányuló propaganda diszkreditálása ügyében.

Másnap Bonnet elküldte Vandenheimnak a kiáltvány szövegét:

„Francia polgár!

Azt akarják elhitetni veled, hogy áthidalhatatlan szakadék választja el Hitler követeléseit a már megkötött egyezményektől. Ez hazugság! Az egyetlen véleménykülönbség az eljárás kérdésében van: mikor vonuljon be a német katonaság — a már vitathatatlanul németnek elismert — Szudétavidékre? A Szudétavidék határainak megállapítása előtt, vagy után?

Azt akarod, hogy a hollók csipegessék a csontjaidat ezen ‚véleménykülönbség' miatt?

Véleményünk szerint — egész Csehország nem ér annyit, mint egyetlen poilu csontjai."

A szöveg tetszett Vandenheimnak, de azért újra találkozóra rendelte Bonnet-t és azzal a ürüggyel, hogy néhány kisebb változtatást akar, újabb fenyegetésekkel rábírta a minisztert, hogy sajátkezűleg másolja le a kiáltványt. Amikor megkapta ezt az okmányt, amellyel a minisztert rabszolgájává tette, John elküldte másolatát De la Rocquenak egy csekkel és azzal a parancscsal, hogy már holnap reggelre a „Tűzkeresztesek" ragasz-

szák tele Párizs falait a kiáltvány százezernyi példányával. Amikor ez megtörtént, Vandenheim már nem is fáradt azzal, hogy személyesen tárgyaljon Bonnet-val. Dulles útján tudomására adta, hogy a miniszter úr választhat: vagy elnyomja Franciaország minden arra irányuló kísérletét, hogy ellenállást tanusítsanak a németek csehországi támadásával szemben, vagy megláthatja a főváros falaira ragasztva provokációs fogalmazványának facsimiléjét is.

Bonnet mindenbe belement — és még aznap megkapta a „Lazar Frères" útján a „jutalékát", félmillió frankot, továbbá az arról szóló értesítést, hogy jogtanácsosi tiszteletdíját a kétszeresére emelték.

Miután Vandenheim félt, hogy személyes találkozásuk kompromittálhatja Daladiert, Dulles és Bullitt gondjára bízta őt.

Vandenheim megígérte Schneider bárónak, a creusot-i fegyvergyárak főnökének, hogy a híres cseh Skoda-művek teljes tulajdonába kerülnek azon a napon, amikor a németek bevonulnak Csehországba és biztosítékképpen letétbe helyezte a vállalat részvénypakettjét, amely az ő tulajdonában volt. De ugyanazon a napon kiadta bizományosainak a parancsot, hogy Európa minden tőzsdéjén nyomják le a Skoda-részvények árfolyamát és minden mennyiségben vásárolják fel ezeket az értékpapírokat. Ezekre a további játékánál volt szüksége: a Skoda-művek óriási csalétek volt, amellyel még egy cápát meg akart fogni.

Hála a kiszemelt kombinációnak, mind a francia „Kuhleman" vegyi tröszt, mind a brit „Imperial Chemicals" megegyezett abban, hogy a német „I. G. F. I." a lehető leggyorsabban a cseh vegyi ipar gazdája legyen.

John egyesek között érdekközösséget teremtett, másokat egymásra uszított. De nem csekély csodálkozással látta, hogy mindezen erőfeszítés ellenére, annak ellenére, hogy a francia miniszterek készek voltak jegyzéket intézni Hitlerhez, amelyben felhívják, vonuljon be a Szudétavidékre — a dolgot mégsem tekinthette teljesen biztosítottnak: a franciák milliói hangosan tiltakoztak az aljasság ellen, amit a kormányuk végrehajtani készült.

Vandenheim megparancsolta Dullesnak, vásárolja meg a sajtót. Bonnet titkos „alapjai" azonnal megháromszorozódtak. Bonnet jobbra is, balra is osztogatta híres borítékait, amelyekben ez alkalommal nem hitvány frankok, de teljesértékű dollárok voltak. Hitler sikerét a messzi, tengerentúli köztársaság adófizetői biztosították. A legkülönbözőbb színezetű hírlapírók — a „Gringoire" zsarolóitól kezdve a Blum-féle „szocialista" bölényekig percegtetni kezdték amerikai aranyból készült tollukat.

Hogy felbátorítsa a mohó, de gyáva párisi firkászokat és rábírja a tőzsdét, hogy hisztérikus vinnyogásukra reagáljon, John Párizsból az angol sajtót is ugyanilyen szellemben sugalmazta. Dullestól Abetzhez, Abetztól Welczekhez, Welczektől Dirksenhez — ezen a láncon át a diplomáciai sürgönyök gyorsaságával száguldott a csekk a londoni „Daily Mail" kiadóhivatalába és az újságban tüstént megjelent egy cikk, amely döbbenetesebb benyomást tett a világra, mintha Göring bombái a párizsi Place de l'Etoile-on robbantak volna. Britannia vezető politikusainak véleménye teljes egészében egybevágott John terveivel és maga lord Rothermere írta: „Nekünk semmi közünk Csehszlovákiához. Ha Franciaországnak kellemes, hogy ott megégesse az ujját, ez az ő dolga." Rothermere élvezettel megismételte Bonnet ocsmány szavait — angolul sem csengtek semmivel kevésbbé baljósan, mint franciául: „Egyetlen francia baka csontjai többet érnek, mint valamennyi csehszlovák együttvéve."

— Anglia törődik a mi „poilu"-inkkel! — A párizsiak a meghatottság könnyeit törölgették, elfeledve Rothermere következő sorait; ezek csúffá tették Franciaország előbbi politikáját, mely arra irányult, hogy vele baráti viszonyban álló és erős csehszlovák állam teremtődjék. Rothermere a csehszlovák köztársaságot a politikai rövidlátás alkotta államnak nevezte és nyiltan kifejezte reményét, hogy „a nemzetiszocialista kormányzat hatalomrajutásával, ennek a pártnak erélyes vezetése alatt, Németország maga megtalálja az igazságtalanságok helyreigazításának módját. Ennek eredményeképpen Csehszlovákia... egyetlen éjszaka megszűnhetik létezni."

De John még ezt is kevésnek tartotta. Dulles folytatta tevékenységét és Vandenheim teljes megelégedésére vezércikk jelent meg a „Times"-ban, amit a londoni tőzsdések úgy nyitnak ki reggelenként, mint az evangéliumot. A vezércikk nyiltan azt javasolta Hitlernek, hogy foglalja el a Szudétavidéket.

Vandenheim fékevesztett lett — már nem tudott megállni: az amerikai milliárdok, amelyeket a német iparba fektettek, megpuffadtak, mint az élesztővel keltetett tészta, szűk lett nekik a Harmadik Birodalom határa és újabb hódításokat követeltek.

Az „Humanité" figyelmeztető hangja elterjedt Franciaországban és túlszárnyalta a John csekkjeiből született ördögi kórust. A dolgozó francia nép nem hitt abban, hogy meg kell hódolni Hitler előtt, akit Franciaország vezető klikkje csaknem a Csehszlovákiába elhelyezett milliók megmentőjeként tüntetett

fel. De a kistőkések már ingadoznak: mi lesz, ha Franciaország állhatatosságára a németek háborúval felelnek?

Nem, nem, a háború nem kell Franciaországnak! Azért a mit tudom én hol is lévő Szudéta-hegyért, amelyet nem is tud minden francia megtalálni a térképen!? Vigye el az ördög! Ha a csehek nem akarnak beletörődni annak a hegynek elvesztésébe, hát harcoljanak ők maguk érte...

Egész Csehszlovákia nem ér annyit, mint egyetlen „poilu" csontjai!

A „Gringoire"-ban Bonnet aforizmája lakonikus, de annál aljasabb jelmondattá alakult, amely ott diszelgett a pogromlovagok sajtóorgánumának első oldalán: „Meg akartok halni Csehszlovákiáért?"

Bizonyos Joseph Barthélémy professzort a „nemzet megmentőjének" nyilvánították, mert Dulles megrendelésére cikket irt a „Temps"-ba, „bebizonyítva, mint a kétszer kettőt", hogy a francia-csehszlovák kölcsönös segélynyujtási szerződés már régesrégen hatályát vesztette, amennyiben Hitler felmondta a locarnói egyezményt.

Negyvenezer frankjába került Vandenheimnak, hogy ne jelenjék meg a sajtóban egy ujságiró cikke, amelyben leleplezi Barthélémy korruptságát.

— Jegyezze meg, Foss — mondta oktató hangon III. John Dullesnek, — és ne győzze elégszer elismételni annak, aki ez nem érti: Franciaországot kidobni ebből a játékból, annyit jelent, hogy megnyerjük az egész játszmát, mert ezzel, talán sikerül kiütnünk Oroszországot a játékból. És ez nekünk fontosabb mint Anglia és Franciaország együttvéve.

Vandenheim, működése eredményeivel elégedetten, már el akarta hagyni az őszi ködökbe burkolózott Párizst, amikor izgatottan megjelent Dulles.

— Rossz hirek Németországból, boss!

Legszivesebben összezsugorodott volna Vandenheim dühös tekintete alatt, de mégis elhatározta, hogy beszél.

— Közelálló emberek körében Hitler elszólta magát, hogy kudarctól fél a Szudétákkal kapcsolatban.

John dühödten felrúgta az előtte álló kinai asztalkát a rajta lévő teáskészlettel együtt.

— Az úristen megvert minket ezzel az idiótával.

— Nem annyira az úristen, mint inkább Henry Schreiber — jegyezte meg kajánul Dulles.

— Vigye el az ördög az útálatos szellemeskedéseit! — rivallt rá John.

Félrelökte az asztalka roncsát, rátaposott a porceláncserepekre és járkálni kezdett a szobában.

— Emlékszik arra a fickóra, akit Göring mellé rendeltünk?... Mac?... Mac?... — John törte a fejét, hogy eszébe jusson az a név.

— MacCronin?

— Összeköttetésbe kell lépnünk vele.

Dulles némi habozás után így szólt:

— Ez a jelentés is tőle jön.

— Ez azt jelenti tehát, hogy Hitler Göringgel beszélt erről?

— Göringgel és Göbbelsszel.

— Ugyan már, Göbbels... — John megvetően legyintett.

— Hitlerre gyakorolt befolyása...

— Nemcsak a befolyás a lényeg, hanem a személyes érdekeltség is, Foss — John váratlanul felkacagott és jóerősen Dulles vállára csapott. — Mit érne a maga rám gyakorolt befolyása, ha nem lenne érdekelve annak a szélhámosságnak sikerében, amit tegnap Bullit számára nyélbeütött?!

Dulles ellenvetéseket akart tenni, tisztázni akarta magát, de a nyelve megbénult a rémülettől, hiszen tudta, hogy John hajlandó mindent megbocsátani; hazugságot, hitszegést, bármilyen aljasságot — csak az erszénye elleni merényletet nem.

— Becsületszavamra, boss... — hebegte, amikor visszanyerte beszélőképességét és a nadrágjába törölte nedves tenyerét. — Becsületszavamra...

Vandenheim vésztjóslóan folytatta:

— Maga azt képzelte, hogy mert maga figyeltet meg engem és nem én magát, semmit sem tudok a hátam mögötti üzelmekről? De mennyire! Tudok minden lépéséről, minden szaváról... — John ott állt ijesztően, mint egy bálvány és Dullesnek már úgy rémlett, hogy a rőtvörös rém tucatnyi karral halálos ölelésre szorítja magához, hogy kisajtoljon belőle mindent, amit összeharácsolt. Borzalomtól megmeredt szemmel tekintett Johnra. Ha a szíve nem zakatolt volna olyan eszeveszetten, ha a veríték hideg áradása nem öntötte volna el kezét, arcát, egész testét — hitt volna abban, hogy a rémület egyetlen pillanat alatt megölheti az embert.

Vandenheim ránézett és megvető gúnnyal mosolygott.

— Nem szabad ilyen gyávának lennie, Foster.

— Én semmitől a világon nem félek — motyogta akadozó nyelvvel Dulles és felemelte kezét, hogy megtörölje nedves arcát.

— Ezek általában semmiségek. Nem haragszom magára! —

mondta John. — Csak arra ügyeljen, nehogy Bullitt becsapja magát abban a spekulációban, amit együtt eszeltek ki.

— Bullitt — engem? — Dulles hosszan, nyekeregve nevetett.

— Csak kísérje figyelemmel. Ez olyan kopó, amely megpróbálja a gazdája orra elől elcsenni a vadat... Az elnök ezt hamarosan megérzi.

Vandenheim most váratlanul megkérdezte az ügyvédet:

— Átadta Bullittnak a legutolsó csekket?

— Magától értetődik.

— Levonás nélkül?

Dulles vállat vont és sértődötten elfordult.

— Kényes megbízatást kell neki adnunk... De különben jobb, ha nem avatjuk ebbe az ügybe Bullitot — szólt John. — Hiszen úgye, most maga is jóviszonyban van Abetz-cel?

— Úgy, ahogy.

— Találkoznom kell Göringgel.

— Ehhez idő kell.

— Ez az, ami nincs nekem.

— Abetznek Németországba kell utaznia.

— Hát repüljön már holnap oda!

— Azt mondják, a Göring általi fogadást már egy hónappal előbb elő kell jegyeztetni.

Vandenheim hirtelen megállt a szoba közepén és csak annyit mondott:

— Legkésőbb a jövő héten fogadnia kell!

2

Schwerer bosszús volt: a tervezettt csehszlovákiai utat hirtelen elhalasztották. Gauss azzal magyarázta ezt az elodázást, hogy az angolok, akikkel Schwerernek együtt kellett volna utaznia, elhalasztották utazásukat.

— Nem nekem kellett volna az angolokkal utaznom, hanem az angoloknak velem — mondta visszafojtott ingerültséggel Schwerer. Sértőnek találta, hogy az angoloktól függ.

— Nagyon szeretetreméltó volt az angoloktól, hogy felkérték önt, vegyen részt a bizottságukban, mint német megfigyelő — vetette ellen Gauss.

Schwerer bosszúsan horkantott: már megint megfigyelő! Ismét polgári ruha és megint holmi polgári egyénektől függ majd, akiket már előre megvetett. Már tapasztalatból tudta, mit jelent „megfigyelőnek" lenni. Határozottan balszerencse kísérte.

Utóvégre nem szórakozásból, akart Csehszlovákiában lenni, ahol harcolnia és győznie kellett a gyűlölt szlávok nyugati előőrsei, a — csehek fölött. Alig várta, hogy megszemlélje azt a hadszíntéret, amelyet hídnak szántak a keleti térségek felé, olyan hídnak, amelyen keresztül ő, Konrad von Schwerer vezeti majd a germán sereget!

Miután nem is sejtette, hogy Göring a Hitler által kiagyalt provokáció áldozatául éppen őt jelölte ki, Schwerer türelmetlenül sietett saját halála felé. Távol állt attól, hogy bármi rosszat is gyanítson, amikor Gauss magához hivatta és annak jelenlétében minden ügyét átadta Prustnak, a keleti kampány előkészítésének messze elágazó terveivel együtt. Esze ágában sem volt, hogy Gauss úgy hallgatja minden szavát, mint egy haldokló gyónását. Gauss lakkcsizmája orrának ütemes himbálózásában, monoklijának csillogásában annyi nyugalom volt, hogy még az sem sejthette a részvételét Schwerer megöletésének tervében, aki tudott a közeljövőben megtörténő provokációiról.

Schwerer elutazásának elhalasztása lehetővé tette Gaussnak, hogy a Csehszlovákia ellen irányuló cselszövés katonai részét Schwerer kezéből Prustnak adja át. A kezdeményezés nem Gausstól indult ki, mégis ő okozta. A dolog így történt.

Lord Creefield és Montague Greeley küldöttsége berlini tartózkodásának utolsó napján Neville Henderson, a berlini brit követ fogadást rendezett a küldöttség tiszteletére. A fogadás alkalmat nyujtott Gaussnak arra, hogy a francia és brit diplomatákkal beszélgessen és a beszélgetés során meggyőződjék arról, amit már nem egyszer hallott Ribbentrop és Neurath szájából, de ami úgyszólván hihetetlennek tűnt előtte. Gauss józan esze sehogy sem tudta felfogni, hogy az angolok, sőt a franciák is az esztelenséggel határos meggondolatlansággal módot adhatnak a német diplomatáknak, hogy határozottan állítsák: Németország keze éppen olyan szabad a cseh ügyben, mint a Rajna-vidék, vagy az osztrák „Anschluss" ügyében volt. Gauss jól tudta: nem ő az egyetlen német tábornok, akinek már viszket a tenyere, hogy megindítsa a verekedést a Szudétavidéken s a cseh földeknek bár csak egy részét is megkaparitsa. De azt is jól tudta: nem egyedül ő kívánja, hogy némi óvatossággal kezeljék ezt a dolgot és a kalandot olyan időkre halasszák, amikor a német hadsereg már felkészült a komoly harcokra.

A komoly kételkedés perceiben Gauss — mint sok tábornokkollégája — hajlandó lett volna akár Hitler letartóztatásába is beleegyezni, csakhogy megmentse a revans komoly katonai terveit az időelőtti kudarctól. De jól tudta, hogy Hitler letartóz-

tatásához az a pillanat a legalkalmasabb, amikor valamilyen éles politikai válság bajjal vagy a nemzetközi vonalon nagy kudarccal fenyegeti Németországot. Ilyen politikai válság keletkezhetik Európában a Szudétavidék megkaparintási kísérletei következtében. Sok tábornok mindezideig meg volt győződve arról, hogy ha Anglia és Franciaország együttesen nem is áll ki, de Franciaország mindenesetre és következésképpen a Szovjetunió is síkraszáll. És ebben az esetben bekövetkezhetik az, amitől a tábornokok úgy féltek, mint a tűztől: a háborúra felkészületlen német hadsereg gyors pusztulása és minden tervük esődje.

Úgy történt, hogy a brit követségen rendezett fogadás összeesett azzal a pillanattal, amikor Gausst a kételkedés marcangolta. Ugyanis éppen ezen a napon bizonyosodott be, hogy a német hadsereg felfejlődéséhez nincs még elegendő tiszt és altiszt.

Mintha csak szándékosan akarta volna a tábornokokat felizgatni, Hitler is éppen erre a napra hívta őket össze tanácskozásra és Gauss figyelmeztetésére, hogy nem teljes a parancsnoki állomány, Hitler lángvörös arccal, rekedten rikácsolta:

— A gépezet megindult, és nem szándékozom lefékezni!... Aki nem tart velem, tessék! — és éles mozdulattal az ajtóra mutatott.

Egyetlen tábornok sem állt fel és senki sem távozott. Még Gauss sem, aki a kérdést felvetette.

Hitler néhány másodpercig vérbeborult szemmel méregette a jelenlévőket, majd így ordítozott:

— Akár közbelép Franciaország, akár nem, Göringnek már kiadtam a parancsot: az első jelre teljes légierőm lecsap Csehszlovákiára. A vezérkar azt az óhaját nyilvánította, hogy a szárazföldi egységek reggel hat órakor kezdjék meg hadmozdulataikat. Így is lesz!

— De az időjárási prognózist legfeljebb csak két nappal előbb kaphatjuk meg — jegyezte meg Gauss — és szeptember vége még messze van.

Hitler véreres szemével dühös pillantást vetett Gaussra, de válasz helyett a többiek felé intézte szavait:

— Uraim, nem vitatkozni hívtam ide önöket. Jelen vannak Von Ribbentrop és Göbbels doktor államminiszterek. Azt óhajtják tudni, hogy az úgynevezett közvéleménnyel szemben a nemzetközi jog milyen fajtájú megsértését kell kivédeniük, amikor önök előrevonulnak.

A tábornokok összenéztek: semmi kifogásuk sem volt az ellen, hogy már jóelőre felmentést kapjanak a hadviselés törvényei alól. A kissé távolabb ülő Göring, karosszékében hátradőlve, előretolta rengeteg hasát és vidáman kiáltotta:

— Nagyszerű, mein Führer! Szédítő! Ribbentrop jóelőre készítse el a jegyzéket annak igazolásával, hogy mi véletlenül bombáztuk a brit és a francia követséget Prágában... Azt hiszem, mein Führer, nem lesz ellenére az effajta „félreértés".

Hitler elnevette magát és kérdőn nézett Ribbentropra. Az tüstént hízelgően mosolygott:

— Mi sem egyszerűbb ennél ... A brit követség olyan objektumok közelében fekszik, amelyeket lehetetlen nem bombáznunk. Az angolokat viszont nem tudjuk előre értesíteni a küszöbön álló bombázásról, mert a követségükön „elromlott a telefon". Henleinnek azonban gondoskodnia kell, hogy azok a telefonok csakugyan ne működjenek. Ennyi az egész!

— Kitűnő! — kiáltott fel nagyon elégedetten Göring. — Szédítő! Bámulatos ötletet adott nekünk, mein Führer!

— Megértik most már, mit akarok önöktől? — és Hitler megint végignézett a tábornokokon.

Prustban felébredt a tüzér.

— Lehetővé kell tenni, hogy vegyi lövedékekkel lőhessünk.

Hitler felé mosolygott, majd a mellette baloldalt ülő Göbbelshez fordult:

— Mit szól hozzá?

Göbbels gondolkozás nélkül felelt:

— Még ma elkészítünk egy rádióközlést: „Előcsapatainktól parancsnokságunk jelentést kapott arról, hogy a csehek mérgező gázokat alkalmaztak — erre kénytelenek voltunk gázlövedékekkel válaszolni." Ha később nem sikerül bebizonyítanunk, hogy a csehek megsértették a háború törvényeit, mindig találhatunk valami tisztet, aki ezt a valótlan jelentést leadta. Ezt a tisztet példásan meg is büntethetjük.

Göring nehézkesen felkelt a karosszékéből.

— Rám itt már nincs szükség, de azt még meg akarom mondani Ribbentropnak, hogy a repülőimnek Csehszlovákiába menet valószínűleg többször át kell repülniök lengyel területen.

— Lipskivel már közöltük, hogy Beck bejelentheti igényét Teschenre. Ezért a bérért a lengyelek szíves örömest keresztülengedik az egész légi flottáját — mondta Ribbentrop. — Akár minden nap repülhet.

— Apropos: lengyelek... — Hitler halkan beszélt, de rekedt hangja mindenkit egyszeriben elhallgattatott. — Most már

nem halogathatjuk tovább Lengyelország lerohanási terveinek kidolgozását. Mihelyt végeztünk Csehszlovákiával, közvetlenül utána Danzig következik és a Lengyelország elleni háború elkerülhetetlen.

Gaussnak semmiféle kifogása nem volt ezek ellen a féktelen tervek ellen, amelyeket mind ő, mind a többi jelenlévő „tevékenységük" logikus következményének tekintett. De az a felületesség, amellyel Hitler a határidőket megállapította és egész Európára vonatkozóan a jövendőbeli átalakulásokat meghatározta, bosszantotta és egyben meg is ijesztette.

Amikor a brit követség fogadására megérkezett, még mindig az ülés hatása alatt állt. Ahogy ő értékelte a nemzetközi helyzetet — előrelátva azokat a helyreigazithatatlan következményeket, amelyek akkor állhatnak be, ha a felkészületlen hadsereg meggondolatlanul bocsátkozik a cseh kalandba, anélkül, hogy feltétlen biztosítékot kapna az angolok és franciák benemavatkozásáról. — Gauss elhatározta, hogy felhasználja a ritka alkalmat és beszél Hendersonnal, valamint a fogadáson jelenlévő francia követtel, François-Poncet-vel.

A diplomáciában tapasztalatlan tábornok egyenes kérdéseire a tapasztalt és agyafúrt francia — akinek németbarát beállítottságát eléggé széles körökben ismerték — olyan cikornyás és ködös válaszokat adott, amelyek arra késztették Gausst, hogy deres szemöldökét csodálkozva felvonja monoklija felett.

— A mai külpolitika nem más, mint kompromisszum — mondta elbűvölően kedves mosollyal Poncet. — Franciaország nem tudja és nem akarja a nemzetközi politika terén felmerült óhajait más érdekelt hatalmak óhajaitól elkülönítve megvalósítani.

— Vajjon úgy kell-e érteni ezt, hogy Franciaország hajlandó tevékenységét, mondjuk, Németország szándékaival összeegyeztetni, pedig a Csehszlovákiához való baráti viszony inkább arra késztetné a franciákat, hogy nagyobb együttérzéssel hallgassanak azokra a híresztelésekre, amelyeket Prága terjeszt a mi cselszövéseinkről? — kérdezte Gauss.

— Mi készek vagyunk minden konstruktív jellegű elgondolást meghallgatni. Méltóságodnak, akinek szavai és tettei a katona nyílt szíve egyenes és világos parancsának engedelmeskednek, nehéz elképzelni azt a bonyolult görbét, amelyen a mai diplomácia jár.

— A mi dolgunk sem olyan nagyon egyszerű, ahogy önnek tűnik, követ úr — mondta mosolyogva Gauss.

— Ó, ez magától értetődik! — helyeselt siető készséggel

Poncet. Ő azonban közvetlenül érdekelve volt a németek sikerében, mivel a német iparba fektette a pénzét. Éppen ezért nem engedték az érdekei, hogy bizonytalanságban tartsa a német tábornokokat, amikor a francia kormánynak már teljesen világos volt az állásfoglalása, hogy tudniillik minden engedményt megadnak Hitlernek. Sietett kijelenteni: — Hogy mennyire bonyolult a bog, amelyet nekünk kettőnknek kell együttesen megoldanunk...

— Nekünk kettőnknek? — kérdezte csodálkozva a tábornok.

— A Szudéta-problémára gondolok.

— Aha... — dünnyögte bizonytalanul Gauss.

— Hogy világos képét adjam, hogyan is állnak az ügyek, az önök hadserege és annak vezére, a mindannyiunk által tisztelt kancellár iránti baráti érzéstől indíttatva megkockáztatnám, hogy egy kis szolgálati titkot közöljek önnel... — Poncet titokzatos arcot öltött. Gaussnak csak össze kellett vernie a sarkantyúját a karosszék alatt és egyetlen kézmozdulatával megerősítenie, hogy Poncet titkát megőrzi. A francia tökéletesen megelégedett ezzel a naiv játékkal és suttogóra fogva hangját, folytatta: — Monsieur Bonnet nemrégiben felkérte kedves házigazdánk párizsi kollégáját, Sir Eric Phippst, hogy szerezzen Lord Halifaxtól világos választ a következőképpen megformulázott kérdésre: Ha a németek megrohanják Csehszlovákiát és ha Franciaország azzal a nyilatkozattal fordul Nagybritanniához: „Mi fellépünk Csehszlovákia mellett", mit válaszol London?

Poncet sokatjelentő szünetet tartott.

Gauss szemöldöke ez alkalommal mozdulatlan maradt és arca szinte kővé meredt a megfeszített figyelemtől. A tábornok nem zavarta, nem is sürgette a követet. Várta a legfontosabbat, aminek kedvéért ezt az egész beszélgetést folytatta.

— Lord Halifax pedig ezt válaszolta — Poncet hangja még titokzatosabbá lett. — Igyekszem szószerint ismételni önnek, tábornokom: „Kedves Sir Eric, ön helyesen jegyezte meg Bonnetnek, hogy a kérdés önmagában, formájának kristálytiszta világossága ellenére, nem választható el a körülményektől, amelyekben felvetődik. És a jelen pillanatban éppen ezek a körülmények hipotetikusak."

A francia úgy nézett a tábornokra, mintha azt akarta volna kérdezni: „Hát még mindig nem értesz mindent tisztán? Talán csak nem akarod, hogy egyenesen megmondjam: cselekedj, cselekedj, ez nem a mi dolgunk!" Éppen ezt a gondolatot szőtte a Phippsről szóló mesébe és azt akarta: értse meg a német az egészet, ne féljen a német semmiféle cselfogástól Franciaország kor-

mánya részéről, amelyet csupán saját közvéleménye zavar abban hogy nyiltan Csehszlovákia nyakara vesse a hurkot és úgy hurcolja Hitler elé, mint a maga hozzájárulását a világ új felosztásához. Poncet nagyon szeretett volna félreérthetetlen célzást tenni a tábornoknak arra, hogy gondoljon az angol-francia állásfoglalásra a Rajnai-zónában történt incidens alkalmából, valamint az osztrák, abesszin és a spanyol kérdésben. De félt: ha megbuknak ezek az ármánykodások, vagy ha a közvélemény nyomására változik a politika, neki, a régi diplomatának nem bocsátanák meg az effajta vigyázatlanságot. A Quai d'Orsay nem vett tudomást a németekkel kötött, kulisszamögötti pénzügyi kapcsolatairól, amelyek nagyon hasonlítottak Franciaország egyenes elárulására — de a fecsegés, amelynek velejárója lehet egy nyilvános botrány, végzetessé válhat diplomáciai karrierjére. Mert arról meg volt győződve a francia, hogy nincs olyan beszélgetés, amely titokban maradhat, még akkor sem, ha négyszemközt, egy idegen követség magános zugában történik. Ez tartotta vissza attól, hogy teljesen nyiltan beszéljen Gaussal. Gauss elhatározta, hogy önmaga ellenőrzésére beszélget egy angollal is és nagyon örült, amikor a télikertben összetalálkozott Creefield lorddal, akiről éppen eléggé ismeretes volt, hogy nemcsak Halifax bizalmasa, hanem a brit miniszterelnök személyes barátja is. Gauss arra számított, hogy ettől a flegmatikus angoltól tud majd meg valami határozottabbat. A nyiltságra az adott jogot, hogy a tábornok és Ben már régi ismerősök voltak. Gauss az angollal még egyenesebben beszélt.

— Az a kérdés, hogy jogunk van-e a Szudéta-vidékre, már többé nem kétséges — mondta határozottan és elhallgatott. Megvárta, amíg Ben elhelyezkedik a pálma árnyékában álló fonott karosszékben.

— Őfelsége kormánya előtt a kérdés valóban világos — helyeselt Ben készségesen. — De sajnos, a kérdés nem ugyanilyen világos az átlag-angolok szemében.

Gauss megvetően szorította össze száraz ajkait.

— Ahol nem akarunk zűrzavart, nem kell helyet adnunk átlagembereknek.

— Sajnos, nálunk, a mi rendszerünkben nem mindig sikerül őket kizárni a játékból! — válaszolta leplezetlen elégedetlenséggel Ben.

— Ez is, újra meg újra, arról kell hogy meggyőzze önöket: az angol rendszer kevéssé felel meg annak a korszaknak, amely gyors és kategórikus elhatározásokat követel... A westminsteri rendszer elavult.

Ben csodálkozva nézett a tábornokra, kedve lett volna megmondani, hogy Gauss nyilvánvalóan egyszerűen semmit sem ért az angol államrendszerhez, de tűrtőztette magát és csak még erősebben szorította össze a száját.

Gauss pedig, miután Ben nem vágott vissza, folytatta:

— Még nekünk sem volt könnyű a Szudéták megszállására alkalmas változatot találnunk, pedig a mi vezetőségünk olyan határozatokat hozathat, amilyeneket csak akar.

Ben értetlenül nézett a tábornokra.

— A már kipróbált változatok valamelyikére gondolok — magyarázta Gauss. — Például meg lehetett volna próbálni a népszavazásos „Saar-változatot", de a führer elvetette, mert nem volt biztos a szavazás végeredményében. — A tábornok megvető kézlegyintéssel hozzátette: — A csehek fondorlata elronthatta volna a dolgot... De ismerjük már a „spanyol változatot" is, amikor a lázadás belülről indul és nekünk már csak segítenünk kell azt...

Gauss megint elhallgatott és kérdőn tekintett a lordra. De Ben hallgatott és nehézkes agyában átgondolta az általa adható válasz jelentőségét.

— Lecsaphatnánk villámgyorsan az osztrák változat szerint is — folytatta közben Gauss — de ehhez szükséges lenne az a tökéletes biztonság, hogy Anglia és Franciaország nem avatkozik bele.

Ben most már nem tűrtőztette magát és kimondta a tábornoknak azt, amit Poncet nem mert Gauss előtt kimondani:

— Errenézve már megvolt a tapasztalatuk mind a Rajnaizóna, mind Ausztria esetében.

Ben észbekapott, hogy sem a miniszterelnök, sem Halifax nem hatalmazta fel arra, hogy effajta beszélgetéseket folytasson. Bosszúsan elhallgatott. Igen, úgy látszik, nagyon is potom áron, úgyszólván ingyen adta oda azt, ami sokat ér. Ostobaság volt ez, ostobaság!

Ben ingerültségében elfújta a gyertyát, amikor szivarra gyújtott. És ekkor még egy kellemetlenséget fedezett fel: honnan, honnan nem, előkerült egy lakáj és újra meggyujtotta a gyertyát. Lehetséges, hogy ez az alak az ő válaszát is hallhatta? Ostobaság, bámulatos ostobaság! Rá kell terelni a beszélgetést arra, ami őt jobban érdekli: a sertéstenyésztés kérdésére. Gaussnak biztosan van valahol Kelet-Poroszországban egy nagy birtoka és lehetetlen, hogy ne legyen ott disznó!

Ben éppen ki akarta nyitni a száját, hogy a sertésekről ér-

deklődjék a tábornoktól, de amit az mondott, felkeltette figyelmét.

— Mindezt van szerencsém teljesen bizalmasan közölni önnel, kartársaim jelentős csoportja nevében, akik gyakorlatilag kezükben tartják a hadsereget... — mondta óvatosan Gauss és választ várón elhallgatott.

A saját gondolataival elfoglalt Ben nem hallotta a mondat elejét, de a tábornok hanghordozásából olyasmi csendült ki, ami arra késztette, hogy helyeslőn bólintson. Készségesen mormolta:

— Természetesen, természetesen! Barátságunk jogán!

Ben maga sem tudta, miért mondta ezeket a szavakat, de a szavak megtették a magukét és Gauss, székében a lord felé hajolva, fojtott hangon így szólt:

— Elhatároztuk, hogy megszabadulunk tőle. Azon a napon, amikor visszatér a nürnbergi ülésről, letartóztatjuk — A tábornok gondolkodott, majd határozottan hozzáfűzte: — És ha szükséges... végleg eltávolítjuk.

Ez a vallomás úgy megzavarta Bent, mintha hirtelen a füle mellett sütöttek volna el egy puskát. Képtelen volt gondolkozni és cselekedni.

Később már arra sem tudott visszaemlékezni, hogy vajjon elköszönt-e a tábornoktól. A disznókról — ez biztos — nem beszélgettek.

Gauss pedig hazahajtatott. Elégedett volt magával és mindennel, ami történt. Arra számított, hogy miután az angolokat beavatta a Hitler ellen készülő összeesküvésbe, világosan kimutatta, mi az álláspontja a cseh kérdés körül folyó játékban. Ha az angol célzása a benemavatkozásra vonatkozóan csak diplomáciai játék volt és ha az angolok a valóságban előkészületeket tesznek, hogy Franciaországtól Lengyelországig minden kontinentális állam erőivel visszaverjék a német támadást, akkor most majd meg kell érteniük, hogy egy halálraítélt diktátorral van dolguk.

„Ha azonban az angoloknak tényleg az a szándékuk, hogy a cseh ügyekben a kezüket mossák — gondolta Gauss — az egész német nép szemében a Csehország fölötti győzelem minden dicsőségét a tábornokok fogják learatni: miután megszabadultak Hitlertől."

Az öreg tábornok, szerencsétlenségére, minden élettapasztalata ellenére nem vette számításba, mit jelent az angol politikusok számára a hitleri és a katonai diktatúra alatti Németország közti választás. Gauss nem tudta, hogy aligha volt az angol

politikusok közt egyetlen is, akit ne fűztek volna a legszorosabb üzleti kötelékek a kontinens nagyipari köreihez, így Németországhoz is.

Gauss el sem képzelte, hogy Chamberlain, a vérbeli birminghami üzletember számára Németország nemcsak partner a cselszövényekben, hanem a tőkebefektetés objektuma is, amelyen keresztül egy egész kontinens pénzügyére és iparára befolyást gyakorolhat.

Ben, minden politikusi korlátoltsága ellenére, kitűnően megértette a tábornok neki tett vallomásának jelentőségét. Azonnal elhalasztotta a holnapra kitűzött csehszlovákiai útját és másnap reggel Londonba repült. Még a diplomáciai postára sem akarta bízni, amit Gauss mondott neki és elhatározta, hogy csakis személyesen mondja el Chamberlainnek.

Gauss pedig, felvetve Himmlernek a kérdést, hogy vajjon el kell-e Schwerert egyedül is küldeni, azt a választ kapta: jobb lesz, ha megvárják a lord visszatérését, mert hiszen akkor egy csapásra két legyet üthetnek agyon.

A tábornok örült ennek a megoldásnak. Az a lehetőség, hogy lord Creefieldet egyszerre semmisítsék meg Schwererrel, nagyon jól jött volna. A kockázatos nyiltság holt tanúja mindig kellemesebb, mint az élő

Ben közben megérkezett Londonba. A repülőtérről egyenesen a Downing Streetre sietett és Chamberlainnak elmondta négyszemközt a német tábornokok titkát. A miniszterelnök azonban tartózkodóan köszönte meg az érdekes közlést és felkérte Bent, utazzék vissza Németországba és onnan menjen Csehországba. A miniszterelnök, noha személyes barátja volt Bennek, nem látta szükségesnek, hogy beavassa terveibe. Chamberlain szívesebben dolgozott együtt az ipar parancsnokaitól irányított német őrvezetővel, mint a német tábornokokkal.

3

Egon a fűben hevert, tarkóján összefonta kezét. Élvezettel szívta be a körülötte lévő őszi erdő fanyar illatát, a szénaszagot, amit felé sodort a szél a távoli völgy boglyái felől. A dombról látta a betakarításnál szorgoskodó. embereket, de hangjuk nem szállt el Egonig. Így a dolgozók mozdulataiból valami sajátságos, nyugodt szépség áradt. Balfelől a távol nyáj kolompjainak hangja, mintha a templom halk harangszavának felelgetne.

A folyó mindkét partján elterülő kisváros és a gyár látképe

inkább üdülőhelyre, mint nagyipari vállalat székhelyére emlékeztetett. Barátságos kis fehér házak; cseréptetőjük ragyogóan vöröslött az eső után. Egonnak tetszett a kitartó munka légköre, amely az itteni lakósok egész életét betöltötte. Szíve szerint való volt az a szeretet, amit a csehek többsége táplált országa, gyárai, rég megszokott munkás, kultúrált, jómódú élete iránt.

A Csehszlovákiába érkezését követő első napokban, Egon nem tudott megszabadulni attól az érzéstől, hogy csak a hegyek kedvéért jött ide, friss levegőt szívni és egyáltalán nem dolgozni. Főleg nem azért dolgozni, hogy tönkretegye ezt a nyugalmat és megtörje ezt a csendet.

Eleinte úgy tűnt neki, hogy az élet itt szokatlanul nyugodtan, minden nagy izgalom és politikai harcok nélkül folyik, amelyek annyira megmérgezték németországi életét. De csakhamar rájött, hogy téved. Illúziói az első sörözőbeli verekedéskor szétfoszlottak, amikor a nótáikat békésen dalolgató cseheket Henlein kapcabetyár bandája megtámadta. A barna ing helyett a nácizmus itt fehér harisnyában jelent meg, de azért az volt: százszázalékos hitlerizmus. Ugyanazok a pogromjelszavak, a pogromlovagok ugyanazon viselkedése és ugyanazok a bárgyú ábrázatok. A fehérharisnyások készek voltak leütni mindenkit, aki nem ordította „Sieg Heil", vagy „Heil Hitler". Itt is megvolt mindazon hatástkeltő eszközök arzenálja, amelyet minden német olyan jól ismert: pisztolyok, vasbotok, boxerek.

Igen, a fehérharisnyasok németek voltak, Egon honfitársai. A „vaterland" a sarkában volt. És Egonnak el kellett ismernie, hogy ő is egyike azoknak, akiket az a „vaterland" azért küldött, hogy utat törjön a Szudétákon át. Egon csak akkor tudta elfelejteni, kiért és miért dolgozik, amikor nyakig merült a munkájába.

És mégis, itt jobb volt, mint otthon. Már csak azért is, mert nem érezte minden lépésénél a csaknem nyílt megfigyelést. Itt remélhette az ember, hogy akad, aki nem azért beszélget, hogy kifürkéssze a gondolatait és besúgja a gestapónak.

Egon felemelkedett, fel akart állni, de közelében valakinek léptei alatt megreccsentek a gallyak. Visszadőlt a fűbe. Nem akart találkozni senkivel. A léptek közeledtek, majd megszűntek mellette. Egon kis ideig még csendesen feküdt, majd kinézett a bokrok közül és meglátta Rudolf Ziehauert, tervezőirodája rajzolóját. Egon tudta: Ziehauer német és antifasiszta — olyan szökevényféle, mint ő maga, vagy egyszerű emigráns. Mindenesetre olyan ember, akivel szóba állhat anélkül, hogy félnie kelljen a besúgástól.

Egon szótlanul nézte, hogyan teszi Ziehauer a térdére a rajzfüzetét és veszi elő ceruzáját.

— Nagyon szépnek találja a vidéket? — kérdezte Egon.

— Valószínűleg vannak a világon ennél szebb helyek is, de mégis le akarom rajzolni. Emlékül.

— El szándékozik utazni?

— A mi drága honfitársainkat aligha érdeklik majd az én óhajtásaim, amikor idejönnek.

— Meggyőződése, hogy ez megtörténik?

— Éppen annyira, mint az, hogy szívesen visszaszállítanának Németországba... De ez nekem sehogysem akarózik!

Egon egy perccel előbb csaknem ilyen gyöngédtelenül gondolt a hazájára, de más szájából kellemetlenül hangzott ugyanez. Lelkében tiltakozást érzett, amelybe valami szégyenféle keveredett.

— Az ember azt hihetné, nem is német — mondta árnyalatnyi sértéssel.

— Hát ön, doktor, talán nem menekült ide?

— Ez egészen más dolog.

— Nekem meg azt mondták, hogy önnek is felfordult a gyomra a Harmadik Birodalomtól.

Egon vállat vont. Nem tudta, mit feleljen. Magában egyetértett a festővel, de szóban nem mondta volna.

Ziehauer a ceruzáját hegyezte. Vigyázva faragcsálta a vékonyka forgácsokat és gúnyosan dörmögte:

— Önnek nem tetszik, hogy nem kell félnie attól, hogy álmából gestapó-legény ökle rázza fel? Ön talán unatkozik gyüjtőtáborok nélkül? — Kinyujtotta kezét és a gyárak békés látképére mutatott. — Lesz, kedves doktor, minden lesz. Méghozzá nagyon hamar!

— Ezt nem hiszem! — mondta hevesen Egon és felült a fűben. Izgalmában már nem tudott mozdulatlanul feküdni. — Magyarázza meg: miért kell itt nekem minden ellen harcolnom, ami német? Ezt nem értem.

— Ha nem érti, akkor...

— Nos?

— ...akkor ön is elpusztul velük együtt, ezekkel a gazemberekkel, akik azt képzelik, hogy holmi „német eszme" hordozói, pedig valójában cégéres rablók és gyilkosok. És mert a posvány idejekorán „nem értette meg", mi fenyegeti őt, ha Hitler útját járja, együtt ment vele. És együtt is pusztul vele!

Egon tudattalanul fonogatta a hajlékony ágakat, úgy hallgatta a festőt.

— Mindez egyáltalán nem olyan egyszerű — szólalt meg elgondolkozva Egon. — Talán van némi igazság abban, amit Pater August mond...

— August Gauss?

Ziehauer Egonra sandított. De Egon nem vette észre ezt a tekintetet és folytatta:

— Azt mondja, hogy most, amikor Hitler az össznémetség ügyét intézi...

— Ezt mondja August Gauss, az a bizonyos August páter? — Ziehauer becsapta a rajztömböt és arcát Egon felé fordította. — Teljesen elfelejtette Lemkét?

— Ó, Ziehauer! — kiáltotta csaknem kétségbeesetten Egon. — Idegen földön mindez másnak tűnik. Lehet, hogy kissé belezavarodtam...

— Értem, doktor: nem olyan könnyű átnevelni az embert. De most emésztő, maga mögött minden hidat felégető gyűlöletre van szükség!

— De hiszen maga sem utazik innen Németországba, bombákkal a zsebében — mondta mosolyogva Egon.

— Postán küldjük a bombákat — felelte a festő és feleletül a mérnök csodálkozó tekintetére néhány rajzlapot nyujtott át az albumból. Egon egész sorozat gúnyrajzot és karikatúrát pillantott meg. Az illegális „Rothe Fahne" részére készültek.

— Hát igen — jegyezte meg elgondolkozva Egon — maga okkal félhet a bejövetelüktől.

— Nem ez a lényeg. Mi egyáltalán nem félünk tőlük! Nekünk egyszerűen minden tőlünk telhetőt el kell követnünk, hogy ne kerülhessenek ide!

— Mi akadályozhatja meg ezt?

— Ha a népek a gyűlölet és az engesztelhetetlenség lánggyűrűjével vennék körül a nácizmust, az, mint a skorpió, a saját mérgével ölné meg magát.

— Nem látom köröskörül ezt az engesztelhetetlenséget — jegyezte meg hitetlenül Egon.

— Maga sok mindent nem lát! — kiáltotta Ziehauer. — Értse meg: akinek ez érdeke, elaltatja a népben az éberséget.

— Nem értem, miről beszél?

— Ráismerek a német mérnökre. Számítások, képletek, egy kevés tőzsdei árfolyamjelentés — máshoz semmi közöm!

— Azzal, hogy elutaztam a hazámból, mindenekelőtt a nyugalmat kerestem.

— És megtalálta?

Egon sokáig, elgondolkozva nézte a hegy lankáján sötétlő erdőket. Válasz helyett szomorúan ingatta fejét.

— Bizsereg itt? — és Zinnauer mosolyogva mutatott a mellére. — Szóval, még nincs veszve minden!

4

Egon elhessegette tolakodó gondolatát: nem az effajta okoskodások kedvéért jött ide. Az ő gondolatait a terveknek kell foglalkoztatniuk és a termelésnek, aminek vezetéséért pénzt kap.

Egy idő óta szakadatlanul reklamációk futottak be a gyárba a csehszlovák hadsereg rendelésére gyártott repülőgépek miatt. Különös zavarokat észleltek, amelyek akadályozták a gépek üzembe helyezését. A zavarok okozóját a gyári pilóták között kellett keresni, noha rendben adták át a gépeket a katonai átvevőknek és az árukiadó osztálynak. Egon utasította Striesét, kutassa ki a zavarok okát. Striese úgy tett, mintha egy nap alatt befejezte volna a vizsgálatot. Azt mondta, meggyőződése szerint a közvetlen okozó, még hozzá gonosz szándékú okozó, Kupka pilóta, az egyetlen cseh repülő, aki még most is a gyár alkalmazásában maradt. Striese szavai szerint Kupka volt az, aki a gépeket a hivatalos próbarepülés után megrongálta. Striese feltételezése szerint Kupka — kém, lehet, hogy lengyel, lehet hogy magyar Azt javasolta, ne üssenek zajt a dolog körül, haladéktalanul távolítsák el Kupkát és ezzel lezárhatják az ügyet ..

Mindezt furcsának találta Egon: hiszen éppen Kupka hívta fel Egon figyelmét a rongálásokra. Ez aztán egyszerűen csodálatos, hogy a kém feljelenti önmagát. Egon elhatározta, hogy az egész históriát elmondja Kropacsek doktornak, a gyár igazgatójának.

Kropacsek erélyesen tiltakozott Striese feltevése ellen. Nagyon is jól ismerte Kupkat es bizonyítékokat követelt Egontól. Egon azonban szentül hitte, hogy Striesenek nincsenek bizonyítékai. Elhatározta tehát, hogy összehozza ebben az ügyben Kropacseket Striesevel és tüstént elindult az igazgatóhoz, aki a gyár közelében, egy magános villában lakott.

Egon kedvelte Kropacseket. Élénk, erélyes, kövér ember. Barátságos, rózsásarcú, kopasz tejebúbja is rózsaszínű, de rózsaszínű volt kövérségéhez illő pufók keze is. Derűs, alkalmazkodó kedély. Gondolkodásmódja világos és egyenes volt, amiről Egon már elszokhatott a hazájában. Kropacsek, mint üzletember, tőké-

letes ellentéte volt Wienernek, aki aprólékos fukarságával, gyanakodásaival és az emberek iránti türelmetlenségével ingerülttétette Egont. Wiener változatlanul és következetesen egyet követelt: csak őt és az ő érdekeit szolgálni. Egon azonnal meglátta, hogy ez a két ember nem dolgozhatik együtt.

Kropacsek, mint mindig, barátságosan fogadta Egont. Leültette egy karosszékbe, elétette a cigarettás dobozt és gyorsan, izgatottan beszélni kezdett:

— Minél többet gondolok erre a históriára, annál kellemetlenebbnek tűnik nekem.

— A végére kell járni.

— Én, aki úgy hozzánőttem a gyárhoz, elviselhetetlennek találom, hogy tekintélyén csorba esett. De verjen meg az isten, ha beleegyezem abba, hogy az első kínálkozó ürügybe kapaszkodva olyan emberre kenjék a bűnt, aki nem bűnösebb, mint mi ketten

— Striese már kinyomozta az ügyet.

— Ó, őt ismerem: nem szereti a hosszadalmas eljárásokat!

— Azt mondják, hogy már régebben is dolgozott itt.

Kropacsek nem nagyon szívesen válaszolt:

— Igen, Csehországban tanult. Mérnöki pályafutását az én gyáramban kezdte.

— Azt is mondják — folytatta óvatosan Egon — hogy rokona onnek

— Nagyon távoli. A feleségem révén.

Nyilvánvaló volt, hogy Kropacsek nem szívesen időzik ennél a tárgynál.

— Dehát ez tökéletesen elég ahhoz, hogy feltétlenül megbízzék benne — jegyezte meg Egon.

— Paul nagyon megváltozott — mondta kitérően a kövér ember. — Nem érti már meg a mi életünket.

•

Striese ugyanekkor a gyárban üldögélt, Fritz Kaske ellenőrző műszerész beüvegezett fülkéjében. Kaske alacsony, mozgékony ember volt, haja élénkvörös, arca gyűrött Nem örvendett a gyárban népszerűségnek. Amikor megjelent és meghallották rosszindulatú fejhangját, a legtöbb munkás — és nem csupán a csehek — megvetően elfordult tőle, mert nem óhajtott vitába bocsátkozni vele De minél erősebben állt a lábán a nemzeti szocializmus szudétavidéki fiókája, annál biztosabbnak érezte magát Kaske, annál hangosabbá és durvábbá váltak orditozásai.

Alighanem Paul Striese volt az egyetlen ember a gyárban, akinek láttára Kaske tüstént elhallgatott. Adott pillanatban a vöröshajú műszerész tiszteletteljesen állt a mérnök előtt és amikor megszólalt, amennyire tudta, igyekezett erős pószeségét leplezni.

— Szavamra, én bevádolhatom Kupkát.

— A maga eljárása, amivel megrongálja a repülőgépeket, nem ér egy fabatkát sem.

— Azt hiszem... — kezdte bátortalanul Kaske, de Striese a szavába vágott:

— Maga csak azt higyje, amit én hiszek! Valami olyan módot kell találni az átadott repülőgépek megrongálására, ami teljesen észrevehetetlen. A gépeknek a cseh katonai egységek által végrehajtott első repülés alkalmával kell elpusztulniuk a levegőben. Akkor minden egyes katasztrófa nemcsak a gép, hanem a pilóta pusztulását is maga után vonja. Érti, Kaske?

— Tökéletesen, Striese úr, de ha rájönnek... Az országban statárium van...

A fiatal mérnök fenyegetően ráncolta szemöldökét.

— Máris behúzta a farkát! Mi az? Maga talán úgy képzelte, hogy a führerért végzett munka szórakozás és ezért majd elhalmozzák jutalmakkal?

— Kész vagyok szolgalni a führert.

— A führer nem készséget, hanem szolgálatot követel! — mondta szigorúan Striese.

— Értem, Striese úr!

— És egyet máris jegyezzen meg: én magának nem Striese, hanem sturmbannführer úr vagyok! — A mérnök beszéde alatt Kaske mind feszesebben szorította kezét a nadrágvarrathoz. — Holnap jelentse, mit gondolt ki erre vonatkozóan, hogy a gépek a levegőben mondják fel a szolgálatot. — És elfeledve, hogy Kaske fülkéjében van, Striese rárecsegett: — Végeztem. Leléphet!

Kaske engedelmesen hátraarcot csinált és kiment.

Negyedóra mulva Striese belépett Kropacsek dolgozószobájába Azelőtt Paul életkedve mindig átragadt Egonra. Most azonban úgy gondolta, hogy itt, Csehországban Striese túlzottan magabiztos, sőt hangoskodó, pedig Németországban nem volt ilyen. Gondolatban ezt így határozta meg: „Hasonló lett a hóditókhoz".

Egon figyelmesen hallgatta Strieset. A fiatal mérnöknek nem volt bizonyítéka Kupka bűnösségére.

Kropacsek elégedett volt. A beszélgetés magánjellegot öltött.

— Hallom, hogy szereti a zenét, igaz? — érdeklődött Kropacsek. — Ez rendkívül kapóra jön! Igen. Kitűnő hármast alakíthatunk: ön, Paul és a csellóm! Remek estéink lesznek... Úgy kell itt éreznie magát, mint otthon. Igen, igen, éppen úgy: őszintén kijelenthetem, nálunk mindenki úgy érzi magát, mint otthon!

Néhányszor megrázta a vendég kezét és bajusza derűsen felborzolódott, amikor régidivatú aranykeretes pápaszemén át felnézett Egonra.

— Egyfelé megyünk — mondta Egon Striesének, de Kropacsek visszatartotta a fiatalembert.

— Szükségem van rád.

Amikor Schwerer elment, Kropacsek néhányszor fel-alá rohangált a szobában. Gyorsan szedte rövidke, kövér kis lábát, mintha apró kerekeken gördülne. Igy görgött az íróasztalához, pufók ujjaival dobolt rajta, majd élesen Striese felé fordulva, feltolta a pápaszemét a homlokára.

— Nagyon elkeserítesz! — kiáltotta, de még így is csaknem derűs volt a hangja. — Igen, igen, elkeserítesz. Ezt egyenesen megmondom. Légy szíves, ne nézz rám úgy, mint egy csodálkozó angyal: mindent észrevettem, mindent... — Csaknem suttogóra fogta a hangját és titokzatosan folytatta: — Te azzal a vörös hajú Kaskeval cimborálsz. Hagyd abba! Rongyember az! Egyenesen mondom neked, igazi rongyember. Haladéktalanul elkergetem a gyárból!

Striese felfigyelt:

— Mi kifogásod van ellene, Janus bácsi?

— Ahol csak megjelenik ez a vöröshajú pióca: kiabálás, veszekedés. Bizony! Nem fogod elhinni: valóságos veszekedéseket rendez — Kropacsek fenyegetően emelte fel rózsás kis öklét. — Csak hadd menjen oda, ahol szívesen látják a henleinista haramiákat. Nekem nem kellenek. Nem kellenek, ezt egyenesen mondom.

— És rosszul teszed! — szólt Striese.

Az igazgató álmélkodva nézett rá:

— Mit mondtál?

— Egyet-mást magában kell tartania az embernek.

— Ahá, ez az: magában tartani! Mégcsak ez hiányzott: az ember a saját házában is féljen attól, hogy megmondja az igazat. Mikor és ki látta, hogy én féltem kimondani az igazságot? — Odaszaladt Striesehez, lábujjhegyre állt és megfenyegette: —

Vigyázz, nehogy te is elkezd csóválni a farkad, mint ezek a fehérharisnyás rongyemberek!

— Bácsi!...

— Tudom, tudom, te nem vagy olyan. Éppen ezért mondom: tartsd magad. A becsületes ember nyitott ajtó mögött élhet és mindenkinek a szemébe nézhet.

Striese áthatóan nézett a kövér ember élénk szemébe.

— Éppen ezt csinálom én is — szólt a fiatalember.

— Kaske nem neked való társaság — mondta megnyugodva Kropacsek. — Idehallgass, Palko, valamit kérdezni akarok tőled... — De hirtelen legyintett. — Nem, nem, semmit. Menj. Este várunk teára.

Paul sandán nézett Kropacsekre.

— Talán valami?...

— Igen, igen, pontosan „valami". Meg akartam mondani, de most már nem mondom!

— Intrikál? — Striese erőltetten mosolygott.

— Intrikálok! Pontosan: intrikálok! — Kropacsek ugrott egyet és megfricskázta Paul homlokát. — Eh, te!.. — Átkarolta a vállát, az ajtó felé fordította és kedveskedve paskolta a hátát. — Este majd beszélgetünk. Ó, én régi intrikus vagyok! — szólt és felkacagott.

Sokáig nézte a becsukódott ajtót, mintha várta volna, hogy újra kinyílik és ő meghallja a választ arra, amit Striesetől kérdezni akart. Gondolataitól felesége megjelenése téritette el. Auguszta asszony nagy, testes nő volt. Még mindig szép, fiatalos arcát ősz hajából gondosan készített, régi divatúan magasra fésült, loknis frizura koronázta.

— Ah, királynőm! — üdvözölte boldogan Kropacsek. — Értesz ahhoz, hogy pontosan abban a pillanatban jelenj meg, amikor éppen hiányzol nekem. — Leplezetlen gyönyörűséggel csókolta meg az asszony kezét és kissé mentegetőzve folytatta: — Sehogysem szántam rá magamat, hogy beszéljek Paullal... Nem inkább neked kellene? Utóvégre kinek az unokaöccse? A tied, vagy az enyém?

— Az én unokaöcsém?! — Auguszta asszony finoman átrajzolt szemöldöke fenyegetően megmozdult. — Talán még azt is kijelented, hogy Márta az én lányom és nem a tiéd?

Kropacsek gyors kört futott a szobában és megállt a felesége előtt. Kidülledt, kék szemében egy cseppnyi vidámság sem maradt.

— Igen, igen, pontosan ezt akartam mondani én is! — kiál-

totta határozottan. — Őszintén megmondom: ha Jaros felesége lenne, már minden rendben volna.

— Úgy! — Auguszta asszony fenségesen helyet foglalt az íróasztal előtt álló, magastámlájú karosszékben és kezébe vette a nagy papírvágó csontkést. Az asztalt ütögette és az ütések nyomán hosszú, egyenes kis barázdák keletkeztek a kék posztón. Auguszta asszony hatást keltőn megszólalt:

— Ön, Janus úr, nyilván inkább hajlandó boldogtalannak látni a leányát, semmint azon törni igazgatói fejét, hogy segíthetne a baján.

Janus úr bűntudatosan lesütötte a szemét. Tettetett közönyösséggel dörmögte a bajuszába:

— Mintha nekem csak a kislányom szerelmi ügyein kellene törnöm a fejemet...

— Ez aztán az apa! — Auguszta asszony hangjából pátosz csengett és a késsel a férje előtt láthatatlan valamire mutatott. — Kimondom: Kupka nem való a lányunkhoz.

Kropacsek, aki újra járkálni kezdett a szobában, megállt, mintha gyökeret vert volna a lába és pislogva meredt a feleségére.

— Ne merészelj így nézni rám! — kiáltotta Auguszta asszony. — Ne merészelj... Egyáltalán nem mondtam ostobaságot.

Az igazgató váratlan határozottsággal néhány gyors lépést tett az asztal felé és szintén jó hangosan kiabált:

— De ostobaság, pontosan ostobaság. Jaros igenis való a lányunkhoz! És te, kedvesem, te is ugyanezen a véleményen voltál, amíg nem tért vissza Németországból ez a te Paulod. Pontosan emiatt borult fel minden. Igen, igen, igen, egyenesen megmondom.

Auguszta asszony megvetően hallgatott, fenségesen hátradőlt a karosszékben és a papírvágó késsel játszott.

— Magam kérdem meg a lányomat, mit talált a te Paulodon — mondta határozottan Kropacsek. — Mintha ez lenne a szerelem... Ma Jaros, holnap Paul és mit tudom én, kicsoda még... esetleg Kaske!

A kés zörejjel hullott az írómappára.

— Janus!... A lányunk boldogságáról, az életéről van szó!

— Én is csak arra gondolok.

— Nem lehet Jaros felesége!

— Már miért ne? — Kropacsek még lábujjhegyre is állt, holott egyáltalán nem kellett felnéznie a feleségére, amikor az ült. — Már miért ne?

— A mi időnkben...

-- Olyan idő, mint más. Nem látok benne semmi különöset. — Megjátszott naivsággal vállat vont.

— Ne beszélj ostobaságokat! Ma senki sem engedi, hogy egy leány, akinek német vér folyik az ereiben, egy csehhez menjen feleségül.

Az asszony rögtön megbánta, hogy ez kiszaladt a száján. Kropacsek arca biborvörös lett és Auguszta asszony, ledobva a kést, ijedten ugrott fel.

— Mit mondtál?... Mit mondtál? — ismételte tagoltan, de nagyon halkan Kropacsek. Gépiesen hol felágaskodott, hol leereszkedett. — Mit... mond... tál?

Az asszony odament férjéhez és kedveskedő hangon gyorsan folytatta a rábeszélést:

— Dehát nem lehet, Januska —. Megfogta a férfi kezét, de az elrántotta és hátat fordított az asszonynak. — Most amikor ilyen a helyzet... ez hiba lenne.

— Aha!... Most már értem: férjhez menni egy cseh emberhez — hiba. Tehát az is hiba, hogy Márta egy cseh paraszt leánya?

— Hallgass meg...

— És hogy te is cseh férfihez mentél feleségül, valószínűleg szintén hiba — Lassú mozdulattal levette pápaszemét, valami határozatlan mozdulatot tett vele, mintha a levegőbe írna és tovább dörmögött: — És általában minden, ami itt történik, szintén szörnyű, óriási hiba.

Auguszta asszony átölelte férje vállát, ráhajtotta a fejét és sírva fakadt. A férfi csak állt, kinyujtott karral és kezében csillogott a szemüveg. Aztán kiengedte a kezéből és a pápaszem nesztelenül a szőnyegre hullott. Kezét rátette síró felesége fejére és szórakozottan simogatni kezdte a haját.

— Istenem — suttogta a férfi és ajkát az asszony homlokához szorította. — Honnan van mindez? Tudni szeretném, honnan van mindez?

5

Krone Németországban elfelejtette, milyen a veszély érzete. Megszokta, hogy igazi németnek és fajtiszta nácinak vallja magát s így biztonságban érezte magát, bármit is követett el. Éppen ezért volt olyan nehéz most beismernie önmagának, hogy az az állandó, idegen, szorongató érzés, amely folyton felbukkan benne, nem más, mint a legközönségesebb, hitvány félelem. Itt, a számára idegen szláv földön egész lényével érezte,

hogy nemcsak az emberek, de a természet is ellensége. A realitás iránti érzéke, amelyet még megőrzött, azt mondta, hogy erre a gyűlöletére, amit minden iránt érez, ami itteni, az egyetlen helyes reakció csak az lehet, hogy őbenne magában a sötét és ellenséges erőt lássák, amely azért jött, hogy eláruljon és pusztítson. Néha azt igyekezett bebizonyítani önmagának, hogy a cseheknek nem kell iránta, az amerikai Mr. MacCronin iránt ellenséges érzéseket táplálniok. De ezek a vigasztaló gondolatok hamarosan szétfoszlottak annak a józan beismerésnek következtében, hogy már réges-régen, még legtitkosabb gondolataiban sem tartja magát sajat népe fiának, amelynek természetes, józan gondolkodásmódjával és jóindulatával ő, MacCronin szembehelyezkedett. Meg sem próbálta kielemezni azokat az erőket, amelyek hatása alatt saját népének is ellenségévé vált. Vandenheim aranya és Hoover hatalma úgy jelentkezett életében, olyan szerves részévé lett, mint a hívő szemében az isteni akarat. Ettől a mozgató erőtől való megfosztatása annyit jelentett volna neki, mintha légüres térbe helyeznék. Az erkölcsi tisztaság légköre, amely az emberek millióí számára olyan, mint az oxigén, neki valami széngázfélének tűnt, amelyben meg kell fulladnia.

Az a gondolat, hogy az amerikai nemzethez tartozik, Krone előtt valótlannak, csaknem értelmetlennek tűnt. Vajjon ő maga el tudta-e különíteni amerikai „én"-jét a másiktól, a magaszerezte némettől? Ez a másik, a német „én" már régen megszűnt nála álarcnak lenni. Harmonikusan és tökéletesen beleolvadt amerikai kém mivoltába. Semmi különbség nem volt a célok között, amit mint Vandenheim-Hoover ügynöke és mint gestapós meg akart valósitani. A lényeg: a cél. A gazdái és a saját célja. És a kettő egybeesett.

Igen, Csehszlovákiában Kronen a közönséges félelem vett erőt. A félelem kitartóan követte. Krone felfedezte, hogy — gyáva.

Amikor Krone a találkozóra hivott August Gaussal az erdei ösvenyen haladt, zsebredugott kezét erősen ökölbe szorította. A félelem minden egyes fától hozzálopakodott Ellenségesnek tűntek ezek a fák az erdei homályban. Irigyelte azt a gondtalan könnyedséget, ahogyan August viselkedett.

— Zinnt is, Ziehauert is kézre kell kerítenünk — mondta komoran Krone — Ha itt maradnak, ez annyit jelent, ha ma nem, hát holnap ismét részünk lehet abban a gyönyörűségben hogy hallgatjuk „Szabad Németország" hangját.

— Az első napon, amikor a Szudéták a németeké lesznek, lefüleljük az egész társaságot.

— Már most is segítenie kell!

— Nem kompromittálhatom magamat. Az effajta játék nem maradhat titokban — ellenkezett August. — Türelem, Krone, türelem. És jobb lesz, ha nem cipel magával ezekre a szerelmi találkozókra. Drágán fizethetjük meg mindketten.

Krone elgondolkozva bökte meg cipője orrával a fatuskók közt világító korhadt fadarabot, némán hátat fordított Augustnak és elment.

Azt várta, hogy majd a háta mögött felhangzik a páter kuncogása, és tudta, hogy akkor majd visszafordul és valami gorombát kiált neki, hogy felgyülemlett ingerültségét levezesse és eltitkolja, mennyire fél mindentől, ami körülveszi. August azonban nemhogy meg se mukkant, de még csak Krone felé sem nézett. Mintha semmi sem történt volna, szivarra gyujtott.

Krone ment, mindig összerezzent, valahányszor megrecscsent lába alatt a gally és cigarettáját mind erősebben harapta a foga közé. Mielőtt megkopogtatta volna a fák közt álló házikó ajtaját, körüljárta és minden ablakon benézett. Még itt, Kaske lakásán is félt a kelepcétől, pedig ez volt a gestapo-ügynökség titkos találkozóhelye.

Amikor Krone belépett, Striese az asztalnál ült, egy elnyűtt albumot nézegetett és sört iddogált. Tüstént új üveget bontott, de Krone fintorogva mondta:

Nincs itt valami erősebb?

Striese felkacagott:

— Ha magára néz az ember, azt hinné, hogy fagy odakint.

Krone csakugyan alig tudta visszafojtani vacogását. Idegesen megrándult a válla.

— Csakugyan... hideg van!

Striese, aki úgy viselkedett, mintha otthon volna, Kaske pohárszékéből előkeresett egy üveg ánizspálinkát és töltött félpohárral. Krone lassan megitta és tenyerét a szemére szorítva ült ott kisideig. Végre, anélkül hogy levette volna kezét az arcáról, halkan dörmögte:

— No, mit akar?

Striese még sohasem látta Kronet ilyennek.

— Hogy én mit akarok?... Hiszen maga akart találkozni velem.

Krone leeresztette a kezét és látszott az arcán, hogy erősen gondolkozik. Lassan megszólalt:

— Túszokra van szükségünk. Cseh túszokra.

— Már kiszemeltünk néhányat.

— Ott... szükség van rájuk! A führer azt óhajtja, hogy kéznél legyenek. Esetleg agyon kell lövetni őket.

— Mielőtt még bevonulnánk ide? — csodálkozott Striese.

— Éppen emiatt. Lehetséges, hogy a cseheket kilengésekre kell ingerelni.

— Aha... — Striese megértően bólintott. — Sok kell?

— Kisemberekre nincs szükség. Át kell szállítani Németországba Kropacseket.

Paul csodálkozva pislogott és megkérdezte:

— Kropacsek igazgatót?

— Minél előbb és minden zaj nélkül. Legjobb, ha magától utazik, mit tudom én, hivatalos ügyben...

Krone arca fáradtan eltorzult.

— Családostul? — kérdezte Striese.

Kroné gondólkozott.

— A leányával, vagy a feleségével, valakivel kettőjük közül. Az egyik itt maradhat.

Paul megértőn bólintott.

Hallgattak.

Krone homlokát ráncolva, ellenségesen nézte a fiatal mérnököt. Hogy van az, hogy Striese is, Gauss páter is úgy érzik itt magukat, mint hal a vízben? Vajjon csakugyan nem félnek, vagy megtanulták, hogyan leplezzék félelmüket?

Hogy megzavarja Striese irigylésreméltó nyugalmát, Krone haragosan kérdezte:

— Mindent megértett? Meg kell a dolgot csinálni. Nem türök semmiféle kibúvót.

— Mindent, amit csak megtehetek...

— Az ördögbe! Tudnom kell: mikor repül Kropacsek Németországba!

Striese vállat vont:

— Sajnos, egyelőre még ő az igazgató és nem én.

— Ha így dolgozik tovább, akkor látja az igazgatói széket, amikor a háta közepét. „Mindent, amit csak megtehetek". — utánozta gúnyosan Krone.

Striese erősen ökölbe szorított keze a söröskancsó mellett feküdt az asztalon. Arca elfakult, szemöldöke ráncba szökkent, álla fenyegetően előreugrott. Azt hihette volna az ember, hogy nem áll ellen a kísértésnek, felkapja a nehéz korsót és fejbevágja asztaltársát. De Striese fenyegető arca semilyen hatást sem gyakorolt Kronére. Ő nem ilyesmiktől, nem a saját embereitől, nem a németektől rettegett. Ő a cseh erők sötétjétől, a cseh városok zsákutcáitól, a cseh szemek titokzatos mélységétől félt...

— Kísérjen el a szállodáig — mondta és már nem is törődött azzal, hogyan értelmezi Striese a meghívását. De mégis

meggondolta magát és csak úgy mellékesen hozzátette: — Ebben a rengetegben nem találom meg a városkába vezető utat.

Gondosan begombolta felöltőjét, pisztolyát a külső zsebébe tette és fejbiccentéssel megparancsolta Striesenek, hogy oltsa el a lámpát.

6

A teniszpályát sárguló bükkfák övezték. Egész közel, a fákon túl, az őszi esőzésektől megduzzadt patak zúgása hallatszott. A játékosok kiáltásai nem zavarták, sőt még jobban alátúzták a csendet, amely betöltötte a park magányos sarkát. Nem volt már ez a nyár harsány, perzselő csendje, amely a rovarok megfoghatatlan zümmögéséből, a füvek susogásából és a madarak fáradhatatlan csicsergéséből áll — ez már a fonnyadó erdő fáradt nyugalma volt, amely megadta magát a feltartóztathatatlanul közelgő októbernek.

A játékosok fehér, gyorsan mozgó alakjai minduntalan felvillantak a világossárga pályán. Márta játéka semmivel sem volt kevésbbé gyors és pontos, mint ellenfele ütései. Márta vakító leütései, amelyek közvetlen a háló közelében süvítettek, hosszú ugrásokra késztették Jarost. De a lánynak is össze kellett szednie magát, hogy visszaverje az élesen, röviden levágott labdát. Márta diadalmasan pillantott ellenfelére, de még mielőtt felkészülhetett volna rá, Jaros villámgyors ütésétől a labda súrolta a homokot és Márta hasztalan kísérelte meg, hogy elvágja útját — a labda túlment a vonalon.

— Kettő — egy! — kiáltotta Jaros nem túlhangosan, mintha zavarba hozta volna győzelme.

Márta ledobta a napellenzőjét.

— Csak, légy szíves, ne tégy úgy, mintha ez olyan magától értetődő volna.

Jaros elmosolyodott.

— Akarsz revansot?

— Majd Paul játsza le helyettem — mondta a leány és fáradtan leereszkedett a padra.

Jaros jókedvének egyszeriben vége lett. Komoran nézte a rekettjét és túlzott gondossággal helyezte a tokba. Néhány pillanatnyi csend után Jaros már nem tűrtőztethette magát:

— Őszintén szólva, ebben már nem találok örömet...

A leány rásandított Jaros mogorva arcára.

— Mindig Paul és Paul... — dörmögte a fiatalember.

— Igazán, kezdesz nevetségessé válni! — Márta rágyujtott — Mindig azt gondoltam, hogy az effajta érzéseket a férfiak magukban szokták tartani. — És a férfi szemébe nézve folytatta: — Vagy talán nem a mi női kiváltságunk, hogy beleakaszkodjunk a vetélytársnőnk hajába?

— Éppen azért, mert mi, férfiak kedves arcot vágunk olyankor is, amikor szájon kellene vágni őket, az effajta urak mindenhova befurakodnak.

— Paul mégis az unokabátyám!

— Én általában a henleinistákról beszélek.

— Mi köze ehhez Paulnak? Még sohasem láttam rajta fehér harisnyát.

Jaros füttyentett:

— Hát ez az! Lehet, hogy a te szempontodból igazad van! Paul csakugyan nem egészen olyan, mint az itteni pogromlovagok.

— Jaros! — Márta haragosan nyomta el a cigarettáját. — Hiszen ez a szülőföldje! Ezért is tért vissza.

— Azok pontosan ilyeneket küldenek ide.

— Miért kell rosszat gondolni, ha...

De Jaros nem engedte meg, hogy a leány befejezze.

— ...ha bizonyos naiv cseh lányok a maguk emberét látják azokban, akik azért jöttek ide, hogy gyilkoljanak és pusztítsanak?

— Hogy a saját hazájukat pusztítsák? — Márta hangjában ijedtség csengett.

— Igen, hogy elpusztítsák az országot, amely az életet adta nekik, amely táplálta őket. Az ő szemükben mindez csak hitvány formaság!

— Te... féltékeny vagy!

— Természetesen.

— Paul józanabbul nézi már a dolgokat — ennyi az egész. Élettapasztalatokkal jött vissza.

— Ezeket a fiatalokat nem az élet tanította, hanem a főkolomposuk, akit ők führernek neveznek. Paul nem az, aki volt. Egészen más ember. Más a lelke, más a lelkialkata. Még mosolyog, még behúzza a karmait, de már nincs messze a nap, amikor kiereszti!

— Ostobaságokat beszélsz!

— Akkor majd felismered az igazi hitleristát. Amilyeneket Spanyolországban is láttunk. Ott idomították őket!

— Ne merészelj így beszélni Paulról! Ő egyáltalán nem azért volt ott.

— Én aztán tudom, miért volt ott!

— Nem hallgatlak tovább.

Márta elfordult és kuszált haját kezdte rendbehozni. Kivette a retiküljéből a tükrét és belenézett. Igen, itt van mindennek a megfejtése. A lehető legközönségesebb féltékenység! És éppen ezt a két fiatal kakast nehezebben lehet majd kibékíteni, mint a legádázabb politikai ellenfeleket. Ez egyébként csak hízelgő Mártára.

A leány lopva Jarosra nézett.

— Nos... befejezted?

Jaros szemöldökét ráncolva hallgatott.

— Ne csinálj szúnyogból elefántot. Valami teljesen megmagyarázhatatlan gyűlölet bolondít.

— Igen, ettől a gyűlölettől csakugyan meg lehet bolondulni. De egyáltalán nem megmagyarázhatatlan. Én és mi mindnyájan kitűnően tudjuk, miért gyűlöljük ezeket az átkozott hitleri száskákat. Felfalnak mindent, a cseh nép minden vetését.

Márta élesen elfordult tőle.

— Úgy látszik, elfelejted, hogy félig én is német vagyok.

— De közted és Paul között nagy a különbség. Ő azok közé tartozik, akiket nem szabadna megtűrni a cseh földön.

Jaros leült a szomszéd padra. Rágyujtott.

— Beszéljünk másról — mondta kelletlenül.

— Jobb is lesz!

Ültek és nézték a naplemente bíborába borult őszi eget. A fák árnyéka a teniszpálya porondjára esett. Az ágak közt halkan fészkelődtek az aludni készülő madarak. Néha egy-egy kis csapat átszállt egyik fáról a másikra. Amikor a lombok közt elcsendesedett a szárnyak nesze és a madarak hancurozása, hallható lett a gyár távoli lélekzete. Nem volt ez világos, meghatározható hang, csupán ritmikus búgás, amelyet nem is nevezhetnénk másnak, mint egy nagy ipari vállalat szimfóniájának, amely túlságosan bonyolult és hatalmas ahhoz, hogy az egyes hangszerek külön-külön kivehetők legyenek. Jaros füle egyébként nem volt dilettáns ebben: a gyárvölgyből felhangzó hangokból kitűnően elképzelte, mi történik ott. A gyárhoz nem csak az az öt esztendő kötötte, amit ott mint próbarepülő töltött el. Egész gyermekkora apja kis házában telt el. Az apja a Waclav-gyár erőművének gépésze volt. És mint diák itt, ebben a gyárban töltötte évről-évre a gyakorló hónapjait.

Jaros nem is tudta az életét a gyár nélkül elképzelni. És őszintén szólva — Márta nélkül sem. Hiszen Márta — a gyár-

igazgató leánya. Jan Kropacsek doktor egyszerre jött ide Jan Kupkával, az első gyári gépésszel. Tehát az öreg mérnök éppen annyira elválaszthatatlan a gyártól, mint maga Jaros.

A fiatalember hiszi, hogy az öreg igazgató éppen olyan jól tudja, mint ömaga, miért jelent meg a gyárban ez a német csoport — élén Wienerrel, azzal a szakállas varanggyal. Nagy kár, hogy Márta nem akar komolyan foglalkozni azzal, ami már régen nem titok azok előtt, akik szembe akarnak nézni az igazsággal. Mi ez? Egyszerű kislányos könnyelműség, vagy?...

A pályáról a parkba nyíló kertajtón most Louis Darrac lépett be.

— Újra csak filozofálsz? — kérdezte mosolyogva a francia.

— Ez az! — kiáltotta Márta. — Nem lehet beszélni vele.

— Majd én felrázom. Új hírek, Jaros!

— Sohasem hozol jókat.

— No igen, nehéz a kezem — Louis, mintegy szavai megerősítésére fel akarta emelni sovány, vékonycsuklójú muzsikus kezét, de zavartan hátradugta. Még mindig nem szokta meg, hogy hiányzik három ujja. Méghozzá éppen a balkezén és éppen azok az ujjak, amik egy hegedűsnek a legszükségesebbek. — Ma az öreg Kiszleva néni péküzlete kirakatán megjelent egy plakát: „Németek csakis németeknél vásárolnak kenyeret!"

— Ez aztán az új hír! — mordult rá mérgesen Jaros.

— És Neruda sörözőjében, meg Voltisek hentesüzletében is.

— Gazemberek!

— Mindez, természetesen, egyáltalán nem váratlan, de az már különös, hogy a rendőrség nem engedte meg, hogy leszaggassuk ezeket a plakátokat!

— A mi rendőreink? Ők nem engedték?...

Jaros szinte elfulladt.

— Azt beszélik, a csehszlovák kormány megígérte Angliának, hogy a németeknek semmiféle ürügyet nem ad arra...

— Ürügy! — kiáltotta Jaros. — Ezt ők ürügynek hívják! Amikor majd lehúzzák rólunk az inget, amikor hasbarugdosnak, akkor is kerülni fogjuk az ürügyeket?

— Még egy év effajta rendszerben és a németek úgy érzik itt magukat, mint otthon — mondta vállát vonogatva Darrac.

— Egy év? — Jaros felkacagott. — Egy hónap alatt megtörténik ez! Legfeljebb egy hónapon belül Paul Striese potonvagdalja a cseheket csakis azért, mert csehek. És úgy kell majd szólítani: Herr Sturmbannführer... egy hónapon belül!

Dühöngve földhözvágta a rekettet, felugrott és elment.

— Jaros! — kiáltotta Márta. — Jaros!

De Jaros nem fordult vissza.

— Kiállhatatlan! — mondta Márta és bosszúsnak akart látszani, pedig valójában alig tudta visszatartani könnyeit.

Louis vállatvont:

— Lehetetlen, hogy ne vegye a szívére.

— Elhiszek mindent, amit akarnak — kiáltotta kétségbeesetten a leány — elhiszem: Hitler be akarja kebelezni a mi Szudétánkat; még azt is, hogy állítólag Csehországon keresztül akar utat vágni magának dél felé, a Balkán felé, de azt az ostobaságot, hogy meg akarja semmisíteni a szlávságot, nem hihetem, nem hihetem!

— A henleinisták már elkészítették azok jegyzékét, akiknek el kell hagyniuk a gyárat.

— Mikor?

— Mihelyt bejönnek a németek.

— Nem értem magát.

— Itt nem maradnak csehek.

— Micsoda ostobaságok! — Márta megvetően vállat vont. Gyorsan fogta a rekettet és elindult a ház felé.

Louis némán nézett utána. Amikor a leány alakja eltűnt a fák között, Louis kilépett a pályáról és lassan a park belseje felé sétált. Sokáig ment elgondolkozva, amikor hirtelen megpillantotta Jarost, aki a földön ült a fák között. Odament barátjához és kezét a vállára tette.

Jaros szótlanul nyugat felé mutatott. A hegyek kék körvonalai felett még ott bíborlott az alkonyat fénye.

— Igen — szólt Louis — mint a tűzvész!

— Csehország felé tart — mondta halkan Jaros.

— Ki állítja meg?

— Ha kell, mi kiállunk! — Jaros felemelte fejét. Hangja keményen csengett. — A vérünkkel oltjuk el!

— A mi vérünkkel? — Louis nagy, szelíd szemében gyűlölet csillant meg. — Nem! A nácik vérével oltjuk el!

— Ah!... Mi közöd neked mindehhez?! — kiáltotta ingerülten Jaros.

— Az ember azt hihetné, elfelejtetted, hol találkoztunk!... Akkor te mentél a spanyolokhoz, most meg majd ők jönnek ide segíteni. — És kissé zavartan hozzátette: — Általában, mi mindannyian...

Jaros bánatosan mosolygott:

— Megint nemzetközi brigád?

— Ha szükséges lesz....

Jaros meggyőződéssel mondta:

— Tudom, a szlávok segítségünkre sietnek: a szerbek, bolgárok, szlovének, montenegróiak.

— A pilsudszkistákra ne számíts — szólt közbe szkeptikusan Louis.

Jaros határozatlanul nézett a franciára:

— De talán az oroszok is jönnek. Sőt, biztosan jönnek.

— Az oroszok? — Louis elgondolkozott. — Tudod, ebben nincs semmi valószínűtlen. Csak Daladier ne folytassa aljas játékát addig a pontig, amely lehetetlenné teszi az oroszoknak a köztársaságtokkal szemben fennálló kötelezettségeik teljesítését.

— Dehát utóvégre Csehszlovákiáról van szó — folytatta Jaros — tehát nekünk magunknak kell gondoskodnunk róla. Senki sem mászik a pokolba a kedvünkért! Az oroszok derék emberek: ők sohasem építenek másokra!

Louis válaszolni akart, de figyelmét eltérítette az erdei úton közelgő automobil zaja. A fák közül egy kicsi, szürke teknősbékához hasonló Tatra bukkant elő. A kormánynál sovány, mozgékony arcú, barna férfi ült. Az arca fiatalosságával éles ellentétben állt őszülő halántéka. Lefékezett és gyorsan kiugrott a kormánykerék mellől. Amikor a két barát észrevette izgalmát, egyszerre kérdezte:

— Mi lelte, Garrot?

Garrot csodálkozva nézett rájuk:

— Hogyan? Hát maguk semmit sem tudnak?! Chamberlain alkudozik a németekkel. Megtévesztésből valami lordot küldött ide.

— Mi az ördögnek kell nekünk ez a lord? — kiáltotta dühösen Jaros.

— „Tanulmányozza a helyzetet."

— Idehallgasson, kapitány — szólt közbe Louis — vajjon nem Daladier tudtával alkudozik Chamberlain a németekkel?

— Ó, Daladier! — kiáltott fel Garrot. — Az a ravasz korcsmáros! És a hosszúorrú Bonnet szintén...

— Szintén elsőosztályú csirkefogó! — szólt dühösen Louis.

— Nono! Majd meglátják, hogy ezek ketten túljárnak Hitler, meg az angolok eszén is.

— Vagy a mienken... Ez valószínűbb.

— Úgy van, nyilván minden a mi bőrünkre megy — mondta keserűen Jaros.

— Ne folytassa, Kupka! — Garrot hévvel a mellére ütött. — Majd ha puskaporos lesz a levegő, meglátja, hol lesznek a franciák!

— A levegő némileg már szaglik ettől a füszertől — szólt Darrac és kérdőn tekintett honfitársára, mintha magyarázatot várna tőle.

Garrot, mint a francia katonai küldöttségnek a Waclav-gyárba kirendelt tagja, olyan adatok birtokában volt, amelyeket a sajtó nem közölt és nem is fog közölni. Garrot így folytatta:

— Teljesen békés szándékokkal jöttem ki: megígérték, hogy elvisznek Liberecbe, a függetlenségi tüntetésre.

— Mindjárt megbeszélem Mártával, holnapután utazunk — felelte Jaros.

— Van értelme? — kérdezte kétkedően Louis. — Határ, németek...

De Jaros ezt már nem hallotta, mert elfutott a ház felé. Egy ugrással fenntermett a verandán és már éppen ki akarta nyitni a száját, hogy Mártát hívja, de a szó elhalt az ajkán: vele szemben ott terpeszkedett a diványon Striese, könyvvel a kezében.

Jaros élénksége kialudt.

— Hol van Márta?

Paul egy karosszéket tolt elé.

— Ülj le...

— Mártával akarok beszélni.

Striese ledobta a könyvet és felállt.

— Nem találkozhatsz vele.

Jaros nem türtőztette magát, kiabálni kezdett:

— Ebben a dologban Márta véleménye érdekel, de nem a tied.

A házba vezető ajtó felé indult, de Striese elállta az útját.

— Nem találkozhatsz vele — ismételte.

Jaros legyőzte a vágyát, hogy megüsse. Dühtől rekedten csak ennyit mondott:

— Gyere a kertbe!...

Paul gúnyos mosollyal vállat vont.

— Neked valóban a legjobb, ha elmégy és... soha többé nem teszed be ide a lábad.

Jaros elvesztette önuralmát és felemelt karral Paul felé rohant. Nem vette észre, hogy Striese a zsebébe nyúlt és kezén megcsillant az acél-boxer.

Hátuk mögött kitárult az ajtó és Márta futott ki a verandára. A leány riadtan állt meg a két fiatalember között. Azok egyszerre, mintegy vezényszóra, amennyire csak tehették, kö-

zömbös arcot vágtak. Jaros azonban hasztalanul igyekezett nyugodt hangon beszélni, amikor így szólt Mártához:

— Hozzád jöttem. Holnapután Liberecbe utazunk...

Striese nem hagyta befejezni:

— Márta nem utazik! — És hogy még sértőbb színezetet adjon szavainak, hozzátette: — Veled sehova sem utazik!

A düh megint elöntötte Jaros öntudatát. Striese felé indult, de Márta Paul elé állt.

— Megőrültél!

— Jogot adtál neki arra, hogy rendelkezzék veled?

Márta elpirult és lehajtotta a fejét.

Jaros várt. Végre rekedten kérdezte:

— Menjek el?

A leány tovább állt lehajtott fejjel és hallgatott.

Jaros lassan megfordult és lefelé lépkedett a veranda lépcsőfokain. Amikor kissé eltávolodott, elgondolkozva megállt, de legyőzte vágyát, hogy visszaforduljon, felszegte a fejét és maga elé nézve gyorsan eltávozott.

Márta meg csak állt ott lehajtott fejjel. Könnyei lecsurogtak az állára és onnan a blúzára hullottak kis foltokká sötétedve.

— Nem kellett volna... — szólalt meg határozatlanul.

— No tessék! — kiáltott fel Striese. — Itt az ideje, hogy mindent tisztázzunk!

Öklével a veranda korlátjára csapott. A boxer még mindig a kezén volt, az ütés nagyot csattant.

— Mi ez? — kérdezte Márta és félősen megérintette az acélbütyköket.

Paul rövidke ütéssel letörte a korlát szélét. Márta válla iszonyodva megrándult.

— Te... te képes lettél volna...

Paul megfogta a leány kezét és erős mozdulattal a karosszékbe ültette.

— Beszélj az apáddal, hogy kergesse el innen.

— Jarost?... Hiszen gyermekkora óta itt dolgozik!

— Itt nincs helye... Sem neki, sem ennek az egész bandának!

— Micsoda bandának?

— A cseheknek.

— De hát ez cseh gyár!

— Csak volt!

— Apa is cseh...

— Annál rosszabb neki!

— Úgy viselkedsz, mintha te lennél itt a gazda.

— Igen! Ha Jan bácsi el akarja kerülni a kellemetlenségeket, el kell utaznia... Még pedig a lehető leggyorsabban!

— Nem értem, miről beszélsz.

— Nem is kell, hogy bármit is érts. Holnap utazzék.

— Azt hihetné az ember, hogy nem vagyunk otthon a saját házunkban...

Paul lehajolt a leány arcához.

— Hiszen te tudod, hogy neked is és mindnyájatoknak a javát akarom.

Márta képtelen volt a férfi arcába nézni, amíg beszélt.

— Olyasmi történhetik, amit sem én sem bárki más nem változtathat meg. Amikor aztán majd minden elsimul, apa visszajön és minden megy a régiben. Majd találunk neki helyet és munkát... Hiszen te tudod, mivel tartozom neki. Hát cserben hagyhatom őt? De most utazzék el. Ha szereted, rábeszéled.

Fürkészően nézett a leány halálra vált arcába.

— És a mama? Ő nem hagyja el.

— Mindkettőjüknek szerzek engedélyt.

— Tudom, hogy apának Franciaországba kellett volna mennie, ott sok különféle dolga van.

— Hát akkor repüljön Franciaországba! — egyezett bele Paul. — Ausztrián keresztül engedélyt kap

— Milyen furcsa! — suttogta Márta és úgy nézett körül, mintha mindent, ami körülötte volt, utoljára látna. — El kell mennie az otthonából... Nem értem, hogy tudnék én elmenni. Hogyan hagyhatnám el én, a cseh leány Csehországot?

— Te cseh vagy? — Striese tettetett szörnyülködéssel összecsapta kezét. — Hányszor kell még mondanom: felejtsd el, felejtsd el, felejtsd el! Te született német vagy. Értsd meg a rendeltetésed, Márta! Értsd meg azt a magasztos küldetést, amelyet a mi nagy népünk és a mi führerünk rádbízott.

— Nem értem és nem is akarom megérteni — suttogta rémülten a leány.

— Eszméink közvetítőjének kell lenned ebben az országban. Előharcosunkká kell válnod. Mi melletted menetelünk.

— Nem tehetem! — kiáltotta Márta és ellökte magától Paul kezét. — Nem vagyok képes eltaszitani apát!

— Az olyan vérű emberek, mint mi, mindenre képesek!

— Az apám — cseh!

— Felejtsd el, tagadd meg!

Márta felemelte kezét, mintha védekezni akarna a férfi szavai ellen.

— Paul!

— Ha valakinek szláv apja van, szánalomraméltó. A vérednek fel kell lázadnia. Nem lennék itt veled, ha nem tudnám, hogy te még a miénkké válhatsz és elfelejted cseh multadat. — Ünnepélyesen kinyujtotta a kezét. — Hiszem: a mi nagy északi eredetünk győzedelmeskedik a belédkerült alacsonyrendű szláv vér felett.

Paul igyekezett leplezni ingerültségét, amikor Márta, fejét ingatva így szólt:

— Apa nem hagyja itt a gyárat.

— Jobban szereti, ha targoncán viszik ki innen?

— Nem hiszi, hogy idejönnek a németek.

— Ki akadályozza meg őket ebben? — kérdezte tennhéjázón Striese.

— Az oroszok.

Ezt mondta Márta, de maga is megijedt tőle.

Paul csodálkozva nézett a lányra.

— Ki terjeszti ezeket a meséket?

— Apa bízik az oroszokban.

— No, ha majd a bolsevikok felakasztják Janus bácsit, megtudhatja, hogyan bízhatik bennük! Már pedig haladéktalanul felakasztják, ha idejönnek.

— Apa semmit sem követett el ellenük!

— A gyár igazgatója, mérnök... Ez éppen elég.

— Beszélek apával...

Paul megkönnyebbülten felkacagott.

— Értsd meg: nekem könnyebb lenne nyugodtan ülni és semmivel sem törődni, de szeretlek!

És a leány olyan szívesen elhitte ezt...

7

A fák úgy úsztak el a reflektor fényében, mint csipkézett aranytornyok. Bár az ősz hideg volt, csak most kezdték hullatni leveleiket. Lemke úgy érezte, hogy a fonnyadó levelek sűrű illata behatol hozzá még az autó belsejébe is. Lemke szerette az őszt, szerette a szagát, szerette Grunewald e csendes zugait. Most azonban arra összpontosította figyelmét, hogy el ne kerülje a találkozó megbeszélt helyét. Feszülten figyelte a fordulókat, csak az az ember igazodhatott el rajtuk, aki jól ismerte ezeket a helyeket.

Az útkereszteződések hihetetlenül hasonlítottak egymásra és Lemkében már néhányszor úrrá lett a kétkedés: nem

hagyta-e már el azt az útkeresztezést, ahol be kellett volna fordulnia, hogy az erdő legelhagyatottabb részébe érjen? Nem, ez lehetetlen volna! Nagyon régen várt már erre a találkozóra, nagyon akarta már, hogy... De a kételkedés ördöge megint lelassította a gép sebességet, hogy a vezetőnek ideje legyen az erdős táj alapos megtekintésére.

De nem, nem hibázott! Keze biztosan fordított a kormánykeréken és a gép egy keskeny, sötét csapáson haladt tovább. Lemke kioltotta a nagy fényszórókat, és csak egy olyan lámpát kapcsolt be, amely közeli, széles fénysugarat adott. Lemkének látnia kellett az út széleit.

Végre! Végre valahára Klára! Az ő Klárája! Azonnal felismerte egy faóriás törzséhez lapuló kis alakját.

Lemke először ezt akarta volna: lefékezni, kiugrani a kocsiból, a feleségéhez rohanni, átölelni, magához szoritani. Hiszen olyan régen nem látta már. Azóta, amikor Lübeckben hagyta azon a veszélyes poszton...

De Lemke azonnal észbe kapott: milyen remek ember ez a Klára! Még csak meg sem moccant a fája mellett. Csupán ő, Lemke, aki tudta, hogy az asszony itt vár rá, csupán ő vehette észre ezt a szürke kis alakot az autólámpa felvillanó fényében. Senki más nem vette volna észre. Derék, derék Klára! Meg sem moccant. Szürke köpeny rajta, szürke kendő a fején... Lemke kioltotta a világitást, néhány lépésnyit még hajtott, aztán megállt. Amikor a szeme már megszokta a sötétséget, kisideig az utat kémlelte, majd kiállt és hallgatózott. Hiszen figyelhették őt is, az asszonyt is. Vigyázniuk kellett. Lemkét csak autóval lehetett volna követni felőle tehát nyugodtak lehetnek. De rendben van-e az asszony dolga?

Nevetséges! Hát megállt volna itt Klára, hát bevárta volna őt, ha a legkisebb gyanúja is volna rá, hogy figyelik, hogy nyomon követik?!

Lemke bátran elindult arrafelé, ahol feleségét látta.

Ez az ő legsajátabb találkozásuk, ez az óra az ő órájuk volt. Egy óra az elválás hónapjai után és az újabb elválás ismeretlen időszaka előtt.

Amikor egymást átkarolva az autó felé mentek, csak akkor határozta el magát Lemke, hogy elmondja: Klára tervéből, hogy még egyszer találkoznak, mielőtt az asszony tovább utazik nyugat felé, ahová a Párt illegális munkára küldi — nos, ebből a csodás tervből... nem lesz semmi.

— Holnap reggel Csehországba utazom.

Az asszony nem kérdezősködött, csupán a férjére nézett.

Olyan ragyogó volt ez a pillantás, hogy szinte világított az erdő sötétjében.

Lemke magától mondta tovább:

— Schwerer tábornokot viszem.

— Nem tudnád lerázni magadról ezt az utazást? — kérdezte Klára. És amikor észrevette, hogy Lemke a vállát vonogatja, magyarázón hozzátette: — Mert hiszen a munkád szempontjából biztosan jobb, ha itt maradsz.

— Még a gyanú árnyékát sem kelthetem, hogy itt kellene maradnom. Már pedig nyomós ok nélkül a tábornok nem enged el. — Mosolyogva fűzte hozzá: — Nagyon szeret... Én vagyok a legjobb soffőrje.

— Félek ettől a szeretettől, Franz — mondta halkan az asszony. — És a tábornokodtól is félek. Valamennyi Schwerertől félek...

— No, no... — dörmögte bizonytalanul Lemke. — Valószínűleg hamarosan visszajövünk. Aligha szánják rá magukat a nácik, hogy hadat viseljenek a csehek ellen... Most legalább nem.

— Ezektől a gazemberektől minden kitelik.

Klára a felhőkön és fák koronáin átszűrődő holdvilág gyenge fényénél karórájára nézett.

— Ohó!... Mennem kell.

Franz magához ölelte asszonyát és hosszú csók után így szólt:

— Ülj be mellém.

Klára ijedten visszaugrott:

— Hova gondolsz?

— Magammal akarlak vinni.

— Ezen az autón?!

— Legalább biztonságban leszel az alatt a tíz perc alatt Kinek jutna eszébe...

Az asszony nem hallgatta tovább, közbevágott:

— És ha eszébe jut, sőt már eszébe is jutott?... Ha valaki rámismer az első világos útkereszteződésnél? — Klára szemmel láthatóan izgatott volt. — Nem szabad, hogy a te kocsidban lássanak meg! Nem bukhatsz le azért, hogy én néhány percig biztonságban érezzem magam! Gondoltál-e arra, menynyire veszélyezteted önmagadat, az állásodat, ezt a titkos találkozóhelyet, amelyet oly sokra becsül a párt?!...

Lemke, mint valami diák, aki rossz fát tett a tűzre, lehorgasztotta a fejét. Megfogta Klára kezét és az ajkához emelte

Az asszony gyengéden simogatta férje haját.

— Még néhány percig... szerettem volna... — mondta bűnbánóan Lemke.

— Tudom, mindent tudok, Franz... — suttogta Klára. — Hidd el nekem, minden jóra fordul, nagyon jóra... Majd együtt leszünk, mindig együtt...

Lábujjhegyre állt és szájon csókolta férjét.

— Menj!

És ő nyitotta ki a kocsi ajtaját.

*

... Lemke hajtott. Meggörnyedt a kormánykerék mögött, mintha nagyon elfáradt volna. A szája körül mély, nagyon mély ránc képződött.

De az autó most kiért a fényesen kivilágított fasorba — és a volánnál ismét egy egyenes, erős, markánsarcú férfi ült, és ez az arc nem mutatott egyebet, mint hivatásos figyelmet. Ez az ember megint Lemke elvtárs volt, akit a párt vezetői az állhatatosság mintaképének tartottak és aki kiválóan alkalmas volt konspirativ munkákra. A párt vezetői egészen biztosak voltak abban, hogy Lemke elvtársnak nincs egyéni „búvóhelye" és talán még családi érzelmei sincsenek olyan értelemben, mint a kevésbbé céltudatos és nem annyira fegyelmezett embereknél...

A kis, soványka, fáradtarcú asszony Grunewald sötét fasorain át haladt és öntudatlanul is elodázta azt a kínos, de elkerülhetetlen percet, amikor majd ki kell érnie az éles fénybe, az utcákra, ahol idegen és gyakran ellenséges emberek nyüzsögnek, ahol a sarkokon rendőr őgyeleg és minden lépésnél ráakaszkodhatik valami spicli. Az asszonyka sovány arcából úgy kiragyogott kék szeme, hogy szinte világított az éjszakában.

Klára levette fejéről a szürke kendőt és divatosan körülfonta vele dús, hamvasszőke kontyát. Bizony, a haja már erősen szürkült és a ritka utcai lámpák fényében olyan ezüstösnek látszott, mintha ősz volna.

Amikor Klára meglátta a földalatti lejáratának kék lámpáját, kissé megállt, mintha erőt gyűjtene. Mély lélekzetet vett, még egyszer hátrapillantott a fák sötét rengetegére és határozott léptekkel elindult a kis téren...

*

Lemke, mint mindig, nyugodtan és biztosan vezette gépét dél felé.

A kipuffogók fojtó füstfelhője terjengett az út felett, át-

szivárgott a töltéseken, a szántóföldek fölé hűzódott kék sávokban, bekúszott a fák közé.

Az úton, amerre ellátott a szem, gépek vonultak: személy-, teher- és páncélosautók; vontatók és szállítógépek; gépesített tüzérség és légvédelmi ágyúk. Minden, ami gumikerekeken gördül, itt surrogott az aszfaltúton. Málhakocsik százai, letakarva hóbortos foltoktól tarkálló álcázó burokkal, mint gonosz rovarok kúsztak az úton..

Kékes bűzfelhőket pöfögve mindez — minden látható ok nélkül — megállt, majd ismét, egészen váratlanul újra nekilendült és igyekezett dél felé. A szélben csapkodó ponyvák alatt sűrűn egymás mellett ülő szürkés-zöldruhás katonák látszottak: alacsony acélsisakok, puska a térd között, kézigránátok a derékszíjon, hátizsákok, a köpenyek összegöngyölítve — minden, mint valami mintaszerű hadgyakorlaton.

A páncélos szállítókocsik rekeszeiben, fenekükkel felfelé fordított lábasoknak tűntek a gépen szállított gyalogosok sisakjai.

Elnyelve a kerekek zaját, az autótülkök hangját és a katonák kiáltozásait, hernyótalpukkal csattogva az út szélén dübörögtek a tankok és a nehéz ágyúk.

Minden mozgott, minden robogott, minden haladt — dél fele

Dél felé, dél felé!...

Ott volt a még nem látható, de hőnóhajtott Cseherdő rengetege. Dél felé, dél felé!

— Látja — kiáltotta lelkesülten Schwerer — ez legyőzhetetlen!

Creefield lord arca a legcsekélyebb élvezetet sem mutatta. Undorodott ettől a zajtól, a bűztől és az emberektől, akik olyanok voltak, mintha a csúf, sután összekalapált, torz színekkel befestett vasak tömegével összenőttek volna.

Ben a háborút fölötte hasznos és hatékony eszköznek tartotta őfelsége kormánya kezében. De ez azokra az esetekre vonatkozott, amikor más országokat lehetett háborúba sodorni még pedig azzal a számítással, hogy bármelyik fél kerekedik is felül, győzelmének gyümölcseit az Egyesült Királyság élvezze Igen, Ben ilyenkor pozitív jelenségnek tekintette a népek életében a háborút. Éppen így az éhínséget és bizonyos járványokat is. A délafrikai háború, az indiai éhínség és a burmai kolera — mindez olyan jelenség volt, amely gyarapította a City vagyonát és a Brit Birodalom hatalmát. De a háború iránti jóindulatú érzelmeinek elengedhetetlen feltétele volt, hogy a háború lefolyása az ő személyes élményeinek határán

túl történjék és ő, Lord Creefield, közvetlenül ne lássa és ne hallja.

Ben nagyon jól tudta jelenlegi küldetésének célját: felmérni minden „pro és kontrát" abban a nagy játékban, amelyet miniszterelnöke folytatott. Mindenekelőtt kötelessége megmondani: képvisel-e olyan erőt a német katonai gépezet, amellyel legyőzheti a cseheket, ha azoknak eszükbe jut, hogy hallgassanak hatalmas barátaikra — Angliára és Franciaországra — és ellenálljanak Hitlernek. Ezt feltétlenül tudni kellett, nehogy ostoba helyzetbe kerüljenek, amikor hirtelen kiderülne, hogy a türelmüket vesztett csehek leteritik a führert, akire pedig őfelsége miniszterei a legnagyobb tétet helyezték. Az ügyek ilyen fordulata Angliára nézve még távolabbi következménnyel is járhatna: váratlanul megerősödnének Franciaország kontinentális pozíciói. És, végül, bekövetkeznék az is, amiről Gauss bizalmasan beszélt Bennek: Németországban a tábornokok kerülnének hatalomra, akik terveik iránti bálványimadatukban és e tervek alapos kidolgozása érdekében még elhalasztanák a Szovjet elleni támadást.

Már pedig éppen Németországnak Szovjetoroszország elleni támadásában összpontosult Anglia számára ennek a bonyolult és veszedelmes játéknak minden értelme. Igaz, ha elhamarkodva uszítják a németeket az oroszokra, ez magában foglalja az összeomlás kockázatát. De utóvégre a németek kockáztatnak és nem az angolok — tehát hadd kockáztassanak. Ha leverik a németeket, hamarosan talpra lehet állítani őket és újra felhasználhatók az ügyben.

Igen, Ben tudatában volt utazása jelentőségének, de most, hogy minduntalan szemtől-szembe került a háború vaskellékeivel, amelyeknek szomszédságától megfájdult a feje — ez kibillentette a lordot egyensúlyából.

Schwerer lelkesültségéből és a biztonságából, amellyel pontosan megnevezte a hadtestek és hadosztályok számozását, a különleges csapatrészek nevét és jelentőségét, Ben kitalálta, hogy készakarva cipelték ide, a tömérdek katona közé. Pedig ő igazán semmit sem ért ehhez, nem tudja megállapítani e katonai alakulatok igazi értékét. Még arra a kérdésre sem tud feleletet adni: sok ez a katona, vagy kevés? Megfelelnek-e a legújabb technikai követelményeknek, vagy hadi régiségtárba valók? De minél tovább vitték, minél több csapatot előzött meg Schwerer és Montie társaságában, annál jobban fájt a feje, hangulata annál nyomottabbá vált és annál könnyebben volt hajlandó elhinni, hogy amit Hitler hadi felkészültségéről beszéltek, nem üres szóbeszéd. Kész volt elismerni, hogy a náci

hadsereg, képes megfojtani a szerencsétlen Csehszlovákiát és, ha a führer parancsolja, katonái huszonnégy óra alatt bevonulnak Prágába.

Schwerer, aki az angol lordot akarta megszédíteni a német fegyverek legyőzhetetlen erejének látványosságával, maga jött tűzbe és útitársairól megfeledkezve, időnkint megparancsolta Lemkének, hogy álljon meg. Órával a kezében figyelte egyik vagy másik csapatrész áthaladását az ellenőrzési pontokon Bosszankodott, hogy „az az ostoba lebernyeg" — így nevezte a polgári ruhát — megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy felálljon az autó ülésére és lelkesen üdvözölje a katonákat, hiszen — véleménye szerint — a kitüntető üdvözletet nagyon is megérdemelték ezek a szürkés-zöld menetoszlopok. Büszkén felszegte fejét, amikor látta, hogy a csapatok pontosan az előre meghatározott órában és percben érik el azokat a pontokat, amelyeket éppen ő jelölt ki berlini dolgozószobájának csendjében. Hát igen, egész életében nem volt szerencséje és most sincs· meglehet, hogy a támadás hamarabb megkezdődik, mielőtt sikerül visszatérnie Csehszlovákiából. Prust kapja a babérokat azért a győzelemért, amit ő, Schwerer készített elő Prust, ez a bajuszos semmirekellő burokban született. Mindig neki jut mások munkájának gyümölcse!

Schwerer ugyanolyan őszinte elragadtatással regisztrálta a hitleri gyilkoló gépezet általa szabályozott pontosságát, ahogyan, valószínűleg, „maître Paris", a hóhér győződött meg a guillotine késének élességéről. Schwerer véleménye szerint gyáva alak, vagy hisztérikus borúlátó, aki azt állítja, hogy van olyan erő Európában, amely megállíthatja ezt a háborús gépezetet ha egyszer megindult kelet felé!

— Trum-turu-rum... trum-turu-rum... Német fegyver, legyőzöd az egész világot... német fegyver...

Azon kapta magát rajta, hogy dudol az angolok jelenlétében. Benre sandított és megnyugodott: a lordot teljesen elfoglalták a saját gondolatai és ügyet sem vetett rá. A tábornok most Ottóra pillantott, aki oldaltfordulva ült Lemke mellett és szemmelláthatóan éppen olyan gyönyörűséggel nézte a katonák vonulását, mint az apja. Nevetséges, hogy Schwerer még nemrégiben hajlandó lett volna ezt a kitűnő tisztet azzal gyanúsítani, hogy úgyszólván áruló a hadsereggel szemben. És miért?... Nos, nézzünk szembe az igazsággal: nem azért-e, mert korábban felismerte a politikai helyzetet, mint öreg, rövidlátó apja? Ez pontosan így van: Otto előbb értette meg, mint ő, mi kell az ő korszakának. A tábornok még felesleges kérdéseket sem tett fel fiának. És jól tette! Mondjuk, hogy Ernst nem

hazudott és Otto csakugyan jelentett valahová egyet-mást apja és főnöke életéről — mondjuk! Nos, csak hadd jelentsen inkább a saját fia, mint valami kívülálló naplopó! Így legalább Otto tudja, hogy jövendő élete a tábornok karrierjéhez kapcsolódik és Otto nem olyan ostoba, hogy maga alatt vágja a fát.

Igen, az élet mind bonyolultabbá válik. Mindenkit arra kényszerít — beleértve a saját családját is — hogy felülvizsgálja a régi mértékeket. Már nem egyszer merült fel Schwerer fejében a gondolat, hogy nem volt igazságos Ernsttel szemben. Persze nagyon súlyos dolog, hogy az ember tolvajt fog a saját házában, a saját fia személyében! Kínos, hogy a tolvaj Anniera, az ő kedvencére fogja a bűnt. De talán még kínosabb lett volna elviselni a kollégák sanda pillantásait, ha nem sikerült volna Ernstnek elhárítania magáról a vádat. Meg aztán neki, mint apának már akkor fel kellett volna figyelnie mindazokra a körülményekre, amelyek Erni ostoba bűnét előidézték: a fiúnak nem volt pénze a helyzetének megfelelő életmódra. Vén vaskalapos! Hát nem volt korlátoltság a részéről, amikor nem értette meg, hogy a gyerek néha ki akar rúgni a hámból hasonszőrű, szervezetbeli pajtásaival? Ő meg felfortyant a becsület holmi ódivatú értelmezése következtében, pedig az a régi becsület manapság már egy hadnagyi csillagot sem ér.

Igen, végeredményben nem szabad elfelejtenie, hogy három fiatal német apja. Különben Egont már nem számíthatja — az már elég keményen áll a lábán. De Ernst és Otto — ők fiatal németek, akik elindultak szláv földre, hogy új korszakot nyissanak a hatalmas Németország történetében! Nem kell-e neki őket arra a helyre állítania, ahol a külső csillogással együtt némi kézzelfoghatóbb részesedést is kaphatnak? Hiszen utóvégre a hadsereg feladatainak egyike a németek „élettérre" való jogának a megerősítése. Elűzni a szlávot a földjéről, beülni a földjére s a megmaradt legyőzötteket arra kényszeríteni, hogy neki szolgáljanak — ez az, aminek érdekében most ez az acélkolosszus megmozdult. És ő, Konrad von Schwerer, akinek elődei könnyelműen elkótyavetyélték németországi földjeiket; ő, aki a család elszegényedése miatt valóságos pária a német tábornokok között, most akkora darabot kanyaríthat magának és a fiainak a szláv földből, hogy ne kelljen szégyenkeznie, ha az unokái szeme közé néz. Valamelyik legközelebbi éjszakán a német földbirtokos bárók új törzse születik meg Az ő tűzzel és vassal kiharcolt földjeik itt terülnek el — egész Délkelet- és Kelet-Európa térségein!

Álmodozása elragadta a végtelen orosz területek felé, ahol a leendő gigászi Schwerer-latifundiumot elképzelte. El is feledkezett az angolok jelenlétéről. Ben váratlan megszólalása térítette vissza a valóságba.

— Nem gondolja, hogy kellemesebb lenne valami más úton utazni?

— Más úton? — Schwerer nem értette. — Mire gondol?

— Ez az egész lárma! — És Ben fitymálóan lebiggyesztette ajkát s a vonuló katonák felé bökött az ujjával. Aztán szenvedőn megérintette homlokát: — Szétpattan a fejem...

A tábornok másik útitársa felé fordult, hogy megtudja mi a véleménye erről a dologról, de látta, hogy Montie mélyen alszik.

Schwerer igyekezett eltitkolni sértődöttségét, amit az az érthetetlen viselkedés váltott ki, amivel a szemlélő-lord isten legnagyszerűbb teremtményét a német hadsereget nézte — és megparancsolta Ottónak, hogy keressen egy másik utat.

Minél inkább közeledett a határhoz az út, amelyet Otto a térképen választott ki, annál rosszabb lett: gödrök és keréknyomok jelezték, hogy nemrégiben nagyszámú katonaság vonult itt keresztül. Schwerer nem minden kárörom nélkül sandított Benre, homlokát ráncolta a zökkenéseknél és csodálkozva látta, hogy Montie tovább alszik, mint akit leütöttek.

Az erdő közelebb jött az úthoz, az emelkedők és lejtők mind meredekebbek lettek. A gépesített oszlopokat hegyi lövészegységek váltották fel. Sok lovasfogat bukkant fel. Schwerer szivének oly kedves, megszokott hangok hallatszottak: a trénkocsik zörgése, a fogatok csörömpölése, amikor keresztülhajtottak a patakok köves medrén. A fogatok után végre málhásállatok következtek. A csapatok a Luzsicki-hegység szorosaiban utat törő kis folyók forrásai felé húzódtak. Mozgásuk mind lassúbbá vált. A lovak fara, a járművek, a szanitéc-kocsik ponyvája, az emberek felszerelése — mind nedves volt, minden csillogott, mintha belakkozták volna. Az eső szüntelen szemerkélt, szürke fátyollal vonta be a hegyeket, az erdők tisztásait, a folyó egész völgyét, ahová az autó alatt szaladó út leereszkedett.

A katonák hallgatagon meneteltek és bosszúsan nézték a civileket, akiknek útat kellett adniuk.

Schwerer megszokásból a fejéhez emelte kezét. Csak amikor a kalap karimájához ért jutott eszébe polgári öltözete, amelyben nem üdvözölhette illően a katonákat.

Végül a tábornok is megkönnyebbülten gondolt az éjszakai pihenőre. De miután letértek a főútvonalról, nem szállhat-

tak meg ott, ahol előre tervezték. A fogadtatásukra felkészült kastély helyett be kellett érniük egy szerény, falusi fogadóval, ahol egyáltalán nem is varták őket. Ben csodálkozva csettintett a nyelvével és elhúzta a száját, amikor megízlelte az elétett paraszt-bort. Schwerer elvörösödött, a homlokát ráncolta és végül megkönnyebbülten felsóhajtott, amikor Otto elvezette az angolokat szobáikba.

Montie bement bátyjához, hogy együtt szívják el esti szivarjukat. Kialudta magát az úton és Bentől eltérően kitűnő hangulatban volt.

— Nos, mit szólsz?

Ben szenvedő arcot vágott:

— Még mindig a torkomban érzem a német vinkó ízét, amit a vacsorához ittunk.

— Hát nem a te ragyogó ötleted volt, hogy letérjünk a főútvonalról?

— Már elviselhetetlen volt az a sok nyikorgó szekér.

— Hát igen, a moziban mindez sokkal vonzóbb látvány.

Ben bosszúsan vállat vont.

— Csodálatos! — mondta és fájdalmas arckifejezéssel halántékát dörgölte. — Akkor támadnak jó ötleteid, amikor már haszontalanok. Filmoperatőrt kellett volna ideküldeni és mi mindent láthattunk volna, anélkül, hogy elmenjünk hazulról. Egészen biztos, ha Flemming itt lenne...

—...volna valaki, aki megfogalmazza véleményedet a látottakról?

— Valahányszor meghallgatlak, mindig valami ostobaságot hallok.

Ben elkeseredve ült az ágyra és kezdte kifűzni a cipőjét. Természetesen elmegy Prágáig, de ő — a legmagasabb szemlélő! — többé meg nem néz egyetlen hadigépet sem és nem áll szóba egyetlen tábornokkal sem! Enélkül is minden világos: a németek el tudnak bánni a csehekkel és mindenből ítélve, hajlandók belevágni ebbe a kalandba.

— Idehallgass, Montie — Ben bosszúsan rángatta az összecsombékosodott cipőzsinórt (még csak ez hiányzott: magának kell kifűznie a cipőjét!) — keress nekem papírt és tollat!

— Talán csak nem akarod máris megírni a jelentést?

— Mindent tisztán látok.

Montie felkacagott.

— Hát Flemming?... Hiszen te, isten tudja, miket írsz majd össze!

— Legjobb lesz, ha aludni mégy — mondta élesen Ben és amikor az ajtó becsukódott Montie mögött, az asztalhoz ült.

„Kedves miniszterelnököm!

Ön, természetesen, elhiszi, hogy nekem tökéletesen mindegy, a Reiché lesz-e a Szudéta-tartomány és egész Csehszlovákia, vagy sem, de minthogy szavaiból azt a meggyőződést merítettem, hogy ez az ajándék az egyetlen, amely kibékíti velünk Hitlert és alapjául szolgálhat a baráti visszony további megerősítésének, sőt esetleg az Anglia és Németország közötti szövetségnek, minden gondolatom arra irányul, hogy ez az ajándék a mi nevünkben és ránk nézve veszteség nélkül adassék. Éppen ezt az álláspontot szem előtt tartva határoztam el, hogy vállalom azt a súlyos feladatot, amelyet Ön, kedves miniszterelnököm, kitűzött elém. Végkövetkeztetésem teljesen világos: a németek nemcsak elhatározták, hogy elfoglalják mindazt, ami nekik tetszik, de elég emberük is van hozzá és..."

Ben egy pillanatig gondolkozott. Hadiügyekben nem volt olyan nagy a tudása, hogy levelében képet adjon a német fegyverkezés jelentékenységéről. Szeretett volna valami különlegesen katonai kifejezést használni, amely lakonikus, de mégis eléggé meggyőző erejű. Gyötrődve törte a fejét, dörgölte a halántékát, majd gyorsan leírta: „... szálfegyverük, valamint tűzfegyverük. Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy külön hangsúlyozzam: ha nem sietünk az ajándékunkkal, a németek maguk veszik el. Ez meggyőződésem. Bátorkodom kimondani: siessen megvalósítani szándékát, amelyet olyan nagylelkűen nyilvánított ki előttem búcsúzásunkkor; utazzék a führerhez, nyujtsa át neki a Szudétákat és ha kell, egész Csehszlovákiát, mint őfelsége ajándékát. Vajha megerősítené Önt a mindenható ebben a nagylelkű szándékában! Gondoljon nagyszerű atyja példájára, aki több, mint félévszázaddal ezelőtt meglátta, hogy feltétlenül szükséges Németországot katonai hatalommá fejleszteni, mert csak így válik képessé keleteurópai terveink teljesítésére. Szerencsénkre Németországnak most nincs Bismarckhoz hasonló embere, aki nem volt hajlandó minden feltétel nélkül beleegyezni abba, hogy Németország vadászkutya legyen, amelyet Anglia Oroszországra uszít. Ha találkozik Hitlerrel, megismételheti az öreg Randolph Churchill szavait: Önnel együtt ketten az egész világot kormányozhatjuk. Én kiismertem ezt az alakot: belemegy"

Ben már összehajtogatta a levelet és be akarta tenni a borítékba, amikor eszébe jutott Gauss vallomása. Szép, szép a miniszterelnök terve és nagyszerű lenne Európa történetét olyan vágányon vezetni, hogy a fennálló rend hosszú időre mentes legyen a tömegek nyomásának veszélyétől! De ez a szép terv füstbe mehet, ha egy szép napon Hitlert váratlanul meg-

gyilkolják. Az ördög ismeri ki magát ezeken a tábornokokon. Hogyan lehet megegyezni velük? És vajjon hajlandók lesznek-e Oroszországgal verekedni, amíg nem biztosították a hátukat Anglia álnoksága ellen, vagyis köntörfalazás nélkül szólva: amíg nem végeztek vele? Megtörténhet, hogy a tábornokoknak nem olyan rövid az emlékezetük, mint Hitlernek, aki elfelejtette a „Vaskancellár" hagyatékát és a leckét, amit „Fritz király" kapott az oroszoktól.

Ben széthajtogatta a papírt és a következő utóirattal bővítette levelét:

„Nem javasolnám, hogy közöljük a führerrel annak az általunk ismert beszélgetésnek a tartalmát, amiért nemrégiben Londonba utaztam. Ezt a megoldást feltétlenül fenn kell tartanunk saját számunkra, amennyiben csehszlovákiai kombinációnk összeomlik. Azt ajánlom, állapodjék meg abban, hogy találkozik a führerrel, de a führer a nürnbergi gyűlés befejeztével ne térjen vissza Berlinbe és lehetőség szerint legyen távol mindaddig, amíg katonái győztesen bevonulnak Csehszlovákiába."

Ben leragasztotta a borítékot és bedugta az ingmelle tölé. Remélte, hogy holnap már az előre megállapított helyen állnak meg ahol várja a prágai brit nagykövet munkatársa. Holnapután hajnalban levele a Londonba repülő diplomáciai futár táskájában lesz.

Bent megnyugtatta ez a gondolat. Feltette imént levett szemüvegét, felrakta a lábát a székre és türelmesen csomózgatta ki összegubancolódott cipőzsinórját. A kis falusi fogadóban halotti csend uralkodott. Amikor Ben lefeküdt az ágyba, úgy rémlett, hogy a régi matrác rúgói megcsendülnek. Elaludt és arról álmodott, hogy holnap már nyugodtan foglalkozhatik Csehországban a sertéstenyésztés tanulmányozásával.

8

Mint az öreg Schwerer és Creefield lord, Otto is rögtön vacsora után lefeküdt. Alaposan elfáradt és semmi értelmét sem látta annak, hogy egymagában lézengjen egy pohár savanyú bor mellett a fogadó kis éttermében, vagy felkeressen valami helyiséget, ahol a keresztülutazó katonák tisztjei szórakoznak.

A fogadó gazdájának háromszor is kellett kopogtatnia az ajtón, míg Otto felébredt.

— Őrnagy urat a telefonhoz kérik.

Miután Otto szentül hitte, hogy itt senkinek sem lehet rá szüksége, először a pokol fenekére akarta küldeni a fogadóst, de amikor végleg felébredt, arra gondolt, hogy ezekben a nyugtalan, háborúelőtti időkben minden váratlan dolog előfordulhat és papucsával csoszogva a telefonhoz tántorgott. De álmos szeme egyszeriben tágranyílt és az álom elröppent a fejéből, amikor meghallotta a telefonkagylóból az első szavak hangját.

— Schwerer?... Találkoznom kell magával.

— Hogy talált rám? — tört ki Ottóból.

— Már csak azért az egyért is, hogy keresnem kellett magát, mert nem értesített az angolok útirányának megváltozásáról, megérdemelné, hogy levágják a fejét! — válaszolta haragosan Krone.

— Hol találkozunk?

— Magától értetődik, nem magánál. Hajtasson rögtön... — Krone, kis hallgatás után, a fogadótól tíz kilométernyire lévő útkereszteződést jelölte meg és befejezésül megismételte: — De rögtön ám, hallja-e?

Néhány perc mulva a hatalmas fényszórók előzték az esős homályt. Lemke óvatosan vezette a tábornoki Mercedest a kanyargó hegyi úton.

Krone nyilván túlbecsülte motorkerékpárja teljesítőképességét ebben az időben, mert motorjának berregése csak körülbelül tíz perccel azután hangzott fel, hogy Lemke odaért a megbeszélt helyre.

— Kapcsolja be a kis világítást és húzza fel a belső üveget — parancsolta Otto Lemkének és felhajtva gallérját, kimászott az esőbe.

— Beszélhetünk az autójában? — kérdezte Krone és motorkerékpárját elrejtette a bokrok közé.

— Nyugodtan. A fülkét kettős üvegfal választja el a sofőrülléstől. — Otto gyorsan kinyitotta a Mercedes ajtaját, hiszen egyáltalán nem volt kedve kinn álldogálni az esőben, amely már becsurgott köpenye gallérján. Odaszólt Lemkének: — Hajtson lassan és félóra mulva érjünk vissza ugyanerre a helyre.

Krone arra a helyre ült, amelyet rendszerint a tábornok szokott elfoglalni. Megnézte az üvegválasztófalat és lehúzta rá a függönyt.

Lemkének nem kellett megmagyarázni ezeknek az előkészületeknek a jelentőségét. Nagyon jól tudta, hogy ami a háta mögött történik, nem az ő fülének való és a hatalmas motor lágy mormogása közben lassan megindúló gépen minden fi-

figyelmét a hegyi út nehézségeire akarta fordítani. De mennyire elcsodálkozott, amikor a közvetlenül a füle mellé akasztott kis hangtölcsérből, amelynek beszélő kagylója az utasfülkékben volt, tisztán meghallotta az ismeretlen utas hangját. Lemke első pillanatban azt gondolta, hogy valami parancsot adnak neki, de a következő másodpercben rájött, hogy a tábornok egész egyszerűen nem zárta el legutóbbi útjuk végeztével az utasító-készüléket. Tehát hallani fogja az ismeretlen minden szavát és talán Otto válaszait is...

A hangtölcsérből ez hallatszott:

— Úgy látszik, hogy a maga harcias apját hamarosan sikerül puhára gyúrni.

És Otto válasza:

— Ő nyilván attól fél leginkább, hogy az ügy békével végződhetik.

— Sajnos, ez sem kizárt lehetőség.

— Nem látom, miért sajnos ez.

— Haladéktalanul táviratozza meg véleményét a führernek.

— De hát ő...

— No de maga csakugyan nem érti, mi az ördögnek cipelik ide ezeket az angol heringeket?

— Nem foglalkozom politikával — dörmögte savanyúan Otto.

— Mindig elfelejtem, hogy maga milyen lehetetlen ember! — mondta gúnyosan Krone. — Maga talán azt képzelte, mindezt a sok felszerelést azért hurcolták ide a határra hogy bemutassák a két angolnak? Tyüha, sok haszon van belőle, hogy megijesztünk holmi lordot, akit egy szép disznó jobban érdekel, mint egész Csehszlovákia.

— Honnan tudja?

— Bármibe kerül is, meg kell előznünk ezeket az idiótákat, akik a führernek ezüstpapirosba csomagolva akarják átnyujtani Csehszlovákiát.

— Hiszen már úgyis itt vagyunk a határon.

— De idejében kell átlépnünk rajta, még mielőtt az angolok és franciák végleg megriasztják a cseheket. Nem akarjuk, hogy megadásra felemelt kézzel fogadjanak bennünket. Érti?

— Nem egészen.

— Egyszóval maga nem azért van itt, hogy aludjék és jóizüen ebédeljen a lordokkal.

— Ezt sejtem. De az apám egyelőre csak a katonákért rajong és nem mond semmi... olyant.

— Hadd rajongjon. Egészségére. Most nem róla van szó.

— De én rosszul tudok angolul.

— Nem kell ahhoz Oscar Wilde nyelvművészete, hogy két ostoba angolt a másvilágra küldjön.

Lemke azon vette észre magát, hogy lába erősebben nyomja meg a gyorsító pedált.

Az autó belsejében csend volt.

Most ismét Krone beszélt:

— Ne csináljon magából ideges kisasszonykát és értse meg, ha a csehek megölnék angol vendégeinket, minden hosszadalmas tárgyalások nélkül vonulhatnánk be Csehszlovákiába. Akkor Benesnek nemcsak a Szudétáktól, de Prágától is el kellene búcsúznia.

Miért nem hallatszik Otto hangja? De hiszen az, amit Krone beszélt, elég volt ahhoz, hogy leleplezze a nácik szörnyű tervét, amit Schwerer tábornok utazásához kapcsoltak.

Minél tovább hallgatózott Lemke, annál borzalmasabban bontakoztak ki a Krone által kifejtett terv részletei:

— Ne nyálaskodjék, Schwerer, ugy sincs választása. Lényegében nincs is különös oka az izgalomra. Higgye el: ha az angoloknak szüksége lenne az apja életére, hogy ürügyük legyen az invázióra, ők is habozás nélkül megbiznák azzal, hogy ölje meg az apját.

Lemke jól hallotta Otto felkiáltásában a rémületet:

— Őrültség!

— Én nem adok pisztolyt a kezébe és nem mondom: „Emlékszik, Schwerer, hogy lőtt le hátulról egy embert Wiesseeben?"

A kocsiban rövid, de sokat kifejező csend támadt. Lemke olyan fenyegető hanghordozást érzett Krone szavaiban, hogy a hideg végigfutott a hátán.

Krone beszéde most gúnyosan csengett:

— Maga nem szeretné, ha kimondanám annak az embernek a nevét. Kérem... De most igyekezzék, hogy az emlékezőtehetsege úgy működjék, mint egy jó fonográf: a következő éjjeli szállást már a határon túl készitették elő, Reichenbergben... itt, itt... nézze csak meg a térképen.

— Az angolok holnap már Prágában akarnak lenni.

— Nekünk alkalmasabb, ha Reichenbergben tesszük el őket láb alól. A cseh térképeken Reichenberg Liberec néven szerepel. A maga dolga tehát az, hogy a „küldöttség" ott megrekedjen. A szomszédságban nagyszerű sertésgazdaság van. Kivineti oda azt a hülye lordot. Az éjszakát az „Arany oroszlán" szállodában kell tölteniük. Gutenberg-Strasse. Jól jegyezze meg: „Arany oroszlán." Az angolok és a tábornok szobája — az első emeleten, egymás mellett... Várjon, ne szóljon közbe.

Egyiküknek sem lehet semmi kifogása: kitűnő lakosztályok, pázsit az ablakok alatt, kilátás az ódon várra...

— Nem helyezhetem el az apámat olyan szobák mellé, ahol...

— Van még valami mondanivalója?

— Engedje meg, hogy az apámat más emeleten helyezzem el!

— Nem.

— Legalább a folyosó másik végében.

— Nem.

— Miért kell ez így magának?

— Vajjon mindent a nevén kell neveznem?

Otto hangja kétségbeesetten csengett:

— Becsületszavamra, nem értem.

Szünet állt be.

Aztán ismét Krone szólalt meg:

— Az angolok meggyilkolása: jó, de ha hozzáadunk egy német tábornokot is: kitűnő lesz... No no, nyugalom, Schwerer! Már jóelőre megmondtam: mi nem vagyunk szentimentálisak.

Lemke megborzongott. Alig tudta kezében tartani a kormánykereket. Nagyon jól tudta, hogy most attól függ az élete, észreveszik-e azok ketten, hogy a beszélő cső nincs elzárva Ha észreveszik — tarkólövés és kész. De Lemke most nemcsak a saját életét féltette: tulajdonába kerültek a provokáció titkai, s ha erre felhívja a figyelmet, talán ettől függ Csehszlovákia megmenekülése. Kiütni Hitler kezéből az invázió ürügyét — ez az, amit most kötelessége végrehezvinni.

Otto rendületlenül hallgatott.

Krone folytatta:

— Tudtam, hogy ebben a dologban nem támaszkodhatom magára, a maga asszonyi idegeivel. Az egész úgyszólván a maga részvétele nélkül játszódik le. Holnap egy külföldi újságírónő érkezik Reichenbergbe. Egy francia nő — Krone hangosan felkacagott. — Maga hálátlan sündisznó· még arról is gondoskodtam, hogy egy kellemes éjszakát tölthessen a tyúkocskájával.

— Suzanne?! — hallatszott Otto kiáltása.

— És maga nem hiszi, hogy szeretem magát... No, de hallgassa tovább: a francia nő megérkezik, hogy interjút kérjen a tábornoktól és az angoloktól. Magának kell ezt a találkozást megrendeznie. Az újságírónő valamelyikük szobájában „felejti" úti neszesszerjét. Ha megtalálják és keresik a tulajdonosát, a maga dolga, hogy a neszesszer mégis ottmaradjon. Ez tökéletesen elég lesz ahhoz, hogy a fél szálloda a levegőbe repüljön.

— De... a többiek? — Mi... én?

— Nem fontos. Ez részletkérdés. Maga nem lesz ott. A barátnőjénél lesz, egy másik szállodában, — hivatalos magyarázat szerint, „hogy kézbesítse az újságírónőnek az interjú felülvizsgált szövegét." Érti? Hogy valójában mit csinál — ez a maga dolga. Azt tanácsolom azonban, ne nagyon húzza az időt, mert abban a pillanatban amikor meghallja a robbanást, az a kötelessége, hogy lelője Suzannet ezzel a kis női „Walter"-ral. Fogja már meg, nem harap. Közönséges cseh gyártmányú pisztoly. Eszébe ne jusson hátulról lelőni, mint... És tarkón se lője, ahogy Schleichert lelőtte. Olyan látszat kell, hogy öngyilkos lett. Legjobb — halántékon. A pisztolyt tegye aztán a nő jobb kezébe. A következmények miatt ne nyugtalankodjék... Azt hiszem, még nem említettem, hogy Suzanne neszesszerje úgy készült, hogy a robbanás után egy alkatrésze megmarad, amelyből bármilyen be nem avatott is tisztán megértheti, hogy a felrobbant neszesszer nem annyira női utazókellék, mint inkább *cseh* eredetű pokolgép volt. Ennyi az egész. Ne felejtse el: nem kell nagyon hangoztatnia, hogy az újságírónő francia néven szerepel. A bőröndje bélése alatt el lesz dugva egy cseh nő nevére kiállított útlevél.

Lemke gyötrődve gondolt arra, hogyan titkolja el utasai előtt, hogy mindent hallott... Hirtelen lefékezett, gyorsan kiugrott az autóból, és felrántotta az utasfülke ajtaját, így megelőzte Ottót abban, hogy esetleges kívánságát az utasítókészüléken át közölje.

— Nem kérhetném meg az urakat, hogy szálljanak ki? Egy szerszámot kell kivennem az ülés alól — Lemke érezte, mennyire remeg a keze, amikor felemelte az üléspárnát és kivette a keze ügyébe eső első szerszámot, amire nem is volt szüksége. Ugyanakkor azonban elzárta az utasítókészüléket is.

— Az urak helyet foglalhatnak. Pontosan egy perc mulva tovább megyünk.

Látszatból a kocsiburkolat alatt babrált, majd sietve visszaült a helyére és elindította az autót. Most már fontos volt, hogy Otto további parancsait éppen az utasítókészüléken át adja.

Amikor Otto a kagyló felé hajolt, Krone idegesen visszatartotta:

— Itt utasítókészülék van? Az ördögbe! Miért nem mondta ezt előbb?

— A soffőr egy hangot sem hallott.

— Erről meg kell győződnünk! — Krone egészen a beszélő nyílásig közeledett szájával. A nyílásból kiállt az elzáró rézdugó. — Halló, soffőr!

Lemke nem felelt.

Krone most hangosabban szólt rá.

— Ugy látszik rendben van — mondta megnyugodva, de kisidő mulva, amikor már visszafelé robogtak, váratlanul belekiabált az elzárt készülékbe: — Stop! Azonnal stop!

Az autó folytatta utját.

Krone végleg megnyugodott: a soffőr valóban nem hallott semmit.

9

Talán senki sem volt olyan tökéletesen elégedett a Csehszlovákiába való átköltözéssel, mint Wiener.

Gertrud és Asta nem utaztak a gyárba, Berlinből Karlsbadba mentek Wiener úgy töltötte az idejét, ahogy akarta — még azt is megtehette, hogy akkor rándult ki Prágába, amikor jólesett, pedig ott igen kellemesen lehetett „kikapcsolódni". De első dolga az volt, hogy az ügyek menetét a gyárban olyan irányba terelje, ahogyan azt Berlinben parancsolták. A második... Wiener második dolga az volt, hogy kikémlelje: melyik csehnek és zsidónak vannak képei és milyenek azok? Már járt is a helybéli izraelita hitközség elnökénél és bizonyos összeget átadott neki arra az esetre, „ha, isten ments, valami történnék, aminek következtében a zsidóknak gyorsan el kellene költözniük és el kellene adniuk műkincseiket." Az összeghez listát is mellékelt azokról a tárgyakról, amiket hajlandó volt megvásárolni.

— Tisztára jótékonycélból — tette hozzá és végigsimította kékesfekete szakállát — együttérzésből az ön szerencsétlen népe iránt...

Egyszóval minden a lehető legkellemesebben alakult. Az egyetlen „de" az volt, hogy Berlin mindezideig nem küldte el neki a Waclav-részvények döntő jogot biztosító pakettjét, ahogy megigérték. Ez annál is csodálatosabb volt, mert a papirok felvásárlása a cseh üzleti körök pánikhangulatában nem igényelt nagy fáradságot. Egyébként Wiener ezt a késedelmeskedést is véletlennek tulajdonította, mert még nem volt fogalma a tőzsdén történő ügyek valódi állásáról, ahol javában folyt a cseh értékpapirokkal való spekuláció, amelyeket Vandenheim parancsára felvásároltak Ügyesen, óvatosan csinálták. Még a legélesebb tőzsdei orr sem tudta kiszimatolni az amerikai kezet a vandenheimi kartell-egyezmények hálójától

átfont, vagy pedig az egyenesen Vandenheim tulajdonában lévő francia, angol és német társaságok kombinációiban.

III. John, aki ismerte a London és Berlin között folyó játék végső értelmét, azon volt, hogy minden lehetőt megkaparítson Csehországban, mielőtt a németek bevonultak oda. Minél jobban fejlődött a dolog, annál kevésbbé volt inyére a hitleri banda viselkedése. Amikor Hitlerék úgy kezdték érezni, hogy szilárd talajon állnak, nyilván elhatározták, hogy önállóan csinálják végig az ügyet. Tehát vagy a kezükre kell csapni, vagy erősebben meg kell húzni az amerikai befektetések hurkát Németország nyakán. Egy bizonyos: Vandenheim senkinek sem volt hajlandó átengedni egyetlen morzsát sem abból, ami az összeomlóban lévő csehszlovák államból megmarad. Senkinek — sem németnek, sem angolnak, sem franciának. Mert hogy ez az állam összeomlik — Vandenheimnek minden alapja megvolt rá, hogy ebben ne kételkedjék, Vandenheim mindent tudott. Tudta, minek kell lejátszódnia az európai színpadon, mint ahogy a drótokat rángató bábjátékos tudja, mit csinálnak majd a bábui. A drótok, amelyeken Vandenheim a bábut tartotta, erősek voltak, aranyból készültek.

Miután Wienernek fogalma sem volt az európai tőzsdéken folyó üzelmek valódi értelméről és mivel egyelőre még nem tudta, hogy csupán játékfigura az amerikai kezében — a vezérigazgató úr hangulata kitűnő volt. Ugyanezt nem mondhatták el magukról mások, akik vele együtt érkeztek Németországból, Egont is beleértve.

Egon napról-napra erősebben kételkedett azoknak az érveknek értékében, amelyekkel csehországi tartózkodását igazolni igyekezett. Mintha kettéhasadt volna az énje. Az egyik én, amikor olyan emberekkel találkozott, mint Ziehauer és Zinn, igyekezett azok defetizmusát álhazafias szólamokkal megcáfolni; a másik én viszont, ha Striesevel jött össze, azt védelmezte, amit az első én az imént tagadott.

Ezenkívül Elzához való viszonya is bántotta. Azzal a szilárd elhatározással hozta ide a leányt, hogy új életet kezd vele, de meggyőződött róla, hogy az egyáltalán nem olyan könnyű. Továbbra is elszigetelten éltek egymástól, sőt nem is találkoztak gyakran.

Elza, miután Csehszlovákiába került, nem sokáig élvezte a szabadság illúzióját. Az az elképzelése, hogy Schlüsing karmaiból megmenekülve a gestapótól is megszabadult, álomnak bizonyult csupán. Alighogy Striese körülnézett az új helyén, értésére adta: ideje, hogy munkához lásson. Olyan kifejezésekkel, amelyeket Elza jól ismert a Schlüsinggel való kapcsolat

idejéből, Paul azt tanácsolta a lánynak, hogy verje ki a fejéből a szentimentális ostobaságokat és egyben világos, de váratlan feladattal bízta meg: barátkozzék meg Mártával, férkőzzék a bizalmába és szerezzen olyan adatokat, amelyekkel ő, Striese, teljesen a hatalmában tarthatja Mártát.

— És kérem, tartsa szem előtt: ha nem hallom Mártától azt, hogy maga a legrokonszenvesebb leány és hogy Márta isteníti magát, akkor majd meglátja, hogy Schlüsing ügyetlen, erélytelen gyerek volt csupán... Ezt jól jegyezze meg!

Ha Elza nem látta volna ekkor Striese szemét, talán nem is találta volna olyan végzetesnek a szavait. De azok a szemek! Ha csak rájukgondolt, végigfutott a hátán a hideg.

Mindez újabb nehéz helyzetbe sodorta Elzát, aki olyan meleg érzéssel közeledett Mártához, mint bajba került hugához. Márta szavaiból tudta, hogy a leánynak kétségei vannak Paul hozzá való érzelmeit illetően, de nem volt joga figyelmeztetnie Mártát arra, hogy Paulban nyoma sincs a vonzalomnak, játék az egész, amelynek az a célja, hogy Márta túsz legyen az apjáért.

Elza, mint régebben Lubeckben Egon miatt, most újra elveszítette lelki nyugalmát. Elhatározta, hogy bár óvatosan, de figyelmezteti Mártát. Sajnos, lebecsülte Striesének a fiatal lányra gyakorolt befolyását. Amikor Elza Striese becstelenségére célzott, Márta élesen tiltakozott. Összeveszett Elzával és mindent elmondott Striesének.

Még aznap este Paul gyengéden karonfogta Elzát és az erdőbe vezette.

Sokáig mentek. Amíg valószínű volt, hogy láthatják őket, Paul lényegtelen dolgokról beszélt és mosolygott. De amikor úgy érezte, hogy nem figyelhetik, nem mosolygott már és elhallgatott. Elza hiába igyekezett elfojtani könyöke ideges remegését. Paul erősen fogta Elza könyökét. Minél jobban el akarta fojtani a remegést, annál inkább remegett és tudta, hogy a férfi is érzi ezt.

Mind sűrűbb, sötétebb lett az erdő, de Paul csak ment. Elzát mindinkább elfogta a rémület, de nem mert megállni, sőt lassítani sem merészelt. Meg-megbotlott a gyökerekben, az ágak az arcába csaptak és a leány ijedten lehunyta szemét.

Striese végre megállt és elengedte Elza könyökét. A leány úgy érezte, meg kell támaszkodnia háttal egy fa törzsének, hogy el ne essék. És abban a pillanatban, amikor a kabátja szövetén át megérezte a fatörzs hűvösének érdességét, a feje oldalra billent egy arcülütéstől. Elza nem kiáltott fel, nem kísé-

relte meg, hogy védekezzék, vagy hogy legalább elrejtse az arcát. Paul most másik oldalról ütötte arcul.

— Te koszos, buta tyúk! — ordította. — Már elfelejtetted, mit igértem? — Balkezével megragadta a leány bluza gallérját közvetlenül a torkánál.

Elza hallgatott. Paul újra és újra az arcába vágott.

— Ahelyett, hogy hálás lennél azért, mert felmentettelek a kedvesed megfigyelésének kötelezettsége alól, el akartál árulni? — Néhányszor úgy megrázta a gallérjánál fogva, hogy a leány feje a fához ütődött. De Elza nem érzett fájdalmat, mintha hirtelen minden kihalt volna benne és nincs, ami fájjon. Nem volt ereje, hogy felemelje kezét és visszalökje a férfit. Egész teste elernyedt, idegenné vált. Striese jelenléte volt az egyetlen valóság — olyan natalmas és félelmetes, hogy nem is lett volna értelme annak, hogy védelmet keressen, bizonygassa az ártatlanságát, vagy akár hogy sírjon.

Az ellenhatás varatlanul következett be és éppen akkor, amikor Striese már azt gondolta, hogy megsemmisítette Elza akaraterejét és annyira megalázta, hogy többé még gondolatban, sem mer ellenállni. A fellobanás azután következett be, hogy Paul ezt mondta:

— Ha képtelen leszel arra, hogy jó viszonyt teremts Mártával, arra kényszerítelek, hogy Egonnal foglalkozz! És azok az adatok, amelyeket te hozol majd, nem vesznek el — én értek hozzá, hogy a gunárod ellen felhasználjam!

— Egy szót, egyetlen szót sem mondok! Senkinek közületek! Sem Egonról, sem Mártaról... Legyetek átkozottak!

És öklével olyan erősen sújtott a férfi arcába, hogy az egy pillanatra meghökkent. De a következő másodpercben Elza már a földön hevert. Görcsösen összehúzódott a rúgások okozta fájdalomtól és a rémülettől.

Paul azt hitte, hogy most már megtört a leány.

A férfi lihegett. Nemcsak a testi erőfeszítéstől, de az őrjöngő dühtől is, ami elöntötte. Rágyujtott és odaszólt az összekuporodva fekvő leánynak:

— Ne gondold, hogy az orrunknál fogva vezethetsz minket. Ha ezt feltételezhettem volna rólad, már öt perccel ezelőtt kiadtad volna a párádat. Jegyezd meg: vegigcsinálod a dolgot Mártával és akkor nem zavarom „boldogságodat" Schwererrel, vagy pedig magadnak kell segítened abban, hogy meghúzzam a hurkot a nyakán. Végeztem! — Elnyomta félig elszívott cigarettáját és teljesen nyugodt hangon, mintha valami közönséges beszélgetést fejezne be, hozzátette: — Holnapra meg kell tudnom, hogyan teljesítette Márta Kropacsekra vonatkozó

megbízásomat. És elég volt a melodrámából. Menj haza. De úgy, hogy senki meg ne lásson.

Egy percig ott állt. Lenézett a leányra, aztán szótlanul megfordult, hogy elmenjen. Elza lassan felemelkedett.

— Soha... egyetlen szót sem! — kiáltotta rekedten. — Gyűlöllek... mindnyájatokat gyűlöllek!

Összeszedte minden erejét, mintha ütni akarna és arcul köpte a férfit. Könnyein át homályosan látta, hogy Striese felemeli karját, de a várt halálos ütés helyett csak zavartan megtörölte az arcát.

Elza támolyogva elvánszorgott.

Míg távolodott Striesetől, az egész idő alatt úgy tűnt neki, hogy most rögtön, mielőtt a következő lépést megtehetné, revolvergolyó forró ütését érzi a hátában... Csak egyetlen forró ütést a hátában... semmi mást... Azt mondják, a golyó gyorsabban repül, mint a lövés döreje.

De nem volt sem golyó, sem lövés.

10

Lemke másnap, amikor a kormánykerék mögött ült, nem tudott másra gondolni, mint az éjszaka hallottakra.

Mit kellene tenni? Mit csináljon, mit csináljon? Fedjen fel mindent a tábornok előtt? Az majd őrültnek tartja, Krone meg tüstént a másvilágra küldi őt, Lemkét, utána pedig új merényletet szervez. Tegyen jelentést a cseh hatóságoknak? Mint a tábornok soffőrje, akinek emellett Kurtz névre szóló igazolvány van a zsebében? A cseh hatóságok mindent közölnek az angolokkal. Azok minden lehető óvóintézkedést megtesznek az átkozott neszesszer körül. De ő, Lemke, akinek nyilvánvaló lesz a részessége ebben az ügyben, elbúcsúzhatik a tábornok melletti helyétől, ahova a párt állította és utána többé már a párt egyetlen tagja sem foglalhatja el azt a helyet...

Ilyen váratlan, nem mindennapi titok birtokában és mivel érezte á ráháruló óriási felelősséget, Lemke megfeszített idegekkel kereste a megoldást. Leghelyesebb az lenne, ha összeköttetésbe lépne a libereci kommunista szervezettel és tanácsot kérne a további teendőkre. Nagy politikai ügy ez — nem szabad a párttól elszigetelten cselekednie. De mi lesz az illegalitásával? Áldozza fel és vessen keresztet arra, hogy visszatérjen Németországba?

Amint megérkezett Liberecbe, elrohant, hogy felkeresse Csehszlovákia Kommunista Pártjának helyi bizottságát. De a

párthelyiséget már lepecsételték: a határmenti körzetek pártvezetősége, felkészülve a németek bevonulására, illegalitásba vonult. Lemke helyzetében reménytelen lett volna keresni. Nem maradt más hátra — egyedül kellett cselekednie.

Lemke nyomott hangulatban tért vissza az „Arany oroszlán" szállóba. Észrevette, hogy két férfi halad előtte. Kis ideig követte őket és önkéntelenül a hátukat nézte. De minél tovább nézte az egyik alakot, egy alacsony, tagbaszakadt vasgyúrót, annál biztosabban érezte, hogy ismeri. Lemke meggyorsította lépteit, megnézte a vasgyúrót és felismerte August Gausst, akivel Berlinben találkozott, mint a hitlerellenes illegális mozgalom részvevőjével. Amikor a páter meglátta Lemkét, zavarba jött, de hamarosan feltalálta magát és így szólt:

— A sors küldi magát elém!

A társa megállt és az órájára nézett.

— Mennem kell — mondta. Búcsút intett és eltűnt a sarkon.

Rowe viselkedéséből Lemke rögtön felismerte benne a külföldit és gyanakodva kérdezte Augusttól:

— Ki ez?

— Angol elvtárs.

— Antifasiszta?

— Haladószellemű újságíró. Le akarja itt leplezni a brit kabinet kétszínű politikáját a csehszlovák ügyben.

Lemke már jóformán nem is hallotta, mit beszélt a páter. Lázasan mérlegelte a helyzetet: egy baloldali angol újságíró jelenléte abban a pillanatban, amikor Krone cselszövése lelepleződik, hasznos lehet. De vajjon elmondjon-e mindent a páternek, vagy pedig csak célzásokat tegyen?... Határozott:

— Valamit mondanom kell önnek.

— Gyerünk valami kávéházba... — kezdte a páter, de Lemke közbevágott:

— Nem, nem, üljünk le valahol a körúton... Tudja, olyan dologról van szó... — Óvatosan körülnézett.

Néhány perc múlva a park egy magányos kis fasorában ültek. Lemke, aki nehezen leplezte izgalmát, előadta „gyanúját", hogy „ő úgy látja", talán valami merénylet készül az angolok és Schwerer ellen. Nem várta, hogy szavai olyan erős hatással lesznek a páterre. Egészen elváltozott az arca és nem is próbálta leplezni megdöbbenését. Rövid gondolkozás után azt javasolta, találkozzanak este a szállodában és megígérte, hogy magával hozza néhány helybeli barátját. Elbúcsúzott és gyorsan távozott.

Lemke beült egy olcsó kis étterembe, A helybeliek beszélgetéséből megtudta, hogy nem messzire innen van a Waclav-féle repülőgépgyár, az az üzem, ahol Zinn és Ziehauer dolgozik. Milyen bosszantó! Miért is nem nézte meg a térképet?!

Lemke elrohant a távíróhivatalba. Talán csak nem fecsérelte el az idejét és még összeköttetésbe léphet velük s ide hívhatja őket, még a terrorista nő megérkezése előtt. Zinn és Ziehauer! Lám, ők is megtalálták volna az utat a helybeli elvtársakhoz és bizony, az ő segítségükkel elháríthatnák a szörnyű provokációt!.

Lemke távirata szükszavú volt, de barátai, akik jól ismerték nyugodt természetét, bizonyára megérzik a sürgöny hangjából rendkívüli izgalmát s erre, mindent félretéve, iderohannak majd. De mi lesz, ha nincsenek otthon, vagy a gyárban? Mi lesz, ha... Annyi ilyen gonosz „ha" volt, hogy hidegvérrel nézve a helyzetet, nem is remélhette, hogy barátai megérkeznek.

Múlt az idő. Lemke a szállodába sietett, nehogy elmulassza Suzanne megérkezését. Nem félt attól, hogy téved: jól ismerte a francia nőt: Ottóval együtt gyakran utaztak a táborноki autón.

Rövidesen megérkezett Creefield lord. Kitűnő hangulatban volt: a sertésfarm, amelyet megtekintett, minden várakozását felülmúlta mind a gazdálkodás, mind a sertések fajtája tekintetében.

— Egyszerűen nem vártam, hogy ezek a csehek ennyire értik a dolgot — mondta csodálkozva öccsének.

— Hogy mennyit értenek a disznóhoz, nem tudom, de azt igen, hogy a minisztereik annyit értenek a saját ügyeikhez, mint a disznók — mondta ingerülten Montague, aki csak ma tudta meg, hogy nincs értelme kiutaznia a Waclav-művekbe: a németek elkaparintották az orra elől és már ők az urak ott.

Ben üdvözülten mosolygott és nem hallgatva öccsére, folytatta:

— Lehetséges, hogy nem is utazom holnap Prágába. Elragadó párt vásároltam. Mintha Rubens vásznáról léptek volna ki. Nem is lehet fogalmad róla, milyen szépek!

*

Lemke nem mozdult harmadik emeleti szobácskája ablaka mellől. Tekintete az „Arany oroszlán" bejáratára meredt. Ki jelenik meg korábban: Zinn és Ziehauer, vagy Suzanne?

Csodálkozva látta, hogy a vendégfogadóval szemben felbukkan Rowe és fel-alá járkál a rövid háztömb egyik sar-

kától a másikig. Néhány perc mulva Gauss atya is feltűnt. Látszólag megányosan ment, de Lemke rögtön tudta, hogy azok négyen, akik némi távolságban párosával követik, a páter barátai. A páter nyomában eltüntek a fogadó bejárójában. De furcsa: a páter és barátai nem mentek fel Lemkéhez... Lehetséges, hogy Zinn és Ziehauer nem érkezik meg? Lemke maga sem tudta, hogy mi, de valami mindkevésbbé tetszett neki a páter viselkedésében. August már mindent tud, de Lemke most már jobban szerette volna, ha megőrzi a titkot és egyedül cselekszik.

Lemke a házak tetői közül kimagasló előljárósági épület óratornyára pillantott: megérkezhetik-e még Zinn és Ziehauer?

De alig siklott tekintete a fogadó előtti utcarészre, rögtön tudta: mindennek vége. Ugyanazon az oldalon, ahol Rowe sétált, megjelent a vöröshajú Suzanne. De mi ez? Miért nézegeti Rowe olyan erőltetett figyelemmel a kirakatokat? És a francia nő miért fordul el olyan kihangsúlyozott érdektelenséggel az újságírótól. Lehet, hogy ismerik egymást? Mit jelent mindez?

Új kételye támadt: nem készül itt valami aljas csalás? Mert hiszen ha őt bármilyen históriába belekeverik, a gestapo embereinek csak annyi teendőjük marad, hogy feltárják: ő nem Kurtz. Elképzelhető, mekkora zajt csapnak majd akkor a dolog körül: „A kommunisták meggyilkolták a brit küldötteket és egy német tábornokot!" Hogy elkerülje ezt, hajlandó volt lemondani az ügyben való részvételéről... De nem! Neki az a kötelessége, hogy mindent elkövessen a provokáció megakadályozására!

Lemke kifutott a folyosóra. Tekintete öt, figyelőn ráirányitott szempárral találkozott. A páter és társai azonnal felugrottak. August fürgén felszaladt a lépcsőn.

A folyósó végéről nesz hallatszott. Otto szobájának ajtaja kinyilt és kilépett Otto, mögötte Suzanne.

— A tábornokkal óhajtja kezdeni, vagy először az angolokhoz megy? — kérdezte Otto hangosan.

De még mielőtt a francia nő felelhetett volna, Lemke előtte termett és parancsoló hangon megszólalt:

— A napernyőjét és a neszesszerjét!

Lemke látta a nő arcán az ijedelmet, hallotta a páter meglepett felkiáltását és észrevette, mennyire zavart Otto ábrázata. Lemke alig tudta tűrtőztetni magát, hogy ki ne rántsa Suzanne kezéből a halálthozó szerkezetet. Mégis. óvatosan, de határozottan elvette a leánytól az elegáns kis bőrtáskát. Suzanne annyira zavarba jött, hogy megállt és riadtan nézett Ottóra. De Otto sem tudta, mit csináljon, mint ahogy azt sem

tudta, mivel magyarázhatná meg a soffőr különös viselkedését. Ottóban az a gyáva gondolat merült fel, hogy Krone összeesküvését valamely másik titkos szolgálat felfedezte és ennek a másik szolgálatnak képviselője Kurtz. Mi különös van abban, hogy, mondjuk Alexander, vagy valaki más, akiről neki, Ottónak fogalma sincs, a soffőr személyében titkos ügynököt tart az apja mellett?

Mielőtt még Otto rájött volna, mit mondjon, vagy mit tegyen, Lemke leszaladt a lépcsőn. Nyomon követte a páter négy hallgatag kísérője. Lemke néhány pillanatig az előcsarnokban tétovázott, mert nem tudta, hová tegye a pokolgépet, de eszébe jutott, hogy a páter ki akarta vinni az erdőbe, elhatározta tehát, hogy csakugyan kiviszi oda. A szálloda kapujával szemben egy taxi állt. De amikor Lemke odalépett, a taxisoffőr nem nyitotta ki szolgálatkészen az ajtót, mint ahogy ilyenkor szokásos. Megvárta, míg a Lemke nyomában futó négy ember odaér. Csak akkor nyitotta ki a soffőr a kocsi ajtaját és Lemke érezte, hogy betuszkolják a gépbe. Mindezt olyan hivatásos ügyességgel és erővel csinálták, hogy rögtön ki lehetett találni: ezek a gestapo emberei. A következő pillanatban ketten közrefogták Lemkét és kloroformos kendőt nyomtak a szájára...

*

Rowe csodálkozva nézett a taxi után és odament a szálloda bejáratából kilépő páterhez.

— Micsoda ördögi dolog ez? Nekem úgy rémlett, hogy ezek elvitték a bombát.

A páter ingerülten vállat vont:

— Megbukott az egész!

Rowe meglepetésében megállt.

— Mit mondott?

— A kommunisták beleavatkoztak az ügybe.

— Kommunisták? Azok a derék fickók ott a taxinál inkább gestapo-ügynökökre emlékeztettek!

— Ah, ez lehetetlenül zavaros história. Semmit sem értek — mondta kétségbeesve August. — Gyerünk, igyunk meg egy korsó sört, mert a bosszúságtól kiszáradt a torkom.

— Az örökös história — dörmögte elégedetlenül Rowe. — Csak az ő kezükbe kell adni a dolgot és máris ragyogóan kudarcot vallanak. Hiába, a német szolgálat semmire sem alkalmas!

August diplomatikusan hallgatott. Azt próbálta eldönteni magában, hogy a két titkos szolgálat közül melyikhez tartozik inkább? De rögtön eszébe jutott, hogy az angolokon és Kronén

kívül még Alexander, sőt a Vatikán szolgálatában is áll... Haszontalan időtöltés lett volna azon okoskodni, hogy a négy kémszervezet közül melyikhez tartozik. Mindegyik olyan mértékben tarthat rá igényt, ahány ezüstpénzt fizet neki azért, hogy a másik hármat eladja.

*

Két órával később, amikor Zinn és Ziehauer az „Arany oroszlán"-hoz érkezett, a bejáró előtt ott állt a tábornoki Mercedes, amelyet mindegyikük jól ismert.

— Csak ne nagyon mutasd ki, hogy ismered Franzot — mondta Zinn Ziehauernek, aki meggyorsította lépteit.

— Egyszerűen tüzet kérek — felelte Ziehauer és a találkozásra gondolva, már előre mosolygott magában. Ám a mosoly megfagyott az ajkán: a Mercedes kormánykerekénél egy ismeretlen férfi ült.

De már nem lehetett visszakozni.

— Nem kaphatnék egy kis tüzet, barátom? — és amikor a cigaretta már parázslott, halkan folytatta. — Nem rég jár ezzel a géppel?

— Mi közöd hozzá? — kérdezte bizalmatlanul a soffőr.

— Semmi... Csak reggel még egy másik vezetőt láttam rajta.

A soffőr gyanakodva nézett Ziehauerre, majd Zinnre pillantott.

— Mondják csak, barátaim, véletlenül nem Bodo Kurtzot keresik? — És még mielőtt Ziehauernek eszébe jutott volna, mit feleljen, a soffőr bekiáltott a szálloda nyitott ajtaján: — Itt két ember Kurtz felől érdeklődik.

A bejárat alól gyorsan kiugrott egy alak. Zinn és Ziehauer, noha nem ismerték, azonnal látták rajta, hogy a gestapo embere.

— Ezek ketten — magyarázta a soffőr.

— Gyertek be fiúk a szállodába — mondta gyanús szeretetreméltósággal az ügynök, de amikor látta, hogy a két ember nem hajlandó elfogadni a meghívást, így folytatta: — No jó, várjatok egy percig, mindjárt kihívom Kurtzot — és sietve eltűnt a bejáróban.

Zinn és Ziehauer összenézett. Nem kellett sokat tanácskozniuk: Lemke nem volt itt. Nincs más hátra, sürgősen el kell tűnniük.

Ziehauer örömmel dolgozott Márta portréján. Ez a váratlan rendelés nemcsak anyagi segítséget jelentett gyári keresete mellett, de pihenést is. A kép kitűnően visszaadta az őszi park aranybarna tónusát. A háttérben, a veranda korlátjára támaszkodva, ott állt a leány.

Ma, még mielőtt munkához látott volna, a festő sokáig nézte Márta arcát. Talán rosszul látja vonásaiban a kétségbeeséssel határos nyugtalanság kifejezését? Nem! A leány arcán azelőtt sohasem tükröződött ilyen keserűség. Még a szeme is egészen megváltozott.

— Beteg? — kérdezte a festő.

A leány riadtan nézett rá.

— Mi jut eszébe?

— A festő szeme — az orvos szeme.

Márta lehajtotta a fejét.

— Hamarosan elmúlik.

Nem mert ránézni a festőre: még kitalálja, hogy hazudik. De utóvégre nem mondhatja el Ziehauernek, hogy nincs nyugta Paul szüntelen támadásai miatt! Mindent, ami eddig az élete tartalma volt, Paul hibának, csaknem bűnnek tart. A férfi azt akarta, hogy ezentúl ne szeresse azokat, akiket szeret, ne higyjen abban, ami eddig szent volt előtte és felejtse el az anyanyelvét! Paul le akarta rombolni fiatalsága derűs világát és valami új, zavaros és komor világot akart teremteni számára. Ha bárki más mondott volna neki ilyesmiket, őrültnek tartja, — dehát Paul mondta!

Hisztérikus rikácsolásai a „herrenvolk" uralmáról, amit tűzzel-vassal kell megvalósítani, a lány fülében bátor, harcias kiáltásnak hangzottak. Szándékosan szemet húnyt, ha Paul néha nyíltan kimondta, hogy meg óhajtja kaparintani az apja helyét. Ilyenkor úgy tett, mintha nem hallaná, vagy nem értené. Amikor Paul mellette volt, beszélt, fogta a kezét, Márta el sem hitte, hogy valaha is kételkedhetett a férfi igaz voltában.

Jaros?

Amikor Jarosra gondolt, zavarba jött.

Okosabb volt Paul Jarosnál? Nem. Szebb? Nem. Talán bátrabb, erősebb? Az sem.

És mégis. Paul — az Paul...

Mult az idő és Márta gondolatvilága teljesen Paul befolyása alá került. Már maga sem tudta megmondani, csakugyan olyan badarság-e az az állítás, hogy Paul hivatása a csehek, sőt az

apja fölött is úrrá lenni. Talán az anyja csakugyan hibát követett el, amikor egy cseh emberhez ment feleségül? Hiszen ez az oka annak, hogy belőle, Mártából, „félvér" lett. A gondolat, hogy cseh vér folyik az ereiben, lidércnyomásként nehezedett rá. Mind ijesztőbbé vált előtte Paul intelme:

— Felejtsd el, hogy cseh vér van benned.

Szinte jól esett ezt hallania, hogy Paul néha kegyesen odavetette:

— Szerencse, hogy mégis német nő leánya vagy, tehát inkább német, mint cseh!

És valóban most már szerencsének tartotta, — nem azt, hogy az anyja olyan anya, amilyennek ismeri és akit, mióta csak az eszét tudja, határtalanul szeret, hanem azt, hogy Auguszta asszony német...

— Vagy ne gondoljon arra, ami a lelkét nyomja, vagy kénytelen leszek új képhez kezdeni — hallotta valahonnan végtelen messziről Ziehauer hangját.

— Magának sohasem szokott olyan gondolata lenni, amitől nem tud szabadulni? — kérdezte Márta.

— Dehát én nem tudok egy arcképen két lelkivilágot ábrázolni!

Márta odalépett a festőállványhoz és megnézte a képet. A kartonról gondtalan multja tekintett felé. Ma már nem gondtalan és nem is lesz többé soha. A mai Márta képét újból kellene megfesteni.

— Talán igaza van. Legjobb visszatérni a kezdethez.

Ezt olyan határozottan és derűsen akarta mondani, ahogy Paul szokott mindig beszélni, de szavai olyan bánatosan, sajnálatraméltóan hangzottak, hogy kicsendült belőle: nincs visszatérés ahhoz, amit elveszített. Ziehauer félretolta az állványt.

Talán, mert Ziehauer értette a módját, hogy behatoljon Márta lelkivilágába, vagy talán azért, mert amióta összeveszett Elzával, Mártának nem volt senkije, akivel néhány őszinte szót válthatott volna — a leány egyet-mást elmondott a festőnek. Persze távolról sem mindent, de mindenesetre eleget ahhoz, hogy Ziehauer megértse, mi történik vele. Hogy miféle ember Striese, azt tudta a gyár munkásaitól. A Strieséhez hasonló emberek nyomában úgy húzódik a „hírnév", mint valami sötét üszály. Röviden: Ziehauer és a Waclav-művek munkásai majdnem mindent tudtak Strieséről, amit a távoli trawemündei gyárak német munkásai tudtak róla.

A Mártával folytatott beszélgetés után az ülések új jelle-

get öltöttek: Ziehauer elhatározta, hogy megmagyarázza Mártának, kicsoda Striese és kiknek a számára dolgozik.

De, amint Elza esetében, Márta most is kiszolgáltatta esetleges megmentőjét. Valami mondásából Paul kihámozta, hogy miket beszélgethetnek Ziehauerrel. Mintha csak véletlenül történt volna, Paul megjelent az egyik ülésen. Nem kerülte el a figyelmét, hogy a festő a mondata közepén elhallgatott. Striese kis ideig szótlanul ült és nézte, hogyan dolgozik a festő. Igyekezett szívélyesnek látszani és megkérdezte:

— Nemrégiben érkezett a Birodalomból?

— Idegen országban akartam körülnézni — válaszolta könnyedén Ziehauer, noha tökéletesen tisztában volt azzal, hogy ez az ember mindent tud azokról, akik Németországból jöttek ide. A festőt érdekelte: nem kapott-e kedvet Striese arra, hogy úgy játsszék vele, mint macska az egérrel? De Striese köntörfalazás nélkül kérdezte:

— Ön antifasiszta?

Ha Ziehauer nem lett volna annyira meggyőződve róla, hogy Striese már jó előre megtudott mindent, amire szüksége volt, beleértve azt is, hogy úgyszólván egyenest Sachsenhausenből érkezett ide, talán nem felelt volna úgy, ahogy felelt:

— Magától értetődik!

Striese a szemébe nézett és az eddigi udvarias érdektelenséggel kérdezte:

— Sőt kommunista is?

Nyilvánvaló volt, hogy Striese nem vár ellentmondást s Ziehauer ugyanolyan hangnemben válaszolt:

— Sőt az is.

— Valaki azt mondta nekem, hogy ön mint önkéntes harcolt Nemzetközi Brigádban a Spanyol Köztársaság oldalán.

Ziehauer habozás nélkül felelte:

— Sajnos...

Striese csodálkozva meredt rá:

— Tehát sajnálja?

— Azt, hogy már nem vagyok ott!

— Ahá... — mondta némi zavarral, vontatott hangon Striese.

A következő ülésre Márta nem jött el. Helyette Striese jelent meg. Kropacsek igazgató nevében átnyujtott a festőnek egy száz koronát tartalmazó borítékot és a házigazda hangján kijelentette: az ülések befejeződtek, a portré abbamarad.

Ziehauer megértette, hogy nemcsak Mártával való találkozásai értek véget, de a Waclav-műveknél sem maradhat

tovább. Amikor mindezt elbeszélte Zinnek, az szintén úgy gondolta, hogy ha ma nem, hát holnap el kell a festőnek hagynia a gyárat és azt ajánlotta neki, vegyen részt a „Szabad Németország" titkos állomásának szervezetében. Mindenekelőtt megfelelő rejtekhelyet kellett keresni a leadó számára. Ziehauer javaslatát, hogy az erdőkerülő romos kunyhójában legyen az állomás, el kellett vetniük. A vidéket ugyanis ellepték a henleinista bandák, akik túrista kirándulások ürügye alatt katonai kiképzésben részesültek és szorgalmasan gyakorlatoztak. Az effajta bandák látogatása a magányos erdei házikóban semmi jóval sem biztatott. Nem bizonyult jobbnak az a terv sem, hogy valami beomlott épületet használjanak fel a gyár környékén. Első pillanatban csábítónak tűnt, hogy a magános rom földalatti részében rendezkedjenek be, távol az emberi szemektől és teljes biztonságban attól, hogy kihallgathatják őket. De előbb-utóbb mégis csak felfigyel valaki arra, hogy milyen sűrűn látogatják azt a kidőlt-bedőlt romot.

Amint gyakran megtörténik, a megoldás váratlanul következett be.

Zinn szobát bérelt Jaros apjánál, — a Waclav-gyár erőműtelepének műszerészénél, az öreg Jan Kupkánál. Mióta a fia végleg átköltözött a gyárba, az öreget gyötörte az egyedüllét. Örült a lakójának. Jan egyszeribe meglátta, hogy Zinn nem olyan, mint azok a hangoskodó fiatalemberek, akik mostanában olyan gyakran bukkannak fel a határ túlsó oldala felől, hogy a fehérharisnyásokkal együtt botrányokat csapjanak a Szudétaföldön.

A gazda és az új lakó között hamarosan kifejlődött a tartózkodó emberek közti sajátságos barátságféle. Kupka szemmel tartotta Zinnt és rájött, hogy jófejű ember, akinek a keze is aranyat ér. Azt, hogy „hozzájuk tartozik", az öreg már régen tudta. Munkát ajánlott neki az erőműtelepen. Zinn habozás nélkül elfogadta az ajánlatot: az akkumulátorműhely vezetése csábító egyszerűséggel megoldotta az adógép táplálásának kérdését. Ezenkívül az akkumulátorműhely melletti kamra olyan helynek ígérkezett, amilyet eddig hasztalan kerestek Ziehauerrel együtt: ott lesz a leadókészülék rejtekhelye. Kupka generátorának munkája kitűnő védelem lesz, amely eltéríti felőle a nácik rádiókereső műszerét, az erőműtelep állandó, egyhangú búgása pedig kiválóan álcázza az elektromos kisütőkészülék kis zaját és a „Szabad Németország" beszélőjének hangját.

Rowe nem szokta meg, hogy bizonytalanságban legyen, már pedig August Gauss határozatlan válaszai következtében semmi bizonyosat sem tudott. Ha már egyszer a brit titkos szolgálat szentesítette a provokációs gyilkosságot, Rowe azt akarta, hogy vagy hajtsák is végre, vagy lássa tisztán a kudarc okait August atya viselkedése következtében felmerült benne a gondolat, hogy itt valami piszkos játék folyik. Rowe nem ájult volna el a meglepetéstől, ha kiderül, hogy a páter nemcsak a brit szolgálat munkatársa. Ha August, őfelsége titkos szolgálata érdekében, a német kémszervezetbe is bekapcsolódott, ezt a körülményt minősítési lapján mint érdemet jegyeznék fel. Ám ebben az esetben erről a kettős szolgálatról tudnia kellett volna a főnöknek. De Rowe gyanította, hogy a főnök nem tud róla, mert ha igen, előre figyelmeztette volna, hogy elkerüljék ezt a visszás helyzetet, amibe most keveredtek. Denát valójában kinek dolgozik a páter?

Rowenak eszébe jutott, hogy Creefield lord, a végre nem hajtott merénylet „tárgya", esetleg néhány adattal szolgálhat ebben az ügyben s ezért, noha már későre járt, elment az „Arany Oroszlánba". Rowe biztosra vette, hogy a lord fogadja, ha mint újságíró-honfitársát nem is, de mint régi ismerősét.

Így is történt. Ben nemcsak hogy nem váratta meg, de úgy ment elé, mintha Rowe megjelenése nagy örömet okozna neki.

— Winn, öregem, soha jobbkor nem jöhetett volna. Montie rábeszélt, hogy mondjak le Flemming szolgálatáról, ő pedig faképnél hagyott.

Ben fejvesztetten turkált az asztalon lévő papirhalomban.

— Mit csináljak? — kérdezte és átnyujtott az ujságírónak egy táviratot.

Rowe leplezte gúnyos mosolyát. A lcvdra nézett: lehetetlenség, hogy Chamberlain ne tudjon Ben meggyilkoltatásának tervéről. A főnök biztosan megkapta a miniszterelnök beleegyezését ehhez. Mit jelent ez a visszahívás: a terv megváltozását, vagy azt, hogy a miniszterelnök ki óhajtja hangsúlyozni, hogy az ő keze nincs a dologban?...

— Mit csináljak? — kérdezte újra Ben.

— Fél a repüléstől?

Ben bosszúsan válaszolt:

— Nem szakadhatok kétfelé: nem lehetek Berchtesgadenben és itt is, hogy ellenőrizzem, hogyan indítják útnak Susannát. Már rendeltem neki repülőgépet Prágából.

— Sok csomagja van Susannának? — kérdezte Rowe.

— Ugyan már, micsoda csomagja lenne! — kiáltotta ingerülten Ben. — Én a disznóról beszélek, amelyet ma vásároltam.

Rowe hahotázni kezdett, de Ben nagyon komolyan folytatta:

— Az ártányok kitűnően bírják a repülést, de Susanna már hölgy, dáma, — hiszen hasas. Idehallgasson, Winn, nem tehetne nekem egy nagy szívességet azzal, hogy elvállalná?

— Hogy repüljek Berchtesgadenbe?

— Nem. Kísérje el a sertéseket Londonba.

— Sajnálom, Sir...

— Mi az magának?

— Önnek titkárra van szüksége, Sir — mondta Rowe. — Nem hagyhatom cserben.

Lehet, hogy Bent meggyőzte Rowe hangja, de az is lehet, hogy teljesen gyámoltalannak érezte magát, — annyi bizonyos, hogy szemmel láthatóan habozott. Rowe sietve megnyugtatta:

— Ami pedig a sertéseit illeti, a legjobb szakértőkre bízzuk őket.

— Mi adta magának ezt a ragyogó ötletet a titkárkodásra, Winn?

— Az, ami itt önnel történt, Sir.

— Velem? — Ben arcáról őszinte értetlenség tükröződött. — Ah, igen, már értem: ez a sok bajoskodás a disznókkal...

Kiderült, hogy halvány fogalma sem volt a merényletről, amelynek majdnem áldozatául esett. Amikor Rowe óvatosságra intő célzásokat tett állítólagos híresztelésekről, hogy merényletet készítenek elő, Ben még készségesebben egyezett bele, hogy Rowe elkísérje Obersalzbergbe.

— Ez megint csak azt bizonyítja, hogy a csehek igazi barbárok — mondta Ben. — A miniszterelnöknek tökéletesen igaza van, hogy a németek kormányzatára adja át őket.

— Nem a csehekről van szó — jegyezte meg óvatosan Rowe, aki élt a gyanúperrel, hogy Ben szokása szerint megint mindent összekever. — Németországnak csak a Szudétavidéket adják át, ahol a lakosság német, nem cseh.

— Egyelőre, Winn, egyelőre! — jelentette ki meggyőződéssel Ben. — Hogy ne ingereljük az ellenzékünket. De bizonyos idő multán egész Csehszlovákiát átadjuk Hitlernek.

— Ez elhatározott dolog?

— Teljesen, fiacskám, teljesen... És még valami, Winn: haladéktalanul sürgönyözzék meg nekem, ha a műveleteket befejezték, haladéktalanul.

— A Szudéták elfoglalásának műveleteit?

— Ó, istenem! Mit érdekelnek engem ezek a Szudéták! Sürgönyözzék meg Berchtesgadenbe, amikor a disznókat útnak indították és azt is, hogy megérkeztek Londonba. Haladéktalanul! Mostanában köd van a Csatorna fölött és nyugtalan leszek. Mit gondol, Winn, megtudhatjuk Berchtesgadenben, milyen az időjárás a Csatorna fölött?

— Ezt magamra vállalom, Sir — szólt készségesen Rowe. Annyira örült annak, hogy behatolhat Hitler szentélyébe, hogy hajlandó volt bármit megígérni. Csak aztán Ben meg ne gondolja magát, hogy magával viszi.

De ez esze ágában sem volt Bennek. El volt ragadtatva attól, hogy van kire bíznia a disznók átszállítását, ami jóval több gondot okozott neki, mint a saját utazása. A sertésvásárlás annyira elfoglalta, hogy nem is gondolkozott lényegében azon, miért is lehet rá szüksége a miniszterelnöknek. Lehetséges, hogy a régi barátság jogán — hiszen utóvégre iskolatársak voltak a „college"-ben — a miniszterelnök nemhivatalos formában ki akarja kérni tanácsát, mielőtt valamit elhatároz? Ben őszintén azt képzelte, hogy akad valaki, aki komolyan veszi az ő diplomáciai képességeit és tudását. Álmában sem jutott volna eszébe, hogy a miniszterelnök azért küldte el a csehszlovákiai útra, mert meg volt győződve arról: Bennek nem támad saját benyomása arról, amit lát és hála tunyaságának, valamint mindenki előtt ismeretes korlátoltságának, Ben egyáltalán semmit sem lát majd. Ez aztán, mindent figyelembe véve, lehetővé teszi Chamberlainnek és Halifaxnak, hogy bármilyen okmányra, ha erre szükség van, megkapják Creefield lord aláírását. A két politikus már jóelőre tudta, milyen okmányról van szó: a külügyminisztériumban már kész okmány várta Creefield „küldöttségének" visszatérését. Sőt: amikor a miniszterelnök elhatározta, hogy Berchtesgadenbe repül, Halifax az egyik tanácsosnak, aki Chamberlaint elkísérte, készen adta át a „Creefield—küldöttség véleményét" és így Bennek nem maradt más dolga, csak hogy aláírja. Éppen ezért hívták Berchtesgadenbe. Chamberlainnek semmi megtanácskozni valója nem volt vele. A miniszterelnök már minden szükséges tanácsot megkapott Londonban és nem szándékozott eltérni azoktól: a Hitlerrel való megegyezés talaját Csehszlovákia számlájára meg kellett találnia.

•

Azon a reggelen, amikor a különleges repülőgép, amelyben Rowe felügyelete alatt elhelyezték Ben sertéseit, Liberecből

London felé indult, néhány órával korábban, mielőtt maga lord Creefield a várost újdonsült titkárával együtt elhagyta — a London melletti croydoni repülőtérről felszállt egy kétmotoros „Lockhead-Electra"-gép. A repülőgép a kontinensre vitte a hetvenéves brit miniszterelnököt, aki sietett — mielőtt ez a bátorító gesztus feleslegessé válnék — kezet szorítani Hitlerrel. 12 óra 30 perckor az „Electra" leszállt München repülőterén, Wiesenfelden. Az agg miniszterelnök csodálkozására azonban nem a führer jelent meg, hogy megszorongassa elmeszesedett erű tenyerét, hanem csupán a mindig szabadszájú Ribbentrop.

Arra sem adott időt a vén vendégnek, hogy kissé magához térjen a repülőgépen elszenvedett hánykolódás után. Ribbentrop máris beültette egy páncélos vagonba és elszáguldott vele Berchtesgadenbe. Chamberlain csak ott, a Grand Hotelben, a számára elkészített lakosztályban érte el végre, hogy dideregő lábát meleg papucsba bújtassa és kinyujtsa a kandalló felé. A miniszterelnök gyönyörrel nyujtózkodott el a karosszékben és meghatottan gondolt arra, hogy milyen áldozatot hozott a hazának a fárasztó utazással. Szemhéja lezárult, horgasorrú feje a mellére kókadt.

A miniszterelnök elszunnyadt.

De a győzelmi mámorában úszó Ribbentrop ott sem kímélte. Mintha csak megcsúfolná a magas vendég ősz fürtjeit, mindössze tíz percet engedélyezett neki alvásra.

— Tíz percet! — kiáltotta Chamberlain szörnyűlködve este, amikor elmesélte ezt Bonnek. — Maga megérti, kedves Benjamin — tíz percet az alvasra! Ez a csirkefogó most bosszút állt rajtam azért a megaláztatásért, amit Londonban el kellett szenvednie. De meg kell mondanom magának: elhatároztam, mindent elviselek... mindent, hazánk üdve és nagysága, valamint őfelsége, a király kedvéért!

Ott ült Ben előtt — hórihorgasan, soványan, görcsösen belekapaszkodva a támlába, mintha attól félne, hogy kiesik a karosszékből.

— Benjamin! Maga Dánielt látja maga előtt, aki kijött az oroszlánok barlangjából. Igen, igen, melyik kormányfő határozta volna el magát arra a lépésre, amelyet én megtettem? Az utókor ezt nem felejti el!

— De nem ám, de nem ám, drága Neville! — kiáltotta Ben, akire átragadt a miniszterelnök izgalma. — Nemzedékek adóznak hálával önnek, Európa béketeremtőjének, a népek békéje és boldogsága megalkotójának.

Chamberlain leplezetlen gyönyörűséggel hallgatta ezt. Feje

úgy ingott vékony nyakán előre és hátra, mint egy ócska rongybabáé.

— Igen, barátom — nyámnyogta — elhatároztam, hogy mindent elviselek és nem sajnálom ezt, egyáltalán nem sajnálom. Azt sem sajnálom, hogy nem fordultam sarkon és nem mentem el, amikor ez a neveletlen tökfilkó führer hagyta, hogy egyedül menjek fölfelé a kastélya lépcsőin és csak annyi fáradságot vett magának, hogy három-négy fokot jöjjön elém. Igen, igen! Nagyon jól emlékszem: pontosan négy lépcsőfokot! Képzelje el azt a rövidlábú torzszülöttet fekete bricseszna drágában és valamiféle lovászzekére emlékeztető barna kabátban. Ez a silány jött-ment az egész idő alatt, amíg felmásztam azokon az átkozott lépcsőkön, felülről lefelé nézett rám!

Chamberlain méltatlankodva emelte fel a kezét, mintha Hitlerre mutatna, aki ott áll valahol a mennyezet alatt.

— Igen, igen, Neville, ez utálatos — mondta együttérzően Ben. — Szörnyű, ha nem korrekt emberekkel van dolgunk.

— Mindent elviseltem, mindent, mindent! — ismételte tragikusan a miniszterelnök. — És megkaptam a jutalmamat, százszorosan megkaptam: a terv, amelyet elé terjesztettem, szemmelláthatóan váratlanul érte a führert.

— Hogyan! — kiáltott fel csodálkozva Ben. — Nem volt szándékában elfoglalni a Szudétákat?

— Csakhogy ő ezt nagy zajjal, csörömpöléssel és isten tudja még mi mindennel akarta csinálni. Sikerült meggyőznöm arról: semmi akadálya sincs annak, hogy tüstént és minden verekedés nélkül hozzálásson a dologhoz. Azt hiszem, meg is győztem: semmi értelme sincs annak, hogy pazarolja a puskaporát, amire sokkal fontosabb ügyben van szükség.

— Ezt nem egészen értem, drága Neville.

— Megközelítőleg megértettük egymást a németek alapvető követeléseinek leglényegesebb pontjaiban. Abban, hogy ki kell küszöbölni a Szovjetunió befolyását Európa sorsára.

— Ez nagyszerű, Neville! Egyszerűen nagyszerű!

— Igen, igen, a Szovjetunió ne üsse bele az orrát oda, ahol mi mindent elrendezünk kétoldali szerződések útján.

— Helyes út, Neville, tökéletesen helyes út!

— Ezt a hüvelykmatyit potom áron megveszem. Azzal, hogy szállítom neki — Csehszlovákiát. Ez nem a sajtó számára való, Benjamin — sőt a megbeszélés feljegyzéseiből is kihagytam — de szavamat adtam Hitlernek, ha félévig türelemmel vár, a Szudéták után egész Csehország következik. De azért most csak hadd esküdjék meg nyilvánosan, hogy a Szudétákon kívül semmit sem akar.

— Milyen okos, milyen okos, Neville! — kiáltott fel meghatottan Ben. — Az angol közvélemény megnyugszik..

— És akkor majd meglátjuk, hogyan rendezzük el az ajándék második részét is. Chamberlain szavát adom magának: úgy becsapjuk ezt a hüvelykmatyit, mint a farkast! A kövér borjú helyett odacsempésszük neki a cseh egeret. Egy évbe sem telik és a szövetségesünk lesz. — Chamberlain összefonta kezét lapos hasán és álmodozva emelte tekintetét a mennyezetre. — Képzeljen el egy Európát, amelynek közepén olyan acélököl alakul, mint Németország, délen ott ül Mussolini, keleten Beck Lengyelországa...

— No, Beck: kétesértékű szerzemény — szólt közbe fejcsóválva Ben. — Ez az úriember kész elárulni minket.

— Mielőtt elárulhatna minket, mi áruljuk el őt — nevetett nyekeregve a miniszterelnök és vidáman játszadozott a mellényén keresztben húzódó régimódi óraláncával. — Igen, igen, esküszöm a mindenhatóra. Keleten az ezredesek Lengyelországa és a földgolyó túlsó végén: a japánok. Oroszország harapófogóban!

— Elfeledkezett Amerikáról, Neville.

— Amerika?... Ah, igen, Amerika! Semmiség! Az Egyesült Államok velünk lesznek. Roosevelt lélekben velünk tart, higgye el, Benjamin.

— Remélem, Sir, remélem.

— Biztosíthatom erről, Ben... Ugye megengedi, hogy ezen a fiatalkori nevén szólítsam, mintha ma is diákok volnánk?... Én azt mondom: tervem megvalósulásának következményei jóval túlhaladják a mostani válság határait.

— De még mennyire! Valóságos fordulatot idézhetnek elő a nemzetközi helyzetben — Bennek most hirtelen eszébe jutott valami: — Apropos, Neville, milyen volt ma az idő a Csatorna fölött?

— Ó, kitűnően éreztem magam.

— Nem volt köd, vagy más efféle? — nyugtalankodott Ben.

— Nem tudom, Ben. Úgy látszik, elszunyókáltam.

— A Csatorna fölötti repülés most veszélyes.

— Kitűnő pilótánk van. Mestere a munkájának.

— Nagyon izgatott vagyok...

— Visszafelé majd együtt repülünk és úgy fogja érezni magát, mintha hajón utaznék. Őszintén szólva, Ben, azt hiszem, a világ minden kincséért nem szántam volna el magamat ilyen útra, ha nem telefonál Párizsból Daladier és nem tanácsolja ezt az utazást.

— Hiszen először én tanácsoltam a levelemben — mondta nyugtalanul Ben.

— A levélben?... Persze, kitűnően emlékszem! Hogyne, hogyne... A levelében...

— És még azt is közöltem... hm, hm... — Ben körülnézett és félig suttogva folytatta: — Értesítettem önt a tábornokok összeesküvéséről.

— Aha, ez az! — A miniszterelnök megint bólintott. — Emlékszem, emlékszem! Miért nem szólt mindjárt? Kitűnően emlékszem...

Ben rájött, hogy a miniszterelnök tetteti magát, mintha mindent elfelejtett volna s ezért most részletesen elismételte mindazt, aminek kedvéért akkor Londonba repült. Chamberlain csak most „emlékezett" mindenre.

— Drága barátom — mondta — ezzel én nem értek egyet, teljes mértékben nem értek egyet. Semmi alapja sincs most annak, hogy ezt a csirkefogót eltegyék láb alól. Erre még ráérünk. Most megegyezünk vele. Ő még jó szolgálatokat tesz nekünk, nagyon jó szolgálatokat... nagyon jó... nagyon...

A miniszterelnök elaludt. Feje hátrahanyatlott a karosszék támlájára és ádámcsutkája ütemesen mozgott, rendkívül hosszú, öreges nyakának ráncos bőre alatt.

Ben egy ideig határozatlanul ült, majd óvatosan köhintett. Chamberlain felnyitotta sötét szemhéját és zavaros, fáradt szemével Benre nézett.

— Nincs már szüksége rám, Sir?

— Ó, maga az, Ben. Bocsásson meg... mintha félbeszakítottam volna. Folytassa, kérem...

— Mehetek, Sir?

— Kérem, Ben, ne sértődjék meg, de meg kell mondanom: a City teljesen elégedetlen csehországi utazásával, teljesen.

— Többet tettem, mint tehettem — szólt sértődötten Ben.

— Ó, nem értett meg, teljesen nem értett meg. Ki merészeli azt gondolni, hogy többet is tehetett volna! Kicsoda, kérdem én? — Nagynehezen az arcához emelte a kezét és meghúzta bánatosan lecsüngő bajszát. — Egész egyszerűen azt akarják, hogy több hozzájuk közel álló ember, az ő embereik legyenek ott... Megkértek, hogy küldjem oda mégegyszer az öccsét.

— Azt a mulyát?! — szólt rosszindulatúan Ben. — Jól fest majd őfelsége küldöttsége! Majd bezsebel magának egy-két kis üzletet — tessék, ez lesz a küldöttségből.

A miniszterelnök arcán fájdalmas fintor jelent meg.

— Maga már fiatalkorában hajlamos volt arra, hogy a figyelmét jelentéktelen dolgokra forgácsolja, Ben. Igen, igen,

ez így van: jelentéktelen dolgokra. Nagyon jól emlékszem... nagyon... emlékszem .. fiatalkorában ..

Chamberlain feje ez alkalommal a mellére hanyatlott, mintha levágták volna és Ben vékony, éles hörgést hallott. A megriadt Ben reszkető ujjal megnyomta a csengő gombját és a belépő lakájnak szótlanul rámutatott a miniszterelnökre, akiről azt hitte, hogy rosszul van. De a lakáj a legcsekélyebb nyugtalanságot sem mutatta. Az öregúr álla alá nyúlt és egyetlen ügyes mozdulattal levette a miniszterelnök magas keménygallérját.

A nyakkendővel együtt vigyázva betette egy bársonnyal bélelt kis bőrdobozba.

Ben nem állta meg, hogy meg ne kérdezze:

— Mit csinál?

— Sir Neville gallérja átnedvesedett a Hitlerrel való találkozáson, Sir — válaszolta fontoskodva, fahangon a lakáj. — Sir Neville feltételezi, hogy ez a gallér a birodalom történelmi relikviája lesz, Sir.

Ben áhitatosan csóválta a fejét és lábujjhegyen kiment a szobából.

Kitűnő hangulatban tért vissza a saját lakosztályába.

— Holnap együtt repülünk haza a miniszterelnökkel — mondta vidáman Rowenak.

— Henderson legújabb jelentései, Sir — és Rowe átnyujtott Bennek egy papírlapot.

„... Göringgel folytatott beszélgetésemben kihangsúlyoztam, hogy kormányaink fejei megegyeztek abban, hogy megvárják a tárgyalások eredményeit következő találkozásunkig. Erre Göring felette agresszív hangon kijelentette: Németország még megvárja ezt a második, végső találkozást, de egyáltalán nem hajlandó elhúzni az ügyet. Ha Anglia háborút kezd Németország ellen, nehéz elképzelni a háború kimenetelét. Csak egyvalami tökéletesen világos: a háború végéig nem sok cseh marad életben és kevés marad épségben Londonból."

Ben gúnyos mosollyal ledobta a papirt.

— Higgye el nekem, Winn — mondta derűsen, — az ujjunk körül csavarjuk ezeket a fafejű németeket, mint a kisgyerekeket, a neveletlen hüvelykmatyijukkal, meg ezzel a vérszomjas dagadttal együtt. Igen, igen, Winn, ez így lesz... Aludni, aludni, Winn. Ma becsülettel megdolgoztunk érte. — Hirtelen észbekapott: — Megálljon! Lehetséges, hogy nem jött távirat Londonba érkezésükről?

— A diplomáciai postában nem volt, Sir.

Amikor Garrot autója a Waclav-művek körül felnőtt kisváros pályaudvara előtti térre érkezett, a kocsiban ülők óriási népcsődületet láttak. Minden oldalról újabb és újabb embercsoportok vonultak. Soknak a kezében elemózsiás kosárka volt. Egész napra Liberecbe utaztak. Annyi nép özönlött oda a tüntetésre, hogy még csak gondolni sem lehetett valamennyiük ellátására. Mindenki jónak látta, hogy magával vigye az útra az ennivalóját. Rövidesen elő kellett állniuk a vonatoknak, amelyeket ilyen napokon a tüntetők számára be szoktak állítani. Mindenkit nyugtalanított a kérdés: hogyan zajlik le ez a nap? Terveznek-e valamit a fehérharisnyások? Cseh és német szavak élénk zsivajjá keveredtek a tömeg fölött.

Minél több fehér harisnya tűnt fel a csehszlovák városok utcáin, annál népesebbek lettek a libereci csoportosulások. Mind szélesebbé vált az a társadalmi réteg, amely a köztársaság területén lakó különböző népek egysége melletti tüntetéseken részt vett. Hiába dühöngött Henlein, hiába erősödött a terror, amellyel emberei ki akarták verni a szudéta-németekből a gondolatot, hogy ellenszegülhetnek a hitlerizmusnak, a terrorral együtt évről évre nőtt a Liberecbe utazó németek száma.

A tömeg feltartóztatta Garrot kis kocsiját; túl sok ember verődött össze, eltorlaszolták a kocsiutat. Előfordult, hogy Garrot francia tiszti egyenruhában utazott Liberecbe. Ma nem akarta felvenni az egyenruháját. Majdnem az egész kisváros ismerte már látásból. Minduntalan köszöntenie kellett a járókelőket. Egyesek leemelték a kalapjukat, amikor meglátták a Garrot mellén díszelgő jólismert francia rendjelek szalagjait. Sok cseh még mindig hajlandó volt arra, hogy a szépséges Franciaországnak, a csehszlovák nép nagy barátjának képviselőjét lássa benne. Franciaország népszerűsége itt már csak azért is erős volt, mert a francia konzuli tisztséget cseh ember, a köztiszteletben álló Kropacsek doktor látta el. Akár ezért, akár másért, de amikor Garrot megjelent, a csehek többsége barátságos kalaplengetéssel üdvözölte. Csupán néhány német fordult el mogorván, vagy éppen ellenkezőleg, kényszeredett előzékenységgel nyitott utat a francia autójának.

Most azonban a kis Tatra végleg megrekedt az embertömegben. Az utasok végül is kiszálltak a kocsiból. Elhatározták, hogy bevárják, míg a vonatok elszállítják a téren lévő emberek egy részét. De ma, nem tudni miért, a vonatok késtek. A vasutasok, akik teljes joggal büszkélkedtek szolgálati

pontosságukkal, kénytelenek voltak polgártársaik zúgolódását tréfával elütni. Minduntalan be kellett szaladniuk az állomásfőnökhöz, hogy megtudakolják, hol rekedtek el a tüntetők vonatai. De az állomásfőnök sem tudott semmit.

Az állomásfőnök süteményt rágcsálva kilépett az állomási épület erkélyére és megpróbált tréfálkozni. A tömeg eleinte mulatott rajta, de hamarosan kiderült, hogy az emberek nem tréfákra, hanem vonatra várnak.

A tömeg elvesztette türelmét.

Lehetséges, hogy az állomásfőnök már maga is szeretett volna ott lenni az ünnepélyen, de az is lehet, hogy már tudta, mit jelent néhány ezer polgártársa elégedetlensége. Mindenesetre beküldte az ügyeletest a távírószobába.

A tömeg elcsendesedett, mintha attól félt volna, hogy elnyomja a vezetéken keresztül száguldó szavakat. Az emberek tekintetüket az erkélyre irányították, ahol az állomásfőnök, miután megette süteményét, kényelmesen megtörölte a bajuszát. Végre kijött a távírász és egy sürgönyt nyujtott át a főnöknek. A főnök hamiskásan kacsintott a tömegre és felrakta a szemüvegét. De minél tovább olvasott, annál zavartabbá vált az arca.

A tömeg figyelmét nem kerülte el, hogy a főnök milyen tanácstalanul topog az erkélyen.

— Hé, hé, gyerünk a vonattal! Lesz már hamarosan vonat? — hangzott alulról.

Az állomásfőnök a távírász után kiáltott:

— Hé, Vacek, hozd ki a sapkámat!

A távírász eltűnt és egy perc mulva visszatért. Vigyázva hozta a zsinóros szolgálati sapkát. Az állomásfőnök megrázta, kabátja ujjával dörgölgette. Talán a térről nem látható porszemet törölt le róla, de talán csak időt akart nyerni. Azután feltette a sapkát, odament az erkély korlátjához és telemelte a kezét. A nyakában még most is ott lógott a szalvéta. Az emberek elcsendesedtek. Az állomásfőnök a sürgöny szöveges oldalát a tömeg felé fordította, mintha bizony a térről egyetlen betűt is el lehetett volna olvasni belőle. Zúgolódó moraj hallatszott. A főnök ekkor újra feltette pápaszemét és anélkül, hogy a távirati űrlapra tekintene, hangosan, izgalomtól akadozó hangon mondta:

— Liberec felé nem lesz vonat. Ez a kormány intézkedése. A libereci gyűlést betiltották.

A tér fölött néhány ezer ember lélekzete hallatszott. Váratlanul távoli moraj vegyült belé. Ez a zaj csakhamar annyira megerősödött, hogy elnyomta a tömeg lélekzetének hang-

ját. Vonat közeledett. Nem állt meg, csupán lassított, amíg felemelkedett a tárcsa, azután továbbrobogott Liberec irányában. Mindenki tisztán látta a vagonok ablakaiban a rendőrsisakokat.

A felháborodás moraja zúdult fel a tömegből.

Az állomásfőnök gyorsan eltűnt az erkélyajtó mögött és néhány perc mulva megjelent a téren. Zsinóros sapka helyett kalap volt a fején, csak úgy, mint annak az ezernyi férfinek, akik megtöltötték a teret. Mindenki megértette, hogy a főnök hivatalos személyből egyszerű polgárrá változott, hogy részt vehessen a csodálatos esemény megvitatásában: a kormány betiltotta a libereci gyűlést; a kormány vonatot küldött Liberecbe rendőrökkel, hogy megakadályozzák a gyűlést!

A történteket megbeszélő hangok mind hangosabbak lettek. A tömeg csoportokra bomlott. Sokan azt követelték, hogy táviratozzanak az elnöknek Hát ki álljon őrt a demokrácia érdekei mellett, ha nem Benes és ki a felelős érte, ha megsértik ezeket az érdekeket?! Talán csak nem az angol lordok és francia miniszterek agyalták ki ezt az újfajta eljárást, hogy kedvében járjanak annak a vakarcs Hitlernek?

Valahonnan olyan hang hallatszott, hogy az ünnepély betiltása nem más, mint egyszerű óvatossági intézkedés, amelynek csupán az a célja, hogy összeütközést elkerüljék a fehérharisnyásokkal. Hogy milyen következményekkel járhatna a közvetlen határmenti városban lezajló csetepaté, ezt minden értelmes embernek tisztán meg kell értenie.

De csak kevés józan ember akadt, aki hajlandó volt ezt az érvelést meghallgatni. A tiltakozás hangjai mind hangosabbakká váltak. Ekkor kitárult a sörcsarnok térre nyíló ablaka és egy rádiót tettek a párkányra. A bemondó higgadt szavaira a tömeg elcsendesedett. Minden arc a gép felé fordult. A bemondó, aki nyilván egy már előbb elkezdett közleményt fejezett be, ezt mondta:

... A csehszlovák kormány újból és utoljára felhívással fordul a brit és francia kormányokhoz és kéri, vizsgálják felül álláspontjukat. A csehszlovák kormány ezt abban a hitben teszi, hogy nemcsak saját, de barátai érdekeit is védi, védi a béke és Európa egészséges fejlődésének ügyét. Ebben a döntő pillanatban nem csupán Csehszlovákia, de más országok, különösen pedig Franciaország sorsáról is van szó ...

A bemondó elhallgatott. A hangszóróból csupán egyhangú búgás hallatszott.

Valaki a tömegben elkiáltotta magát:

— Brávó, Benes! Le a kapitulációval! Éljen a szabad és független Csehszlovakia!

– Éljen a független köztársaság! — kiáltottak többen egyszerre

Mások rávágták:

— Le Chamberlainnel!

— Szégyelje magát Franciaország!

Ezek a kiáltások túlharsogták a többit.

— De most valaki megcsavarta a hangerősítőt és a beszélő hangja erősebben szólt:

... a kormányunk jegyzékére adott brit válasz lényege röviden benne van a brit jegyzék azon szakaszában, amelyet teljes egészében és minden kommentár nélkül közlünk: „Őfelsége kormánya kéri a csehszlovák kormányt hogy sürgősen és komolyan mérlegeljen minden következményt, mielőtt olyan helyzetet teremtene, amelyért őfelsége kormánya nem vállalhatná a felelősséget"

A bemondó hangja elveszett a térről felhangzó kiáltozásokban:

– Semmiféle őfelségét nem akarunk!

— Csehszlovákiának nincs szüksége dadákra!

De a bemondó, mintha csak jelen lenne, felhasználta a percnyi szünetet, és elkezdte közlését, amely egy pillanat alatt hallgatásra késztette még a leghangosabbakat is.

... Teljes egészében közöljük Moszkvának a prágai szovjet követhez intézett táviratát:

„Először: Benes azon kérdésére, nyújt-e a Szovjetunió Csehszlovákiának az egyezmény értelmében haladéktalan és tényleges segítséget, amennyiben Franciaország állja a szavát és ugyancsak segítséget nyújt — a Szovjetunió kormányzata nevében igenlő választ adhat.

Másodszor: ugyancsak igenlő választ adhat Benes másik kérdésére — támogatja-e a Szovjetunió Csehszlovákiát, mint a Népszövetség tagját a 16. és 17. szakaszok alapján abban az esetben, ha Németország támad és Benes a Népszövetség Tanácsához fordul azzal a kéréssel, hogy az említett szakaszokat alkalmazzák.

Harmadszor: közölje Benessel, hogy mindkét kérdésére adott válaszunk tartalmát egyidejűleg ismertettük a francia kormánnyal."

A rádiókészülék fényezett doboza mellett most egy deres-

bajszú férfi lelkes arca bukkant fel. Egyszeriben felismerte mindenki — az állomásfőnök volt. Magasra emelte kalapját, úgy kiáltotta:

— Most már nincs hova fordulnia Daladiernek! Éljen Moszkva! *Na zdar Stalinu!*

És a tömeg, mint egy ember dörögte:

— ..zdarrrr! ...zdarrr!...

— Elárulnak Londonban!

— Elárulnak Párisban!

— Védekezni akarunk!

— Adjanak fegyvert a kezünkbe!

— Adjanak fegyvert és védekezni fogunk!

Az állomásfőnök vállára támaszkodva az ablakpárkányra egy ugyanolyan deres bajuszú férfi kapaszkodott és öklét rázva így kiabált:

— Megvédjük Csehországot, küzdünk a köztársaságért! Adjanak nekünk fegyvert! — Németül kiáltozott, német volt.

Itt mindenki ismerte. A tömeg örömkiáltásokkal üdvözölte.

És ekkor a tömegből hangos, hisztérikus nevetés hallatszott. Olyan átható volt ez a hang, hogy a tér minden sarkában meghallották és mindenkit arra késztetett, hogy pillanatnyi megrökönyödésében elcsendesedjék.

A hahota megszakadt és fulladozó jajveszékeléssé változott:

— Védekezni?... Egyedül mindenki ellen? Hitler, Chamberlain, Daladier és a világ minden gazembere ellen? Nem, ez a végünket jelenti.

Az ordítozó ember most hangosan, hisztérikusan felzokogott.

Még mielőtt a tömeg eldönthette volna, hogyan viselkedjék ezzel a váratlan eseménnyel szemben, az állomás erkélyén megjelent Garrot.

Éles füttyökkel, egybehangzó kiáltozással fogadták:

— Le Franciaországgal! Gyalázat a franciákra!

Garrot sápadtan állt, görcsösen fogta a korlátot és várta, mikor csendesedik el a kiabálás. Végre beszélhetett.

— Barátaim, csehek és németek, én is veletek együtt kiáltom: gyalázat! Gyalázat azokra, akik elárulták Franciaország becsületét, akik elárulták adott szavukat! De katonai szavamra esküszöm: Franciaország nem bűnös ebben a gyalázatban. Azok a bűnösök, akik eladják az országot, mint ahogy titeket is eladnak mind. A ti gyalázatotok — minden becsületes francia gyalázata, a ti szerencsétlenségtek — Franciaország szerencsétlensége — Garrot áthajolt a korláton és úgy látszott,

hogy kész leugrani a tömegbe. Növekvő fellángolással kiáltotta: — Én, a régi francia katona, aki sokatokkal együtt harcoltam Franciaország becsületéért és köztársaságotok szabadságáért, meg akarom őrizni azt a jogomat, hogy franciának nevezhessem magamat, hogy kezet szoríthassak veletek — bármi történjék is, én végig veletek maradok, még ha maga Daladier jön is ide Hitlerrel együtt. Az én golyóm lesz az első, amely a renegát mellébe fúródik. Esküszöm, barátaim, a franciák ezrei állnak a soraitokba, mint ahogy nemrégiben a Spanyol Köztársaság harcosai sorába álltak, korrupt és ostoba minisztereink akarata ellenére. Éljen nagy népeink megdönthetetlen barátsága, éljen a hűség és a becsület! — Kitárta kabátja hajtókáját, rámutatott a Becsületrend rozettájára, amely gomblyukában virított és ezt kiáltotta a tömeg felé: — Ez legyen hűségesküm záloga, eskümé, amit most teszek Csehszlovákiának! — E szavakkal kirántotta a vörös rozettát, ajkához emelte és bedobta a kalapjába. Utána levette kabátjáról a pálmaággal díszített zöld kis szalagot, — a hadi érdemkereszt jelét, aztán a következő szalagocskát és az utána következőt — mind, mind, ami csak a tarka érdemszalagtartón volt, bedobta a kalapjába. Most a feje fölé emelte a kalapját, hogy mindenki láthassa. — Visszaküldöm ezt Franciaország kormányának megvetésem jeléül.

Egy perc mulva megjelent a lépcsőn. Száz és száz kéz nyúlt felé és mindegyikben egy-egy francia kitüntetés szalaga volt, amit a gomblyukból kivettek. Hadikitüntetések voltak ezek, amelyeket Európa különböző harcterein küzdő cseh katonák érdemeltek ki. Sok ember szemében könny csillogott, de ők is bedobták Garrot kalapjába érdemszalagjaikat. Pirosakat, zöldeket, fehér-kékeket.

Garrot tekintetével megkereste a tömegben Kropacseket és feléje indult. A tömeg utat nyitott neki.

— Kérem, hogy mint francia konzul, vegye át ezt.

És kalapja tartalmát a meglepődött cseh lába elé szórta.

A kövér ember néhány pillanatig nézte a cipője orrát eltakaró kupacot, aztán rémülten hátrált.

— De uraim, mit gondolnak! Nem tehetem, semmiképpen sem tehetem! Uraim, lemondok francia konzuli tisztségemről... Nem, semmiképpen sem tölthetem be ezt a tisztséget, uraim... Hogy én Bonnet urat és hasonlókat képviseljek?... Nem, uraim!

Leemelte kalapját és meghajolt a tömeg előtt.

Az emberek tapsoltak.

Hirtelen elült a zaj. Minden arc a térre nyíló utca felé for-

dult. Kötelékben menetelő emberek ütemes léptei hangzottak onnan. És ugyanakkor újra megszólalt a hangszóró:

Hitler másfélmillió tartalékost hívott be.

Ennyi volt az egész.

Az utcából nehéz léptek dübörgése hallatszott: rrrah, rrah .. rrrah, rrrah ...

Mintha a rádió közleményének kísérő zöreje lett volna, Rrrah, rrrah ...

Ime, itt a méltó válasz annak az átkozott, szószátyár Hitlernek: ő még csak most hívta be a martalócait, de a cseh katonák már a határ felé menetelnek!

Rrrah, rrrah ...

Kropacsek az erőlködéstől kivörösödve felmászott egy cölöpre és szétfújva szőke bajuszát, kiáltotta:

— A dicső cseh hadseregnek: *na zdar!*

— Zdarr ... zdarrr ... zdarr! — dörgött a tér fölött, de az éljenzés egyszeriben elnémult, mintha elvágták volna: feltűnt az utca felől a csapat. A fehérharisnyás, meztelentérdű lábsorok egyszerre emelkedtek és dübörögve csapódtak az úttestre a szöges talpak: rrrah, rrrah ... rrrah, rrrah ...

A szemközt lévő utcából ugyanilyen fenyegető robaj hallatszott: rrrah ... rrrah ...

Közeledett a második csapat.

Kropacsek zavartan nézelődött a talapzatáról, fejét hol az egyik, hol a másik fasiszta menetoszlop felé fordítgatta. Tudta, hogy most mindjárt az történik itt, amit a kormány el akart kerülni Liberecben. Nyilvánvaló, hogy a henleinisták már régen készülődtek erre a napra. A fehérharisnyások kezében acélkorbács és gumibot volt. De még mielőtt Kropacsek eldönthette volna, hogy tulajdonképpen mit kell mondania, vagy tennie, valaki olyan erősen megrántotta a kabátja ujját, hogy le kellett ugrania, nehogy leessék.

— Azonnal menjen el! — szólt rá parancsoló hangon Ziehauer.

— Bizony, bizony, frissen haza, Janus bácsi — erősítette az ott felbukkanó Jaros. — Itt meleg lesz.

A fiatalember elkezdett kacagni, hogy minden foga látszott, búcsút intett kezével és Ziehauer után szaladt.

Nagynehezen utat törtek maguknak a sörözőig, amely előtt egy utcára kitett kis asztal állt. Vékony vaslábú márványasztal volt. Egy súlyos cseh állt rajta, akinek minden mozdulatára az asztal feldűléssel fenyegetett. A cseh erőlködve kiabált valamit, de senki sem hallotta, mit. Minden tekintet a két oldalról feltűnő heinleinisták felé fordult.

Ziehauer és Kupka közvetlenül a sörcsarnok előtt utolérte Zinnt, aki, mint ők, derekasan dolgozott a két könyökével. Közben a testes cseh, miután valószínűleg meggyőződött róla, hogy úgy sem hallgatja senki, esetlenül leugrott a kis asztalról. De helyébe tüstént egy másik szónok került az asztalra. Alig látta meg Ziehauer, gyökeret vert a lába. Felismerte. Az „Aranyfogú" volt.

— Ez a gestapo embere — szólt Jarosnak és könyökével megbökte Zinnt, hogy nézze meg a szónokot. Zinn is azonnal felismerte a cingár kis németet, aki gyűrött úti esőköpenyt hordott és a kokainisták zavaros tekintetével méregette a tömeget. Zinn is azt mondta Jarosnak, hogy ez a gestapo embere.

Jaros kétszeres igyekezettel használta a könyökét, de amikor sikerült néhány embersornyira megközelítenie az asztalt, megérezte, hogy valaki állhatatosan nézi. Arrafelé pillantott és — rögtön felismerte Strieset Még mielőtt Jaros megértette volna, mi történik, Striese egyetlen ugrással az asztalnál termett és lelökte az ijedtségtől eszétvesztett Aranyfogút, majd félretaszította. Az ember azt hihette volna, hogy Striese kegyetlenül elpáholja a kis németet, de Jaros nagyon jól látta, hogy Striese minél hamarabb ki akarja vezetni Aranyfogút az utcába, ahol még mindig mozdulatlanul, sorban álltak a henleinisták. Jarosnak valószínűleg nem sikerült volna utolérnie Strieset, ha nem jön segítségére Zinn.

— Hát ti talán nem látjátok? — kiáltotta. — A német menti a provokátort.

A tömeg utat engedett és Jaros Striese mellé került, de az, sorsára bízva Aranyfogút, sietve a henleinisták felé indult és eltűnt soraik között. Nem tudni, adott-e valami parancsot, vagy már mindent jóelőre megbeszéltek, de a fehérharisnyások azon nyomban a térre rohantak.

Zinn a rozoga márványasztalra ugrott. Néhány ember verődött össze körülötte. Egy perc mulva Garrot is csatlakozott hozzájuk.

A söröző nyitott ablakán át kiballatszott egy lehangolt pianinó hangja, Zinn csengő baritonja a mikrofonon át felerősítve szárnyalt a tér felett:

Felhők gomolyognak a szürke cseh égen,
Hollók raja száll dos Prága felett.
Indul a cseh nép már, elindul merészen,
Megvívni a végső ütközetet.

A lelkes tömegben mind többen énekelték tovább a dalt:

Fel bátran a csatába,
Vesszen, ki hátralép!
Éljen az ősi Prága
És éljen a cseh nép!

A Waclav-gyáriak mind hatalmasabban harsogó dala követte az utcákban visszavonuló henleinistákat:

Hiába kovácsol kezünkre bilincset,
Nem lesz a szabad rab, a hős pipogya,
Jármába a náci nem hajt soha minket,
Német se lesz Prága soha!

Boldogan és félelmetesen dörgött a refrén:

Fel bátran a csatába,
Vesszen, ki hátralép!

Mind gyakrabban hallatszottak felkiáltások:

— Fegyvert adjatok nekünk!

— Fegyvert! ... Fegyvert ...

A tér körül csörömpöltek a kirakatüvegek, recsegtek a kapuk. Az ablakokból székek, fazekak, tányérok repültek a henleinistákra. A kikandikáló nap fényében ragyogva megcsillantak a butéliás üvegek, amelyeket az asszonyok vagdaltak a hitleristákhoz.

— Fegyvert!

A henleinisták, akiknek a harisnyája már nem ragyogott olyan hófehéren, elpárologtak, a tömeg pedig a városháza felé igyekezett.

— Adjon Benes fegyvert... Halál a köztársaság ellenségeire! ... Gyalázat Franciaországra! Vesszen Chamberlain! ... A Szudétavidék cseh marad!

A városháza kis erkélyére nyíló ódon, keskeny ajtó kitárult. Mankójára támaszkodva kijött az erkélyre a polgármester. Tagbaszakadt öregember, régimódi, fekete kabátban. Felemelte a mankóját, ünnepélyesen megsodorta hosszú, ősz bajszát. Amikor a kiáltozás annyira alábbhagyott, hogy hallható lett a hangja, így kiáltott:

— Kedves polgártársaim... csehek! A kormány pótbehívást hirdetett. Sokat közületek a haza a hadsereg soraiba hív.

Hatalmas „hurrá" hömpölygött végig az utcán.

A polgármester újra felemelte a mankót és megtört, öreges hangján a nemzeti himnusz első szavait énekelte a tömeg felé. Egyesek folytatták a dalt, mások szüntelenül kiáltoztak:

— Gyalázat Párizsra! Gyalázat Londonra!

— A népnek nem kell náci járom és Prága nem lesz német...

— És Tesin sem... Tesin is cseh marad!

És mintha a prágai rádió kitalálta volna, mi történt ebben a kis, határmenti városban, a bemondó nyugodt hangját sugározta az éterbe:

...ha Lengyelország csapatai ténylegesen átlépnék a csehszlovák köztársaság határát és megszállnák területét, a Szovjetunió kormánya időszerűnek és szükségesnek tartja figyelmeztetni a lengyel köztársaság kormányát, hogy a Szovjetunió és Lengyelország között 1932 július 25-én kötött második megnemtámadási szerződés cikkelyeinek alapján, a Szovjetunió kormánya — tekintettel a Lengyelország részéről Csehszlovákia ellen végrehajtott agressziós cselekedetre — kénytelen lenne minden előzetes figyelmeztetés nélkül a nevezett szerződést felmondani...

A hangszóró egy pillanatig elnémult, majd ez hallatszott:

A szovjet kormánynak a lengyel kormányhoz intézett jegyzékét közvetítettük.

Garrot hevesen átölelte a mellette álló Kropacseket, és lelkesen kérdezte:

— Hát lehetséges, hogy Párizs ezek után is beadja a derekát?!

14

Roosevelt plédbe bugyolált térdére eresztette le könyvét és a heverő támlájára dőlt. Olyan nagy béke honolt körös-körül, hogy még olvasnia sem akarózott. A sárga falevelek alig hallható nesszel hullottak a földre. A fák félig megcsupaszodott ágain át odalátszottak a ház fehér oszlopai.

Ezek az oszlopok! Mióta az eszét tudja, emlékszik rájuk. Igen, hiszen volt idő, amikor keresztülvergődött a bokrokon és a fiatal facsemetéken s azt képzelte, nem is lehet hatalmasabb ennél a parknál, félt, hogy eltéved a „dzsungel-

ben" és nem találja meg szülőháza fehér oszlopait Azóta a fiatal fák már hatvanszor veszitették el leveleiket és borultak új zöldbe. Nagyok és terebélyesek lettek, némelyik kiszáradt; lefürészelték és helyébe más fát ültettek Roosevelt nézte a házat, amelyben született, a parkot, ahol felcseperedett és játszott: úgy érezte, hogy egyáltalán semmi sem változott a világon és most is, mint régen, amikor még kisfiú volt, fél, hogy eltéved a bozótban. Azért, mert öreg és ősz, semmivel sem kevésbbé borzasztók a dolgok, mint voltak és most még inkább fél, hogy nem találja meg a fehéroszlopos házhoz vezető utat

Szemhéja magától lezárult, feje a párnára hanyatlott. Hosszú ujjai fehéren és mozdulatlanul feküdtek a pléd zöld kockáin. Ez a pléd volt az egyetlen éles szinfolt a sárga levelektől boritott tisztáson.

Hopkins rögtön észrevette Rooseveltet és befordult az ösvényre.

Roosevelt szendergésében is hallotta Hopkins közeledő lépteit és megismerte. De nem volt kedve visszatérnie a távoli, borongó emlékek világából a hivatalos valóság hivságába. Ez a valóság sötét erdőként emelkedett körülötte, tele váratlanságokkal; és ez az erdő borzalmasabb volt annál a dzsungelnél, amit gyermekkorában elképzelt Az elnök hallotta, hogy Harry leült mellette, hallotta a cigarettapapir zizegését, az öngyujtó kattanását. Úgy rémlett, hogy még Harry gondolatait is hallja, amint azon töpreng: felkeltse-e az elnököt a sürgős távirat miatt?

Roosevelt makacsul nem nyitotta fel a szemét, pedig az álmodozásainak már nyoma sem maradt. A papir zizzenésével eszébe jutott az ezer meg ezer akadály, amelyet nap-nap után le kell küzdenie, hogy a viharokban tovább vezethesse az Egyesült Államok hajóját, nehogy elsüllyedjen aranyterhével együtt, amelyben ott van az ő saját osztályrésze is.

Olyanfajta hajóskapitány volt, aki résztulajdonosnak érezte magát. Olyan kapitány, aki mestersége terheit nem a fizetéséért viseli, hanem azért, mert fél másvalakire bízni az értékes rakományt. Mi sem lett volna könnyebb, mint átadni a kormányt, hogy álljanak mellé az elégedetlenek, akik minden lépésénél intrikáltak. De mi történik, ha enged nekik? A legénységet lázadásba kergetik és kész a baj. A matrózok kitűzik a vörös lobogót és nem ismerik el a gazdak tekintélyét, a hajóhoz való jogukat. A tiszteket a vízbe hajigálják. A résztulajdonosok éppen olyan koldus, kastély- és osztályvnélküli közönséges emberekké válnak, mint maguk a matrózok. És elsőnek a

kapitány veszít el mindent: a részesedését, a hajót és annak aranyrakományát. Nem! Nem ilyen vég kedvéért állt ő Amerika hajójának kormánykerekéhez!

Nem engedi a tiszteknek, hogy tönkretegyék a rakományt, nem engedi, hogy a legénység fellázadjon.

Hiába, vissza kell térni az európai ügyek örvényéhez, amelybe feltétlenül belerántják az Államokat, ha kitör a vihar. .

Egészen kicsikét felnyitotta a szemhéját és mozdulatlanul nézte Hopkinst. Elmélyülten dohányzott és valahova a park sűrűjébe nézett mintha az őt körülölelő nyugalom elfeledtette volna vele, miért is jött tulajdonképpen. Roosevelt óvatosan magához húzta a könyvét, hogy valami tréfát üzzön Harryval, de az észrevette a mozdulatot és nyájasan elmosolyodott:

— Olvan édesen aludt, hogy nem mertem felkelteni...

Aludt?! Jó, csak hadd higgye Harry, hogy aludt.

— Már megint történt valami a világban, ami miatt nem üldögélhet nyugodtan? — kérdezte mosolyogva Roosevelt.

— Abban az Európában mindig történik valami — mondta ellenségesen Hopkins — Igazán mondom, Franklin, azok egyáltalán nem értenek az élethez.

— Nekem is valami ehhez hasonló gondolatom támadt a szüleimről, amikor hatvan esztendővel ezelőtt sajátkészítésű wigwamomban ültem ezek között a fák között és csodálkoztam az apámon, aki többre becsülte az unalmas nemezkalapot, mint a comanche indiánok harci fejdíszét.

— De most tátott szájjal nézzük, hogyan hadonásznak az európaiak a tomahawkjaikkal.

— Általában mindenki úgy él, ahogy tud és mindenki azt hiszi, hogy nem is él rosszul — mondta Roosevelt, — mindaddig, amíg idegenek be nem avatkoznak a dolgaikba.

— Mindenkinek legyen magához való feje.

— De hiszen éppen maga panaszkodott, Harry, hogy Vandenheim nyakig belemászott a német pocsolyába és emiatt rázendítettek a brekegésre a békák, ott Európában.

— Nem vonom vissza a szavaimat. De én úgy látom, Európa afféle öregasszony, aki nem élhet meg erőteljes, gazdag házibarát nélkül.

— Azon a kontinensen is akadnak esélyek a meggazdagodásra bizonyos emberek számára.

— Tudom, Franklin, kire céloz, de becsületszavamra, ha a Szovjetekkel való versenyre kerül sor, John oldalán állok.

Az elnök barátja szemébe nézett.

— Valami gyanúsat érzek abban, hogy egyszerre védelmébe veszi ezt a rablót.

Becsapta a könyvét, amely még mindig a térdén hevert, és egy székre dobta.

— Micsoda rondaságot hozott még? — Roosevelt megh úzta egy köteg papír csücskét, amelyen Hopkins ült.

— Ha hinni lehet Bullittnak...

— Ez lenne a legostobább, amit tehetnénk — vágott közbe Roosevelt bosszúsan.

— ...Hitler egy lépésnyit sem enged a követeléseiből, az angolok és a franciák pedig nem mutatnak hajlandóságot arra, hogy visszatartsák. Úgy látszik, nem akarják megakadályozni, hogy betörjön Csehországba.

Roosevelt erőlködött, hogy felüljön. A pléd lecsúszott a lábáról. Hopkins figyelmesen felvette és visszatette. Roosevelt a botjáért akart nyúlni, de ehelyett bosszúsan legyintett.

— Még mindig nem tudok beletörődni, hogy a warmspringsi kúrából már csak két-három hónap hiányzik. . Hitvány dolog az öregség, Harry. — Az elnök már mosolygott. — Ezt csak úgy magunk közt mondtam.

Hátradőlt a támlára es néhány nyugtalan mozdulatot tett a kezével. Ilyen izgalom csak ritkán vett rajta erőt és sohasem mások előtt. Az egyetlen, aki előtt mindig önmagát adta, Hopkins volt. De még az ő jelenlétében is csak rövid ideig tartottak ezek a fellobbanások. Roosevelt gyorsan úrrá lett önmagán.

Miután elfojtotta ingerültsége kitörését, így szólt:

— Meglep az angolok és franciák rövidlátása. Talán nem tudják ott, hogy a tigris nem elégszik meg egy egérfarkincával? És Vandenheimnek, meg a többieknek meg kell érteniük, hogy a háború nem korlátozódik Európára — magával ránt minket is, mint az örvény, mert lehetetlen, hogy Japánt ne rántsa magával.

— Azok arra számítanak, hogy megkeresik a magukét a verekedésben.

— Dehát utóvégre vannak még köztünk józaneszű emberek is! — kiáltotta felháborodva az elnök. — Tökéletes vakondok az, aki — mint nálunk az elszigetelődés politikájának hívei — azt képzeli, hogy elkerülhetjük a keserű poharat, amikor csordultig megtelt.

— Ők nem képzelik ezt — jegyezte meg óvatosan Hopkins. — Csupán másokkal akarják elhitetni.

— Annál aljasabb és ostobább részükről, hogy azt képzelik,

másfélszázmillió amerikai közt nem akadnak olyanok, akik átlátnak a mesterkedéseiken.

— Ez csak az egyik oldala az ostobaságuknak. De van egy másik, veszedelmesebb is: behúznak minket a játékba már az első félidőben, Franklin!

— Maga szerint, Harry, ki kezdi meg a játékot?

— Azt hiszem, tekintet nélkül bármire, a németek.

— És a másik oldalon?

— Kezdetben talán a csehek, talán az oroszok, — nem tudom. De nem ez a lényeg. Fontos, hogy mi csak a döntő pillanatban kapcsolódjunk a játékba, amikor már egyiküknek sem lesz ereje ahhoz, hogy végigjátssza.

— És mit nevez a játék végének?

— A rendet... a viszonylagos rendet a világban. Amikor, ha csak ötven évre, előre biztosan mondhatjuk, hogy nem lesz forradalom. És én úgy gondolom, hogy ez csak egy feltétel mellett lehetséges: ha csakis a döntő pillanatban lépünk a játékba és mi lőjük be a döntő gólt. Úgy kell kijönnünk a játékból, mintha éppen csak egy kicsit megmozgattuk volna a lábunkat.

— Hogy újra verekedjünk?

— Nem lesz már kivel verekedni. Nekünk akkor már csak vigyáznunk kell, hogy a kifulladt csapat ne térjen magához, mielőtt arra szükségünk van.

— Nem, Harry, — kiáltotta határozott hangon Roosevelt, — maga túlságosan derülátóan nézi a dolgokat. Itt van még Anglia...

Hopkins vonásai értetlenséget árultak el:

— Ön úgy gondolja, hogy Angliát nem lehet kényszeríteni arra, hogy okosan nézze a dolgokat?

— Csak addig, amíg nem törnek a birodalom épségére.

— Szó sem lehet arról, hogy az angolok örökké lefoglalják a fél földgömböt és mint a polip, minden földrészt kiszipolyozzanak — mondta határozott mozdulattal Roosevelt.

Állát a kezére támasztotta, összeráncolta a homlokát, úgy nézte a kertet. Szinte úgy látszott, hogy megfeledkezett Hopkinsról, amikor hirtelen felélénkült:

— Idehallgasson, Harry, eszembe jutott valami: hozza csak ide azt a tegnapi Cordel Hull-dossziét, úgy sem néztem még át. Azt mondta, hogy ott megvan Kirk részletes politikai jelentése.

— Tudtam, hogy ez érdekelni fogja.

Hopkins felemelkedett és kihúzta maga alól a papirokat. Az egyiket átnyujtotta az elnöknek, a többit letette a fűre.

— Kirk azt írja, hogy a Szovjetek álláspontja, mint azelőtt, világos és szilárd. Készek kötelezettségeiknek eleget tenni a csehek ügyében.

— Hát akkor mi kell még Daladiernek? — kérdezte már kissé ingerülten Roosevelt.

— Egyetlen egy: nem beengedni a szovjet katonákat Nyugateurópába.

— Értem őket... értem őket... — ismételgette gépiesen az elnök, miközben átfutotta tekintetével a papirost. — Dehát csak nem gondolják, hogy háborúra kerül sor, ha Hitlernek világosan megmondják, hogy a franciákkal együtt az oroszok is fellépnek ellene.

— Valószínűleg éppen ettől félnek. De átengedni a Vörös Hadseregnek Európa felszabadítója szerepét... — Hopkins vállat vont

— No igen... — Roosevelt a szemöldökét vakargatta. — Nos, idáig nem jut a dolog, nem juthat idáig. Eléggé kiismertem Hitler sakáltermészetét; ha jól rákiabálnak, behúzza a farkát. Csak nem kell hajbókolni előtte — ez veszélyes, mert felfedi az egész játékot. — Elgondolkozott és, mintegy magának, megismételte: — Csak nem hajbókolni... Tudja mit...

Hopkins várt, de az elnök hallgatott. Tovább gondolkozott, végül halkan megszólalt:

— Nézze, Harry, ha sem Párizs, sem London nem akarja megérteni, hogyan kell cselekedni, Washington majd megmutatja nekik.

Hopkins tiltakozó mozdulatot tett.

Az elnök elmosolyodott és keze lágy mozdulatával csillapította.

— Úgy csináljuk ezt, hogy nem ingereljük a libákat és Hitler megkapja a magáét. Vegyen csak elő tollat, Harry. — És rövid gondolkozás után diktálni kezdett: — „Kalinin elnöknek, Moszkva. Elnök úr! Az Egyesült Államok kormányának véleménye szerint az európai helyzet annyira kritikus és a legutóbbi háborúk annyira pusztítók voltak, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni semmiféle lépést, amely elősegíthetné a béke megőrzését. Már sürgős felhívással fordultam Németország kancellárjához és Csehszlovákia elnökéhez..." — Roosevelt abbahagyta a diktálást és gondolkozott. — Egyszóval, Harry, Cordel maga írjon ide mindent, ami szükséges és befejezésül írja a következőket: „Az Egyesült Államok kormánya úgy véli: ha a Szovjetunió, vagy a szovjet kormány vezetője szükségesnek tartaná, hogy haladéktalanul hasonló felhívást intézzen a maga nevében, a közvélemény ily meg-

nyilvánulása olyan hatással lenne, hogy még az utolsó percekben is megváltoztathatná az események folyamatát." — Roosevelt újra kis szünetet tartott. — És Cordel maga szerkessze át az egészet.

— És mégis, Franklin, én nem adnám ennek azt a formát, hogy ez az ön személyes üzenete Kalinin elnökhöz.

Roosevelt csodálkozva nézett Hopkinsra.

— Hiszen tudja, hogy mindannyiunk hajójáról van szó — mondta. — A hajót meg kell menteni az ostoba kapitányakarnokoktól.

Sokáig hallgattak. Mindegyikük a maga gondolatával foglalkozott. Végül Hopkins, igyekezve elleplezni ingerültségét, megkérdezte:

— Tehát sürgönyt Kirknek?

Roosevelt Hopkins szemébe nézett és fáradt mozdulattal a feljegyzés sarkába írta neve kezdőbetűit. Amikor észrevette, hogy Hopkins új papírt vesz elő, lehúnyta a szemét.

— Nem lehetne elhalasztani, Harry?... Holnap elutazunk Hyde Parkból és akkor majd rendelkezésére állok.

Hopkins szótlanul összeszedte a papírokat és lábujjhegyen kiment a kis ösvényre. Belépett a titkárságba, rögtön lediktálta a táviratot, azután átment az elnök dolgozószobájába. De még mielőtt a távírász megkezdhette volna a leadást, a szoba ajtaja kitárult és a küszöbön egy magas, izmos férfi jelent meg. Fekete zubbony volt rajta, a zubbony ujján arany tengernagyi rangjelzés. Ráncos volt az admirális arca, mintha összegyűrték volna. Rövid, de bozontos szemöldöke alól úgy villogott élestekintetű szeme, mint a karvalyé. Száját öregesen összehúzta, magasan a szája fölött horgasodott rövid, ragadozószerű orra, amely jobbra görbült, mintha valami ökölharcban verték volna ferdére.

— Az elnök táviratát! — vetette oda a küszöbről és kinyujtotta a kezét.

— Azonnal hozzákezdek a leadáshoz, Sir — mondta a távírász.

— Adja ide! — parancsolta éles hangon az admirális.

A távírász engedelmesen átadta a papírlapot.

Kis ideig várakozva tekintett az ajtóra, amely becsapódott a tengernagy mögött; felkészült, hogy majd felugrik, ha visszajön az admirális, aztán továbbítja a táviratot. Az idő múlt, az ajtó nem nyílt ki, az admirális nem jött. A távírász más munkához látott.

•

A kis kerti úton, nem messzire attól a helytől, ahol az elnök a heverőn feküdt, megint megcsikordult a homok. Hopkins óvatosan közeledett Roosevelt felé és miután meggyőződött róla, hogy az elnök nem alszik, egy papírlapot nyujtott felé.

— Mi ez? — kérdezte szemmelláthatóan kelletlenül az elnök.

— Leahy egy kis változtatást eszközölt a táviratában, Frank. — Valami mosolyszerű fintor jelent meg Hopkins sápadt arcán. — Teljesen jelentéktelen.

— Milyen táviratról van szó, Harry

— Amelyet Kalinin elnöknek küld.

— Ahá... — mondta elnyujtva a szót Roosevelt.

— Azonnal felolvasom a változtatást. — Hopkins e szavaknál szét akarta hajtani az ívet, de az elnök elfordította fejét és fáradt mozdulatot tett kezével. Az egész csupán ujjainak erőtlen rándulása volt és csak olyan ember, mint Hopkins, aki már megszokta, hogy Roosevelt fél szavából, vagy egyetlen taglejtéséből kitalálja kívánságát, érthette meg ebből, hogy az elnök nem akarja meghallgatni a szavakat, amelyeket az admirális leírt.

— Nem kell — szólalt meg halkan Roosevelt. — Ha Leahy így csinálta, biztosan jó...

És Roosevelt lehúnyta szemét, hogy ne találkozzék leghívebb tanácsadójának, hozzá legközelebb álló emberének tekintetével; annak az embernek tekintetével, akit egész Amerika — nem alaptalanul — az Egyesült Államok elnöke „második én"-jének nevezett. A diplomácia nagymestere, Roosevelt, mégsem volt meggyőződve arról, hogy a szeme nem árulja el éppen ez előtt az ember előtt. Mert ez a változtatás egyáltalán nem William Leahy ötlete volt. Egész egyszerűen az admirális jobban emlékezett arra, amiben már korábban megállapodtak, és maguk közt elhatároztak, de Roosevelt, amikor diktálta a táviratot, kihagyta azt a néhány szót.

De talán szándékosan hagyta ki?

Roosevelt gondolatban elmosolyodott: hogy lehet ezt megtudni? Talán éppen így... Hát nem jobb, hogy a Fehér Házból a világon mindenhová elkürtszik a híresztelés, hogy ő, a legliberálisabb és legbékeszeretőbb elnök mindazok között, akiket másfél évszázad óta láttak az amerikaiak, lediktált Kalinin címére egy világos és céltudatos táviratot, de már ott, az irodájában, más emberek olyan szavakat tettek hozzá, amelyek kiirtották Roosevelt szavaiból a támadó visszatartására irányuló eltökéltség csengését. Természetes, hogy így kell ennek lennie: másoknak, másoknak, de nem neki kell semmivé tenni

az európai béke megteremtésére irányuló kísérleteket, ha már az ilyen politika elkerülhetetlen. Pedig, isten látja, ő igazán el szeretné kerülni a megrázkódtatást, amivel a háború együttjár. Még akkor is, ha a földgömb túlsó felén lobban lángra. Ki tudja, mire vezet ez az egész? Ki tudja, nem rejtőzik-e szörnyű igazság annak az embernek szavaiban, aki a világ egyszerű embereinek értelme fölött uralkodik? Néhány évvel ezelőtt Sztálin arról beszélt, hogy semmi alapja sincs annak a feltevésnek, hogy a háború valóságos megoldást adhat. Az ő véleménye szerint csak még zavarosabbá teszi a helyzetet... Hát nagyon valószínű, hogy ez csakugyan így lesz és nagy kár, hogy az amerikai politikusok nem akarják ezt megérteni. Egyébként nem mutatja-e jónéhány háború történetének tapasztalata, hogy igenis neki, Sztálinnak van igaza? Nem szabadítja-e fel az új háború a fennálló renddel szembenálló erőket? Nem vezet-e a háború forradalomhoz?... Lehet, hogy így lesz. De bármennyire is paradoxnak hallatszik, éppen ez a meggondolás nem ad nekik, az amerikai politikusoknak jogot arra, hogy elkülönüljenek a világ többi részének ügyeitől... Csak a bolondok képzelik, hogy elbújhatnak a háború és a forradalom következményei elől az elszigetelődési politika korhadt palánkja mögött. Éppen azért, hogy elkerüljék az összeomlást, most már egy napig sem szabad húzni a dolgot és azonnal be kell avatkozni, a leghatározottabban kell beavatkozni az európai ügyekbe. Új idők kezdődtek. Az USA eddig nagyhatalom volt, most világhatalommá válhat. De nem azokon az utakon, amelyeken Vandenheim próbálkozik... Nem, Vandenheim durva és türelmetlen. Isten látja, még mindent elronthat... Ostobaságból meg kapzsiságból túlságosan nyíltan dolgozik és mindent magának, csak magának akar... Igen, az ördögbe, végül mégis csak meg kell értetni a kapitóliumi szamarakkal, miben áll a valódi amerikai politika: nem a világ ügyeitől kell elkülönülni, hanem a kellemetlen következményektől. De ehhez feltétlenül szükséges a beavatkozás, a leghatározottabb beavatkozás, de következmények nélkül, forradalom nélkül... Ezt csak a Missouri-táj öszvérei nem érthetik meg!

Amikor Hopkins lépteinek nesze elhalt a távolban, Roosevelt előrehajolt, kezével a heverő alatt tapogatózott és felemelte a könyvét. Találomra kinyitotta és néhány oldalt átlapozott. A lapok széle már elég megviselt volt, látszott, hogy a könyvet gyakran lapozgatják. A sarkokban ceruzával írt megjegyzések. Különböző színű ceruzákkal amilyen éppen a keze ügyében volt.

Roosevelt megtalálta az őt érdeklő helyet és elmerült az olvasásban. Az utolsó sorig mindent ismert ebben a könyvben és mégis fáradhatatlanul olvasta. Szemét összehunyorította és ajkán mosoly jelent meg, — finom, huncut mosoly az Egyesült Államoknak Lincoln Ábrahám halála óta legokosabb elnöke ajkán.

A faágakon keresztül betörő napsugár bíborszínűre festette a könyv fakó, piros kötését. A valamikor nyilván arany, de most félig lekopott betűkből csak bajosan lehetett kiolvasni a könyv címét: „A. Th. Mahan: A tengeri erők befolyása a történelemre."

*

A távírász megérintette a billentyűt és a távírógép, a „teletype" belsejéből könnyű koppanás hallatszott, megindult valami láthatatlan mozgás. Minden úgy történt, ahogy kellett, ahogyan a készülék tervezői és kivitelezői előre kiszámították s ezt már megszokta a távírász. Esze ágában sem volt, hogy elemezze azt a bonyolult folyamatot, ami a készülékben és a Hyde Parkot Washingtonnal összekötő vezetékben végbemegy. A távírászt nem érdekelte, mi történik ebben a pillanatban a Fehér Ház távíró-szobájában; éppen olyan az, mint ez, csak éppen sokkal nagyobb és nem egy, hanem sok távírász dolgozik benne. Ők is megérintik a készülékek billentyűit. Ezek a készülékek összekötik az elnök rezidenciáját a State Departementtel és a newyorki főtávíróhivatallal, ahonnan a transzatlanti kábel, vastag ólomtömlőbe burkolva elindul az óceán vize felé. Az egyetlen, ami a távírászt foglalkoztatta, az előtte fekvő távirathalom volt. Úgy tűnt neki, hogy ez a rakás nagyon lassan apad, sokkal lassabban, semhogy ne kelljen tovább is ott maradnia, a szolgálati idejének lejárta után. Pedig ma ez pokolian rosszul jönne, hiszen a távírásznak is vannak magánügyei és úgy érezte, hogy az ő magánéletének semmi köze sincs a Hyde-parki házban folyó ügyekkel.

Tekintetével követte az előtte fekvő sürgönyök sorait, gépiesen dolgozott, nem töprengett a szavak értelmén, csak nyomogatta a teletype billentyűit.

Egyszerre, pontosan szemközt vele, a dolgozószoba ajtaja felett kigyúlt egy kis lámpa. A távírász kikapcsolta a készüléket, odafutott az ajtóhoz, de az máris kinyílt és belépett az admirális.

A távírász feszülten figyelte az admirális arcát, amíg a tengernagy még egyszer figyelmesen átolvasta azt a sürgönyt, amelyet aztán átnyujtott a távírásznak és röviden csak ennyit mondott:

— Továbbítani.

— Igenis, Sir.

Úgy látszik, az admirális akart volna még mondani valamit, de a szoba nem teljesen becsukott ajtaján át felhangzott Hopkins szava:

— Hallo, William!

— Megyek...

Az admirális eltűnt az ajtó mögött.

A távirász maga elé tette az új sürgönyt és ujjait a billentyűkre nyomta.

Azon töprengett, hogy most már feltétlenül itt kell maradnia jó negyedórával a szolgálati idején túl és nem gondolkodott a sürgöny értelmén, amelyet most szavanként leadott, az admirális kézírásával kiigazított Hopkins-féle szöveggel.

„Fent kifejtett gondolat közlésével az Egyesült Államok kormánya egyáltalán nem fogalmazza meg a kitört vita lényegéről alkotott véleményét."

15

Még mielőtt a szavak, amelyeket a Hyde Park távíróján legépeltek, a washingtoni State Departementen keresztül, megszerkesztve és véglegesen átfésülve Moszkvába értek, ahol Kirk, az Egyesült Államok ügyvivője elolvasta — Leahy admirális saját rejtjelkulcsa szerint átírva, Párizs és Berlin között utólérték Vandenheimot.

John a párizs-berlini expresszvonathoz kapcsolt szalonkocsi diványán feküdt és a gyönyörűségtől nyögdécselve nézegetett egy huncut kis párizsi ujságot, amikor a titkára elétette a megfejtett szöveget. John kelletlenül elszakadt a képecskéktől és hanyagul átfutotta a táviratot. De tüstént megfeledkezett az újságjáról és másodszor is elolvasta a sürgönyt, most már figyelmesen, szóról szóra.

— Hol vagyunk? — mordult a titkárra, hátra sem nézve.

A titkár tanácstalanul topogott; a gazdája józan hogyan felejtheti el mégis, hogy az expresszvonat vagonjában van és a vonat Berlin felé robog velük?

John magánkívül a titkárra förmedt: — Mennyit utaztunk már?

A titkár felemelte a telefonkagylót és egy perc mulva egy, Párizstól jelentéktelen távolságra fekvő kis állomás nevét mondta.

— Kalapot, botot.

— A vonat ott nem áll meg, Sir.

— Kalapot, botot.

John odalépett a vagon falához és kinyujtotta kezét a vészfék felé.

A vonat fékei még csikorogtak, az étkezőkocsi padlóján még csörömpöltek az asztalról lerepült tányérok, de az expressz rádiófülkéjének antennája már sugározta a rendelkezést: Le Bourgetben készitsenek elő gyorsjáratú repülőgépet, amely bizonyos Mr. Horatio Rankint — akit senkisem ismer — Berlinbe szállítja.

Ugyanaznap este Vandenheim Berlinben beszállt Göring rá váró autójába és a Rominten kastély felé robogott, ahová a „2. számú náci" ezt a „teljesen ismeretlen amerikait" vadkecske vadászatra hívta meg.

John, aki azt képzelte, hogy a vadászat csupán Göring hagyományos ürügye a titkos tárgyalások leplezésére, őszintén elcsodálkozott, amikor a marsallt zöld zekében látta, a hasán széles bőrövvel, amelyen vadászkés himbálózott. Hájas, meztelen térde kilátszott a gyapjúharisnya és a rövid nadrág közt. John, aki még mindig nem vette komolyan ezt a maskarát, kelletlenül vette át a felkínált puskát és beült a kis autóba, amelynek egész hátulsó részét betöltötte a hájtömegházigazda. De amikor az autó sziklák között megállott és John meglátta, hogy néhány vadász várakozik rájuk különböző kaliberű puskakészlettel, az amerikai nem türtőztette magát:

— Nem nélkülözhetnénk ezeket a derék fiúkat?

Most Göringen volt a sor, hogy csodálkozzék. Nem képzelte, hogy van olyan halandó, aki, ha már Romintenbe került, nem óhajt gyönyörködni abban a ritka látványosságban, amit az ő híres vadászata nyujt. Hiszen éppen ezzel akart túltenni III. Johnon. Mert ő, Göring, megcsináltathatta magának Vandenheim arany fürdőkádját, de teremtsen Vandenheim egy második Romintent, ha tud! ...

A szikla szélén mindent kényelmesen elrendeztek. Göring ezután kelletlenül elküldte a vadászokat. A puskagyüjteményt maga köré tétette és mindig másikat választott, aszerint, hogy milyen távolságban volt a felhajtott vadkecske.

Mindez kevéssé érdekelte Johnt és magában átkozta ezt a komédiát, ami zavarta abban, hogy lekösse a házigazda figyelmét. Végre is elhatározta, hogy tovább nem feszélyezi magát és bosszúsan dörmögte:

— Talán tárgyalnánk először, azután akár ítéletnapig lövöldözhet itt.

Ez az arcátlanság annyira megdöbbentette Göringet, hogy elszalasztotta a soron következő kecskét és kővé meredve, némán bámult az amerikaira. John izgett-mozgott a helyén és attól tartott, hogy még megüti a guta ezt a disznót, mielőtt elérhet nála egyet-mást. Ez borzasztó lenne: hiszen az egész hitleri bandában Göring volt a legalkalmasabb alak arra az üzletre, amit John meg akart kötni. Johnnak olyan emberre volt szüksége, aki meg tudja szüntetni Hitler habozását. Hiszen Hitler minden angol-francia bátorítás ellenére már hajlandó volt visszavonulni a cseh ügytől és talán még inkább megijed majd, ha értesül az amerikai-szovjet demarsról. Hogy pedig véget vessen Göring habozásának, Vandenheim egy óriási tárcát hozott neki ajándékba, tele Skoda-részvényekkel és ezenkívül arra készült, hogy garantálja az „I. G. F. I."-nek — amelynek Göring részvényese — hogy megkapja Csehország egész vegyi iparát, még mielőtt az angolok és franciák felfognák, hogy mi történt.

John mindezt olyan fesztelenül mondta el, mintha nem a birodalom leghatalmasabb főrendje, hanem csak egy közönséges tőzsdebogár volna előtte.

John felépése olyan határozott és egyenes volt, hogy Göring megfeledkezett valamennyi rangjáról és minden teketória nélkül alkudozni kezdett.

Egy óra alatt mindent letárgyaltak. Vandenheim azzal a meggyőződéssel állt fel, hogy ez a telhetetlen hájtömeg most már nem engedi megállítani a német háborús szekeret, még akkor sem, ha Hitler saját személyében terülne elé. A „2. számú náci" szemrebbenés nélkül megfojtja az „1. számú nácit"! Vandenheim a maga részéről biztosította Göringet, hogy nincs a világon olyan erő, ami arra kényszeríthetné a brit és a francia kormányt, hogy ne engedelmeskedjenek az ő, Vandenheim utasításainak. Sőt: amikor elbúcsúzott a házigazdájától, John családiasan megveregette Göring térdét.

— Ha úgy teszi meg ezt az első lépést, ahogy kell, legfeljebb féléven belül egész Csehország a zsebében lesz.

— Az enyémben, vagy a magáéban? — kérdezte mosolyogva Göring.

Hogy ne kelljen válaszolnia, John hangosan felkacagott. Lehetőnek tartotta, hogy ez az agyafúrt pókhas tud az ő egyenes érdekeltségéről mind az acéltrösztben, mind az „I. G. F. I."-ben, valamint a többi hatalmas német csoportban, amely

be akar hatolni Csehszlovákiába — csakhogy nem óhajtotta éppen ő megerősíteni ezt.

— Fogadhat Rooseveltel egymillió dollárba: mielőtt lehullanak az őszi falevelek, a Szudéták a miénk lesznek — mondta Göring.

— A maguké vagy az enyém? — kérdezte John.

Göring harsogón felnyerített és néhányszor megrázta Vandenheim vörös tenyerét.

15

Legagner tábornok dolgozószobája ablakánál állt és elgondolkozva figyelte a gyalogosok és autók mozgását az útkereszteződésnél. A gyalogosok áradata hol szétfolyt, hol egyesült, az autók láncolata összekeveredett, mint különböző színű folyadékok sugarai. És mindezt a gesztenyefák lángoló őszi levelei keretezték be.

A tábornok azonban most nem gondolt sem a járókelőkre sem az autókra, mintha mindezek csupán napsugárban kavargó porszemecskék volnának, amelyek nem zavarják abban, hogy valamit nézzen, amit csak ő lát egyedül. Emlékezetében egymás után ködlenek fel régebbi találkozásai a hadsereg mostani főfelügyelőjével, Gamelin tábornokkal. Az első találkozás nagyon régen történt, amikor egyikük ezredes, a másik pedig csak kapitány volt. Azóta Gamelin előlépett, de nem felejtette el fürge parancsnokát a hadosztály-felderítésből és íme, Legagner felérkezett oda, ahol most áll: ő a Deuxième Bureau főnöke. Semmi oka nem volt rá, hogy féljen a főfelügyelő mára szóló meghívásától. Kettőjük viszonya már régen olyan jelleget öltött, amit a francia tábornokok azzal a dekoratív szerénységgel szoktak emlegetni: „régi katonák barátsága". Gamelin részéről ez a barátság kissé gyámkodó, de mindenesetre jóindulatú védnökösködés alakjában nyilvánult meg.

Mindez így volt. És Legagner azért még sem volt egészen nyugodt. Tudta, hogy elég sok apró vétke van, amiket a főfelügyelő tábornok esetleg valóságos bűnöknek láthat, hiszen már túlléptek a határát annak a rugalmasságnak, amelyre egy hírszerzőnek szüksége van. Magától értetődik, mindketten egy táborhoz tartoztak, ahol a szigorú rendről prédikáltak az az országban és a hadseregben egyaránt; mindkettőjüknek az volt a véleménye, hogy a Szovjetunióval és hadseregével való szorosabb viszony veszélyes, mert messzemenőbb következmé-

nyei lehetnek, mint ahogyan az a Franciaországon belül és kívül fennálló bonyolult politikai helyzetben kívánatos. Mindketten egyformán elfogadták azt a tételt: „Jobb Hitlerrel a Népfront ellen, mint a Népfronttal Hitler ellen." Mindketten egyet akartak: bármily körülmények között, ha csak rövid időre is, kizárt legyen ez a kombináció: „Hitler Gamelin ellen." De Legagner, aki a titkos szolgálat szennyes mocsarában hempergett hosszú évek óta, tudta, hogy egykori hadosztálytársából szoba-hadvezér lett, aki azt képzeli, hogy az ellenségről szerzett értesüléseket, amelyek szép, tiszta jelentések alakjában tornyosulnak az íróasztalán, mennybéli angyalok szállítják, akik nem kívánnak sem enni, sem inni, sem villákat építeni. Bizony, az ördög vinné el, Gamelin talán meg sem érti, hogy az a villa, amelyet Legagner nemrégiben vásárolt Sévres környékén, csak egytized része annak, amit más az ő helyén szerzett volna!

Legagner az órára pillantott és néhány perç mulva Renaultja kormánya mögött ülve az autók áradatában lavírozott. Egy óra multán ott volt Vincennesben, Gamelin főhadiszállásán.

A Deuxième Bureau vezetője azonnal megállapította, hogy a főnök megőrizte régi szokását: nem néz arra, akivel beszél. Gamelin, amikor köszöntötték egymást, barátságos mosollyal tüntette ki vendégét, de máris másfelé nézett és figyelmesen hallgatta Legagner beszédét, olyan koncentrált figyelemmel, ahogyan talán csak egyedül ő tudott hallgatni. Legagner alaposan megnézte Gamelint és úgy találta, hogy kitűnően tartja magát: arcán alig van ránc, világos, vörhenyes hajában nincsenek ősz szálak; mint azelőtt, kicsi, gondosan ápolt, világos bajusz; ugyanaz a világos, figyelmesen tekintő szem, amely bármely pillanatban még figyelőbbé válhat, de mégis nyugodt marad és kerüli a beszélőtárs tekintetét. A tábornok kurtán, halkan szólt közbe, éppen olyan pontosan, kimérten, mint amilyen egészben volt — a hajválasztékától kezdve a nadrágja vasalt éléig.

Amikor Legagner befejezte részletes jelentését, a szobában néhány pillanatig olyan tökéletes csend uralkodott, hogy Legagner, aki megszokta Párizs zaját, azt hitte, hogy ez a csend sokatjelentő. Az volt az érzése, hogy most mindjárt, e hosszú szünet után, Gamelin rögtön rátér a lényegre. Éppen ezért kellemesen csalódott, amikor Gamelin változatlanul egyenletes hangján megszólalt:

— Mit szól a helyzethez úgy egészében, barátom?

És a Deuxième Bureau főnökének meglehetősen közhelyű frázisaira ennyit mondott:

— Engem az a kérdés foglalkoztat, mit szólnának a franciák ahhoz, ha minden különösebb terjengősség nélkül visszautasítanók az oroszok ajánlatát, hogy a csehországi bonyodalmakkal kapcsolatban tárgyalásokat kezdjenek a vezérkariakkal.

— A franciák?... Kimennének az utcára — válaszolta meggyőződéssel Legagner. — Csodálatos dolog ez, tábornokom, de így van: a franciák még emlékeznek rá, hogy hetvenben, amikor Franciaország minden barátja hátat fordított neki, a cseh küldöttség a bécsi parlamentben tiltakozott az ellen, hogy Elzászt és Lotharingiát Németországhoz csatolják.

— Ez azt jelenti, hogy ön szerint folytatni kell a „tettetést"?

— Feltétlenül, tábornokom.

— Az ön véleménye egybevág azzal, amit nemrégiben hallottam egy írótól — Legagner fülelt, de a tábornok nem mondott nevet. — Az író meggyőződése szerint az a fáradhatatlan tevékenység, amit a németek kifejtenek, aggodalomra késztet. Sokaknak már úgy rémlik, hogy egyáltalán nem csupán Csehszlovákiáról van szó.

— Ezt én is megerősíthetem, tábornokom.

— Egyetért velem abban, Legagner, hogy ha idején és kellő gondossággal indítjuk meg harci gépezetünket, győztesen kerülhetünk ki a Németország elleni tusából?

— Tökéletesen, tábornokom.

— De ugyebár, azt is tisztán látja, amennyiben engedjük, hogy Németország megerősödjék Csehszlovákia, Lengyelország és a Baltikum rovására, mi pedig elveszítjük dél- és kelet-európai szövetségeseinket, akkor már nincs sok esélyünk a játékban?

Legagner nem tudta, milyen választ vár a tábornok, ezért jobbnak találta, ha hallgat. Gamelin szemmelláthatóan kedvetlenül újra megszólalt:

— Biztosíthat-e ön engem arról, hogy sem a miniszteri tanácsban, sem a mögötte álló körökben nincs senki, aki ilyenfajta terveket kovácsol?

— Ez szörnyű lenne!

— Nem tudna konkrétabb választ adni?

— Ezt egész egyszerűen alig hiszem, tábornokom!

Gamelin világos szeme az egész beszélgetés alatt most pihent meg először Legagner arcán. A tekintet rövid volt, de senki sem mondhatta volna, hogy jóságos vagy szórakozott.

A főfelügyelő hangja szokatlanul keményen csengett, amikor megkérdezte:

— Kit teszek ellenségemmé a miniszterek közül, ha a kormány egyenes kérdésére: támadhatunk-e, azt felelem: „igen"?

Legagner úgy tett, mintha nem értené Gamelint, mire az megmagyarázta:

— Ha azt mondom: támadhatunk és győzhetünk.

Legagner tisztán látta, hogy Gamelin többet tud, mint kellene. Igen vigyáznia kell, nehogy kényes helyzetbe kerüljön: ne tűnjék hanyag hülyének, de ne is mondjon olyat, ami fölösleges. Rövid gondolkodás után olyan hangon kezdett beszélni, amelybe igyekezett némi bizonytalanságot is belevinni.

— Ha Flandin a minisztertanács tagja volna...

Gamelin áthajolt a szék karfáján és megint Legagner arcába nézett:

— Amennyiben azonban nem az?

— Talán... Bonnet? — motyogta Legagner.

Gamelin hátravetette magát a karszékben és félrenézett.

— Nos, megértettük egymást, drága Legagner.

De Legagner megijedt, hogy valami hibát követett el, amikor Bonnet-t említette, ezért sietve hozzátette:

— Ámbár jelentenem kell: meglehetősen szűk körben, ahol nem kellett eltitkolnia gondolatait, Bonnet, a Szuez-kérdéssel kapcsolatban határozottan úgy nyilatkozott, hogy semilyen körülmények közt sem fognak átengedni egyetlen hüvelyknyi francia területet sem.

— Ez rosszabb annál, mintha egyenesen kijelentette volna, hogy kész nemcsak Hitlernek, de Mussolininek is átadni mindent, ami csak tetszik nekik. És mert Csehszlovákiát abban a hitben ringatja, hogy mi feltétlenül teljesítjük az egyezményben vállalt kötelezettségeinket, Benes még valami helytelen lépést tehet és... a ház két sarkán kigyullad.

— Nem hiszem, tábornokom, hogy Benes bármilyen illúzióját is megőrizte még.

— Benes inkább az oroszokkal megy a németek ellen, mintsem átadja nekik a Szudétákat — mondta utálkozva Gamelin.

— Még ha mi teljesen félre is állunk?

— Ha az oroszok megjelennének a Kárpátok innenső oldalán, ez egész Európa keresztes hadjáratát idézné fel ellenük, tehát...

— Ellenünk is?

— Ó jaj!... Mindez nagyon szomorú, drága Legagner, nagyon szomorú — Gamelin elgondolkozva dobolt körmeivel a márvány iratnehezéken, amelyet azelőtt figyelmesen nézege-

tett. — Rémes, de nyilván így áll a dolog: a mi „déli Maginot-vonalunkat" ott a Szudétákban fel kell áldoznunk, hogy megmentsük Európát a Vörös Hadsereg bejövetelétől. Itt már nem lehet mást kiagyalni. — Meglóbálta a papirnyomót, mintha meg akarná akadályozni Legagner közbeszólását. — Ami pedig Bonnet-t illeti, barátom... Minap, a minisztertanács ülésén, annyira elferdítette a fegyveres erő felkészültségéről szóló jelentésemet, hogy pontosan ellenkező benyomást keltett, mint amilyet el akartam érni. Ahelyett, hogy meggyőztem volna a minisztereket arról, hogy felkészültünk a harcra és a győzelemre, a kormány tagjai megmaradtak annál a nézetüknél, hogy vereségre vagyunk kárhoztatva.

— Ha úgy tetszik, tábornokom, szolgálhatunk anyaggal, amely lehetővé teszi, hogy megcáfolja Bonnet szavait.

— Ugyan, ugyan, Legagner! Hogy mondhat ilyet! Az ilyen cáfolat az angolok fülébe kerül és Chamberlainnek még az lesz a benyomása, hogy egyedül szándékozunk cselekedni. Mi ketten nem avatkozhatunk a diplomaták dolgába. Meg aztán, barátom, hozhat nekem akármilyen cáfolatot, én már ezentúl Bonnet jelenlétében egyetlen őszinte jelentést sem teszek.

— Nem túlozza el a gyanakvást, tábornokom?

— Hogy eltúlzom?! — Gamelin váratlanul élesen beszélt: — Tudja mit mondott nekem a miniszterelnök? „Nem kezeskedem érte, hogy bármely jelentése, amelyet Bonnet jelenlétében tesz meg, másnap már nem lesz ismeretes a németek előtt." Ezt önnek, Legagner, előbb kellett volna tudnia, mint a miniszterelnöknek.

— Megszívlelem a szemrehányást, tábornokom — mondta Legagner keserű arcot vágva, alázatosan.

Gamelin hangja megint lágyan csengett, mint rendesen.

— Ne vegye nagyon a szívére, amit mondtam. Ami engem ma Bonnet-t illetően érdekel, csupán az értéktőzsdei spekulációira szorítkozik.

— Pardon, tábornokom?...

— Igen, igen, jól hallotta: Bonnet tőzsedjátékáról van szó, amelynek attól függ a sikere, hogy milyen engedményeket adunk Hitlernek — ennyi az egész.

Ekkor Gamelin az asztalra koppintotta a papírnehezéket és felállt, jelezve, hogy a fogadás befejeződött.

*

Másnap reggel, mihelyt véget ért az osztályvezetők értekezlete, Legagner visszatartotta Henry őrnagyot és egy kényes megbízást adott neki: átvezényelték a külügyminiszté-

ziumba azzal a feladattal, hogy közölje a Bureauval M. Bonnet minden szavát.

— De milyen ürüggyel, tábornokom? Hogyan bukkanhatok fel egyszerre M. Bonnetnál?

— Titkárra van szüksége. Megígértem, hogy küldök valakit.

Legagner nem tette hozzá, hogy ő már közölte Bonnetval, hogy az a valaki a titkos szolgálat tisztje, akinek jelentéseit ő, Legagner, továbbítja Gamelinnek.

— A főfelügyelőt különösképpen érdeklik az ön értéktőzsdei üzletecskéi — mondta akkor Legagner Bonnetnak.

— Ó, az öreg „hallgatag"! — kiáltott fel gúnyos nevetéssel a miniszter és ceruzájával megvakarta hosszú orra hegyét. — Most már tudom, kinek köszönhetem legutóbbi veszteségemet a „Cseh anilin"-részvényeken. A vén róka! No, várj csak!

Az új titkár jelenlétében patakokban ömlöttek a hazafias frázisok Bonnet nagy szájából. A miniszter szentül hitte, hogy minden egyes szavát jelentik a Deuxième Bureaunak. Nem is sejtette, hogy erőlködése nagyrészben hiábavaló: Henry jelentései, amelyeket a Deuxième Bureaunak küldött, rövidek és üresek voltak. Viszont kimerítő jelentést adott mindenről, amit Bonnet tisztviselőitől hallott — már pedig azoktól olyasmiket hallott, amiket a miniszter úr egyáltalán nem a nyilvánosság számára szánt. Henry a jelentéseit minden reggel, hivatalba menet előtt átadta egy embernek, aki reggelit hozott neki egy kis vendéglőből; ez a vendéglő egyike volt a nagyszámú összekötő pontoknak abban a kémhálózatban, amelyet Abetz szőtt Párizsban.

17

Ben Londonba való elrepülése mindennemű ügyes-bajos dolog alól felszabadította Rowe-t. Feltétlenül ott kellett maradnia Obersalzbergben. A főnök titkos táviratában, amelyet a *Telegraph* szerkesztősége útján juttatott hozzá, azt parancsolta, hogy küldjön jelentést Hitler küszöbön álló találkozásáról a magyarokkal és lengyelekkel. A lengyelek nem nyugtalanították Rowe-t; a berlini lengyel követséggel széleskörű, állandó összeköttetést tartott fenn. Biztosra vette, hogy szükség esetén, jutányos áron akár magát a követet, Lipskit is beszervezheti, akinek esze ágában sem volt miniszteri minőségében az ártatlant játszani, hiszen mindenki tudta róla, hogy egyszerre szolgál három kémszervezetnek, de kettőnek egész biztosan: a németnek és a franciának.

Rosszabbul állt a dolog a magyarokkal. Az angolok nem tartották szükségesnek, hogy Magyarországon elágazó titkos szolgálati hálózatot tartsanak fenn. De Rowe remélte, hogy a Hitler—Horthy találkozóig rendelkezésére álló három nap elég lesz ahhoz, hagy „jól megismerkedjék" a magyar delegációval. Igy is történt. Három nap mulva Rowe előtt két elegánsan bekötött, noteszhez hasonló lapos kis tok hevert Rowe előtt. Mindegyik tokban miniatűr hangrögzitő készülék volt. Hála a lengyelek és magyarok jól megfizetett szeretetreméltóságának, a kis készülék az illetékesek zsebébe jutott s minden szót rögzitett, amit a Hitlerrel való találkozás alkalmából Horthy, Magyarország főfasisztája és Lipski, a lengyel követ kiejtett.

Rowe nem kockáztatta meg, hogy ilyen holmit német repülőgépre bizzon s ezért egy angol repülő várta őt a müncheni repülőtéren...

Ben, aki Halifaxnál volt éppen akkor, amikor ezt az anyagot hozták, nem túlságos érdeklődéssel szemlélgette. De hazafelé menet arra gondolt, hogy amit olvasott, nagyon megfelel majd holnap, Margaret ebédjén. Annak a társaságnak, amely ott szokott összegyűlni, az efféle híradás — tiszta kincs. Talán Wellsnek, sőt még a kövér Churchillnek is újdonság lesz ez!

Amikor Ben elmesélte Margaretnek, hogy micsoda „slágért" tartogat holnapra, a lady féktelen örömében még meg is cibálta Ben fülét.

— Higyje el, drágám, ha még egy kicsit erőlködöm, semmivel sem lesz rosszabb miniszter magából, mint sertéstenyésztő.

— Könyörgök, drágám, addig ne, amig ez a zűrzavar tart Csehszlovákiában.

— És azt hiszi, hogy akkor kezdődik a paradicsom?

— A miniszterelnök bizonygatja, hogy legalább félszáz évig...

— Ne fecsegjen szamárrrságokat! — szólalt meg váratlanul Ben feje fölött egy átható, recsegő hang, amelynek hallatára a lord összerezzent és ijedten nézett körül.

Margaret felkacagott.

— Hát nem gyönyörűség? Biztosítottak róla, hogy háromszáz éves.

Ben szkeptikusan nézte a papagájt.

— Háromszáz év alatt valami okosabbra is megtanithatták volna.

— Megparancsolom, hogy a desszert előtt észrevétlenül hozzák be, amikor Wells elkezdi mondogatni álmosító szentenciáit.

— Csakugyan, az öreg kezd már unalmassá válni.

A házastársak másnap estig nem látták egymást, mivel Ben kiutazott Great Courtba, hogy megnézze a disznókat és csak ebédre tért vissza. Rendszerint egykedvűen viselkedett Margaret ebédein, néha még bosszankodott is, mert erőlködnie kellett, hogy fenntartsa a társalgást olyan témákról, amik őt kevéssé érdekelték. Néha fordult csak elő, hogy sikerült a disznókról beszélgetnie, meg tudná számlálni az ujján, hányszor. Annál gyakoribb volt a politikai, művészeti, társasági téma. Ezektől viszont mindjárt elálmosodott.

De ma egészen más a helyzet. Ma estére van egy újdonsága! Még a nagyon kedves Churchill is belezöldül irigységében, pedig Churchill egész életében csúfolta, hogy milyen nehézkes.

Ben alig tudta visszafojtani türelmetlenségét, amikor kinyílt az ajtó és a komornyik az új vendég érkezését jelentette. Ben csak félfüllel hallgatta Wells elbeszélését, aki nemrégiben érkezett vissza Dél-Európából. A házigazda nyugtalanul sandított Margaretre, aki képes lett volna Churchill nélkül is asztalhoz ülni. A hatalmas testű, rákvörös Vandenheim, akit Margaret tüntetően „John bácsinak" szólított — az anyja másodunokatestvére volt — már régen betöltötte a kandallónál álló dívány felét és erős hangja elnyomta Horatio Nelson, az állami javak miniszterének tartózkodó közbeszólásait.

Végre, alig hogy a komornyik csaknem hadarva bejelentette: „Mr. Winston Churchill", a kövér ember beviharzott a szobába. Rózsás fényben ragyogott széles arca, szmokingja széles tükre, nadrágja széles selyem lampassza, lakkcipője. Minden ragyogott rajta, sugárzott róla az önelégültség és az önbizalom. Erősen előreugró állkapocs, az összenőtt szemöldök alatt szilajan csillogó kis szem, kissé előrehajlított fej, — mindez hasonlóvá tette egy vén bulldoghoz. Még a csaholásra sem kellett sokáig várni, mert alig vette észre Churchill a fogadására felemlekedő házigazdát, így kiáltott:

— Egész London az ön küldöttsége sikeréről beszél.

A váratlan bók zavarba hozta Bent. Sietve keresni kezdte a szavak rejtett értelmét, mert hiszen az lehetetlen, hogy Churchill képes valami valóban kellemeset mondani.

Ben zavart és kérő tekintetet vetett a vicsorogva mosolygó bulldogra, de rövid szünet után újabb csaholás következett, még hozzá olyan hangon, hogy mindenki meghallotta:

— Azt mondják, az ön csehországi diplomáciai szerzeménye nagyon sikerült: a yorkshireivel való keresztezéséből kitűnő eredmények várhatók.

És, ügyet sem vetve a meghökkent Benre, állát még jobban előretolva, Margarethez sietett.

Elkezdődött az ebéd. Mindenki feszült figyelemmel várta a bulldog legközelebbi kitörését. De Churchill csak rágta az ételt, kitartóan mozgatta izmos állkapcsát, ráncolta a homlokát és hallgatott. Bennek már majd kifúrta az oldalát, hogy kirukkolhasson a szenzációjával. Az első kedvező alkalommal, amikor az európai politikai események kerültek szóba, rákezdte:

— Minap Hitler titkos tárgyalásra hívta meg a lengyel követet...

Churchill állkapcsa egy pillanatra megszűnt mozogni, apró szemét Benre vetette. Ben megértette, hogy a bulldog még nem tud a jelentésről. Bátran folytatta a mondókáját:

— A lengyelek nagyon szeretnék, ha kitörne a háború Németország és Csehszlovákia között, mert arra számítanak, hogy a verekedés alatt valami konc nekik is jut.

— És ezért kívánnak európai háborút? — szólt közbe magából kikelve Wells. — Hiszen ez azt jelenti, hogy még a kis maradék erkölcsi érzésüket is elvesztették!

— Tudomásom szerint nem az ön szociális regényei hőseiről, hanem Hitlerről és Beckről van szó — dünnyögte gúnyosan Churchill a tokája fölé gyűrt keményített szalvétába, de olyan hangosan, hogy mindenki meghallhatta.

Ettől a váratlan támogatástól Ben még elevenebb lett:

— A kancellár hangsúlyozta: amennyiben Lengyelország a saját kezdeményezéséből indítja meg a hadműveletet Teschenért, a Harmadik Birodalom azonnal támogatja.

— Bonnet inkább meghal ijedtében, mintsem megengedje a lengyeleknek, hogy efféle vállalkozásba fogjanak — jegyezte meg Nelson.

Amikor Vandenheim meghallotta ezt, annyira előrehajolt, hogy szalvétája beleért a mártásba. Látni akarta, aki ezt mondta. Bonnet ügye létérdek volt számára. Bonnet dolga, hogy szítsa a lengyelek harci vágyát és ne zavarja őket. Az ijedőseket pedig dugja zsebre. John készpénzzel fizet érte!

Margaret kérdezett valamit tőle, de ő egyáltalán nem törődött a ladyvel és ott helyben feljegyezte a kézelőjére: „Sürg. Dull. B." Ez azt jelentette: haladéktalanul sürgönyöznie kell Dullesnek, hogy térítse észre a francia minisztert.

Ben sietve folytatta közlését.

— Hitler határozottan kijelentette Lipskinek: ha Chamberlain nem készteti a cseheket arra, hogy követeléseit kielé-

gítsék, nem riad vissza Csehszlovákia fegyveres megtámadásától sem.

— És ha kielégítjük? — kérdezte Nelson.

— Úgy fest a dolog, hogy éppen ezt nem akarja Hitler.

— Úgy értsem tehát, hogy ez a barbár fickó minden áron ki akarja robbantani az európai háborút? — kérdezte Wells.

— A háború lehetővé tenné számára, hogy gyökeresen megoldja a délkelet-európai kérdést, hiszen Délkelet-Európa áll útjában kelet felé — mondta Ben, mintha ez a saját véleménye volna.

— Észszerű kívánság — szólt Nelson. — Utóvégre meg kell érteni, hogy Németország nem nyugszik, amíg meg nem kapja a magáét.

— Ha nem adunk Hitlernek gyarmatokat, nem tilthatjuk meg neki, hogy Európa rovására terjeszkedjék — szólt közbe Margaret. — Ez nekünk semmibe sem kerül és semmivel sem fenyeget.

— Többről van itt szó, mint egy darabka föld egyszerű elfoglalásáról — jelentette ki mélyértelműen Ben. — A Baltikum, Lengyelország, Csehország, Magyarország, Románia — gát, amelyet Hitler Európa és a bolsevikok közé akar emelni.

— De ha ez így van, ki az, aki meg akarja zavarni ebben? — hallatszott Vandenheim hangos kérdése. Az amerikai vérbeborult szemmel nézett körül asztaltársain.

Mindenki feléje fordult.

— Noha én sohasem adok Európának egyetlen centet sem, ha nem hoz százszázalékos hasznot, semmiféle áldozattól nem riadok vissza, ha arról a cementről van szó, amiből megfelelő gátat építenének az oroszok ellen — mondta John.

— Ön jól ismeri Szovjetoroszországot? — kérdezte halkan Wells. Ahogy elhangzott a kérdés, csend lett az asztal körül.

— Igen — jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon John.

— Volt ott?

— Nem, de nem is készülök odamenni!

— Én, az amerikaiak helyében, Sztálin eszméinek hirdetésével próbálnám megmenteni a világot és nem azzal, hogy elzárkózom előlük.

— Az amerikaiak helyében?! — kiáltotta Vandenheim. — Miért nem próbálják ki sajátmagukon az angolok a kommunista bacillussal való beoltást?

Wells a fejét csóválta és eltolta tányérját.

— Mert mi nem tudunk semilyen más rendszert elképzelni, csak azt, amit hétszáz éven keresztül saját kezünkkel

teremtettünk ezen a szigeten. Mi túlöregek vagyunk az új eszmékhez. Ez a mi bajunk.

— A szerencsénk! — vágta oda dühösen Churchill.

Wells sajnálkozva nézett rá.

— Emiatt a tévedés miatt pusztulunk el. De Amerika fiatal...

John a szavába vágott:

— Nos, ami minket illet, mi nem pusztulunk el és nekünk nem kell semmiféle oltás.

— Olyan biztos ebben? — kérdezte az író gúnyos hangon.

— Amerikát hagyják békében! — mondta élesen John.

Wells megint megcsóválta a fejét.

— Maguk sem kerülhetik el a közös sorsot.

Vandenheim kirántotta mellényéből a szalvétát és összegyűrte. Még hangosabban, szinte kiabálva mondta:

— Hát akkor lássanak munkához, vagy jövünk mi!

— Hiszen nekilátunk, még hozzá elég erősen — mondta Ben, ez alkalommal szintén olyan emelt hangon, hogy mindenkinek fel kellett figyelnie rá. — A kormány vonala világos: a világot erős keze nek ell kormányozniuk. Sir Horatio nálam jobban kifejti majd szempontjainkat.

Mindenki Nelson felé fordult. Éppen eléggé ismeretes volt, hogy Chamberlain legközelebbi tanácsadója és hogy a miniszterelnöknek tulajdonított eszmék zöme éppen Nelsontól származott. De éppen annyira ismeretes volt, hogy a brit kormány sugalmazója mennyire hallgatag ember.

Nelson le sem tette a villáját és apró falatokkal tovább ette a lazacot. Halkan, mintha nem szívesen tenné, lassan megszólalt:

— Mr. Wellsnek egyben igaza van: ha nem teremtődik rend, a világ gyors pusztulás felé halad. Háború és káosz, teljesen pusztasággá vált földek és a népek koldusbotra jutása vár Európára, ha nem látunk hozzá haladéktalanul Európa meggyógyításához...

— Ez túlhaladja egyetlen nép erejét, még ha olyan nagy is, mint a miénk — mondta Ben.

— Igaza van — helyeselt mélabúsan Nelson. — Különösen, ha tekintetbe vesszük Európa szörnyű felaprózottságát tucatnyi törpe-államra.

— Ez szörnyűség! — helyeselt élénken Ben. — A sertéstenyésztés problémáiban tisztán bebizonyítható, hogy...

Margaret azonban fesztelenül közbeszólt:

— Ben! Önön kívül senki sincs itt, aki ezzel a problémával foglalkoznék!

Ben sértődötten elhallgatott.

— Sir Horatio — folytatta Margaret — ön a torpeállamokról beszélt...

— A törpékről, amik a dolgok rendezésére irányuló minden kísérletbe csak rendetlenséget visznek. Ezek a Csehszlovákiák, Romániák és a rendetlenség többi fészkei, mind azt képzelik, hogy annak a fikciónak a kérdése, amit ők nemzeti szuverénitásnak hívnak, jobb ell yugt l t. i mi...., mint a piacokr l való gondoskodás.

— A piacok problémája, csakugyan nagyon bonyolulttá vált, mióta Oroszország bejelentette a külkereskedelmi monopóliumot és a japánok mind mélyebben hatolnak be Kínába — jegyezte meg mélyértelműen Ben.

— Nem engedjük, hogy túl mélyen hatoljanak be! — szólt közbe John.

— Ha Oroszország és Kína a következő évtized folyamán nem válnak a mi piacainkká, megfulladunk — mondta Ben.

— Minket a gyarmatok mentenek meg — jegyezte meg Margaret. — Most több gyarmatunk van, mint bármikor volt.

A bulldog állkapcsa most annyira előreugrott, hogy kilátszott a fogsora. Igaz, ami igaz: nem sárgás agyarak voltak, de fehérek mint a hó, a fogorvos porcelán készítményei — és Churchill arca mégis nagyon, nagyon fenyegetőnek tűnt.

— Nekem még a világ háromnegyed része sem kell, amíg Oroszország létezik! — csaholta.

— Annál inkább el kell ismernie, hogy igaza van a kormánynak, amikor arra törekszik, hogy elsősorban éppen Oroszországgal végezzen — vágta rá kajánul Nelson.

Churchill akkorát fújt, hogy meglibbent a gallérjába dugott szalvéta vége. A tarkóján lévő ráncot elöntötte a vér.

— Mr. Chamberlain már a kollégiumban is logikahiányban szenvedett. Hogy a Vörös Hadsereget megsemmisitse, éppen most kellene ráuszitania a németeket.

— Nem merészeljük kétségbevonni tapasztaltságát a Vörös Hadsereg elleni küzdelem terén, de kénytelenek vagyunk számolni azzal, hogy a németek még nem készültek fel — válaszolta gúnyos elismeréssel Nelson. — Megtörténhetik, hogy az oroszok ismét győznek.

— A maguk dolga lenne, hogy megakadályozzák második vereségünket.

— Személyes tapasztalata alapján tudhatja, hogy ismét elszámithatjuk magunkat — mondta még kajánabbul Nelson.

Churchill fenyegetőn, de érthetetlenül vakkantott valamit, Nelson azonban zavartalanul folytatta:

— És milyen hatása lenne az egész világra, ha az oroszok Európa megmentőinek bizonyulnának? Képzeljük csak, milyen viharosan kivirágoznának a világon a kommunista eszmék!

— Angliában ez sohasem történhetnék meg — dünnyögte Churchill. — Nem. És általában ön helytelenül látja a képet. Oroszország csak teljes vérveszteség, gazdasági bomlás, politikai összeomlás árán érkezhetnék el a győzelemig. Így aztán nem lenne ijesztő senki előtt. — Erélyesen a levegőbe döfött villájával. — Sem ő, sem az eszméi!

— Az évek nem csökkentették az ön optimizmusát — mosolygott Nelson.

Churchill dühöngve lökte el tányérját.

— Hogy Németország Oroszországra rontson, tartalékban kell tartani némi csalétket, de önök, úgy látszik, mindent elsőlegben akarnak kiadni Németországnak. Ez hiba.

— Mert különben Hitler előbb ront ránk, mintsem rábírnók arra, hogy Kelet felé forduljon.

— Ha Németország megnyugtatásáról van szó — mondta izgatottan Wells — akkor jobbnak tartanám, hogy egész Csehszlovákiát átadjuk neki, semmint a brit birodalomnak akár egy kis darabját. — Fakó, fáradt szeme elrévedt. — Annál inkább, mert ennek az egésznek csak nagyon időszaki jelentősége van. A világ a vég felé közeledik. És nem mindegy, hogyan érkezik hozzánk a vég?

— Így hanyatlottak le Ázsia nagy civilizációi és helyükbe léptek Európa gyarmatai — jelentette ki nagy hangon III. John. — És így hanyatlik le Európa, hogy Amerika gyarmatává legyen.

A komornyik Ben füléhez hajolt. Ben felállt.

— Engedelmet kérek, uraim, a miniszterelnök telefonál.

Néhány percig, míg a házigazda nem volt ott, az ebédlőben figyelő csend honolt. Csak az étkezőszerek csörrenése hallatszott, amint a lakájok váltották. Amikor Ben végre visszajött, mindenki leplezetlen kíváncsisággal tekintett rá. Megállt az ajtóban és érdeklődést keltőn nézett végig a vendégeken.

— Őfelsége prágai követe utasítást kapott, hogy nyujtsa át Benesnek Csehszlovákia kapitulációs feltételeit.

Wells ujjai, amelyek eddig az asztalon doboltak, egy pillanatra megdermedtek, aztán kezét riadtan a szájához emelte.

Ben hatásos szünetet tartott, majd folytatta:

— Newton a francia követtel együtt intézi a demarsot. Kijelentik Benesnek, ha nem fogadja el az angol-francia feltételeket, az egész világ elismeri, hogy ő az oka az elkerülhetetlen háborúnak.

— Az elkerülhetetlen háborúnak... — suttogta alig halihatóan az író.

— A követek megmondják az elnöknek, hogy amennyiben a csehek egyesülnek az oroszokkal, a háború a bolsevikok elleni keresztes hadjárat jellegét ölti magára.

Wells a szeméhez emelte kezét.

— Kezdődik Európa hanyatlása...

— Anglia és Franciaország kormányai nem maradhatnak távol ilyen hadjárattól — Ben befejezésül hozzátette: — Ki kell állniok!

— Kinek az oldalán?! — kiáltotta rémülten Margaret.

— Természetesen a németekén — nyugtatta meg Nelson.

— Akkor áldja meg őket az úristen! — mondta megkönnyebbülve Margaret.

— Amen — tette hozzá ünnepélyesen Vandenheim.

A magas pohárszék felől átható, rekedt kiáltás hallatszott:

— Ne fecsegjen szamárrrságokat!

18

Már második napja rostokoltak a repülőtéren. Auguszta asszony okozta a legtöbb gondot Jarosnak, de a férjét is szüntelenül idegesítette, hiszen állandóan újabb és újabb ürügyeket talált a sírásra és szemrehányásra. Ha Augusztát hallotta az ember, azt hihette volna, egyes-egyedül a derék Kropacsek hibás abban, hogy gyára a vitás sávban fekszik és kizárólag ő maga az oka annak, hogy a hitleristák nem akarják igazgatói állásában megtartani.

Kropacsek nagynehezen mérsékelte magát. Beesett arccal, lesoványodva futkosott egyik sarokból a másikba abban a kis kamrában, amelyet drága pénzen bérelt a repülőtér őrétől. Pedig valóban boldognak tarthatták magukat Kropacsekék, hogy a kis kamrában lakhattak. A hatalmas repülőtér körül, amerre csak a szem ellátott, mindenfelé a menekülők tömegei tanyáztak az esőtől felázott földön. Csupán egy palánk védte őket a hidegtől. Ezer meg ezer, lázas izgalomban csillogó szempár figyelte irigykedve a nagyritkán felszálló repülőgépeket. Pedig a józan ész már régen megsúghatta volna a legtöbb várakozó embernek, hogy úgyis hiába várnak itt a repülőtéren: a külföldre induló gépekre ugyanis úgyszólván kizárólag külföldiek jutottak fel. Franciák, angolok és amerikaiak — akiknek kormányai voltak az igazi bűnösök a cseh nép óriási

szerencsétlenségében — most hanyatt-homlok siettek, hogy elsőnek hagyják el az országot, amelyet a hitleristák betörése közvetlenül veszélyeztetett. Bőröndökkel és dobozokkal megrakodva sürögtek a gépeknél és lesütötték a szemüket, nehogy találkozzanak annak a sok ezer embernek gyűlölködő pillantásával, akiket áruló módon elhagynak és a hitleri hordák önkényének kiszolgáltatnak.

De mit is csinálhattak volna a menekülők, amikor a városon áthaladó vonatok már hasonló menekülőkkel zsúfolva érkeztek? Menjenek gyalogszerrel? Száz és száz kilométert tegyenek meg így? A hitleri hordák elől most menekültek innen az első emberek. Ők még nem tudták, hogy elkövetkezik az idő, amikor az ő országukban éppúgy, mint Európa sok más országában, őrületes összegeket fizetnek majd gyermekkocsikért, talyigákért, mert ez lesz az egyetlen módja a motyóik elszállításának. Még nem tudták, hogy olyan idők is következnek, amikor majd vállukra vehetik a zsákot és gyalogosan kell menekülniök — gyorsan, nagyon gyorsan és nem is kövezett országúton, hanem az útszéli árok sarában gázolva, erdei ösvényeken, — nehogy a német repülők áldozatává váljanak, hiszen ezek a repülők tiszta sportszenvedélyből vadásztak a menekülőkre.

Az emberek még sohasem tapasztaltak ilyet a multban és el sem képzelték, hogy ez a jövőben bekövetkezhetik. Ott ültek nehéz málhájukon és naivan azt képzelték, elég repülőgép és vonat lesz, hogy mindazokat elszállítsák, akik szülővárosukat, falujukat el akarják hagyni. Hát mit gondolnak tulajdonképpen ott Prágában?

Ezekhez az emberekhez képest Kropacsek valóban boldognak tarthatta magát. Nemcsak azért, mert tető volt a feje felett, de legfőképpen, mert tökéletesen bízott abban, hogy repülőgép vár rá és Franciaországba utazik, hiszen a német hatóságok megígérték, hogy átengedik Ausztria területén. Igazán nevetséges volna, hogy ő, a Waclav-művek igazgatója, ne tudna repülőgépet biztosítani magának. Mindenesetre kissé furcsának találta, hogy nem kapott benzint a gépe számára, csakhogy benzint már sehol sem árultak. Egy kisfiút Strieséhez küldött egy cédulával és arra kérte a mérnököt, hogy utaltasson ki neki az üzemi raktárból benzint. De a kisfiú nem jött vissza. Mintha a föld nyelte volna el.

De végre is megjött. A benzinkiutalási engedély helyett azonban csupán egy német nyelven írt cédulát hozott Mártától. Kropacsek kezébe se akarta venni az írást.

— Velünk akar jönni a lányunk? — kérdezte feleségétől.

— Mi az? Talán elfelejtettél olvasni?

— Németül... elfelejtettem! — jelentette ki határozottan Kropacsek — és soha ebben az életben nem tanulok meg újra. Az úristenre esküszöm.

— Megőrültél! Tisztára megőrültél!

Auguszta asszony ég felé emelte két kezét, aztán átvette a cédulát. Márta arra kérte szüleit, hogy minél előbb repüljenek el.

Auguszta kérlelni kezdte a férjét:

— Talán mégis elmennél hozzá és megbeszélnéd vele a dolgokat! No, Janusko... Talán jobb lenne, ha itt maradnánk.

— Itt maradni? — Kropacsek megállt a felesége előtt. — Azt mondod, hogy itt maradjunk?...

Elakadt a szava.

— Menj, Janus, próbálj beszélni a kislányunkkal — kérlelte félénken az asszony.

— Micsoda? Hogy vele beszéljek? — Kropacsek arca, amelyről már régen eltűnt az életkedv, most hirtelen valósággal elzöldült dühös elkeseredésétől. — Beszéljek?... Talán a holnapi időjárásról?... Vagy a divatról?...

— Megőrültél! Tisztára megőrültél!

— Márpedig én nem akarok! Érted? Semmiről sem akarok vele beszélni, amíg ide nem jön és nem jelenti ki, hogy becsületes ember akar maradni. Hogy továbbra is az én lányom: cseh leány akar maradni... Igen, igen, pontosan így: hogy cseh akar maradni. Cseh, cseh!...

Eszelősen ismételgette ezt a szót és fejét fogva rátámaszkodott a kis ablak rámájára, amelyen túl az őszi nap borongott.

Auguszta asszony csak nézte férje meggörbült hátát, amelyen lötyögött a túlságosan bővé vált kabát.

— Hát akkor magam megyek — mondta és úgy érezte, hogy nagyon határozott a hangja, pedig igazában csak sopánkodás tört elő torkából.

Kropacsek meg sem fordult.

— Elmegyek és megmondom a leányunknak, hogy nincs többé apja, hogy...

Auguszta asszony hangja elfulladt. Zsebkendőjét a szájára szorította.

— Nagy újságot mondasz ezzel! — Kropacsek görcsösen mosolyogni próbált. — Mintha bizony nem ő maga jelentette volna ki ezt.

— De hiszen magad is láthatod, hogy a leányunk csak a javunkat akarja.

— Nem kell a nácik segítsége.

— Janek!

— Majd segít rajtam a magam keze és feje.

— Jaj, Janus, Janus!... — mondta feicsóválva Auguszta asszony. — Milyen engesztelhetetlen lettél! Paul is csak a javadat akarja. Ki tudna most rajta kívül segíteni rajtunk?

— Csak tartsa meg Márta Paul segítségét és mondd meg annak a leánynak, hogy sem tőle, sem attól a csirkefogótól nem kérek segítséget! — Kropacsek kissé kinyitotta az őrházikó ajtaját, hogy felesége után kiáltson: — Gondolj arra, hogy bármely pillanatban kaphatunk benzint és akkor azonnal felszállunk... Ugye, Jaros?

— Igen — morogta borús képpel Jaros.

— De azért várhattok még egy órát... Egyetlen órát sem tudsz a gyermekednek áldozni?! — kiáltotta méltatlankodva Auguszta, de Kropacsek nem felelt. Nagy zajjal becsapta az asszony mögött a házikó ajtaját.

Kropacsek és Jaros egyideig hallgatagon ült. Óvatosan kinyílt az ajtó és Jan Kupka, az erőműtelep öreg gépésze kukkantott be a házikóba.

— Jó estét, fiam — mondta Jarosnak. — Eljöttem, hogy megtudjam, nem akarsz-e te is elrepülni?

— Hová gondol, apám?! — kérdezte Jaros és sértődötten vonogatta vállát.

— No, no!

Kropacsek, aki eddig idegesen fel-alá járkált a kis kamrában, most megállt, mintha a földbe cövekelték volna.

— Talán, te, öreg barátom, te is azt hiszed, hogy nem kellene Csehországot elhagynom? — fordult a gépészhez és szavából némi ellenségesség csendült ki.

Az öreg gépész mosolyogva tárta ki üres kezét.

— Ha igazgató úr meg akarja tudni a válaszomat, éppen e[illegible] lett volna megszámolnia, hány bőrönddel érkezett ide — felelte.

Kropacsek önkénytelenül a kamra sarkába pillantott, ahol egymás hegyén-hátán, nagy tömegben hevertek a böröndjei. A gépész követte tekintetét és elnevette magát.

— Nem kell ezért zavarba jönnie, nem maga az első és nem is az utolsó.

— Úgy mondod ezt, mintha... szemünkre vetnéd.

— Már miért vetném a szemére? — Az öreg vállát vonogatta. — Mondja meg őszintén: megéri? Kinek használnék vele? És mit tennék ezzel jóvá? Vajjon az én szemrehányásomtól bármi is visszazökkenne a helyére? És ha már szemrehányást teszek, elsősorban saját magamnak teszem.

— Pedig te, öregem, igazán nem tehetsz semmiről!

— Éppen ez a baj. Vétkes vagyok, még hozzá alaposan. Mert ha néhány évvel ezelőtt megértettem volna, hol az igazság, bizony mondom, nem került volna sor arra, ami ma történik.

— Ugyan menj már! — vetette oda gúnyosan Kropacsek. — Azt gondolod talán, ha egy olyan Jan Kupka-féle kőszáli sas nekilát valaminek, hát nyomban...

— Ne gúnyolódjék, igazgató úr — mondta szemrehányóan a gépész. — Nagyon jól érti, hogy nemcsak magamról beszélek. Sajnos, nagyon sok olyan vén szamár volt, mint amilyen én vagyok, de önnek nem kell gúnyolódnia. Egész életét munkásemberek között töltötte és mégsem értette meg, mi történik. Nekem, az egyszerű gépésznek, még csak megbocsátható ez, de önnek, igazgató úr, aki művelt ember, — nem!

— Mondd meg már, öreg, hová akarsz kilyukadni? — kérdezte gyanakodva Kropacsek.

— Egyikünk sem látta meg a helyes utat, amin el kellett volna indulnunk, hogy ne váljunk szemétté, amit Henlein most lábbal tipor. Emlékezzék csak vissza arra az időre, amikor mind a ketten együtt léptünk ki a szociáldemokrata pártból. Mit mondott nekünk akkor ő? — Kupka a hallgatagon ülő Jarosra mutatott. — Hej, fiacskám, fiacskám azt hiszem, most alaposan szégyenled magad az öreged miatt!

— Hagyd már abba, Jan! — toppantott mérgesen Kropacsek. — Csak nem akarod állítani, hogy megbántad, mert nem tartottál a kommunistákkal?

— De bizony éppen ez a bűnöm. Aligha jártunk volna ugyan egy úton az igazgató úrral...

— Hát igen, öreg... — Kropacsek sértődötten biggyesztette fel ajkát. — Tehát most elválnak utaink. Pedig egykor... egykor mindketten szociáldemokraták voltunk...

A gépész hosszan füttyentett:

— Nem gondolhatok vissza pirulás nélkül arra az időre. De természetes is, hogy elpirulok, amikor arra gondolok, hogy egész életemben mint kezes bárányt vezettek járószalagon a csirkefogók és visszatartottak az igazi munkától.

— No, ami azt illeti, nem panaszkodhatsz, hogy nem dolgoztál egész életedben.

— Nem dolgoztam rosszabbul, mint mások, dehát mégis csak mások hasznára dolgoztam.

— Mindketten ugyanannak a gazdának dolgoztunk! — jelentette ki Kropacsek és hangjából némi büszkeség csendült ki.

— Éppen ezt szégyelem. Ezzel a két kezemmel egész életem-

ben nem tettem mást, mint olyan ismeretlen részvényesek zsebébe raktam a koronákat, akiket életemben sem láttam.

— Ami azt illeti, én sem tettem mást.

— Nem egészen, igen tisztelt igazgató úr, nem egészen! Maga legalább részesedett a dologból.

Kropacsek gyanakodva felfigyelt.

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Csak azt, hogy igazgató úr szép kis részvénycsomagot kapott a szolgálataiért, én viszont — ezt, ni! — mondta Kupka és fügét mutatott. — De nem is ezt bánom én. Nincs nekem sokra szükségem. Jarosnak sem kell örökség, hiszen van esze. Csak az a baj, hogy amíg a pénzeszsákoknak dolgoztam, megfeledkeztem a mi munkás-ügyünkről, elfelejtettem, hogy nem én vagyok a világon az egyedüli munkásember. Erről van szó, igazgató úr!

Kropacsek gúnyosan elmosolyodott és Jaros vállára tette kezét:

— Most már látom, ez a te munkád! És most örülök csak, hogy megtiltottam neked, hogy a házamban pártügyekről beszélj. Különben még engem is megagitáltál volna s a végén azon vettem volna észre magam, hogy — kommunista vagyok.

— Talán éppen az a rossz, hogy nem így történt — szólt az öreg Kupka. — Akkor bizonyára nem menekülne el most az országból, mint a patkány a süllyedő hajóról.

— Lassan a testtel, öreg! Igazán nincs okod rá, hogy panaszkodj rám.

— Hacsak az nem, hogy mindnyájunkat alaposan becsapott.

— Elment az eszed? — kérdezte Kropacsek és a méltatlankodástól bíborvörös lett az arca.

— Egész életében azt prédikálta nekünk, hogy mi a köztársaságunkért dolgozunk, most aztán egyszerre megtudtuk, hogy nem is annyira a mi Csehszlovák Köztársaságunkról, mint inkább az amerikai tőzsdésekről van szó, akik megkaparították a Waclav-művek részvénytöbbségét.

— Ki mondta neked ezt az ostobaságot?! — kiáltotta Kropacsek, de hangjából inkább zavar, mint határozottság csendült ki.

— Hát volt, aki megmondta...

— Biztosan ezt is a kommunista urak mondták!

— Lehet, hogy ők is mondták — felelte mosolyogva a gépész.

— És ha ez lenne az igazság, mi rosszat találsz benne? — kérdezte Kropacsek és csípőre tette kezét.

— És mi jó származik abból, ha a cseh üzemeknek jenki a gazdája?... Ma az üzemek, holnap a bankok, holnapután egy-két miniszter — s aztán egy napon arra ébredünk, hogy egész Csehszlovákia a külföldi kufárok zsebébe vándorolt. Talán már meg is történt ez. És ezért kerültünk olyan helyzetbe, hogy már nem vagyunk a magunk gazdái. Talán nem így van?

Kropacsek komoran hallgatott és félrenézett.

Most szólalt meg először Jaros. Halkan beszélt és közben mereven maga elé tekintett:

— Nincs igazad, édesapám. Bármilyen erőfeszítéseket tettek is a külföldiek, hogy megkaparintsák, az országunk sohasem lesz az övék. Az ország egyedüli, törvényes gazdája mindig a cseh nép volt és az is marad örökkön-örökké.

Az öreg Kupka ravaszul sandított Kropacsek felé.

— És akik ezekben a napokban elhagyják hazájukat, talán azok is gazdái lesznek az országnak? — kérdezte.

Jaros tagadóan rázta a fejét.

— Nekem is ez a véleményem, fiacskám — szólt a gépész. — Verjen meg az isten, ha nem hiszem sziklaszilárdan, hogy lesz még ünnep a mi utcánkban. Az amerikaiak vagy más urak, akiknek a zsebe érdekelve van a mostani dolgokban, nem mentik meg a bőrünket. Ez aztán holtbiztos. Így van, fiacskám?

Jaros megint csak néma fejbólintással felelt. Az őrházikóban olyan csend támadt, hogy tisztán hallhatták. Kropacsek dühös szuszogását.

Hirtelen feltárult az ajtó. Garrot jelent meg a küszöbön. Nemcsak lelki frisseségét tudta megőrizni, de látszott rajta, hogy olyan ember, aki bízik önmagában, a jövőben, az életben. Napbarnított, sovány arcán még csak fáradtság sem látszott, pedig rengeteget dolgozott, hogy barátainak vizumot és utazási engedélyt szerezzen.

Amikor belépett a kis őrházba, egy csomó papírt lobogtatott a feje felett.

— Ugye megmondtam: minden a legnagyobb rendben lesz!

— Francia vízum? — ugrott elé Kropacsek.

— Egy pillanatig sem kételkedtem abban, hogy megkapjuk.

— Természetes! — kiáltotta egyszeriben felderülve Kropacsek. — A francia üzleti világban elég jól ismerik a nevemet.

— Sajnos, már csak arra volt idő, hogy Ausztrián át vezető útirányra érvényes vízumokat szerezzek.

— Elrepülök én akár a pokol felett is.

— Márpedig nekem nem nagyon tetszik ez az útvonal — mondta nevetve Garrot. — Jobban szeretném, ha kerülő úton repülhetne.

— Mindegy, semmi jelentősége sincs a dolognak — erősítgette Kropacsek és közben az okmányokat vizsgálta. — Jaros! Hogy állunk a benzinnel?

— Benzinünk van — válaszolta Jaros. — Azonnal elintézem a dolgot.

Kisietett a házikóból, nehogy az igazgatónak ideje maradjon a kérdezősködésre, hiszen akkor be kellett volna vallania, hogy saját gépéből akarja átszivattyúzni a benzint, abból a gépből, amelynek magát Jarost kellett volna Prágába szállítani. S azt is meg kellett volna mondani, hogy már nem is kell Prágába repülnie, hiszen itt marad, mert önkéntesnek jelentkezett a hadseregbe, amelyre az a feladat vár, hogy megvédelmezze a hazai hegyeket. Itt marad elvtársaival, akik közelebb állnak hozzá, mint a családja, közelebb, mint Jan bácsi és... igen, igen, még Mártánál is közelebb állnak hozzá. Garrot, Darrac és Ziehauer volt ez a három elvtárs, aki már felvette a csehszlovák állampolgárságot, csakhogy joguk legyen ma este a hadsereg gyülekezőhelyén megjelenni.

Amikor Jaros kilépett a kis őrházból, megszokásból a szürke égre nézett és rosszalón rázta fejét.

Nem ígérkezett túlságosan biztatónak az idő. De azért mégis egymásután érkeztek és indultak a repülőgépek. Jaros a gépéhez indult. Félóra alatt már át is szivattyúzta a benzint a másik gépbe. Garrot kis Tatra-kocsiján a repülőgéphez vitte Kropacseket, meg a tömérdek bőröndöt. Kropacsek olyan izgatott volt, hogy kipirult az arca és felborzolódott a bajsza. Nagyokat fújt és nevetségesen tipegett rövid lábával, amikor segített a poggyászt átrakni. Jaros és a pilóta még egyszer megvizsgálta a gépet.

— Begyujthatja a motorokat! — kiáltotta Kropacsek nagy izgalommal a pilótának.

— És Kropacsekné asszony? — kérdezte csodálkozva a pilóta.

Kropacsek elszánt arccal szólt:

— Megmondtam neki, hogy egy órát várok.

— Csak nem akarja azt mondani... — kezdte határozatlanul Jaros, de az igazgató félbeszakította:

— De éppen azt akarom mondani! Igen, igen! Ne nézz rám úgy, mintha megőrültem volna.

Kropacsek szivarra próbált gyújtani, de a keze annyira remegett, hogy szétmorzsolta a szivart. Mérgesen földhöz vágta.

A pilóta ebben a pillanatban rémülten felkiáltott:

— Valaki kiszivattyúzta a tartályomból az olajat!

Jaros a raktárépülethez rohant. Amikor visszatért, ügyet

sem vetett Kropacsekre, aki felé nyujtotta pénztárcáját, hanem egyenesen Garrothoz fordult:

— A raktárnok hajlandó olajat adni, ha cserében megkapja a maga Tatra-ját.

Kropacsek felháborodottan hápogott, de Garrot már be is ugrott a kocsijába és Jarossal együtt elrobogott. Nemsokára hozták a gépolajat leólmozott bádogkannákban. A Tatra kormányánál most már egy német ült, akinek az arca majdnem olyan vörös volt, mint a nyaka köré tekert sál. Amikor kiürítették az olajkannákat, a német szó nélkül elhajtott újonnan szerzett Tatra-kocsiján. Garrot hahotázva mondta:

— Még csak bocsánatot sem kért, hogy kirabolt minket.

— Nem mondta még meg, mennyibe kerül a kocsija? — kérdezte nyugtalanul az igazgató, aki még mindig kezében szorongatta a pénztárcáját.

Garrot hanyagul legyintett:

— Majd elszámolunk, amikor Párizsba érkezem.

Jaros már régen nem nézte olyan szívdobogva a műszerek mutatóit, mint most, amikor a pilóta begyujtotta a motorokat. Az irányító emeltyűk megszokott érintése most egyszeriben új jelentőséget kapott Jaros szemében: talán életében utoljára végzi ezt a mozdulatot... És ezenkívül... ezenkívül lelkében még mindig nem aludt ki a reménység, hogy Auguszta asszony talán mégis visszatér Mártával. A leány szüleivel együtt elrepül, hogy távol legyen mindattól, ami itt rá várhat és távol legyen a gyűlölt Paultól. Márta eljön!...

Lehetetlen, hogy ne jöjjön!

Zaj és kiáltozás hallatszott a repülőtérről. Zúgott, ideges-kedett a menekülők tömege. Rendőrsisakok bukkantak fel. Szájról szájra adták a hihetetlen hírt: a hatóságok eltávolítják a repülőtérről a cseheket. Ezt követeli az angol-francia bizottság. Ezen a repülőtéren most már csak a bizottság gépei szállhatnak le és innen kizárólag külföldieket szállítanak el,

A menekülők dühödten ellenálltak a rendőröknek. A rendőrök kihajigálták a kerítésen a bőröndöket. Az asszonyok esernyőivel, a férfiak bottal, ökéllel védekeztek a rendőrök ellen. Túl sok ember volt itt ahhoz, hogy a rendőrség bármit is tehetett volna ellenük. A szélesre táruló kapun át katonai teherkocsik gördültek a repülőtérre. Amikor azonban a katonák megtudták, hogy miért hozták őket ide, nagy fütyülés és káromkodás közt puskatussal kezdték kikergetni a rendőröket a repülőtérről. A menekülők nagy örömrivalgással köszöntötték a katonákat. Jaros megértette, hogy sietniük kell.

— Csak perceink vannak — mondotta Kropacseknek. — Mit legyen Auguszta asszonnyal?

Kropacsek, aki néhány perccel ezelőtt még kijelentette, hogy egy pillanattal sem vár tovább a kitűzött óránál, most zavartan bámult maga elé. Nem azoktól a veszélyektől félt, amelyek akkor várnak rá, ha kénytelen itt maradni. De iszonyodva gondolt arra, hogy elintézetlenül maradnak az üzem német kézre kerülésével az összes ügyek és megszakad a kapcsolata a francia üzleti világgal. Tanácstalanul nézett hol Jarosra, hol Garrotra, majd teljesen indokolatlanul körülrohanta a repülőgépet.

Hirtelen egészen megváltozott. Mintha elfújták volna a zavartságát. Szélesen szétterpesztette rövid lábát, háta mögé tette a kezét és győztes pózban állt meg.

— Egy óra 's egy p'''ana 'a' sem ''' ! — kiáltotta diadalmasan. A többiek csodálkozva néztek rá. — Kérem, készüljünk fel az indulásra!

Jaros egy pillantást vetett abba az irányba, amelybe az igazgató nézett és nyomban megértett mindent: Auguszta asszony a sarat taposva, nagysietve közeledett a géphez. S ekkor Jaros majdnem felkiáltott örömében. Anyja mögött ott lépkedett Márta is... Tehát mégis elutazik a szüleivel!

Mire a két nő odaért a repülőgéphez, a légcsavarok már lassan forogni kezdtek a motor berregésének ütemére. Kropacsek elkerülte leánya tekintetét és a feljáróhoz támasztotta a hágcsót. Aztán kinyujtotta a kezét, hogy feleségét a gépbe segítse. Auguszta azonban határozott mozdulattal megfogta férje kezét és Janust arccal Márta felé fordította.

Apa és leánya lehorgasztott fővel egymással szemben.

— No, Márta, beszélj már!... — szólt Auguszta .

— Paul azt mondta, hogy... — kezdte Márta.

Kropacsek ekkor közbevágott:

— Paul azt mondta?! — Az igazgató nagy dühében levegő után kapkodott. — Paul azt mondta! Azt izenem Paulnak, hogy vigye el az ördög. Nem vagyok kíváncsi rá, hogy mit mondott. — Kropacsek kétségbeesett mozdulattal a fejéhez kapott. Kalapja leesett a sárba. Intett a feleségének: — Ülj be! — Mikor látta, hogy Auguszta tétovázik, mérgesen megismételte: — Ülj be már, no! — aztán a pilótához fordult: — Indulás! Kérem, induljon azonnal!

Karonragadta feleségét és a hágcsó felé tuszkolta, de Auguszta kiszakította magát és zokogva odarohant Mártához.

— Velünk kell repülnöd... El kell repülnöd... — suttogta könnyektől elfúló hangon.

Márta mozdulatlanul állt és üres tekintettel meredt a messzeségbe, mintha nem is látná apját, a repülőgépet és a mellette álló Jarost. Jaros pedig alig tudta türtőztetni magát: legszívesebben felkapta volna a leányt és bedobta volna a repülőgép nyitott ajtajába. Sohasem képzelte, hogy egy emberben ilyen megdöbbentően megtestesül a lelki feldúltság.

A leány végre határozatlanul apja felé fordult:

— Bocsáss meg...

És sírva fakadt.

Jaros megszokta, hogy Mártát erősnek, magabiztosnak, sőt néha kissé önhittnek lássa. A szíve összeszorult, amikor most látta, hogy Márta kinyujtott kézzel áll és könnyei szüntelenül csurognak végig beesett, sápadt arcán. Csodálkozva gondolta: Hogyan is állhat így Kropacsek... és nem nyujtja kezét a leányának?

Kropacsek csakugyan nem tudta sokáig megőrizni szigorúsága látszatát. Két kezével megfogta Márta fejét és magához szorította... Megremegett a válla és ugyanakkor Márta válla is remegni kezdett.

Karonfogta a leányt, a hágcsóhoz vezette és a gép felé tuszkolta. Remegett az ajka és csak ennyit tudott kinyögni:

— No...

— Nem mehetek, nem mehetek... — dadogta Márta és görcsösen markolászta a korlátot.

Jaros most megfeledkezett magáról, hátulról átkarolta Mártát es az utasfülkébe tolta. Auguszta asszony ugyancsak bepréselte hatalmas testét a fülkébe és közben görcsösen zokogott. Kropacsek utolsónak, de bámulatos fürgeséggel kúszott fel a hágcsón.

— No látja, no látja... — mormogta és könnyein át mosolyogva nézett Jarosra.

Jaros becsapta az ajtót, intett a pilótának, aki nyomban gázt adott és a gép lassan elindult.

De még mielőtt kiért volna a betonozott pályára, a fülke ajtaja kinyílt és Márta kiugrott rajta. Elvágódott. Megpróbált felállni, hogy elszaladjon, de a pilóta már gázt adott. A légcsavar felkavarta sár Márta arcába csapódott. A lány megint elesett. A gép levegőbe emelkedett.

A szétfreccsenő sár egy pillanatra eltakarta Jaros elől a távolodó repülőgépet és a földön fekvő, zokogó Mártát.

Chamberlain fáradtan, egykedvűen ült. Hosszú, sovány alakja olyan mélyen süppedt a karosszékbe, hogy a feje ki sem látszott a magas, gótikus támla mögül. Kényelmetlenül ült. Szeretett volna hátradőlni, de az egyenes támla miatt nem tudott. Emiatt furcsán, gyámoltalanul nyujtogatta a nyakát. Szintelen, öreg szeme egyenesen Flemming sárgás arcára meredt, de Flemming sem tudta egészen biztosan, hogy látja-e őt egyáltalán a miniszterelnök. Flemming időnként felemelte hangját. Ilyenkor Chamberlain tekintetében egy pillanatra valami rémületféle villant meg és arckifejezésén úgy látszott, hogy valamivel jobban érti, amit beszélnek hozzá; de ahogy elhalkult a titkár hangja, Chamberlain arcán újra elömlött az előbbi réveteg kifejezés.

A miniszterelnök görcsosen megpróbálta elfojtani ideges ásítását. Amennyire csak erejéből tellett, igyekezett figyelmesen meghallgatni, mit mond az új titkár, akit Ben tukmált rá. Ben határozottan kijelentette: ha ez az ember dolgozik majd mellette, úgyszólván szüksége sem lesz emlékezőtehetségére. Bizonygatta, hogy elég, ha Flemmingnek egyetlenegyszer elmond, vagy elolvas valamit, a titkár bármikor pontosan megismétli.

Mielőtt Chamberlain elindult az értekezletre, fel akarta frissíteni emlékezetében mindazt, ami a csehszlovák problémára vonatkozik, újból fel akarta idézni a tárgyalások tartalmát, a határozatok, inditványok, valamint a cseheknek küldött és a tőlük kapott jegyzékek tartalmát.

— Hála a mindenhatónak! Ma legalább véget ért az a sok vesződség, amit ez a makacs kis nép okozott.

Chamberlain tekintete egykedvűen siklott végig Flemming termetes alakján, szélescsontú, egészségtelenül sárgásbőrű arcán, kiálló pofacsontjain és a szeme alatt húzódó kis zacskókon.

— Beteg maga, Flemming? — kérdezte váratlanul Chamberlain. Félbeszakította a jelentést, mert úgy érezte, ha tovább hallgatja, menthetetlenül elalszik.

— Trópusi lázam van, Sir.

— Hol szedte fel?

— Uj-Guineában, Sir.

— Hát érdemes volt ilyen messzire utaznia ezért a portékáért?

— Nagyszerű lepkegyüjteményt is hoztam onnan, Sir.

Amikor Chamberlain ezt hallotta, szemmelláthatóan felélénkült. Még ki is egyenesedett a karosszékben.

— Azt mondja, lepkéket hozott magával?

— Úgy van, Sir, még hozzá csodálatosan szép példányokat.

— Új-Zealandból?

— Nem, Sir, Új-Guineából.

Chamberlain a titkár feje fölött kinézett a magas ablakon, amely mögött ott kéklett az őszi bajor ég.

— Bevallom, Flemming: amikor kisgyerek voltam, nagyon szerettem a lepkéket.

— Nem szégyen ez, ezt nem kell titokban tartania.

— Persze, persze, dehát tudja — Chamberlain most bárgyún vihogott — annak idején szentül hittem, hogy meglehetősen szégyenletes dolog, ha egy kisfiú hálóval a kezében futkározik a mezőn, aztán a gombostűre szúrt parányi, színes lények szépségében gyönyörködik... Becsületszavamra, annyira szégyeltem, hogy inkább lemondtam a lepkefogás gyönyörűségéről Ez volt az én nagy titkom, hogy úgy mondjam, a soha ki nem elégített szenvedélyem, he-he... No és mondja csak, sok lepkét fogott?... És különben, miért áll? Foglaljon helyet.

— Köszönöm, Sir. Pompás gyűjteményt hoztam haza, Amikor gyűjteményemet a Botanikai Múzeumnak ajándékoztam azt mondták, hogy soha nem látott példányok vannak benne. Például a Troides meridionalis Rothsch.

Chamberlain a füléhez emelte a tenyerét.

— Hogy mondta?

— Troides meridionalis Rothsch. Csodálatos formájú példány

Chamberlain felélénkülve izgett-mozgott a karosszékben.

— Nagyon érdekes, Flemming, rendkívül érdekes!

— Ha valóban ennyire érdekli, Sir, boldogan elhozom a guineai lepkékről szóló tanulmányomat. — Flemming szerényen lesütötte a szemét. — Ezt a tanulmányt a Királyi Tudományos Társaság bronzéremmel tüntette ki.

— Ó, ez mind szokatlanul érdekes! — Chamberlain megpróbált karosszékéből felemelkedni. — Mihelyt befejezzük ezeket az unalmas dolgokat és visszatérünk Londonba, feltétlenül meg kell mutatnia ezt a munkáját.

— Nagyon szeretetreméltó, Sir.

— És mi lenne, ha én is elkezdenék lepkét gyűjteni? Mi a véleménye erről, Flemming?

— Rendkívül érdekes, lebilincselő dolog ez, Sir.

— Igaz is! Ki akadályozhat meg engem abban, hogy azzal foglalkozzam, ami nekem tetszik?... Sajnálom, hogy nem lesz időm egy darabig Új-Guyanában tartózkodni.

— Guineában, Sir.

— Hiszen én is ezt mondom, hogy Guineában. Úgy látszik maga egy kicsit rosszul hall Egyébként azt hiszem hogy szerencsés esetben Angliában is igen szép példányokat lehet fogni Én még Richmondban is láttam lepkéket... Nagyon hálás vagyok maganak, Flemming. Visszavarázsolta távoli gyermekkorom idejét ..

Neir tudta befejezni, mert bejelentés nélkül, mintha csak otthon volna, belépett Nelson.

— Csak néhány szót, Sir.

— Tessék csak Horace, tessék.

Nelson sokatjelentő pillantást vetett Flemmingre.

— Elmehet, Flemming — motyogta engedelmesen a miniszterelnök.

— Daladier úr repülőgépen megérkezett — mondta Nelson miután Flemming elhagyta a szobát. — Közöltem vele excellenciád kívánságát, hogy még az értekezlet előtt bizalmas magánmegbeszélést óhajt folytatni vele.

— Azt mondja, én óhajtottam ezt?

— Úgy van, Sir, ma reggel.

— Hogyne, hogyne... nagyon okos dolog, feltétlenül okos dolog.

— Kinek a jelenlétét óhajtja, Sir, ezen a bizalmas megbeszélésen?

— Senkiét, senkiét, szó sem lehet senkiről! Sem titkárok, sem feljegyzések. Teljesen magántermészetű, bizalmas találkozásról van szó.

— Ha excellenciád megengedi, úgy vezetem majd ide Daladiert, hogy hármunkon kívül senki se tudjon erről a találkozásról ..

— Nagyon jól van, Horace, nagyon jól... Mondja csak, helyesli az elgondolásomat?

Chamberlain nyugtalanul fészkelődött a karosszékben.

— Néhány percre van szükségem, hogy gallért váltsak. Az utóbbi időben mindig izzad a nyakam.

— Ezt mondta már — szólt rá homlokát ráncolva Nelson. — Már akkor tanácsoltam, hogy kérje ki az orvosai véleményét...

— Az orvosokét? Nagyszerű ötlet. Hát jöjjön csak ide az az orvos. Beszélnem kell vele, mert igazán útálatos, ha az embernek örökké lucskos a gallérja.

Nelson türelmesen várta, míg Chamberlain befejezi fecsegését, aztán rendíthetetlen nyugalommal megszólalt:

— Öt perc múlva idekéretem Daladier urat.

— Daladiert! Persze, persze, Daladiert! Én meg már azt hittem, az orvosról beszél.

Amikor Nelson rövid idő mulva Daladier társaságában jött vissza a szobába, Chamberlain nyakán már friss, rendkívül magas keménygallér lötyögött, de még ez a szokatlanul magas gallér is olyannak tetszett, mintha túl alacsony volna Chamberlain sárga, ráncos nyakán.

Daladier arra törekedett, hogy tekintélyes, méltóságteljes arcot vágjon. Visszataszító, húsos arca volt, de azt képzelte, hogy szakasztott olyan, mint Napoleon. Súlyos, nehézkes testének minden mozdulatát az a tudat hatotta át, hogy történelmi jelentőségű hivatást tölt be.

Alig váltottak egy-két üdvözlő szót, Chamberlain máris arról kezdett beszélni, hogy a küszöbön álló találkozó mennyire nyugtalanítja.

— Vajjon mit gondolhat még ki Mussolini?

— Akármilyen javaslatokkal áll is elő — mondta mélabúsan Daladier — már előre egyetértek vele.

— Állapodjunk meg — mondta kissé felélénkülve Chamberlain. — Megígérjük a ducenak, hogy mindennemű inditványát elfogadjuk. A továbbiak során aztán majd csak kiderül, hogy vállalt kötelezettségeink közül melyiket érdemes teljesítenünk.

— Valamennyit teljesítenünk kell, mert enélkül nem lehet Hitlert megbékiteni! — jelentette ki méltóságteljesen Daladier.

— Hogyne, persze, igaz: ki kell békiteni, minden áron ki kell békiteni. Szent meggyőződésem, ha nem tudunk megállapodásra jutni, Hitler már holnap megkezdi a hadműveleteket.

— Emellett hiszek Hitlernek abban az őszinte kívánságában, hogy Közép-Európában szilárd rendet teremtsen, ami a legkevésbbé sem keresztezi terveinket. Szilárd rend kell ide!

— És a csehek ellenvetései?

Daladier arcán, az orra és a szája körül ráncok képződtek. Olyan lett az arca, mint valami visszataszító lárva. A francia miniszterelnöknél ez a torz fintor a mosolyt jelentette.

— Ismer-e ön az igazságszolgáltatási gyakorlatból csak egyetlen esetet is, amikor a halálraitélt hozzájárulását kérik lefejezéséhez?

Chamberlain azonban nem volt tréfás kedvében. Félt, kegyetlenül félt attól, hogyan fogadja majd az angol nép a történteket. Hiszen ezzel nyomban számolnia kell, mihelyt visszatér Londonba. A legkevésbbé sem volt biztos abban, hogy a parlamentáris demokrácia frázisai légkörében nevelkedett átlag angol megbocsátja-e azt a gaztettet, amit ma Csehszlovákia ellen terveznek.

— A kancellár nem érti, hogy nem térhetek vissza Londonba olyan döntéssel, amely bár csak külsőleg is elfogadhatatlan az angol közvélemény számára, — mondta panaszosan Chamberlain, majd mogorván hozzátette: — Hitler nem akarja ezt megérteni. Mind többet és többet követel. Én pedig, tekintet nélkül bármire, kénytelen vagyok engedni és újból engedni.

— Remélem, a duce ilyen értelemben a mi oldalunkon áll majd. El vagyok ragadtatva attól a gondolattól, hogy döntő megbeszélésre ide, Münchenbe hívott bennünket.

Chamberlain rövid hallgatás után megszólalt:

— Én mégis sajnálom, hogy Hitler egyetlen csehet sem hívott meg. Mert akkor lenne kitől tanácsot kérni, ha nehézségek merülnének fel.

— Semmiféle nehézség nincs és nem is lehet. — Daladier barnásbőrű, fekete szőrrel belepett keze határozott mozdulattal hasította a levegőt. — Ha mi egyszer igent mondunk, akkor igazán nincs mit kérdeznünk a csehektől.

— A Szudéta-vidék hegyeinek fontos erődítményeiről van szó! Ha ezeket az erődítményeket átengedjük a németeknek, a csehek teljesen védtelenekké válnak.

— Ezek az erődítmények nekünk legalább olyan fontosak, mint a cseheknek. Nem hiába nevezték el a franciák ezt az erődláncot „déli Maginot-vonalnak". S ha én egyszer arra határoztam el magam, hogy ezt a vonalat átengedem a németeknek — mi közük ehhez a cseheknek? — Daladier felvonta vastag vállát, amely olyan volt, mintha vattával tömte volna ki. Rövid, szőrös ujjai a levegőt markolászták, mintha el akarna csípni a gondolataiból folytonosan kisikló érveket. — Vajjon nem volt-e annakidején a spanyol ügyben is igazunk, amikor önök a legkevésbbé sem törődtek a spanyolok véleményével? — Daladier sanda pillantást vetett Chamberlainra de választ sem várva, folytatta: — Ha Alvarez del Vayóra és másokra hallgatunk, akkor mind a mai napig sem lennénk meggyőződve arról, hogy a spanyol kérdés már nem létezik... Talán csak nem akarja, hogy ugyanez a színjáték ismétlődjék meg ezekkel... ezekkel a csehekkel!... Az események igen szerencsésen alakulnak. Az egész dolog nyilván egy-kettőre elintézhető. Trik-trak! — Daladier csettintett ujjával, mint valami bűvész. — Trik-trak!

— Igen ám, de Prága esetleg megbicsakolja magát. Benes csupa kétségbeesésből az oroszok karjaiba vetheti magát.

— Az agráriusok szerencsére elég erősek ahhoz, hogy ilyen fordulatot megakadályozzanak.

Daladier felállt, fel-alá sétált és minden ceremónia nélkül nagyot nyujtózott. Megállt az angol miniszterelnök előtt, szétvetette vastag lábát, egyik kezét hátul a kabátja alá dugta, és minden teketória nélkül megvakarta a derekát; a másik kezével az ajkát ütögette. Ezzel azt akarta mutatni, hogy már nagyon unja ezeket a megbeszéléseket.

— Beszéljünk nyíltan — mondta nyájas bizalmaskodással. — Az a legfontosabb, hogy minél gyorsabban meghozzuk a döntést, mielőtt a csehek megállapodnak az oroszokkal.

— Igaza van — bólintott Chamberlain. — Minél gyorsabban nyélbe kell ütnünk a dolgot.

— Oda kell adni Hitlernek a Szudétákat, mielőtt más olyan követeléseket gondol ki, amelyeket már nem teljesíthetünk. — És Daladier keze ismét határozottan a levegőbe vágott.

20

Nyomasztó, kimért egyhangúsággal hulltak alá a vízcseppek a beton boltívről, mintha ott fenn, valahol a kupola sok méternyi vastag vasbeton tömbjében valami műszert rejtettek volna el, amelyből másodpercről másodpercre pontosan lehullik egy-egy vízcsepp. És bár a cseppek az ágy fejétől vagy tíz centiméternyire hullottak alá, Jaros mégis úgy érezte, hogy minden csepp egyenesen a fejére esik. Egyébként is nagyon nehezen szokta meg ezt az életet, amely itt az erőd kazamatáiban folyt. Dehát könnyű-e egy repülő sorsa, aki a végtelen égbolt térségéből egyszerre idepottyan néhány méternyire a föld alá és a szabadon szárnyaló madarak életét kénytelen a vakondokéval felcserélni? Bár önként jelentkezett erre a szolgálatra és valamennyien, akik ebben a lyukban ülnek, megesküdtek, hogy a „C"-erődöt a nácik csak a vár védőinek holttestén át foglalhatják el — mindez nem változtatott szokatlan lakóhelyük nyomorúságos voltán. És ha nem lettek volna körülötte régi bajtársai a spanyol polgárháború idejéből, Jaros valószínűleg ki sem bírta volna itt lenn, felment volna, hogy a repülőkhöz kérje magát. Kár, hogy nincs velük Zinn, aki nem lépett be az erőd válogatott legénységének sorába, mert nem akarta elhagyni leadókészülékét.

Az emberek idegeskedtek. Legtöbbjük komoran hallgatott. Megzavarta őket a franciák és angolok eljárása. De volt közöttük olyan is, aki elégedetlenül dörmögött s ebben Jaros járt elől.

— Micsoda hülyeség! — szíszegte összeszorított fogain át. — Nagyszerű erődöket építenek, zsúfolásig megtöltik a legkitűnőbb fegyverekkel, a legtökéletesebb műszerekkel rendezik be és megfeledkeznek az emberekről, akiknek mindezt majd kezelniük kell.

— Emberek! — szólalt meg gúnyosan a kazamata távoli sarkában ülő telefonista. — A katona ára: tíz gramm ólom. Szoros itt, nyirkos? Hát aztán! A katona nem finnyás kisasszony!

— Mindebbe szívesen beletörődnék — mondta Jaros — csak ez az átkozott csepegés... Megbolondulok...

— Ugyan, hagyd már abba — szólt rá Ziehauer. — Nézd Darracot.

Fejével a hegedűs felé biccentett, aki ágyán fekve keresztbe vetette lábát és a legnagyobb figyelemmel egy hangjegyfüzetet olvasott.

— Louis?! — kiáltotta Jaros. — Neki jó. Körülötte mindig olyan a világ, amilyet éppen ki akar alakítani. Nézd csak: va am elvarázsolt erdőben, vagy talán a hegyi manó kunyhójában képzeli magát... Én meg folyton csak arra gondolok, hogy a bajtársaim e pillanatban azokon a gépeken szelik a levegőt, amelyeket én próbáltam ki...

— Ugyan hagyd már abba a filozofálást — szakította félbe Ziehauer. — Már magad is megmondtad magadról, hogy egyszerű gyalogos katona vagy és kész.

— Igen — bólintott Jaros — ez így van. Csak ne lenne ez az átkozott csepegés.

Louis abbahagyta a hangjegyfüzet tanulmányozását.

— Már nagyon unlak ezzel a csepegéssel... — Louis elnyomta átnedvesedett cigarettáját. — A vízcsepp végeredményében csak arra emlékeztet, ho y a világ nem ér véget a fejünk fölött, hogy a vason és betonon, ágyúkon és géppuskákon, aknákon és szögesdróton kívül még valami más is van a fejünk fölött... — Louis felemelkedett ágyán és néhány lehulló cseppet fogott fel tenyerébe. — Nem leves, nem is pálinka, hanem becsületes, hamisítatlan víz. Onnan jön, ahol az emberek lába alatt rugalmasan puha az őszi lomboktól fedett föld, ahol madarak csicseregnek... Egyszóval abból a világból jön, amely még van és amely feltétlenül megint a miénk lesz. Lehet, hogy ebben a pillanatban szél süvít a fák ágai között és a patakok mind hangosabban zúgnak...

— Vagy talán a nap süt odafenn — szólalt meg álmodozva Ziehauer — és magasan a fenyők koronái fölött, olyan maga-

san, hogy ecsettel már nem is lehet ábrázolni, könnyű felhőfoszlányok lebegnek...

Lelógatta lábát az ágyról és bajtársaira nézett.

— Még elgondolni is csodálatos, hogy ott fenn valahol kéklik az ég és akadnak olyan emberek is, akik nem gondolnak arra, hogy háború is lehetséges.

— Csehországban nincsenek ilyen emberek! — vetette oda ingerülten Jaros. — A csehek harcolni akarnak. Nem akarjuk, hogy a náci disznók bejöjjenek a földünkre. Igen, én küzdeni fogok, hogy országomnak egyetlen darabkája se kerüljön a barna banda kezébe.

— Minden úgy történik, ahogy te akarod! — szólt meggyőződéssel Ziehauer. — Csak nem gondolod, hogy z egész kormány önkezével vet véget életének?

— Nem tudom, megadják-e magukat a minisztereink és tábornokaink — szólt Jaros — de a nép harcolni fog!

Louis kételkedve rázta a fejét.

— Nehéz dolog harcolni miniszterek nélkül, tábornokok nélkül pedig egyenesen lehetetlen!

— A szemétre dobott csirkefogók helyett nem tűnnek fel olyano', a' ik a n ppel tartanak és vezetik a n pe ? — kérdezte Ziehauer.

A sarokban egy elpuhult külsejű raktárkezelő altiszt szájharmonikázott. Torzonborz, fekete bajusza eltakarta pirospozsgás arca felét. Kis hangszeréből fáradhatatlanul áradtak a keservesen nyivákoló hangok. Most hirtelen abbahagyta a muzsikát és mérgesen odaszólt:

— Ne folytasd, testvér, az ilyenfajta beszédet. Aki forradalmat csinál, amikor ellenség áll a kapuk előtt, annak kitekerjük a nyakát.

— Nincs szó itt forradalomról, hanem arról, hogy a hazánkat meg kell védenünk az ellenséggel szemben, legyen az akárki: német, vagy közülünk való — szólalt meg a telefonista.

— Igazad van! — kiáltotta Ziehauer. — A felfegyverzett nép bármilyen ellenséggel szemben meg tudja védeni magát és államát, amelyet a régi, korhadt, széteső állam helyén teremt.

Néhány pillanatig csend honolt a kazamatában. Tisztán hallatszottak a beton boltívről lehulló vízcseppek koppanásai.

— Nem értem az ilyen politikai finomságokat... — mor- o t z t szt. — Szer te z á a — mindig állam marad. Nekem mindenfajta államban jó... Csak olyan ne legyen, amilyet a kommunisták hirdetnek.

— Hát ez az! — kiáltott a telefonista és hosszan füttyentett. — Félted a kis fűszerüzletedet! — Majd fogai között szi-

szegve hozzátette: — Nyavalyás... De különben — folytatta elgondolkozva — azt hiszem, ebben az esetben Rudi Ziehauernek nincs igaza, mert ha a franciák nem segítenek abban, hogy ezeket az átkozott nácikat feltartóztassuk, akkor lőttek az egésznek. Mindannyiunknak! Azoknak is, akik ott fenn Prágában ülnek, és nekünk, az egyszerű embereknek is. Hitler kitapossa a belünket!

— Mi az ördög bújt belétek, hogy ilyen gyászbeszédeket tartotok? — szólt mérgesen Darrac. — A franciák majd meggondolják magukat és jobb belátásra kényszerítik a miniszterelket. Majd megértetik velük, hogy a Hitler előtti behódolás az ő halálukat is jelenti.

— Ugyan kérlek! — fakadt ki a telefonista. — Talán Spanyolország esetében meggondolták magukat?... Megadták magukat és továbbra is vagdossák a szelvényeiket, mintha mi sem történt volna. Láttuk már, hogyan „gondolják meg magukat". Daladier és Gamelin úr a legnagyobb nyugalommal Párizst is átadná Hitlernek.

— Senki se merné, akár csak gondolatban is, a németeket Franciaország szívébe beengedni! — kiáltotta hevesen Louis — A nép nem engedné ezt!

A telefonista hangosan felkacagott.

— Talán te akarod őket megakadályozni ebben?

— Milliószámra akad olyan ember, mint én.

— Ugyan, hagyjátok már abba ezt a vitatkozást! — szólt közbe Ziehauer. — A maga módján mindegyikteknek igaza van: az igazi franciák gondolni sem mernek erre, de vajjon el tudják-e hárítani a Rajna irányából fenyegető katasztrófát?

— Mondd meg őszintén, Rudi — kérdezte Louis — megveted a franciákat?

— Egy sorban küzdöttem a Jaurès-zászlóaljjal.

— Hát akkor miért beszélsz így?

— Mert megvetem a kormányotokat.

— Pedig azt szokták mondani, minden népnek olyan a kormánya, amilyet megérdemel — mondta gúnyosan mosolyogva a telefonista. — Vajjon nem válnak-e megvetésre méltókká a franciák, ha megtűrnek egy olyan kormányt, amely lépten-nyomon eladja őket.

— És kinek adja el? — kérdezte az altiszt.

— Maguknak a németeknek... Csak azt szeretném tudni, honnan van ezeknek a németeknek annyi pénzük? Még nem is olyan régen éhesek voltak, mezítláb jártak és ma már jobbra-balra egész kormányokat vásárolnak meg.

— Úgy látszik, találtak maguknak egy jó pénzes bácsikát — szólt Louis. — Csakhogy manapság már semmit sem adnak ingyen az effajta bácsikák.

— Persze, hogy nem adnak ingyen... Könnyen lehet, hogy Németországon kívül másnak is része van ebben a sötét játékban — mondta ravaszul kacsintva a telefonista.

— És szerinted ki az a másik? — kérdezte hitetlenkedve a raktárkezelő altiszt.

— Hát a... fritz megtalálta az — amerikai nagybácsiját.

— Ugyan! Mit nem mondasz!

— Miért valószínűtlen ez? Jól mondja a nép: ki fél a spanyol köztársaságtól?... Éppen csak azok, akiknek a pénze bánja, ha a nép ragadja kezébe a hatalmat. És kiknek van ott pénzük? A jólértesültek azt mondják, hogy az angoloknak meg az amerikaiaknak . Mi lenne ez az éhenkórász Hitler a gazdag nagybácsi nélkül? Egy fricska — és már el is tűnnék!.. — Leplezetlen gyűlölettel hozzátette: — Hóhér, aki idegen számára gyilkol... Az amerikaiaknak azonban éppen ilyen emberek kellenek!... A csehek között is keresnek maguknak ilyen állatokat, hátha közülük is meg lehet valakit vásárolni, még hozzá minél olcsóbban . Hogy aztán Csehországot is más kezével vágja zsebre Amerika..

— Bármi történjék is odafent, — szólt Ziehauer — a mi feladatunk, hogy kitartsunk Mi vagyunk a tizenhetes őrség, a „C"-erőd hadianyagraktárának műszaki biztosító osztaga. Arra törekszem, hogy most semmi másra ne gondoljak és csakis ezzel a mértékkel mérjem az eseményeket.

— Ez csak onnan származik, mert még mindig túlságosan német vagy — szólt Jaros. — De azt hiszem, te sem lennél ilyen nyugodt, ha a hátad mögött Prága helyett Berlin állna — Jaros magán érezte Ziehauer szemrehányó tekintetét és zavarba jött. — Ne haragudj, csak dühömben mondtam ezt. Tudom, hogy szívvel-lélekkel velünk vagy Éppen úgy, mint Louis, mint jomagam, mint mi, igazi csehek valamennyien.

— Folyton: csehek, csehek csehek!... — hallatszott váratlanul az erőd átjárójának sötét nyílásából Kaske már ott állott egy ideje és hallgatta a kazamatában folyó beszélgetést. — Mintha mi, többiek nem azért lennénk itt hogy megvédelmezzük a hazánkat. No, miért hallgattatok el?... Én talán idegen vagyok?

Mély hallgatás.

— Hallgattok?... — kérdezte sértődötten Kaske. — Hát nem ugyanolyan katona lépett ide be, mint ti vagytok?

— Nem értem, honnan veszed ezt, Fritz, hiszen nem is hallgattunk el — mondta zavartan a raktári altiszt. — Szavamra, semmi olyasmit nem beszéltünk itt... csak éppen vitatkoztunk egy kicsit. Te mindig eltűnsz valahová. Szinte már meg is feledkeztünk rólad.

— Bizony ez így van — mondta Kaske és igyekezett jóindulatúan mosolyogni, de ez nem túlságosan sikerült neki. — Mindig megfeledkeztek rólam. Kaske olyan, mint a régi cipő: felhúzzák és megfeledkeznek róla.

— Mondhatom, elég sokra tartod magad — szólt oda gúnyosan Ziehauer, aki örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy így beszélhet ezzel az emberrel, hiszen a katonai egyenruha most egyenlővé tette a nemrégiben még zsarnokoskodó gyári mechanikussal.

Mindenki nevetett. Kaske sandán, gonoszul végignézett rajtuk. Pillantása megállt a kazamatába belépő papon.

August Gauss atya gyorsan, hanyagul keresztet vetett a katonákra és két ujjával megérintette tábori lelkészi sapkájának szélét.

— Ejnye, mindig csak vitatkoztok — mondta szemrehányó hangon és Jaros ágya szélére ült. — Talán most időszerű, hogy elbíráljuk, ki a német, és ki a cseh?

— Ez mindig időszerű — dörmögte mogorván a telefonista.

— Kaske német és németnek kell maradnia saját magáért, valamennyiünkért. Lélekben és tettekben — mondta oktató hangon a pap. — Vajjon Kaske úr ősei nem éltek ezekben a hegyekben, nem művelték meg itt a földet és nem járultak hozzá felvirágzásához, nem becsületes munkával keresték meg a kenyerüket és megfeledkezve német voltukról, nem dolgoztak-e vállvetve a csehekkel?

— Hát ez az! — kiáltotta a telefonista, aki most már nem türtőztethette magát. — Vállvetve. Mindig ostorral a kezükben. Mindig vagy rendőrsisakban, vagy pedig a földesúr pálcáját suhogtatva. Jól emlékszünk rájuk: a mi „császári-királyi" németjeinkre és magyarjainkra, a dicső Habsburgok nagyszerű kettős monarchiájában!

— A maga véleménye szerint csak akkor lesz valakiből becsületes ember, ha megszűnik németnek lenni? — August a fejét csóválta. — Mintha bizony a német nem lenne éppen olyan nép, mint a többi.

— Hiszen éppen erről van szó! — kiáltotta hevesen Darrac. — Az a kérdés, miféle németekről beszélünk? Azért áll minden a feje tetejére, mert sokan a németek közül különleges népnek képzelik magukat. Most tehát választanunk kell: németnek

nevezzünk-e valakit, vagy becsületes embernek? Igazam van, Rudi? Hiszen te magad is német voltál...

Ziehauer felkapta a fejét.

— Nemcsak *voltam* német, de az is maradtam. És az is maradok. De nem náci szemét, hanem német!

Kaske dühösen villogó tekintetet vetett rá, de nem szólt egy szót sem.

— Idehallgassatok, fiúk! — szólt közbe a raktárkezelő. — Hagyjátok már abba ezt a civakodást. A politikát nem nekünk találták ki.

— Fogd be már a szád, Pohorak! — kiáltotta a telefonista. — Biztosan megint Syrovyról kezdesz beszélni. Hallottuk a szónoklatát: „Menjetek haza és bízzatok a kormányban!" Hogy az ördög vinné el az olyan kormányt, amely már a német kutyák puszta látására is behúzza a farkát!

— Én is tudok ám veszekedni, fiúk — szólalt meg most August atya. Felemelte hangját is, mintha papból egyszeriben tisztté változott volna. — Ne képzeljétek, hogy csak ti voltatok katonák és rajtatok kívül senki sem tudja megállni a helyét. A pokolba az ilyen okoskodásokkal! Honnan veszitek azt, hogy a német ember nem érti meg, mi vár a Szudétavidékre? Kaske meg én éppen azért vagyunk ebben az erődben, mert németek vagyunk és még akkor sem fogjuk ezt az erődöt elhagyni, ha ti mind elhagynátok. Nem ti vagytok az egyetlenek, akik Hitlert nem szenvedhetik.

— Még ha maga Benes jönne is ide és azt mondaná nekem: „Kaske, hagyd el az őrhelyedet!" — akkor sem mennék el! — szólt Kaske.

— Látjátok, fiúk, ez tetszik nekem! — kiáltott fel Darrac. — Így kell egy katonának beszélnie.

— Hát persze — szólalt meg hangosan és tagoltan Ziehauer. — Ha az illető... provokátor.

Kaske odaugrott a festőhöz.

— Mit mondtál?

Ziehauer nyugodtan állta a mechanikus tekintetét. Tudta, hogy Kaske hitvány, rongyember és fecsegésére éppen olyan keveset adott, mint August atya prédikációjára. Azonkívül gyanította, hogy ezek ketten készek az árulásra, de mivel a felsőbbség jónak látta, hogy őket is beossza az erőd helyőrségébe, nem tartotta a maga dolgának, hogy vitatkozzék efölött.

Csupán ennyit mondott:

— Még a legbátrabb katonának is meg kell értenie, hogy egyetlen időelőtti lövés is előidézheti Csehszlovákia tragédiáját. Maga, Kaske...

— Kaske *úr!* — javította ki mérgesen a mechanikus.

— Maga, Kaske — ismételte a festő — nagyon jól tudja, hogy Hitler csak ezt lesi. Egyetlen provokációs puskalövés a határon és máris betör egész haderejével az országba. Akkor aztán nem csupán a Szudétavidéket kaparintja meg, amit Chamberlain úrék olyan szívesen felajánlanak neki, hanem mindent, amit csak megkívánt.

August atya parancsoló mozdulattal elhallgattatta a vitatkozókat.

— Idehallgasson, Ziehauer. Maga még újonc az ilyen dolgokban, de azért megmondhatom magának: ha a csehek harc nélkül adnák fel ezeket a nagyszerű erődítményeket azon a védelmi vonalon, amelyet maga a természet alkotott számukra, akkor a cseh állam olyan védtelenné válnék, akár egy csirke.

— A kormány ezt éppen olyan jól tudja, mint ön.

— Akár tudja, akár nem, annyi bizonyos, hogy ezen kívül nincs több természetes védelmi vonal a hitleristák támadásának visszaverésére és higgye el, nem is lesz idő ahhoz, hogy új erődöket építsenek. Ezt én mondom magának, az öreg katona, aki ott voltam Verdunnél. Csak egy megoldás lehet a csehek számára: egy lépést sem szabad hátrálniok, bármit fecsegjenek is a politikusok.

— Esküt tettünk, hogy engedelmeskedünk tisztjeinknek.

— Az úristen felruházott azzal a hatalommal, hogy feloldhassam az esküt... A köztársaság becsületes védelmezőjének feladata, hogy meghaljon ezeken az erődökön. Ha harcra kerül a sor, verekedni fogunk. Ha elveszítjük a csatát, felrobbantjuk az erődöt. Ennyi az egész — fejezte be határozott hangon August atya.

— Hohó, páter uram, talán mégsem ennyi az egész! — tiltakozott Ziehauer. — Van ám még egy lehetőség. — Ziehauer egy pillanatra elhallgatott, aztán látható erőfeszítéssel befejezte mondanivalóját: — A kapituláció Az a parancs, hogy harc nélkül vonuljunk vissza.

— Hogy harc nélkül vonuljunk vissza? — August felkacagott. — Látom, nem járta ki a német hadsereg iskoláját.

— Németországban olyan iskolába dugtak, amelyet még ön sem lett volna hajlandó végigjárni.

August kíváncsian nézett Ziehauerre, de a festő elhallgatott. A lelkész oktató hangon folytatta:

— Ti itt valamennyien a tizenhetes számú őrség tagjai vagytok és azt hiszem, nem kell megmagyaráznom nektek, hogy mi ez itt. — August atya a kis műszerasztalra tette a kezét.

Az asztalon leólmozott táblára szerelt kapcsoló volt. Kis ideig hallgatott, aztán hunyorgatva előbb Jarosra, majd a telefonistára nézett. — Talán féltek? Mondjátok meg nyíltan: Atyánk, elni akarunk s akkor majd segítek nektek, hogy elviseljétek ezt a megpróbáltatást... No, no, ne szégyenkezzetek, mondjátok meg, mit gondoltok, hiszen lelki atyátok áll előttetek. — August ismét megérintette a kis műszertáblát. — És ha féltek, akkor majd itt maradok én, egyedül. — A pap hangja most melegen csengett: — Én értelek benneteket, barátaim, hiszen fiatalok vagytok. Értelek benneteket. Jól van, távozzatok békében, de én itt maradok, ha már az Úr úgy rendelte, hogy ne ti igyátok ki a keserű poharat, hanem én. — August atya lopva figyelte, milyen hatással vannak szavai a katonákra. De a katonák sem arckifejezésükkel, sem azzal, hogy tekintetük kerülte August szemét, nem mutatták azt, hogy a páter beszéde szívükhöz szólt. Csak Kaske igyekezett átvenni a pap hangját és tettetett hősködéssel így beszélt:

— Nem, atyám, nem az ön dolga, hogy felrobbantsa az erődöket. Ám távozzanak el innen valamennyien, Kaske majd lenyomja a kapcsolót és az erőddel együtt a levegőbe röpül. Egyetlen ágyút, egyetlen töltényt sem engedünk át az ellenségnek. Ebben biztos lehet.

August atya messziről a kereszt jelével megáldotta Kaskét, de úgy, hogy mindenki jól lássa.

Jaros öklével ráütött az ágya szélére.

— Az én parancsom nélkül senki sem érintheti meg a kapcsolót. Itt én vagyok a felettesetek és csak azt tehetitek, amit én parancsolok.

— Hohó, altiszt úr — mondta gúnyos mosollyal Kaske — parancsolási jogát senki sem vonja kétségbe, de azt még maga sem parancsolhatja, hogy bárki is gyáva legyen.

— Én pedig azt mondom — harsogta Jaros — hogy aki parancsom nélkül a kapcsolóhoz nyúl, golyót kap.

És hogy megmutassa, hogy mennyire komoly a szándéka, kinyitotta pisztolya bőrtokját.

— Nincs itt min vitatkozni! — szólt békéltető hangon August. — Hiszen egy parancsnoknak, aki felelős felettesei parancsainak végrehajtásáért, így kell beszélnie. — A páter szünetet tartott és titokzatos arcot vágva folytatta: — Az egész kérdés lényege az, hogy ott fent, a magasabbrangú tisztek között ne legyenek... ne legyenek árulók.

Jaros leugrott ágyáról. Ajka remegett a felháborodástól.

— Ki logosította fel arra, hogy így gondolkodjék? Ott fent csehek ülnek.

— És ön azt hiszi, hogy a csehek között nem akadhatnak árulók?

— Amikor a hazáról van szó...

— Az emberek mindig csak emberek maradnak, Kupka úr. Vajjon fél esztendővel ezelőtt akadt volna-e cseh, aki nem tartott volna őrültnek, ha kijelentem, hogy én nem bízom a franciák és az angolok becsületességében?

— Franciaországról és Angliáról, vagy franciákról és angolokról beszél? — fakadt ki indulatosan Darrac.

— Hát az nem egy és ugyanaz? — kérdezte gúnyosan a páter.

— Mi, akik Spanyolországban jártunk, megtanultuk, hogy különbséget tegyünk Anglia kormánya és népe között.

— U-u-úgy! Szoval maga járt ott? És talán szintén a „köztársaság védelmezőjének" szerepében?

— Ha nem így lenne, szégyeltem volna megemlíteni!

— Bravo, Louis! — kiáltotta Ziehauer. — Végre megtanultad, hogyan kell beszélni.

— Tudják, emberek, hogy ez nagyon emlékeztet az orosz bolsevikok propagandájára? — kérdezte elkomorodva August páter. — Azoknak a bolsevikoknak a propagandájára, akik most egyszerre nem hajlandók azt a vállalt kötelezettségüket teljesíteni, hogy Csehszlovákiát megvédik Hitlerrel szemben.

— Ez hazugság! — kiáltotta felháborodva Ziehauer. — Nagyon jól tudjuk, mi történik a valóságban: a Szovjet kijelentette, hogy kész síkra szállni Csehszlovakia védelmében.

— Csak éppen Hodzsa és Syrovy nem kívánta, hogy a Szovjetunió állást foglaljon az érdekünkben — mondta Jaros. — Vagy féltek tőle, vagy az angol nagybácsi nem engedte meg.

— És nagyon helyesen tették — próbált közbeszólni a páter. — Ha idejönnének az oroszok, egész Csehország vörössé válnék...

Ziehauer a páter szavába vágott:

— Igen, a miniszterek féltek a háromoldalú egyezmény megkötésétől. Ehelyett Franciaországgal és a Szovjetunióval külön-külön kötöttek egyezményeket és a szovjet segítséget a franciák beavatkozásától tették függővé.

— Ki tudta, hogy a minisztereink ilyen aljas emberek! — szólt közbe Darrac.

— No, már megint a régi nóta! — morogta bosszúsan Po-

horak Lehajolt és az ágya alól konzervdobozokat, meg egy butykost húzott elő — Áldja meg, atyánk!

De mielőtt még August atya kinyujthatta volna a kezét, a sötét átjárót kézi villanylámpa erős fénye világitotta meg és sietős léptek hallatszottak. A katonák felfigyeltek. Garrot lépett a kazamatába.

— Tartson velünk... — kezdte a raktáraltiszt, de elhallgatott, amikor meglátta a francia felindult arcát.

— Chamberlain, Daladier és Mussolini Hitlerhez repült Münchenbe! — hadarta Garrot. — Megkezdték az érvekezletet, amely csehszlovák küldöttek részvétele nélkül dönt Csehszlovákia sorsa felett.

— Ez lehetetlen! — szólt halkan Darrac. — Ezt nem merészelik megtenni... Nem merik!...

Garrot leült Darrac ágya szélére.

August atya törte meg a csendet.

— Ideges kisasszonyok számára ez a legjobb koszt! — Magához húzta a konzerves dobozokat, aztán lecsavarta a butykos száját elzáró pohárkát és óvatosan színültig töltötte. Mielőtt kiitta volna, tekintetét gúnyosan körüljártatta.

Utána Kaske töltött. Szemmel láthatóan izgatott volt, de igyekezett úgy viselkedni, ahogy a pap. Pohorak rájuk nézett és villáját a konzervbe döfte. A butykos már félig üres volt, amikor Jaros utána nyúlt. Ivott egy kortyot, aztán tovább adta a palackot a telefonistának.

— Lehet, hogy igaza van — mondta Garrot. — Mert különben igazán felakaszthatná magát az ember, mig azok az uraságok ott Münchenben üléseznek.

Neki már egy csepp sem maradt a butykosban.

— Kár — mondta. — Neked semmid sincs, Jaros?

— Nincs...

Kaske a hátizsákjába nyúlt, kihúzott két üveg konyakot és diadalmasan a feje fölé emelte az üvegeket.

21

Garrot az órát nézte.

— Furcsa, hiszen már be kellett volna érkeznie valamilyen hírnek.

Mintha csak összebeszéltek volna valamennyien a telefonra néztek, Garrot odahúzta magához a Darrac ágyán heverő nyitott

könyvet. Gyorsan végigfutott vagy fél oldalt, aztán gúnyos mosollyal mondta:

— Ha az öreg tudta volna, hogy neki is részt kell majd vennie ezeknek az erődöknek a védelmében, amelyeket ugyancsak francia miniszterek árultak el! ...

— Éppen ebben van Victor Hugo ereje — mondta Louis — amit megírt, hosszú időn át érvényes.

Kivette Garrot kezéből a könyvet és fennhangon olvasni kezdte:

— „Teuton lovagok utódai! Szégyenletes háborút fogtok viselni, rengeteg embert fogtok kiirtani és sok olyan eszmét, amelyre a világnak szüksége lenne. Megmutatjátok a világnak, hogy a németek vandálokká váltak, hogy barbárok vagytok, akik elpusztítjátok a civilizációt." — Louis diadalmasan nyujtotta ki a kezét. — „Megtorlás vár rátok, teutonok. A történelem meghozza a maga ítéletét ..."

— És ezt az ítéletet mi vagyunk hivatva végrehajtani! — kiáltotta Jaros. Arca izgatott volt, szeme csillogott.

— Ha az erőd mozogni tudna, mint egy harckocsi, most már támadásba lendülne — szólalt meg gúnyosan August atya.

— Még mindig nincs semmi hír?

Garrot kérdő tekintettel nézett a telefonistára, aki elkeserítően kattogtatta készülékét, a hallgatóba fújt, nézte, nincs-e valami baja a telefonnak vagy a vezetéknek, aztán a vállát vonogatta és többször egymás után belekiabált a kagylóba:

— Halló! ... Halló! ...

A központ nem felelt.

Garrot izzadt homlokához emelte kezét.

— Lehetetlen ...

August atya kárörvendően mosolygott.

— Minden lehetséges ott, ahol az emberek nem ismerik kötelességüket.

— Tisztelendő atyám: nagyon jól tenné, ha más helyiségbe menne át! — szólt rá nyersen Garrot.

Csak most jutott eszébe, hogy nem kellene megtűrni a kazamatában ezt a papot, akiről már régóta különböző, nem éppen hízelgő híresztelések terjedtek el, de még a gyanús Kaskét sem, akinek nácibarát érzelmeiről az egész üzem tudott.

Rákiáltott Kaskére:

— Kaske közlegény! — Garrot hangjában volt valami, ami arra késztette a mechanikust, hogy felugorjék és vigyázz-ban álljon. — Maga velem jön. — Kaske vállára vette puskáját és

sisakját a fejére tette, Garrot odafordult Jaroshoz: — Elmegyünk a központi őrségre, és megtudjuk, hogy áll a helyzet. Onnan majd telefonálok.

August felállt és szótlanul követte őket. Lépteik zaja mindinkább eltávolodott a betonalagút sötét átjárójában. A kazamatában megint csak a lehulló cseppek egyhangú koppanása hallatszott. Négy katona, szinte megbűvölten, egyre a néma telefont nézte, az ötödik — a raktári altiszt — a konyaktól és az ételtől elnehezedett fejjel ágya szélén ült és bóbiskolt, majd odatamaszkodott az ágy fejéhez és elaludt.

Jarosnak úgy rémlett, hogy ott fenn, a sok méternyi vastag betonréteg fölött a kazamaták mélyedéseitől és fedezékek folyosóitól keresztül-kasul szabdalt földön már történt valami, ami eldöntötte a sorsukat, az ország, a nép, sőt talán egész Európa sorsát. Egy pillanatig sem gondolt arra, hogy a telefon némasága puszta véletlen is lehet. A kis készülékben gonosz csalót látott, aki az itt bebörtönzött emberek előtt kajánul elrejt egy fontos, talán sorsdöntő, világraszóló jelentőségű titkot. Ziehauer időnként füléhez emelte zsebóráját, mintha a másodpercmutató mozgásából nem látná elég biztosan, hogy az óra jár.

Már elmúlt egy negyedóra is. Garrotnak már régen el kellett érnie a központi őrséget. Louis tekintete a telefonról Ziehauer órájára tévedt, aztán megint a készülékre meredt.

A telefonista néhányszor türelmetlenül leemelte a kagylót és belefújt.

Jaros nagy figyelemmel kísérte a telefonista mozdulatait. Amikor a telefonista kétségbeesetten helyére akasztotta a néma hallgatót, Jaros megkérdezte Ziehauert:

— Azt hiszed, már megkezdődött?

Ziehauer haragosan vonogatta a vállát.

— Ha a háború azzal kezdődik, hogy az erődökben megszakad a telefonösszeköttetés, akkor...

— Akkor?... Mit akarsz ezzel mondani? — kérdezte türelmetlenül Louis.

— ...akkor bizony nem sok kilátásunk van.

— És te, Rudi, mit gondolsz? — kérdezte a telefonista. — Tényleg olyan gazemberek, vagy egyszerűen csak ostobák?

— Kikről beszélsz?

— A müncheni kufárokról.

— Azt hiszem, hogy Chamberlain vén csirkefogó. A számítása igen egyszerű: Franciaország rovására betömi egy falattal Hitler száját.

— És a franciák? Ostobák vagy árulók?

— A franciák?... Azok közül, akik beleegyeztek Münchenbe, egyesek ostobák, mások viszont szabályos árulók — felelte gondolkodás nélkül Ziehauer.

— Teremtő úristen! — kiáltotta kétségbeesetten a telefonista. — Mindig egy és ugyanaz a dolog: minél több valakinek a pénze annál kevesebb a lelkiismerete. Mintha az arany rozsda volna, amely felemészti az ember lelkét.

— Azt hiszem, kedves filozófusom, nem jársz messze az igazságtól — mondta Jaros.

— Bizony az élet gyakran nem is rossz tanítómester. Nincs az a könyv, amely úgy fel tudná nyitni az ember szemét, mint az élet — mondotta Ziehauer.

— De csak azét, aki látni akar.

— A magunkfajta embernek nincs oka rá, hogy bekötött szemmel járkáljon a földön — szólt a telefonista.

— Pedig éppen ezt szeretnék elérni az életnek azok a „gazdái" — állapította meg Ziehauer.

— Ez igaz — bólintott a telefonista. — Ha szem nélkül is tudnánk dolgozni nekik, már születésünkkor megvakitanának bennünket.

— Ugyan fogjátok be már a szátokat! — szólt ellenségesen az álmából felébredt raktári altiszt. — Aki téged hall, azt hihetné, ha valakinek van néhány ezrese, nyomban vadállattá válik.

— Talán nincs így? Azok az alakok ott fönn nem rosszabbak talán a vadállatnál?! Tudják talán, hogy mi a becsület, a hazafiság?! — kiáltotta haragosan Jaros. — Vajjon nem ott a hazájuk, ahol a pénz? Nem hajlandók-e Csehszlovákiát bárkinek eladni, aki biztositja számukra a nyereséget? — Jaros a telefonista felé biccentett. — Helyesen mondtad: ugyanazt látjuk mindenütt! Ezek a hájasok valamennyien egy bandában vannak, akár Angliáról, akár Németországról, akár a mi országunkról van szó. A gyáros mindenütt gyáros, a földbirtokos mindenütt földbirtokos. A vér számukra pénzt jelent, a becsület profitot. A mi cseh pénzeszsákjaink egy fikarcnyival sem különbek a többinél.

— A legbosszantóbb a dologban — dörmögte fogai közt a telefonista — húszegynéhány gazfickó húszmillió olyan fajankónak dirigál, mint amilyen én vagyok. Ha példát vennénk az oroszokról, mi is az asztalra csaphatnánk végre: no, jó urak, éppen ideje, hogy odaküldjünk titeket, ahová az oroszok küldték a vérszopóikat! Hiszen mi is megtehetjük. Igaz?

— Ez csak tőlünk függ — jegyezte meg Darrac.

— Louis, mégis csak ember lesz belőled! — mondta mosolyogva Ziehauer.

A francia odarohant a kapcsolóhoz.

— Ideje, Jaros, hogy leszakítsuk az ólmozást — szólt gyorsan, izgatottan. — Úgy érzem, valami baj történt. A telefon süket Garrot nem hív fel és Kaske sem tér vissza... Csak nincsenek már a fejünk felett a németek?

— Ne beszélj ostobaságokat! — Jaros észrevette, hogy Darrac az ólmozás felé nyúl. Felugrott és ellökte Darrac kezét.

— Valami történhetett Garrot-val — mondta nyugtalanul. — Engedd meg, káplár, hogy utánanézzek.

Jaros egy pillanatig határozatlanul nézett rá, aztán Ziehauerre nézett.

— Te mégy! — Aztán meggondolta magát és hozzátette: — A telefonistával... Itt úgy sincs rá szükség.

Ziehauer kihúzta magát, összecsapta a sarkát és Kupka parancsa után csak ennyit mondott:

— Kísérj el egy darabon.

Annyira távolodtak, hogy a kazamatában maradó többi katona már nem hallhatta, mit beszélnek.

— Add a szavadat, Jaros, hogy semmiféle ostobaságot nem tűrsz meg.

— Menj csak, Rudi, menj... minden rendben lesz.

Jaros búcsút intett a távozó két embernek és visszatért a kazamatába. A raktári altiszt lélekszakadva rohant elé.

— Káplár úr, káplár úr! — A nagybajuszú ember alig tudott beszélni izgalmában. — Ott... a kapcsoló...

Jaros berohant a kazamatába és látta, hogy Louis a műszertábla fölé hajol. Már fel is emelte a műszertábla tetejét. Ott feküdt előttük szabadon a kapcsoló és a tartalék robbantó gépezet, amelyet a főhálózat sérülése esetén működésbe kellett hozni. Darrac arcán végtelen idegfeszültség látszott, homlokán kiütött a veríték.

— Vissza!... Louis!... — kiáltotta Jaros a küszöbről, de amikor meglátta Louist, megértette, hogy azalatt a néhány perc alatt, amíg távol volt, valami rendkívüli dolog történt itt. A telefonnál álló Louis tekintete olyan volt, mintha megtébolyodott volna. Ezt mormogta maga elé:

— Elfogadták a kapituláció feltételeit!

— Kapcsolj a parancsnokhoz!

— Már elhagyta az erődöt. A nem beosztott embereknek megparancsolták, hogy menjenek a felszínre. — Louis odavágta a telefonkagylót és a kapcsoló felé nyúlt.

— Idehallgass, Louis, ne viselkedj úgy, mint egy durcás kislány — szólt kérlelő hangon Jaros. — Hiszen te nem vagy Kaske és jól tudod, milyen következménnyel jár ez...

De a francia már semmit sem akart megérteni. Alig hallhatóan mormolta:

— Adjuk át nekik az erődöket? Hát már nem emlékszel, hogyan csaptak be minket Spanyolország után? Azok után még egy szavukat is elhiszed ezeknek?

— Elég volt! — ordította Jaros és hirtelen mozdulattal előrerántotta revolvertokját. — Darrac közlegény! Három lépést vissza!

Louis felkacagott.

Jaros lassan kihúzta tokjából a pisztolyt.

Nézte Louis tágra nyílt szemét. Olyan jól ismerte ezt a szempárt. Eszébe jutott az a nap, amikor először látta: amikor ez a francia fiú Spanyolországban először hajolt fölé, hogy az amerikai Steal-lel együtt kihúzza őt a gránáttölcsérből. Azon a napon tisztán érezte, hogy bármit megtenne ezért a nagy, álmodozó szemű fiatal hegedűművészért... És most...

Jaros kezébe vette pisztolyát.

Ekkor háta mögött sietős léptek dobogása és Kaske lihegő hangja hallatszott:

— A parancsnok úgy rendelkezett, hogy mindenki hagyja el ezt a kazamatát... Egy ember itt marad, hogy felrobbantsa az erődöt.

Jaros nem merte levenni tekintetét Darrac kezéről, amely még mindig a kapcsolón volt. Vissza sem fordult, úgy kérdezte a némettől:

— Hol van Ziehauer?

— Honnan tudjam?

Jaros most sem fordult vissza, pedig ez a két szó, amit most hallott, sokkal többet jelentett számára, mint Kaske gyanította. Azt jelentette, hogy Kaske nem is volt a központi őrségen és hogy nem a parancsnok, hanem tudja isten, kinek az utasítását adta át imént. Ha a központi őrségtől jönne, feltétlenül találkoznia kellett volna Ziehauerrel. Meg kell tehát várnia Rudi visszatérését... De hová lett Garrot?

Kaske zavarba jött és kissé bizonytalanul folytatta:

— Ott voltam, amikor a kapitány leadta ide a parancsát... telefonon... — Jaros háta mögül Darracra kiáltott: — Hallod? Teljesítsd a parancsot! Kapcsold be az ötperces gépet és közben mindnyájan elhagyhatjuk a kazamatát... No?!

Jaros látta, mennyire remegnek a francia ujjai. Felemelte pisztolyát.

De még mielőtt elhatározhatta volna, hogy megnyomja a ravaszt, Kaske hosszú karja, mint vaskapocs, lefogta a kezét. A német harsány hangon megparancsolta Darracnak, hogy nyomja le a kapcsolót. Jaros csak most értette meg igazán: Kaske mindenáron katasztrófát akar előidézni. Tisztán látta a bekövetkezhető katasztrófa provokációs jellegét, azt is, miért bukkant fel ma itt August atya és miért került elő Kaske konyakja. Mindent tisztán látott.

Jaros minden erejét összeszedte, hogy kiszabadítsa magát Kaske karjából és a némettel együtt a földre zuhant. Mialatt viaskodtak, Jaros néhányszor rápillantott a kazamata boltozatáról lelógó lámpára. Látta, hogy a lámpa fénye mind tompábbá válik, amint a hálózati feszültség a dinamó fordulatszámának csökkenésével együtt kisebbedik. Attól félt, hogy a rövidesen beálló sötétségben Louis le találja nyomni a kapcsolót s ezért elkiáltotta magát:

— Louis!.. Segíts!...

Az még látta, hogy Louis ránéz, elengedi a kapcsolót és feléjük ugrik. De azután teljes sötétség borult a kazamatára. Jaros revolvere agyával rávágott Kaske kezére és kiszabadult a német szorításából.

— Louis!

A francia nem válaszolt. Jaros a sötétségben nem tudott tájékozódni és azt sem tudta, melyik irányban keresse a kapcsolótáblát.

— Louis! — kiáltotta újra.

— Ne közeledj! Ne merj idejönni, mert lövök!...

Mi történt? A szegény fiú, úgy látszik, teljesen elveszítette a fejét.

— Louis!

— Értsd meg végre, nem cselekedhetünk másképpen. Ami itt van, nem kerülhet német kézre. Nem tehetek mást, nem tehetek ..

A francia, beszéd közben nyilván tapogatózva kereste a kapcsolótáblát. Jaros hallotta, hogy különböző tárgyak a földre zuhannak.

— Louis! Köteles vagy engedelmeskedni nekem!

— Ez nem kerülhet német kézre!... — hajtogatta Darrac.

— Parancsolom, azonnal állj meg!

— Kétszer már eladtak bennünket és most harmadszor is eladnak, ha engedelmeskedünk nekik. Csak a saját lelkiismeretemnek tartozom engedelmességgel. Senki másnak!

— Nincs jogod, hogy a népünk nevében határozz...

— A népetek? — A francia hisztérikusan felkacagott. — A ti népeteknek az a kötelessége, hogy felakassza a kapituláló minisztereket és megvédje az országát! ... Nép ez? Azért jöttem ide, mert bíztam ebben a népben, de most már nem bízom többé. Senkiben sem bízom. Ha nem akarod, hogy megöljelek, ne akadályozz! ...

És hogy megmutassa, mennyire komolyan veszi fenyegetését, felhúzta puskája závárját.

Jaros felemelte a pisztolyát és vaktában a sötétbe lőtt. Ebben a pillanatban — Louis katonai képességeihez mérten meglepő gyorsasággal — Jaros arcába egy puskalövés fénye villant.

A kazamata boltívei sokszorosan visszhangozták az úgyszólván egyszerre eldördülő két lövés hangját. Jaros néhány pillanatig semmit sem hallott. De mintha attól félt volna, hogy cserben hagyja határozottsága, egyik töltényt a másik után lőtte ki abba az irányba, ahonnan egy pillanattal előbb a puskatűz fénye felvillant. Most csak egyetlenegy dologra gondolt, arra, amire kötelessége volt gondolni: minden áron meg kell akadályoznia az erőd felrobbantását.

Kilőtte az utolsó töltényt is.

A tölténytár kiürült.

Jaros tudta, hogy képtelen kicserélni a tárat. A pisztolyt tartó jobbkeze ugyanis szüntelenül remegett.

Halkan, mintha félne, hogy megtöri a beállott csendet, belesuttogott a vaksötétbe:

— Louis!

Elképzelhetetlennek tartotta, hogy nyolc golyója közül valamelyik célba talált, pedig egy perccel előbb csak ezt kívánta.

— Louis! ... — kiáltotta kétségbeesetten, bár most már megértette, hogy barátja nem felelhet többé.

Még mielőtt meggondolhatta volna, mihez is kezdjen, az átjáró felől futó léptek zaja hallatszott. Ziehauer rohant a kazamatába. Kézilámpájával maga elé világított.

— Ide gyere! — kiáltotta Jaros. — Ide világíts!

Riadt zavarral nézte barátja testét, amely ott hevert előtte a földön.

— Hagyd! — mondta Ziehauer. Térdre ereszkedett és megtapintotta Louis pulzusát.

Meg akarta volna kérdezni Jarost, mi történt, de amikor a szemébe nézett, szó nélkül levette a falra akasztott hordágyat és felállította.

Louist a hordágyra tették, kikerülték az alagút bejáratánál mozdulatlanul heverő Kaskét és beléptek az átjáróba. A német halott volt. Louis egyik golyója eltalálta ...

A betonozott boltívek tompán visszhangzották a lépéseket. Hosszú földalatti átjárókon, kaszárnyatermeken át, bonyolult irányító berendezésekkel felszerelt kazamaták és tartalékfegyverraktárak előtt haladtak el, ahol az állványokon a sárga kenőanyagtól fénylő hosszú ágyúcsövek és bordázott géppuskaköpenyek csillogtak.

Jarosnak hirtelen eszébe jutott valami:

— De hová tűnt el Garrot?

— Eszméletlen volt, amikor az átjáróban megtaláltuk.

— Kaske!

Ziehauer vállat akart vonni, de a hordágy miatt nem tehette ezt.

Ziehauer kézilámpájának fénye megtört az utat helyenként elrekesztő acélrácsokon.

Körülöttük sehol senki. Minden kihalt és csendes. A kis villanymozdonyok mozdulatlanul álltak és mozdulatlanságba dermedtek mögöttük a lőszerrel telt kis kocsik sorai. A hűtőhelyiség félig nyitott ajtaján át megláttak a konzervdobozokat és a felakasztott, dérrel belepett húsdarabokat. A sáncoló szerszámok melletti falba mélyesztett szekrényekben ott álltak a tartalékpuskák és könnyű géppuskák, fényesen csillogtak a tűzoltókészülékek rézalkatrészei. Minden harcra, hosszú ellenállásra állt itt készen.

Végre halvány fénycsík derengett fel előttük. Kiértek az erdő szürkés félhomályába. Csendesen szitált az őszi eső. Az égbolton lassan-lassan áttört a születő nap: 1938 október elsejének bágyadt hajnali fénye.

22

Flemming hallgatta Nelson monoton hangját és lassan kavargatta kávéját. Ez már a tizedik csésze kávé volt, amit ma este megivott.

Itta a kávét és lehetőleg nem nézett abba a sarokba, ahol a csehek ültek. Egyikük Mastny, a berlini csehszlovák követ, a másik pedig egy Masaryk nevű referens volt. Azért hívták őket ide, hogy a müncheni találkozó döntését továbbítsák a csehszlovák kormánynak. Flemming látta, hogyan vezették ide a repülőtérről gestapo-fedezettel ezt a két embert, mintha nem is egy szabad, független ország képviselői, hanem közönséges gonosztevők volnának. És most hallotta, hogyan magyarázgatja Nelson leereszkedő fölényességgel az angol és francia küldöttek

álláspontját, hallotta, hogyan ismétli unott hangon, más-más formában mindig ugyanazt:

— Ez a terv és a kiürítendő sávokat feltüntető térkép végleges. Semmit sem lehet rajta változtatni.

— De engedje meg — kiáltotta már vagy tizedszer Mastny — ezt a tervet semilyen szempontból sem fogadhatjuk el. Újból tanulmányozás tárgyává kell tenni. Bizonyos körzetek elszakítása sérti országunk létérdekeit, megbénítja a közlekedést, megakasztja az ipart és lehetetlenné teszi a határok védelmét.

Nelson tüntetően pillantott tizedszer is az órájára. Nem fáradt bele, hogy egy és ugyanazt ismételgesse és újból belekezdett:

— Az angol követség elfogadta a tervet. Ha önök nem fogadják el, teljesen egyedül rendezhetik ügyeiket Németországgal.

— Az is lehet, hogy talán mégsem olyan teljesen egyedül, mint gondolja! — fortyant fel magánkívül Masaryk.

— Jobban szerettem volna ezt a célzását nem hallani — válaszolta gőgösen Nelson — nehogy olyan választ kelljen adnom, amit önök talán még nem ismernek, de ami őfelsége kormányában már teljesen kialakult.

— Franciaországhoz fordulunk! — kiáltotta egyszerre a két cseh.

Nelson fanyarul mosolygott.

— Lehetséges, hogy a franciák választékosabb kifejezéseket használnak majd, de biztosíthatom önöket: éppen úgy elfogadták a tervet, mint mi.

A két cseh küldött zavartan nézett egymásra, de nem volt idejük újabb válaszadásra, mert Nelsont kihívták a szobából.

Flemming látta, hogy a két cseh kétségbeesve, lesujtottan ül a szoba szemközti sarkában. Mastny hol szétteregette, hol meg összehajtogatta a Nelsontól kapott térképet. A küldöttek egyik cigarettát a másik után szívták.

Így telt el teljes csendben legalább félóra.

Flemming újra teletöltötte csészéjét. Észrevette, hogy Masaryk mohó tekintettel nézi a kávéskannát és ekkor eszébe jutott, hogy a csehek már tizenkét órája ülnek itt a szobában, de senki sem kínálta meg őket ennivalóval, vagy bármi mással.

Flemming belenyomta a kávéjába egy fél citrom levét és whiskyt töltött magának, mert érezte, hogy közeledik a lázrohama. Már vagy félórája össze kellett szorítania fogait, nehogy a kezdődő hidegrázástól vacogjanak. De most, mielőtt meglátta volna a tragédia befejezését, nem engedhette meg magának, hogy betegsége levegye a lábáról.

Chamberlain egyik titkára bedugta fejét az ajtón:

— Kérem, Mr. Flemming, vezesse a küldötteket a tanácskozó terembe.

Flemmingnek mar vadul zúgott a feje, de még a zúgásoan at is tisztán hallotta, hogy az egyik cseh keserű gúnnyal megjegyzi:

— Küldötteknek neveznek bennünket...

Amikor hármasban beléptek a terembe, már sem Hitler, sem Mussolini nem volt ott. Daladier a belépőknek félig hátat fordítva ült és még csak rá sem nézett a csehekre. Chamberlain hatalmas ásítások közepette közölte a küldöttekkel, hogy Nagybritannia, Francioarszág, Németorszag és Olaszország kormányfői értekezletének határozatával ellentétben állna, ha Csehszlovákia továbbra is az 1918. évi határok között maradna fenn.

Mastny holtsápadtan, lehorgasztott fővel állt, mintha a halálos ítéletét olvasnák fel. Masaryk lángoló arccal, hirtelen a francia miniszterelnökhöz fordult, aki még mindig háttal ült a csehekne:

— Kormányunk nyilatkozatát várják?!

De Daladier most sem fordult a csehek felé, csak intett a mellette álló Legernek.

Leger előrelépett és affektált hangon kijelentette:

— Az itt egybegyűlt négy kormányfő, Németország, Olaszország, Nagybritannia és Franciaország kormányainak felelős vezetői... — Leger e szavaknál mély meghajlással tisztelte meg az üres karosszékeket, ahol nemrégen Hitler és Mussolini ült. Ők ketten minden teketória nélkül, nyomban elhagyták az értekezletet, mihelyt kiderült, hogy sem Anglia, sem Franciaország nem akadályozza meg a fasizmust, hogy a maga módján bánjék el Csehszlovákiával. Leger ezután a szunyókáló Chamberlain, majd Daladier széles háta előtt hajolt meg és így folytatta: — E kormányok magas vezetői nem érnek rá, hogy az önök részéről adandó bármilyen választ bevárják. De különben sincs erre szükség. Reggel öt órakor — Leger a nagy falióra felé tekintett és az órára mutatott — tehát két és fél óra mulva a csehszlovák küldöttnek meg kell jelennie a nemzetközi bizottság berlini ülésén. Figyelmeztetjük önöket: a nemzetközi bizottság nem fog várni a csehszlovák küldött érkezésére, hanem haladéktalanul hozzáfog annak a sorrendnek megállapításához, amelyben a német csapatok elfoglalják a Németországnak átadott területeket. A német fegyveres erők bevonulása reggel hat órakor kezdődik. Egy pillanattal sem később.

Leger meghajolt és visszatért Daladier karosszéke mögé.

— És ezt franciák mondják nekünk! — kiáltotta Masaryk, aki alig tudta görcsösen feltörő zokogását elfojtani. — A csehek

ezt sohasem felejtik el... És önök is megértik majd, mit tettek, de már akkor késő lesz.

Kezével eltakarta arcát és a kijárat felé sietett. Mastny mereven a padlóra szegzett tekintettel követte.

Flemming gépiesen megfordult, és mintha csak azért hívták volna ide, hogy az ítélethirdetést meghallgassa, a csehekkel együtt ő is kiment a teremből.

23

Csendes volt az erdő. Néha megkoppant egy-egy puskatus, megcsörrent egy szurony, különben csak a sarat tapodó sok láb cuppogása hallatszott.

A szemerkélő esőtől áztatott erdő félhomályában kedvetlenül sorakoztak fel a katonák. Arcuk borús volt. Lassan kiigazodtak a sorok.

A parancsnoki állás páncélajtajában megjelent az ezredes. Széles arca egyetlen éjszaka alatt úgy elfáradt és annyira megszürkült, mintha súlyos betegség bántaná. Mögötte, a szárazabb helyeket keresgélve, két angol tiszt lépkedett. Az egyik sovány, magas, gondosan nyírott szőkebajuszú férfi volt. Minden lépésénél lovaglópálcájával csapkodta fényesre tisztított, sárga csizmaszárát. A másik erős turistabotot szorongatott a hóna alatt. A borús, sápadt ezredes mellett a két angol feltűnően rózsásképűnek és elégedettnek látszott. Éppen olyan tartós-jóminőségűek voltak, mint esőköpenyük, a szokottnál vastagabb talpú csizmájuk, vagy vaskos kesztyűjük. Mintha még a gombjaik is azzal kérkednének, mennyire elégedettek önmagukkal és gazdajukkal.

Az ezredes odalépett az erőd felsorakozott helyőrségéhez. Az angolok kissé hátramaradtak és leplezetlen kíváncsisággal nézegették a katonákat. Az egyik tiszt egy csomag cigarettát húzott ki a zsebéből. Mindketten rágyujtottak és minden feszélyezettség nélkül hangos megjegyzéseket tettek.

Az ezredesen kívül senki sem értette a nyelvüket, de mindenki tisztán érezte, hogy az angolok megjegyzései rájuk, a nagyszerű erőd balsorsú védőire vonatkoznak, arra az erődre, amely egyetlen puskalövés nélkül megadja magát a németeknek. Mindenkinek úgy rémlett, hogy az angolok gúnyolódnak a csehek fölött, akik ellentmondás nélkül teljesítik annak az értekezletnek a határozatát, amelyen egy éppen ilyen öntelt, saját igazságában és érinthetetlenségében bízó angol könnyű szívvel

eladta Hitlernek a kis köztársaság függetlenségét. Eladta valamiért, amiről a katonák közül senki sem tudott még, de ami egész bizonyosan létezett, mert lehetetlenség, hogy ne létezett volna. Erre a valamire az angoloknak nagyobb szüksége volt, mint független Csehszlovákiára. Talán a nyugalom volt az, amit Hitler Csehszlovákia fejében megigért az angoloknak, de talán valami más. A katonák nem tudták.

Az ezredes megállt a felsorakozott csapatok előtt. Lassan, mintha nagy erőfeszítésébe kerülne, felemelte tekintetét és végignézett a katonák sorain.

— Katonák!... Csehek!... — Minden szót erőlködve ejtett ki. Hangja halk volt, de úgy tetszett, hogy még a madarak is elhallgattak az erdőben, hogy mindenki minden egyes szót meghallhasson.

A katonák felemelték fejüket és várták, mit mond az ezredes. E pillanatban nem a fegyelem tartotta őket a sorban, hanem a szolidaritás érzése tisztjük iránt, akinek mellét kitüntetések hosszú sora díszíti. Hitték, hogy az erőd átadásáról szóló parancs, amelyről már tudtak, az ezredesnek éppen olyan kibírhatatlanul fájdalmas, mint valamennyiüknek. Hitték, hogy a náluk gazdagabb élettapasztalat most azokat az igazi szavakat mondatja ki vele, amelyeket hallani akartak, hogy megérthessék az események rettenetes lényegét és meggyőződjenek elkerülhetetlenségéről és helyénvalóságáról. De ahelyett, hogy ezeket az egyedüli helyes szavakat hallották volna, amelyeknek meg kellett volna erősíteniük a katonák szívében a kormányba, a tábornokokba, önmagukba vetett hitüket — csak azt látták, hogy az ezredes ősz bajuszának végét harapdálva, görcsösen igyekszik legyűrni ajka remegését. Egy szót sem tudott szólni. Megfordult és intett az őrnagynak. A katonáknak úgy rémlett, hogy az őrnagy háta és válla megremegett.

A csapatok balszárnyán álló őrnagy egy lépést tett előre és már kinyitotta a száját, hogy kimondjon egy vezényszót, de a katonák nem akarták meghallgatni. *Ma* nem akarták meghallgatni, mert az őrnagynak német neve volt és tudták róla, hogy magánéletében németül beszél.

A katonák hangja túlharsogta az őrnagy szavát.

— Nem hagyjuk el az erődöt! — kiáltották a katonák.

— Harcolunk érte, vagy felrobbantjuk!

— Nem akarjuk a németeket saját ágyúinkkal felfegyverezni!

Az ezredes hirtelen megfordult. Mindenki látta, hogy a szeme vörös, de hangja most már szilárdan csengett:

— Kormányunk elfogadta a négy nagyhatalom feltételeit...

— Szégyen, gyalázat Chamberlainre!
— Pokolba Daladierval!
Az ezredes emelt hangon folytatta:
— Cselıek! Hallgassatok a józan ész szavára!
— Szégyen... Gyalázat!...
— Sértetlen állapotban kell átadnunk az erőd építményeit! — harsogta az ezredes, de a katonák soraiból egyöntetűen hangzott fel a kiáltás: — Megvédjük vagy felrobbantjuk!

Az angolok nem értették ugyan a cseh nyelvet, de a szavak értelme nyilván előttük is világos volt. Abbahagyták sétájukat az erdő szélén. A magasabb tiszt mérgesen földhöz vágta cigarettáját és lovaglópálcájával nagyot csapott csizmaszárára.

— Mondja meg ezeknek a szamaraknak — kiáltotta oda az ezredesnek — ha ellenszegülni merészelnének az átadási feltételeknek, Anglia sorsukra hagyja őket!

Az ezredes azonban még csak arra sem fordult és felemelte a kezét, hogy elhallgattassa a katonákat.

— A kormány által elfogadott feltételek megszegésének csak a németek látnák hasznát — mondta. — Hiszen a németek csak azt várják, hogy beleköthessenek valamibe és szerencsétlen hazánkra még nagyobb szerencsétlenséget és szégyent zúdítsanak. Legyetek belátással... Katonák, testvérek, gyermekeim, a haza szent nevében könyörgök nektek: teljesítsétek tisztjeitek parancsát!

A sor végén, a balszárnyon, az orvos éppen befejezte Louis Darrac kötözését. A sebesült egészséges jobbfelén feküdt és nagy, örökké csodálkozó szeme a felsorakozott katonákat nézte. Voltak a katonák között olyanok, akiket már katonai szolgálata előtt ismert. A Waclav-művek munkásai. De azelőtt sohasem látta arcukon ezt a mélyen elgondolkodó kifejezést. Most mintha mindnyájan a lelkük mélyét vizsgálnák és attól félnének, hogy elmulasztanak valami nagyon, nagyon fontosat, ami a lelkükben végbement. De a tekintetük — milyen különös — a földre meredt. Louis is a földet nézte, de nem látott rajta semmi különöset: közönséges erdei föld, esőtől nedves, sárguló falevelekkel. Furcsa! Louis tekintete még egyszer végigsiklott a katonák arcán és most már meglátta, hogy néhányan könnyeznek. És most megértette, miért sírnak a katonák: a hazájuk földje volt ez és harc nélkül válnak meg tőle.

Louis mohón szívta a levegőt. Az esőáztatta fekete föld, a rothadó falevelek és a nedvességtől felduzzadt fa illata csapta meg az orrát. És Louis megértette, hogy ezt a földet — mint a csehek — ő sem látja viszont mindaddig, amíg vissza nem vívja

a náciktól. Lehetséges, hogy nem itt kell harcolniuk érte, de harcolni kell, neki is harcolnia kell és ő harcolni fog.

Ép kezét kihúzta a takaró alól és megsimogatta a földet. Hűvös és puha volt ez a föld. Úgy tűnt, mintha lázban égő teste hozzásimulna. Olyan jó érzés hatotta át, hogy behúnyta égő szemét. Ujjával egy kis nedves göröngyöt emelt fel. Elszégyelte magát. Hátha észreveszi valaki. És gyorsan a takaró alá húzta földet markoló kezét.

A szanitécek felemelték és a gépkocsihoz vitték a hordágyat. Jaros ott ment mellettük. Arra várt, hogy Louis kérdez majd valamit tőle de Louis elfordította tekintetét és hallgatott. Végre Jaros szólalt meg:

— Meg kell bocsátanod. Nem tehettem másként.

— Úgy van... és ha én lettem volna a helyeden, én is ugyanezt tettem volna, de... sokkal hamarabb.

A két egészségügyi katona betolta a hordágyat a várakozó automobilba. Már ott feküdt Garrot, akit a fején sebesítettek meg valami tompa tárggyal.

A helyőrség katonái teherautókra szálltak. Az ezredes végigment a kocsisorok között. Búcsúzott katonáitól. Ő ott maradt hogy az angol megfigyelők jelenlétében személyesen adja át az erődöt a németeknek. De amikor az oszlop parancsnokságával megbízott őrnagy éppen gépkocsira szállt, az erdőből néhány motorkerékpáros bukkant fel. Mögöttük páncélautó haladt A páncélautó keresztben megállt az úton, amelyen a cseh csapatszállító teherkocsiknak kellett volna elhaladniok. A pancélautóból nagykényelmesen kiszállt egy német tiszt. Hanyagúl tisztelgett az ezredesnek és megkérdezte:

— Miféle szállítmány ez?

— Az erődöm helyőrsége — felelte az ezredes, aki csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudta megőrizni nyugalmát.

Az angolok közelebb léptek és már messziről szívélyesen üdvözölték a páncélkocsi acélajtaján kitekintő francia tisztet. A francia tiszt az angolok láttára kiugrott a kocsiból és a német tiszthez csatlakozott.

A német pattogó hangon mondta:

— Az erőd épületeit sértetlen állapotban, valamennyi fegyverrel és felszereléssel együtt kell átadni.

Az ezredes néma mozdulattal szólította fel a németet, hogy győződjék meg az erőd sértetlenségéről, de a német tiltakozva emelte fel kezét.

— És ezek a gépkocsik? — A katonákkal megrakott teherautókra mutatott.

— Embereink nem tudják a kitűzött határidőn belül gyalogosan elhagyni a kiürítendő sávot — felelte az ezredes.

— Nem érdekel. A gépkocsik az erőd felszereléséhez tartoznak. — Jegyzéket húzott elő és ujjával rábökött.

A két angol és a francia tiszt a listára pillantott és helyeslően bólintott.

Összesúgtak, majd a magas, sárgacsizmás angol így szólt az ezredeshez:

— Az erőd vagyontárgyainak elrablása esetén nem akadályozhatjuk meg, hogy a német hadsereg fegyvert alkalmazzon.

Az ezredes végig sem hallgatta, hátat fordított az angolnak.

— Kocsikat elhagyni! — adta ki bíborpiros arccal a parancsot, de amikor látta, milyen komoran néznek maguk elé a katonák, halkan hozzátette: — Fiúk! Csehország nevében . . .

A katonák kelletlenül lekászálódtak a gépekről.

A német most a sebesültszállító autóra mutatott, amelyben Darrac és Garrot feküdt.

— Ez is itt marad!

— Betegeink vannak.

— A gépkocsi szerepel a jegyzékben, tehát itt marad! — ismételte szigorúan a német.

Az angolok ismét helyeslően bólintottak. A francia akart valamit mondani, de az ezredes neki is hátat fordított, mint előbb az angoloknak.

A sebesültszállító kocsi fiatal vezetője kiugrott a kocsiból és szuronyával átszúrta az egyik kerék gumiját. Sziszegve süvített ki belőle a levegő. A német tiszt felemelte kezét és valami parancsot adott. A motorkerékpáros németek felemelték géppisztolyaikat.

— Elfogni! — kiáltott a német és rámutatott a kocsi vezetőjére. De a cseh katonák már lekapták vállukról a puskájukat és lövésre készen tartották.

Az angolok óvatosan félrehúzódtak, a francia pedig nagysietve elbújt a páncélos gépkocsi belsejében.

Az ezredes rádöbbent, hogy éppen itt, az ő szakaszán történik ebben a pillanatban az, amire a németek annyira áhítoznak: az összecsapás. A csehek és németek közötti térségre rohant és két karját széttárva katonáihoz fordult:

— Egy lépést se tovább! — kihúzta pisztolyát. — Értsétek meg a parancsot: egyetlen csepp vérnek sem szabad ma folynia!

Néhány katona határozatlanul megállt, de mások folytatták az előnyomulást.

— Az életemre kérlek benneteket: egyetlen lépést sem! — kiáltotta az ezredes és felemelte pisztolyát.

— Elég volt az árulásból! — rikoltotta valaki a katonák közül.

— Le az árulókkal! — kiáltotta egy fiatal katona és szuronyt szegezve előrerohant.

Sokan átvették ezt a kiáltást. Hangjuk majdnem elnyomta egy pisztolylövés gyenge csattanását, de valamennyien látták, hogy az ezredes feje hirtelen oldalt billen és a sapka leesik róla. Néhány pillanatig figyelmeztető mozdulattal kinyujtott balkézzel állt ott, aztán előrebukott, arccal a földet takaró nedves levelek puha szőnyegére.

A két angol egymásra nézett. A magasabb a vállát vonogatta, jegyzőtömböt vett elő, az órájára nézett és valamit firkálni kezdett.

A német becsapta a páncélkocsi ajtaját. Az érces csattanás hangja végigzúgott az elnémult tisztáson. A csehek dermedten nézték az ezredes holttestét. Mintha szétvetett karja továbbra is elállná a német gépkocsikhoz vezető utat.

Elmúlt néhány perc. A katonák hordágyra tették az ezredes tetemét és a hordágyat a sebesültszállító kocsiból kiemelt két másik hordágy mögé tették a földre.

A német tiszt kinézett a páncélautóból és óráját előretartva kiáltotta:

— Pontosan annyi idejük van, hogy futólépésben elérjék a kiürítendő övezet határát!

A csehek felsorakoztak. Az őrnagy a sor élére állt. Halk vezényszavát tompán verték vissza az erdő fái. A menet megindult. Elől a három hordágy. Tisztán hallatszott, ahogy a sok láb a nedves földön cuppog.

Az egyik angol a német tiszthez fordult:

— Azt hiszem, minden rendben van.

A német összevágta sarkát, két ujját sapkája ellenzőjéhez emelte és leereszkedően mondta:

— Jawohl!

A két angol tiszt szótlanul beült az autóba, amely elindult az országút felé.

Amikor a kocsi elérte a helyőrség menete élén haladó őrnagyot, a magas angol megállittatta a kocsit és hellyel kínálta az őrnagyot. A tiszt elfordult és nem válaszolt. Az angol vállat vont és lenyomta a gázpedált. A kocsi kerekei alól messzire freccsent a sár és elborította a takarókkal fedett hordágyakat. Jaros, ajkát harapdálva, letörölte Louis arcáról a sarat.

Némán, szürkén bólogattak az útszéli fák ágai az elvonuló cseh katonák után.

Amerre elhaladt a menet, az erdő levetette magáról pompás őszi köntösét. Mintha gyászolnának, úgy álltak ott lekonyuló, fekete ágaikkal a hatalmas, komor fák.

24

Jan Boyss elvégezte a tükör előtt mind a tizenkét tornagyakorlatát, nyakába akasztotta törülközőjét és mielőtt mosakodni ment volna, megállt a falra függesztett feljegyzései előtt. Emlékezett a hétköznapoknak megfelelő hat kockában feltüntetett minden egyes névre, emlékezett a harminc név mellé jegyzett órákra és percekre. Ezen az órarenden csak nagyritkán változtatott olyankor, ha Treitschkétől újabb címet kapott. Ilyenkor elment az új klienshez és valamelyik tábornok sofőrjétől vagy házmesterétől cigarettadobozokat vett át Treitschke számára.

Nem is kellett volna a feljegyzéseire néznie, hiszen úgy is tudta, hogy ma Schwerernél, Alexander neubabelsbergi villájában és magánál Treitschkénél kell padlót kefélnie. Tudta, hogy Schwerer tábornok fiaival együtt Csehországban tartózkodik és csak az öreg Schwererné van otthon, aki egész nap horgol a szalónban. Igen, ma kedd van és a jegyzéken ez áll: „Schwererné kegyelmes asszony", vagyis ott kell padlót kefélnie. Amúgy is elment volna a tábornokhoz, mert feltétlenül találkoznia kell Ruprecht Wirthtel, a gépkocsimosóval. Újabb cigarettadobozt kap Treitschke számára. Rupp cigarettadobozát aztán villámgyorsan kell Treitschkéhez továbbítania. Ezek voltak a mai nap halaszthatatlan feladatai.

Százával továbbította Boyss a cigarettadobozokat ezekben az években, amikor a földalatti pártszervezet összekötője volt. Emiatt járja be a tábornokok és „tanácsosok" annyira megunt lakásait. Minden áldott napon az a veszély fenyegeti, hogy rajtakapják. Napról napra, hónapról hónapra végzi a padlófényező unalmas és jelentéktelennek látszó, de nehéz munkáját, hallgatja az uraságok megjegyzéseit és tűri a megalázó borravalót. S emellett sem Treitschke, sem a többi elvtárs egy árva szót sem beszél azoknak a dobozoknak a jelentőségéről, amelyeket Boyss egyik helyről a másikra szállít és amelyek mindegyike a fejébe kerülhet. Boyss nem várt sem jutalmat, sem hálát. Legszebb jutalma az a tudat volt, hogy egyhangú, veszélyes munkáját feltűnés nélkül, szinte észrevétlenül végezhette.

Félóra mulva viaszkot vásárolt Schwererék padlójának tisztítására. Nem volt ez akármilyen közönséges padlóviasz! Schwe-

rerné még a színárnyalatot is gondosan ellenőrizte, mielőtt megengedte, hogy bekenje a padlót. A tábornok tüstént észrevette volna, hogy eltértek az egyszersmindenkorra elfogadott árnyalattól, amelynek a harmadik számúnál kissé sötétebbnek, a másodiknál viszont világosabbnak kellett lennie. Azt akarta ugyanis, hogy a parkett régi tölgyfakockái a mázon át is természetes sárgás színben tündököljenek és ne keltsék azt a látszatot, hogy egyszerűen viasszal vannak kifényesítve. Boyss tíz órakor kefével, padlóronggyal és a viaszos dobozzal hóna alatt belépett Schwererék lakásába. És amikor Wirth becsukta mögötte az ajtót, miután már elvégezte munkáját, háromnegyed tizenkettő volt. A padlókefélő zsebében új cigarettadoboz lapult.

Még három lakás van hátra, mielőtt Boyss a potsdami vonatra ülhet. Három lakás — hat órai munka. Egyszer kiszámította, hogy másodpercenként két mozdulatot tesz a lába a kefével. Ez percenként százhúsz mozdulat. Húszezer mozdulat minden egyes lakásban. Tehát még hatvanezer mozdulata van hátra, mielőtt Wirth cigarettaskatulyáját odaadhatja Treitschke ügyvédnek!

Végre bent ül a villamosvasút kocsijában! Azt sem bánja, ha leszidják, de képtelen arra, hogy ma még Alexanderéknél is felkefélje a padlót. Utóvégre öregedő, fáradt ember. Mára négy lakás is elég volt.

Már égett a bejárat feletti kis lámpa, amikor odaért Treitschke házához. Mint mindig, most is maga az ügyvéd nyitott ajtót. Szótlanul előre engedte a padlófényesítőt és ugyancsak szótlanul vette át tőle az üres cigarettadobozt. De míg máskor megvárta Boyss távozását és csak azután nézte meg a zsákmányt, ma nem leplezhette türelmetlenségét és nagyítóüveggel kezében nyomban eltűnt a hálószobájában.

Amikor visszajött, levett egy párnát a hintaszék támlájáról, a szoba padlóján lévő szellőztetőnyílás rácsára dobta és még a lábával is odaszorította. De rögtön meggondolta magát, felemelte a párnát és visszadobta a hintaszékre. Az ügyvéd minden mozdulata olyan izgatott, olyan sietős volt, amilyet Boyss eddig még sohasem tapasztalt nála. Treitschke kis ideig gondolkozott, majd intett Boyssnak és a konyhán át az udvarra nyíló hátsó bejárathoz vezette. Az udvar sötét volt és csendes. Boyss némán várta, amíg Treitschke végigsiet a kerítés mellett.

Az ügyvéd most egészen Boyss mellé lépett és halkan így szólt hozzá:

— Ma éjjel Berlinbe szállítják Lemkét. Részt vehetne a kiszabadítására irányuló kísérletben? — És mintha már meg is kapta volna Boyss beleegyező válaszát, gyorsan folytatta: —

Az a feladata, hogy feltartóztassa a fogház gépkocsiját a... — Treitschke itt alig hallhatóan megnevezte a városrészt. — Csak annyit kell elérnie, hogy a kocsi megálljon!

— És mi legyen azután? — kérdezte Boyss.

— Ez már mások dolga.

— Kapok valakit segítségül? — kérdezte Boyss és műkezére pillantott.

— Nem.

Boyss kis ideig hallgatott.

— Köszönöm a bizalmát, Treitschke elvtárs — szólt aztán halkan.

Már évek óta ismerte az ügyvédet, de most szólította először elvtársnak.

— Még ha sikerül is, elfoghatják — mondta Treitschke.

Boyss megértően bólintott és az órájára nézett.

Az ügyvéd így szólt:

— Ma nem lesz padlókefélés. Úgy sem érhet már haza.

Treitschke visszament a szobába, Boyss padlórongyát és keféjét a cigarettadobozzal együtt bedobta a lobogó kandallóba, aztán néma kézszorítással elbúcsúzott Boysstól.

Már a ház kapujában álltak, amikor Treitschke megkérdezte:

— Nincs szüksége útiköltségre?

Boyss a fejét rázta, megemelte kalapját és eltűnt az esti sötétben.

Egész úton, amíg az ügyvéd által megnevezett berlini külváros felé ment, az életében beállott változáson gondolkodott. Olyan élénken, olyan tisztán érezte a párt bizalmát, mintha aláírásokkal ellátott, pecsétes igazolás volna erről a zsebében. Érezte, hogy Treitschke választása helyes volt. Melegséggel töltötte el szívét ez az érzés és büszke volt. De amikor arra gondolt, hogy a vállalkozás valószínűleg a letartóztatásával végződik, akkor tárult fel előtte teljes nagyságában a kérdés: méltó-e arra a bizalomra, amellyel a párt kitüntette? Hiszen a gestapónál nyilván mindenekelőtt azt akarják majd megtudni tőle, hogy ki és mi késztette a gépkocsi feltartóztatására, hogy kitől kapta megbízását... Igen, akkor merül majd fel az a kérdés, hogy méltó-e a bizalomra. De utóvégre nyilván Treitschke is tisztában volt ezzel, amikor a megbízást adta. Vagyis arra határozta magát, hogy éppen rá, Jan Boyssra bízza a sorsát, az egész akció, a párt földalatti kapcsolatainak sorsát. S ekkor újból a büszke hála meleg érzése járta át a szívét... Az a fontos, hogy feltartóztassa a gépkocsit.

Amikor a megjelölt körzetben közeledett a műúthoz, Boyss mindinkább meggyőződött arról, hogy az ügyvéd nem véletlenül választotta ki éppen ezt a helyet a fogház gépkocsijának feltartóztatására. Az utat ideiglenes sorompó zárta el, rajta piros lámpa és kétszavas felírás: „JAVITÁS ALATT". Csak az út baloldala állt nyitva a forgalom számára, itt viszont csak egy kocsi tudott áthaladni.

Boyss leült az útszéli árokba és elővette zsebéből vajaskenyerét. Végeredményben nem kellett mást tennie, csak egyszerűen odaállni a szűk átjáróba. A kocsinak meg kell állnia. Igen ám, de mi történik, ha nem a fogház kocsiját állítja meg...

Megette a vajaskenyeret és gondosan felcsipegette a papirosról a morzsákat. Azután minden figyelmét a közeledő gépkocsik körvonalaira fordította.

Teltek az órák... De a fogház gépkocsija még mindig nem mutatkozott.

Keleten pirkadt. Boyss ekkor már sejtette, hogy Lemkét más úton szállították el.

25

Háromnapos szakadatlan vallatás — álmatlanul, étel nélkül, szüntelen verés és kínzás közepette; azután egy napi szünet, pontosan annyi, amennyi ahhoz elegendő, hogy az elkínzott test visszanyerje a fájdalom érzését és az öntudat ismét képes legyen arra, hogy érzékelje környezetét. Aztán újból megkezdődhetett a vallatás.

Lemke tudta, hogy ezt itt „malomnak" nevezik. Aki ebbe a malomba belekerült, az előtt csak két kivezető út állt. Vagy „felőrlődött" — addig verte a nyomozók ökle, addig rugdosta a felügyelők patkós csizmasarka, addig zuhogtak rá az övcsatok, puskatisztító vesszők és gumibotok csapásai, addig ütötték-verték mindennel, ami a kezük ügyébe került, míg végül itt, a fogház falai között vagy a nyomozó szobájában kilehelte lelkét. Ez volt az egyik kivezető út. A másik — a hóhér bárdja.

Rendszerint a harmadik vallatási napon, de olykor már a második nap végén sem érezték azokat az éles fizikai szenvedéseket, amelyekről eleinte azt hitték, hogy meg kell tőle bolondulni. Az emberek ilyenkor már nem is tudták tisztán, mi történik velük.

Leggyakrabban azzal kezdődött a vallatás, hogy a nyomozó hellyel kínálta meg áldozatát. Aztán cigarettát adott neki. Csak ezután kezdődött a vallatás és a verés.

Ugyanilyen módon zajlott le az utolsó vallatás is. A nyomozó Lemke elé tartott egy gépkocsiszámot:

— Megismeri?

Lemke életében először látta ezt a bádoglemezt és, mint letartóztatásának pillanatától kezdve, most is megvető hallgatás volt a válasza. De legnagyobb csodálkozására a nyomozó ezúttal nem dühöngött, csupán ennyit mondott:

— Hallgasson, ameddig csak akar, úgyis tudunk már mindent.

Lemke biztos volt abban, hogy ez csak a gestapo-nyomozó hencegése.

— Ezt a számot von Schwerer tábornok kocsijáról szedte le, hogy megszervezze bűntársa Csehországba való menekülését.

Lemke hallgatott. Tudta jól, hogy a nyomozó minden erejével arra akarja kényszeríteni, hogy az efféle ostobaságokat tartalmazó jegyzőkönyvet aláírja. Erre nem is lehetett más válasza, csak a hallgatás.

— Azt állítja talán, hogy nem is voltak bűntársai? Hogy senkit sem csempészett át Csehországba? — A nyomozó most mintegy önmagának válaszolt: — Hát August Gauss atyát ki vitte át?

A győző diadalmas hangján kiáltotta ezt, aztán kivett mappájából egy papírlapot, meglobogtatta a levegőben és a fogolyra hunyorított:

— Hallgat?... Hát csak hallgasson, ameddig akar. Ostoba konokságában biztosan azt is el akarja hallgatni, hogy ezt a levelet eljuttatta August Gauss atyának Hohsteinbe? Olvassa el és aztán próbálja állítani, hogy semmi köze a dologhoz.

Lemke látta, hogy az August atyának címzett levél pontos adatokat tartalmaz: közli, hogy a Kommunista Párt berlini bizottsága őt, Franz Lemkét, álnéven Bodo Kurtzot bízta meg, hogy a német hadsereg vezetői ellen irányuló terrorcselekmények együttes megszervezése céljából teremtsen összeköttetést a katolikusokkal. A szöveg alatt a berlini bizottság egyik tagjának durván hamisított aláírása volt látható. Olyan ember aláírása, aki nem is mehetett illegalitásba, hiszen már letartóztatták ...

Az egész annyira ostoba és sületlen volt, hogy Lemke még csak nem is akarta bizonygatni az okmány hamisságát.

— Még most is tagadni próbál?! — A nyomozó állkapcsa fenyegetően előreugrott. Aztán ismét az iratok között kotorászott. — No, akkor talán méltóztassék ebben gyönyörködni! — és felolvasta „August von Gauss atya vallomásait".

Gauss atya! Tehát mégis helyes volt Lemke gyanuja: ez a pap mint provokátor került az illegális szervezetbe. Most ön-

magukat árulták el a gestapo hóhérai! Az egész nem más, csak ostobán megrendezett kísérlet arra, hogy pártját belekeverjék a Schwerer elleni merényletbe. Ha ez az ügy nyilvános bírósági tárgyaláson, hallgatóság és sajtó jelenlétében zajlanék le, akkor egészen másként állna a dolog. Akkor megeredt volna Lemke nyelve. Pontosan tudná, mit kellene mondania és mit kellene tennie! Vagy talán elfelejtheti-e Dimitrov nemes példáját?! De itt?... Semmi értelme, hogy bármit is magyarázgasson ezeknek a tompaagyú hóhéroknak. Elég, ha nem szól egy szót sem és nem ir alá semmit.

A nyomozó néhány további mondata után Lemke végérvényesen meggyőződött arról, hogy August Gauss atya áruló és provokátor. Valószínűleg le sem tartóztatták és „vallomásait" csupán azért gyártották, hogy olyasmit kenjenek a Kommunista Pártra, amit sohasem tett és nem is tehetett, mivel a neki tulajdonított cselekmények — mint ez a Schwerer elleni merénylet is — egyszerűen ellentétben álltak a párt taktikájával. A párt mindig elítélte az ilyen cselekményeket. Ettől kezdve Lemke minden figyelmét arra összpontosította, hogy ne szalasszon el semmiféle olyan részletet, aminek révén megtudhatja, milyen messzire nyúltak el a gestapo csápjai; mennyit tud August Gauss; tud-e egyáltalán valamit és egyedül dolgozik-e, vagy vannak cinkosai is. Egész lelki erejét erre összpontosította. Csak aztán ne veszítse el a fonalat, ha majd megindul a „malom". Ez a gondolat járt agyában a vallatás első szakaszában, amikor cigarettával kínálgatták, rábeszéléssel és ígérgetéssel igyekeztek vallomásra bírni. És szüntelenül erre gondolt a vallatás második szakaszában is, amikor ütötték-verték és a nyomozó tajtékozva ordította:

— Megmondod?! Megmondod?! Megmondod?!...

Aztán megindult a „malom".

De Lemke itt is csupán egyetlen gondolatra összpontosította akaraterejét: „Nem szabad, nem szabad elfelejteni a legfontosabbat!"... Öntudatát azonban elhomályosította a fájdalom bíborvörös köde. Még a jéghideg vízsugár sem tudta eszméletre téríteni.

A nyomozó belépett Krone dolgozószobájába.

— Semmi! — dörmögte fáradtan.

Krone megvetően mérte végig:

— Feladja?

A nyomozó zavartan hallgatott.

— Menjen — szólt Krone olyan halkan, mintha ő is halálosan kimerült volna. — Menjen. Majd én magam veszem kezembe ezt az ügyet.

— Ne higyje, hogy nem alkalmaztam minden eszközt... — mentegetőzött sietve a nyomozó.

Krone haragosan legyintett.

— Különös emberek ezek a kommunisták — mondta bocsánatkérőn a nyomozó.

— De most már... takarodjék! — kiáltotta magánkívül Krone.

Hogyan is lehetne ezeket a kommunistákat szólásra bírni? Ha tudnák, mennyire gyűlöli őket!... Miattuk gyötri a félelem, amely kikergette Csehszlovákiából s most még ide, Németországba is követte. És mi történik, ha...? Mi történik, ha minden igyekezete meddő marad? A végén azok győznek, akiket most itt gyötörnek, kivégeznek, akiket hiába próbálnak arra kényszeríteni, hogy legyőzötteknek ismerjék el magukat! Honnan meritik a kommunisták ügyük igazságának ezt a tudatát és a győzelmükbe vetett bizonyosságot? Honnan veszik ezt az ellenálló erőt, szilárdságot és rettenthetetlenséget? Honnan?

Jobb, ha nem is gondol erre.

Lemke esetében is csak azt bizonyította a nyomozó sikertelensége, hogy a letartóztatott kommunistákkal szemben különleges módszereket kell találni. És Kronéban most az ötlött föl, hogy megtalálta a megoldást: Thälmann. Igen, Thälmannt használja fel arra, hogy megoldja a nyelvüket.

Azonnal telefonált Göringnek és Himmlernek.

— Nagyon okos gondolat, kedves Krone, nagyon okos — felelte Göring — de tartson mértéket, nagyon kérem, tartson mértéket! Még szükségünk lehet Thälmannra.

Őszintén szólva Kronénak fogalma sem volt arról, mi szükségük lehetne még Thälmannra. Ebben nem osztotta Göring véleményét, bár ő is tisztában volt azzal, hogy Thälmann meggyilkolása nagy és veszélyes bűn, ami súlyos kockázattal járhat a nácik számára. De még mindig jobb, ha egész Európa, az egész világ közvéleményének újabb felzúdulásával találják magukat szemben, mintha örökösen a fejük fölött érzik a fenyegetést, amit Thälmann testesít meg. Vajjon Göring és köre nem érti, hogy Thälmann még a börtönben is olyan, mint egy gigászi, titokzatos gépezet rúgója, amelynek rejtett erejét egyikük sem tudja felmérni? Hiszen ha a börtönhatóságok és a titkos rendőrség emberei nem reszketnének saját bőrükért, elég sűrűn jelenthetnék, hogy semmiféle elszigetelési módszer — sem a börtönfal, sem a háromszoros őrség — nem képes megakadályozni, hogy Thälmann gondolatai kijussanak a világba, mintha valamilyen titokzatos áramlat sodorná őket. Thälmann továbbra is a Német

Kommunista Párt szíve maradt. Vérzett ez a szív, de férfiasan dobogott és tele volt a győzelembe vetett hittel.

Krone jól tudta, hogy minél kegyetlenebb kínzásokat alkalmaznak a nácik a börtönökben, annál zártabb egységgé válnak a bebörtönzöttek és annál megbízhatatlanabbá válik a börtönőrség.

És mi történik, ha...?

Amikor Krone Csehországból hazatért, akkor kezdett először azon töprengeni, hogy a nácizmus helyzete talán mégsem olyan kedvező és szilárd, mint ahogy régebben hitte. Amikor a Csehországban megnyilvánuló nácigyűlölet annyira megrémítette és figyelmesen kezdte a németeket vizsgálgatni, rájött, hogy bőven akadnak németek, akik csak úgy tesznek, mintha nácik lennének. Minél buzgóbban esküdözött valaki náci meggyőződésére, annál gyanúsabbá vált Krone előtt. Vajjon nem a félelem miatt tesznek ezek az emberek úgy, mintha nácik volnának? Krone kezdett felfigyelni magasállású nácik bizalmas tréfálkozásaira és látszólag szándékosság nélkül elmondott, de riasztó híreszteléseket tartalmazó, hitlerellenes anekdotákra. Komolyan, a legnagyobb önfegyelemre van szüksége, mert a végén már önmagának sem hisz!

Hát bizony, ha tőle függne, még a földalatti kőkoporsóban sem tartana olyan potenciális erőt, mint Thälmann. Háromszor, tízszer olyan gyorsan intézné el a gestapónál az összes kommunisták ügyeit. Minden egyes kommunista életének minden egyes napja harci jelszót jelent, az igazságnak a börtönből kiszivárgó szavát jelenti — azt jelenti, hogy ellenállásra szólítanak fel Hitler és annak gazdái ellen, akik között a legfőbb gazda természetesen magának Kronénak is a gazdája: Vandenheim.

Miféle gáttal lehetne megállítani az igazságnak ezt az áradatát? És van-e Vandenheimnek meg a többinek — a morganoknak, rockefellereknek, mellonoknak, dupontoknak — elég aranyuk ahhoz, hogy meg tudják építeni ezt a gátat? Vagy talán elérkezik az idő, amikor az eszme és a szó többet ér, mint a színarany? Hiszen, ha ez így van, akkor — vége mindennek! Vége mindennek — és nekik is végük!... Krone lapockája idegesen megrándult... Csak nem kúszott utána ide is az az undorító rémület? Ide, a fasizmus fellegvárába, ahol mindig olyan jól és biztosan érezte magát? Lassan felemelte kezét és eltakarta a szemét.

*

Lemke néhány nap mulva már némileg kiheverte az előző kihallgatás következményeit és ismét érzékelte környezetét. Ekkor szembesítette őt Krone Thälmannal.

Lemke ránézett az ősz szakállal benőtt arcú hősre, aki vele szemben ült egy hordágyon. Igen, itt ül előtte mindnyájuk szeretett, töretlen akaratú Teddyje. És ez a szempár, Ernst Thälmann szeme, ma is a soha ki nem hunyó bátorság lángjában izzó, jól ismert, okos tekintettel néz rá.

Krone észrevette, hogy mindketten felismerték egymást és színlelt részvéttel, gúnyolódva szólalt meg:

— Mindaddig, amíg Lemke úr nem válaszol a kérdéseinkre, Thälmann úr egyetlen csepp vizet sem kap... még ha szomjan kellene is veszejtenünk.

És megfogta az előtte álló vizesüveget.

Lemke látta, hogy Thälmann álla idegesen megremeg. Ebben a pillanatban elmúlt utolsó kétélye is. Most már bizonyos, hogy valóban Thälmann ül előtte. A vezér vértelen ajkán valami mosolyféle jelent meg. Lemke szemébe nézett és ezt suttogta:

— Légy... mint... az acél!

— Rendben van — fordult Lemke Kronéhoz — megmondom, kitől tudtam meg a Schwerer tábornok elleni merénylet tervét és ki bízott meg a merénylet meghiusításával.

A Krone mellett ülő nyomozó gúnyosan közbeszólt:

— Ugyan, ne add az ostobát! Hiszen jól tudjuk, hogy éppen te voltál az, aki ebből a célból Csehországba juttattad Gauss atyát.

Krone egy kézmozdulattal elhallgattatta a nyomozót és Lemkéhez fordult:

— Folytassa!

Lemke folytatta:

— Sem nekem, mint kommunistának, sem a pártnak semmi köze nem volt a merénylethez. Maguk nagyon jól tudják ezt. És éppen ezért szeretnék megtudni, hogy ki árulta el magukat. Nos, ezenfelül azt is megmondhatom, ki kért meg arra, hogy segítsek neki a tábornok ellen tervezett merénylet megakadályozásában...

— Ki?! — üvöltötte a nyomozó és öklével az asztalra csapott.

Krone a homlokát ráncolta és intett Lemkének:

— Folytassa!

— Otto von Schwerer őrnagy, a tábornok fia kért meg arra, hogy segítsek neki. — Lemke most mereven figyelte Krone arcát. Elmondta néhány részletét még a gépkocsiban folytatott

éjszakai beszélgetésnek és hozzátette, hogy mindezt Otto Schwerertől tudja.

Lemke feszülten figyelte Krone arckifejezését és látta, milyen benyomást tett rá Otto kettős játékának híre. Lemke azonnal tisztában volt azzal, hogy érzékeny csapást mért Kronéra.

Krone azonnal félbeszakította a vallatást, felállt és így szólt a nyomozóhoz:

— Nincs rá többé szükségem.

Azután sietve távozott.

Ahá! Most azért rohan el, hogy munkába vegye Ottót. „Vallomást" csikar ki belőle és így egyik szemet a másik után szakítja ki saját láncából.

Thälmann, aki hordágyán ülve, feszült figyelemmel kísérte a kihallgatást, hálás pillantást vetett Lemkére és ajkán ismét valami halvány mosolyféle suhant végig.

Mielőtt a fegyőrök kikísérték volna, Lemkének még egyszer sikerült Thälmann biztató pillantását elfognia. Nem hangzott el egyetlen szó sem, de nem is volt ez fontos. „Légy, mint az acél!" Tudta, hogy ki kell tartania és biztos volt, hogy mindvégig ki is tart.

És mi lesz a vég? ... Lemkét már nagyon kevéssé érdekelte, milyen sors vár rá. Csak egy dolog foglalkoztatta: hogyan tudathatná a szabadon lévő elvtársakkal, hogy August Gauss provokátor? Óvatos kopogtatás a falon, alig hallható suttogás, miközben a betegszállító fegyencek egyik zárkából a másikba szállították — és a hír láthatatlan vezetékeken, a fegyőrök figyelő füle mellett, a cellák vastag falán át szállt mind tovább. A börtönből kijutott a szabadba és cigarettadobozzá változva odakerült a gránittalpazat egyik mélyedésébe, amely fölött komoran bámult a világba Eichhorn őrmesteri ábrázata. És ott ... ott a párt összekötője, a félkezű Jan Boyss padlókefélő vette át a cigarettadobozt, hogy Alois Treitschke ügyvédhez juttassa.

Eltelik néhány nap ... Treitschke jelenti a vezető elvtársaknak, akiknek nevét és tartózkodási helyét rajta kívül senki sem tudja az illegalitásban dolgozó párttagok közül, hogy — provokátort lepleztek le. És hiába írta alá „maga" Himmler a dörgedelmes parancsok tömegét, hiába adta ki Heydrich és Kaltenbrunner a körrendeleteket, hiába tették közzé a gruppen- és brigadenführerek szigorú utasításaikat — parancsokkal és körrendeletekkel dacolva, minden szigorú utasítás megcsúfolásával, a besúgók füle mellett, az üvöltöző fegyőrök feje fölött, cellák acélajtaján át — a párt válaszüzenete mégis csak eljut a börtönbe. Ez az üzenet kitartásra szólítja fel a bebörtönzött elvtársakat és

a kitartó harcosoknak a párt meleg köszönetét fejezi ki. A párt üzenete behatol Thälmann cellájába és elérkezik a meggyötört Lemkéhez. Az üdvözlet értelmét Lemke a kenyeret osztó fegyenc ajkának alig észrevehető mozgásából inkább csak sejti, jóformán nem is hallja. Az ürülékes vödröt kiszállító, takarító fegyenc ismétli, a betegszállító óvatosan megerősíti az üzenetet. Csodálatos zene ez a hír Lemkének, olyan csodálatos, melyhez hasonlót még soha életében nem hallott. Most már tudja: a párt nem tűri, hogy provokátor férkőzzék soraiba. És most már nincs más gondja Lemkének, csak az, hogy mindvégig kitartson. Ebben pedig nem kételkedik. Igen: most már szabad és arról gondolkodhatik, amiről kedve tartja. De gondolatait még álmában, sőt az akaratot meggyengítő szerek hatása alatt sem árulhatja el, még akkor sem, ha ilyen szerek folynának vér helyett az ereiben.

Lemke most szabadon gondol arra a hatalmas, csodálatosan szép dologra, ami legyőzhetetlen, akár az ész, vagy a világosság. Ezért csikorgatják fogukat tehetetlen dühükben a gestapo vérebei és ez ellen harcolva talán még patakokban ontanak vért a nácik. Mégis minden akadályon át győzedelmeskedik ez a hatalmas, csodálatosan szép dolog: Marx és Lenin eszméinek mindent meghódító ereje, a dolgozó emberiségnek szabadságot és békét hozó sztálini géniusz és Ernst Thälmann vasakarata...

Hány ezer esztendeje létezik a földön az ember — a *homo sapiens* — és mennyi időre volt szüksége, amíg első fokon felfogta azt az igazságot, hogy egyik ember csak akkor nem lesz többé farkasa a másiknak, amikor eltűnnek az osztályok, amikor nem lesznek többé urak és rabszolgák, és amikor egyik ember nem zsákmányolja ki többé a másikat. Lemke nem tudja, hány ezer évnyi büntetést kell börtönben és gyüjtőtáborban tölteniük az eszme harcosainak, hogy ennek a felfedezésnek megvalósítását elérjék, de az bizonyos, hogy a dolog megoldása felé közeledik. Nem tudja, az ő feje lesz-e az utolsó a sötétség és vagyonszerzés istenének oltárán feláldozott emberek hekatombájának tetején, de büszke arra, hogy Franz Lemke, kommunista, becsületes katonája volt a pártnak, az emberiség élenjáró csapatának, amely a sötétség fellegvárát ostromolja. És Lemkének könnyű a lelke: sem a korbács, sem a hóhér bárdja alatt nem árulja el a pártot. Véréből hadd nőjenek ki az egész szabad és boldog emberiség igaz barátságának virágai! De most...

Mit akar most? Arra kényszerítse az élet gyenge szikráját, amely már alig pislákol elkínzott testében, hogy eltávozzék? Nem! Még kissé gondolkozni akar azon, aminek kedvéért élt és harcolt. Gondolkodni akar arról a csodálatosan szép jövendőről, amikor élő valóság lesz az eszme, amelyhez mindvégig hű maradt. Ez az

eszme halhatatlan. Igen, ez az igazi halhatatlanság, amelyről oly sok évszázad óta álmodik az ember.

Lemke behúnyta szemét.

Maga sem tudta, hogy vajjon egész napon át, vagy csupán egy percig feküdt így. Arra ébredt, hogy kulcsok zörögnek, csikorog az ajtó zárja és közelében nehéz léptek dobbanása veri fel a zárka csendjét.

Bárhová viszik is, Lemke egyet tudott: legyőzte őket. A lelkével szemben tehetetlenek voltak, legfeljebb azt semmisíthetik meg, ami még megmaradt a testéből. Ostoba gonosztevők! Azt hiszik, hogy az ő megsemmisítésével meg tudják semmisíteni az eszmét, amelynek hordozója volt. Vagy akár csak az eszme egy parányi kis részét is! Vajjon megértik-e ezek a nyomorult emberszabású lények, hogyha megsemmisítik azt, ami még a testéből megmaradt, ezzel is csak a végleges győzelem napját hozzák közelebb egy lépéssel. Azt a napot, amikor legyőzik őket, legyőzik a hitlereiket, a nácizmusokat és a középkori sötétséget, amelybe újra bele akarják taszítani az emberiséget. De nem! Az emberiség nem megy hátrafelé! Kristálytisztán, napról-napra világosabban látja maga előtt célját: a szabadságot, békét és boldogságot! És minden újabb név a fasizmus áldozatainak listáján újabb felhívás a nép lelkiismeretéhez. Az lehet, hogy a németek mámor utáni kijózanodása keserves lesz, de biztosan elkövetkezik. Már int felétjük a győzelem! ...

26

Mint a pókháló, olyan vékony volt a fonal, amelynek nyomán a Berlinbe érkező Ziehauer megpróbált eljutni a Lemkétől származó hírek eredetéig. Vékony volt ez a fonal és pillanatonkint szakadással fenyegetett.

Törvényen kívül helyezés, spiclihálózat és rendőrterror kényszerítette mélységes illegalitásba a német kommunistákat. Nemcsak az életbenmaradt vezetők, de a párt egyszerű funkcionáriusai is a legszigorúbb konspiráció szabályai szerint dolgoztak. Két-három elvtársnál többet egyetlen illegális kommunista sem ismert. A lánc egy-egy új szeménél bizalmatlanul fogadták Ziehauert. Azt hitték róla, hogy rendőrkém, ő viszont minden új emberrel szemben ki volt téve, sajnos, annak a veszélynek, hogy provokátorra bukkan, aki kelepcébe csalja.

Képzelhető, mennyire csodálkozott, amikor a lánc utolsó szemét jelentő találkozóra egy elegáns házhoz ért, amelynek ajta-

ján fényes réztábla mutatta, hogy ott „Konrád von Schwerer gyalogsági tábornok" lakik. Ezt senki sem mondta Ziehauernek előre és ezért önkéntelenül meglassította lépteit, bár minden pontosan egyezett a kapott adatokkal: a kapu feletti szám, alatta két gomb „Tessék megnyomni!" felírással. És mellettük ott a két kisebb réztábla is. Az egyiken „Garage" áll, a másikon „Házmester"... Ha megnyomja a felső gombot, kinyílik a kapu és... „méltóztassák csak befáradni, Ziehauer elvtárs!"

Ugyan már, ostobaság ez!

Egészen biztos, hogy olyan kiválóság házában, mint Schwerer tábornok, nem állítanak csapdát neki. Viszont nagyon valószínűtlen, hogy itt lakjék — ahol Lemke lebukott — az az elvtárs, aki a lánc utolsó szeme.

Gondolatban már vagy tizedszer is ellenőrizte a kapott adatokat. Louis Darrac zenész útlevelével érkezett ide Berlinbe és a legkisebb félreértés is pusztulással fenyegette. Ha az első ellenőrzésnél bármelyik rendőrnek eszébe jut, hogy hegedűt nyomjon a kezébe, soha életében nem jut el Párizsba, melyen keresztül a távoli Moszkvába vezet az út.

Ziehauer a megbeszélt módon megnyomta a gombot, amely felett a „Garage" állt.

A „meglepetés" túlságosan gyenge szó annak a kifejezésére, amit Ziehauer érzett, amikor kinyílt a kapu és bőrkötényben ott állt előtte a megnyúlt, megemberesedett Ruprecht Wirth. Ziehauer tüstént felismerte, pedig harminchárom óta, amikor együtt ragasztották a választási plakátokat, nem látta. De úgy tett, mintha nem ismerné meg a fiatalembert és így szólt:

— A fényezőtől jövök...

Rupp határozatlanul pödörgette pelyhedző bajuszkáját.

— Maga mázoló? — kérdezte olyan hangon, mintha most látná először Ziehauert.

— Festőművész vagyok... Hiszen finom munkára van szükségük.

Rupp némán betessékelte Ziehauert. Szótlanul haladtak át a vén hársfáktól szegélyezett udvaron és bementek a garázsba.

— Jónapot, Ziehauer elvtárs — mondta mosolyogva Rupp, de amikor észrevette, hogy Ziehauer kezet akar nyujtani, gyorsan hozzátette: — Nem, nem, tegyen úgy, mintha a festéken lévő karcolásokat vizsgálgatná... Ott, a bal első sárhányón... Bizony, most ez örökösen így megy minálunk. Valóságos gyilkos került Franz helyére. A tábornok csak azért tartja, mert a gestapo küldte ide.

Ziehauer röviden beszámolt arról a táviratról, amit a Waclav-üzemben Lemkétől kapott, elmondta, hogyan próbálták Zin-

nel együtt Lemkét megmenteni a letartóztatástól és azt a gyanúját is közölte, hogy August atyának valószínűleg része volt az egész ügyben.

— Úgy van. Teljesen leleplezték és kiderült róla, hogy provokátor — bólintott Rupp, aki a nyílt garázsajtóban állt és az udvart figyelte. — Sok emberünket lebuktatta, akik a nácik bejövetele után is ott maradtak a Szudétavidéken. Értesüléseink szerint rövid időn belül tragikus események történnek Csehországban.

— Ezt ott is éreztük és én kizárólag azért jöttem Berlinbe, hogy megszervezzem Lemke megmentését.

— Lemke megmentését? — Rupp elfordult és szomorúan csóválta fejét. — Szó sem lehet a megmentéséről — mondta kisvártatva.

— Olyan szigorúan őrzik?

Rupp remegő hangon válaszolt:

— Igen...

Ziehauer érezte, hogy Rupp sokkal többet tud ennél.

— Nem bízik bennem?

— Nehéz beszélnem... Franz olyan közel állt hozzám.

A fiatalember még mindig elfordította tekintetét.

— Rupp! — szólt halkan Ziehauer.

A fiatalember megfordult:

— Harom nappal ezelőtt kivégezték... — mondta.

Ziehauer még mindig az autó fölé hajolt és úgy tett, mintha a sárhányó karcolásait vizsgálgatná. Rupp ekkor a fülébe súgta:

— Jön a gyilkos!

Belépett az új soffőr. Ziehauer a sárhányó kijavításáról beszélt és egykedvűen megjegyezte:

— Ez a munka túlságosan jelentéktelen és egyszerű nekem. Sokkal olcsóbban jönnek ki, ha akármilyen mázolót bíznak meg a javítással.

Rupp a kapu hosszú boltívén át kikísérte Ziehauert és halkan mondta:

— Nagyon szeretném, ha mégegyszer láthatnám.

— Lehetetlen... Nincs már itt szükség rám, el kell utaznom.

— Igen... Jobb is így — mondta Rupp és elfojtotta sóhaját. — Itt minden perc nagyon kockázatos.

— Nem fél?

Rupp a vállát vonogatta.

— Már hozzászoktam. Meg aztán nagyon fontos ez a találkozóhely, nem foszthatjuk meg ettől a pártot.

Ziehauer a fiatalember fáradt arcába nézett és nyugodtan kimondta:

— Nem oda megyek... Moszkvába utazom...

— Boldog ember!

Rupp szeme egy pillanatra felcsillant, arca kisimult. Ziehauernek úgy tetszett, hogy a fiatalember mosolyog, de Rupp ajkán újra megjelent a keserű vonás.

— Sok szerencsét és sikert kívánok — mondta halkan.

— Remélem, látjuk még egymást. — Ziehauer megemelte kalapját és tisztelettel meghajolt a fiatalember előtt. Rupp szótlanul bólintott.

A kapu olyan érces csattanással csapódott be mögötte, mint valami börtönajtó. És a retesz úgy csikorgott, mint a börtöncella zára.

*

Grete Wirth egy alacsony vas-zsámolyon ült a rakpartot a gázgyár szénraktárával összekötő mellékvágányok két váltója között. Kezét kabátja ujjába dugta, így melengette dermedt ujjait. A nehéz vasrudat, amellyel a váltókat állította, térde közé szorította. Tulajdonképpen nem is volt olyan hideg ez a március, de mégsem könnyű dolog tíz órán keresztül szélben, esőben üldögélni, a nehéz váltóvasat szorongatni és minden pillanatban készen állni arra, hogy a közeledő vasúti kocsik előtt átállítsa a jobboldali vagy a baloldali váltót.

Az asszony kabátja már régen átázott és az átnedvesedett kabátujjak nem melegítették meggémberedett kezét. Mégsem volt ereje, hogy kihúzza ujjait a kabát alól és ismét megmarkolja a hideg vasrudat. Talán hagynak néhány percnyi szünetet neki a kocsik, hiszen a váltás felé nem szoktak olyan sűrűn közlekedni...

Magába roskadva ült és arra gondolt, hogy már néhány napja nem látta a fiát. Rupp régen nem lakott otthon, de pontosan tudta mindig, mikor van szolgálatban az anyja és gyakran elszaladt hozzá, hogy láthassa. De most már napok óta nem jelentkezett...

Grete asszony szíve nyugtalansággal telt el. Dehát nyugodt lehetett-e ő, aki tudatában volt annak, hogy hol és milyen időkben él! A barnainges hóhérok már elrabolták a férjét, nem tudja, el-e, hazajön-e valaha. De bízott az igazságban és szentül hitte, hogy győzedelmeskednie kell annak az ügynek, amelyért férje szenved. Ez a hit adott neki erőt, hogy Rupp szemébe nézzen és soha, semmivel ne árulja el, milyen gyötrő fájdalommal és aggodalommal tölti el Rupp sorsa, mennyire félti a fia életét. Az átkozott hóhérok nem sokat teketóriáznak az olyanféle emberekkel, mint az ő Ruppja. Már nemcsak gyüjtőtáborról van

szó. Mind gyakrabban szivárogtak ki hírek arról, hogy a nácik kivégzik a letartóztatott antifasisztákat.

Mint anya, talán egyszerűen azt mondhatta volna a fiának „Hagyd abba ezt az egész dolgot, gondolj apád sorsára, és maradj békében." Rupp talán szót is fogadott volna. Hiszen mindig szófogadó gyerek volt... Talán...

Mint anyának talán egyenesen kötelessége lett volna, hogy mindezt megmondja a fiának?... Talán...

Órákon át, napról-napra egyre csak erre gondolt. Minél kinosabbá vált a várakozás, minél riasztóbbak voltak a munkásság körében elterjedt hírek a letartóztatásokról és a kivégzésekről, annál világosabbnak tűnt ezekre a töprengésekre adott válasz: Rupp mégis csak az ő fia! De ha Rupp megjelent és nyugodt mozdulatokkal, ajkát keményen összeszorítva — mint az édesapja — közeledett hozzá, a sötétbarna szempár kemény, nyílt tekintetének hatására nyomban szétfoszlott Grete asszony határozottsága és most már nem volt olyan bizonyos abban, hogy Rupp csakis az ő fia. Visszaemlékezett azokra a beszélgetésekre, amiket férjével folytatott Teddy, a lakás apró konyhájában. Ezekből a beszélgetésekből, olyan világosan, mint a kétszer kettő, kiderült, hogy nincs a világon olyan sötét erő, amely feltartóztathatná a szabadság felé törő népet. Aki megkísérelte, hogy ezt az előretörést feltartóztassa, az a kapitalisták és ellenforradalmárok segítőtársává lett és mindenképpen az ő malmukra hajtotta a vizet. Mindebből az következik, hogy amikor fia életéért aggódik, szembehelyezkedik azzal a harccal, amit a fia, Teddy és az apja nyomdokain haladva folytat. Ő pedig nem akar ezzel a harccal szembehelyezkedni! Úristen, milyen bonyolult, szörnyű életet teremtett ez az átkozott Hitler!...

Bánatosan nézte a villamosvasút irányító oszlopa tetejére szerelt nagy óra mutatóját. Szolgálata már vége felé közeledik, de a fiú megint nem jött...

Kezére lehelt, nehogy meggémberedett ujjai közül kicsússzék a vasrúd, amikor a fordulóban közeledő szénszállító vagon előtt elfordítja a váltót. Annyira elmerült munkájába, hogy észre sem vette, amikor egy arra haladó villamos lépcsőjéről leugrott Rupp.

Rupp most nem ment oda anyjához, mint ahogy máskor szokott és nem fogta karon, hogy együtt induljanak a legközelebbi villamosmegálló felé.

Anélkül, hogy megállt volna, halkan odasúgta váratlan felbukkanásától összerezzenő édesanyjának, hogy a vendéglőben, a szokott helyen várja. Rupp hangja olyan fesztelen és nyugodt, járása annyira magabiztos volt, hogy Grete asszony aggodalma

egyszeriben eltűnt. Félórával később belépett a vendéglőbe, körül sem nézett és egyenesen abba a sarokba tartott, ahol Rupp rendszerint ülni szokott. A fiú felállt, gyengéden levette anyja átázott kendőjét és esőtől elnehezedett kabátját, aztán forró, széles tenyerébe vette a hidegtől megkékült, meggémberedett kezet és dörzsölgette, simogatta, amíg nem lett meleg és puha. Az anya úgy érezte, hogy még az izületei reumás csomói sem szaggatnak annyira, amikor a fia ajkához emeli a kezét, és rálehel. Felállt, kezébe vette a tálcát és ételt hozott a kiszolgáló pulttól.

Grete a fia szemébe nézett és megpróbálta kitalálni, milyen nyugtalanító igazság bujkál a megnyugtató szavak mögött, amelyekkel Rupp el akarja terelni a figyelmét, miközben a forró csészét tenyerébe fogva, lassan szürcsölgeti a borsólevest.

Az asszony néha egy-egy kérdést tett fel, de ezeknek a kérdéseknek alig volt közük Rupp gondolatelterelő csevegéséhez. De vajjon el lehet-e terelni egy anya gondolatait arról a veszélyről, amelyről azt hiszi, hogy a fia feje fölött lebeg? De bármilyen nagy volt is a félelme, bármilyen kínos is a lelki zavara, egy szóval sem mondotta azt, amire olyan sokszor gondolt, amikor Rupp nem volt mellette: talán elég a harcból, talán nyugton kellene maradni, amíg Németország egéről nem oszlik el a nácizmus csúf, sötét fellege. Rupp, mintha csak kitalálta volna anyja gondolatait, most hirtelen ezt mondta:

— Higyje el, édesanyám, már nincs messze az idő, amikor szétoszlatjuk a Németország fölött lebegő fekete fasiszta felhőt!

— Ó, Ruppchen! ...

De egy szót sem fűzött hozzá abból, ami már a nyelvén volt. Hiszen Rupp nemcsak az ő fia. Az apja művét is folytatja, az apjáét, akinek tanítója a vasakaratú Teddy volt. Ő Rupp édesanyja. De vajjon nem édesanyja-e Ruppnak az egész dolgozó Németország?!

Összeszorította száját, nehogy bánatosan felsóhajtson, amikor arra gondolt: „Talán ma látom utóljára?" Elérkezett a búcsúzás pillanata és Grete nem tudott másra gondolni.

— Idehallgass, fiacskám ... Talán jobb lenne, ha hozzám költöznél és olyan munkába állnál, mint mások ...

Rupp a fejét rázta:

— Nem lehet, édesanyám. Bármely pillanatban szükségük lehet rám a gazdáimnak.

Grete biztos volt abban, hogy itt egyáltalán nem Rupp gazdáiról van szó. Ha legalább tudná, hogy Rupp csak azért nem akar hazaköltözni, mert az anyja biztonságáért aggódik, az anyja nyugalmát félti ... Ebben az esetben nem sokat teketóriázna, elmenne Rupp holmijáért és hazaszállítaná. Csakhogy a fiú

emlékszik a konyhájukban lefolyt beszélgetésekre és tudja, mi az: titkos találkozóhely...

Ruppnak nem volt elég lelkiereje ahhoz, hogy elmondja: Franz Lemke mindvégig becsülettel kitartott, édesanyját pedig nem vitte rá a lelke, hogy megkérdezze, tud-e valamit Lemke sorsáról. Mindketten elhatározták, hogy magukba fojtják, amit tudnak.

Búcsúzóul Rupp egy kis könyvet adott át édesanyjának. Grete asszony elcsodálkozott, amikor meglátta a könyv fedelét: ólcsó kiadású biblia volt.

— Miért adod ezt nekem?

— Nem volt erőm hozzá, hogy megsemmisítsem. Emlék egyik barátomtól. Rejtse el, édesanyám.

Grete megértette, hogy a könyv kötése álcázás csupán és nyugtalanul tekintett fiára. De most sem kérdezett semmit, csak némán zsebredugta a könyvet. Otthon felszedte a konyha linoleumpadlójának egy darabját, ahová a férje szokta eldugni a könyveit. Fellapozta a bibliát. Az első oldalon ez állt: „Henry Barbusse: Sztálin. Az az ember, akin keresztül új világ nyílik." Belenézett a könyvbe: „.... Mindannak középpontja, szíve, ami Moszkvából kisugárzik az egész világ felé... Im, ő kortársai legnagyobbja és legjelentékenyebbje... Az emberek szeretik, bíznak benne, szükségük van rá, körülötte tömörülnek, támogatják és előbbre viszik. Hatalmas alakja Európa és Ázsia, a múlt és jövendő fölé emelkedik..."

Az asszony teljesen megfeledkezett a felemelt linoleumról és egyik lapot a másik után olvasta: „Hiszünk a pártunkban — mondja Lenin — benne látjuk korunk eszét, becsületét és lelkiismeretét..." „Nem mindenkinek adatott meg, hogy egy ilyen pártnak tagja legyen — mondja Sztálin. — Nem mindenkinek adatott meg, hogy kiállja azokat a megpróbáltatásokat és viharokat, amelyek egy ilyen párt tagságával együttjárnak!"

De az ő fia kiállja! Kiállja, akár az édesapja, akár Teddy!

„Hogy valaki becsülettel végigjárja földi útját, nem kell hozzáfogni a lehetetlenhez, de előre kell menni, míg az erőből futja."

Az ő fia előremegy. És elég ereje van ahhoz, hogy végig megjárja az utat. Ereje van, mint apjának, mint Teddynek és mint... Franznak!...

Hej, ha tudnák, milyen nehéz neki, az anyának a sora!...

Az utolsó lapot nézi:

„... Ott fekszik Lenin az elnéptelenedett tér éjszakai csendjében; most ő az egyetlen a világon, aki nem alszik. Virraszt minden fölött, ami körülötte elterül, virraszt a városok és fal-

vak fölött. Ő az igazi vezér, az az ember, akiről boldogan mosolyogva mondják az emberek, hogy barátjuk és egyben tanítómesterük, apjuk és bátyjuk, aki valóban mindenkivel törődik. Nem ismertétek őt, de ő ismert titeket és gondolt rátok. Bárkik is vagytok, szükségtek van erre a barátra. És akárkik vagytok is, sorsotok annak az embernek kezében van, aki mindenki helyett virraszt és dolgozik, annak az embernek kezében, akinek koponyája a tudósé, arca a munkásé és öltözete az egyszerű katonáé..."

Becsukta a könyvet, de mégegyszer fellapozta a fedelét és újból az első oldalt nézte: „Sztálin" — olvasta, aztán a padló rejtett nyílása fölé hajolt.

27

1939 március... Meleg tavaszi nap volt, de Laurand mégis fázott. Sovány volt és sápadt. Már napok óta nem borotválkozott. Kiskabátjának gallérját felhajtotta, mert el akarta titkolni, hogy semmi sincs alatta, csak a nyakára tekert vörös sál. Felöltője már régen nem volt.

A munkanélkülinek barátságtalan a párizsi tél. Laurand csak úgy vészelhette át a telet, hogy órájától kezdve a takarójáig mindenét pénzzé tette. Spanyolországból visszatérve, egyetlen üzemben sem maradhatott meg hosszabb ideig. Az üzemek és a városi hatóságok egyformán éber figyelemmel kísérték a rendőrség által készségesen rendelkezésükre bocsátott feketelistákat. De ugyan hogy is tiltakozhatott volna Laurand, az ismeretlen elszászi munkás, egy-egy törvényellenes elbocsátás ellen, amikor maga a miniszterelnök rádión közvetített uszító beszéddel válaszolt a munkások általános sztrájkjára, amellyel a jogtiprások ellen tiltakoztak! Daladier a munkások ezreit dobatta ki az utcára, száz meg száz munkást juttatott börtönbe és jóváhagyta Reynaud rendkívüli rendeleteit, amelyek elviselhetetlen adóterheket raktak a dolgozó nép vállára, megszüntették a negyvenórás munkahetet és kötelezővé tették a túlórázást.

Csak öt hónapja, hogy Laurand kíváncsiságból kiment a le-bourgeti repülőtérre, mert látni akarta a Münchenből visszatérő Daladiert. Olyan közelről látta a miniszterelnököt, mint most a parkban ezt a kertészt. És komolyan hitelt lehet adni annak a történetnek, hogy amikor Daladier a repülőgépből kitekintett és meglátta a tömeget, legszívesebben becsapta volna a fülke ajtaját és utasítást adott volna, hogy forduljanak vissza.

Azt mondja a fáma: Daladier azt hitte, hogy nyomban szétlépi őt az a százezer francia, mert szégyent hozott Franciaországra és elárulta az ország egyik leghűségesebb szövetségesét. De nem. A kispolgárok tömege ezt kiáltozta: „Éljen Daladier!" A tökfilkók akkor még elhitték azt a dajkamesét, hogy a miniszterelnök sok-sok francia nemzedék békéjét hozta magával Münchenből.

Laurand nagyon jól emlékezett arra, milyen csüggedés fogta el a párizsiakat három hónappal Daladier nagyhangú nyilatkozata után, amikor meghallották, hogy Barcelona elesett.

Barcelona! Úristen, az ember szinte azt hihetné, hogy mindez egy másik életben történt... A Mátrai-dandár és a Jaurès-zászlóalj. A mindig derűs, önfeláldozóan bátor tábornok és a többi, drága bajtárs... Laurand mindre emlékezett: honfitársára, Darracra; Ziehauerre, a dandár német festőművészére, a rengeteg Franco-karikatúrára, amivel a falangistákat ingerelték. Emlékezett Crissre is, a hórihorgas angolra. Mi is történt vele? Most már emlékszik: azon a napon esett el, amikor az a spanyol énekesnő megérkezett. Persze így volt!... De mindenkinél közelebb állt hozzá az amerikai Steal, akivel eleinte még csak meg sem tudták egymást érteni. Jóságos ég, mennyit vitatkoztak! És milyen ostobának tarthatták a többiek Laurand-t, amikor dühtől tajtékozva védelmezte a francia szocialista minisztereket. Hej, Steal, öreg barátom: igazad volt, hiszen ezek a miniszterek nem szocialisták, hanem szemenszedett csirkefogók. Mindet lámpavasra kellene akasztani! És ha a sors újra összehozná Steallel, bizisten tudná, mit mondjon neki!

Arra is jól emlékezett Laurand, hogyan élte át Párizs lakossága azokat a napokat, amikor Barcelona elesett és egy hét mulva már a francia határon álltak Francóék. Ezekben a napokban ő is ott volt a parlament előtt tüntető tömegben, hogy követelje a pireneusi határ megnyitását, követelje, hogy a köztársaságiaknak szánt fegyverekkel megrakott vasúti szerelvényeket engedjék át a határon. Ez volt minden, amit akkor tenni tudott, de kötelességének érezte, hogy ő is odakiáltsa a képviselőknek:

— Le a benemavatkozási politikával! Fegyvert a spanyoloknak!

Az egyszerű, dolgozó Franciaország a Spanyol Köztársaság győzelmét kívánta, de Bonnet, hosszú, sötétkék kabátja szárnyait lebegtetve, mindenkit túlharsogott. A határ zárva maradt és a Spanyol Köztársaság nem jutott fegyverhez... És most a köztársaság elvérzik ebben az egyenlőtlen küzdelemben.

Maholnap Madrid is elesik és a fasiszta hóhérok bárdjának gyalázatos munkája nyomán még jobban megduzzadnak a hiába kiontott vér patakjai!

Madrid?! Laurand jól emlékezett az Egyetemi Városrészre és a Casa del Campóra, ahol dandárjuk legjobb katonáinak százait veszítette el. El lehet-e felejteni azt a napot, amikor Steal és Louis, a csonkaujjú hegedűs, kihúzta a gránáttölcsérből azt a sebesült repülőt? Milyen nemzetiségű is volt? Talán cseh...

Louis Darrac! Micsoda nagyszerű fickó volt! Igazi párizsi. Ha jól emlékszik, Darrac is mulatott rajta, amikor annyira dicsőítette a francia kormányrendszert. Az ördögbe! Csakugyan ő volt az, aki azt a rengeteg ostobaságot mondta? Ha ő is párizsi volna, bizonyára már régesrégen tisztán látná a dolgokat, de — az ördögbe! — ő csak elszászi, aki két nemzedék hagyományaihoz hiven arról ábrándozott, hogy visszatér a csodálatos, szép Franciaországba.

No, most visszatért!...

A cigarettavég már az ajkát égette.

Sajnálkozva eldobta és cipősarkával széttaposta.

Hej, ez az élet!...

Hogy van az, hogy olyan kevéssé hasonlít arra, amit az újságok írnak? Idegen országba, spanyol földre kellett kerülnie, hogy sokmindent tisztán lásson. De hát mi ez? Kiderül, hogy a dandár igazi iskola volt számára. És kik voltak ott a tanítói! A világ minden tájáról jött emberek. Legfőbb „professzora" Steal volt, az amerikai kőműves. Csodálatos, hogy a kommunisták agya milyen nagyszerűen dolgozik!... És maga Mátrai tábornok, meg Zinn, a politikai biztos: Enkel, a hosszúlábú törzskari főnök, a kis Varga és Ziehauer, a festő — csupa olyan ember, aki azelőtt sohasem látta egymást és a földkerekség legkülönbözőbb részeiből került oda — de valójában mégis ugyanazon a nyelven beszéltek! Bizony, még emlékezni sem akar arra, milyen ostoba fickónak tarthatta akkor Steal, meg a többi fiú! Pfuj!...

Laurand felállt a padról, önkéntelen mozdulattal még egyszer rátaposott a cigarettavégre, aztán nekiindult a fasornak. Gondolkodással akarta a gyomra táján jelentkező fájó érzést elterelni. Hálistennek, volt miről gondolkodnia. Hiszen, ha következetes akar lenni és teljesen meg akarja ismerni az élet igazságát, amit a kommunisták mutattak meg neki Spanyolországban, akkor a leghelyesebben teszi, ha belép a pártjukba.

Megállt az újságosbódé előtt és szeme gyorsan végigfutott a bódé falára kitűzött lapok hatalmas címbetűin. Udvariasan megemelte kalapját:

— Mi újság, madame Jouve?

Jól tudta, hogy madame Jouve nem olvas újságot. Valamikor, még a jó időkben padlásszobát bérelt tőle és mint pontosan fizető lakó, szívélyes kapcsolatban állott szállásadónőjével. Amikor még két sous-ja sem volt, hogy megvegye az újságot, eljött ide, a bódéhoz és madame Jouve a két kiadás közötti szünetben, amíg az esti lapokra várt, megengedte, hogy Laurand végigböngéssze az újságokat.

— De legyen szíves, rendesen hajtsa össze a lapokat, nehogy észrevegye valaki, hogy már olvasták — szólt madame Jouve és kihúzta a lapok közül a Populaire aznapi számát, amelyet a reggeli eső alaposan átnedvesített.

— Nem, nem! — Laurand intett. — Nem ezt kérem!

Az asszony egy pillanatig csodálkozva nézett Laurandra.

— Persze, persze... — mondta és letette a Populairet. A kommunista Humanité legújabb számát nyujtotta át neki.

— Ha már elolvassa, legyen szíves, mondja meg, igaz-e az a hír, hogy ötmillió frankot küldtek a Spanyolországból Párizsba érkezett menekülteknek? Talán még magának is jut belőle valamicske? Sajnos, otthon felejtettem a szemüvegemet! — Ez volt madame Jouve állandó kifogása, amivel leplezte, hogy a lapok nagybetűs címfeliratain kívül semmit sem tud elolvasni.

Laurand megkereste a lapban azt a hírt, amely szerint Pasqua, párizsi spanyol nagykövet ötmillió frankot kapott a szovjet kormánytól a spanyol menekültek megsegítésére.

— Sajnos, madame, ebből bizony semmi sem jut rám — mondta sóhajtva.

Madame Jouve bíráló tekintettel mérte végig a férfi szánalmas alakját.

— Még mindig nincs munkája?

Laurand válasz helyett kinyitotta kabátja nyakát.

— De hiszen maga is éppen olyan szocialista, mint a miniszterek — mondta gúnyosan az újságárusnő.

Laurand füttyentett.

— A véleményük nem egyezik az enyémmel.

— Ha-ha! — harsogta madame Jouve és ujját férfiasan végighúzta dús, fekete bajuszkáján. — Vegyen csak továbbra is ezekről példát — mondta és ujjával az Humanité nedves papirját bökdöste. — Azt mondják, hogy mostanában minden nemigen vezet jóra...

— *Nem mindenki keresi a jót, madame. Vannak olyanok is, akik az igazságot keresik.*

— Ha abból ítélek hogy mennyien vásárolják az Humanitét, úgy látom, hogy bizony mind többen és többen keresik

az igazságot... Hol van már az az idő, amikor még a Matin fogyott a legjobban?... — Madame Jouve felsóhajtott.

Laurand nem is hallotta, mit mond az asszony, mert az újságot böngészte.

— Akármilyen erősen rácsavarták a fedőt a csehszlovák katlanra, mégis folytonosan forr — mondta Laurand és már éppen össze akarta hajtogatni az újságot, amikor tekintete a lap első oldalára esett: „Az Arcueil-téren, a Népházban, ma este nyilvánosan megvitatjuk Sztálin elvtársnak tegnapi számunkban közzétett beszámolóját."

— Nincs meg véletlenül a lap tegnapi száma? — kérdezte.

Madame Jouve kényelmesen átlapozta a visszamaradt újságokat és a csomóból kihúzta az Humanité előző napi számát.

Laurand felnyitotta az újságot és mohón végigfutotta az első hasáb címét: *„Sztálin beszámolója a Kommunista Párt tizennyolcadik kongresszusán."*

Gyorsan olvasni kezdett.

„A Szovjetunió nemzetközi helyzete... Az új imperialista háború ténnyé vált... a fasiszta főkolomposok, mielőtt a háborúba belerohantak volna, elhatározták, hogy a már ismert módon megdolgozzák, azaz megtévesztik, becsapják a közvéleményt.

Németország és Olaszország háborús tömbje Anglia és Franciaország európai érdekei ellen? Ugyan kérem, miféle tömb ez? ‚Nekünk' nincs semmiféle katonai tömbünk. ‚Nekünk' mindössze csak ártatlan ‚berlin—római tengelyünk' van, azaz bizonyos geometriai ábránk a tengelyt illetőleg. (Derültség.)

Németország, Olaszország és Japán háborús tömbje az Amerikai Egyesült Államok, Anglia és Franciaország távolkeleti érdekei ellen? Szó sincs róla! Nincs ‚minekünk' semmiféle háborús tömbünk. ‚Minekünk' mindössze csak egy ártatlan ‚berlin—római—tokiói háromszögünk' van, vagyis egy kis geometriai szórakozásunk. (Általános derültség.)

Háború Anglia, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok érdekei ellen? Ostobaság! ‚Mi' a Komintern ellen viselünk háborút, nem pedig ezek ellen az államok ellen. Ha nem hiszitek, olvassátok el az ‚antikomintern-paktumot', amelyet Olaszország, Németország és Japán kötött.

Az agresszív urak így vélték megdolgozni a közvéleményt, noha nem volt nehéz megérteni, hogy mindez az otromba álarcosdi túlságosan átlátszó, mert hiszen nevet-

séges a Komintern ‚tűzfészkeit' Mongólia sivatagjaiban, Abesszinia hegyeiben, Spanyol-Marokkó völgykatlanaiban keresni. (Derültség.)

De a háború könyörtelen. Nincs olyan lepel, amivel el lehetne rejteni. Mert nincs olyan ‚tengely', ‚háromszög' és ‚antikomintern paktum', ami eltakarná azt a tényt, hogy Japán ez idő alatt elfoglalta Kínának óriási területét, Olaszország — Abesszíniát, Németország — Ausztriát és a Szudétavidéket, Németország és Olaszország együttesen — Spanyolországot; s mindezt a nem-agressziv országok érdekei ellenére. A háború, az csak háború maradt, az agresszorok háborús tömbje — háborús tömb, az agresszorok pedig — agresszorok maradtak.

Az új imperialista háborúnak az a jellemző vonása, hogy még nem vált általános háborúvá, világháborúvá. A háborút az agressziv államok viselik, amelyek minden lehető módon sértik a nem-agressziv államok érdekeit..."

Madame Jouve megkérdezte:

— Maga még nem lett kommunista, Laurand úr?

— Rendkívül érdekes, ami itt áll — mondta izgatottan Laurand. Már elfelejtette, hogy csak néhány pillanatra kapta meg az újságot és újból belemerült az olvasásba:

„Akkor hát mivel magyarázhatók ezeknek az államoknak rendszeres engedményei az agresszorok javára?

Magyarázni lehetne például a forradalomtól való félelem érzésével, amely forradalom kitörhet, ha a nem-agressziv államok háborúba bonyolódnak és a háború világháború jellegét ölti. A burzsoá politikusok persze tudják, hogy az első imperialista világháború győzelemre juttatta a forradalmat a világ egyik legnagyobb országában. Félnek attól, hogy a második imperialista világháború szintén győzelemre juttathatja a forradalmat egy vagy több országban..."

Laurand tenyerével szenvedélyesen rávágott az újságra.

— Látja, madame, ez a férfi olyan messzire lát előre, amilyen messzire valamennyi multbeli, jelenlegi és jövendő miniszterünk együttvéve sem tud látni. Becsületszavamra!

— Kiről beszél?

Laurand nem is válaszolt erre a kérdésre és nagy buzgalommal olvasott tovább:

„Ez azonban most nem az egyetlen, sőt, nem is a legfőbb ok. A fő ok abban rejlik, hogy a nem-agressziv országok többsége, elsősorban Anglia és Franciaország elvetette a kollektiv biztonság politikáját, az agresszorral szemben való kollektiv ellenállás politikáját; abban, hogy áttértek a benemavatkozás álláspontjára, a ‚semlegesség' álláspontjára . . ."

Madame Jouve cigarettát sodort magának és vastag nyelvével, amely olyan volt, mint egy padlizsán, gyorsan végignyalta a papirt. Észrevette, hogy Laurand nem pontosan a hajtásnál rakja össze a lapot és mérgesen rászólt:

— Úgy bánik azzal az újsággal, mintha megfizette volna az árát!

— Pardon — mondta mentegetőzve Laurand és gondosan elsimította a papir ráncát. Szerette volna megtalálni azt a részt amelynek olvasásában az újságárusnő megzavarta, de madame Jouve határozott hangon megszólalt:

— Azonnal adja ide az újságot! Már a járókelők is figyelnek ránk. Még majd azt hiszik az emberek, hogy mindenki elolvashatja, ami érdekli, anélkül, hogy egy árva centimet is fizetne érte!

— Becsületszavamra, csak egy fél percre! — mormogta Laurand könyörgő hangon.

Madame Jouve azonban megfogta az újság sarkát és maga felé húzta az Humanitét.

— Különben sem érdekem, hogy a rendőr meglássa, hogyan gyűlnek össze a bódém előtt mindenféle emberek, csak azért, hogy az Humanitét olvassák.

De Laurand sehogy sem tudta rászánni magát arra, hogy visszaadja az újságot anélkül, hogy azt az oldalt végigolvassa.

— Majd megfizetem — mondta. — Kérem, irjon fel két sous-t a számlámra.

— Talán akkor akarja megfizetni, ha munkához jut?

Laurand gondolkodás nélkül lerántotta nyakáról vörös sálját és a pultra dobta:

— Tessék, itt a zálog!

Visszatért a parkba, leült egy padra, és türelmetlenül megkereste a beszámolónak azt a részét, ahol az olvasást abbahagyta:

„A benemavatkozás politikáját formálisan a következőképpen lehetne jellemezni: ‚hadd védekezzék minden ország az agresszorral szemben, ahogy akar és ahogy tud, miránk ez nem tartozik, mi kereskedni fogunk az agresszo-

rokkal is, áldozataikkal is. A valóságban azonban a benemavatkozás politikája az agresszionak való kedvezést, a háború szabadjára engedését jelenti... nem zavarni az agresszorokat abban, hogy elvégezzék sötét munkájukat; nem zavarni, mondjuk, Japánt abban, hogy háborúba bonyolódjék Kínával, de még jobb, ha a Szovjetunióval; nem zavarni, mondjuk, Németországot abban, hogy elmerüljön az európai ügyek hínárjában, hogy háborúba keveredjék a Szovjetunióval; hadd süppedjen bele a háború valamenynyi részvevője mélyen a háború mocsarába; titokban még biztatgatni is kell őket, hadd gyengítsék és erőtlenítsék egymást, azután pedig, amikor már eléggé legyengültek, — kilépni friss erőkkel a színre, természetesen ‚a béke érdekében' és diktálni a legyengült háborús feleknek a feltételeket..."

Egyszerre csak zöld, piros és sárga karikák kezdtek táncolni a papíron. Szétfolytak, egybeolvadtak, majd tüzes kígyókká változtak. Laurand éles fájdalmat érzett a gyomrában.

Rémülten behúnyta szemét. Ilyen rohama még sohasem volt. Rövid volt ez a roham, de amikor újra kinyitotta szemét, a vörös kígyók még mindig ott tekeröztek előtte. Homlokán kiütött a veríték, ujjait szemére szorította. A kígyók egy pillanatra lilás sziporkákat szórtak, aztán eltűntek.

Hej, de átkozottul szaggatta gyomrát ez a fájdalom!... De hol találja meg azt a magyarázatot, amire szüksége van? .. Persze, persze, a Place d'Arcueil termében. Ma, március 12-én, este fél nyolc órakor... Csakugyan március 12-ike van? Akkor meg miért van ilyen kutya hideg? Vacog a foga a hidegtől.... Szorosabbra kellene fognia a nyakán a sált. Mert hiszen tudja, hogy a sálnak, a vörös sálnak, ott kell lennie a nyakán...

„Arcueil-terem, este fél nyolckor." Csak el ne késsen... Ha már meg kell döglenie az éhségtől, legalább tudni akarja, miért... Vagy talán nem is áll még olyan komiszul a dolog? Azok a fiúk ott talán megmutatják majd neki a kivezető utat. Bizisten! Ha olyanok, mint Mátrai tábornok, vagy Steal, akkor megmondják, hogyan kell kitekerni a nyakát az olyan kalandor csirkefogóknak, mint Blum és barátai — de nemcsak az ő nyakukat kell kitekerni, hanem mindenkiét, aki elállja az igazi franciák útját — mindenkiét De la Rocque-tól Daladier-ig. Éppen ideje, bizisten, éppen ideje!

Két járókelő látta, hogy Laurand feláll a padról, néhány lépést tesz, aztán megtántorodik és elvágódik. Egyik kezében az újságot szorongatta, a másikkal görcsösen a nyaka felé ka-

pott, mintha a sálja végét keresné. Estében szétnyílt a kabátja és a járókelők meglátták bordáit, amelyek úgy álltak ki, mint valami csontvázé.

Az egyik járókelő körülnézett és tekintetével rendőrt keresett, de a másik Laurandra pillantva, megragadta társa kabátjának ujját:

— Várjon csak, Garrot! Ezt a fiút én ismerem. Elszászi. Laurandnak hívják és a Jaurès-zászlóaljban szolgált.

Amikor Garrot látta, hogy társa fel akarja emelni Laurandot, megkérdezte:

— Hová vigyük?

— Hozzánk.

— Nemzetközi dandár?

— Természetesen! — mondta a másik és óvatosan kivette Laurand görcsösen összeszorított ujjai közül az újságot.

Garrot a park bejáratához szaladt és taxit hívott. Laurand éppen abban a percben tért magához, amikor fel akarták emelni. Néhány pillanatig csak bámult, semmit sem értett az egészből, de amikor az egyik férfi arcába nézett, hirtelen a nyakába borult és borotválatlan képét esetlen mozdulattal hozzászorította:

— Megismertelek, Ziehauer, szavamra, azonnal megismertelek...

*

Másnap Laurand és Garrot együtt lépett ki a Gare du Nord csarnokából. Elbúcsúztatták a Le Havre-ba utazó Ziehauert, aki a nagy kikötőben majd hajóra száll és Leningrád felé folytatja útját.

Búcsúzás közben Laurand ezt mondta Ziehauernek:

— Ha kiérsz, azonnal add át üdvözletemet Mátrai tábornoknak. Hallod? És ha szüksége lenne rám, tudod, hol talál meg.

Laurand zsebében Darrac, a csonkaujjú hegedűművész útlevele volt, Darracé, akivel együtt szolgáltak Mátrai tábornok dandárjában. Az útlevélen lévő csehszlovák vízum lehetővé tette, hogy Garrot-val együtt Laurand is Prágába utazzék.

— De vajjon biztos benne, kedves kapitány — kérdezte szerényen az elszászi — hogy ott valóban szükség van olyan emberekre, mint én?

Garrot megveregette Laurand vállát.

— Ha a franciák nem váltják le sürgősen a kormányukat, akkor bizony nemsokára aranyat ér majd a jó katona.

— A cseheknél?

— Lehetetlen, hogy senki se próbálja Hitlert feltartóztatni — mondta kissé homályosan Garrot. — Ha viszont megteszik, akkor Hitler vicsorítja majd a fogát.

— Úgy beszél, mintha örülne a háborúnak.

— Régi katonaember vagyok én, öregem! — kiáltotta vidáman Garrot. — És szilárd meggyőződésem, hogy a dolgok mindaddig nem jönnek rendbe, amíg Hitlernek ki nem törik a nyakát.

— És vajjon csak Hitler nyakát kell kitörni? — kérdezte Laurand ugyanolyan hangsúllyal, mint egykor Steal szólt hozzá.

28

Amikor Rowe a majorhoz közeledett, megértette, miért rendelte a főnök erre a helyre, amely annyira távol esik Londontól. A major olyan helyen feküdt, hogy senki sem tudta volna észrevétlenül megközelíteni.

Rowe arra gondolt, ha a lelkét valami nagyobb bűn terhelné, amelyet őfelsége titkos szolgálata ellen követett el, akkor aligha merné gépkocsiját ilyen bátran a major kapuja felé vezetni. Hiszen keresve sem találhattak volna ennél alkalmasabb helyet arra, hogy valaki a legnagyobb titokban megszabaduljon egy felesleges embertől. Rowe azonban könnyű szívvel nyomta le a féket. Már régen nem látta a főnököt. Azóta sok értékes jelentést küldött neki és néhány sikeres provokációt hajtott végre. Gondolatban mindezt felsorolta, de a Ben és Schwerer elleni sikertelen merénylet gondolatánál egy pillanatra megakadt. De nyomban meg is feledkezett a balsikerről, hiszen a merénylet sikertelensége nem gátolta meg Chamberlaint abban, hogy a Szudétavidéket ugyancsak olcsón — Hitler rövid ideig tartó engedékenységének fejében — átadja a náciknak. Az azóta bekövetkezett események már régen háttérbe szorították a Szudétavidék ügyét.

Az előcsarnokban csak egy lakáj volt, aki átvette kabátját és kalapját, aztán kényelmesen leengedte a függönyöket és eltűnt, anélkül, hogy bármit is kérdezzen — még a látogató nevét sem kérdezte meg.

Eltelt néhány perc. Rowe lépéseket hallott, a lépcső felé fordult és nyomban felismerte a főnököt.

— Nem kell jelentést tennie — mondta a főnök a szokásos üdvözlő szavak után. — Mindenről tudok. Jól végzett munkájáért fogadja köszönetemet, a lord Creefielddel kapcsolatos

balsikerért nem haragszom. Végeredményben az ügy általános megelégedésre ért véget.

— Nem tudom, mire gondol, Sir.

— Már nem szokott újságot olvasni?

— Egyenesen a repülőtérről jövök, Sir.

— Az más. Nézze csak meg a miniszterelnöknek a képviselőházban tegnap elmondott beszédét. A kormány nem veszi zokon, hogy Csehszlovákia rövidesen megszűnik létezni.

— Útközben egészen mást hallottam.

— Úgy?

— Azt beszélik, hogy Hitler alaposan becsapott bennünket.

— Válogassa meg a szavait, Winifred — mondta mosolyogva a főnök. — Az angol-német nyilatkozat így szól: soha többé nem szabad eltűrni, hogy bármiféle nézeteltérés megrontsa a két ország közötti jóviszonyt.

Átmentek az ebédlőbe. Útközben ezt mondta Rowe:

— Megengedi, hogy jelentést tegyek arról, amit a titkos szolgálat hibájának tartok?

— Nagyon helyes — bólintott a főnök. — De előbb egyék valamit. Én nem eszem, inkább egy pohárka malagát iszom... — A főnök bort töltött egy nagy pohárba. — Nem értem, mi jót találnak azokban a gyalázatos koktélekben, amelyek csak felmarják az ember szájpadlását. — Nagy élvezettel ivott néhány kortyot és csettintett a nyelvével. — Már csak ezért az egyért is érdemes volt Francónak segíteni, hogy rendet teremtsen Spanyolországban... No, most már elmondhatja, mivel nincs megelégedve.

— Hibásnak tartom, Sir, azt a döntést, amelynek alapján abba kellett hagynom a „Szabad Németország" rádióállomás felkutatását.

— Azt akarja, hogy azt is tálcán szolgáljuk fel Hitlernek?

— Több okunk van nyugtalankodni miatta, mint Hitlernek.

— Nem értem.

— Hitlernek Európa szemében már nincs vesztenivalója, de bennünket jóvátehetetlenül kompromittál ez a titkos adóállomás. Nincs nap, amikor ne sugározna az éterbe olyan leleplezéseket az angol-német és az angol-francia tárgyalásokról, hogy a miniszterelnöknek jónéhány álmatlan éjszakája lenne, ha ezeket a híreket meghallaná.

— Tudja az adóállomás helyét?

— Egy Zinn nevű ember irányítja...

— Cseh?

— Német.

— Antifasiszta?

— Kommunista.

A főnök elgondolkozva forgatta ujjai között cigarettáját, lassan rágyujtott, a füstbe bámult és fogai közt ezt mormolta:

— Hm, makacs emberek... No, nincs olyan nagy baj, Winn. Hálistennek, nem nálunk történik mindez. Jó iskola. Tanulhatunk belőle, amikor majd itthon is ilyen idők lesznek.

— Nehéz idők lesznek azok, Sir.

— Annál inkább fel kell készülnünk rájuk. — A főnök sóhajtott. — Jól tenné, Rowe, ha megjegyezne magának valamit arra az időre, amikor majd önállóan kell dolgoznia: a kommunisták nemzetiségre való tekintet nélkül ördögien összetartanak. És valamennyien Moszkva mögött állnak. Ott van az egésznek az agyveleje. Végtelen láncot alkotnak és ezt a láncot nehéz elszakítani.

— Én viszont úgy látom, Sir — szólt közbe udvariasan Rowe — hogy éppen nemzetköziségük miatt tudunk a kommunisták soraiban eredményes munkát kifejteni.

Az öregúr helyeslőn bólintott.

— No, látja — mondta felélénkülve — elérkeztünk a dolog lényegéhez. Azt hiszem, éppen erről az oldalról tudjuk szétrobbantani a kommunisták nemzetközi frontját.

— A nacionalizmusra gondol? — kérdezte Rowe.

— A kommunizmus elleni harcunkban az a legelső feladatunk, hogy a kommunista pártok nemzetközi láncát megbontsuk. Ha sikerül ebben a láncban néhány gyenge szemre bukkannunk, akkor már az egész lánc nem veszélyes többé. Akkor szedjük darabokra, amikor jónak látjuk. — A főnök elgondolkozva hozzátette: — A gyenge pontokat a Közel-Keleten kell keresnünk és talán valahol a Balkánon...

Rowenak sehogysem tetszett ez a téma. Tisztában volt azzal, miért hozza szóba a főnök ezeket a semmiségeket: valamilyen bonyolult balkáni küldetést akar rábízni. Alászolgája! Igaz, hogy őfelsége titkos szolgálata nyilván seholsem rendelkezik olyan kiterjedt hálózattal, mint ott, Európa „hátsó udvarán". Viszont az is igaz, hogy aligha akad még egy hely, ahol olyan könnyen átvágják egy másik kémszolgálattól kapott néhány garasért az ember torkát. Nem, belefáradt.

Mepróbálta más tárgyra terelni a beszélgetést.

— Végeredményben mi történjék a „Szabad Németország" adóállomással? Parancsolja, hogy másnak adjam át azt a kapcsolatomat, amely feltétlenül szükséges ahhoz, hogy elérjük azt a Zinnt?

— Saját kapcsolatunk?

— Félig... Gauss páterra gondolok.

— Igen, igen, tudok róla... De az túlzás, hogy félig a mi kapcsolatunk. Az is jó lenne, ha legalább csak negyedrészben a mienk lenne. Túlsok részvényes szerepel abban a vállalkozásban.

— Vezesse a páter magukat a németeket az állomás nyomára.

A főnök érdeklődéssel pillantott Rowera.

— A németeknek is dolgozik?

— Ebben csaknem teljesen biztos vagyok.

— A nemet nem az a cég, amellyel e pillanatban együtt szeretnék működni.

— Ez teljesen igaz, Sir — mondta Rowe, akinek már zúgott a feje. — Csakhogy a Zinn-ügyben nem árthat nekünk a páter, utána pedig... el is lehet távolítani.

— Hát, ha a titkos adóállomás mindenféle felesleges dolgot tecseg rólunk... — A főnök most Rowe üres poharára mutatott: — Ne feszélyezze magát, öreg fiú, ma még lehet... ma még nincs az új, felelősségteljes állomáshelyén.

— És miért kell majd az ital szörnyű nélkülözését magamra vállalnom, Sir? — kérdezte mosolyogva Rowe.

— Hogy mindig, mindenben ura legyen önmagának, öregem. Ahová küldöm, ott még senkinek sem sikerült semmiféle álcázás.

— Valósággal rámijeszt, Sir — szólt Rowe tréfás megrőkönyödéssel.

— Ajánlom, hogy vegye komolyan a szavaimat. Éppen azért esett magára a választásom, mert számítok arra a képességére, hogy bárkivel bármilyen témáról tud beszélni... Egyébként egy füst alatt a magánüzletét is lebonyolíthatja. Hiszen — ha jól tudom — színdarabot írt a „Moon and Sixpence" című könyvéből.

— Úgy van, Sir.

— Még nem adták elő Oroszországban?

— Tehát Oroszországba küld?!

— Ott elég ideje lesz, hogy a művet lefordíttassa és orosz színpadokon rendezze.

— Ennyire elhúzódik a kiküldetésem?

— A feladata éppen az lesz majd, hogy minél hosszabb ideig ténferegjen Moszkvában. — A főnök kis ideig hallgatott és kényelmesen kortyolgatta borát. — Elhatározott dolog, hogy a miniszterelnök felszólal a képviselőházban és beszédében Németországgal szemben igen kemény hangot használ. Körül-

belül olyan értelemben, hogy „eleget járatták velünk a bolondját!"

— Irányváltozás?

— Várjon csak, Winifred, ne szakítson félbe... Valamivel később még élesebb hangon ismétli: őfelsége kormánya, a német igények megfékezése céljából támadás elleni kezességet nyújt Lengyelországnak, Romániának, Görögországnak és még néhány effajta jelentéktelen államnak, amelyekre Hitler áhítozik.

— Csakhogy Hitler már elég jól tudja, mennyit ér a mi kezességünk. Még jóformán meg sem emésztette Csehországot!

— Rowe!

— Bocsásson meg, Sir... Ezek szerint tehát Nagybritannia fordít a kormánykeréken?

— Nagybritannia nem fordít a kormánykeréken! — mondta sokatjelentő hangsúllyal a főnök. — Csak éppen elhatároztuk, hogy egy kicsit ráijesztünk Hitlerre, bár egy tartós angol-német megállapodás továbbra is legfőbb célja kormányunknak.

— Helyes vonalvezetés mellett Németországgal eloszthatjuk egymás között az egész világpiacot — sőt, talán nemcsak a piacokat.

A főnök gúnyosan tekintett Rowera és mivel jobb kezében ott volt az üres borospohár, balkeze mutatóujjával fenyegette meg:

— Tanuljon valamit az öregebbtől: masok szavait sohase állítsa be úgy, mintha a saját kifejezései volnának, még akkor sem, ha azt gondolja, hogy a hallgatója nincs tisztában a szavak eredetével.

Rowe kényszeredetten mosolygott:

— Önmagamat szégyeníteném meg, Sir, ha megpróbálnek túljárni az ön eszén.

— Éppen ezért terjesztettem fel a mult hónapban, hogy eloleptessék a commodore rangfokozatba.

— Ön túlságosan jó hozzám.

— A kapitányi rang nagyon is jelentéktelen abban a küldetésben, amelyel megbízzuk. Fenyegetésre fenyegetéssel kell válaszolnunk. Hitlernek a cseh ügyben tanúsított viselkedése máris megmutatta, hogy gondoskodnunk kell második vonalbeli állásaink kiépítéséről arra az esetre, ha eredeti tervünk kudarcot vallana.

— Arra gondol, hogy Németországgal felosztjuk egymás között a világot?

— Végeredményben arra. De minél messzebbre megyünk, annál világosabbá válik, hogy a fasizmus, ez az általunk sza-

badjára engedett láncos kutya, meg is veszhet és... megharaphatja saját gazdáját.

— Bennünket?

— Bennünket, sőt, még a jenkiket is, akiket Hitler jobban „tisztel", minthogy jobban látják el... Szóval azt akarom mondani: Hitler idomítását be kell fejezni és ismét Oroszországra kell uszítani. A führer remélhetőleg engedékenyebbé válik, ha megtudja, hogy komoly formában tárgyalunk az oroszokkal katonai egyezmény megkötéséről.

— Komoly tárgyalások, Sir?

— Úgy van. A benemavatottak számára teljesen komoly formájúak lesznek ezek a tárgyalások. Ön és a küldöttség többi tagja olyan mértékben halogatják majd ezt a dolgot, amennyire az illendőség megengedi.

— Az oroszok nem szeretik halogatni a dolgokat, Sir.

— A franciákkal együtt a lehető legkorrektebb módon járunk el.

— De hát ami a katonai kérdéseket illeti, bizony, őszintén be kell vallanom, már jóformán azt is elfelejtettem, melyik a hajó orra és melyik a tatja.

— A tengernagy, aki mellé beosztjuk, szintén elég gyenge haditengerészeti kérdésekben. Annál jobb. Legalább lesz bőven ürügyük arra, hogy minden csekélység miatt megkérdezzék Londont. Tulajdonképpen ez lesz a küldöttség feladata: kérdezni, kérdezni, és újból kérdezni! Ha megismerkedett a küldöttség többi tagjával, nyomban megérti, hogy ez a küldöttség nemcsak arra lesz képtelen, hogy Moszkvában bármilyen kérdésben is döntsön, de egyszerűen tájékozatlan lesz a kérdésekben. Ha látjuk, hogy a németek valamit forralnak ellenünk, akkor majd olyan embereket küldünk magukhoz Oroszországba, akik gyorsan meg tudnak egyezni Moszkvával... Nem maradhatunk egyedül Németország ellen. Ez az összeomlásunkat jelentené.

— Hát a franciák?

— Ki veszi őket komolyan?

— Bocsánatot kérek, de miért van ott olyan emberre szükség, mint én vagyok?

— Magának és még néhány más emberünknek a küldöttség elutazásáig szilárdan meg kell vetniük a lábukat Moszkvában.

Rowe a fejét csóválta.

— Tudom, tudom, öreg fiú — mondta a főnök és bátorítóan megveregette Rowe térdét — a feladat egyáltalán nem

egyszerű. Éppen azért küldöm oda a szindarabjával. Gyökeret kell ott vernie .. Azt hiszem, ebben nem kell kitanítanom.

— Mindent megértettem, Sir és mégis... — szólt bizonytalanul Rowe.

— Én pedig azt szeretném, ha nem kellene hallgatnom semmiféle „mégis"-t, öreg fiú.

— Ha nem Oroszországról volna szó...

— Egy idő óta úgy látszik, abban a betegségben szenved, amit a franciák „vin-triste"-nek — „borszomorúságnak" nevezn ek Éppen ezért a leghatározottabban megtiltom, hogy egyetlen kortyot is igyék.

— Értem, Sir — szólt kissé derűsebben, de még mindig leverten Rowe

— Arra gondoljon, kedves barátom, ha beválik ez a sakkhúzás — a moszkvai küldetés — a németek valószínűleg hanyatt-homlok sietnek megkötni velünk az egyezményt. Ez az egyezmény pedig lehetővé tenné, hogy egyetlen, egységes európai koalícióról: az angol-német koalícióról beszélhessünk, amely képes arra, hogy a többiekre rákényszerítse akaratát. Ebben az esetben azonnal sutba dobhatjuk a szövetségi szerződésekről és kezességnyujtásról folytatott összes tárgyalásokat. Ebben az esetben Németországnak mégis csak meg kell küzdenie a Szovjettel, bármennyire is fél tőle. És nem akkor kezdi el a háborút, amikor ő tartja előnyösnek, hanem amikor mi parancsoljuk!

— Egyelőre tehát nekünk kell a gesztenyét a németek számára kikaparnunk a tűzből?

— Hát nem éri meg, hogy egy pár gesztenyével magunkhoz édesgetjük és azután hanyatt-homlok belökhetjük őket a tűzbe? A főnök kinyujtotta poharát: — No, isten neki, elválás előtt még egy utolsó kortyot engedélyezek! — Koccintottak. — Még csak azt kellene közölnöm, hogy Moszkvában együtt fog dolgozni magával a francia kémszolgálat néhány tisztje.

— Megbízhatatlan, üres emberek, Sir.

— Ennek is megvan a maga előnye: balsiker esetén rájuk irányíthatjuk az oroszok minden haragját.

— Hogyan kerülök velük összeköttetésbe?

— A csoport élére Legagner tábornok kerül.

— Az oroszok biztosan nagyon jól ismerik ezt a nevet.

— Álnév alatt utazik Moszkvába és tüzérségi vagy valami más hasonló katonai szakértőként szerepel majd.

— Olyan tüzér, mint amilyen tengerész én vagyok?

— Olyasféle. — A főnök felállt és barátságos mozdulattal jelezte, hogy távozni kíván. Rowe elhatározta, hogy még egy utolsó kísérletet tesz, hátha sikerül visszavonatnia ezt a megbízatást, amelynek kilátásai annál jobban aggasztották, minél inkább megismerte a főnök messzemenő terveit.

— Ha megengedné, Sir... Még néhány szót szeretnék mondani.

Az öregúr megállt és várakozón nézett ügynökére, de Rowe hallgatott. Nem tudta leplezni levertségét.

— Mi az ördög bújt magába, Winn?! — kérdezte fojtott hangon a főnök.

— Nem utazhatnék másvalaki Oroszországába?

— Mit mondott? — A főnök néhány lépést tett Rowe felé. — Azt akarom, ismételje meg a szavait!...

Rowe azonban hallgatott és elfordította tekintetét.

— Itt valami nincs rendjén — mondta a főnök. — Az a benyomásom, hogy... hogy egyszerűen fél. Vagy nincs így?

Rowe a vállát vonogatta. Ez a mozdulat a világon bármit kifejezhetett, de elsősorban azt, amit Rowe valóban gondolt: „Úgy van, félek, pokolian félek és ebben nincs semmi meglepő. Ezt bárki megértheti, aki az én szerepemben tartózkodott Oroszországban."

A főnök sokáig nézte Rowe arcát, aztán megkérdezte:

— Szóval... félelem?

Minden különösebb hangsúly nélkül, nagyon egyszerűen, szinte részvevő hangon mondta ezeket a szavakat, de Rowe tudta, mi rejlik a két szó mögött. Emlékezetében felbukkant mindazok sorsa, akik kiestek a hírszerző szolgálatból és — mintha ütés ellen védekeznék — ösztönösen felemelte a kezét.

— Rosszul értette, Sir... — nyögte ki.

A főnök egészen eléje lépett, könnyedén megérintette a vállát és Rowe ernyedten a karosszékbe roskadt.

— Tévesen értelmezte a szavaimat, Sir — ismételte sietve. — Csupán azt akartam mondani, hogy Oroszországban hihetetlen mértékben összezsugorodott a munkánk bázisa. A küldöttség dolgozik a maga módján, a tanácskozásokat el tudjuk húzni, de ezen túl semmire sem számíthatunk. A kapcsolatainkat megsemmisítették, az oly sok erőfeszítéssel és annyi anyagi áldozat árán létrehozott álcázást felfedték, nincs emberünk és nincs megfelelő titkos találkozóhelyünk... Nincs ott semmi, Sir!

— Ez tökéletesen igaz, barátom. Mindent elölről kell kezdenünk. Sohasem voltam az önámítás híve és ma tisztábban látom, mint valaha: az Oroszországgal való összecsapásban nem

számíthatunk sikerre, ha nem foglalkozunk hátországával. Vágja, teljes erővel vágja a tölgyet, ha azt akarja, hogy kidőljön.

— Milliárd féreg kell ahhoz, hogy egy ilyen fát aláássanak. Nekünk pedig jóformán semmi sem áll rendelkezésünkre.

— Ide hallgasson, Rowe! — A főnök hangjából most már fenyegetés csendült ki. — Nem kellenek nekem a maga ellenvetései. Nacionalizmus és vallási fanatizmus: ez az a két paripa, amit közeljövőben megnyergelünk. — A főnök most feszült érdeklődéssel nézte a cigarettáját és elhallgatott. Rowe is gyanakodó hallgatásba merült. Kis idő mulva a főnök megtörölte halántékát és így szólt: — Úgy-e, Winn, maga is tudja, hogy még sohasem vesztettük el a játszmát, ha kijátszottuk ezt az ütőkártyát?

— Azt hiszem... így van... — mondta határozatlanul.

— Ennek a módszernek legjobb alkalmazási területe, véleményem szerint, mindig a Kelet volt... Talán nincs így, öreg fiú?

— Így van, Sir.

— Gondoljon csak a Közel-Keletre, vajjon nem volt ott is így? És ha alaposan szétnézünk a Balkánon, biztosan ott is találunk majd néhány mindenre elszánt fickót, akit olcsó pénzen megvásárolhatunk.

Rowe nem tudta, mire gondol a főnök s ezért megkérdezte:

— Bocsásson meg, Sir, nem értem egészen az összefüggést. Balkán és Szovjetoroszország?

A főnök finoman a halántékára bökött, mintha a gondolatait akarta volna megmozgatni, aztán így felelt:

— Az elterjedt hiedelem ellenére, legnagyobb sajnálatunkra, a szlávok tágabb értelemben vett nemzeti egyesülésének eszméje egyáltalán nem aludt ki. Oroszország a balkáni szláv népek számára a szovjet rendszer bevezetése után is Oroszország maradt: a család legidősebb és legerősebb tagja. Végzetes hiba lenne azt hinni, hogy a kommunisták nemzetközisége egyszersmindenkorra levette a napirendről ezt a számunkra igen kellemetlen kérdést. A balkáni forradalmárok Moszkvához húznak és mindig is Moszkvához fognak húzni. Itt, ebben az áradatban kell egy rést találnunk. Minden száz menekülő között, akinek Oroszország menedéket ad, egy a mi emberünk legyen: ez a feladatunk.

— A balkániak megbízhatatlanok!

— Hát, öreg fiú, nagy választékunk bizony nincs, amikor a Szovjetunió ellen kell harcolnunk. A szalmaszálba is belé kell kapaszkodnunk. Minden eszköz jó nekünk, mindent fel kell használnunk faltörő kosként, hogy a szovjet hazafiság falát döngessük! Mindent!

— Mindent, mindent, amit meg tudunk fizetni ... — mondta mosolyogva, ajkát biggyesztve Rowe.

— *Erre* szerzünk pénzt és ha magunknak nem lenne elég, *erre* találunk hitelezőket.

— Attól tartok, hogy ez csak álom. Pedig ön nem szereti az álmokat, Sir.

— Ahol a fontjaink zizegnek, ott munkát akarok látni! Túlságosan sok fontot fektettünk be Oroszország tanulmányozásába. Már háromszáz éve folytonosan tanulmányozzuk. Csak nem akarja, hogy egyszerűen fütyüljünk mindarra, amit befektettünk? Túlságosan nagy reménységeket fűztünk Oroszország természeti kincseihez. Nem mondhatunk le róluk most könnyű szerrel. Harcolni fogunk ezekért a kincsekért és másokat is kényszerítünk, hogy velünk harcoljanak.

— Csak nem a németekre gondol, Sir?

— Azokra is.

— Ők mindenekelőtt maguknak akarnak valamit megkaparintani.

— Felőlem akarhatnak akármit. Az a fontos, amit mi akarunk.

— Attól tartok, Sir, hogy nem vet számot bizonyos körülményekkel — jegyezte meg óvatosan Rowe. — Az Egyesült Államok németországi érdekeire gondolok.

— Mintha bizony én nem tudnék ezekről az érdekekről! — mondta a főnök, de a hangja már korántsem volt olyan biztos, amikor a mondatát befejezte: — Csak hadd melegítsék fel az amerikaiak a német levest, a galuskát nekünk kell belőle megkapnunk.

— Bonyolult játék ez, Sir.

— Mindig biztam az eszében, Winn — mondta most békülékeny hangon a főnök. — Egyébként semmi beszédünk nem lett volna egymással.

— Rendkívül hízelgő, de ... — Rowe nem fejezte be mondatát.

— Nos?

— Ha tudná, milyen nehéz hozzáfogni valamihez, amikor az ember előre látja, hogy ...

A főnök gyors, fürkésző pillantást vetett Rowera és fenyegető hangon odavetette:

— ... reménytelen? ...

— Ó, dehogyis! ... — tört ki rémülten Roweből. — Csak éppen azt akartam mondani, hogy nehéz, pokolian nehéz

— Meg kell erőltetnie magát, Winn Ezt a játékot a németek kezével, vagy bárki más kezével, de feltétlenül meg kell nyernünk! Érti?

— Mert különben? ...

A főnök nem válaszolt. Anélkül, hogy egy árva szót is szólt volna a búcsúzásra váró Rowenak, kiment a szobából.

Rowe még kisideig komor gondolatokba merülve állt. Aztán odalépett a bárasztalkához, felvett egy üveget és csodálkozva bámult a lámpa világába.

— Az öreg azt képzeli, hogy az ember akár iszik, akár nem, képes elaludni, ha ilyen megbízatást kap ...

Vállát vonogatta és tiszta ginnel töltötte teli poharát.

29

Az események villámgyorsan követték egymást. Már senki sem bízott a nácibanda békebarát kijelentéseiben. Aki nem *tudta*, az is *érezte*, hogy háború felé sodródik a világ Csehszlovákia legjobbjai, utolsó, kétségbeesett erőfeszítéseket tettek köztársaságuk függetlenségének megmentésére, de mind nyilvánvalóbbá vált, hogy Hitler ma-holnap betör Csehszlovákia új határain, amelyeket a Szudétavidék elfoglalása után cinikusan „Csehszlovákia maradványainak" nevezett. Különösen a Szudétavidék lakossága látta ezt tisztán

A Waclav-üzemben, amely most a hatalmas „Herman Göring"-konszern része volt, már régen nem dolgozott egyetlen cseh sem. Az üzem napról-napra több és több repülőgépet gyártott a német hadseregnek.

Egonnak most már a legcsekélyebb reménye sem volt arra, hogy külföldre kerüljön A tervével foglalkozott és valósággal kényszeritette magát, hogy ne gondoljon a terv végleges rendeltetésére.

Elza szomorúan számlálta a napokat, amelyeken nem is találkozott Egonnal. A férfi úgy viselkedett, mintha valósággal megfeledkezett volna a leány létezéséről Elza viszont nem tudta rászanni magát, hogy bármilyen formában is közeledjék. Attól félt, hogy Egon azt hinné, talán a gestapónak tesz spicliszolgálatot, bár most már tiszta lelkiismerettel apja emlékére is megesküdhetett volna, hogy ez nem igaz. Elza magá

számíthatunk sikerre, ha nem foglalkozunk hátországával. nos élete annál nyomasztóbb volt, mert már Márta sem barátkozott vele. Márta, ha akarta volna, meggyőződhetett volna arról, hogy Elza „rágalma" alapos volt, de a szerelem elvakította. Most sem akarta meglátni, ami körülötte történik. Hazája megaláztatása, a nép szenvedése és a szülői ház szétesése épp oly kevéssé józanította ki, mint azok a nyílt háborús készülődések, amelyek most a védtelen Csehszlovákia megrohanására folytak az üzemben is. Németek vették körül, mindenütt csak német szót hallott és megfeledkezett arról, hogy csehnek született. Mind ritkábban gondolt a szüleire és most már amiatt sem aggódott, hogy nem kap tőlük levelet. Paul, aki az üzem igazgatója lett, nemcsak az üzemi épületekkel, de Kropacsek villájával is teljhatalmúan rendelkezett. Sohasem beszélt arról, hogy a villa egykori gazdája visszatérhet ide s ha Márta nagyritkán felvetette ezt a kérdést, Paul ködös kerteléssel búját ki a válaszadás alól. Azt azonban egyetlen egyszer sem felejtette el kijelenteni, hogy Kropacsek tudni sem akar Mártáról és hogy Auguszta néni semmire sem megy azzal az önfejű csehvel.

Nemrégiben történt, hogy Paul, amikor németországi útjáról visszatért, drágakövekkel kirakott, csodálatosan szép diadémot hozott ajándékba Mártának.

— Janus bácsi királynőnek nevezte az édesanyádat — mondta Paul —, most majd te leszel ennek a háznak a királynője.

Okiratot mutatott Mártának. Az okiratban az állt, hogy Jan Kropacsek doktor egész vagyona és minden ügye fölötti korlátlan intézkedési joggal ruházza fel Paul Striese mérnököt, aki mostantól kezdve egyben Jan Kropacsek részvényeinek tulajdonosa is.

— Most éppen olyan gazdagok vagyunk, mint a szüleid voltak.

— És velük mi lesz? Miből élnek ezentúl?

— Janus bácsi többet kapott tőlem ezért, mint amennyit bárki mástól kaphatott volna! — mondta méltóságteljesen Paul. — Azt hiszem, megérted, hogy bárki más mindezt minden ellenszolgáltatás nélkül vette volna el.

És Márta megértette, hogy ők most gazdagok, hiszen Paul Liberecből, vagy gyakori németországi látogatásairól hozott ajándékai is megerősítették ebben a hitében. De Paul nap-nap után apró kis tűszúrásokkal igyekezett megsérteni Márta önérzetét. Azt akarta elérni, hogy Márta sértve érezze magát, mert apja mindent unokaöccsének adott, akit pedig nem is szeretett, míg a lányáról teljesen megfeledkezett. Minél inkább

múlt az idő, annál valószínűbben hangzott Paul meséje, hogy Kropacsek nemcsak azt tiltotta meg Auguszta asszonynak, hogy Mártával levelezzék, de azt sem tűri, hogy a lánya nevét kiejtse.

Csak amikor mindennek felismerte igazi jelentőségét, akkor értette meg Márta, hogy valami jóvátehetetlen történt és hogy Paul uraskodása a szülői házban nem a mézeshetekkel összefüggő kellemes véletlen, hanem az atyai ház tragikus végét jelenti.

Néhány napi kínos töprengés után megkérte Pault, hogy mondja meg neki édesapja címét.

— Írd meg a levelet, én majd továbbítom — hangzott a válasz.

— Én magam akarom a levelet elküldeni.

— Megkért, hogy a párizsi csehszlovák követségre küldjük a leveleit — vágta rá habozás nélkül Paul.

— Rendben van. Akkor majd oda írok.

— Igen ám, de ha a csehszlovák követségre küldenél levelet, rossz benyomást kelthetne a mieinknél.

— De hiszen te is küldesz oda leveleket és semmi bajod sem történik.

— Nekem engedélyem van rá.

— Hát akkor szerezd meg nekem is az engedélyt.

Paul, most először, zavarba jött. Hogy zavarát leplezze, nyersen rászólt Mártára:

— Száz szónak is egy a vége: ha levelet akarsz írni, írd meg, de elküldeni én fogom!

Ez volt az első eset, amikor Mártának gyanúja támadt, hogy talán nem is úgy állnak a dolgok, ahogy Paul mondja. Írt az édesanyjának és a levelet a párizsi csehszlovák követségre címezte. Hamarosan megjött a válasz, amely közölte, hogy Kropacsekné nem érkezett meg Párizsba. Márta nagynehezen erőt vett magán és nem rohant azonnal Paulhoz, hogy felvilágosítást követeljen tőle. Megvárta azt a napot, amikor Paul hosszabb útra indult és leküzdve félelmét, bement a dolgozószobájába. Jól ismerte édesapja íróasztalának minden titkát és így könnyen megtalálta, amit látni akart: az apjának aláírását azon az okmányon, amit Paul mutatott neki. Nos, az aláírás nyilván valódi volt, de... és itt valami szörnyű, érthetetlen dolog derült ki: Kropacsek aláírásának valódiságát *berlini* közjegyző igazolta. Berlini — és nem párizsi közjegyző! Márta sokáig állt ott, kezében az okmánnyal és nem tudott rendet teremteni zűrzavaros, kúsza gondolataiban.

Az egész üzemben nem volt egyetlen ember sem, akinek Márta el merte volna mondani a történteket és akitől tanácsot kérhetett volna.

S ekkor eszébe jutott Elza

— Hogyan — kérdezte Elza — hát nem tudta, hogy a gestapo Németországban feltartóztatta az apját, hogy kényszerítse a felhatalmazás aláírására?

— De most... hol van most az édesapám? — kiáltotta rémülten Márta

Elza nem tudta

Márta úgy állt ott, mintha fejbeverték volna.

— Ne féljen — mondta végül — egy szót sem szólok Paulnak

Arcát kezébe temette. Elzára borult és keservesen zokogott.

Márta csakugyan egy árva szót sem szólt Paulnak az esetről. De Elza nem is tartott ettől Az erdei jelenet óta már egyáltalán nem félt Paultól, mert hiszen az nemcsak hogy nem ölte meg másnap, de azóta gyáván elkerülte. Elza szabad volt.

Márta néhány nappal később eltűnt Prágába utazott. Tisztában volt azzal hogy a cseh hatóságok tehetetlenek a gestapóval szemben és nem tudják apját a németek kezéből kiragadni Ezért már csak francia barátainak segítségében reménykedett. Valahogyan meg kell találnia Prágában Garrot-t és Darrac-ot. Hiszen ők franciák és mindent megtehetnek. Segítenek, biztosan segítenek neki!

A címtudakozó értesítésével zsebében elindult, hogy megkeresse barátait Mindkettőnek azonos volt a címe

Elment a Malá Strana városrészbe. Nem is tudta, hogy ilyen szűk, sötét és kényelmetlen sikátorok is vannak Prágában. Ósdi, barátságtalan külsejű épület volt a keresett ház. A kis ablakok mogorván néztek le a felettük tornyosuló kőcirádák alól. A nehéz húzósúllyal terhelt, alacsony kapun át Márta szinte ijedten lépett a kapumélyedésbe. Valahogyan olyan volt ez a ház, mint azok a kriptáik, amelyeket a libereci temetőben látott.

A házmesterné Márta első szavai után megkérdezte:

— Csak nem a Szudétavidékről jött?

Amikor Márta igennel válaszolt, a házmesterné azonnal levett egy kulcsot a szegről. Elindultak a keskeny kőlépcsőn.

— Az urak nincsenek itthon, de nem baj, majd én kinyitom a szobájukat. Meghagyták, ha bárki jön a Szudétavidékről, engedjem fel és adjak neki enni. Manapság mindenütt így van ez Prágában. Nem is lehet másképpen.

A legfelső emeletre mentek. Amikor az asszony kinyitotta az ajtót, Márta padlásszobát pillantott meg, amelynek menynyezete a ház cserépteteje volt.

A jólelkű házmesterné szanakozóan csóválta a fejét, amikor megtudta, hogy a vendégnek nincs poggyásza. Azt mondta helyezkedjék kényelembe, mint otthon.

— Én meg majd főzök egy kis kávét.

Márta halálosan kimerülve roskadt a kis asztal mellé a székbe és arcát kezébe temette.

Így telt el néhány perc. Amikor Márta ismét felemelte fejét, látta, hogy az asszony még mindig ott áll és szeme könnyben úszik.

— Köszonom — mondta Márta. — Semmire sincs szükségem. Megvarom, mig hazajönnek a barátaim.

Az asszony kiment. Márta szétházta a háztetőbe ékelt parányi ablak fuggonyét s ekkor a vékony fénysugár ráesett az egyik ágy felett függő arcképre. Az ő képe volt, amit egykor Ziehauer festett, az a kép, amelyet a festő akkor „boldognak" nevezett, de amit már nem tudott befejezni. Makrancosan repkedett széltől borzolt haja és ajkán önfeledt, gondtalan mosoly játszott. Minden olyan áttetsző, könnyed volt ezen a képen... Minél tovább nézte Márta, annál inkább eltávolodtak gondolatai a mai naptól és attól a szörnyű rémülettől, amely folytonosan a nyomaban járt, amig Prágába nem ért. Megfeledkezett róla s az elmult esztendők gondtalan napjai éppen olyan boldogan éppen olyan messzi távolban vonultak el előtte, mint ez a sugárzóan mosolygó leányarc, amely most a falról tekint reá. A park aranyos lombjai mögül egy pillanatra felbukkant de nyomban eltűnt Jaros arca. Csak egy szemvillanásnyi időre látta széles mosolyán át telecsillogó fehér fogait. Hogy is feledkezhetett meg Jarosról? Hiszen talán ő is Prágában van most' Azonnal meg kell tudni a cimét!

Üzenetet akart irni a két tranciának, de az asztalon nem volt papiros. Kihúzta az asztal fiókját és kivette a keze ügyébe eső első papirdarabot A lap egyik oldala tele volt irva. És alatta egy aláírás, amelyet nem tudott ugyan kibetűzni, de mégis nagyon ismerősnek tetszett. Márta tekintete a levélről a falon függő kép szignójára tévedt. Igen! Ez Ziehauer aláírása. A levél igy kezdődött: *„Kedves Louis barátom..."* Márta önkéntelenul végigfutott a levél sorain. A levélben Ziehauer rábeszélte Darracot hogy utazzék Moszkvába. Valamennyiüknek feltétlenül szükséges, hogy ismét egy helyen gyűljenek össze, olyan városban ahová nem ér el Hitler keze Az európai eseményekből itélve, már nincs messze a nap, amikor a hitler-

ellenes harc zászlaja alatt kell a becsületes embereknek tömörülniök — most is úgy, mint egykor Spanyolországban. Utóvégre már megérthette volna Louis, hogy semmi értelme sincs, ha Márta megmentése érdekében veszélynek teszi ki magát Prágában, amely maholnap a nácik prédájává lesz. Azt hiszi talán, hogy neki, Ziehauernek, olyan sokat jelent Márta?... Alkalmi modell volt csupán — egy alkalmi portréhoz!

Mártának minden erejét meg kellett feszítenie, hogy ki ne ejtse remegő kezéből a levelet. De most már végig kellett olvasnia:

„Ez a nőszemély renegat lett, elárulta hazáját és népét, megfeledkezett a szüleiről! És ha maga, Louis, hallotta a ‚Szabad Németország' adásait, akkor már tudja, hogy Striese Ausztriába csalta Kropacsek igazgatót. A gestapo elfogta és Németországba szállította. A szerencsétlen öregembert addig kínozták, míg alá nem írta azt az okmányt, amelynek értelmében minden vagyonát — ‚önként' — Paul Striesenek ‚adta el'. Jan Kropacsek sokáig nem akart hozzájárulni, hogy minden vagyona a gyűlölt fiatal náci kezére jusson, de végül megtörték, mert a szeme előtt kínozták meg drága öreg ‚királynőjét'..."

„...mindezt azért írom meg, hogy ha el is szalasztotta volna Günther barátunk rádióadását, akkor is tudja meg az igazságot Mártáról, aki a kínzásokba belehalt apja vagyonában dúskál."

*

Márta arra ocsúdott fel, hogy éles fájdalom nyilal a tarkójába. A padlásszoba padlóján feküdt.

A nyitott ablakon át hideg áramlott a szobába. Valahonnan, nagyon messziről, olyanféle moraj hallatszott, mintha sűrű erdő lombjain át zúgna a szél.

Nagynehezen feltápászkodott. Különös érzés fogta el, amihez hasonlót még soha életében nem tapasztalt. Mintha egy másik, egy idegen nő heverne a padlón, aki most feláll és odavánszorog az ablakhoz. Úgy érezte, hogy ezt a nőt mint kívülálló személyt nézi, de csodálatos éleslátással látja a gondolatait, az érzéseit. Látta, hogy ez a sápadt, remegő idegen nő, aki egyáltalán nem hasonlít Mártára, most az ablakhoz lép, megáll, mintha a távoli furcsa zajt figyelné, pedig ez a zaj sem érdekli. Visszament a szoba közepére, végighúzta kezét az arcán és megpróbálta valahogy rendezni a gondolatait. Tekintete a padlón heverő levélre tévedt. Felemelte a papirost és az asz-

tal fiókjába dugta. Aztán gyorsan odalépett a mosolygó, fiatal leány képéhez és sokáig, nagyon sokáig nézte.

Nézte a képet... Könnyei végigperegtek az arcán és a kezeernyedten lehanyatlott. A szemében azonban sem bánat, sem más egyéb érzés nem látszott. Üres volt a tekintete, mint egy halotté.

Elfordult a képtől és kiment a padlásszobából.

Amikor elhaladt a portásfülke előtt, a házmesterné kinézett és bizonytalanul kérdezte:

— Nem várja meg az urakat?

Márta meg sem állt, csak a fejét csóválta.

— Visszajön?

— Nem...

— És tudják majd az urak, hol találják meg?

Mintha valahonnan nagyon messziről jött volna az alig hallható válasz:

— Igen...

A házmesterné kinyujtotta a kezét. Talán meg akarta fogni Márta karját, de csupán ennyit mondott:

— Jobban tenné, ha visszajönne...

Márta egy pillanatra megállt, behúnyta a szemét, de nyomban továbbment és lassan, tétován haladt a titokzatos morajlás felé, amely úgy lebegett a város fölött, mint a vihartól tépázott erdő nyögése.

30

A találkozó a határ német oldalán, Liberec városban történt, amelyet immár félesztendeje Reichenbergnek neveztek. A találkozás színhelye ugyanaz az „Arany Oroszlán"-szálloda volt, ahol a német titkos rendőrség közlése szerint a multban merényletet készítettek elő. Schwerer tábornok kénytelen volt magában elismerni, hogy most, másodizben, nem minden félelem nélkül lépte át a szálloda küszöbét. Csodálkozott, hogy a biztonsági szolgálat éppen ezt a szállodát szemelte ki olyan fontos és titkos ügy lebonyolítására, mint a Schwerer és Syrovy tábornok, csehszlovák miniszterelnök közötti találkozó. Mindent úgy kellett megszervezni, hogy a félszemű tábornok mindaddig nemzeti hős maradjon a cseh nép előtt, amíg a német parancsnokságnak szüksége lesz rá, vagyis, amíg a németek megszállják egész Csehszlovákiát, lefegyverzik a csehszlovák hadsereget és német őrséget állítanak a hadiraktárak

elé. De addig a cseheknek sejteniük sem szabad, hogy félszemű hősük tárgyalásokat folytat a németekkel...

Schwerer mindig féltékenyen közbevágott, valahányszor Prust valamit pontosabban kívánt meghatározni, vagy valami megjegyzést tett. Viszont őszinte hálát érzett Gauss iránt, aki úgyszólván részt sem vett a megbeszéléseken, bár ő volt a feje ennek a küldöttségnek, amelyet a német parancsnokság a titkos tárgyalással megbízott.

Jegyzőkönyvet nem vezettek. A szárnysegédeknek is tilos volt jegyzeteket készíteniük. A németek úgy vélték, hogy ez alkalommal beérhetik a cseh nép árulójának szavával. Ha azonban Syrovy nem tartaná be a megbeszéléseken rákényszerített feltételeket, amelyek szerint mint pólyásbabákat kell kiszolgáltatnia a németeknek Csehszlovákia hadseregét, akkor a német egységek azonnal megindítják a hadműveleteket, amint ezt Schwerer tábornok a tárgyalások folyamán néhányszor igen határozott hangon megismételte a következő hozzátoldással:

— Prágájukat kőhalommá változtatjuk és egyetlen csehet sem hagyunk életben, akit fegyverrel a kezében fogunk el. Nem érdekel majd bennünket, lőtt-e az illető, vagy sem. Azokat a városokat és községeket pedig, ahol csak egyetlen lövés is eldördül, eltöröljük a föld színéről. Egyszersmindenkorra! — tette hozzá Prust, mint egy jóllakott kandúr, hunyorgott és felborzolta bajuszát.

Gauss kissé távolabb ült két tábornoktársától, és mint mindig, amikor jól érezte magát, most is lakkcsizmája orrát mozgatta. Néha Syrovy kövér képére tekintett és olyan figyelmesen nézte a cseh tábornok balszemét eltakaró kötést, mintha a fekete selymen át meg akarná látni az áruló agyában kavargó gondolatokat. De a cseh hájas, petyhüdt vonásai semmit sem árultak el. Gauss még azt sem tudta megállapítani, milyen benyomást tett Syrovyra, amikor a tárgyalások kellős közepén megérkezett a hír, hogy a német csapatok már megszállták Moravska Ostrava és Vitkovice városokat.

— Kénytelenek voltunk Vitkovicét megszállni, nehogy a lengyelek vonuljanak be — vetette oda Gauss. — Felderítő szolgálatunk jelentette, hogy a lengyelek mára tervezték a város megszállását.

Syrovy még csak meg sem fordult. Mintha teljesen mindegy lenne neki, hogy meggyötört országának egyes darabjait ki kaparintja meg.

Gauss az órára nézett. Pontosan annyi ideje volt még, hogy

az éjfélre kitűzött kihallgatáson megjelenhessék Berchtesgadenben a führer előtt. Egyáltalán nem törődött azzal, van-e még valakinek mondanivalója. Felpattant helyéről és kijelentette:

— A tárgyalást bezárom!

Syrovy épp olyan engedelmesen ugrott fel, mint Prust vagy Schwerer. Mintha ő is német egyenruhát viselne.

Gauss a segédtisztjéhez fordult. A segédtiszt egy tokot nyújtott át a tábornoknak. Gauss úgy nyitotta ki, hogy Syrovy láthatta a bársonybélésen fekvő Német Sasrend nagy aranykeresztjét.

— A német állam és hadserege érdekében tett szolgálatainak elismeréséül a német fegyveres erők főparancsnoka, a führer és birodalmi kancellár exellenciádat a Német Birodalom legmagasabb rendjelével tünteti ki.

Syrovy már kinyújtotta kezét, hogy átvegye a tokot, de Gauss elhárította és száraz hangon így folytatta:

— Úgy véljük azonban, hogy exellenciád személyes biztonsága érdekében helyesebb, ha ez a magas kitüntetés nálunk marad őrizetben mindaddig a pillanatig, amíg az utolsó cseh katonát le nem fegyverzik, és az ön biztonságát már semmi sem veszélyeztetheti.

Összekattantotta a tokot és visszaadta a segédtisztnek.

Syrovy távozása után Prust vidáman megjegyezte:

— Mielőtt felakasztják, még jó néhány szolgálatot tehet nekünk.

Gauss vékony ajka gúnyos mosolyra húzódott.

— Úgy sejtem, a csehek már sokkal előbb lámpavasra húzzák...

Otthagyta a két tábornokot és negyedóra múlva már a Berchtesgaden felé induló repülőgép fülkéjében ült.

Gauss pontosan éjfélkor megjelent a führer fogadószobájában, de Hitler több mint két óran át várakoztatta. Amikor végre behívták a dolgozószobába, már ott volt Göring, Hess és Ribbentrop. Hácha csehszlovák köztársasági elnök és Chvalkovsky külügyminiszter érkezésére vártak.

Hitler jóformán oda sem figyelt Gauss jelentésére, és egyetlen kérdést sem tett fel. Csupán Göring kérdezte meg:

— Elég érthetően megmondta Syrovynak, hogy romhalmazzá változtatom Prágát, ha egyetlen cseh is lőne a katonáinkra?

— Azt hiszem, Syrovy tábornok ezt kétségtelenül megértette.

— Maradjon itt — szólt most Hitler Gausshoz — esetleg szükségem lesz magára a Háchával folytatandó beszélgetés

során. Ez az ostoba vénember nyilván nincs tisztában a saját országa hadügyeivel sem. — Hitler most a szárnysegédéhez fordult: — Mondja, Wiedemann, nem gondolja, hogy jó lenne, ha egy csésze kávét innánk?

— Mein Führer! Hácha és Chvalkovsky kint vár...

— Hadd várjanak! — fortyant fel Hitler, majd kisvártatva öntelt nevetéssel hozzátette: — Megmondhatja nekik, majd ha megkávéztam, fogadom őket.

— Chvalkovskyt nem kell bosszantani — zsörtölődött Hess. — Utóvégre teljesen a mi emberünk és azt szeretném, ha előbb megírná emlékiratait, hogy ez az egész dolog hogyan játszódott le.

— Előbb? — kérdezte Göring. — És aztán?

— Aztán tehetnek vele, amit akarnak. De csak akkor, ha már Göbbels kezében van Chvalkovsky sajátkezű aláírásával ellátott emlékirata.

Átmentek a szomszéd szobába kávézni. Hitler egyáltalán nem sietett. Gondosan válogatott a sütemények között és néhányszor figyelmeztette Gausst, hogy a repülőút után jól teszi, ha bőségesen eszik. Azután még néhány táviratot is átnézett.

Az óra hármat ütött.

— Mondja csak, Wiedemann, mióta varnak?

— Pontosan száz perce, mein Führer.

Hitler kérdőn tekintett Hessre. A miniszter bólintott.

— Vezesse be a cseheket, Wiedemann! — vetette oda Hitler. Felállt és Gausshoz fordult: — Majdnem elfelejtettem a sok fecsegés közben: holnap huszonhárom óra harminc perckor a prágai palotában terjessze elém a Lengyelország elleni támadás tervének vázlatát.

Gauss összeverte sarkantyúját és némán megbiccentette fejét Hitler előtt. A parancs nem érte váratlanul, a terv vázlata készen állt. Már csak a határidőket kellett megállapítani.

Mindannyian bementek a dolgozószobába. Az asztalnál, kezében irományokkal, Meissner várakozott. Meissner, két elnök államtitkára, aki a führerrel akkor ismerkedett meg, amikor Hindenburgtól azt az utasítást kapta, hogy be ne eresszé az elnöki palotába. Ma már a führer és kancellár kabinetirodájának főnöke, birodalmi miniszter és S.S.-tábornok. Az ostoba, öntelt arcú, testes, lomha ember összes sertehaját még ma is úgy nyiratta, mint Hindenburg. Állt, mint egy türelmes lakáj, aki megszokta, hogy kelekótya gazdája szemrebbenésére is figyeljen.

— Mi van még? — vetette oda Hitler, amikor elment Meissner mellett.

— Horthy kormányzótól érkezett távirat, mein Führer.

Hitler megállt. Meissner felolvasta a táviratot:

„Nem találok kifejezést arra, milyen boldog vagyok, hogy végetért ez a súlyos szakasz, amely Magyarországra nézve életfontosságú jelentőséggel bír. Bár újonnan behívott újoncaink mindössze öt hete vannak fegyverben, mégis a legnagyobb lelkesedéssel kezdjük meg ezt a hadjáratot. Már minden szükséges parancsot kiadtam. Március 16-án, csütörtökön, néhány határincidens történik, amit szombaton a mi támadásunk követ. Sohasem felejtem el Excellenciád barátságának megnyilvánulását. Odaadó barátja: Horthy".

Meissner letette a papírlapot és kérdőn nézett a führerre. Hitler ugyancsak kérdőn pillantott előbb Göringre, majd Gaussra. Mindketten hallgattak. Erre Ribbentrophoz fordult:

— Hácha tudja?

— Az ő szempontjából ennek már nem lehet jelentősége.

— Akkor tudassa Horthyval, hogy ne siessen túlságosan. Majd meglátjuk, mit adhatunk át neki és minek vehetjük magunk is hasznát.

— Már ígéretet tettünk Horthynak.

— Nem érdekes! — vágott közbe Hitler. — Chvalkovsky már három hónappal ezelőtt megígérte, hogy Prága egyszersmindenkorra szakít Benes politikájával. És mit látunk? Megint csak üres fecsegés a függetlenségről meg a nemzeti szuverénitásról... Ha megint ilyen szamárságokról kezdenek beszélni, bizisten, kikergetem őket!

— Azt hiszem, mein Führer — szólalt meg sietve Ribbentrop — ma teljesen korrekt módon viselkednek.

— Akkor hívja be őket, Wiedemann. Csak nem képzeli, hogy *én* fogok *ezekre* a csehekre várni?!

Hácha és Chvalkovsky belépett a terembe. Rajtuk kívül senki. Sem titkáraiknak, sem tanácsadóiknak nem engedték meg a németek, hogy részt vegyenek az értekezleten.

Hitler még annyi fáradságot sem vett magának, hogy felálljon üdvözölje az elnököt. Némán bólintott és összekulcsolta hasán a kezét. Hácha nehezen, lábát vonszolva lépkedett, és Chvalkovsky karjára támaszkodott. Úgy látszott, hogy elvágódik, mielőtt a számára kijelölt karosszéket eléri.

A csehek úgy ültek ott, mint a pestises betegek, akiket a

hosszú asztal, mint valami elkülönítő gát választott el az egészségesektől. Az asztalfőn Hitler trónolt, körülötte néhány német.

A führer hangosan beszélt, szinte ordított. Ordítása néha érthetetlen hörgéssé vált.

— Éppen ideje, hogy mérleget csináljunk! Mi volt Csehszlovákia?

— Csehszlovákia még mindig van... — suttogta Hácha olyan halkan, hogy senkisem hallotta, csak a rémülten rámeredő Chvalkovsky.

— Csehszlovákia nem volt más, mint eszköz a zsidóság és a kommunizmus sötét céljainak elérésére. Az a tökfilkó Benes megtűrte őket! — üvöltötte Hitler. — Értse meg végre a kormányuk, hogy sem London, sem Párizs nem támogatja Senkisem akadályozhat meg abban, hogy elpusztítsam azt, ami a maguk köztársaságából megmaradt.

— Csak egyet kérünk... — mondta Chvalkovsky szerényen, de elég hangosan, hogy Hitler is meghallja: — Türelmet!

— Áhá! Most megint türelemről kezdenek fecsegni! Már három hónapja várok arra, hogy beváltsák az igéretüket. Még az atyaúristen sem lehetett volna türelmesebb, mint én voltam magukkal. De most aztán végképpen elfogyott a türelmem.

— Még egy kis türelmet kérek és lojálisan teljesítjük minden igéretünket, amit excellenciádnak tettünk. A hadsereg létszámát csökkentjük — tette hozzá félénken Chvalkovsky.

Hitler tenyerével az asztalra csapott:

— Elég volt a fecsegésből! Létszámcsökkentés?! Szó sem lehet róla! Ezzel ma már nem lehet engem kielégíteni.

— És mit kí... kíván... excellenciád? — kérdezte hebegve Chvalkovsky.

— A hadsereg teljes leszerelését!

Chvalkovsky a szótlanul ülő Háchára nézett és látta, hogy az elnök rosszul van. Zavartan végignézett a hosszú asztalon és amikor meglátta a vizeskancsót, kérő pillantást vetett a német szárnysegédekre, akik mint mozdulatlan bálványszobrok álltak a karosszékek mögött. Chvalkovsky felugrott és a németek gúnyos pillantásától kísérve a kancsóért futott.

Hácha néhány korty vizet ivott és megszólalt. Csak néhány szót mondott:

— A hadsereget lefegyverezzük...

— És elbocsátják — tette hozzá Gauss.

— ...és elbocsátjuk — ismételte Hácha gépiesen.

— A német hadsereg közbenjöttével! — üvöltötte őrjöngve

Hitler. — Már kiadtam a parancsot. Be vannak kerítve! Hajnalban minden oldalról betörnek csapataink Csehországba.

Hácha arca olyan volt, mint egy gipszöntvény.

— Hajnalban?

— Máris! — ordította Hitler.

A Hácha kezében tartott pohárban remegett a víz. Hácha megpróbálta ajkához emelni a poharat, de az kicsúszott ujjai közül és eltörött. Hácha az asztalra hanyatlott és esés közben beütötte fejét az asztal lapjába.

— Orvost! — kiáltotta Chvalkovsky, de nyomban utána rimánkodó hangon ismételte: — Kérem, hívjanak orvost...

Háchát eszméletre térítették és Meissner nyomban elétette a megállapodás szövegét.

Az elnök megpróbálta elolvasni az okmányt, de erőtlenül az asztalra ejtette. Eltakarta szemét. Chvalkovsky felvette a papirost és halkan olvasni kezdett.

Amikor elhallgatott, Hácha erőtlen hangon megszólalt.

— Ha ezt aláírjuk, a cseh nép megkövez bennünket.

— Mától kezdve egyetlen hajuk szála sem görbülhet meg a führer engedelme nélkül! — kiáltotta az asztal túlsó végéről Ribbentrop. — Olvassa ezt el és akkor meggyőződhetik szavaink igazságáról!

Ribbentrop intésére egy szárnysegéd átnyújtotta Háchának Hitler legújabb parancsát, amelynek értelmében Csehországot „Cseh és Morva Protektorátus" elnevezéssel a Német Birodalomhoz csatolják.

— Ez hallatlan! — kiáltotta kétségbeesetten Hácha. — Hallatlan!... A civilizált világ történetében fehér emberek még sohasem szabtak más fehér embereknek ilyen feltételeket! Ehhez nem járulhatok hozzá!

Akaraterejének váratlan fellobbanásával felállt és támolygva elindult az asztaltól. Ribbentrop felugrott, utána rohant és ezt kiáltotta:

— Még azt is megbánja, hogy a világra jött, ha most nyomban alá nem írja!

De még mielőtt elérte a támolygó elnököt, Hácha ismét megtántorodott és elterült a padlón.

Mialatt Háchát megpróbálták eszméletre téríteni, Ribbentrop igyekezett rábeszélni a teljesen kétségbeesett Chvalkovskyt, hogy írja alá az okmányt. Újra meg újra bemártotta a tintába a tollat és Chvalkovsky kezébe akarta nyomni, de a csehszlovák külügyminiszter iszonyodva tolta vissza Ribbentrop kezét.

Végre ismét az asztalhoz vezették és a karosszékbe ültették Háchát. Két karja, mint két fonnyadt inda lógott. Wiedemann megfogta Hácha kezét és az asztal lapjára tette. Az elnök szeme beesett, arca ezalatt a néhány perc alatt valósággal lefogyott.

— Mit akarnak tőlem? — fordult Chvalkovskyhoz. — Mit akarnak tőlem? — ismételte remegő ajakkal és hangosan felzokogott.

Hitler magánkívül üvöltötte:

— Csak két lehetőség van: az egyik az, hogy csapataim tűrhető körülmények között vonulnak be Csehországba, a cseh hadsereg nem fejt ki ellenállást és a polgári lakosság feltétlenül alávetí magát tisztjeim parancsainak. A másik lehetőség: a harc!

Hitler lihegve elhallgatott.

Most Göring rekedt hangja hallatszott.

— Bombázógépeimnek húsz percre van szükségük, hogy elérjék Prágát. Semmiféle különleges rendelkezés nem kell ahhoz, hogy ezt a légitámadást végrehajtsák. Egyetlen német katona pusztulása adja meg a jelt arra, hogy Prágát bombázzuk.

— Senki... hallják!... senki sem tud feltartóztatni! — Hitler színpadias mozdulattal felemelte kezét. — A maguk államának meg kell semmisülnie és én megsemmisítem. Magától függ, Hácha úr, hogy könyörületessé tegye ezt a büntető kezet. Ha józanul viselkedik, megígérem, hogy a cseheknek bizonyos önkormányzatot biztosítok a Birodalom határain belül. De ha nem...

Nem fejezte be a mondatot. A teremben feszült hallgatás uralkodott. Hosszú volt ez a csend. Hitler mozdulatlanul ült és tágrameredt szeme zavaros tekintetét valahová a messzeségbe irányította. Göring lassan dörzsölgette puffadt, rózsaszínű tenyerét. Hess bozontos szemöldökét ráncolta és valamit nagy buzgalommal rajzolt a jegyzőkönyvébe. Ribbentrop izgatottan forgatta ujjai között az öngyujtóját. Gauss mereven ült és nem nézett senkire. Monoklija szorosan ült a szemén, ősz szemöldöke meg sem rándult.

Hitler továbbra is a semmibe bámult, majd mintha meglátott volna valamit a csehek feje fölött, tompa hangon megszólalt:

— Azt tanácsolom Hácha és Chvalkovsky uraknak, hogy vonuljanak vissza és tárgyalják meg, mit kell tenniök az elébük terjesztett követelések teljesítése érdekében. Nagyfontosságú döntés áll előttünk. Nem akarom szűkre szabni az idejüket és — tíz percet adok...

— Ezt a kérdést meg kell beszélnem a köztársaság kormá-

nyával — jelentette ki Hácha olyan hangon, mintha minden szó kiejtése nagy erőfeszítésébe kerülne.

Ribbentrop ránézett Göringre. A kövér marsall tagadón rázta fejét, mire a külügyminiszter habozás nélkül kijelentette:

— Ez lehetetlenség. Prágával megszakadt a telefonösszeköttetés.

— Ebben az esetben legalább négy órára van szükségem, mert csak így tudom figyelmeztetni a cseh népet, hogy ellenállás nélkül hódoljon meg...

Hitler egy kézmozdulattal félbeszakította az elnök szavait:

— Elég volt! — kiáltotta és a fali órára nézett. — Csapataim két óra mulva bevonulnak Csehországba. A hadigépezetet megindítottam és ezt a gépezetet többé nem lehet megállítani. Elhatározásom minden esetben megmásíthatatlan.

Hitler mozdulatot tett, hogy felálljon, de Göring visszatartotta.

— Meg akarom parancsolni a légierőknek, hogy Prágát reggel hat órakor... — Göring is az órára nézett — vagyis két óra múlva bombázzák.

Hitler magához intette a kissé távolabb ülő Meissnert. Az államtitkár hatalmas mappát tett a führer elé. Ebben a mappában volt a németek által előkészített megállapodás szövege. Hitler gyorsan tollat ragadott, mintha attól tartana, hogy valaki megakadályozza és aláírta az okmányt. Ledobta a tollat és gyorsan dörzsölgette tenyerét. Aztán türelmetlen sietséggel felugrott és elhagyta a szobát.

Meissner, mintha valamilyen balettben alakítaná a hopp mester szerepét, ünnepélyesen végiglépkedett az asztal mellett és megállt a két cseh előtt.

Szertartásosan Hácha elé tette a mappát, megmártotta a tollat és odaadta az elnöknek. Hácha átvette a tollat, de kiejtette a kezéből. A toll a padlóra esett. Chvalkovsky sietve egy másik tollat vett föl, az elnök kezébe tette és Hácha élettelen ujját rászorította a tollszárra.

— A helyzet világos... Az ellenállás... reménytelen.

Gauss jól látta, hogyan remeg az elnök keze, hogyan fröcscsen szét a tinta és milyen nagy erőfeszítéssel írja alá az okmányt. Ránézett az órára: pont négy.

„Ezerkilencszázharminckilenc, március tizenötödike, hajnali négy óra" — állapította meg magában. — „Megteremtettük a Kelet felé vezető első hidat."

Chvalkovsky is aláírta az okmányt és már át akarta adni Meissnernek, amikor Hácha szeme kissé megélénkült. Az elnök gyenge mozdulattal megállította külügyminisztere kezét.

— Még egyszer... Mi áll ezen?

Chvalkovsky hadarva olvasott. Egész mondatrészeket elnyelt:

„A führer és birodalmi kancellár saját kívánságukra fogadta dr. Hácha csehszlovák elnököt és Chvalkovsky csehszlovák külügyminisztert. A találkozás folyamán teljes nyiltsággal megvitatták... mindkét részről annak a meggyőződésnek adtak kifejezést, hogy Közép-Európa nyugalmának, rendjének és békéjének biztosítását kell, mint célt, szem előtt tartaniuk. A csehszlovák elnök kijelentette..."

Meissner a felolvasó csehszlovák miniszter vállán keresztül, minden teketória nélkül kinyújtotta a kezét és elvette Chvalkovskytól az okmányt.

— Ha megengedi, majd én olvasom fel! — mondta nyersen. — Hiszen amint hallom, ön elvesztette a hangját! — És most már ő olvasta jó hangosan tovább. A német szöveget olvasta, minden szót külön hangsúlyozott: — *„A csehszlovák elnök kijelentette, hogy teljes bizalommal helyezi országának és népének sorsát a német állam führerének kezébe..."* — Meissner nagy csattanással becsapta a mappát. — A többi már nem fontos.

Úgyet sem vetett a két csehre, odament a németek élénken beszélgető csoportjához. Hess egy pillanatig elégedetten mosolygott, de mosolyát nyomban leparancsolta arcáról és zord képpel kiment a teremből.

31

A vonat megállt, még mielőtt beért volna az állomásra. Amerre a szem látott, mindenhol katonai szerelvényekkel zsúfolt vágányok... Harckocsik, páncélautók, a legkülönbözőbb kaliberű és rendeltetésű ágyúk és tarackok, vízhatlan ponyvákkal és álcázóhálókkal leterítve, de minden álcázás nélkül is, nyílt vasúti kocsikon. A nagyszerű hadianyag, amelyet csehszlovák munkások gyakorlott keze készített a haza határainak védelmére, most reménytelenül megrekedt a határok felé vezető utakon és éppen olyan haszontalanná, tehetetlenné vált, mint maga a csehszlovák hadsereg, amelyet gúzsbakötöttek az árulók.

Jaros leugrott a kocsi lépcsőjéről és körülnézett. Sötét volt. A nedves hó is gátolta a látást, rátapadt köpenyére és sapkájáról a gallérja alá csurgott. Hajnali négy óra volt. Ebben

a pillanatban írta alá Hácha elnök azt az okmányt, amelyről a németek mérhetetlen önteltségükben azt hitték, hogy Csehszlovákia halálos ítélete.

Jaros úgy képzelte, hogy Prága most alszik és a néptelen utcákra ráborul az éjszaka homályos csendje. De alig jutott ki a szerelvényekkel túlzsúfolt síneken, mind több és több emberrel találkozott. Az emberek arcán és fáradt mozdulataikon meglátszott, hogy a prágaiak ezen az éjszakán nem tértek nyugovóra Az egész éjjelt az utcán töltötték. Várták, milyen hírek érkeznek a Németországba utazott elnökről. Még mindig reménykedtek abban, hogy az utolsó pillanatban valami csoda megmenti hazájukat a gyűlölt németek betörésétől.

Az utcák közepén elhagyott villamoskocsik képe kiegészítette azt, amit Jaros az emberek sápadt arcáról leolvasott. Meggyorsította lépteit. Még mielőtt teljes nagyságában kibontakozik a katasztrófa, meg kell tudnia, hol van Darrac és Garrot, hogy aztán velük együtt sürgősen elhagyja Prágát. Ki tudja, hány órájuk van még hátra?

Minél közelebb került a belvároshoz, annál több embert látott az utcán. Végeláthatatlan, néma sorfalban álltak a járdákon, a falak mellett. Jaros még sohasem látott ilyet. Feszült várakozás és aggodalom tükröződött férfiak és nők, öregek és fiatalok arcán.

Amikor azonban a városháza felé közeledett, észrevette, hogy mindjobban megváltozik a tömeg viselkedése. Az emberek nem álltak egy helyben. Lassan, kimérten lépkedtek, mintha temetési menetet kísérnének. A végtelen sor arrafelé vonult, ahol az ismeretlen cseh katona sírja felett lobogott a láng. Némán, bánatosan lehajtott fővel, levett kalappal üdvözölték Csehország felszabadulásának jelképét. Bizonyára arra gondolt mindenki, hogy most látják utóljára ezt a lángot, amelyet Csehszlovákia harmadik elnöke, a nyíltan árulóvá lett, ügyefogyott Hácha el fog oltani.

Bármennyire is sürgős volt Jaros dolga, maga is beállt a sorba, leemelte sapkáját és meghajolt ismeretlen testvérének sírja előtt.

Amikor végre megérkezett Darrac és Garrot lakására, csak Louist találta otthon.

— Hol van Garrot?

— Laurand-t kísérte a pályaudvarra. Néhány dolgot Párizsba küldünk vele. — Louis órájára nézett. — Már vissza is kellene érkeznie.

— Feltétlenül beszélnem kell veletek — mondta Jaros.

— Hová sietsz annyira?

— Nem akarok ittmaradni, nem akarok a németek fogságába kerülni. Elrepülök.

— Hová?

— Még nem tudom.

— Ziehauer kijutott Moszkvába.

Jaros szomorúan ingatta fejét.

— Irigylem Ziehauert.

— Hív minket.

— Mindnyájunkat?

— A „spanyolokat". Moszkva menedéket ad...

— Ez nagyon jó! A forradalomnak még szüksége lehet ránk.

Garrot megérkezett és Jaros nyakába borult.

— Megrendített, valósággal megrendített ez a nép! — kiáltotta lelkesen. — Micsoda kitartás, micsoda önuralom!

— A csehek nagyon jól tudják, mi a szolgaság. Nem fecsegnek, amikor elvesztik szabadságukat — mondta szomorúan Jaros.

Garrot figyelmeztetően felemelte kezét.

Az utcáról behallatszó tompa zaj hirtelen megszűnt.

Olyan csend támadt, hogy szinte hallani lehetett, hogyan hullanak le a hópelyhek az utca kövezetére.

A lehorgasztott fejű emberek, mintegy vezényszóra, egyszerre felemelték arcukat és egy irányba fordultak: egy lámpavasra szerelt hangszóróból recsegés áradt, olyan kicsiny, szinte észrevehetetlen recsegés, amelyet egy ember lépteinek zaja is elnyomhatott volna. És mégis egész Prága meghallotta ezt a recsegést, mert ebben a pillanatban nem volt olyan ember a városban, aki ne várta volna feszült figyelemmel, mikor szólal meg már a rádió, amely egész éjjelen át makacsul megőrizte a Berchtesgadenben lejátszódott események titkát.

Végre megszólaltak a fekete tölcsérek, amelyek miatt a prágaiak egész éjjelen át virrasztottak, hogy el ne szalassszák a kormány közlésének első szavait. Nos, tudtára adták a csehekneк, hogy már nem a szabad és független Csehszlovák Köztársaság polgárai, hanem a Harmadik Birodalomnak a „Cseh és Morva Protektorátusban" élő alattvalói.

A rádió elhallgatott.

A tömeg meg sem mozdult.

Jarosnak most eszébe jutott valami és kirohant a szobából. Garrot utólérte.

— Hová rohansz?

— Kérdezd meg Louis-t, velem repül-e? — Jaros az óráját nézte. — Feltétlenül hozzá kell jutnom a gépemhez.

— Már úgy sem engedik meg, hogy felszállj.

— Majd meglátjuk...

Jaros fejébe vágta a sapkáját és a kapu felé sietett.

— Várj! Mi is veled tartunk!... — kiáltotta Garrot. — Louis!

Az utca hirtelen zajjal telt meg, noha a tömeg még mindig némán állt egy helyben. Szörnyű zaj volt ez, amelyhez hasonló az ősi cseh város utcáin még sohasem hallatszott. Mintha ezer meg ezer hatalmas kalapács egyszerre verdesné a kocsiút köveit.

A három jóbarát kirohant a ház kapujából és csodálkozva állt meg: mind a hárman nagyon jól ismerték ezt a zajt.

— A vasutak már biztosan nem járnak — szólt Louis.

— Tudom, hol lehet gépkocsit szerezni! — mondta Garrot és a körút irányába kezdett futni.

Már csaknem elérték a hidat, amikor Garrot odafordult barátaihoz:

— Futólépésben vissza a Malá Stranára. Vegyétek magatokhoz az okmányokat és leveleket. Tizenöt perc mulva én is ott leszek.

Egy pillanat mulva már eltűnt a tömegben. Elnyelte a még mozdulatlan, néma sokaság.

A két barát csak akkor tapasztalt némi élénkséget, amikor a Vltava hídján ment át. A korlátnál kisebb csoport verődött össze. Azt nézték az emberek, hogyan sodor a megduzzadt folyó néhány mentőövet.

Beszédfoszlányokat hallottak:

— Ezt már úgy sem menti meg senki...

— Manapság nem időszerű az öngyilkosság...

— Csehszlovákia öngyilkosságának napján...

Louis meglassította lépteit. Tekintete gépiesen követte a mentőövek gyorsan távolodó apró köreit, de Jaros meglökte a könyökét és tovább futottak.

Mindjobban erősödő berregés, csörömpölés hallatszott.

Az útkanyarodás mögül egymás után motorkerékpárok bukkantak fel. A motorosok a német hadsereg szürkészöld egyenruháját viselték. Az egyik motorkerékpár megállt. A hátsó ülésről leugrott egy katona. Kezében vörös és fehér zászlócskákkal kiállt az útkereszteződéshez.

A motorkerékpárosok után páncélautók, utánuk pedig harckocsik robogtak elő. Ezek a német harckocsik töltötték meg szörnyű csörömpölésükkel Prága utcáit. A páncélautók forgótornyából géppuska csöve meredt a csoportosuló csehekre.

Közeledtek a német gépek és a csehek hátat fordítottak

nekik. Lehajtották a fejüket, mintha imádkoznának és eleinte halkan, alig hallhatóan csendült fel az ének; de nemsokára túlharsogta a vas csörömpölését:

Hiába kovácsol kezünkre bilincset,
Nem lesz a szabad rab, a hős pipogya...

Géppisztolyok csöve szegeződött rájuk, de az emberek tovább énekelték:

Jármába a náci nem hajt soha minket,
Német se lesz Prága soha!

Louis és Jaros még futott néhány lépést és ekkor utólérte őket Garrot automobilja. Beültek a kocsiba és elrobogtak, de a kanyarodónál egy német motorkerékpáros megállította őket. Rájuk meresztette vérben forgó szemét és géppisztolyához kapva üvöltötte:

— Hé, ti, ott a kocsin! Mától kezdve csak jobboldalon szabad közlekedni!... Ajánlom, hogy ezt jól megjegyezzétek! — A német sokatjelentő mozdulattal ráütött géppisztolyára és továbbszáguldott. Mögötte még néhány motorkerékpáros bukkant fel, majd személygépkocsi robogott el mellettük. A gépkocsi elején kis zászló lengett. Az autó lebocsátott ablaka mögött két német tábornok terpeszkedett el nagykényelmesen a hátsó ülésen.

— Az egyiket ismerem — mondta Garrot. — Gauss tábornok.

A tábornoki soffőr időnként fülsiketítően szirénázott, biztosan azért, hogy felhívja a járókelők figyelmét az utasaira. De amikor a csehek meglátták a gépkocsit, hátat fordítottak és az utcán végigzúgott a dal... zúgott, mint a kezdődő vihar morajlása:

Jármába a náci nem hajt soha minket,
Német se lesz Prága soha!

Este, az S. S.-egyenruhák sűrű sorfalától körülvett elnöki palotába bevonult „Csehország és Morvaország protektora", Konstantin von Neurath báró.

A német harckocsik átható, érces csattogása és benzinbűze undorító fasiszta ködként lepte el a gyönyörű Arany Prágát, ezt a szépséges várost, amely nemsokára arra kényszeríti a fasiszta protektort, hogy látva tehetetlenségét, Berlinbe menekülljön; Prágát, amely jóval a fasiszta hódítók igája alól való fel-

szabadulása előtt először a cseh nép egyik hóhérát, Heydrichet, utána pedig a másik hóhért, Frankot végzi ki.

Mint fekete szörnyetegek sora csörömpölt végig az ősi cseh főváros ellenséges hallgatásba burkolózó utcáin a német harckocsik hada.

Másnap reggel a prágaiak már nem látták a váron nemzeti lobogójukat. A helyén ott lengett a szélben a nácik rút zászlaja. Mint valami négyágú akasztófa, lebegett a csehek feje fölött a fekete horogkereszt, amíg egy napon a történelem meghozta ítéletét, az élet ismét átvette jogait és a bástyán megjelentek a felszabadító hadsereg katonái. És akkor, a ragyogó napfényben újra kibontakoztak Prága felett a nemzeti színek. Csehország igazi, hűséges fiai keblükön hozták el ezeket a nemzeti színeket; azok a csehek, akik a Nagy Háború tüzén át, a győzelmes Szovjet Hadsereggel válivetve harcolták ki a hazájukba vezető utat.

TARTALOMJEGYZÉK

ELSŐ RÉSZ 9

MÁSODIK RÉSZ 217

HARMADIK RÉSZ 339

NEGYEDIK RÉSZ 477

ÖTÖDIK RÉSZ 659

A magyar kiadást átnézte: SZÁNTÓ REZSŐ
Felelős szerkeszto: SZINNAI TIVADAR
Ellenőrző szerkesztő: VUJOVITS ERZSÉBET
A fedél rajza a Rakur művészpár munkája
Műszaki felelős: Siklós Béla
Felelős kiadó: az Új Magyar Konyvkiadó igazgatója
A kiadó minden jogot fenntart

Ez a könyv 7 000 pld ban MNOSZ 5601 50A és 5602 A szabvanyok szer